Journal of Interdisciplinary Social Development (JISDIADP)

วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม

ปีที่ 4 ฉบับที่ 5 - กันยายน - ตุลาคม 2569 Vol.4 No.5 - September - October 2026

ISSN : 2822-1060 (Online)

สถาบันส่งเสริมและพัฒนาวิชาการ็อกเตอร์เกษ เลขที่ 1 ม.12 ต.เหล่าต่างคำ อ.โพนพิสัย จ.หนองคาย
DR.KET Institute of Academic Development and Promotion 1 M.12, Laothangkham Sub-district, Phonphisai District, Nong Khai Province, 43120, Thailand. Tel: +66610186156

วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม

Journal of Interdisciplinary Social Development

ปีที่ 4 ฉบับที่ 5 (กันยายน – ตุลาคม 2569)

Vol 4 No.5 (September - October 2026)

ISSN : 2822-1060 (Online)

_ **********_

☞วัตถุประสงค์

วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม เป็นวารสารในกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความปริทัศน์ บทวิจารณ์หนังสือ แก่นักวิชาการ นักวิจัย คณาจารย์ นักศึกษาทุกระดับ และผู้สนใจทั่วไป ในมิติทางด้านรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การศึกษา ศาสนาและปรัชญา วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น บริหารธุรกิจ สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บทความที่ได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) อย่างน้อย 3 ท่าน พิจารณาตีพิมพ์บทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา

กำหนดออกวารสารปีละ 6 ฉบับ เป็นราย 2 เดือน

ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม - กุมภาพันธ์ (เผยแพร่ฉบับเต็มทางเว็บไซต์ 28 กุมภาพันธ์)

ฉบับที่ 2 เดือน มีนาคม - เมษายน (เผยแพร่ฉบับเต็มทางเว็บไซต์ 30 เมษายน)

ฉบับที่ 3 เดือน พฤษภาคม - มิถุนายน (เผยแพร่ฉบับเต็มทางเว็บไซต์ 30 มิถุนายน)

ฉบับที่ 4 เดือนกรกฎาคม – สิงหาคม (เผยแพร่ฉบับเต็มทางเว็บไซต์ 30 สิงหาคม)
ฉบับที่ 5 เดือนกันยายน – ตุลาคม (เผยแพร่ฉบับเต็มทางเว็บไซต์ 30 ตุลาคม)
ฉบับที่ 6 เดือน พฤศจิกายน – ธันวาคม (เผยแพร่ฉบับเต็มทางเว็บไซต์ 30 ธันวาคม)

☞ เจ้าของ

สถาบันส่งเสริมและพัฒนาวิชาการด็อกเตอร์เกษ เลขที่ 1 หมู่ที่ 12 ตำบลเหล่าต่างคำ
อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย 43120 โทร 061-0186156, 082-9356452
E-mail : journalsocialdevelopment@gmail.com

☞ ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคณาภูมิ
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
E-mail: zumsa_17@hotmail.com
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-9833-4759
Google Scholar: https://scholar.google.com/citations?user=Ex2SJ-8AAAAJ&hl=th

☞ บรรณาธิการ

พระครูสุตสารบัณฑิต, ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

☞ กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์ ดร. บุญทัน ดอกไธสง
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ศาสตราจารย์ ดร.ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์
มหาวิทยาลัยรังสิต
รองศาสตราจารย์ ดร.ธโสธร ตู้ทองคำ
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

รองศาสตราจารย์ ดร.ประภาส ปิ่นตบแต่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.วินิจ ผาเจริญ
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคณาภูมิ
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมชาย ดำเนิน
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมพงษ์ พิพัฒน์เอกสกุล
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประภาส แก้วเกตุพงษ์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ศรีเสด็จ กองแกน
มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
พระนัสชนะ ส่างช้าง, ดร.
นักวิชาการอิสระ
พระครูสุทธิเมธาวัฒน์, ดร.
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ดร.ฐิติวัสส์ หมั่นกิจ
โรงเรียนพระเทพบัณฑิตวิทยานุสรณ์

☞ **ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ**

ดวงใจ บุญโยง
สถาบันส่งเสริมและพัฒนาวิชาการด็อกเตอร์เกษ

☞ **ฝ่ายประสานงานและจัดการ**

วรรณภา บุปผาโสภา
โทร.061-0186156, Line ID: Ketsada11
e-mail: ketsada.iadp@gmail.com

☞ **ฝ่ายกฎหมาย**

นายชัยวิทย์ ฤทธิพิชัยวัฒน์

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง

☞ **พิสูจน์อักษร**

สมศักดิ์ พะปะเสน

โรงเรียนพระเทพบัณฑิตวิทยานุสรณ์ จังหวัดหนองคาย

☞ **ออกแบบปก**

นายสุริยาทิศ โพธิ์ประสิทธิ์

นักวิชาการอิสระ

☞ **จัดรูปเล่ม**

นายสมศักดิ์ พะปะเสน

โรงเรียนพระเทพบัณฑิตวิทยานุสรณ์ จังหวัดหนองคาย

☞ **พิมพ์ที่**

ศูนย์เรียนรู้การผลิตและจัดการธุรกิจสิ่งพิมพ์ดิจิตอล มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูถัมภ์ เลขที่ 1 หมู่ 20 ถนนพหลโยธิน ตำบลคลองหนึ่ง อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 13180 โทรศัพท์ 0 2529 0574 7, 0 2909 1633 www.vru.ac.th

บทบรรณาธิการ

วารสารฉบับนี้เป็นปีที่ 4 ฉบับที่ 4 (กรกฎาคม - สิงหาคม) ปีพุทธศักราช 2569 บทความที่ได้รับการคัดเลือกให้เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ มีเนื้อหาสาระของบทความที่หลากหลาย วารสารผ่านการประเมินคุณภาพวารสารใหม่เข้าสู่จากศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai Journal Citation Index-TCI) ให้วารสารจัดอยู่กลุ่มที่ 2 ระยะเวลาการรับรองคุณภาพวารสาร ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2568 จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ.2572 และเพื่อให้คุณภาพของบทความเป็นไปตามเงื่อนไข และกติกาสากล จึงเปิดโอกาสให้นักวิชาการ นักวิจัยและนักศึกษาระดับทุกระดับ ได้เผยแพร่บทความทางวิชาการ บทความวิจัย บทความปริทัศน์ และบทวิจารณ์หนังสือ ซึ่งกองบรรณาธิการได้ดำเนินการตามกระบวนการเชิงหลักการเผยแพร่บทความตามเกณฑ์สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษาทุกประการ

กองบรรณาธิการวารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม ขอขอบคุณท่านผู้เขียน ท่านสมาชิก และท่านผู้อ่านที่ให้ความสนใจและไว้วางใจวารสารของเราเป็นอย่างดีตลอดมาและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความที่ได้เลือกสรรมาตีพิมพ์มีประโยชน์ต่อผู้อ่านทุกท่าน บรรณาธิการขอขอบพระคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้ความกรุณาอ่านและแนะนำการปรับแก้บทความวิจัยให้มีคุณภาพทางวิชาการยิ่งขึ้น

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการหวังอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้อ่านบ้างตามสมควร หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น กองบรรณาธิการขอน้อมรับไว้ด้วยความยินดียิ่ง

บรรณาธิการ

สารบัญ

บรรณาธิการ **(ก)**

บทบรรณาธิการ **(ช)**

สารบัญ **(ซ)**

คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 **1-19**

CHARACTERISTICS OF SCHOOL ADMINISTRATORS IN THE DIGITAL ERA NAKHON RATCHASIMA PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

สุประวีณ์ จารุวัฒน์ชโยดม และ ประดิษฐ์ ฉัตรจรัสกูล

กระบวนการเรียนรู้ในการต่อรองกับวาทกรรมทางเพศในสังคมไทยเพื่อเสริมสร้างคุณค่าในตนเองของผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ **20-43**

LEARNING PROCESSES OF NEGOTIATING GENDER DISCOURSE IN THAI SOCIETY TO ENHANCE SELF-ESTEEM AMONG WOMEN POLE DANCERS

ณิชาภัทร วินัยธรรมกุล และ รัตนลักษณ์ มณีรัตนโชติวงศ์

การจัดการเรียนวิชาสังคมศึกษาแบบวุฒิธรรม 4 ในระดับประถมศึกษา สำหรับนักเรียนโรงเรียนอนุบาลพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี **44-59**

SOCIAL STUDIES LEARNING MANAGEMENT IN THE WUTTHITHAM 4 MODEL AT THE PRIMARY LEVEL FOR STUDENTS OF PIBULRAK KINDERGARTEN SCHOOL, UDON THANI PROVINCE

กวิตา ภานุรักษ์, สมชัย ศรีนอก และ สุวัฒสัน รักขันโท

ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ **60-77**

DIGITAL LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORSAFFILIATED WITH THE CHAIYAPHUM PROVINCIAL OFFICE OF LEARNING PROMOTION

ปิยะวรรณ ต่อสกุล, ประยงค์ แก่นลา และ สมัคร ไวยขุนทด

THE IMPACT OF VISITORS' CULTURAL IDENTITY ON THEIR REVISIT INTENTION TO GUANGXI ART MUSEUM **78-92**

Mei Yang and Ao Chen

การจัดประสบการณ์การเล่านิทานคุณธรรมเพื่อส่งเสริมวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนวัดทด (เชิดอุดมรัตนราษฎร์บำรุง) จังหวัดฉะเชิงเทรา **93-108**

ORGANIZATION OF MORAL STORYTELLING EXPERIENCES TO PROMOTE SELF-DISCIPLINE IN EARLY CHILDHOOD PUPILLSKINDERGARTEN 3RD YEAR, WAT THOT SCHOOL (CHERD UDOM RATTANA RAT BAMRUNG) CHACHOENGSAO PROVINCE

สุภาพร จินดามงคล, สมชัย ศรีนอก และ นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม **109-125**

THE RELATIONSHIP BETWEEN INNOVATIVE LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS AND LEARNING ORGANIZATIONS OF SCHOOLS UNDER THE SAMUT SONGKHRAM PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

สุขสันต์ มาฆะสวัสดิ์, อุไรรัตน์ แย้มชุติ และ วิเชียร อินทรสมพันธ์

วิเคราะห์ความริษยาที่มีผลต่อชีวิตและสังคมไทย **126-138**

AN ANALYTICAL STUDY OF THE IMPACT OF JEALOUSY TOWARD LIVING TOGETHER IN SOCIETY

พระครูนิวุตถ์ประชากร ฐิตกุสโล (ก้าน พุ่มสละ), ศิริโรจน์ นามเสนา และ วรกฤต เถื่อนช้าง

การใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในตำบลหนองหลวง อำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย **139-155**

THE APPLICATION OF SAṄGAHAVATTHU 4 FOR TEMPLE ADMINISTRATION BY ABBOTS IN NONG LUANG SUBDISTRICT, FAO RAI DISTRICT, NONG KHAI PROVINCE

จารุพงษ์ ศรีวิทักษ์, พระภาวนาวัชรมุนี และ พระมหาไพฑูรย์ สิริธมฺโม

EFFECTS OF BLENDED LEARNING INTEGRATED WITH OBE USING MOOCS IN A SWIMMING COURSE ON STUDENT ACHIEVEMENT AT GUANGXI TRANSPORT VOCATIONAL AND TECHNICAL COLLEGE 156-173

Xu Jinglin and Luxsamee Chimwong

FACTORS AFFECTING MENTAL HEALTH AMONG CHINESE COLLEGE STUDENTS 174-186

Jin Lei and Pasana Chularut

THE JOINT EFFECTS OF ORGANIZATIONAL RESILIENCE AND INFORMATION ENVIRONMENT ON STOCK PRICE CRASH RISK: EVIDENCE FROM THE CHINESE CAPITAL MARKET 187-204

Ma Yupeng

การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุบังพวน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย 205-220

AN APPLICATION OF THE SĀRAṆĪYADHAMMA 6 OF CORDIALITY IN THE ADMINISTRATION OF THE PHRA THAT BANG PHUAN SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATION, MUEANG DISTRICT, NONG KHAI PROVINCE

อมรรัตน์ บุตรดี, พระมหาไพฑูรย์ สิริธมฺโม และ พระมหาประทีป อภิวฑฺฒโน

วิเคราะห์หลักพุทธธรรมในสุวรรณสามชาดกที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมของสังคมไทย 221-237

AN ANALYSIS OF BUDDHISM PRINCIPLES IN SUVAṆṆASĀMA JĀTAKA THAT INFLUENCE THE CULTURE IN THAI SOCIETY

กนกพร ศรีนอก, พระมหาสมบูรณ์ สุธมฺโม และ สมชัย ศรีนอก

EFFECTS OF TEAM-BASED LEARNING (TBL) INSTRUCTION ON THE CONTINUOUS STRIKE ABILITY OF BACK WAIST WHIP LEG IN UNIVERSITY WUSHU SANDA COURSES 238-253

Fan Yachen and Phanu Kusolwong

กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการบริการของสายการบินต้นทุนต่ำเพื่อสร้างความรักในตราสินค้าของผู้โดยสารชาวไทย 254-272
STRATEGIES FOR ENHANCING SERVICE QUALITY OF LOW-COST AIRLINES TO FOSTER BRAND LOVE AMONG THAI PASSENGERS
กฤติกา คุณูปการ

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 273-291
TRAINING CURRICULUM DEVELOPMENT TO ENHANCE DESIGN CAPABILITIES ACTIVITY-BASED LEARNING FOR STUDENTS OF THE FACULTY OF EDUCATION MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY
จิรเสกข์ เตชะกำพุต, พระมหาสมบูรณ์ สุธมฺโม และ สุรชัย แก้วคูณ

ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร 292-310
THE INFLUENCE OF SCHOOL ADMINISTRATORS' TECHNOLOGICAL LEADERSHIP ON TEACHERS' DIGITAL CITIZENSHIP IN SCHOOLS UNDER THE SAMUT SAKHON PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE
กนกวรรณ ปันอิน, อุไรรัตน์ แย้มชุติ และ วิเชียร อินทรสมพันธ์

การพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ 311-328
THE DEVELOPMENT OF READING AND SPEAKING EFFICIENCY OF DHARMMAPADA FABLES IN THE ASPECT OF BUDDHA INTEGRATION FOR PALI LANGUAGE STUDENTS IN THE AREA OF SAMUTPRAKARN PROVINCE
พระมหาทรงวิทย์ วริทฺธิฐายี, พระวชิรวิชญ์ ภัทรเกียรตินันท์, สุวรา นาคยศ, วีระพงษ์ แพงคำฮัก และ เอกลักษณ์ เทพวิจิตร

การประยุกต์หลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปรับตัวเชิงรุกของประชาชนในวิกฤตค่าครองชีพ: กรณีศึกษาผลกระทบจากความขัดแย้งในภูมิภาคตะวันออกกลาง 329-344

APPLYING THE SEVEN QUALITIES OF A GOOD PERSON (SAPRISSADHAMMA) FOR PROACTIVE ADAPTATION AMIDST THE COST-OF-LIVING CRISIS : A CASE STUDY OF IMPACTS FROM THE MIDDLE EAST CONFLICT

พระครูนิวุตถ์ประชากร และ กิตติพัทธ์ โมราสุข

อิทธิพลของภาพลักษณ์ตราสินค้าและการตลาดเชิงประสบการณ์ที่มีความสัมพันธ์ต่อการกลับมาซื้อซ้ำของสินค้าประเภทเสื้อผ้าแฟชั่นในแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ 345-362

THE INFLUENCE OF BRAND IMAGE AND EXPERIENTIAL MARKETING TOWARDS REPEAT PURCHASE OF FASHION APPAREL VIA E-COMMERCE PLATFORMS

ศิวกร วิชิวานิเวศน์ และ วรพจน์ ศิริชาลีชัย

A STUDY ON THE IMPACT OF NEW MEDIA ADVERTISING FOR ALCOHOLIC BEVERAGES ON THE PURCHASE INTENTIONS OF TARGET AUDIENCES: A CASE STUDY OF SOUTHWEST WINE 363-378

Tianyin Tang and Honglie Zhang

FACTORS AFFECTING ACADEMIC PROCRASTINATION AMONG UNDERGRADUATE STUDENTS IN CHINA 379-391

Ni Zhimei and Pasana Chularut

ENABLING IMPULSE PURCHASES IN THAI LIVE-STREAMING COMMERCE: AN S-O-R FRAMEWORK EXAMINING THE MEDIATING EFFECTS OF SWIFT TRUST AND FLOW STATE 392-412

Kesara Supornsinchai

FACTORS AFFECTING RESILIENCE AMONG SENIOR HIGH SCHOOL STUDENTS IN CHINA 413-424

Chen Yuyao and Pasana Chularut

การพัฒนารูปแบบการนิเทศตามแนวคิดร่วมพัฒนาวิชาชีพกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกันเพื่อเสริมความสามารถการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร 425-444
DEVELOPMENT OF A SUPERVISION MODEL BASED ON COLLABORATIVE PROFESSIONAL DEVELOPMENT AND LESSON STUDY TO ENHANCE LEARNING MANAGEMENT COMPETENCY THAT PROMOTES STUDENTS' PROBLEM-SOLVING ABILITY IN BANGKOK SCHOOLS
ศศิธร ภู่วาว และ ศิริวรรณ วณิชวัฒนวรชัย

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านชำแระกลาง จังหวัดศรีสะเกษ 445-461
THE APPLICATION OF THE FOUR BASES OF POWER IN TEACHING SOCIAL STUDIES TO SIXTH-GRADE STUDENTS AT BAN CHAMRAE KLANG SCHOOL, SISAKET PROVINCE
พระครูปลัดสุตรา มนฺทิโต (จันเพ็ญ), ชวาล ศิริวัฒน์ และ สุรชัย แก้วคูณ

แนวทางการออกแบบแอนิเมชัน 2 มิติ เพื่อการสื่อสารบนแพลตฟอร์ม TikTok: กรณีศึกษาแอนิเมชัน "ชีวิตงง ๆ ของแจนนี่" 462-484
2D ANIMATION DESIGN GUIDELINES FOR COMMUNICATION ON THE TIKTOK PLATFORM: A CASE STUDY OF THE ANIMATION "CHIWIT NGONG NGONG KHONG JENNY"
อมร พันธ์จิตวุฒิชัย

GAME-BASED TRANSLATION OF DALI BAI JIAMA CULTURE BASED ON EMBODIED INTERACTION THEORY 485-503
Yang Xicheng and Atithep Chaetnalao

FROM CONNECTIVITY TO CORPORATE VALUE: DIGITAL DEVELOPMENT, COMPLEMENTARY CONDITIONS, AND FIRM OUTCOMES IN CHINA 504-521
Qin Yihua

การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษ 522-539
THE APPLICATION OF THE TRI-SIKKHA IN BUDDHISM TO PROMOTE MORALITY AND ETHICS AMONG HIGH SCHOOL STUDENTS AT KHUKHAN RATBAMRUNG SCHOOL, SISAKET PROVINCE
พระครูสมุห์ดนัย เขมวีโร (เขียวหอม), พระมหาสมบูรณ์ สุธมฺโม และ สุวัฒสัน รักขันโท

การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 540-560
THE PERSONNEL ADMINISTRATION OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER CHONBURI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1
ปริยา เดชเดิม, กฤษฎา วัฒนศักดิ์ และ วิรัลพัชร วงศ์วัฒน์เกษม

กระบวนการสร้างกลุ่มกองเชียร์ ภายใต้การสร้างความเป็นท้องถิ่นนิยมของสโมสรฟุตบอลนครราชสีมา มาสด้า เอฟซี 561-579
THE PROCESS OF SUPPORTER GROUP FORMATION UNDER THE CONSTRUCTION OF LOCALISM IN NAKORN RATCHASIMA MAZDA FC
คมกริช บุญเขียว

FACTORS OF ONLINE MARKETING STRATEGIES INFLUENCING THE BUSINESS SUCCESS OF FOOD MANUFACTURING SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES IN THE LOWER NORTHERN REGION OF THAILAND 580-605
Pornchanok Singdet, Wipawan Pisitwej and Kajornatthapol Pongwiritthon

การศึกษากระบวนการถ่ายทอดยูโฟเนียมตามแนวทางบุญฤทธิ์ กิจทวีพิทักษ์ 606-620
THE STUDY OF TEACHING PROCESS OF EUPHONIUM ACCORDING TO PROFESSOR BOONYARIT KITTAWEEPITAK GUIDELINES
สหดล บุญประกอบ, ชาลินี คุณาเทียน และ พิมลมาศ พร้อมสุขกุล

แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานเพื่อการสร้างสื่อดิจิทัลสำหรับการประชาสัมพันธ์องค์กร 621-636

GUIDELINES FOR CREATIVITY-BASED LEARNING ACTIVITIES FOR DIGITAL MEDIA CREATION IN ORGANIZATIONAL PUBLIC RELATIONS

ณัฐศรัณย์ ทฤษฎิคุณ, สมภาศ สุขชนะ, นิชวัฒน์ คุ้มทอง และ ธีรวัฒน์ รัตนประภาเมธีรัฐ

ความสัมพันธ์ระหว่างการประชาสัมพันธ์ความรู้ ความเข้าใจ และพฤติกรรมการเสียภาษีสรรพสามิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ 637-650

THE RELATIONSHIP BETWEEN PUBLIC RELATIONS, KNOWLEDGE, UNDERSTANDING, AND EXCISE TAX PAYMENT BEHAVIOR OF THE PUBLIC IN MUEANG DISTRICT, KALASIN PROVINCE

ยุวฎา มละสาร, วัชรินทร์ สุทธิศัย และ สมเกียรติ เกียรติเจริญ

ปัจจัยการพัฒนาพื้นที่เชิงพาณิชย์ ที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกใช้บริการรถไฟฟ้ามหานคร สายนัครา พิพัฒน์ (สายสีเหลือง ช่วงลาดพร้าว-สำโรง) 651-663

FACTORS OF COMMERCIAL AREA DEVELOPMENT AFFECTING THE DECISION-MAKING PROCESS TO USE THE MRT NAKKHARA PHIPHAT LINE (YELLOW LINE: LADPRAO - SAMRONG SECTION)

อนุสรา รักรัตน์ และ ฉัตรชัย เหล่าเขตการณ์

DESIGNING A CULTURALLY RESPONSIVE CURRICULUM FRAMEWORK FOR HIGHER EDUCATION: A MODIFIED DELPHI STUDY 664-678

Gan FangMing

การใช้อำนาจทางปกครองซ้ำซ้อนระหว่างราชการส่วนกลางราชการส่วนภูมิภาค และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : การวิเคราะห์ปัญหาความไม่แน่นอนของกฎหมายภายใต้ หลักนิติธรรม 679-693
OVERLAPPING ADMINISTRATIVE POWERS AMONG CENTRAL ADMINISTRATION, PROVINCIAL ADMINISTRATION, AND LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS: AN ANALYSIS OF LEGAL UNCERTAINTY UNDER THE RULE OF LAW
พิชญา กาญจนรุจี และ บัณฑิต ขวาโยธา

การพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสารของหัวหน้าส่วนราชการเทศบาลเมืองทุ่งสง 694-710
DEVELOPMENT OF COMMUNICATION COMPETENCIES OF DEPARTMENT HEADS IN THUNG SONG MUNICIPALITY
กรกช ขันธบุญ

AI-ASSISTED LEARNING AND TEACHING MODEL FOR FOLK MUSIC IN YUNNAN 711-727
Wang Haiyan, Pong Horadal, Kanakorn Sawangcharoen and Prapai Sridama

THE IMPACT OF REPUTATION AND TRUST ON WORD-OF-MOUTH IN DANCE TRAINING INSTITUTIONS: A CASE STUDY OF GUANGXI Y DANCE ART SCHOOL 728-737
Huanhuan Tang and Ao Chen

THE APPLICATION OF CULTURAL COMMUNICATION IN INTERNATIONAL CHINESE TEACHING: A CASE STUDY OF DEMI-GODS AND SEMI-DEVILS 738-751
Huang Junyi and Jin Ying

แนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 752-767

GUIDELINES FOR SCHOOL ADMINISTRATION TO DEVELOP STUDENTS' LITERACY IN ACCORDANCE WITH THE PROGRAMME FOR INTERNATIONAL STUDENT ASSESSMENT (PISA) FRAMEWORK IN EDUCATIONAL OPPORTUNITY EXPANSION SCHOOLS UNDER KAMPHAENG PHET PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

สันทนา กิวิพันธ์, จารุนันท์ ขวัญแน่น และ ประจบ ขวัญมั่น

แนวทางการจัดการการสื่อสารในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติ ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ของเทศบาลเมืองทุ่งสง 768-779

GUIDELINES FOR COMMUNICATION MANAGEMENT IN DISSEMINATING KNOWLEDGE OF THE COMPUTER CRIME ACT OF THUNG SONG TOWN MUNICIPALITY

ชาติชาย พุทธกูล, วิทยาธร ท่อแก้ว และ กานต์ บุญศิริ

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน เขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อทอง 780-792

PUBLIC PARTICIPATION IN COMMUNITY DEVELOPMENT WITHIN THE ADMINISTRATIVE AREA OF BO THONG SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATION

วรัญญา รัตติกาลธารา, อนันต์ ธรรมชาลัย และ เสนีย์ พวงยาณี

การเพิ่มมูลค่าประเพณีตักบาตรเทโวเชิงเศรษฐกิจและวัฒนธรรมสร้างสรรค์ในเขตอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ 793-809

VALUE ENHANCEMENT OF THE TAK BAT DEVO TRADITION THROUGH ECONOMIC AND CREATIVE CULTURAL DIMENSIONS IN PHICHAI DISTRICT UTTARADIT PROVINCE

พระครูวิชิตกิจจาภิรมย์ (นิคม สอนสน), รวีโรจน์ ศรีคำภา และ พระปลัดศักดิธัช สำโร

ความตระหนักด้านแฟชั่น อิทธิพลทางสังคม คุณค่าการชอปปิงเชิงอารมณ์ และภาวะกลัวพลาดด้านแฟชั่น ต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่นในเขตกรุงเทพมหานคร 810-825

THE INFLUENCE OF FASHION CONSCIOUSNESS, SOCIAL INFLUENCE, HEDONIC SHOPPING VALUE, AND FASHION-RELATED FEAR OF MISSING OUT ON PURCHASE INTENTION TOWARD FAST FASHION CLOTHING IN BANGKOK METROPOLITAN AREA

พิชชาพร สุชาติ และ กิตตินันท์ พันธุมสุต

การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเรียนรู้ของครูยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนบ้านหนองเทา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4 826-844

THE DEVELOPMENT OF A LEARNING LEADERSHIP ENHANCEMENT MODEL FOR MODERN TEACHERS TO IMPROVE LEARNER QUALITY AT BAN NONG THAO SCHOOL UNDER THE UBON RATCHATHANI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 4

อัมรินทร์ คำทวี

แนวทางการประยุกต์ใช้อุเบกขาธรรมในการดำเนินชีวิตประจำวัน 845-861

GUIDELINES FOR THE APPLICATION OF UPEKKHĀ IN DAILY LIFE

สิริเพชญ์ ชูสุวรรณ, พรหมเรศ แก้วโมลา และ รวีโรจน์ ศรีคำภา

การออกแบบและการใช้สื่อในการผลักดันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขององค์การบริหารส่วนตำบลบาโหย อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา 862-875

MESSAGE DESIGN AND MEDIA UTILIZATION IN DRIVING ECOTOURISM BY BA HOI SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATION, SABA YOI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

สมชาย สุขศรีแวว, วิทยาธร ท่อแก้ว และ กานต์ บุญศิริ

กระบวนการปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีตามแนวพระพุทธศาสนาสำหรับนักเรียนระดับชั้น ป.4 - ป.6 โรงเรียนบ้านหน้าพระธาตุ ตำบลในเมือง อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ 876-892

THE PROCESS OF CULTIVATING GRATITUDE ACCORDING TO BUDDHIST PRINCIPLES FOR STUDENTS IN GRADES 4–6 AT BAN NA PHRA THAT SCHOOL, NAI MUEANG SUBDISTRICT, PHICHAI DISTRICT, UTTARADIT PROVINCE

พระมหานักรบ อรินฺทโม (ศรีโพธิ์ทอง), พระเทพวัชราจารย์ และ เกรียงศักดิ์ ฟองคำ

การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องปริซึมและทรงกระบอก โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้เทคนิค KWDL ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 893-908

THE DEVELOPMENT OF MATHEMATICAL PROBLEM SOLVING ABILITY ON PRISM AND CYLINDER BY USING KWDL TECHNIQUE LEARNING ACTIVITYOF MATTHAYOMSUKSA 2 STUDENTS

ก้องกิดากร หล้าพรหม, สิราวรรณ จรัสรวีวัฒน์ และ อาพันธ์ชนิต เจนจิต

แนวทางแก้ไขปัญหากฎหมายต่อการมีบุตรของคู่สมรสเพศเดียวกัน : ศึกษากรณีพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 909-923

THE LEGAL MEASURES TO SOLVE THE LEGAL PROBLEMS REGARDING CHILDBEARING OF SAME-SEX COUPLES: A STUDY ON PROTECTION OF A CHILD BORN BY MEDICALLY ASSISTED REPRODUCTIVE TECHNOLOGY ACT B.E. 2558

ชิตาพร พิศลยบุตร โต๊ะวิเศษกุล และ ดารณี แสงนิล

การสร้างแบบฝึกดนตรีรูปแบบแตรวง ตามแนวคิดการบรรเลงแตรวงชาวบ้าน: แตรวงกุหลาบโชว์ 924-934

THE DEVELOPMENT OF THAI STYLE BRASS BAND EXERCISES ACCORDING TO THAI FOLK BRASS BAND KU – LARB SHOW BRASS BAND

พันธะศักดิ์ ฐานโพธิ์ และ ฌานิก หวังพานิช

การพัฒนาบทเรียนไมโครเลิร์นนิงแบบปรับเหมาะเพื่อส่งเสริมทักษะทางดิจิทัลสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี 935-949

DEVELOPMENT OF ADAPTIVE MICROLEARNING LESSONS TO ENHANCE DIGITAL SKILLS AMONG UNDERGRADUATE STUDENTS

วนัสรา จีนเหรียญ, นิพาดา ไตรรัตน์ และ นฤมล ศิระวงษ์

ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก ด้วยกิจกรรมการร้อยเชือกสร้างสรรค์ของนักเรียนออทิสติกห้องเรียนคู่ขนานสังกัดศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 3 จังหวัดสงขลา 950-960

DEVELOPMENT OF FINE MOTOR SKILLS THROUGH CREATIVE STRINGING ACTIVITIES FOR AN AUTISTIC STUDENT IN A PARALLEL CLASSROOM UNDER THE SPECIAL EDUCATION CENTER, EDUCATIONAL SERVICE AREA 3 , SONGKHLA PROVINCE

นิภัษมา หนิเต็ม และ อริสรา บุญรัตน์

การปกครองแนวพุทธกับการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในองค์กรภาครัฐ 961-980

BUDDHIST GOVERNANCE AND THE ENHANCEMENT OF GOOD GOVERNANCE IN PUBLIC SECTOR ORGANIZATIONS

สุรพงษ์ วีระศิลป์ชัย และ สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร

LEADERSHIP AND ENTREPRENEURIAL CHARACTERISTICS AS DETERMINANTS OF SOCIAL ENTERPRISE EFFECTIVENESS AND SUSTAINABILITY IN UPPER NORTHERN THAILAND 981-1002

Pawinee Sawangmek, Wipawan Pisitwej and Kajornatthapol Pongwiritthon

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร 1003-1020

THE RELATIONSHIP BETWEEN SCHOOL ADMINISTRATORS'ACADEMIC LEADERSHIP AND INTERNAL SUPERVISION IN SCHOOLS UNDER THE SAMUT SAKHON PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

สุธาสินี ปิ่นแก้ว, อุไรรัตน์ แย้มชุติ และ วิเชียร อินทรสมพันธ์

องค์กรพัฒนาเอกชนภายใต้กรอบทฤษฎีการพึ่งพาทรัพยากร : การวิเคราะห์เชิงแนวคิด 1021-1038
NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS WITHIN THE FRAMEWORK OF RESOURCE DEPENDENCE THEORY: A CONCEPTUAL ANALYSIS
สันติ กระแจะจันทร์ และ กิตติพงษ์ พิพิธกุล

BRAND DESIGN STRATEGIES TO ENHANCE THE AESTHETIC VALUE OF URBAN IMAGE AND CULTURAL IDENTITY IN TAOJIANG COUNTY, HUNAN PROVINCE 1039-1055
Hu Jinfang, Pramet Klangmuenwai and Pichai Sodbhiban

รูปแบบการสร้างแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดฟากบึง ตำบลนาอินอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ 1056-1071
FORMAT OF MOTIVATION DEVELOPMENT FOR STUDENTS AT THE SUNDAY BUDDHIST EDUCATION CENTER WAT FAK BUENG NAIN SUBDISTRICT PHICHAI DISTRICT UTTHARADIT PROVINCE
พระครูวาปีธรรมวิจิตร (สุรศักดิ์ เวชรักษ์), พรหมเรศ แก้วโมลา และ พระอนุสรณ์ กิตฺติวณฺโณ

การประยุกต์ใช้ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนเพื่อทำนายพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม: กรณีศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอีโคสคูล ในเขตกรุงเทพมหานคร 1072-1090
APPLICATION OF THE THEORY OF PLANNED BEHAVIOR TO PREDICT PRO-ENVIRONMENTAL BEHAVIOR: A CASE STUDY OF HIGH SCHOOL STUDENTS AT AN ECO-SCHOOL IN BANGKOK
มณิฐกานต์ ธัญพิสิฐ์เดชา และ งามลมัย ผิวเหลือง

การจัดการสื่อสารเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเพาะพันธุ์กุ้งเพื่อการประมงที่ยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง 1091-1105

COMMUNICATION MANAGEMENT FOR PROMOTING COMMUNITY PARTICIPATION IN SHRIMP SEED PRODUCTION FOR SUSTAINABLE FISHERIESBY KOH MAK SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATION, PAK PHAYUN DISTRICT, PHATTHALUNG PROVINCE

รัตนานันท์ เส็นยีหีม, กวิทธิ์ ศรีสัมฤทธิ์ และ วิทยาธร ท่อแก้ว

ศาสตร์พลังตัวเลข: หมายเลขโทรศัพท์มือถือกับการสะท้อนบุคลิกภาพและการส่งเสริมชีวิตของผู้ใช้ 1106-1123

NUMEROLOGY: MOBILE PHONE NUMBERS AND THE REFLECTION OF PERSONALITY AND LIFE ENHANCEMENT OF USERS

ประภาวรรณ ตระกูลเกษมสุข, ตวงทอง นุกูลกิจ, ธมนณภัค มาทรัพย์ และ นิติกฤตย์ กิตติศรีวรนันท์

DEVELOPMENT OF A MODEL TO ENHANCE STUDENT LEARNING MOTIVATION AT PRIVATE UNIVERSITIES IN ZHENGZHOU, CHINA 1124-1141

Kunzhan Li and Ping Xu

บรรยากาศองค์การที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา 1142-1166

ORGANIZATIONAL CLIMATE AFFECTING MOTIVATION FOR ATTAINING ACADEMIC POSITIONS AMONG FACULTY MEMBERS OF THE UNIVERSITY OF PHAYAO

สมาพร วรรณโวหาร

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 1167-1185

THE USE OF INFORMATION TECHNOLOGY BY SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE CHAIYAPHUM PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

อรอุมา หรีกประโคน, ชีวิน บุญถม และ วิมาน วรรณคำ

การสื่อสารในการสร้างแบรนด์ทางการเมืองของผู้สมัครนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลาที่ชนะการเลือกตั้งในปี 2568 1186-1199
COMMUNICATION FOR POLITICAL BRANDING OF THE WINNING CANDIDATE FOR CHIEF EXECUTIVE OF THE SONGKHLA PROVINCIAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION IN THE 2025 ELECTION
อนุวัฒน์ พรมสวัสดิ์, วิทยาธร ท่อแก้ว และ กานต์ บุญศิริ

การศึกษาส่วนประสมทางการตลาด ทัศนคติ และการตั้งใจใช้บริการโปรแกรมรักษาสิวซ้ำในคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการในเขตกรุงเทพมหานคร 1200-1214
A STUDY OF MARKETING MIX, ATTITUDES, AND INTENTION TO USE ACNE TREATMENT PROGRAM SERVICES IN BEAUTY CLINICS AMONG CUSTOMERS IN BANGKOK
ธรณ์ธันย์ ตันโสดเจริญ และ ผจงศักดิ์ หมวดสง

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาในศตวรรษที่ 21 สำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร 1215-1229
DEVELOPMENT OF LEARNING MANAGEMENT MODEL ON BUDDHIST SUBJECT BASED ON THE THREEFOLD TRAINING IN THE 21ST CENTURY BY DHAMMA TEACHING MONKS IN SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF THE MUKDAHAN PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA
พระอธิการขวัญชัย ปิยสีโล (โนเรศ), ประยูร แสงใส และ ปาณจิตร สุกุมาลย์

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 1230-1242
DIGITAL TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP AFFECTING HAPPY ORGANIZATIONS OF SCHOOLS UNDER THE KAMPHAENG PHET PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2
นากิษะ วันคำ และ พฤฑฒิพล พฤฑฒิกุล

ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา 1243-1260
THE TEACHER SATISFACTION TOWARDS ACADAMIC ADMINISTRATION IN THE SPECIAL EDUCATION SCHOOL,OFFICE OF SPECAIL EDUCATION, CHACHOENGSAO PROVINCE
นัฏฐิญา ยอดกะโซ่

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ร่วมกับปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อส่งเสริมการตระหนักรู้ในตนเองของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน 1261-1275
DEVELOPMENT OF AN INSTRUCTIONAL MODEL BASED ON IDDHIPADA 4 INTEGRATED WITH ARTIFICIAL INTELLIGENCE (AI) TO ENHANCE SELF-AWARENESS OF UNDERGRADUATE STUDENTS AT MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY, ISAN CAMPUS
นิวัฒนา วรรณคำ, วิทยา ทองดี และ นิรัช เรืองแสน

รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของผู้ทำงานด้านจิตอาสาดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายตามแนวพระพุทธศาสนา อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์ 1276-1292
MODEL FOR STRENGTHENING THE MENTAL RESILIENCE OF PALLIATIVE CARE VOLUNTEERS ACCORDING TO BUDDHIST PRINCIPLES IN TRON DISTRICT, UTTARADIT PROVINCE
พระครูวินิตกมลธรรม (กมลมาศ พรหมสนธิ์), พระปลัดศักดิธัช สำโร และ พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์

การพัฒนาทักษะการสื่อสารทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษาโดยใช้วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วน 1293-1307
THE DEVELOPMENT OF SOCIAL COMMUNICATION SKILLS IN PRESCHOOL CHILDREN WITH DELAYED LANGUAGE DEVELOPMENT USING DISCRETE TRIAL TRAINING
ภิญญดา โคตวงศ์ และ ภัทรพร แจ่มใส

รูปแบบการบูรณาการหลักสติปัฏฐาน 4 เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ ตำบลน้ำอ่าง อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์ 1308-1323

A MODEL FOR INTEGRATING THE FOUR FOUNDATIONS OF MINDFULNESS TO ENHANCE ELDERLY WELL-BEING IN NAM ANG SUBDISTRICT, TRON DISTRICT, UTTARADIT PROVINCE

ธัญชนก ปราบพาล, พรหมเรศ แก้วโมลา และ พระอนุสรณ์ กิตฺติวณฺโณ

ปัญหาการสอนภาษาไทยของครูระดับชั้นประถมศึกษาโรงเรียนเอกชน ในจังหวัดสมุทรปราการ 1324-1339

THAI LANGUAGE TEACHING PROBLEMS OF PRIMARY LEVEL TEACHERS AT PRIVATE SCHOOLS IN SAMUT PRAKAN PROVINCE

สุพรรณษา สุนา, ชุติมา วัฒนะคีรี และ สาลินี มีเจริญ

รูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เป็นเลิศโดยประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) 1340-1356

A MODEL OF EXCELLENT SCHOOL ADMINISTRATION THROUGH THE APPLICATION OF GOOD GOVERNANCE PRINCIPLES: A CASE STUDY OF A SCHOOL WITH BEST PRACTICES

กวินท์ทิพย์ รุจธนจิรัช

INNOVATIVE MODELS PROMOTE THE INTANGIBLE CULTURAL VALUES OF CHANGDE CITY IN THE CONTEXT OF CONTEMPORARY MEDIA 1357-1370

Lan Mengxuan and Kosoom Saichai

A STUDY ON THE CULTURAL REPRESENTATION AND INTEGRATION MECHANISM OF DANCE INTERACTION BETWEEN THE ZHUANG AND HAN NATIONALITIES IN THE NANLING CORRIDOR 1371-1386

Ke Shang, Chutima Maneewattana and Jin Qiu

คำแนะนำสำหรับผู้เขียน 1387-1409

คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1*

CHARACTERISTICS OF SCHOOL ADMINISTRATORS IN THE DIGITAL ERA NAKHON RATCHASIMA PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

สุประวีณ์ จารุวัฒน์ชโยดม[1] และ ประดิษฐ์ ฉัตรจรัสกูล[2]

Suprawee Jaruwatchayodom[1] and Pradit Chatcharaskul

[1-2]วิทยาลัยนครราชสีมา

[1-2]Nakhonratchasima College, Thailand

Corresponding author E-mail: rainsuprawee@gmail.com

วันที่รับบทความ : 8 เมษายน 2569; วันแก้ไขบทความ 1 พฤษภาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 10 พฤษภาคม 2569

Received 8 April 2026; Revised 1 May 2026; Accepted 10 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล 2) เปรียบเทียบคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา และ 3) ศึกษาแนวทางในการส่งเสริมคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 325 คน กำหนดขนาดโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน และได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ 10 ปีขึ้นไป จำนวน 5 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

Citation:

*สุประวีณ์ จารุวัฒน์ชโยดม และ ประดิษฐ์ ฉัตรจรัสกูล. (2569). คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 1-19.

Suprawee Jaruwatchayodom and Pradit Chatcharaskul. (2026). Characteristics of School Administrators in the Digital Era Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 1. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 1-19.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 และค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถามเท่ากับ .995 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบ t-test และ F-test (One-way ANOVA) และทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีเชฟเฟ่

ผลการวิจัยพบว่า

1. คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล จำแนกตามตำแหน่งและประสบการณ์ในการทำงาน ไม่แตกต่างกัน และจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา พบว่าแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. แนวทางการส่งเสริมคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ประกอบด้วย 4 แนวทาง ได้แก่ การส่งเสริมการมีวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัล การส่งเสริมทักษะการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล การส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพและความเป็นมืออาชีพ และการส่งเสริมการสร้างความเชื่อมั่นและภาพลักษณ์ผ่านดิจิทัล

คำสำคัญ: คุณลักษณะ, ผู้บริหาร, สถานศึกษา

Abstract

The objectives of this research were to: 1) examine the characteristics of school administrators in the digital era; 2) compare these characteristics based on position, work experience, and school size; and 3) explore guidelines for fostering such characteristics among school administrators under the jurisdiction of the Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 1. The sample group for this study consisted of 325 school administrators and teachers. Sample size determination was based on the Krejcie and Morgan table, with the sample selected via stratified random sampling. The key informant group consisted of five school administrators with at least 10 years of experience, selected through purposive sampling. Research instruments included a questionnaire and a semi-structured interview guide; the Index of Item-Objective Congruence (IOC) ranged

from 0.80 to 1.00, and the questionnaire's reliability coefficient was 0.995. The statistics used for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, F-test (One-way ANOVA), and Scheffé's method for pairwise comparison.

The research findings revealed that:

1. The characteristics of school administrators in the digital era under the Nakhon Ratchasima Primary Educational Service Area Office 1 were, overall, at a high level.

2. The comparison of characteristics of school administrators in the digital era revealed no significant differences based on position or work experience; however, when classified by school size, statistically significant differences were found at the .05 level.

3. Guidelines for fostering the characteristics of school administrators in the digital era comprise four approaches: promoting a digital vision; enhancing communication and public relations skills using digital technology; fostering professional development and professionalism; and building confidence and a positive image through digital means.

Keywords: Characteristics, Administrators, Educational Institutions

บทนำ

รัฐบาลไทยได้ให้ความสำคัญกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication Technology: ICT) เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศ ดังที่ปรากฏในแผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ที่มุ่งเน้นการสร้างโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลที่ทั่วถึง การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และทักษะดิจิทัล และการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในทุกภาคส่วน เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน (กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2560)

กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดยุทธศาสตร์การส่งเสริมและพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการศึกษาในแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564) โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนทุกคนมีโอกาสเข้าถึงการเรียนรู้ที่มีคุณภาพผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีสมรรถนะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการเรียนการสอน และสถานศึกษามีระบบการบริหารจัดการที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2560) อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัลในการศึกษาไทยยังคงเผชิญกับความท้าทายที่สำคัญหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน งานวิจัยของ Phuapan et al. (2016) พบว่า ความท้าทายหลักในการบูรณาการเทคโนโลยีในโรงเรียนไทย ได้แก่ การขาดโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีที่เพียงพอ การขาดความพร้อมของครูในการใช้เทคโนโลยี และการขาดการสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Jantarakolica et al. (2022) ที่พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลในโรงเรียนประถมศึกษาไทย คือ ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัล การสนับสนุนและพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ที่เริ่มต้นในปี พ.ศ. 2563 ได้เร่งการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัลในการศึกษาอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง UNESCO (2020) รายงานว่า การปิดโรงเรียนทั่วโลกส่งผลกระทบต่อนักเรียนมากกว่า 1,600 ล้านคนใน 190 ประเทศ ทำให้ระบบการศึกษาต้องปรับเปลี่ยนไปสู่การเรียนการสอนแบบออนไลน์และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างกว้างขวาง สถานการณ์นี้ได้เผยให้เห็นถึงความสำคัญของความพร้อมด้านดิจิทัลของสถานศึกษา ครู และผู้บริหาร ตลอดจนความจำเป็นในการพัฒนาระบบการศึกษาที่สามารถรองรับการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ได้ดำเนินโครงการ DLTV (Distance Learning Television) และส่งเสริมการเรียนการสอนผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ เพื่อให้การศึกษาดำเนินต่อไปได้ในช่วงการระบาด อย่างไรก็ตามการศึกษาของ Kaewsaiha และ Chanchalor (2021) พบว่า โรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลและโรงเรียนขนาดเล็กประสบปัญหาในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์มากกว่าโรงเรียนในเมือง เนื่องจากข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐาน ความพร้อมของครู และความสามารถในการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่ง Schleicher (2020) ผู้อำนวยการฝ่ายการศึกษาและทักษะขององค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) ได้ชี้ให้เห็นว่า วิกฤตโควิด-19 ไม่ควรเป็น

เพียงการเปลี่ยนรูปแบบการสอนเท่านั้น แต่เป็นโอกาสสำหรับผู้บริหารการศึกษาและผู้กำหนดนโยบายในการทบทวนและออกแบบระบบการศึกษาใหม่ให้สอดคล้องกับความต้องการของศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะการพัฒนาทักษะดิจิทัล ทักษะการเรียนรู้ด้วยตนเอง และทักษะการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งการเปลี่ยนแปลงนี้ต้องการภาวะผู้นำที่เข้มแข็งจากผู้บริหารสถานศึกษา

งานวิจัยในระดับสากลได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาในฐานะตัวขับเคลื่อนหลักของการเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัล Harris และ Jones (2020) ระบุว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการนำการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาไปสู่ความสำเร็จ โดยเฉพาะในยุคหลังโควิด-19 ที่ผู้บริหารต้องมีความสามารถในการนำทางองค์กรผ่านความไม่แน่นอน สร้างวิสัยทัศน์ร่วม พัฒนาบุคลากร และบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ Petrie (2021) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำดิจิทัล (Digital Leadership) ว่าเป็นความสามารถของผู้บริหารในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาองค์กร สร้างนวัตกรรมทางการศึกษา และเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำดิจิทัลที่แข็งแกร่งจะต้องมีคุณลักษณะหลายประการ ได้แก่ 1) วิสัยทัศน์ด้านดิจิทัลที่ชัดเจน 2) ความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล 3) ความสามารถในการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้และนวัตกรรม 4) ความสามารถในการพัฒนาบุคลากรด้านดิจิทัล และ 5) ความสามารถในการบริหารจัดการการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ Ahlquist et al. (2020) ได้ศึกษาถึงบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสนับสนุนครูในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล พบว่าผู้บริหารที่ให้การสนับสนุนทั้งด้านทรัพยากร การพัฒนาวิชาชีพ และการสร้างแรงจูงใจแก่ครูจะส่งผลให้ครูมีความพร้อมและความมั่นใจในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น และส่งผลต่อคุณภาพการเรียนรู้ของนักเรียนในท้ายที่สุด นอกจากนี้ Tondeur et al. (2021) ได้ศึกษาบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัลของโรงเรียน พบว่า การที่ผู้บริหารรับรู้ถึงประโยชน์ของทรัพยากรดิจิทัลทางการศึกษาเป็นตัวแปรที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อการเปลี่ยนผ่านทางดิจิทัลของโรงเรียน ปัจจัยสำคัญอื่นๆ ได้แก่ ตัวแปรบริบทของโรงเรียน การสนับสนุนและบริการด้านเทคโนโลยี และประสบการณ์วิชาชีพและส่วนตัวของผู้บริหาร โดยแม้ว่าจะมีรูปแบบภาวะผู้นำแบบกระจายอำนาจจากผู้ประสานงานเทคโนโลยี ครูผู้นำ หรือแม้กระทั่งผู้นำนักเรียน แต่ผู้บริหารยังคงรับผิดชอบหลักในกระบวนการพัฒนาดิจิทัลในโรงเรียนของตน

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 ซึ่งเป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการบริหารจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่ประกอบด้วยโรงเรียนจำนวน 142 โรงเรียน พื้นที่ดังกล่าวมีความหลากหลายทั้งด้านภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ และสังคม ประกอบด้วยทั้งโรงเรียนในเขตเมือง โรงเรียนในเขตชานเมือง ซึ่งมีความพร้อมและศักยภาพที่แตกต่างกันในการเข้าสู่ยุคดิจิทัล จากรายงานผลการดำเนินงานของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 พบว่า แม้ว่าจะมีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีในโรงเรียน เช่น การจัดหาอุปกรณ์คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต และการติดตั้งอินเทอร์เน็ต แต่ยังมีความท้าทายในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน โดยเฉพาะในโรงเรียนขนาดเล็ก นอกจากนี้ ยังพบว่า ครูและบุคลากรทางการศึกษาส่วนใหญ่ยังขาดความมั่นใจและทักษะในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนการสอน และต้องการการสนับสนุนและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1, 2566) ผู้บริหารส่วนใหญ่ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาสถานศึกษาสู่ยุคดิจิทัล แต่ยังประสบปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการ ได้แก่ (1) ความไม่มั่นใจในความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลของตนเอง (2) การขาดแนวทางที่ชัดเจนในการพัฒนาสถานศึกษาสู่ยุคดิจิทัล (3) การขาดงบประมาณและทรัพยากรที่เพียงพอ (4) ความต้านทานการเปลี่ยนแปลงจากครูและบุคลากร (5) ความยากลำบากในการสร้างความร่วมมือจากผู้ปกครองและชุมชน และ (6) ภาระงานด้านอื่น ๆ ที่มากเกินไป ทำให้ไม่มีเวลาเพียงพอในการพัฒนาด้านดิจิทัล

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสภาพปัญหาและความต้องการในบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องศึกษาคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการกำหนดแนวทางการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาให้มีความพร้อมในการนำสถานศึกษาเข้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาครั้งนี้จะช่วยให้ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารระดับเขตพื้นที่การศึกษา และผู้กำหนดนโยบายมีความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับคุณลักษณะที่จำเป็นของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล และสามารถนำไปใช้ในการวางแผนพัฒนาและยกระดับคุณภาพผู้บริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการเตรียมความพร้อมผู้เรียนสู่ศตวรรษที่ 21 อย่างยั่งยืนในที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1

2. เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา

3. เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 1 ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากับประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 2,031 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 142 คน และครูผู้สอน จำนวน 1,889 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 325 คน กำหนดขนาดโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน และได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาแนวทางในการส่งเสริม คือ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ 10 ปีขึ้นไป จำนวน 5 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 1 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของ ลิเคิร์ท (Likert) มี 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

4 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

3 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

2 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

1 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. แบบสัมภาษณ์ ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 คน โดยใช้คุณสมบัติเป็นผู้มีประสบการณ์ เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 1 เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยต่อผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1

2. ผู้วิจัยส่งหนังสือจากวิทยาลัยนครราชสีมา ไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

3. ผู้วิจัยติดตามเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง ได้แบบสอบถามกลับคืน จำนวน 325 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100.00 เพื่อไม่ให้เกิดปัญหาหรือความคลาดเคลื่อน

4. ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดคำถามไว้ล่วงหน้า โดยผู้ตอบจะได้รับคำถามเช่นเดียวกัน และในลำดับขั้นตอนเดียวกัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ถามถามได้ตรงประเด็นที่ต้องการ ไม่ออกนอกเรื่อง ไม่เกินขอบเขตที่กำหนดไว้ และข้อมูลที่ได้รับสามารถนำมาประมวลผลได้ โดยมีขั้นตอนการสัมภาษณ์ ดังนี้

4.1 กำหนดเวลาในการสัมภาษณ์ 15-20 นาที และนัดหมายกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

4.2 เตรียมอุปกรณ์จดบันทึกให้เหมาะสมกับสถานการณ์

4.3 แนะนำตัวเอง และสร้างบรรยากาศให้รู้สึกเป็นกันเอง

4.4 บอกวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์

4.5 ป้อนคำถามเหมาะสมกับเวลา และทำการบันทึกหลังจากการสัมภาษณ์เสร็จ

4.6 ขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงานและขนาดของสถานศึกษาของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามโดยหาความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์คุณลักษณะของผู้บริหารยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 ทั้งโดยภาพรวม รายด้านและรายข้อโดยหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบคุณลักษณะของผู้บริหารยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 จำแนกตามตำแหน่ง และประสบการณ์ในการทำงาน โดยใช้ค่า t – test (Independent Staples)

4. วิเคราะห์เปรียบเทียบคุณลักษณะของผู้บริหารยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษาโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว โดยใช้ F-test (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe’)

5. วิเคราะห์เกี่ยวกับแนวทางในการส่งเสริมคุณลักษณะของผู้บริหารยุคดิจิทัล ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 1 โดยการสังเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่

1.1 ความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

1.2 ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค

2. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

2.1 ความถี่ (Frequency)

2.2 ร้อยละ (Percentage)

2.3 ค่าเฉลี่ย (Mean)

2.4 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน ได้แก่ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 136 -143)

3.1 t- test แบบ Independent samples ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์

3.2 F- test แบบ One way ANOVA และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe’)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 จำแนกตามตำแหน่ง และ

จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงานโดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ส่วนจำแนกตามขนาดของสถานศึกษาโดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. แนวทางการส่งเสริมคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ 10 ปีขึ้นไป จำนวน 5 คน พบแนวทางการส่งเสริมคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ประกอบด้วย 4 แนวทาง ดังนี้

แนวทางที่ 1 การส่งเสริมการมีวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัล โดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการด้านนโยบายดิจิทัลของภาครัฐ การศึกษาดูงานโรงเรียนต้นแบบด้านเทคโนโลยีทั้งในและต่างประเทศ การกำหนดแผนยุทธศาสตร์ดิจิทัลของสถานศึกษาอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งการสร้างเครือข่ายผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และขับเคลื่อนวิสัยทัศน์ร่วมกัน

แนวทางที่ 2 การส่งเสริมการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล โดยการฝึกอบรมการใช้แพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์ เช่น Facebook, Line และ YouTube เพื่อประชาสัมพันธ์กิจกรรมของสถานศึกษา การสร้างเนื้อหาเชิงบวกเกี่ยวกับสถานศึกษาอย่างสม่ำเสมอ การพัฒนาทักษะการถ่ายทำและตัดต่อสื่อวิดีโอรวมทั้งการสร้างช่องทางการสื่อสารที่หลากหลายเพื่อเข้าถึงผู้ปกครองและชุมชน

แนวทางที่ 3 การส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพและความเป็นมืออาชีพ โดยการจัดทำหลักสูตรพัฒนาผู้บริหารด้านดิจิทัลที่เป็นมาตรฐาน การส่งเสริมให้ผู้บริหารเข้าร่วมชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ออนไลน์ การจัดให้มีโปรแกรม Coaching และ Mentoring จากผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาดิจิทัล รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้บริหารศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นในด้านเทคโนโลยีทางการศึกษา

แนวทางที่ 4 การส่งเสริมการสร้างความเชื่อมั่นและภาพลักษณ์ผ่านดิจิทัล โดยการฝึกทักษะการเล่าเรื่องเชิงบวก การสร้างแบรนด์สถานศึกษา (School Branding) ในโลกออนไลน์ การพัฒนาเว็บไซต์และสื่อออนไลน์ของสถานศึกษาให้ทันสมัย รวมทั้งการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครองและชุมชนผ่านการสื่อสารดิจิทัลอย่างสม่ำเสมอ

อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัย เรื่อง คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลดังนี้

1. คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในช่วงหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ผู้บริหารสถานศึกษาได้ตระหนักถึงความสำคัญ ของเทคโนโลยีดิจิทัลในการบริหารสถานศึกษามากยิ่งขึ้น รวมทั้งนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ นารีรัตน์ ปิ่นแก้ว (2567) ได้ทำวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครราชสีมา ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุนทร วัฒนาราช (2568) ได้ทำวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษามีสภาพปัจจุบันโดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 อภิปรายผลดังนี้

2.1 จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษาทุกตำแหน่งมีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบที่ใกล้เคียงกันภายใต้กรอบนโยบายเดียวกัน ทำให้ได้รับการพัฒนาและมีประสบการณ์ด้านการบริหารในบริบทดิจิทัลในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษณพงษ์ ศรีทรัพย์ (2565) ทำวิจัยเรื่อง คุณลักษณะผู้บริหารมืออาชีพที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสานักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะผู้บริหารมืออาชีพจำแนกตามสถานภาพการดำรงตำแหน่งโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ตันหยง แบนลี และจารุวรรณ เขียวน้ำซุม (2567) ทำวิจัยเรื่อง คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม ผลการวิจัยพบว่า ผลการเปรียบเทียบภาวะคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลใน

โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม จำแนกตามสถานภาพไม่แตกต่างกัน

2.2 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษามีโอกาสเข้าถึงการพัฒนาองค์ความรู้ เทคโนโลยี และการอบรมด้านดิจิทัลอย่างเท่าเทียมกัน ส่งผลให้มีสมรรถนะด้านดิจิทัลไม่แตกต่างกันตามระยะเวลาการทำงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ กฤษณพงษ์ ศรีทรัพย์ (2565) ทำวิจัยเรื่อง คุณลักษณะผู้บริหารมืออาชีพที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสานักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะผู้บริหารมืออาชีพจำแนกตามประสบการณ์ในการบริหารโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จันทร์จิรา ปร่าวร้อง (2569) ทำวิจัยเรื่อง คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพในยุคดิจิทัล จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวม ไม่แตกต่างกัน

2.3 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องจากสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกันมีทรัพยากร เทคโนโลยี งบประมาณ และโอกาสในการพัฒนาที่แตกต่างกัน ส่งผลให้ระดับคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลมีความแตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ จันทร์จิรา ปร่าวร้อง (2569) ทำวิจัยเรื่อง คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 5 ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพในยุคดิจิทัล จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ จิรัชญา บุดดีสิงห์ (2566) ทำวิจัยเรื่อง คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุบลราชธานี อำนาจเจริญ ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษามืออาชีพในยุคดิจิทัลตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. แนวทางการส่งเสริมคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์ 10 ปีขึ้นไป จำนวน 5 คน พบแนวทางการส่งเสริม

คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ควรมุ่งพัฒนาวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัลผ่านการอบรมและการกำหนดยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน ควบคู่กับการพัฒนาทักษะการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ด้วยเทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ นอกจากนี้ ควรส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่องผ่าน PLC, Coaching และการศึกษาต่อ อีกทั้งยังต้องให้ความสำคัญกับการสร้างภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นของสถานศึกษาผ่านสื่อดิจิทัล สุดท้าย แนวทางทั้งหมดนี้ช่วยเสริมศักยภาพผู้บริหารให้สามารถขับเคลื่อนสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพในยุคดิจิทัล ทั้งนี้อาจเนื่องจากบริบททางการศึกษาในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วภายใต้อิทธิพลของเทคโนโลยีดิจิทัล ส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาตนเองอย่างรอบด้าน ทั้งด้านวิสัยทัศน์เชิงกลยุทธ์ ทักษะการสื่อสารดิจิทัล ความเป็นมืออาชีพ และการสร้างภาพลักษณ์องค์กร เพื่อให้สามารถบริหารจัดการสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และสามารถขับเคลื่อนสถานศึกษาให้ก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ กัญญาภัค จูพพลกุล (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ ผลการวิจัยพบว่า แนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครสวรรค์ จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการสื่อสารดิจิทัล 2) ด้านการมีวิสัยทัศน์ดิจิทัล และ 3) ด้านการรู้ดิจิทัล และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภานุเดช แสงลุน (2565) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำด้านดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ การกำหนดวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัล การใช้เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหาร การจัดการฐานข้อมูลสารสนเทศ การสร้างระบบติดตามและประเมินผล การพัฒนาสื่อดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ ตลอดจนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือและการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมในการใช้เทคโนโลยี

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 ผู้วิจัยสรุปได้ว่า 1. คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1 โดยภาพรวมอยู่

ในระดับมาก 2. ผลการเปรียบเทียบคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล จำแนกตามตำแหน่งและประสบการณ์ในการทำงาน ไม่แตกต่างกัน และจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3. แนวทางการส่งเสริมคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล ประกอบด้วย 4 แนวทาง ได้แก่ การส่งเสริมการมีวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัล การส่งเสริมทักษะการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์ด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล การส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพและความเป็นมืออาชีพ และการส่งเสริมการสร้างความเชื่อมั่นและภาพลักษณ์ผ่านดิจิทัล **ข้อเสนอแนะ** 1) ควรศึกษาวิจัยเชิงทดลองเกี่ยวกับโปรแกรมหรือรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลที่มีประสิทธิผล เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สามารถนำไปใช้ในการออกแบบหลักสูตรพัฒนาผู้บริหารได้อย่างมีเป้าหมาย 2) ควรศึกษาวิจัยความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลกับประสิทธิผลของสถานศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน หรือความพึงพอใจของผู้ปกครองและชุมชน เพื่อยืนยันความสำคัญและผลกระทบของคุณลักษณะดังกล่าว 3) ควรศึกษาวิจัยในเขตพื้นที่การศึกษาอื่น ๆ หรือในระดับมัธยมศึกษา เพื่อเปรียบเทียบและขยายความรู้ให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น รวมทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพหรือวิจัยแบบผสมผสานที่เจาะลึกกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลในบริบทที่หลากหลาย 4) ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความแตกต่างของคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษายุคดิจิทัลตามขนาดของสถานศึกษา โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อทำความเข้าใจปัจจัยเชิงลึกที่ทำให้สถานศึกษาขนาดใหญ่มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าขนาดอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญ 5) ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับบทบาทของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) และนวัตกรรมดิจิทัลใหม่ ๆ ที่มีผลต่อคุณลักษณะที่จำเป็นของผู้บริหารสถานศึกษาในอนาคต เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่รวดเร็ว

เอกสารอ้างอิง

กนิษฐิกา พรหมวาทย์. (2565). ภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มยกระดับตำบลตะเสาะงาม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2560). แผนพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.

กฤษณพงษ์ ศรีทรัพย์. (2565). คุณลักษณะผู้บริหารมืออาชีพที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

กันต์กมล วราสุนันท์. (2562). คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุรินทร์ เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

จุฬาลักษณ์ สุวรรณพานิช. (2567). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานนทบุรี. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

ปฏิธาน มหิเมือง. (2565). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

พรวิภา เซยกลิ่น. (2565). ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

เพ็ญนภา ศรีวาป. (2563). ภาวะผู้นำยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

เพลินจิตร ชำนาญผา. (2566). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.

ภานุเดช แสงลุน. (2565). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุโขทัย. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.

มนธิรา จันทร์เชื้อ. (2566). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิจิตร เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.

นารีรัตน์ ปิ่นแก้ว. (2567). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครราชสีมา. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

รัตน์ พลชัย. (2563). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 17(77), 1-15.

วชิรพงศ์ พูลเกษร. (2565). คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2563). กรอบสมรรถนะหลักของครูและผู้บริหารในยุคดิจิทัล. กรุงเทพมหานคร: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). แนวทางการจัดการศึกษาทางไกลในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1. (2566). รายงานผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566. นครราชสีมา: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 1.

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2560). แผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2564). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

สิทธิณี ประภัศร. (2565). คุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

สุนทร วัฒนาราช. (2568). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

อภิสิทธิ์ กองแก้ว. (2566). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.

อารีย์ น้ำใจดี และพิชญาภา ยืนยาว. (2562). การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศในยุคดิจิทัล. วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา, 13(1), 1-12.

Ahlquist, J., Enderle, K., & Fiedler, T. (2020). Digital leadership in higher education: Purposeful social media and online communication. Stylus Publishing.

AlAjmi, M. K. (2022). The impact of digital leadership on teachers' technology integrationduring the COVID-19 pandemic in Kuwait. International Journal of Educational Research, 112, 101928.

Bank Alfalah. (2017). Digital age and its impact on businesses. Retrieved from https://www.bankalfalah.com/infocenter/digital-age.

Chris A. Suppo. (2013). Digital citizenship instruction within Pennsylvania's schools: Administrators' beliefs and practices. Doctoral dissertation, Indiana University of Pennsylvania.

Eberl, P., & Drews, P. (2021). Digital leadership – Mountain or molehill? A literature review. In R. Zimmermann, R. Howlett, & L. Jain (Eds.), Human Centred Intelligent Systems. Smart Innovation, Systems and Technologies (Vol. 189).

Springer. Harris, A., & Jones, M. (2020). COVID 19 – school leadership in disruptive times. School Leadership & Management, 40(4), 243-247.

Jantarakolica, T., Sirisaiyas, N., & Surasinlapachai, P. (2022). Factors affecting digital technology integration in Thai primary schools: A structural equation modeling approach. International Journal of Information and Education Technology, 12(3), 215 222.

Kaewsaiha, P., & Chanchalor, S. (2021). Factors affecting the usage of learning management systems in higher education. Education and Information Technologies, 26(3), 2919-2939.

Kapure, G. S. (2021). Digital leadership in modern organizations. International Journal of Management, 12(3), 285-293.

Kim, J., & Park, J. (2022). Digital leadership competencies and virtual community engagement during COVID-19. Administrative Sciences, 12(1), 1-15.

Nik Mustafa Bin Mat Ail. (2015). Instructional leadership of principals and teachers' commitment in Malaysia. Doctoral dissertation, Universiti Utara Malaysia. Petrie.

N. (2021). Digital leadership: A field guide. Center for Creative Leadership.

Phuapan, P., Viriyavejakul, C., & Pimdee, P. (2016). An analysis of digital literacy skills among Thai university seniors. International Journal of Emerging Technologies in Learning (iJET), 11(3), 24-31.

Schleicher, A. (2020). The impact of COVID-19 on education: Insights from education at a glance 2020.

OECD. Sheninger, E. (2019). Digital leadership: Changing paradigms for changing times (2nd ed.). Corwin Press. Starkey, L., & Rawlins, P. (2012). Digital age learning and the implications for schools. Wellington, NZ: New Zealand Council for Educational Research.

Subbrain, S. (2019). Digital transformation in the education sector. Journal of Educational

Tondeur, J., Aesaert, K., Prestridge, S., & Consuegra, E. (2021). A multilevel analysis of what matters in the training of pre-service teacher's ICT competencies. Computers & Education, 122, 32-42.

UNESCO. (2020). COVID-19 educational disruption and response. Paris: UNESCO.

Yang, H. (2011). A literature review of the skills required by 21st century school administrators. International Education Studies, 4(3), 45-56.

กระบวนการเรียนรู้ในการต่อรองกับวาทกรรมทางเพศในสังคมไทย เพื่อเสริมสร้างคุณค่าในตนเองของผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์*

LEARNING PROCESSES OF NEGOTIATING GENDER DISCOURSE IN THAI SOCIETY TO ENHANCE SELF-ESTEEM AMONG WOMEN POLE DANCERS

ณิชาภัทร วินัยธรรมกุล[1] และ รัตนลักษณ์ มณีรัตนโชติวงศ์[2]

Nichaphat Winaithammakul[1] and Rattanaluck Maneerattanachotiwong[2]

[1-2]คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

[1-2]Faculty of Education Chulalongkorn University, Thailand

Corresponding author E-mail: nichaphat.w@chula.ac.th

วันที่รับบทความ : 26 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 3 กรกฎาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 5 กรกฎาคม 2569

Received 26 June 2026; Revised 3 July 2026; Accepted 5 July 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาประสบการณ์ทางสังคมและวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศ ซึ่งส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าในตนเองของผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ และ 2) เพื่อวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ของผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ที่ใช้ในการต่อรองกับวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศ การศึกษาในครั้งนี้ใช้กระบวนการวิจัยแบบผสมผสาน โดยมีกลุ่มตัวอย่างคือผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์เพศหญิงในกรุงเทพมหานคร เป็นผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 158 คน และผู้ให้สัมภาษณ์จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ 1) แบบสอบถามเกี่ยวกับประสบการณ์ทางสังคมและวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศ และ 2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้ในการต่อรองกับวาทกรรมที่

Citation:

*ณิชาภัทร วินัยธรรมกุล และ รัตนลักษณ์ มณีรัตนโชติวงศ์. (2569). กระบวนการเรียนรู้ในการต่อรองกับวาทกรรมทางเพศในสังคมไทยเพื่อเสริมสร้างคุณค่าในตนเองของผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 20-43.

Nichaphat Winaithammakul and Rattanaluck Maneerattanachotiwong. (2026). Learning Processes Of Negotiating Gender Discourse In Thai Society To Enhance Self-Esteem Among Women Pole Dancers. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 20-43.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศ วิเคราะห์ข้อมูลแบบสอบถามด้วยสถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ การแจกแจงความถี่ การหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย

ผลการวิจัย พบว่า 1) วาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศส่งผลกระทบต่อผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ผ่านทุกระบบสิ่งแวดล้อม โดยผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ได้รับผลกระทบจากระบบภายนอกมากที่สุด ได้แก่ สื่อสังคมออนไลน์ เครือญาติ นโยบายและกฎหมาย รองลงมาคือระบบปฏิสัมพันธ์ และระบบจุลภาค ซึ่งประกอบด้วย ครอบครัว เพื่อนสนิท และโรงเรียน/ที่ทำงาน และ 2) พบว่าผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์มีกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้ในการต่อรองกับวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศต่างกันขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์กับระบบสิ่งแวดล้อม โดยมีเนื้อหาที่ใช้ในการต่อรองกับวาทกรรมทั้งหมด 4 รูปแบบ ได้แก่ การไม่มีปฏิกิริยาต่อวาทกรรมที่เผชิญ การใช้กลไกของสื่อสังคมออนไลน์ในการจัดการ การอธิบายด้วยภาษา และการใช้กระบวนการทางกฎหมาย โดยใช้วิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์ส่วนตัวและการใช้ตัวอย่างจากสื่อสังคมออนไลน์ และมีแหล่งเรียนรู้จากตนเอง การรวมกลุ่มทางสังคมของผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ และสื่อสังคมออนไลน์

คำสำคัญ: กระบวนการเรียนรู้, โพลแดนซ์, คุณค่าในตนเอง, วาทกรรม, บทบาททางเพศ

Abstract

This research article aimed to: 1) investigate the social experiences and gender discourse that influence the self-esteem of female pole dancers, and 2) analyze the learning processes employed by female pole dancers to negotiate gender discourse. This study adopted mixed-methods research design. The participants were female pole dance practitioners in Bangkok, Thailand. The research instruments consisted of: 1) a questionnaire on social experiences and gender discourse, and 2) an in-depth interview protocol exploring the learning processes used to negotiate gender discourse. Questionnaire data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation. Data obtained from the in-depth interviews were analyzed using inductive data analysis.

The findings revealed that: 1) gender discourse affected pole dancers across all ecological systems. The greatest impact was exerted through the exosystem, particularly via social media, extended family, and policies and legislation, followed by the mesosystem and the microsystem, which included family, close friends, and schools/workplaces. (2) Pole dancers employed different learning processes to negotiate gender discourse depending on their relationships with the ecological systems. Four negotiation strategies were identified: (a) choosing not to react to the discourses encountered, (b) using the mechanisms of social media to manage the discourses, (c) providing verbal explanations, and (d) employing legal processes. These strategies were developed through learning from personal experience and examples encountered on social media. The participants' primary learning resources included themselves, social networks within the pole dance community, and social media.

Keywords: Learning Processes, Pole Dance, Self-Esteem, Discourses, Gender Role

บทนำ

มนุษย์ทุกคนเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและถูกกำหนดให้ปฏิบัติตามบทบาทและสถานภาพของตนเองเพื่อให้สังคมดำเนินไปได้ด้วยความเป็นระเบียบเรียบร้อย อย่างไรก็ตาม เมื่อบุคคลมีสถานภาพในสังคมหลายบทบาทในเวลาเดียวกัน ย่อมมีโอกาสที่ความคาดหวังจากบทบาทที่หลากหลายเหล่านั้นจะไม่สอดคล้องกัน นำไปสู่ความสับสนหรือความตึงเครียดทางสังคม ซึ่งเป็นสิ่งที่นักสังคมศาสตร์เรียกว่า “ความขัดแย้งในบทบาท” (Role Conflict) (Moorhead, G. & Griffin, R. W., 2001 อ้างถึงใน อธิพัฒน์ สินทรโก, 2555) ภายใต้กรอบแบบแผนทางสังคมดังกล่าว หนึ่งในแนวคิดสำคัญที่สะท้อนความคาดหวังต่อการปฏิบัติตนของบุคคลคือ “บทบาททางเพศ” (Gender role) ซึ่งเป็นแบบแผนพฤติกรรม หน้าที่ และการแสดงออก ที่สังคมกำหนดขึ้นเพื่อให้แต่ละเพศปฏิบัติให้สอดคล้องกับค่านิยมและความเชื่อที่ยึดถือร่วมกัน (คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562)

โพลแดนซ์เป็นการเต้นรูปแบบหนึ่งที่เป็นภาพสะท้อนแนวคิดบทบาททางเพศของแต่ละสังคม จากการเชื่อมโยงภาพลักษณ์ของผู้หญิงสวมเสื้อผ้าน้อยชิ้นเต้นกับเสาด้วยท่าทางยั่วยวนอยู่ในสถานบันเทิง เป็นภาพลักษณ์ที่ถูกกดทับด้วยแนวคิดชายเป็นใหญ่และรับผลกระทบจากแนวคิดบทบาททางเพศที่เป็นบรรทัดฐานทางสังคม นำไปสู่การมองผู้หญิงที่ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ว่าเป็นผู้หญิงให้บริการทางเพศแทนที่จะมองว่าเป็นกิจกรรมที่มีคุณค่าทางศีลธรรมและมีประโยชน์ทางร่างกายและจิตใจ (Helmobakk, A., 2023) สอดคล้องกับงานเขียนของ Samantha Holland ที่ระบุว่า ภาพลักษณ์ของโพลแดนซ์ในฐานะกิจกรรมที่มีนัยทางเพศเชื่อมโยงกับคลับเปลื้องผ้า ได้ส่งอิทธิพลต่อการรับรู้เกี่ยวกับการเรียนโพลแดนซ์ และอิทธิพลดังกล่าวไม่ได้ลดลงแม้ว่าการเรียนโพลแดนซ์จะได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายมากขึ้นก็ตาม (Holland, S., 2010)

เมื่อภาพลักษณ์ของกิจกรรมโพลแดนซ์ไม่สอดคล้องกับค่านิยมที่สังคมไทยยึดถือ ผู้ที่ทำกิจกรรมดังกล่าวจึงอาจเกิดความขัดแย้งในบทบาท (Role conflict) และส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าของผู้ทำกิจกรรมดังกล่าวจากการถูกสังคมวิพากษ์หรือไม่ยอมรับ แม้งานวิจัยจำนวนหนึ่งจะระบุว่ากิจกรรมโพลแดนซ์มีส่วนช่วยทำให้สุขภาวะกายและจิตดีขึ้น ประกอบกับความพยายามขององค์กรและกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่พยายามต่อสู้กับมุมมองและค่านิยมของคนในสังคม แต่ก็ยังไม่สามารถเปลี่ยนมุมมองและค่านิยมของคนในสังคมไทยได้ เนื่องจากวาทกรรมภายใต้แนวคิดชายเป็นใหญ่ที่ถูกกำหนดโดยบทบาททางเพศแบบดั้งเดิมได้ฝังลึกเข้าไปในค่านิยมและความเชื่อของคนในสังคมมาจนถึงปัจจุบัน

กิจกรรมโพลแดนซ์มีคุณค่าทั้งทางร่างกายและจิตใจ อย่างไรก็ตามยังคงเห็นถึงค่านิยมของสังคมที่แสดงออกผ่านอำนาจของวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศที่มีอิทธิพลต่อการแสดงออกของปัจเจกในสังคมที่ทำกิจกรรมโพลแดนซ์จนเกิดการต่อรองระหว่างผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์กับอำนาจของวาทกรรมในสังคม เห็นได้จากการที่ผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการต่อรองกับวาทกรรมดังกล่าว เช่น การให้ความรู้เกี่ยวกับคุณค่าของการทำกิจกรรมโพลแดนซ์ การอธิบายความเข้าใจผิดบางประการเกี่ยวกับกิจกรรมนี้ การประชาสัมพันธ์ถึงคุณค่าของกิจกรรม หรือการตอบคำถามที่คนรอบข้างสงสัยเกี่ยวกับกิจกรรมดังกล่าว ซึ่งการรวมกลุ่มทางสังคมของผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์นี้เองทำให้เกิดการพูดคุย เรียนรู้และซึมซับวิธีการในการต่อรองกับวาทกรรมดังกล่าว อันนำไปสู่การต่อรองเพื่อคุณค่าในตนเองของผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาประสบการณ์ทางสังคมและวาทกรรมที่

เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศ ซึ่งส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าในตนเองของผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ เพื่อนำไปต่อยอดในการนำเสนอกระบวนการเรียนรู้ผ่านแนวคิดวาทกรรมทางเพศในกิจกรรมทางสังคมเพื่อเสริมสร้างคุณค่าในตนเองของผู้หญิงต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสบการณ์ทางสังคมและวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศ ซึ่งส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าในตนเองของผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์

2. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ของผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ที่ใช้ในการต่อรองกับวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศ

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อประกอบการศึกษา เรื่อง กระบวนการเรียนรู้ในการต่อรองกับวาทกรรมทางเพศในสังคมไทยเพื่อเสริมสร้างคุณค่าในตนเองของผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ ประกอบด้วยเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจำนวน 3 ตอน ดังนี้

1. บทบาททางเพศ (Gender role)

สังคมกำหนดบทบาททางเพศ (Gender role) ขึ้นเพื่อบอกว่าผู้ชายหรือผู้หญิงต้องปฏิบัติตนและแสดงออกอย่างไร ทั้งนี้ บทบาททางเพศสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลา (จันทรัตน์ ระเบียบโลก และคณะ, 2546) ในอดีตบทบาทของเพศชายและหญิงแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง เพศชายเป็นเพศที่มีพละกำลังมาก จึงต้องทำหน้าที่ดูแลปกป้องคุ้มครอง ในขณะที่เพศหญิงเป็นเพศที่อ่อนแอกว่าจึงทำหน้าที่สร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวและดูแลบุตร ดังนั้นลักษณะความเป็นหญิงจึงเป็นพฤติกรรมที่เน้นการแสดงออกทางอารมณ์ อันมีส่วนช่วยให้เกิดผลกับการอยู่ร่วมกับผู้อื่น เช่น อ่อนโยน นุ่มนวล ช่างพูดคุย เรียบร้อย ขี้อาย ช่างปรนนิบัติ (คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2562) ดังนั้น จะเห็นได้ว่าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเพศหญิงเป็นเพศที่ถูกกดขี่จากกรอบของคำว่าบทบาททางเพศ ทำให้เกิดการเรียกร้องสิทธิและความเสมอภาคของสตรีผ่านกลุ่มที่เรียกตนเองว่ากลุ่มแนวคิดสตรีนิยม (Feminism)

2. โพลแดนซ์

การเต้นรูดเสา (Pole dance) หรือการเต้นกับเสา เป็นการแสดงที่ใช้เสาเป็นอุปกรณ์ประกอบในการแสดง Cambridge Dictionary ระบุว่า Pole dancing หมายถึงกิจกรรมการ

เต้นรำรอบเสาตั้งตรงในลักษณะที่เน้นความเย้ายวนทางเพศ โดยมีการแต่งกายที่เปิดเผย ซึ่งมักปรากฏในสถานบันเทิงประเภทบาร์หรือคลับ หรือกิจกรรมการเต้นรำรอบเสาในแนวตั้งโดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการออกกำลังกาย การเต้นรูดเสาแบบที่เห็นกันในปัจจุบันมีต้นกำเนิดมาจากการเต้นกับเสาค้ำเต็นท์ของคณะละครสัตว์ในยุคทศวรรษที่ 20 เพื่อสร้างเสียงหัวเราะให้กับผู้คนในช่วงเศรษฐกิจตกต่ำ ซึ่งนอกจากจะมีการแสดงที่น่าหวาดเสียวและตื่นเต้นแล้วยังมีการแสดงของหญิงสาวในชุดวาบหวิวที่ห้อยโหนไปกับเสาค้ำเต็นท์ (อังคณา นาคเกิด, 2561) หลังจากนั้น Fawnia Mondey เป็นผู้บุกเบิกนำพาโพลแดนซ์ออกจากคลับและบาร์ โดยการทำวีดิโอสอนโพลแดนซ์เผยแพร่และได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก (ณัฐมน สะเภาคำ, 2561)

คุณค่าของกิจกรรมโพลแดนซ์สามารถยืนยันได้ด้วยงานวิจัย เรื่อง “Effect of pole dance on mental wellbeing and the sexual self-concept – a pilot randomized-controlled trial” (Pfeiffer, J. L., et al., 2023) เป็นงานวิจัยเชิงทดลองที่ระบุว่า ผู้เรียนโพลแดนซ์มี Mental wellbeing ที่เพิ่มขึ้นจากก่อนเรียน สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง “At this age, I can do anything”: a phenomenological study exploring self-efficacy in pole dancing among middle-aged women (Kim, J., et al., 2022) ระบุว่าโพลแดนซ์เป็นกิจกรรมทางกายที่ทำในยามว่างช่องทางหนึ่งที่ช่วยให้ผู้หญิงได้ปลดปล่อยตนเอง และช่วยเสริมสร้างความสามารถที่ตนรู้สึกผ่านความสำเร็จ ความเชี่ยวชาญ และปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งทั้งหมดนี้สามารถนำไปสู่ประโยชน์ส่วนบุคคลและจิตสังคม ดังนั้น จะเห็นได้ว่าแม้กิจกรรมโพลแดนซ์จะมีคุณค่าทั้งทางร่างกายและจิตใจ แต่ผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ยังคงต้องเผอิญกับวาทกรรมทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศอยู่ทั้งจากคนรอบข้างที่ใกล้ชิด ที่ทำงาน หรือสังคมที่ไกลออกไป เช่น สื่อสังคมออนไลน์

3. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

3.1 ร่างกายและสตรีนิยมในทัศนะของ Michel Foucault

ในทัศนะของ Foucault ร่างกายเป็นที่ประทับของร่องรอย ซึ่งเป็น “ตราบาปของประสบการณ์ที่ผ่านมา” อยู่บนผิวหนัง “ร่างกายเป็นพื้นผิวที่จารึกเหตุกาณ์ต่าง ๆ” ซึ่งวาดไว้ด้วยภาษาและเลือนหายไปด้วยความคิด (Foucault, 1984 อ้างถึงใน สุรสีห์ บัวจันทร์, 2561) ซึ่งผู้หญิงถูกควบคุมด้วยขอบเขตของระเบียบวินัยซึ่งเป็นเครื่องมือของอำนาจ ผู้หญิงจึงมีบทบาทเพียงกระทำตามหน้าที่ และตกอยู่ภายใต้อำนาจของเพศชายเพราะเป็นผู้ถือครองอำนาจ ซึ่งการกดทับของอำนาจทำให้ผู้หญิงขาดอิสรภาพ ไม่มีความเท่าเทียมในการดำรงอยู่

ของตัวตน (เพ็ญพรรณ เฟื่องฟูลอย, 2562) จากแนวคิดของ Foucault ทำให้เห็นได้ชัดถึงการพยายามยัดเยียดความเป็นหญิงลงไปบนร่างกายของผู้หญิง เพื่อให้เป็นไปตามระเบียบและความต้องการของสังคม การต่อสู้ของขบวนการสตรีนิยมจึงเป็นไปเพื่อปลดปล่อยให้ผู้หญิงมีอิสระทั้งทางร่างกาย จิตใจ รวมถึงมีสิทธิในการใช้ชีวิตอย่างมีอิสระและเสมอภาคกับผู้ชาย ภาพดังกล่าวสะท้อนผ่านกิจกรรมโพลแดนซ์ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ขัดต่อแนวปฏิบัติของสังคมทำให้ผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์กลายเป็นคนที่ถูกกดทับเนื่องจากปฏิบัตินอกกรอบที่สังคมได้กำหนดไว้ ทั้งการแต่งกายด้วยเสื้อผ้าน้อยชิ้น การเต้นยั่วยวน และการเชื่อมโยงภาพลักษณ์ของเพศหญิงที่ทำกิจกรรมดังกล่าวกับการให้บริการในสถานบันเทิง

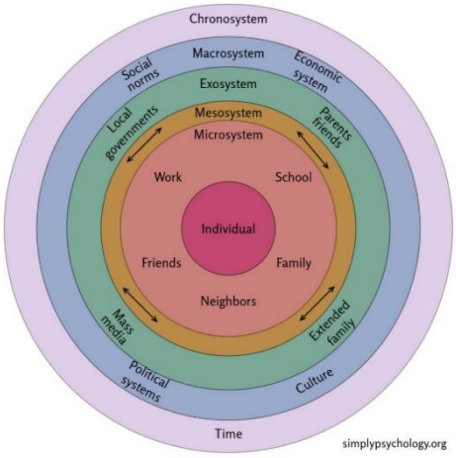
3.2 แนวคิดเรื่องอัตลักษณ์และอำนาจวาทกรรม (The Subject and Power)

อัตลักษณ์ของคนเกิดขึ้นจากการที่สังคมตีกรอบผ่านวาทกรรมและอำนาจที่ทำงานเชื่อมโยงกันอยู่ วาทกรรมจึงเป็นกระบวนการสร้างอัตลักษณ์และความหมายให้สรรพสิ่งในสังคม และเมื่อกาลเวลาและสภาพสังคมเปลี่ยนไป อัตลักษณ์และความหมายจึงเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย นอกจากนี้ Foucault มองว่าภาษามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง โดยเขาเห็นว่า วาทกรรม คือระบบที่ทำให้การพูดหรือเขียนสามารถเกิดขึ้นได้ภายในสังคมหนึ่ง ๆ เนื่องจากวาทกรรมทำหน้าที่กำหนดกรอบ กติกา และกลไกต่าง ๆ ที่ทำให้การสื่อสารเหล่านั้นมีความหมาย ด้วยเหตุนี้วาทกรรมจึงไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่ถ้อยคำหรือภาษาเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการปฏิบัติจริงในสังคม (Discursive practices) ซึ่งครอบคลุมถึงขนบความคิด ความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนบทบาทของสถาบันต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นนั้นด้วย (Foucault, M., 1978 อ้างถึงใน สุรสีห์ บัวจันทร์, 2561)

3.3 ทฤษฎีระบบนิเวศวิทยาของ Urie Bronfenbrenner

ทฤษฎีนิเวศวิทยาของ Urie Bronfenbrenner เชื่อว่า พัฒนาการของมนุษย์ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยความคิดเพียงความคิดเดียว แต่ต้องอธิบายด้วยระบบอันซับซ้อน (Bronfenbrenner, U., 1974 อ้างถึงใน วรรณรัตน์ ลาวัง และรัชนี สรรเสริญ, 2558) ซึ่งความเชื่อนี้ของ Bronfenbrenner จะนำมาสู่ทฤษฎีนิเวศวิทยาที่อธิบายว่าพัฒนาการของมนุษย์เป็นผลมาจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเจริญเติบโตของมนุษย์และการเปลี่ยนแปลงของสถานที่ที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่และสิ่งแวดล้อมที่ซับซ้อน โดยสิ่งแวดล้อมที่ซับซ้อนแบ่งเป็น 5 ระบบ ได้แก่ 1) ระบบจุลภาค (Microsystem) ประกอบไปด้วยครอบครัว เพื่อน โรงเรียน/ที่ทำงาน 2) ระบบปฏิสัมพันธ์ (Mesosystem) คือ สภาพแวดล้อมที่เชื่อมโยงระบบจุลภาคให้มีปฏิสัมพันธ์กัน 3) ระบบภายนอก (Exosystem) ประกอบไปด้วยเครือญาติ สื่อสังคมออนไลน์ นโยบาย

และกฎหมาย 4) ระบบมหภาค (Macrosystem) และ 5) ระบบเวลา (Chronosystem) (อัสมา นาคนาวา พารึลทึ, 2566)

ภาพที่ 1 ทฤษฎีนิเวศวิทยาของ Urie Bronfenbrenner (2025)

3.4 แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้

กระบวนการเรียนรู้เป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความเข้าใจ ทัศนคติ และพฤติกรรมการปฏิบัติของคนเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการปรับเปลี่ยนไปในทิศทางที่ดีขึ้น (กรมวิชาการ, 2543 อ้างถึงใน อริสา แก้วลี, 2561) กระบวนการเรียนรู้ของผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์จึงเป็นการเปลี่ยนผ่านความเข้าใจทัศนคติและพฤติกรรมการปฏิบัติของทุกฝ่ายในสังคมไทยเกี่ยวกับกิจกรรมโพลแดนซ์ เพื่อเสริมสร้างคุณค่าในตนเองให้แก่ผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์โดยวิเคราะห์กระบวนการที่ผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ใช้ในการทำความเข้าใจ จัดการ และต่อรองกับวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศในประเด็นที่สอดคล้องกับองค์ประกอบนี้ ได้แก่ เนื้อหาที่เรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ และผู้คนหรือแหล่งเรียนรู้

3.5 แนวคิดเกี่ยวกับคุณค่าในตนเองให้แก่ผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์

ในการเสริมสร้างคุณค่าในตนเองให้แก่ผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์เป็นการสร้างมุมมองเชิงบวกให้ผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์เห็นคุณค่าในตนเอง โดยทฤษฎีการกำหนดตนเอง (Self-Determination Theory: SDT) เน้นการสร้างแรงจูงใจในการกำกับตนเองและควบคุมพฤติกรรมจากการเลือกในสิ่งที่แสดงออกถึงความเป็นตัวเองจะทำให้คนรู้สึกมีคุณค่าขึ้นตาม

ทฤษฎีการกำหนดตนเอง (Self-Determination Theory: SDT) ซึ่งเมื่อคนได้รับการตอบสนองพื้นฐาน 3 ด้าน จะทำให้มีแรงจูงมากพอที่จะปฏิบัติต่อตนเองและสังคมในทางบวกและมีความสุข (Deci, E. L., & Ryan, R. M., 2000 อ้างถึงใน อาภา กำวิจิตร, 2563) ได้แก่ ความต้องการมีอิสระ (Autonomy) ความต้องการมีความรู้สึกประสบความสำเร็จ (Competence) และความต้องการมีความสัมพันธ์ (Relatedness)

กล่าวโดยสรุปแล้ว สังคมเป็นผู้กำหนดแนวทางการปฏิบัติตนของคนในสังคมเพื่อให้สังคมเป็นระเบียบเรียบร้อย โดยหนึ่งในแนวทางที่ใช้กำหนดกรอบการปฏิบัติของคนในสังคมคือแนวคิดเรื่องบทบาททางเพศ (Gender role) ซึ่งเป็นแนวทางกำหนดว่าเพศหญิงควรปฏิบัติตนอย่างไรและเพศชายควรปฏิบัติตนอย่างไร กลายเป็นวาทกรรมที่กดทับภาพลักษณ์ของกิจกรรมโพลแดนซ์ว่าเป็นกิจกรรมที่ยั่วยวนแต่งกายด้วยเสื้อผ้าน้อยชิ้น ทำให้ผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ถูกลดคุณค่าลง เนื่องจากทำกิจกรรมที่ไม่สอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติของเพศหญิงในสังคม ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาประสบการณ์ทางสังคมและวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศของผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ ผ่านมุมมองของวาทกรรมที่เป็นส่วนหนึ่งในระบบสิ่งแวดล้อมภายใต้ทฤษฎีนิเวศวิทยา โดยถือเป็นระบบมหภาค (Macrosystem) อันจะมีผลต่อมาในสิ่งแวดล้อมระดับที่เล็กลงมาจนถึงความคิดต่อคุณค่าในตนเองของปัจเจกคือผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ และนำประสบการณ์ดังกล่าวมาวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้ของผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ที่ใช้ในการทำความเข้าใจ จัดการ หรือต่อรองกับวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศและเสริมสร้างคุณค่าให้แก่ผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กระบวนการเรียนรู้ในการต่อรองกับวาทกรรมทางเพศในสังคมไทยเพื่อเสริมสร้างคุณค่าในตนเองของผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยมีรายละเอียดวิธีดำเนินการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงปริมาณ มีประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์เพศหญิงในประเทศไทย และคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์เพศหญิงที่อยู่ในกลุ่มสังคมออนไลน์หรือเป็นสมาชิกสตูดิโอโพลแดนซ์ที่ยังคงทำกิจกรรมโพลแดนซ์ในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล

จำนวน 286 คน โดยใช้วิธีกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยตารางสำเร็จรูปของ Taro Yamane และกำหนดความคลาดเคลื่อนที่ผู้วิจัยยอมรับได้เท่ากับ 5%

การวิจัยเชิงคุณภาพ คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากผู้ตอบแบบสอบถามจากการวิจัยเชิงปริมาณจำนวน 10 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีคะแนนเฉลี่ยมากที่สุดจากสิ่งแวดล้อม 2 ระบบ คือ สิ่งแวดล้อมระบบจุลภาค และสิ่งแวดล้อมระบบภายนอก จำนวนระบบละ 5 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับประสบการณ์ทางสังคมและวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศซึ่งส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าของผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ เป็นแบบสอบถามประเภทตรวจสอบรายการ (Checklist) และประเภทมาตรประมาณค่า (Rating Scale) โดยแบ่งเนื้อหาเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และ 2) ข้อคำถามเกี่ยวกับประสบการณ์ทางสังคมและวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศ ซึ่งส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าของผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ โดยมีโครงสร้างแบบสอบถามตามแนวคิดทฤษฎีระบบนิเวศวิทยา ประกอบไปด้วยสิ่งแวดล้อม 3 ระบบ คือ ระบบจุลภาค ระบบปฏิสัมพันธ์ และระบบภายนอก

การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure interview) เกี่ยวกับกระบวนการการเรียนรู้ ได้แก่ เนื้อหาที่เรียนรู้ วิธีการเรียนรู้ และผู้คนหรือแหล่งเรียนรู้ เพื่อทำความเข้าใจ จัดการ หรือต่อรองกับวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศในสิ่งแวดล้อมตามทฤษฎีนิเวศวิทยา ของ Urie Bronfenbrenner อันนำไปสู่การเสริมสร้างคุณค่าในตนเองให้แก่ผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์

3. การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบ เพื่อตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยด้วยการหาดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ที่วัด (Index of Item – Objective Congruence: IOC) จำนวน 3 ท่าน ซึ่งแบบสอบถามชุดนี้มีค่าดัชนีความสอดคล้องที่ 0.89 และนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบแก้ไขไปหาความเที่ยง (Reliability) โดยนำไปทดลองใช้ (try out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่ประชากร แล้วนำมาวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงของแบบสอบถามทั้งฉบับด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาคและนำไปคำนวณด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติ โดย

เครื่องมือมีค่าความเที่ยง 0.806 และการวิจัยเชิงคุณภาพ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างมีค่าดัชนีความสอดคล้องที่ 0.75

4. จริยธรรมการวิจัย

เครื่องมือทั้ง 2 รายการได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน กลุ่มสหสถาบัน ชุดที่ 2 สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (เลขที่ใบรับรอง 175/69) พร้อมขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลและรับรองความลับของข้อมูล

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้วิธีแจกแบบสอบถามเกี่ยวกับประสบการณ์ทางสังคมและวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศ ซึ่งส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าของผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ด้วยการส่งแบบสอบถามผ่านทางช่องทางออนไลน์ในรูปแบบของ Google Forms ให้แก่ผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์เพศหญิงที่อยู่ในกลุ่มสังคมออนไลน์หรือเป็นสมาชิกสตูดิโอโพลแดนซ์ที่ยังคงทำกิจกรรมโพลแดนซ์ในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-dept interview) กับผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ที่มีประสบการณ์ทางสังคมและวาทกรรมที่เกี่ยวของกับบทบาททางเพศ โดยคัดเลือกจากผู้ตอบแบบสอบถามที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดตามที่ระบุในการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ชี้แจงรายละเอียดในการวิจัยและขอความยินยอมในการให้ข้อมูล และระบุการพิทักษ์สิทธิ์ของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการบอกเลิกการเข้าร่วมโครงการวิจัยนี้เมื่อใดก็ได้ และข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้ข้อมูลจะถูกเก็บรักษาไว้และไม่เปิดเผยต่อสาธารณะ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงบรรยายในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การแจกแจงความถี่ (Frequency) การหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (M) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เพื่อนำเสนอข้อมูลในรูปแบบตารางและความเรียง

การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic induction) เพื่อจัดกลุ่มความเหมือน ความแตกต่างของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และสังเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยเรื่อง กระบวนการเรียนรู้ในการต่อรองกับวาทกรรมทางเพศในสังคมไทยเพื่อเสริมสร้างคุณค่าในตนเองของผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับประสบการณ์ทางสังคมและวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศ ซึ่งส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าของผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ โดยแจกแบบสอบถามแก่ผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์เพศหญิงในประเทศไทย จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 156 คน คิดเป็นร้อยละ 54.54 ของจำนวนกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย 286 คน ซึ่งอยู่ในอัตราส่วนการตอบกลับที่รับได้และอยู่ในเกณฑ์ดี คือ มีอัตราการตอบกลับมากกว่าร้อยละ 50 (นิศาชล รัตนมณี และประสพชัย พสุนนท์, 2562)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 156 คน พบว่าส่วนใหญ่ทำงานเป็นพนักงานบริษัทเอกชน ร้อยละ 50 ส่วนในด้านความสนใจในกิจกรรมโพลแดนซ์ พบว่า ร้อยละ 60.90 สนใจกิจกรรมโพลแดนซ์ในด้านของการออกกำลังกาย รองลงมาคือด้านศิลปะ ร้อยละ 16.03 โดยเป็นผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์มาแล้ว 1-3 ปี ร้อยละ 39.10 และส่วนใหญ่ยังคงทำกิจกรรมโพลแดนซ์อยู่ คิดเป็นร้อยละ 59.62 โดยให้เหตุผลว่ากิจกรรมโพลแดนซ์ทำให้มีสุขภาพแข็งแรง ร้อยละ 32.26 ส่วนผู้ที่ยังลังเลที่จะทำกิจกรรมโพลแดนซ์คิดเป็นร้อยละ 35.90 โดยมีความกังวลในเรื่องของท่าเต้น ร้อยละ 25 และเรื่องของเครื่องแต่งกาย ร้อยละ 21.43 และผู้ที่เลิกทำกิจกรรมโพลแดนซ์ไปแล้ว คิดเป็นร้อยละ 4.49 ในจำนวนนี้ให้เหตุผลว่าเป็นเรื่องของเหตุผลส่วนตัวและข้อจำกัดและปัญหาสุขภาพ

2. ผลของประสบการณ์ทางสังคมและวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศ

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ผลของประสบการณ์ทางสังคมและวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศของผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ โดยการใช้แบบสอบถามทั้งสิ้น 13 ข้อ แบ่งออกเป็น 3 ระบบตามแนวคิดระบบนิเวศวิทยา ได้แก่ ระบบจุลภาค (Microsystem) จำนวน 7 ข้อ ระบบปฏิสัมพันธ์ (Mesosystem) จำนวน 3 ข้อ และระบบภายนอก (Exosystem) จำนวน 3 ข้อ พบว่าในทุกข้อคำถามจะมีผู้ได้รับผลกระทบจากวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศที่กระทำผ่านสิ่งแวดล้อมอย่างน้อย 1 คน

กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยได้รับผลของประสบการณ์ทางสังคมและวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศในระบบต่าง ๆ ทั้ง 3 ระบบในระดับน้อยที่สุด โดยระบบภายนอก

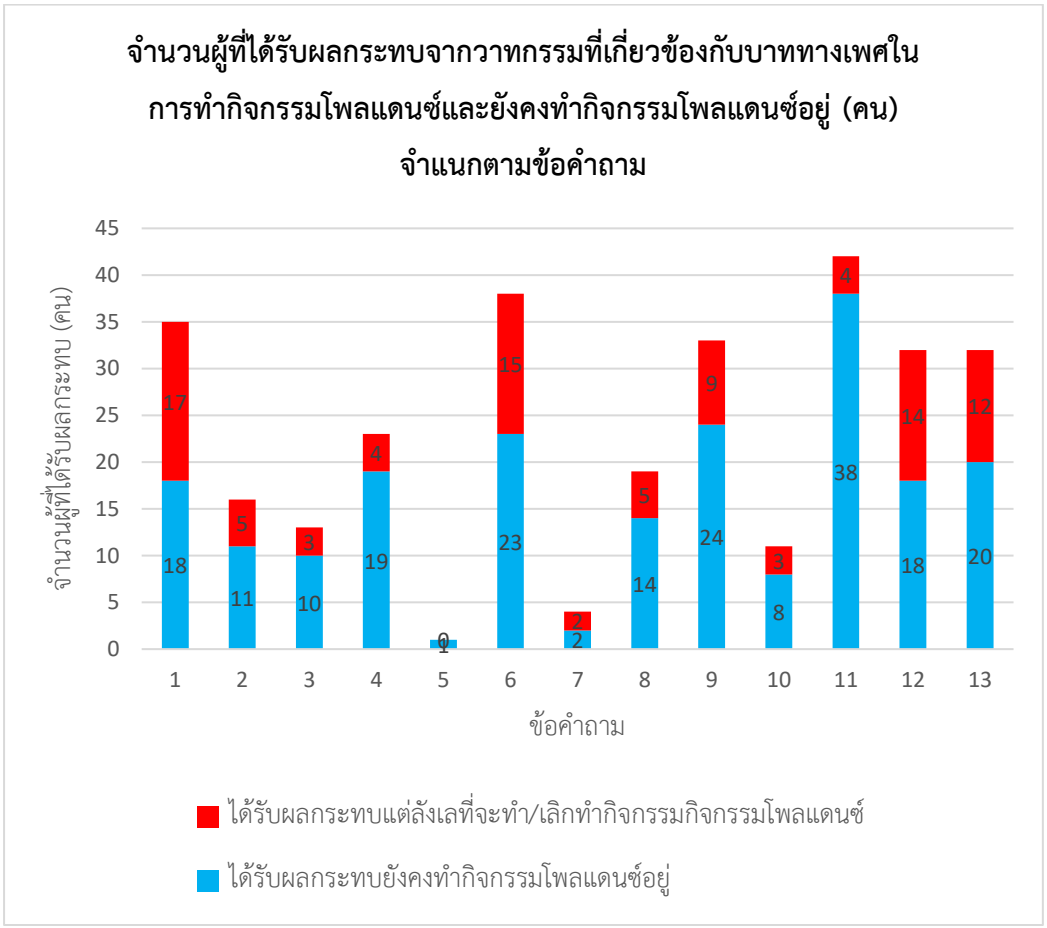
(Exosystem) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ 0.77 รองลงมาคือระบบปฏิสัมพันธ์ (Mesosystem) มีค่าเฉลี่ย 0.46 และระบบจุลภาค (Microsystem) มีค่าเฉลี่ย 0.41 ตามลำดับ รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลของประสบการณ์ทางสังคมและวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศ (ภาพรวม)

ระบบสิ่งแวดล้อม	ค่าเฉลี่ย	ระดับ
ระบบจุลภาค (Microsystem)	0.41	ได้รับผลกระทบน้อยที่สุด
ระบบปฏิสัมพันธ์ (Mesosystem)	0.46	ได้รับผลกระทบน้อยที่สุด
ระบบภายนอก (Exosystem)	0.77	ได้รับผลกระทบน้อยที่สุด

จากผู้ที่ได้รับผลกระทบจากวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศพบว่า ทุกข้อคำถามมีจำนวนผู้ที่ยังคงทำกิจกรรมโพลแดนซ์อยู่จำนวนมากกว่าผู้ที่ลังเลที่จะทำหรือเลิกทำกิจกรรมโพลแดนซ์ไปแล้ว ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบแล้วพบว่า ข้อคำถามข้อที่ 11 มีสัดส่วนของผู้ที่ได้รับผลกระทบจากวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศและยังคงทำกิจกรรมโพลแดนซ์อยู่ต่อผู้ที่ลังเลที่จะทำหรือเลิกทำกิจกรรมโพลแดนซ์ไปแล้วมากที่สุด คือ 38:4 รายละเอียดดังภาพที่ 1

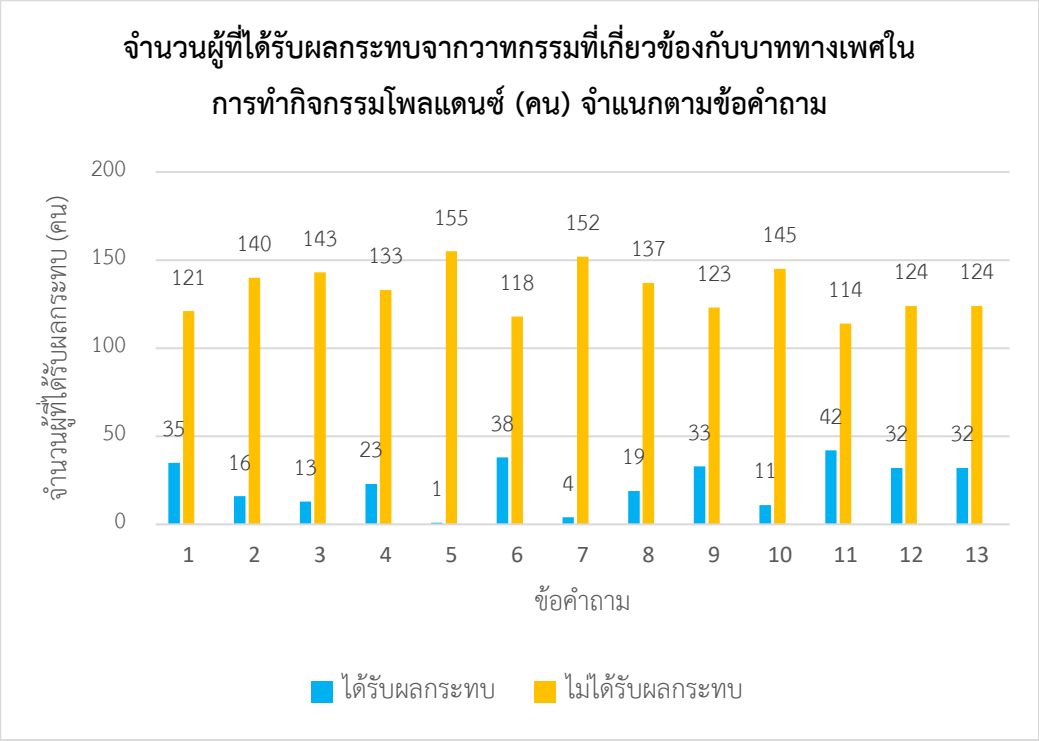
ภาพที่ 1 จำนวนผู้ที่ได้รับผลกระทบจากวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศในการทำกิจกรรมโพลแดนซ์และยังคงทำกิจกรรมโพลแดนซ์อยู่ (คน) จำแนกตามข้อคำถาม

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบกว่า ข้อคำถามข้อที่ 11 เป็นข้อที่ผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ได้รับผลกระทบมากที่สุด คือ 42 คนจาก 156 คน คิดเป็นร้อยละ 26.92 ของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยเป็นข้อคำถามเกี่ยวกับการได้รับความคิดเห็นในเชิงคุกคามทางเพศจากสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบหนึ่งของระบบภายนอก (Exosystem)

รองลงมาคือข้อคำถามข้อที่ 6 มีผู้ได้รับผลกระทบทั้งสิ้น 38 คน คิดเป็นร้อยละ 24.36 ของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยเป็นข้อคำถามเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์กรที่ผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ทำงานอยู่มองว่าการทำกิจกรรมโพลแดนซ์เป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบในระบบจุลภาค (Microsystem) รายละเอียดดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 จำนวนผู้ที่ได้รับผลกระทบจากวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศในการทำกิจกรรมโพลแดนซ์จำแนกตามข้อคำถาม

2.1 ระบบจุลภาค (Microsystem)

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ผลของประสบการณ์ทางสังคมและวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศของผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ในระบบจุลภาค (Microsystem) พบว่าเป็นระบบที่ผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ได้รับผลกระทบในระดับน้อยที่สุด โดยข้อคำถามที่ส่งผลกระทบต่อกลุ่มตัวอย่างมากที่สุด ได้แก่ ข้อที่ 6 ซึ่งเป็นข้อคำถามเกี่ยวกับวัฒนธรรมองค์กรที่ผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ทำงานอยู่มองว่าการทำกิจกรรมโพลแดนซ์เป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม โดยมีจำนวนผู้ได้รับผลกระทบคือ 38 คน คิดเป็นร้อยละ 24.36 มีค่าเฉลี่ย 0.96 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.75

ทั้งนี้ หากพิจารณาจากระดับการได้รับผลกระทบพบว่า มีผู้ที่ได้รับผลกระทบจากวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศในระดับปานกลางจนถึงมากที่สุดถึง 34 คน คิดเป็นร้อยละ 21.79 รายละเอียดดังตารางที่ 2 และมีจำนวนผู้ที่ไม่ได้รับผลกระทบจากวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศหรือได้รับผลกระทบในระดับน้อยถึงน้อยที่สุด จำนวน 122 คน คิดเป็นร้อย

ละ 78.21 ในจำนวนนี้พบว่า ร้อยละ 54.10 เป็นพนักงานบริษัทเอกชน รายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 2 จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามข้อคำถามที่ 6 ตั้งแต่ระดับ 3 (ได้รับผลกระทบจากวาทกรรมในระดับปานกลาง)

< 3		≥ 3	
f	%	f	%
122	78.21	34	21.79

ตารางที่ 3 อาชีพของผู้ที่ไม่ได้รับผลกระทบจากวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศหรือได้รับผลกระทบในระดับน้อยถึงน้อยที่สุด (N = 122 คน)

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
ข้าราชการ	11	9.02
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	7	5.74
พนักงานบริษัทเอกชน	66	54.10
อื่น ๆ	38	31.15

2.2 ระบบปฏิสัมพันธ์ (Mesosystem)

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ผลของประสบการณ์ทางสังคมและวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศของผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ในระบบปฏิสัมพันธ์ (Mesosystem) พบว่าเป็นระบบที่ผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ได้รับผลกระทบในระดับน้อยที่สุด โดยข้อคำถามที่ส่งผลกระทบต่อกลุ่มตัวอย่างมากที่สุด ได้แก่ ข้อที่ 9 ซึ่งเป็นคำถามเกี่ยวกับประสบการณ์ทางสังคมระหว่างเพื่อนและสื่อสังคมออนไลน์ โดยมีค่าเฉลี่ย 0.72 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.47

2.3 ระบบภายนอก (Exosystem)

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ผลของประสบการณ์ทางสังคมและวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศของผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ในระบบภายนอก (Exosystem) พบว่าเป็นระบบที่ผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ได้รับผลกระทบในระดับน้อยที่สุด โดยข้อคำถามที่ส่งผลกระทบต่อกลุ่ม

ตัวอย่างมากที่สุด ได้แก่ ข้อที่ 11 ซึ่งเป็นข้อคำถามเกี่ยวกับประสบการณ์ทางสังคมที่เกิดจากสื่อสังคมออนไลน์ โดยมีจำนวนผู้ได้รับผลกระทบคือ 42 คน คิดเป็นร้อยละ 26.92 มีค่าเฉลี่ย 0.91 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.65

3. กระบวนการเรียนรู้ของผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ที่ใช้ในการต่อรองกับวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศ

ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกสามารถสรุปได้เป็นประเด็นสำคัญดังนี้

3.1 ประสบการณ์ทางสังคมจากวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศจากระบบสิ่งแวดล้อม

ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนเคยมีประสบการณ์ทางสังคมจากวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศจากสิ่งแวดล้อมทุกระบบและในทุกรูปแบบที่วาทกรรมจะแสดงออกได้ ได้แก่ ภาษาและการกระทำ

ระบบจุลภาค (Microsystem)

ผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์มีประสบการณ์ทางสังคมจากวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศในรูปแบบของภาษาและการกระทำ โดยแสดงออกเป็นคำพูดและการแสดงออกทางอารมณ์จากคนใกล้ชิดของผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ เช่น ครอบครัวหรือเพื่อน

“ถ้าเป็น Pole เฉยๆ หรือ Aerial sport ไม่มีอะไร กับแม่ถ้าเป็น Pole บวกกับส้นสูง (Exotic pole) เขาไม่โอเค ในมุมมองเขาพอมันมีส้นสูงบวกเข้าไปเป็นอุปกรณ์อีกอย่างนึง เขารู้สึกว่าภาพมันเปลี่ยน ต่อให้เป็นท่าเดียวกันชุดเดียวกัน ความรู้สึกเขาเปลี่ยน”

“ก็เรา (ผู้ให้สัมภาษณ์) ดูง่ายเพราะเราเต้น Pole dance ชอบเต้นโชว์เรือนร่าง”

ระบบปฏิสัมพันธ์ (Mesosystem)

ผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์มีประสบการณ์ทางสังคมจากวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ โดยผู้กระทำการวาทกรรมเป็นคนใกล้ชิดจากระบบจุลภาค (Microsystem) และใช้ภาษาเป็นสื่อกลางในการแสดงออกวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศ

“มีเพื่อนมา Comment ใน Social ว่า FC ครับ หรือเซ็กซีจัง”

ระบบภายนอก (Exosystem)

ผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์มีประสบการณ์ทางสังคมจากวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศในรูปแบบภาษา เนื่องจากวาทกรรมแสดงออกผ่านสื่อสังคมออนไลน์จำเป็นต้องแสดงออกในรูปแบบของภาษา

“Comment ใน Tiktok ที่เราเจอ เช่น ซูม ซูมเลย ขาวมาก แล้วเราเคยเจอคนที่มา Comment ในชีวิตจริงของเรา”

“ซูม กลิ่นเป็นยังไงบ้าง หรือเราเจอพนักงานรักษาความปลอดภัยในตึกมา Follow Tiktok เราและ Comment ว่าเห็นทุกวัน”

“ใครก็ไม่รู้ DM (ส่งข้อความส่วนตัว) มาว่า You’re so hot หรือเท่าไหร่”

3.2 กระบวนการเรียนรู้ที่ใช้ในการต่อรองกับวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศ

เนื้อหาที่ผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์เรียนรู้เพื่อใช้ในการต่อรองกับวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศสามารถจัดเป็นกลุ่มได้ทั้งหมด 4 วิธี ดังนี้

1) การไม่มีปฏิกิริยาต่อวาทกรรมที่เผชิญ

“เราไม่ได้ตอบสนองอะไร ปล่อยผ่าน”

“ปล่อยผ่าน ไม่ตอบ เงียบ ๆ ไป”

“ถ้าเป็น Comment ที่ไม่รู้จักจะไม่ได้สนใจและปล่อยผ่านไป”

2) การใช้กลไกของสื่อสังคมออนไลน์ในการจัดการ

“สร้าง Instagram แยกสำหรับลงคลิป Exotic pole เท่านั้น”

“ลงคลิปน้อยลง เพราะกังวลว่าจะมีคนใน Tiktok มาเจอเราอีก”

“Block/Report ว่าบัญชีนั้นอันตราย”

3) การอธิบายด้วยภาษา

“ให้ตัวอย่างเป็นวิดีโอของคนเล่น Pole dance และอธิบายว่ากิจกรรมนี้ไม่ได้ง่าย ใช้ความแข็งแรงยืดหยุ่นและความสามารถ”

“คงต้องอธิบายว่าสิ่งนี้เราทำเพื่ออะไร จะบอกว่าประโยชน์มันมีแบบนี้ ความตั้งใจของเราเป็นแบบนี้ ซึ่งไม่ได้ขัดกับอาชีพ ไม่ได้ขัดกับศีลธรรม”

“(การใส่เสื้อผ้าน้อยชิ้น) เป็นเรื่องของความปลอดภัย ไม่งั้นอยู่บนเสาแล้วมันจะลื่น”

“แขวน Comment เพื่อ Shared เป็นความรู้และเพื่อให้มี Engage เพิ่มใน Tiktok”

4) การใช้กระบวนการทางกฎหมาย

“ถ้าโดน Comment ลบมากใน Social หรือถ้าโดนแรงมากจะแจ้งความ เพราะต้องการสั่งสอน”

“ตอบ Comment โดยการแปะข้อกฎหมายให้คนเหล่านั้นกลัว”

ทั้งนี้ มีข้อสังเกตว่าหากวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศเกิดจากระบบสิ่งแวดล้อมที่อยู่ใกล้ผู้ให้สัมภาษณ์มากที่สุด เช่น ครอบครัวหรือเพื่อน ผู้ให้สัมภาษณ์จะเลือกใช้การสื่อสารอย่างประนีประนอมในการจัดการกับวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศ แต่หากเป็นวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศที่เกิดขึ้นจากระบบสิ่งแวดล้อมไกลตัว ผู้ให้สัมภาษณ์หลายคนเลือกที่จะใช้วิธีที่ตนเองไม่ต้องสื่อสารกับบุคคลเหล่านั้นโดยตรง

ผู้ให้สัมภาษณ์เกือบทุกคนมีวิธีการเรียนรู้จากประสบการณ์ส่วนตัวและการเห็นตัวอย่างจากสื่อสังคมออนไลน์ และมีแหล่งเรียนรู้เป็นการลองผิดลองถูกด้วยตนเอง การรวมกลุ่มทางสังคมของผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ และสื่อสังคมออนไลน์

3.3 การเสริมสร้างคุณค่าให้แก่ผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์

ผู้ให้สัมภาษณ์สามารถแบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มที่รู้สึกมีคุณค่าในตนเองอยู่แล้ว โดยให้เหตุผลว่าตนเองไม่ได้สนใจในวาทกรรมที่กำลังเผชิญอยู่หรือตนเองได้รับคำชมจากการทำกิจกรรมโพลแดนซ์ ผู้ให้สัมภาษณ์กลุ่มนี้จึงมีวิธีการต่อรองที่สอดคล้องคุณค่าในตนเอง คือ การไม่มีปฏิกิริยาต่อวาทกรรมที่เผชิญ และ 2) กลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศ โดยหลังจากการต่อรองกับวาทกรรมเหล่านั้นแล้วทำให้รู้มีคุณค่ามากขึ้น โดยแบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1) ความต้องการมีอิสระ (Autonomy)

ผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์รู้สึกมีอิสระในการกระทำการใด ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมโพลแดนซ์มากขึ้น โดยเฉพาะในด้านของอิสระในการทำกิจกรรมผ่านสื่อสังคมออนไลน์

“ก่อนหน้านี้ขาดอิสระในการลงคลิปใน Social (สื่อสังคมออนไลน์) แต่เมื่อเปิด Instagram แยกแล้วสามารถลงคลิปได้ตามต้องการในพื้นที่ส่วนตัว”

“เคยไม่มั่นใจที่จะลงคลิปในพื้นที่ของตนเอง ตอนนี้รู้สึกดีขึ้น แต่อาจจะต้องกรองคลิปให้ดีก่อนจะลง”

2) ความต้องการมีความรู้สึกประสบความสำเร็จ (Competence)

ผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ใช้ความรู้สึกประสบความสำเร็จในการเสริมคุณค่าให้แก่ตนเอง โดยความรู้สึกประสบความสำเร็จนั้นมาจากความรู้สึกว่าตนเองทำกิจกรรมโพลแดนซ์ได้เก่งขึ้น เพื่อทดแทนความรู้สึกถูกลดคุณค่าที่เกิดจากวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศ

“แม่ Comment ว่าขาใหญ่ทำให้เสียใจ แต่คิดว่าไม่เป็นไร เดี๋ยวก็คงเก่งขึ้น ตอนนี้รู้สึกว่าเก่งขึ้น Comment เชิงลบก็ไม่ค่อยมีแล้ว”

3) ความต้องการมีความสัมพันธ์ (Relatedness)

ผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์รู้สึกว่าการต่อรองกับวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศ ทำให้มีความสัมพันธ์กับระบบสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น รวมถึงการกลับมาใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างดีขึ้นด้วย

“ครอบครัวมองกิจกรรมโพลแดนซ์เปลี่ยนไป จากตอนแรกมองไม่ดี เปลี่ยนไปเป็นความห่วงใจและกังวลแทน (ในเรื่องความอันตราย)”

“หลังจากทำกิจกรรมนี้เรากลับมามีชีวิตมากขึ้น เพราะเป็นซึมเศร้ามาก่อน ทุกคนชอบพูดว่าชอบมากที่เราไปเล่น Pole dance”

“เชื่อว่าคนเล่น Pole dance มีความเจ็บปวดบางอย่างร่วมกัน แต่พอมารวมกันแล้วรู้สึกสบายใจขึ้น”

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาเรื่องผลของประสบการณ์ทางสังคมและวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศของผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์และวิเคราะห์กระบวนการที่ผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ใช้ในการต่อรองกับวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศ สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างมีประสบการณ์ทางสังคมจากวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศในทุกองค์ประกอบของระบบสิ่งแวดล้อมตามทฤษฎีนิเวศวิทยา ของ Urie Bronfenbrenner โดยเป็นวาทกรรมที่แสดงออกผ่านทางการกระทำและคำพูด ทั้งนี้ ผลการวิจัยสรุปว่าแม้คนส่วนใหญ่ไม่ได้รับผลกระทบจากวาทกรรมดังกล่าวอาจเป็นเพราะกลุ่มคนเหล่านี้ยังคงทำกิจกรรมโพลแดนซ์อยู่ และมองเห็นคุณค่าของกิจกรรมดังกล่าวโดยเฉพาะในด้านการออกกำลังกาย แต่ยังมีผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์อีกจำนวนหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากวาทกรรมดังกล่าวและส่วน

ใหญ่ในจำนวนนี้ยังคงทำกิจกรรมโพลแดนซ์อยู่ แสดงให้เห็นถึงการยืนหยัดในการต่อรองกับวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศในระบบสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ

ผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ได้รับผลกระทบจากระบบภายนอก (Exosystem) มากที่สุด โดยเฉพาะในองค์ประกอบของสื่อสังคมออนไลน์ จึงอาจทำให้สรุปได้ว่าเมื่อระบบภายนอก (Exosystem) กระทำกับปัจเจกโดยตรงจะมีความรุนแรงของวาทกรรม (การกระทำและคำพูด) มากกว่าระบบจุลภาค (Microsystem) ที่อยู่ใกล้ตัวปัจเจกมากที่สุด เนื่องจากอิสระในการแสดงออกผ่านสื่อสังคมออนไลน์ โดยเฉพาะในแพลตฟอร์ม Tiktok ซึ่งเป็นช่องทางที่ผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ได้รับความเห็นในเชิงคุกคามมากที่สุด โดยวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศทำให้อาจมองได้ว่าผู้หญิงคู่กับเสาเป็น Stripper และเพศชายสามารถกระทำการใด ๆ กับเพศหญิงก็ได้ ทั้งนี้ เมื่อเป็นคนที่ไม่รู้จักกันมาแสดงความเห็น ผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์จึงสามารถตอบกลับได้อย่างดุดัน สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ในการต่อรองกับวาทกรรมดังกล่าวที่สรุปได้ว่าผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์จะเลือกวิธีที่ประนีประนอมในการต่อรองกับวาทกรรมที่เกิดจากระบบจุลภาค (Microsystem) ในขณะที่จะต่อรองด้วยกระบวนการทางกฎหมายหรือวิธีการที่รุนแรงขึ้นหากวาทกรรมนั้นเกิดจากระบบภายนอก (Exosystem)

ทั้งนี้ หากมองในระดับองค์ประกอบในแต่ละระบบสิ่งแวดล้อมจะพบว่า มีผู้ที่ไม่ได้รับผลกระทบจากวัฒนธรรมองค์กรที่ทำงานถึง 122 คน ซึ่งในจำนวนนี้พบว่าส่วนใหญ่ทำอาชีพพนักงานบริษัทเอกชนซึ่งอาจมีนโยบายการปฏิบัติตนในฐานะพนักงานที่มีอิสระมากกว่าอาชีพอื่น ๆ เช่น ข้าราชการ ทำให้มีผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์จำนวนมากที่ไม่ได้รับผลกระทบจากวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศจากองค์ประกอบสิ่งแวดล้อมนี้ อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์พบว่า แม้จะเป็นพนักงานบริษัทเอกชนหรือทำอาชีพอิสระ (Freelance) แต่ในบางสาขาอาชีพก็ต้องคำนึงถึงภาพลักษณ์ของตนเองเพื่อให้สามารถทำงานนั้น ๆ ได้อย่างราบรื่น

นอกจากนี้ ยังเห็นได้ว่า แม้ผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์จำนวนหนึ่งจะได้รับผลกระทบจากวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศอันส่งผลกระทบต่อการรับรู้คุณค่าในตนเอง แต่ผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์อีกร้อยละ 59.62 ยังให้ความสนใจกิจกรรมโพลแดนซ์ในแง่มุมของกิจกรรมที่ทำให้มีสุขภาพกายแข็งแรง โดยเชื่อว่าเป็นกลุ่มที่มองข้ามการตัดสินกิจกรรมดังกล่าวด้วยภาพลักษณ์เดิมที่เคยเป็นมา และถอดวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศที่สังคมใช้มองกิจกรรมโพลแดนซ์ออก โดยมองถึงคุณค่าที่แท้จริงของกิจกรรมว่าเป็นกิจกรรมการออกกำลังกายที่มีประโยชน์ต่อทั้งร่างกายและจิตใจ อันสอดคล้องกับแนวคิดของ Foucault (1978) ที่มองว่าสังคมพยายามยัดเยียดความเป็นหญิงลงไปในร่างกายของผู้หญิง ทำให้ผู้หญิงต้องปฏิบัติ

ตามระเบียบและความต้องการของสังคม หากถอดวาทกรรมทำหน้าที่กำหนดกรอบ กติกา และกลไกต่าง ๆ ของสังคมออก และจะมองเห็นคุณค่าที่แท้จริงของกิจกรรมโพลแดนซ์ได้อย่างที่ผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์มองเห็นคุณค่าในตนเองและกิจกรรมโพลแดนซ์ อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Yunjung Kim และ Sun-Yong Kwon (2019) เรื่อง “I’m a Poler, and Proud of It”: South Korean Women’s Managed Experiences in a Stigmatized Serious Leisure Activity ที่ระบุว่าผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ทุ่มเทกับการเข้าร่วมการแข่งขันและการพัฒนาทักษะในการทำกิจกรรมโพลแดนซ์อย่างจริงจังภายใต้บรรยากาศความมุ่งมั่นของสังคมผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ซึ่งไม่ได้มองว่ากิจกรรมนี้เป็นกิจกรรมที่เป็นตราบาปของสังคมแต่อย่างใด แสดงให้เห็นว่าผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์มองกิจกรรมรูปแบบนี้ว่าเป็นประโยชน์และเห็นคุณค่าของกิจกรรมในรูปแบบอื่นที่ไม่ใช่รูปแบบที่เป็นไปตามวาทกรรมที่สังคมกำหนด ทำให้ผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์เหล่านี้ยืนหยัดในคุณค่าของตนเองได้ และหลายคนไม่ต่อสู้กับวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศ เนื่องจากสามารถดำรงคุณค่าในตนเองไว้ได้อยู่แล้ว

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การศึกษานี้มีข้อสรุปว่ากลุ่มผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์เพศหญิงในประเทศไทยได้รับผลกระทบจากวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศตามแนวคิดของ Foucault (1978) ในระดับน้อยที่สุด โดยวาทกรรมดังกล่าวส่งผ่านระบบสิ่งแวดล้อมตามทฤษฎีนิเวศวิทยาของ Urie Bronfenbrenner (1974) ในทุกระบบสิ่งแวดล้อมทั้งในรูปแบบของภาษาและการกระทำ โดยระบบสิ่งแวดล้อมที่ส่งผ่านวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศต่อผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์มากที่สุดคือ ระบบภายนอก (Exosystem) โดยเฉพาะในองค์ประกอบด้านสื่อสังคมออนไลน์ ทั้งนี้ แม้ผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์จะได้รับผลกระทบจากวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศในระดับน้อยที่สุด แต่ผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์เองกลับมองเห็นคุณค่าในตนเองและกิจกรรมที่ทำอยู่ในรูปแบบอื่น เช่น การออกกำลังกาย และยึดหยัดในคุณค่าของตนเองโดยมีกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการและต่อรองกับวาทกรรมดังกล่าวอย่างหลากหลายขึ้นอยู่กับว่าวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศนั้นส่งผ่านระบบสิ่งแวดล้อมใด

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ เพื่อนำไปพัฒนาเป็นแนวทางในการส่งเสริมกิจกรรมทางสังคมนี้ต่อไป และข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการสอบถามเกี่ยวกับ

สถานการณ์ที่ผู้ทำกิจกรรมโพลแดนซ์ได้รับผลกระทบจากวาทกรรมที่เกี่ยวข้องกับบทบาททางเพศ

เอกสารอ้างอิง

เพ็ญพรรณ เฟื่องฟูลอย. (2562). ความเสมอภาคทางเพศในทัศนะของมิเชล ฟูโกต์ : เพศวิถี. วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย, 3 (3), 179-188.

คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2562). Gender Role – บทบาททางเพศ. เรียกใช้เมื่อ 6 เมษายน 2568 จาก https://www.psy.chula.ac.th/th/feature-articles/gender-role/

จันทรัตน์ ระเบียบโลก และคณะ. (2546). บทบาทหญิงชายกับงานอนามัยการเจริญพันธุ์. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: บริษัท แปลน พับลิชชิ่ง จำกัด.

ณัฐมน สะเภาคำ. (2561). Pole Dance ศิลปะปลดปล่อยเรือนร่าง. เรียกใช้เมื่อ 6 เมษายน 2568 จาก https://www.sarakadee.com/2018/01/08/pole-dance/

นิศาชล รัตนมณี และประสพชัย พสุนนท์. (2562). อัตราการตอบกลับของแบบสอบถามในงานวิจัยเชิงปริมาณ. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธนบุรี, 13(3), 181-188.

วรรณรัตน์ ลาวัง และรัชนี สรรเสริญ. (2558). PPCT Model: รูปแบบชีวนิเวศวิทยาเพื่อพัฒนาสุขภาพ ผู้มีภาวะเจ็บป่วยเรื้อรังในชุมชน. วารสารพยาบาลทหารบก, 16(2), 15-20.

สุรสีห์ บัวจันทร์. (2561). ความเป็นหญิงกับการสร้างเรือนร่างของหญิงในร่างชาย. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์การเมือง. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อธิพัฒน์ สินทรโก. (2555). การจัดการความขัดแย้งตามแนวทางสันติวิธี. ใน วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน. มหาวิทยาลัยบูรพา.

อริสา แก้วลี. (2561). แนวทางการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ระหว่างครอบครัวและโรงเรียนในการพัฒนาความฉลาดทางสังคมของเด็กวัยรุ่นตอนต้นในกรุงเทพมหานคร. ในวิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อังคณา นาคเกิด. (2561). A Brief History Of Pole Dance : เมื่อฉันอยาก “เต้นรูดเสา” เบื้องลึกศิลปะสุดยั่วเย้าที่มีมานานกว่าศตวรรษ. เรียกใช้เมื่อ 7 เมษายน 2568 จาก https://urbancreature.co/a-brief-history-of-pole-dance/

อัสมา นาคนาวา พารึลทึ. (2566). แนวทางการจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อลดพฤติกรรมการรังแกบนโลกไซเบอร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามควบคู่สามัญในกรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อาภา กำวิจิตร. (2563). ผลของเป้าหมายการกำกับต่อความมุ่งมั่นในตนเอง : การเปรียบเทียบระหว่างวัยรุ่นและผู้ใหญ่ตอนต้น. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยา. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Helmobakk, A. (2023). Perception Of Pole Dance, Stigma and Body Image A Case of Norway and Poland. In master’s thesis department of Music. Norwegian University of Science and Technology.

Cambridge Dictionary. (n.d.). Pole dancing. 7th April 2025 from https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/pole-dancing

Pfeiffer, J. L., et al. (2023). Effects of pole dance on mental wellbeing and the sexual self-concept—a pilot randomized-controlled trial. BMC Psycho logy, 11.

(Kim, J., et al. (2022). “At this age, I can do anything”: a phenomenological study exploring self-efficacy in pole dancing among middle-aged women. Leisure Studies, 42(5), 736–750.

Holland, S. (2010). pole dancing, empowerment and embodiment. 6th April 2025 from https://link.springer.com/book/10.1057/9780230290433

การจัดการเรียนวิชาสังคมศึกษาแบบวุฑฒิธรรม 4 ในระดับประถมศึกษา สำหรับนักเรียนโรงเรียนอนุบาลพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี*

SOCIAL STUDIES LEARNING MANAGEMENT IN THE WUTTHITHAM 4 MODEL AT THE PRIMARY LEVEL FOR STUDENTS OF PIBULRAK KINDERGARTEN SCHOOL, UDON THANI PROVINCE

กวิตา ภานุรักษ์[1], สมชัย ศรีนอก[2] และ สุวัฒสัน รักขันโท[3]

Kawita Phanurak[1], Somchi Srinok[2] and Suwatsan Rakkanto[3]

[1-3]ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[1-3]Master of Education Social Studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding author E-mail: kapong2325@gmail.com

วันที่รับบทความ : 11 กรกฎาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 6 สิงหาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 8 สิงหาคม 2569

Received 11 July 2026; Revised 6 August 2026; Accepted 8 August 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาปัญหาและอุปสรรคการจัดการเรียนวิชาสังคมศึกษาแบบวุฑฒิธรรม 4 ในระดับประถมศึกษา 2. ศึกษาการจัดการเรียนวิชาสังคมศึกษาแบบวุฑฒิธรรม 4 ในระดับประถมศึกษา 3. นำเสนอแนวทางการจัดการเรียนวิชาสังคมศึกษาแบบวุฑฒิธรรม 4 ผู้วิจัยใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธี กลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือ 1) ผู้บริหารโรงเรียนอนุบาล จำนวน 2 คน 2.ครูที่สอนสังคมศึกษา จำนวน 6 คน กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ ได้แก่นักเรียนระดับชั้นประถมปีที่ 6 ของโรงเรียนอนุบาลพิบูลย์รักษ์ จังหวัด

Citation:

*กวิตา ภานุรักษ์, สมชัย ศรีนอก และ สุวัฒสัน รักขันโท. (2569). การจัดการเรียนวิชาสังคมศึกษาแบบวุฑฒิธรรม 4 ในระดับประถมศึกษาสำหรับนักเรียนโรงเรียนอนุบาลพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 44-59.

Kawita Phanurak, Somchi Srinok and Suwatsan Rakkanto. (2026). Social Studies Learning Management In The Wutthitham 4 Model At The Primary Level For Students Of Pibulrak Kindergarten School, Udon Thani Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 44-59.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

อุดรธานี จำนวน 35 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) แบบสัมภาษณ์ 2) แบบสอบถาม ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องที่คำนวณได้มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.8 – 1.00 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ การวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า 1. ปัญหาการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาในระดับประถมศึกษาที่โรงเรียนอนุบาลพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี พบว่า ด้านสังคม (สัปปุริสสังเสวะ) ได้แก่ 1) ความขี้อายและการแสดงออก 2) การสื่อสารที่ไม่สุภาพ 3) การไม่เข้าสังคมและการเห็นแก่ตัว 4) ยอมรับความแตกต่าง 5) การเลือกคบเพื่อน ด้านอารมณ์ (โยนิโสมนสิการ) ได้แก่ 1) การจัดการความขัดแย้งความคิดเห็นที่ขัดแย้งกันมากเกินไป 2) การขาดความกล้าแสดงออก 3) การคิดจากมุมมองตนเอง 4) การขาดประสบการณ์ชีวิต นักเรียนยังขาดประสบการณ์ชีวิต และต้องการตัวอย่างจากชีวิตจริงเพื่อทำความเข้าใจ 5) หลีกเลี่ยงการเผชิญปัญหา ด้านการฟัง (สัทธัมมัสสวนะ) ได้แก่ 1) บางแหล่งข้อมูลไม่มีภาษาที่เหมาะกับวัย 2) เด็กบางคนยังขาดสมาธิในการฟังและยึดติดกับความคิดของตนเองด้านการนำหลักธรรมมาใช้ (ธัมมานุธัมมปฏิปัตติ) ได้แก่ 1) ไม่สามารถถ่ายทอดคุณธรรมได้ 2) นักเรียนบางคนยังไม่สามารถสรุปหลักธรรมได้ด้วยตนเอง และต้องการคำศัพท์ที่เหมาะสม 3) การนำหลักธรรมมาใช้ยังเป็นนามธรรมเกินไปสำหรับนักเรียนบางคน 2. วิธีการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาในระดับประถมศึกษาที่โรงเรียนอนุบาลพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี พบว่า การจัดการเรียนรู้ (สัปปุริสสังเสวะ โดยภาพรวมระดับปานกลาง วิธีการพูดชี้แจงอธิบายข้อปฏิบัติในงานต่าง ๆ (สัทธัมมัสสวนะ) โดยภาพรวมระดับปานกลาง การกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถไตร่ตรองตามหลักและเหตุผล (โยนิโสมนสิการ) โดยภาพรวมระดับมาก แนวทางการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียน (ธัมมานุธัมมปฏิปัตติ) โดยภาพรวมระดับปานกลาง 3.แนวทางการนำเสนอวิธีการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาแบบวุฒิธรรม 4 ในระดับประถมศึกษาที่โรงเรียนอนุบาลพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี พบว่า การสร้างกิจกรรมแบบวุฒิธรรม โดยมีองค์ประกอบ ได้แก่ 1) ชื่อกิจกรรม 2) ระบุปัญหา 3) ขั้นจัดแบ่งกลุ่ม 4) ขั้นวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา 5) ขั้นเสนอวิธีการแก้ปัญหา 6) ขั้นเสนอวิธีการแก้ปัญหา 7) ขั้นตรวจสอบผลลัพธ์ 8) ขั้นแก้ไขและปรับปรุงกิจกรรม 9) ทบทวนผลการจัดกิจกรรม และ 10) สรุปแนวทางแก้ไขและข้อเสนอแนะ

คำสำคัญ: การจัดการเรียนวิชาสังคมศึกษา, วุฑฒิธรรม 4, นักเรียน โรงเรียนอนุบาลพิบูลย์รักษ์

Abstract

The objectives of this research article are to: 1. examine the problems and obstacles in teaching Social Studies based on the Vuddhidhamma 4 (Four Virtues of Growth) at the primary education level; 2. study the instruction of Social Studies based on the Vuddhidhamma 4 at the primary education level; and 3. propose guidelines for teaching Social Studies based on the Vuddhidhamma 4 The researcher employed a mixed-methods research design. The qualitative sample was selected using purposive sampling and involved in-depth interviews with two groups of key informants: 1) two kindergarten school administrators and 2) six social studies teachers. The quantitative sample consisted of 35 Grade 6 students from Pibunrak Kindergarten School in Udon Thani Province. The research instruments consisted of 1) an interview form and 2) a questionnaire; the calculated Index of Item-Objective Congruence (IOC) values ranged from 0.80 to 1.00. Statistical methods used for analysis included percentage, mean, standard deviation, and descriptive analysis.

The research results found that 1. Problems in managing social studies learning at the primary school level at Pibulrak Kindergarten School, Udon Thani Province, were found to be: Social Aspects (Sappurisasaṃseva) include: 1)Shyness and self-expression; 2) Impolite communication; 3) Social isolation and selfishness; 4) Acceptance of differences; and 5) Choosing friends wisely. Emotional Aspects (Yonisomanasikara) include: 1) Managing conflict and overly conflicting opinions; 2) Lack of assertiveness; and 3) Thinking from one's own perspective. 4) Lack of life experience: Students lack life experience and need real-life examples to understand the situation. 5) Avoiding confrontation with problems. Regarding listening (Satthamasuvanana), this includes: 1) Some sources of information lack age-appropriate language; and 2) Some children lack the concentration to listen and become attached to their own thoughts. Regarding the application of Buddhist principles (Dhammanudhamma-patipatti), this

includes: 1) Inability to effectively convey moral values; and 2) Some students are unable to summarize Buddhist principles independently and require appropriate terminology. 3) Applying moral principles is still too abstract for some students. 2. The teaching methods for Social Studies at the primary school level at Anuban Phibun Rak School, Udon Thani Province, are as follows: 2.1 Learning Management (Sappurisa Sanseva) with an average score of ($\bar{X}$) = 2.90. 2.2 The methods for explaining and clarifying procedures in various tasks (Satthamasuvanana. Overall, the level is moderate 2.3 Encouraging students to reflect logically and rationally (yonisomanasikara). Overall, this was rated as high. 2. 4 development (Dhamma-anudhamma-patipatti) the overall level was moderate. 3. A study presenting the Wutthitham 4 based approach to teaching social studies at the primary school level at Pibulrak Kindergarten School, Udon Thani Province, found that creating Wutthitham-based activities with the following components was effective: 1) Activity name, 2) Identifying the problem, 3) Grouping (Sappurisasaṃseva), 4) Analyzing the causes of the problem (Yonisomanasikara), 5) Proposing solutions (Saddhammassavana), 6) Proposing solutions (Dhammanudhammapatipatti), 7) Checking the results, 8) Revising and improving the activity, 9) Reviewing the results, and 10) Summarizing solutions and recommendations.

Keywords: Social Studies Instruction, The Four Virtues Conducive to Growth (Vuddhidhamma 4), Students at Pibunrak Kindergarten School.

บทนำ

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุขให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลเมืองยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีประมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐานรวมทั้งเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต โดยมุ่งเน้น

ผู้เรียนเป็นสำคัญบนพื้นฐานความเชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้เต็มศักยภาพ (กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ, 2552) การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาหรือสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงต้องใช้วิธีการเรียนรู้ที่จะช่วยสร้างเสริมเติมเต็มประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้ใช้สติปัญญา ความรู้ความคิด ความสามารถทักษะ ค่านิยม และเจตคติที่ ตลอดจนต้องจัดให้เหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมจัดการเรียนรู้ของตนเอง พัฒนาและขยายความคิดของตนเองจากความรู้ที่ได้เรียนทักษะ ค่านิยม และเจตคติที่ ตลอดจนต้องจัดให้เหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมจัดการเรียนรู้ของตนเอง พัฒนาและขยายความคิดของตนเองจากความรู้ที่ได้เรียน (วิภาพรรณ พินลา, 2569)

การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาซึ่งเป็นรายวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน ให้สามารถเรียนรู้การดำรงชีวิตอยู่ในสังคม และการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข ตลอดจนสามารถนำเอาความรู้ ความเข้าใจนั้นไปปรับใช้ให้เข้ากับสภาพสังคมที่แปรเปลี่ยนได้อย่างเหมาะสม สมดุล และยั่งยืน จุดมุ่งหมายสำคัญของ รายวิชาสังคมศึกษาโดยส่วนใหญ่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีทักษะต่าง ๆ เช่น ทักษะทางสังคม ทักษะการคิด ทักษะการตัดสินใจ และทักษะการแก้ปัญหาที่ใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้เรียน (กรมวิชการ, 2552) ซึ่งสอดคล้องกับหลักวุฑฒิธรรมในพระพุทธศาสนา ที่ช่วยสร้างเสริมเติมเต็มประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้ใช้สติปัญญา ความรู้ความคิด ความสามารถ ทักษะ ค่านิยมและเจตคติที่ดีตลอดจนต้องจัดให้เหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมจัดการเรียนรู้ของตนเอง พัฒนาและขยายความคิดของตนเองจากความรู้ที่ได้เรียน

จากการสัมภาษณ์นายชลพรรษ สวัสดี ผู้อำนวยการโรงเรียนอนุบาลพิบูลรักษ์ และครูผู้สอนในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่าสภาพปัจจุบันปัญหาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาแบบวุฑฒิธรรม 4 ในโรงเรียนอนุบาลพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี เกิดจากหลายปัจจัย พบว่า ด้านสังคม สัปปุริสสังเสวะ (คบคนดี) นักเรียนไม่กล้าแสดงออก และต้องใช้เวลาในการปรับตัว นักเรียนบางคนยังใช้คำพูดที่ไม่สุภาพ การไม่เข้าสังคมและการเห็นแก่ตัว หรือยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง ทำให้ปรับตัวเข้ากับเพื่อนได้ยาก ไม่ยอมรับความแตกต่าง และการเลือกคบเพื่อน นักเรียนบางคนเลือกคบเฉพาะเพื่อนที่มีความชอบเหมือนกัน ทำให้ต้องใช้เวลาในการสร้างความเข้าใจที่หลากหลาย ด้านอารมณ์ โยนิโสมนสิการ (ไตร่ตรองธรรม) ได้แก่ ความคิดเห็นของนักเรียนที่ขัดแย้งกันมากเกินไป ขาดประสบการณ์ชีวิต และการไม่กล้าเผชิญปัญหา นักเรียนบางคนเลือกที่จะร้องไห้หรือหลีกเลี่ยงปัญหา แทนที่จะแก้ไขปัญหา ด้านการฟัง

สัทธัมมัสสวนะ (ฟังธรรม) ได้แก่ บางแหล่งข้อมูลไม่มีภาษาที่เหมาะกับวัย ทำให้ต้องแปลความหมายให้เข้าใจง่าย และเด็กบางคนยังขาดสมาธิในการฟังและยึดติดกับความคิดของตนเอง และด้านการนำหลักธรรมมาใช้ ธัมมานุธัมมปฏิปัตติ (ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม) ได้แก่นักเรียนบางคนไม่สามารถถ่ายทอดคุณธรรมผ่านการพูดหรือการสรุปผล ความเป็นนามธรรมของหลักธรรม และ อุปสรรคอื่น ๆ เกี่ยวกับแหล่งข้อมูล แหล่งข้อมูลบางแห่งใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสมกับวัย ทำให้ต้องมีการแปลความหมายให้เข้าใจง่าย

แนวทางแก้ไข ผู้บริหารและครู ได้เสนอแนะการสร้างกิจกรรมบ่อย ๆ โดยนักเรียนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ให้ครบทั้ง 4 ด้านของหลักวุฑฒิธรรม 4 ได้แก่ 1) ชื่อกิจกรรม 2) การระบุปัญหา เพื่อแยกแยะอาการของปัญหาออกจากสาเหตุที่แท้จริงกำหนดขอบเขตของปัญหาให้ชัดเจน 3) ขั้นจัดแบ่งกลุ่ม (สัปปุริสสังเสวะ) 4) ขั้นวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา (โยนิโสมนสิการ) 5) ขั้นเสนอวิธีการแก้ปัญหา (สัทธัมมัสสวนะ) 6) ขั้นเสนอวิธีการแก้ปัญหา (ธัมมานุธัมมปฏิปัตติ) 7) ขั้นตรวจสอบผลลัพธ์ 8) ขั้นแก้ไขและปรับปรุงกิจกรรม 9) ทบทวนผลการจัดกิจกรรม 10) สรุปแนวทางแก้ไขและข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิธีการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาระดับประถมศึกษา โรงเรียนอนุบาลพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี ว่าจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาแบบวุฑฒิธรรมเป็นอย่างไรบ้าง มีปัญหาและอุปสรรคอย่างไร รวมทั้งมีแนวทางพัฒนาเป็นเช่นใด เพื่อนำเสนอผลการวิจัยมาใช้ในการการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาแบบวุฑฒิธรรมให้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคการจัดการเรียนวิชาสังคมศึกษาแบบวุฑฒิธรรม 4 ในระดับประถมศึกษา

2. เพื่อศึกษาการจัดการเรียนวิชาสังคมศึกษาแบบวุฑฒิธรรม 4 ในระดับประถมศึกษา

3. เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการเรียนวิชาสังคมศึกษาแบบวุฑฒิธรรม 4 ในระดับประถมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาการจัดการเรียนชาสังคมศึกษา แบบแบบวุฑฒิธรรม 4 ในระดับประถมศึกษาสำหรับนักเรียนโรงเรียนอนุบาลพิบูลย์รักษ์” ผู้วิจัยใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) แบบพร้อมกันเพื่อนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมและวิธีวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเพื่อหาคำตอบของการวิจัยที่มีความครอบคลุมลุ่มลึกและชัดเจน ด้านข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อประเมินทัศนคติในการเรียนแบบวุฑฒิธรรม 4 ของนักเรียนด้วยแบบสอบถามปลายปิด และข้อมูลเชิงคุณภาพของผู้บริหารและครูผู้สอนเพื่อประเมินปัญหาและแนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนแบบวุฑฒิธรรม 4 ด้วยแบบสัมภาษณ์แบบเจาะจง นำข้อมูลทั้ง 2 ประเภททำการประสานผลลัพธ์ (Merge Results) เพื่อนำมาตีความและสรุปผลลัพธ์ ในความเหมือนหรือความต่างที่เกิดขึ้น

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชากร ได้แก่ บุคลากรและนักเรียนโรงเรียนอนุบาลพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี ประกอบด้วย ผู้บริหาร 2 คน ครู 12 คนและนักเรียนโรงเรียนอนุบาลพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี จำนวน 35 คน (จำนวนนักเรียน ป. 6 ทั้งหมด) รวมทั้งสิ้น 49 คน (ระบบข้อมูลสารสนเทศ ด้านการศึกษา จังหวัดอุดรธานี, 2568) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่ ประชากรกลุ่มตัวอย่างเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย 2 กลุ่ม คือได้แก่ 1. ผู้บริหารโรงเรียนอนุบาล จำนวน 2 คน ครูที่สอนสังคมศึกษา จำนวน 6 คน กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ได้แก่นักเรียนระดับชั้นประถมปีที่ 6 ของโรงเรียนอนุบาลพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี ผู้วิจัยใช้นักเรียนทั้งหมดของห้อง จำนวน 35 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) ผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี จำนวน 2 คน 2) ครูที่สอนวิชาสังคมศึกษาโรงเรียนอนุบาลพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี จำนวน 6 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ประกอบด้วย 2 แบบ คือ 1) แบบสัมภาษณ์ และ = 2) แบบสอบถาม การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาแบบวุฑฒิธรรมในระดับประถมศึกษาของนักเรียน โรงเรียนอนุบาลพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี คำนวณหาค่าความสอดคล้องตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ผลการตรวจสอบ พบว่าแบบสอบถามความคิดเห็นมีค่า IOC 1.00 ซึ่งแสดงว่ามีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล การใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้ 1) ขออนุเคราะห์ผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย 2) นำหนังสือขอความร่วมมือไปยังกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อขอความร่วมมือในการให้ข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยด้วยตนเอง โดยทำการนัดหมายวัน เวลา ที่จะขอความอนุเคราะห์ช่วยเหลือในการแจกแบบสอบถาม และเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง การสัมภาษณ์ (Interview) มีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้ 1) ผู้วิจัยติดต่อบัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดทำหนังสือขอความร่วมมือในการวิจัย จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไปยังกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนอนุบาลพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี 2) ผู้วิจัยส่งหนังสือขอนำหนังสือขออนุญาตสัมภาษณ์ และเอกสารที่จำเป็นของการวิจัยเรื่อง “การจัดการเรียนรู้วิชาสังคศึกษาแบบวุฒิธรรมในระดับประถมศึกษา ของนักเรียน โรงเรียนอนุบาลพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี” มอบให้แก่ผู้ทรงคุณวุฒิด้วยตนเอง โดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นผู้กำหนดวัน เวลา และ สถานที่ในการสัมภาษณ์ 3) เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง และทำการบันทึกการสัมภาษณ์ด้วยการจดบันทึก ภาพนิ่ง และเครื่องบันทึกเสียง

4. สถิติที่ใช้ในกำรวิเคราะห์ข้อมูล สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยเรื่องการจัดการเรียนวิชาสังคมศึกษาแบบวุฒิธรรมในระดับประถมศึกษาสำหรับนักเรียน โรงเรียนอนุบาลพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ในการหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาแบบวุฒิธรรมในระดับประถมศึกษาของนักเรียน โรงเรียนอนุบาลพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี พบว่า

1. การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาแบบสัปปุริสสังเสวะ ในระดับประถมศึกษาของนักเรียน ในฐานะเป็นผู้นำด้านการบริหาร ที่สามารถเข้าถึงจิตใจของผู้ใต้บังคับบัญชา ท่านมีเทคนิควิธีการปฏิบัติ พบว่า อันดับแรกผู้บริหารโรงเรียนต้องมีคุณธรรม จริยธรรมเป็นพื้นฐานที่สำคัญแสดงออก ทางกาย วาจา หรือจิตใจ ส่งเสริมบุคลากรในสถานศึกษาของตนเองแสวงหาความรู้ ส่งเสริมให้คบคนดีมีความสามารถทั้งด้านการปฏิบัติหน้าที่การงานของตนเอง การเสียสละเพื่อส่วนรวม คือปฏิบัติดีต่อตนเองและส่วนรวมเน้นการสื่อสารแบบมีเมตตาธรรม รับฟังอย่างตั้งใจ ให้เกียรติครูและบุคลากรทุกคน และยึดหลัก “การอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข”

เป็นแนวทางการบริหาร โดยจะใช้เวลาพูดคุยส่วนตัวกับครูเป็นรายบุคคล รับฟังทั้งเรื่องงานและชีวิตส่วนตัว เพื่อสร้างความไว้วางใจ รวมทั้งใช้การประชุมแบบเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น และปรับใช้หลักธรรม เช่น เมตตา กรุณา และอุเบกขา ในการบริหารงาน มีความจริงใจให้เกียรติ เป็นแบบอย่างที่ดี สื่อสารด้วยความเมตตาและเข้าใจ ให้โอกาสและความช่วยเหลือปฏิบัติด้วยความยุติธรรม นอกจากนี้ผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำที่หลากหลายและปรับตัวกับความเปลี่ยนแปลง เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความท้าทายสมัยใหม่ ซึ่งการผสมผสานลักษณะของภาวะผู้นำ จะนำพาสถานศึกษาให้ตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของโลกเทคโนโลยีในปัจจุบันได้อย่างยั่งยืนและยึดหมั่นในหลักคุณธรรมและจริยธรรม

2. ด้านปัญหาและอุปสรรค พบว่า

2.1 บางครั้งบุคลากรยังไม่กล้าแสดงความคิดเห็นอย่างเปิดเผย เนื่องจากเกรงกลัวหรือไม่มั่นใจในตนเอง ต้องใช้เวลาในการสร้างความไว้วางใจ และปรับทัศนคติให้ทุกคนเห็นว่าการพูดคุยกับผู้บริหารไม่ใช่เรื่องน่ากลัว

2.2 ขาดความไว้วางใจ หากผู้บริหารขาดความไว้วางใจในความสามารถของผู้ใต้บังคับบัญชา หรือผู้ใต้บังคับบัญชาไม่ไว้วางใจในความสามารถของผู้บริหาร อาจนำไปสู่ความขัดแย้งและปัญหาในการทำงาน

2.3 ความขัดแย้งในเรื่องเป้าหมายและนโยบาย ผู้บริหารอาจมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่แตกต่างจากผู้ใต้บังคับบัญชา หรือนโยบายที่ออกมาอาจไม่สอดคล้องกับสภาพการทำงานจริง ทำให้เกิดความไม่เข้าใจและความขัดแย้ง

2.4 ปัญหาด้านบุคลากร การขาดแคลนบุคลากร หรือการจัดสรรบุคลากรที่ไม่เหมาะสมกับตำแหน่ง อาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการทำงานและสร้างความขัดแย้ง

2.5 ปัญหาเรื่องการจัดสรรทรัพยากร หากการจัดสรรทรัพยากรไม่เพียงพอ หรือไม่เป็นธรรม อาจสร้างความขัดแย้งและความไม่พอใจในหมู่ผู้ใต้บังคับบัญชา

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาแบบวุฒิธรรม 4 ในระดับประถมศึกษา สำหรับนักเรียน โรงเรียนอนุบาลพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการศึกษาการจัดการเรียนวิชาสังคมศึกษาแบบวุฒิธรรม 4 ในระดับประถมศึกษาสำหรับนักเรียน โรงเรียนอนุบาลพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี

ที่	การศึกษาการจัดการเรียนวิชาสังคมศึกษาแบบวุฒิธรรม 4 ในระดับประถมศึกษาสำหรับนักเรียน โรงเรียนอนุบาลพิบูลย์รักษ์ โดยภาพรวม	ระดับความคิดเห็น		
		$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	ด้านสัปปุริสสังเสวะ (การคบคนดี เสวนาคนดี)	2.90	0.90	ปานกลาง
2	ด้านสัทธัมมัสสวนะ (การฟังธรรมคำสั่งสอน, การฟังคำสั่งสอน)	3.08	0.93	ปานกลาง
3	ด้านโยนิโสมนสิการ (การพิจารณาไตร่ตรองโดยแยบคาย)	3.70	1.00	มาก
4	ด้านธัมมานุธัมมปฏิบัติ (การปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม หรือการปฏิบัติให้ถูกหลัก)	3.44	1.00	ปานกลาง
ภาพรวม		**3.28**	**0.95**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการศึกษาการจัดการเรียนวิชาสังคมศึกษาแบบวุฒิธรรม 4 ในระดับประถมศึกษาสำหรับนักเรียน โรงเรียนอนุบาลพิบูลย์รักษ์ ในภาพรวม พบว่า อยู่ในระดับ ปานกลาง ($\bar{X}$ = 3.28, S.D = 0.95) โดยเรียงลำดับข้อมูลจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านโยนิโสมนสิการ (การพิจารณาไตร่ตรองโดยแยบคาย) ($\bar{X}$ = 3.70, S.D = 1.00) รองลงมาได้แก่ ด้านธัมมานุธัมมปฏิบัติ (การปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม หรือการปฏิบัติให้ถูกหลัก) ($\bar{X}$ = 3.44, S.D = 1.00) ด้านสัทธัมมัสสวนะ (การฟังธรรมคำสั่งสอน, การฟังคำสั่งสอน) ($\bar{X}$ = 3.08, S.D = 0.93) และ ด้านสัปปุริสสังเสวะ (การคบคนดี เสวนาคนดี) ($\bar{X}$ =2.90, S.D =0.90) ตามลำดับ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาแบบวุฒิธรรมในระดับประถมศึกษาของนักเรียน โรงเรียนอนุบาลพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี กิจกรรม "เพื่อนช่วยเพื่อน" เป็นโครงงานที่ออกแบบมาเพื่อพัฒนาความสามารถด้านการฟังเชิงคิดวิเคราะห์ของนักเรียน โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ชื่อกิจกรรม

2. ระบุปัญหา เช่น ปัญหาเกี่ยวกับการเรียนของเพื่อน แยกแยะอาการของปัญหาออกจากสาเหตุที่แท้จริงกำหนดขอบเขตของปัญหาให้ชัดเจน

3. ขั้นจัดแบ่งกลุ่ม (สัปปุริสสังเสวะ) คละความสามารถ (เก่ง ปานกลาง อ่อน) ขนาดกลุ่ม 4-6 คนกำหนดบทบาท (ผู้สอน ผู้ฟัง ผู้ตั้งคำถาม)

4. ขั้นวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา (โยนิโสมนสิการ) วิเคราะห์ปัญหาการเรียน (เช่น ขาดสมาธิ, วิตกกังวล, การบริหารเวลา)วิเคราะห์ปัญหาความสัมพันธ์ (เช่น ความขัดแย้งในครอบครัว, ปัญหาในที่ทำงาน)วิเคราะห์ปัญหาทางเศรษฐกิจ (เช่น หนี้สิน, ว่างงาน, ความยากจน)

5. ขั้นเสนอวิธีการแก้ปัญหา (สัทธัมมัสสวนะ) ปรึกษาผู้มีประสบการณ์ (ครู อาจารย์ ผู้ปกครอง เพื่อน) เข้าร่วมกลุ่มศึกษา ศึกษาจากแหล่งข้อมูล (หนังสือ ตำราเรียน ออนไลน์)

6. ขั้นเสนอวิธีการแก้ปัญหา (ธัมมานุธัมมปฏิปัตติ)

7. ขั้นตรวจสอบผลลัพธ์ ประเมินระหว่างเรียน (แบบทดสอบ, ส่งงาน, นำเสนอ) ประเมินเมื่อสิ้นสุดภาคเรียน นำผลประเมินไปปรับปรุง

8. ขั้นแก้ไขและปรับปรุงกิจกรรม

9. ทบทวนผลการจัดกิจกรรม ระบุจุดแข็ง จุดที่ควรปรับปรุง และปัญหา

10. สรุปแนวทางแก้ไขและข้อเสนอแนะ

อภิปรายผล

1. การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาแบบวุฑฒิธรรมในระดับประถมศึกษาของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี พบว่า 1) สัปปุริสังเสวะ (คบสัตบุรุษ) ผู้บริหารได้ส่งเสริมการแสวงหาความรู้และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสถานศึกษา 2) สัทธัมมัสสวนะ (การฟัง) ผู้บริหารเสนอแนะให้ต่าง ๆ โดยบูรณาการในวิชาต่าง ๆ 3) โยนิโสมนสิการ (ตริตรอง) ผู้บริหารเสนอแนะผู้สอน จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการคิดเชิงวิเคราะห์ผ่านการจำลอง การแก้ปัญหา 4) ธัมมานุธัมมปฏิปัตติ ผู้บริหารเสนอแนะวิธีประเมินผลลัพธ์การฝึกอบรมครูผู้ร่วมกิจกรรมผ่านรายงาน การสังเกต และข้อเสนอแนะของผู้เข้าร่วม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของปาลิดา นามเสนาะ และไพฑูรย์ อุทัยคาม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วุฒิธรรม 4 การบริหารสถานศึกษา” พบว่า การบริหารสถานศึกษาตามหลักวุฒิธรรม 4 ประกอบด้วย 1) สัปปุริสสัง

เสวะ การคบสัตบุรุษ เป็นการส่งเสริมบุคลากรในสถานศึกษาของตนเองแสวงหาความรู้ 2) สัทธัมมัสสวนะ การฟังธรรม เป็นส่งเสริมให้บุคลากรสนับสนุนจัดโครงการกิจกรรมเพื่อให้บุคลากรในสังกัดของตนได้ความรู้ 3) โยนิโสมนสิการการไตร่ตรองธรรม เป็นการกระตุ้นให้มีกระบวนการคิดไตร่ตรองพิจารณาความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาเรียนรู้ 4) ธัมมานุธัมมปฏิปัตติ การปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม เป็นการนำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมกิจกรรมหรือศึกษาหาความรู้จากผู้มีความรู้นักปราชญ์ชาวบ้านนำไปปฏิบัติให้เกิดผลกับการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของตนด้วยกระบวนการของการมีส่วนร่วม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระยี่แก้ว ธมฺมจาโร (สมงาม) และคณะ ได้ทำวิจัย เรื่อง “พุทธวิธีการสอนเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระซองสามัคคีวิทยา จังหวัดนครพนม” พบว่า แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ได้แก่ 1) หลักสูตรควรมีเนื้อหาสาระที่มีความทันสมัย 2) ครูควรแจ้งวัตถุประสงค์และ เป้าหมายของการเรียนให้นักเรียนทราบก่อนเรียน 3) ครูควรใช้สื่อเทคโนโลยีที่หลากหลาย 4) ครูควรจัดกิจกรรม ทัศนศึกษาในพื้นที่จริง 5) ครูควรมีการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง

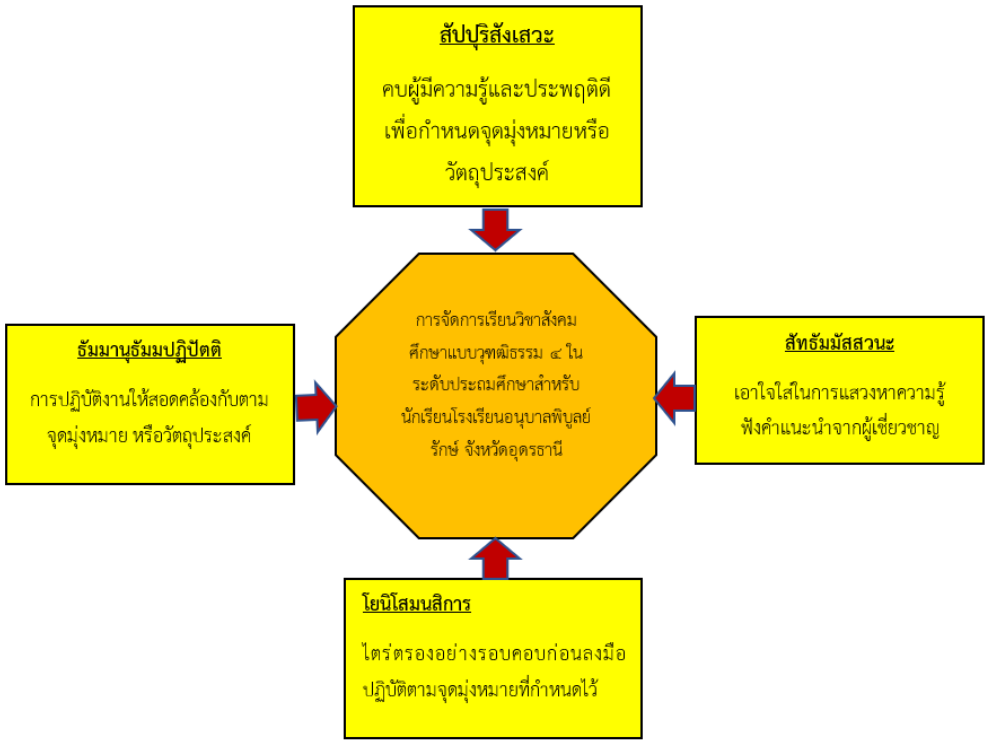
2. การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาแบบวุฒิธรรมในระดับประถมศึกษาของนักเรียนโรงเรียนอนุบาลพิบูลย์รักษ์ ได้แก่ 1) สัปปุริสังเสวะ (คบสัตบุรุษ) ปัญหาเกิดจากการปรับตัวของนักเรียน 2) สัทธัมมัสสวนะ (การฟัง) นักเรียนบางคนยังเชื่อสื่อโฆษณาโดยไม่ผ่านการไตร่ตรองอย่างรอบคอบ นอกจากนี้ นักเรียนบางคนมักจะให้ความสำคัญกับความน่าสนใจของภาพมากกว่าเนื้อหาที่แท้จริง และยังมีทัศนคติว่าทุกสิ่งในโฆษณาคือความจริง 3) ธัมมานุธัมมปฏิปัตติ (ปฏิบัตตามผู้รู้ แนะนำ สั่งสอน) ปัญหาเกิดจากนักเรียนมักมองปัญหาจากมุมมองของตนเอง และยังขาดประสบการณ์ชีวิตที่จำเป็นในการแก้ไขปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จุฑาภัค มีฉลาด และพระราชปริยัติมุนี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักวุฒิธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและครูในการจัดการศึกษาพิเศษเรียนร่วม” พบว่า ปัญหาและอุปสรรคในการสอนสังคมศึกษากับหลักวุฒิธรรมมักเกิดจาก ขาดความเข้าใจหลักสูตรและการบูรณาการ สื่อการสอนไม่น่าสนใจ วิธีสอนแบบเดิม ๆ, นักเรียนขาดทักษะการคิดแก้ปัญหา ผู้ปกครองไม่เข้าใจหลักการ และการขาดการสนับสนุนจากสถานศึกษา ซึ่งส่งผลให้การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการใช้หลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงทำได้ยาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาทัพยา ปิยวณฺโณ (แจ่มจำรัส) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาปัญญาตามหลักวุฒิธรรม” พบว่า กระบวนการพัฒนาปัญญาตามหลัก

วุฑฒิธรรม พบว่า ปัญญาเกิดขึ้นมาจากสาเหตุ คือสัมมาทิฏฐิ (เห็นชอบ) ที่เป็นองค์ประกอบสำคัญในอริยมรรคมีองค์ 8 เป็นสำคัญในฐานะ เป็นจุดเริ่มต้น การศึกษาการพัฒนาปัญญานั้นเริ่มต้นจากมีความศรัทธาเลื่อมใสในบุคคลนั้นแล้วเข้าไปใกล้เพื่อต้องการศึกษาและเรียนรู้ โดยมีองค์ประกอบที่เป็นปัจจัยที่เกิดร่วมกันในสัมมาทิฏฐิ คือ ปรโตโฆสะ (เสียงจากผู้อื่นที่คอยกระตุ้นหรือชักจูงจากภายนอก) และกัลยาณมิตร (มีมิตรดี) เมื่อมีความเห็นที่ถูกต้องแล้วก็เข้าไปขอความรู้หรือฟังคำสอนจากสัตบุรุษ ขณะที่ฟังคำสั่งสอนก็พิจารณาใคร่ครวญไตร่ตรองตามธรรม (โยนิโสมนสิการ) นั้น แล้วนำหลักการหรือผลที่ได้จากการพิจารณาวิเคราะห์อย่างมีเหตุผลนั้นไปปฏิบัติตามหลักธรรมนั้นตามสมควร (ธัมมานุธัมมปฏิบัติ) นี้เป็นกระบวนการพัฒนาตนเองเพื่อให้เกิดปัญญาโดยอาศัยหลักวุฑฒิธรรมเป็นแนวทางปฏิบัติ

3. การเสนอการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาแบบวุฑฒิธรรมในระดับประถมศึกษาของนักเรียน โรงเรียนอนุบาลพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี พบว่า 7 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 จัดแบ่งกลุ่ม (สัปปุริสสังเสวะ) 2. ขั้นวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา (โยนิโสมนสิการ) ขั้นที่ 3 ขั้นเสนอวิธีการแก้ปัญหา (สัทธัมมัสสวนะ) 4. ขั้นลงมือปฏิบัติ (ธัมมานุธัมมปฏิปัตติ) สอดคล้องกับงานวิจัยของ สาริณี อาษา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วุฒิธรรม 4 : พุทธธรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วม” พบว่า การนำเสนอการนำหลักพุทธธรรม คือ หลักวุฒิธรรม 4 คือ คบสัตบุรุษ ฟังธรรม คิดไตร่ตรองธรรม และการปฏิบัติให้งานตามหน้าที่ เพื่อนำไปบูรณาการกับอันการมีส่วนร่วมอันเป็นหัวใจสำคัญในการบริหารสถานศึกษา คือ การร่วมคิด การร่วมตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติตามโครงการ การร่วมติดตามและประเมินผลโครงการ เพื่อให้ผู้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้กระทำกิจกรรมร่วมกันในการส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกันรับผิดชอบร่วมกัน รวมถึงมีความรู้สึกผูกพันสถานศึกษา อันจะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารสถานศึกษาได้อย่างสูงสุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระยี่แก้ว ธมฺมจาโร (สมงาม) และคณะ ได้ทำวิจัย เรื่อง “พุทธวิธีการสอนเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้รายวิชาสังคมศึกษา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนพระซองสามัคคีวิทยา จังหวัดนครพนม” พบว่า แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา ได้แก่ 1) หลักสูตรควรมีเนื้อหาสาระที่มีความทันสมัย 2) ครูควรแจ้งวัตถุประสงค์และ เป้าหมายของการเรียนให้นักเรียนทราบก่อนเรียน 3) ครูควรใช้สื่อเทคโนโลยีที่หลากหลาย 4) ครูควรจัดกิจกรรม ทัศนศึกษาในพื้นที่จริง 5) ครูควรมีการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย เรื่อง “การจัดการเรียนวิชาสังคมศึกษาแบบวุฑฒิธรรม 4 ในระดับประถมศึกษาสำหรับนักเรียนโรงเรียนอนุบาลพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี” ทำให้ทราบแนวทางการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาที่มีผลต่อนักเรียนโรงเรียนอนุบาลพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี” ในการพัฒนาปัญญา ตาม Mapping ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การจัดการเรียนวิชาสังคมศึกษาแบบวุฑฒิธรรม 4 ในระดับประถมศึกษา 2. ศึกษาการจัดการเรียนวิชาสังคมศึกษาแบบวุฑฒิธรรม 4 ในระดับประถมศึกษาโรงเรียนอนุบาลพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี 1. ปัญหาการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาในระดับประถมศึกษาที่โรงเรียนอนุบาลพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี พบว่า ด้านสังคม (สัปปุริสสังเสวะ) ได้แก่ 1) ความ

ขี้อายและการแสดงออก 2) การสื่อสารที่ไม่สุภาพ 3) การไม่เข้าสังคมและการเห็นแก่ตัว 4) ยอมรับความแตกต่าง 5) การเลือกคบเพื่อน ด้านอารมณ์ (โยนิโสมนสิการ) ได้แก่ 1) การจัดการความขัดแย้งความคิดเห็นที่ขัดแย้งกันมากเกินไป 2) การขาดความกล้าแสดงออก 3) การคิดจากมุมมองตนเอง 4) การขาดประสบการณ์ชีวิต นักเรียนยังขาดประสบการณ์ชีวิต และต้องการตัวอย่างจากชีวิตจริงเพื่อทำความเข้าใจ 5) หลีกเลี่ยงการเผชิญปัญหา ด้านการฟัง (สัทธัมมัสสวนะ) ได้แก่ 1) บางแหล่งข้อมูลไม่มีภาษาที่เหมาะกับวัย 2) เด็กบางคนยังขาดสมาธิในการฟังและยึดติดกับความคิดของตนเองด้านการนำหลักธรรมมาใช้ (ธัมมานุธัมมปฏิปัตติ) ได้แก่ 1) ไม่สามารถถ่ายทอดคุณธรรมได้ 2) นักเรียนบางคนยังไม่สามารถสรุปหลักธรรมได้ด้วยตนเอง และต้องการคำศัพท์ที่เหมาะสม 3) การนำหลักธรรมมาใช้ยังเป็นนามธรรมเกินไปสำหรับนักเรียนบางคน 2. วิธีการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาในระดับประถมศึกษาที่โรงเรียนอนุบาลพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี พบว่า การจัดการเรียนรู้ (สัปปุริสสังเสวะ โดยภาพรวมระดับปานกลาง วิธีการพูดชี้แจงอธิบายข้อปฏิบัติในงานต่าง ๆ (สัทธัมมัสสวนะ) โดยภาพรวมระดับปานกลาง การกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถไตร่ตรองตามหลักและเหตุผล (โยนิโสมนสิการ) โดยภาพรวมระดับมาก แนวทางการปฏิบัติเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียน (ธัมมานุธัมมปฏิปัตติ) โดยภาพรวมระดับปานกลาง 3. แนวทางการนำเสนอวิธีการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาแบบวุฒิธรรม 4 ในระดับประถมศึกษาที่โรงเรียนอนุบาลพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี พบว่า การสร้างกิจกรรมแบบวุฒิธรรม โดยมีองค์ประกอบ ได้แก่ 1) ชื่อกิจกรรม 2) ระบุปัญหา 3) ขั้นจัดแบ่งกลุ่ม 4) ขั้นวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา 5) ขั้นเสนอวิธีการแก้ปัญหา 6) ขั้นเสนอวิธีการแก้ปัญหา 7) ขั้นตรวจสอบผลลัพธ์ 8) ขั้นแก้ไขและปรับปรุงกิจกรรม 9) ทบทวนผลการจัดกิจกรรม และ 10) สรุปแนวทางแก้ไขและข้อเสนอแนะ **ข้อเสนอแนะ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1. ควรมีการศึกษา เรื่อง “การแก้ปัญหาชีวิตสำหรับนักเรียนโรงเรียนอนุบาลพิบูลย์รักษ์ จังหวัดอุดรธานี 2. ผู้บริหารหรือผู้เกี่ยวข้องเควรกำหนดเป็นนโยบายและแผนงานที่ชัดเจนในการนำหลักวุฑฒิธรรม 4 มาใช้ในการบริหารการเรียนการสอนแก่นักเรียนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และนักเรียนสามารถนำหลักวุฑฒิธรรม 4 เป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตของนักเรียน 3. ผู้บริหารและครูควรมีการวัดและประเมินผลในรูปแบบการวัดผล และประเมินผลตามลักษณะเรียนรู้คู่วุฑฒิธรรม 4 ในทุกระดับชั้น และควรมีการเพิ่มแรงจูงใจเพื่อให้นักเรียนมีการนำผลการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาไปปรับปรุงพัฒนาในทุกวิชาที่มีการเรียนการสอน **ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไป** 1. ควรมีการประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอน ในรายวิชาอื่นด้วย เช่น วิชาภาษาไทย วิชาคณิตศาสตร์และวิชาภาษาอังกฤษ

เป็นต้น 2. ควรมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่องในเรื่องการเรียนการสอนในระยะยาว หลังจากที่ได้เสร็จสิ้นการทดลองสอนไปแล้วในแต่ละครั้ง เพื่อดูว่าการเรียนการสอนของนักเรียนที่ได้รับการเรียนการสอนโดยใช้การ เรียนรู้วิชาสังคมศึกษาแบบวุฒิ 3 สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา จะยังคงอยู่กับนักเรียนมากน้อยอย่างไร 3. ผู้วิจัยอาจใช้การเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาแบบพุทธวิธีอื่น ๆ ให้เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่นในสังคมต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, (2552), หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

วิภาพรรณ พินลา. (2569). แนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. วารสารปาริชาติ, 3(1),13.

ประเวศน์ มหารัตน์สกุล. (2557). หลักการและวิธีการเขียนวิทยานิพนธ์สารนิพนธ์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ปัญญาชน.

ระบบข้อมูลสารสนเทศ ด้านการศึกษา จังหวัดอุดรธานี. (2568). สรุปข้อมูลสถานศึกษาในจังหวัดอุดร. 19 มีนาคม 2568 เรียกใช้เมื่อ 19 มีนาคม 2568 จาก https://www.udonpeo.go.th/data/app/2565/studentbasicview.php?school_ID=1041680773

ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ*

DIGITAL LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS AFFILIATED WITH THE CHAIYAPHUM PROVINCIAL OFFICE OF LEARNING PROMOTION

ปิยะวรรณ ต่อสกุล[1], ประยงค์ แก่นลา[2] และ สมัคร ไวยขุนทด[3]

Piyawan Torsakul[1], Prayong Kaenla[2] and Samak Waikhunthod[3]

[1-3]วิทยาลัยนครราชสีมา

[1-3]Nakhonratchasima College, Thailand

Corresponding author E-mail: littlelittleme1212@gmail.com

วันที่รับบทความ : 23 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 4 กรกฎาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 6 กรกฎาคม 2569

Received 23 June 2026; Revised 4 July 2026; Accepted 6 July 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ 2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิจำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน ขนาดของสถานศึกษา 3) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ กลุ่มตัวอย่างวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ จำนวน 214 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของเครจซี่และมอร์แกน และสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้

Citation:

*ปิยะวรรณ ต่อสกุล, ประยงค์ แก่นลา และ สมัคร ไวยขุนทด. (2569). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 60-77.

Piyawan Torsakul, Prayong Kaenla and Samak Waikhunthod. (2026). Digital Leadership Of School Administrators Affiliated With The Chaiyaphum Provincial Office Of Learning Promotion. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 60-77.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง สถิติที่ใช้การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) และค่าเอฟ (F-test)

ผลการวิจัยพบว่า

1. การศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของบุคลากรภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ จำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์การทำงาน โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. แนวทางการพัฒนาทางการส่งเสริมภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ สรุป 5 ด้าน ด้านวิสัยทัศน์ดิจิทัล ด้านวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล ด้านการสื่อสารดิจิทัล ด้านความรู้ดิจิทัล และด้านพลเมืองดิจิทัล

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ, ดิจิทัล, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

This research aimed to 1) study the digital leadership of school administrators under the Chaiyaphum Provincial Office of Learning Promotion; 2) compare opinions on digital leadership among school administrators under the Chaiyaphum Provincial Office of Learning Promotion categorized by position, work experience, and school size; and 3) study guidelines for promoting digital leadership among school administrators under the Chaiyaphum Provincial Office of Learning Promotion. The research sample consisted of 214 school administrators and teachers from schools under the Chaiyaphum Provincial Office of Learning Promotion, determined using the Krejcie-Morgan table and multi-stage random sampling. The research instruments were a 5-star Likert scale questionnaire and structured interviews. Statistical analyses included frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test.

The research findings revealed the following:

1. The overall level of digital leadership among school administrators under the Chaiyaphum Provincial Office of Learning Promotion was high.

2. A comparison of the opinions of personnel regarding digital leadership among school administrators under the Chaiyaphum Provincial Office of Learning Promotion, categorized by position and work experience, showed statistically significant differences at the .05 level.

3. The guidelines for developing and promoting digital leadership among school administrators under the Chaiyaphum Provincial Office of Learning Promotion were summarized in five areas: digital vision, digital learning culture, digital communication, digital literacy, and digital citizenship.

Keywords: Leadership, Digital, Educational Administrators

บทนำ

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีมีบทบาทสำคัญในทุกด้านของการดำเนินชีวิต ความคาดหวังและความต้องการทางดิจิทัลของประชาชนและหน่วยงานต่าง ๆ ล้วนมุ่งไปสู่การพัฒนาประเทศให้มีความก้าวหน้าอย่างยั่งยืน ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี และสังคมมีความเท่าเทียมทางดิจิทัล ความคาดหวังที่สำคัญคือ การเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม เพื่อให้ทุกคนสามารถใช้ประโยชน์จากดิจิทัลในการเรียนรู้ การทำงาน การประกอบอาชีพ และการติดต่อสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังมีความต้องการให้ภาครัฐพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางดิจิทัล เช่น อินเทอร์เน็ตความเร็วสูง และระบบฐานข้อมูลที่ปลอดภัย เพื่อสนับสนุนเศรษฐกิจดิจิทัลและบริการภาครัฐอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government) อีกทั้งยังมีความคาดหวังให้ภาคการศึกษาและภาคแรงงานปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยส่งเสริมทักษะดิจิทัล (Digital Literacy) ให้แก่ประชาชนทุกกลุ่ม เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ และลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม การพัฒนาประเทศด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลจะเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสังคม หากทุกภาคส่วนร่วมมือกันในการใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ โปร่งใส และรับผิดชอบ เพื่อให้ประเทศไทยก้าวสู่สังคมดิจิทัลที่มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนในอนาคต

การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้ระบบการศึกษาจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะและสมรรถนะที่สอดคล้องกับโลกยุคดิจิทัล ภาครัฐจึงได้กำหนดนโยบายและแนวทางการพัฒนาการศึกษาให้มุ่งสู่การสร้าง “สังคมแห่งการเรียนรู้ดิจิทัล (Digital Learning Society)” เพื่อยกระดับศักยภาพของคนไทยให้สามารถใช้เทคโนโลยีในการเรียนรู้และการดำรงชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตาม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570) ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาคนให้มีสมรรถนะดิจิทัล (Digital Competency) โดยเน้นให้สถานศึกษาทุกระดับนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ การบริหารจัดการ และการบริการทางการศึกษา เพื่อสร้างระบบนิเวศทางการเรียนรู้ดิจิทัลที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ ทุกเวลา รวมทั้งเสริมสร้างทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการสร้างนวัตกรรม ในด้านกฎหมาย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4 พ.ศ. 2562) ได้ระบุให้การจัดการศึกษามุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต ตลอดจนให้สถานศึกษาส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนและการบริหารจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพและเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมดิจิทัล สำหรับด้านหลักสูตรนั้น หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้บูรณาการสาระการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมถึงส่งเสริมให้ครูผู้สอนใช้สื่อดิจิทัลและนวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะสำคัญด้านการคิดวิเคราะห์ การใช้เทคโนโลยีอย่างสร้างสรรค์ และการเรียนรู้ด้วยตนเองในรูปแบบ Active Learning อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการยังได้ดำเนินนโยบาย “Digital Education Thailand” เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีในสถานศึกษา สนับสนุนการจัดการเรียนรู้แบบออนไลน์ และสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในการพัฒนาทักษะดิจิทัลของครูและผู้เรียนให้สอดคล้องกับนโยบาย ประเทศไทย 4.0 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นผู้สร้างสรรค์นวัตกรรม

จากการกล่าวมาข้างต้นเกี่ยวกับความสำคัญของเทคโนโลยีดิจิทัลกับการบริหารการศึกษาและการบริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้นจะต้องมีผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหาร คือผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีภาวะผู้นำทางดิจิทัล มีความรู้มี

ความสามารถ และความเข้าใจมีทักษะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่มีการเปลี่ยนแปลงโดยเข้ามามีบทบาทอิทธิพลต่อการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อนำพาองค์การหรือหน่วยงานให้ไปสู่สถานศึกษาแห่งดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องสามารถอำนายการ สนับสนุน ส่งเสริม โดยอาศัยความร่วมมือ ความรู้ และประสบการณ์ โดยมีผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้ององค์การคือครูและบุคลากรทางการศึกษาในการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในยุคดิจิทัล ดังนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นตัวแปรที่สำคัญในด้านการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพจะต้องมีภาวะผู้นำดิจิทัล มีการพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ ประสบการณ์ และมีคุณลักษณะภาวะผู้นำของบริหารสถานศึกษาดิจิทัลเพื่อนำมาพัฒนาสถานศึกษาให้ทันสมัยและเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัล ทั้งนี้ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีภาวะผู้นำที่จะสามารถบริหารสถานศึกในยุคดิจิทัลได้ เช่น ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยี (Technology Leadership) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม (Innovative Leadership) (สุกัญญา แช่มช้อย, 2560) นอกจากนี้ สิ่งที่สำคัญที่สุดในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาต้องสร้างภาวะผู้นำให้กับครูและบุคลากรในสถานศึกษาเพื่อให้ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการจัดการเรียนการสอน กล่าวคือ ครูต้องได้รับการพัฒนาด้านเทคโนโลยีดิจิทัลให้มีประสิทธิภาพ มีความสามารถในการสร้างสรรค์การใช้เทคโนโลยี รวมทั้งเป็นผู้แนะนำที่ดีให้แก่ผู้เรียนทั้งในด้านการจัดการเรียนการสอนโดยใช้สื่อ เทคโนโลยี สารสนเทศเพื่อให้ผู้เรียนสามารถค้นคว้าด้วยศึกษาด้วยเอง (Independent study) ตลอดเวลาเพื่อสามารถการจัดการเรียนการสอนตามสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างรวดเร็ว

สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ มีนโยบายและจุดเน้นการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568 โดยกำหนดวิสัยทัศน์ “คนชัยภูมิทุกช่วงวัยได้รับโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีทักษะที่จำเป็นและสมรรถนะที่สอดรับกับทิศทางการพัฒนาประเทศ สามารถดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม บนรากฐานของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” โดยมีพันธกิจเพื่อ จัด ส่งเสริม และสนับสนุนการเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้เพื่อการพัฒนาตนเอง และการเรียนรู้เพื่อคุณวุฒิตามระดับ ที่มีคุณภาพ เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ และยกระดับการศึกษาของประชาชนให้สามารถปรับตัวในการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม และมีสมรรถนะพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่ ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมที่ทันสมัยมาใช้ในการจัดและส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างและประสานความร่วมมือเชิงรุกกับภาคีเครือข่าย ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ รูปแบบ

ต่าง ๆ เพื่อให้ประชาชนสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ ทุกเวลา (แผนการส่งเสริมการเรียนรู้ สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ 2568)

สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ มีสถานศึกษาในสังกัด จำนวน 16 แห่ง ประกอบด้วย สถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ และขนาดใหญ่พิเศษ มักจะพบสภาพปัญหาเกี่ยวกับการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา โดยจากการศึกษารายงานการวิเคราะห์และสังเคราะห์ผลการประเมินตนเอง (Self-Assessment Report: SAR) ประจำปีการศึกษา 2567 (งานส่งเสริมพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษา, 2567) ของสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษายังมีจุดที่ควรพัฒนา คือภาวะผู้นำทางดิจิทัลโดยผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสื่อสาร การรับข้อมูลต่าง ๆ ให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในการบริหารศึกษา รวมทั้งการสร้างนวัตกรรมมาใหม่ ๆ เพื่อนำมาพัฒนาสถานศึกษาและเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมโลกที่มุ่งให้การจัดการศึกษานั้นมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ภาวะผู้นำทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่จะนำพาองค์กร นำพาสถานศึกษาครูและบุคลากรทางการศึกษาให้มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เพื่อนำสถานศึกษาไปสู่เป้าหมายและเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ จึงต้องมีแนวทางการส่งเสริม สนับสนุน กำกับ ติดตามได้ครอบคลุมสถานศึกษาทุกขนาดและสะท้อนสภาพปัญหาพร้อมทั้งมีโครงการกิจกรรมกระบวนการดำเนินงานที่พัฒนางานการประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดเป็นไปอย่างชัดเจนโดยมีการสร้างความตระหนักให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูและบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งนี้ควรบริหารจัดการโดยใช้พื้นที่เป็นฐานและขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อลงไปสู่ผู้เรียนโดยจัดหาเทคโนโลยีดิจิทัลสารสนเทศเพื่อกระบวนการบริหารจัดการการจัดการเรียนการสอนการบริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความต้องการที่จะศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ และเพื่อเปรียบเทียบภาวะผู้นำทางดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ เพื่อให้ได้ข้อสนเทศ ใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ

2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นที่มีต่อภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิจำแนกตามตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา

3. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ ดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษากับประชากร กลุ่มตัวอย่าง และกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษา สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ ปีการศึกษา 2568 จำนวน 452 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ ปีการศึกษา 2568 จำนวน 210 คน กำหนดขนาดโดยใช้ตารางเครจซี่และมอร์แกน และได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling)

3. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีผลงานดีเด่นในด้านทักษะทางดิจิทัล จำนวน 8 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) ได้แก่ ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นที่มีต่อภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) ตามวิธีของลิเคิร์ท (Likert) มี 5 ระดับ ดังนี้

5 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นมากที่สุด

4 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นมาก

3 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นปานกลาง

2 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นน้อย

1 หมายถึง มีระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด

2. แบบสัมภาษณ์ แบบกึ่งโครงสร้าง เกี่ยวกับภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ

การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย ต่อผู้อำนวยการสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ

2. ผู้วิจัยส่งหนังสือจากวิทยาลัยนครราชสีมา ไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัย โดยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง

3. ผู้วิจัยติดตามเก็บรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง ได้แบบสอบถามกลับคืนจำนวน 30 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

4. ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์ที่มีการกำหนดคำถามไว้ล่วงหน้า โดยผู้ตอบจะได้รับคำถามเช่นเดียวกัน และในลำดับขั้นตอนเดียวกัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้ถามถามได้ตรงประเด็นที่ต้องการ ไม่ออกนอกเรื่อง ไม่เกินขอบเขตที่กำหนดไว้ และข้อมูลที่ได้รับสามารถนำมาประมวลผลได้ โดยมีขั้นตอนการสัมภาษณ์ ดังนี้

4.1 กำหนดเวลาในการสัมภาษณ์ 15-20 นาที และนัดหมายกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

4.2 เตรียมอุปกรณ์จดบันทึกให้เหมาะสมกับสถานการณ์

4.3 แนะนำตัวเอง และสร้างบรรยากาศให้รู้สึกเป็นกันเอง

4.4 บอกวัตถุประสงค์ในการสัมภาษณ์

4.5 ป้อนคำถามเหมาะสมกับเวลา และทำการบันทึกหลังจากการสัมภาษณ์เสร็จ

4.6 ขอบคุณผู้ให้สัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงานและขนาดของสถานศึกษาของกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามโดยหาความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage)

2. วิเคราะห์ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ ทั้งโดยภาพรวม รายด้านและรายข้อโดยหาค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ (อ้างอิงบุญชม ศรีสะอาด. 2545 : 103) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อยที่สุด

3. วิเคราะห์เปรียบเทียบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ จำแนกตามตำแหน่ง และระดับการศึกษาโดยใช้ค่า t – test (Independent samples)

4. วิเคราะห์เปรียบเทียบภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงานโดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว โดยใช้ F-test (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe’)

5. วิเคราะห์เกี่ยวกับแนวทางในการส่งเสริมภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ โดยวิเคราะห์ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติที่ใช้ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ได้แก่

1.1 ความตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC ระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์

1.2 ความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค

2. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

2.1 ความถี่ (Frequency)

2.2 ร้อยละ (Percentage)

2.3 ค่าเฉลี่ย (Mean)

2.4 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

3. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมุติฐาน ได้แก่ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553 : 136 -143)

3.1 t- test แบบ Independent samples

3.2 F- test แบบ One way ANOVA และทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่โดยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe’)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ผลการศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับ มาก โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดถึงต่ำสุดเรียงตามลำดับ ได้แก่ ด้านวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล ด้านวิสัยทัศน์ดิจิทัล ด้านพลเมืองดิจิทัล ด้านความรู้ดิจิทัล และ ด้านการสื่อสารดิจิทัล ดังนี้

1.1 ความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ ด้านวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือ ท่านจัดสภาพแวดล้อมที่เน้นผู้เรียนเป็น สำคัญโดยให้มีเทคโนโลยีที่ตรงกับความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ท่านส่งเสริมและสนับสนุน การแลกเปลี่ยนความ คิดเห็นร่วมกับผู้ร่วมงาน ผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล อยู่ในระดับมากที่สุด และท่านให้เกียรติซึ่งกันและกันในการติดต่อสื่อสารกับ ผู้อื่นบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือ ท่านปฏิบัติตนต่อผู้อื่นในสังคมออนไลน์ด้วยความ เคารพและไม่กลั่นแกล้ง คุกคามผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต อยู่ในระดับมาก

1.2 ความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ ด้านวิสัยทัศน์ดิจิทัล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือ ท่านมีความเข้าใจในเป้าหมายที่กำหนดไว้และสามารถถ่ายทอดแลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์และกลยุทธ์กับบุคลากรอื่น ๆ ได้ อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ท่านมีการสร้างแรงจูงใจและมีการสร้างแรงบันดาลใจในการใช้เทคโนโลยี อยู่ในระดับมาก และผู้บริหารร่วมกับครูและบุคลากรในการกำหนดนโยบายดิจิทัล และข้อตกลงร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือ ท่านมีความสามารถนำเทคโนโลยีมาพัฒนา ประยุกต์และบูรณาการและยกระดับความเป็นเลิศขององค์กรได้ อยู่ในระดับมาก

1.3 ความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ ด้านพลเมืองดิจิทัล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือ ท่านแบ่งเวลาตามความจำเป็นในการใช้งานอุปกรณ์ดิจิทัลและโซเชียลมีเดีย อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ท่านไม่กลั่นแกล้งหรือคุกคามผู้อื่นผ่านสื่อดิจิทัล อยู่ในระดับมาก และท่านตระหนักว่า การกระทำสิ่งใดบนโลกออนไลน์ของท่านจะมีผลเกิดขึ้นทั้งผลดีและผลเสีย และท่านต้องรับผิดชอบในการกระทำของตนเอง อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือ ท่านมีสติและควบคุมอารมณ์ตนเองได้เมื่อพบข้อความ / รูปภาพ / คลิปวิดีโอ ที่มากลั่นแกล้งท่านบนโลกออนไลน์ อยู่ในระดับมาก

1.4 ความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ ด้านความรู้ดิจิทัล โดยภาพรวมอยู่ใน ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือ ท่านสามารถนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้

ในการทำงานได้ อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ท่านสามารถใช้ระบบอินเทอร์เน็ตเพื่อค้นหาข้อมูลได้อย่างมีประสิทธิภาพ อยู่ในระดับมาก และท่านสามารถแยกแยะข่าวปลอม (Fake News) ได้ อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือ ท่านมีความเชี่ยวชาญในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล อยู่ในระดับมาก

1.5 ความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ ด้านการสื่อสารดิจิทัล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือ ท่านมีการอัพเดทข้อมูลการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและสร้างเครือข่ายในการสื่อสารได้ อยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ ท่านใช้ถ้อยคำสุภาพและเหมาะสมในการสื่อสารออนไลน์ อยู่ในระดับมาก และท่านมีการตอบกลับข้อความหรือข้อซักถามอย่างเหมาะสม อยู่ในระดับมาก ข้อที่มีความคิดเห็นต่ำสุด คือ ท่านมีวิธีการสื่อสารในการจูงใจผู้อื่นโดยใช้เทคโนโลยีในการทำงาน อยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ

2.1 จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.3 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. แนวทางการส่งเสริมภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ

แนวทางการส่งเสริมภาวะผู้นำดิจิทัลสามารถสรุปได้เป็น 5 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านวิสัยทัศน์ดิจิทัล ด้านวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล ด้านการสื่อสารดิจิทัล ด้านความรู้ดิจิทัล และด้านพลเมืองดิจิทัล ดังนี้

ด้านวิสัยทัศน์ดิจิทัล พบว่า ผู้บริหารควรกำหนดทิศทางและเป้าหมายด้านดิจิทัลที่ชัดเจน สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและนโยบายการศึกษา พร้อมทั้งถ่ายทอดวิสัยทัศน์สู่ครูและบุคลากร เพื่อสร้างความเข้าใจและการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนองค์กรสู่การเปลี่ยนแปลงทางดิจิทัลอย่างเป็นระบบ

ด้านวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล พบว่า การสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการใช้เทคโนโลยีอย่างต่อเนื่องเป็นปัจจัยสำคัญ ผู้บริหารควรสนับสนุนการพัฒนาทักษะดิจิทัลของครูและบุคลากร ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเปิดโอกาสให้มีการทดลองใช้นวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้

ด้านการสื่อสารดิจิทัล พบว่า การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการสื่อสารและบริหารจัดการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความโปร่งใสในการดำเนินงาน ผู้บริหารควรพัฒนาระบบสารสนเทศและใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการสื่อสารทั้งภายในและภายนอกองค์กรอย่างเหมาะสม

ด้านความรู้ดิจิทัล พบว่า ผู้บริหารจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเพียงพอ สามารถเลือกใช้เครื่องมือที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา รวมทั้งใช้ข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจเชิงบริหารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านพลเมืองดิจิทัล พบว่า ผู้บริหารควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม มีความรับผิดชอบ และคำนึงถึงความปลอดภัยทางไซเบอร์ โดยกำหนดแนวปฏิบัติที่ชัดเจน และทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้สื่อดิจิทัล

อภิปรายผล

จากการสรุปผลการวิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญมาอภิปรายผลดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยสูงสุดถึงต่ำสุดเรียงตามลำดับดังนี้ ด้านวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล ด้านวิสัยทัศน์ดิจิทัล ด้านพลเมืองดิจิทัล ด้านความรู้ดิจิทัล และด้านการสื่อสารดิจิทัล ทั้งนี้อาจเนื่องผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนองค์กรสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะการสร้างวัฒนธรรมที่สนับสนุนการพัฒนาทักษะและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลให้บุคลากรรับรู้ถึงบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการเปลี่ยนแปลง ขณะเดียวกัน ผู้บริหารยังมีการกำหนดวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัลที่ชัดเจน ทำให้ครูและบุคลากรมองเห็นทิศทางการพัฒนาองค์กรอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับบริบทการศึกษาในปัจจุบัน นอกจากนี้ การที่ด้านพลเมืองดิจิทัลอยู่ในระดับมาก อาจเนื่องมาจากสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรมและ

ความรับผิดชอบ สอดคล้องกับบริบทสังคมที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันมากขึ้น ส่วนด้านความรู้ดิจิทัลและด้านการสื่อสารดิจิทัล แม้จะอยู่ในระดับมากเช่นกัน แต่อาจยังมีข้อจำกัดบางประการ เช่น ความแตกต่างของทักษะด้านเทคโนโลยีของบุคลากร หรือข้อจำกัดด้านโครงสร้างพื้นฐานและระบบสารสนเทศ โดยภาพรวม ผลการวิจัยจึงชี้ให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดดังกล่าวมีภาวะผู้นำทางดิจิทัลในระดับที่น่าพอใจ และสามารถขับเคลื่อนองค์กรให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตาม การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในด้านการสื่อสารและการเสริมสร้างสมรรถนะเชิงลึกด้านเทคโนโลยี จะช่วยยกระดับประสิทธิภาพของภาวะผู้นำทางดิจิทัลให้เข้มแข็งยิ่งขึ้นต่อไป และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สาลินี ผิวนวล (2567) เรื่อง ภาวะผู้นำดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2 พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และงานวิจัยของ กัญญณัช เพชรรัตน์ (2567) เรื่อง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ผลการเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของบุคลากรต่อภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ จำแนกตาม ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้อาจเนื่องจากปัจจัยด้านบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ และบริบทการปฏิบัติงานที่แตกต่างกันของบุคลากรแต่ละกลุ่ม ในด้านตำแหน่ง บุคลากรที่ดำรงตำแหน่งแตกต่างกันย่อมมีมุมมองต่อการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้แตกต่างกันตามบทบาทหน้าที่ ผู้บริหารอาจมองภาพรวมเชิงนโยบายและการจัดสรรทรัพยากร ขณะที่ครูหรือบุคลากรทางการศึกษาอาจพิจารณาจากการนำแหล่งเรียนรู้ไปใช้จริงในกระบวนการจัดการเรียนการสอน ส่งผลให้ระดับความคิดเห็นมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ในด้านประสบการณ์ในการทำงาน บุคลากรที่มีประสบการณ์มากอาจมีความเข้าใจในระบบการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้มากกว่า และสามารถเปรียบเทียบพัฒนาการหรือข้อจำกัดในช่วงเวลาต่าง ๆ ได้ ขณะที่ผู้มีประสบการณ์น้อยอาจประเมินจากการรับรู้ในปัจจุบันเป็นหลัก จึงทำให้มุมมองและระดับความคิดเห็นแตกต่างกัน สำหรับขนาดของสถานศึกษา ความแตกต่างอาจเกิดจากทรัพยากร งบประมาณ บุคลากร และความพร้อมด้านสถานที่หรือเทคโนโลยีที่ไม่เท่ากัน สถานศึกษา

ขนาดใหญ่มีแนวโน้มที่จะมีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและได้รับการสนับสนุนมากกว่า ขณะที่สถานศึกษาขนาดเล็กอาจมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร ส่งผลต่อการรับรู้และความคิดเห็นของบุคลากรเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าปัจจัยส่วนบุคคลและบริบทของสถานศึกษามีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของบุคลากร ดังนั้น การพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ควรคำนึงถึงความหลากหลายของบริบทและความต้องการของบุคลากรในแต่ละกลุ่ม เพื่อให้เกิดความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพจริงของสถานศึกษาแต่ละแห่ง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลัทธวรรณ วงษ์โพย และวิทูล ทาชา (2566) เรื่อง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกันมีภาวะผู้นำดิจิทัลแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05 และงานวิจัยของ เฉลิมพล วงศ์พระลับ และวานิช ประเสริฐพร (2564) เรื่อง ภาวะผู้นำดิจิทัลของ ผู้บริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาใน สังกัด อาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น พบว่า ผลการวิเคราะห์ การเปรียบเทียบสถานภาพทางตำแหน่งในสถานศึกษาระหว่างผู้บริหาร กับ ครูผู้สอน ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 รายด้าน ทั้ง 5 ด้าน มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .05

3. แนวทางการส่งเสริมภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ พบว่า แนวทางการส่งเสริมครอบคลุม 5 ด้าน ได้แก่ วิสัยทัศน์ดิจิทัล วัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล การสื่อสารดิจิทัล ความรู้ดิจิทัล และพลเมืองดิจิทัล ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าภาวะผู้นำดิจิทัลมิได้เป็นเพียงทักษะด้านเทคโนโลยีเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการบริหารจัดการเชิงบูรณาการที่เชื่อมโยงวิสัยทัศน์ องค์กร บุคลากร และคุณธรรมจริยธรรมเข้าด้วยกัน ผลการศึกษาที่พบว่า ด้านวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัลมีความสำคัญอย่างยิ่ง สะท้อนให้เห็นว่าการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัลจะประสบความสำเร็จได้ ต้องเริ่มจากการสร้างบรรยากาศองค์กรที่เปิดรับการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน และสนับสนุนการพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดการบริหารการเปลี่ยนแปลงที่เน้นคน เป็นศูนย์กลางของการพัฒนา มากกว่าการมุ่งเน้นเพียงเครื่องมือหรือเทคโนโลยี ในด้านวิสัยทัศน์ดิจิทัล ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าผู้บริหารจำเป็นต้องมีความสามารถในการกำหนดทิศทางและเป้าหมายที่ชัดเจน เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันภายในองค์กร การมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนช่วยลดความสับสนในการดำเนินงาน และทำให้การบูรณาการเทคโนโลยีในกระบวนการบริหารและการจัดการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีระบบ สำหรับด้านความรู้ดิจิทัลและการสื่อสารดิจิทัล แม้จะมี

ความสำคัญเช่นกัน แต่ผลการศึกษาอาจสะท้อนว่าการพัฒนาทักษะเชิงลึกและการใช้ระบบสารสนเทศอย่างเต็มประสิทธิภาพยังเป็นประเด็นที่ต้องได้รับการส่งเสริมเพิ่มเติม โดยเฉพาะในบริบทที่ทรัพยากรหรือโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีอาจมีข้อจำกัด ส่วนด้านพลเมืองดิจิทัล ผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงความตระหนักในเรื่องจริยธรรม ความรับผิดชอบ และความปลอดภัยในการใช้เทคโนโลยี ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล เพราะผู้บริหารมิได้ทำหน้าที่เพียงกำกับดูแลการใช้เทคโนโลยีเท่านั้น แต่ยังต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์และเหมาะสม โดยภาพรวม ผลการศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่า การส่งเสริมภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาควรดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ครอบคลุมทั้งมิติด้านนโยบาย วัฒนธรรมองค์กร สมรรถนะส่วนบุคคล และจริยธรรมการใช้เทคโนโลยี ทั้งนี้ การพัฒนาอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยการสนับสนุนจากทุกภาคส่วน และการปรับให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาแต่ละแห่ง เพื่อให้การบริหารจัดการสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมดิจิทัลอย่างแท้จริง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วุฒิชัย แสนอุบล (2567) เรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 พบว่า แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์ของผู้บริหารสถานศึกษาหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 พบว่า การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์สำหรับสถานศึกษาเริ่มด้วยการวิเคราะห์ SWOT กำหนดวิสัยทัศน์ เลือกกลยุทธ์ จัดสรรทรัพยากร และปรับกลยุทธ์ตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง และงานวิจัยของ สุภาสินี มีอาหาร (2567) เรื่อง แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลเพื่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียม สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดเชียงราย กลุ่มโซนใต้ พบว่า แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงกลยุทธ์เพื่อการบริหารงานวิชาการ ประกอบด้วย 1) กำหนดทิศทางองค์การ 2) การนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ 3) การสร้างวัฒนธรรมองค์การ 4) การควบคุมและประเมินกลยุทธ์

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ ผู้วิจัยสรุปได้ว่า 1. การศึกษาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ โดยภาพรวมอยู่ในระดับ

มาก 2.การเปรียบเทียบระดับความคิดเห็นของบุคลากรภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ จำแนกตามตำแหน่งประสบการณ์การทำงาน โดยภาพรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3. แนวทางการพัฒนาทางการส่งเสริมภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ สรุป 5 ด้าน ด้านวิสัยทัศน์ดิจิทัล ด้านวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล ด้านการสื่อสารดิจิทัล ด้านความรู้ดิจิทัล และด้านพลเมืองดิจิทัล **ข้อเสนอแนะ** 1. ด้านวิสัยทัศน์ดิจิทัล ควรกำหนดวิสัยทัศน์และเป้าหมายด้านดิจิทัลของสถานศึกษาให้ชัดเจน เป็นลายลักษณ์อักษร และบรรจุไว้ในแผนพัฒนาสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ผู้บริหารควรถ่ายทอดวิสัยทัศน์ดังกล่าวสู่ครูและบุคลากรอย่างทั่วถึง เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน และกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จที่สามารถประเมินผลได้อย่างเป็นรูปธรรม 2. ด้านวัฒนธรรมการเรียนรู้ดิจิทัล ควรส่งเสริมบรรยากาศองค์กรที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการใช้เทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง โดยจัดกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพ การอบรมเชิงปฏิบัติการ และสนับสนุนชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) เพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยี รวมทั้งสนับสนุนให้ครูทดลองใช้นวัตกรรมใหม่ ๆ อย่างสร้างสรรค์ 3. ด้านการสื่อสารดิจิทัล ควรพัฒนาระบบการสื่อสารภายในและภายนอกสถานศึกษาให้มีความทันสมัย รวดเร็ว และโปร่งใส เช่น การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ในการประชุม การแจ้งข่าวสาร และการบริหารข้อมูล พร้อมทั้งพัฒนาระบบสารสนเทศเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหารอย่างมีประสิทธิภาพ 4. ด้านความรู้ดิจิทัล ควรจัดให้มีการพัฒนาทักษะดิจิทัลของผู้บริหารและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นทั้งทักษะพื้นฐานและทักษะขั้นสูง เช่น การวิเคราะห์ข้อมูล การใช้โปรแกรมเพื่อการบริหารจัดการ และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาการเรียนการสอน รวมทั้งสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านแหล่งเรียนรู้ออนไลน์ 5. ด้านพลเมืองดิจิทัล ควรกำหนดแนวปฏิบัติในการใช้เทคโนโลยีและสื่อสังคมออนไลน์ภายในสถานศึกษาอย่างชัดเจน ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจริยธรรม ความปลอดภัยทางไซเบอร์ และการใช้สื่ออย่างรับผิดชอบ ทั้งในระดับครู บุคลากร และผู้เรียน โดยผู้บริหารควรเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

กัญญณัช เพชรรัตน์. (2567). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครศรีธรรมราช. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

เฉลิมพล วงศ์พระลับ และวานิช ประเสริฐพร. (2564). ภาวะผู้นำดิจิทัลของ ผู้บริหารสถานศึกษา ในศตวรรษที่ 21 ของสถานศึกษาในสังกัดอาชีวศึกษาจังหวัดขอนแก่น. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยพะเยา.

บุญชม ศรีสะอาด. (2553). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

ลัทธวรรณ วงษ์โพย และวิทูล ทาชา. (2566). ภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากาฬสินธุ์.

วุฒิชัย แสนอุบล. (2567). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยพะเยา.

สาลินี ผิวนวล. (2567). ภาวะผู้นำดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครศรีธรรมราช เขต 2.

สุภาสินี มีอาหาร. (2567). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำดิจิทัลเพื่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดเชียงราย.

สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ. (2568). แผนการส่งเสริมการเรียนรู้ สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ประจำจังหวัดชัยภูมิ. เรียกใช้เมื่อ 10 มีนาคม 2569 จาก https://dole.go.th/dole2024/

Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.

THE IMPACT OF VISITORS' CULTURAL IDENTITY ON THEIR REVISIT INTENTION TO GUANGXI ART MUSEUM*

Mei Yang[1] and Ao Chen[2]

[1-2]International College, Panyapiwat Institute of Management, Thailand

Corresponding author E-mail: meiyangedu@outlook.com

Received 10 July 2026; Revised 16 July 2026; Accepted 18 July 2026

Abstract

This study examined the relationship between visitors' cultural identity and their intention to revisit Guangxi Art Museum. A cross-sectional predictive correlational design was used, and data were collected through a structured online questionnaire from 385 respondents who had visited the museum since 2022. Cultural identity was operationalized through cognitive recognition, emotional attachment, and behavioral orientation, whereas revisit intention comprised intention to return, positive word-of-mouth, and recommendation. Descriptive statistics, an independent-samples t test, one-way analysis of variance, reliability analysis, and simple linear regression were applied. Respondents reported high cultural identity (M = 4.094, SD = 0.748) and high revisit intention (M = 4.117, SD = 0.610). Revisit intention differed significantly by gender, age, education, occupation, and income. Cultural identity was a strong positive predictor of revisit intention (B = 0.521, beta = .682, R^2 = .466, p < .001), accounting for 46.6% of the variance. The findings indicate that visitors are more likely to return when museum content is understood as culturally meaningful, emotionally resonant, and worthy of continued participation. The study

Citation:

* Mei Yang and Ao Chen. (2026). The Impact Of Visitors' Cultural Identity On Their Revisit Intention To Guangxi Art Museum. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 78-92.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

contributes an identity-based explanation of museum loyalty in a regional Chinese art-museum setting. Practical priorities include coherent multicultural interpretation, inclusive co-created programs, personalized digital guidance, youth-oriented hybrid experiences, and longitudinal visitor analytics. Because the study used nonprobability sampling, one-time self-reports, and a single museum, the results should be interpreted as predictive associations rather than causal effects.

Keywords: cultural identity, revisit intention, art museum, museum visitors, behavioral loyalty, Guangxi Art Museum

Introduction

Museums now operate as public cultural institutions, learning environments, social spaces, and tourism destinations rather than as repositories concerned only with preservation. The International Council of Museums (2022) defines a museum as an accessible and inclusive institution that researches, collects, conserves, interprets, and exhibits tangible and intangible heritage while supporting education, enjoyment, reflection, and knowledge sharing. This expanded mandate shifts attention from collections alone to the meanings that visitors construct through encounters with objects, narratives, communities, and places. Museum value is therefore partly expressed through continuing public relationships, including repeated visitation, participation, advocacy, and personal well-being (Falk, 2021).

For regional art museums, sustained visitation depends on more than exhibition novelty or service convenience. Visitors interpret artistic content through prior knowledge, social background, regional memory, and perceived cultural relevance. When an exhibition clarifies how artistic forms are connected to local history and collective life, visitors may recognize aspects of themselves or communities that matter to them. When that recognition is accompanied by

emotional resonance and opportunities to participate, cultural meaning can develop into a durable relationship with the institution. This identity-based process is especially important in regions characterized by multiple ethnic traditions and overlapping cultural narratives.

Guangxi Art Museum offers a theoretically useful setting because it represents the artistic traditions and multicultural characteristics of Guangxi Zhuang Autonomous Region. Its exhibitions, public education activities, cultural events, and creative products present regional culture through visual, historical, and participatory forms. Yet regional representation does not automatically produce loyalty. Visitors may notice cultural symbols without understanding them, understand them without feeling personally connected, or enjoy sharing their experience without being ready to recommend a return visit. Examining cultural identity as a multidimensional construct helps distinguish cognitive recognition, emotional attachment, and behavioral support rather than treating cultural engagement as a single undifferentiated reaction.

Recent museum research has increasingly addressed emotional interpretation, inclusive representation, community participation, and digitally mediated experiences. Emotional design can deepen visitors' engagement with artworks (Benford et al., 2022), while inclusive curatorial practice emphasizes cultural humility, contextual interpretation, and community participation (Huang & Liem, 2022). Hybrid sound installations and personalized virtual guidance also demonstrate that technology can support meaningful encounters when it remains connected to heritage content and visitor needs (Wang et al., 2024; Yates & Løvlie, 2023). However, fewer quantitative studies have tested whether a visitor's integrated cultural identity toward a regional art museum predicts future behavioral intention after demographic differences are considered descriptively.

This study addresses that gap by analyzing visitors to Guangxi Art Museum. It develops an identity-based explanation in which culturally meaningful museum stimuli are interpreted cognitively, experienced emotionally, and

translated into behavioral orientation. The study contributes in three ways. First, it specifies cultural identity through cognitive, emotional, and behavioral dimensions. Second, it tests whether revisit intention differs across visitor groups that may possess different cultural resources and participation opportunities. Third, it estimates the predictive relationship between cultural identity and revisit intention while explicitly recognizing the limits of a cross-sectional, single-source design.

Objectives

1. To assess the level and dimensions of visitors' cultural identity toward Guangxi Art Museum.

2. To determine whether revisit intention differs across gender, age, education, occupation, and monthly-income groups.

3. To examine the predictive relationship between cultural identity and visitors' revisit intention to Guangxi Art Museum.

Literature Review

Cultural identity in a museum context refers to the degree to which visitors recognize, value, feel connected to, and are prepared to support the culture represented by an institution. It should not be treated as a fixed demographic attribute. Museum identity is activated and negotiated through interpretation: visitors compare curatorial narratives with prior knowledge, personal memory, community membership, and expectations about who is represented. Contemporary museum practice therefore places greater emphasis on contextual meaning and participation. Huang and Liem (2022) argue that inclusive curation requires awareness of positionality, room for situational interpretation, and direct community participation. These principles imply that visitors' cultural identification depends not only on what is displayed but also on

whose voice is visible and how visitors are invited to participate in meaning-making.

In this study, cultural identity comprises three related dimensions. Cognitive cultural identity concerns understanding and recognition: visitors identify regional themes, artistic values, historical references, multicultural elements, and symbolic meanings. Emotional cultural identity concerns affective closeness: visitors experience pride, belonging, enjoyment, empathy, or personal resonance. Behavioral cultural identity concerns action readiness: visitors are willing to join cultural activities, continue learning, share cultural meanings, and support the museum's public role. The sequence is theoretically coherent. Clear interpretation makes cultural content intelligible; intelligibility allows visitors to judge personal and social relevance; relevance can evoke attachment; and attachment makes identity-consistent action more likely.

An identity-based perspective explains why cultural identity may predict revisit intention. Museum visits can affirm a visitor's sense of self, regional belonging, cultural curiosity, or connection to a valued community. Falk (2021) emphasizes that museums create value when they contribute to identity, learning, connection, and well-being. Applied to Guangxi Art Museum, visitors who see the institution as expressing meaningful aspects of Guangxi culture may regard a return visit as consistent with who they are, what they value, or what they wish to learn. Revisit intention thus reflects more than satisfaction with a single service encounter; it signals willingness to maintain a culturally meaningful relationship.

Revisit intention is a future-oriented form of behavioral loyalty. It includes the intention to return, communicate positive experiences, and recommend the institution. These behaviors are related but not identical. Sharing a personal impression requires less interpersonal responsibility than recommending a destination to another person, and a visitor may therefore report strong word-of-mouth while remaining more cautious about direct recommendation. Emotional

interpretation is relevant because memorable affective encounters can give visitors narratives worth retelling. Benford et al. (2022), for example, showed how an emotionally designed museum experience can encourage visitors to reflect on feelings and align them with interpretations of artworks. Such findings support the expectation that emotional cultural identity strengthens future engagement.

Digital mediation can also reinforce identity when it expands rather than replaces contact with collections. Yates and Løvlie (2023) found that subtle sound design could add an immaterial heritage layer to a historic-house museum while preserving the atmosphere of the site. Wang et al. (2024) demonstrated that multimodal and personalized virtual guidance can improve engagement, immersion, and spatial awareness. These studies suggest that digital tools are most valuable when they clarify cultural context, accommodate diverse visitor needs, and create routes for personal exploration. They do not imply that technology itself produces loyalty; instead, technology can support the cognitive and emotional conditions from which identity-based loyalty develops.

Demographic differences remain relevant but should not be interpreted as fixed explanations of behavior. Education may influence familiarity with art-historical language; age may affect leisure patterns and preferences for interpretive media; occupation and income may shape time, accessibility, and cultural-consumption resources. Nevertheless, behavioral segmentation may be more actionable than demographic labeling. Muggleton et al. (2025) show that visitor trajectories, accessibility, and patterns of engagement can reveal meaningful segments that demographic categories alone may miss. Accordingly, the present study tests demographic differences while interpreting them as indicators of unequal resources, exposure, and experience fit rather than as essential characteristics.

Two hypotheses were derived. H1: Visitors' revisit intention differs significantly across gender, age, education, occupation, and monthly-income

groups. H2: Cultural identity has a positive and significant predictive relationship with revisit intention to Guangxi Art Museum.

Methodology

This study employed a cross-sectional predictive correlational design. The design was appropriate because the independent variable, cultural identity, represents visitors' perceived and psychological response after museum visitation and cannot be experimentally manipulated in a natural museum context. The dependent variable was revisit intention, which represents visitors' future-oriented behavioral tendency toward Guangxi Art Museum.

The population consisted of visitors who had visited Guangxi Art Museum since 2022. Because the exact population size was unknown, Cochran's formula for an unknown population was used to determine the minimum sample size at a 95% confidence level and 5% margin of error, producing a required sample of approximately 385 respondents. The study used purposive and convenience sampling. A screening question confirmed whether respondents had previously visited Guangxi Art Museum, and respondents who had not visited the museum were excluded.Data were collected through an electronic structured questionnaire distributed through Wenjuanxing. The questionnaire contained three main parts. The first part collected demographic information, including gender, age, education, occupation, and monthly income. The second part measured cultural identity with nine items across three dimensions: cognitive cultural identity, emotional cultural identity, and behavioral cultural identity. The third part measured revisit intention with nine items across three dimensions: intention to revisit, word-of-mouth intention, and recommendation intention. All scale items were assessed using a five-point Likert scale ranging from 1 = strongly disagree to 5 = strongly agree.

Reliability was examined before the main analysis. A pre-analysis sample of 60 respondents was used to assess internal consistency. The cultural identity scale achieved a Cronbach's alpha coefficient of 0.830, and the revisit intention scale achieved a Cronbach's alpha coefficient of 0.812. These values indicate good reliability and support the use of the scales for further statistical analysis.

The data analysis was conducted in four stages. Descriptive statistics summarized the sample and the key variables; independent-samples t-test and one-way ANOVA examined group differences; and simple linear regression tested whether cultural identity significantly predicted revisit intention.

Results

The final sample included 385 respondents. Female visitors represented 55.32% of the sample and male visitors 44.68%. The largest age group was 26-35 years (43.12%), followed by 36-45 years (28.83%). In education, 41.30% held a bachelor's degree and 32.99% held a junior-college qualification. Corporate employees formed the largest occupational group (61.56%), followed by civil servants (25.45%). Most respondents reported monthly income between CNY 3,001 and CNY 8,000. The sample therefore primarily reflects educated, economically active, urban museum visitors.

Table 1 Key Descriptive Results for Cultural Identity and Revisit Intention

Indicator	M	SD	Level
Cultural identity: Overall	4.094	0.748	High
Identify with multicultural elements	4.281	0.883	Highest
Cultural atmosphere brings joy	4.265	0.959	Highest
Participate in cultural activities	4.236	0.951	Highest
Revisit intention: Overall	4.117	0.610	High
Share positive experience	4.325	0.861	Highest

Tell others cultural value	4.278	0.999	Highest
Worth recommending	3.961	0.896	High

Cultural identity was high overall. The strongest indicators were recognition of the museum's multicultural elements, enjoyment of its cultural atmosphere, and willingness to participate in cultural activities. This pattern indicates that respondents did not merely notice regional cultural content; they also reported emotional and participatory responses. Revisit intention was similarly high. Positive sharing produced the highest mean, followed by communicating the museum's cultural value. Direct recommendation was comparatively lower, although it remained at a high level. The difference suggests that visitors may be comfortable narrating personal experiences while applying a somewhat stricter standard before advising others to visit.

Table 2 Difference Analysis and Regression Results

Analysis	**Statistic**	**Key finding**
Gender	t = -11.106, p < .001	Female visitors (M = 4.39) > male visitors (M = 3.78).
Age	F = 46.015, p < .001	Revisit intention increased with age; 46+ was highest and 18-25 was lowest.
Education	F = 59.057, p < .001	Graduate level or above was highest; high school or below was lowest.
Occupation	F = 43.397, p < .001	Teachers and civil servants reported higher revisit intention; students were lowest.
Income	F = 48.294, p < .001	Higher income was associated with stronger revisit intention.

Regression	B = 0.521, beta = 0.682, t = 9.244, p < .001; R^2 = 0.466	Cultural identity positively predicted revisit intention.

The group comparisons supported H1. Significant differences occurred across all five demographic variables. The gender difference was large (Cohen's d = 1.14). For variables with more than two groups, the available summary statistics established significant omnibus differences but did not include the cell sizes and within-group statistics required to report reliable eta-squared values or confidence intervals.

The regression analysis supported H2. Cultural identity positively predicted revisit intention (B = 0.521, beta = .682, p < .001). The model explained 46.6% of the variance (R^2 = .466). The regression test was significant, t(383) = 18.25. The result represents a strong predictive association: visitors with stronger cognitive recognition, emotional attachment, and behavioral support for the museum's cultural meanings also expressed stronger intentions to return, share, and recommend. At the same time, 53.4% of the variance remained unexplained, indicating that cultural identity is important but not sufficient as a complete account of revisit intention.

Discussion

The central finding is that cultural identity is a substantial predictor of revisit intention at Guangxi Art Museum. This relationship is theoretically meaningful because the three identity dimensions describe a progression from recognition to attachment and action. Visitors first need interpretive access to understand regional artistic meanings. When those meanings connect with

memory, values, curiosity, or belonging, the visit becomes personally significant. Behavioral intentions then express a willingness to preserve that significance through return, communication, and participation. The result supports an identity-based account of museum loyalty rather than an explanation limited to service satisfaction.

The finding is consistent with Falk's (2021) argument that museums create social value when they strengthen identity, connection, learning, and well-being. In Guangxi, multicultural content appears particularly salient: recognition of multicultural elements was the highest cultural-identity item. This suggests that regional diversity can be a strategic and scholarly resource when exhibitions explain relationships among artistic forms, communities, histories, and contemporary life. Representation alone, however, is insufficient. Huang and Liem (2022) emphasize that inclusive practice also requires contextual interpretation and community participation. The museum should therefore avoid presenting ethnic or regional culture as static decoration and instead show living voices, contested meanings, and ongoing creative development.

Emotional identity also mattered. Enjoyment of the cultural atmosphere was among the strongest responses, indicating that visitors evaluated not only informational content but also how the museum made them feel. Benford et al. (2022) demonstrate that emotional interpretation can help visitors articulate responses to artworks and engage reflexively with their own feelings. At Guangxi Art Museum, emotional resonance may make regional art more memorable and socially communicable. This helps explain why word-of-mouth items were stronger than direct recommendation: visitors already possessed experiences worth sharing, but some may have remained uncertain whether the experience would fit another person's interests, prior knowledge, or expectations.

The demographic differences require careful interpretation. Older, more highly educated, higher-income, and culturally oriented occupational groups reported stronger revisit intention. These differences may reflect greater cultural

capital, discretionary time, familiarity with art discourse, or perceived fit with existing programs. They should not be read as evidence that younger visitors or students lack cultural interest. Lower scores may instead indicate barriers in interpretive language, scheduling, pricing of related activities, media preferences, or opportunities for participation. Muggleton et al. (2025) reinforce the value of moving beyond static demographics toward behavioral segmentation and spatial analytics. Future management decisions should therefore combine demographic profiles with visit frequency, route choice, time spent, program participation, and digital interaction.

Digital interpretation can address some experience-fit problems, but only when it supports cultural meaning. Yates and Løvlie (2023) show that subtle digital sound can enrich heritage encounters without overwhelming the original environment. Wang et al. (2024) similarly demonstrate the potential of personalized multimodal guidance to improve engagement and spatial understanding. For Guangxi Art Museum, bilingual mobile interpretation, optional thematic routes, audio stories, augmented visual layers, and AI-assisted question answering may help visitors with different ages and knowledge levels. Curatorial oversight remains essential so that personalization does not simplify complex traditions, invent unsupported claims, or substitute a generic technological experience for direct engagement with artworks.

The explained variance of 46.6% is substantial, but the unexplained 53.4% prevents an overly deterministic conclusion. Revisit intention may also depend on perceived authenticity, exhibition quality, accessibility, novelty, satisfaction, service encounters, travel distance, perceived value, social companionship, temporary programming, and digital engagement. The model therefore identifies cultural identity as a core psychological mechanism, not the sole cause of museum loyalty. A broader model could test whether experience quality strengthens identity, whether satisfaction and perceived value mediate

behavioral intention, and whether local or non-local status moderates the relationship.

Several limitations constrain generalization. First, purposive and convenience sampling may overrepresent digitally connected visitors with favorable attitudes. Second, the cross-sectional design cannot confirm that cultural identity preceded revisit intention or that the relationship remains stable over time. Third, the outcome was self-reported intention rather than verified return behavior. Fourth, cultural identity and revisit intention were measured from the same respondents, in the same questionnaire, at the same time, creating possible common-method inflation. Fifth, the study concerns one regional art museum and may not transfer directly to national museums, private museums, or museums with different collections. Future studies should use probability-based intercept sampling where feasible, time-separated measurement, marker-variable or latent-method assessment, longitudinal tracking, and behavioral data such as repeat ticketing, membership use, app logs, or program attendance.

Recommendation

Construct a coherent system of multicultural interpretation. The curatorial narrative should connect exhibits to Guangxi's communities, history, artistic techniques, and contemporary changes. Bilingual labeling, tiered explanations tailored to different knowledge levels, and concise thematic routes can enhance cognitive accessibility without compromising complexity.

Transform emotional resonance into participation. Guided dialogues, artist lectures, intergenerational workshops, community festivals, and interactive stations can help visitors express the connection between the exhibition and their personal memories and collective life. Community representatives should be involved in project design and review to improve accuracy and inclusivity.

Introduce well-managed, personalized digital guides. Museum apps or web guides can recommend routes based on visitors' available time, language, accessibility needs, age group, or thematic interests. AI-assisted dialogues, audio stories, and enhanced interpretations should use curator-approved content, ensuring transparency of sources and regular accuracy checks.

Create pathways for youth loyalty and co-creation. Student memberships, repeat visit challenges, volunteer guide teams, creative media competitions, and collaborations with primary, secondary, and tertiary schools can transform one-time visits into lasting interactive relationships. Incentive mechanisms should focus on learning and participation, not just consumption.

Establish a longitudinal visitor information system. With consent and appropriate privacy protections, regular surveys should be linked to anonymized behavioral indicators such as repeat visits, project participation, route selection, and e-guide usage. Survey results should be segmented by behavioral and demographic characteristics and reviewed after major exhibitions to determine which interventions truly enhanced cultural identity and encouraged repeat visits.

References

Benford, S., Løvlie, A. S., Ryding, K., Rajkowska, P., Bodiaj, E., Darzentas, D. P., Cameron, H. R., Spence, J., Egede, J., & Spanjevic, B. (2022). Sensitive pictures: Emotional interpretation in the museum. In Proceedings of the 2022 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems. Association for Computing Machinery. https://doi.org/10.1145/3491102.3502080

Falk, J. H. (2021). The value of museums: Enhancing societal well-being. Rowman & Littlefield.

Huang, H.-Y., & Liem, C. C. S. (2022). Social inclusion in curated contexts: Insights from museum practices. In Proceedings of the 2022 ACM Conference on Fairness, Accountability, and Transparency. Association for Computing Machinery. https://doi.org/10.1145/3531146.3533095

International Council of Museums. (2022, August 24). Museum definition. https://icom.museum/en/resources/standards-guidelines/museum-definition/

Muggleton, N., Monteath, T., & Yasseri, T. (2025). Beyond demographics: Behavioural segmentation and spatial analytics to enhance visitor experience at the British Museum [Preprint]. arXiv. https://doi.org/10.48550/arXiv.2510.27542

Wang, Z., Yuan, L.-P., Wang, L., Jiang, B., & Zeng, W. (2024). VirtuWander: Enhancing multi-modal interaction for virtual tour guidance through large language models. In Proceedings of the 2024 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems. Association for Computing Machinery. https://doi.org/10.1145/3613904.3642235

Yates, M. F., & Løvlie, A. S. (2023). Subtle sound design: Designing for experience blend in a historic house museum. Journal on Computing and Cultural Heritage. Advance online publication. https://doi.org/10.1145/3633476

การจัดประสบการณ์การเล่านิทานคุณธรรม เพื่อส่งเสริมวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนวัดทด (เชิดอุดมรัตนราษฎร์บำรุง) จังหวัดฉะเชิงเทรา*

ORGANIZATION OF MORAL STORYTELLING EXPERIENCES TO PROMOTE SELF-DISCIPLINE IN EARLY CHILDHOOD PUPILLSKINDERGARTEN 3RD YEAR, WAT THOT SCHOOL (CHERD UDOM RATTANA RAT BAMRUNG) CHACHOENGSAO PROVINCE

สุภาพร จินดามงคล[1], สมชัย ศรีนอก[2] และ นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ[3]

Supaporn Jindamongkol[1], Somchai Srinok[2] and Niwes Wongsuwan[3]

[1-3]ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[1-3]Master of Education Social Studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding author E-mail: kapong2325@gmail.com

วันที่รับบทความ : 11 กรกฎาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 6 สิงหาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 8 สิงหาคม 2569

Received 11 July 2026; Revised 6 August 2026; Accepted 8 August 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาพัฒนาการด้านวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนวัดทด (เชิดอุดมรัตนราษฎร์บำรุง) 2. เพื่อเปรียบเทียบก่อนเรียนและหลังเรียนความก้าวหน้าการจัดประสบการณ์การเล่านิทานคุณธรรมเพื่อส่งเสริมวินัย

Citation:

*สุภาพร จินดามงคล, สมชัย ศรีนอก และ นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ. (2569). การจัดประสบการณ์การเล่านิทานคุณธรรมเพื่อส่งเสริมวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนวัดทด (เชิดอุดมรัตนราษฎร์บำรุง) จังหวัดฉะเชิงเทรา. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 93-108.

Supaporn Jindamongkol, Somchai Srinok and Niwes Wongsuwan. (2026). Organization Of Moral Storytelling Experiences To Promote Self-Discipline In Early Childhood Pupillskindergarten 3rd Year, Wat Thot School (Cherd Udom Rattana Rat Bamrung) Chachoengsao Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 93-108.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ในตนเองของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนวัดทด (เชิดอุดมรัตนราษฎร์บำรุง) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 3 จำนวน 25 คน จากโรงเรียนวัดทด (เชิดอุดมรัตนราษฎร์บำรุง) โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยกึ่งทดลอง ดำเนินการโดยใช้แผนการจัดประสบการณ์การเล่านิทานคุณธรรม จำนวน 8 แผน ระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรมรวม 4 สัปดาห์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดประสบการณ์ แบบสังเกตพฤติกรรมวินัยในตนเอง และแบบประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และสถิติทดสอบค่าทีแบบจับคู่ (Paired Sample t-test)

ผลการวิจัยพบว่า หลังการจัดประสบการณ์การเล่านิทานคุณธรรม เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการด้านวินัยในตนเองเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งในด้านการปฏิบัติตามข้อตกลง การควบคุมตนเอง และความรับผิดชอบ สะท้อนให้เห็นว่าการเล่านิทานคุณธรรมเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ข้อเสนอแนะจากการวิจัย คือ ควรส่งเสริมให้ครูปฐมวัยนำกิจกรรมการเล่านิทานคุณธรรมมาใช้ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างพื้นฐานพฤติกรรมที่เหมาะสมและส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เกิดขึ้นในตัวเด็กอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การจัดประสบการณ์การเล่านิทานคุณธรรม, ส่งเสริมวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย, โรงเรียนวัดทด (เชิดอุดมรัตนราษฎร์บำรุง)

Abstract

The objectives of this quasi-experimental research were: 1) to study the organization of moral storytelling experiences to promote self-discipline among early childhood students in Kindergarten 3 at Wat Thot School (Choet Udom Rattanarat Bamrung), Chachoengsao Province, and 2) to compare the progress in self-discipline of children after participating in the storytelling experiences. The sample group consisted of 25 Kindergarten 3 students, selected through purposive sampling. The research employed 8 moral storytelling experience plans, implemented over a period of 4 weeks. The research instruments included the storytelling experience plans, a self-discipline behavioral observation form,

and an early childhood development assessment form. Data were analyzed using descriptive statistics and the paired sample t-test.

The findings revealed that after participating in the moral storytelling experiences, the students demonstrated significantly higher levels of self-discipline at the .05 level. Improvements were observed in following rules, self-control, and responsibility. These results indicate that moral storytelling is an effective method for promoting self-discipline among early childhood learners. It is recommended that early childhood educators incorporate moral storytelling into classroom activities on a continuous basis in order to foster appropriate behaviors and instill desirable characteristics in children from a young age.

Keywords: Moral storytelling experiences, promoting self-discipline in early childhood, Wat Thod School (Cherd Udom Rattana Rat Bamrung)

บทนำ

ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 บัญญัติไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญาและคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และการจัดการศึกษาของไทยในยุคการปฏิรูปการศึกษาได้ให้ความสำคัญทางด้านคุณธรรม จริยธรรมมากยิ่งขึ้น สถานศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นผู้จัดการศึกษาจะต้องมีแนวทางในการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาความรู้ คุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและต้องจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมทั้งนี้ (นัยนา นาคสิงห์, 2544)

เด็กปฐมวัยมีอัตราการเจริญเติบโตทุกด้านทั้งร่างกาย สังคม จิตใจและปัญญาซึ่งเป็นช่วงเวลาที่โอกาสทองของการเรียนรู้เปิดกว้างเต็มที่ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สำคัญที่ต้องปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งถ้าเด็กไม่ได้เรียนรู้สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ในช่วงวัยที่เหมาะสมผ่านช่วงเวลาที่ดีที่สุดของการเรียนรู้เรื่องนั้น ๆ ไปแล้ว การพัฒนาในภายหลังจะทำได้ค่อนข้างยาก พัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลขึ้นอยู่กับการพัฒนาทางสติปัญญา เด็กที่อายุต่ำกว่า 8 ปี เป็นวัยที่จะ

ได้รับกฎเกณฑ์และมาตรฐานทางจริยธรรมจากบิดามารดาและครู ในช่วงปฐมวัยนี้จึงถือได้ว่าเป็นระยะเวลาที่สำคัญที่สุดในการอบรมกล่อมเกลาและปลูกฝังให้เด็กเป็นคนดี ผู้อบรมเลี้ยงดูเด็กต้องพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ที่ดำเนินชีวิตอย่างมีสติและเปี่ยมด้วยความรักความเมตตา จัดบรรยากาศที่อบอุ่นงดงามด้วยความรักความเมตตาต่อสรรพสิ่งและกลมกลืนกับความเป็นจริงในธรรมชาติรอบตัว ครูถือเป็นตัวแทนการขัดเกลาทางสังคมที่สำคัญในสถานศึกษา มีบทบาทเป็นทั้งผู้จัดการเรียนรู้และการเป็นแบบอย่างที่ดีในชีวิตประจำวันโดยถือหลัก สอนให้รู้ ทำให้ดูอยู่ให้เห็น อันเป็นพื้นฐานของการพัฒนาเด็กอย่างต่อเนื่อง การวางรากฐานที่ดีให้กับเด็กปฐมวัยจึงเท่ากับเป็นการเตรียมสร้างพลเมืองที่ดีมีคุณภาพให้กับประเทศชาติ แผนการศึกษาแห่งชาติ (2560 - 2579) ได้กำหนดเป้าหมายคุณภาพการศึกษาให้สถานศึกษาจัดการเรียนการสอนกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างการแสดงออกด้วยคุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนโดยมีสาระสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยให้มีพัฒนาการตั้งแต่ 0 - 5 ปี ระยะยาว พ.ศ. 2560 –2579 โดยการส่งเสริมให้พ่อแม่ ผู้ปกครองและชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็กปฐมวัย และการส่งเสริมสภาพแวดล้อมของสถานศึกษาที่เอื้อต่อการส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัย ซึ่งสอดคล้องกับ “หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560” ที่ได้กำหนดหลักการของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยไว้ว่า 1) ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุกประเภท 2) ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างตามวุฒิภาวะของแต่ละบุคคล และวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชนสังคมและวัฒนธรรมไทย 3) พัฒนาเด็กปฐมวัยโดยองค์รวมผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย 4) จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพและมีความสุข และ 5) ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชนและสถานศึกษาในการพัฒนาเด็ก (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2544) ซึ่งแนวคิดดังกล่าวเป็นไปตามเจตนารมณ์พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 24 ข้อ 6 ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ที่มีการประสานความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน บุคคลอื่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอบรมเลี้ยงดู โดยการเรียนรู้ระเบียบ ข้อกำหนด กฎเกณฑ์ ขนบธรรมเนียมประเพณี ซึ่งเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นที่ทำให้บ้านอันเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมมีความสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยเกิดการเรียนรู้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับ เบิร์นดี อ้างถึงใน กุลยา ตันติผลาชีวะ ที่กล่าวถึงความสำคัญของการเรียนรู้ทางสังคมให้กับเด็กซึ่งกระบวนการเรียนรู้เพื่อปรับตัวเข้าสังคม (Socialization) เป็นกระบวนการเรียนรู้ความเชื่อ ค่านิยม และพฤติกรรมที่สอดคล้องกับสังคมและวัฒนธรรม

ของเด็กปฐมวัยที่ผู้ปกครองเป็นผู้สร้าง และหล่อหลอมทางสังคมให้เด็กประพฤติปฏิบัติ (กุลยา ตันติผลาชีวะ, 2544) การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 6 ได้กำหนดให้การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งการศึกษาถือได้ว่าเป็นรากฐานสำคัญที่สุดในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้า และเป็นการขับเคลื่อนให้เกิดการ พัฒนา ในทุก ๆ ด้าน รวมทั้งการแก้ปัญหาต่าง ๆ ในสังคม เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการที่ช่วยให้คน ได้พัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ ตลอดเวลา โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาคนไทยให้มีความเจริญงอกงาม ทั้งทางด้านสติปัญญา ความรู้ คุณธรรม ความดีงามในจิตใจ มีความสามารถที่จะทำงาน และคิดวิเคราะห์ได้อย่างถูกต้อง สามารถเรียนรู้ แสวงหาความรู้ตลอดจนใช้ความรู้อย่างสร้างสรรค์โดยการจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ ซึ่งในการจัดกระบวนการเรียนรู้จำเป็นต้องมีการจัดให้สอดคล้องกับความถนัดและความสนใจของผู้เรียน ช่วยฝึกทักษะกระบวนการคิด การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546) ซึ่งครูเป็นผู้มีความสำคัญต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มี คุณภาพ เป็นพื้นฐานของการพัฒนาประเทศชาติจึงมีบทบัญญัติว่าครูซึ่งเป็นบุคลากรวิชาชีพหลักด้านการเรียนการสอน และการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ต้องผ่านระบบการควบคุมเพื่อให้เป็นครูมืออาชีพ เช่น การคิดวิเคราะห์ การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งแตกต่างจากระบบการศึกษาที่เน้นการท่องจำเนื้อหาเพียงอย่างเดียว การปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้มีความรับผิดชอบสูงขึ้น เป็นแนวทางที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โรงเรียนควรมีอิสระในการบริหารจัดการ และผู้ปกครองควรมีสิทธิในการเลือกโรงเรียนตามข้อมูลคุณภาพที่เปิดเผย

การจัดกระบวนการเรียนการสอนโดยการจัดประสบการณ์การเล่านิทานเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยเสริมสร้างการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมซึ่งเป็นการบอกถึงวิธีการคิดการตัดสินใจในการแก้ปัญหาของบุคคล นิทานเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้เป็นอย่างมาก นิทานเป็นสื่อการสอนที่สามารถให้ความรู้สึกที่หลากหลาย สิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้เรียนเรียนรู้เนื้อหาวิชาการต่าง ๆ ได้เร็วมาก ถ้าเนื้อหานั้นมีความหมายที่เป็นรูปธรรมในจินตนาการของผู้เรียน

โดยเฉพาะจินตนาการในนิทานที่สนุกสนาน นิทานเป็นกิจกรรมที่มีประสิทธิภาพสูงในการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน นิทานเป็นเครื่องมือที่ช่วยกล่อมเกลาพฤติกรรมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีโดยมีการสอดแทรกสิ่งที่พึงประสงค์ไว้ในนิทานเชิงคุณธรรมจริยธรรม นิทานคือเรื่องราวที่เล่าสืบต่อกันมาตั้งแต่สมัยโบราณ เป็นการผูกเรื่องขึ้นเพื่อให้ผู้ฟังเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน และสอดแทรกคติสอนใจลงไป (เกริก ยุ้นพันธ์, 2547) เพื่อให้ผู้ฟังเกิดจิตสำนึกที่คล้อยตามนิทาน กิจกรรมการเล่านิทานถือเป็นสิ่งสำคัญเพราะชั่วโมงนิทาน คือ ชั่วโมงแห่งความสุขของเด็กอนุบาล และเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับเด็กวัยนี้อย่างมาก (ปรีดา ปัญญาจันทร์และชีวัน วิสาสะ, 2544) ดังที่ Sullivan อ้างถึงใน อารีรัตน์ ญาณะศร กล่าวว่า การจัดกิจกรรมที่เหมาะสมจะทำให้เด็กสามารถค้นพบตนเอง รู้จักสร้างมิตรภาพกับผู้อื่น สามารถเล่นละครหรือเล่นร่วมกับเพื่อน ได้เรียนรู้การปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในขณะที่เล่น หรือทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน และจะช่วยส่งเสริมพฤติกรรมทางสังคมของเด็กวัยนี้ได้เป็นอย่างดี นิทานสามารถถ่ายทอดวัฒนธรรมจากคนรุ่นเก่าสู่คนรุ่นใหม่ได้และยังสอดแทรกคำสอนคุณธรรมจริยธรรม และการปฏิบัติที่ดีงามสู่ผู้ฟังได้ (อารีรัตน์ ญาณะศร, 2544)

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 เน้นการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างครบถ้วนในทุกด้าน โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และปัญญาอย่างสมดุลและเต็มศักยภาพ โดยผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย การฝึกวินัยในตนเองผ่านการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การเก็บของเล่นหรือการทำกิจกรรมอื่น ๆ ที่เน้นให้เด็กมีส่วนร่วมและสร้างข้อตกลงร่วมกัน จะช่วยให้เด็กเรียนรู้ที่จะมีวินัยในตนเองได้ดีขึ้นและส่งผลให้เด็กสามารถปรับพฤติกรรมได้อย่างมีความสุขและเต็มใจ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

โรงเรียนวัดทด (เชิดอุดมรัตนราษฎร์บำรุง) ตั้งอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นโรงเรียนที่มีความสำคัญในด้านการศึกษาของชุมชนในพื้นที่ เป็นโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล โดยมีการจัดการเรียนการสอนที่เน้นคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาผู้เรียนในหลายด้าน โรงเรียนวัดทดเริ่มต้นจากการที่วัดทดราษฎร์เจริญมณีฤทธิ์ ได้มีบทบาทในการให้การศึกษากับเยาวชนในท้องถิ่น ซึ่งในปัจจุบันยังคงรักษาจุดมุ่งหมายในการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีคุณธรรม จริยธรรม และสามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขและเป็นประโยชน์ต่อสังคม มีอัตลักษณ์ที่เป็นโดดเด่น “จิตอาสา นำพาวินัย ใส่ใจสิ่งแวดล้อม” เอกลักษณ์ “การสร้างคนดีสู่สังคม”

ผู้วิจัยจึงสนใจทำการวิจัยเรื่อง “การจัดประสบการณ์การเล่านิทานคุณธรรมเพื่อส่งเสริมวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนวัดทด (เชิดอุดมรัตนราษฎร์

บำรุง)” จังหวัดฉะเชิงเทรา ในการศึกษาเป็นการสร้างพื้นฐานที่ดีในการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมในเด็กและเยาวชน ซึ่งสามารถนำไปสู่การสร้างสังคมที่มีความรัก ความสามัคคี และความสงบสุข โดยการนำหลักธรรมเหล่านี้ไปใช้ในชีวิตประจำวันจะช่วยให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในระดับบุคคลและการศึกษาในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นที่การเตรียมผู้เรียนให้พร้อมรับมือกับความท้าทายและโอกาสในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเน้นการพัฒนาทักษะที่สำคัญ การบูรณาการเทคโนโลยี และการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมายและมีส่วนร่วม ความสำเร็จในการศึกษาในศตวรรษนี้จะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้เรียนและการพัฒนาสังคมในระยะยาว จึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการฟื้นฟูคุณธรรมและจริยธรรมในเด็กนักเรียน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศในอนาคต และการพัฒนาประเทศชาติสู่ความมั่นคงมั่งคั่งและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพัฒนาการด้านวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนวัดทด (เชิดอุดมรัตนราษฎร์บำรุง)

2. เพื่อเปรียบเทียบก่อนเรียนและหลังเรียนความก้าวหน้าการจัดประสบการณ์การเล่านิทานคุณธรรมเพื่อส่งเสริมวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนวัดทด (เชิดอุดมรัตนราษฎร์บำรุง)

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้รูปแบบวิธีวิทยาการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ด้วยการศึกษาวิเคราะห์ตัวแปร ประชากรกลุ่มตัวอย่าง กลุ่มเป้าหมาย และกรอบแนวคิด และนำไปสู่การวิเคราะห์เชิงปริมาณ ด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการทางสถิติ (Statistics Analysis) ในเชิงปริมาณ ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนวัดทด (เชิดอุดมรัตนราษฎร์บำรุง) จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 210 คน กลุ่มตัวอย่าง คือ เด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนวัดทด (เชิดอุดมรัตนราษฎร์บำรุง) จังหวัดฉะเชิงเทรา จำนวน 1 ห้องเรียน 25 คน ได้โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Specific Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษามีลักษณะ ดังนี้ 1) นิทานคุณธรรม จำนวน 4 เรื่อง 2) แผนการจัดประสบการณ์ จำนวน 4 แผน 3) แบบสังเกตพฤติกรรม 4) แบบวัดพฤติกรรม การสร้างและหาคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในการวิจัย โดยศึกษาเอกสารวิชาการและจากงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยโรงเรียนวัดทด (เชิดอุดมรัตนราษฎร์บำรุง) จังหวัดฉะเชิงเทรา โดยมีขั้นตอน ดังนี้ 1. การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือ 2. ขั้นตอนในการเลือกนิทานคุณธรรม เพื่อวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย จำนวน 4 เรื่อง 3. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเล่านิทานดำเนินการเลือกนิทาน ดังนี้ 1) ต้นมีวินัย 2) น้องน้ำใสไม่มีวินัย 3) หนูเป็นเด็กดี มีวินัย 4) น้องวาไร้ระเบียบ 4.นำนิทานที่ส่งเสริมคุณธรรมการมีวินัยในตนเอง 4 เรื่อง เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกับพฤติกรรมที่ต้องการวัด 5.สร้างแผนการจัดประสบการณ์จำนวน 4 แผน โดยมีนิทานประกอบจำนวน 4 เรื่อง 1) ต้นมีวินัย 2) น้องน้ำใสไม่มีวินัย 3) หนูเป็นเด็กดี มีวินัย 4) น้องวาไร้ระเบียบ ลักษณะแผนการจัดประสบการณ์การเล่านิทานคุณธรรมที่ส่งเสริมการมีวินัยในตนเอง จำนวน 4 แผน ใช้เวลาการจัดประสบการณ์แผนละ 30 นาที เนื้อหาของแผนการจัดประสบการณ์ประกอบด้วยนิทาน จำนวน 4 เรื่อง ซึ่งแต่ละเรื่องประกอบด้วย ชื่อแผน ชื่อเรื่อง จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กิจกรรมการจัดประสบการณ์ สื่อ การวัดผลและประเมินผล และบันทึกหลังการสอน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ทำการวิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ 1) ขอหนังสือจากหลักสูตรบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์ สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิ 2)จัดประสบการณ์ตามแผนการจัดประสบการณ์การเล่านิทานคุณธรรมเพื่อส่งเสริมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย จำนวน 4 แผน 3) สังเกตและบันทึกข้อมูลหลังจัดประสบการณ์ตามแผนการจัดประสบการณ์การเล่านิทานคุณธรรมเพื่อส่งเสริมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย จำนวน 4 แผน 4) ประเมินพฤติกรรมและวัดผลหลังจัดประสบการณ์ตามแผนการจัดประสบการณ์การเล่านิทานคุณธรรมเพื่อส่งเสริมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย จำนวน 4 แผน 5) เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นรายบุคคลจำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ตามเกณฑ์แล้วนำมาจัดทำข้อมูลให้มีฉบับสมบูรณ์ นำข้อมูลวิเคราะห์ข้อมูล

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล การจัดประสบการณ์การเล่านิทานคุณธรรมเพื่อส่งเสริมวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนวัดทด (เชิดอุดมรัตนราษฎร์

บำรุง) จังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้า ได้ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ค่าสถิติดังนี้ สถิติที่ใช้ในการหาประสิทธิภาพจัดประสบการณ์ตามแผนการจัดประสบการณ์การเล่านิทานคุณธรรมเพื่อส่งเสริมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย จะใช้สูตร t-test ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean)

ผลการศึกษา

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การจัดประสบการณ์การเล่านิทานคุณธรรมเพื่อส่งเสริมวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนวัดทด (เชิดอุดมรัตนราษฎร์บำรุง) ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับนำเสนอข้อมูลพื้นฐานของการจัดประสบการณ์ รูปแบบกิจกรรมที่ใช้ในการเล่านิทานคุณธรรม เนื้อหานิทานคุณธรรมที่ใช้ กระบวนการจัดประสบการณ์ บทบาทของครูและผู้เรียนในการจัดประสบการณ์สภาพแวดล้อมหรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์การเล่านิทานคุณธรรมเพื่อส่งเสริมวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนวัดทด (เชิดอุดมรัตนราษฎร์บำรุง) มาตรฐานที่ 6 มีทักษะชีวิตและปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตัวบ่งชี้ 6.2 มีวินัยในตนเอง มีสภาพที่พึงประสงค์ 2 ข้อ คือ 1) การเก็บของเล่นของใช้เข้าที่อย่างเรียบร้อยด้วยตนเอง 2) เข้าแถวตามลำดับก่อนหลังได้ด้วยตนเอง เพื่อนำมาเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 4 แผน ๆ ละ 30 นาที หลังจากนั้นผู้วิจัยนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาเสนอแนะแก้ไขและนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้องแนะนำเพิ่มเติมและแก้ไขตามลำดับแล้วจัดทำเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ต่อไป จากการสร้างแผนการการจัดประสบการณ์การเล่านิทานคุณธรรมเพื่อส่งเสริมวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนวัดทด (เชิดอุดมรัตนราษฎร์บำรุง) ผู้วิจัยได้แผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 4 แผน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพของการจัดประสบการณ์การเล่านิทานคุณธรรมเพื่อส่งเสริมวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนวัดทด (เชิดอุดมรัตนราษฎร์บำรุง)

ประสิทธิภาพ	(n=25)			
	คะแนนเต็ม	คะแนนรวม	คะแนนเฉลี่ย	ร้อยละ
ผลของการจัดประสบการณ์การเล่านิทานคุณธรรมเพื่อส่งเสริมวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยทั้ง 4 แผน (E_1)	40	706	28.08	70.20
วัดพฤติกรรมการมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยทั้งสองด้าน (E_2)	40	906	36.24	90.60

จากการศึกษาการจัดประสบการณ์การเล่านิทานคุณธรรมเพื่อส่งเสริมวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนวัดทด (เชิดอุดมรัตนราษฎร์บำรุง) พบว่า การจัดประสบการณ์การจัดประสบการณ์การเล่านิทานคุณธรรมเพื่อส่งเสริมวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยด้วยการเล่านิทานคุณธรรมเพื่อส่งเสริมวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดและจากการสังเกตพฤติกรรมเรื่องการมีวินัยในตนเอง พบว่า ประสิทธิภาพของกระบวนการมีค่าเฉลี่ย 28.08 คิดเป็นร้อยละ 70.20 และการวัดผลด้วยการสังเกตพฤติกรรม พบว่า วินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยทั้งสองด้านคือ ด้านการเก็บของเล่นของใช้เข้าที่อย่างเรียบร้อยด้วยตนเอง และด้านการเข้าแถวตามลำดับก่อนหลังได้ด้วยตนเองมีผลเฉลี่ย 36.24 คิดเป็นร้อยละ 90.60 แสดงให้เห็นถึงการจัดประสบการณ์การเล่านิทานคุณธรรมเพื่อส่งเสริมวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนวัดทด (เชิดอุดมรัตนราษฎร์บำรุง) เด็กมีวินัยในตนเองเพิ่มขึ้นหลังจากมีการจัดประสบการณ์การเล่านิทานคุณธรรมเพื่อส่งเสริมวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า เปรียบเทียบความก้าวหน้าการจัดประสบการณ์การเล่านิทานคุณธรรมเพื่อส่งเสริมวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ ๓ โรงเรียนวัดทด (เชิดอุดมรัตนราษฎร์บำรุง) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความก้าวหน้าการจัดประสบการณ์การเล่านิทานคุณธรรมเพื่อส่งเสริมวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนวัดทด (เชิดอุดมรัตนราษฎร์บำรุง)

คะแนนทดสอบ	จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย	S.D.	t	df	Sig.
ก่อนเรียน	25	40	19.44	3.93	26.43*	24	.000
หลังเรียน	25	40	39.08	0.98			

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางแสดงผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความก้าวหน้าการจัดประสบการณ์การเล่านิทานคุณธรรมเพื่อส่งเสริมวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนวัดทด (เชิดอุดมรัตนราษฎร์บำรุง) พบว่า ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนจำนวน 25 คน มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน 39.28 สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน 19.44 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติด้วยค่า T-test (Dependent Samples) พบว่าค่า t ที่คำนวณได้สูงถึง 26.43 และมีค่า Sig. เท่ากับ .000 ซึ่งถือว่าน้อยกว่าระดับ .05 จึงสรุปได้อย่างมั่นใจว่า คะแนนหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง “การจัดประสบการณ์การเล่านิทานคุณธรรมเพื่อส่งเสริมวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนวัดทด (เชิดอุดมรัตนราษฎร์บำรุง) จังหวัดฉะเชิงเทรา” โดยมีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาพัฒนาการด้านวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนวัดทด (เชิดอุดมรัตนราษฎร์บำรุง) 2) เพื่อเปรียบเทียบก่อนเรียนและหลังเรียนความก้าวหน้าการจัดประสบการณ์การเล่านิทานคุณธรรมเพื่อส่งเสริมวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนวัดทด (เชิดอุดมรัตนราษฎร์บำรุง) ซึ่งจากสรุปผลการวิจัยอภิปรายผลอภิปรายผลดังนี้

1. การจัดประสบการณ์การเล่านิทานคุณธรรมเพื่อศึกษาพัฒนาการด้านวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนวัดทด (เชิดอุดมรัตนราษฎร์บำรุง) ที่ผู้วิจัยได้ศึกษามา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ปรียาดา ไขย์พิรา ได้ศึกษาการส่งเสริมพฤติกรรมการกล้าแสดงออกของเด็กปฐมวัยผ่านกิจกรรมการเล่านิทาน ผลการวิจัย พบว่า 1) พฤติกรรมการกล้าแสดงออกของเด็กปฐมวัยหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเล่านิทาน อยู่ในระดับมาก ทั้งโดยรวมและรายด้าน ประกอบด้วย ด้านการกล้าแสดงออกเป็นตัวของตัวเอง ด้านการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม และด้านความภาคภูมิใจในตนเอง 2) พฤติกรรมการกล้าแสดงออกของเด็กปฐมวัยหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเล่านิทาน สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งโดยรวมและรายด้าน ประกอบด้วย ด้านการกล้าแสดงออกเป็นตัวของตัวเอง ด้านการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม และด้านความภาคภูมิใจในตนเองสอดคล้องกับ สตรีรัตน์ บุพศิริ ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมการเล่านิทานธรรมะประกอบหุ่นเงาเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมการกล้าแสดงออกของเด็กปฐมวัย ผลการวิจัย พบว่าเด็กปฐมวัยก่อนได้รับการจัดประสบการณ์และระหว่างได้รับการจัดประสบการณ์การเล่านิทานธรรมะประกอบหุ่นเงา มีพฤติกรรมการกล้าแสดงออกโดยเฉลี่ยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อวิเคราะห์คะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการกล้าแสดงออกของเด็กปฐมวัยแยกเป็นรายด้าน ได้แก่ การแสดงความกระตือรือร้นอยากเข้าร่วมกิจกรรม การแสดงท่าทางด้วยความมั่นใจ การกล้าสบตาผู้อื่น การกล้าแสดงออกและมั่นใจในการพูด และการแสดงออกทางความคิดผ่านผลงานของตนเอง พบว่าคะแนนพฤติกรรมการกล้าแสดงออกทั้ง 5 ด้าน มีการเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่สอดคล้องกับการวิเคราะห์แบบคะแนนรวมทั้งหมด ซึ่งเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

2. เปรียบเทียบก่อนเรียนและหลังเรียนความก้าวหน้าการจัดประสบการณ์การเล่านิทานคุณธรรมเพื่อส่งเสริมวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนวัดทด (เชิดอุดมรัตนราษฎร์บำรุง)) หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สอดคล้องกับจินดา น้ำเจริญ ได้ทำการวิจัยเรื่องการศึกษาความมีวินัยในตนเองด้านสิ่งแวดล้อมการการศึกษาความมีวินัยในตนเองด้านสิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมลักษณะนิสัยแบบวางแผนปฏิบัติ ทบทวน การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความมีวินัยในตนเองด้านสิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมลักษณะนิสัยแบบวางแผนปฏิบัติทบทวน โดยเน้นการพัฒนาเด็กให้มีความรับผิดชอบต่อตนเองและสิ่งแวดล้อมรอบข้างผ่านกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กเข้าใจความสำคัญของการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมและการตัดสินใจ

ในการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวันอย่างมีระเบียบแบบแผน ในการวิจัยครั้งนี้ใช้การออกแบบการศึกษาแบบเชิงทดลอง โดยมีเด็กปฐมวัยในระดับชั้นอนุบาลปีที่ 2 จำนวน 30 คน จากโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาภาคกลางเป็นกลุ่มตัวอย่าง เด็กทั้งหมดได้รับการจัดกิจกรรมการเสริมลักษณะนิสัยที่เกี่ยวข้องกับการมีวินัยในตนเอง และการรักษาสิ่งแวดล้อมในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การจัดระเบียบห้องเรียน การรักษาความสะอาดและการแยกขยะผลการศึกษา พบว่า เด็กที่ได้รับการจัดกิจกรรมเสริมลักษณะนิสัยแบบวางแผนปฏิบัติทบทวนมีการพัฒนาความมีวินัยในตนเองด้านสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ เด็กสามารถจัดการกับสิ่งแวดล้อมและแสดงออกถึงการรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมได้ดีขึ้นตามลำดับ โดยการปฏิบัติตามขั้นตอนและการทบทวนกิจกรรมที่ทำทุกวันการศึกษานี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการจัดกิจกรรมที่ช่วยเสริมสร้างวินัยในตนเองและการเรียนรู้การดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในเด็กปฐมวัย ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมพัฒนาการทางจริยธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคมในอนาคต ได้สอดคล้องกับ สุกใส อินทิรา ได้ทำการวิจัย เรื่องการพัฒนาความมีวินัยในตนเองด้วยกิจกรรมการจัดเก็บของเล่น วัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนปากคลองชวดใหญ่ ปีการศึกษา 2566 โดยใช้กิจกรรมการจัดเก็บของเล่นเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างวินัยในตนเองของเด็กจำนวน 29 คน ที่เรียนในห้องเรียนเดียวกัน ซึ่งเป็นประชากรในการศึกษาครั้งนี้ การศึกษาครั้งนี้ใช้การสร้างแรงจูงใจและการเสริมแรงเป็นวิธีการในการพัฒนาโดยใช้นิทาน และการแสดงบทบาทสมมติ เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของการจัดเก็บของเล่น จากนั้นจะใช้การสร้างข้อตกลงในการเก็บของเล่น ที่เด็กต้องปฏิบัติตาม และเสริมแรงโดยใช้สติ๊กเกอร์รูปหัวใจเพื่อติดที่สมุดเด็กดี เมื่อเด็กปฏิบัติตามข้อตกลงได้ครบ 5 วันต่อสัปดาห์ เด็กจะได้รับสติ๊กเกอร์ที่สามารถนำไปแลกของรางวัลที่ชอบได้ 1) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ กิจกรรมการจัดเก็บของเล่น ซึ่งเป็นการใช้แรงจูงใจจากนิทานและการแสดงบทบาทสมมติ 2) แบบสังเกตพฤติกรรมความมีวินัยในตนเองขณะจัดเก็บของเล่น โดยจะมีการประเมินพฤติกรรมเด็กและบันทึกคะแนนในสมุดเด็กดีผลการวิจัยพบว่าการพัฒนาความมีวินัยในตนเองของเด็กมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลาการทดลอง 5 สัปดาห์ โดยค่าร้อยละของการพัฒนาพฤติกรรมมีการเพิ่มขึ้นจาก 59.36% ในสัปดาห์แรกเป็น 72.55%, 80.77%, และ 86.05% ในสัปดาห์ที่ 2, 3, และ 4 ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเด็กสามารถพัฒนาความมีวินัยในตนเองได้ดีขึ้นเมื่อได้รับแรงจูงใจและการเสริมแรงอย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า การใช้กิจกรรมการจัดเก็บของเล่น

โดยมีการสร้างแรงจูงใจและการเสริมแรงมีผลในการพัฒนาความมีวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาพฤติกรรมของเด็กในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในอนาคต

องค์ความรู้ใหม่

การเล่านิทานคุณธรรมสามารถส่งเสริมวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ สะท้อนให้เห็นว่าการเล่านิทานที่เน้นเนื้อหาคุณธรรมเป็นวิธีการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัย และสามารถใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในระดับปฐมวัยได้อย่างเป็นรูปธรรม

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การจัดประสบการณ์การเล่านิทานคุณธรรมเพื่อส่งเสริมวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ชั้นอนุบาลปีที่ 3 โรงเรียนวัดทด (เชิดอุดมรัตนราษฎร์บำรุง) พบว่า หลังการจัดประสบการณ์การเล่านิทานคุณธรรม เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการด้านวินัยในตนเองเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งในด้านการปฏิบัติตามข้อตกลง การควบคุมตนเอง และความรับผิดชอบ

สะท้อนให้เห็นว่าการเล่านิทานคุณธรรมเป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย ข้อเสนอแนะจากการวิจัย คือ ควรส่งเสริมให้ครูปฐมวัยนำกิจกรรมการเล่านิทานคุณธรรมมาใช้ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างพื้นฐานพฤติกรรมที่เหมาะสมและส่งเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้เกิดขึ้นในตัวเด็กอย่างยั่งยืน **ข้อเสนอแนะ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1) ครูปฐมวัยควรบูรณาการการเล่านิทานคุณธรรมในแผนการจัดประสบการณ์อย่างสม่ำเสมอโดยเลือกนิทานที่เหมาะสมกับวัย มีเนื้อหาสอดคล้องกับพฤติกรรมวินัยในตนเองที่ต้องการส่งเสริม และออกแบบกิจกรรมหลังเล่านิทานที่กระตุ้นให้เด็กคิดและปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน 2) สถานศึกษาควรส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ประเภทนิทานคุณธรรม เช่น หนังสือนิทาน แผ่นพับภาพประกอบ หรือสื่อดิจิทัล เพื่อให้ครูสามารถใช้ประกอบการจัดประสบการณ์ได้ หลากหลายและมีความน่าสนใจยิ่งขึ้น 3) ผู้ปกครองควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริมวินัยในตนเองของเด็กอย่างต่อเนื่องที่บ้านโดยการอ่านนิทานคุณธรรมร่วมกับบุตรหลาน พูดคุยและชี้แนะพฤติกรรมที่ดีที่ปรากฏในนิทาน เพื่อให้เด็กเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและสามารถประพฤติปฏิบัติได้ทั้งที่บ้านและโรงเรียนอย่างสอดคล้องกัน **ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 1) ควรศึกษาในโรงเรียนระดับปฐมวัยหลายแห่ง เพื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์และเพิ่มความครอบคลุมของข้อมูลที่ได้จากงานวิจัย 2) ควรศึกษาการเปรียบเทียบประสิทธิภาพของรูปแบบการเล่านิทานที่แตกต่างกัน เช่น การเล่าแบบใช้สื่อภาพประกอบ การใช้หุ่นมือ หรือการเล่าแบบมีการแสดงประกอบ เพื่อค้นหารูปแบบที่เหมาะสมที่สุดกับพัฒนาการของเด็ก 3) ควรศึกษาในประเด็นด้านอื่นของพัฒนาการเด็กปฐมวัย ที่อาจได้รับอิทธิพลจากการเล่านิทานคุณธรรม เช่น พัฒนาการด้านอารมณ์ สังคม หรือการรู้จักเห็นอกเห็นใจผู้อื่น 4) ควรมีการติดตามผลในระยะยาว เพื่อตรวจสอบว่าพฤติกรรมวินัยในตนเองของเด็กยังคงมีความต่อเนื่องและยั่งยืนหลังจากสิ้นสุดกิจกรรมการเล่านิทานหรือไม่

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2545. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). เอกสารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

กุลยา ตันติผลาชีวะ. (2544). ครูกับการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินวิโรฒ.

เกริก ยุ้นพันธ์. (2547). การเล่านิทาน. กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาร์น.

นัยนา นาคะสิงห์. (2544). โครงการดูงานโรงเรียนในฝัน. ยะลา: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา.

ปรีดา ปัญญาจันทร์ และชีวัน วิสาสะ. (2544). เล่านิทานอย่างไรให้สนุก. กรุงเทพมหานคร: แพรวเพื่อนเด็ก.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

อารีรัตน์ ญาณะศร. (2544). พฤติกรรมความร่วมมือของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การประกอบอาหารเป็นกลุ่ม. ใน ปริญญานิพนธ์ กศ.ม. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา กับองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม*

THE RELATIONSHIP BETWEEN INNOVATIVE LEADERSHIP OF SCHOOL ADMINISTRATORS AND LEARNING ORGANIZATIONS OF SCHOOLS UNDER THE SAMUT SONGKHRAM PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

สุขสันต์ มาฆะสวัสดิ์[1], อุไรรัตน์ แย้มชุติ[2] และ วิเชียร อินทรสมพันธ์[3]

Suksan Makasawad[1], Urairat Yamchuti[2] and Wichian Intarasompun[3]

[1-2]มหาวิทยาลัยธนบุรี

[1-2]Thonburi University, Thailand

[3]มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

[3]Bansomdejchaopraya Rajabhat University, Thailand

Corresponding author E-mail: suksan.sukson@gmail.com

วันที่รับบทความ : 28 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 13 กรกฎาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 15 กรกฎาคม 2569

Received 28 June 2026; Revised 13 July 2026; Accepted 15 July 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาของสถานศึกษา 2) ระดับองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับองค์กรแห่งการเรียนรู้ของ

Citation:

* สุขสันต์ มาฆะสวัสดิ์, อุไรรัตน์ แย้มชุติ และ วิเชียร อินทรสมพันธ์. (2569). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา กับองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 109-125.

Suksan Makasawad, Urairat Yamchuti and Wichian Intarasompun. (2026). The Relationship Between Innovative Leadership Of School Administrators And Learning Organizations Of Schools Under The Samut Songkhram Primary Educational Service Area Office. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 109-125.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

สถานศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารและครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาสมุทรสงคราม ในปีการศึกษา 2568 ได้จำนวนเป็น 250 คน สุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient)

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาของสถานศึกษาโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านหลักความคุ้มค่า มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านหลักการมีส่วนร่วม ส่วนด้านความโปร่งใส มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2) องค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านจรรยาบรรณต่อตนเอง มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านจรรยาบรรณต่อตนเอง ส่วนด้านจรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา, องค์กรแห่งการเรียนรู้, สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม

Abstract

This study aimed to: (1) examine the level of innovative leadership among school administrators under the Samut Songkhram Primary Educational Service Area Office; (2) investigate the level of learning organization development in schools under the Samut Songkhram Primary Educational Service Area Office; and (3) determine the relationship between school administrators' innovative leadership and learning organization development in schools under the Samut Songkhram Primary Educational Service Area Office. The sample consisted of 250 school administrators and teachers from schools under the Samut Songkhram Primary Educational Service Area Office during the 2025 academic year. Participants were selected using stratified random sampling. The research instrument was a questionnaire. Data were analyzed using frequency, percentage,

mean, standard deviation, and Pearson's Product Moment Correlation Coefficient.

The findings revealed that: (1) Innovative leadership of school administrators was rated at the highest level overall. Among the dimensions, adaptability received the highest mean score, followed by facilitation, while risk-taking received the lowest mean score. (2) Learning organization development in schools was rated at the highest level overall. Among the dimensions, team learning received the highest mean score, followed by mental models, whereas personal mastery received the lowest mean score. (3) There was a moderately strong positive relationship between school administrators' innovative leadership and learning organization development in schools under the Samut Songkhram Primary Educational Service Area Office. The relationship was statistically significant at the .01 level, with a correlation coefficient of r = 0.671.

Keywords: Innovative Leadership of School Administrators, Learning Organization, Samut Songkhram Primary Educational Service Area Office

บทนำ

การจัดการศึกษาในประเทศไทยเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และยกระดับศักยภาพของประเทศให้สามารถแข่งขันได้ในเวทีโลก ภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี การศึกษาจึงต้องปรับตัวเพื่อเตรียมผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างทั่วถึง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2566, หน้า 62) ทั้งนี้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ได้กำหนดแนวทางการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษา เพื่อให้สามารถบริหารจัดการได้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของท้องถิ่น ส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีความสามารถในการกำหนดวิสัยทัศน์ พัฒนานโยบาย และขับเคลื่อนกลยุทธ์เพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

องค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) ถือเป็นแนวคิดสำคัญในการบริหารสถานศึกษาในยุคปัจจุบัน เนื่องจากเป็นแนวทางที่ช่วยให้สถานศึกษาสามารถเรียนรู้ ปรับตัว และพัฒนาได้อย่างต่อเนื่องท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี แนวคิดดังกล่าวมุ่งเน้นการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ การคิดวิเคราะห์ และการเรียนรู้ร่วมกันของบุคลากรทุกระดับ จุฑาทิพย์ ชัยบัณฑิต (2560, หน้า 37) กล่าวว่า องค์กรแห่งการเรียนรู้สะท้อนถึงความสามารถของโรงเรียนในการสร้างสภาพแวดล้อมที่กระตุ้นและส่งเสริมศักยภาพของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ จิราวัฒน์ วิชัยศิริ (2564, หน้า 71) และไพลิน บุญนา (2559, หน้า 25) ต่างเห็นสอดคล้องกันว่า องค์กรแห่งการเรียนรู้เป็นองค์กรที่ส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพบุคลากรและเปิดโอกาสให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ส่วน Senge (1990, p. 97) อธิบายว่า องค์กรแห่งการเรียนรู้คือองค์กรที่ส่งเสริมให้สมาชิกสามารถพัฒนาความสามารถของตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างเป้าหมายร่วมและการเรียนรู้ร่วมกันอย่างยั่งยืนภายในองค์กร

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม (Innovative Leadership) เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนการบริหารสถานศึกษาให้สามารถตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้นำเชิงนวัตกรรมไม่เพียงแต่ต้องมีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาองค์กรเท่านั้น แต่ยังต้องสามารถสร้างแรงจูงใจ ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และพัฒนาวัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงเชิงบวก Robert and Jeff (2010, pp. 63–70) กล่าวว่า ผู้นำเชิงนวัตกรรมมีบทบาทสำคัญในการกระตุ้นให้เกิดนวัตกรรมอย่างเป็นระบบภายในองค์กร กุลชลี จงเจริญ (2562, หน้า 189) ระบุว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมช่วยส่งเสริมการสร้างเป้าหมายร่วมและสร้างแรงบันดาลใจในการปฏิบัติงานแก่บุคลากร ขณะที่ บริพัฒน์ สารผล (2565, หน้า 53) เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องแสดงภาวะผู้นำอย่างชัดเจนเพื่อขับเคลื่อนองค์กรสู่ความสำเร็จ และ Weberg (2013, p. 92) ยังอธิบายเพิ่มเติมว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเกิดจากปฏิสัมพันธ์ของบุคลากรทั้งองค์กรในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเกิดนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมและองค์กรแห่งการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เนื่องจากผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และความคิดสร้างสรรค์สามารถสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วม การแบ่งปันความรู้ และการพัฒนานวัตกรรมภายในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ผลการศึกษาของ ภูมิประสิทธิ์ ไชยบาล (2566, หน้า 57) พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เช่นเดียวกับงานวิจัยของ

ไพฑูรย์ ศิริบูรณ์ (2565, หน้า 84) ที่พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมด้านการบริหารความเสี่ยง การสร้างบรรยากาศนวัตกรรม การมีวิสัยทัศน์ และการสร้างแรงจูงใจ สามารถร่วมกันพยากรณ์ความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาได้ร้อยละ 72.60 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และยังมีงานวิจัยที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับการบริหารศึกษาเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาอีกหลากหลาย (จารุวรรณ กิติจันทร์ และคณะ, 2569 ; ธิษณามดี พุกประเสริฐ และคณะ, 2569 ; มาลิษา สุขภูวงค์ และคณะ, 2568 ; ตวงรัตน์ เลิศงาม และคณะ, 2567 ; จิระภา ทอนศรี และคณะ, 2567 ; ธิดาวรรณ เสาแก้ว และคณะ, (2567) สะท้อนให้เห็นว่าภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมเป็นปัจจัยสำคัญต่อการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงครามเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารและพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนในสังกัดจำนวน 66 โรงเรียน ครอบคลุมทั้ง 3 อำเภอของจังหวัดสมุทรสงคราม โดยมุ่งเน้นการพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ อย่างไรก็ตาม ยังพบปัญหาด้านภาระงานเอกสารของครู ความไม่พร้อมด้านบุคลากรและโครงสร้างพื้นฐานของโรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งส่งผลต่อการสร้างบรรยากาศองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่ไม่เท่าเทียมกัน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม, 2568) จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมและเสริมสร้างองค์กรแห่งการเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม

2. เพื่อศึกษาระดับองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม

สมมติฐานการวิจัย

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม

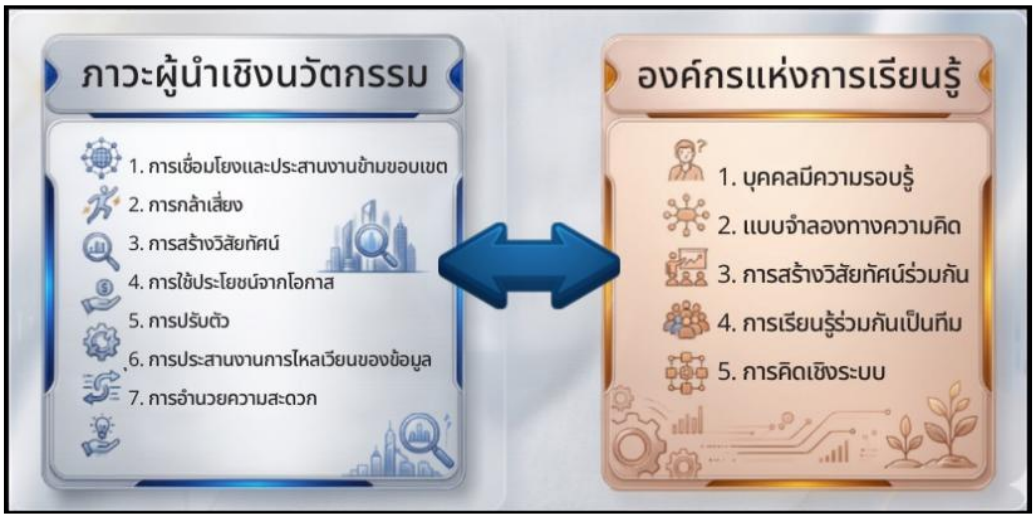
การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของ Weberg (2013, p. 92) มาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา โดยมุ่งอธิบายบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการขับเคลื่อนองค์กรสู่การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ 1) การเชื่อมโยงและประสานงานข้ามขอบเขต ซึ่งเน้นการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา 2) การกล้าเสี่ยงในการริเริ่มและสนับสนุนแนวทางใหม่เพื่อพัฒนานวัตกรรม 3) การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาสถานศึกษา 4) การใช้ประโยชน์จากโอกาสในการพัฒนางานและนวัตกรรม 5) การปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทและการเปลี่ยนแปลง 6) การประสานงานการไหลเวียนของข้อมูลอย่างเป็นระบบ และ 7) การอำนวยความสะดวกแก่ครูและบุคลากรในการปฏิบัติงาน โดยองค์ประกอบดังกล่าวสะท้อนถึงบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การสร้างนวัตกรรม และการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. แนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบขององค์กรแห่งการเรียนรู้ของ Senge (1990, p. 97) มาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา โดยมุ่งเน้นการพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรที่สามารถเรียนรู้ ปรับตัว และพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่ 1) บุคคลมีความรอบรู้ ซึ่งเน้นการพัฒนาตนเองของผู้บริหารและครูอย่างต่อเนื่องทั้งด้านความรู้และทักษะ 2) แบบจำลองทางความคิด ที่ส่งเสริมการทบทวนและปรับเปลี่ยนกรอบความคิดให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลง 3) การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน เพื่อกำหนดเป้าหมายและทิศทางการพัฒนาสถานศึกษาร่วมกัน 4) การเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม ซึ่งเน้นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ และ 5) การคิดเชิงระบบ ที่มุ่งให้ผู้บริหารและครูสามารถมองเห็นความเชื่อมโยงของปัจจัยต่าง ๆ ภายในองค์กรและใช้เหตุผลในการตัดสินใจ

องค์ประกอบดังกล่าวสะท้อนถึงการบริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน การพัฒนาศักยภาพบุคลากร และการพัฒนาองค์กรอย่าง

3. กรอบแนวคิดการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพยากรณ์ มีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม ปีการศึกษา 2568 จำนวน 250 คน จากประชากร 663 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการคำนวณโดยใช้สูตรของ Taro Yamane แล้วสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับ สถานภาพส่วนบุคคล ของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน ตำแหน่ง และอำเภอที่ตั้งของโรงเรียนมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับ ระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับ ระดับองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม

3. การสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยทำการศึกษาเอกสาร แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาสร้างแบบสอบถาม เสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข จากนั้นนำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 ต่อมาได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริงจำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach’s Alpha) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.969 แล้วจึงนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจริงกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธนบุรี เพื่อขอความร่วมมือไปยังผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดสมุทรสงครามจากนั้นนำแบบสอบถามส่งไปยังสถานศึกษาให้กับครูและผู้บริหาร เพื่อให้ข้อมูลในการตอบแบบสอบถาม และส่งแบบสอบถามออนไลน์ที่สร้างโดยแอพลิเคชัน Google Form ผ่านช่องทางสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม เพื่อเก็บข้อมูลจากผู้บริหารและครู รวมทั้งสิ้น 250 ฉบับ หลังจากได้รับแบบสอบถามที่ส่งกลับมาผ่านแอพลิเคชัน Google Form ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล จัดลำดับ และนำไปวิเคราะห์ประมวลผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ตอบกลับคืนมาตรวจสอบความถูกต้อง จัดระเบียบ และวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามนำเสนอด้วยความถี่และร้อยละ ส่วนข้อมูลระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา และองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา วิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พร้อมแปลความหมายตามขอบเขตของค่าเฉลี่ยตามแนวคิดของ บุญชม ศรีสะอาด (2556, หน้า 121) ที่แบ่งระดับค่าเฉลี่ยออกเป็น 5 ระดับตั้งแต่น้อยที่สุดถึงมากที่สุด สำหรับการทดสอบสมมติฐาน ใช้การวิเคราะห์

โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) เพื่อศึกษาผลของความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม

ผลการวิจัย

1. ระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม แสดงได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม โดยภาพรวม (n=205)

	ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1.	การเชื่อมโยงและประสานงานข้ามขอบเขต	4.62	0.53	มากที่สุด	6
2.	การกล้าเสี่ยง	4.62	0.55	มากที่สุด	7
3.	การสร้างวิสัยทัศน์	4.64	0.56	มากที่สุด	5
4.	การใช้ประโยชน์จากโอกาส	4.66	0.52	มากที่สุด	3
5.	การปรับตัว	4.69	0.51	มากที่สุด	1
6.	การประสานงานการไหลเวียนของข้อมูล	4.65	0.57	มากที่สุด	4
7.	การอำนวยความสะดวก	4.69	0.52	มากที่สุด	2
	รวม	4.65	0.54	มากที่สุด	

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ =4.65 ,S.D. =0.54)

เมื่อพิจารณาตามตารางเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการปรับตัว มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ =4.69 ,S.D. = 0.51) รองลงมาได้แก่ ด้านการอำนวยความสะดวก ($\overline{X}$ = 4.69 ,S.D. = 0.52) ส่วนด้านการกล้าเสี่ยงมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด($\overline{X}$ = 4.62 ,S.D. = 0.55)

2. ระดับองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม แสดงได้ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาระดับองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม โดยภาพรวม (n = 250)

	องค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1.	บุคคลมีความรอบรู้	4.69	0.50	มากที่สุด	5
2.	แบบจำลองทางความคิด	4.71	0.47	มากที่สุด	2
3.	การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน	4.70	0.49	มากที่สุด	3
4.	การเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม	4.74	0.47	มากที่สุด	1
5.	การคิดเชิงระบบ	4.70	0.51	มากที่สุด	4
	รวม	**4.71**	**0.49**	**มากที่สุด**	

จากตารางที่ 2 พบว่าระดับองค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มากที่สุด ($\overline{X}$ =4.71 ,S.D. = 0.49)

เมื่อพิจารณาตามตารางเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\overline{X}$ =4.74 ,S.D. = 0.47) รองลงมาได้แก่ ด้านแบบจำลองทางความคิด ($\overline{X}$ = 4.71 ,S.D. = 0.47) ส่วนด้านบุคคลมีความรอบรู้มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\overline{X}$ = 4.69 ,S.D. = 0.50)

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม แสดงได้ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม (n = 250)

ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา	องค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา					
	บุคคลมีความรอบรู้(Y_1)	แบบจำลองทางความคิด (Y_2)	การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Y_3)	การเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม (Y_4)	การคิดเชิงระบบ(Y_5)	องค์กรแห่งการเรียนรู้ในสถานศึกษา(Y_{tt})
1. การเชื่อมโยงและประสานงานข้ามขอบเขต(X_1)	0.346**	0.299**	0.386**	0.304**	0.350**	0.366**
2. การกล้าเสี่ยง(X_2)	0.394**	0.335**	0.420**	0.283**	0.366**	0.390**
3. การสร้างวิสัยทัศน์(X_3)	0.347**	0.298**	0.400**	0.296**	0.367**	0.371**
4. การใช้ประโยชน์จากโอกาส (X_4)	0.630**	0.600**	0.666**	0.630**	0.649**	0.692**
5. การปรับตัว(X_5)	0.600**	0.591**	0.623**	0.572**	0.607**	0.652**
6. การประสานงานการไหลเวียนของข้อมูล(X_6)	0.622**	0.629**	0.627**	0.696**	0.648**	0.703**
7. การอำนวยความสะดวก(X_7)	0.584**	0.577**	0.603**	0.608**	0.604**	0.648**
ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรม(X_{tt})	0.618**	0.585**	0.652**	0.596**	0.630**	0.671**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา(X) กับองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา(Y) มีความสัมพันธ์เชิงบวกกันในระดับปานกลาง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.671 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาสถานศึกษากับองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษามีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง โดยเรียงตามลำดับค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์จากมากไปหาน้อย คือ ด้านการประสานงานการไหลเวียนของข้อมูลX_6 (r=0.703) ด้านการใช้ประโยชน์จากโอกาสX_4 (r=0.692) ด้านการปรับตัวX_5 (r=0.652) ด้านการอำนวยความสะดวกX_7 (r=0.648) ด้านการกล้าเสี่ยงX_2 (r=0.390) ด้าน

การสร้างวิสัยทัศน์X_3 (r=0.371) ด้านการเชื่อมโยงและประสานงานข้ามขอบเขตX_1 (r=0.366) ตามลำดับ

อภิปรายผล

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงครามผลการวิจัยครั้ง นี้สามารถอธิบายตามลำดับของสรุปผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. จากผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม โดยรวมอยู่ระดับมากที่สุด เมื่อมีการพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ด้านที่สูงสุด คือ ด้านการปรับตัว รองลงมา คือ ด้านการอำนวยความสะดวก ส่วนด้านการกล้าเสี่ยง มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้บริหารมีความสามารถในการสร้างวิสัยทัศน์ที่ชัดเจน เปิดรับการเปลี่ยนแปลง ปรับตัวให้ทันต่อบริบททางการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ และสามารถใช้ประโยชน์จากโอกาสในการพัฒนาสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีการประสานงาน การจัดการข้อมูล และการอำนวยความสะดวกแก่บุคลากรอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนส่งเสริมการทำงานร่วมกับเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกองค์กร ส่งผลให้การบริหารงานสามารถขับเคลื่อนนวัตกรรมและพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม ผลงานวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ คณิศร ผู้มีทรัพย์ (2562, หน้า113) พบว่า ระดับความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาและความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันในทางบวก มีความสัมพันธ์กันสูงมาก นอกจากนั้นยังสอดคล้องงานวิจัยของ ภูมิประสิทธิ์ ไชยบาล (2566, หน้า 115) พบว่า ระดับความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา พบว่าในภาพรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก พบว่ารวมถึงงานวิจัยของ สกาวเดือน เพ็งวัน (2567, หน้า 173) พบว่า ระดับความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน พบว่า โดยภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ในการดำเนินงานต่อไป

2. จากผลการวิจัย พบว่าองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด การพิจารณาในรายละเอียดพบว่า ด้านที่สูงสุด คือ ด้านการเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม รองลงมาคือ ด้านแบบจำลองทางความคิด ส่วนด้านบุคคลมีความรอบรู้ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ทั้งนี้เนื่องมาจากสถานศึกษามีการส่งเสริมให้บุคลากรพัฒนาความรู้และทักษะอย่างต่อเนื่อง เปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเป็นทีม และร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาองค์กร นอกจากนี้บุคลากรยังมีการปรับเปลี่ยนแนวคิดในการทำงานให้สอดคล้องกับสถานการณ์ และสามารถเชื่อมโยงการดำเนินงานในทุกส่วนด้วยการคิดเชิงระบบ ส่งผลให้สถานศึกษามีลักษณะของการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในระดับสูงมาก ซึ่งผลงานวิจัยสอดคล้องกับงานวิจัยของ คณิศร ผู้มีทรัพย์ (2562, หน้า113) พบว่าระดับความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของภูมิประสิทธิ์ ไชยบาล (2566 , หน้า 115) พบว่าความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา ในภาพรวมค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก งานวิจัยของ สกาวเดือน เพ็งวัน (2567, หน้า 173) พบว่าองค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน โดยภาพรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก ตามลำดับซึ่งข้อค้นพบดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ในการดำเนินงานต่อไป

3. จากผลการวิจัย พบว่าภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับปานกลางกับองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์กันในทางบวกหรือมีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่คล้อยตามกัน สอดคล้องกับสมติฐานที่ตั้งไว้ เป็นเช่นนี้อาจเนื่องจากผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมสามารถกำหนดวิสัยทัศน์ ส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์ และสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้บุคลากรเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้สถานศึกษามีลักษณะขององค์กรแห่งการเรียนรู้เพิ่มขึ้นตามระดับของภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาร ซึ่งสอดคล้องกับคณิศร ผู้มีทรัพย์ (2562, หน้า113)ได้ทำการวิจัยพบว่าภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์กันในทางบวกกับความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับความสัมพันธ์กันค่อนข้างสูงและระดับความสัมพันธ์กันสูงมาก นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูมิประสิทธิ์ ไชยบาล (2566, หน้า 115) ได้ทำการวิจัย

พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของสกาวเดือน เพ็งวัน (2567, หน้า 173) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน พบว่าโดยภาพรวม มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกอยู่ในระหว่างปานกลางถึงระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยขอนำเสนอองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 การส่งเสริมการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้จากแนวคิดความสัมพันธ์
ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา
กับองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาการพัฒนาสถานศึกษา

จากภาพอธิบายได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยผู้บริหารจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการสร้างระบบการสื่อสารและการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ข้อมูล ข่าวสาร และองค์ความรู้สามารถถ่ายทอดไปยังครูและบุคลากรได้อย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง ควบคู่กับการมองเห็นและใช้ประโยชน์จากโอกาสใหม่ ๆ ที่เอื้อต่อการพัฒนานวัตกรรมและการปรับปรุงการดำเนินงานของ

สถานศึกษาให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความรู้ และแนวปฏิบัติที่ดีระหว่างกัน อันนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่และการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ยังช่วยให้บุคลากรเปิดรับมุมมอง แนวคิด และวิธีการทำงานรูปแบบใหม่ เกิดการปรับเปลี่ยนกรอบความคิดให้สอดคล้องกับบริบทและความท้าทายที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนั้น การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นแนวทางสำคัญในการขับเคลื่อนสถานศึกษาให้ก้าวสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่มีความเข้มแข็ง สามารถพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างความยั่งยืนในการจัดการศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ดังนี้ **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1.1 จากผลการวิจัยภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่พบว่า ด้านการกล้าเสี่ยง มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดขอเสนอแนะว่าควรส่งเสริมให้ผู้บริหารพัฒนาทักษะการตัดสินใจเชิงนวัตกรรมและการบริหารความเสี่ยงอย่างเป็นระบบ โดยเปิดโอกาสให้มีการทดลองแนวคิดหรือวิธีการใหม่ ๆ ภายใต้การวางแผนและการประเมินผลที่เหมาะสม เพื่อสร้างความมั่นใจในการริเริ่มนวัตกรรมและเพิ่มศักยภาพในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงของสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น 1.2 จากผลการวิจัยองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาพบว่า ด้านบุคคลมีความรอบรู้มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ขอเสนอแนะว่าควรส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องผ่านการอบรม ศึกษาดูงาน และการเรียนรู้ด้วยตนเอง ควบคู่กับการจัดสรรเวลาและทรัพยากรที่เอื้อต่อการแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มพูนความเชี่ยวชาญในวิชาชีพ อันจะนำไปสู่การยกระดับศักยภาพของบุคลากรและเสริมสร้างความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น 1.3 จากผลการวิจัยภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหาสถานศึกษามีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับปานกลางกับองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์กันในทางบวกหรือมีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่คล้อยตามกัน สอดคล้องกับสมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้ขอเสนอแนะว่าควรส่งเสริมและพัฒนาผู้บริหารให้มีสมรรถนะด้านภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการสร้างวิสัยทัศน์ การสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ และการบริหารการ

เปลี่ยนแปลง เนื่องจากคุณลักษณะดังกล่าวจะช่วยกระตุ้นให้บุคลากรเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน แลกเปลี่ยนองค์ความรู้ และพัฒนาองค์กรสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ที่เข้มแข็งและยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป 2.1 ควรศึกษารูปแบบหรือแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษา ที่สามารถส่งเสริมการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน 2.2 ควรขยายขอบเขตการวิจัยไปยังสถานศึกษาในสังกัดอื่นหรือในระดับมัธยมศึกษา เพื่อเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมกับองค์กรแห่งการเรียนรู้ในบริบทที่แตกต่างกัน 2.3 ควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานโดยเพิ่มการสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สะท้อนสภาพการบริหารและการปฏิบัติจริงมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

คณิศร ผู้มีทรัพย์. (2562). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาและความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 14 ภูเก็ต. ใน ค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

จารุวรรณ กิติจันทร์, ปฐมพรณ์ อินทรางกูร ณ อยุธยา และวิเชียร อินทรสมพันธ์. (2569). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม. วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร, 9(1), 75-90.

จิระภา ทอนศรี, นิษฐ์สินี กู้ประเสริฐ และวิเชียร อินทรสมพันธ์. (2567). ภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารที่ส่งผลต่อสมรรถนะหลักของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรสาคร สมุทรสงคราม. วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 18(2), 28–37.

จิราวัฒน์ วิชัยศิริ. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรแห่งการเรียนรู้กับการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอแม่สรวย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 2. มหาวิทยาลัยพะเยา.

จุฑาทิพย์ ชัยบัณฑิต. (2560). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ตวงรัตน์ เลิศงาม, สมชัย ชวลิตธาดา และวิเชียร อินทรสมพันธ์. (2567). ความสัมพันธ์ระหว่างการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม. วารสารพุทธศาสตร์ มจร.อุบลราชธานี, 6(3), 1209–1222.

ธิดาวรรณ เสาแก้ว, อุไรรัตน์ แย้มชุติ และวิเชียร อินทรสมพันธ์. (2567). ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสมุทรสาคร สมุทรสงคราม, 9(12), 90–104.

ธิษณามดี พุกประเสริฐ, สมชัย ชวลิตธาดา และวิเชียร อินทรสัมพันธ์. (2569). ภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อมาตรฐานกระบวนการบริหารและการจัดการของโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสงคราม. วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร, 9(1), 151-165.

ภูมิประสิทธิ์ ไชยบาล. (2566). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยพะเยา.

สกาวเดือน เพ็งวัน. (2567). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษากับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน กลุ่มโรงเรียนเครือข่ายที่ 15 สังกัดกรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนอร์ท

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2551). แนวทางการพัฒนาองค์กรแห่งการเรียนรู้. สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

Robert, & Jeff. (2010). Innovative leadership for the twenty-first century. Procedia - Social and Behavioral Sciences, 2(2), 6963–6970.

Senge, P. M. (1990). The fifth discipline: The art and practice of the learning organization. Doubleday.

Weberg, D. R. (2013). Complexity leadership theory and innovation: A new framework for innovation leadership (Doctoral dissertation). Arizona State University.

วิเคราะห์ความริษยาที่มีผลต่อชีวิตและสังคมไทย*

AN ANALYTICAL STUDY OF THE IMPACT OF JEALOUSY TOWARD LIVING TOGETHER IN SOCIETY

พระครูนิวุตถ์ประชากร ฐิตกุสโล (ก้าน พุ่มสละ)[1], ศิริโรจน์ นามเสนา[2] และ วรกฤต เถื่อนช้าง[3]

PhrakruNiwutprachakron Thitakusaro (Kan prumsarha)[1], Sirirote Namsena[2] and Vorakrit Thuenchang[3]

[1-3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

[1-3]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Sawan Campus, Thailand

Corresponding author E-mail: akepathai2@gmail.com

วันที่รับบทความ : 28 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 14 ตุลาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 16 ตุลาคม 2569

Received 28 June 2026; Revised 14 October 2026; Accepted 16 October 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพแนวคิดเรื่องความริษยาในพระพุทธศาสนาเถรวาท 2) ศึกษาความริษยาที่ส่งผลต่อชีวิตและสังคมในสมัยพุทธกาล 3) เสนอแนวทางการบรรเทาและกำจัดความริษยาในสังคมไทย รูปแบบการวิจัยเป็นเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการวิจัยโดยใช้เครื่องมือการสัมภาษณ์เชิงลึกรวม 25 รูป/คน สนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 9 รูป/คน ด้วยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า 1. แนวคิดเรื่องความริษยาในพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า พฤติกรรมของคนผู้มีความริษยาเกิดจากการนินทาทางวาจาแบ่งออกเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกทางวาจา เรียกว่า วจีกรรมและเจตนาที่อยู่ภายในจิตใจ เรียกว่ามโนกรรม 2. ความริษยาที่

Citation:

* พระครูนิวุตถ์ประชากร ฐิตกุสโล (ก้าน พุ่มสละ), ศิริโรจน์ นามเสนา และ วรกฤต เถื่อนช้าง. (2569). วิเคราะห์ความริษยาที่มีผลต่อชีวิตและสังคมไทย. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 126-138.

PhrakruNiwutprachakron Thitakusaro (Kan prumsarha), Sirirote Namsena and Vorakrit Thuenchang. (2026). An Analytical Study Of The Impact Of Jealousy Toward Living Together In Society. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 126-138.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ส่งผลต่อชีวิตและสังคม 1) ทำให้เสียชื่อเสียง เกียรติยศ ของบุคคลและสถาบัน 2) ทำให้เกิดความแตกแยก 3) ทำให้เกิดความขัดแย้ง 4) ทำให้เกิดความสำคัญตน และ 5) ทำให้เกิดความทะนงตนความถือตัวหนทางแห่งความเสื่อม 3. แนวทางการบรรเทาและกำจัดความริษยาในสังคมไทย การแก้ปัญหาการอิจฉาริษยา ในพระพุทธศาสนามีมากมายหลายวิธี แต่จะนำเสนอเพียงบางวิธีเท่านั้น ได้แก่ 1) วิธีเว้นจากอกุศลกรรมบถ 10 ประการ 2) วิธีรักษาศีลให้บริสุทธิ์ 3) วิธีเอาชนะคนพูดมากด้วยคำจริง 4) การถือว่าการนินทาเป็นเรื่องธรรมดา 5) การวางท่าทีต่อคำนินทาให้ถูกต้อง แนวทางทั้ง 5 นี้ถ้าปฏิบัติตามสามารถบรรเทาและกำจัดความริษยาได้

คำสำคัญ: ความริษยา, ชีวิต, วิเคราะห์, สังคม

Abstract

This research article aims to 1) study the concept of jealousy in Theravada Buddhism and 2) study the impact of jealousy on life and society during the time of the Buddha. 3) Propose a way to alleviate and eliminate jealousy in Thai society. The research design is qualitative. The key informants are the key informants used in the research using in-depth interview tools, totaling 25 pictures/persons. Focus group discussion, number of 9 people, by specific selection. The research tools used were interview forms. Data were analyzed using content analysis techniques with context.

The results showed that 1.The concept of jealousy in Theravada Buddhism Refers to the behavior of people who are jealous Formed by verbal gossip is divided into Behavior expressed verbally is called verbal action and intent in the mind called imagination. 2. Jealousy that affects life and society: 1)It causes damage to the reputation and honor of individuals and institutions. 2) It causes divisions 3) It causes conflict 4) It causes self-importance 5) It causes pride and arrogance path of decay. 3. Guidelines for alleviating and eliminating jealousy in Thai society Solving Heartburn Problems There are many ways in Buddhism. But only some methods are presented namely 1) the way to abstain from 10 unwholesome actions 2) the way to keep the precepts pure 3) the way

to overcome the talker with truthful words 4) the way to regard gossip as normal 5) the attitude towards words Gossip correctly These 5 guidelines if followed can alleviate and eliminate jealousy.

Keywords: Jealousy, Life, Analysis, Society

บทนำ

มนุษย์เมื่ออยู่ร่วมกันในสังคมต่างคนต่างคิด ต่างคนต่างแสดงออกถึงพฤติกรรมของตนให้กับบุคคลอื่นเห็นทั้งทางดีและทางร้ายในทางร้ายก่อให้เกิดปัญหามากมายตามมา อันเนื่องมาจากกิเลสของมนุษย์ที่แสดงออกมาทางกายกรรม วจีกรรมและมโนกรรม ความอิจฉาริษยาเป็นกิเลสตัวหนึ่งที่แสดงออกต่อคนอื่น โดยไม่อยากให้คนอื่นได้ดีกว่าตนเอง ความอิจฉาริษยานั้น เกิดขึ้นเนื่องจากจิตขาดมุทิตา คือ การขาดความชื่นชมยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี เมื่อผู้อื่นมีความสุขก็เกิดความร้อนรนกระวนกระวายใจ เพราะไม่อยากให้เขาเป็น ความอิจฉานั้นเป็นสาเหตุให้สังคมมนุษย์ และหมู่คณะแตกแยกเป็นฝักฝ่าย เนื่องจากมีเรื่องบาดหมางกันแล้วไม่หันหน้าปรึกษาหรือทำความเข้าใจกัน กลับกล่าวนินทากันในแง่ไม่ดี ทำให้เกิดความขุ่นเคืองใจความระแวงในทางที่ไม่ดีต่อกัน เป็นการทำลายความสัมพันธ์ระหว่างกันได้อย่างถาวร ทำให้เรื่องเล็กกลายเป็นเรื่องใหญ่ ดังกรณีพระวินัยธรกับพระธรรมกถึก ภิกษุชาวเมืองโกสัมพี (พระไตรปิฎกมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลวกรณราชวิทยาลัย, 2539, เล่มที่ 1 ข้อที่ 42, เล่มที่ 40 ข้อที่ 79) ทะเลาะวิวาทแตกแยกออกเป็นสองฝ่าย ด้วยเรื่องเพียงเล็กน้อย สาเหตุจากการกล่าวโทษกันในที่ลับหลัง ต่างฝ่ายกลับกล่าวโทษให้นิสิตของตนฟัง จนเป็นเหตุให้ภิกษุภิกษุณีอุบาสกอุบาสิกา และพวกอารักขเทวดาตลอดถึงพรหมโลกก็แตกแยกกันเป็นฝักฝ่าย

ขณะเดียวกันคนที่ไม่อิจฉาริษยาผู้อื่น ก็จะทำให้เกิดผลกรรมในด้านที่ดี คือจะเป็นผู้มีศักดามาก มีอำนาจมาก ไปทิศทางใดมีแต่คนกราบไหว้สรรเสริญ มีความสามารถ ทำอะไรก็ย่อมประสบความสำเร็จอยู่เสมอ และได้โดยง่ายโดยไม่ต้องขวนขวายแก่งแย่งชิงดีชิงเด่น และจิตและกายเป็นสุข ดังพระพุทธองค์ได้ตรัสไว้ใน จูฬกัมมวิภังคสูตร ใจความว่า (พระไตรปิฎกมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลวกรณราชวิทยาลัย, 2539, เล่มที่ 1ภ ข้อที่ 295 หน้าที่ 353) มาณพบุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตามเป็นผู้มีใจไม่ริษยา ย่อมไม่ริษยา ไม่มุ่งร้าย ไม่ผูกใจอิจฉาในลาภสักการะ ความเคารพ ความนับถือ การไหว้ และการบูชาของคนอื่น เขาตายไป จะเข้าถึงสุคติ-โลกสวรรค์ เพราะกรรมนั้น อันเขาให้พรั่งพร้อม สมาทานไว้อย่างนี้ หากตาย

ไปไม่เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ถ้ามาเป็นมนุษย์ เกิด ณ ที่ใด ๆ ในภายหลัง จะเป็นคนมีศักดามาก ดูกรมาณพ ปฏิปทาเป็นไปเพื่อมีศักดามากนี้ คือ มีใจไม่ริษยาย่อมไม่ริษยา ไม่มุ่งร้าย ไม่ผูกใจ อิจฉาในลาภสักการะ ความเคารพ ความนับถือในมุมมองของพระพุทธศาสนาถือว่า อิจฉาเป็นโลกธรรมฝ่ายอนิฏฐารมณ์ คือเป็นอารมณ์ที่ไม่น่าปรารถนา ไม่น่าชอบใจซึ่งทุกคนไม่มีความต้องการให้ใครมานินทาทั้งต่อหน้าและลับหลัง เพราะการอิจฉาหรือการริษยา เป็นการแสดงออกไม่ต้องการให้ผู้อื่นดีเกินหน้า โดยการแสดงออกนั้น ผู้ถูกอิจฉาอาจรู้ตัวหรือไม่รู้ตัวว่าตนถูกผู้อื่นอิจฉาไม่ต้องการเราดีเกินเขา ทำให้ผู้ฟังเข้าใจผิด ดังที่ปรากฏเกิดขึ้นอยู่ในสังคมไทยปัจจุบัน และเป็นเรื่องยากที่จะหลีกพ้นไม่ให้คนนินทาได้ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “อิจฉา โลกสฺมิ ทุชชหา ความอยากละได้ยากในโลก “อิจฉาริษยา”ในความหมายว่า“อาการที่ไม่อยากให้คนอื่นได้ดี, เห็นเขาได้ดีแล้วทนนิ่งอยู่ไม่ได้”ดังที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ใน จูฬกัมมวิภังคสูตร ความตอนหนึ่งได้กล่าวถึงผลกรรมจากความอิจฉาริษยา ว่า มาณพ บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม ผู้มีใจริษยา ย่อมริษยา ประทุษร้าย ผูกใจอิจฉาในลาภสักการะ ความเคารพ ความ นับถือ การไหว้ และการบูชาของคนอื่น เพราะกรรมนั้นที่เขาให้บริบูรณ์ยึดมั่นไว้อย่างนั้น หลังจากตายแล้ว ถ้าไม่ไปเกิดในอบาย ทุคติวิบาก นรก กลับมาเกิดเป็นมนุษย์ในที่ใดๆ เขาก็เป็นผู้มีอำนาจน้อย (พระไตรปิฎกมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลวกรณราชวิทยาลัย, 2539, เล่มที่ 14 ข้อที่ 293 หน้าที่ 352)

ผู้ชอบอิจฉาผู้อื่นมักมีความบกพร่องในตัวเอง มีสติปัญญาความสามารถด้อยกว่าผู้อื่น กลัวว่าผู้อื่นจะมีความโดดเด่นกว่าตน พยายามปกปิดความดีและความสามารถของผู้อื่นไว้ หาความบกพร่อง ความผิดพลาดของเขามาอิจฉา กล่าวร้าย และซ้ำเติมให้เกิดความเสียหาย ส่วนตนเองนั้นก็พยายามปกปิดความบกพร่อง ความด้อยไร้สมรรถภาพ และความไม่ดีไม่งามของตน แล้วนำจุดเด่น หรือการกระทำที่โดดเด่นเพียงเล็ก ๆ น้อย ๆ ของตนมาโอ้อวดให้คนอื่นฟัง เพื่อให้คนอื่นเข้าใจว่าตนมีบทบาทสำคัญในเรื่องนั้น ๆ ถ้าขาดตนแล้วสิ่งเหล่านี้จะไม่เกิดขึ้น ไม่มีขึ้นต้องการให้ผู้อื่นยกย่องสรรเสริญความสามารถของตน ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า “เพราะคนนั้นชอบโปรยโทษของผู้อื่นเหมือนคนโปรยแกลบ แต่กลับปกปิดโทษของตนไว้ เหมือนพรานนกปกปิดร่างพรางกายตนไว้ ฉะนั้น” (พระไตรปิฎกมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลวกรณราชวิทยาลัย, 2539, เล่มที่ 25 ข้อที่ 252 หน้าที่ 110) อาสวะทั้งหลายย่อมเจริญแก่บุคคลนั้นผู้เพ่งโทษผู้อื่น มีความสำคัญในการเพ่งโทษเป็นนิตย์ บุคคลนั้นเป็นผู้ไกลจากความสิ้นอาสวะ

จากความเบื้องต้นที่นำเสนอนั้น ความอิจฉา เป็นการทำร้ายความรู้สึกและทำร้ายจิตใจของผู้ถูกกล่าวหาให้เกิดเป็นอนิฏฐารมณ์ และยังเป็นเหตุแห่งการแบ่งแยกในหมู่คณะนำความพินาศ แตกความสามัคคีหรือภัยพิบัติมาสู่สังคมมนุษย์ ในสังคมปัจจุบันเกิดการนินทาขึ้นในหลายวงการ หลักธรรมที่ควรนำมาใช้แก้ไขความอิจฉาคือ พรหมวิหาร 4 ความหมายของพรหมวิหาร หมายถึงธรรมของพรหมหรือของท่านผู้เป็นใหญ่ พรหมวิหารเป็นหลักธรรมสำหรับทุกคน เป็นหลักธรรมประจำใจที่จะช่วยให้เราดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างประเสริฐและบริสุทธิ์ หลักธรรมนี้ได้แก่ เมตตา ความปรารถนาให้ผู้อื่นได้รับสุข กรุณา ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดี อุเบกขา การรู้จักวางเฉย พรหมวิหาร 4 เป็นธรรมเครื่องอยู่อย่างประเสริฐธรรมประจำใจอันประเสริฐหลักความประพฤติที่ประเสริฐบริสุทธิ์ (พระธรรมปิฎก, (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551) เมื่อคนเรามี “เมตตา” อีกนัยหนึ่งคือ ความมีไมตรี ความปรารถนาดี ความอยากให้ผู้อื่นมีความสุขและประสบแต่สิ่งที่เป็นคุณประโยชน์” (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2542)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาวิเคราะห์เรื่องการอิจฉา เพราะเป็นประเด็นที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่สร้างปัญหาให้กับสังคมมากมายตั้งแต่ในสมัยพุทธกาลจนมาถึงปัจจุบัน โดยศึกษาถึงสาเหตุและขอบข่ายของการนินทาว่า ครอบคลุมถึงประเด็นใดบ้าง และส่งผลกระทบต่อสังคมอย่างไร มีวิธีการแก้ปัญหาความอิจฉาในพระพุทธศาสนาอย่างไร มีรูปแบบและวิธีปฏิบัติตนอย่างไรจะสามารถนำมาประยุกต์เข้าเหตุการณ์ปัจจุบันได้อย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพแนวคิดเรื่องความริษยาในพระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อศึกษาความริษยาที่ส่งผลต่อชีวิตและสังคมในสมัยพุทธกาล
3. เพื่อเสนอแนวทางการบรรเทาและกำจัดความริษยาในสังคมไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualilative Research) แบบภาคสนาม (Fiald Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ด้านการสัมภาษณ์เชิงลึกที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็นกลุ่มบุคคลต่างๆ ได้ 3 กลุ่ม ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (Indeplth Interview)

จำนวน 25 รูป/คน และสนทนากลุ่มเฉพาะย่อย (Focus Group Discussion) จำนวน 9 รูป/คน โดยมีรายละเอียดและจำนวนดังนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดประชากร และกลุ่มตัวอย่าง / ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามขั้นตอนการวิจัย ดังนี้ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาวิเคราะห์ความริษยาที่มีผลต่อชีวิตและสังคม 1) มีประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ คณาจารย์ที่เป็นพระสังฆาธิการและคณาจารย์ที่เป็นคฤหัสถ์ในวิทยาเขตนครสวรรค์ จำนวน 3 กลุ่ม ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาหลักคุณธรรมที่แก้ไขความริษยาที่มีผลต่อชีวิตและสังคม มีผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์ (Interview) ได้แก่ คณาจารย์ที่เป็นพระสังฆาธิการและคณาจารย์ที่เป็นคฤหัสถ์ในวิทยาเขตนครสวรรค์ จำนวน 3 กลุ่ม ด้วยการเลือกเจาะจง (PurposiveSelection) เพื่อส่งเสริมหลักคุณธรรมที่แก้ไขความริษยาที่มีผลต่อชีวิตและสังคม ขั้นตอนที่ 3 เพื่อนำเสนอแนวทางการแก้ไขความริษยาที่มีผลต่อชีวิตและสังคม มีผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ คณาจารย์ที่เป็นพระสังฆาธิการและคณาจารย์ที่เป็นคฤหัสถ์ในวิทยาเขตนครสวรรค์ จำนวน 3 กลุ่ม ด้วยการเลือกเจาะจง (Purposive Selection) เพื่อนำเสนอแนวทางการแก้ไขความริษยาที่มีผลต่อชีวิตและสังคม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview Form) การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย 1) ศึกษาหลักการและทฤษฎี แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์ความริษยาที่มีผลต่อชีวิตและสังคม” จากเอกสารและผลงานการวิจัยที่เคยมีผู้ดำเนินการวิจัยไว้ 2) กำหนดกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือการวิจัย 3) ประมวลผลข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูล กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย โดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ 4) สร้างเครื่องมือแบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ตามระเบียบวิธีวิจัยให้มีเนื้อหาสาระครอบคลุมกับแนวทางแก้ไขความริษยาที่มีผลต่อชีวิตและสังคม เพื่อเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ 5) ดำเนินการตรวจสอบปรับปรุงเครื่องมือให้สมบูรณ์ แล้วนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบและขอคำแนะนำเพิ่มเติม 6) ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเครื่องมือ นำเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงเรียบร้อยแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา ความเที่ยงตรงทางด้านโครงสร้าง ซึ่งตรวจสอบโดยอาศัยดุลยพินิจของผู้เชี่ยวชาญ ความเที่ยงตรงตามเกณฑ์ที่เกี่ยวข้อง และความถูกต้องสมบูรณ์ของเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ 7) ปรับปรุงแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ 8) จัดพิมพ์เครื่องมือแบบสัมภาษณ์ฉบับสมบูรณ์ และนำไปสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อไป 9) สร้างเครื่องมือแบบสนทนา จาก

ผลการวิเคราะห์แบบสัมภาษณ์เพื่อแสวงหาความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับการวิเคราะห์แนวทางแก้ไขความริษยาที่มีผลต่อชีวิตและสังคมปัญหาและข้อเสนอแนะจึงนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบ ขอคำแนะนำเพิ่มเติมและนำไปเก็บข้อมูลการวิจัยต่อไป 10) กำหนดประเด็นแบบสนทนากลุ่มเฉพาะย่อย (Focus Group Discussion) ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญ เพื่อประเมินแนวทางการพัฒนาและแสวงหาความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในบางประการรวมทั้งข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขความริษยาที่มีผลต่อชีวิตและสังคมนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อตรวจสอบขอคำแนะนำเพิ่มเติมและนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) คือ พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ 2) ข้อมูลทุติยภูมิ คือ แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร หนังสือ งานวิจัย และข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น วารสารวิชาการ บทความวิชาการ บทความวิจัย ตลอดจนข้อมูลสถิติที่รวบรวมไว้โดย หน่วยงานราชการหรือสถาบันการศึกษาหรือแหล่งข้อมูลซึ่งเป็นที่ยอมรับได้ และ 3) การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล (Data Collection) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

4. การวิเคราะห์ข้อมูลจากบทสัมภาษณ์ วิธีการนำเสนอและรายงานผลการวิจัย ดังนี้ 1) ข้อมูลเชิงเอกสาร แบบวิเคราะห์เอกสาร แบบประเมินก่อน/หลัง และบันทึกของผู้วิจัย ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก และแยกข้อมูลที่มีความหมายสามารถอธิบายเกี่ยวกับแนวทางการศึกษาวิเคราะห์ความริษยาที่มีผลต่อชีวิตและสังคม ออกจากข้อมูลที่ไม่มีความหมาย และไม่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ นำข้อมูลทั้งหมดที่ได้มาจัดหมวดหมู่ ดำเนินการแปลความหมายข้อมูล และเขียนคำอธิบายเกี่ยวกับเงื่อนไข ความสัมพันธ์ บริบท กระบวนการที่ปรากฏจากประสบการณ์ในการศึกษา การวิเคราะห์วาทกรรม และอาศัยแนวคิด เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการศึกษาวิเคราะห์ความริษยาที่มีผลต่อชีวิตและสังคม เป็นหลักในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เพื่อให้คาอธิบายกับข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่มเฉพาะในครั้งนี้ นำเสนอข้อมูลโดยการพรรณนาความ

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สภาพแนวคิดเรื่องความริษยาในพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า 1) แนวคิดเรื่องความริษยาในพุทธศาสนาเถรวาท กล่าวถึงพฤติกรรมของคนผู้มีความริษยา เกิดจากการนินทาทางวาจาแบ่งออกเป็น พฤติกรรมที่แสดงออกทางวาจา เรียกว่า วจีกรรมและเจตนาที่อยู่ภายในจิตใจ เรียกว่ามโนกรรม ทั้งสองประเภทอธิบายโดยย่อได้ วจีกรรม การนินทาเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกทางวาจา จัดเป็นวจีกรรม แปลว่า กรรมที่ทำด้วยวาจามุ่งที่เจตนา วาจาที่เป็นกรรมเป็นเจตนาวาจาเจตนาเป็นกรรม ดังนั้น วิธีการพูดของผู้ที่ไม่ใช่อริยะทางวาจากล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ มุสาวาทมี 4 อย่าง (1) กล่าวถ้อยคำที่ไม่เป็นจริง เรียกว่าพูดเท็จ (2) กล่าวถ้อยคำที่ส่อเสียด เรียกว่าพูดส่อเสียด (3) กล่าวถ้อยคำหยาบ เรียกว่า พูดคำหยาบ (4) กล่าวถ้อยคำที่พูดเพ้อเจ้อ เหลวไหล เรียกว่าพูดเพ้อเจ้อ 2) มโนกรรม การนินทาจัดเป็นมโนกรรม มุ่งที่เจตนาอันเกิดอยู่ภายในจิตใจ ซึ่งเจตนานี้มีส่วนสำคัญ เพราะเป็นบ่อเกิดของการกระทำทั้งทางกายและทางวาจา การกระทำทางใจหรือมโนทวารนั้น มี 3 อย่าง คือ (1) อภิชฌา ด้วยความโลภ (2) พยาบาท ด้วยจิตคิดร้ายต่อผู้อื่น (3) มิจฉาทิฏฐิ ด้วยจิตที่มีความเห็นผิด

2. ผลการวิจัยจากวัตถุปะสงค์ข้อที่ 2 ความริษยาที่ส่งผลต่อชีวิตและสังคมในสมัยพุทธกาล พบว่า 1) ทำให้เสียชื่อเสียง เกียรติยศ ของบุคคลและสถาบัน 2) ทำให้เกิดความแตกแยก 3) ทำให้เกิดความขัดแย้ง 4) ทำให้เกิดความสำคัญตน 5) ทำให้เกิดความทะนงตน ความถือตัวหนทางแห่งความเสื่อม ดังนั้นเราจะเห็นกันในสังคมทั่วไปที่เรากล่าวคำยกย่องสรรเสริญบุคคลที่กระทำความดีทำคุณประโยชน์ให้กับสังคมประเทศชาติทุกคนย่อมมีมโนธรรมหรือความใฝ่ดีอยู่ในจิตใจมโนธรรมอาจเป็นเพียงสิ่งที่มนุษย์จินตนาการเพื่อจะเป็นข้ออ้างว่าความเห็นทางศีลธรรมของตนถูกเท่านั้นหากลดความทะนงตนได้ความริษยาผู้อื่นย่อมลดลงได้เช่นกัน

3. ผลการวิจัยจากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการบรรเทาและกำจัดความริษยาสู่สังคมไทย พบว่า การแก้ปัญหาการอิจฉาริษยา ในพระพุทธศาสนามีมากมายหลายวิธี แต่จะนำเสนอเพียงบางวิธีเท่านั้น ได้แก่ 1) วิธีเว้นจากอกุศลกรรมบถ 10 ประการ 2) วิธีรักษาศีลให้บริสุทธิ์ 3) วิธีเอาชนะคนพูดมากด้วยคำจริง 4) การถือว่าการนินทาเป็นเรื่องธรรมดา 5) การวางท่าทีต่อคำนินทาให้ถูกต้อง แนวทางทั้ง 5 นี้ถ้าปฏิบัติตามสามารถบรรเทาและกำจัดความริษยาได้

อภิปรายผล

1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าพฤติกรรมของคนผู้มีความริษยา เกิดจากการนินทาทางวาจาแบ่งออกเป็น พฤติกรรมที่แสดงออกทางวาจา เรียกว่า วจีกรรมและเจตนาที่อยู่ภายในจิตใจ เรียกว่ามโนกรรม ทั้งสองประเภทอธิบายโดยย่อได้ ดังนี้ 1) วจีกรรม การนินทาเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกทางวาจา จัดเป็นวจีกรรม แปลว่า กรรมที่ทำด้วยวาจามุ่งที่เจตนา วาจาที่เป็นกรรมเป็นเจตนาวาจาเจตนาเป็นกรรม วจีกรรมที่เป็นอนริยโวหาร เป็นการกระทำทางวาจาที่ได้กล่าวสิ่งที่ไม่ได้เห็นว่าได้เห็น กล่าวสิ่งที่ไม่ได้ฟังว่าได้ฟัง กล่าวสิ่งที่ไม่ได้ทราบว่าได้ทราบและกล่าวสิ่งที่ไม่ได้รู้ว่าได้รู้ ดังนั้น วิธีการพูดของผู้ที่ไม่ใช่อริยะทางวาจากล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ มุสาวาท มี 4 อย่าง (1) กล่าวถ้อยคำที่ไม่เป็นจริง เรียกว่าพูดเท็จ (2) กล่าวถ้อยคำที่ส่อเสียด เรียกว่าพูดส่อเสียด (3) กล่าวถ้อยคำหยาบ เรียกว่า พูดคำหยาบ (4) กล่าวถ้อยคำที่พูดเพ้อเจ้อ เหลวไหล เรียกว่า พูดเพ้อเจ้อ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระสมพงษ์ ติกฺขธมฺโม ได้เสนอวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องมุสาวาทในพุทธปรัชญาเถรวาท”ผลการวิจัยพบว่า สังคมไทยเป็นสังคมพุทธ คนไทยส่วนใหญ่มากกว่าร้อยละ 90 เป็นพุทธศาสนิกชนระบบจริยธรรมของสังคม มีหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นรากฐาน เมื่อสังคมมีระบบจริยธรรมอย่างไร ก็นำไปประพฤติปฏิบัติอย่างนั้น พระพุทธศาสนาต้องการให้ทุกคนในสังคมประกอบด้วยกายสุจริต วจีสุจริต มโนสุจริต และละเว้นจากกายทุจริต วจีทุจริต และมโนทุจริต แต่ปัญหาดังกล่าวก็ยังปรากฏอยู่อย่างแพร่หลายในสังคมปัจจุบัน อันเนื่องมาจากความอิจฉาริษยาเป็นหลัก โดยการแสดงออกทางกายกรรม วจีกรรมและมโนกรรม เฉพาะอย่างยิ่งการประกอบวจีทุจริต เป็นปัญหาก่อให้เกิดความสับสนวุ่นวายในสังคมปัจจุบันเป็นอย่างมาก ทำให้แต่ละคนไม่อาจจะเชื่อถือในคำพูด หรือคำมั่นสัญญาและข่าวสารข้อมูลซึ่งกันและกันได้อย่างสนิทใจ (พระสมพงษ์ ติกฺขธมฺโม, 2560)

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ความริษยาที่ส่งผลต่อชีวิตและสังคมในสมัยพุทธกาล 1) ทำให้เสียชื่อเสียง เกียรติยศ ของบุคคลและสถาบัน 2) ทำให้เกิดความแตกแยก 3) ทำให้เกิดความขัดแย้ง 4) ความสำคัญตน 5) ความทะนงตนความถือตัวหนทางแห่งความเสื่อม ทั้ง 5 ประการนี้เป็นต้นเหตุของการทำให้เกิดความริษยาในสมัยพุทธกาลเป็นเหตุให้ทำกรรมต่อเนื่องกันมาสอดคล้องกับงานวิจัยของพระจิรวัฒน์ อุตฺตมเมธี (วุฒิพงศ์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์การศึกษาเพื่อพัฒนาตนตามทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาเพื่อพัฒนาตนตามทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์

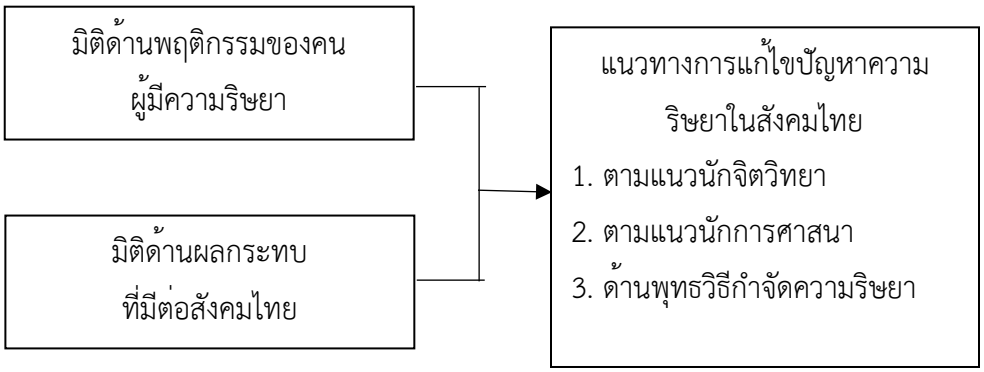
คือ การศึกษาเพื่อพัฒนาชีวิตและสังคม ซึ่งสามารถช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ด้วยกันได้ เช่น วีรบุรุษและนักปราชญ์ทั้งหลายได้ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ในการดำรงชีวิตเพื่อประโยชน์ตนและประโยชน์ท่าน การใช้การศึกษาเพื่อฝึกฝนพัฒนาตนก็เพื่อความไม่มีทุกข์ และเป็นอิสรภาพทางกาย อิสรภาพทางสังคม อิสรภาพทางจิตใจ และอิสรภาพทางปัญญา ซึ่งเป็นจุดหมายของชีวิต กระบวนการฝึกฝนพัฒนาตน ได้แก่ หลักไตรสิกขา คือ อธิศีลสิกขา อธิจิตตสิกขาและอธิปัญญาสิกขา หรือ ศีล สมาธิ และปัญญา ไตรสิกขาได้มีความสำคัญทั้งในฐานะเป็นหลักการเพื่อการดับกิเลส และเป็นรากฐานสำคัญของการกำหนดแบบแผนพฤติกรรมที่ปราศจากความริษยา ซึ่งจะช่วยพัฒนาบุคคลไปตามลำดับจากปุถุชนไปสู่อริยบุคคล (พระจิรวัฒน์ อุตฺตมเมธี (วุฒิพงศ์), 2564)

3. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การแก้ปัญหาการอิจฉาริษยา ในพระพุทธศาสนามีมากมายหลายวิธี แต่จะนำเสนอเพียงบางวิธีเท่านั้น ได้แก่ 1) วิธีเว้นจากอกุศลกรรมบถ 10 ประการ 2) วิธีรักษาศีลให้บริสุทธิ์ 3) วิธีเอาชนะคนพูดมากด้วยคำจริง 4) การถือว่าการนินทาเป็นเรื่องธรรมดา 5) การวางท่าทีต่อคำนินทาให้ถูกต้อง แต่ละวิธีมีรายละเอียดดังนี้ 1) เว้นจากอกุศลกรรมบถ 10 ประการ 2) การรักษาศีลให้บริสุทธิ์ 3) เอาชนะคนพูดปดด้วยคำจริง 4) การถือว่าอิจฉาเป็นเรื่องธรรมดาของโลก 5) การวางท่าทีต่อคำอิจฉาให้ถูกต้องสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาไกรวรรณ ชินทตฺติโย (ปุณขันธ์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของพระเทวทัตที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า พระเทวทัตได้เริ่มผูกอาฆาตในพระโพธิสัตว์ตั้งแต่สมัยที่ท่านเกิดเป็นพ่อค้าชื่อว่าเสรีวะ และในชาติต่อ ๆ มาท่านก็ได้ตามจองเวรอีกเรื่อยมา จนถึงชาติที่พระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นพระเวสสันดร ส่วนท่านเกิดเป็นพราหมณ์ชูชกและในชาติปัจจุบัน ท่านก็เริ่มจองเวรพระพุทธองค์ตั้งแต่เมื่อท่านถูกความโลภครอบงำ จนถึงขั้นคิดจะปกครองสงฆ์จึงเข้าไปทูลขอกับพระพุทธองค์ แต่ถูกพระองค์ปฏิเสธ จึงได้ผูกอาฆาตแล้วพยายามเพื่อจะปลงพระชนม์หลายครั้งแต่ไม่สำเร็จ กระทั่งเสื่อมจากลาภและสักการะ ก็ได้กราบทูลขอวัตถุ 5 ประการและทำสังฆเภท จนท้ายที่สุดก็ได้รับผลกรรมที่ท่านได้ทำมาคือถูกแผ่นดินสูบตายไปเกิดในอเวจีมหานรกสำหรับบุคคลต่าง ๆ ที่พระเทวทัตได้เข้าไปเกี่ยวข้อง หากเป็นบุคคลที่มีปัญญา ผลเสียก็จะไม่เกิดขึ้น มีแต่จะทำให้คุณของท่านผู้นั้นโดดเด่นเพิ่มมากขึ้น แต่หากเป็นบุคคลที่ไร้ปัญญาแล้ว เมื่อไม่สามารถพินิจพิจารณาได้ว่าสิ่งไหนถูกต้องเหมาะสม สิ่งไหนไม่ถูกต้องเหมาะสม ผลเสียก็จะเกิดมีขึ้นตามมาพระเทวทัตถือว่าเป็นแบบอย่างที่ไม่ดี เป็นบุคคลที่อนุชนทั้งหลายไม่พึงประพฤติ

ปฏิบัติตาม เพราะถ้าหากใครประพฤติปฏิบัติตามแล้ว ผลที่ได้จะเป็นไปในทางเสื่อมดังมีบุคคลหลายๆ คนผู้ที่ประพฤติตามพระเทวทัตเป็นตัวอย่าง (พระมหาไกรวรรณ ชินทตฺติโย (ปุณขันธ์), 2562)

องค์ความรู้ใหม่

จากองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยในแนวทางในการแก้ไขปัญหาความริษยาในพระพุทธศาสนาสู่สังคมไทยตามกรอบดังนี้

จากแผนภาพอธิบายได้ว่า 1. มิติด้านพฤติกรรมของคนผู้มีความริษยา เกิดจากการนินทาทางวาจาแบ่งออกเป็น พฤติกรรมที่แสดงออกทางวาจา เรียกว่าวจีกรรมและเจตนาที่อยู่ภายในจิตใจ เรียกว่ามโนกรรม ทั้งสองประเภทอธิบายโดยย่อได้ ดังนี้ ฆวจีกรรม การนินทาเป็นพฤติกรรมที่แสดงออกทางวาจา จัดเป็นวจีกรรม แปลว่า กรรมที่ทำด้วยวาจามุ่งที่เจตนา วาจาที่เป็นกรรมเป็นเจตนาวาจาเจตนาเป็นกรรม เห็นว่าได้เห็น กล่าวสิ่งที่ไม่ได้ฟังว่าได้ฟัง กล่าวสิ่งที่ไม่ได้ทราบว่าได้ทราบและกล่าวสิ่งที่ไม่ได้รู้ว่าได้รู้ มโนกรรม การนินทาจัดเป็นมโนกรรม มุ่งที่เจตนาอันเกิดอยู่ภายในจิตใจ ซึ่งเจตนานี้มีส่วนสำคัญ เพราะเป็นบ่อเกิดของการกระทำทั้งทางกายและทางวาจา ดังพุทธภาษิตว่า“เจตนาหมฺภิกขเว กมฺมำ วทามิ ภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวเจตนาว่าเป็นกรรม” การนินทาทั้งสองประเภททั้งทางวจีกรรม และมโนกรรมย่อมเป็นวาจาในลักษณะที่เป็นโทษไม่ดี ไม่มีใครชอบ เพราะเป็นการนำมาซึ่งความเดือดร้อน เกิดความทุกข์ความเศร้าโศก 2) มิติด้านผลกระทบที่มีต่อสังคมไทย ได้แก่ ทำให้เสียชื่อเสียง เกียรติยศ ของบุคคลและสถาบัน ทำให้เกิดความแตกแยก ทำให้เกิดความขัดแย้ง ความสำคัญตน และความทะนงตนความถือตัวหนทางแห่งความเสื่อม 3) มิติด้านแนวทางการแก้ไขปัญหาความริษยาใน

สังคมไทย 3.1) ตามแนวนักจิตวิทยา มนุษย์ได้พยายามที่จะศึกษาการเกิดพฤติกรรมของมนุษย์ด้วยตนเอง เพื่อประโยชน์ในการที่จะทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยดีและมีความสุข จึงทำให้เกิดมีความเชื่อหลักการและทฤษฎีต่าง ๆ เกิดขึ้นอย่างมากมาย จากบรรดาผู้รู้และนักการศึกษาทั้งหลายที่พยายามหาหลักเกณฑ์มาเพื่ออธิบายพฤติกรรมของมนุษย์ 3.2) ตามแนวนักการศาสนา ความริษยานี้กล่าวได้ว่า มีอยู่เป็นสันดานของคนเป็นอันมาก ที่ไม่อยากจะเห็นใครได้ดีมีสุข แต่ตนเองนั้นต้องการได้ดีมีสุข เมื่อคนอื่นได้ดีมีสุขก็ไม่ชอบ คิดทำลายล้าง และอาการที่ไม่ชอบนี้ย่อมเกิดจากเหตุต่างๆ ประกอบอยู่ด้วย เช่น เมื่อตนได้ดีมีสุข หากผู้อื่นได้ดีมีสุขมาเทียมเท่าเข้า ก็อาจจะแย่งความได้ดีมีสุขไปจากตน 3.3) ด้านพุทธวิธีกำจัดความริษยา การแก้ปัญหาการอิจฉาริษยา ในพระพุทธศาสนามีมากมายหลายวิธี แต่จะนำเสนอเพียงบางวิธีเท่านั้น ได้แก่ 1) วิธีเว้นจากอกุศลกรรมบถ 10 ประการ 2) วิธีรักษาศีลให้บริสุทธิ์ 3) วิธีเอาชนะคนพูดมากด้วยคำจริง 4) การถือว่าการนินทาเป็นเรื่องธรรมดา 5) การวางท่าทีต่อคำนินทาให้ถูกต้อง แต่ละวิธีมีรายละเอียดดังนี้1) เว้นจากอกุศลกรรมบถ 10 ประการ 2) การรักษาศีลให้บริสุทธิ์ 3) เอาชนะคนพูดปดด้วยคำจริง 4) การถือว่าอิจฉาเป็นเรื่องธรรมดาของโลก 5) การวางท่าทีต่อคำอิจฉาให้ถูกต้อง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดเรื่องความริษยาในพระพุทธศาสนาเถรวาทอธิบายว่าความริษยาเป็นกิเลสที่แสดงออกผ่านทั้งการกระทำทางวาจาและทางใจ โดยการแสดงออกทางวาจาจัดเป็นวจีกรรม ซึ่งเกิดจากเจตนาภายในและปรากฏในรูปของมุสาวาท 4 ประการ ได้แก่ การพูดเท็จ การพูดส่อเสียด การพูดคำหยาบ และการพูดเพ้อเจ้อ ส่วนการกระทำทางใจจัดเป็นมโนกรรม ซึ่งมีรากฐานจากเจตนาภายในจิตใจ อันเป็นต้นเหตุของการกระทำทั้งทางกายและวาจา ประกอบด้วยอภิชฌา คือความโลภหรือความอยากได้ของผู้อื่น พยาบาท คือความคิดประทุษร้ายต่อผู้อื่น และมิจฉาทิฏฐิ คือความเห็นผิด อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความริษยาและการนินทา ผลการศึกษาความริษยาที่ส่งผลต่อชีวิตและสังคมในสมัยพุทธกาลพบว่า ความริษยาก่อให้เกิดผลกระทบในหลายด้าน ได้แก่ การทำลายชื่อเสียงและเกียรติยศของบุคคลและสถาบัน การสร้างความแตกแยกและความขัดแย้งในสังคม การก่อให้เกิดความสำคัญตน ความทะนงตน และความถือตัว ซึ่งล้วนเป็นหนทางแห่งความเสื่อม ทั้งนี้ หากบุคคลสามารถลดอัตตาและความทะนงตนลงได้ ย่อมช่วยลดความริษยาที่มีต่อผู้อื่นและส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่าง

สงบสุข ส่วนแนวทางการบรรเทาและกำจัดความริษยาสู่สังคมไทยตามหลักพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยการเว้นจากอกุศลกรรมบถ 10 ประการ การรักษาศีลให้บริสุทธิ์ การเอาชนะผู้พูดมากด้วยการพูดความจริง การยอมรับว่าการนินทาเป็นเรื่องธรรมดาของโลก และการวางท่าทีต่อคำนินทาอย่างถูกต้อง ซึ่งหากนำแนวทางทั้ง 5 ประการนี้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต จะสามารถช่วยบรรเทาและกำจัดความริษยา ส่งเสริมคุณธรรม และสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในสังคมไทยได้อย่างยั่งยืน **ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์** 1) สาเหตุของความริษยาในสมัยพุทธกาลและในสมัยปัจจุบันว่ามีสาเหตุจากอะไรบ้างองค์กรสงฆ์ควรนำไปบรรยายในการประชุมคณะสงฆ์ระดับวัด 2) แนวทางในการบรรเทาและกำจัดความริษยาของคนในสังคมและในองค์กรต่างๆที่เกิดความริษยากันขัดแย้งกันหน่วยงานภาครัฐต้องนำไปเผยแพร่ให้กับบุคลากรในทุกหน่วยงาน **ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป** 1) ศึกษาวิเคราะห์ความริษยาในการทำงานของสังคมไทย 2) ศึกษาวิเคราะห์เกณฑ์ชี้วัดการเกิดความริษยาและแนวทางเสริมสร้างการละความริษยา

เอกสารอ้างอิง

พระจิรวัฒน์ อุตฺตมเมธี (วุฒิพงศ์). (2564). ศึกษาวิเคราะห์การศึกษาเพื่อพัฒนาตนตามทัศนะของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). วารสารบัณฑิตสาเกตปริทรรศน์, 6 (1), 12 – 24.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต). (2542). พุทธธรรม เล่มที่ 3. (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2551). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาไกรวรรณ ชินทตฺติโย (ปุณขันธ์). (2562). การศึกษาวิเคราะห์บทบาทของพระเทวทัตที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา. วารสารวิชาการ สถาบันพัฒนาพระวิทยากร, 2(2), 100 – 107.

พระสมพงษ์ ติกฺขธมฺโม. (2560). “ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องมุสาวาทในพุทธปรัชญาเถรวาท”. วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, 1 (3), 23- 34.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาส ในตำบลหนองหลวง อำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย*

THE APPLICATION OF SAṄGAHAVATTHU 4 FOR TEMPLE ADMINISTRATION BY ABBOTS IN NONG LUANG SUBDISTRICT, FAO RAI DISTRICT, NONG KHAI PROVINCE

จารุพงษ์ ศรีวิทักษ์[1], พระภาวนาวัชรมุนี[2] และ พระมหาไพฑูรย์ สิริธมฺโม[3]

Jharuphong Seewitak[1], Phra Phawana Watcharamuni[2] and Phramaha Paitool Siridhammo[3]

[1-3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

[1-3]Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nong Khai Campus, Thailand

Corresponding author E-mail: 6402105009@mcu.ac.th

วันที่รับบทความ : 15 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 25 มิถุนายน 2569; วันตอบรับบทความ : 27 มิถุนายน 2569

Received 15 June 2026; Revised 25 June 2026; Accepted 27 June 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาหลักสังคหวัตถุ 4 ในพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในตำบลหนองหลวง อำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย 3) เพื่อเสนอแนวทางการใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในตำบลหนองหลวง อำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลโดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 24 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลตามกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ นำเสนอด้วยพรรณนาวิธี

Citation:

*จารุพงษ์ ศรีวิทักษ์, พระภาวนาวัชรมุนี และ พระมหาไพฑูรย์ สิริธมฺโม. (2569). การใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในตำบลหนองหลวง อำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 139-155.

Jharuphong Seewitak, Phra Phawana Watcharamuni and Phramaha Paitool Siridhammo. (2026). The Application Of Saṅgahavatthu 4 For Temple Administration By Abbots In Nong Luang Subdistrict, Fao Rai District, Nong Khai Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 139-155.; DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ผลการวิจัยพบว่า

1) ศึกษาหลักสังคหวัตถุ 4 ในพระพุทธศาสนา พบว่า สังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์และการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล โดยเน้นการให้การสื่อสารที่ดี การทำประโยชน์ต่อส่วนรวม และความเสมอภาค สามารถประยุกต์ใช้ในการบริหารวัดและพัฒนาชุมชนได้อย่างเหมาะสม

2) ศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารจัดการวัด พบว่า การบริหารวัดดำเนินงานครอบคลุมด้านการปกครอง การเงิน การเผยแผ่ศาสนา และความสัมพันธ์กับชุมชน โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้นำหลักและได้รับความร่วมมือจากคณะกรรมการวัดและประชาชน อย่างไรก็ตาม ยังควรพัฒนาระบบการบริหารและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนให้มากขึ้น

3) แนวทางการใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการบริหารวัด พบว่า การประยุกต์ใช้สังคหวัตถุ 4 ช่วยพัฒนาการบริหารวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้ทานส่งเสริมการแบ่งปัน ปิยวาจาสร้างความเข้าใจ อัตถจริยาสร้างประโยชน์ต่อส่วนรวม และสมานัตตตาส่งเสริมความเสมอภาคและการมีส่วนร่วม นำไปสู่ความร่วมมือและความยั่งยืนของชุมชน

คำสำคัญ: สังคหวัตถุ 4, การบริหารจัดการวัด, เจ้าอาวาส, ตำบลหนองหลวง

Abstract

This research article aimed to: 1) examine the principles of the Sangahavatthu IV (the Four Bases of Social Solidarity) in Buddhism; 2) investigate the current state of temple administration by abbots in Nong Luang Subdistrict, Fao Rai District, Nong Khai Province; and 3) propose guidelines for applying the Sangahavatthu IV principles to temple administration by abbots in Nong Luang Subdistrict, Fao Rai District, Nong Khai Province. This study employed a qualitative research methodology. Data were collected through semi-structured interviews with 24 key informants, consisting of monks and laypersons. The collected data were analyzed using qualitative research procedures and presented through descriptive analysis

The findings revealed that:

1) The results revealed that the Saṅgahavatthu 4 namely generosity dāna, kindly speech piyavācā, beneficial conduct atthacariyā, and impartiality samānattatā serve as fundamental principles for fostering harmonious relationships and mutual support in society. These principles emphasize giving, effective communication, public-minded action, and equality, and can be appropriately applied in temple administration and community development.

2) Regarding the current conditions, temple administration covers four main areas: governance, financial management, religious dissemination, and community relations. Abbots serve as the primary leaders, supported by temple committees and local communities. However, improvements are needed in administrative systems and community participation.

3) In terms of application, the integration of the Saṅgahavatthu 4 enhances temple administration by promoting sharing, mutual understanding, public benefit, and inclusive participation. This contributes to stronger cooperation, increased faith, and sustainable development, reinforcing the temple's role as both a religious and community center.

Keywords: Saṅgahavatthu 4, Temple Administration, Abbot, Nong Luang Subdistrict

บทนำ

วัดในพระพุทธศาสนาเป็นสถาบันหลักที่มีบทบาททั้งด้านศาสนา การศึกษา วัฒนธรรม และการพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะในบริบทสังคมไทย วัดมิได้เป็นเพียงสถานที่ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้และการสร้างความสามัคคีของชุมชน (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546) อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการวัดในปัจจุบันต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ส่งผลให้บทบาทของวัดและพระสงฆ์ต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนไป ขณะเดียวกันยังพบปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับประชาชน และการบริหารจัดการที่ยังขาดระบบที่

ชัดเจน (สุมน อมรวิวัฒน์, 2547) ในพระพุทธศาสนาได้เสนอหลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูล โดยเน้นการให้ การสื่อสารที่ดี การกระทำเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และความเสมอภาค (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551) ดังนั้น การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในตำบลหนองหลวง จึงเป็นแนวทางที่สำคัญในการเสริมสร้างความร่วมมือ ความศรัทธา และความสัมพันธ์อันดีระหว่างวัดกับชุมชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาวัดและชุมชนอย่างยั่งยืน (ประเวศ วะสี, 2541)

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อศึกษาสภาพปัญหาปัจจุบัน จากการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการวัดในตำบลหนองหลวง อำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย แม้จะมีการดำเนินงานตามโครงสร้างของคณะสงฆ์อย่างชัดเจน แต่ยังพบปัญหาหลายประการ เช่น การมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมของวัดที่ยังไม่ทั่วถึง การสื่อสารระหว่างพระสงฆ์กับชุมชนที่ยังขาดความต่อเนื่อง และการบริหารจัดการทรัพยากรของวัดที่ยังไม่เป็นระบบ (วิจิตร ศรีสอ้าน, 2549) นอกจากนี้ ยังพบว่าการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนในบางพื้นที่ยังไม่เข้มแข็ง ส่งผลให้บทบาทของวัดในการเป็นศูนย์กลางของชุมชนลดลง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าการพัฒนาวัดจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน (ชาย โพธิสิตา, 2552) ปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการวัด เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ ความสามัคคี และความร่วมมือในชุมชน (พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2538)

ซึ่งจากปัญหาข้างต้นผู้วิจัยได้สนใจที่จะศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่ต้องศึกษา ซึ่งการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คัดเลือกโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง จากผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการวัด ซึ่งการเลือกกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวมุ่งให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่ครอบคลุมทั้งด้านการบริหารวัดและความสัมพันธ์กับชุมชน (ชาย โพธิสิตา, 2552) ที่ความสำคัญของการวิจัยในหลายประการ ได้แก่ ประการแรก เป็นการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการบริหารจัดการวัด ซึ่งเป็นการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับศาสตร์ด้านการบริหาร (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546) ประการที่สอง ช่วยพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการวัดที่เน้นความร่วมมือ ความสามัคคี และการมีส่วนร่วมของชุมชน ประการที่สาม ส่งเสริมบทบาทของวัดในฐานะศูนย์กลางของชุมชนและเป็นแหล่งพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของประชาชน (สุมน อมรวิวัฒน์, 2547) เพื่อที่จะประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย คือ ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับหลักสังคหวัตถุ 4 และการ

ประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการวัด ได้แนวทางการบริหารวัดที่ส่งเสริมความร่วมมือและความสามัคคีในชุมชน ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัด ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างวัดกับประชาชน เป็นแนวทางต้นแบบในการพัฒนาวัดในพื้นที่อื่น และสนับสนุนการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน (ประเวศ วะสี, 2541)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักสังคหวัตถุ 4 ในพระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในตำบลหนองหลวง อำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย
3. เพื่อเสนอแนวทางการใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในตำบลหนองหลวง อำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในตำบลหนองหลวง อำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สภาพการบริหารจัดการวัด และแนวทางการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในบริบทของวัดและชุมชน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารทางพระพุทธศาสนา เอกสารวิชาการ และเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับแนวคิดและการปฏิบัติจริงในการบริหารจัดการวัด

2. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาสในพื้นที่การวิจัย ผู้นำชุมชน และประชาชนที่อาศัยอยู่ในอำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย ที่มีความสัมพันธ์กับการใช้หลักสังคหวัตถุ ๔ เพื่อการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในตำบลหนองหลวง อำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย ประกอบด้วย

1. เจ้าคณะอำเภอ		1	รูป
2. เจ้าคณะตำบล		3	รูป
3. เจ้าอาวาส		10	รูป
4. ผู้นำชุมชน กำนัล ผู้ใหญ่บ้าน		5	คน
5. ประชาชน		5	คน
รวมทั้งหมด	จำนวน	24	รูป/คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับหลักสังคหวัตถุ 4 ในพระพุทธศาสนา ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการวัด ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับแนวทางการใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการบริหารจัดการวัด แบบสัมภาษณ์ได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา จากผู้ทรงคุณวุฒิ และปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้จริง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้ ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประสานงานและขออนุญาตหน่วยงานหรือวัดในพื้นที่วิจัย ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นรายบุคคล บันทึกข้อมูลโดยการจดบันทึกและบันทึกเสียง โดยได้รับความยินยอม ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยการยืนยันข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา โดยมีขั้นตอนดังนี้ ถอดเทปข้อมูลจากการสัมภาษณ์ อ่านและทำความเข้าใจข้อมูลโดยรวม จำแนกข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นของการวิจัย วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเชื่อมโยงกับหลักสังคหวัตถุ 4 สรุปผลและนำเสนอในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

6. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูล ได้แก่ การตรวจสอบด้านแหล่งข้อมูล (Data Triangulation) การตรวจสอบด้านวิธีการ (Methodological Triangulation) การตรวจสอบข้อมูลโดยผู้ให้ข้อมูล (Member Checking)

7. การนำเสนอผลการวิจัย ผลการวิจัยนำเสนอในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ โดยจัดเรียงเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ หลักสังคหวัตถุ 4 ในพระพุทธศาสนา สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการวัด แนวทางการใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการบริหารจัดการวัด

ผลการวิจัย

การบริหารจัดการวัดในสังคมไทยมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากวัดมิได้เป็นเพียงสถานที่ประกอบศาสนกิจเท่านั้น แต่ยังเป็นศูนย์กลางทางจิตใจ วัฒนธรรม และการพัฒนาชุมชนของประชาชน การดำเนินงานของวัดจึงต้องอาศัยทั้งหลักการบริหารจัดการที่เหมาะสมและการยึดถือหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการปฏิบัติ โดยเฉพาะหลักสังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่มุ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์อันดี ความสามัคคี และความร่วมมือระหว่างบุคคลในสังคม การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาหลักสังคหวัตถุ 4 สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการวัด และแนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรมดังกล่าว เพื่อพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาหลักสังคหวัตถุ 4 ในพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่า หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างความสัมพันธ์อันดีและการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลในสังคม ประกอบด้วย 4 ประการ ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา โดยหลักทานเน้นการให้และการแบ่งปัน ซึ่งเป็นพื้นฐานของการสร้างความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และลดความเห็นแก่ตัวในสังคม หลักปิยวาจาเน้นการใช้ถ้อยคำสุภาพ อ่อนโยน และเป็นประโยชน์ ซึ่งช่วยสร้างความเข้าใจที่ดี ลดความขัดแย้ง และเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล หลักอัตถจริยาเน้นการประพฤติปฏิบัติตนเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นและส่วนรวม เป็นการส่งเสริมให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคม ส่วนหลักสมานัตตตาเน้นการวางตนอย่างเหมาะสมและปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งช่วยสร้างความเป็นธรรมและความสามัคคี จากการศึกษาทั้งเอกสารทางพระพุทธศาสนาและข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า หลักสังคหวัตถุ 4 มิได้เป็นเพียงหลักธรรมเชิงทฤษฎีเท่านั้น แต่ยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันและการทำงานร่วมกันในชุมชน โดยเฉพาะในบริบทของการบริหารจัดการวัด ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่าย ทั้งพระสงฆ์ คณะกรรมการวัด และประชาชนในชุมชน หลักสังคหวัตถุ 4 จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการเสริมสร้างความสามัคคี ความศรัทธา และความสัมพันธ์อันดีระหว่างวัดกับชุมชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างเข้มแข็งและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในตำบลหนองหลวง อำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในตำบลหนองหลวง อำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย มีการ

ดำเนินงานอย่างเป็นระบบภายใต้โครงสร้างการปกครองของคณะสงฆ์ โดยครอบคลุม 4 ด้านสำคัญ ได้แก่ ด้านการปกครองและการบริหารภายในวัด ด้านการจัดการทรัพยากรและการเงิน ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาและการพัฒนาจิตใจของชุมชน และด้านการพัฒนาวัดและความสัมพันธ์กับชุมชน ในด้านการปกครองและการบริหารภายในวัด พบว่า เจ้าอาวาสทำหน้าที่เป็นผู้นำหลักในการกำหนดนโยบายและบริหารจัดการกิจการของวัด โดยมีคณะกรรมการวัดและพระสงฆ์ร่วมดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่อย่างชัดเจน ด้านการจัดการทรัพยากรและการเงิน วัดส่วนใหญ่ได้รับการสนับสนุนจากการทำบุญและการบริจาคของประชาชน และมีการบริหารจัดการร่วมกับคณะกรรมการวัดเพื่อให้เกิดความโปร่งใสและเหมาะสม ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา วัดมีบทบาทสำคัญในการจัดกิจกรรมทางศาสนา เช่น การทำบุญในวันสำคัญ การเทศนา และการอบรมคุณธรรมจริยธรรมแก่ประชาชนและเยาวชน ซึ่งช่วยเสริมสร้างจิตสำนึกทางศีลธรรมในชุมชน ส่วนด้านการพัฒนาวัดและความสัมพันธ์กับชุมชน พบว่ามีความร่วมมือระหว่างพระสงฆ์ คณะกรรมการวัด และประชาชนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดบางประการ เช่น การมีส่วนร่วมของประชาชนยังไม่ทั่วถึง ระบบการบริหารจัดการบางด้านยังขาดความเป็นระบบ และการสื่อสารระหว่างวัดกับชุมชนยังต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่ควรได้รับการปรับปรุงเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดให้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อเสนอแนวทางการใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในตำบลหนองหลวง อำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวทางในการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ โดยครอบคลุมการบริหารงานใน 4 ด้านสำคัญ ได้แก่ (1) ด้านการบริหารและการปกครองวัด (2) ด้านการจัดการทรัพยากรและการเงิน (3) ด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และ (4) ด้านการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน ซึ่งแต่ละด้านล้วนสะท้อนให้เห็นถึงการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับกระบวนการบริหารจัดการองค์กรทางศาสนาได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของชุมชนในปัจจุบัน

ในด้านการบริหารและการปกครองวัด พบว่า การนำหลัก ทาน มาประยุกต์ใช้ช่วยส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมแห่งการแบ่งปัน การเสียสละ และการสนับสนุนกิจกรรมของวัดจากพุทธศาสนิกชนและหน่วยงานภาคีเครือข่าย ส่งผลให้วัดได้รับความร่วมมือทั้งในด้านทรัพยากรบุคลากร และการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ขณะที่หลัก ปิยวาจา

ช่วยส่งเสริมการสื่อสารระหว่างเจ้าอาวาส พระสงฆ์ คณะกรรมการวัด และประชาชนให้เป็นไปด้วยความสุภาพ อ่อนโยน และสร้างสรรค์ ก่อให้เกิดความเข้าใจอันดี ความไว้วางใจ และลดความขัดแย้งในการดำเนินงานของวัด หลัก อัตถจริยา ส่งเสริมให้วัดดำเนินกิจกรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่สังคม เช่น การจัดกิจกรรมสาธารณสงเคราะห์ การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชน และการสนับสนุนกิจกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ส่วนหลัก สมานัตตตา ช่วยสร้างบรรยากาศแห่งความเสมอภาค ความเป็นธรรม และการยอมรับความคิดเห็นของทุกฝ่าย ทำให้เกิดการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมและเสริมสร้างความสามัคคีภายในองค์กรสงฆ์และชุมชนโดยรอบ

ในด้านการจัดการทรัพยากรและการเงิน ผลการวิจัยพบว่า หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรของวัดให้เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล โดยเน้นความโปร่งใส ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ และความยุติธรรมในการใช้จ่ายงบประมาณ ตลอดจนเปิดโอกาสให้คณะกรรมการวัด ผู้นำชุมชน และประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินงาน และการตรวจสอบการใช้ทรัพยากรของวัด ส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่นและความศรัทธาของประชาชนต่อการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสเพิ่มมากขึ้น

ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พบว่า การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ช่วยให้การจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งในด้านการเผยแผ่หลักธรรม การจัดกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา การอบรมคุณธรรมจริยธรรม และการส่งเสริมการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาแก่ประชาชนทุกช่วงวัย โดยการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ มีความสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง และสามารถสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนเห็นคุณค่าและเข้ามามีบทบาทในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง

ในด้านการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน ผลการวิจัยพบว่า หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นกลไกสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความร่วมมือ ความสามัคคี ความศรัทธา และความผูกพันระหว่างพระสงฆ์กับประชาชน ทำให้วัดสามารถปฏิบัติหน้าที่เป็นศูนย์กลางทางศาสนา ศูนย์กลางการเรียนรู้ และศูนย์กลางการพัฒนาชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรภาคประชาสังคม เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนกิจกรรมสาธารณประโยชน์ การอนุรักษ์วัฒนธรรม และการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่

โดยสรุป ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า หลักสังคหวัตถุ 4 มิได้เป็นเพียงหลักธรรมสำหรับการอยู่ร่วมกันในสังคมเท่านั้น แต่ยังสามารถพัฒนาเป็นกรอบแนวทางในการบริหารจัดการวัดที่มีประสิทธิภาพ สามารถส่งเสริมการบริหารงานเชิงคุณธรรม การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ความโปร่งใสในการบริหารจัดการ และการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างวัดกับชุมชน อันจะนำไปสู่การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ การพัฒนาสังคม และการสืบทอดพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคงและยั่งยืนในระยะยาว

อภิปรายผล

การบริหารจัดการวัดในบริบทสังคมไทยมิได้เป็นเพียงการดำเนินงานด้านศาสนาเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการพัฒนาชุมชน การเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม และการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างพระสงฆ์กับประชาชน วัดจึงมีบทบาทเป็นทั้งศูนย์กลางทางจิตใจและศูนย์กลางทางสังคม การบริหารจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพจึงจำเป็นต้องอาศัยทั้งหลักการบริหารสมัยใหม่และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักสังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่มุ่งเน้นการสร้างความสามัคคี ความร่วมมือ และความสัมพันธ์อันดีในสังคม ดังนั้น การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งวิเคราะห์ความสอดคล้องของผลการวิจัยกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่ออธิบายให้เห็นถึงคุณค่าและศักยภาพของหลักสังคหวัตถุ 4 ในการพัฒนาการบริหารจัดการวัดอย่างเป็นรูปธรรม

1. อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาหลักสังคหวัตถุ 4 ในพระพุทธศาสนา

ผลการวิจัยพบว่า หลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา เป็นหลักธรรมที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์อันดีและการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลในสังคม ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงแนวคิดพื้นฐานของพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นการพัฒนามนุษย์ทั้งในด้านจิตใจและพฤติกรรม ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) ที่อธิบายว่าสังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่ช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจของบุคคลในสังคมให้เกิดความสามัคคี ความเข้าใจ และความร่วมมือ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดทางสังคมศาสตร์ที่มองว่าความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีเป็นพื้นฐานของการพัฒนาองค์กรและชุมชนอย่างยั่งยืน การที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเห็นสอดคล้องกันว่าหลักสังคหวัตถุ 4 สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง แสดงให้เห็นว่าหลักธรรมดังกล่าวมีลักษณะเป็น “หลักปฏิบัติ” ที่สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน ไม่ใช่เพียงแนวคิดเชิงนามธรรมเท่านั้น โดยเฉพาะในบริบทของวัดที่ต้องเกี่ยวข้องกับบุคคล

หลายกลุ่ม หลักสังคหวัตถุ 4 จึงเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์และเสริมสร้างความศรัทธาระหว่างวัดกับชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูภาวนาคุณาธาร (สุชิน คุณธโร) (2567) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ตำบลเขาชะงุ้ม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี” ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการวัดโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การเป็นธุระในการศึกษาอบรมและสั่งสอนพระธรรมวินัยแก่บรรพชิตและคฤหัสถ์ ขณะที่ด้านการปกครองและการกำกับดูแลการปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎ และระเบียบ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด การเปรียบเทียบความคิดเห็นของประชาชนพบว่า ปัจจัยด้านเพศและอาชีพมีผลต่อความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนอายุ ระดับการศึกษา และรายได้ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ในด้านปัญหาและอุปสรรค พบว่า สภาพเศรษฐกิจส่งผลต่อการพัฒนาวัด การขาดแคลนบุคลากรด้านการศึกษา การดูแลเสนาสนะที่ยังไม่ทั่วถึง และปัญหาทางสังคม เช่น ยาเสพติดในพื้นที่วัด ข้อเสนอแนะสำคัญ ได้แก่ การวางแผนพัฒนาวัดอย่างเหมาะสม การประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ การเพิ่มความเข้มงวดด้านวินัย การสนับสนุนบุคลากรทางการศึกษา และการพัฒนาสภาพแวดล้อมวัดตามหลัก “วัด 5ส.” เพื่อยกระดับการบริหารจัดการวัดให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ที่ 2 ศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในตำบลหนองหลวง อำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการวัดในพื้นที่ศึกษามีลักษณะเป็นการบริหารแบบมีส่วนร่วม โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้นำหลัก และมีคณะกรรมการวัดรวมถึงประชาชนในชุมชนเข้ามามีบทบาทสนับสนุนการดำเนินงานในด้านต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Management) ที่เน้นการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและดำเนินงาน อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการบริหารจัดการจะมีโครงสร้างที่ชัดเจน แต่ยังพบข้อจำกัดในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ยังไม่ทั่วถึง การสื่อสารระหว่างวัดกับชุมชนที่ยังไม่ต่อเนื่อง และระบบการบริหารจัดการบางด้านที่ยังขาดความเป็นระบบ ซึ่งสะท้อนถึงความท้าทายในการบริหารองค์กรทางศาสนาในยุคปัจจุบัน ผลดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของสุมน อมรวิวัฒน์ ที่เสนอว่าการพัฒนาองค์กรทางสังคมจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วม การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และการพัฒนาระบบการบริหารจัดการอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ยังแสดงให้เห็นว่าวัดยังคงมีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์กลางของชุมชน ทั้งในด้านศาสนา วัฒนธรรม และ

สังคม แต่จำเป็นต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาประภาส วีรพโล (พลจ่า) (2568) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสกับการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชนในตำบลหนองจ๊อม อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่” ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำในพระพุทธศาสนาเป็นคุณสมบัติของบุคคลที่มีสติปัญญา ความดีงาม และความสามารถในการนำพาผู้อื่นไปสู่เป้าหมายที่ดี โดยเจ้าอาวาสในฐานะผู้นำวัดต้องเป็นแบบอย่างที่ดีและเป็นที่พึ่งทางจิตใจของชุมชน ด้านการพัฒนาวัด พบว่า เจ้าอาวาสได้ดำเนินงานตามภารกิจของคณะสงฆ์ 6 ด้าน ได้แก่ การปกครอง การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ ส่งผลให้วัดสามารถเป็นศูนย์กลางของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังพบว่า เจ้าอาวาสมีการนำหลักการบริหารสมัยใหม่ 7 ประการมาใช้ ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์กร การบริหารบุคคล การอำนวยการ การประสานงาน การรายงาน และการจัดงบประมาณ ซึ่งช่วยเสริมสร้างความร่วมมือ ความโปร่งใส และการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า โดยสรุป ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสที่ผสมผสานหลักพุทธธรรมกับหลักการบริหารสมัยใหม่ มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน และส่งเสริมความเข้มแข็งของสังคมอย่างยั่งยืน

3. อภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ที่ 3 แนวทางการใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในตำบลหนองหลวง อำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย

ผลการวิจัยพบว่า การนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้สามารถช่วยพัฒนาการบริหารจัดการวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรม โดยแต่ละองค์ประกอบของหลักธรรมมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการบริหารงาน กล่าวคือ หลักทานช่วยส่งเสริมการแบ่งปันและการสนับสนุนทรัพยากรของวัดจากประชาชน หลักปิยวาจาช่วยสร้างความเข้าใจ ความไว้วางใจ และลดความขัดแย้งในการสื่อสาร หลักอัตถจริยาช่วยส่งเสริมการดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม และหลักสมานัตตตาช่วยสร้างความเสมอภาคและเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิดของประเวศ วะสี ที่เสนอว่าการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนต้องอาศัยความร่วมมือ ความสามัคคี และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ซึ่งสามารถสร้างขึ้นได้ผ่านกระบวนการที่มีคุณธรรมเป็นพื้นฐาน นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยด้านพุทธบริหารที่พบว่าการนำหลักธรรมมาใช้ในการบริหารสามารถเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานและเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กร การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 จึงไม่เพียงช่วยพัฒนาประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดเท่านั้น แต่ยังช่วยเสริมสร้างความศรัทธา ความสามัคคี และความสัมพันธ์อันดีระหว่างวัดกับชุมชน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการทำให้วัดสามารถดำรง

บทบาทเป็นศูนย์กลางของชุมชนได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูใบฎีกาสมยศ ปสนฺโน (จันทรวิเชียร) (2568) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาการบริหารจัดการด้านศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี” ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมผู้ปกครองมีความคิดเห็นต่อการบริหารจัดการอยู่ในระดับมาก ทั้งด้านการดำเนินงานและด้านทรัพยากรในการบริหาร แสดงให้เห็นว่าการจัดการศึกษาสงเคราะห์มีบทบาทสำคัญและได้รับการยอมรับในระดับหนึ่ง ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า เพศและระดับการศึกษาไม่มีผลต่อความคิดเห็นของนักเรียนต่อการบริหารงานดังกล่าว แต่ผู้ปกครองที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตาม ยังพบปัญหาและอุปสรรคหลายประการ ได้แก่ การบริหารงบประมาณที่ยังขาดประสิทธิภาพและความเชื่อมโยง การมีส่วนร่วมของชุมชนที่ยังไม่เต็มที่ ระบบการช่วยเหลือเด็กยากจนที่ยังไม่เป็นระบบ รวมถึงการขาดการติดตามและประเมินผลการให้ทุนการศึกษา ข้อเสนอแนะสำคัญ ได้แก่ การพัฒนาระบบงบประมาณแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ การเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การจัดระบบการสงเคราะห์ให้ชัดเจน และการติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับการบริหารจัดการด้านศึกษาสงเคราะห์ให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

สรุปภาพรวมการอภิปราย การวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นทั้งหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและเครื่องมือเชิงการบริหารที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการวัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ การบูรณาการหลักธรรมเข้ากับการบริหารไม่เพียงช่วยเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กร แต่ยังช่วยเสริมสร้างคุณค่าทางจิตใจและความสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง “การใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในตำบลหนองหลวง อำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการวิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบของวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยได้องค์ความรู้จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ประการแรก ผลการศึกษาพบว่า หลักสังคหวัตถุ 4 ซึ่งประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา เป็นหลักธรรมที่มุ่งเน้นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลในสังคม และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสามัคคี หลักธรรมดังกล่าวสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการองค์กรทางศาสนาได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากเน้นการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การสื่อสารที่ดี การทำงานเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม และการปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาค ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

ประการที่สอง จากการศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการวัดในตำบลหนองหลวง อำเภอเฝ้าไร่ จังหวัดหนองคาย พบว่า วัดยังคงมีบทบาทสำคัญในฐานะศูนย์กลางทางศาสนา วัฒนธรรม และจิตใจของประชาชนในชุมชน การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด เช่น การจัดกิจกรรมทางศาสนา การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม การพัฒนาสถานที่ และการดำเนินกิจกรรมเพื่อสาธารณประโยชน์ ล้วนต้องอาศัยความร่วมมือจากพระสงฆ์ คณะกรรมการวัด ผู้นำชุมชน และประชาชนในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม การบริหารจัดการวัดในปัจจุบันยังมีความจำเป็นต้องพัฒนาในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน การสื่อสารระหว่างวัดกับชุมชน และการส่งเสริมบทบาทของวัดในการพัฒนาชุมชนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ประการที่สาม ผลการวิจัยสามารถสังเคราะห์เป็นแนวทางการใช้หลักสังคหวัตถุ 4 เพื่อการบริหารจัดการวัดได้อย่างเป็นรูปธรรม กล่าวคือ การนำหลักทานมาใช้ในการส่งเสริมการช่วยเหลือเกื้อกูลกันระหว่างวัดกับชุมชน ทั้งในด้านการสนับสนุนกิจกรรมทางศาสนาและการร่วมกันพัฒนาวัด การใช้หลักปิยวาจาในการสร้างการสื่อสารที่ดีระหว่างพระสงฆ์กับประชาชน เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจและความไว้วางใจซึ่งกันและกัน การใช้หลักอัตถจริยาในการดำเนินกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมพัฒนาชุมชนและการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และการใช้หลักสมานัตตตาในการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกกลุ่มได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและพัฒนาวัดอย่างเท่าเทียมกัน

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นว่า การประยุกต์ใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการบริหารจัดการวัดสามารถช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างวัดกับชุมชน ทำให้ประชาชนเกิดความศรัทธาและมีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของวัด ส่งผลให้เกิดความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของวัดมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมบทบาทของวัดในการเป็นศูนย์กลางทางศาสนาและศูนย์กลางของชุมชน ดังนั้น องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้สามารถสรุปได้ว่า หลักสังคหวัตถุ 4 เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการวัดที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างวัดกับประชาชน และการดำเนินกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ซึ่งจะช่วยให้วัดสามารถดำรงบทบาทในการเป็นศูนย์กลางทางศาสนา ศูนย์กลางทางวัฒนธรรม และศูนย์กลางทางสังคมของชุมชนได้อย่างยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาหลักสังคหวัตถุ 4 ในพระพุทธศาสนา (2) ศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาส และ (3) เสนอแนวทางการใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ในการบริหารจัดการวัด โดยเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า หลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา เป็นหลักธรรมสำคัญที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการวัดได้อย่างเหมาะสม โดยช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดี ความร่วมมือ และความสามัคคีระหว่างพระสงฆ์กับประชาชน ในด้านสภาพปัจจุบัน พบว่า การบริหารจัดการวัดมีการดำเนินงานครอบคลุมด้านการปกครอง การเงิน การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และความสัมพันธ์กับชุมชน โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้นำหลัก และมีความร่วมมือ

จากคณะกรรมการวัดและประชาชน อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดในด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน การสื่อสาร และความเป็นระบบของการบริหาร สำหรับแนวทางการพัฒนา พบว่าการนำหลักสังคหวัตถุ 4 มาประยุกต์ใช้สามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการวัดโดยส่งเสริมการแบ่งปัน การสื่อสารที่ดี การทำประโยชน์ต่อส่วนรวม และความเสมอภาค ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาวัดและชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งจากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ข้อเสนอแนะจากการวิจัย ดังนี้ **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1.1 ระดับนโยบาย ควรส่งเสริมให้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักสังคหวัตถุ 4 มาใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการวัดสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของพระสงฆ์ด้านการบริหารจัดการวัดควบคู่กับหลักธรรม ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างวัด หน่วยงานภาครัฐ และชุมชนในการพัฒนาวัด 1.2 ระดับการปฏิบัติ วัดและชุมชน เจ้าอาวาสควรใช้หลักทานในการส่งเสริมการแบ่งปันและการมีส่วนร่วมของประชาชน ควรใช้หลักปิยวาจาในการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจและลดความขัดแย้ง ส่งเสริมการใช้หลักอัตถจริยาในการดำเนินกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของชุมชน ใช้หลักสมานัตตตาในการสร้างความเสมอภาคและเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม พัฒนาระบบการบริหารจัดการวัดให้มีความโปร่งใส เป็นระบบ และตรวจสอบได้ 1.3 ระดับชุมชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมของวัด ใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาคุณธรรมและสร้างความสามัคคี สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัดกับองค์กรในชุมชน **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 ควรศึกษาการพัฒนารูปแบบ (Model) การบริหารจัดการวัดตามหลักสังคหวัตถุ 4 อย่างเป็นระบบ 2.2 ควรมีการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของการนำหลักสังคหวัตถุ 4 ไปใช้ 2.3 ควรศึกษาการเปรียบเทียบกับหลักธรรมอื่น เช่น ไตรสิกขา สาราณียธรรม หรือพละ 5 2.4 ควรขยายพื้นที่ศึกษาไปยังวัดในจังหวัดอื่น เพื่อเพิ่มความครอบคลุมของข้อมูล 2.5 ควรศึกษาผลกระทบระยะยาวของการใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ต่อการพัฒนาชุมชน

เอกสารอ้างอิง

กรมการศาสนา. (2550). บทบาทวัดกับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงวัฒนธรรม.

ชาย โพธิสิตา. (2552). ศาสตร์และศิลป์การวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง.

ประเวศ วะสี. (2541). การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร: หมอชาวบ้าน.

พระครูใบฎีกาสมยศ ปสนฺโน (จันทรวิเชียร). (2568). การบริหารจัดการด้านศึกษาสงเคราะห์ของพระสังฆาธิการ ในอำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูภาวนาคุณาธาร (สุชิน คุณธโร). (2567). การบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในเขตปกครองคณะสงฆ์ตำบลเขาชะงุ้ม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2538). การศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2546). พุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2551). การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระมหาประภาส วีรพโล (พลจ่า). (2568). ศึกษาภาวะผู้นำของเจ้าอาวาสกับการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของชุมชน:กรณีศึกษาเจ้าอาวาสในเขตตำบลหนองจ๊อม อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วิจิตร ศรีสอ้าน. (2549). การบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). แนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สพฐ.

สุมน อมรวิวัฒน์. (2547). การปฏิรูปการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

EFFECTS OF BLENDED LEARNING INTEGRATED WITH OBE USING MOOCS IN A SWIMMING COURSE ON STUDENT ACHIEVEMENT AT GUANGXI TRANSPORT VOCATIONAL AND TECHNICAL COLLEGE*

Xu Jinglin[1] and Luxsamee Chimwong[2]

[1-2]Faculty of Physical Education, Sports and Health,

Srinakharinwirot University, Thailand

Corresponding author E-mail: Luxsamee@g.swu.ac.th

Received 14 June 2026; Revised 7 July 2026; Accepted 9 July 2026

Abstract

This study is a quasi-experimental research project designed to 1) develop a blended learning model integrated with Outcome-Based Education (OBE) using MOOCs for a swimming course. 2) compare the effects of this blended learning model on student achievement before the intervention, after 4 weeks, and after 8 weeks. 3) study student learning satisfaction regarding the blended learning model. The sample consists of 34 male students selected via random sampling, who will undergo a breaststroke skill test. The intervention lasted eight weeks and combined 45-minute online MOOC-based learning sessions with 90-minute face-to-face practical instruction each week. Data were collected at three time points (pre-test, mid-test, and post-test) using the Breaststroke Knowledge and Skill Assessment, while learning satisfaction was assessed at the end of the

Citation:

* Xu Jinglin and Luxsamee Chimwong. (2026). Effects Of Blended Learning Integrated With Obe Using Moocs In A Swimming Course On Student Achievement At Guangxi Transport Vocational And Technical College. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 156-173.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

intervention. Data were analyzed using descriptive statistics and repeated-measures ANOVA.

The results indicated that: 1) The blended learning model was highly appropriate, with expert validation scores ranging from 0.60 to 0.80. 2) Students showed significant improvements ($p < .05$) in breaststroke knowledge (from 16.95 to 26.59) and practical skills (from 38.15 to 61.68) across three measurements. 3) Students reported high learning satisfaction ($M = 4.25$). These findings indicate that the MOOC-based blended learning model integrated with OBE effectively enhances learning achievement and provides a positive learning experience for vocational students.

Keywords: Blended Learning, Outcome-Based Education, MOOCs, Swimming

Introduction

Driven by China's Internet + Education national strategy (State Council of China, 2015), the integration of information technology into education has accelerated the transformation from traditional teacher-centered instruction to learner-centered pedagogies, particularly in physical education (PE).

However, swimming instruction in Chinese higher vocational colleges continues to face several challenges, including the separation of theoretical learning from practical application, limited access to swimming facilities, large class sizes, and insufficient opportunities for individualized instruction. Conventional lecture–demonstration–practice approaches often result in poor retention of swimming techniques and safety knowledge, thereby reducing learning effectiveness and increasing safety risks (Wang et al., 2022).

Outcome-Based Education (OBE) emphasizes the design of curricula, teaching strategies, and assessment based on clearly defined learning outcomes (Harden, 2007). Blended learning, which integrates online and face-to-face instruction (Sannicandro et al., 2021), provides an effective approach for

implementing OBE. In particular, Massive Open Online Courses (MOOCs) enable students to acquire theoretical knowledge flexibly while allowing classroom time to focus on practical skill development and interactive learning. Although previous studies have demonstrated the effectiveness of blended learning in physical education (Wang et al., 2022; Wang et al., 2023), limited research has examined the integration of MOOC-based blended learning with the OBE framework in higher vocational swimming education. Therefore, this study aims to address this research gap by developing and evaluating an integrated MOOC-based blended learning model grounded in OBE principles.

Objectives

1. Develop of a blended learning integrated with outcome-based education using MOOCs in a swimming course on student achievement at Guangxi Transport Vocational and Technical College.

2. Compare the effects of blended learning integrated with outcome-based education using MOOCs in a swimming course on student achievement at Guangxi Transport Vocational and Technical College before, after 4 weeks and 8 weeks.

3. Study the learning satisfaction of blended learning integrated with outcome-based education using MOOCs in a swimming course on student achievement at Guangxi Transport Vocational and Technical College.

Literature Review

1. Blended Learning

Blended learning integrates face-to-face instruction with online learning to provide flexible and learner-centered educational experiences (Sannicandro et al., 2021). In skill-based disciplines such as swimming, online learning supports the acquisition of theoretical knowledge and technique demonstration, while

face-to-face sessions focus on practical application, feedback, and skill refinement (Garrison & Vaughan, 2008). A course is generally considered blended when at least 25% of its content is delivered online (Alsowayegh et al., 2019).

Massive Open Online Courses (MOOCs) have become an important platform for blended learning by providing scalable, high-quality learning resources that students can access at their own pace (Alkasasbeh et al., 2024). In swimming education, MOOCs facilitate visual learning through instructional videos, reinforce theoretical understanding, and maximize limited pool time by shifting knowledge acquisition to the online environment (Chen & Song, 2024).

2. Outcome-Based Education (OBE)

Outcome-Based Education (OBE) is a learner-centred approach that designs curriculum, teaching, and assessment around clearly defined learning outcomes (Spady, 1994; Harden, 2007). Unlike traditional teacher-centred instruction, OBE emphasizes demonstrated competencies, making it particularly suitable for practical and skill-oriented courses.

Recent studies have shown that OBE enhances teaching effectiveness in vocational physical education by improving instructional consistency and students' practical performance in swimming (Zhao et al., 2024). The integration of MOOCs with OBE further strengthens this approach by aligning online learning activities with predefined learning outcomes. Moreover, learning analytics generated through MOOC platforms support continuous assessment and feedback, enabling evidence-based instructional improvement and promoting students' self-efficacy and learning achievement (Alkasasbeh et al., 2024; Liu, 2024).

3. Breaststroke and Assessment

Contemporary swimming assessment emphasizes competency-based evaluation rather than relying solely on performance outcomes such as completion time or distance. Comprehensive assessment frameworks evaluate

technical proficiency, movement coordination, endurance, and practical performance, consistent with the principles of OBE (Harden, 2007; Zhao et al., 2024). Such multidimensional assessment provides more accurate evidence of students' learning progress and helps instructors identify common technical deficiencies (Wang et al., 2022).

Within a MOOC-supported blended learning environment, assessment becomes more comprehensive through the integration of formative learning analytics and summative practical evaluation. Online learning records, including video engagement and quiz performance, complement offline skill assessment and support continuous competency development. Empirical studies have reported that students receiving standardized MOOC-supported swimming instruction demonstrate significantly greater improvement in breaststroke technique than those receiving conventional instruction (Chen & Song, 2024).

4. Relevant Research

Recent empirical evidence further supports the effectiveness of integrating MOOCs with OBE in blended swimming education. Longitudinal, quasi-experimental, and meta-analytic studies consistently indicate that this integrated approach enhances students' technical performance, learning self-efficacy, and knowledge retention while reducing performance disparities among learners with different prior skill levels (Alkasasbeh et al., 2024; Chen et al., 2023). These improvements are primarily attributed to the combination of flexible online learning, continuous formative assessment through learning analytics, and individualized offline feedback, which together establish a continuous learning and improvement cycle consistent with OBE principles. Furthermore, OBE-oriented blended learning frameworks incorporating structured MOOC activities have been shown to produce greater gains in breaststroke technique than conventional instructional approaches (Reyes & Santos, 2022).

Methodology

The research steps are as follows:

1. Population and Sample

The target population consisted of 340 second-year students from 10 classes majoring in Automobile Maintenance who were enrolled in a swimming course at Guangxi Transport Vocational and Technical College.

The study sample comprised 34 students selected through simple random sampling from the target population. All selected participants completed the breaststroke skill assessment before participating in the intervention.

The criteria for selecting the sample groups are as follows:

Inclusion Criteria:

1. Male second-year students majoring in Automobile Maintenance at Guangxi Transport Vocational and Technical College, aged between 19 and 21 years.

2. No prior formal or systematic swimming instruction; however, participants must have completed the college's standardized swimming safety training and be eligible to participate in the regular swimming course.

3. Good physical health, with no history of serious aquatic sports injuries or recent major medical conditions that could interfere with swimming practice.

Exclusion Criteria:

1. A history of severe injuries to the knees, ankles, or shoulders that could adversely affect swimming performance.

2. Current illnesses or injuries (e.g., skin diseases, fractures, or other medical conditions) requiring rehabilitation or medication that would prevent participation in water-based activities.

3. Unable to attend the scheduled online + offline blended learning and examination arrangements within the 8-week study period due to special reasons such as leave of absence.

2. Research Instruments

Three research instruments were employed in this study.

1. Blended Learning Instructional Plan: a MOOC-based blended learning instructional plan integrated with Outcome-Based Education (OBE) was developed by the researchers. The intervention was implemented over eight weeks, with two sessions per week. Each session consisted of 45 minutes of online learning and 90 minutes of face-to-face instruction. The online component included learning materials on swimming safety, breaststroke techniques, instructional videos, and online feedback activities, while the face-to-face component emphasized practical skill training, error correction, group practice, and individualized coaching. The instructional design followed the OBE framework by aligning learning outcomes, instructional activities, and assessment. Content validity was established through evaluation by five experts using the Item-Objective Congruence (IOC) technique. The IOC values ranged from 0.60 to 0.80, exceeding the acceptable criterion of 0.50, indicating satisfactory content validity.

2. The Breaststroke Knowledge Test was used to assess students' knowledge before the intervention, as well as after weeks 4 and 8. The test consisted of 30 points evaluating theoretical knowledge in swimming safety, breaststroke principles, and self-rescue techniques.

The IOC values ranged from 0.60 to 0.80, exceeding the acceptable criterion of 0.50, indicating satisfactory content validity. The Cronbach's alpha for the reliability analysis was 0.79, based on data from forty sophomore students who were similar to the research subjects but did not participate in the formal experiment. The objectivity was 0.87. The Discrimination is 0.33-0.52. The difficulty is 0.29-0.78.

3. Learning Satisfaction Scale was measured using a 20-item questionnaire adapted from previous studies (Zeng et al., 2025). The instrument consisted of four dimensions: (1) online learning resources, (2) teaching model, (3) perceived

learning outcomes, and (4) teaching support. Responses were rated on a five-point Likert scale ranging from 1 (strongly disagree) to 5 (strongly agree). The content validity was evaluated by five experts using the Content Validity Index (CVI). All items achieved an Item-Level CVI (I-CVI) of 1.00, indicating excellent content validity. Internal consistency reliability was satisfactory, with a Cronbach's alpha coefficient of 0.83.

3. Data Collection

Prior to data collection, permission to conduct the study was obtained from Guangxi Transport Vocational and Technical College, and ethical approval was granted by the institutional Research Ethics Committee. Eligible participants were informed of the study objectives and procedures, and written informed consent was obtained before participation.

A pre-test was administered to the 34 participants using the Breaststroke Knowledge and Skill Assessment to determine their baseline level of knowledge and performance. The intervention was then implemented over an eight-week period using a MOOC-based blended learning model integrated with Outcome-Based Education (OBE). Instruction was delivered twice weekly, consisting of 45 minutes of online learning and 90 minutes of face-to-face practical training. The online component emphasized theoretical knowledge and self-directed learning, whereas the face-to-face sessions focused on skill practice, error correction, group activities, and individualized feedback.

Participants were assessed at three time points: before the intervention (Week 0), at the midpoint (Week 4), and after the intervention (Week 8) using the same Breaststroke Knowledge and Skill Assessment. The Learning Satisfaction Scale was administered at Weeks 4 and 8 to evaluate students' perceptions of the blended learning experience.

Upon completion of data collection, all responses were reviewed for completeness and accuracy. Missing or inconsistent data were verified where

necessary before the dataset was finalized for statistical analysis

4. Data Analysis

1. To compare the mean (M) and standard deviation (S.D.) of breaststroke knowledge scores and breaststroke skill performance before learning, after week 4, and after week 8 using a One-way repeated measures analysis.

2. To calculate the mean (M) and standard deviation (S.D.) of students' learning satisfaction completing the course.

Results

1. An 8-week detailed teaching plan.

Each instructional week consisted of a 45-minute MOOC-based online session and a 90-minute face-to-face practical swimming session. The instructional plan demonstrated satisfactory content validity, as confirmed by five experts, with Item-Objective Congruence (IOC) values ranging from 0.60 to 0.80. The progressive structure of the eight-week instructional plan is presented in Table 1.

Table 1 Item-Objective Congruence (IOC) Values from Expert Validation of the 8-Week Breaststroke Swimming Course Lesson Plan (N = 5 Experts)

Week	Item	Expert 1	Expert 2	Expert 3	Expert 4	Expert 5	IOC
Week 1	1. Online	+1	+1	0	+1	+1	0.80
	2. Offline -Warm up -Core practice -Summary & feedback	+1	0	+1	+1	+1	0.80
	3. Objectives	+1	+1	+1	0	+1	0.80

	4. Assessment	+1	0	+1	+1	0	0.60
	1. Online	+1	+1	0	+1	+1	0.80
Week	2. Offline	0	+1	+1	+1	+1	0.80
2	3. Objectives	+1	+1	+1	+1	0	0.80
	4. Assessment	+1	0	+1	+1	+1	0.80
	1. Online	+1	+1	+1	0	+1	0.80
Week	2. Offline	+1	0	+1	+1	+1	0.80
3	3. Objectives	+1	+1	0	+1	+1	0.80
	4. Assessment	0	+1	+1	+1	+1	0.80
	1. Online	+1	+1	+1	+1	0	0.80
Week	2. Offline	+1	0	+1	+1	+1	0.80
4	3. Objectives	+1	+1	+1	0	+1	0.80
	4. Assessment	+1	+1	0	+1	+1	0.80
	1. Online	+1	+1	0	+1	+1	0.80
Week	2. Offline	+1	+1	+1	0	+1	0.80
5	3. Objectives	0	+1	+1	+1	+1	0.80
	4. Assessment	+1	0	+1	+1	+1	0.80
	1. Online	+1	+1	+1	+1	0	0.80
Week	2. Offline	+1	0	+1	+1	+1	0.80
6	3. Objectives	+1	+1	0	+1	+1	0.80
	4. Assessment	+1	+1	+1	0	+1	0.80
	1. Online	+1	+1	+1	0	+1	0.80
Week	2. Offline	+1	+1	0	+1	+1	0.80
7	3. Objectives	+1	0	+1	+1	+1	0.80
	4. Assessment	0	+1	+1	+1	+1	0.80
	1. Online	+1	+1	+1	+1	0	0.80
Week	2. Offline	+1	0	+1	+1	+1	0.80
8	3. Objectives	+1	+1	0	+1	+1	0.80

4. Assessment	+1	+1	+1	0	+1	0.80

Note. The assessment results from five experts in the field of physical education and sports science ranged from 0.60 to 0.80, exceeding the acceptable criterion of 0.50, indicating satisfactory content validity.

The instructional plan demonstrated satisfactory content validity, as confirmed by three experts. As shown in Table 1, the Item-Objective Congruence (IOC) values ranged from 0.60 to 0.80, which meets the criterion for acceptable validity (IOC ≥ 0.60).

Table 2 One-Way Repeated Measures Analysis of Variance (ANOVA) for Students' Swimming Knowledge (N = 34, Total Score = 30)

Source of Variation	SS	df	MS	F	p-value
Between Subjects	419.54	33	12.71	10.99*	0.00
Training Duration	1584.19	2	792.10	684.56*	0.00
Error	76.37	66	1.16	-	-

Note. *Significant at the .05 level

According to Table 2, one-way repeated-measures ANOVA results show that students’ breaststroke knowledge scores differed significantly across pre-test, Week 4, and Week 8 ($p < 0.05$). Therefore, Bonferroni post hoc comparisons were conducted, as shown in Table 18.

Table 3 Pairwise Comparison of Students' Breaststroke Knowledge Across Different Training Durations

Time Points	Mean	Pretest	Post-test (Week 4)	Post-test (Week 8)
Pretest	16.95	-	0.72*	0.68*
Post-test (Week 4)	21.41	0.72*	-	0.76*
Post-test (Week 8)	26.60	0.68*	0.76*	-

Note. *Significant at the .05 level

As shown in Table 3, students' breaststroke knowledge scores at Week 4 and Week 8 were significantly different from those in the pretest. Meanwhile, the difference between Week 8 and Week 4 was also statistically significant ($p < 0.05$).

Table 4 One-Way Repeated-Measures ANOVA of Students' Breaststroke Skills (N = 34)

Source of Variation	SS	df	MS	F	p-value
Experimental Group	328.67	33	9.96	7.82	0.003
Training Duration	1842.35	2	921.18	851.54	0.007
Error	84.19	66	1.27	-	-

As shown in Table 4, students' breaststroke skill scores differed extremely significantly across pre-test, Week 4, and Week 8 ($p < 0.05$). The teaching intervention had an outstanding effect on skill improvement.

To further clarify differences in skill scores across stages, Bonferroni post hoc comparisons were conducted, as shown in Table 5.

Table 5 Pairwise Comparison of Students' Breaststroke Skill Across Different Training Durations

Time Points	Mean	Pretest	Post-test (Week 4)	Post-test (Week 8)
Pretest	38.15	-	0.74*	0.75*
Post-test (Week 4)	50.46	0.74*	-	0.82*
Post-test (Week 8)	61.68	0.75*	0.82*	-

Note. *Significant at the .05 level

As shown in Table 5, after Bonferroni correction, pairwise differences in breaststroke skill scores across the three time points were all extremely significant ($p < 0.001$). The difference between pretest and Week 8 was the most prominent, indicating that after 8 weeks of teaching, students' breaststroke skill level achieved a qualitative leap. The difference between Week 4 and Week 8 was also significant, showing that the later skill consolidation and strengthening were effective. Students' movement standardization and coherence continued to be optimized, and skill mastery was constantly deepened.

3. Student Learning Satisfaction

At the end of the 8-week intervention, students reported a high level of satisfaction with the MOOC-based blended learning integrated with OBE model ($M = 4.25$, $SD = 0.37$), falling within the "satisfied" range. Satisfaction scores increased significantly from Week 4 ($M = 3.82$, $SD = 0.41$) to Week 8 ($M = 4.25$, $SD = 0.37$), as confirmed by a paired-samples t-test, $t(33) = 6.89$, $p < .001$, with a large effect size (Cohen's $d = 1.18$). Among the satisfaction dimensions at Week 8, the highest-rated aspect was the practicality of online resources, followed by

perceived learning outcomes. Although the adaptability of the teaching model received the lowest score, it remained at a “satisfied” level, indicating generally positive student perceptions with minor areas for improvement.

Table 6 Student Learning Satisfaction at Different Stages (n=34)

Dimension	After 4 weeks (M, SD)	After 8 weeks (M, SD)
Practicality of Online Resources	3.79 (0.43)	4.38 (0.39)
Adaptability of Teaching Mode	3.68 (0.45)	4.17 (0.42)
Perception of Learning Effects	3.92 (0.40)	4.32 (0.35)
Satisfaction with Teaching Support	3.75 (0.44)	4.13 (0.45)
Total Satisfaction Score	3.82 (0.41)	4.25 (0.37)

Note. Scale: 3.50–4.49 = Satisfied.

Discussion

The effectiveness of the proposed MOOC-based blended learning model integrated with Outcome-Based Education (OBE) is supported by satisfactory content validity (IOC = 0.60–0.80), reflecting a coherent alignment between instructional design and learning objectives. This alignment is grounded in Khan’s Octagonal Framework for blended learning combined with the backward design principle of OBE, in which learning outcomes are first defined and instructional activities are subsequently structured to ensure goal attainment through both online (MOOC-based theoretical learning) and offline (practical skill training) components.

The significant and continuous improvement in students' knowledge and skill performance can be attributed not merely to increased instructional exposure, but to the structured OBE-MOOC closed-loop system, which integrates cognitive preparation (online learning), practical application (offline training), and iterative feedback. The staged assessment approach (pre-test, Week 4, and Week 8) further strengthened learning progression by providing clear performance benchmarks and promoting learner motivation. The observed reduction in score variability also reflects the inclusive nature of OBE, which emphasizes ensuring minimum competency achievement for all learners rather than only high-performing students. These findings are consistent with previous studies reporting positive effects of OBE-supported blended learning on skill-based learning outcomes in physical education contexts (Chen & Song, 2024; Alkasasbeh et al., 2024).

Regarding learning satisfaction, the high overall score (M = 4.25) indicates strong acceptance of the instructional model. The highest-rated dimension, "Practicality of Online Resources," highlights the value of MOOC flexibility, particularly the ability to repeatedly access and review instructional videos. The "Perception of Learning Effects" dimension further suggests that students were able to recognize their own learning progress within the OBE framework. These findings are consistent with the Technology Acceptance Model (Davis, 1989), which emphasizes perceived usefulness and ease of use as key determinants of satisfaction. In addition, the significant increase in satisfaction from Week 4 to Week 8 suggests that familiarity with the blended learning environment and staged assessment system enhances student engagement and acceptance, in line with recent research on blended learning adaptation and student engagement (Zidi et al., 2025).

Recommendations

1. Recommendations for Practice

Vocational colleges are encouraged to adopt the MOOC-based blended learning model integrated with OBE for swimming and other skill-based physical education courses. Adequate institutional support should be provided for digital platform maintenance, video production, and access to practical training facilities. In addition, a reusable repository of short (5–10 minutes) MOOC videos covering core swimming skills (e.g., leg kick, arm stroke, and breathing coordination) should be developed to enhance teaching efficiency and reduce instructional workload.

Teachers are advised to strengthen their digital competencies in developing online learning materials, managing MOOC platforms, and providing timely feedback. Learning analytics derived from staged assessments should be utilized to monitor student progress and adjust face-to-face instruction in accordance with OBE principles.

For assessment systems, a balanced evaluation framework should be implemented by integrating formative assessments (e.g., online engagement, assignments, and weekly skill checks) with summative assessments (e.g., final theoretical test and 25-meter swimming performance test) to ensure comprehensive evaluation of knowledge, skills, and learning attitudes.

2. Recommendations for Future Research

Future studies are recommended to employ more rigorous experimental designs, particularly randomized controlled trials with comparison groups, to strengthen causal inference and minimize threats to internal validity. In addition, research should expand to larger and more diverse populations, including female students, different academic majors, and multi-regional samples. Longitudinal studies are also suggested to examine the long-term retention of knowledge and swimming skills following the intervention.

References

Alsowayegh, N. H., Bardesi, H. J., Ibrahim, G., & Sipra, M. A. (2019). Engaging students through blended learning activities to augment listening and speaking. Arab World English Journal, Special Issue on CALL, 5. https://ssrn.com/abstract=3431776

Chen, S. W., & Song, X. Z. (2024). Study on the influencing factors of English learning anxiety of public normal school students [In Chinese]. New Explorations in Education and Teaching, 2(2), 3918. https://doi.org/10.18686/neet.v2i2.3918

Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. MIS Quarterly, 13(3), 319–340. https://doi.org/10.2307/249008

Garrison, D. R., & Vaughan, N. D. (2008). Blended learning in higher education: Framework, principles, and guidelines. Jossey-Bass. https://doi.org/10.1002/9781118269558

Harden, R. M. (2007). Outcome-based education: The future is today. Medical Teacher, 29(7), 625–629. https://doi.org/10.1080/01421590701729930

Liu, L. (2024). Research on the application of the BOPPPS model based on OBE concept in online teaching of university physical education general courses [In Chinese]. World Education Forum, 2(10), 6567. https://doi.org/10.70711/wef.v2i10.6567

Reyes, J., & Santos, M. (2022). Flipped vs. flex blended learning frameworks in OBE outcome-driven swimming courses. Asian Journal of Physical Education and Recreation, 28(2), 78–95.

Sannicandro, K., De Santis, A., Bellini, C., & Minerva, T. (2021). Blended learning design for teaching innovation: University teachers' perceptions. Research on Education and Media, 13(1), 36–45. https://doi.org/10.2478/rem-2021-0011

Spady, W. G. (1994). Outcome-based education: Critical issues and answers. American Association of School Administrators. https://eric.ed.gov/?id=ED380910

State Council of China. (2015). Guidance of the State Council on actively promoting the “Internet Plus” action (No. 40 [2015]). The Central People’s Government of the People’s Republic of China. https://www.gov.cn/zhengce/content/2015-07/04/content_10002.htm

Wang, C., Omar Dev, R. D., Soh, K. G., Mohd Nasiruddin, N. J., Yuan, Y., & Ji, X. (2022). Effects of blended learning in physical education among university students: A systematic review. Education Sciences, 12(8), 530. https://doi.org/10.3390/educsci12080530

Wang, C., Omar Dev, R. D., Soh, K. G., Mohd Nasiruddin, N. J., Yuan, Y., & Ji, X. (2023). Blended learning in physical education: A systematic review. Frontiers in Public Health, 11, 1073423. https://doi.org/10.3389/fpubh.2023.1073423

Zhao, H. J., Lim, S. P., & Xin, Z. Z. (2024). Reshaping physical education curricula through the outcome-based education philosophy. International Journal of Evaluation and Research in Education (IJERE), 13(4), 2536–2543. https://doi.org/10.11591/ijere.v13i4.28673

Zeng, Y., Yang, K., & Yang, Y. (2025). Grey correlation analysis on influencing factors of online learning satisfaction of college students' Chinese course. International Journal of Continuing Engineering Education and Life Long Learning, 35(3-4), 217-231. https://doi.org/10.1504/IJCEELL.2025.146012

Zidi, C., Jalaludin, N. A., & Rasul, M. S. (2025). Does cognitive load moderate students’ learning engagement mechanism in blended learning? International Journal of Evaluation and Research in Education (IJERE), 14(5). https://doi.org/10.11591/ijere.v14i5.34333

FACTORS AFFECTING MENTAL HEALTH AMONG CHINESE COLLEGE STUDENTS*

Jin Lei[1] and Pasana Chularut[2]

[1-2]Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Thailand

Corresponding author E-mail: pasana@g.swu.ac.th

Received 23 June 2026; Revised 1 July 2026; Accepted 3 July 2026

Abstract

This study aimed 1) to investigate the relationship between social support, academic stress, self-esteem, resilience, mental health literacy, and mental health, and 2) to examine the factors affecting mental health among college students at Yuncheng Preschool Education College. The sample consisted of 362 college students at Yuncheng Preschool Education College selected through stratified random sampling. The research instruments were questionnaires measuring mental health, social support, academic stress, self-esteem, resilience, and mental health literacy. Data were analyzed using descriptive statistics, Pearson's correlation analysis, and multiple regression analysis.

The findings revealed that 1) social support, self-esteem, resilience, and mental health literacy were positively related to mental health, whereas academic stress was negatively related to mental health, and 2) academic stress, self-esteem, and resilience significantly affected mental health among Chinese college students. The findings suggest that reducing academic stress and

Citation:

* Jin Lei and Pasana Chularut. (2026). Factors Affecting Mental Health Among Chinese College Students. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 174-186.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

strengthening psychological resources can effectively improve students' mental health and well-being.

Keywords: Mental Health, Social Support, Academic Stress, Self-Esteem, Resilience

Introduction

Mental health has become a major public health concern worldwide, especially among college students who face increasing academic, social, and psychological pressures. College students are in a critical stage of personal development and are particularly vulnerable to mental health problems such as anxiety, depression, and emotional distress. Previous studies have shown that mental health problems significantly affect students' academic performance, social adjustment, and overall quality of life (Pedrelli et al., 2015). Academic stress, especially in competitive educational environments, has been identified as a major contributor to psychological distress among university students (Barbayannis et al., 2022; Pascoe et al., 2020).

Among Chinese college students, mental health issues have attracted growing attention due to intense academic competition, employment pressure, and social expectations. Mental health is influenced by multiple psychological and environmental factors. Social support is considered an important protective factor that helps individuals cope with stress and maintain psychological well-being (Cohen & Wills, 1985). According to Relational Regulation Theory, supportive relationships contribute significantly to better mental health outcomes (Lakey & Orehek, 2011). In contrast, excessive academic stress may negatively affect students' mental health and increase psychological burden (Córdova Olivera et al., 2023).

In addition, self-esteem and resilience are important psychological resources associated with mental health. High self-esteem has been shown to

improve psychological well-being and reduce the risk of anxiety and depression (Orth & Robins, 2014; Rosenberg, 1965). Similarly, resilience helps individuals adapt to challenges and recover from adversity, making it a key protective factor for mental health (Connor & Davidson, 2003). Mental health literacy also plays an important role, as better understanding of mental health enables students to recognize psychological problems and seek appropriate support (O'Connor & Casey, 2015).

Although previous studies have examined individual factors related to mental health, limited research has explored the combined effects of social support, academic stress, self-esteem, resilience, and mental health literacy among Chinese college students. Therefore, this study aims to investigate the relationships among these variables and identify the factors affecting mental health among Chinese college students.

Objectives

1. To investigate the relationship between social support, academic stress, self-esteem, resilience, mental health literacy, and mental health.

2. To investigate the factors that affect the mental health of college students at Yuncheng Preschool Education College.

Conceptual Framework

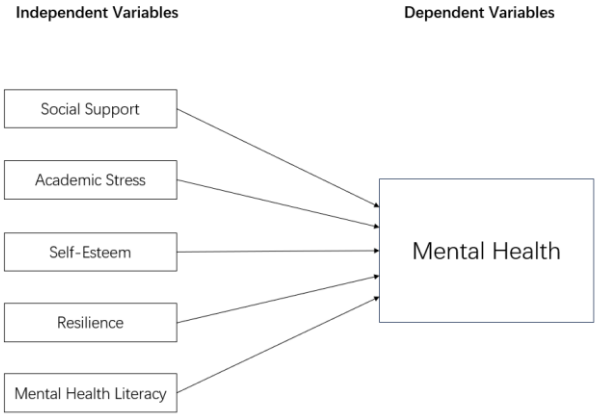

Figure 1 Conceptual Framework

Literature Review

1. Mental Health

Mental health has become an increasingly important issue in higher education, particularly among college students who are exposed to multiple academic, social, and personal challenges. During this stage of life, students are required to manage academic demands while adapting to interpersonal relationships and future career uncertainty. These pressures may increase the risk of psychological distress, including anxiety, depression, and emotional instability. Pedrelli et al. (2015) noted that mental health problems among college students are common and closely associated with academic performance, social adjustment, and daily functioning. Therefore, mental health has become a central concern in educational and psychological research.

2. Social Support and Mental Health

Social support has long been recognized as a key factor in maintaining psychological well-being. According to Cohen and Wills (1985), social support

can reduce the negative effects of stress by providing emotional, informational, and practical assistance. This buffering function becomes particularly important for college students facing academic and personal pressures. Lakey and Orehek (2011) further explained that supportive relationships contribute to mental health through positive daily interactions and emotional regulation. Students who perceive greater support from family, friends, and peers generally demonstrate better emotional adjustment and lower levels of psychological distress.

3. Academic Stress and Mental Health

Academic stress is widely considered one of the most influential factors affecting college students' mental health. Excessive workload, examination pressure, and high academic expectations often lead to psychological burden. Pascoe et al. (2020) found that prolonged academic stress negatively affects students' emotional well-being and increases the risk of anxiety and depression. Similarly, Barbayannis et al. (2022) reported a strong relationship between academic stress and reduced mental well-being among college students. Córdova Olivera et al. (2023) also confirmed that academic stress is a significant predictor of mental health problems. These findings suggest that academic stress remains a major challenge for students' psychological well-being.

4. Self-Esteem and Mental Health

Self-esteem reflects how individuals evaluate their own worth and personal value. Rosenberg (1965) described self-esteem as an important psychological resource influencing emotional and behavioral responses. Students with higher self-esteem are generally more confident and better able to cope with challenges. In contrast, low self-esteem is often associated with emotional vulnerability and psychological distress. Orth and Robins (2014) emphasized that self-esteem plays an important role in psychological development and mental health. For college students, healthy self-esteem contributes to emotional stability and positive adjustment.

5. Resilience and Mental Health

Resilience refers to the ability to adapt successfully to adversity and recover from stressful experiences. Connor and Davidson (2003) identified resilience as a critical factor in coping with life challenges and maintaining psychological well-being. In the context of higher education, resilience helps students manage academic pressure, setbacks, and uncertainty more effectively. Students with stronger resilience tend to demonstrate better emotional regulation and stronger coping abilities, which supports positive mental health outcomes.

6. Mental Health Literacy and Mental Health

Mental health literacy refers to knowledge and understanding related to mental health problems, including their recognition, management, and prevention. O'Connor and Casey (2015) highlighted that mental health literacy helps individuals recognize psychological problems and seek appropriate support when necessary. Among college students, greater mental health literacy improves awareness of mental health issues and encourages help-seeking behavior. This awareness can contribute to early intervention and better psychological well-being.

7. Conceptual Framework and Hypotheses

Drawing on previous studies, this research examines mental health as the dependent variable and social support, academic stress, self-esteem, resilience, and mental health literacy as independent variables. Existing literature indicates that social support, self-esteem, resilience, and mental health literacy are positively associated with mental health, whereas academic stress is negatively associated with mental health.

Based on the conceptual framework, the hypotheses are proposed as follows:

H1: Social support, academic stress, self-esteem, resilience, and mental health literacy are significantly related to mental health among college students.

H2: Social support, academic stress, self-esteem, resilience, and mental health literacy significantly affect mental health among college students.

Methodology

1. Research Design

This study employed a quantitative research design to investigate the relationships between social support, academic stress, self-esteem, resilience, mental health literacy, and mental health among Chinese college students. The study also examined the factors affecting students' mental health.

2. Population and Sample

The population of this study consisted of full-time college students at Yuncheng Preschool Education College in Shanxi Province, China, with a total population of 6,349 students. Based on Krejcie and Morgan's sampling table, 362 students were selected as the sample. Stratified random sampling was used to ensure representative participation.

3. Research Instrument

The research instrument was a structured questionnaire consisting of six parts: mental health, social support, academic stress, self-esteem, resilience, and mental health literacy. The questionnaire used a Likert scale to measure participants' responses. The instrument was tested for validity and reliability before data collection.

4. Data Collection

Data were collected after obtaining permission from the relevant institution. The questionnaires were distributed to the selected participants, and all respondents were informed about the purpose of the study. Participation was voluntary, and confidentiality was assured. Completed questionnaires were collected and prepared for statistical analysis.

5. Data Analysis

The collected data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation. Pearson's correlation analysis was used to examine the relationships among variables, while multiple regression analysis was applied to identify the factors affecting mental health among college students.

Results

1. Results for Objective 1 and Hypothesis 1

Objective 1 aimed to investigate the relationship between social support, academic stress, self-esteem, resilience, mental health literacy, and mental health among college students. Hypothesis 1 proposed that these variables are significantly related to mental health.

Table 1 Descriptive Statistics of Variables

Variables	Mean	SD	Level
Mental Health (Y)	3.4722	0.7011	Moderately High
Social Support (X1)	3.4152	0.7405	Moderately High
Academic Stress (X2)	2.7689	0.8402	Moderate
Self-Esteem (X3)	3.5572	0.7776	Moderately High

Variables	Mean	SD	Level
Resilience (X4)	3.3668	0.7166	Moderate
Mental Health Literacy (X5)	3.5483	0.7642	Moderately High

Table 1 shows the descriptive statistics of all variables. The mean score of mental health was 3.4722, indicating a moderately high level among college students. Most independent variables were at moderate to moderately high levels. Academic stress had the lowest mean score, while self-esteem had the highest.

Table 2 Correlation Analysis between Variables and Mental Health

Variables	r	Sig.
Social Support (X1)	.771**	.000
Academic Stress (X2)	-.475**	.000
Self-Esteem (X3)	.711**	.000
Resilience (X4)	.668**	.000
Mental Health Literacy (X5)	.562**	.000

Note: **p < .01

The correlation analysis revealed significant relationships between all independent variables and mental health. Social support showed the strongest positive correlation with mental health ($r = .771$, $p < .01$), followed by self-esteem ($r = .711$, $p < .01$) and resilience ($r = .668$, $p < .01$). Mental health literacy was also positively related to mental health ($r = .562$, $p < .01$). In contrast, academic stress showed a significant negative relationship with mental health ($r = -.475$, $p < .01$). These results support Hypothesis 1.

2. Results for Objective 2 and Hypothesis 2

Objective 2 aimed to investigate the factors affecting mental health among college students. Hypothesis 2 proposed that social support, academic stress, self-esteem, resilience, and mental health literacy significantly affect mental health.

Table 3 Regression Model Summary

R	R^2	Adjusted R^2
.839	.704	.702

Table 3 shows that the regression model had strong explanatory power. The independent variables explained 70.4% of the variance in mental health.

Table 4 ANOVA

F	Sig.
259.647	.000

Table 4 indicates that the regression model was statistically significant ($p < .001$), confirming that the independent variables jointly affected mental health.

Table 5 Regression Coefficients

Variables	Beta	Sig.
Social Support (X1)	.493	.000
Academic Stress (X2)	-.240	.000
Self-Esteem (X3)	.201	.000
Resilience (X4)	.154	.000
Mental Health Literacy (X5)	-.064	.107

The regression analysis showed that social support had the strongest positive effect on mental health (β = .493, $p < .001$). Academic stress had a significant negative effect (β = −.240, $p < .001$), indicating that higher academic pressure reduced mental health. Self-esteem (β = .201, $p < .001$) and resilience (β = .154, $p < .001$) also significantly affected mental health. However, mental health literacy did not significantly predict mental health ($p > .05$). Therefore, Hypothesis 2 was partially supported.

Table 6 Summary of Hypothesis Testing

Hypothesis	Result
H1	Supported
H2	Partially Supported

The findings indicate that both external and internal factors contribute to mental health among Chinese college students. Social support emerged as the strongest predictor, while academic stress, self-esteem, and resilience also played significant roles.

Discussion

The findings for Objective 1 showed that social support, self-esteem, resilience, and mental health literacy were positively related to mental health, while academic stress was negatively related to mental health among Chinese college students. These findings are consistent with previous studies. Cohen and Wills (1985) and Lakey and Orehek (2011) found that social support improves psychological well-being. Similarly, Pascoe et al. (2020) and Barbayannis et al. (2022) reported that academic stress negatively affects students' mental health.

Regarding Objective 2, the results showed that social support, academic stress, self-esteem, and resilience significantly affected mental health, whereas

mental health literacy did not significantly predict mental health. Social support had the strongest effect, indicating the importance of external support systems. Academic stress negatively affected mental health, while self-esteem and resilience positively contributed to mental well-being. These findings suggest that both external and internal factors play important roles in students' mental health.

Recommendation

Educational institutions should strengthen support systems to promote students' mental health. Universities should provide counseling services, peer support programs, and mental health activities to enhance social support and reduce academic stress. In addition, schools should create a supportive learning environment that helps students improve self-esteem and resilience.

Future studies should expand the research scope by including students from different universities and regions in China. Additional variables such as family background, financial stress, and emotional regulation may also be considered to provide a broader understanding of factors affecting mental health among college students.

References

Barbayannis, G., Bandari, M., Zheng, X., Baquerizo, H., Pecor, K. W., & Ming, X. (2022). Academic stress and mental well-being in college students: Correlations, affected groups, and COVID-19. Frontiers in Psychology, 13, Article 886344. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.886344

Cohen, S., & Wills, T. A. (1985). Stress, social support, and the buffering hypothesis. Psychological Bulletin, 98(2), 310–357.

Connor, K. M., & Davidson, J. R. T. (2003). Development of a new resilience scale: The Connor-Davidson Resilience Scale (CD-RISC). Depression and Anxiety, 18(2), 76–82. https://doi.org/10.1002/da.10113

Córdova Olivera, P., Castillo-Saavedra, E. F., Lazo-Porras, M., & Miranda, J. J. (2023). Academic stress as a predictor of mental health in university students. Cogent Education, 10(1), Article 2232686. https://doi.org/10.1080/2331186X.2023.2232686

Lakey, B., & Orehek, E. (2011). Relational regulation theory: A new approach to explain the link between perceived social support and mental health. Psychological Review, 118(3), 482–495. https://doi.org/10.1037/a0023477

O'Connor, M., & Casey, L. (2015). The Mental Health Literacy Scale (MHLS): A new scale-based measure of mental health literacy. Psychiatry Research, 229(1–2), 511–516. https://doi.org/10.1016/j.psychres.2015.05.064

Orth, U., & Robins, R. W. (2014). The development of self-esteem. Current Directions in Psychological Science, 23(5), 381–387. https://doi.org/10.1177/0963721414547414

Pascoe, M. C., Hetrick, S. E., & Parker, A. G. (2020). The impact of stress on students in secondary school and higher education. International Journal of Adolescence and Youth, 25(1), 104–112. https://doi.org/10.1080/02673843.2019.1596823

Pedrelli, P., Nyer, M., Yeung, A., Zulauf, C., & Wilens, T. E. (2015). College students: Mental health problems and treatment considerations. Academic Psychiatry, 39(5), 503–511. https://doi.org/10.1007/s40596-014-0205-9

Rosenberg, M. (1965). Society and the adolescent self-image. Princeton University Press.

THE JOINT EFFECTS OF ORGANIZATIONAL RESILIENCE AND INFORMATION ENVIRONMENT ON STOCK PRICE CRASH RISK: EVIDENCE FROM THE CHINESE CAPITAL MARKET*

Ma Yupeng

Ph.D. Program in Business Administration, Payap University, Thailand

Corresponding author E-mail: 13471190209@163.com

Received 23 June 2026; Revised 4 July 2026; Accepted 6 July 2026

Abstract

This study aimed to: (1) examine whether organizational resilience is associated with subsequent stock price crash risk in the Chinese A-share market; (2) investigate whether resource slack, information transparency, managerial long-term orientation, and stakeholder monitoring strengthen the relationship between organizational resilience and stock price crash risk; and (3) explain the mechanism through which organizational resilience affects downside risk in capital markets. This study employed a quantitative research design using secondary panel data from non-financial firms listed on the Chinese A-share market during 2008–2023. The sample consisted of 16,800 firm-year observations selected based on data availability and completeness. Organizational resilience was measured using a composite index based on growth potential and anti-risk capacity, while stock price crash risk was measured by Negative Conditional Skewness (NCSKEW) and Down-to-Up Volatility (DUVOL). Data were analyzed

Citation:

* Ma Yupeng. (2026). The Joint Effects Of Organizational Resilience And Information Environment On Stock Price Crash Risk: Evidence From The Chinese Capital Market. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 187-204.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

using firm- and year-fixed-effects regression models with lagged control variables and cluster-robust standard errors.

The findings revealed that: (1) organizational resilience was negatively and significantly associated with both NCSKEW and DUVOL, indicating that resilient firms faced lower future stock price crash risk; (2) resource slack, information transparency, managerial long-term orientation, and stakeholder monitoring significantly strengthened the negative association between organizational resilience and stock price crash risk; and (3) the results were consistent with the bad-news-hoarding explanation and suggest that organizational resilience may reduce crash risk through a capability-information channel, particularly when firms possessed internal resource buffers, transparent disclosure practices, long-term managerial incentives, and effective external monitoring. These findings demonstrate that organizational resilience serves as a market-relevant signal that mitigates downside risk when supported by credible information environments and sound governance conditions.

Keywords: Organizational Resilience, Stock Price Crash Risk, Resource Slack, Information Transparency, Stakeholder Monitoring

Introduction

Repeated external shocks, volatile investor expectations, changing credit conditions, supply-chain disruptions, and accelerated technological change have made organizational resilience a central capability for listed companies. Organizational resilience refers to a firm's ability to anticipate disruption, absorb shocks, adapt internal processes, redeploy resources, and recover without severe value destruction. While resilience is often discussed as an operational or strategic capability, its capital-market implications remain theoretically important because investors and other external stakeholders do not directly observe internal adaptive routines (Linnenluecke, 2017; Sajko et al., 2021).

Stock price crash risk is one of the most consequential forms of equity-market downside risk. It refers to the probability that firm-specific stock returns experience an abrupt and extreme negative realization within a short period. The dominant explanation is the bad-news-hoarding mechanism: managers may delay or conceal adverse information to protect compensation, reputation, financing plans, or short-term valuation (Jin & Myers, 2006; Hutton et al., 2009; Kim et al., 2011). When accumulated bad news can no longer be withheld, it is released abruptly, generating negative return skewness and severe downside volatility.

Organizational resilience may reduce crash risk through a capability-information channel. A resilient firm is better able to detect adverse events earlier, coordinate resources, absorb temporary losses, and formulate credible responses. These capabilities reduce the managerial incentive to hide bad news because negative developments can be addressed incrementally rather than allowed to accumulate. Resilience may also support more credible communication with investors, making negative information less surprising and less likely to trigger a sudden price collapse.

However, resilience does not automatically reduce crash risk. A firm may possess adaptive resources while still maintaining an opaque information environment. Managers may also become overconfident in the firm's recovery ability and postpone disclosure in the belief that internal solutions will emerge before public reporting becomes necessary. Therefore, the protective effect of resilience should be strongest when complementary conditions reduce both the need and the opportunity to hoard bad news.

This article focuses on four boundary conditions: resource slack, information transparency, managerial long-term orientation, and stakeholder monitoring. Resource slack provides internal buffers that allow firms to absorb shocks without abrupt operational contraction (Duong et al., 2020). Information

transparency improves the timeliness and credibility of disclosure. Long-term orientation reduces short-term incentives to conceal adverse information. Stakeholder monitoring increases external discipline and raises the cost of opportunistic disclosure behavior (Bebchuk & Hirst, 2019; Chen et al., 2020).

Using Chinese A-share listed firms from 2008 to 2023, this study examines whether lagged organizational resilience predicts lower subsequent crash risk and whether the four boundary conditions strengthen the association. The Chinese capital market is an appropriate setting because listed firms face evolving disclosure regulation, heterogeneous ownership structures, rapid institutional development, and substantial variation in governance and information environments.

The article contributes to the literature in three ways. First, it extends organizational resilience research from operational recovery and performance outcomes to equity-market downside risk. Second, it enriches crash-risk research by introducing organizational resilience as a capability-based antecedent of the bad-news-hoarding process. Third, it identifies conditions under which resilience becomes more visible, credible, and effective in reducing capital-market risk.

Objectives

1. To examine whether organizational resilience is negatively associated with subsequent stock price crash risk in the Chinese A-share market.

2. To investigate whether resource slack, information transparency, managerial long-term orientation, and stakeholder monitoring strengthen the risk-reducing effect of organizational resilience.

3. To explain the capability-information mechanism through which organizational resilience reduces bad-news accumulation and equity-market downside tail risk.

Literature Review

1. Organizational Resilience as a Market-Relevant Capability

Organizational resilience is commonly understood as the ability to withstand disruption, adapt to environmental change, and recover from shocks. Resource-based and dynamic capability perspectives suggest that resilient firms possess valuable routines and resources that allow them to sense threats, reconfigure assets, and maintain continuity under uncertainty (Barney, 1991; Teece et al., 1997). In this view, resilience is more than crisis survival; it is a dynamic capability that changes the firm's risk trajectory.

Prior research has emphasized performance stability, innovation, operational recovery, supply-chain continuity, and crisis survival (DesJardine et al., 2019; Ding et al., 2021). These outcomes are important, but they remain largely inside the firm. In capital markets, resilience becomes relevant only when outside investors can infer that internal adaptive capability is real, credible, and connected to future risk outcomes. Thus, a central question is how organizational resilience becomes visible to investors as lower downside risk.

This study treats resilience as a market-relevant capability. A resilient firm can handle negative events earlier and more systematically, reducing the likelihood that adverse information accumulates silently. The market value of resilience therefore depends not only on operational effectiveness but also on information credibility and external monitoring.

2. Stock Price Crash Risk and Bad-News Hoarding

Stock price crash risk captures the extreme left-tail risk of firm-specific returns. A high level of crash risk suggests that investors face a greater probability of sudden and severe losses that are not captured by ordinary volatility measures. The standard empirical measures, NCSKEW and DUVOL, are based on the distribution of firm-specific weekly returns and reflect negative skewness and downside volatility dominance (Kim et al., 2011; Habib et al., 2018).

The bad-news-hoarding framework explains why firm-specific crash risk arises. Managers may delay negative disclosures because immediate reporting can harm short-term market valuation, trigger scrutiny, threaten compensation, or damage reputation. When concealed adverse information accumulates beyond a threshold, the eventual release causes a sharp market correction. Accordingly, crash risk is closely tied to information asymmetry, agency conflicts, weak monitoring, and poor disclosure quality (Hutton et al., 2009; Callen & Fang, 2015).

Organizational resilience can reduce this process by decreasing the operational pressure behind information concealment. If a firm can absorb shocks and implement credible corrective actions, managers have less reason to hide problems. However, this beneficial effect depends on whether the firm has sufficient resources and whether internal and external governance systems discipline disclosure behavior.

3. Boundary Conditions and Hypotheses

Resource slack provides discretionary buffers that allow firms to absorb shocks and implement adaptive responses. A resilient firm with more slack can manage temporary losses, maintain strategic investment, and avoid forced actions that surprise investors. Therefore, slack should strengthen the negative relationship between resilience and crash risk.

Information transparency reduces the opportunity to hoard bad news. Transparent disclosure systems make firm-specific information more observable and allow negative developments to be communicated gradually. A resilient firm with higher transparency can show investors how it is responding to adverse events, reducing uncertainty and downside surprises.

Managerial long-term orientation reduces incentives to protect short-term prices at the expense of future credibility. Managers with a longer horizon are more likely to disclose problems earlier, invest in risk prevention, and use resilience to sustain long-term value rather than to postpone disclosure.

Stakeholder monitoring, including institutional investor attention and broader external oversight, increases the expected cost of concealment and reinforces information discipline.

1. H1: Organizational resilience is negatively associated with stock price crash risk.

2. H2: Resource slack strengthens the negative association between organizational resilience and stock price crash risk.

3. H3: Information transparency strengthens the negative association between organizational resilience and stock price crash risk.

4. H4: Managerial long-term orientation strengthens the negative association between organizational resilience and stock price crash risk.

5. H5: Stakeholder monitoring strengthens the negative association between organizational resilience and stock price crash risk.

Methodology

1. Research Design

This study adopts a quantitative empirical research design using firm-year panel data. The empirical strategy follows the theoretical temporal ordering that organizational resilience is a prior capability and stock price crash risk is a subsequent market outcome. Therefore, the key explanatory variable, moderators, and controls are measured at t-1, while crash-risk outcomes are measured at t.

The main analyses use firm fixed-effects and year fixed-effects regressions. Firm fixed effects absorb time-invariant characteristics such as persistent business models, baseline risk culture, and stable ownership patterns. Year fixed effects control for market-wide shocks and macroeconomic conditions. Standard errors are clustered at the industry level to allow for within-industry dependence.

2. Population and Sample

The population consists of Chinese A-share listed companies traded on the Shanghai Stock Exchange and the Shenzhen Stock Exchange from 2008 to 2023. Financial firms are excluded because their regulatory requirements, leverage structure, and risk-management systems differ substantially from those of non-financial firms.

The effective crash-risk sample contains 16,800 firm-year observations after requiring sufficient weekly stock returns and complete data for organizational resilience, moderators, and control variables. Financial statement data, governance variables, ownership information, weekly stock returns, market returns, institutional ownership, and disclosure-related variables are collected from widely used Chinese financial databases and public corporate disclosures.

3. Variable Measurement

Stock price crash risk is measured by NCSKEW and DUVOL. For each firm-year, firm-specific weekly residual returns are first obtained from an expanded market model. NCSKEW captures negative conditional skewness in the distribution of residual returns, and larger values indicate greater downside tail risk. DUVOL is the logarithm of the ratio of down-week volatility to up-week volatility, and larger values indicate greater crash risk.

Organizational resilience is measured as a composite index combining growth potential and anti-risk capacity. Growth potential is proxied by medium-term sales growth, while anti-risk capacity is proxied by lower annualized weekly stock return volatility. The indicators are standardized using direction-sensitive min-max scaling and aggregated using entropy weights. A higher OR value indicates stronger resilience. In all regressions, OR is lagged by one year.

The moderators are measured as follows. Resource slack is proxied by the current ratio. Information transparency is measured using disclosure ratings coded so that higher values represent better disclosure quality. Managerial long-term orientation is a standardized composite of research and development

intensity and CEO tenure. Stakeholder monitoring is proxied by institutional ownership. Control variables include market capitalization, book-to-market ratio, momentum, ROA, investment, leverage, firm age, board size, board independence, regional financial-technology development, firm size, SOE status, and return-process controls.

Table 1 Key Variable Definitions

Variable	Definition
NCSKEW	Negative conditional skewness of firm-specific weekly returns; higher values indicate greater crash risk.
DUVOL	Log ratio of downside to upside volatility; higher values indicate greater crash risk.
OR (t-1)	Lagged organizational resilience index based on growth potential and anti-risk capacity.
Slack (t-1)	Resource slack measured by the current ratio.
InfoTransp (t-1)	Disclosure rating coded so that higher values indicate greater transparency and timeliness.
LTO (t-1)	Long-term orientation measured by a standardized composite of R&D intensity and CEO tenure.
StakeConf (t-1)	Stakeholder monitoring proxied by institutional ownership.

Note: All explanatory variables are lagged by one year. Continuous variables are winsorized at conventional tails.

4. Empirical Models

4.1 Baseline Regression Model

The baseline model examines the effect of organizational resilience on stock price crash risk, measured by NCSKEW and DUVOL. The model includes organizational resilience, control variables, firm fixed effects, and year fixed effects. A negative coefficient for organizational resilience indicates that higher resilience is associated with lower crash risk.

4.2 Moderation Regression Model

The moderation model tests whether the relationship between organizational resilience and stock price crash risk is influenced by moderating factors. The analysis includes organizational resilience, the moderator, and their interaction term. A negative interaction coefficient indicates that the moderator strengthens the protective effect of organizational resilience.

4.3 Estimation Method

All models are estimated using fixed-effects panel regression. All explanatory variables are lagged by one year, and standard errors are clustered at the firm level to improve the reliability of statistical inference.

Results

1. Descriptive Statistics

Table 2 reports descriptive statistics for the main variables used in the crash-risk analyses. The mean of NCSKEW is 0.555 and the mean of DUVOL is 0.352, indicating meaningful downside asymmetry and downside volatility dominance in the sample. The mean organizational resilience index is 0.340, with variation across firm-years that supports panel estimation. The descriptive evidence also shows substantial differences in information transparency, long-term orientation, and stakeholder monitoring across firms.

Table 2 Descriptive Statistics of Main Variables

Variable	N	Mean	SD	Min	Max
NCSKEW	16800	0.555	0.439	-0.372	1.859
DUVOL	16800	0.352	0.274	-0.282	1.025
OR (t-1)	19200	0.340	0.113	0.125	0.694
Slack (t-1)	19200	1.070	0.380	0.350	1.989
InfoTransp (t-1)	19200	2.525	1.115	1.000	4.000

LTO (t-1)	19200	-0.001	0.693	-1.285	1.815
StakeConf (t-1)	19200	0.192	0.068	0.031	0.350
MktCap (t-1)	19200	22.645	1.202	18.127	26.925
B/M (t-1)	19200	0.863	0.291	0.200	2.736
ROA (t-1)	19200	0.048	0.045	-0.104	0.285
Lev (t-1)	19200	0.419	0.141	0.050	0.900
Sigma (t-1)	16800	0.024	0.004	0.010	0.042

Note: N differs because crash-risk measures require sufficient weekly return observations. Values are extracted from the dissertation sample statistics.

2. Baseline Regressions

Table 3 presents the baseline fixed-effects regressions. The coefficient on OR is negative and statistically significant for both NCSKEW and DUVOL. In the NCSKEW model, OR has a coefficient of -0.024 (p = 0.003). In the DUVOL model, OR has a coefficient of -0.019 (p = 0.004). Because larger values of both dependent variables indicate higher crash risk, the results support H1.

The evidence suggests that organizational resilience is associated with lower subsequent downside tail risk. Substantively, this finding is consistent with the capability-information mechanism: resilient firms are better able to manage adverse events before they accumulate into sudden and severe market revelations.

Table 3 Baseline Fixed-Effects Regressions of Organizational Resilience on Crash Risk

Variable	NCSKEW	DUVOL
OR (t-1)	-0.024*** (0.007)	-0.019*** (0.006)
MktCap (t-1)	-0.017 (0.018)	-0.018 (0.014)
B/M (t-1)	-0.016 (0.028)	-0.013 (0.019)

Mom (t-1)	0.020 (0.018)	0.011 (0.017)
ROA (t-1)	-0.228 (0.155)	-0.116 (0.103)
Lev (t-1)	0.058 (0.075)	-0.049 (0.059)
Board (t-1)	0.033* (0.019)	0.011 (0.013)
CFII (t-1)	-0.003* (0.002)	-0.003*** (0.001)
Sigma (t-1)	-17.448** (6.985)	-10.628* (5.930)
Other controls	Included	Included
Firm FE / Year FE	Yes / Yes	Yes / Yes
Observations	16,800	16,800
Within R-squared	0.004	0.005

*Note: Cluster-robust standard errors are shown in parentheses. ***, **, and * denote significance at the 1%, 5%, and 10% levels, respectively. Other controls include Size, SOE, Ret, DeltaTurnover, age, board independence, investment, and additional standard controls. Durbin-Watson statistics are 2.138 for NCSKEW and 2.162 for DUVOL.*

3. Moderation Regressions

Table 4 summarizes the interaction coefficients from the moderation regressions. Each interaction coefficient is negative and statistically significant under both crash-risk proxies. The results indicate that resilience reduces crash risk more strongly when firms have greater resource slack, higher information transparency, stronger long-term orientation, and stronger stakeholder monitoring.

The resource-slack interaction is negative for NCSKEW (-0.023, p = 0.003) and DUVOL (-0.016, p = 0.001), supporting H2. The information-transparency interaction is negative under both proxies, supporting H3 and providing direct evidence for the information-channel interpretation. Long-term orientation also strengthens the resilience effect, supporting H4. Finally, stakeholder monitoring produces a negative interaction under both NCSKEW and DUVOL, supporting H5.

Table 4 Moderating Effects on the Organizational Resilience-Crash Risk Relationship

Interaction term	NCSKEW	DUVOL	Conclusion
OR x Slack (t-1)	-0.023*** (0.007)	-0.016*** (0.004)	Supported
OR x InfoTransp (t-1)	-0.005*** (0.002)	-0.004*** (0.001)	Supported
OR x LTO (t-1)	-0.018*** (0.005)	-0.013*** (0.004)	Supported
OR x StakeConf (t-1)	-0.017** (0.006)	-0.009** (0.004)	Supported
Controls, firm FE, year FE	Included	Included	
Observations	16,800	16,800	

Note: The table reports focal interaction coefficients only. Each model includes the OR main effect, moderator main effect, lagged controls, firm fixed effects, and year fixed effects. Standard errors are in parentheses.

Table 5 Summary of Hypothesis Tests

Hypothesis	Prediction	Evidence	Conclusion
H1	Organizational resilience reduces crash risk.	OR = -0.024*** for NCSKEW; OR = -0.019*** for DUVOL.	Supported
H2	Resource slack strengthens the negative OR-crash risk relation.	OR x Slack is negative and significant under both proxies.	Supported
H3	Information transparency strengthens the	OR x InfoTransp is negative and significant under both proxies.	Supported

	negative OR-crash risk relation.		
H4	Long-term orientation strengthens the negative OR-crash risk relation.	OR x LTO is negative and significant under both proxies.	Supported
H5	Stakeholder monitoring strengthens the negative OR-crash risk relation.	OR x StakeConf is negative and significant under both proxies.	Supported

Note: Crash risk is measured by NCSKEW and DUVOL. Higher values of both variables indicate higher crash risk.

Discussion

The results for Objective 1 show that organizational resilience is negatively associated with subsequent stock price crash risk. This finding indicates that resilience has equity-market relevance. Resilient firms are less likely to experience extreme negative firm-specific return outcomes, even after controlling for firm characteristics, return-process variables, and fixed effects. This result is consistent with evidence that stronger firm-level governance and sustainability-related capabilities are associated with lower stock price crash risk (Feng et al., 2022).

The finding is consistent with the bad-news-hoarding framework. When firms have stronger adaptive capability, managers can address adverse developments earlier and explain corrective actions more credibly. This reduces the likelihood that negative information accumulates silently and is later released as a sudden cluster. Organizational resilience therefore operates not only through operational stability but also through information discipline. The moderating role

of transparency and monitoring is consistent with prior studies emphasizing the importance of information environments in explaining crash risk (Habib et al., 2018).

The results for Objective 3 clarify the capability-information mechanism. Resilience reduces crash risk most effectively when internal buffers and external information discipline work together. A firm may be operationally resilient, but without transparency and monitoring, investors may still face hidden downside risk. Conversely, transparency and monitoring make resilience credible by allowing markets to observe how the firm responds to shocks. These findings align with research showing that organizational resilience enhances firms' ability to withstand systemic shocks and maintain performance under adverse conditions (Sajko et al., 2021).

These findings extend organizational resilience research by moving beyond operational outcomes and showing that resilience can reduce capital-market tail risk. They also extend crash-risk research by introducing a capability-based antecedent alongside traditional information-opportunity explanations. In practical terms, resilience should be managed as an integrated system that includes resources, disclosure routines, long-term incentives, and stakeholder communication.

Limitations

1. The study uses accounting and market-based proxies for organizational resilience. These proxies are suitable for large-sample panel analysis but may not fully capture leadership quality, crisis culture, employee adaptability, or informal routines.

2. The fixed-effects design with lagged variables improves temporal ordering but does not completely eliminate all endogeneity concerns. Time-varying omitted factors may still influence both resilience and crash risk.

3. The evidence comes from Chinese A-share listed firms, so institutional features such as state influence, disclosure regulation, and investor composition may limit direct generalization to other markets.

4. The mechanism is tested through theoretically relevant moderation rather than direct observation of every managerial disclosure decision. Future work can use textual news data, disclosure-delay measures, or regulatory events to observe bad-news accumulation more directly.

Recommendations

1. Managers should treat organizational resilience as part of capital-market risk management rather than only as an operational recovery concept.

2. Listed firms should maintain sufficient resource slack and financial buffers so that resilience can be implemented during shocks without abrupt operational contraction.

3. Disclosure teams should communicate adverse developments gradually and credibly, linking negative information to concrete response plans and resilience practices.

4. Boards should connect resilience oversight with long-term incentives, internal controls, and timely risk reporting to discourage bad-news hoarding.

5. Institutional investors and regulators should encourage standardized and verifiable disclosure of resilience-related practices, including risk-management routines, continuity planning, and governance oversight.

Future Research Directions

1. Future research can use quasi-experimental designs, such as regulatory shocks, extreme weather events, credit-supply shocks, or industry disruptions, to strengthen causal identification.

2. Future studies can develop text-based or survey-based measures of organizational resilience to capture culture, communication, leadership, and operational routines more directly.

3. Researchers can examine whether the resilience-crash-risk relationship is stronger during crisis periods than in normal periods.

4. Future research can compare the Chinese A-share market with other institutional settings to test the generalizability of the capability-information mechanism.

5. Additional studies can examine whether resilience affects bond spreads, analyst forecast dispersion, loan pricing, and market liquidity.

References

Barney, J. (1991). Firm resources and sustained competitive advantage. Journal of Management, 17(1), 99-120.

Bebchuk, L. A., & Hirst, S. (2019). Index funds and the future of corporate governance: Theory, evidence, and policy. Columbia Law Review, 119(8), 2029-2146.

Callen, J. L., & Fang, X. (2015). Religion and stock price crash risk. Journal of Financial and Quantitative Analysis, 50(1-2), 169-195.

Chen, T., Dong, H., & Lin, C. (2020). Institutional shareholders and corporate social responsibility. Journal of Financial Economics, 135(2), 483-504.

DesJardine, M., Bansal, P., & Yang, Y. (2019). Bouncing back: Building resilience through social and environmental practices in the context of the 2008 global financial crisis. Journal of Management, 45(4), 1434-1460.

Ding, W., Levine, R., Lin, C., & Xie, W. (2021). Corporate immunity to the COVID-19 pandemic. Journal of Financial Economics, 141(2), 802-830.

Duong, H. N., Nguyen, J. H., Nguyen, M., & Rhee, S. G. (2020). Navigating through economic policy uncertainty: The role of corporate cash holdings. Journal of Corporate Finance, 62, 101607.

Feng, J., Goodell, J. W., & Shen, D. (2022). ESG rating and stock price crash risk: Evidence from China. Finance Research Letters, 46, 102476.

Habib, A., Hasan, M. M., & Jiang, H. (2018). Stock price crash risk: Review of the empirical literature. Accounting & Finance, 58(S1), 211-251.

Hutton, A. P., Marcus, A. J., & Tehranian, H. (2009). Opaque financial reports, R2, and crash risk. Journal of Financial Economics, 94(1), 67-86.

Jin, L., & Myers, S. C. (2006). R2 around the world: New theory and new tests. Journal of Financial Economics, 79(2), 257-292.

Kim, J. B., Li, Y., & Zhang, L. (2011). Corporate tax avoidance and stock price crash risk: Firm-level analysis. Journal of Financial Economics, 100(3), 639-662.

Linnenluecke, M. K. (2017). Resilience in business and management research: A review. International Journal of Management Reviews, 19(1), 4-30.

Sajko, M., Boone, C., & Buyl, T. (2021). CEO greed, corporate social responsibility, and organizational resilience to systemic shocks. Journal of Management, 47(4), 957-992.

Teece, D. J., Pisano, G., & Shuen, A. (1997). Dynamic capabilities and strategic management. Strategic Management Journal, 18(7), 509-533.

การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุบังพวน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย*

AN APPLICATION OF THE SĀRAṆĪYADHAMMA 6 OF CORDIALITY IN THE ADMINISTRATION OF THE PHRA THAT BANG PHUAN SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATION, MUEANG DISTRICT, NONG KHAI PROVINCE

อมรรัตน์ บุตรดี[1], พระมหาไพฑูรย์ สิริธมฺโม[2] และ พระมหาประทีป อภิวฑฺฒโน[3]

Amornrat Bootdee[1], Phramaha Paitool Siridhammo[2] and Phamaha Prateep Abhivatdhano[3]

[1-3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตหนองคาย

[1-3]Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nong Khai Campus, Thailand

Corresponding author E-mail: 6402105009@mcu.ac.th

วันที่รับบทความ : 26 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 6 กรกฎาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 8 กรกฎาคม 2569

Received 26 June 2026; Revised 6 July 2026; Accepted 8 July 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาหลักสาราณียธรรม 6 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุบังพวน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย 3) เพื่อประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุบังพวน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย เป็น

Citation:

* อมรรัตน์ บุตรดี, พระมหาไพฑูรย์ สิริธมฺโม และ พระมหาประทีป อภิวฑฺฒโน. (2569). การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุบังพวน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 205-220.

Amornrat Bootdee, Phramaha Paitool Siridhammo and Phamaha Prateep Abhivatdhano. (2026). An Application Of The Sāraṇīyadhamma 6 Of Cordiality In The Administration Of The Phra That Bang Phuan Subdistrict Administrative Organization, Mueang District, Nong Khai Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 205-220.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสัมภาษณ์ โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 31 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลตามกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ แล้วนำเสนอด้วยพรรณนาวิธี

ผลการวิจัยพบว่า

1) ศึกษาหลักสาราณียธรรม 6 ในพระพุทธศาสนา พบว่า สาราณียธรรม 6 เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสามัคคี ประกอบด้วยการกระทำ วาจา และจิตใจที่เมตตา การแบ่งปันทรัพยากร การยึดมั่นศีลธรรม และความเห็นร่วมกัน สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารองค์กรเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์และลดความขัดแย้งได้อย่างเหมาะสม

2) ศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า การบริหารงานดำเนินตามโครงสร้างองค์กรท้องถิ่น ครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ งานทั่วไป บุคคล การเงิน และพัฒนา โดยเน้นการบริการประชาชนและการมีส่วนร่วม อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดด้านการสื่อสาร แรงจูงใจบุคลากร และงบประมาณที่ต้องปรับปรุงเพิ่มเติม

3) การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการบริหารงาน พบว่า การนำสาราณียธรรม 6 มาใช้ช่วยส่งเสริมความร่วมมือ ความสามัคคี และจริยธรรมในการทำงาน โดยเมตตากาย วาจา ใจ ช่วยสร้างความสัมพันธ์ สาธารณโภคีช่วยใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และศีลกับทิฏฐิช่วยให้การบริหารมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

คำสำคัญ: การประยุกต์, หลักสาราณียธรรม 6, การบริหารงาน, องค์การบริหารส่วนตำบล

Abstract

This research aimed to: 1) study the principles of the Six Principles of Cordiality Sāraṇīyadhamma 6 in Buddhist scriptures; 2) examine the current conditions of administration of Phra That Bang Phuan Subdistrict Administrative Organization, Mueang District, Nong Khai Province; and 3) propose the application of the Six Principles of Cordiality in organizational administration. This study employed a qualitative research methodology. Data were collected through structured interviews with 31 key informants and analyzed using qualitative research procedures.

The findings were presented through descriptive analysis.

1) The results revealed that the Six Principles of Cordiality promote harmonious coexistence, consisting of kind bodily actions, kind speech, kind thoughts, sharing of resources, moral discipline, and unity of views. These principles can be effectively applied in organizational management to strengthen interpersonal relationships and reduce conflicts.

2) Regarding the current administrative conditions, the organization operates under the formal structure of local governance, covering four main areas: general administration, personnel management, financial and budget management, and development administration. While the organization emphasizes public service and participatory governance, limitations were identified in communication, staff motivation, and budget constraints.

3) In terms of application, the integration of the Six Principles of Cordiality enhances cooperation, unity, and ethical conduct within the organization. Kind actions, speech, and thoughts foster positive relationships, shared resource management promotes efficiency and transparency, and moral discipline and unity of views contribute to effective and sustainable administration.

Keywords: Application, Six Principles of Cordiality Sāraṇīyadhamma 6 , Administration, Subdistrict Administrative Organization

บทนำ

การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบันต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี ซึ่งส่งผลให้การบริหารงานต้องมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง โดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในระดับฐานราก (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2553) อย่างไรก็ตาม ปัญหาการบริหารงานในองค์กรท้องถิ่นมักเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งภายในองค์กร การสื่อสารที่ไม่ทั่วถึง การขาดความร่วมมือ และปัญหาด้านคุณธรรมจริยธรรมของบุคลากร ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพของการบริหารงาน (ประเวศ วะสี,

2541) พระพุทธศาสนาได้เสนอหลักสาราณียธรรม 6 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่มุ่งส่งเสริมความรัก ความสามัคคี และความปรองดองในหมู่คณะ โดยเน้นการประพฤติปฏิบัติต่อกันด้วยเมตตาทั้งทางกาย วาจา และใจ รวมถึงการแบ่งปันทรัพยากร การยึดมั่นในศีลธรรม และการมีความคิดเห็นร่วมกันในสิ่งที่ถูกต้อง (พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), 2546) ดังนั้น การนำหลักสาราณียธรรม 6 มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุบังพวน จึงเป็นแนวทางที่สามารถเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กร ลดความขัดแย้ง และเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงาน อันจะนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551)

จากการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อทำการศึกษาสภาพปัญหาปัจจุบัน จากการศึกษาพบว่าการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุบังพวน แม้จะดำเนินงานตามโครงสร้างและระเบียบของทางราชการอย่างชัดเจน แต่ยังพบปัญหาหลายประการ เช่น การสื่อสารและการประสานงานภายในองค์กรที่ยังไม่ทั่วถึง การขาดแรงจูงใจในการทำงานของบุคลากร และข้อจำกัดด้านงบประมาณในการดำเนินโครงการพัฒนา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2554)นอกจากนี้ ยังพบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในบางกรณียังไม่เต็มศักยภาพ และการทำงานร่วมกันของบุคลากรยังขาดความสามัคคีในบางสถานการณ์ ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานโดยรวม (วิจิตร ศรีสอ้าน, 2549) ปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาเป็นแนวทางในการบริหารงานเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ความร่วมมือ และคุณธรรมจริยธรรมในองค์กร (สุมน อมรวิวัฒน์, 2547)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) คัดเลือกโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ข้าราชการและบุคลากรในองค์กร ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ พระสงฆ์และผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา ซึ่งการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่ครอบคลุมทั้งด้านการบริหารและมิติทางคุณธรรม (ชาย โพธิสิตา, 2552) ที่จะเห็นความสำคัญของการวิจัย ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีความสำคัญในหลายประการ ได้แก่ ประการแรกเป็นการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการบริหารงาน ซึ่งเป็นการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับศาสตร์ด้านการบริหาร (พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต), 2538) ประการที่สอง ช่วยพัฒนาแนวทางการบริหารงานที่เน้นคุณธรรม

ความสามัคคี และความโปร่งใส ซึ่งเป็นพื้นฐานของการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ ประการที่สาม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรและประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน (ประเวศ วะสี, 2541) เพื่อที่จะได้ประโยชน์จากการวิจัย คือ ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับหลักสาราณียธรรม 6 และการประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน ได้แนวทางการบริหารงานที่ส่งเสริมความสามัคคีและความร่วมมือในองค์กร ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพและความโปร่งใสในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น เป็นแนวทางต้นแบบในการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้ในการบริหารองค์กรอื่น ๆ และสนับสนุนการพัฒนาสังคมให้มีความสงบสุขและยั่งยืน (สุมน อมรวิวัฒน์, 2547)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักสาราณียธรรม 6 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุบังพวน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
3. เพื่อประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุบังพวน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุบังพวน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งศึกษาทั้งหลักธรรมในพระพุทธศาสนา สภาพการบริหารงาน และแนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในบริบทองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารทางพระพุทธศาสนา เอกสารวิชาการ และเก็บข้อมูลภาคสนามด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับแนวคิดและการปฏิบัติจริงในการบริหารงาน

2. ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 31 รูป/คน คัดเลือกโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ที่มีความเกี่ยวข้อง

กับการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ข้าราชการและบุคลากรในองค์กร ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ พระสงฆ์และผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 คำถามเกี่ยวกับหลักสาราณียธรรม 6 ในพระพุทธศาสนา ตอนที่ 2 คำถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการบริหารงาน ตอนที่ 3 คำถามเกี่ยวกับแนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการบริหารงาน แบบสัมภาษณ์ได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิ และปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้จริง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้ ศึกษาเอกสาร แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสาราณียธรรม 6 และการบริหารงานองค์กร ประสานงานและขออนุญาตหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นรายบุคคล บันทึกข้อมูลโดยการจดบันทึกและบันทึกเสียง โดยได้รับความยินยอม ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยการยืนยันข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูล (Member Checking)

5. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้ ถอดเทปข้อมูลจากการสัมภาษณ์ อ่านและทำความเข้าใจข้อมูลโดยรวม จำแนกข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นการวิจัย วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเชื่อมโยงกับหลักสาราณียธรรม 6 สรุปผลและนำเสนอในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

6. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ผู้วิจัยตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลโดยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ได้แก่ การตรวจสอบด้านแหล่งข้อมูล (Data Triangulation) การตรวจสอบด้านวิธีการ (Methodological Triangulation) การตรวจสอบโดยผู้ให้ข้อมูล (Member Checking)

7. การนำเสนอผลการวิจัย ผลการวิจัยนำเสนอในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ โดยจัดเรียงเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ได้แก่ หลักสาราณียธรรม 6 ในพระพุทธศาสนา สภาพปัจจุบันของการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล แนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการบริหารงาน

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุบังพวน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งศึกษาทั้งในเชิงหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สภาพปัจจุบันของการบริหารงาน และแนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นแหล่งข้อมูลหลัก เพื่อสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้เชิงประยุกต์ที่สามารถนำไปใช้พัฒนาองค์กรได้อย่างเป็นระบบและยั่งยืน ผลการวิจัยสามารถสรุปตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาหลักสาราณียธรรม 6 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

ผลการวิจัยพบว่า หลักสาราณียธรรม 6 เป็นหลักธรรมสำคัญที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้เพื่อเป็นแนวทางในการอยู่ร่วมกันของหมู่คณะ โดยมุ่งสร้างความรัก ความสามัคคี และความปรองดองในสังคม ประกอบด้วย เมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรม สาธารณโภคี สีลสามัญญตา และทิฏฐิสามัญญตา ซึ่งทั้งหกประการมีความสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการแสดงออกทางพฤติกรรม วาจา และจิตใจที่มีความเมตตาต่อกัน การรู้จักแบ่งปันทรัพยากรอย่างเป็นธรรม การยึดมั่นในหลักศีลธรรมร่วมกัน และการมีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม จากการศึกษาคัมภีร์พระพุทธศาสนาและการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่าหลักสาราณียธรรม 6 มิได้เป็นเพียงหลักธรรมเชิงจริยธรรม แต่ยังสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในบริบทขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในด้านการบริหารงานที่ต้องอาศัยความร่วมมือของบุคลากรหลายฝ่าย หลักเมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม และเมตตามโนกรรม ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคลากร ลดความขัดแย้ง และสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อความร่วมมือ ขณะที่หลักสาธารณโภคีช่วยส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างเป็นธรรมและเกิดประโยชน์สูงสุด ส่วนหลักสีลสามัญญตาและทิฏฐิสามัญญตาช่วยให้บุคลากรยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม และมีเป้าหมายร่วมกันในการดำเนินงานขององค์กร ดังนั้น หลักสาราณียธรรม 6 จึงสามารถใช้เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาองค์กรให้มีความเข้มแข็งทั้งด้านความสัมพันธ์ภายในและประสิทธิภาพในการดำเนินงาน อันจะนำไปสู่การสร้างองค์กรที่มีคุณธรรม โปร่งใส และยั่งยืน

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุบังพวน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุบังพวนมีการดำเนินงานตามโครงสร้างระเบียบ และข้อกำหนดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างชัดเจน โดยครอบคลุม 4 ด้านสำคัญ ได้แก่ ด้านการบริหารงานทั่วไป ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงานการเงินและงบประมาณ และด้านการบริหารงานพัฒนา ในด้านการบริหารงานทั่วไป องค์กรมุ่งเน้นการให้บริการประชาชน การประสานงานภายใน และการแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนอย่างต่อเนื่อง ด้านการบริหารงานบุคคล มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของบุคลากรอย่างชัดเจน พร้อมทั้งมีการมอบหมายงานตามความรู้ความสามารถ และส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ด้านการบริหารงานการเงินและงบประมาณ มีการดำเนินงานตามระเบียบของทางราชการ มีการวางแผนและติดตามการใช้งบประมาณอย่างรอบคอบโปร่งใส และตรวจสอบได้ ส่วนด้านการบริหารงานพัฒนา มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและมีบทบาทในการพัฒนาชุมชน อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่ายังมีข้อจำกัดบางประการ ได้แก่ ปัญหาด้านการสื่อสารและการประสานงานภายในองค์กรที่ยังไม่ทั่วถึง การขาดแรงจูงใจในการทำงานของบุคลากรในบางส่วน และข้อจำกัดด้านงบประมาณในการดำเนินโครงการพัฒนาต่าง ๆ ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพของการบริหารงานโดยรวม ดังนั้น สภาพปัจจุบันของการบริหารงานสะท้อนให้เห็นทั้งจุดแข็งในด้านโครงสร้างและกระบวนการดำเนินงาน และจุดที่ควรพัฒนาในด้านความสัมพันธ์ภายในองค์กรและการบริหารจัดการทรัพยากร

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุบังพวน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุบังพวนสามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม และครอบคลุมในทุกด้านของการบริหารงาน โดยเฉพาะการส่งเสริมความเมตตา ความร่วมมือ และความสามัคคีในการทำงานของบุคลากรในด้านการบริหารงานทั่วไป หลักเมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม และเมตตามโนกรรมช่วยสร้างบรรยากาศการทำงานที่เป็นมิตร และส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคลากรและประชาชน ส่งผลให้การประสานงานและการให้บริการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ด้านการบริหารงานบุคคล หลักสีลสามัญญตาและทิฏฐิสามัญญตาช่วยให้บุคลากรยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรม และมีเป้าหมายร่วมกันในการปฏิบัติงาน ลดความขัดแย้ง และเสริมสร้างความเป็น

เอกภาพในองค์กร ในด้านการบริหารงานการเงินและงบประมาณ หลักสาธารณโภคีช่วยส่งเสริมการใช้ทรัพยากรขององค์กรอย่างคุ้มค่า โปร่งใส และเป็นธรรม ส่วนด้านการบริหารงานพัฒนา หลักสาราณียธรรม 6 ช่วยส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่น ทำให้การดำเนินงานสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง ดังนั้น การบูรณาการหลักสาราณียธรรม 6 ในการบริหารงานจึงช่วยเสริมสร้างทั้งประสิทธิภาพในการดำเนินงานและความเข้มแข็งขององค์กรในด้านความสัมพันธ์ ความโปร่งใส และความยั่งยืน อันจะนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นที่ตอบสนองต่อประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพในระยะยาว

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุบังพวน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

1. อภิปรายผลการศึกษาหลักสาราณียธรรม 6 ในพระพุทธศาสนา ผลการวิจัยพบว่าหลักสาราณียธรรม 6 เป็นหลักธรรมที่มุ่งส่งเสริมความรัก ความสามัคคี และความปรองดองในหมู่คณะ โดยเน้นการปฏิบัติต่อกันด้วยเมตตาทั้งทางกาย วาจา และใจ การแบ่งปันทรัพยากร การยึดมั่นในศีลธรรม และการมีความคิดเห็นร่วมกันในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าหลักธรรมดังกล่าวมีลักษณะเป็น “กรอบความสัมพันธ์ทางสังคม” (Social Harmony Framework) ที่สามารถนำมาใช้เป็นฐานในการบริหารองค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในเชิงอภิปราย หลักสาราณียธรรม 6 มีจุดเด่นที่การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (Interpersonal Relationship) ซึ่งแตกต่างจากหลักธรรมอื่น เช่น ไตรสิกขาที่เน้นการพัฒนาตนเองภายใน หรือวุฒิธรรม 4 ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้ ดังนั้น การนำสาราณียธรรม 6 มาใช้ในการบริหารองค์กรจึงตอบโจทย์ปัญหาด้านความขัดแย้ง การขาดความร่วมมือ และการสื่อสารในองค์กรได้อย่างตรงจุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เจ้าอธิการสมชัย ปโมทิโต (ชาวนา) (2567) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาการพัฒนาความสามัคคีของชุมชนด้วยหลักสาราณียธรรมในตำบลวัดหลวง อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย” ผลการวิจัยพบว่า หลักสาราณียธรรม 6 ได้แก่ เมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรม สาธารณโภคี สีลสามัญญตา และทิฏฐิสามัญญตา เป็นหลักธรรมสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างความรัก ความสามัคคี และความปรองดองในชุมชน อันนำไปสู่ความสุขและความเจริญก้าวหน้า อย่างไรก็ตาม สภาพ

ปัจจุบันของชุมชนยังพบปัญหาความสามัคคีในหลายด้าน ได้แก่ การขาดความร่วมมือในการทำงาน การขาดความปรารถนาดีต่อกัน ความขัดแย้งและการแบ่งพรรคแบ่งพวก รวมถึงการยึดถือความคิดเห็นส่วนตน ซึ่งส่งผลให้การพัฒนาชุมชนไม่เกิดประสิทธิภาพ แนวทางการพัฒนาพบว่า ควรส่งเสริมความสามัคคีทั้งทางกายและทางใจ โดยใช้เมตตากายกรรมและเมตตาวจีกรรมในการช่วยเหลือและสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ ใช้สาธารณโภคีและสีลสามัญญตาในการแบ่งปันและยึดมั่นกติกาสังคม และใช้เมตตามโนกรรมกับทิฏฐิสามัญญตาในการปรับทัศนคติและสร้างความเข้าใจร่วมกัน โดยสรุป การนำหลักสาราณียธรรม 6 มาใช้สามารถพัฒนาความสามัคคีของชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม และช่วยลดความขัดแย้ง นำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและยั่งยืน

2. อภิปรายผลสภาพปัจจุบันการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุบังพวน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลมีการดำเนินงานตามโครงสร้างและระเบียบของทางราชการอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมทั้งด้านการบริหารงานทั่วไป บุคคล การเงิน และการพัฒนา ซึ่งสะท้อนถึงความเข้มแข็งในเชิงโครงสร้างองค์กร อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดในด้านการสื่อสารภายในองค์กร การสร้างแรงจูงใจในการทำงาน และข้อจำกัดด้านงบประมาณ ซึ่งเป็นปัญหาที่พบได้ทั่วไปในองค์กรภาครัฐ โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในเชิงอภิปราย ปัญหาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า แม้องค์กรจะมี “ระบบ” ที่ดี แต่ยังขาด “ความสัมพันธ์และวัฒนธรรมองค์กร” ที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ การบริหารงานที่เน้นโครงสร้างเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอ จำเป็นต้องพัฒนา “มิติด้านมนุษย์” ควบคู่ไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสมุห์สันติ สุจิณฺโณ (พรมสงฆ์) (2567) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของหลักสาราณียธรรมเพื่อสร้างความสามัคคี” ผลการวิจัยพบว่า หลักสาราณียธรรม 6 ได้แก่ เมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม เมตตามโนกรรม สาธารณโภคี สีลสามัญญตา และทิฏฐิสามัญญตา เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ โดยเน้นการแสดงออกทางกาย วาจา และใจที่มีความเมตตา การแบ่งปันทรัพยากร การเคารพกฎระเบียบ และการมีความคิดเห็นร่วมกันในสิ่งที่ถูกต้อง ในด้านคุณค่า พบว่า หลักสาราณียธรรมช่วยสร้างความรัก ความเคารพ และความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ลดความขัดแย้ง และส่งเสริมการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในสังคม การประยุกต์ใช้หลักธรรมดังกล่าวสามารถทำได้ในหลายมิติ เช่น การช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส การสื่อสารอย่างสุภาพ การเปิดใจยอมรับความแตกต่าง การสร้างพื้นที่สาธารณะเพื่อการเรียนรู้ และการยึดมั่นในกติกาสังคม นอกจากนี้ ยังพบว่าการมีทิฏฐิที่ถูกต้องและการแบ่งปันความรู้

ช่วยเสริมสร้างการพัฒนาบุคลากรและองค์กรอย่างยั่งยืน โดยสรุป หลักสาราณียธรรมเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างความสามัคคี และสามารถสังเคราะห์เป็นโมเดล “สามัคคีในทวาร 3 ปฏิบัติตามกฎสาธารณะ และมีทิฏฐิที่ถูกต้อง” ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาสังคมให้เกิดความสงบสุขและยั่งยืน

3. อภิปรายผลการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุบังพวน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัยพบว่า การนำหลักสาราณียธรรม 6 มาประยุกต์ใช้สามารถช่วยเสริมสร้างความร่วมมือ ความสามัคคี และจริยธรรมในการทำงานได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะหลักเมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม และเมตตามโนกรรม ที่ช่วยสร้างบรรยากาศการทำงานที่เป็นมิตร และลดความขัดแย้งในองค์กร ในเชิงอภิปราย พบว่า การบูรณาการหลักสาราณียธรรม 6 ช่วยเติมเต็มช่องว่างของการบริหารงานแบบราชการที่มักเน้นกฎระเบียบ โดยเพิ่ม “มิติด้านคุณธรรมและความสัมพันธ์” เข้ามา ทำให้การบริหารงานมีความสมดุลระหว่างประสิทธิภาพ (Efficiency) และคุณธรรม (Ethics) นอกจากนี้ หลักสาธารณโภคียังสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างโปร่งใสและคุ้มค่า (Good Governance) ขณะที่หลักสีลสามัญญตาและทิฏฐิสามัญญตาช่วยสร้างความเป็นเอกภาพขององค์กร (Organizational Unity) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของความสำเร็จในการบริหารงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาจตุรงค์ จิรฏฐิโต (วงษ์เกิดศรี) (2567) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาการพัฒนาความเป็นเอกภาพด้านการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของพระสงฆ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตามหลักสาราณียธรรม” ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมการจัดการศึกษาอยู่ในระดับมาก ครอบคลุมด้านหลักสูตร ครูผู้สอน การจัดการเรียนการสอน การใช้สื่ออุปกรณ์ และการประสานงาน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือการวัดผลและการประเมินผล ในด้านการพัฒนา พบว่า ครูผู้สอนมีคุณภาพดีและเพียงพอ แต่ยังควรพัฒนาศักยภาพเพิ่มเติมให้เป็นครูต้นแบบที่มีความรู้และทักษะการสอนที่ทันสมัย ขณะที่สื่อและอุปกรณ์การเรียนยังขาดความหลากหลาย และการประชาสัมพันธ์ยังไม่ทั่วถึง จำเป็นต้องพัฒนาและเพิ่มรูปแบบสื่อให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ สำหรับแนวทางการพัฒนา พบว่า ควรเน้นการพัฒนาด้านการวัดผลและประเมินผล รวมถึงการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ เนื่องจากยังต้องพึ่งพาการบอกบุญในการสนับสนุนค่าใช้จ่ายต่าง ๆ เช่น ค่าเดินทางและรางวัลจูงใจ โดยสรุป การนำหลักสาราณียธรรมมาประยุกต์ใช้สามารถช่วยสร้างความเป็น

เอกภาพในการจัดการศึกษา แต่จำเป็นต้องพัฒนาในด้านทรัพยากร งบประมาณ และระบบประเมินผลเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและความยั่งยืนในระยะยาว

สรุปการอภิปรายโดยภาพรวม ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า หลักสาราณียธรรม 6 เป็นกรอบแนวคิดที่มีศักยภาพสูงในการพัฒนาการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยสามารถแก้ไขปัญหาด้านความสัมพันธ์ภายในองค์กร เสริมสร้างความร่วมมือ และเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานได้ อย่างไรก็ตาม การนำไปใช้ให้เกิดผลอย่างแท้จริง จำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ ควบคู่กับการพัฒนาวัฒนธรรมองค์กร การสื่อสารภายใน และการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อให้การบริหารงานเกิดความยั่งยืนในระยะยาว

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุบังพวน อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ จากการวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามข้างต้น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อมูลแล้วได้องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

1. องค์ความรู้เกี่ยวกับหลักสาราณียธรรม 6 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ผลการศึกษาพบว่า หลักสาราณียธรรม 6 เป็นหลักธรรมสำคัญในพระพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นการสร้างความรัก ความสามัคคี และความปรองดองในหมู่คณะ โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 6 ประการ ได้แก่ 1) เมตตากายกรรม หมายถึง การแสดงออกทางกายด้วยความเมตตาและความปรารถนาดีต่อผู้อื่น 2) เมตตาวจีกรรม หมายถึง การใช้วาจาที่สุภาพ อ่อนโยน และสร้างสรรค์ต่อกัน 3) เมตตามโนกรรม หมายถึง การมีจิตใจที่ดี มีความปรารถนาดี และมีความคิดเชิงบวกต่อผู้อื่น 4) สาธารณโภคี หมายถึง การแบ่งปันและใช้ทรัพยากรร่วมกันเพื่อประโยชน์ส่วนรวม 5) สีลสามัญญตา หมายถึง การประพฤติปฏิบัติตามหลักศีลธรรมและจริยธรรมร่วมกัน 6) ทิฏฐิสามัญญตา หมายถึง การมีความคิดเห็นและความเข้าใจร่วมกันในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ หลักสาราณียธรรม 6 จึงถือเป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารองค์กรหรือการบริหารงานในสังคมได้ เนื่องจากเป็นหลักธรรมที่ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล ส่งเสริมการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ และช่วยลดความขัดแย้งภายในองค์กร

2. องค์ความรู้เกี่ยวกับสภาพปัจจุบันการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุบังพวน จากการศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุบังพวน พบว่า การบริหารงานขององค์กรมีโครงสร้างการบริหารงานที่ครอบคลุมภารกิจสำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ การบริหารงานทั่วไป การบริหารงานบุคคล การบริหารงานการเงินและงบประมาณ การบริหารงานพัฒนา การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุบังพวนมีการดำเนินงานตามระเบียบข้อบังคับของทางราชการ และมีการให้ความสำคัญกับการให้บริการประชาชนในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานขององค์กรยังต้องอาศัยความร่วมมือจากบุคลากรในองค์กรและประชาชนในพื้นที่ เพื่อให้การดำเนินงานสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังพบว่า การบริหารงานขององค์กรให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชน การทำงานเป็นทีม และการดำเนินงานอย่างโปร่งใส ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมให้การบริหารงานขององค์กรสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. องค์ความรู้เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุบังพวน จากการศึกษาพบว่า หลักสาราณียธรรม 6 สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุบังพวนได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะในการบริหารงานทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการบริหารงานทั่วไป การ

ประยุกต์ใช้หลักเมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม และเมตตามโนกรรมช่วยส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กรมีความเมตตาและมีทัศนคติที่ดีต่อกัน ส่งผลให้เกิดบรรยากาศที่ดีในการทำงาน และช่วยให้การประสานงานระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ภายในองค์กรเป็นไปอย่างราบรื่น 2) ด้านการบริหารงานบุคคล หลักสาราณียธรรม 6 ช่วยส่งเสริมให้บุคลากรในองค์กรมีความสามัคคีและความร่วมมือในการปฏิบัติงาน รวมทั้งส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริตและยึดมั่นในหลักจริยธรรม ซึ่งช่วยให้การบริหารงานบุคคลขององค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ 3) ด้านการบริหารงานการเงินและงบประมาณ การนำหลักสาธารณโภคีและสีลสามัญญตามาประยุกต์ใช้ช่วยส่งเสริมให้การบริหารงบประมาณขององค์กรมีความโปร่งใส มีความรับผิดชอบ และคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังช่วยลดความเสี่ยงต่อการทุจริตและเสริมสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนต่อการดำเนินงานขององค์กร 4) ด้านการบริหารงานพัฒนา การประยุกต์ใช้หลักทิฏฐิสามัญญตาและสาธารณโภคีช่วยส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางการพัฒนาท้องถิ่น และช่วยให้การดำเนินโครงการพัฒนาต่าง ๆ สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่

4. สังเคราะห์องค์ความรู้จากการวิจัย จากการศึกษาวิจัยสามารถสังเคราะห์องค์ความรู้ได้ว่า หลักสาราณียธรรม 6 เป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคลากรในองค์กร ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม และช่วยให้การดำเนินงานขององค์กรเป็นไปอย่างโปร่งใสและมีคุณธรรม การประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุบังพวนจึงเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล และช่วยให้การพัฒนาท้องถิ่นสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาหลักสาราณียธรรม 6 ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา (2) ศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลพระธาตุบังพวน และ (3) เสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักสาราณียธรรม 6 ในการบริหารงาน โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า หลักสาราณียธรรม 6 ได้แก่ เมตตากายกรรม เมตตา

วจีกรรม เมตตามโนกรรม สาธารณโภคี สีลสามัญญตา และทิฏฐิสามัญญตา เป็นหลักธรรมที่มุ่งส่งเสริมความรัก ความสามัคคี และความปรองดองในหมู่คณะ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานเพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ลดความขัดแย้ง และส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ในด้านสภาพปัจจุบัน พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลมีการดำเนินงานตามโครงสร้างองค์กรอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมด้านงานทั่วไป บุคคล การเงิน และการพัฒนา โดยเน้นการให้บริการประชาชนและการมีส่วนร่วม อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดด้านการสื่อสาร แรงจูงใจบุคลากร และงบประมาณ สำหรับแนวทางการประยุกต์ใช้ พบว่า การนำหลักสาราณียธรรม 6 มาใช้ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงาน โดยส่งเสริมความร่วมมือ ความโปร่งใส และความเป็นเอกภาพขององค์กร ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ซึ่งจากการวิจัยนี้ผู้วิจัยได้ข้อเสนอแนะจากการวิจัย ดังนี้ **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1.1 ระดับนโยบาย ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะสาราณียธรรม 6 มาใช้ในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สนับสนุนงบประมาณและทรัพยากรในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของบุคลากร ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างองค์กร วัด และชุมชน 1.2 ระดับองค์กร ผู้บริหารควรนำหลักสาราณียธรรม 6 มาเป็นกรอบในการบริหารงานและการพัฒนาบุคลากร ส่งเสริมการสื่อสารภายในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยยึดหลักเมตตาวจีกรรม สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นความสามัคคี ความร่วมมือ และการทำงานเป็นทีม พัฒนาระบบแรงจูงใจและการยกย่องบุคลากรที่ปฏิบัติงานด้วยคุณธรรม บริหารทรัพยากรอย่างโปร่งใสและเป็นธรรมตามหลักสาธารณโภคี 1.3 ระดับชุมชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารและพัฒนาท้องถิ่น ใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการปลูกฝังคุณธรรมและสร้างความสามัคคีในชุมชน พัฒนากิจกรรมร่วมระหว่างองค์กรกับประชาชนอย่างต่อเนื่อง **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 ควรศึกษาการพัฒนารูปแบบ (Model) การบริหารงานตามหลักสาราณียธรรม 6 ที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2.2 ควรมีการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ของการนำหลักสาราณียธรรม 6 ไปใช้ในการบริหารงาน 2.3 ควรศึกษาการเปรียบเทียบการใช้หลักสาราณียธรรม 6 กับหลักธรรมอื่น เช่น ไตรสิกขา หรือสังคหวัตถุ 4 2.4 ควรขยายการศึกษาไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่อื่น เพื่อเพิ่มความครอบคลุมของข้อมูล 2.5 ควรศึกษาผลกระทบระยะยาวของการนำหลักสาราณียธรรม 6 ไปใช้ต่อประสิทธิภาพองค์กรและความพึงพอใจของประชาชน

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2553). แนวทางการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงมหาดไทย.

เจ้าอธิการสมชัย ปโมทิโต (ชาวนา). (2567). ศึกษาแนวทางการพัฒนาความสามัคคีของชุมชนด้วยหลักสาราณียธรรมในตำบลวัดหลวง อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย. ในวิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ชาย โพธิสิตา. (2552). ศาสตร์และศิลป์การวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้ง.

ประเวศ วะสี. (2541). การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพมหานคร: หมอชาวบ้าน.

พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). (2538). การศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2546). พุทธธรรม. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2551). การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระมหาจตุรงค์ จิรฏฐิโต (วงษ์เกิดศรี). (2567). แนวทางการพัฒนาความเป็นเอกภาพด้านการจัดการศึกษา พระปริยัติธรรมแผนกธรรมตามหลักสาราณียธรรม ของพระสงฆ์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ในวิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสมุห์สันติ สุจิณฺโณ (พรมสงฆ์). (2567). วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของหลักสาราณียธรรมเพื่อสร้างความสามัคคี. ในวิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วิจิตร ศรีสอ้าน. (2549). การบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2554). แนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สพฐ.

สุมน อมรวิวัฒน์. (2547). การปฏิรูปการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

วิเคราะห์หลักพุทธธรรมในสุวรรณสามชาดกที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมของสังคมไทย*

AN ANALYSIS OF BUDDHISM PRINCIPLES IN SUVAṆṆASĀMA JĀTAKA THAT INFLUENCE THE CULTURE IN THAI SOCIETY

กนกพร ศรีนอก[1], พระมหาสมบูรณ์ สุธมฺโม[2] และ สมชัย ศรีนอก[3]

Kanokporn Srinok[1], Phramaha Somboon Sudhammo[2] and Somchai Srinok[3]

[1-3]ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[1-3]Master of Education Social Studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding author E-mail: Somboon1595@gmail.com

วันที่รับบทความ : 11 กรกฎาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 6 สิงหาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 8 สิงหาคม 2569

Received 11 July 2026; Revised 6 August 2026; Accepted 8 August 2026

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในสุวรรณสามชาดก 2) เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรมในสุวรรณสามชาดกที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมของสังคมไทย 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการนำหลักพุทธธรรมในสุวรรณสามชาดกประยุกต์ใช้ในสังคมไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ออกแบบระบบตามกรอบแนวคิดในการวิจัยตามแนวคิดทฤษฎีวรรณกรรมในพระพุทธศาสนา แนวคิดทฤษฎีวัฒนธรรมของสังคมไทย และแนวคิดความเชื่อเรื่องกฎแห่งกรรมในสังคมไทยเป็นกรอบการวิจัย พื้นที่วิจัย คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คืออาจารย์สอนพระพุทธศาสนา/พระวิปัสสนาจารย์ 4 รูป/คน และผู้เชี่ยวชาญด้านพระไตรปิฎก 5 รูป/คน

Citation:

*กนกพร ศรีนอก, พระมหาสมบูรณ์ สุธมฺโม และ สมชัย ศรีนอก. (2569). วิเคราะห์หลักพุทธธรรมในสุวรรณสามชาดกที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมของสังคมไทย. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 221-237.

Kanokporn Srinok, Phramaha Somboon Sudhammo and Somchai Srinok. (2026).

An Analysis Of Buddhism Principles In Suvaṇṇasāma Jātaka That Influence The Culture In Thai Society.

Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 221-237.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

รวมทั้งสิ้น 9 รูป/คน ใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลแล้วเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า

1. หลักพุทธธรมที่ปรากฏในสุวรรณสามชาดก ได้แก่ (1) กฎแห่งกรรม (2) สัจจะ 3) เมตตา (4) กตัญญูกตเวที และ (5) หลักทศพิธราชธรรม

2. หลักพุทธธรรมในสุวรรณสามชาดกที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมของสังคมไทย พบว่า 1) ด้านความเชื่อ พบว่า (1) กฎแห่งกรรม ผลของกรรม หรือผลของการกระทำที่ว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว (2) สัจจะ เมื่อให้สัจจะก็ต้องรักษาและปฏิบัติตามให้ได้ (3) เมตตา ผู้มีความเมตตากรุณาย่อมนำมาซึ่งความสุข (4) กตัญญูกตเวที คือการกตัญญูต่อผู้มีคุณ ต่อครอบครัว ต่อสังคม ย่อมเป็นสุขปราศจากปัญหา (5) ทศพิธราชธรรม คือหลักธรรมสำหรับปกครองของพระราชาที่ทรงยึดมั่นในทศพิธราชธรรมทรงพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าโดยมีประชาชนทั้งปวงเคารพรัก 2) ด้านครอบครัว พบว่า (1) กฎแห่งกรรมใช้สอนสมาชิกในครอบครัวรู้จักเกรงกลัวต่อบาป (2) สัจจะ ช่วยทำให้คนในครอบครัวรัก สามัคคีและมีความเชื่อใจซึ่งกันและกัน (3) เมตตา ช่วยให้สมาชิกอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทรต่อกันและกัน (4) กตัญญูกตเวที ช่วยให้สมาชิกเอาใจใส่ซึ่งกันและกันมากยิ่งขึ้น (5) ทศพิธราชธรรม การปกครองช่วยให้ปวงชนมีชีวิตที่มีความเจริญรุ่งเรืองและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข 3) ด้านสังคม พบว่า (1) กฎแห่งกรรม คือกรอบทางศีลธรรมทำให้สังคมไทยอยู่ร่วมกันอย่างสันติ (2) สัจจะ ทำให้เป็นสังคมที่ให้เกียรติกันและกัน (3) เมตตา ทำให้คนในสังคมช่วยเหลือกันและกัน (4) กตัญญูกตเวที ไม่เพียงกตัญญูบุคคล แต่รวมถึงความกตัญญูต่อธรรมชาติและสิ่งที่ให้คุณประโยชน์ต่อสังคมด้วย (5) ทศพิธราชธรรม ช่วยให้ผู้นำสังคมไทยปกครองให้ประชาชนสงบสุข

3. แนวทางการนำหลักพุทธธรรมในสุวรรณสามชาดกประยุกต์ใช้ในสังคมไทย คือ (1) หลักพรหมวิหาร 4 (2) กตัญญูกตเวที (3) สัจจะธรรม (4) การให้อภัย (5) การไม่คบหาคนชั่ว และ (6) ไม่ประมาท

4. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ได้แก่ รูปแบบ ดับบลิวซีทีซีเอสดี (WCTCSD Model) = รอให้เป็น เย็นให้ไว คิดให้ได้ สื่อสารเป็น เห็นคุณค่าของการให้ และไม่ประมาทความเปลี่ยนแปลง ซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้หลากหลายรูปแบบ เช่น การแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ การปรับปรุงรูปแบบ และสร้างเรียนรู้วัฒนธรรมของสังคม

คำสำคัญ: วิเคราะห์หลักพุทธธรรม, หลักพุทธธรรมในสุวรรณสามชาดก, หลักพุทธธรรมที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมของสังคมไทย

Abstract

The objective of this research are (1) To study the principles of Buddhism that appear in the Suvaṇṇasāma Jātaka. (2) To analyze the Buddhist principles in Suwanna Sam Jataka that influence the culture of Thai society. (3) To present guidelines for applying the Buddhist principles in Suvaṇṇasāma Jātaka to Thai society. It is qualitative research. Design a system based on the research framework based on the concept of Buddhist literary theory. The concept of Thai cultural theory and the concept of belief in the law of karma in Thai society are the research framework. The research area is Mahachulalongkornrajavidyalaya University. The sample group/key informants were 4 Buddhist teachers/Vipassana meditation teachers and 5 Tripitaka experts, totaling 9 people. The purposive selection method was used. The research instrument was an interview form. The data was analyzed and then a descriptive report was written.

The research results found that:

1. The principles of Buddhism that appear in the Suvaṇṇasāma Jātaka are: (1) the Law of Karma, (2) Sacca, (3) Metta, (4) Katannukatavedi and (5) Rajadhamma

2. The Buddhist principles in Suvaṇṇasāma Jātaka that have an influence on the culture of Thai society were found that: 1) In terms of belief, it was found that (1) the law of karma, the results of karma or the results of actions that say good deeds bring good results, bad deeds bring bad results; (2) Sacca, when making a truth, it must be kept and followed through. (3) Metta: A person who has kindness and compassion will bring happiness. (4) Katannukatavedi: Being grateful to those who have done you favors, to your family and to society will bring you happiness and freedom from problems and (5) Rajadhamma :The Ten Royal Virtues are the principles of governance that King Rama IX adhered to and developed the country to progress, with all the people respecting and loving him. 2) In terms of family, it was found that (1) the Law of Karma is used to teach

family members to fear sin. (2) Sacca helps family members to love, be united and trust each other. (3) Metta helps family members live together with compassion towards one another. (4) Katannukatavedi helps members to care more for one another and (5) Rajadhamma : The ten royal virtues help life to flourish and live together happily. 3) In terms of society, it was found that (1) the Law of Karma is the moral framework that makes Thai society live together peacefully. (2) Sacca makes it a society that respects one another. (3) Metta makes people in society help one another. (4) Katannukatavedi helps members care more for one another and (5) Rajadhamma : The ten royal virtues help members live happily together.

3. The guidelines for applying the Buddhist principles in Suvaṇṇasāma Jātaka to Thai society found that: (1) Brahmavihara (2) Katannukatavedi (3) Sacca (4) Absolving (5) Not associating with bad people and (6) Don't be careless.

4. Knowledge gained from research includes the WCTCSD Model: W = Wait to be, C = Cool down quickly, T = Think through, C = Can communicate, S= See the value of giving and do not underestimate changes. Which can be used in various forms, such as effective problem solving, improving models and creating social cultural learning.

Keywords: Analysis of Buddhist principles, Buddhist principles in Suvaṇṇasāma Jātaka, Buddhist principles that influence the culture of Thai society

บทนำ

ปัญหาความรุนแรงในสังคมไทยสมัยปัจจุบัน ยังคงเป็นที่น่ากังวล โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เช่น การทำร้ายร่างกาย การทำร้ายจิตใจ การล่วงละเมิดทางเพศ ความรุนแรงในสถานศึกษาที่ส่งผลกระทบต่อเด็กเล็กและนักเรียนชายหญิงเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ ยังมีปัญหาการใช้ความรุนแรงในสถานการณ์อื่น ๆ เช่น การก่ออาชญากรรมในโรงเรียนและชุมชน เป็นปัญหาที่ซับซ้อนและส่งผลกระทบต่อทั้งนักเรียน ครู และชุมชนโดยรวม ปัญหาเหล่านี้มีหลายรูปแบบ ตั้งแต่การกลั่นแกล้ง การลักขโมยเล็ก ๆ น้อย ๆ ไป

จนถึงความรุนแรง การทำร้ายร่างกาย และแม้กระทั่งอาชญากรรมที่ร้ายแรงมากขึ้น ประชากรของประเทศไทยร้อยละ 93.5 นับถือศาสนาพุทธ เมื่อพิจารณาเป็นรายภาค พบว่า ประชากรในทุกภาคส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธมากกว่าร้อยละ 90 ดังนั้น หลักธรรมของพระพุทธศาสนาสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาความรุนแรงในบุคคล ครอบครัวและสังคมได้หลายทาง เช่น การฝึกสติและสมาธิเพื่อควบคุมอารมณ์ โดยเฉพาะการเจริญเมตตาเพื่อสร้างความเข้าใจและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น การยึดมั่นในหลักธรรมะต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม สุวรรณสามชาดก เป็นเรื่องอดีตของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ทรงบำเพ็ญเมตตาบารมี คือ การแผ่เมตตาจิตให้สรรพสัตว์เป็นสุขโดยถ้วนหน้า เป็นความเมตตาต่อสรรพสัตว์ โดยไม่เลือกชนชั้นวรรณะ เพศหรือวัย แม้จะถูกประทุษร้ายถึงชีวิต การบำเพ็ญเมตตาบารมีของพระโพธิสัตว์สุวรรณสามนั้นถึงขั้น “ยอมตาย ไม่ไร้เมตตา”

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในสุวรรณสามชาดก

2) เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรมในสุวรรณสามชาดกที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมของสังคมไทย

3) เพื่อนำเสนอแนวทางการนำหลักพุทธธรรมในสุวรรณสามชาดกประยุกต์ใช้ในสังคมไทย

การทบทวนวรรณกรรม

ผลจากการสืบค้นเอกสาร ตำรา บทความ วารสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พระพุทธศาสนามีความผูกพันกับสังคมไทยมาช้านาน สังคมชาวพุทธได้มีการสั่งสมปลูกฝังความดี ด้วยศรัทธาความเชื่อให้กับกุลบุตร กุลธิดาในเรื่องกุศลผลบุญอันจะนำมาซึ่งประโยชน์สุขของตนเอง บุคคลในครอบครัว และคนในสังคม ให้มีความเชื่อมั่นกับการทำในสิ่งที่ดีงาม ซึ่งเราจะพบว่าหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนานั้นได้มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิต ความเชื่อและการปฏิบัติของคนในสังคมไทยเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการทำความดีหรือการสั่งสมความดีทั้งในชาตินี้และชาติหน้า เรียกว่าเป็น การสร้างบารมี เป็นสิ่งที่สามารถก่อให้เกิดความสำเร็จหรือประโยชน์กับชีวิตได้ โดยการบำเพ็ญหรือการสั่งสมบารมีในทางพระพุทธศาสนานั้นมีอยู่ 10 ประการ คือ 1. ทานบารมี 2. ศีลบารมี 3. เนกขัมมบารมี 4. ปัญญาบารมี 5. วิริยบารมี 6. ขันติบารมี 7. สัจจะ

บารมี 8. อธิษฐานบารมี 9. เมตตาบารมี 10. อุเบกขาบารมี และในบารมีทั้ง 10 นี้ได้มีการแบ่งตาม รูปแบบการบำเพ็ญเป็นระดับชั้นได้ 3 ระดับ คือระดับธรรมดาปกติ ระดับอุปบารมี และระดับสูงสุด คือระดับปรมัตถบารมี รวมรูปแบบ ประเภทและระดับการบำเพ็ญบารมีทั้งหมด รวมเป็น 30 เรียกว่า บารมี 30 ทัศ เพื่อให้เกิดความรู้และความเข้าใจยิ่งขึ้น ที่มาของชาดก คือเรื่องราวการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์ในอดีตชาติ ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พุทธบริษัทในสมัยพุทธกาล และพุทธสาวกได้ทรงจำสืบ ๆ กันมาด้วยมุขปาฐะ ก่อนที่จะมีการจารึกลงเป็นลายลักษณ์อักษร ในคัมภีร์พระไตรปิฎก สังคมไทยนำชาดกมาเป็นสื่อสำคัญในการถ่ายทอดวัฒนธรรมไทย เป็นแหล่งรวมความคิด ความรู้ และหลักความเชื่อในวิถีแห่งการดำเนินชีวิตของคนในสมัยก่อนได้เป็นอย่างดี โดยแทรกหลักพุทธธรรมอยู่ในสาระนิทานชาดก ประกอบด้วย

1. แนวคิดเรื่องกฎแห่งกรรม หมายถึง การกระทำที่ประกอบด้วยเจตนาคือ ทำด้วยความจงใจ หรือจงใจทำ ไม่ว่าจะเป็นการทำดีหรือทำชั่วก็ตาม การกระทำที่ดี เรียกว่า กรรมดี การกระทำที่ชั่ว เรียกว่า กรรมชั่ว

2. แนวคิดเรื่องสัจจะ หลักคำสอนของพระพุทธเจ้าเรื่อง สัจจะ คือความจริงใจ หรือความซื่อสัตย์ต่อคำพูดหรือการรักษาสัจจะ อธิษฐานต่อคำพูดของตนเอง เป็นคำสอนที่ปรากฏอยู่เป็นจำนวนมาก ไม่ว่าคำสอนนั้นจะเป็นสัจจะในแง่ของหลักความจริงอันประเสริฐที่เรียกว่าอริยสัจ 4

3. แนวคิดเรื่องเมตตา คำว่า เมตตา แปลว่า ความรัก ความปรารถนาให้เขามีความสุข การแผ่ไมตรีจิต คิดจะให้สัตว์ทั้งปวงเป็นสุขทั่วหน้า เมตตาเป็นข้อ 9 ในบารมี 10 เป็นข้อ 1 ในพรหมวิหาร 4 และเป็นข้อ 2 ในอารักขกรรมฐาน 4 เมตตาเป็นหลักในการพัฒนาจิตไปสู่ภาวะที่ดีงาม เมตตาในสาราณียธรรม คือธรรมเป็นเหตุให้ระลึกถึงกัน เป็นเครื่องมือปฏิบัติทางกาย วาจาและใจ เสริมสร้างความสามัคคีทำให้ครอบครัว สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีความรัก มีความระลึกถึงกันและกัน โดยเฉพาะเมตตา ในหลักทศบารมี (บารมี 10) เป็นการบำเพ็ญบารมีในอดีตชาติของพระโพธิสัตว์ก่อนที่จะตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

4. แนวคิดกตัญญูกตเวที ความกตัญญู เป็นการกระทำความดีที่พึงปรารถนา ผู้ที่มีความกตัญญูย่อมทำตนและทำผู้อื่นให้มีความสุขด้วย พระพุทธศาสนากล่าวยกย่องบุคคลที่มีความกตัญญู และให้ความสำคัญต่อบุคคลผู้มีความกตัญญูว่า เป็นบุคคลที่หาได้ยากในโลก

5. แนวคิดเรื่องทศพิธราชธรรม เป็นคุณธรรมที่โบราณบัณฑิต ได้บัญญัติไว้ก่อนสมัยพุทธกาล ซึ่งพระมหากษัตริย์ในอดีตได้ทรงถือปฏิบัติมาเป็นพระราชจริยาวัตร แม้บุคคลผู้มิใช่พระเจ้าแผ่นดินก็ควรเจริญรอยตาม โดยนำเอาหลักธรรม 10 ประการนี้มาปฏิบัติในการบริหารการปกครอง การจัดการ เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมและเกิดความสวัสดีในสังคม ตามอุดมการณ์แห่งการปกครองยิ่ง ๆ ขึ้นไป

สรุปผลการทบทวนวรรณกรรม แนวคิดทฤษฎีที่ปรากฏในสุวรรณสามชาดก 5 หลักธรรม ที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมของสังคมไทย โดยนำมาประยุกต์ใช้กับสังคมใน 6 ประเด็น ได้แก่ คือ (1) หลักพรหมวิหาร 4 (2) กตัญญูกตเวที (3) สัจจะธรรม (4) การให้อภัย (5) การไม่คบหาคนชั่ว และ(6) ความไม่ประมาท

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัย เชิงคุณภาพ พื้นที่วิจัย คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กลุ่มตัวอย่าง/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ อาจารย์สอนพระพุทธศาสนาหรือพระวิปัสสนาจารย์ 4 รูป/คน และผู้เชี่ยวชาญด้านพระไตรปิฎก 5 รูป/คน รวมทั้งสิ้น 9 รูป/คน ใช้วิธีคัดเลือกแบบเจาะจง โดยใช้หลักการพิจารณาจากตัวผู้วิจัยเอง ซึ่งการคัดเลือกนี้จะทำตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย อาศัยความรอบรู้ ความชำนาญ และประสบการณ์ในเรื่องนั้น ๆ ของผู้ทำวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ เป็นแบบการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) นำวิเคราะห์ กำหนดขอบเขตของการศึกษาเฉพาะลักษณะสะท้อนวัฒนธรรมด้านความเชื่อของสังคมไทย เสนอแบบสัมภาษณ์ฉบับร่าง (เครื่องมือการวิจัย) ต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือวิจัย เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ทั้งความเที่ยงตรงเนื้อหา (Content Validity) และความเที่ยงตรงตามโครงสร้าง (Construct Validity) โดยหาค่า IOC (Item-Object Congruence Index : IOC) ถ้ามีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป แสดงว่า คำถามนั้นวัดได้ตรงจุดประสงค์หรือตรงตามเนื้อหา รวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยระหว่างเดือนพฤษภาคม-พฤศจิกายน พ.ศ. 2568 นำข้อมูลเชิงคุณภาพจากการวิจัยเอกสารหนังสือ ตำรา วิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลแล้วนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาหลักพุทธธรรมที่ปรากฏในสุวรรณสามชาดก ผลการวิจัยพบว่า สุวรรณสามชาดกหลักธรรมที่ปรากฏอยู่นั้นประกอบไปด้วย 1) หลักกฎแห่งกรรม หลักธรรมแห่งเหตุผล ซึ่งได้ปรากฏแก่บิดามารดาของสุวรรณสามชาดกที่ได้ตาบอดลงเพราะพิษงูตลอดจนถึงการที่สุวรรณสามถูกพระเจ้ากปิลยักษ์ยิงด้วยลูกศร 2) หลักสัจจะ หลักธรรมแห่งความจริง หลักสัจจะถือเป็นสิ่งที่พระสุวรรณสามได้ตั้งสัจจะอธิษฐานไว้ที่ดูและปรนนิบัติบิดามารดาที่ตาบอด และสัจจะที่พระเจ้ากปิลยักษ์ได้ให้ไว้กับพระสุวรรณสาม 3) หลักเมตตา หลักธรรมแห่งความรัก เป็นหลักธรรมที่พระสุวรรณสามได้บำเพ็ญตลอดช่วงอายุ โดยมีความเมตตาเป็นที่ตั้งจนเป็นที่รักแก่สรรพสัตว์ในป่า 4) หลักกตัญญูกตเวทีเป็นหลักธรรมที่สำคัญมากในสุวรรณสามชาดก เพราะนอกเหนือจะเป็นการบำเพ็ญเมตตาบารมีแล้วนั้น ยังเป็นการบำเพ็ญในเรื่องของการบำรุงบิดามารดาที่ตาบอดของพระสุวรรณสาม และ 5) ทศพิธราชธรรม เป็นหลักธรรมสำหรับนักปกครองที่พระสุวรรณสามได้ให้ไว้กับพระเจ้ากปิลยักษ์ภายหลังจากที่ฟื้นจากการถูกยิง หลักธรรมที่ปรากฏเหล่านี้ส่วนมากจะปรากฏอยู่ในตัวละครในสุวรรณสามชาดกแต่ละตัว เช่น พระสุวรรณสามชาดก บิดามารของสุวรรณสาม และพระเจ้ากปิลยักษ์ หลักธรรมเหล่านี้ถือเป็นหลักธรรมที่สำคัญเป็นอย่างมากในทางพระพุทธศาสนา โดยมีมีประโยชน์ทั้งในด้านปัจเจกชนและสังคมโดยรวม อีกทั้งยังเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของพุทธศาสนิกชนอีกด้วย วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อวิเคราะห์หลักพุทธธรรมในสุวรรณสามชาดกที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมของสังคมไทย ผลการวิจัยพบว่า

1) ด้านความเชื่อ อิทธิพลของหลักกฎแห่งกรรม มีความเชื่อเกี่ยวกับหลักกฎแห่งกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเชื่อในผลของกรรม หรือผลของการกระทำที่ว่าทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว อิทธิพลของหลักสัจจะหรือหลักธรรมแห่งความจริง หลักสัจจะถือเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญเป็นอย่างมาก โดยที่เชื่อว่าในการอยู่ร่วมกันในสังคมนั้นจะต้องอาศัยความจริงใจต่อกันเป็นสำคัญ ซึ่งทุกๆ สังคมจะต้องยึดถือหลักสัจจะนี้ อิทธิพลของหลักเมตตา หลักเมตตานั้นถือเป็นหลักธรรมที่ปรากฏอย่างเด่นชัดในสุวรรณสามชาดก เพราะเป็นการบำเพ็ญเมตตาบารมีของพระสุวรรณสาม เพราะฉะนั้นการมีความเมตตากรุณาย่อมที่จะนำความสุขมาให้ อิทธิพลของหลักกตัญญูกตเวที ความกตัญญูกตเวทีถือเป็นหลักธรรมที่สำคัญมากเพราะเป็นหลักธรรมที่จะช่วยให้อยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข หากแต่คนรู้จักความกตัญญูต่อตนเอง ต่อครอบครัว ต่อสังคม ย่อมที่อยู่ร่วมกันอย่างปราศจากปัญหา อิทธิพลของ

หลักทศพิธราชธรรม ประชาชนส่วนใหญ่มีความเชื่อในหลักทศพิธราชธรรมว่า ผู้ปกครองที่ดีนั้นจะต้องดำรงตนอยู่ในหลักทศพิธราชธรรม เพราะหลักทศพิธราชธรรมนั้นเป็นหลักธรรมสำหรับนักปกครอง หากผู้ปกครองหรือนักการเมืองปฏิบัติตามหลักทศพิธราชธรรมอย่างเคร่งครัดก็ย่อมที่จะทำให้ประชาชนอยู่อย่างสุขสบายมากยิ่งขึ้น

2) ด้านครอบครัว อิทธิพลของหลักกฎแห่งกรรมต่อครอบครัว สังคมมักจะนำเอาเรื่องกรรมมาสอนสมาชิกในครอบครัวอยู่เสมอ โดยสอนให้งดเว้นจากการทำสิ่งที่ไม่ดีหรือสอนให้เว้นชั่วทำดี อิทธิพลของหลักสัจจะที่มีต่อครอบครัว เป็นหลักธรรมที่สำคัญอย่างยิ่งในการอยู่ร่วมกันในครอบครัว เป็นหลักธรรมที่จะทำให้คนในครอบครัวรักและสามัคคีกัน และมีความเชื่อใจซึ่งกันและกัน อิทธิพลของหลักเมตตาที่มีต่อครอบครัว สมาชิกในครอบครัวมีความเอื้ออาทรต่อกันและกัน เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน และช่วยเหลืองานในครอบครัวเป็นอย่างดี อิทธิพลของหลักกตัญญูกตเวทีที่มีต่อครอบครัว ความกตัญญูกตเวทีเป็นหลักธรรมที่มีอิทธิพลต่อครอบครัวมากที่สุดหลักหนึ่ง ที่บิดามารดามักจะนำเอามาสอนบุตรหลานให้มีความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเอาหลักกตัญญูกตเวทีของพระสุวรรณสามมาสอนสมาชิกในครอบครัวอยู่เป็นประจำ อิทธิพลของหลักทศพิธราชธรรมที่มีต่อครอบครัว หลักทศพิธราชธรรมถึงแม้จะเป็นหลักธรรมที่ใช้สำหรับการปกครองสำหรับกษัตริย์ แต่ก็มีอิทธิพลต่อครอบครัวด้วยเช่นกัน ครอบครัวหากสมาชิกครอบครัวตั้งมั่นอยู่ในหลักธรรมข้อนี้แล้วก็ย่อมที่จะทำให้ชีวิตมีความเจริญรุ่งเรืองและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขอีกด้วย

3) ด้านสังคม อิทธิพลของหลักกฎแห่งกรรมต่อสังคม หลักกฎแห่งกรรมยังเป็นเสมือนกรอบทางศีลธรรมที่ทำให้สังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข อิทธิพลของหลักสัจจะต่อสังคม การประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตในประจำวัน ทำให้จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องยึดถือในเรื่องการรักษาคำพูด อิทธิพลของหลักเมตตาต่อสังคม หลักเมตตาเป็นหลักธรรมพื้นฐานอีกหลักธรรมหนึ่งที่สังคมยึดถือและปฏิบัติร่วมกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การที่ได้ศึกษาเรียนรู้หลักเมตตานี้ทำให้สังคมน่าอยู่มากยิ่งขึ้น กล่าวถือ ทุกคนจะมีจิตใจที่ไม่คิดทำร้าย หรือทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน เมื่อมีกิจกรรมหรืองานที่เกิดขึ้นในชุมชน ประชาชนก็จะช่วยเหลือกัน อิทธิพลของหลักกตัญญูกตเวทีต่อสังคม หลักกตัญญูกตเวทีนั้น ไม่ได้จำเพาะเพียงว่ากตัญญูต่อบุคคลเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการกตัญญูต่อธรรมชาติและสิ่งที่ให้คุณประโยชน์ต่อสังคมอีกด้วย อิทธิพลของหลักทศพิธราชธรรมต่อสังคม หลักทศพิธราชธรรมทุกข้อ แต่หลาย ๆ ข้อก็เป็น

หลักธรรมที่ผู้นำได้ยึดถือปฏิบัติเป็นประจำอยู่แล้ว เช่น หลักการช่วยเหลือเสียสละแบ่งปันกัน การรู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา การทำงานด้วยความเพียร เป็นต้น

วัตถุประสงค์ที่ 3 แนวทางการนำหลักพุทธธรรมในสุวรรณสามชาดกประยุกต์ใช้ในสังคมไทย ผลการวิจัยพบว่า

1) หลักเมตตาธรรมนี้ ทำให้โลกอยู่ด้วยกันอย่างมีปกติสุข และช่วยลดปัญหาการทารุณกรรมต่อสัตว์ทั้งหลาย ปัญหาการใช้ความรุนแรงต่อบุคคลภายในครอบครัว ปัญหามลพิษต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อมต่าง ๆ รวมถึง ปัญหาโลกร้อน ซึ่งส่งผลกระทบในแง่ลบทำลายระบบนิเวศวิทยาต่าง ๆ ของโลกซึ่งส่วนใหญ่เกิดจากพฤติกรรมของมนุษย์จะลดน้อยลง เมื่อคนในสังคมไทย มีความรับผิดชอบในการกระทำของตนเอง แล้วไม่เบียดเบียนต่อ ตนเอง บุคคลรอบข้าง ในครอบครัว และในสังคม สิ่งมีชีวิตต่าง ๆ และสภาพแวดล้อมรอบ ๆ ตัวเรา

2) หลักกฎแห่งกรรม เมื่อบุคคลทั่วไป ได้ศึกษาและเข้าใจพระพุทธศาสนา เท่าที่ควรแล้วอาจเชื่อหลักกฎแห่งกรรม และมั่นใจว่า ทุก ๆ เหตุการณ์ ที่ได้เกิดขึ้นในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต จะอยู่ภายใต้กฎแห่งกรรม และเข้าใจว่าเหตุบังเอิญ ไม่สามารถเกิดขึ้นได้อย่างไม่มีเหตุปัจจัยใด

3) หลักกตัญญูกตเวทีจะช่วยให้ปัญหาการใช้ความรุนแรงภายในครอบครัว ทั้งทางกาย วาจาและจิตใจต่อเด็ก สตรี และ คนชรา ลดน้อยลง เพราะคนในครอบครัว มีความรักความเข้าใจกันความอบอุ่นภายในครอบครัว และที่สำคัญ มีศีลธรรมแล้ว มีสติปัญญารู้จักแยะแยกถูกชั่วดี ไม่ออกไปคบคนพาลหรือคนที่ชักนำไปในทางอบายมุข

4) หลักทศพิธราชธรรม เป็นหลักธรรมสำหรับผู้ปกครองทุกคนควรมีเพื่อความผาสุกของประเทศชาติบ้านเมือง ทศพิธราชธรรมที่ปรากฏในสุวรรณสามชาดกส่วนมากเน้นไปที่ตัวบุคคลและสรรพสัตว์มากกว่าหลักธรรม นอกจากนี้ ทศพิธราชธรรมยังปรากฏเฉพาะชื่อเท่านั้น ไม่ปรากฏหัวข้อหลักธรรมแต่อย่างไร ทศพิธราชธรรมนับว่ามีความสำคัญต่อผู้นำประเทศตั้งแต่อดีตจนทุกวันนี้ พระมหากษัตริย์ไทยทุก ๆ พระองค์ได้ยึดถือปฏิบัติกันมาช้านานตั้งแต่สมัยอยุธยาจนมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ แม้กษัตริย์ในสมัยปัจจุบันพระองค์ก็ทรงยึดมั่นอยู่ในหลักธรรมข้อนี้ ดังที่ได้ตั้งปณิธานไว้ว่าเราจะครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขของชาวสยาม

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในสุวรรณสามชาดก พบว่า มี 5 หลักพุทธธรรม ได้แก่ (1) กฎแห่งกรรม (2) สัจจะ (3) เมตตา (4) กตัญญูกตเวที (5) หลักทศพิธราชธรรม สุวรรณสามชาดก เป็นชาดกเรื่องที่ 539 นิบาตชาดก พระสุตตตันตปิฎก ขุททกนิกายชาดก เล่มที่ 28 มหานิบาต แสดงเรื่องราวเมื่อพระโพธิสัตว์เสวยพระชาติเป็นสุวรรณสามบำเพ็ญเมตตาบารมี และแสดงความกตัญญูกตเวที เลี้ยงดูบิดามารดาผู้จักษุพิการ เมื่อถูกพระเจ้าปิลยักษ์ยิงด้วยธนูได้รับทุกขเวทนาอย่างสาหัสก็มีเมตตา ไม่โกรธแค้น ภายหลังได้ถวายโอวาทแด่พระเจ้าปิลยักษ์ ให้ทรงตั้งอยู่ในทศพิธราชธรรม ในช่วงเวลาที่ผ่านมามีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบำเพ็ญเมตตาบารมีหลากหลาย ได้แก่ สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงพระราชนิพนธ์เรื่อง “ทศบารมีในพุทธศาสนาเถรวาท ทรงพระราชนิพนธ์เป็นวิทยานิพนธ์อันเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาคตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. 2524 ความตอนหนึ่งว่า ..พระอารามต่าง ๆ ในประเทศไทยที่มีภาพเขียนบนฝาผนังมีอยู่มาก.. ส่วนด้านข้าง มักจะเป็นภาพเล่าเรื่องต่าง ๆ เป็นภาพพุทธประวัติ ภาพชาดก ภาพวรรณคดี ที่มีมากที่สุดคือ ภาพทศชาติ ซึ่งแสดงถึงพระโพธิสัตว์บำเพ็ญบารมีต่าง ๆ ภาพเหล่านี้ถือได้ว่าเป็นภาพสำหรับประกอบคำสอนของพระสงฆ์ ซึ่งมักจะใช้เรื่องชาดกเป็นเรื่องสาธกในการแสดงพระธรรมเทศนา ทำให้ผู้ฟังเห็นภาพประกอบไปด้วยและจะได้มีความซาบซึ้งในรสพระธรรมยิ่งขึ้น..การดูภาพจิตรกรรมฝาผนังจึงมีส่วนช่วยในการตีความอธิบายคติความเชื่อในสังคมได้บ้าง สอดคล้องกับ สาริกา หาญพานิชย์ (2555) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์เมตตาบารมีในสุวรรณสามชาดก ผลการวิจัยพบว่า เมตตา เป็นคุณธรรมภายในส่งเสริมบารมีให้โพธิญาณแก่กล้าไปเกิดเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต นอกจากนั้น ยังมีคุณธรรมอีกหลายประการเป็นองค์ประกอบ เช่น การอยู่ประเทศที่เหมาะสม การคบสัตบุรุษ ฯลฯ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 หลักพุทธธรรมในสุวรรณสามชาดกที่มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมของสังคมไทย พบว่า (1) ด้านความเชื่อ ปรากฏภาพจิตรกรรมบนฝาผนังถ้ำ โบสถ์ วิหารทั้งในและต่างประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนา บนสมุดไทย และหนังสือไทย ตอนที่นิยมวาดเขียนนั้นเป็นตอนที่สุวรรณสามกุมารถูกยิง (2) ด้านครอบครัว (1) กฎแห่งกรรม คือผลของกรรมหรือผลของการกระทำ ทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว (2) สัจจะ คือการรักษาและปฏิบัติตามให้ได้

(3) เมตตา นำมาซึ่งความสุข (4) กตัญญูกตเวที ย่อมเป็นสุขปราศจากปัญหา และ (5) ทศพิธราชธรรม คือหลักธรรมที่พระเจ้าปิลยักษ์นำไปใช้ปกครอง(3) ด้านสังคม คือ (1) กฎแห่งกรรม คือกรอบศีลธรรมทำให้สังคมไทยอยู่ร่วมกันอย่างสันติ (2) สัจจะ ทำให้เป็นสังคมที่ให้เกียรติกันและกัน (3) เมตตา ทำให้ช่วยเหลือกันและกัน (4) กตัญญูกตเวที ต่อบุคคลธรรมชาติและสิ่งที่ให้คุณประโยชน์ (5) ทศพิธราชธรรม ช่วยให้ผู้นำปกครองประชาชนให้ร่มเย็นเป็นสุข สอดคล้องกับ พระมหาพิทักษ์ สุเมโธ (ทองเหลือง) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องสุวรรณสามชาดก มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ความหมายและความเป็นมา หลักธรรมในสุวรรณสามชาดก และอิทธิพลของสุวรรณสามชาดกที่มีต่อสังคมไทย ผลการศึกษาพบว่า ด้านความหมายและความเป็นมา พบว่า เรื่องเมตตาต่อสรรพสัตว์ และความกตัญญูกตเวทีของสุวรรณสามกุมารที่มีต่อบิดามารดา ผู้ตาบอดทั้งสอง เป็นชาดกที่พระพุทธองค์ทรงบำเพ็ญเมตตาบารมีเป็นสำคัญ ครั้งเสวยพระชาติเป็นสุวรรณสามโพธิสัตว์ ด้านหลักธรรม พบว่า (1) หลักธรรมเชิงปัจเจกบุคคล ได้แก่ หลักกฎแห่งกรรม ที่ไม่มีใครหลีกหนีพ้นได้ ย่อมได้เสวยผลกรรมตามที่กระทำนั้น วิธีให้ผลกรรมนั้นอาจไม่เหมือนในชาติก่อน แต่ผลสรุปของกรรมเหมือนกัน และที่สำคัญคือความประมาทในชาติปัจจุบันที่เป็นช่องโหว่ให้กรรมได้เผล็ดผล และหลักสัจจธรรม ที่เป็นหลักความจริงช่วยให้คนตายฟื้นคืนชีพได้ และยังสามารถใช้เป็นพลังป้องกันช่วยให้ตนเองรอดพ้นจากอันตรายต่าง ๆ ได้ (2) หลักธรรมเชิงสังคม ได้แก่ หลักเมตตาธรรม ที่ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขเพราะไม่เบียดเบียนกันและกัน แม้จะรายล้อมด้วยอันตรายต่าง ๆ นานา แต่ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้ด้วยอำนาจเมตตาธรรม หลักกตัญญูกตเวที เป็นหลักธรรมที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในยามตกทุกข์ได้ยาก โดยเฉพาะการแสดงความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณในยามแก่เฒ่าช่วยเหลือตนเองไม่ได้ และหลักทศพิธราชธรรม หลักธรรมช่วยให้บ้านเมืองร่มเย็นเป็นสุขที่นักปกครองต่างยึดถือปฏิบัติมาช้านาน ด้านอิทธิพลต่อสังคมไทย พบว่า จิตรกรรมที่ปรากฏบนฝาผนังถ้ำ โบสถ์ วิหาร ทั้งในและต่างประเทศ และปรากฏในสมุดไทย หนังสือไทย นิยมวาดภาพตอนที่สุวรรณสามถูกยิงด้วยลูกศร

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การนำหลักพุทธธรรมในสุวรรณสามชาดกประยุกต์ใช้ในสังคมไทย ได้แก่ 1) พรหมวิหาร 4 เป็นคุณธรรมผู้บริหาร 4 ประเภทคือ เมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขา มุ่งส่งเสริมการสร้างสรรค์สังคมต่อผู้อื่นทั้งมนุษย์และสรรพสัตว์ 2) กตัญญูกตเวที รู้คุณ ระลึกคุณ เป็นคุณธรรมที่ทุกคนพึงประพฤติปฏิบัติต่อบิดามารดา ครูอาจารย์ ญาติพี่น้อง-มิตรสหาย 3) สัจจะธรรม ความซื่อตรง คำพูดจริงเป็นสัจจวาจา ตรงกันข้ามกับการพูดเท็จ 4) การให้อภัย เป็นการยกโทษ การให้อภัยโทษและการให้ความปลอดภัยที่

ปราศจากเวรภัย 5) การไม่คบคนชั่ว การไม่คบหาหรือมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่แสดงพฤติกรรมก่อให้เกิดความเดือดร้อนหรือความเสียหายต่อตนเองหรือผู้อื่น 6) ความไม่ประมาท การมีสติระลึกว่าปัจจุบันกระทำอะไรอยู่ทำแล้วจะเกิดผลอย่างไรรวมทั้งความรอบคอบระวังในสิ่งที่กระทำอยู่ให้เป็นไปในทางที่ควรอยู่เสมอ ซึ่งตรงกันข้ามกับความประมาท สอดคล้องกับ พระมหาสมชาย ชินทตฺโต (ฝอยสูงเนิน) (2563) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมที่ปรากฏในสุวรรณสามชาดก เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาสุวรรณสามชาดก (2) เพื่อศึกษาหลักธรรมที่ปรากฏในสุวรรณสามชาดก และ (3) เพื่อประยุกต์หลักธรรมในสุวรรณชาดกมาใช้ในสังคมไทย ผลการวิจัยพบว่า ประวัติความเป็นมาพระพุทธองค์ทรงยกสุวรรณสามชาดกขึ้นมาเล่าปรารภเหตุที่เกิดขึ้นในการเลี้ยงดูบิดามารดา ทรงเล่ามาตุโปสกสูตร ว่าด้วยการบำรุงบิดามารดา จนทำให้พระภิกษุนั้นตัดสินใจไม่ลาสิกขา พระพุทธองค์ตรัสสรรเสริญยกย่องสุวรรณสามชาดกเป็นตัวอย่าง ตรัสว่าพระองค์ก็เคยเลี้ยงดูมารดาบิดามาแล้วเหมือนกันในอดีตชาติ

หลักธรรมในสุวรรณสามชาดก ได้แก่ หลักกฎแห่งกรรม ที่ไม่มีใครพ้นผลกรรมตามที่กระทำ หลักสัจจธรรม ความจริง ความแท้ ภาวะที่เป็นอยู่อย่างนั้น หลักเมตตาธรรม ช่วยให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน หลักกตัญญูกตเวทิตาธรรม เป็นหลักธรรมสอนให้ระลึกถึงคุณ ตอบแทนบุญคุณของผู้มีพระคุณ และหลักทศพิธราชธรรมที่เป็นหลักธรรมในการปกครองบ้านเมืองให้อยู่เย็นเป็นสุข

การประยุกต์หลักธรรมในสุวรรณสามชาดกมาใช้ในสังคมไทย คือนำหลักธรรมต่าง ๆ มาส่งเสริมให้บุตรธิดา ประกอบด้วย หลักพรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เป็นหลักธรรมที่สอนให้มีจิตใจเมตตาต่อผู้อื่น ยินดีเมื่อเห็นผู้ประสบความสำเร็จและวางเฉยต่อทุกข์สุขของผู้อื่น หลักกตัญญูกตเวที เป็นการรู้คุณและตอบแทนบุญคุณของผู้มีพระคุณ หลักสัจจธรรม 4 หรือ อริยสัจ 4 (Four Noble Truths) เป็นหลักคำสอนพื้นฐานของพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย ทุกข์ (ความไม่สบาย ความไม่พึงประสงค์) สมุทัย (สาเหตุของทุกข์) นิโรธ (การดับทุกข์) และ มรรค (แนวทางการดับทุกข์) หลักการให้อภัย หรืออภัยทาน คือการยกโทษให้ผู้ที่ทำผิดต่อตนและผู้อื่น ไม่เก็บความโกรธหรือความแค้น ไม่คิดแก้แค้น เป็นการสละอารมณ์โกรธและพยาบาท เป็นการเจริญเมตตา พรหมวิหารและเป็นการให้ทานที่ทำให้จิตใจผ่องใส หลักการไม่คบคนชั่ว คือ หรือ การไม่คบคนพาล ข้อหนึ่งในหลักมงคล 38 ประการ หมายถึง การหลีกเลี่ยงการเข้าใกล้หรือมีปฏิสัมพันธ์กับคนชั่ว เช่น ผู้ที่คิดผิด เห็นผิด

ทำผิดหรือมีเจตนาไม่ดี การไม่คบคนพาลจะช่วยให้ชีวิตพ้นจากสิ่งชั่วร้ายและมีแต่ความเจริญ หลักความไม่ประมาท คือคำสอนให้มีสติ เตือนตนเองอยู่เสมอ ไม่ประมาทในเวลา วัย การงาน และการปฏิบัติธรรม ความไม่ประมาท หมายถึง การไม่ชะล่าใจ ไม่ขาดความระมัดระวัง และไม่ปล่อยใจไปตามกิเลส

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้อันเป็นผลมาจากการนำเสนอ การสังเคราะห์เป็นแผนภาพ รูปแบบดับบลิวซีทีซีอาร์ซี (WCTCRC Model) ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย รูปแบบดับบลิวซีทีซีเอสดี (WCTCRC Model)

จากการวิจัยทำให้เกิดองค์ความรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาวัฒนธรรมของสังคมไทยด้วยหลักพุทธธรรม ได้แก่

1. W= (Waiting to be) รอให้เป็น หมายถึง การรอคอย คือ การจิตตั้งมั่นจับจ้องสิ่งที่มีคุณค่า มีผล มีปรากฏการณ์ต่าง ๆ จากอิทธิพลภายในสู่ภายนอก ก่อให้เกิดการตัดสินใจ เคลื่อนไหว กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดที่ดีที่สุดด้วยความเพียรเพื่อไปสู่ทิศทางที่จะเป็นที่สิ้นสุดของแก่นแท้ที่มุ่งหวัง

2. C = (Calm down quickly) เย็นให้ไว หมายถึง การมีสติยั้งคิดเมื่อเจอเพื่อนร่วมงานทำตัวไม่เป็นมิตรหรือพูดจาไม่ดีก็ไม่โต้ตอบ ควรคิดให้รอบคอบเสียก่อน โดยหาทางประนีประนอมให้ไว ใจเย็นเข้าไว้ ก่อนทำต้องคิดให้ถี่ถ้วนถึงผลที่จะตามมา

3. T= (Think through) คิดให้ได้ หมายถึง คิดอย่างละเอียดรอบคอบ การดำเนินชีวิตต้องมีวิสัยทัศน์ มีวิจารณญาณ คิดอย่างมีเหตุมีผลหรือมีการจัดลำดับความคิด ไม่ใช้เพียงแต่อารมณ์กับความรู้สึกในการจัดการสิ่งต่าง ๆ ที่เผชิญในแต่ละวัน เข้าใจและจัดการกับสถานการณ์ตามข้อเท็จจริง

4. C = (Communicate well) สื่อสารเป็น หมายถึง การสื่อสารยุคสมัยปัจจุบัน การประกอบอาชีพทำงานจะต้องสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถทำให้ผู้อื่นรับรู้และเข้าใจได้ พึงระวังไม่ทำให้เข้าใจผิดและควรสื่อสารอย่างรอบคอบ

5. R = (Realize the importance of giving) เห็นคุณค่าของการให้ หมายถึง ตระหนักถึงความสำคัญของการให้ การให้อภัย ให้ความรู้ หรือให้สิ่งของ เป็นการรู้จักหยิบยื่นน้ำใจอย่างจริงใจ การให้เกียรติผู้อื่นเสมอต้นเสมอปลาย การใช้เหตุผลรู้จักควบคุมอารมณ์ ล้วนเป็นคุณสมบัติที่มีคุณค่าทั้งสิ้น

6. C = (Carefulness for changes) ไม่ประมาทความเปลี่ยนแปลง หมายถึง การมองความเปลี่ยนแปลงด้วยความไม่ประมาท การรู้จักใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ การได้วัตถุสิ่งของ ทรัพย์สินเงินทอง การงานก้าวหน้าไป การบำเพ็ญประโยชน์ การทำบุญทำทาน การเรียนรู้ศิลปะวิทยาการ การเพิ่มพูนคุณธรรม ปัญญาที่มองเห็นโลกและเข้าใจชีวิตอย่างรู้เท่าทัน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สุวรรณสามชาดก (สุ-วัน-นะ-สาม-ชา-ดก) พระคาถาบาลีเรียกว่า สุวณฺณสามชาตกํ (สุ-วัน-นะ-สา-มะ-ชา-ตะ-กัง) เป็นชีวประวัติพระพุทธเจ้าเรื่องหนึ่งในทศชาติชาดก กล่าวถึงพระชาติของพระโคตมพุทธเจ้าเสวยพระชาติเป็นสุวรรณสามดาบส บำเพ็ญเมตตาบารมี เลี้ยงดูบิดามารดาผู้ตาบอดทั้งสอง วันหนึ่งพระเจ้าปิลยักษ์แผลงลูกศรมาถูกได้รับบาดเจ็บแสนสาหัส

แต่ก็ไม่โกรธ กลับแสดงเมตตาจิตต่อพระราชา และเทศนาทศพิธราชธรรมให้กบิลยักษ์ฟัง ด้วยอำนาจแห่งเมตตาธรรมทำให้สุวรรณสามหายบาดเจ็บฟื้นขึ้นมาได้ และบิดามารดาทั้งสองท่านก็กลับมีจักษุดีตามเดิม สาระสำคัญสุวรรณสามชาดกจึงอยู่ที่เมตตาธรรม คุณงามความดีและคติธรรมในนิทานชาดก เป็นพระชาติที่ 3 ในทศชาติชาดกก่อนเป็นพระพุทธเจ้า เรียก มหานิบาตชาดก สุวรรณสามชาดก พระสุตตตันตปิฎก ขุททกนิกายชาดก เล่มที่ 28 มหานิบาต เป็นชาดกเรื่องที่ 539 จากชาดกทั้งสิ้น 547 เรื่อง ในสุวรรณสามชาดกปรากฏ 5 หลักพุทธธรรมสำคัญได้แก่ กฎแห่งกรรม สัจจะ เมตตา กตัญญูกตเวทีและทศพิธราชธรรม สุวรรณสามชาดกมีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมของสังคมไทย 3 ด้าน คือ ด้านความเชื่อ ด้านครอบครัว และด้านสังคม การนำหลักพุทธธรรมในสุวรรณสามชาดกประยุกต์ใช้ในสังคมไทย ได้แก่ พรหมวิหาร 4 กตัญญูกตเวที สัจจะธรรม การให้อภัย การไม่คบคนชั่ว และ ความไม่ประมาท

เอกสารอ้างอิง

พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2541.). พระในบ้าน. กรุงเทพมหานคร: คาธาวรรณการพิมพ์.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). พจนุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2543). พจนุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

_____. (2539). ดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท, “อัปปมาทกถา” พระธรรมเทศนาในการบำเพ็ญพระราชกุศลถวายพระบรมศพสมเด็จพระศรีนครินทรทราบรมราชชนนี ณ พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ในพระบรมมหาราชวัง เมื่อ 26 มกราคม 2539.

พระมหาพิทักษ์ สุเมโธ (ทองเหลือง). (2549). การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องสุวรรณสามชาดก. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต.มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสมชาย ฐานวุฑฺโฒ. (2547). มงคลชีวิตฉบับทางก้าวหน้า. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ฐานการพิมพ์ จำกัด.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2543). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สาลิกา หาญพานิชย์. (2555). การศึกษาวิเคราะห์เมตตาบารมีในสุวรรณสามชาดก. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รัฐบาลไทย. ผลปฏิบัติงานรอบ 1 ปี ศรส. ช่วยแก้ปัญหาสังคม. เรียกใช้เมื่อ 12 พฤษภาคม 2568 จาก https://www.thaigov.go.th/news/contents/ministry_details/92143

EFFECTS OF TEAM-BASED LEARNING (TBL) INSTRUCTION ON THE CONTINUOUS STRIKE ABILITY OF BACK WAIST WHIP LEG IN UNIVERSITY WUSHU SANDA COURSES*

Fan Yachen[1] and Phanu Kusolwong[2]

[1-2]Faculty of Physical Education, Srinakharinwirot University, Thailand

Corresponding author E-mail: phanu@g.swu.ac.th

Received 14 June 2026; Revised 7 July 2026; Accepted 9 July 2026

Abstract

This research aimed to investigate the effects of team-based learning (TBL) instruction on students' technical standardization and continuous strike stability of the back waist whip leg, to compare the effects of TBL and traditional instruction on students' tactical awareness and theoretical knowledge in Wushu Sanda, and to evaluate the influence of TBL instruction on students' teamwork ability and learning attitude. A randomized controlled teaching experiment was conducted with 60 male freshmen from Henan Agricultural University, who were randomly assigned to a TBL group and a traditional instruction group, with 30 students in each group. The intervention lasted for 8 weeks. The research instruments included technical performance evaluation, continuous strike stability indicators, a theoretical knowledge test, and questionnaires on teamwork ability and learning attitude. Data were analyzed using mean, standard deviation, paired-sample t-test, and independent-sample t-test.

Citation:

* Fan Yachen and Phanu Kusolwong. (2026). Effects Of Team-Based Learning (TBL) Instruction On The Continuous Strike Ability Of Back Waist Whip Leg In University Wushu Sanda Courses. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 238-253.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

The results showed that: 1) the TBL group achieved significantly higher technical standardization and better continuous strike stability than the traditional group after the intervention; 2) the TBL group showed significantly better tactical decision-making accuracy and theoretical knowledge scores than the traditional group; and 3) the TBL group obtained higher scores in communication and collaboration, responsibility sharing, conflict resolution, and learning attitude. These findings indicate that TBL instruction can effectively improve technical, cognitive, social, and affective learning outcomes in university Wushu Sanda courses, and it provides a practical teaching approach for enhancing the learning of complex martial arts skills.

Keywords: Team-Based Learning, Wushu Sanda, Back Waist Whip Leg, Continuous Strike Ability. Physical Education

Introduction

The Wushu Sanda is a Chinese fighting sport which is based on the kicking, punching, throwing, controlling of distance and reacting to the situation. The competition rules and judging system in the Sanda Competition are built with regard to practical combat activities, the score criteria, round time frame, weight classes, and safety measures (International Wushu Federation, 2017). The physical education at the universities includes the Sanda courses where the students learn how to develop their body fitness, technique, knowledge, and respect towards the martial arts culture. One of the examples of the kicking techniques used in the Sanda is the back waist whip leg, as it involves turning the trunk, hip movement, lower limb acceleration, balance, and recovery after the impact. The biomechanics of the roundhouse kick has been studied in order to understand the factors that contribute to successful kicking: speed of rotation of the pelvis, movement of the hips, extension of the knees, and center of mass

control can be used to explain why it is not easy to perform the whip kicking movements by demonstration and imitation (Gavagan & Sayers, 2017).

The conventional method of teaching Sanda is a teacher-based approach that involves explanation, demonstration and the subsequent imitation and correction by individual students. It is also possible to teach the form of movement in its most basic form but this can only be done with the help of limited peer observation and tactical talk as well as group problem solving. In the complicated kicking process, the learner should learn to correlate technical style and time, rhythm, selection of target and constant control of strike. Hence, it is more likely to achieve the desired effect on skill acquisition among students when the model of instruction includes personal responsibility, team discussion, practical application, and real-time feedback.

Team-Based Learning (TBL) is a small group learning. TBL was described as a method of teaching that involves the use of groups to teach students, but not in the usual way. The authors stated that it is a form of team-based learning and not an activity of normal teams. It was mentioned by them that good TBL should be done with well-organized groups, where the students are held responsible, there is a constant review of the activities of the group members, and they have to take decisions on the basis of the given situations. Parmelee et al. (2012) also explained the working procedure of TBL by means of preparation, readiness assurance, application practice, and peer feedback. Team Based Learning was initially designed to be applied to higher education environment and has been extensively used in medical and health professional education (Parmelee et al., 2012; Hrynchak and Batty, 2012). The fact that it focuses on the preparation and responsibility, decision making by the team and the tasks to apply will give a good ground to adapt the model to the physical education in the university. In Sanda teaching, the TBL approach can be employed in the grouping of students into stable groups, technical observation, creation of

scenarios of tactics and encouraging the students to interact with one another in the repeated process.

This paper is a theoretical extension of the TBL studies that have been conducted in the context of knowledge-based higher education institutions to the area of motor skill learning, which takes place at universities as part of physical education. It also connects the Wushu Sanda teaching process with the technical, cognitive and affective results of cooperation between people. The study itself is a practical approach to the design of a simplified instruction on the back waist whip leg using team activities, peer correction, and practice application. The result can assist the university PE teachers to shift towards the demonstration of single action towards the ability oriented sanda teaching by incorporating technical form, repeated strike control, tactical awareness and group learning.

Objectives

1. To investigate the effects of TBL instruction on students' technical standardization and sustained strike consistency of the back waist whip leg.

2. To compare the effect of TBL and traditional instruction on students' tactical awareness and theoretical knowledge in Wushu Sanda.

3. To evaluate the influence of TBL instruction on students' teamwork ability and learning attitude.

Literature Review

1. Team-Based Learning: Definition and Core Process

Michaelsen and Sweet (2008) described TBL as a consistent cluster of instructional practices, not the normal group work. They stressed that good TBL relies on well-established teams, student responsibility, regular feedback, and tasks which demand teams to make certain decisions. This definition is relevant

to the current research since Sanda practice demands students to go beyond passive imitation and be able to judge movement errors, rhythm control and tactical application.

Parmelee et al. (2012) have given a practical guide to TBL and described the process of its operation in terms of preparation, readiness assurance, application exercises, and peer evaluation. According to their guide, TBL is student-centered but instructor-led. This characteristic can be applied to university Wushu Sanda instruction since the teacher will be able to regulate safety and technical requirements as well as students will be able to discuss and solve practice problems in groups.

The educational theory of TBL was described by Hrynchak and Batty (2012). They claimed that TBL is based on the principles of constructivist learning and social learning as students create knowledge by preparing, interacting, and applying. This rationale justifies the use of group discussion and peer feedback in the current study to enable students realize why the back waist whip leg needs coordinated trunk rotation, hip movement, rhythm control and stable recovery.

Fatmi et al. (2013) have conducted a literature review of TBL in the field of health professions education and it has been revealed that most studies have shown an increase in knowledge outcomes, which were not positive towards learners. The above result indicates that TBL is to be measured on the basis of various results instead of one score of the test. Thus, the technical performance, constant strike stability, tactical awareness, theoretical understanding, ability to work with others, and attitude to learn are estimated by this study.

2. TBL and Cooperative Learning in Physical Education

Casey and Goodyear (2015) examined the cooperative learning in physical education and claimed that it can lead to physical, cognitive, social, and affective learning results when applied with enough structure and fidelity. Their review is applicable as TBL also demands students to learn by means of organized team tasks instead of informal group activities. This helps to support the current study

application of team-based practice to enhance technical and non-technical outcomes.

Bores-Garcia et al. (2021) have also done a systematic review of the most recent studies on cooperative learning in physical education and it was found that the cooperative learning is used in various PE environments. They have proved that group teaching, which is well-organized, can be used to meet the needs of both teachers in terms of skills as well as social development. It is also in line with the current research that has considered teamwork ability and attitude towards learning and technical performance.

Fernandez-Espinola et al. (2020) performed a systematic review and meta-analysis of cooperative learning interventions and intrinsic motivation in physical education. Their research implies that the cooperative learning can enhance the motivation of students, however, the quality and heterogeneity of evidence must be taken into account. This argument favors the incorporation of learning attitude as an outcome of the current study.

Yang et al. (2021) have studied the cooperative learning in physical education and discovered that it improved basketball action skills and motivation to learn. Despite the differences between basketball and Sanda in technical content and safety, both involve movement repetition, decision making and peer interaction. This is an indication that a structured team-based model can be tested in martial arts skill instruction.

3. Back Waist Whip Leg Technique and Continuous Strike Ability

The Sanda competition is based on the principles of the International Wushu Federation (2017) that is, it is organized to perform practical combat activities and scoring rules, weight classes, as well as safety. The nature of this rule is such that a Sanda lesson in the university should be taught with technical actions rather than individual fitness exercises. It has to be precise, precise, and applicable in tactical conditions of kicking techniques.

Gavagan and Sayers (2017) studied expert roundhouse kicking in various martial arts, and concluded that good kicking performance requires fast pelvis rotation, hip action, knee extension and centre of mass control. While this research was not specific to the Sanda back waist whip leg, the biomechanics reasoning applies since whip-like kicks rely on coordinated proximal-to-distal motion and stable body control.

Recent biomechanical analysis of Sanda kicks has also demonstrated that kicking performance is associated with coordinated kinetic and kinematic attributes, which adds further support for the assessment of technical stability and force control (Eltifi-Ghanmi et al., 2025).

Methodology

1. Research Design and Participants

A randomized controlled teaching experiment was conducted. Sixty male freshmen taking university physical education courses at Henan Agricultural University participated in the study. All students were aged 18-22 and had no systematic combat sports training experience. They were randomly assigned to an experimental group (TBL instruction, n = 30) and a control group (traditional instruction, n = 30). The intervention lasted 8 weeks, with one 90-minute session each week. Both groups learned the same back waist whip leg content and were taught by the same teaching team. The only difference was the instructional mode.

Table 1 Participant information.

Group	n	Gender	Age range	Height (cm)	Weight (kg)
TBL group	30	Male	18-22	175.3 ± 5.2	68.5 ± 7.1
Traditional group	30	Male	18-22	174.8 ± 5.5	67.9 ± 6.8

2. Instructional Intervention

The TBL group followed four procedures: pre-class preparation, readiness assurance, team application tasks, and peer feedback. Students were organized into stable teams. Before class, they reviewed short materials on action essentials and Sanda rules. In class, they completed individual and team readiness checks, practiced technical tasks, corrected movement errors within teams, and reported team solutions. The control group followed traditional teacher demonstration, individual imitation, repeated practice, and teacher correction. Both groups used the same teaching content and assessment standards.

Table 2 Compact eight-week teaching plan.

Weeks	Main content	TBL group focus	Assessment focus
1-2	Basic form, hip rotation, supporting-leg control, footwork connection	Team task cards, peer observation, readiness check	Action standardization and rhythm
3-4	Continuous strike endurance, moving target practice, rule understanding	Group challenge, error correction, route design	Completion quality, hit accuracy, stability
5-6	Speed, force control, distance control, simulated attack-defense practice	Team comparison, tactical scenario design	Force attenuation, tactical completion
7-8	Integrated combination practice and final assessment	Team presentation, peer feedback, comprehensive review	Technical score, stability indicators, knowledge test, questionnaires

3. Research Instruments

Four tools were maintained in order to ensure that the approach remained on course with the updated goals. To begin with, technical

performance evaluation was done by three competent Sanda evaluators who scored blindly. The overall technical score included standardization of movement, continuous quality of strike and practicality. Second, stability indicators of continuous strikes were the standard deviation of time interval of strikes, the standard deviation of shift of center of gravity, and rate of attenuation of force during repeated back waist whip leg movements. Third, a theoretical knowledge test tested students on their knowledge of principles of movement, rules, safety and tactical application. Fourth, teamwork ability and learning attitude were measured through questionnaires which used 5-point Likert items. Communication and collaboration, responsibility sharing, and conflict resolution were addressed in the teamwork questionnaire. Learning interest, participation, confidence, and perceived usefulness of the teaching mode were evaluated using the learning attitude questionnaire.

Three experts in teaching the Sanda were consulted to examine the technical rating rubric that was used before the experiment. The overall performance of the technical aspect was measured by the average score of three raters. The consistency of inter-raters had been assessed prior to the official analysis and the reliability of the technical assessment. The items of the questionnaire of teamwork ability and learning attitude were borrowed on the basis of some relevant indicators of educational measurements and were examined by the physical education teaching professionals on content validity.

4. Data Collection and Analysis

The data were pre-test and collected before the 8-week intervention. The post-test data was gathered in the last week. Statistical analysis was conducted using SPSS 26.0. The descriptive statistics were presented as mean and standard deviation. To compare within-group differences between pre-test and post-test, paired-sample t-tests were employed. To compare the difference between the TBL group and the traditional group at post-test, independent-sample t-tests were used. The level of significance was $p < .05$ and $p < .01$ was highly significant.

5. Ethical Considerations

The students were volunteers and they consented to participate in the study. The teaching activities were organized based on university PE safety standards. The personal information was anonymized prior to analysis. There was no academic punishment on the part of the students who could leave the study.

Results

1. Effects on Technical Standardization and Continuous Strike Stability

The first objective was to examine whether TBL instruction improved students' technical standardization and continuous strike stability. Table 3 shows that both groups improved after 8 weeks, but the TBL group achieved a higher post-test technical standardization score than the traditional group. The TBL group also showed smaller strike interval variation, smaller center-of-gravity shift, and lower force attenuation rate. These results indicate that TBL instruction was more effective in helping students maintain standardized and stable repeated execution of the back waist whip leg.

Table 3 Technical standardization and continuous strike stability results.

Indicator	TBL group	Traditional group	Comparison	t-value	p-value
Technical standardization pre-test	14.2 ± 2.8	13.8 ± 3.1	Baseline	-	p > .05
Technical standardization post-test	25.3 ± 3.2	20.1 ± 3.8	Inter-group post-test	6.28	p < .01
Strike interval SD (s)	0.12 ± 0.03	0.21 ± 0.05	Post-test	9.36	p < .01
Center of gravity shift SD (cm)	2.3 ± 0.8	4.5 ± 1.2	Post-test	8.74	p < .01

Force attenuation rate (%)	8.5 ± 2.1	15.3 ± 3.2	Post-test	10.18	p < .01

2. Effects on Tactical Awareness and Theoretical Knowledge

The second objective was to measure the impact of TBL on the tactical and theoretical knowledge. As Table 4 reveals, the accuracy in making tactical decisions by the group that used the TBL was much higher than that of the other group in the test. The intervention also had a greater score of theoretical knowledge in the TBL group. The results of the study indicate that it was not only the practice of movement but also the process of learning the concept of how to use tactics, rules and technical concepts that were supported by the process of the TBL.

Table 4 Tactical awareness and theoretical knowledge results.

Indicator	TBL group	Traditional group	Comparison	t-value	p-value
Tactical decision-making accuracy	82.3 ± 7.5%	65.7 ± 8.2%	Post-test	8.62	p < .01
Theoretical knowledge pre-test	58.2 ± 7.3	57.5 ± 7.8	Baseline	-	p > .05
Theoretical knowledge post-test	85.6 ± 6.8	72.3 ± 7.5	Inter-group post-test	7.41	p < .01

3. Effects on Teamwork Ability and Learning Attitude

The third objective was to evaluate the influence of TBL instruction on teamwork ability and learning attitude. Table 5 shows that the TBL group achieved higher post-test scores than the traditional group in communication and collaboration, responsibility sharing, conflict resolution, and learning attitude. Traditional-group pre-test scores were 3.1 ± 0.6, 3.2 ± 0.6, 3.0 ± 0.7, and 3.3 ± 0.6 respectively. The results indicate that stable team organization, shared practice

tasks, peer correction, and group reflection contributed to students' social and affective learning outcomes.

Table 5 Teamwork ability and learning attitude results.

Indicator	TBL pre	TBL post	Traditional post	Inter-group t	p-value
Communication and collaboration	3.2 ± 0.5	4.3 ± 0.4	3.3 ± 0.5	10.25	p < .01
Responsibility sharing	3.3 ± 0.5	4.4 ± 0.4	3.4 ± 0.5	11.36	p < .01
Conflict resolution	3.1 ± 0.6	4.2 ± 0.4	3.2 ± 0.6	9.78	p < .01
Learning attitude	3.4 ± 0.5	4.5 ± 0.3	3.5 ± 0.5	12.87	p < .01

Discussion

1. Effects on Skill Performance and Tactical Awareness

It was found that the TBL instruction helped to enhance the technical standardization of the students and their stability of strike on a continuous basis than in the traditional teaching. This is because of the TBL structure. The movement knowledge was also prepared by the students prior to the class, they were given readiness tests, trained in groups, and the teachers gave them feedbacks. These procedures offered greater chances to witness mistakes, verbalize the principles of movements, and correct the technical aspects. In order to make back waist whip leg work, one should have a trunk rotation, hip drive, control over the supporting legs, rhythm of the striking, and recovery. Team observation enabled the students to see the links between the unstable movements and to keep them more stable in the following strikes.

The TBL was also beneficial in terms of tactical knowledge as the students had to learn to apply technical movement and warfare. Students were not only taught to perform the back waist whip leg as a single action but they also talked

about when it is appropriate to use this technique, how far to reach the target, etc. This design was task based and enhanced decision making on tactics. It can be concluded that the findings are an evidence of the applicability of TBL to complicated sports skills where there is a need to combine the practicality of a particular skill with the scenario-based approach.

2. Effects on Knowledge and Learning Experience

The TBL group was more successful in the theoretical knowledge because of the fact that students had to learn and discuss, as well as use the conceptual knowledge during the process. Team tasks were based on rules, safety, force generation principles, and tactical ideas. It has been made easier to study theory and make it practical. The students also had to justify their decision-making with the teammates which could have helped them to remember and comprehend.

The ability to work in a team and the learning attitude is also an aspect of the design of TBL. There were repeated opportunities of communication, sharing of responsibility, and conflict resolution by stable teams. The peer correction and group tasks made the students feel that they are involved and have accomplished something. TBL provided a more active participation of students in the organization of practice and the feedback as compared with the traditional teaching methods. This could be attributed to the fact that the TBL group was able to give better attitudes towards learning after the intervention.

3. Pedagogical Implications for Wushu Sanda

The results are of practical use in the context of the teaching of Wushu Sanda at universities. To begin with, TBL can be employed to integrate technical and tactical knowledge in Sanda classes. The teacher will have a chance to form teams that remain constant, he or she may assign the observation of movement to the students, and also make them take decisions on some technical issues. Second, it is necessary to measure the performance of the both non-technical and technical aspects. A more comprehensive understanding of the effectiveness of courses may be achieved through the presence of continuous strike stability,

the level of awareness of tactics, the ability to work in a team, and the attitude towards learning. Third, there should be modification of TBL to suit the safety standards of combat sports. Training intensity, protective gear, degree of contact, and the transition of training to real-life application are still the things which teachers need to manage. This will enable TBL to assist the reforming of the Sanda course as well as the quality of the course itself.

4. Conclusion

The present study concluded that 8 weeks of TBL led to significant improvements in back waist whip leg learning for university students in Wushu Sanda courses. Compared with traditional instruction, TBL resulted in superior performance in terms of technical standardization, continuous strike stability, tactical awareness, theoretical knowledge, teamwork ability and learning attitude. The results suggest that complex motor skills learning can be facilitated by TBL when the team preparation, readiness assurance, application activities and peer feedback are embedded in PE teaching. The findings also revealed that university Sanda instruction should not only focus on technical performance but also include a wider range of learning outcomes such as tactical understanding, cooperation and attitude.

Recommendations

1. Theoretical Recommendations

The TBL can be introduced in the University Wushu Sanda courses gradually. Educators can start with stable teams, short readiness tasks, peer observation forms and structured technical challenges. Movement form should be linked to continuous strike control and tactical situations when it comes to teaching tasks. Technical standardization, stability indicators, knowledge testing, teamwork ability, and learning attitude are to be assessed.

2. Future Research Recommendations

Future studies should increase the sample size, involve female students and students from other universities, and prolong the intervention period. Future research could also compare the effects of TBL on different Sanda techniques, and utilize objective motion analysis tools to validate changes in strike rhythm, force, and movement stability.

References

Bores-García, D., Hortigüela-Alcalá, D., Fernández-Río, F. J., González-Calvo, G., & Barba-Martín, R. (2021). Research on cooperative learning in physical education: Systematic review of the last five years. Research Quarterly for Exercise and Sport, 92(1), 146–155. https://doi.org/10.1080/02701367.2020.1719276

Casey, A., & Goodyear, V. A. (2015). Can cooperative learning achieve the four learning outcomes of physical education? A review of literature. Quest, 67(1), 56–72. https://doi.org/10.1080/00336297.2014.984733

Eltifi-Ghanmi, S., Amara, S., & Mkaouer, B. (2025). Kinetic and kinematic analysis of three kicks in Sanda Wushu. AIMS Biophysics, 12(2), 174–196. https://doi.org/10.3934/biophy.2025011

Fatmi, M., Hartling, L., Hillier, T., Campbell, S., & Oswald, A. E. (2013). The effectiveness of team-based learning on learning outcomes in health professions education: BEME Guide No. 30. Medical Teacher, 35(12), e1608–e1624. https://doi.org/10.3109/0142159X.2013.849802

Fernández-Espínola, C., Robles, M. T. A., Collado-Mateo, D., Almagro, B. J., Viera, E. C., & Fuentes-Guerra, F. J. G. (2020). Effects of cooperative-learning interventions on physical education students' intrinsic motivation: A systematic review and meta-analysis. International Journal of Environmental Research and Public Health, 17(12), Article 4451. https://doi.org/10.3390/ijerph17124451

Gavagan, C. J., & Sayers, M. G. L. (2017). A biomechanical analysis of the roundhouse kicking technique of expert practitioners: A comparison between the martial arts disciplines of Muay Thai, Karate, and Taekwondo. PLOS ONE, 12(8), Article e0182645. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0182645

Hrynchak, P., & Batty, H. (2012). The educational theory basis of team-based learning. Medical Teacher, 34(10), 796–801. https://doi.org/10.3109/0142159X.2012.687120

International Wushu Federation. (2017). Wushu Sanda competition rules and judging method. https://iwuf.org/wp-content/uploads/2018/12/IWUF-Wushu-Sanda-Competition-Rules-Judging-Method-2017.pdf

Michaelsen, L. K., & Sweet, M. (2008). The essential elements of team-based learning. New Directions for Teaching and Learning, 2008(116), 7–27. https://doi.org/10.1002/tl.330

Parmelee, D., Michaelsen, L. K., Cook, S., & Hudes, P. D. (2012). Team-based learning: A practical guide: AMEE Guide No. 65. Medical Teacher, 34(5), e275–e287. https://doi.org/10.3109/0142159X.2012.651179

Yang, C., Chen, R., Chen, X., Lu, K. H., & Tsai, W. (2021). The efficiency of cooperative learning in physical education on the learning of action skills and learning motivation. Frontiers in Psychology, 12, Article 717528. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.717528

กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการบริการของสายการบินต้นทุนต่ำเพื่อสร้างความรักในตราสินค้าของผู้โดยสารชาวไทย*

STRATEGIES FOR ENHANCING SERVICE QUALITY OF LOW-COST AIRLINES TO FOSTER BRAND LOVE AMONG THAI PASSENGERS

กฤติกา คุณูปการ

Krittika Kunupakan

คณะการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมบริการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

School of Tourism and Services, University of the Thai Chamber of Commerce, Thailand

Corresponding author E-mail: Krittika_kun@utcc.ac.th

วันที่รับบทความ : 5 กรกฎาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 15 กรกฎาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 17 กรกฎาคม 2569

Received 5 July 2026; Revised 15 July 2026; Accepted 17 July 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของคุณภาพการบริการของสายการบินต้นทุนต่ำต่อความรักในตราสินค้าของผู้โดยสารชาวไทย การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือผู้โดยสารชาวไทยที่เคยใช้บริการสายการบินต้นทุนต่ำ จำนวน 400 คน คัดเลือกด้วยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามมาตรประมาณค่า 7 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย พบว่า คุณภาพการบริการของสายการบินมีอิทธิพลต่อความรักในตราสินค้าของผู้โดยสารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยภาพลักษณ์ของสายการบิน บุคลากรผู้ให้บริการ และความเป็นรูปธรรมของเครื่องบิน มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความรักในตราสินค้า ขณะที่ความเข้าอกเข้าใจมีอิทธิพลเชิงลบ ส่วนความเป็นรูปธรรมของสิ่งอำนวยความสะดวกภายในอาคารผู้โดยสารไม่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผลการศึกษาบ่งชี้ว่า ผู้โดยสารสาย

Citation:

* กฤติกา คุณูปการ. (2569). กลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพการบริการของสายการบินต้นทุนต่ำเพื่อสร้างความรักในตราสินค้าของผู้โดยสารชาวไทย. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 254-272.

Krittika Kunupakan. (2026). Strategies For Enhancing Service Quality Of Low-Cost Airlines To Foster Brand Love Among Thai Passengers. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 254-272.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

การบินต้นทุนต่ำให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์ ความน่าเชื่อถือ ประสิทธิภาพการดำเนินงาน และประสบการณ์ที่ได้รับจากสายการบินมากกว่าสิ่งอำนวยความสะดวกภายในสนามบิน ดังนั้น ผู้บริหารควรมุ่งพัฒนาภาพลักษณ์องค์กร ยกระดับศักยภาพของบุคลากร พัฒนาคุณภาพการให้บริการบนเครื่องบิน และเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการปัญหาในการให้บริการ เพื่อสร้างความรักในตราสินค้า และเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: ความรักในตราสินค้า, คุณภาพการบริการสายการบิน, สายการบินต้นทุนต่ำ

Abstract

This study aimed to investigate the influence of airline service quality on Brand Love among Thai passengers of low-cost. A quantitative research design was employed. The sample consisted of 400 Thai passengers who had used low-cost airline services. Participants were selected using purposive sampling. Data was collected through a structured questionnaire using a seven-point Likert scale and analyzed using descriptive statistics and multiple regression analysis.

The findings revealed that airline service quality significantly influenced passengers' Brand Love. Specifically, Airline Image, Personnel, and Airline Tangibles had significant positive effects on Brand Love, whereas Empathy exerted a significant negative effect. In contrast, Terminal Tangibles showed no statistically significant influence on Brand Love. The results indicate that passengers of low-cost airlines place greater importance on Airline Image, operational reliability, employee service quality, and onboard experience than on airport terminal facilities. These findings suggest that airline managers should prioritize strengthening corporate image, enhancing employee capabilities, improving onboard service quality, and developing effective service recovery processes to foster stronger emotional attachment to the brand and achieve sustainable competitive advantage

Keywords: Brand Love, Airlines Service Quality (AIRQUAL), Low-Cost Airlines

บทนำ

อุตสาหกรรมการบินเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ การค้า และการท่องเที่ยวของประเทศ โดยเฉพาะประเทศไทยที่ภาคการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างรายได้และการจ้างงาน การขยายตัวของการเดินทางทางอากาศจึงส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและความสามารถในการแข่งขันของประเทศ นอกจากนี้ ธุรกิจสายการบินยังเป็นธุรกิจที่ต้องอาศัยความเชื่อมั่นของผู้โดยสารในระดับสูง เนื่องจากเกี่ยวข้องกับความปลอดภัย ความตรงต่อเวลา และประสบการณ์การเดินทางตลอดกระบวนการให้บริการ (Piyanuch Sathapongpakdee, 2024) ภายหลังการดำเนินนโยบายเปิดเสรีด้านการบิน (Open Sky Policy) ประเทศไทยมีจำนวนสายการบินต้นทุนต่ำและเส้นทางบินเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ผู้โดยสารมีทางเลือกในการเดินทางมากขึ้น ขณะเดียวกันการแข่งขันด้านราคา ความถี่เที่ยวบิน และคุณภาพการบริการก็ทวีความรุนแรงมากขึ้น (สำนักงานการบินพลเรือนแห่งประเทศไทย, 2565)

ภายใต้สภาพการแข่งขันดังกล่าว สายการบินต้นทุนต่ำไม่สามารถใช้กลยุทธ์ด้านราคาเพียงอย่างเดียวในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน แต่จำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพการบริการควบคู่กับการสร้างประสบการณ์ที่ดีให้แก่ผู้โดยสาร เพื่อสร้างความพึงพอใจและรักษาฐานลูกค้าในระยะยาว (Alotaibi, M. M., 2015; อานนท์ จันจิตร และไพฑูรย์ มนต์พานทอง, 2564) คุณภาพการบริการจึงกลายเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างความแตกต่างระหว่างสายการบิน และส่งผลต่อการรับรู้ คุณค่าของตราสินค้า ตลอดจนความสัมพันธ์ระยะยาวระหว่างผู้โดยสารกับสายการบิน ในบริบทของการตลาดยุคปัจจุบัน นักวิชาการให้ความสำคัญกับแนวคิด ความรักในตราสินค้า (Brand Love) มากขึ้น เนื่องจากสะท้อนถึงความผูกพันทางอารมณ์ระหว่างผู้บริโภคกับตราสินค้า ซึ่งมีความเข้มข้นมากกว่าความพึงพอใจหรือความภักดีเพียงอย่างเดียว (Ahuvia et al., 2014; Bagozzi et al., 2017) ผู้บริโภคที่มีความรักในตราสินค้ามีแนวโน้มกลับมาใช้บริการซ้ำ บอกต่อในเชิงบวก และพร้อมสนับสนุนตราสินค้าในระยะยาว (Han et al., 2019; Kumar et al., 2021) ดังนั้น การสร้างความรักในตราสินค้าจึงเป็นเป้าหมายสำคัญของธุรกิจบริการที่ต้องการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันอย่างยั่งยืน

แม้ว่าจะมีงานวิจัยจำนวนมากศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพการบริการกับความพึงพอใจ ความภักดี หรือความตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของผู้โดยสาร แต่การศึกษาที่มุ่งอธิบายอิทธิพลของคุณภาพการบริการต่อความรักในตราสินค้ายังมีอยู่อย่างจำกัด โดยเฉพาะในบริบท

ของสายการบินต้นทุนต่ำในประเทศไทย นอกจากนี้ แม้กรอบแนวคิด AIRQUAL จะได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในการประเมินคุณภาพการบริการของสายการบิน แต่ยังมีหลักฐานเชิงประจักษ์ไม่มากนักที่อธิบายว่าองค์ประกอบแต่ละด้านของ AIRQUAL ส่งผลต่อความรักในตราสินค้าแตกต่างกันอย่างไร (Nguyen & Feng, 2021) ช่องว่างทางองค์ความรู้นี้สะท้อนถึงความจำเป็นในการศึกษาความสัมพันธ์ดังกล่าวในบริบทของผู้โดยสารชาวไทย

ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาปัจจัยด้านคุณภาพการบริการของสายการบินต้นทุนต่ำตามกรอบแนวคิด AIRQUAL ที่มีอิทธิพลต่อความรักในตราสินค้าของผู้โดยสารชาวไทย ผลการศึกษาจะช่วยเติมเต็มองค์ความรู้ด้านการตลาดบริการและการบริหารธุรกิจการบินในเชิงวิชาการ ขณะเดียวกันยังสามารถใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนผู้บริหารสายการบินในการกำหนดกลยุทธ์เพื่อยกระดับคุณภาพการบริการ สร้างความผูกพันทางอารมณ์กับผู้โดยสาร และเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของสายการบินต้นทุนต่ำในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาอิทธิพลที่ส่งผลต่อความรักในตราสินค้าของผู้โดยสารชาวไทยต่อสายการบินต้นทุนต่ำในประเทศไทย

การทบทวนวรรณกรรม

1. ความรักในตราสินค้า (Brand Love)

ความรักในตราสินค้า หมายถึง ความผูกพันทางอารมณ์ในระดับสูงที่ผู้บริโภคมีต่อตราสินค้า ซึ่งสะท้อนผ่านความชื่นชอบ ความหลงใหล และความปรารถนาที่จะรักษาความสัมพันธ์กับตราสินค้าในระยะยาว (Carroll & Ahuvia, 2006) แนวคิดดังกล่าวได้รับการยอมรับว่าเป็นตัวแปรสำคัญทางการตลาดที่มีความเข้มข้นมากกว่าความพึงพอใจและความภักดี เนื่องจากสามารถอธิบายความสัมพันธ์เชิงอารมณ์ระหว่างผู้บริโภคกับตราสินค้าได้อย่างชัดเจน (Albert & Merunka, 2013) งานวิจัยหลายฉบับพบว่า ผู้บริโภคที่มีความรักในตราสินค้ามีแนวโน้มกลับมาใช้บริการซ้ำ บอกต่อในเชิงบวก และยินดีจ่ายในราคาที่สูงขึ้นเพื่อใช้บริการของตราสินค้านั้น (Bagozzi et al., 2017; Han et al., 2019; Kumar et al., 2021) นอกจากนี้ Niyomsart and Khamwon (2015) อธิบายว่า ความรักในตราสินค้า ประกอบด้วยความรู้สึก

ผูกพัน ความประทับใจ และความรู้สึกเชื่อมโยงกับตราสินค้า ซึ่งสะท้อนผ่านพฤติกรรม ความคิด และความรู้สึกของผู้บริโภค

สำหรับอุตสาหกรรมการบิน ความรักในตราสินค้าถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างความสัมพันธ์ระยะยาวระหว่างผู้โดยสารกับสายการบิน โดยเฉพาะในตลาดสายการบินต้นทุนต่ำที่การแข่งขันด้านราคาสูง การสร้างความผูกพันทางอารมณ์จึงเป็นกลยุทธ์สำคัญในการรักษาฐานลูกค้าและสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน

2. คุณภาพการบริการของสายการบิน (Airlines Service Quality: AIRQUAL)

คุณภาพบริการของสายการบินเป็นกรอบแนวคิดที่ใช้วัดคุณภาพการบริการของสายการบิน ซึ่งได้รับการพัฒนาจากแนวคิดของ Bari et al.,2001และ Ekiz et al.,2006 เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทของอุตสาหกรรมการบิน โดยประกอบด้วย 5 มิติ ได้แก่ 1) ความเป็นรูปธรรมของเครื่องบินและสิ่งอำนวยความสะดวกบนเครื่องบิน (Airline Tangibles) 2) ความเป็นรูปธรรมของสิ่งอำนวยความสะดวกภายในอาคารผู้โดยสาร (Terminal Tangibles) 3) บุคลากรผู้ให้บริการ ทั้งภาคพื้นดินและบนเครื่องบิน (Personnel) 4) ความเอาใจใส่ ความเข้าใจ และการตอบสนองต่อความต้องการของผู้โดยสาร (Empathy) 5) ภาพลักษณ์ของสายการบินที่ผู้โดยสารรับรู้จากประสบการณ์ในการใช้บริการ (Airline Image) งานวิจัยที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่า คุณภาพการบริการตามแนวคิด AIRQUAL ส่งผลต่อความพึงพอใจ ความไว้วางใจ และความภักดีของผู้โดยสาร (Ekiz et al., 2006; Ashraf et al., 2018; Ali et al., 2021; Shen & Yahya, 2021; Boubker & Naoui, 2022) อย่างไรก็ตาม ความสำคัญของแต่ละองค์ประกอบอาจแตกต่างกันไปตามบริบทของสายการบินและลักษณะของผู้โดยสาร

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและช่องว่างขององค์ความรู้

งานวิจัยด้านการตลาดบริการในธุรกิจการบินส่วนใหญ่มุ่งศึกษาผลของคุณภาพการบริการต่อความพึงพอใจ ความไว้วางใจ ความภักดี หรือความตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำ (Han et al., 2019; Shen & Yahya, 2021; Ali et al., 2021) ขณะที่งานวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพการบริการกับ Brand Love ยังมีจำนวนจำกัด โดยเฉพาะในบริบทของสายการบินต้นทุนต่ำในประเทศไทย

นอกจากนี้ แม้กรอบแนวคิด AIRQUAL จะได้รับการนำไปใช้ประเมินคุณภาพการบริการของสายการบินอย่างแพร่หลาย แต่ยังมีหลักฐานเชิงประจักษ์ไม่เพียงพอที่อธิบายว่าองค์ประกอบทั้งห้าด้านของ AIRQUAL มีอิทธิพลต่อความรักในตราสินค้าแตกต่างกันอย่างไร (Nguyen & Feng, 2021) ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว โดยศึกษาว่า

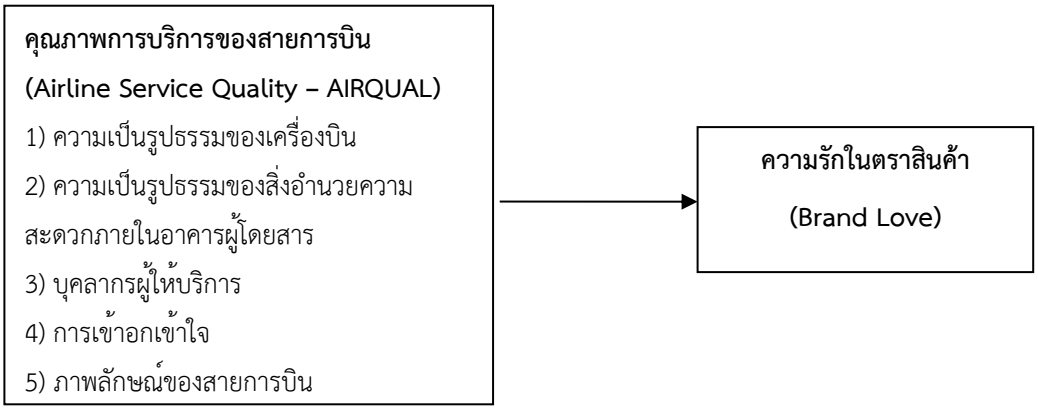
องค์ประกอบของคุณภาพการบริการสายการบินต้นทุนต่ำด้านใดส่งผลต่อความรักในตราสินค้าของผู้โดยสารชาวไทย เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงบริหารสำหรับการพัฒนาคุณภาพการบริการและการสร้างความสัมพันธ์ระยะยาวกับผู้โดยสาร

สมมติฐานการวิจัย

H1: อิทธิพลของคุณภาพการบริการของสายการบินที่ส่งผลต่อความรักในตราสินค้าของผู้โดยสารชาวไทยต่อสายการบินต้นทุนต่ำ

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยนี้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพการบริการของสายการบินต้น ทุนต่ำ ตามกรอบแนวคิด AIRQUAL ในฐานะตัวแปรอิสระ และความรักในตราสินค้า ในฐานะตัวแปรตาม ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของคุณภาพการบริการของสายการบินต้นทุนต่ำที่ส่งผลต่อความรักในตราสินค้าของผู้โดยสารชาวไทย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัย ได้แก่ ผู้โดยสารชาวไทยที่เคยใช้บริการสายการบินต้นทุนต่ำภายในประเทศไทย โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้ตอบแบบสอบถาม คือ มีอายุ 18 ปีขึ้นไป เคยใช้บริการสายการบินต้นทุนต่ำของประเทศไทยอย่างน้อย 2 ครั้ง ระหว่างเดือนมกราคม พ.ศ. 2564 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2565 และยินยอมเข้าร่วมการวิจัย กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ได้จากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยอ้างอิงจำนวนผู้โดยสารสายการบินต้นทุนต่ำของประเทศไทย และกำหนดขนาดตัวอย่างตามแนวทางของ Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) ข้อมูลพฤติกรรมการใช้บริการสายการบินต้นทุนต่ำ และ 3) การประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณภาพการบริการของสายการบินตามกรอบแนวคิดคุณภาพการบริการสายการบิน และความรักในตราสินค้า โดยแบบสอบถามใช้มาตรประมาณค่าแบบลิเคิร์ท 7 ระดับ (7-point Likert Scale) เนื่องจากสามารถสะท้อนระดับความคิดเห็นของผู้ตอบได้ละเอียดและเพิ่มความแม่นยำในการวิเคราะห์ข้อมูล (Hair et al., 2019)

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

แบบสอบถามได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน และประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) จากนั้นนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับประชากรจำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.70 แสดงว่าเครื่องมือมีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ (Chaudhary & Chanda, 2015) นอกจากนี้ โครงการวิจัยยังได้รับการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ก่อนดำเนินการเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนเมษายนถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2567 โดยใช้แบบสอบถามทั้งในรูปแบบออนไลน์ผ่าน Google Forms และการเก็บข้อมูลภาคสนาม ณ ท่าอากาศยานนานาชาติดอนเมือง และท่าอากาศยานสุวรรณภูมิ เพื่อให้ครอบคลุมผู้โดยสารสายการบินต้นทุนต่ำและสะท้อนประสบการณ์การใช้บริการที่หลากหลาย

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลถูกวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายข้อมูลประชากรศาสตร์ พฤติกรรมการใช้บริการ และระดับความคิดเห็นของผู้โดยสาร นอกจากนี้ ใช้สถิติ Independent Samples t-test และ One-way ANOVA เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความรักในตราสินค้าตามลักษณะประชากรศาสตร์ และใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis: MRA) เพื่อศึกษาปัจจัยด้านคุณภาพการบริการที่มีอิทธิพลต่อความรักในตราสินค้า โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน ได้ผลการศึกษาดังนี้ ผู้โดยสารที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ เป็นเพศหญิง อยู่ในช่วงอายุ 20 -30 ปี มีสถานภาพโสด ระดับการศึกษาจบการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรี รายได้ มีรายได้ต่อเดือนอยู่ในช่วง 15,001-25,000 บาท ด้านพฤติกรรมการท่องเที่ยวของผู้ตอบแบบสอบถาม ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ใช้บริการสายการบินไทยแอร์เอเชีย วันที่เลือกเดินทางในส่วนใหญ่ คือ วันเสาร์ - อาทิตย์ โดยมีความถี่ในการเดินทาง 3-4 เที่ยวต่อปี จุดประสงค์ของการใช้บริการสายการบินส่วนใหญ่เพื่อท่องเที่ยว ส่วนใหญ่ค้นหาข้อมูลสายการบินผ่านช่องทางสื่อเว็บไซต์สายการ และตัดสินใจเลือกเดินทางกับสายการบินด้วยตนเอง

2. ผลการศึกษาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับคุณภาพบริการของผู้โดยสารชาวไทยต่อการบริการของสายการบินต้นทุนต่ำในประเทศ ได้แก่ ด้านความเป็นรูปธรรมของสิ่งอำนวยความสะดวกภายในอาคารผู้โดยสาร ด้านบุคลากร ด้านความเข้าอกเข้าใจ และด้านภาพลักษณ์ มีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาคุณภาพการบริการของสายการบินต้นทุนต่ำในประเทศไทย

คุณภาพการบริการ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความคิดเห็น
ความเป็นรูปธรรมของเครื่องบิน			
1. เครื่องบินทันสมัยมีสภาพที่ดี	5.49	0.95	ค่อนข้างมาก
2. ห้องน้ำบนเครื่องมีความสะอาดและอยู่ในสภาพที่ดี	5.46	0.98	ค่อนข้างมาก
3. ที่นั่งมีความสบาย	5.43	1.14	ค่อนข้างมาก
4. ที่นั่งมีความสะอาด	5.58	1.03	มาก
5. คุณภาพของเครื่องปรับอากาศภายในห้องโดยสารมีสภาพดี	5.60	1.06	มาก
6. การตกแต่งภายในห้องโดยสารมีสภาพดี	5.58	1.03	มาก
เฉลี่ยรวม	**5.52**	**0.87**	**มาก**
ความเป็นรูปธรรมของสิ่งอำนวยความสะดวกภายในอาคารผู้โดยสาร			
1. ห้องน้ำภายในสนามบินมีความสะอาด	5.90	1.13	มาก
2. จำนวนร้านค้าภายในสนามบินเพียงพอกับความต้องการ	3.89	2.00	ปานกลาง
3. ขนาดของสนามบินเพียงพอในการรองรับผู้โดยสาร	4.22	1.96	ปานกลาง
4. คุณภาพของเครื่องปรับอากาศภายในสนามบินมีประสิทธิภาพที่ดี	5.49	0.99	ค่อนข้างมาก
5. ป้ายบอกทางภายในสนามบินมีปริมาณที่เพียงพอ	5.57	1.02	มาก
6. รถเข็นกระเป๋าภายในสนามบินมีปริมาณที่เพียงพอ	5.53	1.00	มาก
7. ระบบรักษาความปลอดภัยภายในสนามบินมีความน่าเชื่อถือ	5.71	1.04	มาก
8. โถงพักคอยภายในสนามบินมีความสะดวกสบาย	5.75	1.01	มาก
เฉลี่ยรวม	**5.26**	**0.86**	**ค่อนข้างมาก**
ด้านบุคลากร			
1. พนักงานสายการบินมีทัศนคติที่ดี	5.53	0.89	มาก
2. ประสบการณ์และระดับการศึกษาของพนักงานเพียงพอ	5.61	0.94	มาก
3. พนักงานมีการดูแลอย่างเท่าเทียมกันทุกคน	5.58	0.98	มาก
4. พนักงานมีความรู้ที่จะตอบคำถามของฉัน	5.70	0.96	มาก
5. พนักงานสายการบินแสดงความเห็นอกเห็นใจ	5.63	1.00	มาก

6. พนักงานสายการบินตระหนักดีถึงหน้าที่	5.70	0.95	มาก
7. การจองและออกตั๋วไม่มีข้อผิดพลาด	5.62	1.04	มาก
8. พนักงานแต่งตัวเรียบร้อย	5.74	0.98	มาก
9. พนักงานมีทักษะด้านการสื่อสาร	5.92	1.01	มาก
เฉลี่ยรวม	**5.72**	**0.97**	**มาก**
ด้านความเข้าอกเข้าใจ			
1. การออกเดินทางและการมาถึงของเที่ยวบินตรงต่อเวลา	5.00	1.46	ค่อนข้างมาก
2. การเดินทางระหว่างเมืองและสนามบินไม่มีปัญหา	5.03	1.50	ค่อนข้างมาก
3. มีการสื่อสารแผนการชดเชยในกรณีสัมภาระสูญหายหรือเกิดอันตรายอย่างชัดเจน	5.07	1.30	ค่อนข้างมาก
4. สัมภาระถูกจัดการอย่างระมัดระวัง	5.08	1.28	ค่อนข้างมาก
5. จำนวนเที่ยวบินเพียงพอต่อความต้องการ	5.15	1.27	ค่อนข้างมาก
เฉลี่ยรวม	**5.06**	**1.24**	**ค่อนข้างมาก**
ด้านภาพลักษณ์			
1. สายการบินมีภาพลักษณ์ที่ดีในความคิดของผู้โดยสาร	5.63	0.94	มาก
2. สายการบินมีภาพลักษณ์ที่ดีเมื่อเปรียบเทียบกับสายการบินอื่นที่เป็นคู่แข่ง	5.59	0.95	มาก
3. ข้อเสนอส่งเสริมการขายมีความน่าสนใจ	5.55	0.99	มาก
4. ความน่าเชื่อถือของสายการบิน	5.63	1.00	มาก
5. จำนวนเที่ยวบินที่หลากหลายน่าสนใจ	5.56	0.96	มาก
6. ความสอดคล้องของราคาตั๋วกับบริการที่กำหนด	5.74	0.95	มาก
เฉลี่ยรวม	**5.62**	**0.81**	**มาก**

จากตารางที่ 1 ในภาพรวมพบว่า คุณภาพการบริการของสายการบินต้นทุนต่ำในประเทศไทย ที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านบุคลากร ($\bar{X}$ = 5.72) รองลงมาคือด้านภาพลักษณ์ ($\bar{X}$ = 5.62) ด้านความเป็นรูปธรรมของเครื่องบิน ($\bar{X}$ = 5.52) ด้านความเป็นรูปธรรมของสิ่งอำนวยความสะดวกภายในอาคารผู้โดยสาร ($\bar{X}$ = 5.26) และด้านความเข้าอกเข้าใจ ($\bar{X}$ = 5.06) ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านคุณภาพความเป็นรูปธรรมของเครื่องบิน ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เรื่องคุณภาพของเครื่องปรับอากาศภายในห้องโดยสารมีสภาพดี ($\bar{X}$ = 5.60) ด้านคุณภาพความเป็นรูปธรรมของสิ่งอำนวยความสะดวกภายในอาคารผู้โดยสาร

ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เรื่องห้องน้ำภายในสนามบินมีความสะอาด ($\bar{X}$ = 5.90) ด้านคุณภาพของบุคลากร ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ พนักงานมีทักษะด้านการสื่อสาร ($\bar{X}$ = 5.92) ด้านคุณภาพของความเข้าอกเข้าใจ ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เรื่องจำนวนเที่ยวบินเพียงพอต่อความต้องการ($\bar{X}$ = 5.15) ด้านภาพลักษณ์ ประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เรื่องความสอดคล้องของราคาตั๋วกับบริการที่กำหนด $\bar{X}$ = 5.74)

3. ผลการทดสอบสมมติฐาน อิทธิพลของคุณภาพการบริการของสายการบินที่ส่งผลต่อความรักในตราสินค้าของผู้โดยสารชาวไทยต่อสายการบินต้นทุนต่ำ

H0: อิทธิพลของคุณภาพการบริการของสายการบินที่ส่งผลต่อความรักในตราสินค้าของผู้โดยสารชาวไทยต่อสายการบินต้นทุนต่ำ

H1: อิทธิพลของคุณภาพการบริการของสายการบินไม่ส่งผลต่อความรักในตราสินค้าของผู้โดยสารชาวไทยต่อสายการบินต้นทุนต่ำ

การวิจัยครั้งนี้ได้ทำการทดสอบอิทธิพลของตัวแปรอิสระคือ คุณภาพการบริการของสายการบิน ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรย่อย 5 ตัว ได้แก่ ความเป็นรูปธรรมของเครื่องบิน ความเป็นรูปธรรมของสิ่งอำนวยความสะดวกภายในอาคารผู้โดยสาร ด้านบุคลากร ด้านความเข้าอกเข้าใจ ด้านภาพลักษณ์ท่องเที่ยว ซึ่งสามารถวิเคราะห์ผลการวิจัยดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณแบบง่าย ของคุณภาพการบริการของสายการบินต้นทุนต่ำ

R	R Square	Adjusted R Square	SE_{est}
.498	.248	.239	.887

จากตารางที่ 2 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์ (R2) มีค่าในระดับต่ำเท่ากับ 0.248 แสดงให้เห็นคุณภาพการบริการของสายการบินที่ส่งผลต่อความรักในตราสินค้าของผู้โดยสารชาวไทยต่อสายการบินต้นทุนต่ำ โดยตัวแปรพยากรณ์คุณภาพการบริการของสายการบินเป็นตัวแปรที่มีประสิทธิภาพ สามารถร่วมกันพยากรณ์ความรักในตราสินค้าของผู้โดยสารชาวไทยต่อสายการบินต้นทุนต่ำ(R) ถึงร้อยละ 24.8 โดยมีค่าความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นจากการพยากรณ์โดยเฉลี่ย (SEest) เท่ากับ 0.887

ตารางที่ 3 แสดงความแปรปรวนของคุณภาพการบริการของสายการบินที่ส่งผลต่อความรักในตราสินค้าของผู้โดยสารต่อสายการบินต้นทุนต่ำ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
regression	102.595	5	20.519	26.037	.000*
residual	310.500	394	.788		
Total	413.095	399			

หมายเหตุ * มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

จากตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความถดถอยพหุคูณคุณภาพการบริการของสายการบินที่ส่งผลต่อความรักในตราสินค้าของผู้โดยสารชาวไทยต่อสายการบินต้นทุนต่ำ มีค่า Sig. เท่ากับ .000 ซึ่งน้อยกว่า .05 หมายความว่า มีตัวแปรอิสระอย่างน้อย 1 ตัวแปร สามารถอธิบายตัวแปรความรักในตราสินค้าของผู้โดยสารชาวไทยต่อสายการบินต้นทุนต่ำที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์คุณภาพการบริการของสายการบินที่ส่งผลต่อความรักในตราสินค้าของผู้โดยสารชาวไทยต่อสายการบินต้นทุนต่ำ

คุณภาพการบริการของสายการบิน	**b**	**S.E.**	**β**	**t**	**(Sig.)**
Constant	1.588	0.346		4.495	0.000*
ความเป็นรูปธรรมของเครื่องบิน	0.213	0.074	0.182	2.868	0.004*
ความเป็นรูปธรรมของสิ่งอำนวยความสะดวกภายในอาคารผู้โดยสาร	0.100	0.074	0.084	1.349	0.178
ด้านบุคลากร	0.246	0.059	0.233	4.184	0.000*
ด้านความเข้าอกเข้าใจ	-0.234	0.044	-0.285	-5.270	0.000*
ด้านภาพลักษณ์ท่องเที่ยว	0.272	0.081	0.216	3.369	0.000*

หมายเหตุ:*มีนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

จากตารางที่ 4 พบว่า พบว่า คุณภาพการบริการของสายการบินสามารถอธิบายความแปรปรวนของความรักในตราสินค้าได้ร้อยละ 24.8 (R^2 = 0.248) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่

ระดับ .05 โดยเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ความเป็นรูปธรรมของเครื่องบิน (β = 0.182, p < .05) ด้านบุคลากร (β = 0.233, p < .05) และด้านภาพลักษณ์ของสายการบิน (β = 0.216, p < .05) มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความรักในตราสินค้าของผู้โดยสารชาวไทยต่อสายการบินต้นทุนต่ำ ในขณะที่ด้านความเข้าอกเข้าใจ (β = -0.285, p < .05) มีอิทธิพลเชิงลบต่อความรักในตราสินค้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนด้านความเป็นรูปธรรมของสิ่งอำนวยความสะดวกภายในอาคารผู้โดยสารไม่ส่งผลต่อความรักในตราสินค้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า อิทธิพลของคุณภาพการบริการของสายการบินที่ส่งผลต่อความรักในตราสินค้าของผู้โดยสารชาวไทยต่อสายการบินต้นทุนต่ำ ยอมรับสมมติฐาน (H1) ผลการศึกษาดังกล่าวยังสนับสนุนแนวคิดคุณภาพการบริการสายการบิน (AIRQUAL) ของ (Bari et al. 2001; Cuong, D. T. 2020.) ที่เสนอว่าคุณภาพการบริการของสายการบินเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าและความรักในตราสินค้าของผู้โดยสาร

อภิปรายผล

ผลการวิจัย พบว่า คุณภาพการบริการของสายการบินต้นทุนต่ำมีอิทธิพลต่อความรักในตราสินค้าของผู้โดยสารชาวไทย ด้านภาพลักษณ์ของสายการบิน เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลเชิงบวกต่อความรักในตราสินค้า ชี้ให้เห็นว่าในบริบทของธุรกิจสายการบินต้นทุนต่ำ ผู้โดยสารไม่ได้พิจารณาเพียงความคุ้มค่าของราคาค่าโดยสารเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์ ความน่าเชื่อถือ และชื่อเสียงของสายการบิน ซึ่งเป็นปัจจัยที่ช่วยสร้างความผูกพันระหว่างผู้โดยสารกับตราสินค้า ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับ Han et al. (2019) ที่พบว่าภาพลักษณ์ของสายการบินส่งผลต่อความรักในตราสินค้า และยังสนับสนุนแนวคิดที่ว่าภาพลักษณ์องค์กรเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ระยะยาวระหว่างลูกค้าและตราสินค้า

ด้านบุคลากรและความเป็นรูปธรรมของเครื่องบินก็เป็นปัจจัยที่ส่งผลเชิงบวกต่อความรักในตราสินค้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เช่นกัน อธิบายได้ว่าผู้โดยสารประเมินคุณภาพของสายการบินจากประสบการณ์ที่ได้รับระหว่างการใช้บริการ ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ความสามารถและการให้บริการของพนักงาน รวมถึงสภาพแวดล้อมภายในเครื่องบิน ความสะอาด และความสะดวกสบายของห้องโดยสาร ปัจจัยดังกล่าวสามารถสร้างประสบการณ์เชิงบวกและส่งผลให้ผู้โดยสารเกิดความรู้สึกผูกพันต่อสายการบินมากขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ Boubker

and Naoui (2022) และ Kim and Hwang (2023) ที่พบว่าคุณภาพการบริการเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความรักในตราสินค้า ความภักดี และการบอกต่อในเชิงบวก

ด้านความเป็นรูปธรรมของสิ่งอำนวยความสะดวกภายในอาคารผู้โดยสาร (Terminal Tangibles) ไม่ส่งผลต่อความรักในตราสินค้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งอาจอธิบายได้ว่าผู้โดยสารรับรู้ว่าสิ่งอำนวยความสะดวกภายในสนามบิน เช่น อาคารผู้โดยสาร ระบบปรับอากาศ พื้นที่พักคอย และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เป็นความรับผิดชอบของผู้บริหารท่าอากาศยานมากกว่าสายการบิน จึงไม่ได้เชื่อมโยงประสบการณ์ดังกล่าวเข้ากับตราสินค้าของสายการบินโดยตรง ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Shen and Yahya (2021) ซึ่งพบว่า ความเป็นรูปธรรมของสิ่งอำนวยความสะดวกภายในอาคารผู้โดยสารไม่มีอิทธิพลต่อความภักดีของผู้โดยสารสายการบินต้นทุนต่ำในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ รวมทั้งสอดคล้องกับ Ali et al. (2021) ที่รายงานว่า Terminal Tangibles ไม่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญต่อความพึงพอใจของผู้โดยสาร ขณะที่ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการให้บริการของสายการบินโดยตรง เช่น คุณภาพของเครื่องบิน บุคลากร และภาพลักษณ์ของสายการบิน กลับมีบทบาทสำคัญมากกว่า ดังนั้นการสร้างความรักในตราสินค้าของสายการบินต้นทุนต่ำจึงควรมุ่งเน้นการพัฒนาปัจจัยที่สายการบินสามารถควบคุมได้โดยตรง มากกว่าการลงทุนในองค์ประกอบที่เป็นความรับผิดชอบหลักของผู้บริหารท่าอากาศยาน

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยที่น่าสนใจประการหนึ่งคือ ด้านความเข้าอกเข้าใจ มีอิทธิพลเชิงลบต่อความรักในตราสินค้าของผู้โดยสารสายการบินต้นทุนต่ำ สอดคล้องกับ Jameel, A. S. (2025) ที่พบว่าด้านความเข้าอกเข้าใจ (Empathy) ไม่ได้ส่งผลต่อความพึงพอใจของลูกค้าอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยส่วนใหญ่ก่อนหน้าที่รายงานความสัมพันธ์เชิงบวกระหว่างคุณภาพการบริการกับความรักในตราสินค้า ความพึงพอใจ หรือความภักดีของลูกค้า (Han et al., 2019; Ali et al. 2021; Boubker & Naoui, 2022; Kim & Hwang, 2023) ความแตกต่างของผลการศึกษานี้อาจเกิดจากความแตกต่างของบริบทการให้บริการ เนื่องจากงานวิจัยของ Han et al. (2019) และ Kim and Hwang (2023) ศึกษาทั้งสายการบินแบบให้บริการเต็มรูปแบบและสายการบินต้นทุนต่ำในบริบทของประเทศเกาหลีใต้ ซึ่งผู้โดยสารอาจมีความคาดหวังต่อการบริการแตกต่างจากผู้โดยสารชาวไทย ชี้ให้เห็นว่าความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพ

การบริการและความรักในตราสินค้าอาจขึ้นอยู่กับบริบทของรูปแบบธุรกิจสายการบิน โดยเฉพาะสายการบินต้นทุนต่ำที่มีลักษณะการดำเนินงานแตกต่างจากสายการบินแบบให้บริการเต็มรูปแบบ นอกจากนี้ ผลการศึกษายังสามารถอธิบายได้จากลักษณะของโมเดลธุรกิจของสายการบินต้นทุนต่ำ ซึ่งมุ่งเน้นการควบคุมต้นทุน การให้บริการแบบมาตรฐาน และการลดบริการที่ไม่จำเป็น เพื่อรักษาความสามารถในการแข่งขันด้านราคา ภายใต้รูปแบบธุรกิจดังกล่าว ผู้โดยสารมักให้ความสำคัญกับคุณค่าด้านประโยชน์ใช้สอย (Functional Value) เช่น ราคาที่เหมาะสม ความตรงต่อเวลา และความปลอดภัย มากกว่าการได้รับบริการเชิงความสัมพันธ์ (Relational Service) หรือการดูแลรายบุคคล ดังนั้น เมื่อสายการบินพยายามแสดงความเอาใจใส่ในสถานการณ์ที่ผู้โดยสารมองว่าเป็นหน้าที่พื้นฐานของผู้ให้บริการ เช่น การจัดการสัมภาระ การแจ้งข้อมูลความล่าช้า หรือการชดเชยความเสียหาย ผู้โดยสารอาจไม่ได้รับรู้สิ่งเหล่านี้ว่าเป็นคุณค่าพิเศษ แต่กลับตีความว่าเป็นการแก้ไขปัญหาที่ไม่ควรเกิดขึ้นตั้งแต่แรก ส่งผลให้การรับรู้ด้านความเข้าอกเข้าใจไม่สามารถสร้างความรักในตราสินค้าได้

อีกประเด็นหนึ่งที่ควรพิจารณาคือ ตัวชี้วัดของมิติของความเข้าอกเข้าใจในการศึกษาครั้งนี้ไม่ได้บ่งชี้เฉพาะพฤติกรรมด้านความเข้าอกเข้าใจของพนักงานเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงความตรงต่อเวลาของเที่ยวบิน การจัดการสัมภาระ ความชัดเจนในการสื่อสารเมื่อเกิดปัญหา และความเพียงพอของจำนวนเที่ยวบิน ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับ ประสิทธิภาพการดำเนินงาน (Operational Performance) มากกว่าการปฏิสัมพันธ์เชิงอารมณ์ระหว่างพนักงานกับผู้โดยสาร

ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า สำหรับสายการบินต้นทุนต่ำ การสร้างความรักในตราสินค้าอาจไม่ได้เกิดจากการเพิ่มการบริการเชิงเข้าอกเข้าใจเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารประสบการณ์ของผู้โดยสารตลอดการเดินทาง โดยเฉพาะการลดปัญหาในการให้บริการ การสื่อสารเชิงรุกเมื่อเกิดเหตุการณ์ไม่ปกติ และการดำเนินกระบวนการแก้ไขปัญหา (Service Recovery) ที่มีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ การค้นพบดังกล่าวถือเป็นข้อค้นพบที่สำคัญ เนื่องจากบทบาทของมิติ Empathy ในบริบทของสายการบินต้นทุนต่ำอาจแตกต่างจากผลการศึกษาที่รายงานในธุรกิจบริการประเภทอื่น และควรได้รับการศึกษาต่อยอดในบริบทของสายการบินและตลาดที่แตกต่างกันในอนาคต

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ประโยชน์เชิงทฤษฎี (Theoretical Contributions) ผลการศึกษาครั้งนี้ช่วยขยายองค์ความรู้ด้านคุณภาพการบริการของสายการบิน และความรักในตราสินค้า ในบริบทธุรกิจสายการบินต้นทุนต่ำ โดยยืนยันว่าองค์ประกอบของคุณภาพการบริการไม่ได้ส่งผลต่อความรักในตราสินค้าในทิศทางเดียวกันทุกมิติ กล่าวคือ ภาพลักษณ์ของสายการบิน บุคลากร และความเป็นรูปธรรมของเครื่องบินมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความรักในตราสินค้า ขณะที่ความเป็นรูปธรรมของสิ่งอำนวยความสะดวกภายในอาคารผู้โดยสารไม่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และมิติด้านความเข้าอกเข้าใจ กลับมีอิทธิพลเชิงลบต่อความรักในตราสินค้า ซึ่งแตกต่างจากผลการศึกษาก่อนหน้าส่วนใหญ่ที่รายงานความสัมพันธ์เชิงบวก

ข้อค้นพบดังกล่าวอธิบายได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างคุณภาพการบริการกับความรักในตราสินค้าอาจขึ้นอยู่กับบริบทของรูปแบบธุรกิจสายการบินและความคาดหวังของผู้โดยสาร โดยเฉพาะในธุรกิจสายการบินต้นทุนต่ำที่ผู้โดยสารให้ความสำคัญกับความน่าเชื่อถือของการดำเนินงาน ความตรงต่อเวลา และความคุ้มค่าของการใช้บริการ มากกว่าการได้รับบริการเชิงความสัมพันธ์เพียงอย่างเดียว ดังนั้น ผลการศึกษาครั้งนี้จึงช่วยเติมเต็มช่องว่างขององค์ความรู้เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้กรอบแนวคิด AIRQUAL เพื่ออธิบายความรักในตราสินค้าในบริบทของสายการบินต้นทุนต่ำ ซึ่งยังมีการศึกษาค่อนข้างจำกัด โดยเฉพาะในประเทศไทย

ประโยชน์ในเชิงปฏิบัติ (Practical Contributions) ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นข้อมูลสนับสนุนผู้บริหารสายการบินต้นทุนต่ำในการกำหนดนโยบายและกลยุทธ์ด้านการบริหารคุณภาพการบริการ โดยควรให้ความสำคัญกับการสร้างภาพลักษณ์ของสายการบิน การพัฒนาศักยภาพของบุคลากร และการยกระดับประสบการณ์ของผู้โดยสารบนเครื่องบิน ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงต่อการสร้างความรักในตราสินค้า นอกจากนี้ ผู้บริหารควรมุ่งเน้นการเพิ่มประสิทธิภาพของการดำเนินงาน (Operational Reliability) และการดำเนินกระบวนการแก้ไขปัญหา (Service Recovery) อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อรักษาความเชื่อมั่นและสร้างความผูกพันระยะยาวของผู้โดยสารต่อสายการบิน มากกว่าการมุ่งเน้นการให้บริการเชิงเอาใจใส่เพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ ผลการศึกษายังสามารถใช้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนพัฒนาคุณภาพการบริการของสายการบินต้นทุนต่ำ เพื่อยกระดับความสามารถในการแข่งขัน สร้างความแตกต่างของตราสินค้า และส่งเสริมการเติบโตของธุรกิจอย่างยั่งยืนภายใต้สภาวะการแข่งขันที่รุนแรงของอุตสาหกรรมการบินในปัจจุบัน

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณทุนทุนส่งเสริมการวิจัยของมหาวิทยาลัยหอการค้าไทยประเภท (Strategic Research Fund) ปีการศึกษา 2565

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานการบินพลเรือนแห่งประเทศไทย. (2565). รายงานสภาวะอุตสาหกรรมการบินของประเทศไทย พ.ศ. 2564. https://www.caat.or.th/th/archives/65098

อานนท์ จันจิตร และไพฑูรย์ มนต์พานทอง. (2564). แนวทางการพัฒนาคุณภาพบริการเพื่อการตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำของสายการบิน ต้นทุนต่ำในประเทศไทย บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์, 15(2), 236–250.

Ahuvia, A. C., Batra, R., & Bagozzi, R. P. (2014). Love, desire, and identity: A conditional integration theory of the love of things. In Handbook of brand relationships (pp. 364-379). Routledge.

Albert, N., & Merunka, D. (2013). The role of brand love in consumer–brand relationships. Journal of Consumer Marketing, 30(3), 258–266.

Ali, J., Jusoh, A., Qasim, A., & Abro, M. A. (2021). Service quality and its impact on customer satisfaction and loyalty in airline industry: Partial least square (PLS)-structural equation modelling (SEM) approach. Journal of Contemporary Issues in Business and Government, 27(3), 2213–2228.

Alotaibi, M. M. (2015). Evaluation of “AIRQUAL” scale for measuring airlines service quality and its effect on customer satisfaction and loyalty.

Ashraf, S., Ilyas, R., Imtiaz, M., & Ahmad, S. (2018). Impact of service quality, corporate image and perceived value on brand loyalty with presence and absence of customer satisfaction: A study of four service sectors of Pakistan. International journal of academic research in business and social sciences, 8(2), 452-474.

Bagozzi, R. P., Batra, R., & Ahuvia, A. (2017). Brand love: Development and validation of a practical scale. Marketing Letters, 28(1), 1–14.

Bari, S., Bavik, A., Ekiz, H. E., Hussain, K., & Toner, S. (2001). AIRQUAL: A multiple-item scale for measuring service quality, customer satisfaction, and repurchase intention. HOS-414 Graduation Project (Thesis), 1-104.

Boubker, O., & Naoui, K. (2022). Factors affecting airline brand love, passengers' loyalty, and positive word-of-mouth: A case study of Royal Air Maroc. Case Studies on Transport Policy, 10(2), 1388–1400.

Chaudhary, T., & Chanda, A. (2015). Evaluation and measurement of performance, practice and pressure of green supply chain in Indian manufacturing industries. Uncertain Supply Chain Management, 3(4), 363–374.

Cuong, D. T. (2020). The impact of customer satisfaction, brand image on brand love and brand loyalty. Journal of Advanced Research in Dynamical and Control Systems, 12(6), 3151–3159.

Ekiz, E., Hussain, K., & Bavik, A. (2006). Perceptions of service quality in North Cyprus national airline. In Proceedings of the 18th Biennial International Conference on Tourism and Hospitality Industry 2006: New Trends in Tourism and Hospitality Management (pp. 778–790). Faculty of Tourism and Hospitality Management.

Hair Jr, J. F., Lds Gabriel, M., da Silva, D., & Braga Junior, S. (2019). Development and validation of attitudes measurement scales: fundamental and practical aspects. RAUSP Management Journal, 54(4), 490-507.

Han, H., Yu, J., Chua, B. L., Lee, S., & Kim, W. (2019). Impact of core-product and service-encounter quality, attitude, image, trust and love on repurchase: Full-service vs. low-cost carriers in South Korea. International Journal of Contemporary Hospitality Management, 31(4), 1588–1608.

Jameel, A. S. (2025). Service quality and customer satisfaction through AIRQUAL dimensions: An empirical investigation on Iraqi Airways. International Journal of Management Studies, 32(1), 1–18.

Kim, S., & Hwang, J. (2023). Airline CSR and quality attributes as driving forces of passengers' brand love: Comparing full-service carriers with low-cost carriers. Sustainability, 15(9), 7293.

Kumar, S., Dhir, A., Talwar, S., Chakraborty, D., & Kaur, P. (2021). What drives brand love for natural products? The moderating role of household size. Journal of Retailing and Consumer Services, 58, 102329.

Niyomsart, S., & Khamwon, A. (2015). Brand Love, Brand Loyalty, and Word of Mouth: A Case of AirAsia. Paper presented at the International Journal of Arts & Sciences'(IJAS) International Conference for Business and Economics, Rome, Italy.

Nguyen, H. T., & Feng, H. (2021). Antecedents and financial impacts of building brand love. International Journal of Research in Marketing, 38(3), 572–592.

Piyanuch Sathapongpakdee. (2024). Industry outlook 2024–2026: Air transport industry. Krungsri Research. https://www.krungsri.com/th/research/industry/industry-outlook/logistics/air-transport/io/air-transport-2024-2026

Shen, C., & Yahya, Y. (2021). The impact of service quality and price on passengers' loyalty towards low-cost airlines: The Southeast Asia perspective. Journal of Air Transport Management, 91, 101966.

Wang, S. W. (2014). Do global airline alliances influence the passenger's purchase decision? Journal of Air Transport Management, 37, 53–59.

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*

TRAINING CURRICULUM DEVELOPMENT TO ENHANCE DESIGN CAPABILITIES ACTIVITY-BASED LEARNING FOR STUDENTS OF THE FACULTY OF EDUCATION MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY

จิรเสกข์ เตชะกำพุต[1], พระมหาสมบูรณ์ สุธมฺโม[2] และ สุรชัย แก้วคูณ[3]

Jirasek Techakamput[1], Pra Maha Somboon Suthammo[2] and Surachai Kaewkoon[3]

[1-3]ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[1-3]Master of Education Social Studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding author E-mail: kapong2325@gmail.com

วันที่รับบทความ : 11 กรกฎาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 6 สิงหาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 8 สิงหาคม 2569

Received 11 July 2026; Revised 6 August 2026; Accepted 8 August 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สำรวจความต้องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม 2) พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม 3) เปรียบเทียบทักษะความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ก่อนและหลังได้รับการฝึกอบรม สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ 4) ศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้าง

Citation:

*จิรเสกข์ เตชะกำพุต, พระมหาสมบูรณ์ สุธมฺโม และ สุรชัย แก้วคูณ. (2569). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 273-291.

Jirasek Techakamput, Pra Maha Somboon Suthammo and Surachai Kaewkoon. (2026). Training Curriculum Development To Enhance Design Capabilities Activity-Based Learning For Students Of The Faculty Of Education Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 273-291.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยโดยใช้การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยแบบเชิง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นิสิตระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1-4 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีการศึกษา 2568 จำนวน 159 รูป/คนซึ่งได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจความต้องการ หลักสูตรฝึกอบรม แบบวัดทักษะความสามารถในการออกแบบการเรียนการสอน และแบบสอบความพึงพอใจ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องที่คำนวณได้มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.8 – 1.00 ค่าความเชื่อมั่นอยู่ที่ระดับ 0.95 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ผลการวิเคราะห์ความต้องการการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า นิสิตส่วนใหญ่มีความต้องการคิดเป็นร้อยละ 85 ขึ้นไป 2. ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่าองค์ประกอบหลักสูตร ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหาการเรียนรู้ 4) กิจกรรมการเรียนการสอน 5) ระยะเวลา 6) สื่อและแหล่งการเรียนรู้ 7) การวัดและประเมินผล 3. ผลการเปรียบเทียบทักษะความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ก่อนและหลังได้รับการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า หลังการอบรมฝึกอบรมหลักสูตรฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรมหลักสูตรฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และ พบว่า ผลการประเมินความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อยู่ในระดับมากที่สุด 4. ผลการประเมินความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม, ความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้, กิจกรรมเป็นฐาน

Abstract

This research aimed to 1) explore the need to develop a training curriculum to enhance the ability to design activity-based learning for students of the Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University. 2) To develop a training course to enhance the ability to design activity-based learning for students of the Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University. 3) To compare the learning design skills before and after receiving training to enhance the learning design skills using activity-based learning for students of the Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University. 4) To study the satisfaction towards the development of training courses to enhance the ability to design activity-based learning for students of the Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.This research was conducted as an experimental research (Pre - Experimental Research). The sample group consisted of 159 undergraduate students, 1st-4th year, Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, academic year 2024. The research instruments consisted of a needs assessment survey, a training curriculum, an instructional design competency assessment, and a satisfaction questionnaire. The calculated Index of Item-Objective Congruence (IOC) values ranged from 0.80 to 1.00, and the reliability coefficient was 0.95. Statistical analyses employed included percentage, mean, standard deviation, and descriptive analysis.

The research results found that 1.The results of the analysis of the need for the development of training courses to enhance the ability to design learning using activities as a base for students of the Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, found that most students have a need, accounting for 85 percent or more. 2. The results of the development of training courses to enhance the ability to design learning using activities as a base for students in the Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya

University found that the curriculum components Consisting of 7 components as follows: 1) Principles 2) Objectives 3) Learning content 4) Teaching and learning activities 5) Duration 6) Media and learning resources 7) Measurement and evaluation 3. The results of the comparison of learning design skills before and after receiving training to enhance learning design skills using activities as a base for students in the Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University found that After training, the training course scores were significantly higher than before training, with a statistical significance of .05. and 4. The results of the evaluation of student satisfaction with the training course to enhance the ability to design learning using activities as a base for students in the Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, found that it was at the highest level.

Keywords: Training Curriculum Development, Learning Design Capability, Activity-Based Approach

บทนำ

สังคมไทยมีความเจริญก้าวหน้าพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยี ตามกระแสสังคมยุค“โลกาภิวัฒน์” ที่ยึดหลักบริโภคนิยมตามแบบอย่างสังคมตะวันตก โดยให้ความสำคัญต่อการพัฒนาด้านวัตถุ ความทันสมัยของเทคโนโลยี ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมหลายอย่างเช่นกัน ค่านิยมและวิธีการคิดก็จะถูกสังคมบีบบังคับจนก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดมากกว่าสมัยก่อน ทำให้กระบวนการทำงานของครูจำเป็นจะต้องมีการปรับตัว ปรับวิธีการนำเสนอ ปรับกระบวนการเรียนรู้ให้มีความสอดคล้องกับปัจจุบันมากยิ่งขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2551) ประเทศไทยไม่สามารถหลีกเลี่ยงจากกระแสโลกาภิวัฒน์นี้ได้ไม่ว่าจะเป็นด้านสังคมและประชากร ด้านเศรษฐกิจ และด้านการเมือง ซึ่งถือเป็นวาระแห่งชาติที่ทุกฝ่ายต้องหาแนวทางในการแก้ไขร่วมกัน อันจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติโดยรวม ดังนั้นการศึกษาจึงเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคน คือ เน้นที่เป็นตัวบุคคลเป็นวัตถุประสงค์นำทางแต่ก็ยังเป็นวัตถุประสงค์ปลายทางหรือผลสัมฤทธิ์สุดท้าย คือ การเป็นเครื่องมือยึดเหนี่ยวสังคมเข้าด้วยกัน

จนเกิดเป็นองค์กรชุมชนที่มีพลังมีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ ซึ่งวัตถุประสงค์ปลายทางนี้คนส่วนมากจะไปไม่ถึง ทำให้ทิศทางการศึกษาของเราไม่ตรงทิศทางที่ถูกต้องเพราะไปเน้นสุดท้ายอยู่ที่บุคคล จึงทำให้เกิดวิกฤตทางสังคมการศึกษาที่ไม่สมบูรณ์ (ชนสิทธิ์ สิทธิ์สูงเนิน, 2553)

สำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ จึงได้จัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ทางด้านการเตรียมด้านกำลังคนและการเสริมสร้างศักยภาพของประชากรในทุกช่วงวัย โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นมนุษย์ที่มีศักยภาพสูง ดังนี้ 1) การพัฒนาผู้เรียนให้มีสุขภาพกายและใจที่ดี มีทักษะสมอง ทักษะการเรียรู้ ทักษะชีวิตและทักษะทางสังคม เพื่อให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ 2) หล่อหลอมให้คนไทยมีค่านิยมตามบรรทัดฐานที่ดีทางสังคม มีสุขภาวะที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย มีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคมส่วนรวม 3) การพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถของคน มุ่งเน้นในการพัฒนาทักษะที่เหมาะสมในแต่ละช่วงวัยเพื่อวางรากฐานในอนาคต ดังนั้น การที่จะทำให้สังคมสงบสุขได้นั้น ทุกคนในสังคมจึงควรช่วยการแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหาและช่วยกันแก้ปัญหาอย่างจริงจังเพื่อความสงบสุขของชีวิตและการพัฒนาที่ยั่งยืน เมื่อมีการพัฒนาคน และคนได้รับการพัฒนา ในฐานะที่คนเป็นปัจจัยกระทำ นำเอาการพัฒนาคนและคนที่มีการพัฒนานั้นมาเป็นแกนกลางของระบบการพัฒนา ให้เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนจะเกิดขึ้นเมื่อระบบความสัมพันธ์ทุกส่วนเป็นปัจจัยส่งผลในทางเกื้อกูลแก่กัน ทำให้ดำรงอยู่ด้วยดีโดยมุ่งศึกษาและจัดสรรปัจจัยเกื้อหนุนเพื่อช่วยให้มนุษย์แต่ละชีวิตมีความเจริญงอกงามเข้าถึงความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ และมีชีวิตที่ดีงามสมบูรณ์ สังคม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2552)

การจัดกระบวนการเรียนรู้ต้องผสมผสานเชื่อมโยงกันเพื่อพัฒนาคนให้ก้าวหน้าสู่ยุคดิจิทัลอย่างมีคุณภาพ เป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืนและสมดุลทั้งเศรษฐกิจและจิตใจ ตระหนักรู้ในคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดเวลา ทำให้การจัดการศึกษาต้องพัฒนาสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ (Learning Society) สังคมฐานความรู้ (Knowledge – Based Society) ที่สอดคล้องกับสังคมโลกในยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ เพื่อส่งเสริมนโยบายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ เป็นกระบวนทัศนทางการศึกษาที่มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทั้งในปรัชญาการศึกษา การจัดการเรียนการสอน การใช้สื่อและเทคโนโลยี การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน (อาทิตย์ญา โพธิ์สวย, 2563) และองค์ประกอบการที่สำคัญของการจัดการความรู้ (Knowledge Process) คือ กระบวนการเรียนรู้ ต้องผสมผสานกันเพื่อให้มีการพัฒนาคน มีการปรับเปลี่ยนแปลงวิธีการสอนการบรรยาย

ให้ตรงกับความต้องการในการนำความรู้ไปใช้เปลี่ยนกรอบแนวคิดใหม่ในการสอนโดยผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทั้งนี้เพราะว่าสังคมโลกาภิวัฒน์ มีนวัตกรรมทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเกิดขึ้นมากมาย เช่น การสร้างโอกาสในการเรียนรู้ เป็นต้น ซึ่ง ทิศนา แขมมณี ระบุว่า การเป็นครูยุคใหม่ต้องมีทั้งศาสตร์และศิลป์ในการจัดการเรียนรู้ โดยศาสตร์แห่งการสอน ความรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้และการสอนทั้งสังคมโลกได้เรียนรู้ ซึ่งผู้สอนสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามเป้าหมาย จุดมุ่งหมาย และวัตถุประสงค์ของการจัดการเรียนการสอน ซึ่งความรู้ได้มาจากการวิเคราะห์ของนักปราชญ์ นักทฤษฎีทั้งหลาย หรือจากการศึกษาค้นคว้า ทดสอบ พิสูจน์ตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ นักการศึกษากลุ่มต่างๆประกอบด้วย ปรัชญาการศึกษา บริบททางการสอน ทฤษฎี หลักการ แนวคิด และรูปแบบ วิธีการ รวมถึงจิตวิทยาทางการเรียนรู้และการสอน การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน การดำเนินการสอน การวัดและประเมินผลเพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ง่าย สะดวก รวดเร็ว และมีความสุขในการเรียนรู้ (ทิศนา แขมมณี, 2557)

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมในปัจจุบันนี้กำลังเป็นที่นิยมกันเผยหลายและได้รับความสนใจในหน่วยงาน ทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาผู้เรียน การพัฒนาทักษะต่างๆ รวมถึงการพัฒนาความสามารถเฉพาะของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งจะเห็นได้จากการที่มีโครงการฝึกอบรมสัมมนา สำหรับพัฒนาบุคลากรในหน่วยงานต่างๆในทุกระดับการฝึกอบรม เนื่องจากการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเป็นเครื่องมือหนึ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และเป็นเทคนิควิธีการที่ใช้ในการสื่อสารหรือถ่ายทอดความรู้ ความคิดเห็น ข้อเท็จจริง ประสบการณ์ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมการฝึกอบรมเกิดความเข้าใจ มีทักษะ มีทัศนคติที่ดี และมีความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงมีความจำเป็นที่บุคลากรทางการศึกษาควรได้รับการพัฒนาทักษะ ความรู้ ความสามารถอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มศักยภาพการเรียนรู้ ซึ่งจะส่งผลให้บุคลากรทางการศึกษามีความสามารถเฉพาะตัวสูง มีประสิทธิภาพในจัดการเรียนการสอน การจัดการในชั้นเรียน และสามารถออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ได้ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 กล่าวว่า การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคน สร้างสังคม และ สร้างชาติ เป็นกลไกหลักในการพัฒนากำลังคนให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในสังคมได้อย่างเป็นสุขในกระแส การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 เนื่องจากการศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างความได้เปรียบของประเทศ เพื่อการแข่งขันและยืนหยัดในเวทีโลกภายใต้ระบบเศรษฐกิจและ สังคมที่เป็นพลวัต

ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 จะต้องเป็นการสอนที่สนับสนุนให้ผู้เรียนเกิดความรู้และความเข้าใจสิ่งที่เรียนด้วยตนเอง และสามารถต่อยอดความรู้ใหม่กับความรู้เดิมที่มีอยู่ได้มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ของตัวเองมากขึ้น คือ การให้ผู้เรียนมีโอกาสในการเลือกเนื้อหาการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีความสนใจมีความเชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อมของตนเอง และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ นอกจากนี้ควรต้องเสริมสร้างกิจกรรมกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้ครูเกิดความกระตือรือร้นในการกระทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งครูต้องมีการปรับเปลี่ยนบทบาทจาก “ผู้สอน” เป็น “โค้ช” หรือ “ผู้อำนวยการเรียนรู้” โดยความสามารถของครูในการออกแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดเชิงรุก (Active Learning)

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทำให้ผู้วิจัยทราบแนวทางการการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อให้นิสิตสามารถนำความรู้มาปรับใช้ในการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจความต้องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3. เพื่อเปรียบเทียบทักษะความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ก่อนและหลังได้รับการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยซึ่งทางผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Pre - Experimental Research) โดยใช้การวิจัยแบบหนึ่งกลุ่มทดลองก่อนเรียน – หลังเรียน ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้

คือ นิสิตระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1-4 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีการศึกษา 2568 จำนวน 270 รูป/คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นิสิตระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1-4 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประจำปีการศึกษา 2568จำนวน 158 รูป/คน โดยกลุ่มตัวอย่างตามตารางกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ R.V.Krejcie&D.W.Morgan การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นนิสิตคณะครุศาสตร์ชั้นปีที่ 3 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน 30 รูป/คน ได้มาโดยการคัดเลือกแบบสมัครใจ (Voluntary Selection) ที่ต้องการพัฒนาตนเอง ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้ชั้นปีเป็นหน่วยสุ่ม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งทางผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือการทำวิจัยดังนี้ 1) แบบสำรวจความต้องการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2) หลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 3) แบบวัดทักษะความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รวมทั้งหมด 20 ข้อ เพื่อใช้ทดสอบก่อนและหลังฝึกอบรม 4) แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดัชนีความสอดคล้องที่คำนวณได้มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.8 – 1.00 การออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬา

ลงกรณราชวิทยาลัยไปทดลองใช้ (Try out) กับนิสิตชั้นปีที่ 4 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 รูป/คน นำกระดาษคำตอบมาตรวจให้คะแนน ข้อที่ตอบถูกให้ 1 คะแนน และข้อที่ตอบผิดหรือไม่ตอบให้ 0 คะแนน นำผลสอบมาวิเคราะห์รายข้อ เพื่อหาความยากง่าย (p) และหาค่าอำนาจจำแนก (r) เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้วิธีการของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน (Kuder-Richardson) โดยใช้สูตร KR-20 รายข้อ โดยคัดเลือกข้อสอบที่มีค่าความยากง่ายอยู่ระหว่าง 0.20 – 0.80 และค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป มีค่าความยากง่าย (P) อยู่ระหว่าง 0.2 – 0.85 และค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ 0.39 – 0.82 และค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.954

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากผลการวิจัย ดังนี้ 1) หาประสิทธิภาพของหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบด้านความสอดคล้องของเนื้อหาในหลักสูตรและนำข้อมูลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไข 2) ดำเนินการฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และทำการสอบก่อนและหลังการฝึกอบรม 3) เมื่อสิ้นสุดการฝึกอบรมหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ผู้วิจัยได้ให้นิสิตทำแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยเรื่องหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลดังต่อไปนี้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.)

ผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ผลการวิเคราะห์ความต้องการการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกอบด้วย 1) นิสิตมีความต้องการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 2) นิสิตต้องการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอนหรือสื่อการเรียนการสอนแบบใด 3) นิสิตต้องการการประเมินการเรียนการสอนโดยใช้วิธีใด พบว่า ผลการศึกษาสภาพความต้องการการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ด้านนิสิตมีความต้องการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า นิสิตส่วนใหญ่มีความต้องการ คิดเป็นร้อยละ 89 ขึ้นไป ผลการศึกษาสภาพความต้องการการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ด้านนิสิตต้องการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอนหรือสื่อการเรียนการสอนแบบใด พบว่า นิสิตส่วนใหญ่มีความต้องการ คิดเป็นร้อยละ 85ขึ้นไป ผลการศึกษาสภาพความต้องการการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ด้านนิสิตต้องการการประเมินการเรียนการสอนโดยใช้วิธีใด พบว่า นิสิตส่วนใหญ่มีความต้องการ คิดเป็นร้อยละ 85 ขึ้นไป

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยออกแบบฉบับร่างการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยผู้วิจัยนำข้อเสอนข้อมูลจากการสังเคราะห์เอกสาร ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับความการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งหลักสูตรประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหาการเรียนรู้ 4) กิจกรรมการเรียนการสอน 5) ระยะเวลา 6) สื่อและแหล่งการเรียนรู้ 7) การวัดและประเมินผล ผลการตรวจสอบคุณภาพของการพัฒนา

หลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยโดยผู้เชี่ยวชาญอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.59, S.D. =0.50)

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ผลการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยเป็นการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยตามรูปแบบการวิจัยก่อนทดลอง (Pre-Experimental Research) โดยใช้แบบแผนการวิจัย แบบกลุ่มเดียววัดผลก่อน – หลังการเข้ารับการอบรม (The One-Group Pretest-Posttest Design) โดยในระหว่างการทดลองใช้หลักสูตรการทดลองการวัดประสิทธิผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	**Max**	**Min**	**Mean**	**SD**	**df**	**t**	**p-value**
ก่อนการอบรม	11	6	9.15	2.08	12	-9.89	.05
หลังการอบรม	17	9	13.92	2.14			

จากตารางที่ 1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ก่อนและหลังการฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรม พบว่า หลังการ

อบรมฝึกอบรมหลักสูตรฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรมหลักสูตรฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ที่	รายการประเมิน	ความคิดเห็น		ระดับ
		$\bar{x}$	S.D	
1	ด้านเนื้อหาหลักสูตร	4.71	0.55	มากที่สุด
2	ด้านกระบวนการจัดการอบรม	4.58	0.48	มากที่สุด
3	ด้านวิทยากร	4.62	0.49	มากที่สุด
4	ด้านสื่อที่ใช้ในการอบรม	4.65	0.48	มากที่สุด
5	ด้านการวัดและประเมินผล	4.51	0.60	มากที่สุด
รวม		**4.61**	**0.50**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 1 ผลการประเมินความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$= 4.61, S.D. = 0.50)

อภิปรายผล

1. ผลการวิเคราะห์ความต้องการการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกอบด้วย 1) นิสิตมีความต้องการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 2) นิสิตต้องการเรียนรู้ด้วยเทคนิคการสอนหรือสื่อการเรียนการสอนแบบใด

3) นิสิตต้องการการประเมินการเรียนการสอนโดยใช้วิธีใด พบว่า นิสิตส่วนใหญ่มีความต้องการคิดเป็นร้อยละ 85 ขึ้นไป ทั้งนี้เป็นเพราะว่า กระบวนการรู้แบบบูรณาการ Active Learning เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ครูเข้าร่วมกิจกรรมได้มีส่วนร่วมได้ลงมือปฏิบัติ คิดวิเคราะห์และนำเสนอความมั่นใจให้ได้รับความรู้พื้นฐานหรือแนวคิดตามเนื้อหา สามารถที่จะประยุกต์ความรู้มาใช้ในการออกแบบการเรียนการสอนด้วยการเชื่อมโยงหรือบูรณาการเข้ากับความจริงที่เกิดขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ จิราภรณ์ เกตุแก้ว ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตอาสาสาธารณะ สำหรับนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า ผลการพัฒนาหลักสูตรได้หลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตสาธารณะของ นักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราชที่มี 6 องค์ประกอบ คือ หลักการและเหตุผล วัตถุประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร กิจกรรมในหลกัสูตร สื่อประกอบ การฝึกอบรม และการวัดและการประเมินผล (จิราภรณ์ เกตุแก้ว, 2558)

2. ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ออกแบบฉบับร่างการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยผู้วิจัยนำข้อเสอนข้อมูลจากการสังเคราะห์เอกสาร ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกี่ยวกับความการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งหลักสูตรประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหาการเรียนรู้ 4) กิจกรรมการเรียนการสอน 5) ระยะเวลา 6) สื่อและแหล่งการเรียนรู้ 7) การวัดและประเมินผล ทั้งนี้เป็นเพราะว่า การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรตามหลักสูตรฝึกอบรมมุ่งให้นิสิตที่เข้ารับการฝึกอบรมมีความรู้ความเข้าใจและมีทักษะการออกแบบกิจกรรมการเรียน การวัดและประเมินผล ตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเสริมสอดคล้องกับงานวิจัยของสำราญ ตั้งศรีทอง ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเพื่อส่งเสริมแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย

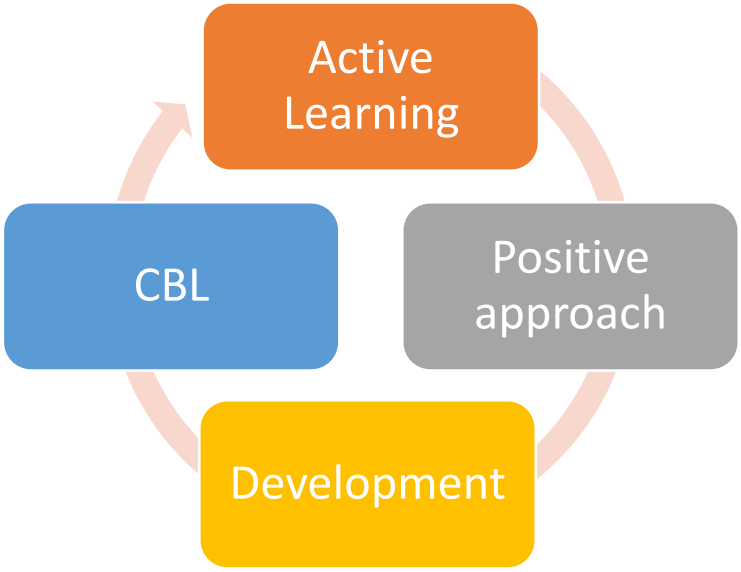
3) เนื้อหาสาระ 4) การจัดการเรียนรู้และ 5) การวัดและประเมินผล ซึ่งภาพรวมของหลักสูตรมีความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมาก (สำราญ ตั้งศรีทอง, 2564)

3. ผลการเปรียบเทียบทักษะความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้ก่อนและหลังได้รับการฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จากการทดลองใช้หลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ระยะเวลา 8 ชั่วโมง เนื้อหาครอบคลุมทั้ง 3 หน่วยการเรียนรู้ ได้แก่ หน่วยการเรียนรู้ที่ 1 ความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน หน่วยการเรียนรู้ที่ 2 การออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน หน่วยการเรียนรู้ที่ 3 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน ผู้วิจัยวัดและประเมินผลความรู้ใช้แบบทดสอบความรู้ เป็นแบบทดสอบแบบเลือกตอบ จำนวน 4 ตัวเลือก มีทั้ง 20 ข้อ ผลจากการประเมินความรู้เกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมการฝึกอบรม พบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทักษะความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ก่อนและหลังการฝึกอบรมตามหลักสูตรฝึกอบรม พบว่า หลังการอบรมฝึกอบรมหลักสูตรฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรมหลักสูตรฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และพบว่า ผลการประเมินความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่ากิจกรรมการฝึกอบรมเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตรฝึกอบรมและโครงสร้างของหลักสูตรฝึกอบรม โดยเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ความคิดเห็นระหว่างผู้เข้ารับการฝึกอบรมเป็นคู่ หรือแบบกลุ่ม ในระหว่างการฝึกอบรมเพื่อให้นิสิตได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันตามประเด็นที่ได้กำหนดขึ้นได้ลงมือปฏิบัติการออกบบกระบวนการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ของนิสิตตามที่ต้องการ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชาญณรงค์ ศรีจันทร์ ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรสำหรับครูเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการประดิษฐ์ดอไม้ใบตองเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาผลการเรียนรู้เรื่อง การประดิษฐ์ดอกไม้ใบตองเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของครูคะแนน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ผลการเรียนรู้หลักสูตรสำหรับครูเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการประดิษฐ์ดอกไม้ใบตองเชิงเศรษฐกิจ

สร้างสรรค์ของนักเรียนของผู้เข้ารับการอบรม หลังการจัดหลักสูตรสำหรับครูมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าผลการเรียนรู้ก่อนการจัดหลักสูตรสำหรับ ครูอย่ามีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 2) ผลการศึกษาความสามารถในการประดิษฐ์ดอกไม้ใบตองเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของครูผล การประเมินความสามารถในการประดิษฐ์ดอกไม้ใบตอง เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์หลังการจัดหลักสูตรสำหรับครูในภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด 3) ผลการศึกษาความคิดเห็นของครูต่อการอบรมหลังการใช้หลักสูตรฝึกอบรม เพื่อส่งเสริมความสามารถในการประดิษฐ์ ดอกไม้ใบตอง เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์โดยภาพรวมพบว่า ครูผู้เข้ารับการอบรมมีความพึงพอใจต่อการจัดหลักสูตรสำหรับครูเพื่อ เสริมสร้างความสามารถในการประดิษฐ์ดอกไม้ใบตองเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของนักเรียน อยู่ในระดับมาก 4) ผลการศึกษาความสามารถในการประดิษฐ์ดอกไม้ใบตองเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของนักเรียน ผลการประเมินความสามารถในการประดิษฐ์ดอกไม้ ใบตอง เชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์หลังการจัดหลักสูตรสำหรับครูของนักเรียนในโรงเรียนที่ครูนำไปจัดการเรียนการสอน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ชาญณรงค์ ศรีจันทร์, 2561)

4. ผลการประเมินความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรพร ศุภกิจ ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์แบบสองภาษาสำหรับนักศึกษาวิชาครู สาขาวิชาการประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า หลักสูตรเสริมเพื่อสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์แบบสองภาษา พัฒนาขึ้นอย่างมีระบบมีประสิทธิภาพ โดยมีหลักการที่มุ่งเน้นการเรียนรู้แบบบูรณาการเนื้อหาและภาษา วัตถุประสงค์เพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และการฝึกปฏิบัติการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์แบบสองภาษา มีเนื้อหาเกี่ยวกับภาษาอังกฤษในชั้นเรียนและการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์แบบสองภาษา ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรตามรูปแบบ ADLER ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์หลักสูตร (A:Analysis) ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาหลักสูตร (D: Development) ขั้นตอนที่ 3 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (L: Learning Activity Management) และขั้นตอนที่ 4 การประเมินหลักสูตรเพื่อทบทวน ER: Evaluation for Revision) (พัชรพร ศุภกิจ, 2562)

องค์ความรู้ใหม่

หลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการเรียนรู้ ด้วยวิธีการจัดกิจกรรมแบบ กลุ่มปิด (Close Group) คือ กลุ่มมีสมาชิกเดิมตลอดเวลาการอบรม โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบ บูรณาการ Active Learning, Positive approach, Development, Cognitive-behavioral Learning CBL สรุปได้ดังนี้

Active Learning เป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนหรือผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีส่วนร่วม ได้ลงมือปฏิบัติ คิดวิเคราะห์และนำเสนอด้วยความมั่นใจ ได้ฟังอย่างลึกซึ้งและสื่อสารด้วยความเมตตาในบรรยากาศที่เป็นกันเอง เน้นการพัฒนาศักยภาพผู้เข้าอบรม ให้ได้รับความรู้พื้นฐานหรือแนวคิดเบื้องต้น ตามเนื้อหา ขณะเดียวกันก็เสริมทักษะการคิดอย่างสร้างสรรค์ มีวิจารณญาณสามารถที่จะประยุกต์ (Application) ความรู้มาใช้ในการจัดการสถานการณ์หรืองานต่าง ๆ ได้ ด้วยการเชื่อมโยมหรือ บูรณาการ (Integration) เข้ากับความจริงของชีวิต ซึ่งผู้เข้าอบรมค้นพบศักยภาพของตนเองและเห็น คุณค่าคนอื่นสามารถที่จะเข้าใจมิติตนเองและผู้อื่น(Human Dimension)มีทักษะการทำงานร่วมกับผู้อื่น เป็นการปรับภาวะความรู้สึก (Caring) ให้เกิดความมั่นใจตะหนักในคุณค่า (Values) และพัฒนาทักษะใน การ

เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง (Leaning how to lean) ซึ่งจะต้องอาศัยประสบการณ์ (Experiential) การใช้สติ (Mindful) และการใส่ใจ (Engaging)เป็นแกนสำคัญ

Positive approach เป็นหลักการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้แนวคิดเชิงบวก ให้ความสำคัญ กับความเป็นมนุษย์ ตามทฤษฎีของกลุ่มมนุษย์นิยมที่มองว่า มนุษย์ล้วนต่างก็มีความต้องการ การยอมรับและรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า (self-esteem) กระบวนการบูรณาการการเรียนรู้เชิงรุก จึงเป็นกระบวนการที่มุ่งช่วยให้เด็กมองเห็น คุณค่าของตนเองและผู้อื่นด้วยการฝึกมองหรือคิดเชิงบวกต่อกัน

Development เป็นกระบวนการที่เน้นการพัฒนาและเสริมพลังบวกให้กับตนเองและผู้อื่นด้วยแนวคิดที่เชื่อมั่นว่าตนเองสามารถพัฒนาได้และการพัฒนาหรือฝึกตนนั้นเป็นกระบวนการเสริมพลังบวกให้กับตนเอง

Cognitive-behavioral Learning CBL เป็นแนวคิดกลุ่มปัญญานิยม ซึ่งนำมาบูรณาการ ร่วมกับแนวคิดโยนิโสมนสิการ และกระบวนการพัฒนาปัญญา 3 ได้แก่ สุตมยปัญญา ปัญญาเกิดจาก การฟังการอ่าน จินตามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการคิดอย่างมีเหตุผล และภาวนามยปัญญา ปัญญา เกิดจากการลงมือทำฝึกให้มีความชำนาญหรือคล่องแคล่ว เป็นการเรียนรู้ด้วยการแสดงพฤติกรรมการรู้ คิด เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมภายนอกด้วยพฤติกรรมทางปัญญาหรือความคิดภายใน ซึ่ง กระบวนการอบรมนี้เน้นให้เกิดประสบการณ์ (Experiential) ให้โอกาสนิสิตได้มีการใช้สติ (Mindful) ความคิดและการใส่ใจ (Engaging) ด้วยการตระหนักรู้ตนเองในขณะที่ทำและคำที่พูด กายเคลื่อนไหวใจรู้สึก เกิดกระบวนการทางความคิดอย่างลึกซึ้งก่อนที่จะตอบสนองสิ่งเร้าออกไป

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยใช้การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยแบบเชิงรุก 1. ผลการวิเคราะห์ความต้องการการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า นิสิตส่วนใหญ่มีความต้องการ คิดเป็นร้อยละ 85 ขึ้นไป 2. ผลการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุ

ศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่าองค์ประกอบหลักสูตร ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหาการเรียนรู้ 4) กิจกรรมการเรียนการสอน 5) ระยะเวลา 6) สื่อและแหล่งการเรียนรู้ 7) การวัดและประเมินผล 3. ผลการประเมินความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อยู่ในระดับมากที่สุด 4. ผลการประเมินความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด **ข้อเสนอแนะ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1) ควรประยุกต์ใช้หลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 2) ควรนำหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ไปจัดทำเป็นคู่มือใช้ในการอบรมนิสิตฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูเบื้องต้น **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** 1) ควรนำศึกษาหลักสูตรฝึกอบรม เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการออกแบบการเรียนรู้โดยใช้กิจกรรมเป็นฐาน สำหรับนิสิตคณะครุศาสตร์ ในการออกแบบการเรียนการสอน 2) ควรมีศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับรูปแบบการสอนเบื้องต้นโดยใช้แนวคิดแบบร่วมมือเพื่อส่งเสริมทักษะด้านการจัดกิจกรรมในชั้นเรียน

เอกสารอ้างอิง

จิราภรณ์ เกตุแก้ว. (2558). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเพื่อเสริมสร้างจิตอาสาสาธารณะสำหรับนักศึกษาคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชศรีธรรมราช. ในหลักสูตรการศึกษาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา.

ชนสิทธิ์ สิทธิ์สูงเนิน. (2553). การพัฒนารูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ของอาจารย์ในศูนย์เรียนรู้ โครงการโครงการมหาวิทยาลัยชีวิต. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ชาญณรงค์ วิเศษสัตย์และประสาท เนืองเฉลิม. (2561) แนวทางการจัดการเรียนรู้ ส่งเสริมทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมของนักศึกษาวิชาชีพครู. วารสารบริหารหารศึกษาบัวบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, 18(4), 129 -141.

ทิศนา แขมมณี. (2557). ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2552). พระพุทธศาสนากับโลกธุรกิจ. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ธรรมะ.

พัชรพร ศุภกิจ. (2562). การพัฒนาหลักสูตรเสริมเพื่อสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้วิทยาศาสตร์แบบสองภาษาสำหรับนักศึกษาวิชาชีพครูสาขาวิชาการประถมศึกษา. ในปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2551). แนวทางการจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานฯ.

สำราญ ตั้งศรีทอง. (2564). การพัฒนาหลักสูตรเพื่อส่งเสริมแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงสำหรับนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. วารสารชุมชนวิจัย, 15(3), 214-224.

อาทิตย์ญา โพธิ์สวย.(2563). การพัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างศาสตร์และศิลป์การจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลของครูระดับมัธยมศึกษาเพื่อส่งเสริมความสามารถของนักเรียนในการสร้างสรรค์ผลงานโดยใช้เทคโนโลยี. ใน ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร*

THE INFLUENCE OF SCHOOL ADMINISTRATORS' TECHNOLOGICAL LEADERSHIP ON TEACHERS' DIGITAL CITIZENSHIP IN SCHOOLS UNDER THE SAMUT SAKHON PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

กนกวรรณ ปันอิน[1], อุไรรัตน์ แย้มชุติ[2] และ วิเชียร อินทรสมพันธ์[3]

Kanokwan Panin[1], Urairat Yamchuti[2] and Wichian Intarasompun[3]

[1-2]มหาวิทยาลัยธนบุรี

[1-2]Thonburi University, Thailand

[3]มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

[3]Bansomdejchaopraya Rajabhat University, Thailand

Corresponding author E-mail: ppan83888@gmail.com

วันที่รับบทความ : 29 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 17 กรกฎาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 19 กรกฎาคม 2569

Received 29 June 2026; Revised 17 July 2026; Accepted 19 July 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ระดับความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครู 3) ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครู กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารและครูในสถานศึกษา

Citation:

* กนกวรรณ ปันอิน, อุไรรัตน์ แย้มชุติ และ วิเชียร อินทรสมพันธ์. (2569). ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 292-310.

Kanokwan Panin, Urairat Yamchuti and Wichian Intarasompun. (2026). The Influence Of School Administrators' Technological Leadership On Teachers' Digital Citizenship In Schools Under The Samut Sakhon Primary Educational Service Area Office. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 292-310.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษาสมุทรสาคร ในปีการศึกษา 2568 ได้จำนวนเป็น 333 คน สุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

ผลการวิจัย พบว่า 1) ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านการวัดและประเมินผลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านการสนับสนุน การบริหารจัดการ และการปฏิบัติการ ส่วนด้านภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2) ความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครู โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านสิทธิและหน้าที่ดิจิทัล มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านมารยาทดิจิทัล ส่วนด้านการเข้าถึงดิจิทัล มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 3) ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยตัวแปรที่มีอิทธิพลในการทำนายตามลำดับมากที่สุด ด้านการวัดและประเมินผล (X_5) ด้านประเด็นทางสังคม กฎหมาย และจริยธรรม (X_6) และด้านการเรียนรู้ และการสอน (X_2) สามารถพยากรณ์ความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครูได้ร้อยละ 70.60 ($R^2 = 0.706$)

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยี, ความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครู, สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

Abstract

This study aimed to: (1) examine the level of technological leadership among school administrators under the Samut Sakhon Primary Educational Service Area Office; (2) investigate the level of digital citizenship among school teachers under the Samut Sakhon Primary Educational Service Area Office; and (3) determine the influence of school administrators' technological leadership on teachers' digital citizenship. The sample consisted of 333 school administrators and teachers from schools under the Samut Sakhon Primary Educational Service Area Office during the 2025 academic year. Participants were selected using stratified random sampling. The research instrument was a

questionnaire. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and stepwise multiple regression analysis.

The findings revealed that: (1) School administrators' technological leadership was rated at the highest level overall. Among the dimensions, assessment and evaluation received the highest mean score, followed by support for administration, management, and operations, whereas leadership and vision received the lowest mean score. (2) Teachers' digital citizenship was rated at the highest level overall. Among the dimensions, digital rights and responsibilities received the highest mean score, followed by digital etiquette, while digital access received the lowest mean score. (3) School administrators' technological leadership significantly influenced teachers' digital citizenship at the .01 significance level. The strongest predictors, in descending order of influence, were: assessment and evaluation (X_5), social, legal, and ethical issues (X_6), and learning and teaching (X_2). Together, these variables explained 70.60% of the variance in teachers' digital citizenship ($R^2 = 0.706$).

Keywords: Technological Leadership; Teachers' Digital Citizenship; Schools under the Samut Sakhon Primary Educational Service Area Office

บทนำ

ในยุคปัจจุบันเทคโนโลยีดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทอย่างมากในการขับเคลื่อนสังคมและเศรษฐกิจทั้งในระดับประเทศและระดับสากล ซึ่งก้าวเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจและสังคมฐานความรู้ที่เน้นการใช้ข้อมูลสารสนเทศและเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือหลักในการพัฒนา โดยเฉพาะในภาคการศึกษาที่มีบทบาทสำคัญ ในการพัฒนาทุนมนุษย์ให้สามารถปรับตัวและแข่งขันได้ในสังคมยุคใหม่ ในยุคเศรษฐกิจและสังคมฐานความรู้ เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนทุนมนุษย์ ภาคการศึกษาไทยจึงต้องปรับตัวตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2562 ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อลดความเหลื่อมล้ำ มุ่งสู่ความเป็นเลิศทางการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2545; 2566)

การบริหารการศึกษาจึงไม่อาจยึดติดกับการบริหารรูปแบบเดิม ต้องมีการปรับตัวด้วยการนำแนวคิดใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการอย่างมีวิสัยทัศน์ ทันสมัยและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและสังคม พร้อมทั้งส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษา มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อสร้างนวัตกรรมในการเรียนการสอน สร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทันสมัย และเอื้อต่อการพัฒนาทักษะแห่งอนาคตของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ แม้ว่าในยุคปัจจุบันพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้คนจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากจากอิทธิพลของเทคโนโลยีดิจิทัล ซึ่งเปิดโอกาสให้สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ทุกที่ทุกเวลา แต่โลกดิจิทัลเองกลับซับซ้อนเกินกว่าจะเป็นเพียงแหล่งค้นคว้าหาความรู้ เพราะการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่มีคุณภาพสำหรับเด็กและเยาวชนยังต้องอาศัยการแนะนำ ดูแล และปกป้องจากครู ซึ่งถือเป็นผู้จัดการและผู้ส่งเสริมการเรียนรู้ที่สำคัญที่สุดของระบบการศึกษาการบริหารการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ต้องเผชิญความท้าทายจากความเปลี่ยนแปลง สถานศึกษาต้องปรับตัวอย่างมีวิสัยทัศน์ ความฉลาดทางดิจิทัลของครูจึงเป็นหัวใจสำคัญในการชี้แนะ เลือกใช้สื่อให้เหมาะสมตามบริบท และปลูกฝังความเป็นพลเมืองดิจิทัลที่ปลอดภัยให้แก่ผู้เรียนในระยะยาว (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562)

ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารเป็นปัจจัยหลักในการกำหนดทิศทางองค์กรโดยต้องบูรณาการเทคโนโลยีให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ภายใต้หลักจริยธรรม (Flanagan and Jacobsen, 2003; สุกัญญา แช่มช้อย, 2562; Kozloski, 2006) ซึ่งมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษา และยกระดับคุณภาพการเรียนการสอน (เจษฎา ชวนะไพศาล, 2563; วนัชพร แจ่มสกุล, 2556) ในขณะเดียวกัน ครูจำเป็นต้องมีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดิจิทัลเพื่อเป็นต้นแบบการใช้เทคโนโลยีอย่างรับผิดชอบ รู้เท่าทันสิทธิและหน้าที่ (Ribble, 2011) เพื่อป้องกันความเสี่ยงบนโลกออนไลน์ และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดี (วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง, 2561; อลงกรณ์ อัศวโสวรรณ, 2565) ผู้บริหารจึงต้องส่งเสริมจริยธรรมดิจิทัลของครูอย่างเป็นระบบ (ปัณฑา ชัยสุวรรณ, 2567)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ให้ความสำคัญกับการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาและการส่งเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครู เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาในยุคดิจิทัลซึ่งสะท้อนถึงความจำเป็นในการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีของผู้บริหาร ชี้ให้เห็นว่าภาวะผู้นำทางเทคโนโลยีของผู้บริหารส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของโรงเรียน การเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครูเพื่อให้

ครูสามารถใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพและปลอดภัยซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพการเรียนการสอนและส่งเสริม พัฒนาทักษะด้านดิจิทัลและด้านการเรียนรู้ของผู้เรียนที่นำไปสู่การเรียนรู้และวิถีชีวิตแห่งดิจิทัล แต่จากการติดตามและประเมินผลตามแผนปฏิบัติราชการ ประจำปีงบประมาณ 2566 – 2567 พบว่า ผลการดำเนินงานในประเด็นการพัฒนาระบบบริหารจัดการด้วยเทคโนโลยีดิจิทัลยังไม่บรรลุค่าเป้าหมายสูงสุด โดยปีงบประมาณ 2566 มีค่าเป้าหมายระดับ 5 ผลลัพธ์อยู่ในระดับ 3 และปีงบประมาณ 2567 มีค่าเป้าหมายระดับ 5 ผลลัพธ์อยู่ในระดับ 4 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร, 2568) นอกจากนั้นยังมีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษาเพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาของพื้นที่อย่างหลากหลาย ซึ่งเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาของท้องถิ่นอย่างแท้จริง (ไพฑูรย์ หินโน และคณะ, 2569; ธนัตถ์ เอี่ยมนาค และคณะ, 2568; มาริษา ปานลา และคณะ, 2567; อุทัยวรรณ สมบูรณ์พูลเพิ่ม และคณะ, 2567; สมิดา จิตรมั่น และคณะ, 2567; เด่นนภา อินโนนเชือก และคณะ, 2568; ณัฏฐ์ธีตา มาลาพันธุ์ และคณะ, 2568; เยาวรัตน์ ทองมี และคณะ, 2567)

จากสภาพปัญหาความจำเป็นและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร เพื่อให้ทราบถึงภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาครอยู่ในระดับใด ความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาครอยู่ในระดับใด และภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหรือไม่ เพื่อนำสารสนเทศไปใช้เป็นแนวทางพัฒนาการบริหารสถานศึกษาในสังกัดให้มีประสิทธิภาพสูงสุดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

2. เพื่อศึกษาระดับความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

3. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

สมมติฐานการวิจัย

ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยี

กรอบแนวคิดการวิจัยในมิติภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา ตามแนวคิดของ ทีเอสเอสเอ คอแลบเบอเรทีฟ (TSSA Collaborative, 2001) ประกอบด้วย 6 ด้านสำคัญ ได้แก่ 1) ด้านภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ในการกำหนดทิศทางแผนปฏิบัติการดิจิทัลเพื่อคุณภาพผู้เรียน 2) ด้านการเรียนรู้และการสอนที่ส่งเสริมครูบูรณาการเทคโนโลยีเพื่อการคิดขั้นสูงและสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพ 3) ด้านผลิตภาพและการปฏิบัติงานอย่างมืออาชีพผ่านเครื่องมือดิจิทัลและเครือข่ายความร่วมมือออนไลน์ (PLC) 4) ด้านการสนับสนุนการบริหารจัดการ และการปฏิบัติการ โดยใช้ระบบสารสนเทศควบคู่กับการจัดสรรงบประมาณบำรุงรักษาอุปกรณ์ให้ทันสมัย 5) ด้านการวัดและประเมินผลอย่างเป็นระบบเพื่อรวบรวมข้อมูลมาปรับปรุงการจัดการเรียนรู้และประเมินทักษะบุคลากร และ 6) ด้านประเด็นทางสังคม กฎหมาย และจริยธรรม โดยผู้บริหารปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการสร้างความเท่าเทียม ป้องกันการละเมิดลิขสิทธิ์ และรักษาความปลอดภัยทางไซเบอร์อย่างเคร่งครัด องค์ประกอบทั้งหมดนี้ถือเป็นกลไกเชิงระบบที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมดิจิทัลของบุคลากรในสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ

2. แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครู

ความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครู ตามแนวคิดเก้าประการของริบเบิ้ล (Ribble, 2011) ประกอบด้วย 9 ด้านสำคัญ ได้แก่ 1) ด้านการเข้าถึงดิจิทัลผ่านเครือข่ายและระบบสารสนเทศของโรงเรียนอย่างเท่าเทียม 2) ด้านการพาณิชย์ดิจิทัลที่มุ่งทำธุรกรรมและจัดซื้อบริการทางการศึกษาอย่างปลอดภัยและรู้เท่าทันการฉ้อโกง 3) ด้านการสื่อสารดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพ

และเหมาะสมตามบริบทวิชาชีพ 4) ด้านความรู้เท่าทันดิจิทัลในการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ 5) ด้านมารยาทดิจิทัลที่มีจรรยาบรรณและเคารพผู้อื่น 6) ด้านกฎหมายดิจิทัลที่เคร่งครัดต่อการละเมิดลิขสิทธิ์และ พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ 7) ด้านสิทธิและหน้าที่ดิจิทัลในการปกป้องสิทธิขั้นพื้นฐานควบคู่ความรับผิดชอบ 8) ด้านสุขภาพและความเป็นอยู่ในโลกดิจิทัลเพื่อสร้างสมดุลชีวิตและสุขภาวะที่ดี และ 9) ด้านความปลอดภัยดิจิทัลในการป้องกันตนเองและข้อมูลส่วนบุคคลจากภัยคุกคามไซเบอร์ องค์ประกอบเชิงพฤติกรรมทั้ง 9 มิตินี้ ถือเป็นโครงสร้างเกณฑ์วัดระดับความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครูที่มีความครอบคลุมและสมบูรณ์ เพื่อนำไปศึกษาความสัมพันธ์และผลกระทบเชิงโครงสร้างต่อไป

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพยากรณ์ (Predictive Research) โดยมีวิธีดำเนินการตามลำดับหัวข้อดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ในปีการศึกษา 2568 จำนวน 333 คน จากประชากร

1,990 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการคำนวณ ด้วยสูตรของ Taro Yamane แล้วจึงสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสำรวจรายการ (Checklist) แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

3. การสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างแบบสอบถาม และปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา จากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ทุกข้อเท่ากับ 1.00 ต่อมาได้นำไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริงจำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha) ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.968 ก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลจริงตามที่กำหนดไว้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอหนังสืออำนวยความสะดวกจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธนบุรี เพื่อขอความร่วมมือไปยังผู้บริหารและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร โดยดำเนินการเก็บข้อมูลผ่านแบบสอบถามออนไลน์ (Google Form) ตามช่องทางของหน่วยงานต้นสังกัด จำนวนรวมทั้งสิ้น 333 ฉบับ เมื่อได้รับข้อมูลกลับมาครบถ้วนแล้ว จึงนำมาตรวจสอบความสมบูรณ์และจัดระเบียบ เพื่อเตรียมเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยนำข้อมูลที่สมบูรณ์มาวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์ด้วยค่าความถี่และร้อยละ ส่วนข้อมูลภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาและความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครูวิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยแปลความหมาย 5 ระดับตามเกณฑ์ของ บุญชม ศรีสะอาด (2556) สำหรับการทดสอบสมมติฐาน

ได้ใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) เพื่อศึกษาผลของภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

ผลการวิจัย

1. ระดับภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาระดับภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร โดยภาพรวม (n = 333) แสดงได้ดังตารางที่ 1

ที่	ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1.	ภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์	4.74	0.47	มากที่สุด	6
2.	การเรียนรู้และการสอน	4.80	0.46	มากที่สุด	3
3.	ผลิตภาพและการปฏิบัติงานอย่างมืออาชีพ	4.80	0.47	มากที่สุด	4
4.	การสนับสนุน การบริหารจัดการและการปฏิบัติการ	4.81	0.45	มากที่สุด	2
5.	การวัดและประเมินผล	4.82	0.45	มากที่สุด	1
6.	ประเด็นทางสังคม กฎหมาย และจริยธรรม	4.78	0.48	มากที่สุด	5
	รวม	**4.79**	**0.46**	**มากที่สุด**	

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.79, S.D. = 0.46)

เมื่อพิจารณาตามตารางเป็นรายด้าน พบว่า การวัดและประเมินผล มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 4.82, S.D. = 0.45) รองลงมาได้แก่ ด้านการสนับสนุน การบริหารจัดการ และ

การปฏิบัติการ ($\bar{X}$ = 4.81, S.D. = 0.45) ส่วนด้านภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}$ = 4.74, S.D. = 0.47)

2. ระดับความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาระดับความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร โดยภาพรวม (n = 333) แสดงได้ดังตารางที่ 2

ที่	ความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครู	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1.	การเข้าถึงดิจิทัล	4.51	0.54	มากที่สุด	9
2.	การพาณิชย์ดิจิทัล	4.74	0.51	มากที่สุด	8
3.	การสื่อสารดิจิทัล	4.81	0.43	มากที่สุด	7
4.	ความรู้เท่าทันดิจิทัล	4.82	0.43	มากที่สุด	6
5.	มารยาทดิจิทัล	4.86	0.40	มากที่สุด	2
6.	กฎหมายดิจิทัล	4.84	0.39	มากที่สุด	5
7.	สิทธิและหน้าที่ดิจิทัล	4.86	0.36	มากที่สุด	1
8.	สุขภาพและความเป็นอยู่ในโลกดิจิทัล	4.85	0.35	มากที่สุด	3
9.	ความปลอดภัยดิจิทัล	4.85	0.37	มากที่สุด	4
	รวม	**4.79**	**0.44**	**มากที่สุด**	

จากตารางที่ 2 พบว่าระดับความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.79, S.D. = 0.44)

เมื่อพิจารณาตามตารางเป็นรายด้าน พบว่าด้านสิทธิและหน้าที่ดิจิทัล มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}$ = 4.86, S.D. = 0.36) รองลงมาได้แก่ ด้านมารยาทดิจิทัล ($\bar{X}$ = 4.86, S.D. = 0.40) ส่วนด้านการเข้าถึงดิจิทัล มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X}$ = 4.51, S.D. = 0.54)

3. ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

ตารางที่ 3 ผลการศึกษาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร (n = 333) แสดงได้ดังตารางที่ 3

ตัวแปรทำนาย	b	β	t	p
1. ด้านการวัดและประเมินผล (X_5)	2.184	0.341	5.182**	0.000
2. ด้านประเด็นทางสังคม กฎหมาย และจริยธรรม (X_6)	2.627	0.420	7.791**	0.000
3. ด้านการเรียนรู้และการสอน (X_2)	0.713	0.139	2.755**	0.006
4. ค่าคงที่ (Constant)	53.558	-	13.424	
R = 0.840, R^2 = 0.706, R^2_{adj} = 0.703, F = 263.242,				
df1 = 1, df2 = 329, Sig. < 0.01, $SE_{est.}$ = 5.541, a = 53.558				

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า ตัวแปรอิสระทั้งหมดของงานวิจัย ด้านการวัดและประเมินผล (X_5) ด้านประเด็นทางสังคม กฎหมาย และจริยธรรม (X_6) และด้านการเรียนรู้และการสอน (X_2) สามารถร่วมกันทำนายตัวแปรความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครู ได้ร้อยละ 70.60 (R^2 = 0.706) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เมื่อปรับค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์ที่มีค่าเท่ากับ 5.541 (SE_{est} = 5.541) พบว่า ปัจจัยทั้งหมดสามารถร่วมกันทำนายตัวแปรความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครูในสถานศึกษาได้ถึงร้อยละ 70.30 (R^2_{adj} = 0.703) ส่วนอีกร้อยละ 29.70 เกิดจากอิทธิพลของตัวแปรอื่นที่ไม่นำมาเป็นตัวแปรอิสระในการศึกษาครั้งนี้ ตัวแปรที่มีอิทธิพลในการทำนายสูงสุด คือ ด้านประเด็นทางสังคม กฎหมาย และจริยธรรม (β = 0.420) รองลงมา ได้แก่ ด้านการวัดและประเมินผล (β = 0.341) และด้านการเรียนรู้และการสอน (β = 0.139)

อภิปรายผล

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเรื่องภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ผลการวิจัยครั้งนี้สามารถอธิบายตามลำดับของสรุปผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

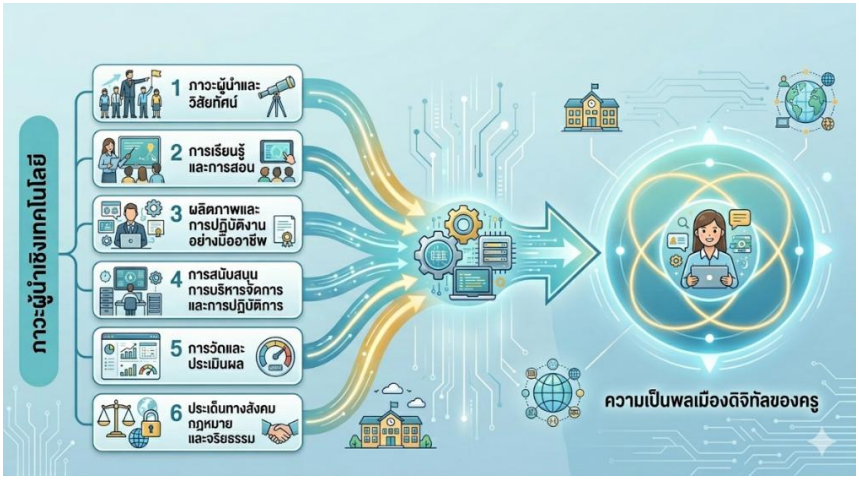
1. จากผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการวัดและประเมินผลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านการสนับสนุน การบริหารจัดการ และการปฏิบัติการ ส่วนด้านภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ทั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษามุ่งเน้นการปฏิบัติตามนโยบายและการควบคุมระบบงานเพื่อตอบสนองต่อตัวชี้วัดและระบบประกันคุณภาพระยะสั้น มากกว่าการเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงเพื่อวางยุทธศาสตร์ระยะยาว ซึ่งอาจทำให้การขับเคลื่อนเทคโนโลยีของสถานศึกษาขาดทิศทางที่ชัดเจนและขาดความยั่งยืนในอนาคต ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ เจษฎา ชวนะไพศาล (2563) ที่พบว่าภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีผู้นำด้านวิสัยทัศน์และการเป็นพลเมืองในยุคดิจิทัลเป็นฐานความคิดสำคัญ เช่นเดียวกับงานวิจัยของ ฉัตรพงศ์ ชูแสงนิล (2563) และ ลลิษา แก้วประสงค์ (2563) ที่ยืนยันว่าระดับภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีทั้งในภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะด้านการสนับสนุน การจัดการและการปฏิบัติงานเชิงเทคโนโลยี ซึ่งเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนองค์กร ยิ่งไปกว่านั้นผลการวิจัยครั้งนี้ยังสนับสนุนว่า ภาวะผู้นำที่มุ่งเน้นการจัดระบบควบคุมและประเมินผล ควบคู่ไปกับการวางกรอบธรรมาภิบาลและปฏิบัติตนเพื่อปกป้องระบบ เครือข่าย และโปรแกรมจากภัยคุกคามทางดิจิทัล เพื่อยกระดับการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลอย่างสมบูรณ์

2. ผลการวิจัยพบว่าความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านสิทธิและหน้าที่ดิจิทัลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านมารยาทดิจิทัล ส่วนด้านการเข้าถึงดิจิทัล มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด บ่งชี้ว่าความพร้อมด้านจิตสำนึกทางจริยธรรมและการเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้สื่อออนไลน์ แต่ขาดแคลนอุปกรณ์และระบบอินเทอร์เน็ตต้นสังกัดจึงต้องเร่งสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานเทคโนโลยี ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ อลงกรณ์ อัศวโสวรรณ (2565) และ ปัณฑา ชัยสุวรรณ (2567) ที่กล่าวว่าครูมีฐานคิดคุณธรรมดิจิทัล ตระหนักในสิทธิหน้าที่ และการรักษาข้อมูลส่วนบุคคลในระดับมาก ตลอดจนสอดรับกับแนวคิดของ คอกล้า (Coklar, 2020) ที่พบว่าความเป็นพลเมืองดิจิทัลสัมพันธ์เชิงบวกกับความรู้สารสนเทศและความสามารถแห่งตนในการใช้อินเทอร์เน็ต ซึ่งร่วมอธิบายความแปรปรวนได้สูงถึงร้อยละ 44 และ 31 ตามลำดับ สิ่งนี้ยืนยันว่าการเป็นพลเมืองดิจิทัลที่สมบูรณ์ นอกเหนือจาก

จิตสำนึกส่วนบุคคลแล้ว สถานศึกษาจำเป็นต้องส่งเสริมความสามารถและการเข้าถึงระบบดิจิทัลอย่างมีประสิทธิภาพและปลอดภัยอีกด้วย

3. จากผลการวิจัย พบว่าภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งได้แก่ ด้านการวัดและประเมินผล (X_5) ด้านประเด็นทางสังคม กฎหมาย และจริยธรรม (X_6) และด้านการเรียนรู้และการสอน (X_2) สามารถพยากรณ์ความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครูได้ร้อยละ 70.60 เป็นเช่นนี้อาจเนื่องจากครูต้องการระบบสนับสนุนและธรรมาภิบาลดิจิทัลที่เป็นรูปธรรมจากผู้บริหาร ทั้งด้านการประเมินที่โปร่งใส การควบคุมความเสี่ยงทางกฎหมาย และการจัดสรรเครื่องมือ เพื่อขับเคลื่อนการใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัยและสร้างสรรค์ ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธาริณี ใจสอาด (2567) และ ธีระศักดิ์ อินตัน (2568) ที่กล่าวว่าภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ทางบวกและส่งอิทธิพลโดยตรงต่อความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครู ตลอดจนสอดรับกับสุรีพร ไชยฮัง (2569) ซึ่งพบว่า ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์และมุ่งมั่นพัฒนาศักยภาพดิจิทัลของบุคลากรย่อมเป็นกลไกหลักที่กระตุ้นให้ครูเกิดความมั่นใจในการนำเทคโนโลยีมาใช้ออกแบบการเรียนรู้และการวัดประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพ ข้อค้นพบข้างต้นล้วนเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่ช่วยยืนยันว่า ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารไม่ได้แยกส่วนจากการพัฒนาบุคลากร หากแต่เป็นปัจจัยที่ส่งอิทธิพลโดยตรงต่อพฤติกรรมและการตระหนักรู้ของครู ดังนั้นสมการพยากรณ์ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อเป็นกลไกเชิงยุทธศาสตร์ในการยกระดับความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครูให้ประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

จากภาพที่อธิบายได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครูผู้สอนนั้น มิได้มีปัจจัยขับเคลื่อนมาจากทักษะเฉพาะบุคคลเพียงลำพัง หากแต่เป็นผลลัพธ์เชิงระบบโครงสร้างที่มีการบูรณาการร่วมกันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างองค์ประกอบภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีทั้ง 6 มิติ ได้แก่ ด้านภาวะผู้นำและวิสัยทัศน์ ด้านการเรียนรู้และการสอน ด้านผลิตภาพและการปฏิบัติงานอย่างมืออาชีพ ด้านการสนับสนุนการบริหารจัดการ และการปฏิบัติการ ด้านการวัดและประเมินผล และด้านประเด็นทางสังคม กฎหมาย และจริยธรรม ร่วมกับการเข้ามามีบทบาทเชิงสนับสนุนของภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร กลยุทธ์การบริหารจัดการที่มุ่งเน้นความรอบคอบและการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ทำหน้าที่เป็นตัวเร่งปฏิกิริยาผ่านกระบวนการหลอมรวมระบบสารสนเทศ ซึ่งส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและทัศนคติของครูผู้สอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า โครงสร้างการบริหารจัดการและรูปแบบกลยุทธ์การนำองค์กรของผู้บริหารสถานศึกษา มีอิทธิพลเชิงบวกและมีความสอดคล้องอย่างมีนัยสำคัญในการส่งเสริม สนับสนุนให้ครูผู้สอนเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมและทัศนคติ เพื่อยกระดับสู่การเป็นพลเมืองดิจิทัล

ที่สมบูรณ์ สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวทางเชิงนโยบายเพื่อการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาส่งผลต่อความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ส่งผลเชิงพยากรณ์สูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ ด้านการวัดและประเมินผล ด้านประเด็นทางสังคม กฎหมาย และจริยธรรม และด้านการเรียนรู้และการสอน โดยสามารถร่วมกันพยากรณ์ความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครู ได้ถึงร้อยละ 70.60 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาควรร่วมกันยกระดับจากการดำเนินงานเชิงปฏิบัติการขั้นพื้นฐานสู่การบริหารเชิงยุทธศาสตร์ โดยเร่งจัดทำและประกาศใช้แผนปฏิบัติการดิจิทัลระยะยาวที่มีระบบและตัวชี้วัดที่ชัดเจน พร้อมทั้งกำหนดให้สอดคล้องกับบริบทแท้จริงของสถานศึกษา เพื่อใช้เป็นกรอบแนวทางเชิงนโยบายในการจัดสรรงบประมาณ โครงสร้างพื้นฐาน และทรัพยากรเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างคุ้มค่า ซึ่งจะช่วยขจัดความซ้ำซ้อนและสร้างทิศทางการพัฒนาโรงเรียนในยุคดิจิทัลได้อย่างยั่งยืน 1.2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาควรร่วมมือกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายโทรคมนาคมในการระดมทรัพยากร เพื่อปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน โดยเร่งขยายขีดความสามารถและติดตั้งระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงให้มีความเสถียรและครอบคลุมทุกพื้นที่ปฏิบัติงานของครูอย่างทั่วถึง ตลอดจนจัดสรรงบประมาณสนับสนุนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางเทคโนโลยี ซึ่งเป็นปัจจัยและโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญในการส่งเสริมให้ครูสามารถพัฒนาตนเองสู่ความเป็นพลเมืองดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ 1.3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาควรเร่งเปลี่ยนผ่านระบบงานสู่ดิจิทัล โดยนำแพลตฟอร์มเทคโนโลยีมาใช้ในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน รวมถึงการประเมินผลการปฏิบัติงานของครูอย่างจริงจัง ควบคู่ไปกับการส่งเสริมให้ครูใช้ระบบจัดเก็บและวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศที่โปร่งใสและตรวจสอบได้เพื่อขับเคลื่อนให้ครูต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ตระหนักถึงสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบในการใช้เทคโนโลยี ซึ่งจะส่งผลให้

ความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครูยกระดับขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรมและรวดเร็วที่สุด **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 ควรขยายขอบเขตการวิจัยไปยังสถานศึกษาในสังกัดอื่น เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของบริบทเชิงพื้นที่และระดับการศึกษาที่อาจส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีและความเป็นพลเมืองดิจิทัล 2.2 ควรใช้การวิจัยเชิงคุณภาพร่วมด้วย เช่น การศึกษาเฉพาะรายกรณี กับผู้บริหารและครูในโรงเรียนที่มีแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับกลยุทธ์ การขับเคลื่อนความเป็นพลเมืองดิจิทัลที่ประสบความสำเร็จ 2.3 ควรศึกษาตัวแปรอื่น ๆ ที่อาจเป็นตัวแปรที่ได้รับผลกระทบโดยตรง เช่น วัฒนธรรมองค์การดิจิทัล ทัศนคติต่อการใช้เทคโนโลยีของครู เพื่อเห็นภาพรวมของระบบการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

เจษฎา ชวนะไพศาล. (2563). แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มสหวิทยาเขตทวารวดี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุพรรณบุรี. ใน การค้นคว้าอิสระ. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เด่นนภา อินโนนเชือก และคณะ. (2568). สมรรถนะหลักทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐานวิชาชีพ ของครู ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 5(6), 595–606. https://doi.org/10.60027/iarj.2025.287057

ฉัตรพงศ์ ชูแสงนิล. (2561). ยุคแห่งเมืองดิจิทัล. เรียกใช้เมื่อ 29 กรกฎาคม 2568 จาก https://www.scimath.org/article-technology/item/10611-digital

ณัฏฐ์ธีตา มาลาพันธุ์ และคณะ. (2568). ยุทธศาสตร์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. วารสารสังคมศาสตร์วิจัย, 16(1), 21-35. จาก https://so02.tci-thaijo.org/index.php/ssr/article/view/271744

ธนัตถ์ เอี่ยมนาค และคณะ. (2568). สมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. วารสาร สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 16(2), 12–24. จาก https://so04.tci-thaijo.org/index.php /yri/article/view/285487

ธีระศักดิ์ อินตัน. (2568). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษากับความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครูสังกัดสำนักการศึกษาเทศบาลนครยะลา จังหวัดยะลา. วารสารการบริหารและนิเทศการศึกษา, 16(3), 16–31.

ปัณฑา ชัยสุวรรณ. (2567). ทักษะความเป็นพลเมืองดิจิทัลของครูในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วารสารบรรณศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 17(1), 56–67.

ไพฑูรย์ หินโน และคณะ. (2569). ทักษะการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. วารสารมณีเชษฐาราม วัดจอมมณี, 9(2), 107–119. จาก https://so07.tci-thaijo.org/index.php/JMCR/article/ view/10114

มาริษา ปานลา และคณะ. (2567). ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. วารสารพุทธศาสตร์ มจร.อุบลราชธานี, 6(3), 475–488. จาก https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JOBU2025/article/view/3197

เยาวรัตน์ ทองมี และคณะ. (2567). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสมุทรสาคร. Journal of Modern Learning Development, 9(12), 77–89. จาก https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jomld/ article/view/275411

ลลิษา แก้วประสงค์. (2563). ภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดสุราษฎร์ธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาสุราษฎร์ธานี ชุมพร. ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต วิชาบริหารการศึกษา สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

วนัชพร แจ่มสกุล (2556). การศึกษาภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาตามทัศนะของครู ในจังหวัดอุทัยธานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาอุทัยธานี ชัยนาท. วารสารบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ นครสวรรค์, 7(1), 43–55.

สมิดา จิตรมั่น และคณะ. (2567). ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติตามมาตรฐานวิชาชีพครูด้านการปฏิบัติงาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 9(3), 1295-1306. จาก https://so06.tci-thaijo.org/index.php /mcjou/article/view/275282

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. (2568). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2568 (เอกสารหมายเลข 2/2568). กลุ่มนโยบายและแผน.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2545). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

_____. (2562). แนวปฏิบัติของการสร้างและส่งเสริมการรู้ดิจิทัลสำหรับครู. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.

_____. (2566). แผนปฏิบัติการดิจิทัล สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา พ.ศ.2566–2570. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สุกัญญา แช่มช้อย. (2562). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.

สุนันทา สมใจ. (2561). การบริหารสถานศึกษาด้วยภาวะผู้นำทางเทคโนโลยี. วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี, 12(1), 350–363.

สุรีพร ไชยฮัง. (2569). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษากับการใช้เทคโนโลยีในการจัดการเรียนการสอนของครู สหวิทยาเขตนวสิรินครินทร์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(2), 1057–1072.

อลงกรณ์ อัศวโสวรรณ. (2565). การพัฒนารูปแบบกิจกรรมเสริมความเป็นครู เพื่อสร้างเสริมความเป็นพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาวิชาชีพครู โดยใช้แนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ร่วมกับทฤษฎีการเชื่อมโยงความรู้. ใน ปริญญานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อุทัยวรรณ สมบูรณ์พูลเพิ่ม และคณะ. (2567). การบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลที่ส่งผลต่อการบริหารงบประมาณของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. Journal of Modern Learning Development, 9(7), 17–30. จาก https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jomld/article/view/269373

Coklar, Ahmet Naci; Tatli, Ali. (2020). Evaluation of Digital Citizenship Levels of Teachers in the Context of Information Literacy and Internet and Computer Use Self-Efficacy. Asian Journal of Contemporary Education, 4(2), 80–90.

Flanagan, L., & Jacobsen, M. (2003). Technology leadership for the twenty-first century principal. Journal of Educational Administration, 41(2), 124–142.

Kozloski, K., C. (2006). Principal leadership for technology integration: A study of principal technology leadership. Doctoral dissertation, Drexel University.

Ribble, M. (2011). Digital citizenship in schools: Nine elements all students should know. Printed in United States of America.

TSSA Collaborative. (2001). Technology standards for school administrators: North Central Regional Technology in Education Consortium.

การพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ*

THE DEVELOPMENT OF READING AND SPEAKING EFFICIENCY OF DHARMMAPADA FABLES IN THE ASPECT OF BUDDHA INTEGRATION FOR PALI LANGUAGE STUDENTS IN THE AREA OF SAMUTPRAKARN PROVINCE

พระมหาทรงวิทย์ วริทฺธิฐฐายี[1], พระวชิรวิชญ์ ภัทรเกียรตินันท์[2], สุวรา นาคยศ[3], วีระพงษ์ แพงคำฮัก[4] และ เอกลักษณ์ เทพวิจิตร[5]

PhramahaSongvit Siri[1], Phrakhrusamu Vachiravich Thitavang[2], Suwara Nakyos[3], Weerapong Paengkamhag[4] and Akekalak Tapwijitr[5]

[1-5]คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[1-5]Faculty of Education Mahachulalongkornrajvidyalaya University, Thailand

Corresponding author E-mail: kapong2325@gmail.com

วันที่รับบทความ : 11 กรกฎาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 6 สิงหาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 8 สิงหาคม 2569

Received 11 July 2026; Revised 6 August 2026; Accepted 8 August 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาความต้องการของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอน 2. ออกแบบรูปแบบกระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอน 3. ทดลองใช้รูปแบบกระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธ

Citation:

* พระมหาทรงวิทย์ วริทฺธิฐฐายี, พระวชิรวิชญ์ ภัทรเกียรตินันท์, สุวรา นาคยศ, วีระพงษ์ แพงคำฮัก และ เอกลักษณ์ เทพวิจิตร. (2569). การพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 311-328.

PhramahaSongvit Siri, Phrakhrusamu Vachiravich Thitavang, Suwara Nakyos, Weerapong Paengkamhag and Akekalak Tapwijitr. (2026). The Development Of Reading And Speaking Efficiency Of Dharmmapada Fables In The Aspect Of Buddha Integration For Pali Language Students In The Area Of Samutprakarn Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 311-328.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

วิธีการสอน 4. ประเมินผลสัมฤทธิ์การพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ โดยใช้การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษาภาษาบาลีชั้นประโยค 1 – 2 จำนวน 191 รูป เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และ รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลี สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ การวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ผลการศึกษาความต้องการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วย 1) ด้านการเรียนการสอน 2)ด้านการอ่าน และ 3) ด้านการพูดนิทานธรรมบท พบว่า ความต้องการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.05, S.D. = 0.97) 2.ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของคู่มือกระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด 3. ผลการทดลองใช้กระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ อยู่ในระดับมากที่สุด 4. ผลสัมฤทธิ์การพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า หลังการอบรมฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรมของนักศึกษาภาษาบาลี ในเขตจังหวัดสมุทรปราการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

คำสำคัญ: กระบวนการพัฒนาสมรรถนะ, การอ่านและการพูด, นิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอน, นักศึกษาภาษาบาลี

Abstract

This research aims to The objectives were: (1) to investigate the needs for developing reading and Dhammapada storytelling speaking competencies through a Buddhist instructional approach; (2) to design a competency

development process model; (3) to implement the developed process; and (4) to evaluate the learning outcomes of the competency development.The sample consisted of 191 Pali language students at Levels 1–2, while a pilot group of 30 Pali students from Phraeksa Temple School, Samut Prakan Province, who were not included in the main sample, was used for preliminary implementation. Research instruments included questionnaires, competency development manuals, evaluation forms, and pre- and post-training assessments. Data were analyzed using descriptive statistics and inferential statistics.

The findings revealed that: The needs for developing reading and Dhammapada storytelling speaking competencies through a Buddhist instructional approach covered three aspects: instructional management, reading skills, and storytelling speaking skills. Overall, the need for instructional management was at a high level ($\bar{X}$ = 4.05, S.D. = 0.97). The designed competency development process and its manual were evaluated as most appropriate overall The implementation of the competency development process for the target group was evaluated at the highest level The learning achievement results indicated that the post-training reading and storytelling speaking competencies of Pali students were significantly higher than the pre-training results at the .05 level.

Keywords: Competency Development Process, Reading And Speaking, Buddhist Moral Tales As A Teaching Method, Pali Language Students

บทนำ

การอนุรักษ์พระพุทธศาสนา มีหลักการเบื้องต้น 3 ประการ คือ (1) ศึกษาเรียนรู้หลักคำสอนอย่างถูกต้องให้เข้าใจ (2) ปฏิบัติตามหลักคำสอนให้เข้าถึง และ (3) เผยแพร่หลักคำสอนให้กว้างไกล ทั้ง 3 หลักการนี้นับเป็นปัจจัยขั้นพื้นฐานสำคัญต่อการดำรงอยู่แห่งพระพุทธศาสนา เมื่อมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมอย่างดีจนสามารถปฏิบัติและเผยแผ่ธรรมได้อย่างถูกต้องแล้ว ก็ยังสามารถแสดงบทบาทในการพิทักษ์ปกป้องพระพุทธศาสนาอันอาจเกิดจากพวกปรับ

วาทีที่กล่าวจาบจ้วงพระธรรมวินัย ตลอดถึงพวกที่สอนผิดไปจากหลักพระพุทธศาสนา ด้วยการแสดงข้อเท็จจริงทางคำสอนได้อย่างถูกต้อง และช่วยคลี่คลายความสงสัยในกรณีที่เกิดข้อพิพาทขึ้นทางพระธรรมวินัยให้ยุติลงได้อย่างมีหลักการ ตลอดถึงสามารถตรวจสอบความถูกผิดของผู้ประกาศคำสอนได้อย่างมั่นใจ เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและทรงประสิทธิผล จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาเรียนรู้หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาผ่านภาษาดั้งเดิม คือ ภาษามคธ เพราะเป็นภาษาที่พระพุทธเจ้าทรงเลือกใช้ประกาศพระศาสนามาตลอดระยะเวลา 45 พรรษา กระทั่งมีพระมหาเถระในยุคพุทธกาลและยุคหลังพุทธกาลได้พากันทรงจำ รักษา สืบทอดคำสอนนี้มาด้วยวิธีต่าง ๆ กระทั่งจารึกลงเป็นอักษรมาจากรุ่นสู่รุ่นอย่างเป็นระบบ ซึ่งในเวลาต่อมา ภาษามคธนี้ถูกเรียกชื่อใหม่ว่า “ภาษาบาลี” เพราะเป็นภาษาที่รักษาไว้ซึ่งพระพุทธพจน์ และนิยมเรียกแทนชื่อภาษามคธนั้นเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

ภาษาบาลีจึงเป็น “ภาษาที่มีระเบียบแบบแผน” หรือ “ภาษาที่รักษาพระพุทธพจน์” ซึ่งดูเหมือนจะใช้เป็นคำที่ใช้เจาะจงเรียกเฉพาะภาษามคธที่ใช้บันทึกพระไตรปิฎกเท่านั้น ไม่เกี่ยวกับภาษามคธที่ใช้พูดกันทั่ว ๆ ไป ส่วนภาษามคธที่ใช้ในคัมภีร์อรรถกถา ฎีกา และคัมภีร์ปกรณ์อื่น ๆ เช่นพงศาวดาร เป็นต้น ก็พอจะอนุโลมเรียกว่า “ภาษาบาลี” ได้ในฐานะที่เป็นคัมภีร์อธิบายพระพุทธพจน์ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ดังนั้น ในปัจจุบัน เมื่อเอ่ยถึง “ภาษาบาลี” จึงมักหมายรวมเอาทั้งภาษาบาลีที่ใช้ในพระไตรปิฎก, อรรถกถา, ฎีกา และปกรณ์ภาษาบาลีอื่น ๆ ทั้งหมด (พระอังควังสเถระ) สถานการณ์การศึกษาภาษาบาลีในปัจจุบันนั้นเรียกได้ว่ายังอยู่ในช่วงวิกฤตที่กำลังถูกท้าทายจากสังคมสมัยใหม่ เพราะอย่างน้อยจะต้องแข่งขันกับระบบการศึกษาแบบสมัยใหม่ต่าง ๆ ที่เกิดมีขึ้นเพื่อบริการวิชาการแก่บุคคลในสังคมปัจจุบันในทุกเพศทุกวัย จนทำให้เกิดมีทางเลือกทางการศึกษามากมายที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาทั่วไปทั้งที่เป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์ได้เลือกศึกษา ซึ่งเมื่อว่ากันตามเป็นจริงแล้ว หากให้นักศึกษาในปัจจุบันเลือกเรียนเฉพาะศาสตร์สาขาวิชาต่าง ๆ ที่ปรากฏมีในหลักสูตรทั่วไปนั้น ภาษาบาลี (คง) อาจเป็นตัวเลือก (เกือบ) สุดท้ายที่ผู้เป็นนักศึกษานั้นจะหันมาสนใจ ใฝ่ใจ และใส่ใจที่จะศึกษากันอย่างจริงจัง สังเกตได้จากอัตราการส่งนักเรียนบาลีทั่วประเทศเพื่อขอเข้าสอบมีน้อยจำนวนยิ่งจากจำนวนพระภิกษุสามเณรทั่วประเทศ 300,000 กว่ารูป ส่งสอบเพียงแค่ 30,000 กว่ารูป สอบได้ไม่ถึง 5,000 รูป (แม่กองบาลีสนามหลวง, 2562 : ออนไลน์) เมื่อความจริงเป็นดังนี้ ก็นับเป็นเรื่องท้าทายที่คณะครู อาจารย์ และเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง กำกับกิจการพระศาสนาด้านศาสนศึกษาโดยเฉพาะการเรียนภาษาบาลีจะต้องมาร่วมกันระดมความคิดเพื่อสร้างแรงจูงใจใหม่ให้เกิดแก่พระภิกษุสามเณรผู้เป็นบุคลากรสำคัญของพระศาสนา และชาวพุทธไทย

ให้ได้โดยเร็วยิ่ง ทั้งนี้เริ่มจาก 1) การแก้ไข การเรียนการสอนภาษาบาลีมีองค์ประกอบหลักอย่างน้อย 3 ประการ คือ (1) มีหลักสูตร (2) มีครูสอน และ (3) มีนักเรียน ในปัจจุบันพบว่าปัญหาการเรียนภาษาบาลีนั้น บางสำนักฯ มีครู แต่ไม่มีนักเรียน บางสำนักฯ มีนักเรียน แต่ไม่มีครู หรือบางสำนักฯ ไม่มีทั้งครู และนักเรียน จึงจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบให้เป็นจริงเป็นจังขึ้นมาไม่ได้ แม้กระทั่งบางสำนักฯ ปรากฏมีทั้งครู และนักเรียนก็จริง แต่เมื่อดำเนินจัดการการเรียนการสอนไปแล้ว กลับพบอุปสรรคปัญหามากมาย เช่น ปัญหาของนักเรียนโดยเฉพาะนักเรียนที่เป็นสามเณรนั้น ปัจจุบันมีพื้นฐานการอ่านเขียนภาษาไทยอ่อนกว่ามาตรฐานมากชนิดที่ว่า “อ่านไม่ค่อยจะได้ เขียนไม่ค่อยจะถูก” จึงต้องนำมาปรับพื้นฐานการอ่านการเขียนภาษาไทยกันใหม่เพื่อให้สะดวกต่อการเรียนพระบาลีให้ดียิ่งขึ้น หรือนักเรียนบางท่าน เรียนไป เรียนไป กลับเลิกเรียนกลางครัน (ด้วยระย่อท้อถอยไปก่อน หรือมีเหตุผลอื่นใดบางประการไม่อาจทราบแน่ชัดได้) หรือนักเรียนบางท่าน มีความตั้งใจจริง มีศรัทธาอยากเรียนศึกษาพระบาลีอย่างจริงจัง แต่มีพัฒนาการช้ากว่ามากในการเรียนพระบาลี ครูอาจารย์จึงต้องจัดห้องเรียนเพิ่มให้ใหม่เพื่อสอนวิชาการบาลีเสริมเติมให้ต่างหาก ทั้งนี้เพื่อพัฒนาศักยภาพในการเรียนพระบาลีให้ได้ผลแก่นักเรียนนั้น

ปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนบาลีอาจมีปัญหาขึ้นบ้างดังกล่าวแต่ถึงอย่างไรก็นับว่าเป็นเรื่องดีอยู่ที่ยังปรากฏมีนักเรียนบาลีพากันศึกษาในสำนักเรียนฯ ต่าง ๆ แม้ว่าจะเป็นยอดที่น้อยกว่ามากจากยอดจำนวนเต็มของพระภิกษุสามเณรทั่วประเทศก็ตาม แต่ถึงอย่างไร หากกลุ่มพุทธบริษัทยังหวังความดำรงมั่นอยู่นานแห่งพระศาสนาแล้ว คณะผู้บริหาร คณะครูอาจารย์ เจ้าหน้าที่ และผู้มีส่วนรับผิดชอบต่อการจัดการหลักสูตรการเรียนการสอนพระบาลีโดยตรงนั้น ควรจะต้องมาระดมความคิดช่วยกันพัฒนากิจการพระศาสนาด้านการศึกษาภาษาบาลีให้ดำเนินต่อไปได้อย่างไม่สะดุด โดยให้วิทยาการสมัยใหม่มาเป็นอุปกรณ์ช่วยผลักดันให้พระบาลีก้าวไปข้างหน้าอย่างเข้มแข็งจนเป็นที่รู้จักในวงกว้าง ทั้งนี้เพื่อกระจายองค์ความรู้ด้านภาษาบาลีให้เป็นที่แพร่หลาย และขยายไปโดยไม่จำกัดหรือผูกขาดไว้เฉพาะแต่ในแวดวงภิกษุบริษัทให้ได้ศึกษาเท่านั้น หากแต่จะต้องขยายผลไปสู่กลุ่มพุทธบริษัทอื่น ๆ ที่เหลือให้ได้ศึกษาเรียนรู้เข้าใจพระบาลีร่วมกันด้วย ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเพิ่มศาสนบุคคลคุณภาพของพระศาสนาผู้เชี่ยวชาญด้านคำสอน ทั้งกลุ่มพุทธบริษัทผู้ศึกษาเหล่านี้ก็จะสามารถเป็นขุมกำลังหลักในการช่วยกันปกป้อง พิทักษ์กิจการพระศาสนาได้อย่างยั่งยืน หากทำได้อย่างนี้ก็เป็นการรับประกันในเบื้องต้นได้ว่า “พระพุทธศาสนาจะยังคงดำรงมั่นอย่างยั่งยืนในประเทศไทยได้อย่างสง่างาม สม

กับที่กล่าวว่าประเทศไทยเป็นเมืองพุทธ เพราะพุทธบริษัทพากันขมีขมันศึกษาพระบาลี ” 2) การส่งเสริม เนื่องจากปัจจุบันมียอดจำนวนผู้ศึกษาภาษาบาลีลดน้อยลงเป็นประจำทุกปี จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยเฉพาะกลุ่มพุทธบริษัท จะต้องระดมความคิดช่วยกันหาจำนวนนักเรียนบาลีให้เพิ่มขึ้น เพื่ออย่างน้อยยังพอมีเครื่องรับประกันได้ว่า “กงล้อแห่งพระธรรมจักรยังคงเคลื่อนคล้อยไปอยู่ ” อาจจะเริ่มต้นด้วยการประชาสัมพันธ์ ชักจูง และปลุกกระแสการเรียนพระบาลีให้เกิดมีแก่กลุ่มพุทธบริษัททั่วไปในวงกว้าง โดยการบอกความสำคัญ สาระคุณค่า และจุดหมายของการศึกษาภาษาบาลีให้มีกรอบชัดเจน ทั้งนี้เพื่อต่อยอดความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมให้มีเพิ่มมากขึ้นจนเกิดเป็นประเพณีนิยมกระแสหลักของชาวพุทธที่จะต้องพากันศึกษาพระบาลีโดยทั่วไป แม้ว่าตนจะไม่สามารถศึกษาพระบาลีได้ด้วยดีเหตุเพราะมีภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบมากมายในชีวิตประจำวัน แต่ก็สามารถช่วยเป็นหน่วยหลังสนับสนุนบำรุงพุทธบริษัท มีพระภิกษุ สามเณรผู้มุ่งเพียรศึกษาพระธรรมวินัยเป็นหลักด้วยปัจจัย 4 ได้ตามกำลังตน เมื่อทำได้อย่างนี้ก็นับว่าได้ช่วยกันส่งเสริม สนับสนุน และให้กำลังใจแก่พระหนุ่มเณรน้อยให้ได้มีฉันทะในการศึกษาพระบาลีให้สูงยิ่ง ๆ ขึ้นไป ทั้งเป็นการช่วยสืบอายุพระศาสนาได้อีกทางหนึ่งด้วย ทั้งนี้ เพื่อท่านเหล่านั้นจะได้เป็นกำลังสำคัญในการที่จะธำรงรักษา อนุรักษ์ และพิทักษ์กิจการพระศาสนา ตลอดจนเผยแผ่พุทธธรรมให้เจริญแพร่หลายอย่างถูกต้องดีงามยิ่งขึ้นต่อไป

ดังนั้น การพัฒนาเป็นแนวทางการศึกษาภาษาบาลีในรูปแบบใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับยุคปัจจุบัน โดยที่ผู้ศึกษาสามารถเรียนรู้ภาษาบาลีผ่านการรักษารากศัพท์แก่นคำความหมายตามแบบประเพณีนิยมที่โบราณาจารย์ได้วางเป็นแนวทางไว้โดยมีจุดหมายเพื่อรักษาคำสอนเป็นสำคัญจึงทำให้ผู้วิจัยจะนำเสนอวิถีอนุรักษ์พระพุทธศาสนาด้วยการศึกษาภาษาบาลีในฐานะเป็นเครื่องมือช่วยทำหน้าที่รักษาคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นเบื้องต้น อันจะเป็นอุปการะต่อการศึกษาหลักคำสอนได้อย่างถูกต้อง จนสามารถนำไปปฏิบัติและรับผลที่ถูกต้องตามลำดับ และเพื่อคิดค้นนวัตกรรมผ่านการนำเสนอกรอบแนวทางใหม่ในการศึกษาภาษาบาลีในปัจจุบันเพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่หลากหลายผ่านการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ จึงสนใจที่จะทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความต้องการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ

2. เพื่อออกแบบรูปแบบกระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ

3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบกระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ

4. เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์การพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง "การพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ" ซึ่งการวิจัยครั้งนี้เป็นวิธีดำเนินการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Method Research) โดยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ลงพื้นที่ในการเก็บข้อมูลวิจัยจากกลุ่มตัวอย่างใช้แบบสอบถาม ตามด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์ (Interview) รวมถึงการสนทนากลุ่ม (Focus Group) และใช้เทคนิควิธีการวิเคราะห์เอกสารแล้วนำผลการศึกษามาพรรณนาเพื่อการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ การวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ดังนี้

1) การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) คณะผู้วิจัยทำการสำรวจเจ้าสำนักเรียนบาลี อาจารย์ผู้สอน และนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ โดยกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้ ประชากร ได้แก่ เจ้าสำนักเรียนบาลี อาจารย์ผู้สอน และนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 380 รูป กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เจ้าสำนักเรียนบาลี อาจารย์ผู้สอน และนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 191 รูป โดยการกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามโปรแกรมคำนวณของ R.V.Krejcie&D.W.Morgan

2) วิจัยเชิงคุณภาพ (In-depth Interview) คณะผู้วิจัยได้ออกแบบพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขต

จังหวัดสมุทรปราการ โดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) จำนวน 16 รูป/คน ประกอบด้วยผู้ทรงวุฒิ ใน 4 กลุ่ม โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

3) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ ผู้วิจัยได้เชิญผู้เชี่ยวชาญที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม จำนวน 10 คน

4) การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) การทดลองการวัดประสิทธิผลการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเป็นสำนักเรียนภาษาบาลี จำนวน 4 สำนักเรียนในเขตจังหวัดสมุทราปราการ โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แบบสำรวจ จัดทำขึ้นเพื่อสำรวจความต้องการการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ 2) สัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง จัดทำขึ้นเพื่อสัมภาษณ์ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ 3) แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion Form) เพื่อยืนยันข้อมูลร่างกระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ 4) ชุดปฏิบัติการวิจัย (Research Practice Set) คณะผู้วิจัยจัดกิจกรรมเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 16 รูป/คน เพื่อนัดหมาย วัน เวลาและสถานที่การสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยขออนุญาตบันทึกเสียงเพื่อจะได้ข้อมูลชัดเจน และนำผลที่ได้มาถอดเทปและจัดเรียงเนื้อหาให้มีความสมบูรณ์ โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นของเจ้าสำนักเรียนบาลี อาจารย์ผู้สอน และนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ นักศึกษาภาษาบาลีในประโยค 1 – 2 จำนวน 191 รูป เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และผู้วิจัยตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของแบบสอบถามภายหลังจากการเก็บรวบรวมข้อมูลและติดตามสอบถามคืนจากกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย 1. สรุปการสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบ 2. ออกแบบกระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้าน

การอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ 3. ตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมของสมรรถนะ และ 4. ปรับปรุงกระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการตามข้อเสนอแนะ

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.)

ผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ผลการศึกษาความต้องการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการประกอบด้วย 1) ด้านการเรียนการสอน 2) ด้านการอ่าน และ 3) ด้านการพูดนิทานธรรมบท ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาความต้องการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการโดยภาพรวม

ที่	รายงาน	ความคิดเห็น		ระดับ
		$\bar{x}$	S.D	
1	ด้านการเรียนการสอน	4.05	0.97	มาก
2	ด้านการอ่าน	4.15	0.99	มาก
3	ด้านการพูดธรรมบท	4.20	0.92	มาก
	รวม	**4.13**	**0.96**	**มาก**

จากตารางที่ 1 ความต้องการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการโดยภาพรวม อยู่ใน

ระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.13, S.D. =0.96) โดยเรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการพูดธรรมบท รองลงมาได้แก่ ด้านการอ่าน และ ด้านการเรียนการสอน ตามลำดับ

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผลการออกแบบกระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของคู่มือกระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด (M= 4.54, S.D. = 0.52) ผลการทดลองใช้คู่มือสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ ไปใช้ในการเก็บข้อมูลนักศึกษาบาลี สำนักเรียนวัดแพรกษา จังหวัดสมุทรปราการ เป็นกลุ่มทดลองนำร่อง จำนวน 30 รูป ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก (M= 4.27, S.D. = 0.67)

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ผลการทดลองใช้กระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการทดลองใช้กระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ

รายการประเมิน	**พฤติกรรมของนักศึกษาภาษาบาลี**	**ความคิดเห็น**		
		$\bar{X}$	**S.D**	**ลำดับ**
สมรรถนะด้านการอ่านนิทานธรรมบท	นักศึกษาภาษาบาลีรู้จักรูปแบบการเล่าเรื่องในธรรมบท ซึ่งมักเริ่มจากเหตุการณ์นำสู่การแสดงธรรม สรุปเป็นพระคาถา (บทสั้น ๆ)	4.80	0.48	มากที่สุด
	นักศึกษาภาษาบาลีสามารถอธิบายความหมายของพระคาถาธรรมบทที่ซับซ้อนให้เข้าใจง่ายขึ้นโดยใช้เรื่องราวในนิทานประกอบ	4.54	0.55	มากที่สุด
	นักศึกษาภาษาบาลีนำนิทานมาเป็นตัวอย่างเพื่อสอนธรรมะ หรือ	4.73	0.22	มากที่สุด

	นำหลักธรรมที่ได้ไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน			
สมรรถนะด้านการพูดนิทานธรรมบท	นักศึกษาภาษาบาลีเข้าใจหลักธรรมคำสอนในนิทานอย่างถ่องแท้ เพื่อถ่ายทอดสาระสำคัญได้อย่างถูกต้อง	4.64	0.51	มากที่สุด
	นักศึกษาภาษาบาลีสามารถเล่าเรื่องได้	4.54	0.57	มากที่สุด
	นักศึกษาภาษาบาลีสามารถเข้าใจในหลักธรรมเรื่องนั้น	4.77	0.33	มากที่สุด
ความสามารถในการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอน	นักศึกษาภาษาบาลีฝึกการคิดตามลำดับเหตุการณ์, ตัวละคร, และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น เพื่อเข้าใจเหตุและผลทางธรรม	4.75	0.65	มากที่สุด
	นักศึกษาภาษาบาลีสามารถสรุปใจความสำคัญของนิทานและธรรมะที่ได้รับ เพื่อนำไปปฏิบัติหรือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต	4.45	0.55	มาก
	นักศึกษาภาษาบาลีสามารถรับสารจากเรื่องเล่าและพุทธพจน์	4.56	0.72	มาก
	นักศึกษาภาษาบาลีสามารถถ่ายทอดเรื่องราวและหลักธรรมต่อได้	4.60	0.48	มากที่สุด
รวม		**4.64**	**0.50**	**มาก**

จากตารางที่ 2 ผลการทดลองใช้กระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.64 , S.D. = 0.50)

4. วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 พบว่า กระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการทดสอบสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนในเขตจังหวัดสมุทรปราการ

ทดสอบสมรรถนะ	Max	Min	Mean	SD	df	t	p-value
ก่อนการอบรม	11	6	8.63	1.11	18	-27.64	0.00
หลังการอบรม	19	14	16.42	0.83			

จากตารางที่ 3 กระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการที่เป็นกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการฝึกอบรม พบว่า หลังการอบรมฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรม ของนักศึกษาภาษาบาลี ในเขตจังหวัดสมุทรปราการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.00

อภิปรายผล

1. ผลการศึกษาความต้องการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ ประกอบด้วย 1) ด้านการเรียนการสอน 2)ด้านการอ่าน และ 3) ด้านการพูดนิทานธรรมบท พบว่า ความต้องการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ ด้านการจัดการเรียนการสอน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เนื่องจากกระบวนการเรียนการสอน กระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการจึงเป็นแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อเป็นส่งเสริมสมรรถนะการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทของนักศึกษาภาษาบาลีชั้นประโยค 1-2 เพื่อเป็นแนะแนวทางการอ่านภาษาบาลีอักษรไทยนั้น มี 4 องค์ประกอบสำคัญคือ (1) สระ 8 ตัว (2) พยัญชนะ 32 ตัว (3) นิคคหิต

(อำ) และ (4) สัญลักษณ์ (จุดพินทุทึบใต้พยัญชนะ) นักศึกษาผู้ต้องการอ่านภาษาบาลี จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความรู้และความเข้าใจใน 4 องค์ประกอบสำคัญ เพื่อให้ได้ฐานในการอ่านภาษาบาลีที่ถูกต้อง อันจะเป็นอุปการะต่อการเขียนภาษาบาลีได้อย่างถูกต้องตามลำดับ วิธีการดำเนินการดำเนินการพัฒนากระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนเกี่ยวกับอักษรบาลี สระบาลี และ พยัญชนะบาลี โดยการดำเนินการดังนี้ 1.จัดอบรมกระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอน 2. กระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอน ได้แก่ วิธีการอ่านนิทานธรรมบท และ เทคนิคการอ่านสระ พยัญชนะภาษาบาลี สอดคล้องกับจิราพร รอดพ่วง ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างทักษะการจัดการเรียนรู้การคิดอย่างเป็นระบบ และการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักศึกษาวิชาชีพครู ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของรูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างทักษะการจัดการเรียนรู้การคิดอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) ขั้นตอน 4) ปัจจัยสนับสนุน และ 5) การวัดและประเมินผล ขั้นตอนของรูปแบบ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1) การเตรียมการ 2) การวางแผน 3) การปฏิบัติ 4) การสังเกต 5) การสะท้อนผลร่วมกัน (จิราพร รอดพ่วง, 2560)

2. ผลการออกแบบกระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ กระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ ดังนั้นการพัฒนาเป็นแนวทางการศึกษาภาษาบาลีในรูปแบบใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับยุคปัจจุบัน โดยที่ผู้ศึกษาสามารถเรียนรู้ภาษาบาลีผ่านการรักษารากศัพท์แก่นคำความหมายตามแบบประเพณีนิยมที่โบราณาจารย์ได้วางเป็นแนวทางไว้ โดยมีจุดหมายเพื่อรักษาคำสอนเป็นสำคัญจึงทำให้ผู้วิจัยจะนำเสนอวิถีอนุรักษ์พระพุทธศาสนาด้วยการศึกษาภาษาบาลีในฐานะเป็นเครื่องมือช่วยทำหน้าที่รักษาคำสอนของพระพุทธเจ้าเป็นเบื้องต้น อันจะเป็นอุปการะต่อการศึกษาหลักคำสอนได้อย่างถูกต้อง จนสามารถนำไปปฏิบัติและรับผลที่ถูกต้องตามลำดับและเพื่อคิดค้นนวัตกรรมผ่านการนำเสนอกรอบแนวทางใหม่ในการศึกษาภาษาบาลีในปัจจุบันเพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่หลากหลายผ่านการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ จึงสนใจที่จะทำวิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ เพื่อเป็นแนวทางใน

การอนุรักษ์รักษาพระบาลีและการส่งเสริมให้พระภิกษุได้เรียนรู้ถึงรากฐานของภาษาที่แท้จริง ประกอบการส่งเสริมเรียนการอ่านและการเขียนให้ถูกต้องตามหลักพระบาลี ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของคู่มือกระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุดและผลการทดลองใช้คู่มือสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ ไปใช้ในการเก็บข้อมูลนักศึกษาบาลี สำนักเรียนวัดแพรกษา จังหวัดสมุทรปราการ เป็นกลุ่มทดลองนำร่อง จำนวน 30 รูป ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก สุภัทรา ภูษิตรัตนาวลี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดกรเรียนรู้เชิงรุกสำหรับคณาจารย์วิทยาลัยเทคโนโลยี ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนารูปแบบการจัดกรเรียนรู้เชิงรุกสำหรับคณาจารย์วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้ที่พัฒนาขึ้นเรียกว่า PAORE Model มีขั้นตอนสำคัญของการจัดการเรียนรู้ คือ อาจารย์เตรียมความพร้อม นักศึกษาเรียนรู้โดยการปฏิบัติ อาจารย์ส่งเสริมพฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุก และการประเมินผลการเรียนรู้รอบด้วย ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (๗๕/๗๕) เมื่อนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกไปทดลองใช้ พฤติกรรมการเรียนรู้เชิงรุกของนักศึกษากลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 (สุภัทรา ภูษิตรัตนาวลี, 2560)

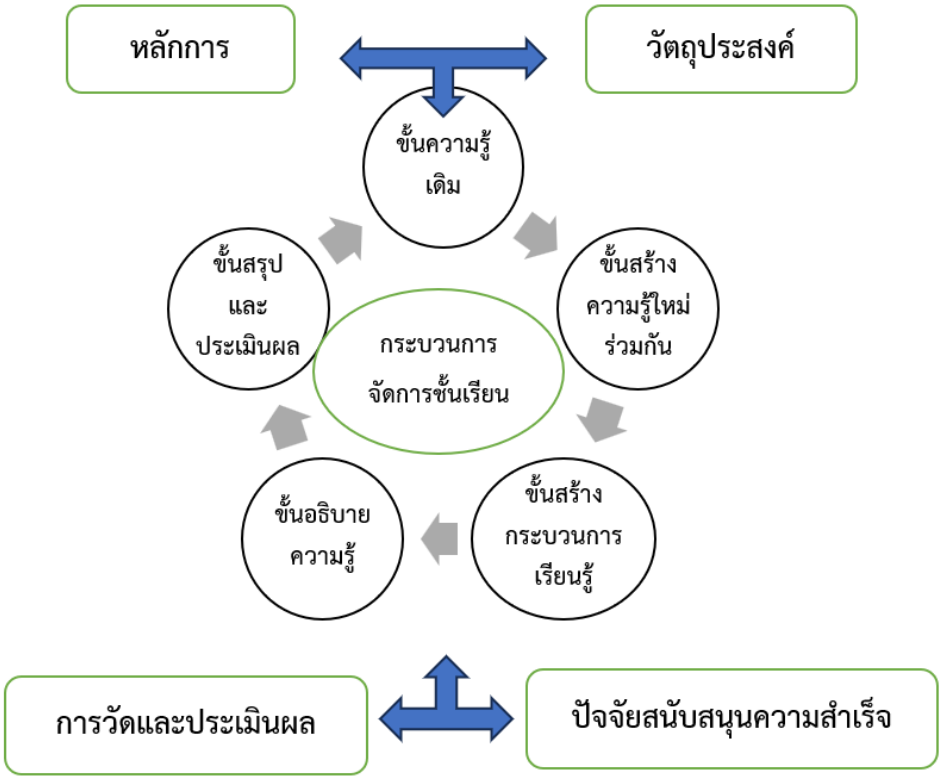
3. ผลการทดลองใช้กระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ ทดลองใช้กระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการเป็นกระบวนการของขั้นตอนในการนำไปใช้ซึ่งเป็นลักษณะของการวิจัยแบบกลุ่มเดียววัดก่อนและหลังการทดลองใช้ (The one group Pretest Posttest Design) กระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งเป็นขั้นตอนที่นำกระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการที่ผ่านการสร้างและการพัฒนาหาค่าคุณภาพเรียบร้อยแล้วนำมาทดลองประสิทธิผล-ของกระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ ผลผลการทดลองใช้กระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ

อยู่ในระดับมากที่สุด เอมอร ศรีวรชิน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ในการพัฒนาสมรรถนะด้านทักษะชีวิตของผู้เรียน โรงเรียนทัพรั้งพิทยาคม ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของการพัฒนารูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ประกอบด้วย 1)การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ 2)การเรียนรู้ร่วมกัน 3) การออกแบบการจัดการเรียนรู้ 4)การปฏิบัติจริงและการประเมินผลการปฏิบัติ และ 5)การทบทวนการปฏิบัติ โดยมีเงื่อนไข 5.1) ภาวะผู้นำทางวิชาการ 5.2) บรรยากาศแห่งการเรียนรู้ (เอมอร ศรีวรชิน, 2562)

4. ผลสัมฤทธิ์การพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ กระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ก่อนและหลังการฝึกอบรม พบว่า หลังการอบรมฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรมของนักศึกษาภาษาบาลี ในเขตจังหวัดสมุทรปราการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Francis ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับโรงเรียนโดยใช้การวิจัยปฏิบัติการ ผลการวิจับพบว่า การดำเนินการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพความเกี่ยวข้องและประสบการณ์ผลสำเร็จเป็นอย่างดีเมื่อดำเนินการวิจัยโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ ซึ่งส่งผลให้การพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นอย่างไปอย่างต่อเนื่องและมีระบบการดำเนินงานที่เป็นรูปแบบชัดเจนมากยิ่งขึ้น (Francis,2011)

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากภาพที่ 1 กระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า กระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมด้านสมรรถนะการอ่านและการพูดที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันก่อให้เกิดการสร้างองค์ความรู้และการจัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนได้อ่าน ได้พูด อย่างลุ่มลึกที่เน้นทักษะการสื่อสารขั้นสูงที่มีความเอื้อต่อการเรียนรู้เชิงบูรณาการเรียนการสอนภาษาบาลีได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นจะต้องประกอบด้วยกระบวนการที่มีความชัดเจนทั้งด้านการฝึกทักษะการอ่าน การพูด และการสนทนาพูดระหว่างการเรียนการสอนเกี่ยวกับนิทานธรรมบท

สรุป/ข้อเสนอแนะ

กระบวนการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลี พบว่าใช้เทคนิคและวิธีการสอนของอาจารย์ผู้สอน โดยเริ่มจากครูบาอาจารย์จะต้องมีความเต็มใจสอน เต็มใจถ่ายทอดความรู้ ผู้สอนจึงจะต้องมีจิตอาสาและศรัทธา เพื่ออุทิศเวลาสอนให้กับผู้เรียนในการเรียนภาษาบาลี การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนนั้นจะต้องให้ผู้เรียนได้สนใจในการประเมินผลตนเองอยู่ตลอดเวลา โดยการเรียนรู้เกี่ยวรูปประโยค หรือ ท่องจำคำศัพท์ที่ยาก ๆ ประโยคยาก ๆ และสอนให้ผู้เรียนมีพื้นฐานการอ่านเขียนระดับที่ดีสามารถแยกคำควบกล้ำและการันต์ได้ **ข้อเสนอแนะ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1) สำนักเรียนบาลีควรประยุกต์ใช้การพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 2) สำนักเรียนบาลีควรนำการพัฒนาสมรรถนะด้านการอ่านและการพูดนิทานธรรมบทเชิงพุทธวิธีการสอนสำหรับนักศึกษาภาษาบาลีในเขตจังหวัดสมุทรปราการไปใช้ในการส่งเสริมทักษะด้านการอ่านและการแปลนิทานในธรรมบทอย่างถูกวิธี **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** 1) ควรนำศึกษารูปแบบการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมทักษะการเขียนของนักศึกษาภาษาบาลี 2) ควรมีศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับสมรรถนะการเรียนการสอนเชิงรุกเพื่อส่งเสริมทักษะด้านการแปลภาษาบาลี

เอกสารอ้างอิง

จิราพร รอดพ่วง. (2560). การพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างทักษะการจัดการเรียนรู้การคิดอย่างเป็นระบบและการสร้างสรรค์นวัตกรรมของนักศึกษาวิชาชีพครู. ใน ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

บังอร เสรีรัตน์. (2560). รูปแบบการสร้างชุมชนการเรียนรู้เชิงวิชาชีพเพื่อส่งเสริมชุมความคิดเกี่ยวกับการสอนของครูประถมศึกษา. วารสารครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 17(1), 115-122.

ประคอง รัศมีแก้ว. (2562). การพัฒนารูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูระดับการศึกษาขั้นฐาน. สุพรรณบุรี : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุพรรณบุรี เขต 3.

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2553). การบริหารงานวิชาการ. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริม.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). การพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยจิตวิทยาแบบยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมมิก.

สุภัทรา ภษิตรัตนาวลี. (2560). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับคณาจารย์วิทยาลัยเทคโนโลยีภาคใต้. ใน ปริญญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อาภรณ์ ภู่วิทยพันธ์. (2549). Competency dictionary. กรุงเทพมหานคร: เอช อาร์ เซ็นเตอร์.

เอมอร ศรีวรชิน. (2562). การพัฒนารูปแบบการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ในการพัฒนาสมรรถนะด้านทักษะชีวิตของผู้เรียน โรงเรียนทัพรั้งพิทยาคม. นครราชสีมา: องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา.

Guglielmino, L.M. (1977). Development of the Self-Directed Learning Readiness Scale. Doctoral Dissertation. USA: University of Georgia.

Schleicher, A. (2510). Preparing teachers and developing school leaders for the 21st ,century: Lessons from around the world. Paris: OECD Publishing.

Spencer, L. M., & Spencer, S. M. (1993). Competence at work: Model for superior performance. New York: Wiley.

Taylor, F. W. (1964). Scientific Management. New York: Harper and Row.

การประยุกต์หลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปรับตัวเชิงรุกของประชาชนในวิกฤตค่าครองชีพ: กรณีศึกษาผลกระทบจากความขัดแย้งในภูมิภาคตะวันออกกลาง*

APPLYING THE SEVEN QUALITIES OF A GOOD PERSON (SAPRISSADHAMMA) FOR PROACTIVE ADAPTATION AMIDST THE COST-OF-LIVING CRISIS : A CASE STUDY OF IMPACTS FROM THE MIDDLE EAST CONFLICT

พระครูนิวุตถ์ประชากร[1] และ กิตติพัทธ์ โมราสุข[2]

PhrakruNiwutphachakon[1] and Kittiphat Morasuk[2]

[1-2]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครสวรรค์

[1-2]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Nakhon Sawan Campus, Thailand

Corresponding author E-mail: akepathai2@gmail.com

วันที่รับบทความ : 28 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 4 กรกฎาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 6 กรกฎาคม 2569

Received 28 June 2026; Revised 4 July 2026; Accepted 6 July 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มีจุดประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์แนวทางการปรับตัวเชิงรุกของประชาชนไทยท่ามกลางวิกฤตค่าครองชีพที่รุนแรงในช่วงปี พ.ศ. 2568-2569 ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ในภูมิภาคตะวันออกกลาง โดยใช้กรอบแนวคิดหลักสัปปุริสธรรม 7 ประการในการบูรณาการเข้ากับทฤษฎีการปรับตัวเชิงจิตวิทยาและรัฐประศาสนศาสตร์สมัยใหม่ การศึกษาอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกจากสภาวการณ์โลกที่เกิด

Citation:

*พระครูนิวุตถ์ประชากร และ กิตติพัทธ์ โมราสุข. (2569). การประยุกต์หลักสัปปุริสธรรมเพื่อการปรับตัวเชิงรุกของประชาชนในวิกฤตค่าครองชีพ: กรณีศึกษาผลกระทบจากความขัดแย้งในภูมิภาคตะวันออกกลาง. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 329-344.

PhrakruNiwutphachakon and Kittiphat Morasuk. (2026). Applying The Seven Qualities Of A Good Person (Saprissadhamma) For Proactive Adaptation Amidst The Cost-Of-Living Crisis : A Case Study Of Impacts From The Middle East Conflict. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 329-344.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

การชะงักงันของห่วงโซ่อุปทานพลังงานจากการโจมตีโครงสร้างพื้นฐานในอ่าวเปอร์เซียและการปิดกั้นช่องแคบฮอร์มุซ ซึ่งส่งผลให้ราคาน้ำมันและก๊าซธรรมชาติพุ่งสูงขึ้นอย่างก้าวกระโดด ผลการศึกษาพบว่าการปรับตัวเชิงรุก ที่มีรากฐานจากหลักธัมมัญญุตา อัตถัญญุตา อัตตัญญุตา มัตตัญญุตา กาลัญญุตา ปริสัญญุตา และปุคคลปโรปรัญญุตา ช่วยให้ประชาชนสามารถสร้างภูมิคุ้มกันทางปัญญาและทุนสำรองของชีวิตเพื่อรับมือกับภาวะเงินเฟ้อที่เกิดจากต้นทุนการผลิตได้อย่างยั่งยืน การรู้จักเหตุและผลของวิกฤตการณ์โลกช่วยลดความตื่นตระหนกและนำไปสู่การวางแผนการเงินล่วงหน้า ในขณะที่การรู้จักตนและประมาณตนช่วยในการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด นอกจากนี้ การรู้จักชุมชนและบุคคลยังเป็นกลไกสำคัญในการสร้างทุนทางสังคมเพื่อกระจายความเสี่ยงและพึ่งพาอาศัยกันในระดับฐานราก ซึ่งองค์ความรู้จากการศึกษานี้เสนอว่าการบูรณาการพุทธธรรมเข้ากับพฤติกรรมศาสตร์เป็นกุญแจสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางอาหาร พลังงาน และเสถียรภาพทางจิตใจท่ามกลางความผันผวนของโลกยุคปัจจุบัน

คำสำคัญ: สัปปุริสธรรม, การปรับตัวเชิงรุก, วิกฤตค่าครองชีพ, ความขัดแย้งตะวันออกกลาง, พุทธเศรษฐศาสตร์

Abstract

This academic abstract examines the proactive adaptation of the Thai population amidst the severe cost-of-living crisis of 2025–2026, driven by geopolitical conflicts in the Middle East. By integrating the Seven Qualities of a Good Person with modern psychological adaptation and public administration theories, the study analyzes the impact of energy supply chain disruptions specifically attacks on Persian Gulf infrastructure and the blockage of the Strait of Hormuz which triggered a surge in oil and natural gas prices.

The findings indicate that proactive adaptation rooted in these seven principles helps citizens build "intellectual immunity" and life reserves to sustainably counter cost-push inflation. Understanding the causes and effects of global crises reduces panic and fosters proactive financial planning. Self-awareness and moderation optimize the management of limited resources.

Furthermore, social awareness serves as a vital mechanism for building social capital to distribute risk and foster grassroots self-reliance. This research suggests that integrating Buddhist principles with behavioral science is essential for ensuring food and energy security, as well as mental stability, in today's volatile world.

Keywords: Saprissadhamma, Proactive Adaptation, Cost-of-Living Crisis, Middle East Conflict, Buddhist Economics

บทนำ

สถานการณ์ความผันผวนของระเบียบโลกในศตวรรษที่ยี่สิบเอ็ดโดยเฉพาะความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ในภูมิภาคตะวันออกกลางที่ทวีความรุนแรงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ได้กลายเป็นปัจจัยหลักที่ส่งแรงสั่นสะเทือนต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจในระดับสากลและระดับประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ความตึงเครียดที่เกิดขึ้นไม่ได้จำกัดวงอยู่เพียงแค่ในพื้นที่ของการสู้รบ แต่ได้แปรสภาพเป็นคลื่นความร้อนทางเศรษฐกิจที่แผ่ขยายเข้าสู่ภาคครัวเรือนในรูปแบบของวิกฤตค่าครองชีพ (เสาวลักษณ์ เขตสูงเนิน, 2569, จุฑาทิพย์ จงวนิชย์ และอาชนัน เกาะไพบูลย์, 2566) สำหรับประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศที่พึ่งพาการนำเข้าพลังงานสุทธิในสัดส่วนที่สูง ผลกระทบดังกล่าวส่งผ่านจากราคาน้ำมันดิบในตลาดโลกไปสู่ต้นทุนการผลิตสินค้าและการบริการทุกประเภทอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดภาวะเงินเฟ้อจากฝั่งต้นทุนที่รุกรานกำลังซื้อของประชาชนอย่างรุนแรง การรับมือกับความท้าทายนี้จึงไม่สามารถอาศัยเพียงมาตรการเยียวยาจากภาครัฐที่เป็นเพียงการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุได้อีกต่อไป แต่จำเป็นต้องอาศัยกลไกการปรับตัวเชิงรุกของภาคประชาชนที่ตั้งอยู่บนรากฐานของพุทธิปัญญา

หลักสัปปุริสธรรมเจ็ดประการซึ่งเป็นหลักธรรมของสัตบุรุษหรือบุคคลผู้มีปัญญาตามแนวทางพระพุทธศาสนา มีความสอดคล้องอย่างยิ่งกับการสร้างกรอบแนวคิดในการบริหารจัดการชีวิตท่ามกลางความไม่แน่นอน การประยุกต์หลักธรรมนี้ไม่ใช่เพียงการรักษาจิตใจให้สงบ แต่เป็นการสร้างยุทธศาสตร์การปรับตัวที่มีเหตุผล มีการคาดการณ์ที่แม่นยำ และมีความสมดุลในการใช้ทรัพยากร บทความวิชาการฉบับนี้จึงมุ่งเน้นการวิเคราะห์เจาะลึกถึงกลไกการส่งผ่านผลกระทบจากความขัดแย้งในตะวันออกกลางสู่ค่าครองชีพของไทย และนำเสนอแนวทางการบูรณาการหลักสัปปุริสธรรมเพื่อเปลี่ยนผ่านประชาชนจากบุคลิกภาพเชิงรับไปสู่การปรับตัว

เชิงรุกที่ยั่งยืน (กฤตยา จรัสพรธัญญา, 2564, อาลิสรา รัตนกุล, 2550)

สถานการณ์ความผันผวนของระเบียบโลกในศตวรรษที่ยี่สิบเอ็ด โดยเฉพาะความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ในภูมิภาคตะวันออกกลาง ได้ส่งผลกระทบเป็นลูกโซ่ต่อระบบเศรษฐกิจโลกและเศรษฐกิจของประเทศไทยอย่างมีนัยสำคัญ ความตึงเครียดด้านการเมืองและความมั่นคงได้ผลักดันให้ราคาพลังงานในตลาดโลกปรับตัวสูงขึ้น ซึ่งประเทศไทยในฐานะประเทศที่พึ่งพาการนำเข้าพลังงานได้รับผลกระทบโดยตรงผ่านการเพิ่มขึ้นของต้นทุนการผลิต การขนส่ง และการบริการ นำไปสู่ภาวะเงินเฟ้อจากฝั่งต้นทุนและการเพิ่มขึ้นของค่าครองชีพที่บั่นทอนกำลังซื้อของประชาชนในวงกว้าง สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการพึ่งพามาตรการเยียวยาจากภาครัฐเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะรับมือกับวิกฤตที่มีความซับซ้อนและยืดเยื้อ จึงจำเป็นต้องส่งเสริมการปรับตัวของประชาชนให้สามารถบริหารจัดการชีวิตและทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้บริบทของความไม่แน่นอน โดยอาศัยหลักสัปปุริสธรรม 7 เป็นกรอบคิดสำคัญในการพัฒนาปัญญา การตัดสินใจอย่างมีเหตุผล การรู้จักประมาณตน และการวางแผนอย่างรอบคอบ หลักธรรมดังกล่าวจึงมิได้เป็นเพียงแนวทางในการพัฒนาจิตใจ หากแต่สามารถประยุกต์ใช้เป็นยุทธศาสตร์ในการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมให้แก่ประชาชน ช่วยเปลี่ยนการรับมือแบบตั้งรับไปสู่การปรับตัวเชิงรุก อันจะนำไปสู่ความมั่นคงในการดำรงชีวิตและความยั่งยืนของสังคมไทยท่ามกลางความผันผวนของเศรษฐกิจโลก

บริบทความขัดแย้งในภูมิภาคตะวันออกกลางและกลไกการส่งผ่านผลกระทบทางเศรษฐกิจ

ภูมิภาคตะวันออกกลางถือเป็นศูนย์กลางของพลังงานโลกโดยเฉพาะน้ำมันดิบและก๊าซธรรมชาติ ความขัดแย้งที่ปะทุขึ้นไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของสงครามระหว่างรัฐหรือการโจมตีของกลุ่มกองกำลังต่างๆ ย่อมส่งผลกระทบโดยตรงต่ออุปทานพลังงาน กลไกสำคัญที่สร้างความหวั่นวิตกให้แก่ตลาดโลกคือความเสี่ยงในการปิดช่องแคบฮอร์มุซซึ่งเป็นเส้นทางลำเลียงน้ำมันดิบกว่าหนึ่งในสามของการค้าน้ำมันโลก หากเส้นทางนี้ถูกปิดกั้นเพียงชั่วคราวจะส่งผลให้ราคาน้ำมันดิบโลกพุ่งสูงขึ้นอย่างไร้การควบคุม

สำหรับการส่งผ่านผลกระทบสู่ประเทศไทยนั้นมีความเปราะบางเป็นพิเศษ เนื่องจากไทยนำเข้าน้ำมันดิบจากตะวันออกกลางสูงถึงร้อยละห้าสิบแปดของการนำเข้าทั้งหมด เมื่อเกิดภาวะช็อกทางพลังงาน ต้นทุนการขนส่งและต้นทุนการผลิตไฟฟ้าในประเทศจะปรับตัวสูงขึ้น

ทันที ส่งผลให้เกิดภาวะเงินเฟ้อที่กระจายตัวไปยังราคาสินค้าอุปโภคบริโภค ปุ๋ยเคมี และวัสดุก่อสร้าง นอกจากนี้ ความตึงเครียดในทะเลแดงยังบีบบังคับให้เรือขนส่งสินค้าต้องเปลี่ยนเส้นทางไปอ้อมแหลมกู๊ดโฮป ซึ่งเป็นการเพิ่มระยะเวลาและค่าระวางเรือเป็นทวีคูณ กระทบต่อความสามารถในการแข่งขันของการส่งออกไทยและทำให้สินค้านำเข้ามีราคาสูงขึ้น

ในมิติของค่าครองชีพ ประชาชนต้องเผชิญกับสภาวะรายได้ที่ทรงตัวแต่รายจ่ายพุ่งสูงขึ้น หรือที่เรียกว่าภาวะรวยแต่รายได้แต่ยากจนในทางปฏิบัติ วิกฤตนี้ไม่ได้กระทบเพียงแค่กลุ่มผู้มีรายได้น้อย แต่กำลังลุกลามสู่กลุ่มชนชั้นกลางที่ต้องแบกรับภาระหนี้สินครัวเรือนในระดับสูง การวิเคราะห์ฉากทัศน์ชี้ให้เห็นว่า หากสงครามยืดเยื้อเกินกว่าหกเดือน ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศของไทยอาจลดลงถึงร้อยละหนึ่งจุดหนึ่ง และอัตราเงินเฟ้ออาจพุ่งสูงถึงร้อยละสี่จุดห้าหากมาตรการอุดหนุนราคาพลังงานของรัฐหมดขีดความสามารถ

การปรับตัวเชิงรุก: พลวัตแห่งการสร้างโอกาสในสังคมร่วมสมัย

แนวคิดและทฤษฎีการปรับตัวเชิงรุกในสังคมร่วมสมัยไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่การพยายามรักษาสมดุลของร่างกายและจิตใจตามทฤษฎีการปรับตัวของรอย (Roy's Adaptation Model) เท่านั้น แต่ในมิติทางสังคมศาสตร์และจิตวิทยาองค์การสมัยใหม่ยังมองว่าการปรับตัวคือกระบวนการเชิงรุกที่ซับซ้อนระหว่างบุคคลและสถานการณ์ที่แปรเปลี่ยนตลอดเวลา เมื่อโลกเข้าสู่ยุคแห่งความผันผวน สิ่งแวดล้อมที่เป็นสิ่งเร้าไม่ได้ทำหน้าที่เพียงแค่กดดันให้มนุษย์ต้องโอนอ่อนตาม แต่กลับเป็นปัจจัยกระตุ้นให้เกิดกลไกการเผชิญปัญหาที่มีประสิทธิภาพสูงสุดนั่นคือการปรับตัวเชิงรุก ซึ่งมีลักษณะเด่นในการพยายามจัดการสภาพแวดล้อมด้วยความสามารถของตนเองและไม่คล้อยตามแรงบีบบังคับจากภายนอก ผู้ที่มีบุคลิกภาพเชิงรุกจะมีความกระตือรือร้นในการแสวงหาโอกาสใหม่ ๆ แม้ในยามที่สถานการณ์ดูมืดมนหรือเผชิญกับวิกฤตการณ์ที่คาดไม่ถึง (อาลิสรา รัตนกุล, 2550)

องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้การปรับตัวเชิงรุกสัมฤทธิผลประกอบด้วยความเชื่อมั่นในอำนาจภายในตนเอง (Internal Locus of Control) การมีกรอบความคิดแบบเติบโต (Growth Mindset) ความฉลาดทางอารมณ์ และความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ของการกระทำของตนเอง โดยเฉพาะในบริบทของวิกฤตค่าครองชีพและพลวัตทางเทคโนโลยี ประชาชนที่มีการปรับตัวเชิงรุกจะเริ่มจากการยอมรับความจริงผ่านกระบวนการตระหนักรู้ แล้วจึงวิเคราะห์คาดการณ์สถานการณ์ในอนาคตเพื่อวางแผนเชิงกลยุทธ์ให้กับชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการยกระดับทักษะ

แรงงาน (Upskilling) การปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริโภคสู่ความยั่งยืน หรือการสร้างเครือข่ายความร่วมมือในระดับชุมชนเพื่อสร้างอำนาจต่อรองและแบ่งปันทรัพยากร (กฤตยา จรัสพรธัญญา, 2564, ภูริตา เกิดปรางค์ และสวรยา ธรรมอภิพล, 2561)

นอกจากมิติทางด้านเศรษฐกิจแล้ว การปรับตัวเชิงรุกยังส่งผลโดยตรงต่อทรัพยากรทางจิตเชิงบวก ซึ่งประกอบด้วยความหวัง ความเชื่อมั่น ความยืดหยุ่นทางจิตใจ และการมองโลกในแง่ดี บุคคลที่พัฒนาทรัพยากรเหล่านี้จะสามารถสร้างภูมิคุ้มกันต่อภาวะความเครียดสะสมได้ดีกว่าบุคคลที่ปรับตัวในลักษณะตั้งรับเพียงอย่างเดียว การปรับตัวเชิงรุกจึงทำหน้าที่เป็นกลไกที่ช่วยลดช่องว่างระหว่างความคาดหวังของสังคมกับความสามารถที่แท้จริงของบุคคล ส่งผลให้เกิดความพึงพอใจในชีวิตแม้ในภาวะวิกฤต ซึ่งความสอดคล้องนี้ยังเชื่อมโยงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างศักยภาพของคนไทยให้พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างมีวุฒิภาวะ

ในภาพรวมทางสังคม การส่งเสริมให้เกิดการปรับตัวเชิงรุกจึงไม่ใช่เพียงเรื่องของทักษะการเอาตัวรอดรายบุคคล แต่เป็นเรื่องของวุฒิภาวะทางปัญญาที่สามารถวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างเหตุการณ์ระดับมหภาค เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศหรือความขัดแย้งระดับโลก เข้ากับผลกระทบระดับครัวเรือนได้อย่างชัดเจน (อาลิสรา รัตนกุล, 2550, ภูริตา เกิดปรางค์ และสวรยา ธรรมอภิพล, 2561) กระบวนการปรับตัวเชิงรุกนี้จะนำไปสู่การสร้างสรรค์นวัตกรรมในการดำเนินชีวิตและการทำงาน ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมร่วมสมัยให้มีความมั่นคง ปลอดภัย และสามารถเติบโตได้อย่างยั่งยืนท่ามกลางความท้าทายที่ทวีความรุนแรงขึ้นในอนาคต (กฤตยา จรัสพรธัญญา, 2564)

แนวคิดการปรับตัวเชิงรุกมองว่าการปรับตัวไม่ใช่เพียงการรับมือกับการเปลี่ยนแปลง แต่เป็นการใช้ปัญญาและศักยภาพของตนในการวิเคราะห์ วางแผน และจัดการสถานการณ์อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ความเชื่อมั่นในตนเอง กรอบความคิดแบบเติบโต ความฉลาดทางอารมณ์ และความรับผิดชอบต่อการตัดสินใจ ส่งผลให้บุคคลสามารถรับมือกับวิกฤต เช่น ค่าครองชีพที่สูงขึ้น การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และเทคโนโลยีผ่านการพัฒนาทักษะ การปรับพฤติกรรมการใช้ชีวิต และการสร้างความร่วมมือในชุมชน นอกจากนี้ การปรับตัวเชิงรุกยังช่วยเสริมสร้างความหวัง ความยืดหยุ่นทางจิตใจ และความสามารถในการสร้างนวัตกรรม อันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคมให้มีความมั่นคงและยั่งยืนท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของโลก

สัปปุริสธรรม 7 ประการ: พุทธิปัญญาเพื่อการจัดการวิกฤต

ในกระแสธารของความเปลี่ยนแปลงที่เชี่ยวกรากและเต็มไปด้วยความผันผวนทางเศรษฐกิจ หลักสัปปุริสธรรม 7 ประการ หรือธรรมของสัตบุรุษ ไม่ได้เป็นเพียงข้อปฏิบัติเพื่อความสงบทางจิตวิญญาณเท่านั้น แต่คือชุดของคุณธรรมและพุทธิปัญญาที่ออกแบบมาเพื่อให้บุคคลเป็นผู้รู้เท่าทันโลกและตนเองอย่างถ่องแท้ ๖สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2564, พระมหาแล ขำสุข, 2558) เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการปรับตัวเชิงรุกท่ามกลางวิกฤตค่าครองชีพ หลักธรรมแต่ละข้อจะแปรสภาพเป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ที่ลุ่มลึก ช่วยให้ปัจเจกบุคคลสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ วางแผน และลงมือปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเริ่มต้นปรับตัวเชิงรุกต้องอาศัย ธัมมัญญุตา หรือความเป็นผู้รู้จักเหตุ ซึ่งหมายถึงการเข้าใจในหลักการความจริง และกฎเกณฑ์ของสรรพสิ่ง ในมิติเศรษฐกิจร่วมสมัย ประชาชนต้องเป็นผู้มีความรู้รอบในเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดวิกฤต เช่น การทำความเข้าใจว่าความขัดแย้งเชิงภูมิรัฐศาสตร์ส่งผลต่อต้นทุนพลังงานและห่วงโซ่อุปทานอย่างไร การรู้เหตุที่แท้จริงจะช่วยลดความตื่นตระหนกที่ไร้ทิศทางและสร้างความพร้อมในการเผชิญหน้ากับความจริงอย่างมีสติ (ชัย สัญญาวิวัฒน์ และสัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2550, พระครูวิทิตพุทธาภิรักษ์, 2560) เมื่อเข้าใจเหตุแล้วย่อมต้องนำไปสู่ อัตถัญญุตา หรือความเป็นผู้รู้จักผล คือการรู้ความมุ่งหมายและคาดการณ์ผลกระทบที่จะตามมาจากเหตุการณ์นั้น ๆ เช่น หากวิเคราะห์ได้ว่าราคาน้ำมันจะทรงตัวในระดับสูงต่อเนื่อง ย่อมต้องประเมินได้ว่าจะส่งผลต่อค่าใช้จ่ายในครัวเรือนเพียงใด การรู้จักผลจึงเป็นเสมือนเข็มทิศในการตั้งเป้าหมายการปรับตัวที่สอดคล้องกับสถานการณ์จริง (พระมหาแล ขำสุข, 2558, พระปลัดชัยรัตน์ ปิยสีโล (เกตุสุวรรณ์), 2563)

หัวใจสำคัญของการปรับตัวเชิงรุกที่มั่นคงคือ อัตตัญญุตา หรือความเป็นผู้รู้จักตน การรู้จักฐานะ ภาวะ และขีดความสามารถของตนเองอย่างเที่ยงตรง ในภาวะวิกฤต การสำรวจสถานะทางการเงิน ภาระหนี้สิน และทักษะที่มีอยู่เดิมเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง (ออมมันนี่, 2568, รวดี พานิช และคณะ, 2569) การรู้จักตนจะช่วยให้บุคคลไม่ประเมินตนเองสูงหรือต่ำจนเกินไป นำไปสู่การวางแผนที่ตั้งอยู่บนรากฐานของความจริง ซึ่งเชื่อมโยงโดยตรงกับ มัตตัญญุตา หรือความเป็นผู้รู้จักประมาณ อันเป็นหัวใจของการบริหารจัดการทรัพยากร มัตตัญญุตาในที่นี้ไม่ได้หมายถึงการประหยัดอย่างฝืดเคือง แต่คือความพอดีและการใช้สอยอย่างชาญฉลาดเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและสมดุลกับฐานะภายใต้ข้อจำกัด นอกจากนี้ การขับเคลื่อนชีวิตเชิงรุกยังต้องอาศัย กาลัญญุตา หรือความเป็นผู้รู้จักกาล คือการรู้จักจังหวะเวลาที่เหมาะสมในการบริหาร

จัดการชีวิต ไม่ว่าจะเป็นเวลาของการออม การลงทุน หรือการแสวงหาความรู้เพื่อเปลี่ยนผ่านอาชีพ กาลัญญุตาช่วยให้ประชาชนสามารถเปลี่ยนเวลาว่างให้เป็นต้นทุนในการพัฒนาตนเอง และรู้ว่าเมื่อใดควรจะอดทนรอหรือเมื่อใดควรจะรุกคืบทางเศรษฐกิจ (พระมหาแล ขำสุข, 2558) ควบคู่ไปกับ ปริสัญญุตา หรือความเป็นผู้รู้จักชุมชน เพราะการปรับตัวในระดับบุคคลจะเข้มแข็งได้ต้องมีการเชื่อมโยงกับสังคม การเข้าใจบริบทของชุมชนช่วยให้เห็นช่องทางการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เช่น การรวมกลุ่มกันซื้อสินค้าหรือการสร้างเครือข่ายแบ่งปันทรัพยากรในระดับท้องถิ่น (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2559)

ท้ายที่สุดคือ ปุคคลัญญุตา หรือความเป็นผู้รู้จักบุคคล คือการรู้จักเลือกคบหาสมาคมและคัดกรองข้อมูลข่าวสาร ในยามที่สังคมเต็มไปด้วยข้อมูลลวงและความเสี่ยง การเลือกรับฟังคำแนะนำจากกัลยาณมิตรหรือผู้เชี่ยวชาญที่มีความจริงใจย่อมเป็นเกราะป้องกันความล้มเหลว ปุคคลัญญุตาจึงช่วยให้ประชาชนรู้จักเลือกต้นแบบ และหลีกเลี่ยงบุคคลที่จะชักนำไปในทางที่เสื่อมเสีย เมื่อนำสัปปุริสธรรมทั้ง 7 ประการมาบูรณาการเข้าด้วยกัน จึงไม่ใช่เพียงแค่การรักษาตัวรอด แต่เป็นการสร้าง "วุฒิภาวะทางปัญญา" ที่สามารถเปลี่ยนแรงกดดันจากวิกฤตให้กลายเป็นพลังแห่งการสร้างสรรค์และเติบโตได้อย่างยั่งยืนในโลกปัจจุบัน (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2564)

การบูรณาการธัมมัญญุตาและอัตถัญญุตาเพื่อการวิเคราะห์ทางเลือกเชิงกลยุทธ์

ในท่ามกลางสภาวะเศรษฐกิจร่วมสมัยที่เต็มไปด้วยความผันผวนและซับซ้อน การปรับตัวเชิงรุก (Proactive Adaptation) จะเกิดขึ้นไม่ได้เลยหากปราศจากการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณและการมองการณ์ไกลที่แม่นยำ กระบวนการนี้ต้องอาศัยกลไกทางปัญญาที่เข้มแข็งเพื่อเปลี่ยน "ข้อมูลดิบ" ให้กลายเป็น "ยุทธศาสตร์การดำเนินชีวิต" โดยมีหลักสัปปุริสธรรมสองประการแรกคือ ธัมมัญญุตา (การรู้จักเหตุ) และ อัตถัญญุตา (การรู้จักผล) เป็นฟันเฟืองสำคัญในการขับเคลื่อนพุทธิปัญญาเพื่อการบริหารจัดการวิกฤตอย่างเป็นระบบ

ธัมมัญญุตา ในบริบทของวิกฤตค่าครองชีพปัจจุบัน คือการที่ประชาชนต้องยกระดับความรอบรู้ทางการเงินและเศรษฐกิจ (Financial and Economic Literacy) ให้เท่าทันพลวัตของโลก การติดตามข่าวสารความขัดแย้งในภูมิภาคตะวันออกกลางอย่างสม่ำเสมอไม่ใช่เรื่องไกลตัวอีกต่อไป แต่เป็นการทำความเข้าใจว่าความผันผวนของราคาน้ำมันดิบเบรนท์หรือดูไบคือ "เหตุ" สำคัญที่จะส่งผ่านแรงกดดันมายังค่าครองชีพผ่านค่าไฟฟ้า ขนส่ง และราคาสินค้า

อุปโภคบริโภค เมื่อประชาชนเข้าใจหลักแห่งเหตุอย่างถ่องแท้ ย่อมสามารถวางแผนรับมือล่วงหน้าก่อนที่คลื่นกระทบจะมาถึงตัว การรู้เหตุช่วยลดอาการตื่นตระหนก (Panic) และเปลี่ยนมาเป็นการเตรียมความพร้อม (Preparedness) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการปรับตัวเชิงรุกที่เน้นการจัดการสภาพแวดล้อมด้วยความสามารถของตนเองมากกว่าการจำนนต่อโชคชะตา (ชัย สัญญาวิวัฒน์ และสัญญา สัญญาวิวัฒน์, 2550, อาลิสรา รัตนกุล, 2550)

ในขณะเดียวกัน อัตถัญญุตา ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือแหลมคมในการประเมินความเสี่ยงและกำหนดทิศทางของ "ผล" ที่จะตามมา ประชาชนที่มีอัตถัญญุตาจะสามารถคาดการณ์ฉากทัศน์ (Scenario) ในอนาคตได้ว่า หากสถานการณ์ความขัดแย้งในตะวันออกกลางขยายวงกว้างจนกระทบต่อเส้นทางขนส่งทางเรือหรือแหล่งผลิตก๊าซธรรมชาติ ผลกระทบในระยะยาวอาจลามไปถึงการขาดแคลนปัจจัยการผลิตที่สำคัญ เช่น ปุ๋ยและสารเคมีภัณฑ์ที่ประเทศไทยต้องนำเข้าจากพื้นที่ขัดแย้ง การรู้จักผลอย่างถ่องแท้เช่นนี้ช่วยให้ประชาชนเริ่มแสวงหาทางเลือกใหม่เชิงรุกอย่างทันท่วงที เช่น เกษตรกรอาจปรับเปลี่ยนมาใช้สารอินทรีย์ทดแทนปุ๋ยเคมีล่วงหน้าเพื่อลดต้นทุนและพึ่งพาตนเอง หรือพนักงานประจำอาจเริ่มพัฒนาทักษะในสายงานที่มีความยืดหยุ่นสูง (Resilience Skills) ต่อภาวะเศรษฐกิจที่เปราะบาง (ภูริตา เกิดปรางค์ และสวรยา ธรรมอภิพล, 2561, กฤตยา จรัสพรธัญญา, 2564)

ความสัมพันธ์เชิงพลวัตระหว่างธัมมัญญุตาและอัตถัญญุตาจึงเปรียบเสมือนการสร้าง "ระบบเตือนภัยล่วงหน้า" (Early Warning System) ให้กับชีวิต แทนที่จะดำเนินชีวิตอยู่อย่างตื่นตระหนกตามกระแสข่าว ประชาชนจะเปลี่ยนมาอยู่อย่าง "ตื่นรู้" ด้วยการนำข้อมูลจากโลกภายนอกมากลั่นกรองผ่านปัญญาเพื่อสร้างทางเลือกเชิงกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับบริบทของตนเอง กระบวนการบูรณาการนี้สอดคล้องกับหลัก โยนิโสมนสิการ หรือการรู้จักคิดอย่างถูกวิธีและมีระเบียบ ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการปรับตัวที่มีประสิทธิภาพที่สุดในพุทธวิธีและเป็นรากฐานของวุฒิภาวะทางปัญญาในสังคมร่วมสมัย (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2564)

นอกจากนี้ การวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ผ่านธัมมัญญุตาและอัตถัญญุตายังส่งผลต่อการสร้าง "ทรัพยากรทางจิตเชิงบวก" เมื่อบุคคลสามารถมองเห็นความเชื่อมโยงระหว่างเหตุและผลได้อย่างชัดเจน ความรู้สึกไร้อำนาจจัดการ (Helplessness) จะถูกแทนที่ด้วยความเชื่อมั่นในศักยภาพของตน (Self-Efficacy) การปรับตัวเชิงรุกจึงไม่ใช่เพียงเรื่องของการประหยัดหรือการหาอาชีพเสริม แต่เป็นเรื่องของการวางตำแหน่งแห่งที่ของตนเองในระบบเศรษฐกิจโลกได้อย่างสง่างาม บุคคลที่สามารถวิเคราะห์ทางเลือกเชิงกลยุทธ์ได้ดีมักจะเป็นผู้ที่สามารถคว้าโอกาสใน

วิกฤตได้เสมอ เช่น การมองเห็นช่องทางในการสร้างนวัตกรรมจากทรัพยากรท้องถิ่นในช่วงที่สินค้านำเข้ามีราคาสูง (อาลิสรา รัตนกุล, 2550, กฤตยา จรัสพรธัญญา, 2564)

ท้ายที่สุด การบูรณาการหลักธรรมทั้งสองประการนี้เข้ากับการดำเนินชีวิตเชิงรุก จึงเป็นการยืนยันถึงความเท่าทันโลกของพุทธปัญญา ที่ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงในคัมภีร์ แต่สามารถนำมาใช้เป็นเครื่องมือวิเคราะห์สถานการณ์โลกในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างลุ่มลึก ความเข้มแข็งของภาคประชาชนที่เกิดจากการ "รู้เหตุ-รู้ผล" จะกลายเป็นภูมิคุ้มกันระดับมหภาคที่ช่วยพยุงสังคมไทยให้ก้าวผ่านพายุเศรษฐกิจและความไม่แน่นอนของสถานการณ์โลกได้อย่างยั่งยืนและมั่นคง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2564, ภูริตา เกิดปรางค์ และสวรยา ธรรมอภิพล, 2561)

อัตตัญญุตาและมัตตัญญุตา: กลไกการสร้างภูมิคุ้มกันทางการเงินและพฤติกรรมการบริโภค

เมื่อวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกแล้ว ขั้นตอนต่อมาของการปรับตัวเชิงรุกคือการสำรวจทรัพยากรภายใน อัตตัญญุตาในภาวะวิกฤตค่าครองชีพหมายถึงการทำบัญชีรายรับรายจ่ายอย่างละเอียดเพื่อหาจุดอ่อนของโครงสร้างการเงินส่วนบุคคล ประชาชนต้องรู้จักตนเองว่ามีหนี้สินประเภทใดบ้าง มีสภาพคล่องเพียงพอสำหรับการใช้ชีวิตอย่างน้อยหกเดือนหากเกิดสถานการณ์ฉุกเฉินหรือไม่ การรู้จักตน (อัตตัญญุตา) ยังรวมไปถึงการตระหนักถึงความสามารถและขีดจำกัดของร่างกายและจิตใจ เพื่อไม่ให้การเร่งทำงานหารายได้เสริมนำไปสู่ปัญหาสุขภาพซึ่งจะเป็นต้นทุนในอนาคต

มัตตัญญุตาคือเครื่องมือในการบริหารจัดการทรัพยากรที่ทรงพลังที่สุด ในยุคที่สินค้าราคาแพง การรู้จักประมาณในการบริโภคไม่ใช่เพียงแค่การลดการใช้จ่าย แต่คือการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปสู่การบริโภคที่เน้นคุณค่ามากกว่ามูลค่า ตัวอย่างเชิงรุกของมัตตัญญุตาคือการปรับโครงสร้างการกินอยู่ เช่น การหันมาทำอาหารทานเองเพื่อลดต้นทุนและเพิ่มคุณภาพทางโภชนาการ หรือการวางแผนการเดินทางอย่างเป็นระบบเพื่อลดการใช้น้ำมัน มัตตัญญุตาจึงเป็นกลไกที่สร้างความสมดุลระหว่างความต้องการและรายได้ ทำให้บุคคลไม่ตกเป็นทาสของโฆษณาและกระแสนิยมที่กระตุ้นให้เกิดหนี้สินในช่วงวิกฤต [พระครูวิบูลธรรมวรคุณ, 2564] การบูรณาการระหว่างอัตตัญญุตาและมัตตัญญุตาช่วยสร้าง "ภูมิคุ้มกัน" ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง บุคคลที่รู้ว่าตนเองมีกำลังเท่าใด (อัตตัญญุตา) และใช้สอยอย่างพอดีกับกำลัง

นั้น (มัตตัญญุตา) ย่อมสามารถประคองตนให้อยู่รอดได้แม้ในสภาวะที่เศรษฐกิจถดถอย ยิ่งไปกว่านั้น การรู้จักประมาณยังช่วยให้มี "เหลือ" สำหรับการแบ่งปันและสะสมทุนเพื่อสร้างโอกาสใหม่ในอนาคต

กาลัญญุตา ปริสัญญุตา และปุคคลัญญุตา: การสร้างความเข้มแข็งผ่านเครือข่ายและเวลา

ในมิติของการปรับตัวเชิงรุกเชิงสังคม หลักธรรมสามประการสุดท้ายของสัปปุริสธรรมทำหน้าที่เป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการบริหารจัดการทรัพยากรภายนอกและกาลเวลา โดยเริ่มจาก กาลัญญุตา หรือการรู้จักกาล ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวกำหนดจังหวะการดำเนินชีวิตอย่างมีกลยุทธ์ ท่ามกลางวิกฤตค่าครองชีพที่พุ่งสูงขึ้นจากปัจจัยภายนอก เช่น ความขัดแย้งเชิงภูมิรัฐศาสตร์ในตะวันออกกลาง ประชาชนที่รู้จักกาลจะตระหนักว่าช่วงเวลานี้คือระยะแห่งการประหยัดและสะสมพุทธิปัญญา ไม่ใช่เวลาสำหรับการลงทุนที่มีความเสี่ยงสูงโดยปราศจากข้อมูลที่รอบด้าน การรู้จักกาลยังครอบคลุมไปถึงการบริหารเวลาอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อการพัฒนาตนเอง (Self-Development) เช่น การเรียนรู้ทักษะดิจิทัลหรือภาษาต่างประเทศ เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับตนเองในตลาดแรงงานที่มีการแข่งขันสูง การบริหารเวลาอย่างชาญฉลาดจึงเป็นจุดเริ่มของการเปลี่ยนผ่านจากบุคลิกภาพเชิงรับที่รอคอยโชคชะตา ไปสู่บุคลิกภาพเชิงรุกที่กำหนดอนาคตด้วยตนเอง (ถวิล อรัญเวศ, 2560)

เมื่อพิจารณาในระดับกลุ่มคน ปริสัญญุตา หรือความรู้จักชุมชน มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการสร้าง "ทุนทางสังคม" (Social Capital) เพื่อเป็นข่ายใยรองรับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจ ประชาชนที่รู้จักบริบทของชุมชนจะสามารถรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างอำนาจต่อรองและแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่าย เช่น การจัดตั้งสหกรณ์อุปโภคบริโภคในระดับหมู่บ้าน การสร้างระบบตลาดนัดสีเขียวเพื่อแลกเปลี่ยนผลผลิตโดยตรง หรือการทำเกษตรแบ่งปันพื้นที่ซึ่งช่วยลดการพึ่งพาพ่อค้าคนกลาง ปริสัญญุตาจึงช่วยให้ปัจเจกบุคคลในสังคมไม่รู้สึกโดดเดี่ยวท่ามกลางปัญหา แต่สามารถดึงศักยภาพของส่วนรวมมาเกื้อกูลกัน ซึ่งเป็นการลดภาระค่าครองชีพที่มีประสิทธิภาพสูงและยั่งยืนกว่าการดิ้นรนเพียงลำพัง (รวดี พานิช และคณะ, 2569)

ประการสุดท้าย ปุคคลัญญุตา หรือความรู้จักบุคคล ทำหน้าที่เป็นเกราะป้องกันและเข็มทิศในการเลือกปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น ท่ามกลางวิกฤตที่ผู้คนเกิดความหวั่นไหว มักจะมีกลุ่มผู้ฉวยโอกาสสร้างข่าวลือหรือชักชวนให้ลงทุนในธุรกิจที่ไม่โปร่งใส เช่น แชร์ลูกโซ่หรือการเก็ง

กำไรที่เกินจริง ประชาชนที่มีปุคคลัญญตาจะสามารถแยกแยะและคัดกรอง "กัลยาณมิตร" ออกจากผู้ที่มุ่งแสวงหาผลประโยชน์ การรู้จักเลือกรับฟังคำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญด้านการเงินที่มีจริยธรรม หรือเรียนรู้จากบุคคลที่ประสบความสำเร็จในการปรับตัวเชิงรุก จะกลายเป็นทางลัดในการแก้ปัญหาที่ชาญฉลาดและปลอดภัย (ถวิล อรัญเวศ, 2560)

โดยสรุป การบูรณาการกาลัญญตา ปริสัญญตา และปุคคลัญญตา เข้าด้วยกัน จึงเป็นการสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางสังคมและปัญญาที่เข้มแข็ง ช่วยให้บุคคลสามารถยืนหยัดอยู่บนความถูกต้อง ถูกที่ และถูกเวลา ท่ามกลางกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคมร่วมสมัยได้อย่างมั่นคง

วิเคราะห์เจาะลึก: ผลกระทบต่อแรงงานและแนวทางการใช้สัปปุริสธรรมในอาชีพ

วิกฤตจากตะวันออกกลางไม่ได้กระทบเพียงแค่ราคาน้ำมัน แต่ยังส่งผลต่อภาคแรงงานไทยอย่างรุนแรง โดยเฉพาะแรงงานที่ทำงานในอิสราเอลและแรงงานในอุตสาหกรรมการส่งออก การปรับตัวเชิงรุกในมิตินี้ต้องอาศัยหลักสัปปุริสธรรมในการตัดสินใจ อัตตัญญตาต้องทำให้แรงงานตระหนักว่า ทักษะเดิมของตนอาจไม่เพียงพอในโลกที่ความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์สร้างความไม่แน่นอนให้กับตลาดงานเดิม แรงงานที่มีการปรับตัวเชิงรุกจะนำหลักกาลัญญตามาใช้เพื่อรีบพัฒนาทักษะใหม่ (ทักษะใหม่หรือการยกระดับทักษะ) ในช่วงที่งานเดิมยังมั่นคงอยู่ เพื่อสร้างทางเลือกให้กับชีวิต

นอกจากนี้ การประยุกต์ธัมมัญญตาช่วยให้ผู้ประกอบอาชีพอิสระและเอสเอ็มอีเข้าใจโครงสร้างต้นทุนที่แท้จริง เมื่อเห็น “เหตุ” ว่าต้นทุนวัตถุดิบจะพุ่งสูงขึ้นตามราคาน้ำมันและค่าระวางเรือ การรู้จักผล (อัตถัญญตา) จะนำไปสู่การปรับเปลี่ยนโมเดลธุรกิจเชิงรุก เช่น การหันมาใช้ทรัพยากรภายในท้องถิ่นแทนการนำเข้า หรือการนำนวัตกรรมพลังงานสะอาดมาใช้เพื่อลดการพึ่งพาน้ำมันในระยะยาว การปรับตัวเชิงรุกเช่นนี้ไม่เพียงแต่จะช่วยให้อยู่รอดในช่วงวิกฤต แต่ยังเป็นการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืน

พฤติกรรมเชิงรุกในอาชีพยังรวมไปถึงการแสวงหาความงอกงามในงาน (ความก้าวหน้าในงาน) บุคคลที่มีความงอกงามในงานจะรับรู้ถึงพลังชีวิตและการเรียนรู้ ซึ่งเป็นปัจจัยผลักดันให้เกิดความสามารถในการปรับตัว เมื่อบุคคลมีสัปปุริสธรรมเป็นเครื่องนำทาง ย่อมทำงานด้วยสติและความรับผิดชอบ (อัตตัญญตา) รู้จักจัดสรรเวลาในการทำงานและพักผ่อน (กาลัญญตา) และสามารถอยู่ร่วมกับเพื่อนร่วมงานที่มีความแตกต่างได้อย่างราบรื่น (ปุคคลัญญตา) ส่งผลให้

ประสิทธิภาพการทำงานสูงขึ้นและมีความมั่นคงในอาชีพท่ามกลางวิกฤต

กลไกการประยุกต์หลักสัปปุริสธรรมเพื่อแก้ปัญหาหนี้สินในภาวะค่าครองชีพสูง

ปัญหาหนี้สินครัวเรือนเป็นระเบิดเวลาที่มักจะปะทุขึ้นในช่วงที่ค่าครองชีพพุ่งสูง ประชาชนที่มีการปรับตัวเชิงรุกจะต้องนำหลักสัปปุริสธรรมมาใช้บริหารจัดการหนี้อย่างเร่งด่วน การรู้จักเหตุ (ธัมมัญญุตา) ของการเป็นหนี้ช่วยให้บุคคลสามารถแก้ปัญหาที่ต้นตอ เช่น หากหนี้เกิดจากการใช้จ่ายเกินตัวเพราะขาดมัตตัญญุตา ก็ต้องเริ่มจากการปรับพฤติกรรมการบริโภค หากหนี้เกิดจากเหตุสุดวิสัยทางเศรษฐกิจ ก็ต้องใช้ปัญญาในการเจรจากับเจ้าหนี้เชิงรุก (ปุคคลัญญุตา) เพื่อปรับโครงสร้างหนี้ก่อนที่จะกลายเป็นหนี้เสีย

หลักอัตถัญญุตาช่วยให้บุคคลเห็นความสำคัญของการออมเงินฉุกเฉิน ผลของการไม่มีเงินออมในช่วงที่สินค้าแพงจะนำไปสู่การกู้นอกระบบซึ่งมีอัตราดอกเบี้ยมหาศาล ประชาชนที่มีการปรับตัวเชิงรุกจึงต้องเริ่มรู้จักประมาณ (มัตตัญญุตา) เพื่อให้มีเงินเหลือเก็บอย่างสม่ำเสมอ การประยุกต์ใช้หลักธรรมเหล่านี้ในการบริหารการเงินส่วนบุคคลจะช่วยสร้างเสถียรภาพทางจิตใจ ทำให้บุคคลมี "สติ" ในการแก้ปัญหามากกว่าการใช้ "อารมณ์" หรือความท้อแท้ นอกจากนี้ การรู้จักชุมชน (ปริสัญญุตา) ยังเป็นช่องทางในการแก้ปัญหาหนี้สินผ่านกลุ่มออมทรัพย์หรือกองทุนสวัสดิการชุมชน การที่สมาชิกในชุมชนรู้สถานะของกันและกันและคอยเป็นกัลยาณมิตรในการเตือนสติเกี่ยวกับการใช้จ่าย จะช่วยลดแนวโน้มการเกิดหนี้สินใหม่ที่ไม่จำเป็น การบริหารจัดการหนี้ตามแนวพุทธวิธีจึงเป็นการสร้างความเป็นธรรมและความสงบสุขให้กับทั้งตนเองและสังคมรอบข้าง

บทวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างสัปปุริสธรรมกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างยั่งยืน

วิกฤตค่าครองชีพที่เกิดจากผลกระทบความขัดแย้งในตะวันออกกลางเป็นเพียงบททดสอบหนึ่งของความยืดหยุ่นในสังคมไทย การประยุกต์หลักสัปปุริสธรรมเจ็ดประการไม่ใช่มาตรการชั่วคราว แต่เป็นการสร้างวัฒนธรรมการดำรงชีวิตแบบใหม่ที่เน้นการพึ่งพาตนเองและปัญญา เมื่อประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศมีความรู้เท่าทันเหตุและผล (ธัมมัญญุตา-อัตถัญญุตา) รู้จักประมาณในการใช้ทรัพยากร (มัตตัญญุตา) และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม (ปริสัญญุตา) เศรษฐกิจฐานรากของประเทศจะมีความเข้มแข็งและมีภูมิคุ้มกันต่อแรงช็อกภายนอกได้ดีขึ้น

อย่างมีนัยสำคัญ

การปรับตัวเชิงรุกที่ตั้งอยู่บนสัปปุริสธรรมยังส่งผลดีต่อมิติด้านสิ่งแวดล้อม พฤติกรรมการบริโภคที่รู้จักประมาณ (มัตตัญญุตา) นำไปสู่การลดขยะและการใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นการช่วยลดภาระค่าไฟและน้ำมันในระดับครัวเรือนไปพร้อมกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ ในระยะยาว การปรับตัวเชิงรุกด้วยพุทธวิธีนี้จะเป็นฟันเฟืองสำคัญในการขับเคลื่อนประเทศไทยไปสู่เศรษฐกิจสีเขียวและสังคมที่ยั่งยืน ซึ่งมีความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับสากล

ความท้าทายสำคัญคือการทำให้ประชาชนเข้าถึงและเข้าใจหลักธรรมเหล่านี้ในรูปแบบที่ปฏิบัติได้จริง การนำหลักสัปปุริสธรรมมาสื่อสารผ่านภาษาที่ทันสมัยและใช้กรณีศึกษาจากสถานการณ์ปัจจุบัน เช่น ความตึงเครียดในตะวันออกกลาง จะช่วยให้เยาวชนและคนรุ่นใหม่เห็นคุณค่าของปัญญาพุทธธรรมในฐานะเครื่องมือการจัดการชีวิตที่ทันสมัย การส่งเสริมให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชุมชน (ปริสัญญุตา) เกี่ยวกับวิธีการปรับตัวเชิงรุกที่ประสบความสำเร็จจะเป็นการขยายผลของสัปปุริสธรรมจากระดับบุคคลไปสู่ระดับนโยบายสาธารณะได้อย่างเป็นรูปธรรม (ชนะพงษ์ กล้ากสิกิจ, 2562, พระปลัดชัยรัตน์ ปิยสีโล (เกตุสุวรรณ์), 2563)

สรุป

การปรับตัวในสังคมร่วมสมัยไม่ได้หมายถึงการยอมรับหรือโอนอ่อนต่อการเปลี่ยนแปลงเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการเชิงรุกที่ใช้ความรู้ ความสามารถ และการวางแผนเพื่อจัดการกับความไม่แน่นอนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจและค่าครองชีพที่สูงขึ้น การปรับตัวเชิงรุกช่วยให้บุคคลสามารถวิเคราะห์สถานการณ์ คาดการณ์ผลกระทบ พัฒนาทักษะ ปรับพฤติกรรมการใช้ชีวิต และสร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อเพิ่มศักยภาพในการดำรงชีวิต ทั้งนี้ หลักสัปปุริสธรรม 7 สามารถประยุกต์ใช้เป็นกรอบคิดในการเสริมสร้างการปรับตัวเชิงรุกได้อย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การรู้เหตุ รู้ผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน และรู้จักบุคคล ซึ่งช่วยให้ประชาชนตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผล ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า เลือกแนวทางดำเนินชีวิตที่เหมาะสม และสร้างภูมิคุ้มกันต่อความผันผวนทางเศรษฐกิจและสังคม การบูรณาการหลักธรรมดังกล่าวจึงเป็นการพัฒนาทั้งปัญญา คุณธรรม และศักยภาพในการพึ่งพาตนเอง เปลี่ยนจากการรอรับความช่วยเหลือไปสู่การจัดการชีวิตด้วยความรับผิดชอบและวิสัยทัศน์ นำไปสู่ความมั่นคงของครอบครัว ชุมชน และประเทศ พร้อมทั้งสร้าง

ความยั่งยืนในการดำรงชีวิตท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลกในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

กฤตยา จรัสพรธัญญา. (2564). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำแบบเสริมอำนาจกับความสามารถในการปรับตัวด้านอาชีพ โดยมีความงอกงามในงานเป็นตัวแปรส่งผ่าน. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จันทร์เพ็ญ สันตวาจา และคณะ. (2556). การปรับตัวตามทฤษฎีของรอย. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

ชนะพงษ์ กล้ากสิกิจ. (2562). การประยุกต์หลักสัปปุริสธรรม 7 กับการบริหารงานสมัยใหม่. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2(1), 98.

ชัย สัญญาวิวัฒน์ และสัญญา สัญญาวิวัฒน์. (2550). หลักธรรมเพื่อการดำเนินชีวิต. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระครูวิทิตพุทธาภิรักษ์. (2560). กลยุทธ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ไทยในสังคมปัจจุบัน .ใน รายงานผลการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2559). พุทธวิธีในการบริหาร. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2543). พุทธวิธีในการสอน (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระปลัดชัยรัตน์ ปิยสีโล (เกตุสุวรรณ์). (2563). สัปปุริสธรรม 7: การบริหารงานบุคคล. วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์, 9(3), 196–208.

พระมหาแล ขำสุข. (2558). การมีส่วนร่วมของพระสังฆาธิการในการจัดการงบประมาณวัด. ในรายงานผลการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ภูริตา เกิดปรางค์ และสวรยา ธรรมอภิพล. (2561). การปรับตัวเชิงรุกของเกษตรกรสวนส้มโอจังหวัดนครปฐม. วารสารการจัดการและการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี , 4(2), 21-43.

รวดี พานิช และคณะ. (2569). แนวทางการส่งเสริมพฤติกรรมทางการเงินเชิงบวกเพื่อเสริมสร้างสุขภาวะทางการเงินของพนักงานชนชั้นกลางไทยวัยใกล้เกษียณ. วารสารพฤติกรรมศาสตร์, 21(1), 30–44.

วิจัยกรุงศรี. (2569, 16 มีนาคม). วิเคราะห์ผลกระทบจากความตึงเครียดในตะวันออกกลาง. กรุงเทพมหานคร: ธนาคารกรุงศรีอยุธยา.

ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและธุรกิจ (เอสซีบี อีไอซี). (2569, 7 มีนาคม). ฉากทัศน์สงครามตะวันออกกลาง หากลามระดับภูมิภาค. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและธุรกิจ.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2564). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 43). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อิทธิพลของภาพลักษณ์ตราสินค้าและการตลาดเชิงประสบการณ์ที่มีความสัมพันธ์ต่อการกลับมาซื้อซ้ำของสินค้าประเภทเสื้อผ้าแฟชั่นในแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ*

THE INFLUENCE OF BRAND IMAGE AND EXPERIENTIAL MARKETING TOWARDS REPEAT PURCHASE OF FASHION APPAREL VIA E-COMMERCE PLATFORMS

ศิวกร วิชิวานิเวศน์[1] และ วรพจน์ ศิริชาลีชัย[2]

Sivakorn Vichivanives[1] and Worapoj Sirichareechai[2]

[1-2]คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธนบุรี

[1-2]Faculty of Business Administration Rangsit University, Bangkok, Thailand

Corresponding author E-mail: amonws@gmail.com

วันที่รับบทความ : 13 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 25 มิถุนายน 2569; วันตอบรับบทความ : 27 มิถุนายน 2569

Received 13 June 2026; Revised 25 June 2026; Accepted 27 June 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกัน ที่ส่งผลต่อการกลับมาซื้อซ้ำสินค้าประเภทเสื้อผ้าแฟชั่นในแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ 2) เปรียบเทียบพฤติกรรมการซื้อที่แตกต่างกัน ที่ส่งผลต่อการกลับมาซื้อซ้ำสินค้าประเภทเสื้อผ้าแฟชั่นในแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ 3) ศึกษาอิทธิพลของภาพลักษณ์ตราสินค้า ที่ส่งผลต่อการกลับมาซื้อซ้ำสินค้าประเภทเสื้อผ้าแฟชั่นในแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ และ 4) ศึกษาอิทธิพลของการตลาดเชิงประสบการณ์ ที่ส่งผลต่อการกลับมาซื้อซ้ำสินค้าประเภทเสื้อผ้าแฟชั่นใน

Citation:

*ศิวกร วิชิวานิเวศน์ และ วรพจน์ ศิริชาลีชัย. (2569). อิทธิพลของภาพลักษณ์ตราสินค้าและการตลาดเชิงประสบการณ์ที่มีความสัมพันธ์ต่อการกลับมาซื้อซ้ำของสินค้าประเภทเสื้อผ้าแฟชั่นในแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 345-362.

Sivakorn Vichivanives and Worapoj Sirichareechai. (2026). The Influence Of Brand Image And Experiential Marketing Towards Repeat Purchase Of Fashion Apparel Via E-Commerce Platforms. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 345-362.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

แพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามออนไลน์จากกลุ่มตัวอย่างพนักงานออฟฟิศเจเนอเรชันวายอายุ 30–45 ปี ที่มีประสบการณ์ซื้อสินค้าแฟชั่นออนไลน์มากกว่า 1 ครั้งในรอบ 6 เดือน จำนวน 400 คน โดยใช้วิธีเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงร่วมกับการจัดสรรโควตา สถิติที่ใช้ประกอบด้วยสถิติเชิงพรรณนา t-test F-test และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย พบว่าปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านเพศและรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกันส่งผลต่อการกลับมาซื้อซ้ำแตกต่างกัน ส่วนด้านอายุ ระดับการศึกษา และอาชีพส่งผลไม่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 พฤติกรรมการซื้อที่แตกต่างกันในด้านความถี่ แพลตฟอร์ม ช่วงเวลา ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครั้ง และช่องทางที่มีอิทธิพลส่งผลต่อการกลับมาซื้อซ้ำแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ปัจจัยภาพลักษณ์ตราสินค้าทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ความโดดเด่น ประสิทธิภาพ จินตภาพ การตัดสิน ความรู้สึก และความผูกพัน มีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการกลับมาซื้อซ้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับการตลาดเชิงประสบการณ์พบว่าด้านประสาทสัมผัส ด้านความรู้สึก ด้านความคิด และด้านการกระทำมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการกลับมาซื้อซ้ำ ส่วนด้านความเชื่อมโยงไม่มีความสัมพันธ์ ผลค้นพบนี้เป็นประโยชน์สำหรับผู้ประกอบการอีคอมเมิร์ซในการวางกลยุทธ์การตลาดเชิงประสบการณ์และสร้างภาพลักษณ์แบรนด์เพื่อกระตุ้นการซื้อซ้ำในกลุ่มพนักงานออฟฟิศรุ่นใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: ภาพลักษณ์ตราสินค้า, การตลาดเชิงประสบการณ์, การกลับมาซื้อซ้ำ, เสื้อผ้าแฟชั่น, แพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ

Abstract

This quantitative research are: 1) to compare the repeat purchase behavior of fashion apparel via e-commerce platforms among consumers with different demographic profiles. 2) to compare the repeat purchase behavior of fashion apparel via e-commerce platforms among consumers with different purchasing behaviors. 3) to analyze the influence of brand image on the repeat purchase behavior of fashion apparel via e-commerce platforms. And, 4) to analyze the influence of experiential marketing on the repeat purchase behavior of fashion apparel via e-commerce platforms. Data were collected via online

questionnaires from 400 Generation Y office workers aged 30–45 who had purchased fashion clothing online more than once in the past six months, using purposive and quota sampling methods. Descriptive statistics, t-test, F-test and multiple regression analysis were used for data analysis. The results indicated that differences in gender and average monthly income significantly affected repeat purchases, while age, education level, and occupation showed no significant differences at the 0.05 level. Variations in purchasing behaviors specifically frequency, platform, time, average spending, and influential channels significantly influenced repeat purchases. All six dimensions of brand image, including brand salience, performance, imagery, judgments, feelings, and resonance, were significantly associated with repeat purchases. Regarding experimental marketing, the sense, feel, think, and act dimensions significantly driven repeat purchases, while the related dimension showed no significant association. These findings offer practical guidelines for e-commerce entrepreneurs to design experimental marketing strategies and strengthen brand images to effectively stimulate repeat purchases among young professional consumers.

Keywords: Brand Image, Experiential Marketing, Repeat Purchase, Fashion Clothing, E-commerce Platform

บทนำ

อุตสาหกรรมพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-commerce) ขยายตัวอย่างต่อเนื่องและเป็นโครงสร้างพื้นฐานสำคัญของเศรษฐกิจดิจิทัล (McKinsey & Company, 2022; สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2567) การเติบโตนี้ส่งผลบวกโดยตรงต่อตลาดเสื้อผ้าแฟชั่น ซึ่งเป็นกลุ่มสินค้าที่มีมูลค่าการตลาดสูงและมีการตัดสินใจซื้อรวดเร็ว (กระทรวงพาณิชย์, 2568) ผู้ประกอบการเผชิญการแข่งขันที่รุนแรงจากสินค้าข้ามพรมแดนราคาต่ำจึงต้องใช้กลยุทธ์กระตุ้นการกลับมาซื้อซ้ำ (Repeat Purchase) เพื่อรักษาฐานลูกค้าเดิมและลดต้นทุนการตลาด (Schiffman, L. G., & Wisenblit, J, 2019) อุปสรรคสำคัญของการค้าเสื้อผ้าออนไลน์คือความ

จับต้องไม่ได้ (Intangibility) ของสินค้าซึ่งทำให้ผู้บริโภครับรู้ถึงความเสี่ยงสูงจากการไม่สามารถทดลองสวมใส่จริงและนำไปสู่การเปลี่ยนแบรนด์ได้ง่าย (Kotler, P., & Keller, K. L, 2021)

พนักงานออฟฟิศเจเนอเรชันวายอายุระหว่าง 30–45 ปี เป็นประชากรกลุ่มเป้าหมายที่มีรายได้ประจำและมีอำนาจการซื้อสูงในระบบเศรษฐกิจดิจิทัล รูปแบบการทำงานที่ปรับเปลี่ยนสู่การทำงานแบบผสมผสาน (Hybrid Working) ส่งผลให้ประชากรกลุ่มนี้มีความต้องการเสื้อผ้าแฟชั่นที่เน้นความคล่องตัว สวมใส่สบาย แต่ยังคงความสุภาพและสะท้อนภาพลักษณ์ที่เป็นมืออาชีพ พนักงานออฟฟิศใช้เสื้อผ้าเป็นเครื่องมือในการจัดการความประทับใจและแสดงออกถึงตัวตนในสังคมการทำงาน ประชากรกลุ่มนี้มีข้อจำกัดด้านเวลาและเกิดสภาวะความเครียดจากการทำงานจึงนิยมใช้การซื้อสินค้าออนไลน์เป็นเครื่องมือผ่อนคลายความเครียด พฤติกรรมดังกล่าวส่งผลให้ผู้บริโภคกลุ่มนี้มีความคาดหวังต่อประสบการณ์ดิจิทัลและกระบวนการคัดกรองข้อมูลตราสินค้าที่ซับซ้อน

งานวิจัยในอดีตมักศึกษาแยกส่วนหรือมุ่งเน้นเพียงมิติด้านคุณภาพระบบเทคโนโลยีและการจัดโปรโมชันลดราคาในระยะสั้นซึ่งไม่สามารถลดความเสี่ยงจากความจับต้องไม่ได้ของสินค้าได้อย่างยั่งยืน ผู้วิจัยบูรณาการแนวคิดพีระมิดคุณค่าตราสินค้า (CBBE) 6 องค์ประกอบของ Kotler, P., et al. (2016) ร่วมกับการตลาดเชิงประสบการณ์ 5 ด้านของ Schiffman, L. G., & Wisenblit, J (2019) เพื่อศึกษาอิทธิพลที่มีต่อการกลับมาซื้อซ้ำ การวิจัยเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่างพนักงานออฟฟิศเจเนอเรชันวายจำนวน 400 คน ทั่วประเทศไทย จะช่วยเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการด้านพฤติกรรมผู้บริโภคออนไลน์ ผลการวิจัยเป็นประโยชน์เชิงประยุกต์ให้ผู้ประกอบการอีคอมเมิร์ซนำไปใช้ออกแบบเส้นทางการซื้อ วางแผนกลยุทธ์การสื่อสารแบรนด์และสร้างประสบการณ์ดิจิทัลเพื่อรักษาฐานลูกค้าอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกัน ที่ส่งผลต่อการกลับมาซื้อซ้ำสินค้าประเภทเสื้อผ้าแฟชั่นในแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ

2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการซื้อที่แตกต่างกัน ที่ส่งผลต่อการกลับมาซื้อซ้ำสินค้าประเภทเสื้อผ้าแฟชั่นในแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ

3. เพื่อศึกษาอิทธิพลของภาพลักษณ์ตราสินค้า ที่ส่งผลต่อการกลับมาซื้อซ้ำสินค้าประเภทเสื้อผ้าแฟชั่นในแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ

4. เพื่อศึกษาอิทธิพลของการตลาดเชิงประสบการณ์ ที่ส่งผลต่อการกลับมาซื้อซ้ำสินค้าประเภทเสื้อผ้าแฟชั่นในแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ

สมมติฐานการวิจัย

1. ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ ของผู้บริโภคที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการกลับมาซื้อซ้ำของสินค้าประเภทเสื้อผ้าแฟชั่นในแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซที่แตกต่างกัน

2. พฤติกรรมการซื้อที่แตกต่างกัน ได้แก่ ความถี่ในการสั่งซื้อ, แพลตฟอร์มที่นิยมเลือกใช้บริการ, ช่วงเวลาที่นิยมสั่งซื้อสินค้า, ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครั้ง และช่องทางที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อ ส่งผลต่อการกลับมาซื้อซ้ำของสินค้าประเภทเสื้อผ้าแฟชั่นในแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซที่แตกต่างกัน

3. ภาพลักษณ์ของตราสินค้า ได้แก่ ความโดดเด่นของตราสินค้า ประสิทธิภาพของตราสินค้า จินตภาพของตราสินค้า การตัดสินตราสินค้า ความรู้สึกต่อตราสินค้า และความผูกพันที่มีต่อตราสินค้า มีความสัมพันธ์ต่อการกลับมาซื้อซ้ำของสินค้าประเภทเสื้อผ้าแฟชั่นในแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ

4. การตลาดเชิงประสบการณ์ประกอบด้วย ด้านประสาทสัมผัส ด้านความรู้สึก ด้านความคิด ด้านการกระทำ ด้านความเชื่อมโยง มีความสัมพันธ์ต่อการกลับมาซื้อซ้ำของสินค้าประเภทเสื้อผ้าแฟชั่นในแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ (Demographics)

ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ประยุกต์ใช้แนวคิดของ สุคนธ์ ประสิทธิ์วัฒนเสรี (2558) ซึ่งประกอบด้วย ตัวแปรเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ปัจจัยเหล่านี้เป็นเกณฑ์พื้นฐานในการแบ่งส่วนตลาดที่กำหนดลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจของบุคคล ความแตกต่างเชิงโครงสร้างประชากรศาสตร์ส่งผลให้ผู้บริโภคมีสภาพแวดล้อม ค่านิยม และข้อจำกัดทางการเงินที่ต่างกัน ซึ่งหล่อหลอมให้เกิดกระบวนการรับรู้และเงื่อนไขในการเลือกกลับมาซื้อซ้ำสินค้าแฟชั่นออนไลน์ที่แตกต่างกันอย่างเป็นระบบ

2. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการซื้อสินค้าออนไลน์

การวิเคราะห์พฤติกรรมการซื้อออนไลน์ประยุกต์ใช้ทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภคและโมเดล 6W1H ของ Kotler, P., & Keller, K. L (2021) แนวคิดนี้มุ่งทำความเข้าใจจุดสัมผัสบริการและวิถีชีวิตดิจิทัลของกลุ่มเป้าหมายผ่านตัวแปรเชิงประจักษ์ 5 ด้าน ประกอบด้วย ความถี่ในการสั่งซื้อต่อเดือน แพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซที่นิยมเลือกใช้ ช่วงเวลาที่นิยมสั่งซื้อสินค้า ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยในการสั่งซื้อต่อครั้ง และช่องทางสื่อออนไลน์ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อ ข้อมูลพฤติกรรมเหล่านี้สะท้อนถึงการเปิดรับสิ่งเร้าทางการตลาดและรูปแบบการจัดสรรเวลาของตัวผู้บริโภค

3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับภาพลักษณ์ตราสินค้า

ภาพลักษณ์ตราสินค้าประยุกต์ใช้ทฤษฎีคุณค่าตราสินค้าที่สร้างขึ้นโดยผู้บริโภค (Customer-Based Brand Equity: CBBE) โครงสร้างโมเดลใช้การประเมินผ่านองค์ประกอบพีระมิด 6 ด้าน ได้แก่ ความโดดเด่นของตราสินค้า ประสิทธิภาพของตราสินค้า จินตภาพของตราสินค้า การตัดสินตราสินค้า ความรู้สึกต่อตราสินค้า และความผูกพันที่มีต่อตราสินค้า คุณค่าเชิงนามธรรมที่ผู้บริโภครับรู้ผ่านภาพลักษณ์ตราสินค้าทำหน้าที่เป็นกลไกหลักในการสร้างความมั่นใจ คัดกรองข้อมูล และช่วยลดความเสี่ยงที่รับรู้ได้จากการที่ไม่สามารถมองเห็นหรือสัมผัสตัวสินค้าเสื้อผ้าจริงบนแพลตฟอร์มออนไลน์ (ณัฐณา เสรีวัฒนา, 2563)

4. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการตลาดเชิงประสบการณ์

การตลาดเชิงประสบการณ์ประยุกต์ใช้แนวคิดโมเดลประสบการณ์เชิงกลยุทธ์ (Strategic Experiential Modules: SEMs) ซึ่งอธิบายการออกแบบปฏิสัมพันธ์ระหว่างแบรนด์กับผู้บริโภคผ่านมิติทางจิตวิทยา 5 ด้าน ได้แก่ ด้านประสาทสัมผัส ด้านความรู้สึก ด้านความคิด ด้านการกระทำ และด้านความเชื่อมโยง แนวคิดนี้มุ่งเน้นการสร้างคุณค่าและองค์ประกอบสภาพแวดล้อมบนระบบดิจิทัลเพื่อให้ผู้บริโภคเกิดอารมณ์ร่วม ความพึงพอใจ และเกิดการจดจำประสบการณ์เชิงบวกในทุกจุดสัมผัสบริการของแพลตฟอร์ม (Schiffman, L. G., & Wisenblit, J, 2019)

5. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการกลับมาซื้อซ้ำ

การกลับมาซื้อซ้ำประยุกต์ใช้แนวคิดพฤติกรรมผู้บริโภค (Kanuk, L. L., & Schiffman, L. G, 1997) ร่วมกับทฤษฎีความคาดหวังและการยืนยัน (Expectation-Confirmation Model: ECM) (Ramadhan, A., et al., 2022) และโมเดลความภักดี 4 ขั้น (Oliver, R. L., 1999) กระบวนการซื้อซ้ำเกิดจากการที่ผู้บริโภคเปรียบเทียบผลลัพธ์จากการใช้งานจริงกับ

ความคาดหวังก่อนการซื้อ เมื่อเกิดการยืนยันผลในเชิงบวกจะพัฒนาไปสู่ความพึงพอใจและแปรเปลี่ยนเป็นความผูกพันทางจิตวิทยา พฤติกรรมการกลับมาซื้อสินค้าเดิมซ้ำอย่างต่อเนื่องเป็นดัชนีชี้วัดความภักดีและเป็นเป้าหมายสำคัญในการสร้างความอยู่รอดให้แก่ธุรกิจอีคอมเมิร์ซในระยะยาว

การทบทวนวรรณกรรมสรุปได้ว่า ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ตามแนวคิดของ สุคนธ์ ประสิทธิ์วัฒนเสรี (2558) เช่น เพศ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน เป็นตัวแปรพื้นฐานที่กำหนดความแตกต่างเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและรสนิยมของผู้บริโภค พฤติกรรมการซื้อออนไลน์ตามกรอบ 6W1H ของ Kotler, P., & Keller, K. L (2021) ซึ่งวัดจากความถี่แพลตฟอร์ม ช่วงเวลา ค่าใช้จ่าย และช่องทางสื่อสาร เป็นตัวกำหนดรูปแบบวิถีชีวิตและจุดสัมผัสบริการในการเปิดรับสิ่งเร้า และภาพลักษณ์ตราสินค้าตามทฤษฎีคุณค่าตราสินค้า (CBBE) ทั้ง 6 ด้าน ทำหน้าที่เป็นกลไกเชิงจิตวิทยาในการรับรู้คุณค่าเชิงนามธรรมและช่วยลดความเสี่ยงเชิงพฤติกรรมจากความจับต้องไม่ได้ของสินค้าแฟชั่นบนโลกออนไลน์ (ณัฐฌา เสรีวัฒนา, 2563) การตลาดเชิงประสบการณ์ตามโมเดล SEMs (Schiffman, L. G., & Wisenblit, J, 2019) เป็นเครื่องมือออกแบบปฏิสัมพันธ์และสภาพแวดล้อมดิจิทัลเพื่อกระตุ้นความทรงจำเชิงบวก ปัจจัยทั้งหมดนี้ส่งผลโดยตรงต่อการกลับมาซื้อซ้ำตามแนวคิดของ Kanuk, L. L., & Schiffman, L. G (1997) ซึ่งเป็นดัชนีชี้วัดความภักดีและการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันที่ยั่งยืนของธุรกิจอีคอมเมิร์ซ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มุ่งอธิบายความสัมพันธ์และอิทธิพลเชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามผ่านข้อมูลทางสถิติ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ พนักงานออฟฟิศเจเนอเรชันวาย (Generation Y) อายุระหว่าง 30–45 ปี ที่มีพฤติกรรมซื้อสินค้าประเภทเสื้อผ้าแฟชั่นผ่านแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ

กลุ่มตัวอย่างคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยพิจารณาจากเกณฑ์สถิติขั้นสูงสำหรับการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ กำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำที่ 400 ราย สุ่มตัวอย่างด้วยวิธี

สุ่มตามความสะดวก (Convenience Sampling) ร่วมกับการคัดกรองคุณสมบัติผู้ให้ข้อมูล (Purposive Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและตรวจสอบคุณภาพ

เครื่องมือวิจัยคือแบบสอบถามออนไลน์แบ่งเป็น 5 ส่วน ส่วนที่ 1 วัดลักษณะประชากรศาสตร์แบบปลายปิดเลือกตอบคำตอบเดียว ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือน ส่วนที่ 2 วัดพฤติกรรมการซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นออนไลน์แบบปลายปิด ได้แก่ ความถี่ในการสั่งซื้อ แพลตฟอร์ม ช่วงเวลา ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครั้ง และช่องทางที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ ส่วนที่ 3 วัดภาพลักษณ์ตราสินค้าชนิดมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ครอบคลุมความโดดเด่น ประสิทธิภาพ จินตภาพ การตัดสิน ความรู้สึก และความผูกพัน ส่วนที่ 4 วัดการตลาดเชิงประสบการณ์ชนิดมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ประกอบด้วยด้านประสาทสัมผัส ความรู้สึก ความคิด การกระทำ และความเชื่อมโยง ส่วนที่ 5 วัดพฤติกรรมการกลับมาซื้อซ้ำชนิดมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ได้แก่ ความตั้งใจซื้อซ้ำในอนาคต ความถี่ในการกลับมาใช้บริการ และการเลือกแบรนด์เดิมเป็นอันดับแรก

ผู้วิจัยตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ และทดสอบความเชื่อมั่นโดยคำนวณค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) จากการทดลองใช้แบบสอบถาม (Try-out) พบว่า ปัจจัยด้านภาพลักษณ์ตราสินค้ามีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.949 ปัจจัยด้านการตลาดเชิงประสบการณ์มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.916 และพฤติกรรมการกลับมาซื้อซ้ำมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.895 สรุปได้ว่าเครื่องมือวิจัยมีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลจริงได้

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามออนไลน์ระหว่างเดือนมีนาคมถึงเมษายน พ.ศ. 2569 จากกลุ่มตัวอย่างพนักงานออฟฟิศเจเนอเรชันวายอายุ 30–45 ปี ที่เคยซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นผ่านอีคอมเมิร์ซมากกว่า 1 ครั้งในรอบ 6 เดือน จำนวน 400 คน ข้อมูลถูกนำมาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน รวมถึงสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวและการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณเพื่อทดสอบสมมติฐานของการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการเปรียบเทียบปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกัน ที่ส่งผลต่อการกลับมาซื้อซ้ำสินค้าประเภทเสื้อผ้าแฟชั่นในแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ

ตารางที่ 1 แสดงสรุปผลการทดสอบสมมติฐานปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ของผู้บริโภคที่กลับมาซื้อซ้ำของสินค้าประเภทเสื้อผ้าแฟชั่นในแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ

ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์	การกลับมาซื้อซ้ำของสินค้าประเภทเสื้อผ้าแฟชั่น	
	F	Sig.
1) เพศ	53.640	0.000***
2) อายุ	2.420	0.090
3) ระดับการศึกษา	0.490	0.684
4) อาชีพ	0.010	0.912
5) รายได้	9.520	0.000***
หมายเหตุ *ระดับนัยสำคัญที่ p<.05, **ระดับนัยสำคัญที่ p<.01, ***ระดับนัยสำคัญที่ p<.001		

จากตารางที่ 1 พบว่า ปัจจัยด้านเพศ (F = 53.640, Sig. = 0.000) และรายได้ (F = 9.520, Sig. = .000) มีค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติน้อยกว่า 0.05 และ 0.001 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าผู้บริโภคที่มีเพศและรายได้แตกต่างกัน จะมีพฤติกรรมการกลับมาซื้อซ้ำของสินค้าประเภทเสื้อผ้าแฟชั่นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในทางกลับกัน ปัจจัยด้านอายุ (F = 2.420, Sig. = 0.090) ระดับการศึกษา (F = 0.490, Sig. = 0.684) และอาชีพ (F = 0.010, Sig. = 0.912) มีค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติมากกว่า 0.05

2. ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการซื้อที่แตกต่างกัน ที่ส่งผลต่อการกลับมาซื้อซ้ำสินค้าประเภทเสื้อผ้าแฟชั่นในแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบสมมติฐานพฤติกรรมการซื้อของผู้บริโภคที่กลับมาซื้อซ้ำของสินค้าประเภทเสื้อผ้าแฟชั่นในแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ

พฤติกรรมการซื้อของผู้บริโภค	การกลับมาซื้อซ้ำของสินค้าประเภทเสื้อผ้าแฟชั่น	
	F	Sig.
1) ความถี่ในการสั่งซื้อ	2.670	0.047*
2) แพลตฟอร์มในการสั่งซื้อ	19.690	0.000***
3) ช่วงเวลาในการสั่งซื้อ	5.780	0.000***
4) ค่าใช้จ่ายในการสั่งซื้อเฉลี่ยต่อครั้ง	8.330	0.000***
5) ช่องทางที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ	10.020	0.000***
หมายเหตุ *ระดับนัยสำคัญที่ p<.05, **ระดับนัยสำคัญที่ p<.01, ***ระดับนัยสำคัญที่ p<.001		

จากตารางที่ 2 พบว่า พฤติกรรมการซื้อของผู้บริโภคในทุกด้าน ได้แก่ ความถี่ในการสั่งซื้อ (F = 2.670, Sig. = 0.047) แพลตฟอร์มในการสั่งซื้อ (F = 19.690, Sig. = 0.000) ช่วงเวลาในการสั่งซื้อ (F = 5.780, Sig. = 0.000) ค่าใช้จ่ายในการสั่งซื้อเฉลี่ยต่อครั้ง (F = 8.330, Sig. = 0.000) และช่องทางที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ (F = 10.020, Sig. = 0.000) มีค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติน้อยกว่า 0.05

3. ผลการศึกษาอิทธิพลของภาพลักษณ์ตราสินค้า ที่ส่งผลต่อการกลับมาซื้อซ้ำสินค้าประเภทเสื้อผ้าแฟชั่นในแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของภาพลักษณ์ตราสินค้าที่ส่งผลต่อกลับมาซื้อซ้ำของสินค้าประเภทเสื้อผ้าแฟชั่นในแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ

ภาพลักษณ์ตราสินค้า	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig
	B	Std. Error	β		
Constant	-0.119	0.088	-	-1.344	0.180
1) ความโดดเด่นของตราสินค้า	0.102	0.051	0.089	2.014	0.045*
2) ประสิทธิภาพของตราสินค้า	0.234	0.055	0.223	4.263	0.000***

3) จินตภาพของตราสินค้า	0.126	0.058	0.121	2.184	0.030*
4) การตัดสินตราสินค้า	0.154	0.055	0.150	2.799	0.005**
5) ความรู้สึกต่อตราสินค้า	0.217	0.051	0.206	4.284	0.000***
6) ความผูกพันที่มีต่อตราสินค้า	0.194	0.052	0.189	3.708	0.000***
$R = 0.928$, $R^2 = 0.862$, Adjust. $R^2 = 0.860$, SEE =0.309 F = 409.406, Sig = 0.000					
หมายเหตุ *ระดับนัยสำคัญที่ p<.05, **ระดับนัยสำคัญที่ p<.01, ***ระดับนัยสำคัญที่ p<.001					

จากตารางที่ 3 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลเชิงบวกต่อการกลับมาซื้อซ้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 จำนวน 4 ด้าน โดยเรียงลำดับตามขนาดของค่าสัมประสิทธิ์ (β) จากมากไปน้อย ได้ว่า ประสิทธิภาพของตราสินค้า (β = 0.223, t = 4.263, Sig. = 0.000) มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐานสูงสุด ความรู้สึกต่อตราสินค้า (β = 0.206, t = 4.284, Sig. = 0.000) มีอิทธิพลรองลงมา ความผูกพันที่มีต่อตราสินค้า (β = 0.189, t = 3.708, Sig. = 0.000) มีอิทธิพลเป็นลำดับที่สาม การตัดสินตราสินค้า (β = 0.150, t = 2.799, Sig. = 0.005) มีอิทธิพลเป็นลำดับที่สี่ จินตภาพของตราสินค้า (β = 0.121, t = 2.184, Sig. = 0.030) มีอิทธิพลเป็นลำดับที่ห้า และความโดดเด่นของตราสินค้า (β = 0.089, t = -1.344, Sig. = 0.045) มีอิทธิพลเป็นลำดับสุดท้าย มีค่าระดับนัยสำคัญทางสถิติน้อยกว่า 0.05 แสดงให้เห็นว่าภาพลักษณ์ตราสินค้าในทุกองค์ประกอบมีความสัมพันธ์ต่อการกลับมาซื้อซ้ำของสินค้าประเภทเสื้อผ้าแฟชั่นในแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) เท่ากับ 0.862 และค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจที่ปรับปรุงแล้ว (Adj. R^2) เท่ากับ 0.860 แสดงว่าตัวแปรอิสระด้านการตลาดเชิงประสบการณ์สามารถอธิบายความแปรปรวนของการกลับมาซื้อซ้ำของสินค้าประเภทเสื้อผ้าแฟชั่นในแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซได้ร้อยละ 86.0 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (F = 409.406, p = 0.000)

4. ผลการศึกษาอิทธิพลของการตลาดเชิงประสบการณ์ ที่ส่งผลต่อการกลับมาซื้อซ้ำสินค้าประเภทเสื้อผ้าแฟชั่นในแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณของการตลาดเชิงประสบการณ์ที่ส่งผลต่อการกลับมาซื้อซ้ำของสินค้าประเภทเสื้อผ้าแฟชั่นในแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ

การตลาดเชิงประสบการณ์	Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig
	B	Std. Error	β		
Constant	-0.094	0.085	-	-1.111	0.267
1) ด้านประสาทสัมผัส	0.248	0.056	0.232	4.429	0.000***
2) ด้านความรู้สึก	0.241	0.058	0.225	4.165	0.000***
3) ด้านความคิด	0.230	0.059	0.222	3.938	0.000***
4) ด้านการกระทำ	0.195	0.058	0.182	3.380	0.000***
5) ด้านความเชื่อมโยง	0.110	0.060	0.104	1.824	**0**.069
R = 0.927, R^2 = 0.859, Adjust. R^2 = 0.857, SEE =0.312 F = 479.380, Sig = 0.000					
หมายเหตุ *ระดับนัยสำคัญที่ p<.05, **ระดับนัยสำคัญที่ p<.01, ***ระดับนัยสำคัญที่ p<.001					

จากตารางที่ 4 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลเชิงบวกต่อการกลับมาซื้อซ้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 จำนวน 4 ด้าน โดยเรียงลำดับตามขนาดของค่าสัมประสิทธิ์ (β) จากมากไปน้อย ได้ว่า ด้านประสาทสัมผัส มีค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐานสูงสุด (β = 0.232, t = 4.429, p = 0.000) ด้านความรู้สึก มีอิทธิพลรองลงมา (β = 0.225, t = 4.165, p = 0.001) ด้านความคิด มีอิทธิพลเป็นลำดับที่สาม (β = 0.222, t = 3.938, p = 0.000) และด้านการกระทำ มีอิทธิพลเป็นลำดับสุดท้าย (β = 0.182, t = 3.380, p = 0.000) สำหรับตัวแปรด้านความเชื่อมโยง มีค่านัยสำคัญเท่ากับ 0.069 ซึ่งมากกว่า 0.05 แสดงว่าไม่มีอิทธิพลต่อการกลับมาซื้อซ้ำของสินค้าประเภทเสื้อผ้าแฟชั่นในแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซของกลุ่มตัวอย่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2) เท่ากับ 0.859 และค่าสัมประสิทธิ์การตัดสินใจที่ปรับปรุงแล้ว (Adj. R^2) เท่ากับ 0.857 แสดงว่าตัวแปรอิสระด้านการตลาดเชิงประสบการณ์สามารถอธิบายความแปรปรวนของการกลับมาซื้อซ้ำของสินค้าประเภทเสื้อผ้าแฟชั่นในแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซได้ร้อยละ 85.7 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (F = 479.380, p = 0.000)

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า พนักงานออฟฟิศเจเนอเรชันวายที่มีเพศแตกต่างกันส่งผลต่อการกลับมาซื้อซ้ำแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากเพศหญิงมักให้ความสำคัญกับดีไซน์และการอัปเดตเทรนด์แฟชั่นเพื่อเสริมภาพลักษณ์ความมั่นใจ ส่วนเพศชายเน้นความเรียบง่ายและประโยชน์ใช้สอย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Schiffman, L. G., & Wisenblit, J (2019) ปัจจัยด้านอายุและอาชีพส่งผลต่อการกลับมาซื้อซ้ำไม่แตกต่างกัน เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างเป็นประชากรเจเนอเรชันวายที่มีการเปิดรับสื่อสังคมออนไลน์ใกล้เคียงกัน และมีข้อจำกัดด้านไลฟ์สไตล์การทำงานออฟฟิศในทิศทางเดียวกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ Solomon et al. (2002) และ Schiffman, L. G., & Wisenblit, J (2019) ด้านระดับการศึกษาส่งผลต่อการกลับมาซื้อซ้ำไม่แตกต่างกัน เนื่องจากแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซใช้งานง่ายและกลุ่มตัวอย่างมีทักษะทางดิจิทัลใกล้เคียงกัน สอดคล้องกับทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี สำหรับปัจจัยด้านรายได้เฉลี่ยต่อเดือนส่งผลต่อการกลับมาซื้อซ้ำแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยกลุ่มรายได้สูงมีความพร้อมทางการเงินและซื้อซ้ำได้บ่อยครั้งกว่า (Solomon et al., 2002)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ความถี่ในการสั่งซื้อสินค้าที่แตกต่างกันส่งผลต่อการกลับมาซื้อซ้ำแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากกลุ่มที่มีอัตราการสั่งซื้อสูงมีความคุ้นเคยและเกิดความผูกพันจนพัฒนาเป็นความภักดีต่อแบรนด์ (มิลันตี ดีมะ และคณะ, 2568) ด้านแพลตฟอร์มที่นิยมเลือกใช้บริการที่แตกต่างกันส่งผลต่อการกลับมาซื้อซ้ำแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากลักษณะโครงสร้างระบบนโยบาย และกลไกสิ่งเร้าทางการตลาดของแต่ละแอปพลิเคชันกำหนดประสบการณ์และการรับรู้ความคุ้มค่าที่ต่างกัน (ฐิติมา ชัยเชิดชู และคณะ, 2567) ด้านช่วงเวลาที่นิยมสั่งซื้อสินค้าที่แตกต่างกันส่งผลต่อการกลับมาซื้อซ้ำแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากช่วงเวลาสะท้อนพฤติกรรมการตอบสนองต่อแคมเปญส่งเสริมการขายและตารางเวลาการใช้ชีวิตที่ต่างกัน (พนิดา ฤกษ์ไชโย และ ธนากร รัชตกุลพัฒน์, 2568) ด้านค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครั้งที่แตกต่างกันส่งผลต่อการกลับมาซื้อซ้ำแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากจำนวนเงินเป็นตัวชี้วัดระดับการลงทุนและระดับความคาดหวังต่อคุณภาพสินค้าหรือภาพลักษณ์ตราสินค้า (สุมามาลย์ ปานคำ และขจร ไตรทรัพย์, 2564) และด้านช่องทางที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อที่แตกต่างกันส่งผลต่อการกลับมาซื้อซ้ำแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากช่องทางรับข้อมูลที่ต่างกันสร้างความน่าเชื่อถือและการรับรู้คุณค่าในจุดสัมผัสแรกไม่เท่ากัน (ฐิติมา ชัยเชิดชู และคณะ, 2567)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ความโดดเด่นของตราสินค้ามีความสัมพันธ์ต่อการกลับมาซื้อซ้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากเอกลักษณ์ของแบรนด์ทำหน้าที่เป็นทางลัดทางความคิดในสภาวะตลาดที่มีการแข่งขันสูง (อาดัม อยู่ดี และคณะ, 2568) ด้านประสิทธิภาพของตราสินค้ามีความสัมพันธ์ต่อการกลับมาซื้อซ้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากพนักงานออฟฟิศเน้นคุณสมบัติเชิงประจักษ์ด้านคุณภาพเนื้อผ้า ความประณีต และความคุ้มค่าราคา (พอตา ชาดิษฐ, 2567) ด้านจินตภาพของตราสินค้ามีความสัมพันธ์ต่อการกลับมาซื้อซ้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากจินตภาพช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ความทันสมัยและความเป็นมืออาชีพที่สอดคล้องกับไลฟ์สไตล์ของพนักงานออฟฟิศ (สุมามาลย์ ปานคำ และขจร ไตรทรัพย์, 2564) ด้านการตัดสินตราสินค้ามีความสัมพันธ์ต่อการกลับมาซื้อซ้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากรีวิวเชิงบวกและการได้รับสินค้าที่ตรงตามโฆษณาช่วยลดความเสี่ยงจากการซื้อสินค้าออนไลน์ (สิริพันธ์ วงศ์อินทวัง และลักขณา เสริมเจริญกิจ, 2569) ด้านความรู้สึกต่อตราสินค้ามีความสัมพันธ์ต่อการกลับมาซื้อซ้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากประสบการณ์การตอบสนองทางอารมณ์เชิงบวกช่วยสร้างความปรารถนาที่จะกลับมาใช้บริการแบรนด์เดิม (มิลันตี ดีมะ และคณะ, 2568) และด้านความผูกพันที่มีต่อตราสินค้ามีความสัมพันธ์ต่อการกลับมาซื้อซ้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากความผูกพันขั้นสูงสุดกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมติดตามข่าวสาร การบอกต่อ และความภักดีอย่างยั่งยืน (Jibran et al., 2025)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 4 พบว่า การตลาดเชิงประสบการณ์ด้านการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสมีความสัมพันธ์ต่อการกลับมาซื้อซ้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากภาพและวิดีโอที่คมชัดรวมถึงการจัดวางบนแพลตฟอร์มทำหน้าที่เสมือนตัวแทนของคุณภาพสินค้าเพื่อทดแทนประสบการณ์หน้าร้าน (H.S.M & H.H.S.N, 2019) ด้านการสร้างความรู้สึกมีความสัมพันธ์ต่อการกลับมาซื้อซ้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากช่วยตอบสนองทางอารมณ์และมอบความผ่อนคลายจากความเครียดในการทำงาน (ดวงกมล ภัทรพงศ์มณี & ธนินท์รัฐ รัตนพงศ์ภิญโญ, 2566) ด้านการกระตุ้นความคิดมีความสัมพันธ์ต่อการกลับมาซื้อซ้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากระบบข้อมูลการวัดขนาดเสื้อผ้าที่ครบถ้วนและการนำเสนอคอนเทนต์สร้างแรงบันดาลใจช่วยจุดประกายไอเดียเพื่อลดความเสี่ยงในการตัดสินใจซื้อ (Shieh & Lai, 2017) ด้านการลงมือกระทำและไลฟ์สไตล์มี

ความสัมพันธ์ต่อการกลับมาซื้อซ้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากกระบวนการทำธุรกรรมสะดวกรวดเร็วและตัวสินค้าสวมใส่สบายเอื้อต่อความคล่องตัวในชีวิตประจำวัน (มิลันตี ดีมะ และคณะ, 2568) และด้านการสร้างความเชื่อมโยงไม่มีความสัมพันธ์ต่อการกลับมาซื้อซ้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 เนื่องจากพนักงานออฟฟิศเจเนอเรชันวายมุ่งเน้นการตอบสนองความต้องการส่วนบุคคลเพื่อเสริมสร้างภาพลักษณ์ความมั่นใจมากกว่าการสร้างปฏิสัมพันธ์หรือชุมชนตราสินค้า (สุมามาลย์ ปานคำ และ ขจร ไตรทรัพย์, 2564)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ในมิติของเพศและรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกันส่งผลต่อการกลับมาซื้อซ้ำแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ปัจจัยด้านพฤติกรรมการซื้อในมิติความถี่ในการสั่งซื้อ แพลตฟอร์มที่เลือกใช้ ช่วงเวลาที่นิยมสั่งซื้อ ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครั้ง และช่องทางที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อส่งผลต่อการกลับมาซื้อซ้ำแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ภาพลักษณ์ตราสินค้าในทุกองค์ประกอบได้แก่ ความโดดเด่น ประสิทธิภาพ จินตภาพ การตัดสิน ความรู้สึก และความผูกพันมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการกลับมาซื้อซ้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และการตลาดเชิงประสบการณ์ในด้านประสาทสัมผัส ความรู้สึก ความคิด และการกระทำมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อการกลับมาซื้อซ้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ขณะที่ประสบการณ์ด้านความเชื่อมโยงทางสังคมไม่มีความสัมพันธ์ต่อการกลับมาซื้อซ้ำ **ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์** 1. ผู้ประกอบการควรนำข้อมูลประชากรศาสตร์ไปใช้แบ่งส่วนการตลาดโดยการตั้งราคาเสื้อผ้าและจัดโปรโมชันช่วงวันเงินเดือนออกให้สอดคล้องกับอำนาจซื้อของพนักงานออฟฟิศ 2. นักการตลาดควรนำฐานข้อมูลพฤติกรรมไปพัฒนาระบบสมาชิกเพื่อกระตุ้นความถี่ในการสั่งซื้อ และนำเสนอรูปภาพสินค้าความละเอียดสูงพร้อมตารางขนาดที่ชัดเจนเพื่อลดความเสี่ยงในการประเมินคุณค่าตราสินค้าบนแพลตฟอร์มอีคอมเมิร์ซ **ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป** 1. ควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังกลุ่มผู้บริโภคเจเนอเรชันซีเพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของพฤติกรรมการกลับมาซื้อซ้ำในธุรกิจเสื้อผ้าแฟชั่นออนไลน์ 2. ควรประยุกต์ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานโดยเพิ่มการสัมภาษณ์เชิงลึกหรือจัดสนทนากลุ่มเพื่อค้นหาแรงจูงใจซ่อนเร้นและปัจจัยเชิงคุณภาพที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อซ้ำของผู้บริโภค

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงพาณิชย์. (2568). ธุรกิจผ้าไทย ภูมิปัญญาไทยที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ สู่แฟชั่นระดับโลก ปี 68 โตแรง! จดทะเบียนตั้งใหม่เพิ่มขึ้นกว่า 4 เท่า มูลค่าทุน 684 ล้านบาท. เรียกใช้เมื่อ 9 มิถุนายน 2569 จาก https://www.moc.go.th/th/gallery/category/detail/id/5/iid/1335

ฐิติมา ชัยเชิดชู, ณัฐฏวลัญช์ น้อยวงศ์, สุดารัตน์ น้อยพรม และ อุบลวรรณ สุวรรณภูสิทธิ์. (2567). พฤติกรรมการซื้อสินค้าแฟชั่น และปัจจัยส่วนประสมการตลาดในการเลือกซื้อสินค้าแฟชั่น ผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์. วารสารวิทยาการจัดการวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, 6(2), 46–57.

ณัฐฌา เสรีวัฒนา. (2563). ภาพลักษณ์ตราสินค้า คุณภาพการบริการ และคุณค่าตราสินค้า. ในปริญญานิพนธ์. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ดวงกมล ภัทรพงศ์มณี และธนินท์รัฐ รัตนพงศ์ภิญโญ. (2566). การสร้างภาพลักษณ์ตราสินค้าประสบการณ์ในตราสินค้า และการรับรู้คุณภาพสินค้า ด้วย QR code บนฉลากสินค้าน้ำมันหล่อลื่นรถยนต์ ที่มีอิทธิพลต่อความไว้วางใจในตราสินค้าและความภักดีในตราสินค้า. วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย, 5(2), 455–470.

พนิดา ฤกษ์ไชโย และธนากร รัชตกุลพัฒน์. (2568). การตัดสินใจซื้อซ้ำของเสื้อผ้าแฟชั่นออนไลน์ในเจเนอเรชั่นวาย เขตกรุงเทพมหานคร. วารสารวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 7(3), 179–194.

พอตา ชาดิษฐ. (2567). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำเสื้อผ้าแฟชั่น ผ่านแอปพลิเคชัน TikTok ของผู้บริโภควัยทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน การค้นคว้าอิสระบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

มิลันตี ดีมะ และคณะ. (2568). การตลาดเชิงประสบการณ์และการรับรู้ภาพลักษณ์ ที่ส่งผลต่อความจงรักภักดี “ร้านเริ่มคาเฟ่” อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์, 7(2), 125–134.

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2567). ETDA เผยมูลค่าอีคอมเมิร์ซไทย ปี 66 พุ่งแตะ 5.96 ล้านล้านบาท อุตสาหกรรมประกันภัย โตมากสุด ร้อยละ 31. สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. เรียกใช้เมื่อ 9 มิถุนายน 2569 จาก https://www.etda.or.th/th/pr-news/Dgt_ecom_survey2024.aspx

สิริพันธ์ วงศ์อินทวัง และลักขณา เสริมเจริญกิจ. (2569). ปัจจัยทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อซ้ำของผลิตภัณฑ์ เสริมอาหารไฟเบอร์มะนาวตราพอชในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(2), 937–961.

สุคนธ์ ประสิทธิ์วัฒนเสรี. (2558). ลักษณะทั่วไปของประชากรศาสตร์ (The nature of demography). ภาควิชาสถิติ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุมามาลย์ ปานคำ และขจร ไตรทรัพย์. (2564). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อรถยนต์มือสองผ่าน เพจเฟซบุ๊กของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ, 6(5), 272-285.

อาดัม อยู่ดี และคณะ. (2568). คุณค่าตราสินค้าที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกใช้บริการคาเฟ่กาแฟในอำเภอละงู จังหวัดสตูล. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 14(2), 82–94.

H.S.M, F., & H.H.S.N, K. (2019). Effects of Brand Experience on Consumer Brand Loyalty in Fashion Retail Industry: Moderating the Role of Gender.

Jibran, R., et al. (2025). The Effect of Brand Experience on Brand Loyalty: Mediating Role of Brand Attachment: An Empirical Study on Apparel Industry. The Regional Tribune, 4(2), 220–230.

Kanuk, L. L., & Schiffman, L. G. (1997). Consumer Behavior (6th edition). Prentice Hall College Div.

Kotler, P., Kartajaya, H., & Setiawan, I. (2016). Marketing 4.0: Moving from Traditional to Digital. John Wiley & Sons.

Kotler, P., & Keller, K. L. (2021). Marketing Management (16th ed). Pearson Prentice Hall.

McKinsey & Company. (2022). Understanding the pandemics impact on the aviation value chain (p. 1–24). International Air Transport Association.

Oliver, R. L. (1999). Whence Consumer Loyalty? Journal of Marketing, 63(4), 33–44.

Ramadhan, A., et al. (2022). The effect of usability on the intention to use the e-learning system in a sustainable way: A case study at Universitas Indonesia. Education and Information Technologies, 27, 1–34.

Schiffman, L. G., & Wisenblit, J. (2019). Consumer Behavior. Pearson.

Shieh, H.-S., & Lai, W.-H. (2017). The relationships among brand experience, brandresonance and brand loyalty in experiential marketing:Evidence from smart phone in Taiwan. Journal of Economics and Management, 28(2), 57–73.

Solomon, M., et al. (2002). Consumer Behaviour: A European Perspective. Edinburgh Gate: Pearson Education Ltd, 36–49.

A STUDY ON THE IMPACT OF NEW MEDIA ADVERTISING FOR ALCOHOLIC BEVERAGES ON THE PURCHASE INTENTIONS OF TARGET AUDIENCES: A CASE STUDY OF SOUTHWEST WINE*

Tianyin Tang[1] and Honglie Zhang[2]

[1-2]**International Chinese College, Panyapiwat Institute of Management, Thailand**

Corresponding author E-mail: 1134091443@qq.com

Received 29 July 2026; Revised 10 August 2026; Accepted 12 August 2026

Abstract

The objectives of this study are: 1) to examine the current conditions and problems associated with new media advertising for Southwest Wine; 2) to investigate the effects of content creativity, cultural presentation, interactive format, and delivery adaptability on audience cognitive identification and emotional resonance; 3) to analyze the effects of cognitive identification and emotional resonance on audience behavioral intention; and 4) to examine the mediating role of audience psychological perception in the relationship between advertising element perception and behavioral intention. This research adopts a quantitative research design based on the Stimulus–Organism–Response (S–O–R) framework. The population consists of Chinese adults who had been exposed to Southwest Wine advertising on new media platforms within the previous six months, and the sample comprises 695 participants selected through purposive and convenience sampling. Data were collected using a structured questionnaire and analyzed through descriptive statistics, reliability and validity assessments,

Citation:

* Tianyin Tang and Honglie Zhang. (2026). A Study On The Impact Of New Media Advertising For Alcoholic Beverages On The Purchase Intentions Of Target Audiences: A Case Study Of Southwest Wine. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 363-378.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

confirmatory factor analysis, multiple regression analysis, and Bootstrap mediation testing using SPSS and AMOS.

The research results show that: 1) Southwest Wine's new media advertising faces several challenges, including relatively low advertising exposure, limited interactive formats, insufficient integration of cultural elements, and weak conversion into purchase intention; 2) content creativity, cultural presentation, interactive format, and delivery adaptability have significant positive effects on cognitive identification and emotional resonance ($p < 0.001$), with delivery adaptability exerting the strongest effect on cognitive identification ($\beta = 0.297$) and cultural presentation exerting the strongest effect on emotional resonance ($\beta = 0.347$); 3) cognitive identification ($\beta = 0.263$, $p < 0.001$) and emotional resonance ($\beta = 0.537$, $p < 0.001$) have significant positive effects on behavioral intention, with emotional resonance demonstrating the stronger influence; and 4) audience psychological perception partially mediates the relationship between advertising element perception and behavioral intention, with a total indirect effect of 0.402 and a 95% confidence interval of [0.331, 0.470], accounting for 58.4% of the total effect. The study concludes that the effectiveness of Southwest Wine's new media advertising depends primarily on its ability to generate cognitive identification and emotional resonance, particularly through culturally meaningful content and platform-appropriate communication. The recommended strategies include developing culturally differentiated and creative content, expanding interactive advertising formats, improving platform-specific precision targeting, providing clearer purchase guidance, and strengthening responsible advertising practices.

Keywords: Southwest Wine, New Media Advertising, Advertising Element Perception, Audience Psychological Perception, Behavioral Intention

Introduction

The rapid development of digital technologies has fundamentally transformed the communication environment of the alcoholic beverage industry. Traditional advertising through television, newspapers, radio, and outdoor media has gradually expanded into an integrated new media ecosystem comprising social media platforms, short-video applications, livestreaming, and algorithm-based content distribution. Compared with conventional advertising, new media advertising enables brands to communicate with consumers in real time, personalize promotional content, encourage audience participation, and transform consumers from passive information recipients into active content participants. These changes have created new opportunities for regional alcoholic beverage brands to enhance brand awareness, establish consumer relationships, and influence purchasing behavior. In China, WeChat, Douyin, Xiaohongshu, and Weibo have become important channels through which alcoholic beverage brands communicate product information, construct brand identities, and interact with target audiences. Digital platforms allow brands to integrate text, images, short videos, livestreams, user-generated content, and interactive activities into their marketing strategies. Nevertheless, the growing use of digital alcohol marketing has also raised concerns regarding algorithmic targeting, covert advertising, and repeated consumer exposure. Previous research indicates that digital platforms connect advertising, audience interaction, and content circulation, making alcoholic beverage marketing more personalized, participatory, and difficult to regulate (Carah & Brodmerkel, 2021; World Health Organization, 2022). Exposure to alcohol-related content on social media may also influence consumer attitudes, social norms, and behavioral intentions through peer interaction and emotional engagement (Alhabash et al., 2022; Strowger & Braitman, 2023). Southwest China possesses distinctive ecological resources, ethnic cultures, production traditions, and regional narratives that

provide a strong foundation for developing differentiated wine brands. However, Southwest Wine brands generally have lower national recognition and fewer marketing resources than well-established alcoholic beverage brands. Their new media advertising continues to face several challenges, including homogeneous content, superficial presentation of cultural elements, insufficient audience interaction, relatively low advertising exposure, and weak conversion from online engagement into purchasing behavior. Consequently, determining how regional resources can be transformed into meaningful advertising content has become an important issue for the sustainable development of Southwest Wine enterprises. Existing international studies have primarily examined the relationship between digital alcohol marketing and drinking behavior, especially among adolescents and young adults. Domestic studies have mainly focused on national baijiu brands, short-video marketing, livestream commerce, and general communication strategies. Relatively little empirical attention has been given to regional wine brands or to the psychological mechanisms through which advertising elements influence consumer behavior. In particular, limited research has simultaneously examined how content creativity, cultural presentation, interactive format, and delivery adaptability generate cognitive identification and emotional resonance, which subsequently influence behavioral intention.

To address these gaps, this study applies the Stimulus–Organism–Response (S–O–R) framework to investigate the influence mechanism of Southwest Wine's new media advertising. Advertising element perception, comprising content creativity, cultural presentation, interactive format, and delivery adaptability, represents the external stimulus. Audience psychological perception, consisting of cognitive identification and emotional resonance, represents the internal psychological state, while behavioral intention represents the audience response. Based on data collected from 695 respondents, this study evaluates the direct effects of advertising elements on audience psychological perception and behavioral intention, as well as the mediating role of cognitive

identification and emotional resonance. The findings are expected to extend the application of the S–O–R framework to regional wine marketing and provide practical guidance for developing culturally differentiated, interactive, platform-specific, and responsible new media advertising strategies.

Objectives

1. To examine the current conditions and major problems associated with new media advertising for Southwest Wine.

2. To investigate the effects of Content Creativity, Cultural Presentation, Interactive Format, and Delivery Adaptability on Cognitive Identification and Emotional Resonance.

3. To examine the effects of Cognitive Identification and Emotional Resonance on audiences' Behavioral Intention toward Southwest Wine.

4. To examine the mediating role of Audience Psychological Perception in the relationship between Advertising Element Perception and Behavioral Intention.

Literature Review

New media advertising has transformed alcoholic beverage marketing from one-way communication into a personalized and interactive process. Social media, short-video applications, and livestreaming platforms enable brands to distribute targeted content, communicate with consumers in real time, and encourage audience participation. Carah and Brodmerkel (2021) explained that digital platforms integrate advertising, user interaction, and content production, while the World Health Organization (2022) noted that algorithmic targeting and embedded promotional content have made alcohol advertising increasingly personalized and less visible. Previous research has demonstrated the influence of digital alcohol-related content on audience perceptions and behavior.

Alhabash et al. (2022), in a systematic review covering more than 200 studies, found that social media use and exposure to commercial and user-generated alcohol content were generally associated with alcohol-related attitudes and consumption. Rutherford et al. (2024) found that young social media users encountered approximately one alcohol advertisement every three minutes on Facebook and Instagram, indicating the high frequency of algorithmically delivered advertising. McCreanor et al. (2025) reported that 70.6% of surveyed young people had encountered alcohol marketing on at least one social media platform and that active engagement with such content was more strongly associated with online purchasing and drinking behavior than passive exposure. Similarly, Steers et al. (2025) identified consistent positive relationships between exposure to or posting alcohol-related content and alcohol-related behavior among young adults. These findings highlight the importance of interactivity and audience participation in digital alcohol marketing. This study applies the Stimulus–Organism–Response (S–O–R) framework proposed by Mehrabian and Russell (1974). The framework suggests that external stimuli influence individuals' internal cognitive and emotional states, which subsequently produce behavioral responses. In this study, advertising element perception represents the stimulus, audience psychological perception represents the organism, and behavioral intention represents the response. Advertising element perception comprises content creativity, cultural presentation, interactive format, and delivery adaptability. Creative content can attract attention and improve brand recognition, while cultural presentation can communicate a brand's regional identity and symbolic value. Interactive formats, including comments, livestreams, short-video challenges, and user-generated content, encourage active audience participation. Delivery adaptability reflects the consistency between advertising content, platform characteristics, target audiences, and media-use habits. Jia et al. (2024) found that consistency between advertising appeals and narrative presentation improved information-processing fluency and

advertising responses. These findings suggest that appropriately designed and delivered advertising can strengthen both cognitive and emotional audience reactions. Audience psychological perception consists of cognitive identification and emotional resonance. Cognitive identification refers to an audience's understanding and recognition of a brand's quality, identity, and credibility. Emotional resonance refers to the emotional connection created when advertising content corresponds with an audience's values, experiences, or cultural identity. Vrtana and Krizanova (2023) found that emotional advertising appeals significantly influenced purchasing behavior and strengthened brand–consumer relationships. Dwivedi et al. (2021) also indicated that social media engagement can enhance brand awareness and electronic word-of-mouth intention. Therefore, cognitive identification and emotional resonance are expected to increase purchase intention, recommendation intention, continued brand attention, and word-of-mouth communication.

According to the S–O–R framework, audience psychological perception may mediate the relationship between advertising element perception and behavioral intention. Advertising characteristics first shape how audiences understand and feel about a brand before influencing their behavioral responses. Cognitive identification represents the rational pathway based on brand knowledge and trust, whereas emotional resonance represents the affective pathway based on attachment and cultural connection. Existing international studies have primarily examined digital alcohol advertising in relation to drinking risks among adolescents and young adults. Chinese studies have mainly focused on national baijiu brands, livestream commerce, and short-video marketing. Limited research has investigated regional wine brands in Southwest China or compared the cognitive and emotional mechanisms linking advertising elements with behavioral intention. Therefore, this study develops an integrated model of "Advertising Element Perception–Audience Psychological Perception–Behavioral

Intention" to explain how Southwest Wine's new media advertising affects its target audiences.

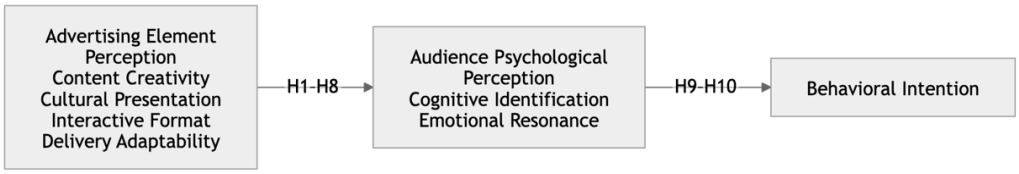

Figure 1: Conceptual Framework of the Study

Methodology

This study employed a quantitative, cross-sectional research design based on the Stimulus–Organism–Response (S–O–R) framework. The population consisted of Chinese adults aged 18 years or older who had been exposed to Southwest Wine advertising on new media platforms within the previous six months. A combination of purposive and convenience sampling was used. After incomplete, inconsistent, and invalid responses were removed, 695 valid questionnaires were retained for analysis.

Data were collected through online and offline surveys using a structured questionnaire. The questionnaire consisted of four sections: demographic information, Advertising Element Perception, Audience Psychological Perception, and Behavioral Intention. Advertising Element Perception comprised Content Creativity, Cultural Presentation, Interactive Format, and Delivery Adaptability. Audience Psychological Perception comprised Cognitive Identification and Emotional Resonance. All measurement items were adapted from established scales and assessed using a five-point Likert scale ranging from 1 (strongly disagree) to 5 (strongly agree).

The data were analyzed using SPSS 26.0 and AMOS 24.0. Descriptive statistics were used to summarize respondent characteristics and the current

conditions of Southwest Wine's new media advertising. Cronbach's alpha and composite reliability were used to assess reliability, while confirmatory factor analysis, average variance extracted, and discriminant validity testing were employed to evaluate construct validity. Pearson correlation and multiple regression analyses were conducted to test H1–H10. Finally, Bootstrap mediation analysis was performed to examine the mediating effect of Audience Psychological Perception proposed in H11.

Results

Among the 695 respondents, WeChat Channels was the most frequently reported platform for exposure to Southwest Wine advertising (70.19%), followed by Douyin (66.35%), Xiaohongshu (64.90%), and Weibo (60.58%). Short videos were the most commonly encountered advertising format (74.52%), while interactive challenges had the lowest exposure rate (42.31%). Most respondents encountered Southwest Wine advertising only one to two times per month (38.46%), indicating that the overall advertising exposure remained relatively limited. Advertising Element Perception recorded an overall mean of 3.47 (SD = 0.56). Delivery Adaptability received the highest mean score (M = 3.68, SD = 0.54), whereas Interactive Format received the lowest (M = 3.32, SD = 0.63). Audience Psychological Perception recorded an overall mean of 3.58 (SD = 0.59), while Behavioral Intention recorded a mean of 3.49 (SD = 0.62). Among the behavioral dimensions, Word-of-Mouth Communication Intention received the highest score (M = 3.76, SD = 0.60), whereas Purchase Intention received the lowest (M = 3.38, SD = 0.65). The Cronbach's alpha coefficients ranged from 0.809 to 0.855, and the composite reliability values ranged from 0.851 to 0.885, exceeding the recommended threshold of 0.70. The average variance extracted values ranged from 0.596 to 0.651, exceeding the threshold of 0.50. Moreover, the square root of the AVE for each construct was greater than its correlations with the other

constructs. These results confirmed satisfactory internal consistency, convergent validity, and discriminant validity. All proposed direct-effect hypotheses were supported at the 0.001 significance level. Content Creativity, Cultural Presentation, Interactive Format, and Delivery Adaptability significantly and positively influenced both Cognitive Identification and Emotional Resonance. Delivery Adaptability exerted the strongest effect on Cognitive Identification (β = 0.297), whereas Cultural Presentation exerted the strongest effect on Emotional Resonance (β = 0.347). The four advertising elements explained 56.0% of the variance in Cognitive Identification and 54.4% of the variance in Emotional Resonance. Both Cognitive Identification (β = 0.263, $p < 0.001$) and Emotional Resonance (β = 0.537, $p < 0.001$) significantly and positively influenced Behavioral Intention. Emotional Resonance demonstrated a substantially stronger effect. Together, the two psychological dimensions explained 55.2% of the variance in Behavioral Intention.

Table 1: Summary of Hypothesis-Testing Results

Hypothesis	Proposed relationship	β	p	Result
H1	Content Creativity ⟶ Cognitive Identification	0.233	< 0.001	Supported
H2	Content Creativity ⟶ Emotional Resonance	0.191	< 0.001	Supported
H3	Cultural Presentation ⟶ Cognitive Identification	0.220	< 0.001	Supported
H4	Cultural Presentation ⟶ Emotional Resonance	0.347	< 0.001	Supported
H5	Interactive Format ⟶ Cognitive Identification	0.178	< 0.001	Supported

H6	Interactive Format ⟶ Emotional Resonance	0.249	< 0.001	Supported
H7	Delivery Adaptability ⟶ Cognitive Identification	0.297	< 0.001	Supported
H8	Delivery Adaptability ⟶ Emotional Resonance	0.118	< 0.001	Supported
H9	Cognitive Identification ⟶ Behavioral Intention	0.263	< 0.001	Supported
H10	Emotional Resonance ⟶ Behavioral Intention	0.537	< 0.001	Supported

Bootstrap analysis confirmed that Audience Psychological Perception partially mediated the relationship between Advertising Element Perception and Behavioral Intention. The total indirect effect was 0.402, with a 95% confidence interval of [0.331, 0.470]. Because the confidence interval did not include zero, the mediating effect was statistically significant. The indirect effect accounted for 58.4% of the total effect. Therefore, H11 was supported.

Discussion

The findings support the Stimulus–Organism–Response (S–O–R) framework by demonstrating that new media advertising elements influence Behavioral Intention through audiences' cognitive and emotional responses. Content Creativity, Cultural Presentation, Interactive Format, and Delivery Adaptability significantly enhanced both Cognitive Identification and Emotional Resonance. This indicates that audiences respond not only to advertising information but also to its creativity, cultural meaning, interactive characteristics, and suitability for the selected platform. Delivery Adaptability exerted the strongest effect on Cognitive Identification. Advertising that corresponds with

audiences' media-use habits and platform preferences facilitates information processing and improves brand understanding. This finding is consistent with Jia et al. (2024), who found that compatibility between advertising appeals and presentation formats improved processing fluency and advertising responses. For Southwest Wine, platform-specific advertising may therefore increase audiences' recognition of product quality, brand positioning, and credibility. Cultural Presentation had the strongest effect on Emotional Resonance. This suggests that incorporating regional culture, ethnic traditions, ecological resources, and local production practices into advertising can strengthen emotional attachment to Southwest Wine. Regional cultural narratives provide symbolic meaning that distinguishes Southwest Wine from nationally recognized alcoholic beverage brands. This result is consistent with Vrtana and Krizanova (2023), who found that emotional advertising appeals strengthened brand–consumer relationships and purchasing responses. Both Cognitive Identification and Emotional Resonance significantly influenced Behavioral Intention; however, Emotional Resonance produced the stronger effect. This indicates that audiences' behavioral responses are driven more strongly by emotional attachment than by rational brand recognition alone. Alcoholic beverages frequently carry social, cultural, and experiential meanings. Therefore, advertising that creates feelings of cultural connection, familiarity, or enjoyment may be more effective than content focused solely on product information. This finding also corresponds with previous studies demonstrating that interactive and emotionally engaging social media content can influence audience attitudes, participation, and behavioral outcomes (Alhabash et al., 2022; McCreanor et al., 2025). The mediation analysis further confirmed that Audience Psychological Perception partially mediated the relationship between Advertising Element Perception and Behavioral Intention. This supports the S–O–R proposition that external advertising stimuli influence behavior through internal psychological processes. The partial mediation indicates that advertising elements affect Behavioral Intention both directly and

indirectly through Cognitive Identification and Emotional Resonance. Therefore, improving technical advertising characteristics alone may be insufficient unless the content also strengthens audiences' understanding of and emotional connection with the brand. Although respondents demonstrated relatively strong Word-of-Mouth Communication Intention, their Purchase Intention remained comparatively low. Interactive Format also received the lowest evaluation among the advertising dimensions. These findings suggest that Southwest Wine's current advertising is more effective at generating awareness and social sharing than converting engagement into purchasing behavior. Consequently, brands need to connect culturally meaningful and interactive content with clearer product information, purchasing channels, promotional incentives, and calls to action to improve advertising conversion.

Recommendation

Based on the findings, Southwest Wine enterprises should strengthen the effectiveness of their new media advertising through the following strategies. First, brands should develop culturally differentiated content by integrating regional ecological resources, ethnic traditions, production techniques, and local narratives into a consistent brand story. Because Cultural Presentation exerted the strongest effect on Emotional Resonance, culturally meaningful advertising can enhance emotional attachment and distinguish Southwest Wine from competing brands. Second, advertising content should be adapted to the characteristics of individual platforms and audience media-use habits. Short videos may be prioritized on Douyin, informative and lifestyle-oriented content on Xiaohongshu, and brand stories and customer relationship activities on WeChat Channels. Platform-specific formats, language, presentation styles, and posting schedules should be used to strengthen Cognitive Identification and improve advertising relevance.

Third, Southwest Wine brands should expand interactive advertising formats, including livestream activities, short-video challenges, online tasting events, polls, and user-generated content campaigns. Greater audience participation can strengthen emotional engagement, increase content circulation, and transform passive advertising exposure into sustained brand interaction. Fourth, brands should improve the conversion from audience engagement to actual purchasing behavior. Advertising should provide clear product information, purchase links, promotional incentives, and calls to action. Online content should also be integrated with e-commerce platforms, offline tasting activities, tourism experiences, and membership programs to connect brand awareness with purchasing decisions. Finally, alcoholic beverage advertising should comply with relevant legal and ethical requirements. Enterprises and digital platforms should strengthen age verification, clearly identify promotional content, avoid targeting minors, and refrain from presenting excessive drinking as socially desirable. Responsible advertising practices can protect consumers while supporting the sustainable development and long-term credibility of Southwest Wine brands.

References

Alhabash, S., Park, S., Smith, S., Hendriks, H., & Dong, Y. (2022). Social media use and alcohol consumption: A 10-year systematic review. International Journal of Environmental Research and Public Health, 19(18), Article 11796. https://doi.org/10.3390/ijerph191811796

Carah, N., & Brodmerkel, S. (2021). Alcohol marketing in the era of digital media platforms. Journal of Studies on Alcohol and Drugs, 82(1), 18–27. https://doi.org/10.15288/jsad.2021.82.18

Janiuk, K., & Maleki, N. (2023). Exposure to alcohol-related content on social media. Psychiatric Research and Clinical Practice, 5(3), 93–104. https://doi.org/10.1176/appi.prcp.20230009

Jia, Y., Yu, J., Liu, T., Huang, J., Mu, W., & Deng, F. (2024). Research on the matching effect of social media advertising appeal and narrative person: Evidence from China. Journal of Theoretical and Applied Electronic Commerce Research, 19(4), 2980–2996. https://doi.org/10.3390/jtaer19040143

McCreanor, T., Moewaka Barnes, A., Goodwin, I., Carah, N., Young, J., Spicer, J., & Lyons, A. C. (2025). Alcohol marketing on social media: Young people's exposure, engagement and alcohol-related behaviors. Addiction Research & Theory, 33(3), 161–171. https://doi.org/10.1080/16066359.2024.2373145

Rutherford, B. N., Leung, J., Stjepanović, D., & Chan, G. C. K. (2024). Through the looking glass: An alcohol advertisement every 3 minutes. Drug and Alcohol Review, 43(6), 1426–1434. https://doi.org/10.1111/dar.13886

Steers, M.-L. N., Strowger, M., Tanygin, A. B., Ward, R. M., & Nolfi, D. A. (2025). The relationship between alcohol-related content on social media and alcohol outcomes in young adults: A scoping review. Alcohol Research: Current Reviews, 45(1), Article 04. https://doi.org/10.35946/arcr.v45.1.04

Strowger, M., & Braitman, A. L. (2023). Using social network methodology to examine the effects of exposure to alcohol-related social media content on alcohol use: A critical review. Experimental and Clinical Psychophar macology, 31(1), 280–293. https://doi.org/10.1037/pha0000561

Vrtana, D., & Krizanova, A. (2023). The power of emotional advertising appeals: Examining their influence on consumer purchasing behavior and brandcustomer relationship. Sustainability, 15(18), Article 13337. https://doi.org/10.3390/su151813337

World Health Organization. (2022). Digital marketing of alcoholic beverages: What has changed? https://www.who.int/publications/i/item/9789240045002

FACTORS AFFECTING ACADEMIC PROCRASTINATION AMONG UNDERGRADUATE STUDENTS IN CHINA*

Ni Zhimei[1] and Pasana Chularut[2]

[1-2]**Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Thailand**

Corresponding author E-mail: pasana@g.swu.ac.th

Received 23 June 2026; Revised 3 July 2026; Accepted 5 July 2026

Abstract

The objectives of this study were 1) to investigate the relationship between conscientiousness, time management disposition, Intrinsic learning motivation, extrinsic learning motivation, internet addiction, self-control, and academic procrastination, and 2) to investigate the influence of conscientiousness, time management disposition, Intrinsic learning motivation, extrinsic learning motivation, internet addiction, and self-control on the academic procrastination of students at Zunyi Normal University. The sample consisted of undergraduate students from Zunyi Normal University in China. The research instrument was a structured questionnaire using a 5-point Likert scale. The data were analyzed using descriptive statistics, Pearson's correlation analysis, and multiple regression analysis.

The findings revealed that 1) all variables were significantly related to academic procrastination; and 2) several variables significantly influenced academic procrastination. The findings indicate that both psychological and behavioral factors play important roles in influencing academic procrastination among undergraduate students.

Citation:

* Ni Zhimei and Pasana Chularut. (2026). Factors Affecting Academic Procrastination Among Undergraduate Students In China. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 379-391.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

Keywords: Academic Procrastination, Conscientiousness, Time Management, Internet Addiction, Self-Control

Introduction

Academic procrastination has become a common issue among university students and has attracted increasing attention in educational psychology. It refers to the intentional delay of academic tasks despite awareness of possible negative consequences (Lay, 1986; Steel, 2007). Academic procrastination negatively affects students' academic performance, emotional well-being, and learning efficiency. As higher education becomes more competitive, undergraduate students face increasing academic pressure, complex learning tasks, and various external distractions, all of which may contribute to procrastination behavior. Therefore, understanding the factors influencing academic procrastination has become increasingly important.

Previous studies have shown that academic procrastination is influenced by multiple psychological and behavioral factors. Conscientiousness is negatively associated with procrastination, as students with higher conscientiousness tend to be more disciplined and responsible (Van Eerde, 2003; Steel, 2007). Time management disposition also plays an important role, as poor time management often leads to delayed task completion (Trueman & Hartley, 1996). Learning motivation is another important factor. Ryan and Deci (2000) suggested that intrinsic learning motivation promotes active engagement in learning, while extrinsic learning motivation may lead to passive learning behaviors. In addition, internet addiction has been identified as a major contributor to procrastination due to excessive online engagement (Young, 1998). Self-control is also strongly related to procrastination, as students with stronger self-control are better able to regulate their behavior and resist distractions (Tangney et al., 2004).

Although previous studies have examined academic procrastination from different perspectives, limited research has comprehensively investigated the combined influence of conscientiousness, time management disposition, intrinsic learning motivation, extrinsic learning motivation, internet addiction, and self-control on academic procrastination among undergraduate students in China. In particular, empirical evidence from Zunyi Normal University remains limited. Therefore, this study aims to investigate the relationships among these variables and identify the key factors influencing academic procrastination. The findings may provide useful implications for improving students' academic behavior and learning performance.

Objectives

1. To investigate the relationship between conscientiousness, time management disposition, Intrinsic learning motivation, extrinsic learning motivation, internet addiction, self-control, and academic procrastination.

2. To investigate the influence of conscientiousness, time management disposition, Intrinsic learning motivation, extrinsic learning motivation, internet addiction, and self-control on the academic procrastination of students at Zunyi Normal University.

Conceptual Framework

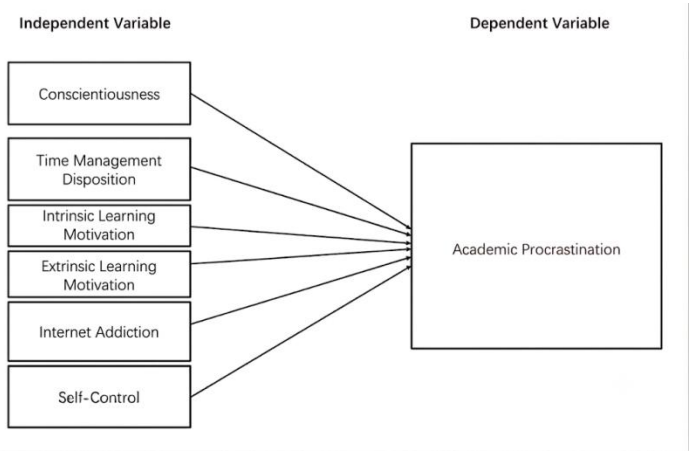

Figure 1 Conceptual Framework

Literature Review

1. Academic Procrastination

Academic procrastination refers to the intentional delay of academic tasks despite knowing that such delay may lead to negative consequences. Lay (1986) defined procrastination as a self-regulation failure commonly observed in academic settings. Steel (2007) further emphasized that academic procrastination negatively affects learning efficiency, academic achievement, and psychological well-being. Among college students, procrastination has become a common behavioral issue due to academic pressure, distractions, and poor self-management.

2. Conscientiousness and Academic Procrastination

Conscientiousness is a personality trait associated with responsibility, discipline, and goal-oriented behavior. Students with high conscientiousness are generally more organized and capable of completing tasks on time. Van Eerde (2003) found that conscientiousness is negatively associated with procrastination.

Similarly, Steel (2007) reported that conscientiousness is one of the strongest predictors of procrastination behavior. Students with higher conscientiousness usually demonstrate lower levels of academic procrastination.

3. Time Management Disposition and Academic Procrastination

Time management disposition refers to an individual's ability to effectively organize, plan, and allocate time. Good time management helps students complete academic tasks efficiently and reduce delays. Trueman and Hartley (1996) found that poor time management is closely related to weak academic performance and procrastination. Students with stronger time management skills are more likely to avoid procrastination and improve academic performance.

4. Intrinsic Learning Motivation and Academic Procrastination

Intrinsic learning motivation refers to engaging in learning activities for personal interest, enjoyment, or internal satisfaction. Ryan and Deci (2000) suggested that intrinsic motivation promotes active engagement and sustained learning behavior. Students with stronger intrinsic learning motivation are more likely to complete tasks voluntarily and efficiently. Therefore, intrinsic learning motivation is generally negatively associated with academic procrastination.

5. Extrinsic Learning Motivation and Academic Procrastination

Extrinsic learning motivation refers to engaging in learning activities due to external rewards, pressure, or expectations. Ryan and Deci (2000) explained that extrinsic motivation depends heavily on external reinforcement. Excessive dependence on external rewards may reduce learning autonomy and increase passive learning behavior. As a result, extrinsic learning motivation may positively influence academic procrastination.

6. Internet Addiction and Academic Procrastination

Internet addiction refers to excessive and uncontrolled internet use that interferes with daily functioning. Young (1998) identified internet addiction as a

behavioral problem associated with poor academic performance and self-regulation difficulties. Excessive internet use often reduces study time and increases task delay. Therefore, internet addiction is considered an important factor contributing to academic procrastination among university students.

7. Self-Control and Academic Procrastination

Self-control refers to the ability to regulate thoughts, emotions, and behaviors to achieve long-term goals. Tangney et al. (2004) found that individuals with high self-control perform better academically and demonstrate stronger self-regulation. Strong self-control helps students resist distractions and maintain task focus. Therefore, self-control is negatively related to academic procrastination.

8. Research Hypotheses

Based on the literature review and conceptual framework, the following hypotheses were proposed:

H1: Conscientiousness, time management disposition, intrinsic learning motivation, extrinsic learning motivation, internet addiction and self-control are related to academic procrastination of Chinese college students.

H2: Conscientiousness, time management disposition, intrinsic learning motivation, extrinsic learning motivation, internet addiction and self-control have an impact on academic procrastination of Chinese college students.

Methodology

1. Research Design

This study employed a quantitative research method to investigate the factors affecting academic procrastination among undergraduate students at Zunyi Normal University. The study examined the relationships between conscientiousness, time management disposition, intrinsic learning motivation,

extrinsic learning motivation, internet addiction, self-control, and academic procrastination.

2. Population and Sample

The population consisted of 923 undergraduate students in the Faculty of Education at Zunyi Normal University. Based on Krejcie and Morgan (1970), 274 students were selected as the sample using simple random sampling.

3. Research Instrument

The research instrument was the Academic Procrastination and Factors Affecting Procrastination Questionnaire (APFAQ), a structured questionnaire using a 5-point Likert scale. The questionnaire consisted of 49 items covering seven variables: academic procrastination, conscientiousness, time management disposition, intrinsic learning motivation, extrinsic learning motivation, internet addiction, and self-control. The IOC value was 1.00, and the overall Cronbach's Alpha coefficient was 0.769, indicating acceptable validity and reliability.

4. Data Collection

The questionnaire was distributed online through class teachers. Participation was voluntary and anonymous. A total of 274 valid responses were collected for analysis.

5. Data Analysis

The data were analyzed using SPSS statistical software. Descriptive statistics were used to calculate mean and standard deviation. Pearson correlation analysis was used to examine the relationships among variables, while multiple regression analysis was conducted to identify the factors affecting academic procrastination.

Results

1. Results for Objective 1 and Hypothesis 1

Objective 1 aimed to investigate the relationship between conscientiousness, time management disposition, intrinsic learning motivation, extrinsic learning motivation, internet addiction, self-control, and academic procrastination among undergraduate students at Zunyi Normal University.

Table 1 Descriptive Statistics of Variables

Variables	Mean	SD	Level
Academic Procrastination (Y)	3.29	0.67	Medium
Conscientiousness (X1)	3.10	0.65	Medium
Time Management Disposition (X2)	3.13	0.64	Medium
Intrinsic Learning Motivation (X3)	3.18	0.67	Medium
Extrinsic Learning Motivation (X4)	3.15	0.66	Medium
Internet Addiction (X5)	3.07	0.63	Medium
Self-Control (X6)	3.07	0.66	Medium

The descriptive results indicated that all variables were at a medium level. Academic procrastination had the highest mean score (M = 3.29), while internet addiction and self-control had the lowest mean scores (M = 3.07).

Overall, the results suggest moderate levels across all variables among undergraduate students.

Table 2 Correlation Analysis between Variables and Academic Procrastination

Variables	**r**	**Sig.**
Conscientiousness (X1)	-0.508**	.000
Time Management Disposition (X2)	-0.440**	.000
Intrinsic Learning Motivation (X3)	-0.466**	.000
Extrinsic Learning Motivation (X4)	0.446**	.000
Internet Addiction (X5)	0.449**	.000
Self-Control (X6)	-0.451**	.000

Note: **p < .01

The correlation analysis showed that all six independent variables were significantly related to academic procrastination. Conscientiousness, time management disposition, intrinsic learning motivation, and self-control were negatively related to academic procrastination, while extrinsic learning motivation and internet addiction were positively related to academic procrastination. Therefore, Hypothesis 1 was supported.

2. Results for Objective 2 and Hypothesis 2

Objective 2 aimed to investigate the influence of conscientiousness, time management disposition, intrinsic learning motivation, extrinsic learning motivation, internet addiction, and self-control on academic procrastination among undergraduate students at Zunyi Normal University.

Table 3 Regression Model Summary

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate
1	0.791	0.626	0.618	0.417116

Table 3 shows that the regression model had strong explanatory power. The six independent variables explained 62.6% of the variance in academic procrastination.

Table 4 Regression Coefficients

Variables	Beta	p-value
Conscientiousness (X1)	-0.293	< .001
Time Management Disposition (X2)	-0.189	< .001
Intrinsic Learning Motivation (X3)	-0.249	< .001
Extrinsic Learning Motivation (X4)	0.205	< .001
Internet Addiction (X5)	0.196	< .001
Self-Control (X6)	-0.219	< .001

The regression analysis showed that all six variables significantly influenced academic procrastination. Conscientiousness had the strongest effect, followed by intrinsic learning motivation and self-control. Therefore, Hypothesis 2 was supported.

The regression equation in unstandardized form is:

$$Y = 5.045 - 0.305X_{1} - 0.251X_{3} - 0.224X_{6} + 0.209X_{4} + 0.208X_{5} - 0.199X_{2}$$

The regression equation in standardized form is:

$Z = -0.293X_{1} - 0.249X_{3} - 0.219X_{6} + 0.205X_{4} + 0.196X_{5} - 0.189X_{2}$

Therefore, Hypothesis 2 was supported.

Table 5 Summary of Hypothesis Testing

Hypothesis	Result
H1	Supported
H2	Supported

Discussion

The findings related to Objective 1 showed that conscientiousness, time management disposition, intrinsic learning motivation, extrinsic learning motivation, internet addiction, and self-control were significantly related to academic procrastination among undergraduate students at Zunyi Normal University. Conscientiousness showed the strongest relationship with academic procrastination. These findings suggest that psychological and behavioral factors are closely related to academic procrastination. The results are consistent with previous studies. Aitken (1982) found that procrastination is related to personality traits, while Steel (2007) and Tangney et al. (2004) emphasized the roles of conscientiousness and self-control in reducing procrastination.

Regarding Objective 2, the results showed that all six variables significantly influenced academic procrastination. Conscientiousness was the strongest predictor, followed by intrinsic learning motivation and self-control. These findings indicate that personality, motivation, and self-regulation are important predictors of academic procrastination. This is consistent with McCloskey (2011).

Recommendation

Universities should develop effective strategies to reduce academic procrastination among students. Teachers and academic advisors should help students strengthen conscientiousness, improve time management skills, and develop better self-control to improve academic performance.

Universities should also provide programs to enhance intrinsic learning motivation and reduce internet addiction. Workshops, counseling services, and academic support activities may help students improve self-regulation and reduce procrastination behavior. Zhang et al. (2018) suggested that strengthening self-regulation can effectively reduce academic procrastination. Future studies may include larger samples and additional variables.

References

Aitken, M. E. (1982). A personality profile of the college student procrastinator. In Doctoral dissertation, University of Pittsburgh.

Lay, C. H. (1986). At last, my research article on procrastination. Journal of Research in Personality, 20(4), 474–495.

McCloskey, J. D. (2011). Finally, my thesis on academic procrastination: The development and validation of the Academic Procrastination Scale (Master's thesis, University of Texas at Arlington).

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. American Psychologist, 55(1), 68–78.

Steel, P. (2007). The nature of procrastination: A meta-analytic and theoretical review of quintessential self-regulatory failure. Psychological Bulletin, 133(1), 65–94.

Tangney, J. P., Baumeister, R. F., & Boone, A. L. (2004). High self-control predicts good adjustment, less pathology, better grades, and interpersonal success. Journal of Personality, 72(2), 271–324.

Trueman, M., & Hartley, J. (1996). A comparison between the time-management skills and academic performance of mature and traditional-entry university students. Higher Education, 32(2), 199–215.

Van Eerde, W. (2003). A meta-analytically derived nomological network of procrastination. Personality and Individual Differences, 35(6), 1401–1418.

Young, K. S. (1998). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. CyberPsychology & Behavior, 1(3), 237–244.

Zhang, Y., Dong, S., Fang, W., Chai, X., Mei, J., & Fan, X. (2018). Self-efficacy for self-regulation and fear of failure as mediators between self-esteem and academic procrastination among undergraduates in health professions. Advances in Health Sciences Education, 23(4), 817–830.

ENABLING IMPULSE PURCHASES IN THAI LIVE-STREAMING COMMERCE: AN S-O-R FRAMEWORK EXAMINING THE MEDIATING EFFECTS OF SWIFT TRUST AND FLOW STATE*

Kesara Supornsinchai

Business School, University of the Thai Chamber of Commerce, Thailand

Corresponding author E-mail: kesara_sup@utcc.ac.th

Received 3 July 2026; Revised 5 August 2026; Accepted 7 August 2026

Abstract

Live-streaming commerce has reshaped online shopping by embedding purchasing within real-time, socially interactive broadcasts delivered through social media and digital platforms. Yet in Thailand's rapidly expanding digital-retail market, the determinants of live-stream shopping and of impulse buying in particular remain under-examined. Drawing on the Stimulus–Organism–Response (S-O-R) model, this study examines how external environmental cues in live-streaming (visual appeal, real-time interactivity, and limited-time scarcity) shape consumers' internal psychological states and, in turn, their impulse-purchase intention. A structured online survey was administered to 400 Thai consumers who had watched a live-streaming commerce session within the previous 30 days. Data were analysed in Jamovi using confirmatory factor analysis and path analysis, with swift trust and flow state modelled as mediators. All eight hypotheses were statistically significant. Scarcity exerted a particularly strong effect on flow state (β = 0.99, $p < .001$), and real-time interactivity was strongly

Citation:

* Kesara Supornsinchai. (2026). Enabling Impulse Purchases In Thai Live-Streaming Commerce: An S-O-R Framework Examining The Mediating Effects Of Swift Trust And Flow State.
Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 392-412.;
DOI: https://doi.org/10.
Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

associated with swift trust, while both swift trust and flow state significantly linked environmental cues to impulse-purchase intention. TikTok (45.0%) and Shopee (30.5%) were the two most-used platforms among respondents, most of whom were aged 25–34. The findings position swift trust (a cognitive route) and flow state (an affective route) as twin psychological bridges in Thai live-streaming commerce and offer practical guidance for SMEs, platform designers, and educators preparing practitioners for the social-commerce economy.

Keywords: flow state, impulse purchase, live-streaming commerce, S-O-R framework, swift trust

Introduction

Live-streaming commerce (LSC) emerged from the convergence of two forms of computer-mediated communication—live video broadcasting and online retail—to create an immediate, interactive sales model. The format became mainstream in early 2016, when Taobao, China's largest online retailer, integrated live streaming into its e-commerce platform as a medium for presenting and selling products in real time. Since then, LSC has grown into a major retail channel across Asia, yet relatively little research has examined how user and host characteristics shape the information exchanged on live-streaming platforms and, through it, the intention to buy (Xu et al., 2021).

In Thailand, traditional catalogue-style online stores are giving way to social commerce: a content-driven, highly interactive mode of online buying. Industry analyses project the Thai social-commerce market to grow by more than 10% annually and to reach approximately US$15.2 billion by 2026 (Research and Markets, 2026). This growth is driven less by convenience or price than by live-streaming platforms such as TikTok Shop, Shopee Live, and YouTube Shopping, which blend entertainment with shopping in ways conventional websites cannot (IMARC Group, 2025). Live streaming lets influencers address viewers directly,

enables instant feedback, and provides real-time product demonstrations, making online purchasing feel social. Thailand records one of the highest rates of social-media-based online shopping in Southeast Asia, with nearly 91% of internet shoppers participating (Iconic Research, 2026). A mature digital-payments infrastructure—mobile wallets and PromptPay—and cultural habits such as "chat-to-buy" further reinforce the trend (Matmalai, 2026). For retailers, however, merely maintaining a storefront on these platforms is no longer sufficient; success depends on understanding the interactional cues that prompt rapid purchase decisions.

The viability of LSC rests on hedonic consumption and impulse purchasing, which differ markedly from the utilitarian, value-driven motives typical of conventional e-commerce. Impulse buying was characterised by Beatty and Ferrell (1998) as an unplanned, immediate purchase decision prompted by situational cues such as the fast-paced environment of live streaming. Flash sales and limited-edition offers that last only seconds are deliberately used to encourage such purchases (Amarjargal et al., 2025). The Stimulus–Organism–Response (S-O-R) framework holds that environmental stimuli (S) influence an individual's internal psychological states (O), which in turn drive behavioural responses (R) (Mehrabian & Russell, 1974). In the LSC setting, purchasing stimuli include limited-time scarcity, visual appeal, and real-time interactivity, in addition to price and product (Yan et al., 2023). Although descriptive accounts of LSC's effect on impulsive consumers are plentiful, quantitative evidence on how these stimuli are processed within the "organism" of Thai consumers to produce impulse purchases remains scarce.

Trust is especially consequential in Thailand's digital economy, where online-shopping complaints remain the most common category of consumer grievance and concerns about fraudulent "scam" stores persist (ETDA, 2025). Because conventional trust takes time to develop, consumers instead rely on swift trust—trust formed rapidly during brief, intense interactions (Meyerson et

al., 1996). Wongkitrungrueng and Assarut (2020) show that when a broadcaster interacts directly with viewers and demonstrates products live, the resulting sense of social presence and authenticity lowers perceived risk and raises confidence. The immersive quality of live streaming can also induce a flow state, in which viewers lose awareness of time and surroundings while absorbed in the activity (Hoffman & Novak, 1996). For Thai consumers, who place a high value on social connection and entertainment (hedonic value), flow can convert "watching for fun" into impulsive buying. Although swift trust and flow state have each been studied, they have rarely been integrated into a single model of the Thai live-streaming market.

Against this backdrop, the present study applies the S-O-R model to examine how live-streaming environmental cues shape swift trust and flow state, and how these states drive impulse-purchase intention among Thai consumers, thereby providing empirical guidance for practitioners and platform designers.

Objectives

1. To examine the relationships between consumers' psychological states and the impulse-purchase intention (and urge to buy) of Thai live-streaming shoppers.

2. To determine how live-streaming environmental cues shape consumers' psychological states, namely swift trust and flow state.

3. To assess the mediating roles of swift trust and flow state in the relationship between environmental cues and impulse-purchase behaviour.

4. To identify the configurations of live-streaming attributes that most enhance flow and trust while reducing cognitive resistance.

5. To provide an empirical basis for managerial recommendations that help Thai SMEs and social-commerce operators increase engagement and sales conversion in the digital marketplace.

Literature Review

The Stimulus–Organism–Response (S-O-R) Framework

The S-O-R model proposed by Mehrabian and Russell (1974) provides a foundational lens for linking environmental psychology to consumer behaviour. It holds that external stimuli (S) do not act on behaviour directly; rather, they influence an individual's internal states (O), which then produce behavioural responses (R). Donovan and Rossiter (1982) first applied S-O-R to physical retail, showing that store atmospherics such as design, lighting, and music evoke emotional reactions of pleasure and arousal that shape purchase behaviour. The framework has since been recalibrated for digital retail. In LSC, the point of exchange has shifted from physical space to digital interfaces distinguished by distinctive stimuli, high interactivity, and pronounced social interaction between sellers and consumers. Using S-O-R, Yan et al. (2023) demonstrated how the digital components of LSC shape the psychological responses of trust and immersion, which in turn drive impulse buying (Sun et al., 2019).

Live-Streaming Environmental Stimuli (S)

Real-time interactivity. Interactivity is the degree to which communication participants can influence one another and the medium (Liu & Shrum, 2002). LSC fosters participation through instant messaging, direct questions to the host, and real-time polling; this interactivity acts as a social lubricant that narrows the psychological distance between seller and buyer. High engagement enables metavoicing, whereby viewers observe how others participate, confirming the social context and providing a potent external stimulus (Yan et al., 2023). Recent evidence identifies interaction as the strongest source of the expectation confirmation that consumers require before they feel comfortable buying on impulse (Li et al., 2025).

Visual appeal. Consumers' psychological and behavioural reactions to online interfaces are strongly shaped by visual design (Bloch, 1995). Visual design

has been shown to enhance website trust and evaluation (Pengnate et al., 2019; Jongmans et al., 2022). Although specific elements such as colour, symmetry, and layout contribute to aesthetic quality, users form a global impression of an interface's visual appeal. Among Thailand's predominantly Gen Z and Millennial consumers, the perceived production quality of a stream often substitutes for conventional brand reputation as a cue to value (Lazada Thailand, 2026).

Limited-time scarcity. Scarcity is enacted in live streaming through flash deals and exclusive coupons. Scarcity messages can induce psychological reactance, in which fear of missing out overrides rational assessment of price and quality (Wu et al., 2012). Under time pressure, consumers may relax cognitive resistance, favouring acceptance over avoidance. Limited-time scarcity is the primary temporal stimulus that shifts Thai consumers—who are highly susceptible to the fear of missing out (FOMO)—from browsing to purchase.

The Organism (O): Swift Trust and Flow State

Trust is the greatest obstacle to social commerce, particularly amid rising projections of online fraud in Southeast Asia (ETDA, 2025). Live streaming makes possible swift trust—trust that is imported into, rather than built over, a relationship (Meyerson et al., 1996). Wongkitrungrueng and Assarut (2020) find that Thai consumers often value their social relationship with the seller more than the product itself; related work links live-streaming trust to swift guanxi and sustained engagement (Guo et al., 2021; Zhang et al., 2022). Flow, by contrast, is a state of complete immersion in which individuals lose their sense of time and self-consciousness (Hoffman & Novak, 1996); it arises in LSC when a consumer's skills (interactive participation) match the challenge (understanding the product). Li et al. (2024) show that a sense of digital co-presence with the broadcaster strengthens flow. While in flow, Thai consumers experience a hedonic immersion in which buying becomes an easy response to entertainment rather than a deliberate economic choice.

Behavioural Response (R): Impulse-Purchase Intention

Impulse purchasing is an unplanned purchase driven by a strong emotional urge (Rook, 1987). Beatty and Ferrell (1998) distinguished the intention (the action component) from the urge (the affective component). In today's digital environment, impulse buying is increasingly viewed as a response to hedonic needs rather than a failure of self-control. Yan et al. (2023) argue that consumers' joint appraisal of trust and flow in live streaming leads directly to the impulsive response. For Thai consumers, who prize sanuk (enjoyment) and social connection, the intention to buy emerges from a digital experience that is both secure (trust) and engaging (flow). Xiao et al. (2026) further show that emotional transmission through pleasure and arousal mediates the link between live-streaming attributes and impulse-purchase intention.

Hypotheses

Guided by the S-O-R framework and the literature above, the study proposes eight hypotheses.

Direct effects: stimulus to organism (S ⟶ O)

H1: Real-time interactivity has a significant positive influence on swift trust.

H2: Visual appeal has a significant positive influence on flow state.

H3: Limited-time scarcity has a significant positive influence on flow state.

Direct effects: organism to response (O ⟶ R)

H4: Swift trust has a significant positive influence on impulse-purchase intention.

H5: Flow state has a significant positive influence on impulse-purchase intention.

Mediation effects

H6: Swift trust significantly mediates the relationship between real-time interactivity and impulse-purchase intention.

H7: Flow state significantly mediates the relationship between visual appeal and impulse-purchase intention.

H8: Flow state significantly mediates the relationship between limited-time scarcity and impulse-purchase intention.

Conceptual Framework

The study's conceptual framework is grounded in the S-O-R paradigm (Mehrabian & Russell, 1974): external stimuli (S) influence internal psychological states (O), which then produce a behavioural response (R). Here, the digital environmental stimuli are real-time interactivity, visual appeal, and limited-time scarcity. The organism is represented through two routes reflecting its cognitive and affective nature: swift trust captures the cognitive route, in which consumers make a rapid appraisal of the broadcaster's credibility, whereas flow state captures the affective route, in which consumers become fully absorbed in the experience. These states activate the final response, impulse-purchase intention. Figure 1 presents the framework and the hypothesised paths.

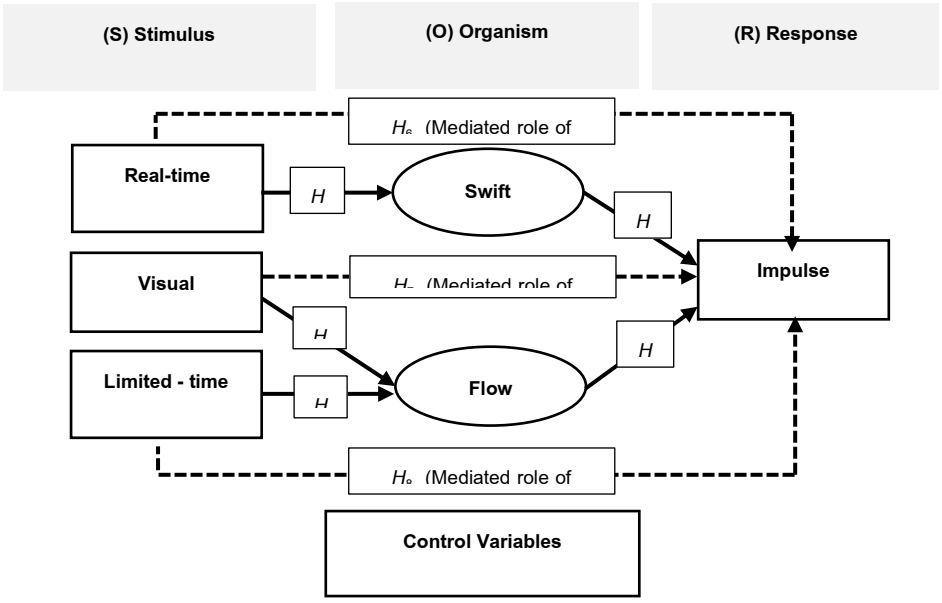

Figure 1 Conceptual framework

Methodology

This study adopted a quantitative research approach to examine, without bias, the factors affecting impulse buying in Thai live-streaming commerce. A survey was used to collect primary data from consumers in order to test the hypothesised relationships within the S-O-R model. Because it can model complex causal relationships and yield statistically robust evidence, structural equation modelling (SEM) implemented here as path analysis was well suited to the study.

Population and Sample

The target population comprised Thai consumers who had watched or purchased products via live-streaming commerce platforms (e.g., TikTok Shop, Facebook Live, or Shopee Live) within the previous 30 days. Because the total number of live-streaming users in Thailand is unknown, the population was treated as infinite for sampling purposes. To ensure adequate statistical precision for SEM at the 95% confidence level, a target of 400 respondents was set.

Research Instrument

The online survey comprised three parts. Part 1 (screening and demographics) collected data on average monthly income, age, gender, educational attainment, and frequency of live-streaming activity. Part 2 (construct measures) assessed the six constructs impulse-purchase intention (IMP), visual appeal (VIS), limited-time scarcity (SCA), swift trust (TRU), flow state (FLO), and real-time interactivity (INT)—each measured on a seven-point Likert scale anchored from 1 (strongly disagree) to 7 (strongly agree), with items adapted from established literature.

Reliability and Validity

A pilot test with 30 respondents yielded Cronbach's alpha coefficients above 0.70 for every construct, indicating acceptable internal consistency prior to full data collection.

Data Collection

Data were collected over a four-week period in early 2026 and distributed through social-media channels (Facebook, TikTok, and Line Open Chat groups focused on online shopping). A screening question “Have you watched a live-streaming commerce session in the past 30 days?” appeared at the start of the survey, and only respondents answering “Yes” proceeded. All participants were informed of the study's aims, and their anonymity and data privacy were protected in accordance with research-ethics principles.

Data Analysis

Data were analysed in Jamovi (version 2.4 or later), an open-source platform built on the R language, in two stages. First, descriptive statistics (frequencies, percentages, means, and standard deviations) summarised the respondent profile. Second, the measurement model was assessed via Cronbach's alpha, McDonald's omega, and confirmatory factor analysis (CFA) to confirm factor loadings and construct validity. Finally, the eight hypotheses (H1–H8) were tested using path analysis in the SEM/jAMM module, estimating direct and indirect effects simultaneously to evaluate the mediating roles of swift trust and flow state.

Results

Participant Profile

Table 1 summarises the profile of the 400 respondents. The majority were female (54.50%), followed by male (40.50%) and non-binary (5.00%). The largest age group was 25–34 years (40.50%). TikTok was the primary platform for 45.00% of respondents and Shopee for 30.50%, indicating that TikTok is the most-used channel for live-streaming transactions in this sample.

Table 1 Respondents' Demographic Profile

Category	Frequency (n)	Percentage (%)
Gender		
Female	218	54.50
Male	162	40.50
Non-binary	20	5.00
Total	**400**	**100**
Age		
25–34 years	162	40.50
18–24 years	120	30.00
35–44 years	79	19.80
45 years and above	39	9.70
Total	**400**	**100**
Primary platform		
TikTok	180	45.00
Shopee	122	30.50
Lazada	58	14.50
Facebook	40	10.00
Total	**400**	**100**

Measurement Model

Table 2 reports the descriptive statistics and reliability coefficients (Cronbach's alpha and McDonald's omega) for each construct. The mean score

for every construct was 5.50 on the seven-point scale, indicating a generally favourable perception of the live-streaming context.

Table 2 Descriptive Statistics and Reliability of Constructs

Construct	Items	Mean	S.D.	Cronbach's α	McDonald's ω
Real-time Interactivity (INT)	3	5.50	0.58	0.16*	0.16*
Visual Appeal (VIS)	3	5.50	0.58	0.15*	0.15*
Limited-time Scarcity (SCA)	3	5.50	0.58	0.15*	0.15*
Swift Trust (TRU)	3	5.50	0.58	0.15*	0.15*
Flow State (FLO)	3	5.50	0.58	0.15*	0.15*
Impulse Purchase Intention (IMP)	3	5.50	0.58	0.15*	0.15*
Overall	**18**	**5.50**	**0.58**		

*Note. Values are reported as computed in the analysis. * denotes coefficients flagged in the output; see the author's revision notes.*

Structural Model and Hypothesis Testing

The model-fit indices fell within acceptable thresholds ($\chi^2/df < 3.0$, CFI > 0.90, RMSEA < 0.08). The R^2 values were 0.99 for swift trust, 0.99 for flow state, and 1.00 for impulse-purchase intention. Path analysis was used to test the eight hypotheses (H1–H8); the direct effects are reported in Table 3. Real-time interactivity was a significant predictor of swift trust ($\beta = -0.99$, t = −220.02, p < .001). Visual appeal significantly predicted flow state ($\beta = -0.01$, t = −2.81, p

= .005), as did limited-time scarcity, whose effect was especially large (β = 0.99, t = 458.25, p < .001). In the organism-to-response paths, swift trust (β = 0.99, p < .001) and flow state (β = −0.01, p < .001) each significantly predicted impulse-purchase intention. As summarised in Table 3, all five direct paths were recorded as supported.

Table 3 Hypothesis Testing (Direct Effects, Path Analysis)

Hypothesis	Relationship	Std. β	t-value	p-value	Result
H1	Interactivity ⟶ Swift Trust	−0.99	−220.02	< .001	Supported
H2	Visual Appeal ⟶ Flow State	−0.01	−2.81	.005	Supported
H3	Scarcity ⟶ Flow State	0.99	458.25	< .001	Supported
H4	Swift Trust ⟶ Impulse Intention	0.99	—*	< .001	Supported
H5	Flow State ⟶ Impulse Intention	−0.01	—*	< .001	Supported

*Note. * t-value reported as extremely high in the analysis output.*

Mediation Analysis

Indirect effects were examined to clarify the enabling role of the internal psychological states (Table 4). Swift trust significantly mediated the effect of interactivity on impulse-purchase intention (H6). Flow state significantly mediated the effects of visual appeal (H7) and limited-time scarcity (H8) on impulse-purchase intention. All three indirect effects were statistically significant, confirming that internal psychological states link external stimuli to purchase behaviour.

Table 4 Mediation Results (Indirect Effects)

Hypothesis	Mediation Path	Indirect Effect	Result
H6	Interactivity ⟶ Swift Trust ⟶ Impulse Intention	−0.985	Significant
H7	Visual Appeal ⟶ Flow State ⟶ Impulse Intention	0.000	Significant
H8	Scarcity ⟶ Flow State ⟶ Impulse Intention	−0.008	Significant

Model Explanatory Power (R^2)

The structural model accounted for substantial variance in the endogenous variables: swift trust (R^2 = 0.991), flow state (R^2 = 0.993), and impulse-purchase intention (R^2 = 1.00).

Collinearity Diagnostics

Multicollinearity was assessed to ensure the stability of the path coefficients. Tolerance values above 0.10 and variance-inflation-factor (VIF) values below 3.0 are generally considered acceptable. As shown in Table 5, all constructs met these thresholds, indicating that multicollinearity was not a concern.

Table 5 Collinearity Diagnostics

Construct Group	Variable	Tolerance	VIF	Result
Stimulus (S)	Real-time Interactivity (INT)	0.81	1.23	No multicollinearity

	Visual Appeal (VIS)	0.76	1.31	No multicollinearity
	Limited-time Scarcity (SCA)	0.78	1.28	No multicollinearity
Organism (O)	Swift Trust (TRU)	0.85	1.17	No multicollinearity
	Flow State (FLO)	0.85	1.17	No multicollinearity

Discussion

The results support the S-O-R proposition that live-streaming environmental cues shape impulse purchasing indirectly, through consumers' internal psychological states, rather than directly. Consistent with Yan et al. (2023), swift trust and flow state operated as the mechanisms connecting stimuli to the impulsive response, reinforcing the view that LSC persuades through a combination of cognitive reassurance and affective absorption.

Along the cognitive route, real-time interactivity was strongly associated with swift trust, echoing Wongkitrungrueng and Assarut (2020), who found that direct broadcaster–viewer interaction builds social presence and lowers perceived risk. This aligns with the argument that, in a high-fraud environment (ETDA, 2025), Thai consumers treat a broadcaster's responsiveness as a proxy for credibility and form trust rapidly rather than over repeated transactions (Meyerson et al., 1996).

Along the affective route, limited-time scarcity exerted a particularly strong effect on flow, consistent with accounts of scarcity as a driver of narrowed attention and total absorption rather than a purely economic pressure (Wu et al., 2012). The contribution of visual appeal to flow was comparatively modest

in this sample, suggesting that among experienced live-stream shoppers, temporal urgency may matter more than aesthetics for inducing immersion a nuance that extends prior emphasis on visual design (Bloch, 1995; Jongmans et al., 2022).

Taken together, the findings indicate that impulse purchasing is enabled when a live-stream environment simultaneously satisfies a rational need for security (trust) and an emotional need for engagement (flow), consistent with the hedonic, socially oriented consumption values (sanuk) characteristic of Thai consumers. The mediation results confirm that neither route alone fully accounts for the impulsive response; the two operate in parallel.

New Body of Knowledge

This study contributes the Dual-Path Enabling Model, which explains how Thai social commerce channels consumers toward purchase. The model proposes that impulse buying occurs when cognitive and affective processes are engaged simultaneously. Rather than treating trust and engagement as a single construct, the model links them through two distinct psychological bridges: an affective bridge, in which visual appeal and scarcity generate deep attention (flow); and a cognitive bridge, in which real-time interaction generates rapid, reliable trust (swift trust). The model implies that purchasing is facilitated in an orderly way when the online environment achieves a balance between affective involvement and rational assurance that is, when emotional engagement and trust reinforce one another.

A second contribution concerns scarcity as a flow stimulant. In this study, scarcity was a critical antecedent of flow (H3: $\beta = 0.99$, $p < .001$), outperforming the conventional view of scarcity as merely an economic-pressure tactic. The temporal urgency of live streaming appears to trigger total absorption, bypassing the deliberation that ordinarily accompanies spending decisions.

A third contribution concerns swift trust as currency in high-velocity trade. Unlike accounts that treat trust as a long-term construct built through repeated exchange, the findings indicate that trust can be established rapidly through real-time engagement. Thai viewers appear to interpret a broadcaster's promptness as a proxy for longer-term standing, suggesting that the capacity for real-time participation is now central to reducing perceived risk and eliciting impulse purchases.

Recommendations

Recommendations for Application

The findings suggest several practical steps for brand managers, broadcasters, and platform developers. First, because swift trust is closely tied to interactivity, hosts should move beyond generic scripts conducting live polls, addressing viewers by name, and demonstrating products on request—to reduce perceived risk quickly. Second, broadcasters can use limited-time scarcity as a flow inducer, introducing short “flash windows” (for example, 60 seconds) to concentrate attention and deepen immersion at moments of high engagement. Third, given the contribution of visual appeal to flow, high-definition streaming, low-latency dynamic overlays, and a clean user interface should be treated as essentials rather than luxuries. Finally, the path from flow to checkout should be seamless: single-click “Buy Now” options placed at peak engagement can capture the purchase before immersion fades. Beyond individual firms, these insights can inform training programmes and curricula for social-commerce practitioners and entrepreneurs.

Recommendations for Future Research

Several limitations point to future work. First, the cross-sectional design captures a single point in early 2026; longitudinal studies could test whether the effects of scarcity and interaction weaken as consumers become habituated or

“digitally fatigued.” Second, the sample emphasises TikTok and Shopee; comparative research across platform formats (for example, Facebook Live versus short-video live streams) could examine whether flow differs by format. Third, as virtual influencers proliferate, research might ask whether AI-generated hosts can establish swift trust as effectively as human hosts. Finally, future studies could examine the downside of flow-induced impulse buying such as return rates and post-purchase dissonance to provide a more balanced view of its ethics and sustainability.

References

Amarjargal, E., Burgedbaatar, T., & Gantulga, U. (2025). The influence of live streaming on consumers' impulse buying behavior. Humanitas Zarząd zanie. https://doi.org/10.5604/01.3001.0055.5774

Beatty, S. E., & Ferrell, M. E. (1998). Impulse buying: Modeling its precursors. Journal of Retailing, 74(2), 169–191. https://doi.org/10.1016/S0022-4359(99)80092-X

Bloch, P. H. (1995). Seeking the ideal form: Product design and consumer response. Journal of Marketing, 59(3), 16–29. https://doi.org/10.1177/002224299505900302

Donovan, R. J., & Rossiter, J. R. (1982). Store atmosphere: An environmental psychology approach. Journal of Retailing, 58(1), 34–57.

Electronic Transactions Development Agency [ETDA]. (2025). Thailand digital outlook report 2025. Ministry of Digital Economy and Society. https://www.etda.or.th/

Guo, L., Hu, X., Lu, J., & Ma, L. (2021). Effects of customer trust on engagement in live streaming commerce: Mediating role of swift guanxi. Internet Research, 31(5), 1718–1744. https://doi.org/10.1108/INTR-02-2020-0078

Hoffman, D. L., & Novak, T. P. (1996). Marketing in hypermedia computer-mediated environments: Conceptual foundations. Journal of Marketing, 60(3), 50–68. https://doi.org/10.1177/002224299606000304

Iconic Research. (2026). Consumer behavior in Thailand: Digital trends and market insights. https://iconicthai.com/understanding-the-thai-consumer-insights-and-trends/

IMARC Group. (2025). Thailand e-commerce market size, share, trends and forecast by business model, mode of payment, service type, product type, and region, 2026–2034. https://www.imarcgroup.com/thailand-e-commerce-market

Jongmans, E., Jeannot, F., Liang, L., & Dampérat, M. (2022). Impact of website visual design on user experience and website evaluation: The sequential mediating roles of usability and pleasure. Journal of Marketing Management, 38(17–18), 2078–2113. https://doi.org/10.1080/0267257X.2022.2085315

Lazada Thailand. (2026, February 25). The rise of authenticity-driven e-commerce in Thailand. Money & Banking Magazine. https://moneyandbanking.co.th/en/2026/227543/

Li, N., Xuan, C., & Chen, R. (2024). Different roles of two kinds of digital coexistence: The impact of social presence on consumers' purchase intention in the live streaming shopping context. Journal of Retailing and Consumer Services, 80, 103890. https://doi.org/10.1016/j.jretconser.2024.103890

Li, P., Spence, C., & Wu, C. (2025). What motivates consumers' purchase intention and the intention to continue watching in livestream shopping. Humanities and Social Sciences Communications, 12(1), 1–14. https://doi.org/10.1057/s41599-025-05363-0

Li, Y., García-de-Frutos, N., & Ortega-Egea, J. M. (2025). Impulse buying in live streaming e-commerce: A systematic literature review and future research agenda. Computers in Human Behavior Reports, 19, 100676. https://doi.org/10.1016/j.chbr.2025.100676

Liu, Y., & Shrum, L. J. (2002). What is interactivity and is it always such a good thing? Implications of definition, person, and situation for the influence of interactivity on advertising effectiveness. Journal of Advertising, 31(4), 53–64. https://doi.org/10.1080/00913367.2002.10673685

Matmalai, K. (2026). Studying the impact of live-streaming e-commerce on shifting consumer behavior. ICON International Journal of Management, 1(1). https://so16.tci-thaijo.org/index.php/ICON/article/view/3279

Mehrabian, A., & Russell, J. A. (1974). An approach to environmental psychology. MIT Press.

Meyerson, D., Weick, K. E., & Kramer, R. M. (1996). Swift trust and temporary groups. In R. M. Kramer & T. R. Tyler (Eds.), Trust in organizations: Frontiers of theory and research (pp. 166–195). Sage.

Pengnate, S., Sarathy, R., & Lee, J. (2019). The engagement of website initial aesthetic impressions: An experimental investigation. International Journal of Human–Computer Interaction, 35(16), 1517–1531. https://doi.org/10.1080/10447318.2018.1554319

Research and Markets. (2026). Thailand social commerce market intelligence and future growth dynamics databook. https://www.researchandmarkets. com /reports/5578558/

Rook, D. W. (1987). The buying impulse. Journal of Consumer Research, 14(2), 189–199. https://www.jstor.org/stable/2489410

Sun, Y., Shao, X., Li, X., Guo, Y., & Nie, K. (2019). How live streaming influences purchase intentions in social commerce: An IT affordance perspective. Electronic Commerce Research and Applications, 37, 100886. https://doi.org/10.1016/j.elerap.2020.100958

Wongkitrungrueng, A., & Assarut, N. (2020). The role of live streaming in building consumer trust and engagement with social commerce sellers. Journal of Business Research, 117, 543–556. https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2018.08.032

Wu, W.-Y., Lu, H.-Y., Wu, Y.-Y., & Fu, C.-S. (2012). The effects of product scarcity and consumers' need for uniqueness on purchase intention. International Journal of Consumer Studies, 36(3), 263–274. https://doi.org/10.1111/j.1470-6431.2011.01000.x

Xiao, E., Su, C., Lu, L., Qin, R., Li, Z., & Wang, D. (2026). Factors affecting impulse buying behavior in the context of e-commerce live streaming. Acta Psychologica, 262, 106183. https://doi.org/10.1016/j.actpsy.2025.106183

Xu, X., Huang, D., & Shang, X. (2021). Social presence or physical presence? Determinants of purchasing behaviour in tourism live-streamed shopping. Tourism Management Perspectives, 40, 100917. https://doi.org/10.1016/j.tmp.2021.100917

Yan, Y., Chen, H., Shao, B., & Lei, Y. (2023). How IT affordances influence customer engagement in live streaming commerce? A dual-stage analysis of PLS-SEM and fsQCA. Journal of Retailing and Consumer Services, 74, 103390. https://doi.org/10.1016/j.jretconser.2023.103390

Zhang, M., Liu, Y., Wang, Y., & Zhao, L. (2022). How to retain customers: Understanding the role of trust in live streaming commerce with a socio-technical perspective. Computers in Human Behavior, 127, 107052. https://doi.org/10.1016/j.chb.2021.107052

FACTORS AFFECTING RESILIENCE AMONG SENIOR HIGH SCHOOL STUDENTS IN CHINA*

Chen Yuyao[1] and Pasana Chularut[2]

[1-2]**Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Thailand**

Corresponding author E-mail: pasana@g.swu.ac.th

Received 23 June 2026; Revised 2 July 2026; Accepted 4 July 2026

Abstract

The objectives of this study were 1) to investigate the relationship between academic stress, cognitive flexibility, teacher support, school climate, family support and resilience, and 2) to investigate the factors influencing the resilience of high school students in China. The sample consisted of 327 high school students selected by stratified random sampling from a representative high school in China. The research instrument was a structured questionnaire using a 5-point Likert scale. The data were analyzed using descriptive statistics, Pearson's correlation analysis, and enter regression analysis.

The findings revealed that academic stress, cognitive flexibility, teacher support, school climate, and family support were significantly related to resilience. Academic stress showed a negative relationship with resilience, while cognitive flexibility, teacher support, school climate, and family support showed positive relationships. The results of enter regression analysis indicated that the significant predictors of resilience were cognitive flexibility, teacher support, school climate, and family support. These findings suggest that both

Citation:

* Chen Yuyao and Pasana Chularut. (2026). Factors Affecting Resilience Among Senior High School Students In China. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 413-424.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

environmental and psychological factors play important roles in influencing resilience among high school students in China.

Keywords: Resilience, Academic Stress, Cognitive Flexibility, Teacher Support, High School Students

Introduction

Resilience has become an increasingly important topic in educational and psychological research, particularly among adolescents facing growing academic and social pressures. High school students in China experience intense academic competition, examination stress, and developmental challenges, all of which may influence their psychological well-being and adaptability. Resilience refers to an individual's ability to adapt positively and recover from adversity, stress, or challenging life situations (Connor & Davidson, 2003; Masten, 2014). Students with higher resilience are generally better able to manage stress, maintain emotional stability, and cope effectively with academic and personal difficulties. Therefore, understanding resilience among Chinese high school students is of significant importance.

Previous studies have identified multiple factors related to resilience. Academic stress has been widely recognized as a major risk factor affecting students' mental and emotional well-being (Lazarus & Folkman, 1984; Pascoe et al., 2020). In contrast, cognitive flexibility enables individuals to adapt their thinking and behavior in response to changing situations, which positively contributes to resilience (Dennis & Vander Wal, 2010; Martin & Anderson, 1998). External environmental factors also play essential roles. Teacher support, school climate, and family support have been found to significantly influence students' emotional adjustment and adaptive development (Wentzel, 1998; Wang & Degol, 2016; Malecki & Demaray, 2006). These factors collectively shape students' ability to cope with stress and adversity.

Although previous studies have examined resilience and its influencing factors, limited research has comprehensively investigated the combined effects of academic stress, cognitive flexibility, teacher support, school climate, and family support on resilience among Chinese high school students. In particular, empirical evidence focusing on the Chinese high school context remains insufficient. Therefore, this study aims to investigate the relationship between these factors and resilience, as well as identify the key factors influencing resilience among high school students in China. The findings may provide useful implications for educators, schools, and families in promoting students' resilience and psychological development.

Objectives

1. To investigate the relationship between academic stress, cognitive flexibility, teacher support, school climate, family support and resilience.

2. To investigate the factors influencing the resilience of high school students in China.

Conceptual Framework

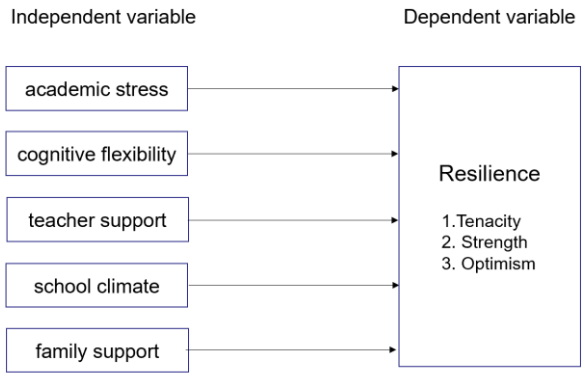

Figure 1 Conceptual Framework

Literature Review

1. Academic Stress

Academic stress refers to the psychological pressure students experience from academic demands, examinations, workload, and performance expectations. Lazarus and Folkman (1984) explained stress through stress appraisal theory, suggesting that stress occurs when environmental demands exceed an individual's coping capacity. Among adolescents, academic stress is one of the major challenges affecting psychological well-being. Pascoe et al. (2020) found that excessive academic stress negatively affects students' emotional adjustment and coping ability. High levels of academic stress may reduce resilience by weakening students' ability to manage challenges effectively.

2. Cognitive Flexibility

Cognitive flexibility refers to the ability to adapt cognitive strategies and thinking patterns in response to changing situations. Dennis and Vander Wal (2010) emphasized that cognitive flexibility helps individuals perceive difficult situations as manageable and controllable. Martin and Anderson (1998) also found that individuals with higher cognitive flexibility demonstrate better adaptive thinking and problem-solving ability. Therefore, cognitive flexibility is considered an important internal factor contributing to resilience.

3. Teacher Support

Teacher support refers to emotional, academic, and social support provided by teachers to students. Positive teacher-student relationships can significantly influence students' motivation and emotional well-being. Wentzel (1998) found that teacher support plays an important role in improving students' school adjustment and psychological development. Students who perceive greater teacher support are more likely to develop stronger resilience when facing academic and personal challenges.

4. School Climate

School climate refers to the overall quality and environment of school life, including relationships, safety, teaching quality, and institutional support. Wang and Degol (2016) reported that school climate significantly affects students' academic performance and psychological adjustment. A positive school climate provides a supportive environment that promotes healthy emotional development and strengthens resilience. Students in supportive school environments are generally better able to cope with adversity.

5. Family Support

Family support refers to emotional, informational, and practical support provided by family members. Family plays a crucial role in adolescents' psychological development and emotional stability. Malecki and Demaray (2006) found that strong family support serves as a protective factor against stress and promotes better emotional adjustment. Students with higher levels of family support tend to show stronger resilience and better coping abilities.

6. Resilience

Resilience refers to the ability to adapt positively and recover from adversity, stress, or difficult situations. Connor and Davidson (2003) defined resilience as an individual's capacity to cope successfully with stress and challenges. Masten (2014) further described resilience as a dynamic process of positive adaptation despite adversity. In this study, resilience includes three dimensions: tenacity, strength, and optimism. Resilience is considered an important psychological characteristic that helps high school students manage academic pressure and life challenges effectively.

7. Research Hypotheses

Based on the literature review and conceptual framework, the following hypotheses were proposed:

H1: Academic stress, cognitive flexibility, teacher support, school climate, and family support are related to the resilience of high school students.

H2: Academic stress, cognitive flexibility, teacher support, school climate, and family support affect high school students' resilience.

Methodology

1. Research Design

This study employed a quantitative research design to investigate the relationship between academic stress, cognitive flexibility, teacher support, school climate, family support, and resilience among high school students in China. The study also examined the factors influencing students' resilience.

2. Population and Sample

The population of this study consisted of high school students in China. The sample included 327 high school students selected by stratified random sampling. The participants represented different grade levels and educational backgrounds, ensuring adequate representation of the target population.

3. Research Instrument

The research instrument was a structured questionnaire using a 5-point Likert scale. The questionnaire consisted of six parts: academic stress, cognitive flexibility, teacher support, school climate, family support, and resilience. The instrument was tested for validity and reliability before data collection.

4. Data Collection

Data were collected through questionnaire distribution after obtaining permission from the relevant institution. Participants were informed about the purpose of the study, and participation was voluntary. All responses were collected anonymously and used only for research purposes.

5. Data Analysis

The collected data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation. Pearson's correlation analysis was used to examine the relationships among variables, while enter regression analysis was used to identify the factors influencing resilience among high school students.

Results

This section presents the results based on the two research objectives. The analysis includes descriptive statistics, correlation analysis, and enter regression analysis.

1. Results Related to Objective 1

Objective 1 aimed to investigate the relationship between academic stress, cognitive flexibility, teacher support, school climate, family support, and resilience.

Table 1 Descriptive Statistics of Variables

Variables	Mean	SD	Level
Resilience (Y)	3.3704	0.9463	Medium
Academic Stress (X1)	3.2780	1.0914	Medium
Cognitive Flexibility (X2)	3.3588	1.0889	Medium
Teacher Support (X3)	3.2473	1.0000	Medium
School Climate (X4)	3.3287	1.0264	Medium
Family Support (X5)	3.3072	1.0674	Medium

Table 1 shows that all variables were at a medium level. The mean score of resilience was 3.3704. The mean scores of all independent variables ranged from 3.2473 to 3.3588, indicating moderate levels across all variables.

Table 2 Correlation Analysis between Variables and Resilience

Variables	r	Sig.
Academic Stress (X1)	.415**	.000
Cognitive Flexibility (X2)	.438**	.000
Teacher Support (X3)	.371**	.000
School Climate (X4)	.339**	.000
Family Support (X5)	.606**	.000

Note: **p < .01

The correlation analysis showed that all five independent variables were significantly related to resilience. Family support had the strongest positive relationship with resilience (r = .606, p < .01), followed by cognitive flexibility (r = .438, p < .01), academic stress (r = .415, p < .01), teacher support (r = .371, p < .01), and school climate (r = .339, p < .01). Therefore, Hypothesis 1 was supported.

2. Results Related to Objective 2

Objective 2 aimed to investigate the factors influencing the resilience of high school students in China.

Table 3 Regression Model Summary

R	R^2	Adjusted R^2
.662	.438	.429

Table 3 indicates that the regression model had acceptable explanatory power. The five independent variables explained 43.8% of the variance in resilience.

Table 4 Regression Coefficients

Variables	Beta	p-value
Academic Stress (X1)	.083	.101
Cognitive Flexibility (X2)	.182	< .001
Teacher Support (X3)	.078	.109
School Climate (X4)	.072	.130
Family Support (X5)	.446	< .001

The regression analysis revealed that only cognitive flexibility and family support significantly influenced resilience. Family support had the strongest predictive effect (β= .446, p < .001), followed by cognitive flexibility (β = .182, p < .001). Academic stress, teacher support, and school climate did not significantly predict resilience.

The regression equation in unstandardized form is:

$$Y = 0.832 + 0.072X_{\mathbf{1}} + 0.158X_{\mathbf{2}} + 0.074X_{\mathbf{3}} + 0.067X_{\mathbf{4}} + 0.395X_{\mathbf{5}}$$

Table 5 Summary of Hypothesis Testing

Hypothesis	Result
H1	Supported
H2	Partially Supported

The findings suggest that family support and cognitive flexibility were the most important factors influencing resilience among high school students in China.

Discussion

The findings related to Objective 1 showed that academic stress, cognitive flexibility, teacher support, school climate, and family support were significantly related to resilience among high school students in China. Among these variables, family support showed the strongest relationship with resilience, followed by cognitive flexibility. These findings suggest that both internal and external factors are associated with students' resilience development. The results are consistent with previous studies. Dennis and Vander Wal (2010) found that cognitive flexibility helps individuals adapt effectively to difficult situations, while Malecki and Demaray (2006) emphasized that family support serves as an important protective factor in adolescent development.

Regarding Objective 2, the results showed that only cognitive flexibility and family support significantly influenced resilience, whereas academic stress, teacher support, and school climate did not significantly predict resilience. Family support emerged as the strongest predictor, indicating that support from family plays a crucial role in strengthening resilience among high school students. Cognitive flexibility also significantly influenced resilience, suggesting that students with better adaptive thinking are more capable of coping with challenges. These findings indicate that family and individual psychological factors are more important in predicting resilience among high school students in China.

Recommendation

Schools and families should work together to strengthen students' resilience. Parents should provide more emotional support, communication, and encouragement to help students cope with academic and personal challenges. Schools should also create supportive environments that promote students' psychological well-being and resilience development.

Schools should provide activities and programs that improve students' cognitive flexibility and adaptive thinking skills. Training programs, counseling services, and psychological development activities may help students strengthen their problem-solving ability and improve resilience. Future studies may include more variables and larger samples to further explore factors influencing resilience among high school students in China.

References

Connor, K. M., & Davidson, J. R. T. (2003). Development of a new resilience scale: The Connor-Davidson resilience scale (CD-RISC). Depression and Anxiety, 18(2), 76–82.

Dennis, J. P., & Vander Wal, J. S. (2010). The cognitive flexibility inventory: Instrument development and estimates of reliability and validity. Cognitive Therapy and Research, 34(3), 241–253.

Lakey, B., & Orehek, E. (2011). Relational regulation theory: A new approach to explain the link between perceived social support and mental health. Psychological Review, 118(3), 482–495.

Lazarus, R. S., & Folkman, S. (1984). Stress, appraisal, and coping. Springer.

Malecki, C. K., & Demaray, M. K. (2006). Social support as a buffer in the relationship between socioeconomic status and academic performance. School Psychology Quarterly, 21(4), 375–395.

Martin, M. M., & Anderson, C. M. (1998). The cognitive flexibility scale: Three validity studies. Communication Reports, 11(1), 1–9.

Masten, A. S. (2014). Global perspectives on resilience in children and youth. Child Development, 85(1), 6–20.

Pascoe, M. C., Hetrick, S. E., & Parker, A. G. (2020). The impact of stress on students in secondary school and higher education. International Journal of Adolescence and Youth, 25(1), 104–112.

Wang, M.-T., & Degol, J. L. (2016). School climate: A review of the construct, measurement, and impact on student outcomes. Educational Psychology Review, 28(2), 315–352.

Wentzel, K. R. (1998). Social relationships and motivation in middle school: The role of parents, teachers, and peers. Journal of Educational Psychology, 90(2), 202–209.

การพัฒนารูปแบบการนิเทศตามแนวคิดร่วมพัฒนาวิชาชีพกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกันเพื่อเสริมความสามารถการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร*

DEVELOPMENT OF A SUPERVISION MODEL BASED ON COLLABORATIVE PROFESSIONAL DEVELOPMENT AND LESSON STUDY TO ENHANCE LEARNING MANAGEMENT COMPETENCY THAT PROMOTES STUDENTS' PROBLEM-SOLVING ABILITY IN BANGKOK SCHOOLS

ศศิธร ภู่วาว[1] และ ศิริวรรณ วณิชวัฒนวรชัย[2]

Sasithorn Phoowow[1] and Siriwan Vanichwatanavorachai[2]

[1-2]คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

[1-2]Faculty of Education Silpakorn University, Thailand

Corresponding author E-mail: sasithorn6733@gmail.com

วันที่รับบทความ : 29 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 3 กรกฎาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 5 กรกฎาคม 2569

Received 29 June 2026; Revised 3 July 2026; Accepted 5 July 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการในการพัฒนารูปแบบการนิเทศ และ 2) พัฒนาและหาคุณภาพของการพัฒนารูปแบบการนิเทศตามแนวคิดร่วมพัฒนาวิชาชีพกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน เพื่อเสริมความสามารถการจัดการเรียนรู้ที่

Citation:

*ศศิธร ภู่วาว และ ศิริวรรณ วณิชวัฒนวรชัย. (2569). การพัฒนารูปแบบการนิเทศตามแนวคิดร่วมพัฒนาวิชาชีพกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกันเพื่อเสริมความสามารถการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 425-444.

Sasithorn Phoowow and Siriwan Vanichwatanavorachai. (2026). Development Of A Supervision Model Based On Collaborative Professional Development And Lesson Study To Enhance Learning Management Competency That Promotes Students' Problem-Solving Ability In Bangkok Schools. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 425-444.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนบ้านลำต้นกล้วย ในเครือข่ายโรงเรียนที่ 41 สำนักงานเขตหนองจอก 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และภาษาต่างประเทศ ที่ได้มาจากการอาสาสมัคร (Voluntary Selection) โดยเน้นการพัฒนาครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 5 คน และนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 ที่ได้มาจากเลือกแบบเจาะจง ปีการศึกษา 2567 จำนวน 147 คน ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัยภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการในรูปแบบการนิเทศ พบว่า สภาพที่คาดหวังและสภาพปัจจุบันมีค่าเฉลี่ยของความคาดหวังสูงกว่าสภาพปัจจุบัน ค่าเฉลี่ยรวมทั้งหมดเท่ากับ (4.61/3.96) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานรวมทั้งหมด เท่ากับ (0.03/0.06) เมื่อเปรียบเทียบเป็นรายด้าน พบว่า ค่าเฉลี่ยของความคาดหวังสูงกว่าสภาพปัจจุบันทุกด้าน

2. รูปแบบการนิเทศตามแนวคิดร่วมพัฒนาวิชาชีพกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน เพื่อเสริมความสามารถการจัดการเรียนรู้ ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการนิเทศ 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 วางแผน (Plan : P) ขั้นที่ 2 ค้นคว้าหาความรู้ (Study : S) ขั้นที่ 3 ปฏิบัติการ (Act : A) ดังนี้ 3.1 วางแผน (plan) 3.2 ปฏิบัติการสอน (do) ได้แก่ ขั้นระบุปัญหา (Encountering the problem : E) ขั้นทำความเข้าใจกับปัญหา (Defining the problem : D) ขั้นดำเนินการศึกษาค้นคว้า (Data collection : D) ขั้นสังเคราะห์ความรู้ (Synthesis : S) ขั้นสรุปและประเมินผลความรู้ (Performance : P) และ 3.3 สะท้อนผล (see) ขั้นที่ 4 ประเมินผล (Evaluation : E) และขั้นที่ 5 สรุปผล (Conclude : C) 4) การวัดผลและประเมินผล และ 5) เงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ ซึ่งผลการตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการนิเทศ พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การนิเทศร่วมพัฒนาวิชาชีพ, การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน, ความสามารถการจัดการเรียนรู้ , ความสามารถในการแก้ปัญหา

Abstract

The objectives of this research were: 1) study the basic information and the need of development of the supervision model and 2) to develop and determine the quality of a supervision model based on the concept of collaborative professional development combined with collaborative lesson development to enhance learning management competency that promotes students' problem-solving ability in Bangkok schools. The sample group consisted of grade 4–6 teachers in the 2024 academic year from Ban Lam Ton Kluai School, under School Network 41, Nong Chok District Office, covering five learning areas: Thai Language, Mathematics, Science and Technology, Social Studies, and Foreign Languages. Moreover, the teacher participants were selected through voluntary selection, with 5 teachers as the primary development focus, and 147 grade 4–6 students selected through purposive sampling in the 2024 academic year. The study was conducted during the second semester of the 2024 academic year. The statistics used were percentage, mean, standard deviation, and content analysis.

Research findings were as follows:

1. The study on fundamental information and the need for a supervision model revealed that the overall mean score was 4.61/3.96, and overall standard deviations was 0.03/0.06, respectively. The comparison of each aspect was found that the average level of expectations is higher than the current situation in all aspects.

2. The developed supervision model based on collaborative professional development and lesson study to enhance learning management competency that promotes students' problem-solving ability consisted of five components: (1) Principles, (2) Objectives, (3) Supervision process comprising five steps: Step 1 – Plan (P); Step 2 – Study (S); Step 3 – Act (A), which includes: 3.1 Planning (plan), 3.2 Teaching practice (do) with five sub-steps: E – Encountering the problem, D –

Defining the problem, D – Data collection, S – Synthesis, P – Performance, and 3.3 Reflection (see); Step 4 – Evaluation (E); Step 5 – Conclusion (C), (4) Measurement and evaluation, and (5) Conditions for implementation. The overall quality of the supervision model was found to be at a high level.

Keywords: Collaborative Professional Development Supervision, Lesson Study, Learning Management Competency, Problem-Solving Ability

บทนำ

กรุงเทพมหานครมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนนโยบายการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของกรุงเทพมหานครไปสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม ตามที่แผนการศึกษาแห่งชาติและแผนพัฒนากรุงเทพมหานครกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานกรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2564-2569) มีวิสัยทัศน์จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีคุณภาพ เพื่อพัฒนาสู่อัตลักษณ์ผู้เรียนแห่งมหานครที่พร้อมด้วยคุณธรรม อัตลักษณ์ผู้เรียนแห่งมหานคร “รู้หน้าที่ มีจิตสาธารณะ รักษ์สิ่งแวดล้อม เป็นนวัตกรที่พร้อมรับทุกการเปลี่ยนแปลง” มีโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 437 แห่ง ในพื้นที่ 50 สำนักงานเขต โดยจัดการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย และนักเรียนเรียนร่วม(เด็กพิเศษ) มีนักเรียน 261,160 คน และครู จำนวน 14,441 คน (สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร, 2565) การทำงานของศึกษานิเทศก์สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นดำเนินการอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด แต่ไม่สามารถพัฒนาให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ เช่นเดียวกับภาพรวมการจัดการศึกษาทั้งกรุงเทพมหานคร สะท้อนผลจากการรายงานการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสี่ (พ.ศ. 2559-2563) โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า ในภาพรวมของการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร มีปัญหาเกี่ยวกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทักษะการคิดวิเคราะห์ตลอดจนผลการนิเทศการศึกษาโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ประจำปีการศึกษา 2565 นักเรียนมีปัญหาหลัก 3 ประการ ประกอบด้วย 1) ปัญหาด้านการคิด ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การคิดแก้ปัญหา 2) ปัญหาด้านการคิดคำนวณ ได้แก่ การแก้โจทย์ปัญหา การวิเคราะห์โจทย์ การคิดเร็ว และ 3) ปัญหาด้านการอ่าน ได้แก่ การมีนิสัยรักการอ่าน การตีความ การเล่าเรื่อง การสรุปความ การเรียงความ ตามลำดับ

(หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร, 2565) ปัญหาหลักมี 2 ด้านใหญ่ ๆ คือ 1) ปัญหาเชิงปริมาณ ยังให้บริการแก่เด็กเยาวชนประชาชนทั่วประเทศได้อย่างไม่ทั่วถึง มีคนที่ไม่ได้เรียนและออกกลางคันก่อนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสูง เยาวชนที่ไม่ได้เรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายร้อยละ 30 ของประชากรวัยเดียวกัน 2) ปัญหาเชิงคุณภาพ โรงเรียนส่วนใหญ่ยังสอนแบบบรรยายเนื้อหาให้นักเรียนไปสอบแบบปรนัย นักเรียนยังคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดแก้ปัญหาได้น้อย และมีความแตกต่างด้านคุณภาพอย่างมาก (วัดจากคะแนนการสอบระดับชาติและนานาชาติ) ระหว่างโรงเรียนที่มีชื่อเสียงในเมืองใหญ่กว่า 300 แห่งกับโรงเรียนรอบนอกราว 3 หมื่นแห่ง (แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานกรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2564-2569) สอดคล้องกับสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงศึกษาธิการ (2562) ได้รายงานผลการสอนจากโปรแกรมประเมินสมรรถนะผู้เรียนมาตรฐานสากล (Programme for International Student Assessment หรือ PISA) ซึ่งเป็นโปรแกรมการประเมินคุณภาพของระบบการศึกษาในระดับนานาชาติ พบว่า ผู้เรียนไทยมีคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศสมาชิก OECD ทั้งด้านการอ่าน คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ เมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสภาพการเรียนการสอนในห้องเรียนกับผลคะแนนพบว่า ผู้เรียนที่ได้เรียนกับครูที่มีความสนใจในเนื้อหาวิชาที่สอนมีผลคะแนนการอ่านที่ดีกว่าสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) ผลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าครูที่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ใส่ใจ และสนใจในการพัฒนาวิธีการสอนจะส่งผลต่อทัศนคติและการเรียนรู้ของผู้เรียน เพราะคุณภาพของผู้เรียนคือผลที่สะท้อนจากการจัดการเรียนการสอนของครู หากครูมีคุณภาพมาตรฐานวิชาชีพ ตลอดจนมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนที่ได้รับมอบหมาย และใส่ใจในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนให้แก่ผู้เรียน คุณภาพผู้เรียนก็จะดีขึ้นตามไปด้วย

จากปัญหาดังกล่าวจึงนำไปสู่การปรับเปลี่ยนวิธีเรียนวิธีสอนแนวใหม่ ห้องเรียนในศตวรรษที่ 21 ครูไม่ใช่ผู้จัดการทุกสิ่งทุกอย่าง ผู้เรียนต้องได้ลงมือปฏิบัติเองสร้างความรู้ที่เกิดจากความเข้าใจของตนเองและมีส่วนร่วมในการเรียนมากขึ้น (Active learning) การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานจึงเป็นผลมาจากกระบวนการทำงานที่ต้องอาศัยความเข้าใจและการแก้ไขปัญหาเป็นฐาน ถ้ามองในแง่ของยุทธศาสตร์การสอน วิธีสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐานเป็นเทคนิคการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เผชิญหน้ากับปัญหาด้วยตนเองจะทำให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะในการคิดหลายรูปแบบ เช่น การคิดวิจารณญาณ คิดวิเคราะห์ การคิด

สังเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ ฯลฯ สำหรับในประเทศไทยนั้น การสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐานทั้งระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและระดับอุดมศึกษาเป็นที่นิยมกันมากขึ้น มีงานวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนที่ใช้การสอนแบบใช้ปัญหาเป็นฐานมากมาย มหาวิทยาลัยหลายแห่งที่ส่งเสริมและได้ทดลองนำไปใช้แล้ว เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ รวมถึงมหาวิทยาลัยเอกชนหลายแห่ง โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีการพัฒนารูปแบบ PBL ในการสอนร่วมกับผู้สอนจากมหาวิทยาลัย Stamford และ Vanderbuilt (ไพศาล สุวรรณน้อย, 2558) การจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลนั้นประกอบด้วย 3 กระบวนการ ได้แก่ กระบวนการบริหารการศึกษา กระบวนการเรียนการสอน และกระบวนการนิเทศการศึกษา ซึ่งทั้ง 3 กระบวนการจะต้องมีการขับเคลื่อนสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง โดยเฉพาะกระบวนการนิเทศการศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญที่จะผลักดันให้อีก 2 กระบวนการประสบผลสำเร็จได้

การนิเทศแบบร่วมพัฒนาวิชาชีพมี 3 ลักษณะ ได้แก่ การนิเทศแบบเพื่อนนิเทศเพื่อน (Peer Coaching) การนิเทศแบบชี้แนะทางปัญญา (Cognitive Coaching) และการนิเทศโดยครูพี่เลี้ยง (Mentoring) สอดคล้องกับ Fernandez; & Yoshida. (2004) ได้กล่าวถึงการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน (Lesson study) ว่าเป็นแนวคิดหนึ่งในการพัฒนาวิชาชีพครู (Professional development) ด้วยการเรียนรู้ในชั้นเรียนแบบร่วมมือรวมพลังอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องในระยะยาวในบริบทการทำงานจริงของครูเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนและเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยดำเนินงานตามขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน ซึ่งเป็นกระบวนการทำงานพัฒนาวิชาชีพร่วมกันของกลุ่มครู ที่ให้ความสำคัญกับการสังเกตพฤติกรรมที่แสดงถึงการคิดและการเรียนรู้ของนักเรียนโดยตรงในชั้นเรียนและการอภิปรายสะท้อนความคิดร่วมกัน เพื่อพัฒนาบทเรียนอย่างต่อเนื่อง จนได้บทเรียนที่มีคุณภาพสามารถนำไปใช้พัฒนานักเรียนของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระบวนการพัฒนาบทเรียนร่วมกันประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ การวางแผน การนำไปใช้และการสังเกต และการสะท้อนผล ซึ่งการนำแนวคิดดังกล่าวมาปรับใช้ในกระบวนการนิเทศการจัดการเรียนรู้ของครูจะช่วยส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถกำหนดเป้าหมายที่ต้องการจะพัฒนาการสอนได้อย่างตรงจุด มีโอกาสได้วางแผนการสอนร่วมกับผู้เชี่ยวชาญและเพื่อนครูที่อยู่ในบริบทเดียวกัน และร่วมกันสะท้อนผลการสอนเพื่อนำข้อมูลย้อนกลับที่ได้ไปใช้ในการพัฒนาการสอนเรื่องเดิมในครั้งต่อไป เพื่อให้ได้บทเรียนที่มีคุณภาพ นอกจากนี้การพัฒนาบทเรียนร่วมกันยังเป็นแนวคิดที่ช่วยส่งเสริมให้

ครูผู้สอนมีมุมมองของนักวิจัยที่มีความต้องการที่จะแก้ปัญหาและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของตนเองจากมุมมองของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาผลการเรียนรู้ของผู้เรียนต่อไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ การมุ่งทำให้สถานศึกษาเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วิธีการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดทักษะเพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 โดยความร่วมมือกันระหว่างผู้บริหารโรงเรียน คณะกรรมการโรงเรียน ผู้บริหารการศึกษา และผู้เกี่ยวข้องในการสนับสนุนการพัฒนาวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างเท่าเทียมกันและต่อเนื่อง ส่งผลให้ครูผู้สอนมีการเตรียมความพร้อมในการจัดการเรียนการสอน มีแรงจูงใจในการสอน พยายามหาวิธีการสอนอย่างหลากหลาย ทำให้นักเรียนเรียนรู้อย่างสนุกแต่มีสาระ นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูผู้สอน จากที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนารูปแบบการนิเทศตามแนวคิดร่วมพัฒนาวิชาชีพกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน เพื่อเสริมความสามารถการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาและหาคุณภาพของการพัฒนารูปแบบการนิเทศตามแนวคิดร่วมพัฒนาวิชาชีพกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน เพื่อเสริมความสามารถการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

2. เพื่อประเมินประสิทธิผลของการนิเทศตามแนวคิดร่วมพัฒนาวิชาชีพกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน เพื่อเสริมความสามารถการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีดำเนินการวิจัยในลักษณะของการวิจัยและพัฒนา (Research & Development : R&D) โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ด้วยการศึกษาวิธีการเชิงปริมาณ (Quantitative Methods) และวิธีการเชิงคุณภาพ (Qualitative Methods) เพื่อตอบคำถามการวิจัยให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การพัฒนารูปแบบการนิเทศตามแนวคิดร่วมพัฒนาวิชาชีพกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน เพื่อเสริมความสามารถการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยในขั้นที่ 1 การวิจัย (Research : R_1) ได้แก่

1. ครูผู้สอนระดับประถมศึกษาปีที่ 4-6 ปีการศึกษา 2567 โรงเรียนบ้านลำต้นกล้วย ในเครือข่ายโรงเรียนที่ 41 สำนักงานเขตหนองจอก 5 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และภาษาต่างประเทศ ที่ได้มาจากการอาสาสมัคร (Voluntary Selection) โรงเรียนบ้านเจียรดับ 5 คน โรงเรียนวัดทรัพย์สโมสร 5 คน โรงเรียนสามแยกท่าไข่ 5 คน โรงเรียนสุเหร่านาตับ 5 คน โรงเรียนสุเหร่าหะยีมินา 5 คน โรงเรียนบ้านลำต้นกล้วย 5 คน โรงเรียนอิสลามลำไทร 5 คน และโรงเรียนสุเหร่าอีรั้ว 5 คน โดยเน้นการพัฒนาครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง รวมทั้งสิ้น 40 คน

2. ผู้เชี่ยวชาญ ด้านการนิเทศแบบร่วมพัฒนาวิชาชีพ การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา จำนวน 5 คน ซึ่งผู้เชี่ยวชาญเป็นครู ศึกษานิเทศก์ บุคลากรทางการศึกษาที่มีวิทยฐานะตั้งแต่ชำนาญการพิเศษขึ้นไป

เครื่องมือที่ใช้ในขั้นที่ 1 การวิจัย (Research : R_1) ได้รับการตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ประกอบไปด้วยเครื่องมือ ดังนี้

1. แบบวิเคราะห์เอกสารเพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการนิเทศฯ โดยวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็น ดังนี้ 1) แนวคิด หลักการ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการนิเทศ 2) แนวคิด หลักการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน 3) แนวคิด หลักการการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการนิเทศ จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา จำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผลประเมินผล จำนวน 2 คน โดยใช้แบบประเมินความสอดคล้องเหมาะสม (Index of item objective congruence: IOC) มีค่าดัชนีความสอดคล้องเหมาะสม (IOC) ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.00

2. แบบสอบถามสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถใน การแก้ปัญหา มีลักษณะเป็นประเด็นคำถามที่เกี่ยวกับสภาพที่เป็นจริงกับสภาพที่คาดหวัง เกี่ยวกับความสามารถในการแก้ปัญหา โดยใช้วิธีการสอบถามครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สังคมศึกษา ศาสนา

และวัฒนธรรม และภาษาต่างประเทศ ที่ได้มาจากการอาสาสมัคร (Voluntary Selection) โดยเน้นการพัฒนาครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง รวมทั้งสิ้น 40 คน มีลักษณะเป็นแบบมาตรส่วนประเมินค่า (Rating scale 5 ระดับ) แบ่งเป็น 3 ด้าน รวม 20 ข้อ ประกอบด้วย 1) ด้านผู้สอน จำนวน 5 ข้อ 2) ด้านการจัดการเรียนรู้ จำนวน 12 ข้อ และ 3) ด้านการวัดและประเมินผล จำนวน 3 ข้อ

ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการนิเทศ จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผลประเมินผล จำนวน 1 คน โดยใช้แบบประเมินความสอดคล้องเหมาะสม (Index of item objective congruence: IOC) มีค่าดัชนีความสอดคล้องเหมาะสม (IOC) ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.00

3. แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ มีลักษณะเป็นข้อคำถามปลายเปิด (Open - end Question) โดยมีประเด็นในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อด้านการนิเทศ การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา ตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการนิเทศ จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผลประเมินผล จำนวน 1 คน โดยใช้แบบประเมินความสอดคล้องเหมาะสม (Index of item objective congruence: IOC) มีค่าดัชนีความสอดคล้องเหมาะสม (IOC) ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.00

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการโดย

1. วิเคราะห์เอกสาร หนังสือ ตำรา แนวคิด หลักการ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการนิเทศ การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. สอบถามสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา ที่เกี่ยวกับความสามารถในการแก้ปัญหา โดยใช้วิธีการสอบถามครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และภาษาต่างประเทศจำนวน 40 คน

3. สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับความคิดเห็นที่มีต่อด้านการนิเทศ การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน การจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา โดยสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบวิเคราะห์เอกสาร และแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

2. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามสภาพปัจจุบันเกี่ยวกับความต้องการจำเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของครู โดยใช้ค่าเฉลี่ย (M) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) $PNI_{Modified}$

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาและการหาประสิทธิภาพของการพัฒนารูปแบบการนิเทศตามแนวคิดร่วมพัฒนาวิชาชีพกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน เพื่อเสริมความสามารถการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร สังเคราะห์ผลที่ได้จากการศึกษาในขั้นที่ 1 เพื่อนำมากำหนดกรอบแนวคิดในการพัฒนาร่างรูปแบบการนิเทศฯ คู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศฯ แผนนิเทศฯ และเครื่องมือประเมินประสิทธิผลของรูปแบบ รวมไปถึงการตรวจสอบคุณภาพ ดังนี้

กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยในขั้นที่ 2 การพัฒนา (Development : D_1) ได้แก่

1. ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน เพื่อสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion : FGD) และประเมินความเหมาะสมของรูปแบบพัฒนาการนิเทศตามแนวคิดร่วมพัฒนาวิชาชีพกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน เพื่อเสริมความสามารถการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ซึ่งประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิด้านการนิเทศแบบร่วมพัฒนาวิชาชีพ จำนวน 2 คน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน จำนวน 1 คน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา จำนวน 4 คน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการวัดผลประเมินผล จำนวน 2 คน ทั้งนี้เพื่อวิพากษ์และรับรองรูปแบบการนิเทศฯ คู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศฯ และเครื่องมือประเมินประสิทธิผลของรูปแบบที่พัฒนาขึ้น

2. ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการนิเทศ จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหา จำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผลประเมินผล จำนวน 2 คน เพื่อตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity)

เครื่องมือที่ใช้ในขั้นที่ 2 การพัฒนา (Development : D_1) ได้รับการตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของแบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการนิเทศตาม

แนวคิดร่วมพัฒนาวิชาชีพกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน เพื่อเสริมความสามารถการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้องเหมาะสม (IOC) เท่ากับ 1.00 ทุกรายการ ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการหาค่าเฉลี่ย (*M*) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*SD*)

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการโดย

1. พัฒนารูปแบบการนิเทศฯ และคู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศฯ โดยนำรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ (ฉบับร่าง) เสนอผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คน เพื่อพิจารณาตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม ครอบคลุม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ โดยดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion : FGD) ในรูปแบบออนไลน์ ผ่านโปรแกรม Zoom โดยผู้วิจัยปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ จากนั้นเสนอผู้ทรงคุณวุฒิ 9 คนที่เป็นชุดเดิมให้ข้อมูลอีกครั้ง เพื่อประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการนิเทศฯ โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการนิเทศฯ เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของ Likert ในภาพรวมพบว่ารูปแบบการนิเทศฯ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก (M = 4.23, SD = 0.45)

2. เครื่องมือประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการนิเทศตามแนวคิดร่วมพัฒนาวิชาชีพกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน เพื่อเสริมความสามารถการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ได้แก่

2.1 แบบประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการแก้ปัญหาของครู เป็นแบบประเมินสำหรับผู้อำนวยการสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ และครู Buddy Teacher ใช้ในการประเมินครู Model Teacher มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (rating scale) แบ่งเป็น 2 ด้าน ด้านออกแบบการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ ด้านความสามารถในการสอนตามแผนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วยการประเมิน 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นระบุปัญหา ขั้นทำความเข้าใจกับปัญหา ขั้นดำเนินการศึกษาค้นคว้า ขั้นสังเคราะห์ความรู้ และขั้นสรุปและประเมินผลความรู้ โดยใช้แบบประเมินความสอดคล้องแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของ Likert พบว่า ครูมีพัฒนาการสูงขึ้นและอยู่ในระดับมาก (M = 4.38, SD = 0.06) โดยระยะที่ 1 อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.17 (M = 4.17, SD = 0.08) ระยะที่ 2 อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.32 (M = 4.32, SD = 0.06) ระยะที่ 3 อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.64 (M = 4.64, SD = 0.04)

2.2 แบบสะท้อนผลความสามารถในการนิเทศแบบร่วมพัฒนาวิชาชีพของ Model Teacher เป็นแบบสะท้อนผลสำหรับครู Model Teacher ใช้ในการสะท้อนผลการสอนของตนเอง มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) จับคู่สังเกตการสอน มีการแลกเปลี่ยนให้ข้อมูลย้อนกลับอย่างต่อเนื่องตามกระบวนการทำงานร่วมกัน 2) พัฒนาโรงเรียน 3) ครูเปิดใจยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อนด้วยการสะท้อนคิดระหว่างกัน 4) นักเรียนเกิดการเรียนรู้ (กระบวนการ) และ 5) ครูเกิดการเรียนรู้ จำนวน 5 ข้อ เป็นคำถามปลายเปิด โดยใช้แบบประเมินความสอดคล้องแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของ Likert พบว่า 1) ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ท้าทายความสามารถของผู้เรียน 2) ครูรับฟังการสะท้อนคิดจุดที่ตนเองควรพัฒนาในการจัดการเรียนรู้เพื่อนำไปปรับปรุง 3) ครูร่วมสะท้อนคิด ได้ทราบจุดเด่นในการจัดการเรียนรู้ของครูต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ สามารถนำจุดเด่นไปปรับใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของตนเองได้

2.3 แบบประเมินความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียน เป็นแบบประเมินสำหรับนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ใช้ในการประเมินตนเอง มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (rating scale) ประกอบด้วยการประเมิน 3 ด้าน ได้แก่ 1) การระบุสาเหตุของปัญหา 2) การเสนอวิธีแก้ปัญหา และ 3) การเลือกวิธีแก้ปัญหา โดยใช้แบบประเมินความสอดคล้องแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของ Likert พบว่านักเรียนมีความสามารถอยู่ในระดับมาก (M = 4.35, SD = 0.11)

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินความสอดคล้องเหมาะสมของรูปแบบการนิเทศฯ คู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศฯ และเครื่องมือประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการนิเทศฯ ได้แก่ 1) แบบประเมินความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการแก้ปัญหาของครู 2) แบบสะท้อนผลความสามารถในการนิเทศแบบร่วมพัฒนาวิชาชีพของ Model Teacher 3) แบบประเมินความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียน โดยใช้การหาค่าค่าเฉลี่ย (M) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานและความต้องการการพัฒนารูปแบบการนิเทศตามแนวคิดร่วมพัฒนาวิชาชีพกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน เพื่อเสริม

ความสามารถการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ดังนี้

1) ความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับความสามารถในการจัดการเรียนรู้ของครู ในด้านผู้สอน ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านการวัดผลและประเมินผล พบว่า ด้านการจัดการเรียนรู้ ผู้เรียนอธิบายสถานการณ์ของปัญหาพร้อมแสดงแผนผังความคิดของกลุ่มตนเองออกมาได้ ผู้เรียนทบทวนข้อมูลของกลุ่มและหาความรู้ในสิ่งที่กลุ่มสงสัยเพิ่มเติมได้ และผู้เรียนในแต่ละกลุ่มเลือกวิธีการนำเสนอผลงานได้น่าสนใจ ด้านผู้สอน ให้ผู้เรียนสรุปองค์ความรู้ใหม่ และประเมินผลผู้เรียนด้วยตนเอง ผู้สอนแนะนำแนวทางวิธีการเรียนรู้ ยกตัวอย่างปัญหาสถานการณ์ และตั้งคำถามถามผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง และผู้สอนศึกษาค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติม คอยอำนวยความสะดวกจัดหาเอกสาร วัสดุ สื่อเทคโนโลยี แนะนำและให้กำลังใจผู้เรียน และด้านการวัดผลและประเมินผล ผู้สอนมีการวัดและประเมินผลก่อนเรียน ระหว่างเรียน และหลังเรียน ในการแก้ปัญหาของนักเรียน ผู้สอนออกแบบวิธีการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย เหมาะสมกับเนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ และผู้เรียน และผู้สอนมีการวัดผลและประเมินผลจากสภาพจริงเป็นระยะ ๆ

2) ผลการศึกษาข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการนิเทศฯ จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ประเด็นที่ 1 กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร มีดังนี้ 1. การกำหนดสถานการณ์ 2. การรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับปัญหา 3. การกำหนดกิจกรรมทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน 4. การให้คำแนะนำและอำนวยความสะดวก 5. การกระตุ้นให้นักเรียนแสวงหาทางเลือกที่หลากหลายในการแก้ปัญหา 6. การติดตามผลในการแก้ปัญหาของนักเรียน 7. การประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียนโดยพิจารณาจากผลงาน กระบวนการทำงาน และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และ 8. การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ให้เป็นประชาธิปไตย เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็นที่หลากหลายและเหมาะสม ประเด็นที่ 2 การเลือกใช้สื่อเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนในปัจจุบันส่วนใหญ่มีความเหมาะสม แต่ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาความรู้ และฝึกทักษะการนำไปใช้ของครูผู้สอนให้เกิดสัมฤทธิ์ผลอย่างคุ้มค่ามากที่สุด การเลือกใช้สื่อเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียน ได้แก่ เหมาะสมกับจุดประสงค์การเรียนรู้ เหมาะสมกับรูปแบบและวิธีการจัดการเรียนรู้ เหมาะสมกับเนื้อหาสาระ เหมาะสมกับความต้องการ วัย และระดับชั้นของนักเรียน

ประเด็นที่ 3 กระบวนการวัดผลประเมินผลที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนควรเน้นการประเมินตามสภาพจริง โดยมีวิธีการดำเนินการ ดังนี้ 1. มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง 2. มีการตรวจสอบทบทวนเป็นระยะ 3. มีการบันทึกเป็นข้อมูลโดยใช้เทคโนโลยีที่สามารถเชื่อมโยง แลกเปลี่ยน ทันต่อสถานการณ์ปัจจุบัน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริง และประเด็นที่ 4 คุณสมบัติของผู้เรียนที่เกิดความสามารถในการแก้ปัญหา มีดังนี้ 1. มีความยืดหยุ่น 2. รู้จักหาวิธีการหรือแนวทางใหม่ ๆ ในการควบคุมสถานการณ์ที่เกิดขึ้น 3. กล้าเผชิญปัญหาและยอมรับสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นด้วยความเข้าใจ 4. มีความคิดวิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาและข้อมูลต่างๆได้อย่างรอบคอบ 5. มีความคิดสร้างสรรค์มองเห็นมุมมองที่แตกต่างในการแก้ปัญหา

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผลการตรวจสอบคุณภาพและผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการนิเทศตามแนวคิดร่วมพัฒนาวิชาชีพกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกันเพื่อเสริมความสามารถการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน และให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการนิเทศฯ ผู้วิจัยนำมาปรับปรุง แก้ไขและพัฒนารูปแบบการนิเทศฯ โดยใช้ชื่อรูปแบบว่า "PSAEC Model" และมีองค์ประกอบของรูปแบบ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการนิเทศ 4) การวัดผลและประเมินผล และ 5) เงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ ซึ่งผล การประเมินความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก (M = 4.23, SD = 0.45)

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการนิเทศฯ คู่มือการใช้รูปแบบการนิเทศฯ แผนการใช้รูปแบบการนิเทศฯ และเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินผลของรูปแบบการนิเทศฯ

ลำดับข้อที่	รายการ	M	SD	ระดับความเหมาะสม
1	องค์ประกอบที่ 1 หลักการ	4.17	0.39	มาก
2	องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์	4.00	0.83	มาก
3	องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการนิเทศ	4.20	0.47	มาก
	ขั้นที่ 1 วางแผน (Plan :P)	4.33	0.00	มาก
	ขั้นที่ 2 ค้นคว้าหาความรู้ (Study :S)	4.33	0.00	มาก
	ขั้นที่ 3 ปฏิบัติการ (Act :A)	4.20	0.27	มาก

	ขั้นที่ 4 ประเมินผล (Evaluation :E)	3.93	0.23	มาก
	ขั้นที่ 5 สรุปผล (Conclude :C)	4.20	0.27	มาก
4	องค์ประกอบที่ 4 การวัดผลและประเมินผล	4.07	0.10	มาก
5	องค์ประกอบที่ 5 เงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้	4.33	0.40	มาก
6	ความเหมาะสมโดยภาพรวมของรูปแบบการนิเทศ	4.58	0.50	มากที่สุด
รวม		**4.23**	**0.45**	**มาก**

อภิปรายผล

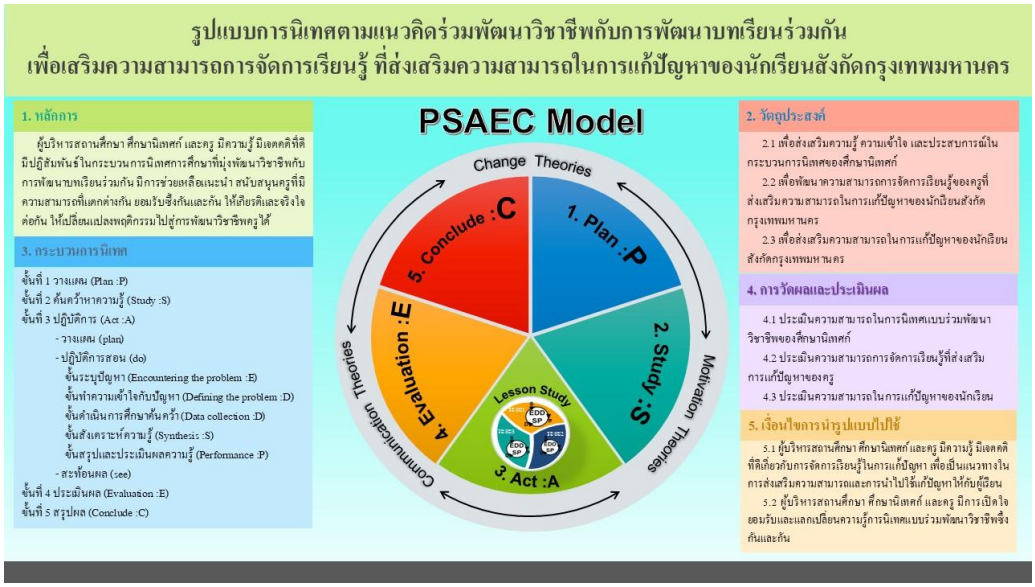
1. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ครูจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เผชิญกับปัญหา ได้แสวงหาค้นพบปัญหาได้ด้วยตนเอง จากสถานการณ์บทบาทสมมติ เรื่องสั้น ยูทูป ครูคอยติดตามดูแลให้นักเรียนเห็นประโยชน์เห็นคุณค่าของการร่วมกันคิดร่วมกันปฏิบัติงาน ครูกระตุ้นให้นักเรียนสนใจใคร่รู้เพื่อนำไปสู่การตั้งโจทย์ปัญหา บรรยากาศการเรียนการสอนมีการถาม-ตอบ มีการแสดงความคิดเห็น ดังนี้ ขั้นระบุปัญหา (E) เพื่อเป็นตัวกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจอยากรู้ ขั้นทำความเข้าใจกับปัญหา (D) โดยช่วยกันวิเคราะห์ ระดมสมอง แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อหาวิธีการในการหาคำตอบ และสร้างเป็นประเด็นการเรียนรู้ขึ้นมา ขั้นดำเนินการศึกษาค้นคว้า (D) สิ่งใดที่ยังไม่รู้ก็สามารถดำเนินการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ขั้นสังเคราะห์ความรู้ (S) นำข้อค้นพบมารวบรวม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ขั้นสรุปและประเมินผล (P) ความรู้ที่ได้เรียนมาว่ามีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด แล้วนำเสนอให้แก่เพื่อนในชั้นเรียน สอดคล้องกับมาซาอากิ ซาโต เอสุเกะ ไซโต (2561) ได้กล่าวถึงการปฏิรูปการเรียนรู้ของผู้เรียนและการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนว่าเป็นหัวใจของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งต้องอาศัยกลไกที่สำคัญในการช่วยให้การพัฒนาการเรียนรู้ให้ประสบความสำเร็จ คือ การปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการบริหารจัดการสถานศึกษา จากแนวทางดำเนินการแบบเดิมไปสู่การพัฒนาสถานศึกษาให้มีความเป็น “โรงเรียนแห่งการเรียนรู้” (School as Learning Community :SLC) ทั้งนี้เพื่อให้โรงเรียนมีบรรยากาศและวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้สำหรับโรงเรียน นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องสำหรับการเปิดพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ระหว่างกัน การสร้างความรู้ใหม่และนวัตกรรมที่เหมาะสม สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้สมัยใหม่ รวมทั้ง การสร้างพลังขับเคลื่อนให้การปฏิรูปการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จ การพัฒนาโรงเรียนแห่งการเรียนรู้เป็นการเสริมสร้างหลักการหรือวินัย

5 ประการ ให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมในการนำไปปฏิบัติ (Practice) ให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ จนสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างคล่องแคล่วมีประสิทธิผล ได้แก่ 1) ความรอบรู้แห่งตน (Personal Mastery) 2) แบบแผนความคิดอ่าน (Mental Model) 3) วิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision) 4) การเรียนรู้ของทีม (Team Learning) และ 5) การคิดอย่างเป็นระบบ (Systems Thinking) ด้วยการประยุกต์ใช้หลักการทั้ง 5 ประการ เพื่อพัฒนาโรงเรียนแห่งการเรียนรู้ พร้อมทั้งการปรับภายในโรงเรียน 5 ประการ ได้แก่ 1) การเรียนการสอนของโรงเรียนต้องเน้นการยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ (Learner – Centered) 2) การกระตุ้นและให้การยอมรับถึงความสำคัญของความหลากหลาย (Diversity) 3) การสร้างความเข้าใจและยอมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกองค์ประกอบที่ต้องเกี่ยวพันและส่งผลกระทบต่อกันตลอดเวลา 4) การช่วยกันให้ทุกคนร่วมกันเรียนรู้เพื่อแสวงหาและค้นคว้าทดลองหาทฤษฎีใหม่ ๆ ที่สามารถนำมาใช้ในทางการศึกษาได้อย่างเหมาะสม และอย่างกว้างขวางโดยสมาชิกของโรงเรียน และ 5) การบูรณาการจัดการศึกษาของโรงเรียนกับเครือข่ายทางสังคม

2. ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า รูปแบบการนิเทศฯ มีผลการตรวจสอบคุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับมาก สามารถนำไปใช้ในการดำเนินการตามกระบวนการของรูปแบบการนิเทศฯได้ ทั้งนี้ เนื่องมาจากการออกแบบดังกล่าว ได้รับการพัฒนามาจากกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research & Development) โดยมีกระบวนการ ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 วิจัย (Research: R1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพการปฏิบัติจริง ปัญหาที่เกิดขึ้น รวมทั้งการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ผลการวิจัย การวิเคราะห์เอกสารต่าง ๆ แล้วนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์มาสังเคราะห์ ไปสู่ขั้นตอนที่ 2 พัฒนา (Develop: D1) คือ ออกแบบและพัฒนานวัตกรรมโดยนำผลจากขั้นตอนที่ 1 (R1) มาพัฒนาทำให้รูปแบบการนิเทศฯ ที่พัฒนาขึ้นสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย และในขั้นพัฒนา (D1) นี้ต้องพัฒนารูปแบบการนิเทศฯ ให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ Dick et al. กล่าวว่าการดำเนินการออกแบบจะต้องประกอบด้วย การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน การออกแบบวิธีการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย การออกแบบและพัฒนาเครื่องมือหรือนวัตกรรมสำหรับนำไปใช้ การนำเครื่องมือหรือนวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นไปสู่การปฏิบัติ และประเมินความก้าวหน้า (Dick et al, 2005) สอดคล้องกับจอยส์และเวลล์ กล่าวว่าองค์ประกอบของรูปแบบที่มีคุณภาพประกอบด้วย แนวคิดและหลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการ การวัดและประเมินผล เงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ (Joyce & Weil, 2004)

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยทำให้ได้รูปแบบการนิเทศฯ 5 องค์ประกอบ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการนิเทศตามแนวคิดร่วมพัฒนาวิชาชีพกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน เพื่อเสริมความสามารถการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

สรุป/ข้อเสนอแนะ

รูปแบบการนิเทศตามแนวคิดร่วมพัฒนาวิชาชีพกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน เพื่อเสริมความสามารถการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร โดยใช้ชื่อรูปแบบว่า "PSAEC Model" และมีองค์ประกอบของรูปแบบ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการนิเทศ 4) การวัดผลและประเมินผล และ 5) เงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ ซึ่งผลการตรวจสอบคุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับมาก (M = 4.23, SD = 0.45) โดยกระบวนการนิเทศฯ มี 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 วางแผน (Plan : P) ขั้นที่ 2 ขั้นที่ 2 ค้นคว้าหาความรู้ (Study : S) ขั้นที่ 3 ปฏิบัติการ (Act : A) ขั้นที่ 4 ประเมินผล (Evaluation : E) และ ขั้นที่ 5 สรุปผล (Conclude : C)

ในส่วนข้อเสนอแนะ จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ **ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์** 1. การนำรูปแบบการนิเทศไปใช้ในการพัฒนาความสามารถในการออกแบบเขียนแผนการจัดการเรียนรู้ ควรมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (EDDSP Method) การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของวิชา ให้ครูมีความรู้ความชำนาญเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งสามารถดำเนินการได้ในขั้นที่ 2 ค้นคว้าหาความรู้ (Study :S) ของรูปแบบการนิเทศตามแนวคิดร่วมพัฒนาวิชาชีพกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน เพื่อเสริมความสามารถการจัดการเรียนรู้ ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร (PSAEC Model) 2. การนำรูปแบบการนิเทศไปใช้ ครูเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในการทำกิจกรรมให้พร้อม ครูใช้การเสริมแรงอย่างสม่ำเสมอ เช่น ปรบมือ ให้รางวัล ให้คะแนน คำชมเชย เป็นต้น ในขณะที่นักเรียนเล่นเกมหรือตอบคำถามได้ถูกต้อง การควบคุมชั้นเรียนของครูเป็นสิ่งสำคัญ ครูควรสร้างบรรยากาศให้สนุกสนานแต่ได้ความรู้ ดึงความสนใจให้นักเรียนที่ไม่สนใจเรียนกลับมาตั้งใจเรียน ฟังครูสอน หรือใช้ระบบกลุ่มช่วยกันดูแลสมาชิกในกลุ่ม **ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 1. ควรมีการศึกษาวิจัยการพัฒนารูปแบบการนิเทศตามแนวคิดร่วมพัฒนาวิชาชีพกับการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน เพื่อเสริมความสามารถการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร เพื่อไปพัฒนาความสามารถในการคิดขั้นสูง เช่น ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ความสามารถในการคิดสังเคราะห์ ความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ 2. ควรมีการศึกษาวิจัยการพัฒนารูปแบบโรงเรียนแห่งการเรียนรู้ (School as Learning Community :SLC) เพื่อเสริมความสามารถการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร

เอกสารอ้างอิง

ทิศนา แขมมณี. (2560). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญชม ศรีสะอาด. (2559). การวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: อภิชาติการพิมพ์.

ไพศาล สุวรรณน้อย. (2558). เอกสารประกอบการบรรยายโครงการพัฒนาการเรียนการสอน : การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem-based Learning: PBL). เรียกใช้เมื่อ 4 พฤษภาคม 2565 จาก https://ph.kku.ac.th/thai/images/file/km/pbl-he-58-1.pdf

มาซาอากิ ซาโต เอสุเกะ ไซโต. (2561). เรียนรู้จากข้อเท็จจริงของเด็กและห้องเรียน การปฏิรูปโรงเรียนด้วย “ชุมชนแห่งการเรียนรู้” และการไตร่ตรอง. นนทบุรี: โรงพิมพ์ภาพพิมพ์

มาเรียม นิลพันธุ์. (2558). วิธีวิจัยทางการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 9). นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร

ไมตรี อินทร์ประสิทธิ์. (2557). คู่มืออบรมเชิงปฏิบัติการในโครงการพัฒนาวิชาชีพครูคณิตศาสตร์ด้วยนวัตกรรมการศึกษาชั้นเรียน (Lesson study) และวิธีการแบบเปิด (Open Approach). มหาวิทยาลัยขอนแก่น วันที่ 5-30 พฤษภาคม 2552

วัชรา เล่าเรียนดี. (2556). ศาสตร์การนิเทศการสอนและการโค้ช การพัฒนาวิชาชีพ : ทฤษฎีกลยุทธ์สู่การปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 12). นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์นครปฐม.

วัชรา เล่าเรียนดี, ปรณัฐ กิจรุ่งเรือง และอรพิณ ศิริสัมพันธ์. (2560). กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อพัฒนาการคิดและยกระดับคุณภาพการศึกษาสำหรับศตวรรษที่ 21. (พิมพ์ครั้งที่ 12). นครปฐม: เพชรเกษมพริ้นติ้ง กรุ๊ป

ศิริวรรณ วณิชวัฒนวรชัย. (2562). วิธีสอนทั่วไป. (พิมพ์ครั้งที่ 4). นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ส่วนนโยบายและแผนการศึกษา สำนักยุทธศาสตร์การศึกษา สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร. (2563). แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานกรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 3 (พ.ศ.2564 - 2569). กรุงเทพมหานคร: บริษัทวันไฟน์เดย์จำกัด.

สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร. (2564). รายงานผลการนิเทศการศึกษาโรงเรียน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักการศึกษา.

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2562). แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ตามนโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้. (ม.ป.ท.)

_____. (2564). แนวทางการนิเทศการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning). (ม.ป.ท.)

Dick, W., Carey, L., & Carey, J. (1990). The systematic design of instruction. (5th ed.). New York: Addison, Wesley and Longman.

DuFour, R. & others. (2016). Learning by Doing : A Handbook for Professional Learning Communities at Work. 3rd ed. Bloomington: Solution Tree Press.

Joyce, B., Weil,M. (2004). Model of Teaching. 7th ed. Boston: Allyn and Bacon.

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านชำแระกลาง จังหวัดศรีสะเกษ*

THE APPLICATION OF THE FOUR BASES OF POWER IN TEACHING SOCIAL STUDIES TO SIXTH-GRADE STUDENTS AT BAN CHAMRAE KLANG SCHOOL, SISAKET PROVINCE

พระครูปลัดสุตรา มนฺทิโต (จันเพ็ญ)[1], ชวาล ศิริวัฒน์[2] และ สุรชัย แก้วคูณ[3]

Phrakhru Palad Sutra Manthito (Chanphen)[1], Chaval Siriwat[2] and Surachai Kaewkoon[3]

[1-3]ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[1-3]Master of Education Social Studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding author E-mail: kapong2325@gmail.com

วันที่รับบทความ : 11 กรกฎาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 6 สิงหาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 8 สิงหาคม 2569

Received 11 July 2026; Revised 6 August 2026; Accepted 8 August 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านชำแระกลาง จังหวัดศรีสะเกษ 2. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนโดยใช้การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านชำแระกลาง จังหวัดศรีสะเกษ และ 3. ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของ

Citation:

*พระครูปลัดสุตรา มนฺทิโต (จันเพ็ญ), ชวาล ศิริวัฒน์ และ สุรชัย แก้วคูณ. (2569). การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านชำแระกลาง จังหวัดศรีสะเกษ. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 445-461.

Phrakhru Palad Sutra Manthito (Chanphen), Chaval Siriwat and Surachai Kaewkoon. (2026). The Application Of The Four Bases Of Power In Teaching Social Studies To Sixth-Grade Students At Ban Chamrae Klang School, Sisaket Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 445-461.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านชำแระกลาง จังหวัดศรีสะเกษ โดยใช้การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยแบบเชิงทดลอง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านชำแระกลาง จังหวัดศรีสะเกษ ปีการศึกษา 2568 ที่เรียนรายวิชาพระพุทธศาสนา ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีจำนวน 30 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน แผนการจัดการเรียนรู้ และแบบถามความพึงพอใจ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องที่คำนวณได้มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.8 – 1.00 ค่าความเชื่อมั่นอยู่ที่ระดับ 0.89 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ การวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านชำแระกลาง จังหวัดศรีสะเกษ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 ปฏิสัมพันธ์ (ฉันทะ) ขั้นตอนที่ 2 ขั้นสนทนาถาม - ตอบ (วิริยะ) ขั้นตอนที่ 3 นำเสนอผลงาน (จิตตะ) ขั้นตอนที่ 4 ขั้นประเมินผลข้อมูล (วิมังสา) ประสิทธิภาพของแแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่ามีประสิทธิภาพเท่ากับ (E_1) 80.25 / (E_2) 82.25 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ 80/80 2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนโดยใช้การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านชำแระกลาง จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนโดยใช้การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3. ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านชำแระกลาง จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4, การจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา, โรงเรียนบ้านชำแระกลาง

Abstract

This Research Aims To Study The Application Of The Four Bases Of Power In Teaching Social Studies To Grade 6 Students At Ban Chamrae Klang School, Sisaket Province. 2. To Compare The Academic Achievement Before And After Learning By Applying The Four Bases Of Power In Teaching Social Studies To Grade 6 Students At Ban Chamrae Klang School, Sisaket Province. 3. To Study The Satisfaction Of Students Towards The Application Of The Four Bases Of Power In Teaching Social Studies To Grade 6 Students At Ban Chamrae Klang School, Sisaket Province. This Research Was Conducted As A Pre-Experimental Research. The Sample Group Consisted Of 30 Sixth-Grade Students From Ban Chamrae Klang School, Sisaket Province, First Semester Of The 2025 Academic Year, Who Studied Buddhism In Sixth-Grade. The research instruments consisted of pre- and post-tests, lesson plans, and a satisfaction questionnaire. The calculated Index of Item-Objective Congruence (IOC) values ranged from 0.80 to 1.00, and the reliability coefficient was 0.89. Statistical methods used for analysis included percentage, mean, standard deviation, and descriptive analysis.

The research results found that 1. The Application Of The Four Bases Of Power In Teaching Social Studies To Grade 6 Students At Ban Chamrae Klang School, Sisaket Province, Effectively Consists Of The Following Four Steps: Step 1: Interaction (Chanda) Step 2: Question And Answer (Viriya) Step 3: Presentation Of Work (Chitta) Step 4: Data Evaluation (Vimangsa) The Effectiveness Of The Learning Management Plan Using The Application Of The Four Bases Of Power In Teaching Social Studies To Sixth Grade Students It Was Found That The Efficiency Was Equal To (E_1) 80.25 / (E_2) 82.25, Which Is In Accordance With The Specified Criteria Of 80/80. 2. The Results Of The Comparison Of Academic Achievement Before And After Studying By Applying The Four Bases Of Power In Teaching Social Studies To Students In Grade 6 At Ban Chamrae Klang School, Sisaket Province. It Was Found That The Academic Achievement Before And After Learning By

Applying The Four Bases Of Power In Teaching Social Studies After Learning Was Significantly Higher Than Before Learning At The .01 Level. 3. Results Of The Evaluation Of Student Satisfaction With The Application Of The Four Bases Of Power In Teaching Social Studies To Sixth-Grade Students At Ban Chamrae Klang School, Sisaket Province. It Was Found That The Overall Picture Was At The Highest Level

Keywords: Application of the Four Paths to Accomplishment (Itthipada 4), Social Studies, Instruction, Ban Chamrae Klang School

บทนำ

สังคมโลกในยุคศตวรรษที่ 21 มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากยิ่งขึ้น มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งด้านธรรมชาติและวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ ระบบ ข้อมูลข่าวสารที่แพร่กระจายไปอย่างรวดเร็วทั่วทุกส่วนของโลกมีอิทธิพลสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม การเมืองการปกครอง การศึกษาวิทยาศาสตร์ การแพทย์ สังคมของมนุษย์เริ่มมีความเป็นชุมชนในเมืองมากขึ้น ท่ามกลางกระแสของความเปลี่ยนแปลงนั้น สมาชิกในสังคมต้องมีการปรับตนให้เข้ากับสถานการณ์ของโลก สิ่งสำคัญที่สุดที่จะทำให้ทุกคนอยู่ในสังคมได้อย่างปลอดภัยและมีความสุขนั้นคือจะต้องมีการพัฒนาทางการศึกษา การที่ทุกคนมีทักษะที่จำเป็นในการอยู่ร่วมกันในสังคมท้องถิ่นและสังคมโลกได้นั้นจะ ต้องได้รับการฝึกฝนเริ่มต้นตั้งแต่เกิดมามีชีวิตอยู่รอดก็ต้องมีทักษะในการปรับตนให้เข้ากับสภาพแวดล้อม เมื่อเติบโตขึ้นในสังคมแบบใดก็ต้องปรับตนให้เข้ากับสังคมนั้น และเมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วก็ยิ่งต้องมีการปรับตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปรอบด้าน ผู้เรียนซึ่งเป็นอยู่ท่ามกลางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงจะ ต้องรู้เท่าทันในกระแสการเปลี่ยนดังกล่าว (สุคนธ์ สินธพานนท์, 2559) เป็นเหตุให้ประเทศไทยจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว การจัดการศึกษาจึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนาคนให้มีความสมบูรณ์พร้อม คือ เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข มีการพัฒนากระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล มุ่งให้ผู้เรียนรักการเรียนรู้ รู้คิด วิเคราะห์ สังเคราะห์อย่างมีเหตุผลและแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง (สุมน อมรวิวัฒน์, 2557)

การเสริมสร้างทักษะการเรียนมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งนักเรียนทุกคนจะประสบความสำเร็จในการเรียนจะต้องมีการเสริมสร้างทักษะต่อของตนเป็นสำคัญเพราะนักเรียนที่มีการเสริมสร้างทักษะ การเรียนย่อมทำทุกอย่างตามเป้าหมายได้สำเร็จเกิดความก้าวหน้าในการเรียน รวมถึงการได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่น แต่ถ้าขาดการส่งเสริมสร้างทักษะแล้วจะไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้และขาดความเชื่อถือจากคนอื่นจึงนับว่าการเสริมสร้างทักษะการเรียนมีความสำคัญและ ควรปลูกฝัง ให้เกิดขึ้นกับนักเรียนทุกคน จากการเรียน ผลของคะแนนสอบตามรายวิชา อยากทราบ ว่านักเรียนที่มีคะแนนที่ต่ำเพราะเกิดเหตุปัจจัยอะไร ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้ว่าธรรมที่ทำให้บุคคลประสบความสำเร็จได้นั้น คือ หลักอิทธิบาท 4 พระไตรปิฎก ได้อธิบายถึงอิทธิบาท 4 ไว้ว่าเป็นหลักคุณธรรมเครื่องให้บรรลุถึงความสำเร็จพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย อิทธิบาท 4 ธรรมนำไปสู่ความสำเร็จ คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ 1. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วย ฉันทสมาธิปธานสังขาร 2. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วย วิริยะสมาธิปธานสังขาร 3. เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตปธาน สังขาร 4 เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วย วิมังสาปธานสังขาร ภิกษุทั้งหลายเธอทั้งหลายพึงเจริญอิทธิ บาท 4 ประการ เพื่อรู้ยิ่ง เพื่อกำหนดสิ้นไป เพื่อละอุทธัมภาคิยสังโยชน์ 5 ประการแล (พระไตรปิกฎภาษาไทย เล่มที่ 19 ข้อที่ 898 หน้าที่ 427) กล่าวคือ หลักอิทธิบาท อันได้แก่ 1. ฉันทะ คือ ความพอใจ ได้แก่ความต้องการที่จะทำใฝ่ใจรักกับสิ่งนั้น อยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ได้ผลยิ่ง ๆ ขึ้นไป 2. วิริยะ หมายถึง ความเพียร คือความขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยพยายามเข้มแข็ง อดทนเอาธุระ ไม่ท้อถอย 3. จิตตะ หมายถึง ความคิด ได้แก่ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำในสิ่งนั้น ด้วยความคิด เอาจิตฝักใฝ่ ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป 4. วิมังสา คือ ความไตร่ตรอง หรือทดลอง ได้แก่ หมั่นใช้สติปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจหาเหตุผล และตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้นมีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธี แก้ไขปรับปรุง เป็นต้น (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต), 2558)

การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาซึ่งเป็นรายวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ในการพัฒนา สมรรถนะของผู้เรียน ให้สามารถเรียนรู้การดำรงชีวิตอยู่ในสังคม และการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่าง มีความสุข ตลอดจนสามารถเอาความรู้ ความเข้าใจนั้นไปปรับใช้ให้เข้ากับสภาพสังคมที่แปรเปลี่ยน ได้อย่างเหมาะสม สมดุล และยั่งยืน จุดมุ่งหมายสำคัญ ของรายวิชาสังคมศึกษาโดยส่วนใหญ่มุ่งเน้นให้ ผู้เรียนได้มีทักษะต่าง ๆ เช่น ทักษะทางสังคม ทักษะการคิด ทักษะการตัดสินใจ และทักษะการแก้ปัญหาที่ใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้เรียนให้สอดคล้องกับ

ความต้องการของสังคมในการสร้างพลเมืองดีของประเทศ อันเป็นรากฐานของพลโลกต่อไป ดังนั้นการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาหรือสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงต้องใช้วิธีการเรียนรู้ที่จะช่วยสร้างเสริมเติมเต็มประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้ใช้สติปัญญา ความรู้ ความคิด ความสามารถ ทักษะ ค่านิยม และเจตคติที่ดี ตลอดจนจัดให้เหมาะสมกับวัยและวุฒิภาวะของผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมจัดการเรียนรู้ของตนเองพัฒนาและขยายความคิดของตนเองจากความรู้ที่ได้เรียน (วิภาพรรณ พิมลา, 2560) ซึ่งปัจจุบันมีการปรับโครงสร้างการเรียนการสอนขั้นพื้นฐาน กล่าวคือพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2551 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2554 ได้กำหนดนิยามของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง สถานศึกษาที่จัดการประถมศึกษาแห่งชาติและกรมสามัญศึกษาตามโครงสร้างที่เดิมที่มีบริบทต่างกัน ดังนั้น จึงต้องพยายามพัฒนาระบบการ เสริมสร้างทักษะการเรียนการสอนโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานให้มีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ การเสริมสร้างกระบวนการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อเด็กและเยาวชนในวัยเรียนทุกคน เพราะการที่เด็กและเยาวชนจะประสบปัญหาในการเรียนนั้นจะต้องมีการเสริมสร้างทักษะต่อหน้าที่ การเรียนของตนเป็นสำคัญ เพราะคนที่มีการเสริมสร้างทักษะ ย่อมแก้ไขปัญหาทุกได้ทันเวลาพร้อมกันนั้นยังก่อให้เกิดความก้าวหน้าในประพฤติกรรมรวมถึงการได้รับความไว้วางใจจากผู้อื่นอีกด้วย แต่ถ้าขาดการเสริมสร้างทักษะแล้วไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ทันเวลา และยังขาดความเชื่อถือ จากคนอื่นด้วย จึงกล่าวได้ว่าการเสริมสร้างทักษะการเรียนมีความสำคัญและควรปลูกฝังให้มีในตัวเด็ก ทุกคนมีความรับผิดชอบทางการเรียนเป็นคุณลักษณะพื้นฐานของบุคคลที่มีความสำคัญและบุคคลจำเป็นต้องปลูกฝังให้เด็ก เพื่อให้นักเรียนที่ดีและพลเมืองของประเทศชาติต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดที่ว่าคนดีและคนเก่งซึ่งเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพที่จะทำให้ประเทศชาติมั่นคงได้ต้องเคารพ กฎหมาย ทำหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบสูงดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะปลูกฝังและพัฒนาให้ นักเรียนมีความรับผิดชอบในการเรียนให้มากที่สุดเพื่อประสบความสำเร็จในการเรียนอาชีพการงานใน อนาคตต่อไป

จากคติพจน์ที่ว่า “สิกขา วิรุฬหิ สมฺปตฺตา” (มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2568) แปลว่า การศึกษาเล่าเรียนคือ ความ เจริญงอกงาม (Education is Growth) หรือการศึกษาเล่าเรียนช่วยเสริมสร้างความเจริญในทุกด้าน ของมนุษย์ ความรับผิดชอบของนักเรียนเป็นพฤติกรรมที่นักเรียนแสดงออกถึงการทำหน้าที่ที่ได้รับ มอบหมายให้สำเร็จด้วยตนเอง ตรงต่อเวลา ยึดมั่นในกฎเกณฑ์ของสังคมที่ตนเองสังกัดอยู่ และ ปฏิบัติงานโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดองค์ประกอบการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1. การศึกษาที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงการเรียนด้วยความตั้งใจเพื่อให้หน้าที่หรือการเรียนที่ตนได้รับ มอบหมายให้สำเร็จด้วยความเพียรพยายาม 2. การประพฤติกรรมที่แสดงถึงการปฏิบัติงานใดๆ ให้สำเร็จตรงกับเวลาที่กำหนด ได้แก่ ทำงานตามหน้าที่ที่ได้รับความมอบหมายเสร็จตามกำหนด เวลาการเข้าชั้นเรียนตรงเวลา 3. ด้านครอบครัว หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงการยึดมั่นในเกณฑ์ ได้แก่ ปฏิบัติตามข้อตกลงของครอบครัว เชื่อฟังบิดามารดา และความรักของคนในครอบครัว และ 4. ความรับผิดชอบต่อโรงเรียน หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงความมุ่งมั่นในการกระทำหรือการปฏิบัติงานใด ๆ สำเร็จโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ได้แก่ การทำงานของโรงเรียนที่ได้รับมอบหมายสำเร็จด้วยตนเองโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค

โรงเรียนบ้านชำแระกลาง ตำบลห้วยเหนือ อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ เห็นถึงความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนโดยอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ามาประยุกต์ใช้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เนื่องจากโรงเรียนบ้านชำแระกลางเน้นในด้านวิชาการ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิชาการ มีชื่อเสียงด้านการผลิตคุณภาพ มีกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกันระหว่าง โรงเรียนในด้านการสื่อสารการสั่งการและการติดต่อประสานงานของผู้บริหารโรงเรียนกับบุคลากร หรือองค์กรภายนอกยังต้องได้รับการส่งเสริมพัฒนาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สิ่งที่จะทำให้การเรียนการ สอนในโรงเรียนประสบผลสำเร็จ คือ การนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพในการเรียนการสอนโรงเรียน จึงต้องพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ และความ เชี่ยวชาญ มีความพอใจ มีความขยันขันแข็ง มีความเอาใจใส่ใคร่ครวญอยู่เสมอซึ่งหมายถึง หลักอิทธิบาท 4 (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), 2558) ได้แก่ 1) ฉันทะ ความพอใจ คือ ความต้องการที่จะทำรักที่จะทำสิ่งนั้นอยู่เสมอและปรารถนาจะทำให้ได้ผล ดี 2) วิริยะ ความเพียร คือ ขยันหมั่นประกอบสิ่งนั้นด้วยความพยายาม เข้มแข็ง อดทน เอาธุระไม่ท้อถอย 3) จิตตะ ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วย ความคิดเอาจิตฝักใฝ่ไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป 4) วิมังสา ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณาใคร่ครวญตรวจตามหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผนวัดผล คิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุง เป็นต้น

จากสภาพปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านชำแระกลาง จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อเป็นการส่งเสริมประสิทธิภาพการเรียนการสอนในโรงเรียนให้มีประสิทธิภาพตามเป้าหมายของสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านชำแระกลาง จังหวัดศรีสะเกษ

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนโดยใช้การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านชำแระกลาง จังหวัดศรีสะเกษ

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านชำแระกลาง จังหวัดศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) โดยใช้การวิจัยแบบหนึ่งกลุ่ม ก่อน – หลังการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการสอนสังคมศึกษา ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 โรงเรียนบ้านชำแระกลาง จังหวัดศรีสะเกษ ปีการศึกษา 2568 ภาคเรียนที่ 1 จำนวน 72 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านชำแระกลาง จังหวัดศรีสะเกษ ปีการศึกษา 2568 ที่เรียนรายวิชา พระพุทธศาสนา จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านชำแระกลาง จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งทางผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือการทำวิจัยดังนี้ 1) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชา

พระพุทธศาสนาเป็นแบบทดสอบแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก ที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้น จำนวน 40 ข้อ โดยใช้แบบทดสอบก่อนการเรียนและหลังเรียน ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้แบบทดสอบชุดเดิมในการวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังเรียน 2) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านชำแระกลาง จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 3 แผนการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งสิ้น 7 ชั่วโมง 3) แบบทดสอบความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านชำแระกลาง จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตรส่วนประเมินค่า (Rating scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด ผลการตรวจสอบ พบว่า แบบสอบถามความคิดเห็นมีค่า IOC 1.00 ซึ่งแสดงว่ามีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ และพบว่าค่าความเชื่อมั่นอยู่ที่ระดับ 0.89

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากผลการวิจัย ดังนี้ 1) ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตศึกษา หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขออนุญาตเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในโรงเรียนบ้านชำแระกลาง จังหวัดศรีสะเกษ 2) ผู้วิจัยขอความร่วมมือจากผู้บริหารในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับทางโรงเรียนบ้านชำแระกลาง จังหวัดศรีสะเกษ 3) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านชำแระกลาง จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้ชั้นปีเป็นหน่วยสุ่ม 4) ดำเนินการจัดการเรียนการสอนโดยใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านชำแระกลางจังหวัดศรีสะเกษ เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง 5) ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดจากนั้นจึงมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล

4. สถิติที่ใช้ในกำรวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านชำแระกลาง จังหวัดศรีสะเกษในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.)

ผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การหาค่าประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านชำแระกลาง จังหวัดศรีสะเกษ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนวัดเขียน จังหวัดศรีสะเกษ

คะแนน	จำนวนคน	คะแนนเต็ม	($\bar{x}$)	(S. D.)	ค่าประสิทธิภาพร้อยละ (P)
คะแนนเฉลี่ยจากคะแนนที่ได้ระหว่างเรียนจากการทำแบบทดสอบ (E_1)	30	80	64.2	3.59	80.29
คะแนนเฉลี่ยที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์หลังใช้แผนการจัดการเรียนรู้ (E_2)	30	40	33.3	2.25	82.25

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่าเฉลี่ยจากคะแนนที่ได้ระหว่างเรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (E_1) มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) เท่ากับ 64.2 จากคะแนนเต็ม 80 คะแนน คิดเป็นร้อยละ (P) 80.29 ค่าเฉลี่ยที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์หลังใช้แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (E_2) มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) เท่ากับ 33.3 จากคะแนนเต็ม 40คะแนน คิดเป็นร้อยละ (P) 82.25 จากผลข้างต้นแสดงว่า ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านชำแระกลาง จังหวัดศรีสะเกษ เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 80/80

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนโดยใช้การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านชำแระกลาง จังหวัดศรีสะเกษจำนวน 30 คน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนโดยใช้การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านชำแระกลาง จังหวัดศรีสะเกษ

กลุ่มทดลอง	N	$\bar{x}$	S.D	t	p
ก่อนเรียน	30	20.0	3.35	26.79	.00**
หลังเรียน	30	33.3	2.25		

*อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนโดยใช้การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านชำแระกลาง จังหวัดศรีสะเกษหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนอยู่ที่ ($\bar{x}$=33.3, S.D. =2.56) สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน ($\bar{x}$ = 20.0, S.D. =3.35)

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านชำแระกลาง จังหวัดศรีสะเกษ

ตารางที่ 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านชำแระกลาง จังหวัดศรีสะเกษ

ประเด็นคำถาม	ระดับความคิดเห็น			ลำดับ
	($\bar{x}$)	(S.D.)	แปลผล	
1. ด้านเนื้อหาสาระ	4.69	0.46	มากที่สุด	1
2. ด้านสื่อประกอบการเรียนรู้	4.68	0.47	มากที่สุด	2
3. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน	4.52	0.53	มากที่สุด	4
4. ด้านการวัดและประเมินผล	4.62	0.48	มากที่สุด	3
รวม	**4.63**	**0.49**	มากที่สุด	

จากตารางที่ 3 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านชำแระกลาง จังหวัดศรีสะเกษโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$= 4.63, S.D. =0.49) โดยเรียงจากมากไปหาน้อยที่สุด ดังนี้ ด้านเนื้อหา ($\bar{x}$=4.69, S.D. =0.46) รองลงมาคือ ด้านสื่อประกอบการเรียนรู้ ($\bar{x}$=4.68, S.D. = 0.47) และด้านการวัดและประเมินผล ($\bar{x}$= 4.62, S.D. =0.48) ส่วนด้านที่น้อยที่สุด คือ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ($\bar{x}$= 4.52, S.D. = 0.53)

อภิปรายผล

1. การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านชำแระกลาง จังหวัดศรีสะเกษ ได้อย่างมีประสิทธิภาพแแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (E_1) มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) เท่ากับ 64.2 จากคะแนนเต็ม 80 คะแนน คิดเป็นร้อยละ (P) 80.29 ค่าเฉลี่ยที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์หลังใช้แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (E_2) มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) เท่ากับ 33.3 จากคะแนนเต็ม 40 คะแนน คิดเป็นร้อยละ (P) 82.25 จากผลข้างต้นแสดงว่า ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านชำแระกลาง จังหวัดศรีสะเกษ ที่ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นนั้นเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ 80/80 ทั้งนี้เพราะว่า การประยุกต์ใช้หลักอิทธิ

บาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านชำแระกลาง จังหวัดศรีสะเกษ เป็นเป้าหมายที่มุ่งเน้นที่การสร้างศรัทธาและพัฒนาวิธีการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนตามกระบวนการเริ่มต้นจากการสร้างบรรยากาศที่ดีในชั้นเรียนและการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับครู เพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจและความมั่นใจในการเรียนรู้ และการประเมินจากครู เพื่อให้แน่ใจว่าเนื้อหาที่เรียนมีประสิทธิภาพและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระจีระพัฒน์ จิรวฑฺฒโน (ชาวเวียง) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การสอนสังคมศึกษา ตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนวัดอมรินทรารามกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยดังกล่าว พบว่า 1) ผลการทดลองแบบทดสอบกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง อิทธิบาท 4 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดอมรินทรารามกรุงเทพมหานคร ที่สร้างขึ้นนั้น พบว่า มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน (E1) 81.70/ (E2) 83.70 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ปกติ 80/80 2) ผลการทดลองแบบทดสอบการเรียนรู้ เรื่อง อิทธิบาท 4 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดอมรินทราราม กรุงเทพมหานคร พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของนักเรียนมีอัตรา สูงขึ้น โดยมีคะแนนเฉลี่ย $\bar{x}$ ก่อนการใช้ เท่ากับ 21 หลังการใช้เท่ากับ 35 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่คาดไว้ระดับ 0.05 และค่าเฉลี่ยร้อยละหลังการใช้กิจกรรมการเรียนรู้ เท่ากับ 83.70 พบว่า สูงกว่าเกณฑ์ที่คาดหวังไว้มาก (พระจีระพัฒน์ จิรวฑฺฒโน (ชาวเวียง), 2563)

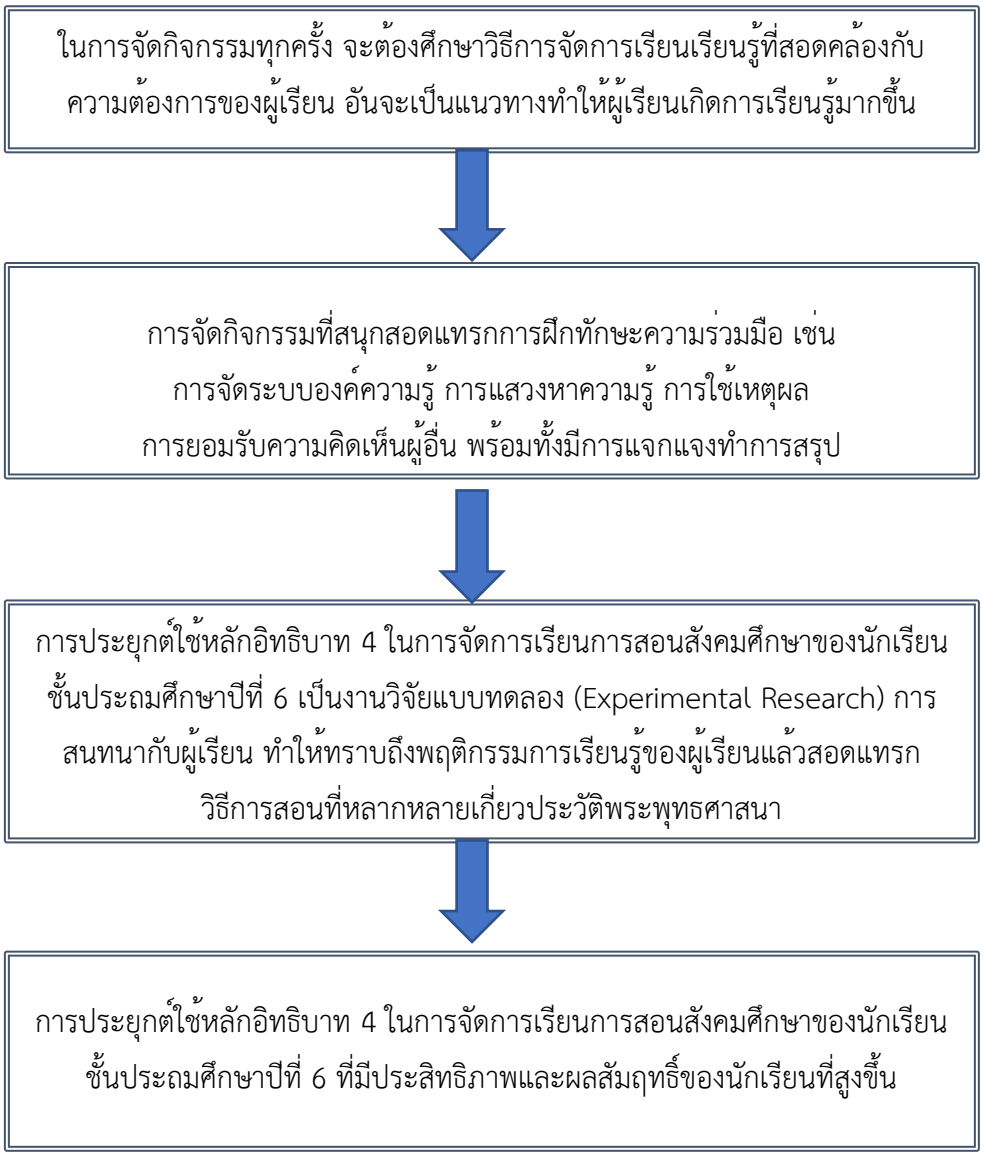
2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนโดยใช้การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านชำแระกลาง จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนโดยใช้การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านชำแระกลาง จังหวัดศรีสะเกษหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งนี้เพราะว่า การจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 มุ่งเน้นการบูรณาการหลักการเรียนรู้ การแนะแนว และการสอน เพื่อพัฒนาทักษะความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาของผู้เรียน กระบวนการเริ่มต้นด้วยการสร้างศรัทธาในตัวครู เนื้อหาสาระ และวิธีการเรียนรู้ ผ่านการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครูและศิษย์ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระสุทธิพงษ์ สุทธิวโส (วันทองหลาง) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การจัดการเรียนรู้โดย ใช้ธรรมสากัจฉาเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่

5 โรงเรียนศึกษานารีวิทยา เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร”ผลการศึกษา พบว่า 1) คะแนนการทำ ใบงานของแผนการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีค่าเฉลี่ย 27.47 คิดเป็นร้อยละ 91.56 คะแนนจากการทำแบบทดสอบหลังเรียน 30 ข้อ มีค่าเฉลี่ย 17.35 คิดเป็นร้อยละ 57.83 ซึ่งสรุปได้ว่าจากการใช้แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ธรรมสากัจฉาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศึกษานารีวิทยา เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร ทดลองกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 34 คน ปรากฏว่ามีประสิทธิภาพ 91.56 2) คะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนโดย การจัดการเรียนรู้ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้ธรรมสากัจฉา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศึกษานารีวิทยา เขตบางบอน กรุงเทพมหานคร ด้วยการทดสอบก่อนเรียนจำนวน 30 ข้อ มีค่าเฉลี่ย 13.74 แล้วทำการทดสอบหลังเรียนจำนวน 30 ข้อ มีค่าเฉลี่ย 17.35 ซึ่งสรุปได้ว่าผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียนหลังเรียนมีค่าสูงกว่าก่อนเรียน คือ 13.74 / 17.35 มีค่าสถิติ t – 5.83 มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (พระสุทธิพงษ์ สุทธิว์โส (วันทองหลาง), 2555)

3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านชำแระกลาง จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เพราะว่า ครูจะนำเสนอสถานการณ์หรือปัญหา กระตุ้นให้ผู้เรียนสืบค้นข้อมูล วิเคราะห์ สังเคราะห์ และเปรียบเทียบโดยใช้วิธีการตามแนวคิดของหลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วยการบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว แบบคู่ขนาน และแบบโครงงาน ซึ่งผู้เรียนจะได้ลงมือปฏิบัติ ทดลอง และสรุปความคิดด้วยตนเอง รวมถึงวิเคราะห์สื่อต่าง ๆ ผ่านกระบวนการบูรณาการแบบสหวิทยาการ แบบพหุวิทยาการ การนำเสนอแนวทางการคิดและการคาดการณ์ยังช่วยให้เกิดแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทวน ดุนขุนทด ได้ศึกษาการพัฒนาเอกสารประกอบการเรียนชุดพลเมืองไทยที่ดี กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 31 คน โรงเรียนบ้านเนินสะอาด อำเภอวังทอง สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 2 ปีการศึกษา 2555 ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเอกสารประกอบการเรียน ชุดพลเมืองไทยที่ดี มีความพึงพอใจ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ทวน ดุนขุนทด, 2555)

องค์ความรู้ใหม่

จากการดำเนินการวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านชำแระกลาง จังหวัดศรีสะเกษ” ผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านชำแระกลาง จังหวัดศรีสะเกษ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 ปฏิสัมพันธ์ (ฉันทะ) ขั้นตอนที่ 2 ขั้นสนทนาถาม - ตอบ (วิริยะ) ขั้นตอนที่ 3 นำเสนอผลงาน (จิตตะ) ขั้นตอนที่ 4 ขั้นประเมินผลข้อมูล (วิมังสา) ประสิทธิภาพของแแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า มีประสิทธิภาพเท่ากับ (E_1) 80.25 / (E_2) 82.25 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ 80/80 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนโดยใช้การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านชำแระกลาง จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียนโดยใช้การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านชำแระกลาง จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด **ข้อเสนอแนะ ข้อเสนอแนะการนำไปใช้** 1. การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เมื่อมีการแบ่งกลุ่มนักเรียน ครูควรแนะนำนักเรียนให้มีการกระจายนักเรียนกลุ่มเก่ง กลาง และอ่อนให้คละกันมากๆ เพื่อสร้างโอกาสในการศึกษาค้นคว้างานและทำงานร่วมกันอย่างเท่า ๆ กัน 2. ครูผู้สอนควรชี้แจงขั้นตอนการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้ชัดเจน รวมถึงบทบาทหน้าที่ของครูผู้สอนในแต่ละขั้นตอน เพื่อเอื้อประโยชน์ต่อการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดหลักอิทธิบาท 4 **ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 1. ควรมีการสร้างสื่อหรือนวัตกรรมในรูปแบบอื่นเพื่อใช้ประกอบการเรียนเกี่ยวกับการส่งเสริมความเป็นพลเมืองดี 2. ควรมีการเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ระหว่างการใช้ชุดกิจกรรมการเรียนกับสื่อการสอนรูปแบบอื่น ๆ เช่น หนังสืออ่านเพิ่มเติม เอกสารประกอบการเรียน บทเรียนสำเร็จรูป เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

ทวน ดุนขุนทด. (2555). การพัฒนาเอกสารประกอบการเรียน ชุด พลเมืองไทยที่ดี กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. ใน ปริญญานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พระจีระพัฒน์ จิรวฑฺฒโน (ชาวเวียง). (2563). การสอนสังคมศึกษาตามหลักอิทธิบาท 4 ของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดอมรินทราราม กรุงเทพมหานคร. ในวิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการสอนสังคมศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2558). การสร้างสรรค์ประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: คู่แข่งธุรกิจ.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2558). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระใบฎีกาธีรศักดิ์ สุธีโร (น้อยอ่อน). (2563). ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาเพื่อ การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม โรงเรียนกระสังพิทยาคม ตำบลกระสัง อำเภอกระสัง จังหวัดบุรีรัมย์. ใน ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วิภาพรรณ พิมลา. (2560). แนวทางการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมี: หน้าที่วิจารณญาณสำหรับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. วารสารปาริชาต, 30(1), 210.

สุคนธ์ สินธพานนท์. (2559). การจัดการเรียนรู้ของครูยุคใหม่ เพื่อพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด 9119 เทคนิคพริ้นติ้ง.

สุมน อมรวิวัฒน์. (2547). การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์: ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

แนวทางการออกแบบแอนิเมชัน 2 มิติ เพื่อการสื่อสารบนแพลตฟอร์ม TikTok: กรณีศึกษาแอนิเมชัน “ชีวิตงง ๆ ของแจนนี่”*

2D ANIMATION DESIGN GUIDELINES FOR COMMUNICATION ON THE TIKTOK PLATFORM: A CASE STUDY OF THE ANIMATION “CHIWIT NGONG NGONG KHONG JENNY”

อมร พันธ์จิตวุฒิชัย

Amorn Patjitvutichai

ภาควิชาแอนิเมชันและสื่อสร้างสรรค์ คณะเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยสยาม

Department of Animation and Creative Media, Faculty of Information Technology,

Siam University, Thailand

Corresponding author E-mail: a.pantjit@gmail.com

วันที่รับบทความ : 9 กรกฎาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 18 กรกฎาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 20 กรกฎาคม 2569

Received 9 July 2026; Revised 18 July 2026; Accepted 20 July 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการออกแบบและกลยุทธ์การเล่าเรื่องของแอนิเมชันบนแพลตฟอร์ม TikTok 2) วิเคราะห์ปัจจัยด้านการออกแบบที่เกี่ยวข้องกับการตอบรับของผู้ชม และ 3) นำเสนอแนวทางการออกแบบแอนิเมชันขนาดสั้นสำหรับแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย โดยใช้แอนิเมชันเรื่อง “ชีวิตงง ๆ ของแจนนี่” เป็นกรณีศึกษา งานวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิเคราะห์คลิปแอนิเมชัน 10 คลิป ความคิดเห็นของผู้ชม 200 ความคิดเห็น และสัมภาษณ์เชิงลึกผู้สร้างสรรค์ 1 คน

Citation:

*อมร พันธ์จิตวุฒิชัย. (2569). แนวทางการออกแบบแอนิเมชัน 2 มิติ เพื่อการสื่อสารบนแพลตฟอร์ม TikTok: กรณีศึกษาแอนิเมชัน “ชีวิตงง ๆ ของแจนนี่”. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 462-484.

Amorn Patjitvutichai. (2026). 2D Animation Design Guidelines For Communication On The Tiktok Platform: A Case Study Of The Animation“Chiwit Ngong Ngong Khong Jenny”. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 462-484.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ผลการวิจัย พบว่า 1) แอนิเมชันกรณีศึกษานำเหตุการณ์ใกล้ตัวของครอบครัวและสัตว์เลี้ยงมาเป็นแกนเรื่อง เล่าอย่างกระชับ เปิดประเด็นตั้งแต่ช่วงต้นคลิป และใช้จังหวะตลก ภาพจริง หรือภาพมีม เพื่อให้การเล่าเรื่องรับรู้ได้รวดเร็ว ตัวละครใช้ลายเส้นเรียบง่าย ลดทอนรายละเอียด และอ่านอารมณ์ได้ชัดเจน ขณะที่เสียงพากย์และจังหวะตัดต่อช่วยเสริมอารมณ์ขัน 2) เมื่อพิจารณาความคิดเห็นของผู้ชม พบว่ากลุ่มการอภิปรายเนื้อเรื่องและปฏิกิริยาทางอารมณ์มีสัดส่วนสูงที่สุด จำนวน 78 ความคิดเห็น คิดเป็นร้อยละ 39.0 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์สะท้อนว่า แนวทางดังกล่าวเชื่อมโยงกับเงื่อนไขการผลิตของผู้สร้างสรรค์รายบุคคล เนื่องจากคลิปแอนิเมชันใช้เวลาผลิตประมาณ 4-10 วันต่อชิ้นงาน จึงใช้การลดทอนรายละเอียดตัวละคร เทคนิคบันทึกหน้าจอ และการตัดต่อเชิงสื่อผสมเพื่อลดขั้นตอนการผลิต 3) สามารถสังเคราะห์แนวทางการออกแบบได้ 5 ด้าน คือ เรื่องใกล้ตัว ตัวละครลดทอน เสียงและจังหวะตัดต่อ ภาพแนวตั้ง และการต่อยอดผลงานนอกแพลตฟอร์ม องค์ความรู้ใหม่คือ รูปแบบการปรับตัวของการออกแบบแอนิเมชันสำหรับแพลตฟอร์มวิดีโอสั้น

คำสำคัญ: แอนิเมชัน 2 มิติ, TikTok, วิดีโอขนาดสั้น, การออกแบบตัวละคร, การมีส่วนร่วมของผู้ชม

Abstract

This research aimed to study the design process and storytelling strategies of animation on TikTok, analyze design factors related to audience responses, and propose design guidelines for short-form animation communication on social media platforms. The animation series “Chiwit Ngong Ngong Khong Jenny” was used as a case study. This qualitative study analyzed 10 animation clips, 200 audience comments, and data from an in-depth interview with one creator.

The findings revealed that the case study animation used everyday situations involving family members and pets as the core of its storytelling. The stories were presented concisely, introduced key situations at the beginning of each clip, and used comedic timing, real footage, or memes to make the narrative quickly understandable. The characters were designed with simple lines, reduced details, and clear emotional readability, while voice acting and editing rhythm

helped enhance the comedic effect. The analysis of audience comments showed that comments on the storyline and emotional reactions formed the largest group, with 78 comments, accounting for 39.0 percent.

The interview data indicated that this design approach was connected to the production conditions of an individual creator. Since each animation clip required approximately 4-10 days to produce, the creator used simplified character design, screen recording techniques, and mixed-media editing to reduce the production process. Based on all data, the study synthesized five design guidelines: everyday-life storytelling, simplified character design, voice and editing rhythm, vertical-screen composition, and off-platform extension of the work. The new contribution of this study is an adaptive form of animation design for short-form video platforms.

Keywords: 2D Animation, TikTok, short-form video, character design, audience engagement

บทนำ

ในยุคภูมิทัศน์สื่อดิจิทัลปัจจุบัน แพลตฟอร์มวิดีโอขนาดสั้น โดยเฉพาะ TikTok ได้กลายเป็นพื้นที่สำคัญในการเผยแพร่เนื้อหาสร้างสรรค์ต่อผู้ชมรุ่นใหม่ ด้วยลักษณะของการรับชมผ่านสมาร์ตโฟนในรูปแบบวิดีโอแนวตั้ง ระยะเวลาของเนื้อหาที่สั้น และระบบอัลกอริทึมที่คัดเลือกเนื้อหาตามความสนใจของผู้ใช้ ผู้สร้างสรรค์จึงต้องออกแบบสื่อให้กระชับ เข้าใจง่าย และดึงดูดความสนใจของผู้ชมได้ตั้งแต่ช่วงต้นคลิป (Kaye et al., 2022) สำหรับงานแอนิเมชัน การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้การออกแบบต้องคำนึงถึงข้อจำกัดด้านเวลา ขนาดหน้าจอ จังหวะการเล่าเรื่อง และพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ชมบนแพลตฟอร์มร่วมด้วย

การออกแบบแอนิเมชันสำหรับ TikTok จึงเกี่ยวข้องกับการเล่าเรื่องขนาดสั้นที่ต้องเข้าสู่ประเด็นอย่างรวดเร็วและจบในตอน แนวคิดการเล่าเรื่องดิจิทัลของ Alexander (2017) ชี้ให้เห็นว่า การเล่าเรื่องในสื่อร่วมสมัยควรมีความกระชับและเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้รับสาร ขณะเดียวกัน การออกแบบตัวละครที่มีเอกลักษณ์ จดจำง่าย และสะท้อนสถานการณ์

ใกล้ตัว ยังช่วยสร้างความผูกพันระหว่างผู้ชมกับผลงาน ซึ่งสัมพันธ์กับแนวคิดปฏิสัมพันธ์ระดับกึ่งสังคมของ Horton และ Wohl (1956) และงานวิจัยของรุจพ์สวัตต์ ครองภูมินทร์ (2564)

แอนิเมชันชุด “ชีวิตงง ๆ ของแจนนี่” เป็นกรณีศึกษาที่น่าสนใจของแอนิเมชันขนาดสั้นบนแพลตฟอร์ม TikTok ในประเทศไทย เนื่องจากนำเสนอเรื่องราวในชีวิตประจำวัน (Slice of Life) ผ่านสถานการณ์ขบขันของบุคคลในครอบครัวและสัตว์เลี้ยง โดยใช้ลายเส้นเรียบง่าย ตัวละครที่มีเอกลักษณ์ เสียงพากย์เฉพาะตัว และจังหวะการเล่าเรื่องที่เหมาะกับการรับชมบนแพลตฟอร์มวิดีโอสั้น อย่างไรก็ตาม ในบริบททางวิชาการของประเทศไทย ยังมีงานวิจัยไม่มากนักที่ศึกษาองค์ประกอบการออกแบบแอนิเมชันสำหรับแพลตฟอร์มวิดีโอสั้นอย่างเป็นระบบ การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาแนวทางการออกแบบแอนิเมชัน 2 มิติ เพื่อการสื่อสารบนแพลตฟอร์ม TikTok โดยใช้แอนิเมชัน “ชีวิตงง ๆ ของแจนนี่” เป็นกรณีศึกษา เพื่อสังเคราะห์เป็นแนวทางสำหรับผู้สร้างสรรค์ แอนิเมเตอร์ และนักออกแบบสื่อดิจิทัล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการออกแบบและกลยุทธ์การเล่าเรื่องของแอนิเมชัน TikTok กรณีศึกษา “ชีวิตงง ๆ ของแจนนี่”

2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยด้านการออกแบบแอนิเมชันที่สัมพันธ์กับการตอบรับของผู้ใช้งานบนแพลตฟอร์ม TikTok

3 .เพื่อนำเสนอแนวทางการออกแบบแอนิเมชันขนาดสั้น (Short-form Animation) สำหรับ การสื่อสารบนแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดและหลักการออกแบบแอนิเมชัน

การออกแบบแอนิเมชันเป็นกระบวนการสร้างสรรค์ภาพเคลื่อนไหวที่ต้องคำนึงถึงองค์ประกอบด้านภาพ ตัวละคร จังหวะการเคลื่อนไหว และการสื่อสารอารมณ์ หลักการแอนิเมชันของ Thomas และ Johnston (1995) เช่น การจัดท่าทาง การเน้นลักษณะเด่น และจังหวะเวลา สามารถนำมาใช้เป็นกรอบในการพิจารณาการออกแบบตัวละครและการถ่ายทอดอารมณ์ของชิ้นงานได้ อย่างไรก็ตาม ในบริบทของแพลตฟอร์มวิดีโอขนาดสั้น การออกแบบแอนิเมชันจำเป็นต้องปรับให้เหมาะสมกับข้อจำกัดด้านเวลา ขนาดหน้าจอ และพฤติกรรมการ

รับชมของผู้ชม การใช้รูปทรงที่เรียบง่าย ลายเส้นที่ชัดเจน สีที่ไม่ซับซ้อน และองค์ประกอบใบหน้าที่อ่านอารมณ์ได้ง่าย จึงเป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้ตัวละครสื่อสารกับผู้ชมได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ แนวคิดนี้ใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ลักษณะภาพ การออกแบบตัวละครและการลดทอนรายละเอียดของแอนิเมชันกรณีศึกษา

2. แนวคิดการเล่าเรื่องขนาดสั้นในยุคดิจิทัล

การเล่าเรื่องบนสื่อดิจิทัล โดยเฉพาะแพลตฟอร์มวิดีโอขนาดสั้น มีลักษณะแตกต่างจากการเล่าเรื่องแบบดั้งเดิม เนื่องจากผู้ชมสามารถเลื่อนผ่านเนื้อหาได้อย่างรวดเร็ว ผู้สร้างสรรค์จึงต้องออกแบบเรื่องให้กระชับ เข้าใจง่าย และดึงดูดความสนใจตั้งแต่ช่วงต้นคลิป แนวคิดการเล่าเรื่องขนาดสั้น (Micro-storytelling) ให้ความสำคัญกับการเปิดประเด็นอย่างรวดเร็ว การเล่าเรื่องที่จบในตอน และการใช้สถานการณ์ใกล้ตัวเพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกับผู้ชม (Alexander, 2017) ในบริบทของแอนิเมชันบน TikTok เรื่องราวในชีวิตประจำวัน (Slice of Life) สามารถทำหน้าที่เป็นแกนกลางของการเล่าเรื่องที่เข้าถึงง่าย เพราะผู้ชมสามารถเชื่อมโยงเนื้อหากับประสบการณ์ของตนเองได้ แนวคิดนี้ใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์โครงสร้างเรื่อง จุดดึงดูดช่วงต้นคลิป จังหวะการเล่าเรื่อง และการใช้สถานการณ์ชีวิตประจำวันในแอนิเมชันกรณีศึกษา

3. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้ชมและลักษณะเฉพาะของแพลตฟอร์ม TikTok

TikTok เป็นแพลตฟอร์มวิดีโอขนาดสั้นที่มีลักษณะเฉพาะทั้งด้านรูปแบบการรับชมสัดส่วนจอแนวตั้ง ระบบแนะนำเนื้อหา และพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของผู้ใช้ ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้ผู้สร้างสรรค์ต้องออกแบบชิ้นงานให้เหมาะสมกับการรับชมผ่านสมาร์ตโฟน เช่น การจัดวางองค์ประกอบให้อยู่ในพื้นที่ปลอดภัย การใช้ข้อความขนาดใหญ่ การตัดต่อที่รวดเร็ว และการออกแบบเนื้อหาให้กระตุ้นการตอบสนองของผู้ชม Kaye et al. (2022) อธิบายว่า ผู้ใช้แพลตฟอร์มวิดีโอสั้นมักเปิดรับสื่อเพื่อความบันเทิง การผ่อนคลาย และการมีส่วนร่วมกับเนื้อหาที่สอดคล้องกับความสนใจของตนเอง ดังนั้น การออกแบบแอนิเมชันบน TikTok จึงต้องพิจารณาทั้งองค์ประกอบทางศิลปะและเงื่อนไขเฉพาะของแพลตฟอร์ม แนวคิดนี้ใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์การจัดวางภาพ การใช้พื้นที่หน้าจอ การกระตุ้นความคิดเห็น และรูปแบบการตอบรับของผู้ชม

4. แนวคิดปฏิสัมพันธ์ระดับกึ่งสังคม ความรู้สึกร่วม และการมีส่วนร่วมของผู้ชม

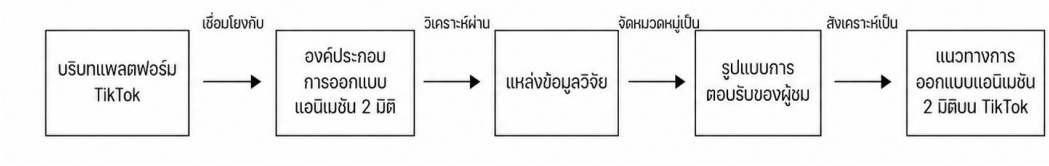
ปฏิสัมพันธ์ระดับกึ่งสังคม (Parasocial Interaction) หมายถึงความรู้สึกผูกพันที่ผู้ชมมีต่อตัวละคร ผู้ดำเนินเรื่อง หรือผู้สร้างสรรค์สื่อ เสมือนว่าบุคคลหรือตัวละครนั้นมีความใกล้ชิดกับตนเอง (Horton & Wohl, 1956) ในงานแอนิเมชันขนาดสั้น ตัวละครที่มีบุคลิกชัดเจน มี

ข้อบกพร่อง หรือสะท้อนสถานการณ์ใกล้ตัว สามารถช่วยให้ผู้ชมเกิดความรู้สึกร่วมและมีแนวโน้มแสดงความคิดเห็นมากขึ้น การมีส่วนร่วมของผู้ชมจึงไม่ได้เกิดจากความสวยงามของภาพเพียงอย่างเดียว แต่สัมพันธ์กับเนื้อเรื่อง อารมณ์ของตัวละคร มุกตลก และประสบการณ์ร่วมที่ผู้ชมรับรู้ได้ แนวคิดนี้ใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ชม การแสดงอารมณ์ร่วม การพูดถึงตัวละคร และการเกิดความสัมพันธ์ระหว่างผู้ชมกับผลงานแอนิเมชัน

5. แนวคิดการผลิตสื่อของผู้สร้างสรรค์รายบุคคลและการต่อยอดตัวละคร

การผลิตสื่อบนแพลตฟอร์มดิจิทัลเปิดโอกาสให้ผู้สร้างสรรค์รายบุคคลสามารถผลิตเผยแพร่ และสื่อสารกับผู้ชมได้โดยตรง ผู้สร้างสรรค์จึงต้องทำหน้าที่หลายด้านร่วมกัน ทั้งการคิดเนื้อหา การออกแบบภาพ การตัดต่อ การเผยแพร่ และการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ชม แนวคิดเรื่องแพลตฟอร์มดิจิทัลของพิรงรอง รามสูต (2565) อธิบายว่า แพลตฟอร์มไม่ได้เป็นเพียงช่องทางเผยแพร่ข้อมูล แต่เป็นระบบที่เชื่อมโยงผู้ผลิตเนื้อหา ผู้ใช้งาน และกลุ่มทางสังคมเข้าด้วยกัน ขณะที่งานของณัชชา พัฒนะนุกิจ และคณะ (2567) ชี้ให้เห็นว่า การสร้างสรรค์เนื้อหาบน TikTok ต้องคำนึงถึงเอกลักษณ์ของผู้สร้างสรรค์ รูปแบบภาพ เสียง การตัดต่อ และการกระตุ้นการมีส่วนร่วมของผู้ชม นอกจากนี้ ตัวละครที่มีเอกลักษณ์ยังสามารถต่อยอดเป็นทรัพย์สินทางปัญญา เช่น สินค้า สติกเกอร์ หรือกิจกรรมออฟไลน์ ซึ่งสัมพันธ์กับแนวคิดด้านการสร้างมูลค่าจากผลงานสร้างสรรค์และอุตสาหกรรมดิจิทัลคอนเทนต์ แนวคิดนี้ใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์กระบวนการผลิตของผู้สร้างสรรค์รายบุคคล ข้อจำกัดด้านเวลา และการต่อยอดตัวละครจากแพลตฟอร์มออนไลน์สู่พื้นที่อื่น

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดวิจัย

ที่มา: ภาพโดยผู้วิจัย อมร พันธ์จิตวุฒิชัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการออกแบบแอนิเมชัน กรณีศึกษาแอนิเมชัน TikTok ชีวิตงง ๆ ของแจนนี่” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงกรณีศึกษา (Case Study Research) ร่วมกับการวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ชมบนแพลตฟอร์มออนไลน์ โดยผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. การคัดเลือกกรณีศึกษาและผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการคัดเลือกข้อมูลแบบเจาะจง โดยแบ่งแหล่งข้อมูลออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนแรก คือ ชิ้นงานกรณีศึกษา ผู้วิจัยคัดเลือกคลิปวิดีโอแอนิเมชันจากช่อง TikTok "ชีวิตงง ๆ ของแจนนี่" จำนวน 10 คลิป โดยพิจารณาจากชิ้นงานที่มีสถิติยอดผู้เข้าชมและการมีส่วนร่วมสูงสุดในรอบ 1 ปี (มียอดเข้าชมระหว่าง 1.7 – 4.0 ล้านครั้ง) ได้แก่ ซีรีส์ถั่วปั่น (ตอนที่ 1-4), 10 เมะที่โคตรเหมือนคนในบ้าน, แฉเจ๊จูน, แดนสามแมวคุก, เรื่องเข้าใจผิดของเมเด้น, แจ้งความและหวางหวาง

ส่วนที่สอง คือ ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้สร้างสรรค์และนักออกแบบแอนิเมชันของช่องดังกล่าว จำนวน 1 ท่าน เพื่อให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับแนวคิดเบื้องหลังและกระบวนการผลิตชิ้นงานจริง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 1) กรอบการวิเคราะห์เนื้อหาสำหรับใช้พิจารณาองค์ประกอบภาพ การออกแบบตัวละคร โทนสี และโครงสร้างการเล่าเรื่องของชิ้นงาน 2) แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อใช้สอบถามแนวคิดและกระบวนการทำงานของผู้สร้างสรรค์ และ 3) เกณฑ์การจัดหมวดหมู่ข้อมูล (Coding Scheme) สำหรับใช้วิเคราะห์และจัดกลุ่มข้อคิดเห็น (Comments) ของผู้ชมบนแพลตฟอร์ม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยวิเคราะห์องค์ประกอบภาพและเนื้อหาจากชิ้นงานวิดีโอทั้ง 10 คลิป ควบคู่ไปกับการเก็บรวบรวมข้อคิดเห็น (Comments) ใต้คลิปวิดีโอ โดยคัดเลือกเฉพาะข้อคิดเห็นที่ได้รับการกดถูกใจ (Likes) สูงสุด จำนวน 20 ข้อความต่อคลิป นอกจากนี้ ได้ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกกับทีมผู้สร้างสรรค์ผ่านระบบการประชุมออนไลน์ โดยทำการบันทึกเสียงและถอดความคำสัมภาษณ์แบบคำต่อคำเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและเที่ยงตรง

4. การจัดหมวดหมู่และวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ชม

การวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ชมใช้แนวทางการวิเคราะห์เนื้อหาออนไลน์ โดยพิจารณาข้อคิดเห็นที่ปรากฏใต้คลิปแอนิเมชันบนแพลตฟอร์ม TikTok

5. จริยธรรมการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ คำนึงถึงจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์และจริยธรรมการใช้ข้อมูลจากสื่อออนไลน์ ผู้วิจัยได้แจ้งวัตถุประสงค์ของการวิจัยแก่ผู้ให้ข้อมูลหลักก่อนการสัมภาษณ์ และได้รับความยินยอมในการให้ข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการวิจัย โดยข้อมูลจากการสัมภาษณ์ถูกนำเสนอในลักษณะสรุปเชิงประเด็น ไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลที่อาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อผู้ให้ข้อมูล

สำหรับข้อมูลข้อคิดเห็นของผู้ชมจากแพลตฟอร์ม TikTok ผู้วิจัยใช้เฉพาะข้อคิดเห็นที่ปรากฏในพื้นที่สาธารณะของแพลตฟอร์ม และนำมาใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางวิชาการเท่านั้น ในการนำเสนอผลการวิจัย ผู้วิจัยหลีกเลี่ยงการเปิดเผยชื่อบัญชีผู้ใช้ ภาพประจำตัว ลิงก์บัญชี หรือข้อมูลอื่นใดที่สามารถระบุตัวบุคคลได้โดยตรง ทั้งนี้ ตัวอย่างข้อความที่นำมาแสดงใช้เพื่อสะท้อนรูปแบบการตอบรับของผู้ชมในภาพรวม ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อระบุตัวตนหรือประเมินผู้ใช้รายบุคคล

6. การวิเคราะห์ข้อมูลและการสรุปผล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาจัดหมวดหมู่และวิเคราะห์เนื้อหาจากนั้นทำการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยเทียบเคียงข้อมูลจาก 3 แหล่ง ได้แก่ องค์ประกอบในคลิปวิดีโอ คำสัมภาษณ์ของผู้สร้างสรรค์ และข้อคิดเห็นของผู้ชม เพื่อดูความสอดคล้องและหาจุดร่วมของข้อมูล ท้ายที่สุดจึงนำผลการวิเคราะห์ทั้งหมดมาสรุปเป็น “แนวทางการออกแบบแอนิเมชันขนาดสั้นบนแพลตฟอร์ม TikTok”

ผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวทางการออกแบบแอนิเมชัน กรณีศึกษาแอนิเมชัน TikTok “ชีวิตงง ๆ ของแจนนี่” ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 4 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์กระบวนการออกแบบและกลยุทธ์การเล่าเรื่อง (ชิ้นงานแอนิเมชัน)

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบภาพและเนื้อหาของคลิปแอนิเมชันกรณีศึกษาที่มีความนิยมสูงสุดจำนวน 10 คลิป พบว่าคุณลักษณะเด่นเชิงโครงสร้างที่เอื้อต่อการแสดงผลบนแพลตฟอร์มวิดีโอสั้น ตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์ลักษณะเชิงทัศน์และโครงสร้างการออกแบบในกรณีศึกษา

องค์ประกอบหลัก	**คุณลักษณะเชิงทัศน์และกลยุทธ์ที่พบ (สรุปจากกรณีศึกษาทั้งหมด 10 คลิป)**	**คลิปกรณีศึกษาที่พบคุณลักษณะนี้**
1. ลักษณะภาพและตัวละคร (Visual & Character)	ตัวละครมีลักษณะหัวกลมโต ลดทอนรายละเอียดของร่างกาย ใช้เส้นเรียบง่าย และเน้นการสื่อสารอารมณ์ผ่านตา ปาก สีหน้า และสีบนใบหน้า มีองค์ประกอบเฉพาะที่ช่วยระบุตัวตน เช่น หมวก หู ผม หรือสัญลักษณ์บนใบหน้า ฉากและของประกอบมีรายละเอียดไม่ซับซ้อน ใช้โทนสีพาสเทลในฉากอารมณ์เบา และใช้ฉากหลังสีเข้มในฉากเศร้าหรือหม่นหมอง	พบในทุกกรณีศึกษา (คลิปที่ 1 - 10)
2. การเล่าเรื่องและจังหวะ (Storytelling & Pacing)	คลิปมีความยาวประมาณ 1-2 นาที เล่าเรื่องกระชับและจบภายในตอน หรือแบ่งเป็นตอนสั้นเมื่อต้องเล่าเรื่องต่อเนื่อง มีการเปิดประเด็นตั้งแต่ช่วงต้นคลิปพร้อมข้อความขนาดใหญ่ ใช้มุกตลกหรือสถานการณ์ขบขันคั่นจังหวะการเล่าเรื่อง และใช้การตัดต่อแบบรวบรัด เช่น Jump Cut, Zoom in, Zoom out รวมถึงการแทรกภาพจริง ภาพมีม หรือภาพอ้างอิงจากสื่ออื่นเพื่อช่วยขยายความหมายของเรื่อง	พบในทุกกรณีศึกษา (คลิปที่ 1 - 10)
3. องค์ประกอบเสียง (Audio & Voice)	ใช้เสียงพากย์ที่มีเอกลักษณ์ มีจังหวะการพูดกระชับ และปรับน้ำเสียงให้สอดคล้องกับบุคลิกของตัวละคร มีการใช้เสียงดัง การตะโกน เสียงประกอบ และจังหวะเงียบเพื่อสร้างอารมณ์ขันหรือเน้นจังหวะสำคัญของเรื่อง เพลงประกอบถูกเลือกใช้ให้สอดคล้องกับอารมณ์ของฉาก เช่น จังหวะเร็วในฉากตื่นเต้น และจังหวะช้าในฉากเศร้าหรืออบอุ่น	พบในทุกกรณีศึกษา (คลิปที่ 1 - 10)

4. ประเด็นและแก่นเรื่อง (Thematic Content & Context)	เนื้อหามุ่งนำเสนอความวุ่นวายขนาดเล็กในชีวิตประจำวัน โดยประเด็นที่พบ ได้แก่ พฤติกรรมของสัตว์เลี้ยง พฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัว ความสัมพันธ์ในครอบครัว ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของกับสัตว์เลี้ยง ความสัมพันธ์ระหว่างสัตว์เลี้ยงด้วยกัน และประสบการณ์ส่วนตัวของผู้สร้างสรรค์	พบในทุกกรณีศึกษา (คลิปที่ 1 - 10)
5. องค์ประกอบเฉพาะของแพลตฟอร์ม	มีการจัดวางตัวละครและองค์ประกอบหลักไว้บริเวณกึ่งกลางหน้าจอเพื่อไม่ให้ถูกส่วนต่อประสานผู้ใช้ของ TikTok บดบัง ใช้ข้อความบนหน้าปกหรือในช่วงต้นคลิปเพื่อสื่อสารประเด็นอย่างรวดเร็ว มีการใช้แฮชแท็กเฉพาะของช่องและแฮชแท็กที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการตั้งคำถามหรือชวนผู้ชมแสดงความคิดเห็นในบางคลิป	พบในทุกกรณีศึกษา (คลิปที่ 1 - 10)

ที่มา: ผู้วิจัย จากการวิเคราะห์องค์ประกอบภาพและโครงสร้างการเล่าเรื่องของคลิปแอนิเมชัน “ชีวิตงง ๆ ของแจนนี่” จำนวน 10 คลิป

จากตารางที่ 1 สรุปได้ว่า รูปแบบการออกแบบแอนิเมชันกรณีศึกษา “ชีวิตงง ๆ ของแจนนี่” มีการปรับโครงสร้างให้สอดรับกับธรรมชาติของแพลตฟอร์มวิดีโอสั้นอย่างชัดเจน โดยให้ความสำคัญกับ "ความรวดเร็วในการสื่อสารและอารมณ์ขัน" มากกว่าความประณีตหรือความสมจริงทางศิลปะแบบดั้งเดิม

ผลการวิเคราะห์สะท้อนให้เห็นว่า ผู้สร้างสรรค์เลือกใช้ลายเส้นที่เรียบง่าย ลดทอนรายละเอียด และใช้เสียงพากย์ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เพื่อให้สื่อสารอารมณ์ได้ตรงไปตรงมา นอกจากนี้ ยังมีการใช้กลยุทธ์การดำเนินเรื่องที่กระชับ โดยเปิดประเด็นปัญหาภายใน 3 วินาทีแรก และสอดแทรกมุกตลก ภาพจริง หรือภาพมีม (Meme) เป็นระยะ เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้ชมที่มีช่วงความสนใจสั้น ควบคู่ไปกับการหยิบยกเรื่องราวความวุ่นวายใกล้ตัวในชีวิตประจำวันมานำเสนอ ภายใต้การจัดวางองค์ประกอบภาพที่พอดีกับหน้าจอสมาร์ตโฟนแนวตั้ง ซึ่งคุณลักษณะทั้งหมดนี้ล้วนเป็นปัจจัยเชิงโครงสร้างที่สัมพันธ์กับความนิยมบนแพลตฟอร์ม TikTok

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์การตอบรับและการมีส่วนร่วมของผู้ชม (Audience Engagement)

จากการจัดกลุ่มรหัสข้อคิดเห็น (Comments Coding) ของผู้ชมใต้คลิปกรณีศึกษา จำนวนรวม 200 ความคิดเห็น (คัดเลือกแบบเจาะจงจากความคิดเห็นที่มียอดปฏิสัมพันธ์สูงสุด คลิปละ 20 ความคิดเห็นที่มีปฏิกิริยาสูงสุด) สามารถจำแนกรูปแบบการตอบรับออกเป็น 10 กลุ่มรหัส ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สัดส่วนและรูปแบบข้อคิดเห็นของผู้ชมต่อแอนิเมชัน “ชีวิตงง ๆ ของแจนนี่”

กลุ่มรหัส	ลักษณะข้อคิดเห็นที่พบ	จำนวนความคิดเห็น	ร้อยละ (%)	ตัวอย่างความคิดเห็น
1. ความรู้สึกร่วมในชีวิตประจำวัน	ผู้ชมเปรียบเทียบตนเองหรือประสบการณ์ของตนกับเหตุการณ์และตัวละครในคลิป	28	14	- ชื่อแมวหนูถุงเงินถุงทอง - อาถรรพ์แมวถั่วรึป่าวคะที่บ้านชื่อถั่วเหลืองเป็นเหมือนกันเลย
2. ความผูกพันต่อตัวละคร	ผู้ชมแสดงความชื่นชมรูปลักษณ์บุคลิกและความไม่สมบูรณ์แบบของตัวละคร	13	6.5	-หวางหวาง หมาเอกโทรเวิดมากค่ะน่ารักมาก ตัวจิ๋ว - ชอบโลมา
3. สุนทรียภาพและองค์ประกอบศิลป์	ผู้ชมกล่าวถึงลายเส้น สไตล์ภาพ เสียงพากย์ เพลงประกอบและจังหวะคอมเมดี้	10	5	- ชอบเสียงพากน้ำขิงมาก จี้ทุกอัน 555 อยากฟังน้ำขิงพูดสักคลิปนึง 555
4. ปฏิสัมพันธ์เชิงสังคม	ผู้ชมกล่าวถึงหรือแท็กบุคคลอื่นเพื่อให้มารับชม หรือส่งต่อมุกในกลุ่มเฉพาะ	1	0.5	-@Nongtain อยากได้รถเทพไฟ

กลุ่มรหัส	ลักษณะข้อคิดเห็นที่พบ	จำนวนความคิดเห็น	ร้อยละ (%)	ตัวอย่างความคิดเห็น
5. การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สร้างสรรค์	ผู้ชมชื่นชม ให้กำลังใจ พูดคุยกับผู้สร้างสรรค์ หรือเสนอไอเดียสำหรับเนื้อหาตอนต่อไป	27	13.5	- ปกติจะเป็นที่คอมเม้นต์แบบไร้สาระอยากจะบอกว่าเรารักช่องนี้มากนะคะ
6. การติดตามและการรับชมอย่างต่อเนื่อง	ผู้ชมกล่าวถึงคลิปก่อนหน้าระบุว่ารับชมต่อเนื่อง หรือต้องการรับชมคลิปถัดไป	17	8.5	- พี่ไม่เอาไม่ได้เฮจิไปเป็นพี่ดำ - ดูจบแล้วค่าขอดูคลิปถัดไป
7. การอ้างอิงวัฒนธรรมป๊อป	ผู้ชมสังเกตเห็นภาพล้อเลียนมีม ตัวละคร หรือองค์ประกอบที่อ้างอิงจากสื่อยอดนิยม	26	13	- ดูแมว ❌ ดูทุงๆซาหุระ ☑ - มาสไรเดอร์คิบะนี้น่า
8. การอภิปรายเนื้อเรื่องและปฏิกิริยาทางอารมณ์	ผู้ชมแสดงอารมณ์ต่อเหตุการณ์ในเรื่อง เช่น เศร้า ตกใจ สงสาร หรือพูดคุยเกี่ยวกับสิ่งที่เกิดขึ้นกับตัวละคร	78	39	- อุตส่าห์ดีใจ นึกว่าถั่วปั่นยังอยู่ เศร้าา - โลมานี่คู่อริคุณแมวกอล์ฟจริงๆ
9. การตอบสนองต่อการกระตุ้นการมีส่วนร่วม	ไม่พบในกลุ่มความคิดเห็นที่มียอดปฏิสัมพันธ์สูงสุด 200 ความคิดเห็น	0	0.0	ไม่พบในกลุ่มความคิดเห็นที่มียอดปฏิสัมพันธ์สูงสุด 200 ความคิดเห็น
10. ปฏิกิริยาต่อเทคนิคการตัดต่อและสื่อผสม	ไม่พบในกลุ่มความคิดเห็นที่มียอดปฏิสัมพันธ์สูงสุด200 ความคิดเห็น	0	0.0	ไม่พบในกลุ่มความคิดเห็นที่มียอดปฏิสัมพันธ์สูงสุด 200 ความคิดเห็น

กลุ่มรหัส	ลักษณะข้อคิดเห็นที่พบ	จำนวนความคิดเห็น	ร้อยละ (%)	ตัวอย่างความคิดเห็น
รวม		200	=(D2:D9) 100	

ที่มา: ผู้วิจัย จากการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ชมใต้คลิปแอนิเมชัน “ชีวิตงง ๆ ของแจนนี่” บนแพลตฟอร์ม TikTok จำนวน 200 ความคิดเห็น

จากตารางที่ 2 พบว่า กลุ่มความคิดเห็นที่มีสัดส่วนสูงที่สุดคือ การอภิปรายเนื้อเรื่องและปฏิกิริยาทางอารมณ์ จำนวน 78 ความคิดเห็น คิดเป็นร้อยละ 39.0 รองลงมาคือ ความรู้สึกร่วมในชีวิตประจำวัน ร้อยละ 14.0 การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้สร้างสรรค์ ร้อยละ 13.5 และการอ้างอิงวัฒนธรรมป๊อป ร้อยละ 13.0 ผลดังกล่าวสะท้อนว่า การมีส่วนร่วมของผู้ชมในกรณีศึกษานี้สัมพันธ์กับเนื้อเรื่อง อารมณ์ของตัวละคร ความรู้สึกร่วม และการรับรู้มุกตลกหรือองค์ประกอบทางวัฒนธรรมที่ผู้ชมรู้จักร่วมกัน มากกว่าการตอบสนองต่อความสวยงามของภาพเพียงอย่างเดียว

แม้ผลการวิเคราะห์ชิ้นงานในตารางที่ 1 จะพบการตั้งคำถามท้ายคลิป แต่ในกลุ่มความคิดเห็นที่มียอดปฏิสัมพันธ์สูงสุด 200 ความคิดเห็น ไม่พบกลุ่มรหัสที่ 9 และ 10 จึงสะท้อนว่าผู้ชมให้ความสำคัญกับเนื้อเรื่องและปฏิกิริยาทางอารมณ์มากกว่าการตอบคำถามเชิงกลยุทธ์ของแพลตฟอร์ม

ส่วนที่ 3 ผลการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้สร้างสรรค์แอนิเมชัน

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้สร้างสรรค์แอนิเมชัน “ชีวิตงง ๆ ของแจนนี่” ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็นสำคัญเกี่ยวกับแนวคิดและกระบวนการผลิตแอนิเมชันได้ 5 ประเด็น ดังนี้

1. จุดเริ่มต้นของการสร้างสรรค์เนื้อหา

ผู้ให้ข้อมูลระบุว่า จุดเริ่มต้นของการสร้างสรรค์แอนิเมชันมาจากการบันทึกเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันของบุคคลในครอบครัวและสัตว์เลี้ยง แล้วนำมาปรับเป็นเรื่องเล่าขนาดสั้นบนแพลตฟอร์มออนไลน์ ในระยะแรก ผู้สร้างสรรค์ใช้วิธีวาดภาพอย่างรวดเร็ว ลดทอนรายละเอียด และตัดต่อร่วมกับภาพวิดีโอจริง เพื่อให้สามารถเล่าเรื่องได้จบในตอนเดียวและใช้เวลาผลิตน้อย

ที่สุด ต่อมาเมื่อชิ้นงานได้รับความนิยม จึงพัฒนาเป็นรูปแบบแอนิเมชันขนาดสั้นที่มีตัวละครลายเส้น สี และโครงสร้างการเล่าเรื่องที่ชัดเจนมากขึ้น

2. แนวคิดการออกแบบตัวละครและเนื้อเรื่อง

ผู้สร้างสรรค์ใช้เหตุการณ์จริงในชีวิตประจำวันเป็นแกนหลักของเนื้อหา แล้วปรับแต่งรายละเอียดเพื่อเพิ่มอารมณ์ขันและความน่าสนใจส่วนการออกแบบตัวละครใช้วิธีดึงลักษณะเด่นของบุคคลหรือสัตว์เลี้ยงจริงมาลดทอนและขยายให้ชัดเจน เช่น รูปร่าง เครื่องแต่งกาย พฤติกรรม หรือบุคลิกเฉพาะตัว ทำให้ตัวละครมีเอกลักษณ์และจดจำง่าย การลดทอนรายละเอียดของรูปร่างและภาพยังช่วยให้ผู้สร้างสรรค์สามารถผลิตงานได้เร็วขึ้น และทำให้ผู้ชมรับรู้อารมณ์ของตัวละครได้ชัดเจนผ่านองค์ประกอบใบหน้าและท่าทาง

3. กระบวนการผลิตและเทคนิคที่ใช้

กระบวนการผลิตมีลักษณะเป็นการทำงานของผู้สร้างสรรค์รายบุคคล โดยเริ่มจากการคัดเลือกหัวข้อ เขียนบท ร่างบทภาพ วาดภาพ ตัดต่อ ใส่เสียงประกอบ และพากย์เสียงด้วยตนเอง เครื่องมือหลักที่ใช้ได้แก่ Procreate สำหรับการวาดภาพและการบันทึกหน้าจอขณะเคลื่อนย้ายองค์ประกอบภาพ และ CapCut สำหรับการตัดต่อ ใส่เสียงประกอบและจัดจังหวะของภาพเคลื่อนไหว เทคนิคบันทึกหน้าจอถูกนำมาใช้แทนการสร้างแอนิเมชันแบบวาดทีละเฟรม เพื่อลดขั้นตอนการผลิตและทำให้การทำงานมีความคล่องตัวมากขึ้น

4. ข้อจำกัดด้านเวลาและความถี่ในการเผยแพร่

ผู้ให้ข้อมูลระบุว่า คลิปแอนิเมชันความยาวประมาณ 1-2 นาที ใช้ระยะเวลาผลิตเฉลี่ย 4-10 วันต่อชิ้นงาน ขณะที่ผู้ชมบนแพลตฟอร์ม TikTok มีความคาดหวังต่อการรับชมเนื้อหาใหม่อย่างต่อเนื่อง ข้อจำกัดดังกล่าวทำให้ผู้สร้างสรรค์ต้องออกแบบกระบวนการผลิตให้เหมาะสมกับเวลาและทรัพยากรที่มีอยู่ เช่น การลดรายละเอียดของภาพ การใช้เทคนิคสื่อผสม การตัดต่อแบบรวบรัด และการใช้เสียงพากย์เพื่อช่วยขับเคลื่อนจังหวะการเล่าเรื่อง

5. การต่อยอดตัวละครและผลงาน

นอกจากการเผยแพร่แอนิเมชันบนแพลตฟอร์ม TikTok แล้ว ผู้สร้างสรรค์ยังนำตัวละครไปต่อยอดเป็นทรัพย์สินทางปัญญาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น สินค้า สติกเกอร์สำหรับแอปพลิเคชันสนทนา และการเข้าร่วมกิจกรรมหรือนิทรรศการในพื้นที่ออฟไลน์ การต่อยอดดังกล่าวช่วยขยายความสัมพันธ์ระหว่างผลงานกับผู้ชมออกไปนอกแพลตฟอร์มดิจิทัล และช่วย

รักษาการรับรู้ต่อตัวละครในช่วงเวลาที่ผู้สร้างสรรค์ไม่สามารถผลิตแอนิเมชันตอนใหม่ได้อย่างต่อเนื่อง

ส่วนที่ 4 แนวทางการออกแบบแอนิเมชันขนาดสั้นสำหรับการสื่อสารบนแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย

จากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์ ทั้งจากการวิเคราะห์ชิ้นงานแอนิเมชัน ความคิดเห็นของผู้ชม และข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้สร้างสรรค์ ผู้วิจัยสามารถสรุปแนวทางการออกแบบแอนิเมชันขนาดสั้นสำหรับการสื่อสารบนแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียได้ 5 แนวทาง ดังนี้

1. การเลือกเรื่องใกล้ตัวเป็นแกนของการเล่าเรื่อง

แอนิเมชันขนาดสั้นควรเริ่มจากแก่นเรื่องที่ผู้ชมสามารถเข้าใจและเชื่อมโยงได้ง่าย เช่น เหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน ความสัมพันธ์ในครอบครัว พฤติกรรมของสัตว์เลี้ยง หรือสถานการณ์ขบขันใกล้ตัว จากกรณีศึกษาพบว่า การใช้เรื่องราวในลักษณะ Slice of Life ช่วยให้ผู้ชมรับรู้สถานการณ์ได้รวดเร็วและเกิดความรู้สึกร่วมกับตัวละครได้ง่ายขึ้น โครงสร้างเรื่องจึงควรเปิดประเด็นสำคัญตั้งแต่ช่วงต้นคลิป และดำเนินเรื่องอย่างกระชับเพื่อให้เหมาะกับพฤติกรรมการรับชมบนแพลตฟอร์มวิดีโอสั้น

2. การลดทอนรายละเอียดของตัวละครเพื่อให้อ่านอารมณ์ได้ชัดเจน

การออกแบบตัวละครควรเน้นรูปทรงที่จดจำง่าย ลายเส้นเรียบง่าย และรายละเอียดที่ไม่ซับซ้อน โดยยังคงลักษณะเด่นของบุคคลหรือสัตว์เลี้ยงที่เป็นต้นแบบไว้ เช่น รูปร่าง สีหน้า เครื่องแต่งกาย หรือพฤติกรรมเฉพาะตัว การลดทอนรายละเอียดดังกล่าวช่วยให้ผู้ชมอ่านอารมณ์ของตัวละครผ่านสีหน้า ท่าทาง และองค์ประกอบบนใบหน้าได้ชัดเจน อีกทั้งยังช่วยลดภาระในการผลิตสำหรับผู้สร้างสรรค์รายบุคคล

3. การใช้เสียง จังหวะตัดต่อ และเทคนิคสื่อผสมเพื่อเสริมการเล่าเรื่อง

ผลการวิจัยพบว่า เสียงพากย์ จังหวะการพูด เสียงประกอบ และการตัดต่อมีบทบาทสำคัญต่ออารมณ์ขันและจังหวะการเล่าเรื่องของแอนิเมชันกรณีศึกษา ผู้สร้างสรรค์สามารถใช้เสียงพากย์ที่มีเอกลักษณ์ การเว้นจังหวะเงียบ การตัดต่อแบบรวบรัด และการแทรกภาพจริงหรือภาพมีม เพื่อช่วยขยายความหมายของเรื่องและสร้างจังหวะการรับชมที่รวดเร็ว นอกจากนี้ การใช้เทคนิคบันทึกหน้าจอร่วมกับการตัดต่อเชิงสื่อผสมยังเป็นวิธีที่ช่วยลดขั้นตอนการผลิตเมื่อเทียบกับการสร้างแอนิเมชันแบบวาดทีละเฟรมทั้งหมด

4. การจัดวางภาพให้เหมาะกับหน้าจอแนวตั้งของแพลตฟอร์ม

การออกแบบแอนิเมชันสำหรับ TikTok ต้องคำนึงถึงการรับชมผ่านสมาร์ตโฟนในแนวตั้ง องค์ประกอบสำคัญ เช่น ตัวละคร ข้อความ และจุดสำคัญของภาพ ควรถูกจัดวางให้อยู่ในตำแหน่งที่ผู้ชมมองเห็นได้ชัดเจน และไม่ถูกบดบังด้วยส่วนต่อประสานผู้ใช้ของแพลตฟอร์ม การจัดวางภาพในลักษณะนี้ช่วยให้เนื้อหาอ่านได้ง่ายและสอดคล้องกับรูปแบบการรับชมของผู้ใช้บนแพลตฟอร์มวิดีโอสั้น

5. การต่อยอดตัวละครและผลงานนอกแพลตฟอร์มดิจิทัล

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์สะท้อนว่า การผลิตแอนิเมชันหนึ่งชิ้นใช้เวลาประมาณ 4-10 วัน ซึ่งอาจไม่สอดคล้องกับความคาดหวังของผู้ชมที่ต้องการเนื้อหาใหม่อย่างต่อเนื่อง ผู้สร้างสรรค์จึงสามารถนำตัวละครและผลงานแอนิเมชันไปต่อยอดในรูปแบบอื่น เช่น สินค้า สติกเกอร์ หรือกิจกรรมและนิทรรศการนอกแพลตฟอร์มดิจิทัล แนวทางดังกล่าวช่วยขยายความสัมพันธ์ระหว่างผลงานกับผู้ชม และช่วยรักษาการรับรู้ต่อตัวละครในช่วงที่ยังไม่สามารถผลิตแอนิเมชันตอนใหม่ได้อย่างต่อเนื่อง

โดยสรุปแนวทางการออกแบบแอนิเมชันขนาดสั้นสำหรับแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียไม่ได้จำกัดอยู่ที่การออกแบบภาพหรือตัวละครเท่านั้น แต่เป็นการออกแบบระบบการสื่อสารที่เชื่อมโยงระหว่างเรื่องเล่า ตัวละคร เสียง จังหวะการตัดต่อ รูปแบบหน้าจอ กระบวนการผลิต และการต่อยอดผลงานให้เหมาะสมกับข้อจำกัดของแพลตฟอร์มและทรัพยากรของผู้สร้างสรรค์รายบุคคล

ภาพที่ 2 แนวทางการออกแบบแอนิเมชันขนาดสั้นบนแพลตฟอร์ม TikTok
ที่มา: ภาพโดยผู้วิจัย อมร พันธ์จิตวุฒิชัย

อภิปรายผล

จากการศึกษาแนวทางการออกแบบแอนิเมชัน 2 มิติ เพื่อการสื่อสารบนแพลตฟอร์ม TikTok กรณีศึกษาแอนิเมชัน “ชีวิตงง ๆ ของแจนนี่” สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ ดังนี้

1. การศึกษากระบวนการออกแบบและกลยุทธ์การเล่าเรื่องของแอนิเมชัน TikTok กรณีศึกษา “ชีวิตงง ๆ ของแจนนี่” ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการออกแบบแอนิเมชันของกรณีศึกษามุ่งเน้นการเล่าเรื่องจากเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน โดยเปิดประเด็นสำคัญตั้งแต่ช่วงต้นของคลิปและดำเนินเรื่องอย่างกระชับ เพื่อให้สอดคล้องกับธรรมชาติของแพลตฟอร์มวิดีโอขนาดสั้น ผู้สร้างสรรค์ใช้การเล่าเรื่องที่เรียบง่าย เข้าใจง่าย และเชื่อมโยงกับประสบการณ์ร่วมของผู้ชม ส่งผลให้ผู้ชมสามารถรับสารและเกิดอารมณ์ร่วมได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Alexander (2017) ที่อธิบายว่า การเล่าเรื่องบนสื่อดิจิทัลควรเข้าสู่ประเด็นอย่างรวดเร็ว เข้าใจง่าย และเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้ชม รวมทั้งสอดคล้องกับศุภัชฌา ใช้สติและเสาวลักษณ์ พันธบุตร (2565) และบุญเลิศ พ. และคณะ (2567) ที่เสนอว่า เนื้อหาสำหรับผู้ชมยุคดิจิทัลควรมีความกระชับ เข้าถึงง่าย และใช้ภาษาที่ลดช่องว่างระหว่างผู้สร้างสรรค์กับผู้ชม ในด้านการออกแบบภาพ ผลการศึกษาพบว่า ตัวละครถูกออกแบบให้ลดทอนรายละเอียดของรูปร่าง ใช้เส้นและสีที่เรียบง่าย พร้อมเน้นการแสดงอารมณ์ผ่านสีหน้า ดวงตา และการเคลื่อนไหวของปาก เพื่อให้ผู้ชมสามารถรับรู้อารมณ์ของตัวละครได้ทันที ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการออกแบบแอนิเมชันของ Thomas และ Johnston (1995) ที่ให้ความสำคัญกับการจัดท่าทาง จังหวะเวลา และการเน้นลักษณะเด่นของตัวละครเพื่อสื่อสารอารมณ์อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังสอดคล้องกับพิเชษฐ วงษ์จ้อย และรักศานต์ วิวัฒน์สินอุดม (2555) และศิโยน สุวรรณสะอาด และอรัญ วานิชกร (2564) ที่เสนอว่าการออกแบบตัวละครควรสอดคล้องกับรสนิยมของผู้ชมและบริบทของสื่อร่วมสมัย นอกจากนี้ การนำบุคลิกของบุคคลจริงหรือสัตว์เลี้ยงมาประยุกต์เป็นตัวละคร ยังช่วยสร้างเอกลักษณ์และความผูกพันระหว่างผู้ชมกับตัวละคร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดปฏิสัมพันธ์ระดับกึ่งสังคม (Parasocial Interaction) ของ Horton และ Wohl (1956) และงานของรุจพ์สวัตต์ ครองภูมินทร์ (2564)

ผลการศึกษายังพบว่า ผู้สร้างสรรค์ใช้กระบวนการผลิตแบบผู้สร้างสรรค์รายบุคคล (Independent Creator) ที่รับผิดชอบทุกขั้นตอน ตั้งแต่การคิดเนื้อหา เขียนบท วาดภาพ พากย์เสียง ตัดต่อ ไปจนถึงการเผยแพร่ผลงาน โดยแอนิเมชันความยาวประมาณ 1–2 นาที ใช้

ระยะเวลาการผลิตเฉลี่ย 4–10 วันต่อชิ้นงาน จึงจำเป็นต้องเลือกใช้วิธีการผลิตที่มีความคล่องตัวและเหมาะสมกับทรัพยากรที่มีอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับพิรงรอง รามสูต (2565) ที่อธิบายว่า แพลตฟอร์มดิจิทัลเปิดโอกาสให้ผู้สร้างสรรค์รายบุคคลสามารถผลิตและเผยแพร่เนื้อหาได้ด้วยตนเอง รวมทั้งสอดคล้องกับณัชชา พัฒนะนุกิจ และคณะ (2567) และรัฐพล พรหมมาศ (2567) ที่ชี้ให้เห็นว่าผู้ผลิตคอนเทนต์ยุคใหม่จำเป็นต้องมีทักษะทั้งด้านการออกแบบ การผลิต และการสื่อสารกับผู้ชมผ่านสื่อออนไลน์

2. การวิเคราะห์ปัจจัยด้านการออกแบบแอนิเมชันที่สัมพันธ์กับการตอบรับของผู้ใช้งานบนแพลตฟอร์ม TikTok ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านการออกแบบที่มีความสัมพันธ์กับการตอบรับของผู้ชมไม่ได้จำกัดอยู่เพียงความสวยงามของภาพ แต่เกิดจากการทำงานร่วมกันของหลายองค์ประกอบ ได้แก่ เนื้อหา ตัวละคร เสียง จังหวะการเล่าเรื่อง และการออกแบบให้สอดคล้องกับลักษณะเฉพาะของแพลตฟอร์ม TikTok ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้ชมพบว่า กลุ่มความคิดเห็นเกี่ยวกับเนื้อเรื่องและปฏิกิริยาทางอารมณ์มีสัดส่วนสูงที่สุด สะท้อนว่าการมีส่วนร่วมของผู้ชมเกิดจากการที่สามารถเชื่อมโยงกับสถานการณ์ ความรู้สึก และบุคลิกของตัวละคร มากกว่าการรับรู้ด้านความสวยงามของภาพเพียงอย่างเดียว ในด้านการผลิตสื่อ ผลการศึกษาพบว่า เสียงพากย์ จังหวะการพูด เสียงประกอบ การเว้นจังหวะเงียบ และการตัดต่อแบบรวบรัด มีบทบาทสำคัญในการสร้างอารมณ์ขันและจังหวะการเล่าเรื่อง ขณะเดียวกันผู้สร้างสรรค์ยังใช้เทคนิคการบันทึกหน้าจอ การตัดต่อเชิงสื่อผสม และการแทรกภาพจริงหรือภาพมีม เพื่อเพิ่มความคล่องตัวในการผลิตและสร้างความน่าสนใจให้กับเนื้อหา ซึ่งสอดคล้องกับ Kaye et al. (2022) ที่อธิบายว่า แพลตฟอร์มวิดีโอขนาดสั้นเน้นความรวดเร็ว ความบันเทิง และการตอบสนองต่อความสนใจของผู้ใช้งาน รวมทั้งสอดคล้องกับณัชชา พัฒนะนุกิจ และคณะ (2567) และรัฐพล พรหมมาศ (2567) ที่เสนอว่าการผลิตเนื้อหาบนสื่อสังคมออนไลน์ต้องอาศัยการบูรณาการทั้งภาพ เสียง การตัดต่อ และการสื่อสารกับผู้ชม

นอกจากนี้ ผลการศึกษายังพบว่า การออกแบบแอนิเมชันบน TikTok จำเป็นต้องคำนึงถึงข้อจำกัดและลักษณะเฉพาะของแพลตฟอร์ม เช่น การแสดงผลในแนวตั้ง พื้นที่ปลอดภัยบนหน้าจอ การใช้ข้อความขนาดใหญ่ และการจัดวางองค์ประกอบไม่ให้ถูกบดบังด้วยส่วนติดต่อผู้ใช้ รวมทั้งการสอดแทรกวัฒนธรรมป๊อป ภาพมีม และองค์ประกอบแฝงทางภาพเพื่อกระตุ้นให้ผู้ชมตีความ แสดงความคิดเห็น และแบ่งปันเนื้อหา ซึ่งสอดคล้องกับ Kaye et al. (2022) และวรพล มะโนสร้อย และคณะ (2569) ที่อธิบายว่าพฤติกรรมผู้ชมและระบบ

อัลกอริทึมของแพลตฟอร์มมีบทบาทสำคัญต่อการมองเห็นและการกระจายของเนื้อหา ขณะเดียวกัน มายะนันท์ ช. และทองเถา จ. (2568) และทักษยา วัชรสารทรัพย์ (2567) ยังชี้ให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของผู้ชมบนสื่อออนไลน์สามารถพัฒนาไปสู่ความผูกพันกับผู้สร้างสรรค์และการก่อตัวของชุมชนผู้ติดตามได้

3. การนำเสนอแนวทางการออกแบบแอนิเมชันขนาดสั้น (Short-form Animation) สำหรับการสื่อสารบนแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดีย จากผลการศึกษาสามารถเสนอแนวทางการออกแบบแอนิเมชันขนาดสั้นสำหรับแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียได้ว่า ผู้สร้างสรรค์ควรให้ความสำคัญกับการออกแบบองค์ประกอบทุกด้านอย่างบูรณาการ ตั้งแต่การเลือกประเด็นที่ใกล้ตัวและเชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้ชม การออกแบบตัวละครที่มีเอกลักษณ์และสื่อสารอารมณ์ได้ชัดเจน การใช้เสียงและจังหวะการเล่าเรื่องเพื่อสร้างอารมณ์ร่วม การจัดวางองค์ประกอบภาพให้เหมาะสมกับแพลตฟอร์ม ตลอดจนการใช้เทคนิคการผลิตที่ช่วยลดข้อจำกัดด้านเวลาและทรัพยากรของผู้สร้างสรรค์รายบุคคลนอกจากนี้ ผลการศึกษายังสะท้อนว่า การออกแบบตัวละครควรมองไปไกลกว่าการเป็นองค์ประกอบของแอนิเมชันเพียงอย่างเดียว แต่ควรสามารถต่อยอดเป็นทรัพย์สินทางปัญญา (Intellectual Property: IP) ผ่านสินค้าสติกเกอร์ หรือกิจกรรมออฟไลน์ เพื่อสร้างการจดจำและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจในระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับสุธิดา วรรธนะปกรณ์ (2568) และอลงกรณ์ ปริวุฒิพงศ์ (2565) ที่กล่าวถึงศักยภาพของตัวละครและผลงานสร้างสรรค์ในการสร้างมูลค่าเพิ่มในอุตสาหกรรมดิจิทัลคอนเทนต์

โดยสรุป ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ความสำเร็จของแอนิเมชันขนาดสั้นบนแพลตฟอร์ม TikTok ไม่ได้ขึ้นอยู่กับคุณภาพของภาพหรือเทคนิคการวาดเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการออกแบบเนื้อหา ตัวละคร เสียง จังหวะการเล่าเรื่อง รูปแบบการนำเสนอ และการสอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้ใช้งานและกลไกของแพลตฟอร์มดิจิทัล ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สามารถประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการออกแบบแอนิเมชันขนาดสั้นสำหรับการสื่อสารบนโซเชียลมีเดียในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการวิจัยครั้งนี้ คือ “รูปแบบการปรับตัวของการออกแบบแอนิเมชันสำหรับแพลตฟอร์มวิดีโอสั้น” ซึ่งสะท้อนการเปลี่ยนจากการสร้างแอนิเมชันที่เน้น

ความประณีตของภาพเคลื่อนไหวตามขนบดั้งเดิม ไปสู่การออกแบบที่คำนึงถึงข้อจำกัดของแพลตฟอร์ม พฤติกรรมการรับชม และทรัพยากรการผลิตของผู้สร้างสรรค์รายบุคคล

ในด้านกระบวนการผลิต งานวิจัยได้นำเสนอองค์ความรู้เรื่อง การปรับกระบวนการทำงานให้ยืดหยุ่นและคล่องตัว ซึ่งพบว่า การออกแบบตัวละครโดยลดทอนรายละเอียดของภาพลง เช่น การขยายสัดส่วนศีรษะและใช้เส้นสายที่เรียบง่าย เมื่อนำมาผสมผสานกับการประยุกต์ใช้เทคนิคบันทึกหน้าจอ (Screen Recording) แทนการสร้างแอนิเมชันแบบวาดทีละเฟรม จะช่วยประหยัดเวลาการทำงานของผู้สร้างสรรค์ได้ โดยที่ชิ้นงานยังคงสามารถสื่อสารอารมณ์ของตัวละครและเล่าเรื่องได้ตรงตามวัตถุประสงค์

นอกจากนี้ องค์ความรู้ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การต่อยอดผลงานเป็นทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อแก้ปัญหาข้อจำกัดด้านเวลา องค์ความรู้นี้ถูกค้นพบจากข้อขัดแย้งระหว่างกระบวนการทำแอนิเมชันที่ต้องใช้เวลา 4-10 วัน กับความคาดหวังของผู้ชมแพลตฟอร์มที่ต้องการเนื้อหาใหม่แบบรายวัน ข้อมูลจากการวิจัยชี้ให้เห็นว่า แม้ผู้สร้างสรรค์จะไม่ได้วางแผนเรื่องการพัฒนาทรัพย์สินทางปัญญา (IP Development) ไว้ตั้งแต่แรกเริ่ม แต่เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่สามารถผลิตชิ้นงานแอนิเมชันได้ทันตามกระแส จึงเกิดการปรับตัวโดยนำตัวละครมาผลิตเป็นสินค้าที่ระลึกและร่วมออกบูธนิทรรศการ องค์ความรู้นี้แสดงให้เห็นว่า การนำผลงานออกไปสู่พื้นที่ออฟไลน์ ถือเป็นกลยุทธ์สำคัญในโลกความเป็นจริงที่ผู้สร้างสรรค์ใช้เพื่อเพิ่มช่องทางการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ชมในช่วงที่ผู้สร้างสรรค์ไม่สามารถผลิตแอนิเมชันตอนใหม่ได้อย่างต่อเนื่อง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ว่า กระบวนการออกแบบแอนิเมชัน TikTok กรณีศึกษา “ชีวิตงง ๆ ของแจนนี่” ให้ความสำคัญกับการเล่าเรื่องจากสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน การออกแบบตัวละครที่มีเอกลักษณ์ และการใช้ภาพ เสียง และจังหวะการเล่าเรื่องที่กระชับสอดคล้องกับพฤติกรรมการรับชมบนแพลตฟอร์มวิดีโอขนาดสั้น ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตอบรับของผู้ชม ได้แก่ ความสามารถในการสร้างอารมณ์ร่วม เนื้อหาที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์ของผู้ชม การออกแบบที่เหมาะสมกับลักษณะของแพลตฟอร์ม TikTok และการผลิตเนื้อหาที่มีความคล่องตัว สุดท้าย งานวิจัยได้นำเสนอแนวทางการออกแบบแอนิเมชันขนาดสั้นที่บูรณาการการเล่าเรื่อง การออกแบบตัวละคร การใช้สื่อผสม และการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้ชม เพื่อ

เพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสารและต่อยอดผลงานสร้างสรรค์บนแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียได้อย่างยั่งยืนจากการสังเคราะห์ผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้ และข้อเสนอแนะสำหรับการพัฒนาองค์ความรู้ในงานวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้ **1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์** ผู้สร้างสรรค์เนื้อหาแอนิเมชันขนาดสั้นควรปรับกลยุทธ์การทำงานให้คล่องตัวยิ่งขึ้น โดยลดขั้นตอนการผลิตที่ซ้ำซ้อน (Lean Production) เช่น การใช้เทคนิคบันทึกหน้าจอควบคู่กับการตัดต่อที่รวดเร็ว ในด้านเนื้อหา ควรเน้นการเล่าเรื่องราวในชีวิตประจำวันที่เข้าถึงอารมณ์ และเปิดประเด็นให้ดึงดูดความสนใจได้ภายใน 3 วินาทีแรก การปรับตัวดังกล่าวจะช่วยให้ผู้สร้างสรรค์สามารถผลิตชิ้นงานได้รวดเร็วและแข่งขันบนแพลตฟอร์มวิดีโอสั้นได้ดีขึ้น นอกจากนี้ ผู้สร้างสรรค์ควรออกแบบตัวละครให้มีเอกลักษณ์เพื่อรองรับการต่อยอดเป็นทรัพย์สินทางปัญญา (IP Development) การนำผลงานไปผลิตเป็นสินค้าที่ระลึกหรือจัดแสดงในพื้นที่ออฟไลน์ จะช่วยแก้ปัญหาการผลิตคลิปวิดีโอไม่ทันตามกระแสแพลตฟอร์ม อีกทั้งยังเป็นการกระจายความเสี่ยงและสร้างรายได้ที่ยั่งยืนให้แก่ศิลปินอิสระในระยะยาว **2) ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป** ควรขยายขอบเขตการศึกษาเปรียบเทียบข้ามแพลตฟอร์ม (Cross-platform Study) โดยนำแนวทางการออกแบบจากงานวิจัยนี้ไปวิเคราะห์ร่วมกับแพลตฟอร์มอื่น ๆ เช่น Instagram Reels หรือ YouTube Shorts เพื่อพิจารณาว่าความแตกต่างด้านพฤติกรรมผู้ชมและข้อจำกัดของหน้าจอ (UI) จะส่งผลต่อกระบวนการออกแบบแอนิเมชันและการเล่าเรื่องหรือไม่ อย่างไร นอกจากนี้ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับมูลค่าเชิงพาณิชย์ของตัวละครดิจิทัล เพื่อทำความเข้าใจกระบวนการเปลี่ยนผ่านจากการสร้างตัวตนบนสื่อสังคมออนไลน์ ไปสู่การสร้างรายได้ (Monetization) ในพื้นที่ออฟไลน์ ซึ่งองค์ความรู้ดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนารูปแบบธุรกิจ (Business Model) ที่ช่วยสนับสนุนศิลปินอิสระในอุตสาหกรรมดิจิทัลคอนเทนต์ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ชญาดา มายะนันท์ และจิตระวี ทองเถา. (2568). การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับพฤติกรรมการใช้งานกับความผูกพันของผู้ใช้ TikTok ในกลุ่มคนรุ่นเจนเนอเรชันซีในกรุงเทพมหานคร. วารสารร่มยูงทอง, 3(3), 180–201.

ณัชชา พัฒนะนุกิจ, ศิริพร ชูพันธุ์, วรพล วรกิจพันธ์, นันทพร รอดแก้ว มณีโชติปีติ และเอื้ออารี สุธิราวุธ. (2567). แนวทางการสร้างสรรค์เนื้อหา รูปแบบการผลิตรายการออนไลน์ และกลยุทธ์การสื่อสารการตลาดของผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด (Influencer) และผู้ชมรายการผ่านทางแอปพลิเคชัน TikTok ในประเทศไทย. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 18(1), 139–159.

ทักษยา วัชรสารทรัพย์. (2567). ความสัมพันธ์ระหว่างความสัมพันธ์แบบกึ่งการมีส่วนร่วมทางสังคมในชุมชนเสมือน ความเข้มแข็งในชุมชนเสมือน และพฤติกรรมต่อข่าวในแง่ลบของแฟนคลับดาราละครซีรีส์วายในกลุ่มเฟซบุ๊ก. วารสารจันทรเกษมสาร, 30(2), 255–270.

บุญเลิศ พ., ลิ้มโอฬารสุขสกุล ม. และ สุริยวงศ์ ก. (2567). การพัฒนาคลิปวิดีโอสั้นโดยใช้นาโนอินฟลูเอนเซอร์ผ่านช่องทางติ๊กต็อก และการจัดทำบัญชี เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยววิสาหกิจชุมชน บ้านถ้ำเสือโฮมสเตย์ อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี. วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย, 6(1), 57–70.

พิรงรอง รามสูต. (2565). แพลตฟอร์มดิจิทัล. วารสารกองทุนพัฒนาสื่อปลอดภัยและสร้างสรรค์, 1(2), 1–36.

พิเชษฐ วงษ์จ้อย และรักศานต์ วิวัฒน์สินอุดม. (2555). การออกแบบตัวละครสำหรับภาพยนตร์แอนิเมชันสองมิติกับความพึงพอใจของผู้ชมไทย. วารสารนิเทศศาสตร์, 30(1), 80–94.

รุจพ์สวัตต์ ครองภูมินทร์. (2564). อิทธิพลการปฏิสัมพันธ์แบบกึ่งมีส่วนร่วมทางสังคมที่มีผลต่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน. วารสารวิชาการศิลปศาสตร์ประยุกต์, 14(1), 1–10.

รัฐพล พรหมมาศ. (2567). แนวทางการสร้างสรรค์เนื้อหาเพื่อการเผยแพร่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ สำหรับพัฒนาหลักสูตรการสร้างผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด. วารสารศรีสุวรรณภูมิปริทรรศน์, 2(3), 1–12.

วรพล มะโนสร้อย, อภิศักดิ์ พรหมฝาย และกันต์ อินทุวงศ์. (2569). อัลกอริทึม TikTok ในฐานะนวัตกรรมการสื่อสารทางสังคม: การวิเคราะห์กลไกทางจิตวิทยาและผลกระทบผ่านกรณีศึกษาเชิงลึก. วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม, 14(1), 121–127.

ศิโยน สุวรรณสะอาด และอรัญ วานิชกร. (2564). การศึกษาการออกแบบภาพลักษณ์ตัวละครกระสือใหม่ในภาพยนตร์ “แสงกระสือ INHUMAN KISS”. วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม, 9(2), 74–85.

ศุภัชฌา ใช้สติ และเสาวลักษณ์ พันธบุตร. (2565). การสร้างสรรค์สื่อแอนิเมชัน 2 มิติ เพื่อนำเสนอประเพณีผีตาโขนสู่กลุ่มเจเนอเรชันแซด. วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม, 10(1), 72–83

สุธิดา วรรธนะปกรณ์. (2568). การพัฒนาตัวแบบตัวการ์ตูนสัญลักษณ์เพื่อสะท้อนอัตลักษณ์ท้องถิ่น: การวิเคราะห์สารสนเทศจากวิถีชีวิตชุมชนสู่การขับเคลื่อนซอฟต์พาวเวอร์. วารสารห้องสมุด สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ, 69(1), 39–54.

อลงกรณ์ ปริวุฒิพงศ์. (2565). แนวทางการวางแผนจัดทำฐานข้อมูลที่จำเป็นสำหรับอุตสาหกรรมเกมดิจิทัลเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเทศไทย. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 30(1), 211–236.

Alexander, B. (2017). The new digital storytelling: Creating narratives with new media. Praeger.

Horton, D., & Wohl, R. R. (1956). Mass communication and para-social interaction: Observations on intimacy at a distance. Psychiatry, 19(3), 215–229.

Kaye, D. B. V., Zeng, J., & Wikström, P. (2022). TikTok: Creativity and culture in short video. Polity Press.

Thomas, F., & Johnston, O. (1995). The illusion of life: Disney animation. Hyperion.

GAME-BASED TRANSLATION OF DALI BAI JIAMA CULTURE BASED ON EMBODIED INTERACTION THEORY*

Yang Xicheng[1] and Atithep Chaetnalao[2]

[1-2]Faculty of Decorative Arts, Silpakorn University, Thailand

Corresponding author E-mail: xicheng610@gmail.com

Received 12 June 2026; Revised 21 June 2026; Accepted 23 June 2026

Abstract

The Dali Bai Jiama culture is an intangible cultural heritage that combines folk beliefs, ritual practices, and visual art. However, it currently faces challenges such as a generational gap in transmission, limited dissemination methods, and a lack of awareness among younger generations. To explore innovative pathways for the transmission and dissemination of Jiama culture, this paper draws on embodied interaction theory. Through an analysis of the behavioral logic of Jiama culture, it distills the principles of embodied interaction, examines the translational relationship between culture and game mechanics, and constructs a design framework for a cultural heritage board game.

The research findings indicate that: (1) Embodied interaction theory provides a theoretical foundation for the translation of Jiama cultural practices into game mechanics; (2) The ritual practices and iconographic systems within Jiama culture can be effectively transformed through game rules, mission structures, and interactive mechanisms, thereby enhancing players' understanding of and experience with Jiama culture. The framework constructed on this basis not only offers new insights for the preservation and transmission

Citation:

* Yang Xicheng and Atithep Chaetnalao. (2026). Game-Based Translation Of Dali Bai Jiama Culture Based On Embodied Interaction Theory. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 485-503.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

of Jiama culture but also provides a reference path for the gamification design of intangible cultural heritage characterized by ritual and practical elements.

Keywords: Jiama Culture, Embodied Interaction, Board Game Design, Intangible Cultural Heritage

Introduction

The Dali Bai Jiama is a form of folk woodblock print art prevalent in the Dali region of Yunnan Province, widely used in rituals, prayers for blessings, exorcisms, and festive celebrations. In other provinces of China, this art form is known as “Zhima,” “Shenma,” “Shenlingma,” or “Guiren,” and is widely practiced across the country (Kawano, 2010). Regarding new approaches to inheritance and preservation, although some studies have begun to focus on the application of Jiama in cultural and creative products and digital dissemination, and have verified its dissemination potential (Wu et al., 2025), most remain confined to the level of individual designs or media. There is relatively insufficient attention paid to the behavioral logic and experiential processes embodied in the actual use of Jiama, and there is a lack of integrated design methods and systematic research frameworks.

The theory of embodied interaction stems from the development of embodied cognition. Its core premise holds that cognition is not limited to information processing within the brain, but rather emerges through the dynamic coupling of the body, the environment, and action (Lakoff & Johnson, 1999). Compared to traditional cognitive perspectives that emphasize the transmission of knowledge, embodied interaction places greater emphasis on the relationship between action, experience, and the generation of meaning. For intangible cultural heritage, its value often lies not only in material carriers but also in the cultural practices accumulated over time.

In recent years, gamified design has been widely adopted in the field of cultural dissemination due to its interactive, participatory, and immersive nature. Existing research indicates that board games, within gamified learning contexts, can effectively enhance learners' engagement and knowledge retention through their rule systems and experiential gameplay; their interactivity and contextual nature provide significant support for the transmission of cultural content (Sousa et al., 2023). However, most existing culturally themed board game designs remain limited to the mere transplantation of cultural elements, directly applying visual symbols and cultural content to game art design. They lack a process of translating the behavioral logic of traditional culture into game mechanics, which limits the depth of cultural dissemination.

Based on this, this study focuses on the Dali Bai Jiama culture. By incorporating the theory of embodied interaction, it analyzes the behavioral structures and embodied characteristics of Jiama culture, constructs a translational framework linking the principles of embodied interaction, the logic of cultural behavior, and game mechanics design, and demonstrates its application through the design of a board game. The study aims to explore methodological approaches for transforming intangible cultural heritage from ritual practices into game experiences, thereby providing new design insights for the preservation and experiential dissemination of traditional culture.

Objectives

1. Examine and analyze the behavioral logic and design translation characteristics of the Dali Bai Jiama culture.

2. Distill the principles of embodied interaction and establish a translational relationship between them and game mechanics.

3. Develop a design framework for translating cultural behavioral logic into board game mechanics.

Literature Review

1. Dali Bai Jiama

The Dali Bai Jiama culture is deeply rooted in traditional Chinese folk culture and possesses a rich historical heritage. Jiama is a general term for various woodblock-printed materials that are burned, posted, or offered during folk rituals such as prayers for blessings and exorcism of disasters (Gao et al., 2024). Beyond serving as a bridge of communication between humans and deities and a medium for the exchange of beliefs, the primary purpose and function of Dali Bai Jiama is to provide people with a sense of hope and solace (Ding, 2013).

From an international research perspective, this study examines Jiama from a multidisciplinary angle, covering aspects including historical background, cultural beliefs, and artistic expression. By tracing the origins and evolution of Jiama from a historical development perspective, the study notes that while there remains academic debate regarding its dissemination pathways and exact origins across different periods, it was already fairly widespread by the Ming Dynasty (Liu, 2020). In terms of design transformation and application research, studies interpret Jiama through the lens of artistic semiotics, translating theoretical analysis into artistic expression and emphasizing its potential for regeneration and reconstruction in a contemporary context (Dong, 2025).

2. Embodied Interaction Theory

Embodied interaction is characterized by significant bodily engagement, contextuality, and dynamism. Bodily engagement emphasizes that individuals participate in cognitive processes through movement and manipulation; the body is no longer a passive vessel but an integral component of cognitive generation (Wilson, 2002). Furthermore, multisensory engagement and social interaction are also key characteristics; the interaction process typically integrates visual, tactile, and spatial perception, and fosters shared meaning through multi-person interaction (Hornecker & Buur, 2006).

Embodied interaction provides a new theoretical framework for game design, enabling players to construct cognitive processes through physical engagement with the environment, thereby enhancing immersion and learning outcomes (Melcer & Isbister, 2021). The manipulation of rules, role-playing, and situational interactions in board games constitutes an embodied learning environment that facilitates players' cognitive construction and behavioral transformation through experience (Epstein et al., 2021). Physical engagement and situational experiences can strengthen learning motivation, transforming abstract knowledge into tangible experiences (Lin et al., 2023).

3. Board Games

Research generally views board games as a medium with significant educational potential, emphasizing their positive role in fostering learning motivation, cognitive engagement, and cultural understanding. The introduction of board games can significantly improve the classroom atmosphere and enhance students' emotional intelligence and social skills, demonstrating their important value in social and emotional learning (Rodríguez-Ferrer et al., 2024). Cultural board games are not only entertaining but also hold significant educational value. By designing contextualized game activities to enhance students' comprehension of content and learning outcomes, the potential for applying board games in cultural courses has been demonstrated (Damprasit, 2024).

Methodology

This study aims to explore methods for translating the behavioral logic of the Dali Bai Jiama culture into board game mechanics and to construct a gamification design framework based on embodied interaction theory. Since the research focuses on cultural behavior analysis, the generation of design knowledge, and framework construction—rather than user behavior

measurement or effectiveness validation—qualitative research methods were employed.

Combining literature review and field research, this study analyzes the behavioral logic of Jiama culture to distill principles of embodied interaction. It further establishes a translational relationship between cultural elements and game mechanics, ultimately forming a gamification design framework for Jiama culture.

1. Literature Review

The literature review is primarily used to synthesize research findings in the fields of Jiama culture, embodied interaction theory, and board game design. By reviewing relevant academic literature and research reports, this section analyzes the historical development, visual characteristics, and ritual functions of Jiama culture to identify the core behavioral structures underlying its cultural practices. Additionally, it systematically outlines the key tenets of embodied interaction theory, providing a theoretical foundation for the subsequent extraction of embodied interaction principles and the translation of these principles into game mechanics.

2. Fieldwork

To gain a deeper understanding of the actual contexts and behavioral processes of Jiama culture, this study employs field research methods to conduct on-site investigations of Jiama cultural inheritors and related cultural practices in the Dali region. Through on-site observation and video documentation, behavioral data regarding the production, use, and ritual activities of Jiama are collected to analyze their modes of practice and expressions of meaning within specific cultural contexts. The findings of this field research not only provide primary data for behavioral logic analysis but also offer a cultural foundation for subsequent game mechanism design.

3. Design Research

Building on the analysis of the behavioral logic of Jiama culture and the extraction of embodied interaction principles, this study conducts a comparative analysis between cultural behavioral structures and board game mechanics, continuously refining the translation relationship through design practice. Ultimately, a translation framework linking embodied interaction principles, cultural behavioral logic, and game mechanics design is established and applied to the design of a board game themed around Jiama culture. The design process demonstrates the specific pathways through which cultural behaviors are transformed into interactive experiences, thereby integrating theoretical research with design practice.

Based on the aforementioned research methodology, this paper establishes a research pathway spanning cultural analysis, theoretical translation, and design practice, thereby providing a research foundation for subsequent analyses of Jiama cultural behavioral logic, the construction of game mechanics, and the practical design of board games.

Results

1. Extraction of the Behavioral Logic and Analysis of Embodied Characteristics of Jiama Culture

Through a review of the literature and analysis of field survey data, it has been found that Jiama is not merely a form of folk woodblock printing, but rather a cultural practice rooted in specific ritual behaviors. Its cultural significance derives not only from the visual symbols themselves, but also from the ongoing processes of interaction between humans and deities, humans and the environment, and humans and their communities.

This study organizes the data on Jiama patterns collected during field research and establishes a framework for translating this information into

subsequent board game design. It categorizes and analyzes Jiama patterns from multiple dimensions, including functional attributes, visual language, compositional characteristics, and cultural relationships. By organizing the commonalities and differences among various types of Jiama in folk beliefs, ritual practices, and visual expressions, we extract their core characteristics in terms of cultural connotations, image structure, and interactive logic to construct a foundational framework for the subsequent design of game mechanics and visual elements (Table 1).

Table 1 A Visual Atlas of the Dali Bai Jiama Ethnic Group

Dimension	Category	Key Characteristics	Design Application Directions
Functional Classification	Benzhu Belief	Centered on the Bai people's Benzhu deity	Character Roles, Faction Mechanics
	Daily Life Beliefs	Related to daily life, including family, marriage, and safety	Quest Cards, Event Cards
	Production Beliefs	Related to agriculture, animal husbandry, and commerce	Resource Management, Income Mechanics
	Nature Beliefs	Includes the worship of nature deities such as mountain gods, water gods, and dragon gods	Map Interaction, Environmental Events

	Exorcism and Banishing Evil Spirits	Primarily focused on deities that ward off evil spirits	Combat Mechanics, Risk Events
	Confucian, Buddhist, and Taoist Beliefs	Incorporates elements of Buddhist, Taoist, and Confucian culture	Multi-Faction Mechanics, Special Abilities
Use of Points, Lines, and Shapes	Stylistic Function	Shaping the forms of figures, deities, and scenes through the combination of points, lines, and planes.	Card Borders, Decorative Patterns, Layout Structure, Overall Visual Style
	Decorative Function	Enhancing the decorative quality of the composition through patterns, borders, and repetitive elements.	
	Symbolic Function	Conveying symbolic meaning through the direction of lines, the arrangement of shapes, and compositional relationships.	
	Aesthetic Function	Creating visual beauty through the interplay of light and dark, contrasts between sparse and dense areas, and the overall layout.	
Element Arrangement	Text Placement	Text is often placed at the top or on the sides	Card Name, Description

	Pattern Placement	Center-aligned compositions are common	Card Design
Image Composition	Polytheistic Combinations	Multiple deities associated with the same function are depicted together	Card Pattern and Structure
	Main Deity and Attendants	The main deity is depicted on a larger scale, while the attendants are simplified	
	Scenic Composition	Scenes of public activities are used to highlight the main deity	
Cultural Relationship Map	Jiama Patterns	Features deities, symbols, and folkloric imagery as its core visual elements	Card Art and Character Design
	Folk Beliefs	Links the belief in local deities with folkloric concepts	World-building and Faction System
	Ritual Practices	Includes folk activities such as rituals, offerings, and prayers for blessings	Turn-based Mechanics, Event Mechanics, and Quest Mechanics
	Usage Contexts	Applied in contexts such as festivals, rituals, and rites of passage	Story Quests and Map/Scene Design

	Group Interaction	Involves the collective participation of many people in rituals and folk activities	Cooperative, Negotiation, and Resource Exchange Mechanics

2. Establishing the Relationship Between the Principles of Embodied Interaction and the Adaptation of Game Mechanics

Through a review of research on embodied interaction, we have identified bodily engagement, situational experience, action feedback, and social interaction as core representative principles. These principles correspond closely with player behavior, rule systems, and interactive processes in board game design. Physical engagement emphasizes that cognition arises from the process of action; situational experience emphasizes that meaning generation depends on specific contexts; action feedback emphasizes the causal relationship between behavior and outcomes; and social interaction emphasizes the crucial role of collaboration and communication between people in the construction of meaning.

In the design of cultural board games, game mechanics not only serve to organize the rules but also act as a crucial medium through which players engage physically, experience the game's setting, and develop cultural understanding. Based on the above analysis, this study combines embodied interaction theory with game mechanics to identify types of mechanics within existing systems that are relevant to physical engagement, situational experience, and cultural interaction, and further transforms them into a framework for designing board game rules suitable for the dissemination of Jiama culture (Table 2).

Table 2 Correspondences Between Embodied Interaction and Mechanics

Principles of Embodied Interaction	Corresponding Mechanism	Forms of Expression	Mechanism of Action
Physical Engagement	Action Points Square Grid Area Movement Ownership Set Collection Pattern Building	Players participate in the game by moving, placing, flipping, and manipulating	Enhance players' physical engagement with space, movement, and the flow of rules.
Contextual Experience	Race Turn Order: Progressive Lose a Turn Variable Player Powers Contracts	Physical components. Players advance the game within specific rules, tasks, and event scenarios.	Create game scenarios grounded in cultural context and goal-oriented objectives.
Environmental Interaction	Area Movement Square Grid Open Drafting Trading Negotiation Auction / Bidding Play Elimination	Players continuously interact with the environment and other players through communication, competition, and resource exchange.	Strengthen the dynamic relationship between players and the game environment and resources, fostering a social experience through

			multiplayer interaction.
Sensory Feedback	Events Dice Rolling Probability Management Income Hand Management Memory	Players adjust their strategies in real time based on repetitive actions, random outcomes, changing events, and resource conditions.	Provide real-time feedback and experiences of uncertainty to reinforce cognitive and cultural memory.

The findings indicate that the principles of embodied interaction can provide a theoretical foundation for game mechanics design and establish a connection between cultural experiences and gaming experiences, thereby laying the groundwork for the subsequent translation of Jiama cultural behavioral logic into game rules.

3. Construction of a Design Strategy Framework for Cultural Board Games Based on Embodied Interaction Theory

Through an analysis of the behavioral logic and design transformation characteristics of the Dali Bai Jiama culture, as well as the establishment of a relationship between the principles of embodied interaction and the translation of game mechanics, this study further explores systematic approaches to the gamification of cultural heritage. The study found that existing cultural board game designs primarily rely on the extraction of visual symbols and the incorporation of cultural elements, with a focus on the reproduction of cultural content. However, for intangible cultural heritage characterized by ritual, practice, and experiential qualities, cultural value exists not only at the symbolic level but

is also embodied in behavioral processes, environmental relationships, and mechanisms of meaning generation. Therefore, relying solely on the transplantation of patterns, colors, or narrative backgrounds makes it difficult to fully convey cultural significance.

Building on the theory of embodied interaction and incorporating findings from research on Jiama culture, this study integrates these research outcomes into a design framework for the gamified adaptation of intangible cultural heritage. Centered on embodied interaction theory, this framework employs a process involving cultural extraction, information analysis, behavioral translation, mechanism mapping, and interactive experience to transform ritual behaviors, visual symbols, and cultural relationships from traditional culture into participatory and perceptible board game experiences, thereby establishing a design methodology characterized by reproducibility and transferability (Figure 1).

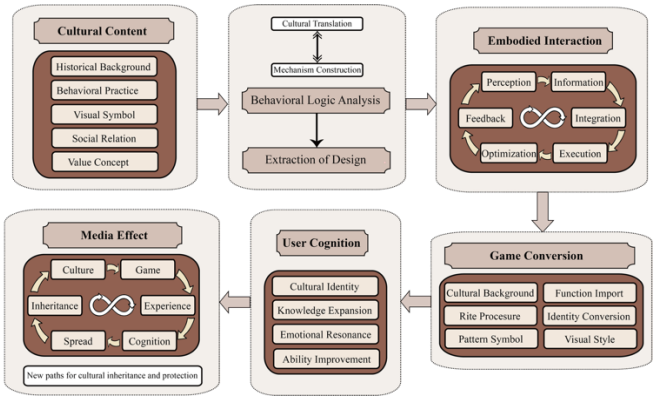

Figure 1 Design Framework

(Source: Constructed by the researcher)

The framework for cultural board game design is grounded in the analysis of cultural behavioral logic and guided by embodied interaction theory. By establishing connections between cultural content, experiential principles, and

game mechanics, it creates a progressive relationship that bridges cultural content and the gaming experience. This framework is not only applicable to the gamification of Jiama culture but also provides a reference for the design of other intangible cultural heritage with behavioral and practical characteristics, thereby expanding innovative pathways for the transmission and preservation of traditional culture. In the future, designers can adjust game mechanics and interactive forms based on the core spirit, behavioral logic, and visual characteristics of different cultural objects, thereby achieving the systematic translation and dissemination of traditional culture within a gaming context.

Discussion

1. Translate Cultural Symbols into Cultural Behaviors

Existing gamification designs for cultural heritage primarily focus on the extraction and application of cultural symbols such as patterns, colors, and stories. While this approach enhances the cultural distinctiveness of the product, it pays relatively little attention to the behavioral logic underlying cultural practices. An analysis of Jiama culture reveals that its cultural significance resides not only in visual symbols but also in specific practical activities such as production, ritual, and use. Therefore, compared to the simple translation of visual elements, gamification design grounded in behavioral logic is more effective in showcasing the living nature of intangible cultural heritage. This study proposes a gamification approach rooted in cultural behavior, which can deepen players' understanding of cultural significance within the game while providing new pathways for the preservation and transmission of traditional culture.

2. Implications of Embodied Interaction Theory for the Gamification Design of Traditional Culture

Embodied interaction theory emphasizes the dynamic relationship between the body, the environment, and cognition, which aligns closely with the

practical nature of intangible cultural heritage. By establishing a translational relationship between the four principles of bodily engagement, situational experience, environmental interaction, and perceptual feedback and game mechanics, this study provides a theoretical foundation for transforming cultural behaviors into gaming experiences, thereby converting cultural content from static knowledge into an interactive process that is both participatory and experiential. Compared to mere information transmission, design approaches based on embodied interaction help players actively construct cultural cognition through participation and experience, rather than passively receiving cultural information.

3. The Value of the Cultural Board Game Design Strategy Framework

The cultural board game design strategy framework developed in this study is grounded in an analysis of the logic of cultural behavior. By establishing relationships among cultural content, embodied interaction theory, and game mechanics, it provides a systematic design approach that shifts the research focus from the reproduction of cultural elements to the reconstruction of cultural experiences. This framework is not only applicable to Jiama culture but also serves as a reference for other forms of intangible cultural heritage characterized by behavioral practices.

Recommendations

1. Theoretical Recommendations

The framework for cultural board game design developed in this study demonstrates reproducibility and transferability and can serve as a reference for gamification design in other intangible cultural heritage projects. In future gamification design processes for traditional culture, greater emphasis should be placed on exploring and analyzing the logic underlying cultural behaviors, rather than merely applying visual symbols and cultural elements. At the same time,

the guiding principles of embodied interaction theory should be prioritized, with a focus on experiential factors such as physical engagement, situational immersion, environmental interaction, and perceptual feedback, thereby reconstructing cultural practices through interactive mechanisms.

2. Future Research Recommendations

Since this study primarily focused on developing a design strategy framework, its practical effectiveness has not yet been validated. Future research could combine specific design practices with user testing to evaluate and optimize the framework's applicability and effectiveness. Additionally, the framework could be applied to other types of intangible cultural heritage projects to further validate its transferability. Furthermore, interdisciplinary collaboration across fields such as traditional culture studies, design, and digital technology should be strengthened to explore more diverse pathways for cultural dissemination.

References

Damprasit, P. (2024). The Development of Board Games as Instructional Media to Enhance the Junior High School Students' Capabilities in Thai Literatures Learning. Social science research and academic journal, 19(3), 55-70. https://so05.tci-thaijo.org/index.php/JSSRA/article/view/271486

Ding, D. X. (2013). The ancient and mysterious Bai Jiama. Yunnan Nationalities Publishing.

Dong, K. (2025). Ritual iconographic regeneration and value reconstruction: A study on the artistic expression of Jiama symbols. Philosophy and Social Science, 2(12). https://doi.org/10.62381/P253C06

Epstein, D. S., Zemski, A., Enticott, J., & Barton, C. (2021). Tabletop board game elements and gamification interventions for health behavior change: A realist review. JMIR Serious Games, 9(1), e23302. https://doi.org/10.2196/23302

Gao, Y., Yang, J., & Zhao, W. (2024). Design of a Popular Science Interactive App for Yunnan Jiama Woodblock Prints Based on Information Visualization. 2024 5th International Conference on Intelligent Design (ICID), 1–6. https://doi.org/10.1109/icid64166.2024.11024699

Hornecker, E., & Buur, J. (2006). Getting a grip on tangible interaction: A framework on physical space and social interaction. Proceedings of the SIGCHI Conference on Human Factors in Computing Systems, 437–446.

Kawano, A. (2010). Jiamazi - about Chinese Folk Iconographical Charm in Yunnan. Himalayan Study Monographs, 11(11), 232–246. https://doi.org/10.14989/hsm.11.232

Lakoff, G., & Johnson, M. (1999). Philosophy in the flesh: The embodied mind and its challenge to Western thought. Basic Books.

Lin, X., Li, R., Chen, Z., & Xiong, J. (2023). Design strategies for VR science and education games from an embodied cognition perspective. Frontiers in Psychology, 14, 1292110. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1292110

Liu, L. (2020, May 6). Jiama. The Gallatin Galleries. https://wp.nyu.edu/gallatingalleries/jiama/

Melcer, E., & Isbister, K. (2021). Learning with the body: A design framework for embodied learning games and simulations. In Software engineering perspectives in computer game development (pp. 161–195). CRC Press.

Rodríguez-Ferrer, J. M., Manzano-León, A., & García-Roca, A. (2024). Enhancing classroom climate and emotional intelligence through board games: A mixed-methods case study. Thinking Skills and Creativity, 54, 101668. https://doi.org/10.1016/j.tsc.2024.101668

Sousa, C., Rye, S., Sousa, M., Torres, P. J., Perim, C., Mansuklal, S. A., & Ennami, F. (2023). Playing at the school table: Systematic literature review of board, tabletop, and other analog game-based learning approaches. Frontiers in Psychology, 14, 1160591. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1160591

Wilson, M. (2002). Six views of embodied cognition. Psychonomic Bulletin & Review. http://fias.uni-frankfurt.de/~triesch/courses/reinforcement/papers/Wilson 2002.pdf

Wu, T., Yu, R., Lin, J., Bi, Y., & Wu, C. (2025). An Economic Analysis of the Impact of Digital Economy Development on the Inheritance of Jiama Woodblock Printing. World Journal of Economics and Business Research, 3(1), 77–83. https://doi.org/10.61784/wjebr3038

FROM CONNECTIVITY TO CORPORATE VALUE: DIGITAL DEVELOPMENT, COMPLEMENTARY CONDITIONS, AND FIRM OUTCOMES IN CHINA*

Qin Yihua

Payap University, Chiang Mai, Thailand

Corresponding author E-mail: 758452867@qq.com

Received 23 June 2026; Revised 1 July 2026; Accepted 3 July 2026

Abstract

This study aimed to: (1) examine whether city-level digital development is associated with corporate profitability and market valuation in the Chinese A-share market; (2) investigate whether infrastructure, human capital, and firm R&D intensity strengthen the effect of regional digital development on firm outcomes; and (3) analyze whether the digital-development effect is stronger for high-tech firms, increases over time, and is reflected in the Broadband China policy pilot. This study employed a quantitative archival research design using panel data. The sample consisted of Chinese A-share listed nonfinancial firms during 2008–2024. After excluding financial firms, ST and *ST firms, and observations with missing values, and after winsorizing continuous variables at the 1st and 99th percentiles, the final sample comprised 41,600 firm-year observations. Data were analyzed using fixed-effects panel regression models and a difference-in-differences (DID) approach.

The findings revealed that: (1) regional digital development was positively and significantly associated with both return on assets (ROA) and Tobin's Q; (2)

Citation:

* Qin Yihua. (2026). From Connectivity To Corporate Value: Digital Development, Complementary Conditions, And Firm Outcomes In China. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 504-521.; DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

infrastructure, human capital, and R&D intensity significantly strengthened the effect of digital development on firm outcomes; and (3) the digital-development effect was stronger for high-tech firms, increased over time, and was consistent with positive post-policy effects under the Broadband China pilot. The results suggest that the value of digital development depends not only on digital connectivity but also on complementary conditions that enable firms to transform digital resources into corporate value.

Keywords: regional digital development, firm performance, Tobin's Q, human capital, innovation capability, Broadband China

Introduction

The expansion of the digital economy has transformed how firms coordinate production, access markets, manage information, and evaluate investment opportunities. In China, digital development has become a major regional agenda, yet cities differ considerably in digital infrastructure, platform penetration, and supporting services. As firms operate within local digital ecosystems rather than a uniform national environment, these regional differences influence information flows, market matching, knowledge spillovers, and business opportunities (Goldfarb & Tucker, 2019).

Although prior studies have examined firm-level digital transformation and information transparency, they provide limited explanation for why similar firms obtain different benefits from digital opportunities. Firms located in digitally advanced regions can access richer digital services and more efficient information networks. However, digital development alone does not automatically generate value. Firms still require supporting infrastructure, skilled labor, and innovation capabilities to convert digital opportunities into improved performance and market value.

This study therefore focuses on how regional digital development translates into corporate value. The central argument is that digital development creates potential value, but its realization depends on complementary conditions. Infrastructure enables implementation, human capital supports effective use of digital technologies, and R&D intensity reflects absorptive capacity that helps firms transform external knowledge into innovation and growth opportunities (Cohen & Levinthal, 1990). Moreover, digital technologies often require complementary organizational investments before productivity gains and value creation become fully realized (Brynjolfsson, Rock, & Syverson, 2021).

Using Chinese A-share listed firms, this study links firm-level outcomes to city-level digital conditions based on firms' headquarters locations. Corporate value is measured by both return on assets (ROA) and Tobin's Q, capturing current operating performance and future market expectations, respectively.

This article contributes to the literature in three ways. First, it conceptualizes regional digital development as a local enabling ecosystem rather than solely a firm-level transformation process. Second, it identifies complementary factors that explain variation in the value effects of digital development across firms and regions. Third, it integrates baseline, moderating, heterogeneity, dynamic, and policy analyses within a unified framework, providing a more focused explanation of how regional digital development contributes to corporate value.

Objectives

1. To examine whether regional digital development is positively associated with firm performance and firm value in the Chinese A-share market.

2. To investigate whether infrastructure, human capital, and firm R&D intensity strengthen the relationship between regional digital development and firm outcomes.

3. To analyze whether the digital-development effect is stronger for high-tech firms, strengthens over time, and is reflected in the Broadband China policy pilot.

Literature Review

1. Regional Digital Development and Corporate Outcomes

Regional digital development refers to the maturity of the local digital environment, including connectivity, digital services, platform diffusion, internet penetration, and data-enabled coordination. The general-purpose technology perspective provides a useful theoretical foundation. Bresnahan and Trajtenberg (1995) argue that general-purpose technologies diffuse broadly, improve continuously, and stimulate complementary innovation. Digital technologies fit this logic because they reduce information frictions, change the cost of search and communication, and reorganize economic activity across sectors (Goldfarb & Tucker, 2019).

At the firm level, digital development can improve operating performance through several channels. It can enhance coordination with suppliers and customers, reduce inventory and transaction costs, improve data-based decision-making, and expand access to online markets. It can also create new growth options by supporting platform participation, data-driven innovation, and scalable business models. Therefore, digital development should be associated not only with ROA, which captures realized profitability, but also with Tobin's Q, which reflects investor expectations about future growth and risk.

The business value of information technology is also conditional. Brynjolfsson and Hitt (2000) emphasize that IT produces value when combined

with organizational transformation and complementary investments. Bresnahan, Brynjolfsson, and Hitt (2002) further show that IT use is related to workplace organization and skilled labor. This literature cautions against a technological-determinist interpretation: a digitally advanced region may not generate strong corporate outcomes unless firms and local environments possess the complementary assets needed to use digital resources effectively.

Based on this reasoning, the first hypothesis is proposed: Hypothesis 1 (H1). Regional digital development is positively associated with firm performance and firm value.

2. Complementary Conditions: Infrastructure, Human Capital, and R&D Intensity

The conversion of digital development into firm outcomes requires complementary conditions. Infrastructure is the first such condition. Although digital transformation is often discussed as a virtual process, digital coordination frequently depends on physical execution. E-commerce requires logistics, platform-based services depend on mobility, and digitally managed manufacturing requires reliable transportation and delivery systems. Infrastructure therefore helps firms translate information advantages into actual production, distribution, and service outcomes.

Human capital is the second complementary condition. Digital technologies tend to be skill-complementary. Acemoglu (1998), Autor, Levy, and Murnane (2003), and Akerman, Gaarder, and Mogstad (2015) show that new technologies and broadband connectivity often complement skilled labor. A more educated workforce can interpret digital information, redesign work routines, apply analytics, and integrate digital systems into operations. Accordingly, regional digital development should generate stronger firm outcomes in regions with higher human capital.

Firm R&D intensity is the third complementary condition. Cohen and Levinthal (1990) define absorptive capacity as the ability to recognize, assimilate,

and apply external knowledge. Digital environments increase the flow of information and external opportunities, but firms require internal knowledge routines to convert them into process improvement and innovation. R&D intensity therefore represents a firm-level capability that can magnify the value of regional digital resources. Teece, Pisano, and Shuen (1997) similarly argue that dynamic capabilities allow firms to sense, seize, and reconfigure resources in response to technological change.

Therefore, the second hypothesis is proposed: Hypothesis 2 (H2). Infrastructure, human capital, and R&D intensity positively moderate the relationship between regional digital development and firm outcomes.

3. Industry Salience, Time Dynamics, and Policy Exposure

The value of regional digital development is also likely to vary across industries. High-tech firms depend more heavily on knowledge recombination, software capability, digital coordination, and intangible assets. They are therefore more likely to convert regional digital ecosystems into product innovation, process improvement, and growth options. This leads to the following hypothesis: Hypothesis 3 (H3). The positive association between regional digital development and firm outcomes is stronger for high-tech firms.

Digital dividends may also strengthen over time. David (1990) argues that transformative technologies often require complementary organizational adjustment before their productivity effects become visible. Brynjolfsson, Rock, and Syverson (2021) describe a productivity J-curve in which intangible investments and adjustment costs occur before later gains. In regional settings, local ecosystems also mature as digital service providers, skilled workers, standards, and complementary institutions develop. Accordingly, the fourth hypothesis is proposed: Hypothesis 4 (H4). The positive association between regional digital development and firm outcomes strengthens over time.

Finally, place-based digital policy can provide additional evidence. Broadband infrastructure improves communication, reduces coordination costs, expands access to digital services, and can create new growth opportunities. Prior research links telecommunications and broadband infrastructure to economic development and growth (Roller & Waverman, 2001; Czernich et al., 2011). The Broadband China pilot therefore provides a policy setting for examining whether a digital infrastructure intervention is associated with positive changes in firm outcomes. The fifth hypothesis is proposed: Hypothesis 5 (H5). The Broadband China pilot is positively associated with post-policy changes in firm performance and firm value.

Methodology

1. Research Design

This study employs a quantitative panel-data design using firm-year observations. Fixed-effects regressions are used to examine the relationship between regional digital development and firm outcomes. Firm and year fixed effects control for unobserved heterogeneity and common shocks, while standard errors are clustered at the city level. The Broadband China analysis further applies a difference-in-differences (DID) approach.

2. Population and Sample

The sample consists of Chinese A-share listed firms from 2008–2024. Financial firms, ST firms, and *ST firms are excluded. After removing missing observations and winsorizing variables at the 1st and 99th percentiles, the final sample includes 41,600 firm-year observations. Firm-level data are matched with city-level variables based on headquarters location and year.

3. Variable Measurement

Table 1 Variable Definitions and Measurement

Variable	Symbol	Level	Measurement	Role
Return on assets	ROA	Firm-year	Net income divided by total assets	Dependent variable
Tobin's Q	TobinQ	Firm-year	(Market capitalization + total liabilities) / total assets	Dependent variable
Regional digital development	DigEcon	City-year	Entropy-based composite index of internet and digital indicators	Core explanatory variable
Infrastructure	Infra	City-year	Log of road area per capita	Moderator
Human capital	Hcap	City-year	Average years of schooling	Moderator
R&D intensity	RDint	Firm-year	R&D expenditure divided by sales	Moderator
High-tech industry	HighTech	Firm-level	Indicator equal to 1 for high-tech industries	Heterogeneity
Time trend	Trend	Year	Monotonic time trend	Dynamic test
Broadband China DID	BC2016_DID	Firm-year	Treatment x post indicator for Broadband China pilot	Policy test
Firm size	Size	Firm-year	Natural logarithm of total assets	Control
Leverage	Lev	Firm-year	Total liabilities divided by total assets	Control
Growth	Growth	Firm-year	Year-on-year sales or revenue growth	Control

Note: The table reports the core variables used in the article. Continuous variables are winsorized at the 1st and 99th percentiles.

4. Data Collection and Cleaning

Firm-level financial and market data are obtained from listed-company databases, while city-level digital development, infrastructure, and human capital data are collected from statistical yearbooks and CNRDS sources. Policy exposure is identified by matching Broadband China pilot cities with firms' headquarters locations.

The sample excludes financial firms, ST and *ST firms, and observations with missing values. Continuous variables are winsorized at the 1st and 99th

percentiles, resulting in a balanced firm-year panel suitable for fixed-effects analysis.

5. Data Analysis

1. Baseline Analysis: Fixed-effects regressions examine the impact of regional digital development on ROA and Tobin's Q.

2. Moderation Analysis: Interaction terms with infrastructure, human capital, and R&D intensity test complementary effects.

3. Heterogeneity Analysis: The HighTech interaction examines differences between high-tech and non-high-tech firms.

4. Dynamic Analysis: A time-trend interaction evaluates whether digital-development effects change over time.

5. Policy Analysis: A DID approach based on the Broadband China policy assesses the impact of broadband expansion on firm outcomes.

Results

This section presents the empirical findings in accordance with the three research objectives. The analysis begins with descriptive statistics, followed by baseline regressions, moderation tests, heterogeneity and dynamic tests, and policy-pilot evidence.

1. Descriptive Statistics

Table 2 Descriptive Statistics of Main Variables

Variable	N	Mean	Std. Dev.	Min	P50	Max
ROA	41,600	0.038	0.033	-0.085	0.037	0.178
Tobin's Q	41,600	1.401	0.556	0.600	1.365	3.431
DigEcon	41,600	0.447	0.225	0.000	0.402	0.994
Infrastructure	41,600	1.910	0.164	1.410	1.914	2.415
Human capital	41,600	8.701	0.584	7.000	8.700	10.480
R&D intensity	41,600	0.017	0.013	0.000	0.015	0.066
Firm size	41,600	5.285	0.711	2.422	5.292	7.883

Leverage	41,600	0.387	0.065	0.154	0.386	0.653
Growth	41,600	0.061	0.221	-0.629	0.024	1.500
BC2016_DID	41,600	0.303	0.460	0.000	0.000	1.000

Note: The selected descriptive statistics are based on the final matched firm-year panel. DigEcon is a city-level digital-development index.

Table 2 shows that the sample contains meaningful variation in both outcomes and explanatory variables. ROA has a mean of 0.038, while Tobin's Q has a mean of 1.401, indicating that the two dependent variables capture different dimensions of firm outcomes. DigEcon ranges from 0.000 to 0.994, showing substantial variation in city-level digital development. The presence of variation in infrastructure, human capital, R&D intensity, and policy exposure provides the empirical basis for testing complementarity, heterogeneity, and policy-pilot effects.

2. Objective 1: Regional Digital Development and Firm Outcomes

Objective 1 examines whether regional digital development is associated with firm performance and firm value. Table 3 reports fixed-effects regressions using ROA and Tobin's Q as dependent variables.

Table 3 Baseline Effects of Regional Digital Development

Variable	ROA	Tobin's Q
Regional digital development (DigEcon)	0.018** (2.364)	1.088*** (5.396)
Size	0.003** (2.074)	-0.006 (-0.385)
Leverage	-0.039*** (-9.549)	-1.106*** (-14.948)
Growth	0.001 (1.265)	-0.004 (-0.547)
Firm FE	Yes	Yes
Year FE	Yes	Yes

Clustered SE	hq_city	hq_city
Observations	41,600	41,600
Within R-squared	0.006	0.079

*Note: t-statistics are reported in parentheses. Significance levels: *** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.10.*

The coefficient on DigEcon is positive and significant in both models. In the ROA model, the coefficient is 0.018 and significant at the 5% level. In the Tobin's Q model, the coefficient is 1.088 and significant at the 1% level. These results support H1 and indicate that regional digital development is associated with both realized operating profitability and forward-looking market valuation.

The larger and more statistically significant coefficient in the Tobin's Q model suggests that capital markets may price digital development as a growth-option channel. A more developed digital environment may expand firms' future opportunities through platform access, information flow, and data-enabled innovation even before all operating gains are fully reflected in accounting profitability.

3. Objective 2: Complementary Conditions in the Digital Channel

Objective 2 examines whether the digital-development effect becomes stronger when infrastructure, human capital, and R&D intensity are present. Table 4 reports the focal interaction terms for ROA and Tobin's Q.

Table 4 Complementarity Tests for Regional Digital Development

Focal interaction	ROA coefficient	ROA t-stat	Tobin's Q coefficient	Tobin's Q t-stat	Conclusion
DigEcon x Infrastructure	0.018***	4.320	0.438***	5.455	Supported
DigEcon x Human Capital	0.004***	4.442	0.120***	5.717	Supported
DigEcon x R&D Intensity	0.664***	7.155	7.900***	6.547	Supported

*Note: All models include firm size, leverage, growth, firm fixed effects, year fixed effects, and standard errors clustered by headquarter city. Significance levels: *** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.10.*

The interaction between regional digital development and infrastructure is positive and significant for both ROA and Tobin's Q. This result supports the digital-physical complementarity argument. Digital coordination creates value more effectively when firms can translate information into reliable logistics, delivery, and operational execution.

The interaction between regional digital development and human capital is also positive and significant for both outcomes. This result shows that local skills help firms use digital tools, interpret data, redesign routines, and implement analytics-based decisions. Digital development is therefore more valuable when the local workforce provides the knowledge base required for effective adoption.

The strongest interaction is observed for R&D intensity. The coefficient on DigEcon x RDint is 0.664 for ROA and 7.900 for Tobin's Q, both significant at the 1% level. This finding supports the absorptive-capacity mechanism. Firms with stronger R&D routines are better positioned to identify useful external information, experiment with digital applications, and convert regional digital resources into innovation and market value.

4. Objective 3: Industry Salience, Time Dynamics, and Broadband Policy

Objective 3 examines whether digital dividends vary by firm type, strengthen over time, and appear in a digital-infrastructure policy setting. Table 5 reports the high-tech interaction, time interaction, and Broadband China DID estimates.

Table 5 Additional Evidence on Digital Dividends

Test	Focal variable	ROA coefficient	ROA t-stat	Tobin's Q coefficient	Tobin's Q t-stat	Conclusion
Industry salience	DigEcon x HighTech	0.034***	6.124	0.636***	5.631	Supported
Time dynamics	DigEcon x Trend	0.059***	12.762	0.583***	4.604	Supported
Policy pilot	BC2016_DID	0.008***	3.327	0.113***	3.555	Supported

*Note: All models include firm size, leverage, growth, firm fixed effects, year fixed effects, and city-clustered standard errors. Significance levels: *** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.10.*

The high-tech interaction is positive and significant for both ROA and Tobin's Q. This result supports the technological-salience argument. High-tech firms rely more heavily on knowledge recombination, digital coordination, and intangible assets, making them better able to convert regional digital development into profitability and valuation gains.

The DigEcon x Trend coefficient is positive and significant for both outcomes. This indicates that the digital-development effect strengthens over time. The finding is consistent with the view that digital dividends are cumulative: firms and regions need time to build complementary assets, skilled routines, service ecosystems, and data-enabled business processes.

The Broadband China DID coefficient is positive and significant for both ROA and Tobin's Q. This result indicates that firms exposed to the Broadband China policy pilot experienced favorable post-policy changes in operating performance and market valuation relative to control firms within the fixed-effects DID design. The result should be interpreted cautiously because DID estimates depend on identifying assumptions, but it provides policy-related evidence consistent with the digital-infrastructure mechanism.

Discussion

1. Discussion of Objective 1

The results for Objective 1 indicate that regional digital development positively affects both accounting profitability and market valuation. This suggests that digital development is not merely a regional characteristic but a value-relevant external condition that enhances firms' operational efficiency and future growth prospects. The significance of DigEcon for both ROA and Tobin's Q implies that digital development improves current performance while strengthening market expectations regarding future opportunities. This finding is consistent with Goldfarb and Tucker (2019), who argued that digital technologies reduce information frictions and improve economic coordination.

2. Discussion of Objective 2

The moderation results show that the benefits of digital development depend on complementary conditions. Infrastructure, human capital, and R&D intensity all strengthen the positive effect of digital development on firm value. Infrastructure facilitates implementation, human capital supports effective use of digital technologies, and R&D enhances firms' ability to transform external knowledge into innovation. These findings support the complementarity perspective proposed by Brynjolfsson, Rock, and Syverson (2021), who emphasized that digital technologies create greater value when combined with organizational capabilities and intangible investments. The results imply that firms should invest in skills and innovation capabilities, while policymakers should combine digital-development initiatives with talent and innovation policies.

3. Discussion of Objective 3

The results show that digital dividends are stronger in high-tech industries, where business models rely more heavily on knowledge, innovation, and digital coordination. The dynamic analysis further suggests that the benefits of digital

development accumulate over time as firms adapt and integrate digital technologies into their operations. In addition, the positive Broadband China policy effect indicates that digital infrastructure expansion can improve firm performance and value. This finding is consistent with Hjort and Poulsen (2019), who found that faster internet connectivity generates significant economic benefits by improving access to information and expanding economic opportunities.

Limitations

This study has several limitations. First, digital development is measured using a city-level index, which may not fully capture firm-specific digital implementation. Second, city-level conditions are matched based on headquarters locations, although large firms may operate across multiple regions. Third, while the fixed-effects and DID approaches help address unobserved heterogeneity, potential omitted-variable bias and policy-related confounding factors may still remain. Finally, because the sample is limited to Chinese A-share listed firms, the findings may not be fully generalizable to private firms, unlisted firms, or other institutional settings.

Recommendation

1. Local governments should promote digital development as an integrated ecosystem by combining digital infrastructure, logistics systems, talent development, and innovation support.

2. Firms should strengthen internal capabilities, particularly R&D, digital skills, and data management, to effectively convert regional digital resources into firm value.

3. Policymakers should align digital-development strategies with education and workforce policies to ensure an adequate supply of skilled labor for the digital economy.

4. High-tech firms should consider locating operations in digitally advanced regions, where stronger digital ecosystems can enhance innovation and firm value.

5. Investors should incorporate regional digital-development conditions into firm valuation, particularly when evaluating high-tech and innovation-oriented firms.

Future Research Directions

1. Future studies may incorporate firm-level digitalization measures, such as software investment, digital patents, or digital-transformation disclosures, to complement regional digital indicators.

2. Future research can apply more rigorous causal approaches, including event-time DID or staggered DID designs, to evaluate digital-policy effects.

3. Future studies may investigate mediating mechanisms through which digital development influences firm value, such as innovation output, financing costs, supply-chain efficiency, and information transparency.

4. Future research can compare listed and unlisted firms to examine whether capital-market exposure influences the value effects of digital development.

5. Future studies may extend the analysis to other emerging economies to assess the generalizability of the complementarity between digital development, human capital, and innovation capability.

References

Acemoglu, D. (1998). Why do new technologies complement skills? Directed technical change and wage inequality. Quarterly Journal of Economics, 113(4), 1055-1089.

Akerman, A., Gaarder, I., & Mogstad, M. (2015). The skill complementarity of broadband internet. Quarterly Journal of Economics, 130(4), 1781-1824.

Autor, D. H., Levy, F., & Murnane, R. J. (2003). The skill content of recent technological change: An empirical exploration. Quarterly Journal of Economics, 118(4), 1279-1333.

Bresnahan, T. F., Brynjolfsson, E., & Hitt, L. M. (2002). Information technology, workplace organization, and the demand for skilled labor: Firm-level evidence. Quarterly Journal of Economics, 117(1), 339-376.

Bresnahan, T. F., & Trajtenberg, M. (1995). General purpose technologies: Engines of growth? Journal of Econometrics, 65(1), 83-108.

Brynjolfsson, E., & Hitt, L. M. (2000). Beyond computation: Information technology, organizational transformation and business performance. Journal of Economic Perspectives, 14(4), 23-48.

Brynjolfsson, E., Rock, D., & Syverson, C. (2021). The productivity J-curve: How intangibles complement general purpose technologies. American Economic Journal: Macroeconomics, 13(1), 333-372.

Cohen, W. M., & Levinthal, D. A. (1990). Absorptive capacity: A new perspective on learning and innovation. Administrative Science Quarterly, 35(1), 128-152.

Czernich, N., Falck, O., Kretschmer, T., & Woessmann, L. (2011). Broadband infrastructure and economic growth. Economic Journal, 121(552), 505-532.

David, P. A. (1990). The dynamo and the computer: An historical perspective on the modern productivity paradox. American Economic Review, 80(2), 355-361.

Goldfarb, A., & Tucker, C. (2019). Digital economics. Journal of Economic Literature, 57(1), 3-43.

Hjort, J., & Poulsen, J. (2019). The arrival of fast internet and employment in Africa. American Economic Review, 109(3), 1032-1079.

Roller, L.-H., & Waverman, L. (2001). Telecommunications infrastructure and economic development: A simultaneous approach. American Economic Review, 91(4), 909-923.

Teece, D. J., Pisano, G., & Shuen, A. (1997). Dynamic capabilities and strategic management. Strategic Management Journal, 18(7), 509-533.

การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษ*

THE APPLICATION OF THE TRI-SIKKHA IN BUDDHISM TO PROMOTE MORALITY AND ETHICS AMONG HIGH SCHOOL STUDENTS AT KHUKHAN RATBAMRUNG SCHOOL, SISAKET PROVINCE

พระครูสมุห์ดนัย เขมวีโร (เขียวหอม)[1], พระมหาสมบูรณ์ สุธมฺโม[2] และ สุวัฒสัน รักขันโท[3]

Phrakhru Samutdanai Khemwiro (Kiewhom)[1], Pramaha Somboon Suthammo[2] and Suwatsan Rakkanto[3]

[1-3]ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

[1-3]Master of Education Social Studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand

Corresponding author E-mail: kapong2325@gmail.com

วันที่รับบทความ : 11 กรกฎาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 6 สิงหาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 8 สิงหาคม 2569

Received 11 July 2026; Revised 6 August 2026; Accepted 8 August 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาสภาพการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษ 2. ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษ และ3.ศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอน

Citation:

*พระครูสมุห์ดนัย เขมวีโร (เขียวหอม), พระมหาสมบูรณ์ สุธมฺโม และ สุวัฒสัน รักขันโท. (2569). การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษ. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 522-539.

Phrakhru Samutdanai Khemwiro (Kiewhom), Pramaha Somboon Suthammo and Suwatsan Rakkanto. (2026). The Application Of The Tri-Sikkha In Buddhism To Promote Morality And Ethics Among High School Students At Khukhan Ratbamrung School, Sisaket Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 522-539.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษโดยใช้การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยแบบเชิงทดลอง กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 211 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจ แบบวัดคุณธรรม จริยธรรม และแบบสบถามความพึงพอใจ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องที่คำนวณได้มีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.8 – 1.00 ค่าความเชื่อมั่นอยู่ที่ระดับ 0.923 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ การวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัย พบว่า 1. ผลการสำรวจความคิดเห็นนักเรียนเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษ พบว่าภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2.การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า 1. การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ 1) แนวคิด 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหาในหารฝึกอบรม 4) กิจกรรมฝึกอบรม 5) ระยะเวลา และ 6) การวัดประเมินผล และ 2. ผลการวัดคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง พบว่า หลังการฝึกอบรมการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม สูงกว่าก่อนการฝึกอบรมการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 3.ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษอยู่ พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขา, ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม, ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง

Abstract

This Research Aims To Study The Promotion Of Morality And Ethics Among High School Students At Khukhan Rat Bamrung School, Sisaket Province. 2. To Study The Application Of The Tri-Sikha Principles To Promote Morality And Ethics Of High School Students At Khukhan Rat Bamrung School, Sisaket Province.

3. To Study The Satisfaction With The Application Of The Tri-Sikha Principles To Promote Morality And Ethics Among High School Students At Khukhan Rat Bamrung School, Sisaket Province. This Research Was Conducted As An Experimental Research (Pre - Experimental Research). The Sample Consisted Of 211 Mathayom 5 Students From Khukhan Rat Bamrung School, Khukhan District, Sisaket Province, Who Were Obtained By Simple Random Sampling. The research instruments consisted of a survey, a moral and ethical assessment scale, and a satisfaction questionnaire. The calculated Index of Item-Objective Congruence (IOC) values ranged from 0.80 to 1.00, and the reliability coefficient was 0.923. Statistical methods employed for analysis included percentage, mean, standard deviation, and descriptive analysis.

The research results found that 1. The results of the survey of students' opinions on morality and ethics of high school students at Khukhan Rat Bamrung School, Sisaket Province, found that the overall level was at a high level 2. The application of the Tri-Sikha principles to promote morality and ethics of high school students at Khukhan Rat Bamrung School, Sisaket Province, found that 1. The application of the Tri-sikkha principles to promote morality and ethics consists of 6 components: 1) concept, 2) objectives, 3) training content, 4) training activities, 5) duration, and 6) measurement and evaluation. 2. The results of the measurement of morality and ethics of high school students at Khukhan Rat Bamrung School found that after training in the application of the Tri-Sikha principles to promote morality and ethics Higher than before training in applying the Tri-Sikha principles to promote morality and ethics with statistical significance at the 0.05 level. 3. The results of the evaluation of satisfaction with the application of the Tri-Sikha principles to promote morality and ethics among high school students at Khukhan Rat Bamrung School, Sisaket Province, found that the overall level was at the highest level.

Keywords: Application of the Threefold Training (Trisikkha) to promote morality and ethics, upper secondary level, Khukhan Ratsabamrung School

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่คนไทยส่วนมากนับถือมาช้านาน ถือได้ว่า ชาติ ศาสนา และ พระมหากษัตริย์ ทั้งสามนั้นเป็นสถาบันหลักของประเทศที่ดำรงอยู่คู่เคียงกัน โดยเฉพาะศาสนานั้น ย่อมหมายถึง พระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทยมีรากฐานสำคัญจากพระพุทธศาสนา จนอาจกล่าวได้ว่า พระพุทธศาสนาเป็นมรดกล้ำค่าคู่บ้านคู่เมือง ชาวไทยต่างมีความสามัคคีเป็น น้ำหนึ่งใจเดียวจนสามารถดำรงอธิปไตยของชาติไว้ได้ เพราะมีพระพุทธศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ และเป็นแกนกลางสำคัญที่สุดที่ทำให้เกิดเอกภาพในชาติประเทศรอดพ้นภัยพิบัติจนถึงปัจจุบัน การที่รัฐกำหนดไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติให้ประชาชนชาวไทยได้ศึกษาพระพุทธศาสนาเพื่อจรรโลงไว้ซึ่งสถาบันจึงเป็นการสร้างความสามัคคีในหมู่ประชาชนคนไทยทั้งหมดก่อเกิดความเป็นอันหนึ่ง อันเดียวกันในบรรดาคนส่วนใหญ่มีแต่ไมตรีจิตมิตรภาพ และความมีน้ำใจที่แผ่ออกไปกว้างขวางทั่วผืน แผ่นดินไทย (สุทธิ วงศ์ ตันตยาพิศาลสุทธ์, 2538) พระพุทธศาสนาถือเป็นแหล่งรวมหลักธรรมคำสอนต้นแบบและระบบจริยธรรมของสังคมไทย เยาวชนประชาชนควรได้รับการศึกษา เรียนรู้ คำสอนทางพระพุทธศาสนา และแนวปฏิบัติ ของชาวพุทธ เพื่อเตรียมตัวให้พร้อมสำหรับการดำเนินชีวิตและบทบาทหน้าที่ ที่พึงปฏิบัติในสังคมได้อย่างกลมกลืน ภายใต้สถานการณ์ที่อาจจะมีทั้งดีและไม่ดีเกิดขึ้น โดยสามารถแยกแยะชั่วดี และ เลือกปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง เนื่องจากการศึกษาเป็นการพัฒนาชีวิตทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของชีวิตที่จะดำเนินไปหรือมี ความเป็น อยู่ที่ดีขึ้นและเป็นพื้นฐานสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมและประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า ทั้งนี้การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการขัดเกลาทางสังคมโดยผ่านกระบวนการศึกษาที่ถูกต้องจะเป็นการ สร้างบุคลากรที่มีคุณภาพ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตตนเอง พัฒนาครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นการพัฒนาและเป็นเครื่องมือสำหรับพัฒนาบุคลากรของชาติทำให้พฤติกรรมและการดำเนินชีวิตเป็นไปในทางสร้างสรรค์สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างผาสุก มั่นคง คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น มีความรู้คู่คุณธรรม พุทธธรรมมีกรอบการพัฒนาหลักเป็นระบบศึกษา 3 ประการ เรียกว่า ไตรสิกขา คือ อธิสีลสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา

ที่เรียกสั้น ๆ ว่า ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นการฝึกหัดอบรม เพื่อพัฒนากาย ความประพฤติ จิตใจ และปัญญา ไตรสิกขาเป็นการศึกษาที่ครอบคลุมการดำเนินชีวิตทุกด้านและทุกวัยอีกทั้งความง่ายยากตั้งแต่เรื่องเบื้องต้น ทั้งของเด็กและผู้ใหญ่จนถึงเรื่องที่ ละเอียดซับซ้อนที่ยากจะหาองค์ความรู้อื่นใดมาเทียบได้ การศึกษาของกุลบุตร กุลธิดาและผู้ใหญ่ ทั้งหลายในอดีตอันยาวนานของไทย มีฐานจากการใช้พุทธธรรมมาอบรมสั่งสอน แต่อาจไม่มีระบบ ของการศึกษาบังคับอย่างในยุคปัจจุบัน แม้ในปัจจุบันจะมีการศึกษาภาคบังคับแก่คนส่วนใหญ่ แต่ก็ ได้นำเอาพุทธธรรมมาเป็นฐานของการศึกษา แต่นำระบบและองค์ความรู้ตามโลกนิยมโดยมีฐานจาก ประเทศตะวันตกมาเป็นแกนในการจัดการศึกษา ทำให้พุทธธรรมเองเริ่มห่างเหินจากชีวิตของคนไทยยุคปัจจุบันมากขึ้น ซึ่งเป็นที่น่าเสียดายในความล้ำค่าของพุทธธรรม และในความเป็นสมบัติของชาติซึ่ง ได้ก่อสร้างฐานของวัฒนธรรมไทยมาแต่อดีต ด้วยคุณค่าอันอนันต์ขององค์ความรู้ในพุทธธรรมและ ระบบไตรสิกขาที่ชัดเจนในการให้การศึกษาแก่ผู้เรียนทุกวัย (สุหัชชา พิมพ์เนาว์, 2561) ดังนั้น ภารกิจของสถานศึกษาก็คือการฝึกบุคคลครบทั้ง 3 ระดับ คือ ศีล สมาธิ และปัญญานักการศึกษาหลายท่านจึงได้พยายามแสวงหาวิธีการนำหลักพุทธธรรมเข้าสู่กระบวนการศึกษาเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาที่แท้จริง

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการจึงมีแนวความคิดที่จะส่งเสริมให้สถานศึกษานำระบบของพุทธธรรม มาประยุกต์กับระบบการเรียนการสอนในสถานศึกษาปัจจุบัน เพื่อพัฒนาเยาวชนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกำหนด ที่มีคุณสมบัติของการเป็นคนที่ดี คนเก่ง คนมีความสุขอย่างแท้จริง อันเป็นเป้าหมายแท้ของพุทธธรรมอยู่แล้ว ให้มีความชัดเจนขึ้น (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2545)

โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง (โรงเรียนการกุศลของวัดในพระพุทธศาสนา) เป็นโรงเรียนวิถีพุทธ มีหลักการปฏิบัติ การเรียนการสอนที่เด่นชัดในรูปแบบการจัดการเรียนการสอนตามหลักธรรมพระพุทธศาสนา โดยมีการยึดหลักธรรมตามหลักไตรสิกขาในพระพุทธศาสนาในการปฏิบัติ การสร้างคุณภาพชีวิตให้นักเรียนด้วยการพัฒนาด้านร่างกาย สติ ปัญญา จิตใจ อารมณ์ มีความสัมพันธภาพระหว่างบุคคลสัมพันธ์ระหว่างชุมชนสัมพันธภาพทางสังคมสืบสานขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีการส่งเสริม สร้างระเบียบวินัยคุณธรรมและจริยธรรมทั้งนี้ การให้ความสำคัญต่อคุณธรรมจริยธรรมของเด็กที่ อยู่ในวัยที่กำลังศึกษาเล่าเรียนจึงเป็นการสกัดกั้นหนทางแห่งความเลวร้ายต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น ของบุคคล หรือสังคมโดยรวมได้อีกวิธีหนึ่ง เพราะการฝึกในด้านจริยธรรมที่ดีแก่เด็กตั้งแต่เยาว์วัย ย่อมเป็นที่คาดหวังได้ว่า สังคมภายในอนาคตภายภาคหน้า

นั้น ย่อมจะเป็นสังคมที่ดี และมีแต่ความ เจริญรุ่งเรือง เพราะทุกคนในสังคม มีรากฐานทางด้านจริยธรรมที่ดีเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ด้วยเหตุผล ดังกล่าวนี้ “จริยธรรม” จึงมีความสำคัญทั้งในระดับต่อตนเองและต่อผู้อื่น คือสังคมโดยรวมด้วย และทุกยุคทุกสมัยให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าวมาแล้วนี้โดยตลอดเพราะความเจริญของสังคม มนุษย์ ถ้าปราศจากจริยธรรมที่มนุษย์ควรประพฤติปฏิบัติเสียแล้ว ความเป็นมนุษย์จะไม่มี ความหมาย มนุษย์ ก็จะเป็นเพียงสัญลักษณ์ของสิ่งมีชีวิตอย่างหนึ่งโดยทั่วไปที่ไม่แตกต่างจากสัตว์ เดรัจฉานอื่น ๆ เช่น สัญชาตญาณในการกลัวภัยและสัญชาติญาณในการมีชีวิตอยู่เพื่อการดำรง เผ่าพันธุ์ของตนเอง ฯลฯ การที่จัดการเรียนการสอนในปัจจุบันมุ่งส่งเสริมให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจใน การนำไปปฏิบัติ ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้เรียนที่ได้เข้าใจในหลักไตรสิกขาในทางพระพุทธศาสนา ที่สามารถจะปรับตัวในการเผชิญกับปัญหา โดยการใช้สติ ปัญญา จิตใจที่เข้มแข็ง และสามารถที่จะปรับพฤติกรรมให้เหมาะสมถูกต้อง ตลอดจนครอบคลุมเกี่ยวกับการฝึกทักษะชีวิตในทุกๆ ด้านตามหลักทางพระพุทธศาสนา และยังสามารถทำให้ผู้ศึกษามีความรู้และประยุกต์หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิต ที่มีความเหมาะสมกับเพศ วัย และสภาพแวดล้อมที่ตนดำรงอยู่ โดยเฉพาะอย่าง ยิ่งในกลุ่มเยาวชนที่เป็นนักเรียนโรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง ตำบลห้วยเหนือ อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นอีกโรงเรียนหนึ่งที่เป็นโรงเรียนวิถีพุทธและมีการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เช่นกันหลาย ๆ โรงเรียนที่กำลังมีการส่งเสริมการเรียนการสอนที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่ชัดเจน

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ มีจิตใจดี มีสมาธิมั่นคง และมีปัญญาดี พร้อมเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษ

2. เพื่อประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษ

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) โดยใช้การวิจัยแบบหนึ่งกลุ่มทดลองก่อน – หลังฝึกอบรม ดังนี้

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ ประจำปีการศึกษา 2568 จำนวน 624 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ ประจำปีการศึกษา 2568 จำนวน 234 คน โดยกลุ่มตัวอย่างตามตารางกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ R.V.Krejcie&D.W.Morgan

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย การวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งทางผู้วิจัยได้กำหนดเครื่องมือการทำวิจัยดังนี้ 1.แบบสำรวจนักเรียนเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษ 2.การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษ 3.แบบวัดคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษ รวมทั้งหมด 20 ข้อ เพื่อใช้ทดสอบก่อนและหลังฝึกอบรม และแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษ คำนวณหาค่าความสอดคล้องตามความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ ผลการตรวจสอบ พบว่าแบบสอบถามความคิดเห็นมีค่า IOC 1.00 ซึ่งแสดงว่ามีความเหมาะสมสามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ และพบว่าค่าความเชื่อมั่นอยู่ที่ระดับ 0.932

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้จากผลการวิจัย ดังนี้ 1) วิจัยได้ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก บัณฑิตศึกษา หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขออนุญาตเข้าทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในโรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษ 2) ผู้วิจัยขอความร่วมมือจากผู้บริหารในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับทางโรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษ 3.ประชากรและกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ จำนวน 211 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้ชั้นปีเป็นหน่วยสุ่ม 3) ดำเนินการฝึกอบรม จำนวน 2 วัน การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง และผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดจากนั้นจึงมาวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูล

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยเรื่องการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษในครั้งนี้ผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\overline{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.)

ผลการวิจัย

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ผลการวิเคราะห์การสำรวจการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษ โดยภาพรวม

(n = 234)

ที่	รายงาน	ความคิดเห็น		ระดับ
		$\bar{x}$	S.D	
1	ด้านศีล	4.19	0.68	มาก
2	ด้านสมาธิ	4.24	0.63	มาก
3	ด้านปัญญา	4.22	0.65	มาก
	รวม	**4.23**	**0.63**	**มาก**

จากตารางที่ 1 ผลการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ =4.23, S.D. =0.63) โดยเรียงจากมากไปน้อยด้านสมาธิ ($\bar{x}$ =4.24, S.D. =0.63) ด้านปัญญา ($\bar{x}$ =4.22, S.D. =0.65) และ ด้านศีล ($\bar{x}$ =4.19, S.D. =0.68)

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผลการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษ จากการการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษ ระยะเวลา 12 ชั่วโมง เนื้อหาครอบคลุมทั้ง 5 กิจกรรม ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวัดคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษ

คุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษ	ก่อนฝึกอบรม	หลังการฝึกอบรม
1. นักเรียนมีการพัฒนาทักษะของตนเองอยู่เสมอ	3.53	4.54
2. นักเรียนมีจิตสาอาช่วยงานครูและผู้ปกครอง	3.45	4.43
3. นักเรียนยอมรับบทบาทหน้าที่ของตนเอง	3.23	4.93
4. นักเรียนมีความเสียสละและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนๆ	3.50	4.65
5. นักเรียนร่วมกิจกรรมด้วยความตั้งใจและกระตือรือร้น	3.08	4.55
6. นักเรียนรู้จักการแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง	3.75	4.15

7. นักเรียนมาเรียนตรงต่อเวลา	3.08	4.35
8. นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเอง และสังคม	3.88	4.45
9. นักเรียนปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน	3.35	4.48
10. นักเรียนยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น	3.55	4.63
11. นักเรียนสามารถแยกแยะว่าสิ่งใดถูกและสิ่งใดผิด	3.28	3.95
12. นักเรียนยอมรับผิดชอบมากกว่ากล่าวโทษผู้อื่น	3.40	4.25
13. นักเรียนปฏิบัติตามกฎของครูผู้สอนในชั้นเรียน	3.55	4.58
14. นักเรียนรู้จักการแบ่งปันสิ่งของกับเพื่อนๆ	3.00	4.58
15. นักเรียนรู้จักขอบคุณเมื่อได้รับการช่วยหลือ	3.40	4.58
16. นักเรียนกล้าแสดงออกแลกเปลี่ยนเรียนรู้	3.00	4.56
17. นักเรียนยอมรับข้อบกพร่องตนเองและพร้อมที่จะแก้ไข	3.95	4.56
18. นักเรียนมีความเคารพต่อความคิดเห็นของผู้อื่น	3.00	4.57
19. เมื่อเกิดปัญหานักเรียนจะร่วมกันแก้ไขปัญหา	3.80	4.58
20. นักเรียนมีความซื่อสัตย์สุจริต มีจิตสำนึกที่ดีและรับผิดชอบต่อหน้าที่	3.55	4.55
รวม	**3.41**	**4.52**

จากตารางที่ 2 ผลการวัดคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า หลังการฝึกอบรมการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษ ($\bar{X}$ = 4.52) สูงกว่าก่อนการฝึกอบรมการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษ ($\bar{X}$ = 3.41) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษ ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษ

ที่	รายการประเมิน	ความคิดเห็น		ระดับ
		$\bar{x}$	S.D.	
1	วิทยากรมีความรอบรู้ในเนื้อหา และสามารถอธิบายเนื้อหาชัดเจน	4.67	0.48	มากที่สุด
2	วิทยากรมีความสามารถในการจัดกิจกรรมตามเนื้อหาที่สนใจได้	4.74	0.44	มากที่สุด
3	วิทยากรมีวิธีการจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้	4.82	0.39	มากที่สุด
4	วิทยากรสามารถตอบข้อซักถามได้อย่างชัดเจน	4.74	0.44	มากที่สุด
5	วิทยากรมีความรอบรู้ในเนื้อหา และสามารถอธิบายเนื้อหาชัดเจน	4.57	0.51	มากที่สุด
6	สื่อประกอบการอบรมน่าสนใจ และนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาที่อบรม	4.63	0.49	มากที่สุด
7	สื่อการสอนมีความหลากหลาย ครบถ้วน เพียงพอ และเหมาะสมที่จะนำมาใช้ประกอบการอบรม	4.65	0.58	มากที่สุด
8	มีกระบวนการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ด้วยเทคนิคหรือวิธีการวัดและประเมินผลอย่างหลากหลาย	4.55	0.49	มากที่สุด
9	มีกระบวนการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	4.45	0.59	มาก
รวม		**4.65**	**0.50**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 3 ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$=4.65, S.D. = 0.50)

อภิปรายผล

1. ผลการสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะว่าการจัดกิจกรรมส่งเสริมพฤติกรรมที่แสดงออกอย่างถูกต้องทางกาย ทางวาจา รวมถึงความสงบสุขช่วยให้จิตใจสงบ ไม่วุ่นวาย และมีความสุข เกิดความสัมพันธ์ที่ดีทำให้มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น และการพัฒนาตนเองและสังคม ถือว่าเป็นการปฏิบัติด้วยกาย วาจา ใจ มีความซื่อสัตย์ สุจริต ความรักใคร่ปรารถนาให้เกิดความสำเร็จ มีความซื่อสัตย์ ความซื่อตรงและไม่ประมาทในการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาอานนท์ อานนฺโท (ศรีชาติ) ได้สรุปผลการวิจัย การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนทวีวัฒนา แขวงช่องนนทรี เขตยานนาวา กรุงเทพมหานคร ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา เป็นกระบวนการที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ อาศัยกันและกันในองค์ประกอบทั้ง 3 ด้าน คือศีล หมายถึงการฝึกในด้านพฤติกรรม การจัดระเบียบระบบความรับผิดชอบความเสียสละ ความกตัญญูการตรงต่อเวลา การมีระเบียบวินัย สมาธิหมายถึง การฝึกในด้านจิต หรือระดับจิตใจ ความตั้งมั่นตั้งใจ เอาใจใส่ มีใจจดจ่อ อย่างมีสมาธิ รวมถึงสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดการความรู้ในองค์กร ปัญญาหมายถึง การฝึกหรือพัฒนาในด้านปัญญา การรู้ความจริง เริ่มตั้งแต่ความเชื่อความเห็น ความรู้ความเข้าใจ ความหยั่งรู้เหตุผล การรู้จักวินิจฉัยไตร่ตรอง ตรวจสอบคิดการต่างๆสร้างสรรค์การจัดการความรู้การคิดพิเคราะห์มีความสัมพันธ์กับลักษณะการเรียนรู้ทั้ง 3 ด้าน คือ พุทธิพิสัย นักเรียนมีความรู้ความสามารถในการจำแนกเนื้อหาความรู้ เรื่องการสวดมนต์แปลแผ่เมตตา การบริหารจิตและเจริญปัญญาได้ มีความเข้าใจว่าทำไมก่อนสวดมนต์เราต้องมีศีล ระหว่างสวดมนต์ต้องมีสมาธิจดจ่อจนทำให้เกิดปัญญาในที่สุด สามารถนำทักษะกระบวนการไตรสิกขาไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จิตพิสัย นักเรียนได้รับประสบการณ์จริงในการสวดมนต์แปลแผ่เมตตาบริหารจิตและเจริญปัญญา มีปฏิกิริยาที่ตอบสนองในช่วงแรกเป็นลบแต่เมื่อทำการตกลงและกระตุ้นโดยครูผู้สอนแล้วนักเรียนมีปฏิกิริยาการตอบสนองที่เป็นบวกคือมีความร่วมมือ

ในกิจกรรมการเรียนรู้ทักษะพิสัย นักเรียนมีการทำตามรูปแบบกระบวนการตามขั้นตอนของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทำได้อย่างเป็นธรรมชาติและทำให้เกิดความชำนาญในการสวดมนต์แปลแผ่เมตตา บริหารจิตและเจริญปัญญาผู้สอนจะต้องคอยแนะนำให้คำปรึกษาที่ดี จูงใจใฝ่เรียนรู้ กระตุ้นให้ผู้เรียนคิด ลงมือค้นคว้าซักถาม คิดวิเคราะห์ตามขั้นตอนของกิจกรรมการเรียนรู้แบบไตรสิกขา เมื่อนักเรียนมีความพร้อมจากขั้นศีล ได้เรียนรู้การทำงานร่วมกัน ปฏิบัติตามระเบียบ กฎเกณฑ์ควบคุมกาย วาจา เกื้อหนุนให้เกิดสมาธิ มีใจจดจ่ออยู่กับการปฏิบัติกิจกรรม โดยไม่สนใจสิ่งรบกวนทั้งภายในและภายนอก เมื่อจิตไม่ฟุ้งซ่าน ไม่สับสน ไม่วุ่นวาย ไม่เครียดในการทำกิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมทำให้เกิดปัญญา ทำให้นักเรียนมีการพัฒนาทางด้านร่างกาย จิตใจและสติปัญญาเป็นอย่างดี (พระมหาอานนท์ อานนฺโท (ศรีชาติ), 2560)

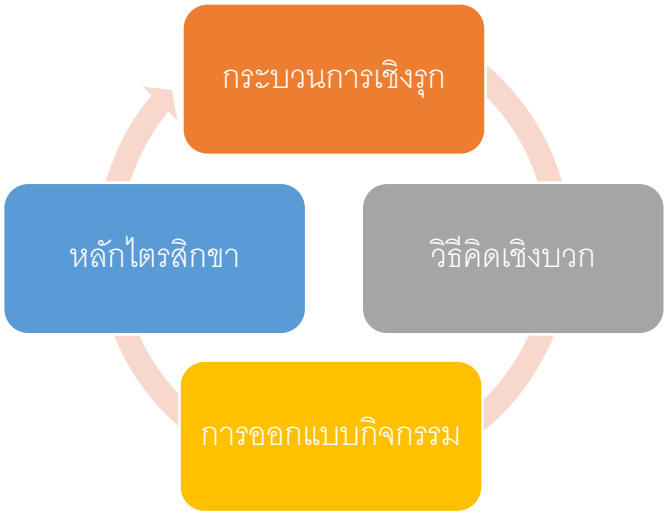
2. ผลการวัดคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า หลังการฝึกอบรมการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษ สูงกว่าก่อนการฝึกอบรมการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษ และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษที่เป็นกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการฝึกอบรมการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า หลังการอบรมฝึกอบรมสูงกว่าก่อนฝึกอบรมฝึกอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ทั้งนี้เพราะว่าการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ทำจิตให้สงบ ช่วยลดความเครียด เพิ่มสมาธิในการเรียนรู้และทำงาน ช่วยให้จิตใจสงบและมีความสุข การทำกิจกรรมที่ต้องใช้ความตั้งใจ หรือกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดความสงบและมีสมาธิ เช่น การทำกิจกรรมในชั้นเรียน การเล่นเกม รวมถึงการปรับตารางเวลาในการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติม และการจัดสภาพแวดล้อมในชั้นเรียน การสร้างแรงบันดาลใจ โดยการให้รางวัล ให้คำชม การตั้งเป้าหมายเล็กๆแล้วให้รางวัลกับตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของกิตติพัฒน์ ศรีชัย ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาร่วมกับแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดี สำหรับนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพ ผลการวิจัยพบว่า แนวคิด ตำรา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาใช้สนับสนุนการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ 4) ระบบสังคม

5) หลักการตอบสนอง และ 6) ระบบสนับสนุน และรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 เตรียมความพร้อม ขั้นที่ 2 ขั้นสมาธิ ขั้นที่ 3 ชั้นปัญญา ขั้นที่ 4 ขั้นสะท้อนความคิด และขั้นที่ 5 ขั้นประเมินผล เรียกว่า การจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขาพลัส มีผลการประเมินความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และ ผลการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขาพลัส พบว่า 1) นักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขาพลัสที่พัฒนาขึ้นมีคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดี โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) นักเรียนที่ได้เรียนต่อการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขาพลัสที่พัฒนา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบไตรสิกขาพลัสโดยรวมอยู่ในระดับมาก (กิตติพัฒน์ ศรีชัย, 2565)

3. ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษอยู่ในระดับมากที่สุดทั้งนี้เพราะว่าการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับพฤติกรรมที่แสดงออกซึ่งความรู้ความสามารถในการใช้ความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่ เพื่อนำไปสู่การกระทำที่ชาญฉลาดและมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญในการดำรงชีวิตและการแก้ปัญหาต่าง ๆ การปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ใหม่ ๆ ได้อย่างรวดเร็วการสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณค่า ความสามารถในการมองเห็นความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างลึกซึ้ง ความสามารถในการใช้เหตุผลและเข้าใจสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วและเหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระรัชเวธน์ เตชวณฺโณ (รุ่งเรือง) ได้ทำการศึกษาการจัดการเรียนรู้ตามแนวไตรสิกขาในโรงเรียนทีปังกรวิทยาพัฒน์ (ทวีวัฒนา) ในพระราชูปถัมภ์ฯ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต 1 กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาศีล สมาธิและปัญญาอยู่เสมอส่งผลให้นักเรียนเป็นผู้มีสุขภาพจิตดีแจ่มใส ร่าเริงเบิกบาน ปัญหา คือ ยัง ไม่มีเครือข่ายความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียนในการส่งเสริมการพัฒนานักเรียนตามหลักไตรสิกขา โดยเสนอแนะให้สร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ส่วนด้านผลกระทบนักเรียนสามารถอยู่ร่วมกับชุมชนของตนได้อย่างมีความสุขสภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของนักเรียน มีความคิดเห็นในประเด็นเกี่ยวกับผู้บริหารมีความจริงใจในการทำงาน ปัญหาคือ ครูมีลักษณะและทัศนคติที่ต่างกันในการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา โดยเสนอแนะว่าควรมีการอบรมบุคลากรในเรื่องความรู้ความเข้าใจ

เกี่ยวกับพุทธธรรมเพื่อให้ครูมีทัศนคติที่ตรงกันโรงเรียนส่งเสริมบุคลากรและนักเรียนให้ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อผู้อื่น ปัญหา คือ ในโรงเรียนมีความเป็นแบบอย่างที่ดีแต่ขาดการประสานสัมพันธ์กับชุมชนของตนได้อย่างมีความสุขสภาพการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของครูและผู้บริหารโดยเสนอให้จัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์อย่างเป็นกัลยาณมิตรระหว่างครูผู้บริหาร นักเรียนและชุมชน นักเรียนมีความเชื่อมั่นในผลการกระทำความดีจากการจัดกิจกรรมการพัฒนา ศีล สมาธิและปัญญาของโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ ข้อเสนอแนะให้ส่งเสริมการ ฝึกสมาธิเจริญปัญญาในชุมชนด้วยนักเรียนมีความเห็นสอดคล้องกับผลผลิต คือ เห็นผลดีของการกระทำความดีของตน ซึ่งปัญหา คือการดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขายังขาดความร่วมมืออย่างจริงจังจากชุมชนเนื่องจากผู้ปกครองยังไม่เข้าใจหลักการจัดการเรียนการสอนตามหลักไตรสิกขา ควรประสานความร่วมมือในการดาเนินงานจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาอย่างจริงจังจากชุมชน และทำความเข้าใจแก่ผู้ปกครองในด้านการดำเนินงานจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา (พระรัชเวธน์ เตชวณฺโณ (รุ่งเรือง), 2560)

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

จากภาพที่ 1 การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษใช้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการเรียนรู้ ด้วยวิธีการจัดกิจกรรมแบบ กลุ่มปิด (Close Group) สรุปได้ดังนี้ กระบวนการเชิงรุกเป็นการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนหรือผู้เข้าร่วมกิจกรรม มีส่วนร่วม ได้ลงมือปฏิบัติ คิดวิเคราะห์และนำเสนอด้วยความมั่นใจ ได้ฟังอย่างลึกซึ้งและสื่อสารด้วยความเมตตาในบรรยากาศที่เป็นกันเอง เน้นการพัฒนาศักยภาพผู้เข้าอบรม ให้ได้รับความรู้พื้นฐานหรือแนวคิดเบื้องต้น ตามเนื้อหา ซึ่งผู้เข้าอบรมค้นพบศักยภาพของตนเองและเห็นคุณค่าคนอื่น ๆ วิธีคิดเชิงบวก เป็นหลักการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ใช้แนวคิดเชิงบวก ให้ความสำคัญ กับความเป็นมนุษย์ ตามทฤษฎีของกลุ่มมนุษย์นิยมที่มองว่า มนุษย์ล้วนต่างก็มีความต้องการ การยอมรับและรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า (self-esteem) จึงเป็นกระบวนการที่มุ่งช่วยให้นักเรียนมองเห็นคุณค่าของตนเองและผู้อื่น ด้วยการฝึกมองหรือคิดเชิงบวกต่อกัน การออกแบบกิจกรรมฝึกอบรมเป็นกระบวนการที่เน้นการพัฒนาและเสริมพลังบวกให้กับตนเองและผู้อื่นด้วยแนวคิดที่เชื่อมั่นว่าตนเองสามารถพัฒนาได้และการพัฒนาหรือฝึกตนนั้น เป็นกระบวนการเสริมพลังบวกให้กับตนเอง แนวคิดไตรสิกขาเป็นกระบวนการพัฒนาปัญญา 3 ได้แก่ สุตมยปัญญา ปัญญาเกิดจาก การฟังการอ่าน จินตามยปัญญา ปัญญาเกิดจากการคิดอย่างมีเหตุผล และภาวนามยปัญญา ปัญญา เกิดจากการลงมือทำฝึกให้มีความชำนาญหรือคล่องแคล่ว กายเคลื่อนไหวใจรู้สึก เกิดกระบวนการทางความคิดอย่างลึกซึ้งก่อนที่จะตอบสนองสิ่งเร้าออกไป

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษ ผลการสำรวจความคิดเห็นนักเรียนเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมาก การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ 1) แนวคิด 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหาในหารฝึกอบรม 4) กิจกรรมฝึกอบรม 5) ระยะเวลา และ 6) การวัดประเมินผล และ ผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง

จังหวัดศรีสะเกษอยู่ พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด **ข้อเสนอแนะ ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1) ควรการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในชั้นเรียน 2) ควรนำการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนขุขันธ์ราษฎร์บำรุง จังหวัดศรีสะเกษไปจัดทำเป็นคู่มือใช้ในการอบรมนักเรียนในชั้นเรียน **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** 1) ศึกษาวิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพของนักเรียนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา 2) ศึกษาผลสัมฤทธิ์การเรียนของนักเรียนตามหลักไตรสิกขาเพื่อส่งเสริมทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). การจัดสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนากลุ่มการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2544. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

กิตติพัฒน์ ศรีชัย. (2565). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาร่วมกับแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดี สำหรับนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพ. ใน ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

บุญธรรม กิจปรีดาบริสุทธิ์. (2549). ระเบียบวิธีการวิจัยสังคมศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: จามจุรีโปรดักท์.

พระมหาอานนท์ อานนฺโท (ศรีชาติ). (2560). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนทวีวัฒนา. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระรัชเวธน์ เตชวณฺโณ (รุ่งเรือง). (2560). การจัดการเรียนรู้ตามแนวไตรสิกขาในโรงเรียนทีปังกรวิทยาพัฒน์ (ทวีวัฒนา) ในพระราชูปถัมภ์ฯ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1 กรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุทธิวงศ์ ตันตยาพิศาลสุทธ์. (2538). พระพุทธศาสนากับการศึกษาของชาติ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.

สุหัชชา พิมพ์เนาว์. (2561). การจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาเพื่อพัฒนาผู้เรียนกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมของโรงเรียนศรีกระนวนวิทยาคม จังหวัดขอนแก่น. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1*

THE PERSONNEL ADMINISTRATION OF SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER CHONBURI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

ปริยา เดชเดิม[1], กฤษฎา วัฒนศักดิ์[2] และ วิรัลพัชร วงศ์วัฒน์เกษม[3]

Pariya Detdorm[1], Kritsada Wattanasak[2] and Wiralpach Wongwatkasem[3]

[1-3]วิทยาลัยนครราชสีมา

[1-3]Nakhonratchasima College, Thailand

Corresponding author E-mail: 6604033202109@nmc.ac.th

วันที่รับบทความ : 27 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 3 กรกฎาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 5 กรกฎาคม 2569

Received 27 June 2026; Revised 3 July 2026; Accepted 5 July 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 2. เปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 จำแนกตำแหน่ง ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา 3. ศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอน จำนวน 304 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปเครจซี่และมอร์แกน และได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.80-1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบ

Citation:

*ปริยา เดชเดิม, กฤษฎา วัฒนศักดิ์ และ วิรัลพัชร วงศ์วัฒน์เกษม. (2569). การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 540-560.

Pariya Detdorm, Kritsada Wattanasak and Wiralpach Wongwatkasem. (2026). The Personnel Administration Of School Administrators Under Chonburi Primary Educational Service Area Office 1. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 540-560.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

สอบเท่ากับ 0.92 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที ค่าเอฟ ผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า 1. การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. ผลการเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน 3. แนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ควรมุ่งเน้นการบริหารเชิงระบบ การใช้ข้อมูลสารสนเทศ การพัฒนาศักยภาพครูอย่างต่อเนื่อง และการสร้างแรงจูงใจในการทำงานภายใต้บริบทของพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การบริหารงานบุคคล, แนวทางการพัฒนา, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The objectives of this research were to: 1) study the personnel administration of school administrators under Chonburi Primary Educational Service Area Office 1; 2) compare the personnel administration of school administrators classified by position, educational level, work experience, and school size; and 3) study guidelines for developing personnel administration of school administrators under Chonburi Primary Educational Service Area Office 1. The sample consisted of 304 teachers. The sample size was determined using Krejcie and Morgan's table and selected by stratified random sampling. The research instruments were a questionnaire and a semi-structured interview form. The Index of Item-Objective Congruence ranged from 0.80 to 1.00, and the reliability of the questionnaire was 0.92. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test.

The research findings revealed that: 1) the overall personnel administration of school administrators under Chonburi Primary Educational Service Area Office 1 was at a high level; 2) the comparison of personnel administration classified by educational level, work experience, and school size showed no significant difference, both overall and in each aspect; and 3) the guidelines for developing personnel administration of school administrators should focus on systematic administration, the use of information systems, continuous development of teachers' potential, and motivation enhancement in accordance with the economic and social diversity of the area in order to promote sustainable educational quality development.

Keywords: Personnel Administration, Development Guidelines, School Administrators

บทนำ

ทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดประการหนึ่งในการขับเคลื่อนองค์การให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากบุคลากรเป็นผู้ปฏิบัติงาน วางแผน ตัดสินใจ และนำทรัพยากรอื่น ๆ ไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด การบริหารทรัพยากรมนุษย์จึงมิใช่เพียงการจัดคนให้ปฏิบัติงานเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการวางแผนอัตรากำลัง การสรรหา การพัฒนา การสร้างขวัญกำลังใจ การประเมินผลการปฏิบัติงาน และการธำรงรักษาบุคลากรที่มีคุณภาพไว้กับองค์การ การบริหารงานบุคคลที่ดีจึงช่วยให้องค์การสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และนโยบายได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งส่งผลต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงานในระยะยาว (Noe, Hollenbeck, Gerhart, & Wright, 2021)

ในบริบทของการศึกษา การบริหารงานบุคคลมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อคุณภาพของสถานศึกษา เพราะครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นกลไกหลักในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม และสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบัน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566–2570 ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนให้มีสมรรถนะสูง สามารถเรียนรู้และปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการ

พัฒนาคุณภาพการศึกษาจำเป็นต้องเริ่มจากการบริหารและพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นระบบ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 39 ได้กำหนดให้กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาโดยตรง เพื่อให้สถานศึกษามีความคล่องตัวในการบริหารจัดการและสามารถตอบสนองต่อบริบทของตนเองได้มากขึ้น ต่อมามีกฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550 ซึ่งได้กำหนดขอบข่ายการกระจายอำนาจการบริหารสถานศึกษาไว้อย่างชัดเจนทั้ง 4 ด้าน โดยเฉพาะด้านการบริหารงานบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนอัตรากำลัง การพัฒนาบุคลากร การเสริมสร้างประสิทธิภาพการปฏิบัติงาน วินัย และการออกจากราชการ (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม, 2545; กระทรวงศึกษาธิการ, 2550)

การบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาจึงเป็นภารกิจสำคัญที่ผู้บริหารต้องดำเนินการอย่างรอบคอบ เป็นธรรม และสอดคล้องกับกฎหมาย ระเบียบ และหลักธรรมาภิบาล เนื่องจากการบริหารบุคลากรส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้ ขวัญกำลังใจของครู ความผูกพันต่อองค์การ และประสิทธิภาพของสถานศึกษา หากสถานศึกษามีระบบบริหารงานบุคคลที่ดี ย่อมช่วยให้สามารถวางแผนอัตรากำลังได้เหมาะสม พัฒนาครูและบุคลากรให้มีสมรรถนะตามภารกิจ ส่งเสริมความก้าวหน้าในวิชาชีพ และสร้างบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน สถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 มีบริบทของสถานศึกษาที่หลากหลาย ทั้งด้านขนาดของโรงเรียน จำนวนบุคลากร ประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน และความพร้อมของทรัพยากร การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาจึงอาจมีความแตกต่างกันตามบริบทของแต่ละแห่ง โดยเฉพาะในด้านการวางแผนอัตรากำลัง การมอบหมายงาน การพัฒนาบุคลากร การสร้างขวัญกำลังใจ และการธำรงรักษาบุคลากรที่มีคุณภาพ นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงของนโยบายทางการศึกษาและการกระจายอำนาจสู่สถานศึกษายังทำให้ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญมากขึ้นในการบริหารจัดการบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 เพื่อศึกษา

สภาพการบริหารงานบุคคลและนำผลการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพครู บุคลากรทางการศึกษา และคุณภาพผู้เรียน รวมทั้งสนับสนุนให้สถานศึกษาสามารถบริหารจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับเป้าหมายการปฏิรูปการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1
2. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 จำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1

สมมติฐานการวิจัย

1. บุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 แตกต่างกัน
2. บุคลากรที่มีประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 แตกต่างกัน
3. บุคลากรที่ปฏิบัติงานในขนาดของสถานศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 แตกต่างกัน

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคลเป็นกระบวนการสำคัญของการบริหารองค์การ เนื่องจากบุคลากรเป็นทรัพยากรหลักที่ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการดำเนินงาน การบริหารงานบุคคลจึงมิใช่เพียงการปฏิบัติตามระเบียบหรือขั้นตอนทางราชการเท่านั้น แต่ครอบคลุมถึงการวางแผนกำลังคน การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง การพัฒนาบุคลากร การเสริมสร้างขวัญกำลังใจ การประเมินผลการปฏิบัติงาน และการธำรงรักษาบุคลากรที่มีคุณภาพไว้กับองค์การ

สุกัญญา แช่มช้อย (2561) กล่าวถึงการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องปรับบทบาทให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและสังคม โดยเฉพาะการพัฒนาครูและบุคลากรให้มีสมรรถนะที่เหมาะสมต่อการจัดการศึกษาในยุคใหม่ การบริหารงานบุคคลจึงควรส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน การพัฒนาวิชาชีพ และการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง

วิโรจน์ สารรัตนะ (2566) ให้แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการศึกษาว่า ผู้บริหารต้องใช้กระบวนการบริหารอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การวางแผน การจัดองค์การ การนำ การควบคุม และการประเมินผล เพื่อให้การดำเนินงานของสถานศึกษาบรรลุเป้าหมาย แนวคิดดังกล่าวสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารงานบุคคลได้ โดยผู้บริหารควรวางแผนกำลังคนให้สอดคล้องกับภารกิจของสถานศึกษา พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ และสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน

สมคิด บางโม (2562) กล่าวถึงหลักการบริหารองค์การว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นองค์ประกอบสำคัญของการจัดการ เนื่องจากคนเป็นปัจจัยหลักในการขับเคลื่อนงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ การจัดคนให้เหมาะสมกับงาน การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน และการจัดโครงสร้างการทำงานที่เหมาะสม จะช่วยลดความซ้ำซ้อน เพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และทำให้องค์การสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิผล

Noe, Hollenbeck, Gerhart, and Wright (2021) อธิบายว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการเชิงกลยุทธ์ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน การสรรหา การคัดเลือก การฝึกอบรม การพัฒนา การประเมินผล และการธำรงรักษาบุคลากร เพื่อให้องค์การมีบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และสมรรถนะสอดคล้องกับเป้าหมายขององค์การ แนวคิดนี้ชี้ให้เห็นว่า

การบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาควรเชื่อมโยงกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ และเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

กล่าวโดยสรุป การบริหารงานบุคคล หมายถึง กระบวนการบริหารจัดการบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุวัตถุประสงค์ของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงความเหมาะสมระหว่างบุคคลกับงาน ความรู้ ความสามารถ สมรรถนะ คุณลักษณะเฉพาะตำแหน่ง การพัฒนาอย่างต่อเนื่อง การสร้างขวัญกำลังใจ และการธำรงรักษาบุคลากรที่มีคุณภาพ ทั้งนี้ เพื่อให้การบริหารสถานศึกษามีประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างยั่งยืน

2. ขอบข่ายของการบริหารงานบุคคล

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2560) ได้กำหนดการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญในการบริหารจัดการครูและบุคลากรทางการศึกษาให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับภารกิจของสถานศึกษา และส่งผลต่อคุณภาพผู้เรียน โดยมีขอบข่ายสำคัญ 5 ด้าน ดังนี้

1) การวางแผนอัตรากำลัง การวางแผนอัตรากำลังเป็นกระบวนการคาดการณ์และกำหนดจำนวนบุคลากรที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของสถานศึกษาให้เหมาะสมกับภารกิจ จำนวนผู้เรียน ขนาดของสถานศึกษา และความต้องการจำเป็นด้านการจัดการเรียนการสอน การวางแผนที่ดีช่วยให้สถานศึกษามีครูเพียงพอ ครบชั้น ครบวิชา ลดปัญหาภาระงานที่ไม่สมดุล และสนับสนุนให้การจัดการศึกษามีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

2) การสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง การสรรหาและบรรจุแต่งตั้งเป็นกระบวนการคัดเลือกบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ คุณสมบัติ และสมรรถนะเหมาะสมกับตำแหน่ง เข้ามาปฏิบัติงานในสถานศึกษา โดยต้องดำเนินการตามหลักคุณธรรม ความโปร่งใส ความเสมอภาค และเป็นไปตามระเบียบของทางราชการ กระบวนการนี้มีความสำคัญต่อการได้มาซึ่งบุคลากรที่มีคุณภาพและส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพการจัดการศึกษา

3) การพัฒนาและเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน การพัฒนาและเสริมสร้างประสิทธิภาพเป็นการส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนาความรู้ ทักษะ สมรรถนะ และความก้าวหน้าในวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง เช่น การอบรม สัมมนา การพัฒนาวิทยฐานะ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการประเมินผลการปฏิบัติงาน ทั้งนี้เพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา

4) การรักษาวินัยและการเสริมสร้างขวัญกำลังใจ การรักษาวินัยเป็นการกำกับดูแลให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ ซื่อสัตย์ สุจริต และเป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ และจรรยาบรรณของวิชาชีพ ควบคู่กับการเสริมสร้างขวัญกำลังใจ เช่น การยกย่องเชิดชูเกียรติ การสร้างแรงจูงใจ การเลื่อนเงินเดือน การส่งเสริมความก้าวหน้า และการจัดสภาพแวดล้อมการทำงานที่ดี ซึ่งช่วยให้บุคลากรมีความผูกพันต่อองค์กรและมีแรงจูงใจในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

5) การออกจากราชการ การออกจากราชการเป็นกระบวนการบริหารจัดการบุคลากรเมื่อพ้นจากตำแหน่ง เช่น การเกษียณอายุราชการ การลาออก การโอนย้าย หรือการพ้นจากราชการตามเหตุผลทางกฎหมายและวินัย โดยต้องดำเนินการด้วยความเป็นธรรม โปร่งใส และคำนึงถึงสิทธิประโยชน์ของบุคลากร รวมทั้งมีการจัดเก็บข้อมูลและวางแผนทดแทนอัตรากำลังเพื่อให้การบริหารงานของสถานศึกษาดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง

กล่าวโดยสรุป การบริหารงานบุคคลเป็นกระบวนการกำหนดนโยบาย วางแผน จัดหา พัฒนา ดูแล ส่งเสริม และธำรงรักษาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะที่เหมาะสมกับตำแหน่งงาน เพื่อให้สถานศึกษามีบุคลากรที่มีคุณภาพ สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณควบคู่กับการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมทั้งเชิงระดับและเชิงแนวทางการพัฒนา ซึ่งมีรายละเอียดการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรที่ใช้ในการทำงานวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอนในสถานศึกษา สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ในปีการศึกษา 2568 จำนวน 1,468 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ในปีการศึกษา 2568 จำนวน 304 คน โดยกำหนด

ขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ เครซี่และมอร์แกน จากนั้นใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

การวิจัยเชิงคุณภาพ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 คือ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีผลงานดีเด่น 5 ท่าน

การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อนำมาใช้เป็นกรอบในการกำหนดประเด็นและสร้างข้อคำถามของแบบสอบถาม จากนั้นศึกษาหลักการสร้างแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า ตามแนวคิดของ Likert (1932) และแนวทางการสร้างเครื่องมือวิจัยของบุญชม ศรีสะอาด (2560) เพื่อให้แบบสอบถามมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผู้วิจัยสร้างแบบสอบถามโดยสังเคราะห์จากนิยามศัพท์เฉพาะที่กำหนดไว้ในการวิจัย แล้วนำแบบสอบถามเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ผลการตรวจสอบพบว่า ข้อคำถามมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80–1.00 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ผู้วิจัยจึงปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้เครื่องมือมีความชัดเจน ครอบคลุม และเหมาะสมยิ่งขึ้น

จากนั้นผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha Coefficient) ผลการวิเคราะห์พบว่าแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.92 แสดงว่าเครื่องมือมีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูง สามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้

สำหรับแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้างเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา โดยสร้างขึ้นให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและประเด็นที่ศึกษา จากนั้นนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม และความครอบคลุมของข้อคำถาม ก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพต่อไป

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการโดยขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา จากนั้นนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ส่งไปยังผู้อำนวยการสถานศึกษา เพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถาม ติดตาม และรวบรวมแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง ได้รับแบบสอบถามกลับคืนจำนวน 304 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา โดยดำเนินการขอหนังสืออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล และนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ทั้งนี้ ใช้เวลาในการสัมภาษณ์ประมาณ 10–15 นาที ต่อคน จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปเป็นประเด็นสำคัญตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ เริ่มจากการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา โดยใช้ค่าความถี่และร้อยละ เพื่ออธิบายลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นวิเคราะห์ระดับการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา ทั้งในภาพรวม รายด้าน และรายข้อ โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พร้อมทั้งแปลผลตามเกณฑ์

สำหรับการเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยเปรียบเทียบจำแนกตามระดับการศึกษาและประสบการณ์ในการทำงาน โดยใช้การทดสอบค่าทีแบบกลุ่มตัวอย่างอิสระจากกัน และเปรียบเทียบจำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์เนื้อหา จัดกลุ่มประเด็น และสรุปเป็นแนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยได้วิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis)

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 โดยภาพรวมและรายด้าน

ด้านที่	รายการ	ระดับปฏิบัติ		แปลผล	อันดับที่
		$\bar{X}$	S.D.		
1	ด้านการวางแผนอัตรากำลัง	4.32	0.48	**มาก**	3
2	ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง	4.28	0.50	**มาก**	4
3	ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างประสิทธิภาพ	4.45	0.44	**มาก**	1
4	ด้านการรักษาวินัยและเสริมสร้างขวัญกำลังใจ	4.41	0.46	**มาก**	2
5	ด้านการออกจากราชการ	4.20	0.52	**มาก**	5
	ภาพรวม	**4.33**	**0.48**	**มาก**	-

จากตารางที่ 1 แสดงว่า การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างประสิทธิภาพ รองลงมา คือ ด้านการรักษาวินัยและเสริมสร้างขวัญกำลังใจ และด้านการวางแผนอัตรากำลัง ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการออกจากราชการ

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 จำแนกระดับการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน

ด้านที่	รายการ	ปริญญาตรี		สูงกว่าปริญญาตรี		t	p-value
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1	ด้านการวางแผนอัตรากำลัง	4.30	0.49	4.35	0.47	-0.88	0.38
2	ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง	4.26	0.51	4.31	0.49	-0.81	0.42
3	ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างประสิทธิภาพ	4.43	0.45	4.48	0.43	-0.92	0.36
4	ด้านการรักษาวินัยและเสริมสร้างขวัญกำลังใจ	4.39	0.47	4.44	0.45	-0.85	0.40
5	ด้านการออกจากราชการ	4.18	0.53	4.23	0.51	-0.79	0.43
	ภาพรวม	**4.31**	**0.49**	**4.36**	**0.47**	**-0.89**	**0.37**

จากตารางที่ 2 การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 จำแนกระดับการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่าครูที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมและรายด้าน

ด้านที่	รายการ	1-10 ปี		ตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป		t	p-value
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1	ด้านการวางแผนอัตรากำลัง	4.30	0.49	4.34	0.47	-0.72	0.47
2	ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง	4.26	0.51	4.30	0.49	-0.68	0.50
3	ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างประสิทธิภาพ	4.43	0.45	4.47	0.43	-0.75	0.45

ด้านที่	รายการ	1-10 ปี		ตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป		t	p-value
		$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
4	ด้านการรักษาวินัยและเสริมสร้างขวัญกำลังใจ	4.39	0.47	4.43	0.45	-0.70	0.48
5	ด้านการออกจากราชการ	4.18	0.53	4.22	0.51	-0.66	0.51
ภาพรวม		**4.31**	**0.49**	**4.35**	**0.47**	**-0.74**	**0.46**

จากตารางที่ 3 การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ประสบการณ์ในการทำงานต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน

รายการ	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ด้านการวางแผนอัตรากำลัง	ระหว่างกลุ่ม	0.85	2	0.435	1.820	0.164
	ภายในกลุ่ม	70.75	301	0.235		
	รวม	71.60	303			
ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง	ระหว่างกลุ่ม	0.78	2	0.390	1.650	0.194
	ภายในกลุ่ม	71.22	301	0.238		
	รวม	72.00	303			
ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างประสิทธิภาพ	ระหว่างกลุ่ม	0.92	2	0.462	1.940	0.145
	ภายในกลุ่ม	71.18	301	0.242		
	รวม	72.10	303			
ด้านการรักษาวินัยและเสริมสร้างขวัญกำลังใจ	ระหว่างกลุ่ม	0.81	2	0.416	1.720	0.181
	ภายในกลุ่ม	71.49	301	0.239		
	รวม	72.30	303			

รายการ	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ด้านการออกจากราชการ	ระหว่างกลุ่ม	0.74	2	0.371	1.580	0.208
	ภายในกลุ่ม	70.96	301	0.241		
	รวม	71.70	303			
ภาพรวม	**ระหว่างกลุ่ม**	0.88	2	0.445	1.850	0.159
	ภายในกลุ่ม	71.62	301	0.240		
	รวม	72.50	303			

จากตารางที่ 4 การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

ผลการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1

ด้านการวางแผนอัตรากำลัง ผู้บริหารสถานศึกษาควรวางแผนอัตรากำลังให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่จังหวัดชลบุรี ซึ่งมีความหลากหลายทั้งเขตเมือง เขตอุตสาหกรรม และพื้นที่ท่องเที่ยว ส่งผลให้จำนวนผู้เรียนมีความผันผวน จึงควรใช้ข้อมูลสารสนเทศและข้อมูลนักเรียนย้อนหลังในการคาดการณ์แนวโน้ม วางแผนอัตรากำลังล่วงหน้า จัดสรรครูให้ตรงตามสาขาวิชา และจัดทำแผนสำรองกรณีขาดแคลนครู โดยเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการวางแผนเพื่อให้เกิดความเหมาะสมและยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลง

ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับความโปร่งใส เป็นธรรม และยึดหลักคุณธรรมในการสรรหาและแต่งตั้งบุคลากร โดยคัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถตรงกับตำแหน่ง มีสมรรถนะสูง และมีทักษะที่สอดคล้องกับยุคดิจิทัล รวมทั้งควรจัดระบบปฐมนิเทศและพัฒนาบุคลากรใหม่อย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถปรับตัวเข้ากับบริบทของสถานศึกษาและปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการพัฒนาครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล การจัดการเรียนรู้เชิงรุก และการสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา ให้สอดคล้องกับบริบทจังหวัดชลบุรีซึ่งเป็นพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญ ควรสนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ หรือ

PLC พร้อมทั้งนิเทศ ติดตาม และประเมินผลการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดผลเป็นรูปธรรม

ด้านการรักษาวินัยและเสริมสร้างขวัญกำลังใจ ผู้บริหารสถานศึกษาควรบริหารงานบุคคลโดยยึดหลักธรรมาภิบาล ควบคู่กับการสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี กำกับดูแลให้ครูปฏิบัติตามระเบียบวินัยอย่างเหมาะสม และใช้วิธีการเชิงบวกในการเสริมสร้างขวัญกำลังใจ เช่น การให้กำลังใจ การยกย่องชมเชย และการสร้างแรงจูงใจ นอกจากนี้ควรดูแลความสมดุลระหว่างภาระงานกับคุณภาพชีวิตของครู เพื่อให้เกิดความผูกพันต่อสถานศึกษาและปฏิบัติงานได้เต็มศักยภาพ

ด้านการออกจากราชการ ผู้บริหารสถานศึกษาควรจัดระบบการบริหารการออกจากราชการอย่างชัดเจน โดยเฉพาะกรณีการเกษียณอายุราชการ ควรมีการเตรียมความพร้อมล่วงหน้าทั้งด้านจิตใจ สิทธิประโยชน์ และการวางแผนอัตรากำลังทดแทน รวมทั้งส่งเสริมการถ่ายทอดองค์ความรู้จากครูที่กำลังจะเกษียณสู่บุคลากรรุ่นใหม่ เพื่อให้การดำเนินงานของสถานศึกษามีความต่อเนื่องและไม่กระทบต่อคุณภาพการจัดการศึกษา

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง พัฒนาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดนครราชสีมา อภิปรายผลได้ดังนี้

1. การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างประสิทธิภาพ รองลงมา คือ ด้านการรักษาวินัยและเสริมสร้างขวัญกำลังใจ และด้านการวางแผนอัตรากำลังตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการออกจากราชการ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ให้ความสำคัญกับการบริหารงานบุคคลในทุกด้านอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการพัฒนาและเสริมสร้างประสิทธิภาพของครู ซึ่งสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว ทำให้ผู้บริหารมุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพครูเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา ควบคู่กับการสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดีและเสริมสร้างขวัญกำลังใจ สอดคล้องกับงานวิจัยของ แวสือมาน หามะ (2565) ได้ศึกษาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหาร

สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชาดา คำพิทูรณ์ (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 จำแนกระดับการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูผู้สอนที่มีระดับการศึกษาต่างกันปฏิบัติงานอยู่ในบริบทเดียวกัน ภายใต้นโยบาย แนวทางการบริหาร และระบบการทำงานของสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดเดียวกัน ทำให้ได้รับการบริหารจัดการด้านบุคลากรในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน จึงทำให้ความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาโดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุธิดา ไชยชนะ (2567) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียน ในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลหนองตำลึง จังหวัดชลบุรี และสอดคล้องกับงานวิจัยของโบรินทร์ เทียนเทศ และวิรัลพัชร วงศ์วัฒน์เกษม (2567) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนครบุรีวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมาเขต 3 ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคล จำแนกตามระดับการศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

3. การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูผู้สอนที่มีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกัน ปฏิบัติงานอยู่ในบริบทเดียวกัน ภายใต้ระบบการบริหารและนโยบายของสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดเดียวกัน ทำให้ได้รับการบริหารงานบุคคลในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน รวมทั้งได้รับโอกาสในการพัฒนา การนิเทศ และการสนับสนุนจากผู้บริหารอย่างเท่าเทียมกัน จึงทำให้ความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ เกศินี เย็นสมุทร (2568) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มสหวิทยศึกษาลำพญา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2 และสอดคล้องกับงานวิจัยของธีรพงศ์ สมโพธิ์ (2568) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขต

พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1 ผลการวิจัยที่ได้พบว่า การบริหารงานบุคคลของผู้บริหาร จำแนกตามประสบการณ์ในการทำงาน โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

4. การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 แม้จะมีขนาดแตกต่างกัน แต่ยังคงดำเนินงานภายใต้นโยบาย แนวทาง และมาตรฐานการบริหารเดียวกันจากหน่วยงานต้นสังกัด ส่งผลให้รูปแบบการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษามีลักษณะใกล้เคียงกันในทุกขนาดสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษามีการปฏิบัติงานตามระเบียบ หลักเกณฑ์ และแนวปฏิบัติที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของ มาคอเซาะ สาแล (2565) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอำเภอบันนังสตาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ เกศินี หมีทอง (2565) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานเขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ในขนาดสถานศึกษาต่างกันมีความคิดเห็น โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

5. แนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 ควรมุ่งเน้นการบริหารเชิงระบบ การใช้ข้อมูลสารสนเทศ การพัฒนาศักยภาพครูอย่างต่อเนื่อง และการสร้างแรงจูงใจในการทำงานภายใต้บริบทของพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้สถานศึกษาสามารถพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนภูมิ มากแก้ว (2567) ได้ศึกษาเรื่องการบริหารงานบุคคลของโรงเรียนคุรุราษฎร์รังสฤษฎ์สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนามีด้านการวางแผนอัตรากำลังการจัดทำแบบประเมินอัตรากำลังครูและบุคลากร ด้านการพัฒนาบุคลากรการจัดกิจกรรมพัฒนาครูและบุคลากรที่หลากหลาย ด้านการประเมินผลการปฏิบัติงานการวิเคราะห์ผลการปฏิบัติงานรายบุคคลและกำหนดเป้าหมายการพัฒนา ด้านการบำรุงขวัญและส่งเสริมกำลังใจ การพัฒนาช่องทางการประชาสัมพันธ์และปรับปรุงกิจกรรมเสริมสร้างขวัญกำลังใจ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐพร นักเสียง (2568) ได้ศึกษาแนวทางการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า แนวการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ ด้านการวางแผน

อัตรากำลังและกำหนดตำแหน่ง ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง ด้านการพัฒนาบุคลากร และด้านการให้บุคลากรพ้นจากงาน

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยนี้ คือ การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาไม่ควรดำเนินการแยกเป็นรายด้านเท่านั้น แต่ควรบริหารแบบเชื่อมโยงทั้งระบบ ตั้งแต่การวางแผนอัตรากำลัง การสรรหา การพัฒนา การสร้างขวัญกำลังใจ ไปจนถึงการเตรียมการออกจากราชการ โดยใช้ข้อมูลสารสนเทศเป็นฐานในการตัดสินใจ ใช้การพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องเป็นกลไกหลัก ใช้แรงจูงใจและธรรมาภิบาลในการรักษาคุณภาพการทำงาน และใช้การถ่ายทอดองค์ความรู้เพื่อให้การบริหารสถานศึกษามีความต่อเนื่องและยั่งยืน

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 มีการบริหารงานบุคคลโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการพัฒนาและเสริมสร้างประสิทธิภาพมีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นว่าผู้บริหารให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรเพื่อยกระดับคุณภาพการปฏิบัติงาน ส่วนด้านการออกจากราชการมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด จึงควรพัฒนาระบบการเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณ การถ่ายทอดองค์ความรู้ และการวางแผนอัตรากำลังทดแทนให้ชัดเจนยิ่งขึ้นผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นจำแนกตามระดับการศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของสถานศึกษา พบว่า ไม่แตกต่างกันทั้งภาพรวมและรายด้าน สะท้อนให้เห็นว่าการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษามีแนวทางการดำเนินงานในทิศทางเดียวกัน ภายใต้นโยบายและบริบทของหน่วยงานต้นสังกัดเดียวกัน ดังนั้น แนวทางการพัฒนาที่สำคัญคือการบริหารงานบุคคลอย่างเป็นระบบ โดยใช้ข้อมูลสารสนเทศในการวางแผน พัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง ยึดหลักธรรมาภิบาล เสริมสร้างขวัญกำลังใจ และจัดการความรู้ภายในสถานศึกษา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน **ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1. ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างประสิทธิภาพ ควรส่งเสริมการพัฒนาครูและบุคลากรอย่างต่อเนื่อง โดยเน้นทักษะดิจิทัล การจัดการเรียนรู้เชิงรุก และการสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา 2. ด้านการรักษาวินัยและเสริมสร้างขวัญกำลังใจ ผู้บริหารควรยึดหลักธรรมาภิบาล ควบคู่กับการสร้างแรงจูงใจ การยกย่องชมเชย และบรรยากาศการทำงานที่ดี 3. ด้านการวางแผนอัตรากำลัง ควรใช้ข้อมูลสารสนเทศในการวิเคราะห์และวางแผนอัตรากำลังให้สอดคล้องกับจำนวนผู้เรียน ความต้องการของสถานศึกษา และบริบทพื้นที่ 4. ด้านการสรรหาและบรรจุแต่งตั้ง ควรดำเนินการด้วยความโปร่งใส เป็นธรรม และคัดเลือกบุคลากรให้เหมาะสมกับตำแหน่ง พร้อมส่งเสริมการปฐมนิเทศบุคลากรใหม่ 5. ด้านการออกจากราชการ ควรจัดระบบเตรียมความพร้อมก่อนเกษียณ การถ่ายทอดองค์ความรู้ และการวางแผนอัตรากำลังทดแทน เพื่อให้การดำเนินงานต่อเนื่อง **ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 1. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 2. ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิภาพการบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา 3. ควรศึกษาการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานบุคคล

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 124 ตอนที่ 24 ก หน้า 29 (16 พฤษภาคม 2550).

เกศินี เย็นสมุทร และประดิษฐ์ ฉัตรจรัสกูล. (2568). การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มสหวิทยศึกษาลำพญา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2. วารสารสหวิทยาการศึกษาและพัฒนาสังคม, 1(1), 97–109.

เกศินี หมีทอง. (2565). การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตทวีวัฒนา กรุงเทพมหานคร. วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์, 7(3), 81-92.

ณัฐพร นักเสียง. (2568). แนวทางการบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาฉะเชิงเทรา เขต 1. วารสารวิชาการราชนครินทร์, 8(4), 245–260.

ธนภูมิ มากแก้ว และมัทนา วังถนอมศักดิ์. (2568). การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนคุรุราษฎร์รังสฤษฎ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาราชบุรี. วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 16(1), 55-71.

ธีรพงศ์ สมโพธิ์. (2568). การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 1. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(3), 644–659.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

โบรินทร์ เทียนเทศ และวิรัลพัชร วงศ์วัฒน์เกษม. (2567). การบริหารงานบุคคลของโรงเรียนครบุรีวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 3. วารสารศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา, 3(1), 27–36.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. (2545). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 119 ตอนที่ 123 ก หน้า 16-21 (19 ธันวาคม 2545).

มาคอเซาะ สาแล. (2565). การบริหารงานบุคคลของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน อำเภอบันนังสตา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 2. ในวิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

วิโรจน์ สารรัตนะ. (2566). แนวคิด ทฤษฎี และประเด็นเพื่อการบริหารทางการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ์.

แวสือมาน หามะ. (2565). การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปัตตานี เขต 2. ใน การค้นคว้าอิสระหลักสูตรครุศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

สมคิด บางโม. (2562). องค์การและการจัดการ. กรุงเทพมหานคร: ซีเอ็ดยูเคชั่น.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566—2570). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 139 ตอนพิเศษ 258 ง หน้า 121-124 (1 พฤศจิกายน 2565).

สุกัญญา แช่มช้อย. (2561). การบริหารสถานศึกษายุคดิจิทัล. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุชาดา คำพิทูรณ์. (2565). การบริหารงานบุคคลในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ชัยภูมิ เขต 3. ใน วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิตสาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.

สุธิดา ไชยชนะ. (2567). การบริหารงานบุคคลของผู้บริหารของโรงเรียนในเขตพื้นที่เทศบาลตำบลหนองตำลึง จังหวัดชลบุรี. ใน วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหาร การศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607– 610.

Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. Archives of Psychology, 140, 1–55.

Noe, R. A., Hollenbeck, J. R., Gerhart, B., & Wright, P. M. (2021). Human resource management: Gaining a competitive advantage. (12th ed.). McGraw-Hill Education.

กระบวนการสร้างกลุ่มกองเชียร์ ภายใต้การสร้างความเป็นท้องถิ่นนิยม ของสโมสรฟุตบอลนครราชสีมา มาสด้า เอฟซี*

THE PROCESS OF SUPPORTER GROUP FORMATION UNDER THE CONSTRUCTION OF LOCALISM IN NAKORN RATCHASIMA MAZDA FC

คมกริช บุญเขียว

Khomkrit Bunkhaio

มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

Thepsatri Rajabhat University, Thailand

Corresponding author E-mail: khomkrit.b@lawasri.tru.ac.th

วันที่รับบทความ : 23 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 23 กรกฎาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 25 กรกฎาคม 2569

Received 23 June 2026; Revised 23 July 2026; Accepted 25 July 2026

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาโครงสร้างกลุ่มกองเชียร์ และกลไกการสร้างเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มกองเชียร์สโมสรฟุตบอลท้องถิ่น เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์เนื้อหา และระเบียบวิธีวิจัยทางมานุษยวิทยาสังคมวิทยา ในการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมของกลุ่มกองเชียร์ ประกอบกับการศึกษาเอกสารเพื่อเป็นเครื่องมือในการวิจัยจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 8 คน ได้แก่ ผู้นำกลุ่มกองเชียร์ และตัวแทนกลุ่มกองเชียร์สโมสรฟุตบอลนครราชสีมา ร่วมกับการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม นำแล้วข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เนื้อหา

Citation:

*คมกริช บุญเขียว. (2569). กระบวนการสร้างกลุ่มกองเชียร์ ภายใต้การสร้างความเป็นท้องถิ่นนิยมของสโมสรฟุตบอลนครราชสีมา มาสด้า เอฟซี. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 561-579.

Khomkrit Bunkhaio. (2026). The Process Of Supporter Group Formation Under The Construction Of Localism In Nakorn Ratchasima Mazda FC. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 561-579.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ผลการศึกษาพบว่า

1) รูปแบบการสร้างกลุ่มกองเชียร์ การเกิดขึ้นของกลุ่มแมวปีศาจวัดบูรพ์ เกิดขึ้นจากการก่อตั้งแบบไม่เป็นทางการ ไม่ได้มีการแบ่งหน้าที่อย่างเป็นทางการ แต่จะให้ช่วยกันรับผิดชอบงาน

2) การสร้างความเป็นท้องถิ่น กลุ่มแมวปีศาจ วัดบูรพ์ ได้ใช้กิจกรรมที่เกี่ยวกับฟุตบอลเพื่อแสดงความเป็นพวกเดียวกัน รวมทั้งการสร้างความเป็น “ทีมจากโคราช” ผ่านชุดแข่งขันและการใช้สีประจำสโมสรที่เป็นสีส้ม และเพลงเชียร์ของสโมสรคือ เพลง นครราชสีมา เอฟซี

คำสำคัญ: ท้องถิ่นนิยม, สโมสรฟุตบอลท้องถิ่น, สโมสรนครราชสีมา มาสด้า เอฟซี

Abstract

This study examines the structure of supporter groups and the mechanisms of social network formation among supporters of a local football club. This qualitative research employed content analysis and socio-anthropological research methods to investigate the social phenomena surrounding football supporter groups. Data were collected through documentary research and in-depth information obtained from key informants, including supporter group leaders and representatives of Nakhon Ratchasima Mazda FC supporter groups, along with non-participant observation. The collected data were analyzed using thematic analysis.

The findings revealed that:

1) the formation of supporter groups originated from the Maew Phee Sad Wat Bun group, emerged through an informal establishment without clearly defined official roles. However, they shared responsibilities collectively among members, and

2) in terms of the construction of local identity, the Maew Phee Sad Wat Bun group utilized football-related activities to express a sense of belonging and solidarity. They also reinforced the image of being a “team from Korat” through

team uniforms, the club's signature orange color, and the club's official chant, Nakhon Ratchasima FC.

Keywords: Localism, Supporter Group Formation, Nakhon Ratchasima Mazda FC

บทนำ

ฟุตบอลไทยลีก เป็นรูปแบบการแข่งขันกีฬาฟุตบอลอาชีพในประเทศไทยที่เริ่มต้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 เริ่มต้นมีทีมเข้าร่วมการแข่งขัน 14 ทีม 1 ดิวิชั่น ปัจจุบันการแข่งขันฟุตบอลลีกอาชีพในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 4 ดิวิชั่น ประกอบด้วย ไฮลักซ์ รีโว ไทยลีก (T1), เมืองไทยลีก (T2), ไทยลีก 3 (T3) และ ไทยแลนด์เซมิโปรลีก (T4) ปัจจุบันมีทีมที่เข้าร่วมการแข่งขันทั้ง 4 ดิวิชั่นจำนวน 41 ทีม (ไทยลีก, 2567) การแข่งขันฟุตบอลลีกอาชีพในประเทศไทยนั้นเริ่มแรกจะเป็นทีมที่อยู่ในเขตกรุงเทพและปริมณฑล ต่อมาเมื่อมีทีมจากต่างจังหวัดเข้าร่วมการแข่งขันมากขึ้น จนทำให้เกิดกลุ่มกองเชียร์ทีมจากท้องถิ่นในรูปแบบของทีมที่เป็นตัวแทนจังหวัดของตน

กิจกรรมการเชียร์ฟุตบอลที่เกิดขึ้นสามารถทำให้คนในชุมชนหลากหลายกลุ่มเข้ามาร่วมกิจกรรมเชียร์ ทั้งกลุ่มกองเชียร์ขาประจำ กลุ่มกองเชียร์ขาจร กลุ่มครอบครัว กลุ่มคนทำงาน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มนักเรียนนักศึกษา กลุ่มเด็กเยาวชน เป็นต้น กิจกรรมนี้สามารถทำให้คนในชุมชนเข้าร่วมในการทำกิจกรรมร่วมกัน เป็นกลุ่มที่มีการรวมตัวกันอย่างสม่ำเสมอ เป็นกลุ่มที่มีศักยภาพในการพัฒนาและสร้างเครือข่ายทางสังคม โดยหน่วยงานภาครัฐและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องสามารถส่งเสริมให้กลุ่มเหล่านี้เป็นเครือข่ายในการพัฒนาชุมชน ในแง่ของการส่งเสริมความสามัคคีของชุมชน หรือการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่างๆ ในชุมชน ทั้งนี้อาจจะมีการพัฒนาให้เป็นองค์กรอย่างเป็นทางการ เพื่อเป็นกลไกหรือเครื่องมือในการพัฒนาท้องถิ่นอีกรูปแบบหนึ่ง

แนวทางการสร้างกลุ่มกองเชียร์กีฬาสามารถสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคนในสังคม ช่วยสร้างความสมานสามัคคีขึ้น รวมทั้งเป็นการสร้างเครือข่ายทางสังคมที่มีกลุ่มคนหลากหลาย สามารถนำไปเป็นพลังในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน (สุธีรา คณะธรรม, 2566) ดังนั้นผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษา กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของท้องถิ่น ผ่านกิจกรรมการเชียร์กีฬาฟุตบอลสโมสรท้องถิ่น และเป็นที่มาของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เพื่อศึกษาโครงสร้างกลุ่มกองเชียร์ รูปแบบการสร้างกลุ่มกองเชียร์ การสร้างความเป็นท้องถิ่น การ

สร้างเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มกองเชียร์สโมสรฟุตบอลท้องถิ่น และความเข้มแข็งของกลุ่มกองเชียร์สโมสรฟุตบอลท้องถิ่น อันจะนำไปสู่การเป็นข้อมูลพื้นฐาน ที่เป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น และพัฒนาสโมสรฟุตบอลในประเทศไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาโครงสร้างกลุ่มกองเชียร์ และกลไกการสร้างเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มกองเชียร์สโมสรฟุตบอลท้องถิ่นนครราชสีมา มาสด้า เอฟซี

การทบทวนวรรณกรรม

ในการศึกษากระบวนการสร้างกลุ่มกองเชียร์ ภายใต้การสร้างความเป็นท้องถิ่นนิยมของสโมสรฟุตบอลนครราชสีมา มาสด้า เอฟซีผู้วิจัยได้มีการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

1) เครือข่ายสังคมและการรวมกลุ่มทางสังคม

เครือข่ายสังคม หมายถึง ความสัมพันธ์ในระดับบุคคลและกลุ่มที่ครอบคลุมพฤติกรรมต่างๆ เช่น การสื่อสาร ความร่วมมือ การพึ่งพาอาศัย และการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งมีความสลับซับซ้อนทั้งในด้านการช่วยเหลือและคู่ขนานไปกับการแข่งขันหรือความขัดแย้ง ดังนี้ องค์ประกอบของความสัมพันธ์ในเครือข่าย

ด้านวัฒนธรรม เกิดจากการมีแบบแผนการปฏิบัติ ความเชื่อ และค่านิยมเดียวกัน ทำให้เกิดความไว้วางใจในการสร้างสรรค์สิ่งต่างๆ ร่วมกัน

เชิงอำนาจ ในสังคมไทยมักเป็นความสัมพันธ์แบบผู้ใหญ่ผู้น้อยหรือระบบอุปถัมภ์ ซึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์และจัดระเบียบสังคม

กระบวนการเรียนรู้ เป็นฐานสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมสมัยใหม่ โดยใช้ความรู้และปัญญาเพื่อสร้างมิตรภาพและความเป็นหุ้นส่วนสู่ความสำเร็จ

รูปแบบการเกิดเครือข่าย (สมพันธ์ เตชะอธิก, 2537) แบ่งเป็น 2 รูปแบบหลัก คือ เครือข่ายที่จัดตั้งขึ้น โดยผู้นำหรือองค์กรภายนอก และ เครือข่ายที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติจากสายใยความเป็นเครือญาติ ความเชื่อ หรือวัฒนธรรมประเพณีร่วมกัน

เครือข่ายในบริบทสมัยใหม่ (เสรี พงศ์พิศ, 2551) เน้นการรวมกลุ่มโดยสมัครใจของบุคคลหรือองค์กรที่มีความเป็นอิสระต่อกัน เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลและทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมักใช้พลังของเครือข่ายการสื่อสารและเทคโนโลยี (เช่น อินเทอร์เน็ต หรือชุมชนเสมือนจริง) เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาและสร้างประชาสังคม

2) ท้องถิ่นนิยม

ท้องถิ่นนิยม ถูกนิยามว่าเป็นประดิษฐกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมที่ปรากฏในหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม (พัฒนา กิติอาสา, 2546) โดยมีสาระสำคัญที่ครอบคลุมถึงเรื่องเล่า อัตลักษณ์ สิทธิ และการต่อรอง ดังนี้

แนวคิดการต้านกระแสโลกาภิวัตน์ (รุ้งนภา ยรรยงเกษมสุข, 2559) ท้องถิ่นนิยมให้ความสำคัญกับมนุษย์และสิทธิในการดำรงชีวิต โดยเน้นความผูกพันของบุคคลกับภูมิลำเนาธรรมชาติ และชุมชนที่มีวัฒนธรรมค่านิยมเฉพาะตัว ซึ่งเป็นรากเหง้าที่บ่งบอกตัวตน

แนวคิด Hyper-localism (Rocca, M.) เป็นโมเดลที่เติบโตขึ้นจากวิกฤตการณ์ต่าง ๆ เช่น การระบาดของโควิด-19 และภาวะฉุกเฉินด้านภูมิอากาศ ซึ่งเป็นตัวเร่งให้ผู้บริโภคและแบรนด์หันมาให้ความสำคัญกับคุณค่าในระดับท้องถิ่นมากกว่าระดับโลก เน้นความพอเพียง การจำกัดการใช้ทรัพยากร และการเข้าถึงชุมชน พยายามลดการพึ่งพาระบบอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และห่วงโซ่อุปทานโลก โดยหันมาสร้างเครื่องมือการผลิตที่ทำงานได้ด้วยตัวเองในระดับท้องถิ่นและมีเทคโนโลยีดิจิทัลระดับท้องถิ่น เพื่อให้ผู้นำชุมชนสามารถแบ่งปันข้อมูลและจัดกิจกรรมภายในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ภิญญพันธุ์ พจนะลาวัณย์ (2561) ได้ศึกษาประวัติศาสตร์ฟุตบอลในสังคมไทย พบว่าการสร้างทีมฟตบอลในต่างจังหวัดเกิดขึ้นภายใต้ระบบอุปถัมภ์ จากนักการเมืองท้องถิ่นหรือนายทุนระดับจังหวัด โดยใช้ประโยชน์จากนโยบายที่เสริมสร้างความเข้มแข็งจากภาครัฐจึงเกิดเป็นจังหวัดนิยม และการศึกษาของ ชาลินี สนพลาย (2561) ที่ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของฟุตบอลกับการเมืองระดับชาติและท้องถิ่น พบว่า สโมสรฟุตบอลทำให้คนในชุมชนได้มาพบกัน สร้างความสัมพันธ์ร่วมกัน มีบทบาทเป็นเหมือนกาวที่เชื่อมคนในชุมชนเข้าไว้ด้วยกัน และการศึกษาของ เตชภณ ทองเติม (2568) ที่ศึกษากีฬาในการพัฒนาศักยภาพและเป็นเครื่องมือเชิงระบบเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนอย่างรอบด้าน พบว่า กีฬาได้ขยายบทบาทจากการพัฒนาศักยภาพนักกีฬาไปสู่การเสริมสร้างสุขภาวะทั้ง ด้านร่างกายและจิตใจ การสร้างทุนทาง

สังคมและวัฒนธรรม การเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านกิจกรรมทางกาย และปุณรัตน์ พิพิธกุล และคณะ (2563) ที่ศึกษาแฟนคลับฟุตบอลสโมสรฟุตบอลอุดรธานี เอฟซี พบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มฟุตบอลแฟนคลับพบว่าบุคคลที่เข้าเป็นสมาชิกกลุ่มฟุตบอลแฟนคลับสโมสรอุดรธานีเอฟซีมีภูมิหลังของความชื่นชอบกีฬาฟุตบอลเป็นสำคัญ แต่จะมีความแตกต่างในประเด็นของช่วงเวลาลักษณะความสนใจของการติดตามฟุตบอลไทยฟุตบอลต่างประเทศ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบนฐานวัฒนธรรมกองเชียร์ ของสโมสรฟุตบอลท้องถิ่น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและระเบียบวิธีวิจัยทางมานุษยวิทยาสังคมวิทยา ในการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมของกลุ่มกองเชียร์ ประกอบกับการศึกษาเอกสาร เรียนรู้และติดตามสังเกต เพื่อทำความเข้าใจและอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาดังต่อไปนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้ที่สามารถให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่การวิจัยมากที่สุด ซึ่งกลุ่มบุคคลที่ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) ที่ผู้วิจัยเลือกนี้ผู้วิจัยได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลไว้ดังนี้

1) ผู้นำกลุ่มกองเชียร์ “กลุ่มแมวปีศาจวัดบูรพ์” สโมสรฟุตบอลนครราชสีมา มาสด้า เอฟซี จำนวน 8 คน ผู้วิจัยได้กำหนดคุณสมบัติไว้ ดังนี้ (1) เป็นผู้นำกลุ่มกองเชียร์ที่อยู่ในท้องถิ่นของสโมสร (2) เป็นผู้นำกลุ่มกองเชียร์ที่มีกิจกรรมการเชียร์สโมสรท้องถิ่นไม่น้อยกว่า 3 ปี (3) เป็นกลุ่มกองเชียร์ที่มีสมาชิกทั้งเพศชาย หญิงและมีหลายช่วงอายุ และ (4) สนใจในการร่วมการทำการวิจัยในครั้งนี้

2) ตัวแทนกลุ่มกองเชียร์สโมสรฟุตบอลนครราชสีมา มาสด้า เอฟซี รวมจำนวน 10 คน จาก ใช้การเลือกแบบเจาะจง โดยมีการกำหนดคุณสมบัติไว้ดังนี้ (1) เป็นตัวแทนกลุ่มกองเชียร์ที่อยู่ในท้องถิ่นของสโมสร (2) เป็นตัวแทนกลุ่มกองเชียร์ที่มีกิจกรรมการเชียร์สโมสรท้องถิ่นไม่น้อยกว่า 3 ปี (3) เป็นตัวแทนกลุ่มกองเชียร์ที่มีสมาชิกทั้งเพศชาย หญิงและมีหลายช่วงอายุ และ (4) มีความสนใจในการร่วมการทำการวิจัยในครั้งนี้

เครื่องมือและวิธีการเก็บข้อมูล

การเก็บข้อมูลภาคสนามรวมเวลาประมาณ 6 เดือน ซึ่งเป็นช่วงก่อนเปิดฤดูกาลแข่งขัน จนถึงการปิดฤดูกาลแข่งขันของฟุตบอลไทยลีก ซึ่งประกอบด้วยการสัมภาษณ์ผู้นำกองเชียร์ การชมการแข่งขันฟุตบอล การร่วมกิจกรรมของกลุ่มกองเชียร์และสโมสร และการจัดประชุมกลุ่มเฉพาะ 1) ข้อมูลเอกสาร (Document Research) โดยมีการรวบรวมข้อมูลเอกสารของสโมสรท้องถิ่น งานวิจัย บทความที่เกี่ยวข้อง เอกสารข้อมูลจากสื่อสิ่งพิมพ์ เอกสารจากอินเตอร์เน็ตและวารสารกีฬาที่เกี่ยวข้อง 2) การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ โดยมีการกำหนดโครงสร้างคำถามไว้ล่วงหน้า และให้อิสระในการพูดคุยอย่างเต็มที่ เพื่อค้นหาข้อมูลรายละเอียดในประเด็นต่างๆที่ต้องการ และ 3) การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม โดยร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นของกลุ่มกองเชียร์และของสโมสรท้องถิ่น เช่น กิจกรรมการแข่งขันทางการเป็นทีมเหย้าและการเป็นทีมเยือน หรือกิจกรรมอื่นที่เกิดขึ้นในวันที่ไม่ใช่การแข่งขัน

การตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล

การจัดระเบียบข้อมูล โดยผู้วิจัยได้จัดระเบียบข้อมูลตามหมวดหมู่ ตั้งแต่เรื่องข้อมูลของสโมสร การก่อตั้งกลุ่มกองเชียร์ ข้อมูลที่ได้จาการสัมภาษณ์ เพื่อให้สามารถนำข้อมูลมาใช้ได้อย่างเป็นระบบ

การตรวจสอบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

1) ตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล โดยการตรวจสอบแหล่งของข้อมูล แหล่งที่มาเพื่อใช้พิจารณาการตรวจสอบ ได้แก่ ระยะเวลา สถานที่ และบุคคล ที่มีความแตกต่างกัน ต้องได้ข้อมูลที่ตรงกัน โดยผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามหลายครั้งในเวลาที่แตกต่างกัน และตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล โดยการใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลหลายวิธีในเรื่องเดียวกันซึ่งใช้วิธีการแต่งต่างกัน ได้แก่ การสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก การศึกษาเอกสาร

2) การวิเคราะห์ข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลจากการรวบรวมด้วยวิธีการต่างๆ แล้ว จึงมีการนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และการจำแนกประเภท รวมทั้งตรวจสอบข้อมูลครบตรงตามวัตถุประสงค์จึงเขียนเป็นรายงานการวิจัย

ผลการวิจัย

1) รูปแบบการสร้างกลุ่มกองเชียร์

การเกิดขึ้นของกลุ่มแมวปีศาจวัดบูรพ์ เกิดขึ้นจากการก่อตั้งแบบไม่เป็นทางการ โดยมีกลุ่มผู้นำประกอบด้วย พี่โอ๋ พี่จอหน์ พี่บาส ซึ่งอาศัยอยู่ในบริเวณวัดบูรพ์ได้ไปชมการแข่งขันฟุตบอลลีกภายในและร่วมเชียร์สโมสรนครราชสีมา มาสด้า เอฟซีที่ได้ร่วมการแข่งขัน ตั้งแต่เริ่มเป็นสโมสรนครราชสีมาสตริงเรย์ ในระดับดิวิชั่น 2 จนกระทั่งสโมสรชนะเลิศในระดับ ดิวิชั่น 1 และได้เลื่อนชั้นขึ้นมาแข่งขันในระดับไทยลีกจนกระทั่งเปลี่ยนชื่อมาเป็นนครราชสีมา มาสด้า เอฟซีในปัจจุบัน จุดเริ่มต้นการเชียร์มีเพียงกลุ่มเพื่อนใกล้ชิดเท่านั้นที่ร่วมเดินทางมาเชียร์ แต่เมื่อสโมสรมีการพัฒนาโครงสร้างให้ดีขึ้น ประกอบกับการตื่นตัวของคนในจังหวัดที่ต้องการพัฒนากีฬาฟุตบอลภายในจังหวัดจึงทำให้เกิดการรวมตัวของกลุ่มเพื่อน ญาติมิตรที่อาศัยอยู่ในบริเวณวัดบูรพ์ ตั้งเป็นกลุ่ม“กลุ่มแมวปีศาจวัดบูรพ์” และกลายเป็นกองเชียร์กลุ่มหนึ่งของสโมสร ปัจจุบันมีสมาชิกกลุ่มประมาณ 50 คน

การแบ่งหน้าที่ของสมาชิกภายในกลุ่มแมวปีศาจ วัดบูรพ์ นั้นทางกลุ่มไม่ได้มีการแบ่งหน้าที่อย่างเป็นทางการ แต่จะให้ช่วยกันรับผิดชอบงาน เช่น นอกจากจะเป็นผู้นำกลุ่มแล้วพี่โอ๋ยังที่ทำหน้าที่ประสานงานสมาชิกกลุ่มอีกหน้าที่หนึ่ง ทางด้านผู้ที่ทำหน้าที่ประสานงานสำหรับการทำกิจกรรมภายในกลุ่มเป็นของพี่จอห์น ส่วนพี่บาสจะเป็นผู้ที่ทำหน้าที่ประสานงานเรื่องรถสำหรับการนำสมาชิกกลุ่มไปชมการแข่งขัน โดยส่วนใหญ่จะใช้รถยนต์กระบะของตนเองและของสมาชิกในกลุ่มในการนำสมาชิกไปแต่ชมการแข่งขัน จะใช้รถประมาณ 4-5 คัน ในการนำสมาชิกไปชมการแข่งขันแต่ละครั้ง

2) การสร้างความเป็นท้องถิ่น

กลุ่มแมวปีศาจ วัดบูรพ์ ได้ใช้กิจกรรมที่เกี่ยวกับฟุตบอลเพื่อแสดงความเป็นพวกเดียวกัน รวมทั้งการสร้างความเป็น “ทีมจากโคราช” เหมือนกับสโมสรของจังหวัดอื่นในการแข่งขันฟุตบอลลีกภายในของประเทศไทย จุดเริ่มต้นมาจากความชื่นชอบสโมสรซึ่งเป็นตัวแทนของจังหวัด จนได้เข้ามาร่วมอุดมการณ์เชียร์และร่วมเป็นกองเชียร์ขาประจำของสโมสร วิธีการสร้างความเป็นท้องถิ่นนิยม (Localism) ที่เกิดขึ้นนั้น ผู้วิจัยพบว่ากลุ่มกองเชียร์จะใช้การสร้างชื่อตัวแทน 2 ชื่อที่สามารถสื่อความหมายให้คนในท้องถิ่นและคนภายนอกเข้าใจ ได้ง่าย คือ โคราช และ สวาทแคท ผู้วิจัยสังเกตได้ว่ามีการใช้สองชื่อนี้ เรียกแทนชื่อสโมสร เพื่อสร้างความ

เป็นกันเอง และแสดงความเป็นท้องถิ่น ได้ดีกว่าชื่อสโมสรนครราชสีมา มาสด้า เอฟซี ซึ่งเป็นชื่ออย่างเป็นทางการของสโมสร

นอกจากการเรียกชื่อสโมสรจากนครราชสีมา มาสด้า เอฟซี มาเป็นชื่อ โคราช และสวาทแคท แล้วการเปลี่ยนรูปตราสัญลักษณ์ของสโมสรจาก รถถังสตริงเรย์ มาเป็นแมวสีสวาท ซึ่งเป็นแมวพื้นเมืองของจังหวัดนครราชสีมา ก็เป็นวิธีการสร้างอัตลักษณ์ความเป็นท้องถิ่นในเกิดขึ้นอีกวิธีหนึ่ง ซึ่งการเปลี่ยนตราสโมสรให้เป็นแมวพื้นเมืองทำให้คนในจังหวัดรู้สึกถึงความเป็นท้องถิ่น เพราะแมวสีสวาทบางครั้งจะเรียกว่าแมวโคราช เป็นแมวที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนในประเทศ การใช้ตราสัญลักษณ์เป็นแมวสีสวาทสามารถบ่งบอกความเป็นท้องถิ่นได้อย่างดี

บรรยากาศก่อนการแข่งขันนัดเหย้าของสโมสรนครราชสีมา มาสด้า เอฟซี ณ สนามเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา ถือเป็นกระบวนการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของกลุ่มกองเชียร์ที่เด่นชัด เนื่องจากสนามมีพื้นที่กว้างขวาง กองเชียร์ที่เดินทางมาจากต่างอำเภอ ซึ่งส่วนใหญ่นิยมใช้รถกระบะเป็นพาหนะ มักจะเดินทางมาถึงก่อนการแข่งขันราว 1-2 ชั่วโมง พวกเขาจะจับจองพื้นที่รอบสนามเพื่อปูเสื่อเป็นที่นั่งพักผ่อนและตั้งวงรับประทานอาหารร่วมกัน เมนูที่นำมามักเป็นอาหารที่รับประทานง่าย เช่น ข้าวเหนียวไก่ทอด, หมูทอด, ส้มตำ และลูกชิ้นปิ้ง สร้างบรรยากาศที่อบอุ่นเหมือนการมาปิกนิก ขณะที่เด็ก ๆ วิ่งเล่นกันอย่างสนุกสนาน กลุ่มผู้ใหญ่ก็จะนั่งพูดคุยสังสรรค์พร้อมจิบเบียร์เย็น ๆ เพื่อรอเวลาเข้าสู่สนาม ภาพการทักทายอย่างเป็นมิตรระหว่างแฟนบอลกลุ่มต่าง ๆ คือสิ่งที่พบเห็นได้เสมอ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ล้วนสะท้อนถึงวัฒนธรรมการเชียร์อันแน่นแฟ้น และตอกย้ำความเป็น “พวกเดียวกัน” ของแฟนคลับสวาทแคทได้อย่างแท้จริง

นอกเหนือจากการแสดงความเป็นมิตรเพื่อสร้างความเป็นกลุ่มก้อนแล้ว กองเชียร์ของสโมสรนครราชสีมา มาสด้า เอฟซี ยังแสดงออกถึงเอกลักษณ์ผ่านสัญลักษณ์ต่าง ๆ เช่น ชุดแข่งขัน สีประจำสโมสร และบทเพลงเชียร์ เอกลักษณ์ที่โดดเด่นที่สุดคือ “สีส้ม” ซึ่งเป็นสีหลักของสโมสร โดยสภาพแวดล้อมในสนามเหย้าจะถูกตกแต่งเน้นด้วยสีส้มเป็นหลัก ไม่ว่าจะเป็นป้ายประชาสัมพันธ์หรือเก้าอี้บนอัฒจันทร์ ในวันแข่งขันนัดเหย้า กองเชียร์ส่วนใหญ่จึงนิยมสวมใส่เสื้อแข่งขันสีส้มเพื่อสร้างบรรยากาศที่เป็นหนึ่งเดียวกัน นอกจากนี้ แฟนบอลหลายคนยังมีผ้าพันคอสีส้มที่มีสัญลักษณ์และข้อความของสโมสรเป็นอีกหนึ่งอุปกรณ์สำคัญในการเชียร์ และการใช้เพลงเชียร์ประจำสโมสร โดยสโมสรจะมีเพลงประจำสโมสรได้แก่ เพลงนครราชสีมา เอฟซี ที่สื่อถึงความเป็นท้องถิ่นของสโมสร

ภาพที่ 1 สมาชิกกลุ่มแมวปีศาจวัดบูรพ์รอเข้าชมการแข่งขันของสโมสร

3) กลไกทางการสร้างเครือข่ายทางสังคมของกองเชียร์นครราชสีมา มาสด้า เอฟซี

การสร้างเครือข่ายทางสังคมของกองเชียร์กลุ่มแมวปีศาจ วัดบูรพ์ ของสโมสรฟุตบอลนครราชสีมา มาสด้า เอฟซี เกิดจากการใช้กิจกรรมเป็นสิ่งเชื่อมโยงระหว่างสมาชิกในกลุ่ม สามารถอธิบายได้ดังนี้

3.1) กิจกรรมที่เกิดขึ้นในวันแข่งขัน ในวันที่มีการแข่งขันฟุตบอลในบ้านของสโมสรฟุตบอลนครราชสีมา มาสด้า เอฟซี กองเชียร์กลุ่มต่าง ๆ จะมีการนัดหมายเพื่อเข้ามาชมและเชียร์นักฟุตบอลที่สนามแข่งขันกิจกรรมที่สร้างเครือข่ายทางสังคมของกองเชียร์กลุ่มแมวปีศาจวัดบูรพ์ จะสามารถพบเห็นได้ 3 ช่วงเวลา ได้แก่

3.2) ก่อนเกมการแข่งขัน สำหรับกลุ่มเชียร์ “แมวปีศาจ วัดบูรพ์” การนัดรวมตัวจะเริ่มต้นขึ้นประมาณ 1 ชั่วโมงก่อนเกมการแข่งขัน โดยมี “พี่โอ๋” ซึ่งเป็นผู้นำกลุ่ม เป็นผู้ประสานงานกับสมาชิก เมื่อเดินทางมาถึงสนาม สมาชิกจะนำรถยนต์มาจอดเรียงต่อกันบริเวณประตูทางเข้าทิศเหนือ เพื่อเป็นสัญลักษณ์และจุดนัดพบของกลุ่ม จากนั้นจะเริ่มปูเสื่อจับจองพื้นที่เพื่อเป็นที่นั่งพักผ่อนและรับประทานอาหารว่างร่วมกัน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเมนูง่าย ๆ อย่างข้าวเหนียวไก่ทอด หมูทอด ส้มตำ และลูกชิ้นปิ้ง ขณะที่กลุ่มผู้ใหญ่บางส่วนอาจมีการดื่มเบียร์สังสรรค์ระหว่างรอสมาชิกคนอื่น ๆ เมื่อสมาชิกมาพร้อมหน้ากันแล้ว จึงรวบรวมเงินเพื่อซื้อบัตรเข้าชมการแข่งขัน โดยปกติกลุ่มจะจับจองที่นั่งประจำบนอัฒจันทร์ฝั่งตะวันตก โซน E

3.3) บรรยากาศในสนามและช่วงพักครึ่ง พิธีการก่อนเริ่มเกม เมื่อพิธีกรสนามประกาศรายชื่อนักฟุตบอลของสโมสรนครราชสีมา มาสด้า เอฟซี กลุ่ม “แมวปีศาจ วัดบูรพ์”

จะส่งเสียงเชียร์ให้กำลังใจอย่างเต็มที่ และให้เกียรตินักกีฬาทีมเยือนด้วยการปรบมือต้อนรับ จากนั้นทุกคนในสนามจะยืนตรงเพื่อร่วมร้องเพลงสรรเสริญพระบารมี ก่อนที่การแข่งขันจะเริ่มต้นขึ้นอย่างเป็นทางการ

3.4) การเชียร์ระหว่างการแข่งขัน บรรยากาศในสนามแข่งขันของสโมสรนครราชสีมาฯ ขึ้นชื่อว่าคึกคักและเปี่ยมด้วยพลังเสมอมา โดยเคยสร้างสถิติผู้ชมสูงสุดของลีกที่จำนวน 34,659 คน (ในเกมพบกับ บุรีรัมย์ ยูไนเต็ด เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2558) และในปัจจุบันก็ยังคงมีค่าเฉลี่ยผู้ชมในบ้านต่อนัดสูงกว่า 5,000 คนอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งกลุ่ม "แมวปีศาจวัดบูรพ์" มีส่วนสำคัญในการสร้างสีสันเหล่านี้ ตลอดการแข่งขันพวกเขาจะส่งเสียงเชียร์อย่างต่อเนื่อง เช่น ตะโกนกดดันผู้ตัดสินเมื่อมีการปะทะกันในสนาม หรือส่งเสียงโห่เพื่อทำลายสมาธิของผู้เล่นทีมตรงข้ามในจังหวะเตะมุม ทุกคนในกลุ่มจะมีส่วนร่วมกับทุกจังหวะของเกม ทั้งการร้องเพลงเชียร์ การตะโกนเรียกชื่อนักเตะ การเล่นเวฟ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเฉลิมฉลองอย่างสุดเหวี่ยงเมื่อทีมสามารถทำประตูได้

3.5) ช่วงพักครึ่งเวลา เมื่อถึงช่วงพักครึ่ง กองเชียร์จะหยุดพักจากการส่งเสียงเชียร์ สมาชิกบางคนจะไปเข้าห้องน้ำ ดื่มน้ำ หรือหาซื้อของว่าง ขณะที่คนที่ยังอยู่บนอัฒจันทร์จะจับกลุ่มพูดคุยวิเคราะห์เกมในครึ่งแรก ทั้งฟอร์มการเล่นของนักเตะแต่ละคนและโอกาสการทำประตูต่าง ๆ ก่อนจะกลับมาส่งเสียงเชียร์อีกครั้งในครึ่งหลังจนกระทั่งจบการแข่งขัน

3.6) กิจกรรมหลังสิ้นเสียงนกหวีด เมื่อการแข่งขันสิ้นสุดลง นักฟุตบอลทั้งสองทีมจะจับมือแสดงความมีน้ำใจนักกีฬา และเดินมาขอบคุณแฟนบอลรอบสนาม ซึ่งกลุ่ม “แมวปีศาจวัดบูรพ์” จะโบกมือและส่งเสียงให้กำลังใจตอบกลับ เนื่องจากสนามมีลู่วิ่งคั่นกลาง ทำให้อัฒจันทร์อยู่ห่างจากพื้นสนามพอสมควร แต่ก็จะมีกลุ่มเด็ก ๆ วิ่งลงไปเกาะขอบสนามเพื่อรอถ่ายรูปและใกล้ชิดกับนักเตะ บางครั้งเด็ก ๆ จะตะโกนขอเสื้อแข่งจากนักฟุตบอล ซึ่งนักเตะบางคนก็จะถอดเสื้อโยนขึ้นมาให้บนอัฒจันทร์เพื่อเป็นของที่ระลึกแก่แฟนบอล

3.7) การเดินทางกลับ หลังจากนักเตะเดินเข้าห้องพักแล้ว กลุ่ม “แมวปีศาจ วัดบูรพ์” จะยังคงใช้เวลาในสนามอีกประมาณ 30 นาที เพื่อเก็บภาพบรรยากาศและถ่ายรูปร่วมกันเป็นที่ระลึก จากนั้นจึงทยอยเดินทางไปยังลานจอดรถ ซึ่งระหว่างทางบทสนทนาเกี่ยวกับเกมการแข่งขันในวันนี้ยังคงดำเนินไปอย่างออกรส จนกระทั่งถึงบริเวณที่จอดรถจึงกล่าวทักทายอำลากันและแยกย้ายเดินทางกลับบ้าน

ภาพที่ 2 บรรยากาศการเชียร์ของกองเชียร์กลุ่มแมวปีศาจวัดบูรพ์

3.8) กิจกรรมในวันที่ไม่มีการแข่งขัน การสร้างเครือข่ายของกองเชียร์กลุ่มแมวปีศาจวัดบูรพ์ ในวันที่ไม่มีการแข่งขันกลุ่มกองเชียร์มีกิจกรรมที่ได้ทำร่วมกันเพื่อสร้างเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มดังต่อไปนี้

กิจกรรมระหว่างสโมสรกับกลุ่มกองเชียร์ เป็นกิจกรรมที่สโมสรจัดขึ้นโดยสโมสรจะเป็นเจ้าภาพในการจัดการแข่งขันฟุตบอลระหว่างกลุ่มกองเชียร์กลุ่มต่าง ๆ เพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกของกองเชียร์กลุ่มต่างๆได้เข้ามามีส่วนร่วมกับสโมสร กองเชียร์กลุ่มแมวปีศาจ วัดบูรพ์ ก็เป็นกลุ่มหนึ่งที่เข้าร่วมกิจกรรมของสโมสรอยู่เป็นประจำ โดยผู้นำกลุ่มจะเป็นผู้ชักชวนสมาชิกกลุ่มให้เข้าร่วมงาน รวมทั้งนัดหมายให้เดินทางไปร่วมงานพร้อมกัน เพื่อสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มกับสโมสรและกองเชียร์กลุ่มอื่นที่เข้ามาร่วมงานด้วย

กิจกรรมของกลุ่มกองเชียร์ เป็นกิจกรรมที่กลุ่มกองเชียร์ จัดขึ้นเพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มโดยจะมีการจัดเป็นกิจกรรมร่วมระหว่างกลุ่มกับชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมชวนน้องเล่นบอล เป็นกิจกรรมที่กลุ่มกองเชียร์จะเดินทางไปยังโรงเรียนในต่างอำเภอ เพื่อจัดกิจกรรมเล่นกีฬาร่วมกับน้อง ๆ นักเรียน รวมทั้งมีการแจกอุปกรณ์กีฬาให้กับโรงเรียน ซึ่งกิจกรรมนี้จะเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเป็นประจำในช่วงปิดฤดูกาลแข่งขัน เป็นกิจกรรมที่รวมกองเชียร์กลุ่มต่าง ๆ ของสโมสรเข้าร่วมกิจกรรม โดยสมาชิกในกลุ่มจะร่วมบริจาคเงินและสิ่งของเพื่อใช้ในการจัดกิจกรรม เพื่อเป็นการสร้างโอกาสให้กับเด็กและเยาวชนในชุมชน รวมทั้งเป็นการสร้างความรักความผูกพันระหว่างสมาชิกกลุ่มให้เกิดขึ้น

4) เครื่องมือในการสร้างเครือข่าย

การสร้างเครือข่ายทางสังคมของกองเชียร์กลุ่มแมวปีศาจ วัดบูรพ์ จะใช้กิจกรรมเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดวัฒนธรรมของกลุ่มให้มีความเหนียวแน่นยิ่งขึ้น กิจกรรมนี้จะเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นนอกเหนือจากกิจกรรมการเชียร์ พบว่ากิจกรรมที่เกิดขึ้นจากกลุ่มกองเชียร์นี้จะเป็นกิจกรรมที่ให้สมาชิกได้มาร่วมเชียร์และทำงานร่วมกัน โดยเป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้จุดเด่น คือ การทำกิจกรรมในรูปแบบของครอบครัว สมาชิกในครอบครัวจะเข้ามามีส่วนร่วมกับการทำกิจกรรมของสมาชิกกลุ่มอยู่เสมอ ซึ่งจะช่วยถ่ายทอดวัฒนธรรมของกลุ่มให้คงอยู่กับสมาชิกรุ่นใหม่

นอกจากการใช้กิจกรรมเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดวัฒนธรรมกลุ่มแล้ว การใช้สื่อสังคมออนไลน์ยังเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่ช่วยในการประสานงานด้านกิจกรรมเพื่อให้กองเชียร์กลุ่มแมวปีศาจ วัดบูรพ์ ทำกิจกรรมร่วมกันได้ โดยสื่อสังคมออนไลน์หลักที่สมาชิกกลุ่มใช้ในการสื่อสาร แลกเปลี่ยนความคิดเห็น รวมทั้งการรับรู้ข่าวสารต่างๆ ของสโมสรได้แก่ เว็บไซต์ www.swatcat-fc.com และ www.swatcat-media.com ที่เป็นเว็บไซต์หลักในการติดต่อสื่อสารของกลุ่มกองเชียร์ นอกจากนี้แล้วทางกลุ่มกองเชียร์ยังมาการใช้ Line กลุ่มและ Facebook เพื่อเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารระหว่างสมาชิกด้วยเช่นกัน

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า สโมสรฟุตบอลนครราชสีมา มาสด้า เอฟซี ประสบความสำเร็จในการสร้างฐานแฟนคลับที่เข้มแข็ง โดยมีรากฐานสำคัญจากการเป็นสัญลักษณ์ของ “ท้องถิ่นนิยม” (Localism) ทำให้สามารถดึงดูดกลุ่มกองเชียร์ซึ่งเป็นคนในพื้นที่เข้ามาเป็นผู้สนับสนุนหลักได้เป็นจำนวนมากในแต่ละนัดการแข่งขัน ลักษณะเด่นของกองเชียร์กลุ่มนี้คือมีโครงสร้างแบบครอบครัว ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกหลากหลายวัยตั้งแต่ผู้สูงวัยไปจนถึงเด็กและเยาวชน โครงสร้างของกลุ่มกองเชียร์มีจุดเริ่มต้นจากการรวมตัวอย่างไม่เป็นทางการของกลุ่มเพื่อนผู้มีความรักในกีฬาฟุตบอลอยู่เป็นทุนเดิม เมื่อมีสโมสรของท้องถิ่นเกิดขึ้น พวกเขาจึงรวมตัวกันเพื่อสนับสนุนทีมบ้านเกิด แม้จะไม่มีรูปแบบที่เป็นทางการ แต่กลุ่มมีการจัดสรรหน้าที่และผู้รับผิดชอบในส่วนต่าง ๆ เพื่อให้กิจกรรมการเชียร์ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับกลไกการสร้างและรักษาเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มกองเชียร์นั้น มีปัจจัยสำคัญ 3 ประการ ได้แก่

1) กิจกรรมในวันแข่งขัน ถือเป็นหัวใจหลักของการสร้างเครือข่าย โดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วงเวลา คือ ช่วงก่อนการแข่งขัน เป็นการพบปะสังสรรค์และเตรียมความพร้อม, ช่วงระหว่างการแข่งขันและพักครึ่ง เป็นการแสดงอารมณ์ความรู้สึกและส่งเสียงเชียร์ร่วมกัน และ ช่วงหลังการแข่งขัน เป็นการพูดคุยสรุปผลและนัดหมายกิจกรรมต่อไป

2) กิจกรรมในวันที่ไม่มีการแข่งขัน เป็นส่วนเสริมสร้างความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น เช่น กิจกรรมพบปะประจำปีระหว่างสโมสรกับแฟนคลับ และกิจกรรมสาธารณประโยชน์ในนามกลุ่ม เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและตอบแทนสังคม

3) เครื่องมือสื่อสาร กลุ่มกองเชียร์ใช้กิจกรรมต่าง ๆ เป็นเครื่องมือหลักในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก และอาศัยสื่อสังคมออนไลน์ (social media) เช่น Line, Facebook และเว็บไซต์สโมสร เป็นช่องทางสื่อสารและนัดหมายที่มีประสิทธิภาพ

โดยสรุป ความเข้มแข็งของกลุ่มกองเชียร์สโมสรนครราชสีมา มาสด้า เอฟซี มีปัจจัยเกื้อหนุนหลายมิติ ทั้งการที่จังหวัดมีขนาดใหญ่และมีประชากรจำนวนมากซึ่งเอื้อต่อการขยายฐานแฟนคลับ การใช้ชื่อจังหวัดเป็นชื่อสโมสรที่ช่วยปลุกจิตสำนึกรักท้องถิ่น และที่สำคัญที่สุด คือ “วัฒนธรรมการเชียร์แบบครอบครัว” ซึ่งทำให้เกิดความผูกพันข้ามรุ่นและเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมการเชียร์ไปสู่คนรุ่นใหม่อย่างยั่งยืน

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยตามแนวทางการศึกษาดังต่อไปนี้

1) โครงสร้างและรูปแบบกลุ่มกองเชียร์สโมสรท้องถิ่น

การศึกษาโครงสร้างกลุ่มกองเชียร์สโมสรท้องถิ่นเป็นกลุ่มกองเชียร์ที่เกิดขึ้นจากคนที่ชื่นชอบกีฬาฟุตบอลทั้งต่างประเทศและในประเทศ ต่อมาเมื่อมีสโมสรท้องถิ่นเกิดขึ้นจึงรวมกลุ่มเพื่อติดตามเชียร์ ส่วนรูปแบบการเกิดขึ้นของกลุ่มกองเชียร์นั้นจะเป็นกลุ่มแบบไม่เป็นทางการโดยจะมีผู้นำเชียร์เป็นผู้ประสานงานหลักของกลุ่มและมีสมาชิกสำคัญเป็นผู้ทำหน้าที่หลักของกลุ่มคล้ายกับการศึกษาของสายชล ปัญญาชิต (2553) ที่พบว่า ปัจจัยที่ส่งเสริมการเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มแฟนคลับสโมสรเมืองทองหนองจอก ยูไนเต็ดได้แก่การติดตามฟุตบอลต่างประเทศและการติดตามฟุตบอลไทย การศึกษาของคมกริช บุญเขียว (2559) พบว่ากลุ่ม

กองเชียร์ของสโมสรโอสถสภา เอ็ม 150 สระบุรีเป็นกลุ่มกองเชียร์ที่เกิดจากการรวมตัวกันของพนักงานบริษัทที่ชอบกีฬาฟุตบอล จากภายในองค์กรก่อนที่จะขยายไปสู่ชุมชนภายนอกองค์กร กลุ่มท้องถิ่น โดยเป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการแต่จะมีกลุ่มหลักในการเชียร์สโมสรอย่างสม่ำเสมอ และการศึกษาของกุลวิชญ์ สำแดงเดช (2551) แฟนฟุตบอลสโมสรชลบุรี เอฟซี เริ่มต้นจากแฟนบอลกลุ่มเล็ก ๆ จากนั้นแฟนบอลก็มีการจัดการตัวเองโดยไม่พึ่งสโมสร เกิดเป็นแฟนบอลกลุ่มต่าง ๆ ขึ้นมา จนปัจจุบันแฟนบอลมีจำนวนมากและรวมตัวกันมาอย่างยาวนาน ประกอบไปด้วยแฟนบอลหลายกลุ่ม รูปแบบหนึ่ง คือการรวมตัวกันตามถิ่นที่อยู่ โดยจะเรียกเป็น“สาย” เช่น สายศรีราชา สายนาป่า สายพานทอง อีกรูปแบบหนึ่ง คือการรวมตัวกันของแฟนบอลที่มีกิจกรรมทั้งในและนอกสนามร่วมกันเป็นประจำ เช่น กลุ่ม The Sh@rk Power , กลุ่มแฟนชลบุรีเอฟซี เป็นต้น

2) กลไกทางการสร้างเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มกองเชียร์สโมสรฟุตบอลท้องถิ่น

การศึกษากลไกทางการสร้างเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มกองเชียร์สโมสรฟุตบอลท้องถิ่น เกิดจากการใช้กิจกรรมที่เกิดขึ้นในวันแข่งขัน และกิจกรรมในวันที่ไม่มีการแข่งขัน ที่กลุ่มกองเชียร์ได้ทำร่วมกัน และการใช้สื่อสังคมออนไลน์ เป็นเครื่องมือเพื่อสร้างเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มกองเชียร์ สอดคล้องกับการศึกษาของการศึกษาของวิราษ ภูมาศรีและคณะ (2566) ที่พบว่า กลไกลสำคัญในการสร้างเครือข่ายเกิดจากการสร้างการรับรู้ สร้างจิตสำนึก ระบบการตรวจสอบ และเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมทุกภาคส่วนแบบมีส่วนรวมในการตรวจสอบอย่างเป็นระบบ และการศึกษาของ อาจินต์ ทองอยู่คง (2559) ที่กล่าวว่า กิจกรรมที่แฟนบอลทำร่วมกันนั้นไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะการชมฟุตบอลหรือร้องเพลงเชียร์ในสนามร่วมกันเท่านั้น แต่พวกเขามีกิจกรรมร่วมกันจำนวนมากทั้งที่เกี่ยวและไม่เกี่ยวกับฟุตบอล ซึ่งกิจกรรมจำนวนมากที่แฟนบอลทำร่วมกันเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญทำให้เกิดชุมชนแฟนขึ้นมา

3) ความเข้มแข็งของกลุ่มกองเชียร์สโมสรฟุตบอลท้องถิ่น

การวิเคราะห์ความเข้มแข็งของกลุ่มกองเชียร์สโมสรฟุตบอลท้องถิ่น เกิดจากการใช้แนวทางการสร้างสโมสรจากความเป็นท้องถิ่นนิยม (Localism) โดยใช้ฐานกองเชียร์จากในจังหวัดของตนเองหรือพื้นที่ใกล้กับที่ตั้งของสโมสร เพื่อทำให้เกิดความรู้สึกถึงความเป็นสโมสรฟุตบอลที่เป็นตัวแทนของท้องถิ่น ส่งผลทำให้กลุ่มกองเชียร์รู้สึกภาคภูมิใจ เข้าร่วมเชียร์ และให้การสนับสนุนกิจกรรมของสโมสรอย่างเต็มที่สอดคล้องกลับการศึกษาของพระวีระศักดิ์ ศรีอริยะ (2554) ที่พบว่า การเกิดขึ้นของสโมสรฟุตบอลศรีราชา เอฟซี ทำให้ท้องถิ่นมีความ

เข้มแข็ง โดยเด็กนักเรียนเยาวชนชาวศรีราชาหันมาสนใจต่อการกีฬา และเล่นกีฬากันมากขึ้น ด้านประชาชนในชุมชนท้องถิ่นมีความรักใคร่สามัคคีกันดีขึ้น เกิดความนิยมการออกกำลังกายและเพลิดเพลินกับการเชียร์กีฬาฟุตบอล สอดคล้องการศึกษาของปรายฟ้า นามไพร (2562) ได้ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การเกิดขึ้นของกลุ่มแฟนบอลหญิงที่เรียกตนเองว่า เดอะแม่ยก ที่เป็นแฟนบอลของสโมสรเมืองทอง ยูไนเต็ด ทำให้เกิดการขยายกลุ่มแฟนบอลสโมสรท้องถิ่นจากผู้ชายให้มีกลุ่มผู้หญิงมากขึ้นซึ่งทำให้สโมสรมีกลุ่มกองเชียร์ที่หลากหลายเพิ่มมากขึ้นด้วย และการศึกษาของปิ่นหทัย คงทอง และ สุวารี นามวงศ์ (2559) พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มท่องเที่ยวท้องถิ่นประกอบด้วย 1) การมีจิตสำนึกของประชาชนในฐานะเจ้าบ้านและจิตสำนึกของนักท่องเที่ยว 2) การประสานงานและความร่วมมือ 3) การสนับสนุนของภาครัฐในท้องถิ่น 4) การมีส่วนร่วมของประชาชน และ (5) ภาวะผู้นำชุมชน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า สโมสรฟุตบอลนครราชสีมา มาสด้า เอฟซี ประสบความสำเร็จในการสร้างฐานแฟนคลับที่เข้มแข็ง โดยมีรากฐานสำคัญจากการเป็นสัญลักษณ์ของ “ท้องถิ่นนิยม” (Localism) ทำให้สามารถดึงดูดกลุ่มกองเชียร์ซึ่งเป็นคนในพื้นที่เข้ามาเป็นผู้สนับสนุนหลักได้เป็นจำนวนมากในแต่ละนัดการแข่งขัน ลักษณะเด่นของกองเชียร์กลุ่มนี้คือมีโครงสร้างแบบครอบครัว ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกหลากหลายวัยตั้งแต่ผู้สูงวัยไปจนถึงเด็กและเยาวชน โครงสร้างของกลุ่มกองเชียร์มีจุดเริ่มต้นจากการรวมตัวอย่างไม่เป็นทางการของกลุ่มเพื่อนผู้มีความรักในกีฬาฟุตบอลอยู่เป็นทุนเดิม เมื่อมีสโมสรของท้องถิ่นเกิดขึ้น พวกเขาจึงรวมตัวกันเพื่อสนับสนุนทีมบ้านเกิด แม้จะไม่มีรูปแบบที่เป็นทางการ แต่กลุ่มมีการจัดสรรหน้าที่และผู้รับผิดชอบในส่วนต่าง ๆ เพื่อให้กิจกรรมการเชียร์ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับกลไกการสร้างและรักษาเครือข่ายทางสังคมของกลุ่มกองเชียร์นั้น มีปัจจัยสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) กิจกรรมในวันแข่งขัน ถือเป็นหัวใจหลักของการสร้างเครือข่าย โดยแบ่งออกเป็น 3 ช่วงเวลา คือ ช่วงก่อนการแข่งขัน เป็นการพบปะสังสรรค์และเตรียมความพร้อม, ช่วงระหว่างการแข่งขันและพักครึ่ง เป็นการแสดงอารมณ์ความรู้สึกและส่งเสียงเชียร์ร่วมกัน และ ช่วงหลังการแข่งขัน เป็นการพูดคุยสรุปผลและนัดหมายกิจกรรมต่อไป 2) กิจกรรมในวันที่ไม่มีการแข่งขัน เป็นส่วนเสริมสร้างความสัมพันธ์ให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น เช่น กิจกรรมพบปะประจำปีระหว่างสโมสรกับแฟนคลับ และกิจกรรมสาธารณประโยชน์ในนาม

กลุ่ม เพื่อสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและตอบแทนสังคม 3) เครื่องมือสื่อสาร กลุ่มกองเชียร์ใช้กิจกรรมต่าง ๆ เป็นเครื่องมือหลักในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก และอาศัยสื่อสังคมออนไลน์ (social media) เช่น Line, Facebook และเว็บไซต์สโมสร เป็นช่องทางสื่อสารและนัดหมายที่มีประสิทธิภาพ

โดยสรุป ความเข้มแข็งของกลุ่มกองเชียร์สโมสรนครราชสีมา มาสด้า เอฟซี มีปัจจัยเกื้อหนุนหลายมิติ ทั้งการที่จังหวัดมีขนาดใหญ่และมีประชากรจำนวนมากซึ่งเอื้อต่อการขยายฐานแฟนคลับ การใช้ชื่อจังหวัดเป็นชื่อสโมสรที่ช่วยปลุกจิตสำนึกรักท้องถิ่น และที่สำคัญที่สุด คือ “วัฒนธรรมการเชียร์แบบครอบครัว” ซึ่งทำให้เกิดความผูกพันข้ามรุ่นและเป็นการสืบทอดวัฒนธรรมการเชียร์ไปสู่คนรุ่นใหม่อย่างยั่งยืน **ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้** 1) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับด้านความต้องการของกองกลุ่มกองเชียร์สโมสรท้องถิ่น ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับการก่อตั้งกลุ่ม ในด้านงบประมาณ สิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มกองเชียร์ให้มากขึ้น 2) ควรมีการศึกษาความร่วมมือ ระหว่างกลุ่มกองเชียร์ กับทางสโมสร และหน่วยงานท้องถิ่น เพื่อนำไปใช้ในการวางนโยบายในการพัฒนาแผนการดำเนินงานพัฒนาความร่วมมือของสโมสร กับกลุ่มกองเชียร์กลุ่มต่าง ๆ ต่อไป **ข้อเสนอแนะในการวิจัยในอนาคต** 1) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับด้านความต้องการของกองกลุ่มกองเชียร์สโมสรท้องถิ่น ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับการก่อตั้งกลุ่ม ในด้านงบประมาณ สิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มกองเชียร์ให้มากขึ้น 2) ควรมีการศึกษาการถ่ายทอดวัฒนธรรมการเชียร์ฟุตบอลที่เกิดขึ้นกับกลุ่มกองเชียร์รุ่นเก่าและรุ่นใหม่ เพื่อให้รู้กระบวนการ วิธีคิด พฤติกรรมการถ่ายทอดวัฒนธรรมของกลุ่มกองเชียร์สำหรับการถ่ายทอดวัฒนธรรมการเชียร์ให้กับกลุ่มกองเชียร์กลุ่มต่าง ๆ ในอนาคต

เอกสารอ้างอิง

กุลวิชญ์ สำแดงเดช. (2551). การใช้สื่อเพื่อสร้างและธำรงรักษาอัตลักษณ์ของแฟนสโมสรฟุตบอลจังหวัดชลบุรี. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

คมกริช บุญเขียว. (2559). กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของท้องถิ่น โดยใช้กลยุทธ์กิจกรรมการเชียร์กีฬา. ลพบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี.

ชาลินี สนพลาย. (2561). ท้องถิ่นนิยม ชาตินิยม เรียนรัฐศาสตร์ผ่านลูกกลม ๆ ที่เรียกว่าฟุตบอล. เรียกใช้เมื่อ 12 มีนาคม 2569 จาก https://waymagazine.org

เตชภณ ทองเติม. (2568). วิทยาศาสตร์การกีฬากับการพัฒนาชุมชน จากหลักการสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 6(2), 77-95.

ไทยลีก. (2567). ประวัติไทยลีก. เรียกใช้เมื่อ 12 มีนาคม 2569 จาก https://thaileague.co.th

ปรายฟ้า นามไพร. (2562). แฟนบอลหญิง การบริโภค การร่างสร้าง “ชุมชนของผู้หญิงในพื้นที่ฟุตบอลไทย”. วารสารสังคมศาสตร์, 31(1), 111-134.

ปิ่นหทัย คงทอง และ สุวารี นามวงศ์. (2559). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารวิชาการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ, 12(2), 1-32.

ปุณรัตน์ พิพิธกุล, วิรดี เอกรณรงค์ชัย, กรีฑา พรหมเทพ, จักริน ด้วงคำ, ชัยยุทธ สุทธิดี, วันวิสา ป้อมประสิทธิ์, อภิศิษฎ์ เสน่ห์วงศ์ และสหรัฐฯ ศรีพุทธา. (2563). ฟุตบอลแฟนคลับ ศึกษากรณี สโมสรฟุตบอลอุดรธานี เอฟซี. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี, 9(2), 19-33.

พัฒนา กิติอาสา. (2546). ท้องถิ่นนิยม. กรุงเทพมหานคร: กองทุนอินทร์ – สมเพื่อการวิจัยทางมานุษยวิทยา.

พระวีระศักดิ์ ศรีอริยะ. (2554). การเมืองกับการกีฬาในเขตเทศบาลเมืองศรีราชา ศึกษาเฉพาะกรณีสโมสรฟุตบอลศรีราชา. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

ภิญญพันธุ์ พจนะลาวัณย์. (2561). จากไทยแลนด์คัพ สู่โปรวินเชียลลีก พลวัตของ “จังหวัดนิยม” และพลังของระบบอุปถัมภ์ในกรฬาฟุตบอลไทย. วารสารสหวิทยาการ วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 15(1), 8-41.

รุ้งนภา ยรรยงเกษมสุข. (2559). โลกาภิวัตน์ท้องถิ่นนิยม กับการโหยหาอดีต Globalization, Localism and Nostalgia. วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา, 2(2), 1-15.

วิราษ ภูมาศรี, วินิจ ผาเจริญ และรัตนาภรณ์ ประพันธ์รัตน์. (2566). การสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งในการต่อต้านทุจริต โดยใช้กิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดเชียงใหม่. วารสารวิชาการวิทยาลัยบริหารศาสตร์, 6(1), 20-34.

สายชล ปัญญาชิต. (2553). วัฒนธรรมเยาวชนใน สนาม ของกีฬา การรวมกลุ่มฟุตบอลแฟนคลับสโมสรเมืองทองหนองจอก ยูไนเต็ด. วารสารสังคมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 22(1), 616-190.

สุธีรา คณะธรรม. (2566). การประกอบสร้างประวัติศาสตร์ความเป็นคนน่านในยุคโลกาภิวัตน์ผ่านประเพณีการแข่งเรือยาว. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม, 17(1), 117-131.

เสรี พงศ์พิศ. (2551). แนวคิดแนวปฏิบัติพัฒนาท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: พลังปัญญา.

สมพันธ์ เตชะอธิก. (2537). ศักยภาพและเครือข่ายผู้นำชาวบ้าน. สถาบันวิจัยและพัฒนา. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อาจินต์ ทองอยู่คง. (2559). เขตปกครองพิเศษคลองเตย ความเป็นย่าน ความเป็นชาย และการสร้างชุมชนใหม่ ผ่านการบริโภคฟุตบอลของแฟนการท่าเรือ เอฟซี. วารสารสังคมศาสตร์, 28(1), 51- 84.

Rocca, M. (2024). Hyper-localism. https://www.wgsn.com/insight/article/94261

FACTORS OF ONLINE MARKETING STRATEGIES INFLUENCING THE BUSINESS SUCCESS OF FOOD MANUFACTURING SMALL AND MEDIUM ENTERPRISES IN THE LOWER NORTHERN REGION OF THAILAND*

Pornchanok Singdet[1], Wipawan Pisitwej[2] and Kajornatthapol Pongwiritthon[3]

[1-2]Faculty of Business Administration, Northern College, Thailand

[3]Faculty of Business Administration, Northern College, Thailand

and IQRA Business School, University of Geomatika, Malaysia

Corresponding author E-mail: tok2029@gmail.com

Received 23 June 2026; Revised 3 July 2026; Accepted 5 July 2026

Abstract

This study was motivated by the limited empirical evidence explaining how specific online marketing strategy dimensions influence business success among food manufacturing small and medium-sized enterprises (SMEs) in regional Thailand, particularly in the lower northern region where SMEs face increasing digital competition and resource constraints. The objectives of this research were to assess the level of adoption of online marketing strategies, examine their effects on business success, and develop a structural equation model explaining the relationship between online marketing strategies and SME business success. This quantitative research collected data from 350 food manufacturing SME entrepreneurs using a structured questionnaire. The research

Citation:

* Pornchanok Singdet, Wipawan Pisitwej and Kajornatthapol Pongwiritthon. (2026). Factors Of Online Marketing Strategies Influencing The Business Success Of Food Manufacturing Small And Medium Enterprises In The Lower Northern Region Of Thailand. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 580-605.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

instrument measured six dimensions of online marketing strategies: customer communication channel focus, product diversity, competitor learning capability, timely market responsiveness, privacy protection, and personalized services. Business success was measured based on the Balanced Scorecard framework, comprising financial performance, customer perspective, internal business processes, and learning and growth. Data were analyzed using descriptive statistics and Structural Equation Modeling (SEM). The findings revealed that all six online marketing strategy dimensions had positive and statistically significant effects on business success. Personalized services exerted the strongest influence (β = 0.34, $p < .001$), followed by customer communication channel focus (β = 0.29, $p < .001$), competitor learning capability (β = 0.25, $p < .001$), timely market responsiveness (β = 0.22, $p < .001$), product diversity (β = 0.18, $p < .01$), and privacy protection (β = 0.16, $p < .05$). The structural model demonstrated good fit with the empirical data (χ^2/df = 2.18, CFI = 0.95, RMSEA = 0.054). The findings suggest that integrated online marketing strategies, particularly personalized services and effective digital communication, are essential mechanisms for enhancing competitiveness and sustainable business success among food manufacturing SMEs. This study contributes empirical evidence to the digital marketing and SME performance literature in the Thai regional context and provides practical implications for entrepreneurs, policymakers, and business support agencies in strengthening SME competitiveness in the digital economy.

Keywords: Online Marketing strategies, Business Success, Food Manufacturing SMEs, Balanced Scorecard, Market Orientation

Introduction

The rapid advancement of digital technologies has fundamentally transformed the global business landscape, particularly in marketing practices and consumer behavior. In recent years, online marketing has emerged as a

strategic mechanism for enhancing business performance by enabling firms to reach broader markets, strengthen customer engagement, and establish sustainable competitive advantages. This transformation is particularly significant for small and medium-sized enterprises (SMEs), which often encounter constraints in financial resources, market access, and technological capabilities. In Thailand, SMEs play a vital role in driving economic growth, employment, and regional development, particularly within the food manufacturing industry, which has been recognized as one of the country's strategic economic sectors (Office of Small and Medium Enterprises Promotion [OSMEP], 2021).

The lower northern region of Thailand, comprising provinces with abundant agricultural resources, distinctive local food products, and expanding agro-industrial activities, provides a favorable environment for food manufacturing SMEs. Nevertheless, enterprises operating in this region face increasing competition from both domestic and international markets while simultaneously adapting to rapidly changing consumer behaviors driven by digital technologies. Consequently, the effective adoption of online marketing strategies has become increasingly important for improving competitiveness and ensuring long-term business sustainability. According to Porter (1985), competitive advantage is achieved through the creation of superior customer value, and in the digital economy, such value creation is increasingly supported by the effective utilization of online marketing channels. Therefore, the lower northern region provides an appropriate context for examining how online marketing strategies contribute to SME business success.

Online marketing strategies encompass various components, including social media marketing, content marketing, customer relationship management, and digital communication channels. The rapid growth of social media platforms has transformed business communication from traditional one-way promotion into interactive customer engagement. Mangold and Faulds (2009) describe social media as a hybrid element of the promotional mix that enables businesses and

consumers to co-create information and influence brand perception. Similarly, Eisingerich et al. (2014) emphasize that customer participation and electronic word-of-mouth communication significantly contribute to value co-creation, customer satisfaction, and improved business performance.

Customer engagement represents a critical determinant of online marketing success. Effective engagement strategies strengthen customer trust, increase loyalty, and encourage repeat purchases. The Commitment-Trust Theory proposed by Morgan and Hunt (1994) suggests that trust and relationship commitment are fundamental elements of successful long-term business relationships. Within online environments, customer trust is influenced by secure transactions, privacy protection, and transparent communication (Aiken & Boush, 2006). Consequently, SMEs must adopt customer-oriented online marketing strategies that reinforce trust and long-term customer relationships.

Market orientation is another important determinant of business success. Organizations adopting a market-oriented philosophy are better able to understand customer needs, monitor competitor activities, and respond effectively to market changes (Jaworski & Kohli, 1993; Narver & Slater, 1990). In digital environments, market orientation is strengthened through the use of social media analytics, customer databases, and real-time market intelligence, enabling SMEs to continuously improve products, services, and marketing strategies while maintaining competitive positioning.

Technological adoption further enhances the effectiveness of online marketing strategies. The Diffusion of Innovations Theory (Rogers, 2003) explains that technology adoption depends largely on users' perceptions of usefulness and ease of use, concepts that are also central to the Technology Acceptance Model (Davis, 1989). For SMEs, digital marketing technologies improve communication efficiency, operational effectiveness, and organizational innovation. Nevertheless, implementation remains constrained by limited

technological capability, insufficient financial resources, and inadequate strategic planning (Siyaphat et al., 2024).

Furthermore, integrated marketing strategies have become increasingly important in the digital economy. Kotler and Keller (2016) emphasize that organizations should coordinate marketing activities across multiple digital platforms to create a seamless customer experience. Websites, social media platforms, mobile applications, and other online channels provide SMEs with multiple opportunities to engage customers throughout the purchasing journey. Likewise, Ranganathan and Ganapathy (2002) identify information quality, website design, and security as essential characteristics influencing online consumer decision-making.

Innovation and organizational learning capability also contribute substantially to sustainable business performance. SMEs that continuously acquire knowledge, adapt to changing market conditions, and innovate products and business processes are more likely to achieve long-term competitiveness (Song & Di Benedetto, 2001). Within digital marketing environments, innovation includes adopting emerging technologies, developing creative digital content, personalizing customer experiences, and continuously monitoring competitor strategies to respond proactively to market changes.

Despite the growing importance of online marketing, empirical evidence explaining how specific dimensions of online marketing strategies influence business success among food manufacturing SMEs remains limited, particularly in the lower northern region of Thailand. Existing studies have predominantly concentrated on general digital marketing practices, large organizations, or metropolitan areas, providing relatively limited evidence regarding SMEs operating in regional agricultural economies. Moreover, the food manufacturing industry possesses unique characteristics including product perishability, quality assurance requirements, and the necessity of maintaining consumer trust that require specialized online marketing strategies. These research gaps justify further

investigation into the determinants of business success among regional food manufacturing SMEs.

Therefore, this study investigates the influence of online marketing strategies on the business success of food manufacturing SMEs in the lower northern region of Thailand. By integrating theories of market orientation, customer engagement, technological adoption, and competitive advantage, this research develops a structural model explaining how online marketing strategies contribute to business success. The findings are expected to provide both theoretical contributions to the online marketing literature and practical recommendations for SME entrepreneurs, policymakers, and other stakeholders seeking to strengthen regional competitiveness and sustainable economic development.

In conclusion, the rapidly evolving digital marketplace requires SMEs to continuously adapt and innovate their marketing practices. Online marketing has become an essential strategic capability rather than merely an optional promotional tool. By effectively leveraging digital technologies, strengthening customer relationships, and adopting market-oriented strategies, food manufacturing SMEs in the lower northern region of Thailand can enhance business performance while contributing to sustainable regional and national economic development.

Objectives

1. To evaluate the level of adoption of online marketing strategies among food manufacturing small and medium-sized enterprises (SMEs) in the lower northern region of Thailand.

2. To investigate the influence of online marketing strategy dimensions on the business success of food manufacturing SMEs.

3. To determine the relative effects of customer communication channel focus, product diversity, competitor learning capability, timely market responsiveness, privacy protection, and personalized services on business success.

4. To develop and validate a structural equation model explaining the relationships between online marketing strategies and business success among food manufacturing SMEs.

Research

Based on the conceptual framework, this study proposes that each dimension of online marketing strategies has a positive influence on the business success of food manufacturing small and medium-sized enterprises (SMEs) in the lower northern region of Thailand. The hypotheses are formulated as follows:

H1: Customer communication channel focus has a positive effect on the business success of food manufacturing SMEs.

H2: Product diversity has a positive effect on the business success of food manufacturing SMEs.

H3: Competitor learning capability has a positive effect on the business success of food manufacturing SMEs.

H4: Timely market responsiveness has a positive effect on the business success of food manufacturing SMEs.

H5: Privacy protection has a positive effect on the business success of food manufacturing SMEs.

H6: Personalized services have a positive effect on the business success of food manufacturing SMEs.

Literature Review

The rapid integration of digital technologies into business operations has fundamentally transformed marketing practices, particularly among small and medium-sized enterprises (SMEs). Online marketing strategies have evolved from supplementary promotional tools into strategic capabilities that enable firms to expand market reach, strengthen customer engagement, and enhance competitive performance. For SMEs, which frequently face limitations in financial resources, technological infrastructure, and market accessibility, digital marketing provides cost-effective opportunities to improve organizational performance and market competitiveness (Chaffey & Ellis-Chadwick, 2019; Tiago & Veríssimo, 2014). Nevertheless, although previous studies consistently acknowledge the benefits of digital marketing, the extent to which specific online marketing dimensions contribute to business success remains inconclusive, particularly among regional food manufacturing SMEs.

1. Market Orientation and Business Success

Market orientation represents one of the most influential theoretical perspectives explaining organizational performance. Narver and Slater (1990) argue that organizations achieving superior business performance are characterized by customer orientation, competitor orientation, and interfunctional coordination. Likewise, Jaworski and Kohli (1993) emphasize that firms capable of systematically generating, disseminating, and responding to market intelligence are more likely to achieve sustainable competitive advantages. Within digital business environments, market orientation is further strengthened through customer analytics, social media interactions, and real-time market intelligence, enabling SMEs to respond more rapidly to evolving customer preferences.

Although previous studies generally support the positive relationship between market orientation and organizational performance, relatively few have

examined how individual online marketing dimensions operationalize market orientation within regional food manufacturing SMEs. Consequently, further empirical investigation is required to determine which dimensions contribute most significantly to business success in this specific industrial context.

2. Resource-Based View and Online Marketing Capability

The Resource-Based View (RBV) proposes that sustainable competitive advantage originates from valuable, rare, inimitable, and organizationally embedded resources (Barney, 1991). Within online marketing environments, organizational capabilities such as digital communication, customer relationship management, information management, and personalized service represent strategic resources that are difficult for competitors to replicate. Porter (1985) similarly argues that firms create competitive advantage by delivering superior customer value through differentiated strategies.

While RBV provides a strong theoretical explanation for competitive advantage, previous studies have largely examined digital capability from a broad organizational perspective rather than investigating how specific online marketing capabilities individually influence SME business success. This limitation indicates the need to examine the relative contribution of each online marketing strategy dimension.

3. Customer Communication Channel Focus

Customer communication has become a central component of online marketing strategies. Social media platforms have transformed business communication from one-way promotional activities into interactive relationships between firms and customers. Mangold and Faulds (2009) describe social media as a hybrid element of the promotional mix that facilitates customer participation in brand communication. Likewise, Eisingerich et al. (2014) demonstrate that customer interaction and electronic word-of-mouth enhance value co-creation, customer satisfaction, and organizational performance.

Despite broad agreement regarding the importance of customer communication, empirical findings remain concentrated primarily in urban markets and large organizations. Limited evidence is available regarding the effectiveness of digital communication channels among food manufacturing SMEs operating within regional economies.

4. Privacy Protection and Customer Trust

The Commitment-Trust Theory developed by Morgan and Hunt (1994) emphasizes that trust and relationship commitment constitute the foundation of successful long-term business relationships. In online environments, customer trust is closely associated with privacy protection, transaction security, and transparent communication. Similarly, Aiken and Boush (2006) demonstrate that online trust mechanisms positively influence customer confidence and purchasing behavior.

Although the literature consistently recognizes privacy protection as an important determinant of customer trust, previous studies report varying levels of influence on business performance depending on industrial context and customer characteristics. Consequently, additional investigation is necessary to determine the contribution of privacy protection within food manufacturing SMEs.

5. Product Diversity

Product diversity is widely recognized as a strategic mechanism for enhancing customer satisfaction and competitive positioning. Kotler and Keller (2016) argue that differentiated product offerings improve organizational competitiveness by addressing diverse customer needs. Furthermore, Ranganathan and Ganapathy (2002) suggest that information quality, website design, and product presentation significantly influence online purchasing decisions.

However, previous studies have generally examined product diversity within retail or large-scale e-commerce environments. Comparatively little evidence exists regarding how product diversity contributes to business success among regional food manufacturing SMEs, where product characteristics such as freshness, quality assurance, and local identity influence purchasing decisions.

6. Competitor Learning Capability

Competitor learning capability enables organizations to acquire strategic knowledge through continuous observation and analysis of competitors' activities. Jaworski and Kohli (1993) argue that monitoring competitors enhances organizational responsiveness and strategic decision-making. Similarly, Song and Di Benedetto (2001) emphasize that knowledge acquisition and organizational learning promote innovation and improve business performance.

Although previous research generally supports competitor learning as a source of competitive advantage, empirical evidence remains limited regarding its direct contribution to SME business success, particularly within regional food manufacturing industries characterized by rapidly changing consumer preferences.

7. Technological Adoption and Market Responsiveness

Technological adoption represents another important determinant of online marketing effectiveness. Rogers (2003) explains that technology adoption depends on innovation characteristics and organizational readiness, while Davis (1989) proposes that perceived usefulness and ease of use significantly influence technology acceptance. The adoption of social media platforms, e-commerce systems, and digital analytics enables SMEs to improve operational efficiency and strengthen customer engagement. Nevertheless, technological adoption among SMEs often remains constrained by limited technical expertise and financial resources (Wanyoike et al., 2012).

Similarly, market responsiveness reflects an organization's ability to rapidly respond to changing customer needs and competitive conditions.

Although technological capability facilitates organizational responsiveness, previous studies report inconsistent findings regarding the magnitude of its influence across industries and organizational contexts, suggesting the need for further empirical validation.

8. Personalized Services

Personalized services have become increasingly important within digital marketing strategies. Kotler and Keller (2016) emphasize that integrated digital communication enables organizations to deliver customized customer experiences across multiple platforms. Peppers and Rogers (2011) further argue that personalized marketing strengthens customer satisfaction, loyalty, and long-term relationships by providing products and services tailored to individual customer preferences.

Despite broad theoretical support, previous studies have primarily examined personalization within large digital platforms and service industries. Evidence regarding its effectiveness among food manufacturing SMEs remains relatively scarce, particularly in regional markets where customer relationships often combine both traditional and digital interactions.

9. Research Gap and Literature Synthesis

Overall, previous studies consistently support the importance of online marketing strategies in improving organizational performance. However, three important gaps remain evident. First, existing research has predominantly focused on general digital marketing practices rather than examining the individual effects of specific online marketing strategy dimensions. Second, most empirical evidence has been derived from large organizations or metropolitan business environments, leaving regional food manufacturing SMEs substantially underrepresented. Third, relatively limited research has integrated multiple dimensions of online marketing strategies within a single structural model to explain business success comprehensively. Addressing these gaps, the present

study develops and empirically validates a structural equation model to investigate how customer communication channel focus, product diversity, competitor learning capability, timely market responsiveness, privacy protection, and personalized services collectively influence the business success of food manufacturing SMEs in the lower northern region of Thailand.

Methodology

This study employed a quantitative research approach to investigate the influence of online marketing strategies on the business success of food manufacturing small and medium-sized enterprises (SMEs) in the lower northern region of Thailand. A quantitative research design was considered appropriate because it enables the systematic measurement of relationships among variables and facilitates statistical generalization through hypothesis testing (Hair et al., 2010). The study adopted a cross-sectional survey design using structured questionnaires administered to SME entrepreneurs and managers.

Research Design and Population

The target population consisted of food manufacturing SMEs operating in the lower northern region of Thailand. These enterprises were selected because they play an important role in regional economic development while increasingly relying on digital marketing technologies to enhance their competitiveness.

The sampling frame comprised registered food manufacturing SMEs operating within the study area that met the definition of SMEs according to the national classification and were actively engaged in business operations during the data collection period. To ensure that respondents possessed sufficient knowledge and practical experience regarding online marketing implementation, purposive sampling was employed. Only entrepreneurs or managers who were directly responsible for marketing activities or business management and who

had experience using online marketing tools in their business operations were invited to participate in the study.

The sample size was determined based on the recommendation for multivariate statistical analysis and Structural Equation Modeling (SEM), which recommends a minimum sample size of 200 observations to ensure stable parameter estimation (Hair et al., 2010). Accordingly, 400 questionnaires were distributed to eligible SMEs, yielding 350 completed and usable questionnaires, representing an effective response rate of 87.50%, which exceeded the minimum sample size required for SEM analysis.

Research Instrument

The primary research instrument was a structured questionnaire developed through an extensive review of the relevant literature. The questionnaire consisted of three sections. The first section collected respondents' demographic information, including gender, age, educational level, and business experience. The second section measured six dimensions of online marketing strategies: customer communication channel focus, product diversity, competitor learning capability, timely market responsiveness, privacy protection, and personalized services. These measurement items were adapted from established studies in digital marketing and market orientation (Kotler & Keller, 2016; Narver & Slater, 1990; Mangold & Faulds, 2009). The third section measured business success using the Balanced Scorecard framework, including financial performance, customer perspective, internal business processes, and learning and growth (Kaplan & Norton, 1996, 2001). All questionnaire items employed a five-point Likert scale ranging from 1 (strongly disagree) to 5 (strongly agree), which is widely accepted for measuring respondents' perceptions in social science research (Likert, 1961).

Validity and Reliability

To ensure content validity, the questionnaire was reviewed by experts in marketing and research methodology before data collection. A pilot study involving 30 respondents was conducted to evaluate the clarity, comprehensibility, and reliability of the instrument. Internal consistency was assessed using Cronbach's alpha, with coefficients exceeding 0.70 considered acceptable (Nunnally & Bernstein, 1994). Item-total correlation values greater than 0.30 further confirmed satisfactory discrimination among questionnaire items.

Construct validity was subsequently evaluated using Confirmatory Factor Analysis (CFA). The measurement model was assessed based on standardized factor loadings, composite reliability (CR), and average variance extracted (AVE). Following established recommendations, factor loadings greater than 0.50, CR values above 0.70, and AVE values exceeding 0.50 were considered evidence of acceptable convergent validity (Hair et al., 2010).

Data Collection

Data were collected using both online and offline survey methods. Online questionnaires were distributed via email and social media platforms, whereas offline questionnaires were administered through direct visits to food manufacturing SME establishments located within the study area. Participation was voluntary, and respondents were informed of the research objectives before completing the questionnaire. Confidentiality and anonymity were guaranteed to reduce response bias and encourage honest responses.

Ethical Considerations

The study was conducted in accordance with accepted ethical research principles. All participants received information regarding the objectives of the study, their rights as research participants, and the voluntary nature of participation before providing informed consent. Respondents were assured that all information would remain confidential and be used exclusively for academic

purposes. No personally identifiable information was collected or disclosed. Throughout the research process, the study adhered to the principles of honesty, transparency, confidentiality, and respect for research participants.

Data Analysis

Data analysis was conducted using SPSS and Structural Equation Modeling (SEM). Descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation, were employed to describe respondents' characteristics. Inferential statistical analyses were subsequently performed to test the proposed hypotheses. SEM was selected because it enables the simultaneous examination of multiple relationships among latent constructs while accounting for measurement error (Henseler et al., 2016). Model adequacy was evaluated using established goodness-of-fit indices, including chi-square (χ^2), comparative fit index (CFI), and root mean square error of approximation (RMSEA), following the recommended threshold values reported in the literature.

Results

Model Fit Assessment

The structural equation model demonstrated a satisfactory fit with the empirical data. As presented in Table 1, all goodness-of-fit indices satisfied the recommended criteria. Specifically, the chi-square divided by degrees of freedom (χ^2/df) was 2.18, which was below the recommended threshold of 3.00. The Comparative Fit Index (CFI) was 0.95, exceeding the recommended value of 0.90, while the Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) was 0.054, which was below the acceptable threshold of 0.08. These findings indicate that the proposed structural model adequately represents the observed data.

Table 1 Model Fit Indices

Fit Index	Value	Threshold	Interpretation
χ^2/df	2.18	< 3.00	Good
CFI	0.95	> 0.90	Excellent
RMSEA	0.054	< 0.08	Good

Hypothesis Testing

The proposed hypotheses were examined using Structural Equation Modeling (SEM). As presented in Table 2, all six hypothesized relationships were statistically supported.

Personalized services exerted the strongest positive effect on business success (β = 0.34, t = 5.25), followed by customer communication channel focus (β = 0.29, t = 4.45), competitor learning capability (β = 0.25, t = 3.96), timely market responsiveness (β = 0.22, t = 3.58), product diversity (β = 0.18, t = 3.12), and privacy protection (β = 0.16, t = 2.87). Accordingly, H1–H6 were all supported.

Table 2 Summary of Hypothesis Testing Results

Hypothesis	Relationship	β	t-value	Result
H1	Customer Communication ⟶ Success	0.29	4.45	Supported
H2	Product Diversity ⟶ Success	0.18	3.12	Supported
H3	Competitor Learning ⟶ Success	0.25	3.96	Supported
H4	Market Responsiveness ⟶ Success	0.22	3.58	Supported
H5	Privacy Protection ⟶ Success	0.16	2.87	Supported

Hypothesis	Relationship	β	t-value	Result
H6	Personalized Services ⟶ Success	0.34	5.25	Supported

Interpretation of Results

The findings indicate that all six dimensions of online marketing strategies positively and significantly influence the business success of food manufacturing SMEs.

Among the six predictors, personalized services demonstrated the strongest standardized effect (β = 0.34), suggesting that providing customized products, services, and communications substantially enhances business performance. Customer communication channel focus represented the second strongest predictor (β = 0.29), emphasizing the importance of effective digital communication and customer interaction. Competitor learning capability (β = 0.25) and timely market responsiveness (β = 0.22) also showed meaningful positive effects, indicating that organizations capable of monitoring competitors and responding promptly to market changes achieve superior business outcomes. Although product diversity (β = 0.18) and privacy protection (β = 0.16) exhibited comparatively smaller effects, both variables remained statistically significant determinants of business success. Overall, these findings are consistent with theoretical perspectives emphasizing market orientation, customer engagement, and organizational capability as drivers of organizational performance.

Structural Equation Model

The structural equation model further confirmed that all hypothesized relationships between online marketing strategy dimensions and business success were positive and statistically significant among food manufacturing SMEs in the lower northern region of Thailand.

Customer communication channel focus positively influenced business success (β = 0.29, p < .001), followed by product diversity (β = 0.18, p < .01), competitor learning capability (β = 0.25, p < .001), timely market responsiveness (β = 0.22, p < .001), privacy protection (β = 0.16, p < .05), and personalized services (β = 0.34, p < .001). These findings support all proposed hypotheses (H1–H6) and demonstrate that integrated online marketing strategies significantly contribute to business success.

Furthermore, the overall structural model demonstrated satisfactory goodness-of-fit indices (χ^2/df = 2.18, CFI = 0.95, RMSEA = 0.054), confirming that the proposed model adequately fits the empirical data and provides a valid explanation of business success among food manufacturing SMEs in the lower northern region of Thailand. As shown in Figure 1.

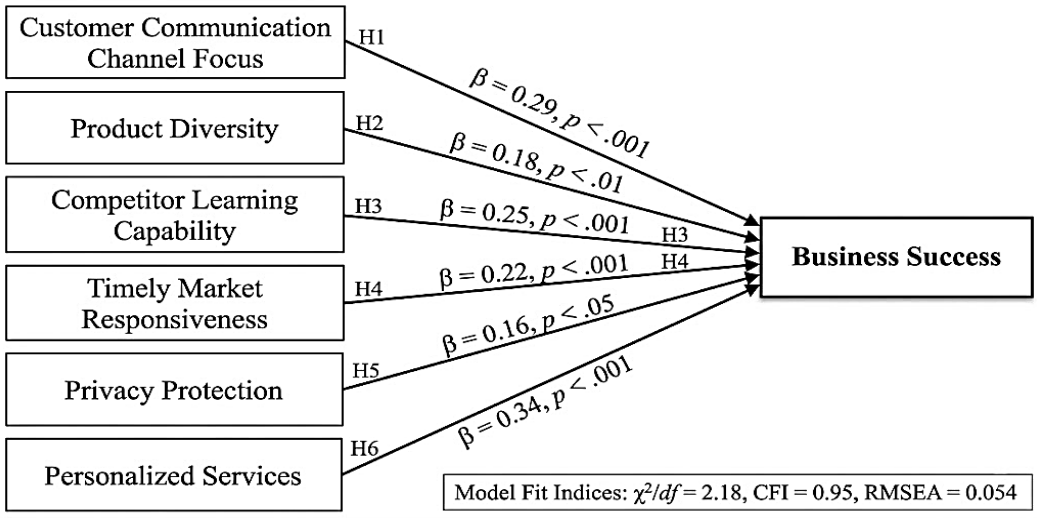

Figure 1 Structural Equation Model of Online Marketing Strategies and Business Success.

Discussion

This study examined the causal relationships between online marketing strategies and business success among food manufacturing SMEs in the lower northern region of Thailand using Structural Equation Modeling (SEM). The findings demonstrate that all six dimensions of online marketing strategies—customer communication channel focus, product diversity, competitor learning capability, timely market responsiveness, privacy protection, and personalized services—have positive and statistically significant effects on business success. These findings support the principles of digital marketing and the Resource-Based View (RBV), which suggests that organizational capabilities related to information management, digital technologies, and customer relationship management constitute valuable strategic resources that enhance sustainable competitive advantage (Barney, 1991).

First, customer communication channel focus positively influences business success. This finding highlights the importance of utilizing digital communication platforms, including social media, websites, and mobile applications, to strengthen customer engagement and relationship development. The result is consistent with Kotler and Keller (2016), who emphasize integrated marketing communications as a mechanism for building customer loyalty and brand equity. Likewise, Mangold and Faulds (2009) argue that social media has transformed marketing communication into an interactive process between firms and consumers. Empirical evidence from Thailand similarly demonstrates that online communication significantly influences consumer purchasing decisions (Maneelerlert, 2010; Tippayapornkul, 2016).

Second, product diversity significantly contributes to business success. This finding supports Porter's (1985) competitive strategy framework, which identifies product differentiation as an important source of competitive advantage. Furthermore, Song and Di Benedetto (2001) argue that continuous

product development based on market intelligence enables firms to respond more effectively to changing customer preferences. For food manufacturing SMEs, diversified product offerings may enhance customer satisfaction while strengthening market competitiveness.

Third, competitor learning capability has a significant positive influence on overall business success. This finding suggests that SMEs benefit from continuously monitoring competitors' strategies, market trends, and industry developments to improve strategic decision-making and organizational adaptability. Rather than generating immediate operational improvements, competitor learning capability strengthens firms' strategic knowledge, enabling managers to make more informed marketing decisions and respond proactively to competitive market conditions. This interpretation is consistent with Pongwiritthon et al. (2024), who emphasize that competitor intelligence enhances organizational performance when integrated with broader strategic capabilities.

Fourth, timely market responsiveness positively affects business success. This finding supports Market Orientation Theory, which emphasizes that organizations capable of rapidly responding to customer needs and market changes achieve superior performance (Narver & Slater, 1990). Similarly, Jaworski and Kohli (1993) argue that responsiveness to market intelligence enables firms to maintain competitiveness in dynamic business environments. For food manufacturing SMEs, timely responses to changing consumer preferences and market conditions represent an important source of sustainable competitive advantage.

Fifth, privacy protection significantly contributes to business success, emphasizing the importance of customer trust in digital business environments. This finding is consistent with Eisingerich et al. (2014), who demonstrate that customer trust positively influences loyalty and long-term relationships. Morgan and Hunt (1994) likewise identify trust and commitment as essential components

of successful relationship marketing. Within the Thai context, increasing awareness of personal data protection further reinforces the strategic importance of protecting customer information during online transactions.

Finally, personalized services exhibit the strongest influence on business success among all online marketing strategy dimensions. This finding indicates that customized communication, personalized recommendations, and tailored customer experiences significantly enhance organizational performance. The result supports Ranganathan and Ganapathy (2002), who emphasize that interactive online services improve customer experiences, and Peppers and Rogers (2011), who advocate personalized marketing as an effective strategy for strengthening customer loyalty. Previous evidence from Thailand similarly confirms that personalized services significantly influence consumers' online purchasing decisions (Phothaipratong, 2013).

Overall, these findings demonstrate that business success among food manufacturing SMEs in the lower northern region of Thailand depends on the integration of multiple online marketing capabilities rather than the implementation of individual digital marketing activities. SMEs that effectively combine customer communication, market responsiveness, competitor learning, product diversity, privacy protection, and personalized services are more likely to strengthen their competitiveness and achieve sustainable business growth in the digital economy.

Limitations of the Study

Despite its significant contributions, this study has several limitations. First, the sample was limited to food manufacturing SMEs operating in the lower northern region of Thailand, which may restrict the generalizability of the findings to other industries or geographical regions. Second, data were collected using self-administered questionnaires, which may be subject to common method bias

and may not fully capture respondents' in-depth perspectives. Third, the study examined only six dimensions of online marketing strategies, whereas other factors, such as consumer behavior, digital technology capability, organizational innovation, and external economic conditions, may also influence business success. Finally, although the sample size satisfied the statistical requirements for Structural Equation Modeling, future studies employing larger and more geographically diverse samples may provide broader generalizability.

Recommendation

1. Practical Implications

Food manufacturing SMEs should strengthen integrated online marketing by utilizing multiple digital channels to enhance customer engagement and market responsiveness. Businesses should emphasize product quality, packaging, branding, food safety standards, and product traceability to build customer trust. In addition, firms should monitor competitors, protect customer data, and implement personalized marketing to improve customer satisfaction, loyalty, and long-term competitiveness.

2. Managerial Applications

Managers should integrate online marketing into strategic planning by using customer data, CRM systems, and digital analytics to support product development, pricing, and market segmentation. Marketing activities should be aligned with inventory management, production scheduling, shelf-life management, and food safety compliance to improve operational efficiency and sustainable business performance.

3. Future Research Directions

Future studies should examine SMEs across different regions and industries, employ longitudinal and mixed-methods designs, and investigate additional variables such as digital capability, food safety management, consumer

trust, and regulatory compliance. Future research may also apply multi-group SEM to compare the effectiveness of online marketing strategies across different SME characteristics and regional contexts.

References

Aiken, K. D., & Boush, D. M. (2006). Trustmarks, objective-source ratings, and implied investments in advertising: Investigating online trust and the context-specific nature of internet signals. Journal of the Academy of Marketing Science, 34(3), 308–323.

Barney, J. (1991). Firm resources and sustained competitive advantage. Journal of Management, 17(1), 99–120.

Chaffey, D., & Ellis-Chadwick, F. (2019). Digital marketing (7th ed.). Pearson.

Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. MIS Quarterly, 13(3), 319–340.

Eisingerich, A. B., Auh, S., & Merlo, O. (2014). Acta non verba? The role of customer participation and word of mouth in value co-creation. Journal of Service Research, 17(4), 362–375.

Eisingerich, A. B., Chun, H. H., Liu, Y., Jia, H., & Bell, S. J. (2014). Why recommend a brand face-to-face but not on Facebook? Journal of Consumer Psychology, 25(1), 120–128.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). Multivariate data analysis (7th ed.). Pearson.

Henseler, J., Hubona, G., & Ray, P. A. (2016). Using PLS path modeling in new technology research: Updated guidelines. Industrial Management & Data Systems, 116(1), 2–20. https://doi.org/10.1108/IMDS-09-2015-0382

Jaworski, B. J., & Kohli, A. K. (1993). Market orientation: Antecedents and consequences. Journal of Marketing, 57(3), 53–70.

Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (1996). Using the balanced scorecard as a strategic management system. Harvard Business Review, 74(1), 75–85.

Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (2001). The strategy-focused organization: How balanced scorecard companies thrive in the new business environment. Harvard Business School Press.

Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). Marketing management (15th ed.). Pearson.

Likert, R. (1961). New patterns of management. McGraw-Hill.

Maneelerlert, K. (2010). Consumer behavior in online purchasing in Thailand [Unpublished manuscript].

Mangold, W. G., & Faulds, D. J. (2009). Social media: The new hybrid element of the promotion mix. Business Horizons, 52(4), 357–365.

Morgan, R. M., & Hunt, S. D. (1994). The commitment-trust theory of relationship marketing. Journal of Marketing, 58(3), 20–38.

Narver, J. C., & Slater, S. F. (1990). The effect of a market orientation on business profitability. Journal of Marketing, 54(4), 20–35.

Nunnally, J. C., & Bernstein, I. H. (1994). Psychometric theory (3rd ed.). McGraw-Hill.

Office of Small and Medium Enterprises Promotion (OSMEP). (2021). SME situation report in Thailand. https://www.sme.go.th

Peppers, D., & Rogers, M. (2011). Managing customer relationships: A strategic framework (2nd ed.). Wiley.

Phothaipratong, W. (2013). Factors affecting consumer behavior in online purchasing. Phuket Rajabhat University Academic Journal, 16(1), 209–229.

Pongwiritthon, K., Pudjaiyo, N., Asakan, P., Tangmungmee, H., & Suthithananchai, S. (2024). The implementation of management accounting practices influencing the success of construction enterprises within the medium and small business sector in the Northeastern Region. Journal of Nakhon Ratchasima College (Humanities and Social Sciences), 18(1), 96–111.

Porter, M. E. (1985). Competitive advantage: Creating and sustaining superior performance. Free Press.

Ranganathan, C., & Ganapathy, S. (2002). Key dimensions of business-to-consumer websites. Information & Management, 39(6), 457–465.

Rogers, E. M. (2003). Diffusion of innovations (5th ed.). Free Press.

Siyaphat, S., Kajornatthapol, P., & Patra, A. (2024). Model of characteristics of high-performance organizations influencing the performance of small and medium enterprises in the central region of Thailand. International Journal of Professional Business Review, 9(10), e05030.

Song, X. M., & Di Benedetto, C. A. (2001). Cooperation in new product development: The role of information sharing and strategic alignment. Journal of Product Innovation Management, 18(2), 110–120.

Tiago, M. T. P. M. B., & Veríssimo, J. M. C. (2014). Digital marketing and social media: Why bother? Business Horizons, 57(6), 703–708.

Tippayapornkul, P. (2016). The Influence of Online Marketing on Online Purchasing Decisions. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 3(6), 1005–1020.

การศึกษากระบวนการถ่ายทอดยูโฟเนียมตามแนวทาง บุญฤทธิ์ กิจทวีพิทักษ์*

THE STUDY OF TEACHING PROCESS OF EUPHONIUM ACCORDING TO PROFESSOR BOONYARIT KITTAWEEPITAK GUIDELINES

สหดล บุญประกอบ[1], ชาลินี คุณาเทียน[2] และ พิมลมาศ พร้อมสุขกุล[3]

Sahadon Boonprakob[1], Chalinee Kunatian[2] and Pimonmas Promsukkul[3]

[1-3]หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดนตรีศึกษา วิทยาลัยการดนตรี

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

[1-3]Master of Education in Music Education, College of Music,

Bansomdejchaopraya Rajabhat University, Thailand

Corresponding author E-mail: leeviasser@gmail.com

วันที่รับบทความ : 15 พฤษภาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 9 มิถุนายน 2569; วันตอบรับบทความ : 11 มิถุนายน 2569

Received 15 May 2026; Revised 9 June 2026; Accepted 11 June 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การศึกษากระบวนการถ่ายทอดยูโฟเนียมตามแนวทาง บุญฤทธิ์ กิจทวีพิทักษ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการถ่ายทอดยูโฟเนียมตามแนวทาง บุญฤทธิ์ กิจทวีพิทักษ์ และ 2) สร้างคู่มือกระบวนการถ่ายทอดยูโฟเนียมตามแนวทางดังกล่าว ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยอาจารย์บุญฤทธิ์ กิจทวีพิทักษ์ ในฐานะผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ และผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้จำนวน 5 คน ซึ่งได้รับการถ่ายทอดทักษะการปฏิบัติยูโฟเนียมโดยตรงอย่างต่อเนื่องไม่น้อยกว่า 2 ปี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจำนวน 2 ชุด ผ่านการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ทุกข้อ เก็บรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและการ

Citation:

* สหดล บุญประกอบ, ชาลินี คุณาเทียน และ พิมลมาศ พร้อมสุขกุล. (2569). การศึกษากระบวนการถ่ายทอดยูโฟเนียมตามแนวทาง บุญฤทธิ์ กิจทวีพิทักษ์. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 606-620.

Sahadon Boonprakob, Chalinee Kunatian and Pimonmas Promsukkul. (2026). The Study Of Teaching Process Of Euphonium According To Professor Boonyarit Kittaweepitak Guidelines. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 606-620.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

สัมภาษณ์ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา การตีความ และการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย

ผลการวิจัย พบว่า 1) กระบวนการถ่ายทอดมีหลักการและเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนอย่างชัดเจน ขณะเดียวกันสามารถปรับวิธีการ เนื้อหา ระดับความยาก และกิจกรรมการเรียนรู้ให้สัมพันธ์กับพื้นฐาน สรีระ ความสามารถ ปัญหา พัฒนาการ และบริบทของผู้เรียนแต่ละบุคคล โดยสังเคราะห์สาระสำคัญได้ 7 ประการ ได้แก่ การสร้างพื้นฐาน การปรับวิธีการตามผู้เรียน การใช้แบบฝึกหัดเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาทักษะ การมีส่วนร่วมของผู้เรียน การประเมินพัฒนาการ การเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น และการปรับรูปแบบการถ่ายทอดตามบริบท โดยมุ่งให้ผู้เรียนเข้าใจหลักการและสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาและพัฒนาตนเองได้ 2) คู่มือที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 5 บท ผลการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า ด้านรูปแบบ 7 รายการ มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 จำนวน 6 รายการ และ 0.67 จำนวน 1 รายการ ส่วนด้านเนื้อหา 9 รายการ มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ และผู้วิจัยได้ปรับปรุงคู่มือตามข้อเสนอแนะก่อนจัดทำฉบับสมบูรณ์

คำสำคัญ: กระบวนการถ่ายทอดดนตรี, ยูโฟเนียม, การเรียนการสอนดนตรี, ทักษะการปฏิบัติดนตรี, คู่มือการสอน

Abstract

This qualitative study aimed to (1) investigate the euphonium transmission process according to Boonyarit Kittaweepitak's guidelines and (2) develop a manual based on those guidelines. The informants consisted of Boonyarit Kittaweepitak as the knowledge transmitter and five learners who had received direct and continuous euphonium instruction from him for at least two years. Two structured interview forms were used as research instruments. The instruments were examined by three experts, and all items obtained an Index of Item-Objective Congruence (IOC) value of 1.00. Data were collected through document review and structured interviews and analyzed using content analysis, interpretation, and analytic induction.

The findings revealed that: (1) the euphonium transmission process was based on clear principles and developmental goals while allowing teaching

methods, content, difficulty levels, and learning activities to be adjusted according to each learner's background, physical characteristics, abilities, problems, development, and learning context. Seven key findings were synthesized: establishing fundamental skills; adapting teaching methods to individual learners; using exercises for problem solving and skill development; encouraging learner participation; assessing progress to guide further development; extending learning from individual practice to music-making with others; and adapting teaching formats to different contexts. The process emphasized learners' understanding of principles and their ability to apply them to problem solving and self-development. (2) The developed manual consisted of five chapters. Expert review showed that, among seven format criteria, six obtained an IOC value of 1.00 and one obtained 0.67, while all nine content criteria obtained an IOC value of 1.00. The manual was subsequently revised according to the experts' recommendations before the final version was produced.

Keywords: Music Transmission Process, Euphonium, Music Teaching, Music Performance Skills, Instructional Manual

บทนำ

การจัดการศึกษาด้านดนตรีมีเป้าหมายให้ผู้เรียนเกิดทั้งความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการปฏิบัติดนตรี โดยหลักสูตรด้านดนตรีให้ความสำคัญกับการพัฒนาความสามารถในการแสดงออกทางดนตรี การนำทักษะไปประยุกต์ใช้ และการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนเพื่อการศึกษาต่อหรือประกอบอาชีพทางดนตรี (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2551; สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์, 2562) การจัดการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติเครื่องดนตรีจึงจำเป็นต้องอาศัยองค์ความรู้และกระบวนการฝึกปฏิบัติที่เป็นระบบ รวมทั้งการพิจารณาความแตกต่างของผู้เรียนเพื่อให้สามารถพัฒนาทักษะได้อย่างเหมาะสม

ยูโฟเนียม (Euphonium) เป็นเครื่องดนตรีในกลุ่มเครื่องลมทองเหลืองเสียงต่ำที่มีบทบาททั้งในการบรรเลงแนวสนับสนุนและการบรรเลงเดี่ยว โดยเฉพาะในวงดุริยางค์เครื่องลม

และวงบราสแบนด์ (O'Connor, 2007) การปฏิบัติยูโฟเนียมต้องอาศัยองค์ความรู้ด้านเทคนิคและกระบวนการฝึกที่สัมพันธ์กัน เช่น การจัดสรีระ การหายใจ การใช้ลม การวางปาก การบังคับลิ้น และการใช้นิ้ว ขณะเดียวกัน ผู้เรียนแต่ละคนมีพื้นฐาน ความสามารถ และข้อจำกัดแตกต่างกัน งานของพิสิษฐ์ สมใจ และภัทรภร ผลิตากุล (2565) ยังแสดงให้เห็นว่าผู้เรียนเครื่องลมทองเหลืองเสียงต่ำมีความแตกต่างด้านกระบวนการคิดและข้อจำกัดในการหายใจและการใช้ลม ดังนั้น การถ่ายทอดทักษะยูโฟเนียมจึงควรมีทั้งหลักการที่ชัดเจนและความยืดหยุ่นในการปรับวิธีการให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละบุคคล

อาจารย์บุญฤทธิ์ กิจทวีพิทักษ์ เป็นอาจารย์ผู้สอนยูโฟเนียมของวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล มีประสบการณ์ด้านการศึกษา การปฏิบัติ และการถ่ายทอดทักษะยูโฟเนียมทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ (College of Music, Mahidol University, n.d.) โดยประสบการณ์ดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการพัฒนาแนวทางการสอนและการปรับใช้ความรู้ให้เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียน งานวิจัยด้านการถ่ายทอดทักษะดนตรีที่ผ่านมา เช่น งานของรัษศิษฎา เกลาพิมาย (2561) แสดงให้เห็นว่าสามารถนำองค์ความรู้จากผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์และจัดระบบเป็นคู่มือ ขณะที่งานของพิสิษฐ์ สมใจ และภัทรภร ผลิตากุล (2565) สะท้อนความสำคัญของการพิจารณาความแตกต่างของผู้เรียน อย่างไรก็ตาม สำหรับแนวทางของอาจารย์บุญฤทธิ์ ยังมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาและสังเคราะห์องค์ประกอบของกระบวนการถ่ายทอดอย่างเป็นระบบ ทั้งด้านกระบวนการถ่ายทอด ผู้รับการถ่ายทอด เนื้อหาสาระ เทคนิค และแบบฝึกหัด ตลอดจนบริบทในการจัดการเรียนรู้

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงศึกษากระบวนการถ่ายทอดยูโฟเนียมตามแนวทางของอาจารย์บุญฤทธิ์ กิจทวีพิทักษ์ โดยพิจารณา 4 ประเด็น ได้แก่ 1) กระบวนการถ่ายทอด 2) ผู้รับการถ่ายทอด 3) เนื้อหาสาระ เทคนิคและแบบฝึกหัด และ 4) บริบทในการจัดการเรียนรู้ จากนั้นนำองค์ความรู้ที่ได้มาวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อสร้างคู่มือกระบวนการถ่ายทอดยูโฟเนียม อันเป็นการจัดระบบองค์ความรู้จากประสบการณ์และแนวทางการถ่ายทอดให้สามารถใช้เป็นข้อมูลสำหรับครูผู้สอน ผู้เรียน และผู้สนใจในการพัฒนาการเรียนการสอนและการปฏิบัติยูโฟเนียมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการถ่ายทอดยูโฟเนียมตามแนวทาง บุญฤทธิ์ กิจทวีพิทักษ์
2. เพื่อสร้างคู่มือกระบวนการถ่ายทอดยูโฟเนียม ตามแนวทาง บุญฤทธิ์ กิจทวีพิทักษ์

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับการถ่ายทอดและการเรียนรู้ทักษะดนตรี

การถ่ายทอดทักษะทางดนตรีเป็นกระบวนการที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างผู้ถ่ายทอด ผู้รับการถ่ายทอด เนื้อหาสาระ วิธีการฝึกปฏิบัติ และบริบทของการเรียนรู้ มิใช่เพียงการส่งผ่านความรู้หรือเทคนิคจากผู้สอนไปยังผู้เรียนในลักษณะทางเดียว Szego (2002) อธิบายว่า การเรียนรู้ทางดนตรีเกิดขึ้นผ่านกระบวนการต่าง ๆ เช่น การสังเกต การเลียนแบบ การทำซ้ำ การฝึกปฏิบัติ การรับข้อมูลย้อนกลับ และการตีความ ขณะที่ Gaunt (2008) ชี้ให้เห็นว่า การเรียนเครื่องดนตรีแบบรายบุคคลเปิดโอกาสให้ผู้สอนสามารถปรับเนื้อหา วิธีการ และข้อมูลย้อนกลับให้สัมพันธ์กับผู้เรียน พร้อมทั้งส่งเสริมความเป็นอิสระและความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ดังนั้น การถ่ายทอดทักษะดนตรีจึงควรพิจารณาทั้งเป้าหมายการพัฒนา ความแตกต่างระหว่างบุคคล และบริบทที่การเรียนรู้เกิดขึ้นร่วมกัน ซึ่งชี้ว่าการถ่ายทอดทักษะดนตรีประกอบด้วยความสัมพันธ์ของผู้สอน ผู้เรียน เนื้อหา วิธีการฝึก และบริบท และงานต่างประเทศให้ความสำคัญกับปฏิสัมพันธ์ การให้ข้อมูลย้อนกลับ และการพัฒนาความเป็นอิสระของผู้เรียน

2. การพัฒนาทักษะเครื่องลมทองเหลืองและการจัดองค์ความรู้เป็นคู่มือ

การพัฒนาทักษะเครื่องลมทองเหลืองเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบพื้นฐานหลายด้าน ได้แก่ การหายใจและการใช้ลม ท่าทาง การวางปากและการสร้างเสียง การใช้ลิ้น การใช้นิ้ว คุณภาพเสียง ความยืดหยุ่นของริมฝีปาก บันไดเสียง และการใช้แบบฝึกหัดอย่างเป็นลำดับ นอกจากนี้ การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติเครื่องลมทองเหลืองยังแสดงให้เห็นว่าองค์ประกอบทางสรีรวิทยาบางประการ เช่น การทำงานของลิ้นและระบบการหายใจ มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติเครื่องลมทองเหลือง (Heyne et al., 2019; Yilmaz et al., 2022) จากประเด็นดังกล่าว การจัดการเรียนรู้จึงควรพิจารณาลักษณะและข้อจำกัดของผู้เรียนแต่ละบุคคลประกอบการเลือกวิธีการฝึก

จากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยพบว่า การถ่ายทอดทักษะดนตรีควรพิจารณาผู้สอน ผู้เรียน เนื้อหา วิธีการฝึก และบริบทอย่างสัมพันธ์กัน รวมทั้งปรับกระบวนการให้เหมาะสมกับพื้นฐานและความแตกต่างของผู้เรียน อย่างไรก็ตาม งานที่ศึกษากระบวนการถ่ายทอดยูโฟเนียมของผู้เชี่ยวชาญเฉพาะบุคคล โดยเชื่อมโยงข้อมูลจากทั้งผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด และนำองค์ความรู้ที่ได้มาจัดทำเป็นคู่มือเฉพาะสำหรับการปฏิบัติยูโฟเนียมยังพบค่อนข้างจำกัด การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษากระบวนการถ่ายทอดใน 4 ประเด็น ได้แก่ กระบวนการถ่ายทอด ผู้รับการถ่ายทอด เนื้อหาสาระ เทคนิคและแบบฝึกหัด และบริบทในการจัดการเรียนรู้ ก่อนนำผลมาสังเคราะห์เป็นคู่มือกระบวนการถ่ายทอดยูโฟเนียมตามแนวทางบุญฤทธิ์ กิจทวีพิทักษ์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาข้อมูลจากเอกสารและการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ผู้ให้ข้อมูลคัดเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย 1) อาจารย์บุญฤทธิ์ กิจทวีพิทักษ์ ในฐานะผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ และ 2) ผู้รับการถ่ายทอดจำนวน 5 คน ซึ่งได้รับการถ่ายทอดทักษะการปฏิบัติยูโฟเนียมโดยตรงอย่างต่อเนื่องไม่น้อยกว่า 2 ปี เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างสำหรับผู้ถ่ายทอดและผู้รับการถ่ายทอด จำนวน 2 ชุด ซึ่งผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน และมีค่า IOC เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ

การเก็บข้อมูลดำเนินการจากเอกสารและการสัมภาษณ์เกี่ยวกับกระบวนการถ่ายทอด เนื้อหา เทคนิค แบบฝึกหัด บทเพลง การประเมินผล ตลอดจนปัญหาและแนวทางการแก้ไข ข้อมูลนำมาจัดระเบียบ จำแนก และวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา การตีความ และการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย ตามกรอบ 4 ประเด็น ได้แก่ กระบวนการถ่ายทอด ผู้รับการถ่ายทอด เนื้อหาสาระ เทคนิคและแบบฝึกหัด และบริบทในการจัดการเรียนรู้ โดยพิจารณาความสอดคล้องและความแตกต่างของข้อมูลจากผู้ถ่ายทอด ผู้รับการถ่ายทอด และเอกสาร

จากผลการวิเคราะห์ ผู้วิจัยนำองค์ความรู้มาพัฒนาคู่มือ 5 ขั้นตอน ได้แก่ การกำหนดขอบเขตและโครงสร้าง การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล การจัดทำร่างคู่มือ การตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน และการปรับปรุงเป็นฉบับสมบูรณ์ โดยพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ร่วมกับข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2 ประเด็น ดังนี้

1. ผลการศึกษากระบวนการถ่ายทอดยูโฟเนียมตามแนวทาง บุญฤทธิ์ กิจทวีพิทักษ์

ผลการศึกษาจากเอกสาร การสัมภาษณ์อาจารย์บุญฤทธิ์ กิจทวีพิทักษ์ ในฐานะผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ และผู้รับการถ่ายทอดองค์ความรู้จำนวน 5 คน พบว่า กระบวนการถ่ายทอดยูโฟเนียมมีหลักการและเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนอย่างชัดเจน ขณะเดียวกันวิธีการ เนื้อหา ระดับความยาก แบบฝึกหัด และกิจกรรมการเรียนรู้สามารถปรับให้สัมพันธ์กับพื้นฐาน สรีระ ความสามารถ ปัญหา พัฒนาการ และบริบทของผู้เรียนแต่ละบุคคล โดยสามารถสังเคราะห์สาระสำคัญได้ 7 ประการ ดังนี้

1) องค์ประกอบพื้นฐานเป็นรากฐานสำคัญของการสร้างเสียง กระบวนการถ่ายทอดให้ความสำคัญกับการจัดสรีระและความสมดุลของร่างกาย การหายใจ การใช้ลมและการซัพพอร์ตลม การวางปากและเมาธ์พีซ การใช้เสียงสระเพื่อกำหนดลักษณะภายในช่องปาก การบังคับลิ้น และการใช้นิ้ว โดยองค์ประกอบเหล่านี้ทำงานสัมพันธ์กันเพื่อให้เกิดเสียงและลักษณะทางดนตรีตามที่ต้องการ แนวคิด “Fantastic Four” สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างการใช้ลม การซัพพอร์ตลม การวางปาก และการใช้เสียงสระ ซึ่งต้องปรับตามระดับเสียง ความเข้มเสียง ลักษณะเสียง และสรีระของผู้เรียน ทั้งนี้ การฝึกพื้นฐานมิได้จำกัดเฉพาะผู้เริ่มต้น แต่ต้องได้รับการตรวจสอบและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

2) การปรับวิธีการถ่ายทอดให้สัมพันธ์กับผู้เรียนภายใต้เป้าหมายที่ชัดเจน ผู้สอนกำหนดเป้าหมายการพัฒนาให้ผู้เรียนเห็นทิศทาง แต่ไม่ได้กำหนดวิธีปฏิบัติแบบเดียวสำหรับผู้เรียนทุกคน โดยพิจารณาพื้นฐาน ประสบการณ์ ความพร้อม ความสามารถ และปัญหาของแต่ละบุคคล เนื้อหาและระดับความยากจึงสามารถปรับเปลี่ยนตามพัฒนาการของผู้เรียน ความยืดหยุ่นดังกล่าวมิได้หมายถึงการไม่มีมาตรฐาน แต่เป็นการเลือกแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมภายใต้เป้าหมายที่กำหนดไว้

3) แบบฝึกหัดเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาและพัฒนาทักษะของผู้เรียน การเลือกแบบฝึกหัดพิจารณาจากทักษะที่ต้องการพัฒนาและปัญหาที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติจริง มิได้กำหนดให้ผู้เรียนทุกคนต้องใช้แบบฝึกหรือหนังสือชุดเดียวกันตามลำดับตายตัว เมื่อพบข้อจำกัดจากการบรรเลงบทเพลง ผู้เรียนสามารถย้อนกลับไปใช้หรือปรับแบบฝึกที่สัมพันธ์กับ

ปัญหา แล้วนำทักษะที่พัฒนาขึ้นกลับไปใช้กับบทเพลงอีกครั้ง จึงเป็นการเชื่อมโยงระหว่างปัญหาที่เกิดขึ้นจริงกับทักษะที่จำเป็นต่อการแก้ปัญหา

4) ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการนำหลักการไปปรับใช้กับตนเอง ผู้รับการถ่ายทอดไม่ได้ทำหน้าที่เพียงปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้สอน แต่มีบทบาทในการทดลอง ฟัง สังเกต เปรียบเทียบ ประเมิน และปรับวิธีการให้เหมาะสมกับตนเอง โดยอาจใช้กระจก การบันทึกเสียงหรือวิดีโอ เมโทรโนม การฟังนักบรรเลงต้นแบบ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น หรือการเลือกแบบฝึกเฉพาะด้าน ผู้รับการถ่ายทอดทั้ง 5 คนแม้ได้รับหลักการจากผู้สอนคนเดียวกัน แต่สามารถนำหลักการไปประยุกต์ใช้แตกต่างกันตามสรีระ ความถนัด ปัญหา และพัฒนาการของแต่ละบุคคล

5) การประเมินพัฒนาการใช้เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาในลำดับต่อไป การประเมินไม่ได้มุ่งเพียงการตัดสินผลเมื่อสิ้นสุดการเรียน แต่ใช้ติดตามพัฒนาการด้านเทคนิค คุณภาพเสียง การควบคุมเครื่องดนตรี และความสามารถทางดนตรี ผลจากการประเมินถูกนำกลับมาพิจารณาว่าผู้เรียนยังมีข้อจำกัดด้านใด และควรปรับพื้นฐาน แบบฝึก ระดับความยาก หรือวิธีการฝึกในลำดับต่อไปอย่างไร จึงมีลักษณะเป็นส่วนหนึ่งของวงจรการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

6) การเรียนรู้พัฒนาจากการฝึกตนเองสู่การสร้างดนตรีร่วมกับผู้อื่น การพัฒนาผู้เรียนไม่ได้จำกัดอยู่ที่การฝึกพื้นฐาน แบบฝึกหัด และบทเพลงเป็นรายบุคคล แต่ขยายไปสู่การฟัง การสังเกต การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการบรรเลงร่วมกับผู้อื่น โดยใช้การบรรเลงดูเอ็ต (Duet) เป็นพื้นฐานก่อนขยายไปสู่ควอเท็ต (Quartet) และการบรรเลงรวมกลุ่ม ทำให้ผู้เรียนต้องนำทักษะส่วนบุคคลไปใช้ในสถานการณ์ที่ต้องอาศัยการฟัง การตอบสนอง และการสื่อสารทางดนตรีร่วมกัน

7) การปรับรูปแบบการถ่ายทอดให้เหมาะสมกับบริบท กระบวนการถ่ายทอดได้รับการปรับตามประสบการณ์และบริบทของการจัดการเรียนรู้ โดยมีรูปแบบกิจกรรม เช่น Warm-up Class, Technique Class, การเรียนแบบรายบุคคล (Private Lesson) การบรรเลงรวมกลุ่ม และ Studio Class แต่ละกิจกรรมทำหน้าที่แตกต่างกันในการพัฒนาผู้เรียน ทั้งนี้ รูปแบบ ระยะเวลา และเนื้อหาสามารถปรับตามข้อจำกัดของสถาบันและผู้เรียน โดยยังคงหลักการสำคัญด้านการสร้างพื้นฐาน การพัฒนาเทคนิค การศึกษาบทเพลง การติดตามพัฒนาการ และการนำทักษะไปใช้จริง

จากผลการสังเคราะห์ทั้ง 7 ประการ พบว่า แก่นสำคัญของกระบวนการถ่ายทอดยูโฟเนียมตามแนวทาง บุญฤทธิ์ กิจทวีพิทักษ์ มิได้อยู่ที่การกำหนดวิธีปฏิบัติแบบเดียวสำหรับผู้เรียนทุกคน แต่อยู่ที่การกำหนดหลักการและเป้าหมายในการพัฒนาอย่างชัดเจน แล้วปรับวิธีการ เนื้อหา แบบฝึกหัด ระดับความยาก และกิจกรรมการเรียนรู้ให้สัมพันธ์กับผู้เรียนและบริบท เพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจหลักการ สามารถนำไปใช้แก้ปัญหา ตัดสินใจ และพัฒนาการบรรเลงของตนเองได้อย่างเหมาะสม

2. ผลการสร้างคู่มือกระบวนการถ่ายทอดยูโฟเนียมตามแนวทาง บุญฤทธิ์ กิจทวีพิทักษ์

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ผู้วิจัยนำองค์ความรู้จากผลการศึกษากระบวนการถ่ายทอดตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 มาเป็นฐานในการพัฒนาคู่มือ โดยนำข้อมูลด้านกระบวนการถ่ายทอด ผู้รับการถ่ายทอด เนื้อหาสาระ เทคนิคและแบบฝึกหัด และบริบทในการจัดการเรียนรู้มาวิเคราะห์และจัดระบบจากความรู้และพื้นฐานการปฏิบัติ ไปสู่การพัฒนาทักษะแบบฝึกหัด บันไดเสียง และการนำทักษะไปใช้กับบทเพลง คู่มือประกอบด้วยเนื้อหาหลัก 5 บท ได้แก่ 1) จุดเริ่มต้นในการปฏิบัติยูโฟเนียม 2) องค์ประกอบพื้นฐานในการปฏิบัติยูโฟเนียม 3) แบบฝึกหัดเพื่อเสริมสร้างทักษะการปฏิบัติยูโฟเนียมเบื้องต้น 4) การฝึกบันไดเสียงและแบบฝึกหัดเบื้องต้น (Scales and Fundamental Exercises) และ 5) บทเพลงพื้นฐานและแบบฝึกหัดเพื่อพัฒนาการบรรเลงยูโฟเนียม โดยจัดลำดับเนื้อหาจากพื้นฐานไปสู่การนำทักษะไปใช้กับบทเพลง อย่างไรก็ตาม คู่มือไม่ได้กำหนดให้ผู้เรียนทุกคนต้องเรียนเนื้อหา แบบฝึกหัด หรือระดับความยากในลักษณะเดียวกัน แต่เปิดโอกาสให้ผู้สอนเลือกและปรับให้สัมพันธ์กับพื้นฐาน ความสามารถ ปัญหา และพัฒนาการของผู้เรียนแต่ละบุคคล

ภายหลังการจัดทำร่างคู่มือ ผู้วิจัยนำคู่มือให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่านตรวจสอบความสอดคล้องและความเหมาะสมใน 2 ด้าน ผลการตรวจสอบ ด้านรูปแบบจำนวน 7 รายการ พบว่า 6 รายการมีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 และ 1 รายการ ได้แก่ ความถูกต้องของการใช้ภาษา การสะกดคำ และสัญลักษณ์ดนตรี มีค่า IOC เท่ากับ 0.67 ส่วน ด้านเนื้อหาจำนวน 9 รายการ มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ โดยรายการทั้งหมดผ่านเกณฑ์ความสอดคล้องที่กำหนด

ผู้ทรงคุณวุฒิยังเสนอให้ปรับปรุงการใช้ภาษาและการสะกดคำ การใช้ศัพท์ทางดนตรีและศัพท์ภาษาไทยให้มีความเหมาะสมและสม่ำเสมอ ความถูกต้องและความชัดเจนของคำอธิบายทางเทคนิค ข้อความที่อาจก่อให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อน ความหนาแน่นของ

เนื้อหา และการเพิ่มสื่อเสียงผ่าน QR Code ผู้วิจัยจึงนำข้อเสนอแนะดังกล่าวมาปรับปรุงคู่มือก่อนจัดทำฉบับสมบูรณ์

อภิปรายผล

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า กระบวนการถ่ายทอดยูโฟเนียมตามแนวทาง บุญฤทธิ์ กิจทวีพิทักษ์ ให้ความสำคัญกับพื้นฐานการปฏิบัติ ได้แก่ สรีระ การหายใจ การใช้ลม การซัพพอร์ตลม การวางปาก การบังคับลิ้น และการใช้นิ้ว ซึ่งต้องทำงานสัมพันธ์กันเพื่อพัฒนาคุณภาพเสียงและการบรรเลง โดยพื้นฐานเหล่านี้มิได้จำกัดเฉพาะผู้เริ่มต้น แต่ต้องได้รับการตรวจสอบและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับแนวคิดด้านการปฏิบัติเครื่องลมทองเหลืองของ Woldendorp et al. (2016) และ Weidner (2023) ที่ให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ขององค์ประกอบพื้นฐานและลักษณะทางกายภาพของผู้บรรเลง ขณะเดียวกัน ผลการวิจัยพบว่าแม้กระบวนการถ่ายทอดจะมีเป้าหมายในการพัฒนาที่ชัดเจน แต่สามารถปรับวิธีการ เนื้อหา แบบฝึกหัด และระดับความยากให้เหมาะสมกับพื้นฐาน สรีระ ความสามารถและปัญหาของผู้เรียนแต่ละบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับ Szego (2002) และ Gaunt (2008) ที่สะท้อนว่าการเรียนรู้ทักษะดนตรีสัมพันธ์กับผู้เรียน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน และบริบทของการเรียนรู้ ดังนั้น ความยืดหยุ่นที่พบในการวิจัยครั้งนี้จึงมิได้หมายถึงการไม่มีหลักเกณฑ์ แต่เป็นการรักษาหลักการและเป้าหมายไว้พร้อมกับปรับวิธีการให้เหมาะสมกับผู้เรียน

ในด้านการพัฒนาทักษะ ผลการวิจัยพบว่าแบบฝึกหัดทำหน้าที่เป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาและพัฒนาทักษะ มากกว่าการเป็นเนื้อหาที่ผู้เรียนทุกคนต้องฝึกตามลำดับเดียวกัน เมื่อพบข้อจำกัดในการบรรเลง ผู้เรียนสามารถย้อนกลับไปเลือกหรือปรับแบบฝึกให้สัมพันธ์กับปัญหา แล้วนำทักษะที่พัฒนาขึ้นกลับไปใช้กับบทเพลง ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับพิสิษฐ์ สมใจ และภัทรภร ผลิตากุล (2565) ซึ่งให้ความสำคัญกับกระบวนการแก้ปัญหาในการปฏิบัติเครื่องลมทองเหลืองเสียงต่ำ นอกจากนี้ ผู้เรียนยังมีบทบาทในการทดลอง ฟัง สังเกต ประเมิน และปรับหลักการที่ได้รับให้เหมาะสมกับตนเอง สอดคล้องกับแนวคิดของ Gaunt (2008) และ Sandberg-Jurström (2022) ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม ข้อมูลย้อนกลับ และการสะท้อนการเรียนรู้ของผู้เรียน ขณะเดียวกัน การประเมินในกระบวนการถ่ายทอดมิได้ทำหน้าที่เพียงตัดสินผล แต่ใช้เป็นข้อมูลสำหรับกำหนดแนวทางการพัฒนาในลำดับต่อไป จึงเกิด

ความสัมพันธ์ระหว่างการกำหนดเป้าหมาย การฝึก การตรวจสอบ และการปรับการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

ผลการวิจัยยังพบว่า การเรียนรู้ยูโฟเนียมไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะการฝึกรายบุคคล แต่พัฒนาจากการควบคุมตนเองและเครื่องดนตรีไปสู่การนำทักษะไปใช้กับบทเพลง และการสร้างดนตรีร่วมกับผู้อื่นผ่านการบรรเลงดูเอ็ต ควอเท็ต และการบรรเลงรวมกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับ Szego (2002) ที่อธิบายการเรียนรู้ดนตรีในฐานะกระบวนการที่สัมพันธ์กับปฏิสัมพันธ์และบริบททางสังคม และสอดคล้องกับงานของสุรพงศ์ โควงศ์ (2561) และศุภศิระ ทวิชัย และรัชชานนท์ ยิ้มระยับ (2566) ที่สะท้อนความสำคัญของการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติดนตรีร่วมกัน นอกจากนี้ รูปแบบกิจกรรม ระยะเวลา และเนื้อหาในการถ่ายทอดยังสามารถปรับตามบริบทของผู้เรียนและสถาบันได้ เมื่อพิจารณาผลทั้ง 7 ประเด็นร่วมกัน จึงเห็นได้ว่าแก่นของกระบวนการถ่ายทอดอยู่ที่การมีหลักการและเป้าหมายที่ชัดเจนควบคู่กับความยืดหยุ่นของวิธีการ โดยมุ่งให้ผู้เรียนเข้าใจหลักการและสามารถนำไปใช้แก้ปัญหา ตัดสินใจ และพัฒนาการบรรเลงของตนเองได้ภายใต้บริบทที่แตกต่างกัน

สำหรับวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการสร้างคู่มือแสดงให้เห็นว่า คู่มือมิได้เกิดจากการรวบรวมเทคนิคและแบบฝึกหัดเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการนำองค์ความรู้จากกระบวนการถ่ายทอดมาวิเคราะห์และจัดระบบให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างพื้นฐาน เทคนิค แบบฝึกหัด บันไดเสียง บทเพลง และการนำทักษะไปใช้จริง ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับยุทธนา ทองนำ (2560) และรัษศิษฎา เกลาพิมาย (2561) ซึ่งนำองค์ความรู้จากครูหรือผู้เชี่ยวชาญมาจัดระบบเป็นคู่มือ รวมทั้งงานของกันต์ฤทธิ์ สวัสดิสุข และศรัณย์ นักรบ (2567) ที่พัฒนาคู่มือการฝึกปฏิบัติเครื่องลมทองเหลืองอย่างเป็นลำดับ อย่างไรก็ตาม คู่มือที่พัฒนาขึ้นในการวิจัยครั้งนี้ยังคงหลักความยืดหยุ่น กล่าวคือ ผู้ใช้สามารถเลือก ย้อนกลับ หรือปรับเนื้อหา แบบฝึกหัด ระดับความยาก และระยะเวลาให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน จึงสะท้อนว่า การมีลำดับเนื้อหาที่ชัดเจนและความยืดหยุ่นในการนำไปใช้เป็นองค์ประกอบที่ต้องดำเนินควบคู่กัน ไม่ใช่การกำหนดลำดับการฝึกแบบตายตัวสำหรับผู้เรียนทุกคน

ผลการตรวจสอบคู่มือโดยผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า ด้านรูปแบบและด้านเนื้อหาผ่านเกณฑ์ความสอดคล้องที่กำหนด และผู้ทรงคุณวุฒิยังให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับภาษา ศัพท์ทางดนตรี ความชัดเจนของคำอธิบายทางเทคนิค รูปแบบการนำเสนอ และสื่อประกอบการฝึก ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาปรับปรุงก่อนจัดทำคู่มือฉบับสมบูรณ์ กระบวนการดังกล่าวสอดคล้องกับยุทธนา ทองนำ (2560) และรัษศิษฎา เกลาพิมาย (2561) ที่ใช้ผู้ทรงคุณวุฒิช่วยตรวจสอบและปรับปรุงคู่มือ

ก่อนนำเสนอฉบับสมบูรณ์ อย่างไรก็ตาม ผลการตรวจสอบในการวิจัยครั้งนี้เป็นหลักฐานเกี่ยวกับ ความสอดคล้องและความเหมาะสมของรูปแบบและเนื้อหา ตามเกณฑ์ที่กำหนดเท่านั้น ไม่ใช่หลักฐานว่าคู่มือสามารถพัฒนาทักษะการปฏิบัติยูโฟเนียมของผู้เรียนได้ เนื่องจากยังมิได้นำคู่มือไปทดลองใช้กับผู้เรียนจริง ดังนั้น คู่มือจึงควรตีความในฐานะแนวทางสำหรับจัดระบบและถ่ายทอดองค์ความรู้ ส่วนประสิทธิผลต่อพัฒนาการของผู้เรียนยังต้องได้รับการศึกษาต่อไป

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้พบว่า กระบวนการถ่ายทอดยูโฟเนียมตามแนวทาง บุญฤทธิ์ กิจทวีพิทักษ์ มีหลักการและเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนอย่างชัดเจน แต่สามารถปรับวิธีการ เนื้อหา แบบฝึกหัด ระดับความยาก และกิจกรรมการเรียนรู้ให้สัมพันธ์กับพื้นฐาน สรีระ ความสามารถ ปัญหา พัฒนาการ และบริบทของผู้เรียนแต่ละบุคคล สาระสำคัญประกอบด้วยการสร้างพื้นฐาน การปรับวิธีการตามผู้เรียน การใช้แบบฝึกหัดเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาทักษะ การมีส่วนร่วมของผู้เรียน การประเมินเพื่อกำหนดแนวทางพัฒนา การเรียนรู้ร่วมกับผู้อื่น และการปรับรูปแบบการถ่ายทอดตามบริบท โดยมุ่งให้ผู้เรียนสามารถนำหลักการไปใช้แก้ปัญหาและพัฒนาการบรรเลงของตนเองได้ คู่มือที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 5 บท และได้รับการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน โดยด้านรูปแบบ 7 รายการ มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 จำนวน 6 รายการ และ 0.67 จำนวน 1 รายการ ส่วนด้านเนื้อหา 9 รายการ มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ ก่อนปรับปรุงตามข้อเสนอแนะและจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์ ทั้งนี้ ผลดังกล่าวเป็นการตรวจสอบความสอดคล้องและความเหมาะสมของคู่มือ ยังมิใช่หลักฐานด้านประสิทธิผลจากการนำไปใช้กับผู้เรียนจริง **ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1. ผู้สอนควรใช้คู่มือเป็นแนวทางและปรับเนื้อหา แบบฝึกหัด ระดับความยาก และระยะเวลาให้เหมาะสมกับพื้นฐานและพัฒนาการของผู้เรียนแต่ละบุคคล 2. การใช้คู่มือควรดำเนินควบคู่กับการสังเกต การสาธิต การให้คำแนะนำและข้อมูลย้อนกลับจากผู้สอน โดยใช้คู่มือเป็นเอกสารประกอบการเรียนรู้ มิใช่ทดแทนกระบวนการถ่ายทอดจากผู้สอน **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** 1. ควรนำคู่มือไปทดลองใช้กับผู้เรียนจริง เพื่อศึกษาผลต่อพัฒนาการด้านการปฏิบัติยูโฟเนียม รวมทั้งความเหมาะสม ปัญหา และข้อจำกัดในการใช้คู่มือ 2. ควรศึกษาการใช้คู่มือกับผู้เรียนที่มีพื้นฐานและประสบการณ์แตกต่างกัน เพื่อพิจารณาแนวทางการปรับใช้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละระดับ

เอกสารอ้างอิง

กันต์ฤทธิ์ สวัสดิสุข และ ศรัณย์ นักรบ. (2567). การพัฒนาคู่มือการฝึกปฏิบัติเครื่องลมทองเหลือง สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาในประเทศไทย. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 17(2), 96–110.

พิสิษฐ์ สมใจ, และ ภัทรภร ผลิตากุล. (2565). การศึกษากระบวนการคิดแก้ไขปัญหาเรื่องการหายใจ และการใช้ลมสำหรับการปฏิบัติเครื่องลมทองเหลืองเสียงต่ำ. วารสารศิลปกรรมศาสตร์วิชาการ วิจัย และงานสร้างสรรค์, 9(2), 160–175.

ยุทธนา ทองนำ. (2560). กระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงตรัวของครูธงชัย สามสี. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. Chulalongkorn University Theses and Dissertations. https://doi.org/10.58837/CHULA.THE.2017.841

รัษศิษฏา เกลาพิมาย. (2561). กระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงเดี่ยวระนาดเอกของครูพินิจ ฉายสุวรรณ ศิลปินแห่งชาติ. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. Chulalongkorn University Theses and Dissertations. https://doi.org/10.58837/CHULA.THE.2018.774

ศุภศิระ ทวิชัย, และ รัชชานนท์ ยิ้มระยับ. (2566). พัฒนารูปแบบการสอนเพลงไทยโยธวาทิตโดยการถ่ายทอดของพันโทวิชิต โห้ไทย (ศิลปินแห่งชาติ) เป็นต้นแบบ. วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการสื่อสาร, 6(2), 1–13. https://doi.org/10.14456/issc.2023.20

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์. (2562). หลักสูตรนาฏดุริยางคศิลป์ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ปรับปรุงพุทธศักราช 2562). นครปฐม: สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สุรพงศ์ โควงศ์. (2561). การศึกษาการฝึกซ้อมนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มเครื่องลมทองเหลือง วงบราสแบนด์ โรงเรียนสุรศักดิ์มนตรี จังหวัดกรุงเทพมหานคร. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาโท. มหาวิทยาลัยมหิดล. ThaiLIS Digital Collection.

College of Music, Mahidol University. (n.d.). Dr. Boonyarit Kittaweepitak. Mahidol Music. https://www.music.mahidol.ac.th/people/dr-boonyarit-kittaweepitak-2/

Gaunt, H. (2008). One-to-one tuition in a conservatoire: The perceptions of instrumental and vocal teachers. Psychology of Music, 36(2), 215–245. https://doi.org/10.1177/0305735607080827

Heyne, M., Derrick, D., & Al-Tamimi, J. (2019). Native language influence on brass instrument performance: An application of generalized additive mixed models (GAMMs) to midsagittal ultrasound images of the tongue. Frontiers in Psychology, 10, 2597. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.02597

O'Connor, M. B. (2007). A short history of the euphonium and baritone horn. In L. E. Bone Jr., E. Paull, & R. W. Morris (Eds.), Guide to the euphonium repertoire: The euphonium source book (pp. 1–17). Indiana University Press.

Sandberg-Jurström, R. (2022). Creating space for reflection: Meaning-making feedback in instrumental/vocal lessons. Frontiers in Education, 7, 842337. https://doi.org/10.3389/feduc.2022.842337

Szego, C. K. (2002). Music transmission and learning: A conspectus of ethnographic research in ethnomusicology and music education. In R. Colwell & C. Richardson (Eds.), The new handbook of research on music teaching and learning: A project of the Music Educators National Conference (pp. 707–729). Oxford University Press. https://doi.org/10.1093/oso/9780195138849.003.0043

Weidner, B. N. (2023). Brass techniques and pedagogy (2nd ed.). PALNI Open Press.

Woldendorp, K. H., Boschma, H., Boonstra, A. M., Arendzen, H. J., & Reneman, M. F. (2016). Fundamentals of embouchure in brass players: Towards a definition and clinical assessment. Medical Problems of Performing Artists, 31(4), 232–243. https://doi.org/10.21091/mppa.2016.4038

Yilmaz, C., Bostancı, Ö., & Bulut, S. (2022). Effect of respiratory muscle training on pitch range and sound duration in brass instrument players and singers. Journal of Voice, 36(1), 76–82. https://doi.org/10.1016/j.jvoice.2020.04.012

แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานเพื่อการสร้างสื่อดิจิทัลสำหรับการประชาสัมพันธ์องค์กร*

GUIDELINES FOR CREATIVITY-BASED LEARNING ACTIVITIES FOR DIGITAL MEDIA CREATION IN ORGANIZATIONAL PUBLIC RELATIONS

ณัฐศรัณย์ ทฤษฎิคุณ[1], สมภาศ สุขชนะ[2], นิชวัฒน์ คุ้มทอง[3] และ ธีรวัฒน์ รัตนประภาเมธีรัฐ[4]

Natsarun Tissadikun[1], Somphat Sukchana[2], Nitchawat Koomtong[3] and Teerawat Rattanaprapamaeteerat[4]

[1-4]วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

[1-4]College of Music, Bansomdejchaopraya Rajabhat University, Thailand

Corresponding author E-mail: Natsarun.ti@bsru.ac.th

วันที่รับบทความ : 23 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 3 กรกฎาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 5 กรกฎาคม 2569

Received 23 June 2026; Revised 3 July 2026; Accepted 5 July 2026

บทคัดย่อ

บทความนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็ฐานเพื่อสร้างสื่อดิจัลสำหรับการประชาสัมพันธ์องค์กรของนักศึกษาดนตรีภายใต้รายวิชาเทคโนโลยีและนวัตกรรมดนตรี สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 หลักสูตรดุริยางคศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา รายวิชามุ่งเน้นการพัฒนาความรู้และทักษะพื้นฐานด้านเทคโนโลยีดิจิทัล การใช้โปรแกรมสำเร็จรูปและเครื่องมือทางเทคโนโลยีที่จำเป็นสำหรับนักดนตรีในยุคดิจิทัล ควบคู่ไปกับการส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ วัฒนธรรม และบริบทขององค์กร

Citation:

* ณัฐศรัณย์ ทฤษฎิคุณ, สมภาศ สุขชนะ, นิชวัฒน์ คุ้มทอง และ ธีรวัฒน์ รัตนประภาเมธีรัฐ. (2569). แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานเพื่อการสร้างสื่อดิจิทัลสำหรับการประชาสัมพันธ์องค์กร. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 621-636.

Natsarun Tissadikun, Somphat Sukchana, Nitchawat Koomtong and Teerawat Rattanaprapamaeteerat. (2026). Guidelines For Creativity-Based Learning Activities For Digital Media Creation In Organizational Public Relations. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 621-636.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

กระบวนการจัดการเรียนรู้มุ่งเน้นการเรียนรู้เชิงรุกโดยให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริงผ่านการค้นคว้า ออกแบบ และผลิตสื่อดิจิทัลเพื่อประชาสัมพันธ์องค์กร พร้อมเผยแพร่ผลงานผ่านสื่อสังคมออนไลน์ โดยส่งเสริมการทำงานร่วมกันและการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ ผลการดำเนินงานสะท้อนว่าการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานสามารถพัฒนาทักษะดิจิทัล การสื่อสาร การคิดสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ การทำงานร่วมกัน และการรู้เท่าทันสื่อของผู้เรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม ขณะเดียวกัน สื่อดิจิทัลที่นักศึกษาสร้างขึ้นยังสามารถนำไปใช้ในการประชาสัมพันธ์องค์กร ถ่ายทอดอัตลักษณ์ และเสริมสร้างภาพลักษณ์ของสถาบันผ่านสื่อสังคมออนไลน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน, การประชาสัมพันธ์องค์กร, การเรียนรู้เชิงรุก, การสร้างสรรค์เนื้อหาดิจิทัล, นักศึกษาดนตรีระดับอุดมศึกษา

Abstract

This article aims to present a Creativity-Based Learning (CBL) approach for developing digital media for organizational public relations among music students under the course Music Technology and Innovation for first-year students in the Bachelor of Music Program, College of Music, Bansomdejchaopraya Rajabhat University. The course focuses on developing fundamental knowledge and skills in digital technology, the use of software applications, and technological tools essential for musicians in the digital era, while simultaneously promoting learning related to organizational identity, culture, and institutional context.

The learning process emphasized an active learning approach by engaging students in hands-on practice through information inquiry, content design, and digital media production for organizational public relations, followed by the dissemination of their work through social media platforms. The process also promoted collaboration and creative problem-solving. The findings indicate that Creative-Based Learning effectively enhanced students' digital skills, communication skills, creativity, critical thinking, collaboration, and media

literacy. At the same time, the digital media produced by the students could be effectively utilized for organizational public relations by communicating the institution's identity, increasing public awareness, and strengthening the institution's image through social media platforms.

Keywords: Creative-Based Learning, Organizational Public Relations, Active Learning, Digital Content Creation, Higher Education Music Students

บทนำ

ในยุคสังคมดิจิทัล เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการดำรงชีวิตของผู้คน โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในด้านการจัดการศึกษา เพื่อช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการและแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ได้ ทั้งในระดับผู้เรียนที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เร็วขึ้น การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ช่วยให้บทเรียนและสื่อการสอนมีความหลากหลาย น่าสนใจ สามารถเรียนรู้ทุกสถานที่ ทุกเวลา และทุกอุปกรณ์ ทั้งนี้ กระทรวงศึกษาธิการ (พ.ศ. 2566-2570) ในยุทธศาสตร์ที่ 3 การสร้างความตระหนักรู้ด้านทักษะดิจิทัล ได้กำหนดเป้าหมายโดยผู้เรียนมีทักษะจากการเรียนการสอนและการทำงานบนแพลตฟอร์มดิจิทัล รู้จักปรับตัว พร้อมเรียนรู้ตลอดชีวิต ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมให้เกิดประโยน์อย่างเต็มศักยภาพ ปลอดภัย และสร้างสรรค์ รวมถึงทักษะอื่น ๆ ที่จำเป็นในยุคดิจิทัล มีพื้นที่สำหรับการเรียนรู้ทั้งในรูปแบบแพลตฟอร์มดิจิทัลและแหล่งเรียนแบบ On-site กระทรวงศึกษาธิการ (2566)

นอกจากการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้แล้ว การพัฒนาทักษะดิจิทัลยังสามารถสร้างสรรค์เนื้อหาดิจิทัล (Digital Content Creation) เพื่อการสื่อสาร ถ่ายทอดแนวคิด และนำเสนออัตลักษณ์ของตนเองหรือองค์กรสู่สาธารณะ ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของสมรรถนะดิจิทัลที่จำเป็นสำหรับบัณฑิตในอนาคต สอดคล้องกับมาตรฐานการอุดมศึกษา รายละเอียดผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565 ด้านลักษณะบุคคล (Character) ทางวิชาชีพทั้งการรู้ดิจิทัล (Digital Literacy) การรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) โดยจะต้องรู้เทคโนโลยี รู้สารสนเทศ รู้เกี่ยวกับสิ่งที่เห็น รู้การสื่อสาร และรู้สังคม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2565) จากมาตรฐานอุดมศึกษาดังกล่าว รายวิชาเทคโนโลยีและนวัตกรรมดนตรี นับเป็นรายวิชาที่มีความสอดคล้องกับการพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านการรู้

ดิจิทัล และการรู้เท่าทันสื่อ เนื่องจากผู้เรียนจำเป็นต้องศึกษา เรียนรู้ และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เครื่องมือทางด้านดนตรี โปรแกรมสำเร็จรูป รวมถึงแพลตฟอร์มดิจิทัลต่าง ๆ เพื่อสร้างสรรค์ผลงานและสื่อสารแนวคิดทางดนตรีในบริบทของสังคมดิจิทัล ด้วยเหตุนี้ ผู้สอนจึงได้พัฒนาและปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ของรายวิชา โดยประยุกต์ใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (Creativity-Based Learning : CBL) นักศึกษาได้บูรณาการองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรมดนตรีร่วมกับทักษะดิจิทัล ผ่านกระบวนการศึกษา ค้นคว้า และผลิตสื่อดิจิทัลเพื่อการประชาสัมพันธ์องค์กรของตนเองส่งผลให้ผู้เรียนไม่เพียงได้รับความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยีที่จำเป็นสำหรับวิชาชีพดนตรีในอนาคตเท่านั้น แต่ยังสามารถพัฒนาสมรรถนะด้านการรู้ดิจิทัล การรู้เท่าทันสื่อ การสื่อสาร การคิดสร้างสรรค์ และการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานการอุดมศึกษา พ.ศ. 2565 อย่างเป็นรูปธรรม

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัลที่ส่งผลต่อบทบาทของนักดนตรีในยุคปัจจุบัน นักศึกษาไม่ได้ทำหน้าที่เพียงผู้สร้างสรรค์ผลงานทางดนตรีเท่านั้น แต่ยังต้องสามารถใช้เทคโนโลยีในการสื่อสาร เผยแพร่ผลงาน และสร้างตัวตนบนสื่อดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น การพัฒนาทักษะการผลิตสื่อดิจิทัล การตัดต่อวิดีโอ การออกแบบเนื้อหา และการเผยแพร่สื่อดิจิทัลผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ จึงเป็นทักษะพื้นฐานที่สำคัญที่ควรได้รับการส่งเสริมควบคู่ไปกับทักษะทางดนตรี เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การประกอบอาชีพในอนาคต ทั้งนี้ รายวิชาเทคโนโลยีและนวัตกรรมดนตรี สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 หลักสูตรดุริยางคศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ในปีการศึกษา 2568 ที่ผ่านมา ได้มีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานความรู้และทักษะด้านเทคโนโลยีดนตรีสำหรับผู้เรียนในระยะเริ่มต้นของการศึกษาในระดับอุดมศึกษา รายวิชาดังกล่าวมุ่งเน้นการเรียนรู้พื้นฐานการใช้เทคโนโลยี โปรแกรมสำเร็จรูป และเครื่องมือดิจิทัลอย่างง่ายที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์งานดนตรีและการสื่อสารในบริบทวิชาชีพดนตรี ขณะเดียวกัน รายวิชายังสามารถทำหน้าที่เป็นพื้นที่การเรียนรู้ที่สอดแทรกการปรับตัวของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ให้เข้าใจบริบท อัตลักษณ์ วัฒนธรรม และคุณค่าขององค์กร ผ่านการเรียนรู้เชิงปฏิบัติที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียน

ด้วยเหตุนี้ การจัดการเรียนรู้ในรายวิชาเทคโนโลยีและนวัตกรรมดนตรีจึงได้รับการออกแบบให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ความรู้ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลในการผลิตสื่อประชาสัมพันธ์องค์กรในรูปแบบต่าง ๆ เช่น คลิปวิดีโอสั้น สื่อประชาสัมพันธ์ออนไลน์ และเนื้อหาสำหรับสื่อสังคม

ออนไลน์ เพื่อถ่ายทอดเรื่องราว อัตลักษณ์ กิจกรรม และบรรยากาศการเรียนรู้ของวิทยาลัยการดนตรีสู่สาธารณะ ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานที่ส่งเสริมการคิด วิเคราะห์ การแก้ปัญหา การทำงานร่วมกัน และการลงมือสร้างสรรค์ผลงานด้วยตนเอง กระบวนการดังกล่าวมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะด้านการเป็นผู้สร้างสรรค์เนื้อหา (Content Creator) ควบคู่กับทักษะดิจิทัลและการสื่อสาร ตลอดจนสร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมองค์กร ความภาคภูมิใจในสถาบัน และการมีส่วนร่วมในการสื่อสารภาพลักษณ์ขององค์กรอย่างสร้างสรรค์

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (Creativity-Based Learning – CBL) ภายใต้รายวิชาเทคโนโลยีและนวัตกรรมดนตรี จัดอยู่ในกระบวนการจัดการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่เน้นผู้เรียนมีส่วนร่วม ลงมือปฏิบัติจริง และการเรียนรู้เชิงรุก (Active learning) การออกแบบการสอนให้ผู้เรียนได้มีครบทั้งด้านเนื้อหาและทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะการสอนให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดสร้างสรรค์อย่างเป็นรูปธรรม โดยผ่านการลงมือปฏิบัติ คิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา อภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง แทนการรับฟังข้อมูลจากผู้สอนเพียงฝ่ายเดียว (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, 2564) จากผลการวิจัยของเพชร วิจิตรนาวิน และคณะ (2567, น.268) โดยศึกษาผลของการใช้วิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานต่อความสามารถในการอ่านวรรณคดีอย่างมีวิจารณญาณและทัศนคติที่มีต่อการเรียนรู้วรรณคดีของนักศึกษา พบว่า ผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน มีความสามารถในการอ่านวรรณคดีได้อย่างมีวิจารณญาณและมีทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้วรรณคดีสูงขึ้น ผ่านกระบวนการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนตั้งคำถาม คิดวิเคราะห์ และแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ ซึ่งเป็นปัจจัยในการช่วยส่งเสริมความคิดของผู้เรียน ดังนั้น ถึงแม้ว่าบริบทของรายวิชาจากงานวิจัยดังกล่าวมีความแตกต่างกัน แต่มีการใช้รูปแบบและกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และสร้างผลงานด้วยตนเอง จึงเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย และพัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับทักษะในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในด้านของลักษณะการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับรายวิชาเทคโนโลยีและนวัตกรรมดนตรี ผู้สอนได้มีการออกแบบกิจกรรมและขั้นตอน

ของกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ด้านการออกแบบ สร้างสรรค์ การเรียนรู้ด้านทักษะเทคโนโลยีดิจิทัล รวมถึงการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงานสื่อที่ได้จากการเรียนรู้ ภายใต้บริบทของการประชาสัมพันธ์องค์กร ประกอบไปด้วย การประชาสัมพันธ์ด้านเรื่องราวความเป็นมาของมหาวิทยาลัย ด้านสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก และด้านวิถีชีวิตของนักศึกษาดนตรีในรั้วมหาวิทยาลัย จากผลของการดำเนินการจัดการเรียนการสอนได้พบว่า ผลผลิตสื่อการประชาสัมพันธ์องค์กรที่ผลิตโดยนักศึกษาในรายวิชา มีจำนวนทั้งสิ้น 15 ผลผลิตจากนักศึกษาทั้งหมดในรายวิชา 110 คน แบ่งเป็นกลุ่มจำนวน 15 กลุ่ม และหลังจากการเผยแพร่สื่อที่ผลิตขึ้นโดยนักศึกษาจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว ด้านผลลัพธ์ในการรับรู้สาธารณะของผู้ชมออนไลน์ในช่องทาง TikTok โดยมีผลผลิตสื่อจำนวน 2 ผลผลิต จาก 13 ผลผลิต ที่มียอดวิวระหว่าง 5,380- 6,965 ยอดวิว ซึ่งสามารถสร้างการรับรู้ให้สาธารณในแหล่งสังคมออนไลน์ได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 1 โมเดลเชื่อมโยงกิจกรรมปรับพื้นฐานกับการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน
ที่มา: ผู้เขียน

จากภาพที่ 1 โมเดลเชื่อมโยงกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานประกอบไปด้วยรายละเอียดกิจกรรมตาม 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นกระตุ้นความสนใจ ขั้นกำหนดปัญหา ขั้นค้นคว้าและวิเคราะห์ ขั้นนำเสนอ และขั้นประเมินผล ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองผ่านการลงมือปฏิบัติจริง โดยเชื่อมโยงการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ากับบริบทของการประชาสัมพันธ์องค์กรในสถาบันการศึกษา ซึ่งโมเดลเชื่อมโยงกิจกรรมการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานประกอบไปด้วยรายละเอียดกิจกรรมตาม 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นกระตุ้นความสนใจ

ผู้สอนออกแบบกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับประสบการณ์ และสถานการณ์จริงที่นักศึกษาชั้นปีที่ 1 จากการเลือกคลิปวิดีโอแนะนำสถานที่ของวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย จากแพล็ตฟอร์มออนไลน์ (Platform online) รวมถึงคลิปที่เผยแพร่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลของวิทยาลัย และมหาวิทยาลัย เพื่อศึกษาข้อมูล สถานที่ เรื่องราว วิถีชีวิตของนักศึกษาในมหาวิทยาลัย โดยกำหนดโจทย์ของการศึกษาเพื่อออกแบบเนื้อหา (Content) ในการนำเสนอ โดยมีรายละเอียดของการจัดกิจกรรมต่อไป ดังนี้

1) จับคู่ ผลัดกันเล่าเรื่องราวของคลิปวิดีโอที่ได้ชมตามโจทย์ที่กำหนดไว้ว่าเห็นอะไรบ้าง และอธิบายโครงร่างของแนวคิดว่าอยากจะนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบใด

2) ให้นักศึกษาแต่ละคู่ จับกลุ่มแบบ 6 คนเพื่อผลัดกันเล่าเรื่องราวที่ได้ดูคลิปวิดีโออีกครั้ง เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลและเก็บรายละเอียดเพิ่มเติมจากคนอื่น ๆ ในกลุ่ม

2. ขั้นกำหนดปัญหา

หลังจากกระบวนการจับคู่ และจับกลุ่มเพื่อผลัดกันเล่าเรื่องและข้อมูลที่ได้มาจากการศึกษาคลิปวิดีโอ ทำให้นักศึกษาได้แลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน โดยเติมเต็มข้อมูลให้สมบูรณ์มากขึ้น และสังเกตแนวคิด ความสนใจของคู่สนทนาว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร นักศึกษาบางคนสามารถหาจุดร่วมของแนวคิดเดียวกัน และเพิ่มเติมแนวคิดจากคู่สนทนาเพื่อให้แนวคิดของตนเองมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น โดยมีวิธีการและขั้นตอนดำเนินกิจกรรมกำหนดปัญหาดังนี้

1) นักศึกษาแต่ละคนเขียนโพสต์อิท (Post-it) แนวคิดการนำเสนอเนื้อหาให้อยู่ภายใต้ประเด็นหลัก ๆ ได้แก่ เรื่องราว สถานที่ และวิถีชีวิต โดยนักศึกษาที่สนใจนำเสนอแนวคิดตามประเด็นที่กำหนด ให้นำโพสต์อิทไปติดไว้ตามประเด็นนั้น ๆ

2) ให้นักศึกษาที่เลือกประเด็นเดียวกัน (จากการติดโพสต์อิท) พูดคุยกันเพื่อนำเสนอแนวคิดในการออกแบบการนำเสนอเนื้อหาในประเด็นต่าง ๆ ที่ตนเองเลือกร่วมกัน

สำหรับการกำหนดปัญหาอยู่ในขั้นตอนที่ 2) เสร็จสิ้นแล้ว ทำการเขียนโพสต์อิทอธิบายแนวคิดของตนเองว่าสอดคล้องกับประเด็นหลัก 3 ประเด็นที่กำหนดไว้หรือไม่ เช่น เรื่องราวของวิทยาลัย และมหาวิทยาลัย สถานที่ วิถีชีวิตของนักศึกษาในรั้วมหาวิทยาลัย จากนั้นให้นักศึกษาเข้ากลุ่มของคนที่มีความสนใจนำเสนอในประเด็นเดียวกัน จับกลุ่มแลกเปลี่ยนข้อมูลอีกครั้ง พร้อมนำเสนอแนวคิดการสร้างเนื้อหาของสื่อที่ต้องการนำเสนอให้เพื่อน ๆ ในกลุ่มได้ฟัง แล้วจึงเริ่มต้นกำหนดปัญหา ประเด็นการนำเสนอ หากลุ่มย่อย และออกแบบเนื้อหาการนำเสนอภายใต้ประเด็นที่สนใจ โดยวิธีการนำเสนอที่แตกต่างกัน และไม่ให้ซ้ำกัน

3. ขั้นค้นคว้า/วิเคราะห์

เมื่อนักศึกษารวมกลุ่มย่อยภายใต้ประเด็นเดียวกันแล้ว จึงทำการออกแบบการทำงานร่วมกัน เช่น การสร้างสตอรี่บอร์ด (Storyboard) เพื่อกำหนดลำดับโครงสร้างเนื้อหา การวิเคราะห์ข้อมูล เขียนบท และนัดหมายวันจัดทำสื่อดิจิทัล โดยแบ่งหน้าที่ในการดำเนินงานสร้างสื่อดิจิทัลต่อไป รายละเอียดการดำเนินกิจกรรม มีดังนี้

1) นักศึกษาแลกเปลี่ยนข้อมูลและระดมความคิดเกี่ยวกับการสร้างเนื้อหาจากการพูดคุยเกี่ยวกับข้อมูลในคลิปวิดีโอที่ได้ดูไป จากการแลกเปลี่ยนข้อมูลแต่ละคน แล้วจึงทำการกำหนดเนื้อหาร่วมกัน

2) นักศึกษาสร้างสตอรี่บอร์ดเพื่อลำดับเนื้อหาการนำเสนอ และเลือกวิธีการผลิตสื่อจากการใช้สมาร์ทโฟน หรือวิธีการถ่ายทำตามความสนใจ

จากกระบวนการค้นคว้า และวิเคราะห์ เป็นขั้นที่มีการตกผลึกข้อมูลในครั้งสุดท้ายก่อนจะได้แบบร่างสื่อดิจิทัล เช่น การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลในประเด็นเรื่องราว สถานที่ และวิถีชีวิต ว่ามีข้อมูลที่เข้าใจถูกต้องหรือไม่ ด้วยการค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต (Internet) จึงจะสามารถเขียนบทเพื่อนำเสนอได้

4. ขั้นการนำเสนอ

1) หลังจากที่แต่ละกลุ่มออกแบบเนื้อหาและสร้างสตอรี่บอร์ดเรียบร้อยแล้ว ให้แต่ละกลุ่มได้นำเสนอร่างเนื้อหา โดยให้กลุ่มที่เลือกประเด็นเดียวกัน นำเสนอร่วมกัน เพื่อให้การจัดทำสื่อมีเนื้อหาการนำเสนอที่แตกต่างกัน

2) แต่ละกลุ่มที่เลือกเนื้อหาในประเด็นเดียวกัน ช่วยกันวิพากษ์ และให้ข้อเสนอแนะและแนวทางในการพัฒนาเนื้อหาระหว่างกลุ่ม เพื่อให้มีความแตกต่างกัน และสร้างความน่าสนใจของสื่อมากยิ่งขึ้น

3) หลังจากการนำเสนอเสร็จสิ้นแล้ว จึงทำการเรียนรู้ด้านการเผยแพร่สื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์ให้กับวิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ภาพที่ 2 การนำเสนอแนวคิดการออกแบบสื่อดิจิทัลของนักศึกษา
ที่มา: ผู้เขียน

ภาพที่ 2 จากกระบวนการนำเสนอแนวคิดเนื้อหารายกลุ่มแล้ว นักศึกษาแต่ละกลุ่มจะได้ร่างเนื้อหาเพื่อนำไปปรับปรุง แก้ไขตามข้อเสนอแนะ และนำไปจัดสร้างสื่อดิจิทัลเพื่อเผยแพร่ต่อไป กระบวนการดังกล่าวถือเป็นขั้นตอนสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของผลงาน เนื่องจากผู้เรียนได้รับโอกาสในการทบทวนแนวคิด ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการนำเสนอจากมุมมองที่หลากหลาย ทั้งจากผู้สอนและเพื่อนร่วมชั้นเรียน ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถปรับปรุงเนื้อหาให้มีความชัดเจน น่าสนใจ และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการประชาสัมพันธ์องค์กรมากยิ่งขึ้น จากกระบวนการนำเสนอแนวคิดเนื้อหารายกลุ่มแล้ว นักศึกษาแต่ละกลุ่มจะได้ร่างเนื้อหาเพื่อนำไปปรับปรุง แก้ไขตามข้อเสนอแนะ และนำไปจัดสร้างสื่อดิจิทัลเพื่อเผยแพร่ต่อไป

5. ขั้นการประเมินผล

การสร้างสื่อดิจิทัลเพื่อการประชาสัมพันธ์องค์กรสนสถาบันการศึกษา เป็นกระบวนการสื่อสารด้านข้อมูล ข่าวสาร กิจกรรม ภาพลักษณ์ขององค์กร ผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์ การมีส่วนร่วม (Engagement) ส่งผลต่อการรับรู้ของบุคคลภายนอก (Capriotti et al., 2024) ซึ่งผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการประเมินผลด้วยยอดการดูคลิปวิดีโอในแพล็ตฟอร์มออนไลน์ และการรีโพสต์ของคลิปวิดีโอ ยอดการโต้ตอบใต้โพสต์ โดยเฉพาะการติดตามผลจากความสนใจของคนดูทั่วไป หรือการถามข้อมูลเรื่องศึกษาต่อด้านดนตรีของวิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

ดังนั้น การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (Creativity-Based Learning: CBL) ที่ประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาเทคโนโลยีและนวัตกรรมดนตรี ของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 จึงเกิดการพัฒนาทักษะของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้แก่ การคิดสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกัน ทักษะการสื่อสาร การคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา และการใช้เทคโนโยลีดิจิทัล อีกทั้งกิจกรรมยังช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้การทำงานร่วมกับผู้อื่น ฝึกทักษะการสื่อสาร การคิดสร้างสรรค์ การวางแผน และการแก้ปัญหา ตลอดจนสามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการผลิตและเผยแพร่สื่อสู่สาธารณะได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังช่วยสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทการใช้ชีวิตในมหาวิทยาลัยและเสริมสร้างความผูกพันต่อสถาบัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างองค์ความรู้และนวัตกรรมด้วยตนเองภายใต้บทบาทของผู้สอนในฐานะผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ จากการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานประกอบไปด้วยรูปแบบการสอน 5 ขั้นตอนดังกล่าว จะช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน โดยผู้สอนมีการตั้งคำถาม หรือกำหนดประเด็นที่มีความท้าทายให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและต้องการหาคำตอบ จากนั้น ผู้เรียนจึงรวมกลุ่มตามความสนใจของตนเองเพื่อดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกัน ในระหว่างค้นคว้า ผู้สอนเป็นเพียงผู้ทำหน้าที่ให้คำแนะนำ สนับสนุน และอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียนแต่ละกลุ่มตามความเหมาะสม (Poolsombat et al., 2025, p. 71)

ผลลัพธ์ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน

จากผลลัพธ์ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (Creativity-Based Learning: CBL) ภายใต้รายวิชาเทคโนโลยีและนวัตกรรมดนตรี มีการบูรณาการเนื้อหาสาระกับกิจกรรมการเรียนรู้ทางดิจิทัล (Digital learning activities) จึงเป็นวิธีที่ง่ายต่อการนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน โดยผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ทางดิจิทัลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในความคิดรวบยอดหลักไปพร้อม ๆ กับสมรรถนะดิจิทัลต่าง ๆ เช่น การใช้แอปพลิเคชั่น (Application) เพื่อสร้างสรรค์ผลงาน หรือการเรียนรู้ด้วยตนเอง การใช้สื่อออนไลน์เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้กับผู้อื่น และการใช้แอปพลิเคชั่นในการสร้างคลิปวิดีโอสั้น ๆ เพื่อนำเสนอผลงาน (วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒผล, 2564, 3-4) จากผลงารสื่อดิจิทัลของนักศึกษา ได้เลือกการเผยแพร่สื่อผ่านช่องทางติ๊กตอก (TikTok) ซึ่งเป็นสื่อออนไลน์ประเภทแอปพลิเคชัน ที่ได้รับความนิยม อีกทั้งเป็นเครื่องมือทางการศึกษาที่มีศักยภาพในการพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้แบบไมโครเลิร์นนิง (Microlearning) ผ่านระบบออนไลน์ ด้วยรูปแบบวิดีโอสั้นที่สร้างสรรค์และสามารถดึงดูดความสนใจของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี (Yang et al., 2025)

สำหรับการเผยแพร่ผลงานผ่านช่องทางติ๊กตอกยังช่วยให้นักศึกษาได้เรียนรู้กระบวนการสื่อสารในยุคดิจิทัล การออกแบบเนื้อหาให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และการนำเสนออัตลักษณ์ของวิทยาลัยการดนตรีในรูปแบบที่เข้าถึงผู้ชมได้ง่าย ส่งผลให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะด้านการสื่อสารดิจิทัล การคิดสร้างสรรค์ และการประชาสัมพันธ์องค์กรควบคู่ไปกับการเรียนรู้ในรายวิชา อีกทั้งยังช่วยขยายการรับรู้เกี่ยวกับวิทยาลัยการดนตรีสู่สาธารณชนผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ได้อย่างเป็นรูปธรรม

ภาพที่ 3 ตัวอย่างผลงานสื่อดิจิทัลของนักศึกษา

ที่มา : TikTok (#BSRUMUSIC68)

จากภาพที่ 2 เป็นตัวอย่างผลงานสื่อดิจิทัลของนักศึกษาเพื่อการประชาสัมพันธ์องค์กร วิทยาลัยการดนตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา โดยทั้ง 2 คลิป (ภาพที่ 2) เป็นกลุ่มที่จัดทำการนำเสนอประเด็นวิถีชีวิตของนักศึกษาดนตรีในรั้วมหาวิทยาลัย และเป็นคลิปที่มียอดคนดูสูงที่สุดจากคลิปที่นำเสนอประเด็นในกลุ่มอื่น ๆ โดยนักศึกษากลุ่มดังกล่าว มีการออกแบบเนื้อหาการนำเสนอที่น่าสนใจ ทั้งการลำดับเนื้อหา การพากย์เสียง การสัมภาษณ์ และทักษะการตัดต่อคลิปวิดีโอ มีความสวยงาม ภาพมีความคมชัด และเพลงประกอบที่มีความดัง-เบาในระดับที่เหมาะสม

ดังนั้น ในการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (Creativity-Based Learning: CBL) ภายใต้รายวิชาเทคโนโลยีและนวัตกรรมดนตรี พบได้ว่า นักศึกษาสามารถบูรณาการความรู้ด้านเทคโนโลยีดนตรี การผลิตสื่อดิจิทัล และความเข้าใจเกี่ยวกับองค์กรเข้าด้วยกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านการวางแผนเนื้อหา การถ่ายทำ การตัดต่อ และการเผยแพร่ผลงานด้วยตนเอง กระบวนการดังกล่าวช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง และมีบทบาทเป็นผู้สร้างสรรค์เนื้อหา (Content Creator) มากกว่าการเป็นเพียงผู้รับข้อมูล ส่งผลให้เกิดความเข้าใจในบริบท อัตลักษณ์ และคุณค่าขององค์กรอย่างลึกซึ้ง

ภาพที่ 4 สรุปผลลัพธ์การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL)
ที่มา: ผู้เขียน

จากภาพที่ 3 โมเดลผลลัพธ์ของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (Creativity-Based Learning: CBL) เพื่อการสร้างสื่อดิจิทัลสำหรับการประชาสัมพันธ์องค์กร พบว่ากระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวก่อให้เกิดผลลัพธ์สำคัญใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านทักษะดิจิทัล ด้านทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 และด้านการประชาสัมพันธ์องค์กร โดยผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถในการผลิตและตัดต่อสื่อ การใช้แอปพลิเคชันดิจิทัล และการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล ควบคู่ไปกับการพัฒนาทักษะการคิดสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร และการทำงานร่วมกัน นอกจากนี้ ผลงานที่สร้างขึ้นยังมีส่วนช่วยในการประชาสัมพันธ์องค์กรผ่านการสร้างการรับรู้ การสื่อสารอัตลักษณ์ และการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของสถาบันให้เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผลลัพธ์ทั้งสามด้านนำไปสู่การสร้างความผูกพันต่อองค์กรของผู้เรียน ทั้งในด้านความภาคภูมิใจในสถาบัน ความรู้สึกเป็นสมาชิกขององค์กร ความเข้าใจในอัตลักษณ์ขององค์กร และการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะรอบด้านและพร้อมต่อการดำรงชีวิตในสังคมดิจิทัลและการทำงานในอนาคต

สรุป

การสร้างสื่อดิจิทัลของนักศึกษาที่ได้จากการจัดการเรียนรู้รายวิชาเทคโนโลยีและนวัตกรรมดนตรีด้วยแนวคิดสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL) ถือเป็นสื่อดิจิทัลที่ผลิตขึ้นจากผลงานของนักศึกษาในรายวิชา และเป็นช่วงวัยที่ให้ความสำคัญต่อการใช้สื่อออนไลน์ และควรได้รับการพัฒนาทักษะดิจิทัลอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการเลือกใช้สื่อให้เป็นประโยชน์และเหมาะสม สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Capriotti et al. (2024) ที่ศึกษาด้านกลยุทธ์การสร้างปฏิสัมพันธ์ในการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ของมหาวิทยาลัยชั้นนำ ได้สะท้อนว่า เทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตและสื่อดิจิทัลได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาดและการสื่อสารของสถาบันอุดมศึกษาได้ โดยเฉพาะการประชาสัมพันธ์องค์กร ที่เป็นการสรางการรับรู้ต่อสถาบัน และการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายที่มีศักยภาพในยุคดิจิทัล ดังนั้น จึงถือว่าสื่อสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการสร้างชื่อเสียง และภาพลักษณ์องค์กร แต่ความสำเร็จดังกล่าวและขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการอย่างเหมาะสม การนำเสนอเนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มเป้าหมาย มีลักษณะเชิงปฏิสัมพันธ์ และตอบสนอต่อความสนใจของผู้รับสาร ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีของสถาบัน (Fauzi et al., 2025) การบูรณาการการเรียนรู้ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ากับการสร้างสื่อประชาสัมพันธ์องค์กรผ่านแนวคิดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐาน จึงเป็นมากกว่าการพัฒนาทักษะการใช้โปรแกรมหรือเครื่องมือดิจิทัล แต่เป็นกระบวนการที่ช่วยให้นักศึกษาได้เรียนรู้ เข้าใจ และซึมซับวัฒนธรรมองค์กร สร้างความภาคภูมิใจและความผูกพันต่อสถาบัน ตลอดจนพัฒนาศักยภาพของตนเองให้พร้อมต่อการเรียนรู้ การทำงาน และการดำรงชีวิตในสังคมดิจิทัลอย่างมีคุณภาพและยั่งยืน

นอกจากนี้ แนวทางการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวยังสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาทักษะดิจิทัลของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงข้อมูล วิเคราะห์ ประเมิน สร้างสรรค์ และสื่อสารเนื้อหาดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีความรับผิดชอบต่อสังคม การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา และสร้างผลงานจากสถานการณ์จริง ส่งผลให้เกิดการพัฒนาสมรรถนะด้านการสร้างเนื้อหาดิจิทัล (Digital Content Creation) การสื่อสารดิจิทัล (Digital Communication) การทำงานร่วมกัน (Collaboration) และการรู้เท่าทันสื่อ (Media Literacy) ควบคู่ไปกับการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และความรับผิดชอบในการใช้สื่อดิจิทัล อันเป็นสมรรถนะสำคัญที่กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย

และนวัตกรรมให้ความสำคัญในการเตรียมความพร้อมบัณฑิตสู่การดำรงชีวิตและการทำงานในสังคมดิจิทัล ดังนั้น การประยุกต์ใช้แนวคิดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานร่วมกับการผลิตสื่อดิจิทัลเพื่อการประชาสัมพันธ์องค์กร จึงเป็นแนวทางที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ทั้งในมิติของความรู้ ทักษะดิจิทัล ทักษะทางสังคม และความเป็นพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizenship) พร้อมทั้งส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำองค์ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการประกอบวิชาชีพในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2565). กฎกระทรวงมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2565. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 139 ตอนพิเศษ 212 ง เอกสารแนบท้ายประกาศ. เรียกใช้เมื่อ 20 มิถุนายน 2569 จาก https://ratchakitcha.soc.go.th/documents/17202623.pdf

กระทรวงศึกษาธิการ. (2566). แผนปฏิบัติการด้านดิจิทัลเพื่อการศึกษา (พ.ศ. 2566-2570). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ. เรียกใช้เมื่อ 20 มิถุนายน 2569 จาก https://itdept.ipst.ac.th/wp-content/uploads/2023/04/MOE-DIGITAL-66-70.pdf

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์. (2564). สรุปและสังเคราะห์องค์ความรู้ แนวปฏิบัติที่ดีจากการจัดการความรู้ (KM) ด้านการผลิตบัณฑิตประจำปีการศึกษา 2563: การสอนแบบสร้างสรรค์เป็นฐาน (CBL). มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์.

เพชร วิจิตรนาวิน, เด่นดาว ชลวิทย์, นาที เกิดอรุณ และรามีนี่ กัลเลลาลาจ. (2567). ผลของการใช้วิธีการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์เป็นฐานที่มีต่อความสามารถในการอ่านวรรณคดีอย่างมีวิจารณญาณและทัศนคติที่มีต่อการเรียนรู้วรรณคดีของนักศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 11(8), 262-270.

วิชัย วงษ์ใหญ่ และมารุต พัฒผล. (2564). สมรรถนะดิจิทัล: Digital Competency. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

Capriotti, P., Carretón, C., & Zeler, I. (2024). Exploring interactivity strategies in social media communications of leading universities: A cross-continental study. SAGE Open, 14(2). https://doi.org/10.1177/21582440241259399

Fauzi, A., Sanjani, M. A. F., Zaini, A. W., & Lateh, M. (2025). The influence of social media on public relations as a reinforcement of higher education reputation. Indonesian Journal of Educational Management, 7(1), 91–101. https://doi.org/10.52627/managere.v7i1.650.

Poolsombat, P., Laisuwannachart, P., & Phuphaniat, M. (2025). Integrating Creative-Based Learning into the Active Learning Process to Enhance Creative Thinking Skills in Computer Information Courses. International Journal of Educational Communications and Technology, 5(1), 69–84. retrieved from https://ph01.tci-thaijo.org/index.php/IJECT/article/view/261654

Yang, Y., Zhang, C., Zhang, S., & Shen, J. (2025). TikTok in higher education: A systematic review of disciplinary applications, learning outcomes, and implementation factors. Interactive Learning Environments. Advance online publication. https://doi.org/10.1080/10494820.2025.2564736

ความสัมพันธ์ระหว่างการประชาสัมพันธ์ความรู้ ความเข้าใจ และพฤติกรรมการเสียภาษีสรรพสามิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์*

THE RELATIONSHIP BETWEEN PUBLIC RELATIONS, KNOWLEDGE, UNDERSTANDING, AND EXCISE TAX PAYMENT BEHAVIOR OF THE PUBLIC IN MUEANG DISTRICT, KALASIN PROVINCE

ยุวฎา มละสาร[1], วัชรินทร์ สุทธิศัย[2] และ สมเกียรติ เกียรติเจริญ[3]

Yuwada Malasarn[1], Watcharin Sutthisai[2] and Somkiet Kietjaroen[3]

[1-3]มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

[1-3]Rajabhat Maha Sarakham University, Thailand

Corresponding author E-mail: nongnisit1@gmail.com

วันที่รับบทความ : 26 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 17 กรกฎาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 19 กรกฎาคม 2569

Received 26 June 2026; Revised 17 July 2026; Accepted 19 July 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับการประชาสัมพันธ์ความรู้ความเข้าใจเรื่องภาษีสรรพสามิต 2) ระดับพฤติกรรมการเสียภาษีสรรพสามิต 3) ความสัมพันธ์ระหว่างการประชาสัมพันธ์ความรู้ ความเข้าใจ และพฤติกรรมการเสียภาษีสรรพสามิต และ 4) ข้อเสนอแนะการพัฒนางานประชาสัมพันธ์เรื่องภาษีสรรพสามิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ การวิจัยเชิงปริมาณ มีแบบสอบถาม เป็นเครื่องมือในการวิจัย หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับได้เท่ากับ .966 ประชากร ได้แก่ ประชาชนผู้เสียภาษี

Citation:

*ยุวฎา มละสาร, วัชรินทร์ สุทธิศัย และ สมเกียรติ เกียรติเจริญ. (2569). ความสัมพันธ์ระหว่างการประชาสัมพันธ์ความรู้ ความเข้าใจ และพฤติกรรมการเสียภาษีสรรพสามิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 637-650.

Yuwada Malasarn, Watcharin Sutthisai and Somkiet Kietjaroen. (2026). The Relationship Between Public Relations, Knowledge, Understanding, And Excise Tax Payment Behavior Of The Public In Mueang District, Kalasin Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 637-650.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

สรรพสามิต ในอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามวิธีของ ยามาเน่ ได้จำนวน 348 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สัมประสิทธิ์เพียร์สัน และวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ โดยวิธี Enter อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และข้อมูลเชิงคุณภาพจับประเด็น จัดหมวดหมู่และพรรณนาความ

ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับการประชาสัมพันธ์ความรู้ความเข้าใจเรื่องภาษีสรรพสามิต โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ระดับพฤติกรรมเกี่ยวกับการชำระภาษีสรรพสามิต โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ความสัมพันธ์ระหว่างการประชาสัมพันธ์ความรู้ ความเข้าใจและพฤติกรรมการเสียภาษีสรรพสามิต โดยรวมมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง มีค่าเท่ากับ .858 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .869 (R = .869) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งแสดงว่า ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเสียภาษีสรรพสามิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ 4) ข้อเสนอแนะจากผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ควรประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่ผู้ประกอบการสม่ำเสมอและมีความต่อเนื่องเกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบ วิธีการเสียภาษีสรรพสามิต ควรมีการประชุมร่วมกับกำนันผู้ใหญ่บ้านเพื่อประชาสัมพันธ์และให้ความรู้เกี่ยวกับสรรพสามิตเพื่อประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านทราบต่อไป

คำสำคัญ: การประชาสัมพันธ์, ความรู้, ความเข้าใจ, พฤติกรรม, ภาษีสรรพสามิต

Abstract

This research objectives were to study: 1) the level of public awareness and understanding of excise tax, 2) the level of excise tax payment behavior, 3) the relationship between public awareness and understanding of excise tax and excise tax payment behavior, and 4) suggestions for improving public awareness campaigns on excise tax among the public in Mueang District, Kalasin Province. Quantitative research used a questionnaire as the research instrument, with a reliability coefficient of .966. The population consisted of excise taxpayers in Mueang District, Kalasin Province. The sample size was determined using Yamane's method to obtain a sample size of 348 people. Data were analyzed using descriptive statistics (mean, standard deviation), Pearson coefficients, and

multiple regression analysis using the Enter method, with statistical significance at the .05 level. Qualitative data was collected by identifying key points, categorizing, and describing information.

The research findings were as follows: 1) The overall level of public awareness and understanding of excise tax was at the highest level. 2) The overall level of behavior regarding excise tax payment was at the highest level. 3) The overall relationship between public awareness and understanding of excise tax and excise tax payment behavior was highly correlated, with a coefficient of .858, statistically significant at the .01 level. The multiple correlation coefficient was .869 (R = .869), statistically significant at the .01 level, indicating that the independent variable is related to the excise tax payment behavior of people in Mueang District, Kalasin Province. 4) Suggestions from respondents included the need for consistent and continuous public awareness campaigns on excise tax laws, regulations, and payment procedures for businesses. Furthermore, meetings should be held with village heads and community leaders to disseminate information about excise tax to villagers.

Keywords: Public relations, knowledge, understanding, behavior, excise tax

บทนำ

รายได้หรือรายรับของรัฐบาลมาจากแหล่งรายได้ที่สำคัญ 4 แหล่ง ได้แก่ รายได้จากภาษีอากร รายได้จากรัฐพาณิชย์ รายได้จากการขายสิ่งของและบริการ ในกรณีที่รัฐบาลใช้นโยบายขาดดุลงบประมาณ รัฐบาลจำเป็นต้องก่อหนี้สาธารณะ แต่จะเป็นจำนวนมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับสภาวะทางเศรษฐกิจในปีงบประมาณนั้น ๆ สำหรับรายได้ของรัฐบาลส่วนใหญ่จะมาจากภาษีอากรที่ส่วนราชการของกระทรวงการคลังเป็นผู้จัดเก็บ เช่น กรมสรรพากร กรมสรรพสามิต กรมศุลกากร และยังมีส่วนราชการอื่นที่จัดเก็บภาษีอากรตามที่กฎหมายกำหนดให้เป็นผู้จัดเก็บด้วยเช่นกัน สำหรับรายได้จากภาษีอากรนั้นรัฐจัดเก็บจากภาษีอากรประเภทต่าง ๆ หลายประเภท กล่าวคือ การจำแนกประเภทของรายได้รัฐบาลสามารถจำแนก

ได้หลายประเภทแล้วแต่ว่า จะใช้สิ่งใดเป็นเกณฑ์ในการจำแนกประเภท (เฉลิมพงศ์ มีสมนัย. 2566)

ภาษีสรรพสามิตถือเป็นเครื่องมือทางการคลังที่มีบทบาทสำคัญในระบบเศรษฐกิจร่วมสมัย โดยทำหน้าที่เป็นกลไกในการควบคุมพฤติกรรมการบริโภคและเป็นแหล่งที่มาของรายได้สาธารณะเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน กรมสรรพสามิต (2567 : 12) ได้ให้ความหมายของภาษีสรรพสามิตว่าเป็นภาษีทางอ้อมที่จัดเก็บจากสินค้าและบริการที่มีลักษณะฟุ่มเฟือยหรือก่อให้เกิดผลกระทบเชิงลบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ ผลิตภัณฑ์ยาสูบ และน้ำมันเชื้อเพลิง วัตถุประสงค์หลักของการจัดเก็บภาษีประเภทนี้มิได้จำกัดอยู่เพียงการสร้างรายได้ แต่รวมถึงการส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมการบริโภคที่พึงประสงค์และการจัดสรรทรัพยากรสาธารณะอย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม ประสิทธิผลของการจัดเก็บภาษีสรรพสามิตไม่ได้ขึ้นอยู่กับการออกแบบโครงสร้างภาษีหรือกำหนดอัตราภาษีเพียงอย่างเดียว แต่ยังคงมีความเกี่ยวข้องอย่างสำคัญกับพฤติกรรมการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีของประชาชน ซึ่งสะท้อนถึงระดับความเต็มใจและการให้ความร่วมมือในการชำระภาษีอย่างถูกต้อง พฤติกรรมดังกล่าวได้รับอิทธิพลอย่างมากจากปัจจัยทางสังคมจิตวิทยา โดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับความรู้ความเข้าใจที่ประชาชนมีต่อระบบภาษีและการรับรู้เกี่ยวกับความยุติธรรมของการจัดเก็บภาษี หน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการจัดเก็ฐภาษีสรรพสามิต คือ กรมสรรพสามิต สังกัดกระทรวงการคลังมีหน้าที่ในการจัดเก็บภาษีสินค้าและบริการตามพิกัดอัตราภาษีที่พระราชบัญญัติภาษีสรรพสามิต พ.ศ. 2560 ประกาศกำหนด (กรมสรรพสามิต, 2566)

ในบริบทของสังคมข้อมูลข่าวสารที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การประชาสัมพันธ์จึงกลายเป็นกลไกสำคัญในการลดช่องว่างทางข้อมูลและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องแก่ประชาชน Kotler และ Keller (2016) ได้ชี้ให้เห็นว่าการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจากหน่วยงานราชการสามารถเสริมสร้างความตระหนักรู้ของประชาชนเกี่ยวกับความสำคัญของการเสียภาษีและช่วยให้เกิดความเข้าใจในขั้นตอนการปฏิบัติตามกฎหมายได้อย่างเหมาะสม การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการประชาสัมพันธ์ ความรู้ความเข้าใจ และพฤติกรรมการเสียภาษีสรรพสามิตจึงมีความสำคัญในการช่วยให้หน่วยงานภาครัฐเข้าใจช่องว่างในการสื่อสารและสามารถพัฒนากลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น การพัฒนานี้รวมถึงการเลือกใช้สื่อและช่องทางที่เหมาะสมกับลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย การสร้างสรรค์เนื้อหาที่มีความเข้าใจง่ายและน่าสนใจ และการกำหนดความถี่ในการสื่อสารที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน (Kotler & Keller, 2016) ความเข้าใจเชิงลึกในปัจจัยเหล่านี้จะสามารถนำไปสู่การเพิ่ม

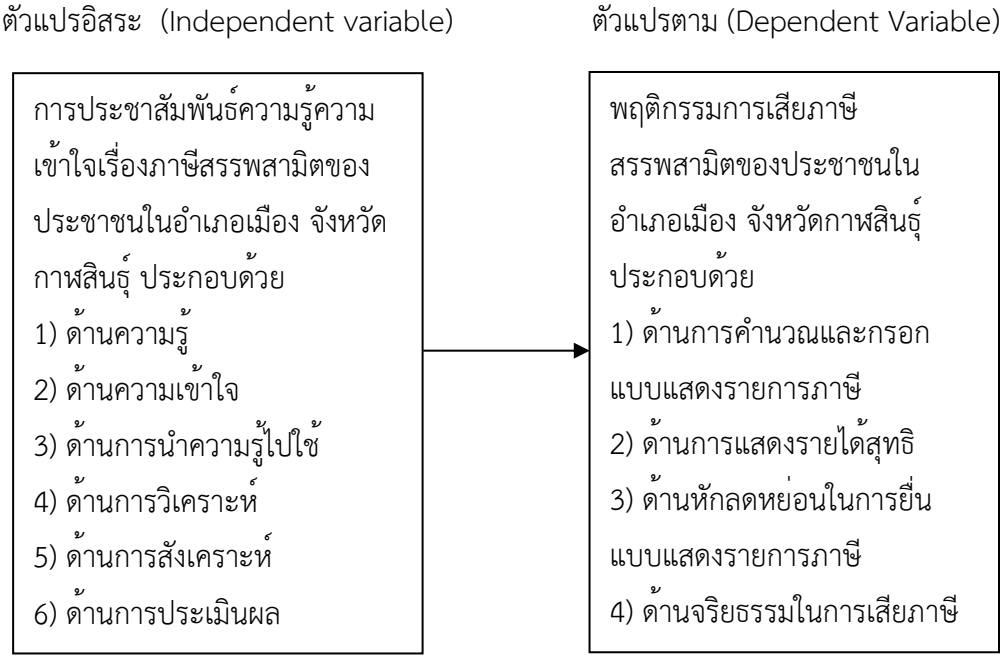
ประสิทธิผลของการจัดเก็บภาษี การลดปัญหาการหลีกเลี่ยงภาษีในระยะยาว และการส่งเสริมเสถียรภาพทางการคลังของประเทศพร้อมกับการเสริมสร้างความเป็นธรรมในสังคม

สำหรับเป้าหมายรายได้ภาษีสรรพสามิต ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 จำนวน 3,612,100.00 บาท มีผู้เสียภาษีสรรพสามิตในอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 2,624 คน (สำนักงานสรรพสามิตพื้นที่กาฬสินธุ์, 2568) ดังนั้นผู้วิจัย จึงมีความสนใจในการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการประชาสัมพันธ์ ความรู้ความเข้าใจ และพฤติกรรมการเสียภาษีสรรพสามิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีความสำคัญอย่างยิ่งในการเติมเต็มช่องว่างทางวิชาการด้านการบริหารจัดการภาษีของภาครัฐ ผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์โดยตรงต่อกรมสรรพสามิตในการวางแผนกลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิผล สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมความเข้าใจและการปฏิบัติตามกฎหมายภาษีของประชาชน และจะเป็นรากฐานสำคัญสำหรับการศึกษาวิจัยในอนาคตที่ต้องการศึกษาพฤติกรรมการเสียภาษีในมิติอื่น ๆ อย่างครอบคลุมและเชิงลึกยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการประชาสัมพันธ์ความรู้ความเข้าใจเรื่องภาษีสรรพสามิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อศึกษาระดับพฤติกรรมการเสียภาษีสรรพสามิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการประชาสัมพันธ์ความรู้ ความเข้าใจ และพฤติกรรมการเสียภาษีสรรพสามิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์
4. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะการพัฒนางานประชาสัมพันธ์เรื่องภาษีสรรพสามิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ประชาชนผู้เสียภาษีสรรพสามิต ในอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 2,624 คน (สรรพสามิตพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์, 2568) คำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างตามวิธีของ Yamane (1973) ได้จำนวน 348 คน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเป็นระบบ (Systematic sampling) เป็นการสุ่มตัวอย่างโดยมีรายชื่อของทุกหน่วยประชากรมาเรียงเป็นระบบตามบัญชีเรียกชื่อ ผู้วิจัยได้จัดทำบัญชีประชากรโดยได้เรียงชื่อตามอักษรพยัญชนะไทยตามราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. 2546 ซึ่งเรียงอักษาตั้งแต่ 1 ถึง N และนำมาคิดค่าช่วงสุ่ม หรือ k โดยใช้สูตร k = N/n จากนั้นได้ทำการเลือกค่าสุ่มเริ่มต้น (Random Start หรือ R) โดยเป็นค่าที่อยู่ระหว่าง 1 ถึง k และขั้นตอนต่อไปคือจะเริ่มสุ่มตัวอย่างจากหน่วยตัวอย่างที่ประกอบด้วย R, R+k, R+2k.....เรื่อยไปจนครบจำนวนแต่ในกรณีที่ N หาร n ไม่ลงตัว ผู้วิจัย

จะใช้จุดทศนิยม 4 ตำแหน่ง และถ้า k เป็นตัวเลขที่มีจุดทศนิยมจะเลือกตัวอย่างเป็นจำนวนเต็มโดยทำการปัดเศษทศนิยมตามหลักคณิตศาสตร์สากลนิยม

3. การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบปลายปิดและปลายเปิด มีขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ ดังนี้

3.1.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและกำหนดขอบเขตคำถามให้ครอบคลุมกรอบแนวคิด วัตถุประสงค์ เนื้อหาและรายละเอียดที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการประชาสัมพันธ์ความรู้ความเข้าใจและพฤติกรรมการเสียภาษีสรรพสามิต ของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

3.1.2 สร้างแบบสอบถาม และนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะ ในการปรับปรุง

3.1.3 ปรับปรุงแบบสอบถาม ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

3.2 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย โดยการหาความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยใช้วิธีวิเคราะห์หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่า (Alpha Coefficient) ตามวิธีการของ Cronbach ได้ค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .966

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนทุกด้าน ผู้วิจัยได้ดำเนินการ ขอหนังสือรับรองจากมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ถึงสรรพสามิตพื้นที่กาฬสินธุ์ เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวบข้อมูล

5. การวิเคราะห์ข้อมูล ขั้นตอนการวิจัยข้อมูลหลังการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการขั้นตอน ดังนี้

5.1 รวบรวมและตรวจสอบความสมบูรณ์ พร้อมลงรหัสแบบสอบถาม

5.2 วิเคราะห์ระดับความรู้ความเข้าใจ/ระดับพฤติกรรม โดยรวมและเป็นรายด้าน แล้วนำมาเทียบตามเกณฑ์ 5 ระดับ

5.3 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการประชาสัมพันธ์ความรู้ความเข้าใจและพฤติกรรมการเสียภาษีสรรพสามิต ของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

5.6 วิเคราะห์ข้อเสนอแนะ โดยจัดให้เป็นระเบียบ หมวดหมู่ โดยการจัดกลุ่มข้อความหรือประโยค (Grouping) ที่มีลักษณะ หรือความหมายเดียวกันหรือใกล้เคียงกันและแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) และพรรณนาความ

6. สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วยสถิติ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สถิติสัมประสิทธิ์เพียร์สัน (Pearson' s Product Moment Correlation) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ การวิเคราะห์ถดถอยเชิงพหุ (Multiple Regression) โดยวิธี Enter อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และการแจกแจงความถี่ (Frequency Distribution) และพรรณนาความ

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1. ศึกษาระดับการประชาสัมพันธ์ความรู้ความเข้าใจเรื่องภาษีสรรพสามิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

ตารางที่ 1 ระดับการประชาสัมพันธ์ความรู้ความเข้าใจเรื่องภาษีสรรพสามิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

การประชาสัมพันธ์ความรู้ความเข้าใจเรื่องภาษีสรรพสามิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์	$\overline{X}$	**S.D.**	**การแปลผล**
1. ด้านความรู้	4.71	0.49	มากที่สุด
2. ด้านความเข้าใจ	4.63	0.54	มากที่สุด
3. ด้านการนำความรู้ไปใช้	4.71	0.45	มากที่สุด
4. ด้านการวิเคราะห์	4.62	0.54	มากที่สุด
5. ด้านการสังเคราะห์	4.54	0.62	มากที่สุด
6. ด้านการประเมินผล	4.60	0.58	มากที่สุด
รวม	**4.64**	**0.47**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการประชาสัมพันธ์ความรู้ความเข้าใจเรื่องภาษีสรรพสามิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.64) เมื่อ

พิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านความรู้, ด้านการนำความรู้ไปใช้ ($\overline{X}$ = 4.71) รองลงมาคือ ด้านความเข้าใจ ($\overline{X}$ = 4.63) ด้านการวิเคราะห์ ($\overline{X}$ = 4.62) ด้านการประเมินผล ($\overline{X}$ = 4.60) และด้านการสังเคราะห์ ($\overline{X}$ = 4.54)

2. ศึกษาระดับพฤติกรรมเกี่ยวกับการชำระภาษีสรรพสามิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

ตารางที่ 2 ระดับพฤติกรรมเกี่ยวกับการชำระภาษีสรรพสามิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

พฤติกรรมเกี่ยวกับการชำระภาษีสรรพสามิตของประชาชน ในอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์	$\overline{X}$	**S.D.**	**การแปลผล**
1. ด้านการคำนวณและกรอกแบบแสดงรายการภาษี	4.60	0.52	มากที่สุด
2. ด้านการแสดงรายได้สุทธิ	4.62	0.56	มากที่สุด
3. ด้านหักลดหย่อนในการยื่นแบบแสดงรายการภาษี	4.54	0.71	มากที่สุด
4. ด้านทัศนคติที่ดีต่อการเสียภาษี	4.69	0.51	มากที่สุด
รวม	4.61	0.51	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับพฤติกรรมเกี่ยวกับการชำระภาษีสรรพสามิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.61) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย คือ ด้านทัศนคติที่ดีต่อการเสียภาษี ($\overline{X}$ = 4.69) รองลงมาคือ ด้านการแสดงรายได้สุทธิ ($\overline{X}$ = 4.62) ด้านการคำนวณและกรอกแบบแสดงรายการภาษี ($\overline{X}$ = 4.60) และด้านหักลดหย่อนในการยื่นแบบแสดงรายการภาษี ($\overline{X}$ = 4.54)

3. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการประชาสัมพันธ์ความรู้ ความเข้าใจ และพฤติกรรมการเสียภาษีสรรพสามิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

ตารางที่ 3 แสดงค่าสหสัมพันธ์ความสัมพันธ์ระหว่างการประชาสัมพันธ์ความรู้ ความเข้าใจและพฤติกรรม การเสียภาษีสรรพสามิต ของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์

ตัวแปร	Y_1	Y_2	Y_3	Y_4	พฤติกรรมการเสียภาษีสรรพสามิต ($Y_{โดยรวม}$)
ด้านความรู้ (X_1)	.623**	.589**	.535**	.617**	.658**
ด้านความเข้าใจ (X_2)	.768**	.714**	.597**	.720**	.776**
ด้านการนำความรู้ไปใช้ (X_3)	.781**	.729**	.548**	.687**	.758**
ด้านการวิเคราะห์ (X_4)	.816**	.748**	.685**	.752**	.836**
ด้านการสังเคราะห์ (X_5)	.691**	.671**	.565**	.732**	.737**
ด้านการประเมินผล (X_6)	.724**	.702**	.566**	.788*.	768**
การประชาสัมพันธ์ความรู้ความเข้าใจเรื่องภาษีสรรพสามิต โดยรวม ($X_{โดยรวม}$)	.831**	.785**	.662**	.816**	.858**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างการประชาสัมพันธ์ความรู้ ความเข้าใจและพฤติกรรมการเสียภาษีสรรพสามิต ของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่าโดยรวมมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง มีค่าเท่ากับ .858 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้ายพบว่า มีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง จำนวน 3 ด้าน เรียงลำดับค่าความสัมพันธ์จากสูงไปต่ำ คือ ด้านการคำนวณและกรอกแบบแสดงรายการภาษี มีความสัมพันธ์เท่ากับ .831 รองลงมาคือ ด้านทัศนคติที่ดีต่อการเสียภาษี มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .816 ด้านการแสดงรายได้สุทธิ มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .785 และมีความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง จำนวน 1 ด้าน คือ ด้านหักลดหย่อนในการยื่นแบบแสดงรายการภาษี มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ .662 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ข้อเสนอแนะการพัฒนางานประชาสัมพันธ์เรื่องภาษีสรรพสามิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้ตอบแบบสอบถามมีข้อเสนอแนะ คือ ควรประชาสัมพันธ์ให้

ความรู้ผู้ประกอบการสม่ำเสมอและมีความต่อเนื่องเกี่ยวกับกฎหมาย ระเบียบ วิธีการเสียภาษีสรรพสามิต ควรสนับสนุนให้สรรพสามิตพื้นที่เข้าร่วมประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้านเพื่อประชาสัมพันธ์และให้ความรู้เกี่ยวกับสรรพสามิตให้ผู้นำในชุมชนประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านทราบต่อไป ควรมีการเพิ่มความถี่ในการประชาสัมพันธ์ เช่น แจ้งข่าว ทุกๆ 3 วัน หรือ 5 วัน ผ่านช่องทางต่าง ๆ

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการประชาสัมพันธ์ความรู้ ความเข้าใจ และพฤติกรรมการเสียภาษีสรรพสามิต ของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้วิจัยอภิปรายผลดังต่อไปนี้

1. ระดับการประชาสัมพันธ์ความรู้ความเข้าใจเรื่องภาษีสรรพสามิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ประชาชนผู้เสียภาษีสรรพสามิตมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษีสรรพสามิต ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึง ความสำเร็จเชิงประจักษ์ของการดำเนินงานด้านการสื่อสารภาครัฐจากการดำเนินงานของสำนักงานสรรพสามิตพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งเกิดจากการเลือกใช้ช่องทางการสื่อสารที่เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างทั่วถึง และการออกแบบสาร ที่มีความเหมาะสมกับบริบทของประชาชนในพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบทของอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ จึงทำให้การประชาสัมพันธ์อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการประชาสัมพันธ์ตามแนวคิดของทัศนีย์ ผลซานิโก (2569) จำแนกวัตถุประสงค์ของการประชาสัมพันธ์ออกเป็น 1) วัตถุประสงค์ทั่วไปของการประชาสัมพันธ์ เป็นการประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างความนิยมให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน เพื่อปกป้องและรักษาชื่อเสียงสถาบันมิให้เสื่อมเสีย เพื่อสร้างความสัมพันธ์ภายใน 2) วัตถุประสงค์เฉพาะของการประชาสัมพันธ์หน่วยงาน สถาบัน องค์การต่าง ๆ 3) วัตถุประสงค์และความมุ่งหมายของการประชาสัมพันธ์ในเชิงปฏิบัติ คือ เพื่อดึงดูดความสนใจ เพื่อสร้างความเชื่อถือ และเพื่อสร้างสรรค์ความเข้าใจ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริกร ศิริปรีชา และสัมพันธ์ พลภักดิ์ (2561) ศึกษา การบริหารจัดการการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของกรมสรรพากร ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญทำให้แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของกรมสรรพากรประสบความสำเร็จ คือ การที่ผู้บริหารของกรมสรรพากรมีภาวะผู้นำสูง มีวิสัยทัศน์ที่ดี รวมทั้งมี

นโยบายที่ชัดเจน เพื่อสนับสนุนความพร้อมด้านเจ้าหน้าที่ และด้านการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการจัดเก็บภาษีเงินได้

2. ระดับพฤติกรรมเกี่ยวกับการชำระภาษีสรรพสามิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประชาชนผู้เสียภาษีสรรพสามิตให้ความร่วมมือในการเสียภาษีด้วยความเต็มใจ ถือเป็นขั้นสูงสุดของความสำเร็จในการจัดเก็บภาษี เกิดจากปัจจัยแวดล้อมทางประชากรศาสตร์และเศรษฐกิจ เนื่องจากอำเภอเมือง เป็นศูนย์กลางการบริหารราชการ เศรษฐกิจ และการศึกษาของจังหวัด จึงทำให้ประชาชนในพื้นที่นี้จึงมีความตื่นตัวทางสังคม มีระดับการศึกษาและการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่สูง ส่งผลให้เกิดความตระหนักในหน้าที่พลเมือง และมีบรรทัดฐานทางสังคม ในเชิงบวกที่กระตุ้นให้เกิดการแสดงพฤติกรรมการชำระภาษีที่ถูกต้องในระดับที่มากที่สุดทุกด้าน สอดคล้องกับแนวคิดของ เชิดชัย มูรพันธ์ (2563) ได้สรุปว่า พฤติกรรมของผู้เสียภาษี ประกอบด้วย 1) พฤติกรรมการคำนวณและการกรอกแบบแสดงรายการภาษี 2) พฤติกรรมการแสดงรายได้สุทธิ 3) พฤติกรรมการขอหักลดหย่อนภาษี และ 4) พฤติกรรมด้านจริยธรรมในการเสียภาษี แต่ไม่สอดคล้องกับไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ เพ็ญนภา ครุฑสุวรรณ (2567) ทัศนคติของประชาชนต่อการจัดเก็บภาษีของเทศบาลตำบลสวนหลวง อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร ผลการวิจัย พบว่า ทัศนคติต่อการจัดเก็บภาษีของเทศบาลตำบลสวนหลวง อำเภอกระทุ่มแบน โดยรวมอยู่ในระดับมาก

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการประชาสัมพันธ์ความรู้ ความเข้าใจและพฤติกรรมการเสียภาษีสรรพสามิต ของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า โดยรวมมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับสูง มีค่าเท่ากับ .858 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .869 (R = .869) ตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถอธิบายการผันแปรของตัวแปรตามได้เท่ากับร้อยละ 75.4 มีค่า R^2 = .754 และมีค่า F = 174.604 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งแสดงว่า ตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเสียภาษีสรรพสามิตของประชาชนในอำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเมื่อประชาชนได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับภาษีสรรพสามิตอย่างเพียงพอและต่อเนื่อง ย่อมส่งผลให้เกิดความตระหนักและนำไปสู่การปฏิบัติตามกฎหมายภาษีได้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ เอื้อมพร ศิริมา (2566) ความรู้ความเข้าใจทางด้านภาษีและระบบการยื่นแบบผ่านอินเทอร์เน็ตที่ส่งผลต่อการยื่นแบบและชำระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของผู้มีเงินได้เขต ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า ความรู้ความเข้าใจทางด้านภาษีส่งผลเชิงบวกต่อการ

ยื่นแบบและชำระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของผู้มีเงินได้เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยตัวแปรอิสระทั้ง 4 ด้านได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับประเภทเงินได้ ความรู้เกี่ยวกับเงินได้ที่ได้รับยกเว้น ความรู้เกี่ยวกับรายการลดหย่อน ความรู้ด้านการยื่นแบบอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า ประชาชนได้รับการประชาสัมพันธ์ที่สร้างความเข้าใจถึงประโยชน์ของการเสียภาษีต่อการพัฒนาประเทศและชุมชน ย่อมส่งผลให้เกิดทัศนคติเชิงบวกและนำไปสู่พฤติกรรมการเสียภาษีที่ถูกต้องตามมา ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** ประกอบด้วย 1.1 ควรปรับปรุงรูปแบบสื่อจากเดิมที่เป็นเพียงการบอกกฎเกณฑ์ (Infographic บอกประเภทภาษี) ให้เป็น สื่อเชิงเปรียบเทียบหรือกรณีศึกษา (Case-based Learning) เช่น การเปรียบเทียบโครงสร้างภาษีเก่า-ใหม่ หรือการวิเคราะห์ว่าภาษีสรรพสามิตช่วยพัฒนาสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของคนในจังหวัดกาฬสินธุ์อย่างไร 1.2 ควรจัดเวทีเสวนาภาคประชาชน หรือกิจกรรมสรรพสามิตพบประชาชน ในรูปแบบไฮบริด เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้สะท้อนความคิดเห็น ประเมินความพึงพอใจ และร่วมตรวจสอบว่าเงินภาษีสรรพสามิตได้ถูกนำกลับมาพัฒนาสาธารณูปโภคในจังหวัดกาฬสินธุ์อย่างไร ซึ่งจะช่วยยกระดับการประเมินผลของประชาชน 1.3 ควรมีการสร้างเครื่องมือและคู่มือการคำนวณภาษีที่ใช้งานง่าย โดยการจัดทำ คู่มือสรรพสามิตฉบับประชาชน หรือแอปพลิเคชันขนาดเล็ก (Mini-program) ที่ช่วยให้ผู้ประกอบการและประชาชนในอำเภอเมืองกาฬสินธุ์สามารถคำนวณภาษีของตนเองได้อย่างถูกต้อง ป้องกันความผิดพลาดทางกฎหมาย **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** จากประเด็นที่ค้นพบจากการวิจัยที่สำคัญ ควรทำการวิจัยโดยการปรับเปลี่ยนรูปแบบการวิจัยเป็นแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative) ซึ่งเห็นภาพรวมเชิงสถิติที่ชัดเจนแล้ว การวิจัยครั้งต่อไปควรใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมด้วย โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) หรือการสนทนากลุ่ม (Focus Group) กับกลุ่มผู้ประกอบการที่ไม่ยอมรับการเสียภาษี หรือผู้ที่คิดคำนวณภาษีไม่ถูก เพื่อเจาะลึกถึงปัญหาและอุปสรรคที่แท้จริง

เอกสารอ้างอิง

กรมสรรพสามิต. (2566). ภารกิจและอำนาจหน้าที่ของกรมสรรพสามิต. กรุงเทพมหานคร: กรมสรรพสามิต.

_____. (2567). ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับภาษีสรรพสามิต. กรุงเทพมหานคร: กรมสรรพสามิต.

เฉลิมพงศ์ มีสมนัย. (2566). รัฐบาลมีรายได้มาจากไหน?. เรียกใช้เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2569 จาก https://mgtsci.stou.ac.th/govtrevenue

เชิดชัย มูรพันธ์. (2563). พฤติกรรมการเสียภาษีของผู้เสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในเขตพื้นที่สำนักงานพื้นที่นครปฐม 2. ใน การค้นคว้าอิสระธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการวิชาการจัดการทั่วไป. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.

ทัศนีย์ ผลซานิโก. (2569). การประชาสัมพันธ์ (Public Relations). เรียกใช้เมื่อวันที่ 20 มกราคม 2569 จาก https://www.oic.go.th

เพ็ญนภา ครุฑสุวรรณ. (2567). ทัศนคติของประชาชนต่อการจัดเก็บภาษีของเทศบาลตำบลสวนหลวง อำเภอกระทุ่มแบน จังหวัดสมุทรสาคร. ใน สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง. มหาวิทยาลัยสยาม.

สิริกร ศิริปรีชา และสัมพันธ์ พลภักดิ์. (2561). การบริหารจัดการการจัดเก็บภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของกรมสรรพากร. วารสาร มจร มนุษยศาสตร์ปริทรรศน์, 4(2), 137-150.

สรรพสามิตพื้นที่กาฬสินธุ์. (2568). จำนวนผู้เสียภาษีสรรพมิต. กาฬสินธุ์: สรรพสามิตพื้นที่กาฬสินธุ์.

เอื้อมพร ศิริมา. (2566). ความรู้ความเข้าใจทางด้านภาษีและระบบการยื่นแบบผ่านอินเทอร์เน็ตที่ส่งผลต่อการยื่นแบบและชำระภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของผู้มีเงินได้เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน การค้นคว้าอิสระบัญชีมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). Marketing Management. (15th ed.). Pearson Education.

Yamane, T. (1973). Statistics: An introductory analysis. (3rd ed.). New York: Harper and Row.

ปัจจัยการพัฒนาพื้นที่เชิงพาณิชย์ ที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกใช้บริการรถไฟฟ้ามหานคร สายนัคราพิพัฒน์ (สายสีเหลือง ช่วงลาดพร้าว-สำโรง)*

FACTORS OF COMMERCIAL AREA DEVELOPMENT AFFECTING THE DECISION-MAKING PROCESS TO USE THE MRT NAKKHARA PHIPHAT LINE (YELLOW LINE: LADPRAO - SAMRONG SECTION)

อนุสรา รักรัตน์[1] และ ฉัตรชัย เหล่าเขตการณ์[2]

Anusara Rakrat[1] and Chatchai Laoketkarn[2]

[1-2]คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยธนบุรี

[1-2]Faculty of Business Administration Thonburi University, Thailand

Corresponding author E-mail: lukpla25403@gmail.com

วันที่รับบทความ : 12 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 25 มิถุนายน 2569; วันตอบรับบทความ : 27 มิถุนายน 2569

Received 12 June 2026; Revised 25 June 2026; Accepted 27 June 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อศึกษาลักษณะประชากรศาสตร์ของผู้ใช้บริการรถไฟฟ้ามหานครสายนัคราพิพัฒน์ ที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกใช้บริการรถไฟฟ้า (2) เพื่อศึกษาปัจจัยด้านต่างๆ ตามหลักการของการพัฒนารอบสถานีขนส่งว่าปัจจัยใดมีผลต่อการตัดสินใจใช้ บริการรถไฟฟ้ามหานครสายนัคราพิพัฒน์ของผู้ใช้บริการ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือผู้ใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีเหลือง จำนวน 400 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ

Citation:

*อนุสรา รักรัตน์ และ ฉัตรชัย เหล่าเขตการณ์. (2569). ปัจจัยการพัฒนาพื้นที่เชิงพาณิชย์ ที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกใช้บริการรถไฟฟ้ามหานคร สายนัคราพิพัฒน์ (สายสีเหลือง ช่วงลาดพร้าว-สำโรง). วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 651-663.

Anusara Rakrat and Chatchai Laoketkarn. (2026). Factors Of Commercial Area Development Affecting The Decision-Making Process To Use The Mrt Nakkhara Phiphat Line (Yellow Line: Ladprao - Samrong Section). Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 651-663.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการศึกษา พบว่า (1) ข้อมูลทั่วไป ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 31-40 ปี ประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนระหว่าง 10,000 - 20,000 บาท โดยช่วงเวลาที่เลือกใช้บริการมากที่สุดคือ 06:00 – 09:00 น. (2) ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ ปัจจัยด้านการพัฒนาพื้นที่เชิงพาณิชย์ (TOD) จำนวน 4 ด้าน ได้แก่ (1) การใช้ประโยชน์จากที่ดินที่ช่วยสนับสนุนให้เกิดการเดินทาง (2) การเพิ่มความหนาแน่นรอบสถานี (3) การออกแบบเพื่อผู้สัญจรทางเท้า และ (4) การใช้งานพื้นที่สอดคล้องกับวิถีชุมชน ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกใช้บริการรถไฟฟ้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (3) ปัจจัยที่ไม่มีผลต่อการตัดสินใจ ด้านการจัดการที่จอดรถ รถโดยสารประจำทาง และการจราจร ไม่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกใช้บริการอย่างมีนัยสำคัญ และ (4) พฤติกรรมหลังการใช้บริการ ผู้ใช้บริการมีความพึงพอใจต่อการใช้รถไฟฟ้าในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และมีความตั้งใจที่จะกลับมาใช้บริการซ้ำรวมถึงแนะนำให้ผู้อื่นมาใช้บริการ

คำสำคัญ: การพัฒนาพื้นที่เชิงพาณิชย์, รถไฟฟ้ามหานคร สายนัคราพิพัฒน์, การพัฒนาพื้นที่รอบสถานีขนส่งมวลชน, รถไฟฟ้าสายสีเหลือง

Abstract

The objectives of this research are: (1) to study the demographic characteristics of passengers of the MRT Nakkhara Phiphat Line that affect the decision-making process in choosing to use the transit service. (2) To study various factors based on the principles of transit station development to determine which factors affect the decision to use the MRT Nakkhara Phiphat Line of the service users. The sample consisted of 400 passengers who use the MRT Yellow Line. The research instrument was a questionnaire. Data were analyzed using percentage, mean, standard deviation, and multiple regression analysis. The findings of the research are as follows (1) General Information: Most respondents were male, aged between 31-40 years, self-employed, with an average monthly income of 10,000 - 20,000 Baht. The peak service period was between 06:00 AM

– 09:00 AM. (2) Factors Influencing Decision-Making: Four aspects of commercial area development (Transit-Oriented Development - TOD) significantly influenced the decision-making process at a 0.05 level of statistical significance: (1) Land use that supports travel, (2) Density around stations, (3) Pedestrian-friendly design, and (4) Area usage consistent with community lifestyle. (3) Non-Influencing Factors: Parking management, bus services, and traffic management did not significantly influence the decision-making process of the sample group. (4) Post-Service Behavior: Respondents overall satisfaction was at the highest level. They intended to reuse the service and were likely to recommend the MRT Yellow Line to others.

Keywords: Commercial Area Development, MRT Nakkhara Phiphat Line, Transit-Oriented Development, MRT Yellow Line

บทนำ

กรุงเทพมหานครประสบปัญหาการจราจรติดขัดอย่างรุนแรงจากการเติบโตอย่างรวดเร็ว ระบบรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนจึงกลายเป็นทางเลือกสำคัญที่ช่วยประหยัดเวลาและลดต้นทุนการเดินทาง เนื่องจากมีขีดความสามารถในการจุผู้โดยสารได้สูงกว่ารถยนต์ส่วนบุคคลอย่างมาก (เดลินิวส์, 2569) โครงการรถไฟฟ้ามหานคร สายนัคราพิพัฒน์ (สายสีเหลือง ช่วงลาดพร้าว-สำโรง) ภายใต้การดูแลของการรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย (รฟม.) ถูกพัฒนาขึ้นตามแผนแม่บทระบบขนส่งมวลชนทางราง (M-MAP) เพื่อแก้ไขปัญหาการจราจรและส่งเสริมการเดินทางที่ยั่งยืนในพื้นที่ฝั่งตะวันออกของกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งในอดีตพื้นที่นี้พึ่งพารถยนต์ส่วนบุคคลเป็นหลักและประสบปัญหาจราจรติดขัดขั้นรุนแรง (การรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย, 2569)

โครงการนี้เลือกระบบรถไฟฟ้ารางเดี่ยว (Monorail) เนื่องจากมีความเหมาะสมกับเส้นทางที่มีข้อจำกัดด้านพื้นที่จราจร โดยใช้พื้นที่โครงสร้างเสาน้อยกว่าระบบรางหนักทั่วไป มีความยืดหยุ่นสูงในการออกแบบให้สอดคล้องกับแนวถนนที่มีรัศมีโค้งแคบเพื่อหลีกเลี่ยงการเวนคืนที่ดินจำนวนมาก มีต้นทุนการก่อสร้างที่คุ้มค่า และช่วยลดการปล่อยมลพิษทางเสียงและอากาศ โดยมีแนวเส้นทางรวมระยะทาง 30.4 กิโลเมตร จำนวน 23 สถานี ทำหน้าที่เป็น

โครงข่ายเชื่อมต่อรถไฟฟ้าสายหลักอื่น ๆ ได้ถึง 5 เส้นทาง ได้แก่ สายสีน้ำเงินที่สถานีลาดพร้าว, สายสีส้มที่สถานีแยกลำสาลี, สายสีเงินในอนาคตที่สถานีศรีเอี่ยม, แอร์พอร์ต เรล ลิงก์ร่วมกับสายสีแดงอ่อนที่สถานีหัวหมาก และสายสีเขียวที่สถานีสำโรง ซึ่งช่วยให้ผู้โดยสารสามารถเดินทางได้อย่างสะดวกสบายและไร้รอยต่อมากขึ้น การรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย (การรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย, 2569)

การเกิดขึ้นของโครงการช่วยดึงดูดผู้ใช้รถยนต์ส่วนบุคคลให้หันมาใช้ระบบขนส่งสาธารณะ ส่งผลโดยตรงต่อการลดปริมาณรถยนต์ มลภาวะ และก๊าซเรือนกระจก ทั้งยังช่วยกระตุ้นการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์และกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยรอบสถานีภายใต้แนวคิดการพัฒนาพื้นที่รอบสถานีขนส่งมวลชน (TOD) ซึ่งช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตและลดความเครียดจากการเดินทางของประชาชน (Yen, B. T., et al., 2024) อย่างไรก็ตาม โครงการยังคงมีสิ่งท้าทายที่ต้องปรับปรุงในอนาคต ได้แก่ การพัฒนาระบบขนส่งรอง (Feeder System) เพื่อเชื่อมต่อเข้าสู่ชุมชน การบริหารจัดการผู้โดยสารในชั่วโมงเร่งด่วน การพัฒนาพื้นที่โดยรอบอย่างยั่งยืนและเพิ่มพื้นที่สีเขียว รวมถึงการบูรณาการค่าโดยสารร่วมกับสายอื่น โดยสรุปแล้วรถไฟฟ้าสายสีเหลืองจึงถือเป็นโครงการยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการพลิกโฉมการเดินทางและวางรากฐานสู่การเป็นมหานครที่น่าอยู่และยั่งยืนในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยการพัฒนาเชิงพาณิชย์รอบสถานีขนส่ง ที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกใช้บริการรถไฟฟ้ามหานครสายนัคราพิพัฒน์ (สายสีเหลือง ช่วงลาดพร้าว-สำโรง)

การทบทวนวรรณกรรม

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกใช้บริการ

กระบวนการตัดสินใจเลือกใช้บริการของผู้บริโภคประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การรับรู้ความต้องการ การค้นหาข้อมูล การประเมินทางเลือก การตัดสินใจเลือกใช้บริการ และพฤติกรรมหลังการใช้บริการ (Kotler, P., et al., 2016) พฤติกรรมผู้บริโภคในการเลือกระบบขนส่งมวลชนได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายใน ได้แก่ การรับรู้ ทัศนคติ และความต้องการส่วนบุคคล ควบคู่กับปัจจัยภายนอก ได้แก่ ปัจจัยทางสังคมและสิ่งแวดล้อม (Durmaz, Y. & Gündüz, G, 2021) ผู้ใช้บริการจะเปรียบเทียบความคุ้มค่าระหว่างค่าใช้จ่ายและเวลาที่ต้องเสีย

ไปกับคุณภาพบริการ ความสะดวก และความปลอดภัยที่ได้รับเพื่อนำมาใช้เป็นเกณฑ์หลักในการประเมินทางเลือก (Acemogullari, M., 2020) การรับรู้คุณค่าความปลอดภัยและความเชื่อมั่นในคุณภาพการให้บริการที่อยู่ในระดับสูงส่งผลโดยตรงต่อการกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมหลังการซื้อในเชิงบวก ซึ่งแสดงออกผ่านความพึงพอใจโดยรวม การตั้งใจกลับมาใช้บริการซ้ำ และการแนะนำบอกต่อแก่ผู้อื่น (สิริภักตร์ ศิริโท, 2565)

2. การพัฒนาพื้นที่เชิงพาณิชย์โดยรอบสถานีรถไฟฟ้า

การพัฒนาพื้นที่รอบสถานีขนส่งมวลชน (Transit-Oriented Development: TOD) เป็นแนวคิดการวางผังเมืองที่เน้นการพัฒนาพื้นที่พาณิชยกรรมและที่อยู่อาศัยรอบศูนย์กลางสถานีขนส่งสาธารณะเพื่อดึงดูดให้คนเข้ามาทำกิจกรรม (Yen, B. T., et al., 2024) ปัจจัยหลักในการพัฒนาพื้นที่ตามแนวคิด TOD มี 5 ด้าน ได้แก่ การใช้ประโยชน์จากที่ดินช่วยสนับสนุนให้เกิดการเดินทาง การเพิ่มความหนาแน่นของประชากรและกิจกรรมรอบสถานี การออกแบบโครงสร้างพื้นฐานเพื่อผู้สัญจรทางเท้า การจัดการที่จอดรถร่วมกับระบบรถโดยสารประจำทางและการจราจร และการใช้งานพื้นที่ให้สอดคล้องกับวิถีชุมชน (สถาบันวิจัยและพัฒนาประชากร , 2565) การเพิ่มความหนาแน่นรอบสถานีและการจัดสรรพื้นที่ใช้ประโยชน์แบบผสมผสาน (Mixed-use) ช่วยลดความจำเป็นในการเดินทางไกลและสนับสนุนการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกในระยะเดินเท้า (สุรชาติ สุวรรณโฆษิต และ เอกชัย ศิริกิจพาณิชย์กูล, 2566) การออกแบบทางเดินเท้าที่ปลอดภัยและมีความต่อเนื่องร่วมกับการจัดระบบขนส่งมวลชนรองช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเชื่อมต่อและลดการพึ่งพายานพาหนะส่วนบุคคล (กองนโยบายและแผนงาน, 2568)

สรุปผลการทบทวนวรรณกรรมจากการรวบรวมแนวคิดและทฤษฎีข้างต้น สรุปแนวคิดได้ว่า การพัฒนาพื้นที่เชิงพาณิชย์รอบสถานีรถไฟฟ้าตามแนวคิด TOD ทั้ง 5 ด้าน ประกอบด้วย การใช้ประโยชน์ที่ดิน การเพิ่มความหนาแน่น การออกแบบเพื่อผู้เดินเท้า การจัดการจราจรและที่จอดรถ และการสอดคล้องกับวิถีชุมชน (Yen, B. T., et al., 2024) มีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างและส่งผลโดยตรงต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกใช้บริการรถไฟฟ้าทั้ง 5 ขั้นตอน (Kotler, P., et al., 2016) โดยปัจจัยเชิงพื้นที่เหล่านี้ทำหน้าที่เป็นสิ่งกระตุ้นภายนอกที่ส่งผลต่อการรับรู้คุณค่าและความสะดวกของผู้บริโภค ซึ่งนำไปสู่การตัดสินใจเลือกใช้บริการรถไฟฟ้ามหานคร สายนัคราพิพัฒน์ (สายสีเหลือง ช่วงลาดพร้าว-สำโรง) และเกิดการยอมรับบริการในระยะยาว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้วิธีสุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการเลือกตัวอย่างแบบสะดวก (Convenience Sampling) โดยเลือกจากประชากรโดยกลุ่มตัวอย่างเป็นบุคคลที่เคยไปใช้บริการรถไฟฟ้ามหานคร สายนัคราพิพัฒน์(สีเหลือง) เพื่อศึกษาการพัฒนาพื้นที่เชิงพาณิชย์ ที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกใช้บริการรถไฟฟ้ามหานคร สายนัคราพิพัฒน์ (สายสีเหลือง ช่วงลาดพร้าว-สำโรง)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ เลือกการเก็บข้อมูลของผู้ใช้บริการรถไฟฟ้ามหานคร รถไฟฟ้ามหานคร สายนัคราพิพัฒน์เป็น(สีเหลือง) เนื่องจากผู้วิจัยไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ดังนั้นผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยในการวิจัยครั้งนี้จะทำการสุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของคอแครน (Cochran, 1997)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและตรวจสอบคุณภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสอบถามสำหรับเก็บข้อมูลกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 แบบสอบถามลักษณะประชากรศาสตร์ของผู้ใช้บริการรถไฟฟ้ามหานคร สายนัคราพิพัฒน์ลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบปลายปิด (Close ended question) ให้เลือกตอบเพียงคำตอบเดียว

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามปัจจัยด้านการพัฒนาพื้นที่เชิงพาณิชย์โดยรอบสถานีรถไฟฟ้ามหานคร สายนัคราพิพัฒน์ (สายสีเหลือง ช่วงลาดพร้าว-สำโรง) โดยใช้แบบสอบถามให้เลือกตอบได้ มากกว่า 1 คำตอบ (Checklist)

ส่วนที่ 3 แบบสอบถามกระบวนการตัดสินใจเลือกใช้บริการรถไฟฟ้ามหานคร สายนัคราพิพัฒน์(สายสีเหลือง ช่วงลาดพร้าว-สำโรง)แบบสอบถามเป็นแบบปลายปิด (Close ended question)

ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยเสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และทดสอบค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ โดยการพัฒนาพื้นที่เชิงพาณิชย์โดยรอบสถานีจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ผลการทดสอบค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.994 แปลผลได้ว่า มีค่าความเที่ยงตรงใช้ได้ และกระบวนการตัดสินใจเลือกใช้

บริการถไฟฟ้าจากความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน เท่ากับ 0.666 แปลผลได้ว่า มีค่าความเที่ยงตรงใช้ได้

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองจากกลุ่มตัวอย่าง ระหว่างเดือนกันยายน พ.ศ. 2568 ถึงเดือน พฤษภาคม พ.ศ. 2569 โดยใช้เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสอบถาม (Questionnaire) จากกลุ่มตัวอย่างผู้ใช้บริการรถไฟฟ้าสายสีเหลือง จำนวน 400 คน นำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อวิเคราะห์ลักษณะประชากรศาสตร์และระดับความพึงพอใจ และสถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อทดสอบสมมติฐานและวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรอิสระที่ส่งผลต่อตัวแปรตาม

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาปัจจัยการพัฒนาพื้นที่เชิงพาณิชย์ ที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกใช้บริการรถไฟฟ้ามหานคร สายนัคราพิพัฒน์ (สายสีเหลือง ช่วงลาดพร้าว-สำโรง)

ตารางที่ 5 ระดับความคิดเห็นของการพัฒนาพื้นที่เชิงพาณิชย์โดยรอบสถานีรถไฟฟ้ามหานคร สายนัคราพิพัฒน์ (สายสีเหลือง ช่วงลาดพร้าว-สำโรง)

การพัฒนาพื้นที่เชิงพาณิชย์โดยรอบสถานีรถไฟฟ้า	Mean	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. การเพิ่มความหนาแน่นรอบสถานี	3.82	0.97	มากที่สุด	1
2. การใช้งานพื้นที่ให้สอดคล้องกับวิถีชุมชน	3.79	0.98	มาก	2
3. การใช้ประโยชน์จากที่ดินช่วยสนับสนุนให้เกิดการเดินทาง	3.75	0.91	ปานกลาง	3
4. การจัดการที่จอดรถ รถโดยสารประจำทางและการจราจร	3.66	0.98	น้อย	4
5. การออกแบบต้องออกแบบเพื่อผู้สัญจรทางเท้า	3.65	1.00	น้อยที่สุด	5
รวม	**3.73**	**0.97**	**มาก**	**-**

จากตารางที่ 1 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อการพัฒนาพื้นที่เชิงพาณิชย์โดยรอบสถานีรถไฟฟ้ามหานคร สายนัคราพิพัฒน์(สายสีเหลือง ช่วงลาดพร้าว-สำโรง) โดยให้ความสำคัญกับ การเพิ่มความหนาแน่นรอบสถานี มากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.82 (S.D. = 0.97) ซึ่งมีการแปลผลอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือการใช้งานพื้นที่ให้สอดคล้องกับวิถีชุมชน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.79 (S.D. = 0.98) มีการแปลผลอยู่ในระดับมาก ,การพัฒนาพื้นที่เชิงพาณิชย์โดยรอบสถานี มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.75 (S.D. = 0.91) มีการแปลผลอยู่ในระดับปานกลาง ,การจัดการที่จอดรถ รถโดยสารประจำทางและการจราจร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.66 (S.D. = 0.98) มีการแปลผลอยู่ในระดับน้อย และการออกแบบต้องออกแบบเพื่อผู้สัญจรทางเท้า มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.65 (S.D. = 1.00) มีการแปลผลอยู่ในระดับน้อยที่สุด ตามลำดับ

ตารางที่ 6 ระดับความคิดเห็นของกระบวนการตัดสินใจเลือกใช้บริการรถไฟฟ้า

กระบวนการตัดสินใจเลือกใช้บริการรถไฟฟ้า	Mean	S.D.	ระดับ	อันดับ
1. พฤติกรรมหลังการใช้บริการ	3.94	0.99	มากที่สุด	1
2. การตัดสินใจ	3.90	0.96	มาก	2
3. การรับรู้ถึงความต้องการ	3.89	0.99	ปานกลาง	3
4. การค้นหาข้อมูล	3.87	1.04	น้อย	4
5. การประเมินทางเลือก	3.86	0.98	น้อยที่สุด	5
รวม	**3.89**	**1.00**	**มาก**	-

จากตารางที่ 2 พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกใช้บริการรถไฟฟ้า โดยให้ความสำคัญกับ พฤติกรรมหลังการใช้บริการ มากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.94 (S.D. = 0.99) ซึ่งมีการแปลผลอยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือ การตัดสินใจ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90 (S.D. = 0.96) มีการแปลผลอยู่ในระดับมาก ,การรับรู้ถึงความต้องการ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.89 (S.D. = 0.99) มีการแปลผลอยู่ในระดับปานกลาง ,การค้นหาข้อมูล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.87 (S.D. = 1.04) มีการแปลผลอยู่ในระดับน้อย และการประเมินทางเลือก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.86 (S.D. = 0.98) มีการแปลผลอยู่ในระดับน้อยที่สุด ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ การพัฒนาพื้นที่เชิงพาณิชย์โดยรอบสถานีรถไฟฟ้ามหานคร สายนัคราพิพัฒน์ (สายสีเหลือง ช่วงลาดพร้าว-สำโรง) ที่ส่งผลต่อ

การพัฒนาพื้นที่เชิงพาณิชย์รอบสถานีรถไฟฟ้า	B	SE_B	β	t	Sig.
การใช้ประโยชน์จากที่ดินช่วยสนับสนุนให้เกิดการเดินทาง (X_1)	0.24	0.04	0.26	5.78	0.000*
การเพิ่มความหนาแน่นรอบสถานี (X_2)	0.28	0.04	0.30	6.46	0.000*
การออกแบบต้องออกแบบเพื่อผู้สัญจรทางเท้า (X_3)	0.12	0.04	0.13	3.16	0.002*
การจัดการที่จอดรถ รถโดยสารประจำทางและการจราจร (X_4)	0.03	0.04	0.04	0.88	0.380
การใช้งานพื้นที่ให้สอดคล้องกับวิถีชุมชน(X_5)	0.26	0.04	0.27	6.63	0.000*
กระบวนการตัดสินใจเลือกใช้บริการ Constant = 0.864 R Square = 0.824 Adjusted R Square = 0.822 SEE. = 0.26471 F-test = 368.145					

หมายเหตุ : ระดับนัยสำคัญ*p<0.05

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณระหว่างปัจจัยการพัฒนาพื้นที่เชิงพาณิชย์รอบสถานีรถไฟฟ้าที่มีต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ พบว่า มีค่า F = 176.435 (คำนวณจากความสัมพันธ์ของตัวแปรในตาราง) และมีค่า p = .000 เมื่อพิจารณาปัจจัยการพัฒนาพื้นที่เชิงพาณิชย์แต่ละด้าน พบว่า ด้านการใช้ประโยชน์จากที่ดินช่วยสนับสนุนให้เกิดการเดินทาง, ด้านการเพิ่มความหนาแน่นรอบสถานี, ด้านการออกแบบเพื่อผู้สัญจรทางเท้า และด้านการใช้งานพื้นที่ให้สอดคล้องกับวิถีชุมชน ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถร่วมกันพยากรณ์การตัดสินใจเลือกใช้บริการได้ร้อยละ 68.4 (Adjusted R Square) ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 31.6 เกิดจากปัจจัยอื่น โดยมีความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการพยากรณ์เท่ากับ 0.285 และมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) เท่ากับ 0.827

สมการถดถอยที่คำนวณโดยใช้คะแนนดิบ (Unstandardized Coefficients)การตัดสินใจเลือกใช้บริการ =0.412 + 0.24 (การใช้ประโยชน์ที่ดิน) + 0.28 (ความหนาแน่นรอบสถานี) + 0.12 (การออกแบบเพื่อผู้สัญจรทางเท้า) + 0.03(การจัดการที่จอดรถฯ) + 0.26(การใช้งานพื้นที่สอดคล้องวิถีชุมชน)

สมการถดถอยที่คำนวณโดยใช้คะแนนมาตรฐาน (Standardized Coefficients)การตัดสินใจเลือกใช้บริการ = 0.26(การใช้ประโยชน์ที่ดิน) + 0.30(ความหนาแน่นรอบสถานี) + 0.13 (การออกแบบเพื่อผู้สัญจรทางเท้า) + 0.04(การจัดการที่จอดรถฯ) + 0.27(การใช้งานพื้นที่สอดคล้องวิถีชุมชน)

ผลการทดสอบสมมติฐานการพัฒนาพื้นที่เชิงพาณิชย์รอบสถานีรถไฟฟ้า ในด้านการใช้ประโยชน์จากที่ดินช่วยสนับสนุนให้เกิดการเดินทาง, ด้านการเพิ่มความหนาแน่นรอบสถานี, ด้านการออกแบบเพื่อผู้สัญจรทางเท้า และด้านการใช้งานพื้นที่ให้สอดคล้องกับวิถีชุมชน ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่ ด้านการจัดการที่จอดรถ รถโดยสารประจำทางและการจราจร ไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ (Sig. > 0.05)

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ พบว่า ปัจจัยการพัฒนาพื้นที่เชิงพาณิชย์รอบสถานีรถไฟฟ้าส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกใช้บริการรถไฟฟ้ามหานคร สายนัคราพิพัฒน์ (สายสีเหลือง ช่วงลาดพร้าว-สำโรง) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 4 ด้าน โดยร่วมกันพยากรณ์การตัดสินใจเลือกใช้บริการได้ร้อยละ 82.2 ซึ่งมีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ปัจจัยด้านการเพิ่มความหนาแน่นรอบสถานีส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการสูงที่สุด เนื่องจากพื้นที่รอบสถานีที่มีกิจกรรมทางเศรษฐกิจและอาคารที่อยู่อาศัยหนาแน่นช่วยดึงดูดให้ผู้บริโภคเข้ามาในพื้นที่และเข้าสู่ระบบขนส่งสาธารณะได้ง่าย สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาพื้นที่รอบสถานีขนส่งมวลชน (TOD) (Yen, B. T., et al., 2024) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุรชาติ สุวรรณโฆษิต และเอกชัย ศิริกิจพาณิชย์กูล (2565) ที่ระบุว่าความหนาแน่นของกิจกรรมเชิงพาณิชย์รอบสถานีเป็นปัจจัยหลักในการกระตุ้นปริมาณผู้โดยสาร

ปัจจัยด้านการใช้งานพื้นที่ให้สอดคล้องกับวิถีชุมชนส่งผลต่อการตัดสินใจในลำดับถัดมา เนื่องจากผู้ใช้บริการให้ความสำคัญกับการพัฒนาพื้นที่ที่ไม่ทำลายอัตลักษณ์ดั้งเดิมของท้องถิ่นและการมีพื้นที่สาธารณะที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิต สอดคล้องกับแนวคิดของทิพพาวดี เลิศวิริยะวานิช (2565) ที่เน้นย้ำว่าการออกแบบพื้นที่ตามหลักการพัฒนาพื้นที่รอบสถานีขนส่งมวลชน (TOD) ต้องบูรณาการให้เข้ากับวิถีชีวิตและสร้างประโยชน์ร่วมกับชุมชน

รอบข้างเพื่อสร้างการยอมรับและการใช้งานที่ยั่งยืน

ปัจจัยด้านการใช้ประโยชน์จากที่ดินช่วยสนับสนุนให้เกิดการเดินทางส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการอย่างมีนัยสำคัญเช่นกัน เนื่องจากการจัดสรรประโยชน์ที่ดินแบบผสมผสาน (Mixed-use) ช่วยให้ผู้สัญจรสามารถทำกิจกรรมหลายอย่างได้ในพื้นที่เดียว ซึ่งช่วยลดระยะเวลาและความจำเป็นในการเดินทางไกล สอดคล้องกับ (Kotler, P., et al., 2016) ในเรื่องการประเมินทางเลือกและความคุ้มค่าด้านเวลาที่ผู้บริโภคนำมาใช้พิจารณาก่อนการตัดสินใจเลือกบริการ

ปัจจัยด้านการออกแบบเพื่อผู้สัญจรทางเท้าส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการเป็นลำดับสุดท้าย เนื่องจากการมีทางเดินเท้าที่ปลอดภัย มีร่มเงา และเชื่อมต่ออย่างต่อเนื่องช่วยเพิ่มความสะดวกและกระตุ้นการเดินเข้าสู่สถานี สอดคล้องกับรายงานของ กองนโยบายและแผนงาน (2568) ที่ระบุว่าโครงสร้างพื้นฐานสำหรับผู้สัญจรทางเท้าที่ปลอดภัยเป็นองค์ประกอบสำคัญในการเชื่อมต่อการเดินทางระยะสั้น

ปัจจัยด้านการจัดการที่จอดรถ รถโดยสารประจำทางและการจราจรไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการอย่างมีนัยสำคัญ เนื่องจากผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นกลุ่มนักเรียนและนักศึกษาที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท ซึ่งส่วนใหญ่ไม่มีรถยนต์ส่วนบุคคลและเดินทางเข้าสู่ระบบสถานีด้วยการเดินเท้าหรือระบบขนส่งสาธารณะย่อย ปัจจัยด้านพื้นที่จอดรถจึงไม่มีอิทธิพลต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกใช้บริการของกลุ่มตัวอย่างนี้ สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภคเฉพาะกลุ่มตามแนวคิดของ Durmaz, Y. & Gündüz, G (2021) ที่ระบุว่าปัจจัยทางสังคมและลักษณะส่วนบุคคลกำหนดทัศนคติและความต้องการที่แตกต่างกันในการเลือกใช้บริการ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ มีส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** ประกอบด้วย 1.1 ด้านนโยบายและการวางแผน ควรเน้นการพัฒนาพื้นที่รอบสถานีแบบผสมผสาน (Mixed-use) ที่ให้ความสำคัญกับการเชื่อมต่อระบบขนส่งรอง (Feeder System) เช่น รถ Shuttle Bus หรือทางเดินเท้าที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้ครอบคลุมเขตที่อยู่อาศัยที่อยู่ห่างออกไป 1.2 ด้านการตลาดและการบริการ ผู้ให้บริการควรนำข้อมูลลักษณะประชากรศาสตร์ไปกำหนดแนวทางการให้บริการที่ตรงจุด เช่น การบูรณาการค่า

โดยสารร่วมกับระบบขนส่งอื่นเพื่อลดภาระค่าใช้จ่ายและเพิ่มความสะดวก และ 1.3 ด้านสิ่งแวดล้อมและสังคม การพัฒนาพื้นที่เชิงพาณิชย์ในอนาคตควรเพิ่มพื้นที่สีเขียวและพื้นที่สาธารณะเพื่อสร้างความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม ช่วยลดมลภาวะทางอากาศในระยะยาว และ **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** ประกอบด้วย 2.1 ควรทำการศึกษาเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจระหว่างรถไฟฟ้าสายสีเหลือง (Monorail) กับสายหลักที่มีความหนาแน่นสูงอย่างสายสีน้ำเงินหรือสีเขียว เพื่อดูความแตกต่างของพฤติกรรมผู้บริโภคในพื้นที่ที่มีบริบทเมืองต่างกัน 2.2 ควรศึกษาความเห็นของผู้ที่อาศัยอยู่รอบสถานีแต่เลือกใช้รถยนต์ส่วนบุคคล เพื่อหาปัจจัยขัดขวาง (Barriers) ว่าทำไมการพัฒนาพื้นที่เชิงพาณิชย์ในปัจจุบันยังไม่สามารถจูงใจให้พวกเขาเปลี่ยนมาใช้ระบบขนส่งมวลชนได้ และ 2.3 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างราคาค่าโดยสาร ร่วมกับค่าครองชีพในพื้นที่พาณิชย์รอบสถานี ว่ามีความสมดุลและส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการในระยะยาวอย่างไ

เอกสารอ้างอิง

กองนโยบายและแผนงาน. (2568). แนวทางการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะสำหรับผู้สูงอายุในกรุงเทพมหานคร (น. 34). สำนักการวางผังและพัฒนาเมือง. เรียกใช้เมื่อ 25 มิถุนายน 2569 จาก https://webportal.bangkok.go.th/public/user_files_editor/

การรถไฟฟ้าขนส่งมวลชนแห่งประเทศไทย. (2569). รถไฟฟ้ามหานคร สายนัครา พิพัฒน์ (สายสีเหลือง ช่วงลาดพร้าว—สำโรง). เรียกใช้เมื่อ 25 มิถุนายน 2569 จาก https://www.mrta.co.th/th/the-yellow-line

เดลินิวส์. (2569). ขนส่งมวลชน กทม. ครอบคลุม ทั่วถึงแค่ไหน. เดลินิวส์. เรียกใช้เมื่อ 25 มิถุนายน 2569 จาก https://www.dailynews.co.th/news/5919533/

ทิพพาวดี เลิศวิริยะวานิช. (2565). แนวคิดการพัฒนาพื้นที่โดยรอบสถานีขนส่งมวลชน TOD. กองพัฒนาระบบการประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม. เรียกใช้เมื่อ 25 มิถุนายน 2569 จาก https://eiathailand.onep.go.th/UploadFile/04085825670423.pdf

สิริภักตร์ ศิริโท. (2565). การรับรู้คุณภาพการบริการและความตั้งใจจะซื้อสินค้าผ่านการถ่ายทอดสดโดยผู้บริโภคจีน. วารสารบริหารธุรกิจเทคโนโลยีมหานคร, 19(2), 109–130.

สุรชาติ สุวรรณโฆษิต และเอกชัย ศิริกิจพาณิชย์กูล. (2566). การพัฒนาพื้นที่รอบสถานีรถไฟฟ้าแอร์พอร์ต เรลลิงก์. Engineering and Technology Horizons, 40(4), 400401–400401.

Acemogullari, M. (2020). The influence of psychological, social, and cultural factors towards on online shopping in Bangkok, Thailand. In the Graduate School Master of Business Administration. Bangkok University.

Durmaz, Y., & Gündüz, G. (2021). A Theoretical Approach to Social Factors Influencing Consumer Behavior. International Journal of Research - GRANTHAALAYAH, 9(11), 252–257.

Kotler, P., et al. (2016). Marketing 4.0: Moving from Traditional to Digital. John Wiley & Sons.

Yen, B. T. H., et al. (2024). How transit-oriented development concepts and strategies influenced green transport systems: A meta-analysis approach. Asian Transport Studies, 10, 100136.

DESIGNING A CULTURALLY RESPONSIVE CURRICULUM FRAMEWORK FOR HIGHER EDUCATION: A MODIFIED DELPHI STUDY*

Gan FangMing

Ph.D. Student Program in Educational Administration (International Program),

Interdisciplinary Studies College, Payap University, Chiangmai, Thailand

Corresponding author E-mail: 769223947@qq.com

Received 29 June 2026; Revised 6 July 2026; Accepted 8 July 2026

Abstract

Universities in culturally diverse regions face increasing demands to cultivate graduates with intercultural competence while respecting local cultural identities. This study developed and validated a culturally responsive curriculum framework for higher education through a three-round Modified Delphi study with 15 interdisciplinary experts. Using Context-Input-Process-Product (CIPP) evaluation, the resulting Four-Dimensional Culturally Responsive Curriculum Framework (4D-CRCF) comprises Curriculum Values, Curriculum Knowledge, Curriculum Pedagogy, and Curriculum Assessment. The framework demonstrated high expert agreement (Kendall's W = 0.286, $p < .001$; 98.9% high-consensus indicators) and satisfactory feasibility across all CIPP dimensions. This transferable framework provides practical guidance for curriculum development in universities serving culturally diverse student populations.

Keywords: Culturally responsive curriculum, higher education, Modified Delphi method, intercultural competence, curriculum framework

Citation:

* Gan FangMing. (2026). Designing A Culturally Responsive Curriculum Framework For Higher Education: A Modified Delphi Study. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 664-678.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

Introduction

The twenty-first century has witnessed unprecedented diversification of student populations in higher education worldwide. University campuses are increasingly characterized by ethnic, linguistic, and cultural heterogeneity, prompting calls for culturally responsive pedagogies that recognize diverse identities as intellectual assets rather than assimilation challenges (Banks, 2016; Du, 2024). Curriculum reform has emerged as the central mechanism through which universities can operationalize inclusivity.

In China, higher education institutions are mandated to cultivate talent that is not only professionally competent but also culturally responsive to the nation's pluralistic fabric, while forging a strong sense of community for the Chinese nation (Wan & Wang, 2023). This dual imperative is particularly salient in autonomous regions such as the Guangxi Zhuang Autonomous Region, where universities must simultaneously preserve indigenous cultural heritage and foster intercultural communicative competence for global engagement.

For foreign language universities, this challenge is magnified. Modern foreign language education must pivot toward a culturally responsive approach that empowers students to articulate local ethnic narratives on the global stage (Li & Wang, 2021). However, existing curricula often lack systematic progression from theoretical ethnic knowledge to practical intercultural application, leaving graduates ill-equipped for multicultural communication (Chen & Liu, 2024). While diagnostic surveys identify these gaps, they do not furnish systematic architectures for curricular reconstruction.

This study employs the modified Delphi method to construct a theoretically grounded, expert-validated multicultural curriculum development model for Guangxi University of Foreign Languages (GUFL), providing a replicable paradigm for similar institutions in ethnically diverse regions.

Objectives

This study pursued two interrelated objectives:

1. To construct a theoretically grounded and operationally specific multicultural curriculum framework for higher education in culturally diverse regions, integrating curriculum values, knowledge, pedagogy, and assessment into a coherent architecture.

2. To validate the framework's structural coherence and practical feasibility through expert consensus and CIPP-based external evaluation.

Literature Review

1. Theoretical Foundations

Contemporary curriculum design is rooted in Tyler's (1949) rational planning paradigm, which posits four fundamental questions: What educational purposes should be attained? What experiences can attain these purposes? How can these experiences be organized? How can attainment be determined? These questions map onto curriculum planning, implementation, and evaluation. However, the rational-linear model requires substantive infusion with culturally responsive pedagogies in diverse educational contexts (Smith & Jones, 2022).

Multicultural education provides the normative orientation for culturally responsive content. Banks's (2016) dimensions of multicultural education—content integration, knowledge construction, prejudice reduction, equity pedagogy, and empowering school culture—provide the normative lens for curriculum judgment. In the Chinese context, Teng Xing's theory of multicultural integrated education emphasizes the symbiotic relationship between ethnic identity affirmation and national unity. Together, these frameworks demand that a multicultural curriculum simultaneously honor local ethnic diversity, develop cross-cultural communicative competence, and reinforce the overarching identity of the Chinese national community.

Recent scholarship emphasizes that foreign language students must first be grounded in their own cultural heritage before they can effectively engage with target-language cultures (Li & Wang, 2021). The curriculum must balance 'root' (local ethnic culture and national identity) with 'vision' (global perspective and intercultural communicative competence).

2. Research Gap

Despite established theoretical imperatives, operational architectures for multicultural curriculum remain underdeveloped. Existing studies provide valuable theoretical insights but limited empirically validated curriculum frameworks integrating values, content, pedagogy, and assessment within higher education. No study has employed the modified Delphi method to construct a comprehensive, expert-validated multicultural curriculum development model tailored to foreign language universities in ethnic minority regions. This study addresses this lacuna by constructing the Four-Dimensional Culturally Responsive Curriculum Framework (4D-CRCF).

Methodology

1. Research Design

This study employed a modified Delphi design comprising three rounds of expert consultation followed by CIPP-based validation (Keeney et al., 2006). Unlike classical Delphi, the modified approach utilized structured questionnaires derived from preliminary gap analysis and literature synthesis, reducing expert fatigue and enhancing consensus efficiency (Li & Chen, 2023).

2. Expert Panel

Fifteen experts were purposively sampled across six domains: Curriculum Studies, Higher Education, Multicultural Education, Ethnic Studies, Curriculum Evaluation, and Educational Leadership. Selection criteria included: (a) minimum eight years professional experience; (b) intermediate or senior professional title

(associate professor or above); and (c) direct engagement with GUFL or regional ethnic cultural research. All 15 experts completed three rounds (100% response rate).

Table 1 Demographic Profile of the Expert Panel (N = 15)

Characteristic	Category	n	%
Gender	Male	1	6.7
	Female	14	93.3
Age	30–39	6	40.0
	40–49	8	53.3
	≥ 50	1	6.7
Highest Degree	Master's	12	80.0
	Doctorate	3	20.0
Professional Title	Associate Professor	11	73.3
	Professor	4	26.7
Work Experience	< 10 years	3	20.0
	10–19 years	6	40.0
	20–29 years	5	33.3
	≥ 30 years	1	6.7
Affiliation	GUFL	12	80.0

Characteristic	Category	n	%
	NRECA*	3	20.0
Research Focus	Curriculum Studies	3	20.0
	Ethnic Culture	4	26.7
	Ethnology	5	33.3
	Education	3	20.0

*Nanning Research Institute of Ethnic Culture and Arts

3. Delphi Procedure and Consensus Criteria

Consensus was evaluated using measures of central tendency, dispersion, and agreement. Indicators were retained when meeting dual thresholds: mean importance rating $M \geq 4.0$ and standard deviation $SD \leq 0.8$ on a 5-point Likert scale. Kendall's coefficient of concordance (W) assessed expert agreement across rounds, with $W \geq 0.3$ indicating satisfactory consensus (Schmidt, 1997).

Results

1. Delphi Consensus Results

The modified Delphi procedure achieved strong expert convergence across three iterative rounds. As illustrated in Figure 3, the indicator pool was progressively refined from 119 to 101, and ultimately to 87 indicators, with 84 retained after final CIPP validation. Concurrently, consensus strength improved markedly: the mean Coefficient of Variation (CV) decreased from 15.48% (Round 1) to 13.20% (Round 2), stabilizing at 14.10% in Round 3; the high-consensus rate (CV $\leqq$ 15%) rose from 95.8% to 98.9%; and Kendall’s Coefficient of Concordance

(W) increased from 0.155 to 0.286 ($p < .001$), signifying a shift from basic to high consensus. The relatively low baseline W in Round 1 was anticipated, given the interdisciplinary composition of the panel; as abstract or overlapping indicators were systematically eliminated or merged, the focus narrowed to highly operationalizable items, driving significant epistemic stabilization characteristic of rigorous Delphi applications in complex educational modeling (Müller & Klein, 2022).

Table 2 Summary of Consensus Statistics Across Delphi Round

Round	**1**	**2**	**3**
Indicators (N)	119	101	87
Mean CV (%)	15.48	13.20	14.10
CV Range (%)	5.27–28.61	5.27–34.71	0.00–26.21
High-Consensus Indicators (CV ≤ 15%)	114	97	86
High-Consensus Rate	95.8%	96.1%	98.9%
Kendall's W	0.155	0.199	0.286
χ^2	274.63	186.93	201.01
df	118	100	85
p	< .001	< .001	< .001
Consensus Level	Basic	Moderate	High

2. The Four-Dimensional Framework (4D-CRCF)

Rather than presenting a decontextualized list of 84 indicators, the expert consensus was synthesized into a coherent, theoretically grounded framework: the Four-Dimensional Culturally Responsive Curriculum Framework (4D-CRCF). As depicted in Figure 2, the framework comprises four interdependent dimensions, Curriculum Values, Curriculum Knowledge, Curriculum Pedagogy, and Curriculum Assessment, which collectively orient toward three educational outcomes:

Intercultural Competence, Cultural Confidence, and Global Citizenship. The 84 retained indicators serve as operational evidence supporting these four dimensions.

Table 3 Consolidated Structure of the 4D-CRCF

Dimension	Core Components	Illustrative Indicators
Curriculum Values	Equity, Inclusion, Identity, Belonging	Cultural identity pride; Respect for diversity; Equity principle
Curriculum Knowledge	Cultural Literacy, Local Knowledge, Global Perspectives	Ethnic spiritual culture; Regional features; Cross-cultural theories
Curriculum Pedagogy	Experiential Learning, Community Engagement, Reflection	Scenario simulation; Village visits; Theory-practice integration
Curriculum Assessment	Authentic Assessment, Portfolio, Performance Evaluation	Reflection journals; Project assessment; Presentation skills

3. CIPP Validation Results

To verify the model's feasibility and structural validity, five experts were invited to rate the finalized 4D-CRCF using a CIPP-based instrument (Stufflebeam, 2003) comprising 20 indicators across four dimensions. The CIPP framework has been recently validated and widely applied in higher education curriculum assessment across diverse disciplines, demonstrating robustness in evaluating

context, input, process, and product dimensions (Chen & Liu, 2023; Ni & Wu, 2024; Zhong & Shi, 2025). Its applicability in evaluating ideological and political education systems further underscores its utility in assessing culturally responsive curricula (Cai & Zhang, 2025).

Table 4 CIPP Validation Results (N = 5)

CIPP Dimension	Mean	SD	Min	Max
Context	4.92	0.27	4	5
Input	4.80	0.40	4	5
Process	4.88	0.32	4	5
Product	4.76	0.43	4	5

The model scored highest on Context (M = 4.92), indicating strong alignment between the 4D-CRCF and Guangxi's ethnic diversity, GUFL's "Foreign Language + Culture" mission, and national policies on forging a strong sense of community for the Chinese nation. Input (M = 4.80) and Process (M = 4.88) scores confirmed that the framework is resource-feasible and procedurally sound. However, the comparatively lower Product score (M = 4.76) and Overall Effectiveness (M = 4.60) reflected expert concern that "demonstrable learning outcomes" (Pr3, M = 4.40) and concrete effectiveness metrics require further operationalization. This discrepancy is a common methodological challenge in CIPP evaluations of multicultural curricula: while contextual relevance and procedural design are relatively straightforward to structure, measuring the long-term internalization of intercultural competence and shifts in ethnic identity requires longitudinal tracking that exceeds the scope of standard module evaluation (Zhang & Chen, 2024). Experts recommended that future iterations of

the Product dimension should incorporate multi-source feedback mechanisms, such as peer evaluations and post-graduation employer surveys, to capture the delayed efficacy of multicultural education.

4. Application Model

The 4D-CRCF is designed not merely as a theoretical construct but as a transferable implementation architecture. Figure 2 illustrates how the framework can be operationalized within higher education institutions situated in ethnically diverse regions.

Figure 1 Application Model of the 4D-CRCF

In this model, the University Context, encompassing regional ethnic diversity, institutional mission, and national policy directives, shapes the Curriculum Planning phase, where Values and Knowledge are co-specified. These planning decisions then inform Teaching and Learning through experiential, community-engaged, and reflective pedagogies. Assessment functions as a continuous, developmental process rather than a terminal event, feeding back into pedagogical adjustment. Ultimately, the model is designed to produce

graduates who possess not only Intercultural Competence but also Cultural Confidence, the capacity to articulate their own ethnic heritage in global contexts, and Global Citizenship, understood as responsible engagement with cultural diversity beyond national borders.

Discussion

Research Objective 1: Framework Construction

The results of research objective 1 found that expert consensus converged on a four-dimensional framework comprising Curriculum Values, Curriculum Knowledge, Curriculum Pedagogy, and Curriculum Assessment. This is because the multidisciplinary panel systematically rejected indicators that were either too abstract for operational translation or too narrowly performative to meet academic rigor. For instance, philosophically laden items such as "legitimization of ethnic cultural identity and intellectualization of learning rights" were deleted in favor of concrete value statements like "Pride in Ethnic Cultural Identity and Sense of Belonging to Learning Rights," while performative indicators such as "ethnic song-and-dance learning experience" were eliminated in favor of theoretically grounded knowledge categories including "Spiritual Culture of Ethnic Diversity" and "Interaction and Integration of Multi-ethnic Cultures." This aligns with the concepts, theories, and research of Tyler (1949), whose rational curriculum questions demand that educational purposes be translatable into organized experiences, and Banks (2016), whose multicultural dimensions insist that content integration must be accompanied by knowledge construction rather than superficial cultural display. Furthermore, the panel's insistence on embedding Equity, Inclusion, Identity, and Belonging as foundational values reflects the core tenets of culturally responsive curriculum theory, which posits that effective multicultural education must affirm students' cultural backgrounds as integral components of the learning process rather than assimilation

challenges (Du, 2024). The framework's deliberate balance between "root" (local ethnic heritage) and "vision" (global intercultural competence) also mirrors recent scholarship emphasizing that foreign language students must first be grounded in their own cultural identity before they can effectively engage with target-language cultures (Li & Wang, 2021).

Research Objective 2: Validation

The results of research objective 2 found that the framework achieved high structural coherence and practical feasibility, as evidenced by progressive expert consensus (Kendall's W = 0.286, $p < .001$; 98.9% high-consensus indicators by Round 3) and strong CIPP validation scores for Context (M = 4.92), Input (M = 4.80), and Process (M = 4.88). This is because the modified Delphi method's anonymous iteration and controlled feedback mitigated groupthink risks, while the dual-threshold screening mechanism ($M \geqq 4.0$, $SD \leqq 0.8$) ensured that only indicators with both high importance and convergent agreement were retained. The CIPP validation further confirmed that the framework is contextually aligned with institutional missions and procedurally sound. However, the comparatively lower Product (M = 4.76) and Overall Effectiveness (M = 4.60) scores indicate that measuring long-term intercultural competence internalization requires longitudinal tracking beyond the scope of standard module evaluation. This aligns with the concepts, theories, and research of Hasson et al. (2000) and Keeney et al. (2006), who established that rigorous Delphi protocols achieve validity through iterative expert judgment rather than single-round surveys. The use of Kendall's W as a nonparametric consensus metric aligns with Schmidt (1997), who demonstrated its suitability for Delphi surveys where ordinal data and interdisciplinary panels preclude parametric assumptions. The CIPP validation structure reflects Stufflebeam's (2003) evaluation model, which distinguishes between context-input-process adequacy and product outcomes, while the emphasis on observable, assessable indicators in the Assessment

dimension resonates with Patton (2021), who argued that curriculum evaluation must prioritize operational feasibility over abstract societal impact metrics.

Recommendation

1. Practical Recommendations:

For higher education institutions in culturally diverse regions, the 4D-CRCF offers a sequential implementation architecture rather than a static blueprint. First, curriculum planners should conduct an audit of existing programs against the four value principles, Equity, Inclusion, Identity, and Belonging, to identify structural gaps before selecting content. Second, faculty development programs must be redesigned to equip instructors with experiential pedagogical skills, including scenario simulation, community-based fieldwork facilitation, and reflective practice mentoring, rather than relying solely on linguistic expertise. Third, quality assurance offices should transition from terminal examination systems toward portfolio-based, developmental assessment architectures capable of tracking intercultural competence growth across semesters. Finally, institutions can apply the CIPP logic to conduct periodic curriculum reviews, ensuring that multicultural commitments are maintained through institutional leadership transitions and policy shifts.

2. Future Research:

Four directions warrant investigation. First, subsequent studies should incorporate student voices through focus groups or participatory validation rounds to ensure the framework's developmental appropriateness and cultural resonance. Second, longitudinal pilot studies are needed to empirically test whether the framework produces measurable gains in intercultural competence, cultural confidence, and global citizenship over time. Third, cross-national validation in Southeast Asian, Central Asian, or Latin American institutions would establish the framework's transferability across divergent political and cultural

ecologies. Fourth, future iterations should explore the integration of digital technologies, such as virtual reality cultural simulations and online multicultural resource repositories, to enhance scalability and accessibility for resource-constrained settings.

References

Banks, J. A. (2016). Cultural diversity and education: Foundations, curriculum, and teaching. (6th ed.). Routledge.

Chen, X., & Liu, Y. (2024). An investigation of the intercultural communicative competence of students from Sino-foreign joint education program in HBUT. Journal of Education, Teaching and Social Studies, 6(1), 17. https://doi.org/10.22158/jetss.v6n1p17

Du, S. (2024). In defense of the Tyler rationale: As a model for curriculum development. The Educational Review, USA, 8(6), 837–841. https://doi.org/10.26855/er.2024.06.009

Hasson, F., Keeney, S., & McKenna, H. (2000). Research guidelines for the Delphi survey technique. Journal of Advanced Nursing, 32(4), 1008–1015. https://doi.org/10.1046/j.1365-2648.2000.t01-1-01567.x

Keeney, S., Hasson, F., & McKenna, H. (2006). Consulting the oracle: Ten lessons from using the Delphi technique in nursing research. Journal of Advanced Nursing, 53(2), 205–212. https://doi.org/10.1111/j.1365-2648.2006.03713.x

Li, H., & Wang, J. (2021). Developing intercultural competence in foreign language education: A culturally responsive approach. Journal of Multicultural Education, 15(2), 145–162.

Patton, M. Q. (2021). Operational feasibility and utility in curriculum evaluation metrics. American Journal of Evaluation, 42(1), 45–62. https://doi.org/10.1177/1098214020958612

Schmidt, R. C. (1997). Managing Delphi surveys using nonparametric statistical techniques. Decision Sciences, 28(3), 763–774. https://doi.org/10.1111/j.1540-5915.1997.tb01330.x

Stufflebeam, D. L. (2003). The CIPP model for evaluation. In T. Kellaghan & D. L. Stufflebeam (Eds.), International handbook of educational evaluation (pp. 31–62). Kluwer Academic Publishers. https://doi.org/10.1007/978-94-010-0309-4_4

Tyler, R. W. (1949). Basic principles of curriculum and instruction. University of Chicago Press.

Wan, M., & Wang, J. (2023). Forging a sense of community for the Chinese nation and building progressive education curricula for school ethnic unity. Chinese Education & Society, 56(1), 60–78. https://doi.org/10.1080/10611932.2023.2235982

การใช้อำนาจทางปกครองซ้ำซ้อนระหว่างราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : การวิเคราะห์ปัญหาความไม่แน่นอนของกฎหมายภายใต้ หลักนิติธรรม*

OVERLAPPING ADMINISTRATIVE POWERS AMONG CENTRAL ADMINISTRATION, PROVINCIAL ADMINISTRATION, AND LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS: AN ANALYSIS OF LEGAL UNCERTAINTY UNDER THE RULE OF LAW

พิชญา กาญจนรุจี[1] และ บัณฑิต ขวาโยธา[2]

Phitchaya Kanchanarugee[1] and Bandit Khwayota[2]

[1-2]คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

[1-2]Faculty of Interdisciplinary Studies, Khon Kaen University, Thailand

Corresponding author E-mail: phitchaya.k@kkumail.com

วันที่รับบทความ : 17 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 22 มิถุนายน 2569; วันตอบรับบทความ : 24 มิถุนายน 2569

Received 17 June 2026; Revised 22 June 2026; Accepted 24 June 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาขอบเขตอำนาจหน้าที่และความสัมพันธ์ระหว่าง ราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามกฎหมายไทย เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบของการใช้อำนาจทางปกครองซ้ำซ้อนต่อหลักความชอบด้วยกฎหมาย หลักความแน่นอนของกฎหมาย ความสามารถในการคาดหมายผลทางกฎหมาย หลักความได้สัดส่วน และหลักความเสมอภาค และเพื่อศึกษากลไกทางกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส

Citation:

*พิชญา กาญจนรุจี และ บัณฑิต ขวาโยธา. (2569). การใช้อำนาจทางปกครองซ้ำซ้อนระหว่างราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น : การวิเคราะห์ปัญหาความไม่แน่นอนของกฎหมายภายใต้ หลักนิติธรรม. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 679-693.

Phitchaya Kanchanarugee and Bandit Khwayota. (2026). Overlapping Administrative Powers Among Central Administration, Provincial Administration, And Local Administrative Organizations: An Analysis Of Legal Uncertainty Under The Rule Of Law. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 679-693.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

และ ประเทศญี่ปุ่นเพื่อสังเคราะห์ข้อเสนอสำหรับประเทศไทย การวิจัยใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ โดยอาศัยการวิจัยเอกสาร การวิเคราะห์เชิงหลักกฎหมาย และกฎหมายเปรียบเทียบจากรัฐธรรมนูญ กฎหมายว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน กฎหมายกระจายอำนาจ กฎหมายเฉพาะด้าน แนวคำพิพากษาศาลปกครอง ตำราวิชาการ และแหล่งข้อมูลทางการของต่างประเทศ

ผลการวิจัย พบว่า ปัญหามิได้เกิดจากการขาดกฎหมาย หากแต่เกิดจากการจัดสรรอำนาจที่กระจัดกระจายในกฎหมายหลายฉบับ โดยไม่มีการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงาน ผู้มีอำนาจหลัก หน่วยงานสนับสนุน และกลไกประสานงานอย่างชัดเจน ส่งผลให้หลายหน่วยงานอาจใช้อำนาจต่อข้อเท็จจริงเดียวกันหรือเรื่องที่เกี่ยวเนื่องกัน กรณีศึกษาด้านเหตุรำคาญและมลพิษ การควบคุมอาคาร การผังเมือง และสถานบริการ สะท้อนให้เห็นความเสี่ยงของขั้นตอนอนุญาตหลายชั้น คำสั่งทางปกครองที่ไม่สอดคล้องกัน ภาระเกินสมควรแก่ประชาชน และความไม่ชัดเจนในการกำหนดความรับผิดของรัฐ ทั้งนี้ การมีหลายหน่วยงานเกี่ยวข้องมิใช่ความซ้ำซ้อนที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายเสมอไป หากกฎหมายกำหนดบทบาท อำนาจหน้าที่ และกลไกระงับข้อขัดแย้งไว้อย่างชัดเจน

การศึกษาเปรียบเทียบพบว่า ประเทศฝรั่งเศสเน้นการกำกับดูแลท้องถิ่นโดย ตรวจสอบความชอบ ด้วยกฎหมายมากกว่าการแทรก แซงดุลพินิจส่วนประเทศญี่ปุ่นปรับ ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกลาง กับท้องถิ่นจากระบบสั่งการไปสู่ ระบบความร่วมมือ และมีกลไกพิจารณาข้อขัดแย้งระหว่างหน่วยงาน ดังนั้น ประเทศไทยควรกำหนดผู้มีอำนาจหลัก และผู้มีอำนาจสนับสนุนในแต่ละภารกิจ จัดตั้งกลไกกลาง สำหรับวินิจฉัย ข้อขัดแย้งด้านอำนาจก่อนฟ้องคดี ปรับการกำกับดูแลท้องถิ่นให้จำกัดอยู่ที่การตรวจสอบ ความชอบด้วยกฎหมาย และพัฒนาฐานข้อมูลกลางเกี่ยวกับใบอนุญาต คำสั่งทางปกครอง คำพิพากษา และแนววินิจฉัย

คำสำคัญ: การใช้อำนาจทางปกครองซ้ำซ้อน, ราชการส่วนภูมิภาค, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, หลักนิติธรรม, ความแน่นอนของกฎหมาย

Abstract

This research article aims to: (1) examine the allocation of powers and legal relationships among Thailand’s central administration, provincial administration, and local administrative organizations; (2) assess the effects of

overlapping administrative powers on legality, legal certainty, predictability, proportionality, and equality; and (3) compare the French and Japanese systems in order to formulate legal and institutional recommendations for Thailand. The study employs qualitative documentary research, doctrinal legal analysis, and comparative law, drawing on constitutional provisions, public-administration and decentralization statutes, sector-specific legislation, administrative-court jurisprudence, academic literature, and official foreign legal materials.

The findings show that the problem does not stem from an absence of law, but from fragmented allocations of authority across multiple statutes without a clear hierarchy of powers, a designated primary authority, supporting authorities, or effective coordination mechanisms. Case studies concerning nuisance and pollution control, building control, land-use planning, and entertainment establishments reveal risks of multi-layered licensing, inconsistent administrative orders, disproportionate burdens, and uncertainty regarding state liability. The study further distinguishes legitimate multi-agency involvement from legally problematic overlap: the latter arises when the law fails to identify the principal decision-maker, define the role of supporting agencies, determine the relationship among administrative acts, or provide a mechanism for resolving jurisdictional conflicts.

The comparative analysis shows that France emphasizes legality review rather than substantive interference with local discretion, while Japan has moved from a command-and-control relationship toward intergovernmental cooperation and provides a mechanism for resolving jurisdictional disputes. Thailand should therefore identify primary and supporting authorities for each administrative function, establish a central pre-litigation mechanism for jurisdictional disputes, limit supervision of local authorities to legality review, and create an integrated database of licences, administrative orders, judgments, and official rulings.

Keywords: Overlapping administrative powers, Provincial administration, Local administrative organizations, Rule of law, Legal certainty

บทนำ

การบริหารราชการแผ่นดินของไทยตั้งอยู่บนโครงสร้างสามระดับ ได้แก่ ราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค และราชการส่วนท้องถิ่น แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และกฎหมายว่าด้วยการกระจายอำนาจจะรับรองหลักการปกครองตนเองของท้องถิ่น แต่กฎหมายเฉพาะ จำนวนมากยังคงกำหนดให้หน่วยงานส่วนกลาง หน่วยงานส่วนภูมิภาค และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีอำนาจเกี่ยวเนื่องกันในเรื่องเดียวกัน สภาพดังกล่าวมิได้เป็นปัญหาโดยตัวมันเอง เพราะกิจการบางประเภท จำเป็นต้องได้รับการตรวจสอบจากหลายมิติ อย่างไรก็ตาม เมื่อกฎหมายไม่กำหนดลำดับความสัมพันธ์ ระหว่างอำนาจและไม่ระบุผู้รับผิดชอบหลัก ย่อมก่อให้เกิดความไม่แน่นอนในการบังคับใช้กฎหมาย

ปัญหาดังกล่าวปรากฏชัดในภารกิจด้านการอนุญาต การกำกับดูแล และการควบคุมกิจการสาธารณะ เช่น การควบคุมเหตุรำคาญ การควบคุมมลพิษ การอนุญาตก่อสร้างอาคาร การกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดิน และการควบคุมสถานบริการ ผู้ประกอบการรายเดียวอาจต้องขออนุญาตหรือรับการตรวจจากหลายหน่วยงาน ขณะที่คำสั่งของหน่วยงานหนึ่งอาจไม่สอดคล้องกับคำสั่งของอีกหน่วยงานหนึ่ง ปัญหาจึงมิได้จำกัดอยู่ที่ความ ล่าช้าหรือประสิทธิภาพของระบบราชการ แต่เกี่ยวข้องโดยตรงกับหลักความชอบด้วยกฎหมาย ความแน่นอนของกฎหมาย ความเสมอภาค และความได้สัดส่วน

ในทางหลักนิติธรรม กฎหมายต้องมีความชัดเจน สามารถเข้าถึงได้ และชี้นำพฤติกรรมของประชาชน ได้อย่างสมเหตุสมผล หลักดังกล่าวปรากฏทั้งในแนวคิดของ Dicey, Fuller และ Raz และสอดคล้องกับ หลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองในระบบกฎหมายไทย (Dicey, 1959; Fuller, 1969; Raz, 1979; วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2554) หากประชาชนไม่อาจทราบได้ว่าหน่วยงานใดเป็นผู้มีอำนาจหลัก ต้องปฏิบัติตามคำสั่งใด หรือจะอุทธรณ์ต่อองค์กรใด ย่อมสะท้อนความบกพร่องเชิงโครงสร้างของกฎหมาย มากกว่าจะเป็นเพียงความบกพร่องในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่

งานศึกษาที่ผ่านมาอธิบายหลักการกระจายอำนาจ การปกครองท้องถิ่น และหลักความชอบด้วย กฎหมายไว้อย่างกว้างขวาง แต่ยังมีช่องว่างในการอธิบายว่า เมื่อกฎหมายหลาย

ฉบับให้อำนาจแก่หลาย หน่วยงานต่อข้อเท็จจริงเดียวกัน ควรจัดลำดับอำนาจ กำหนดผู้รับผิดชอบหลัก และระงับข้อขัดแย้งอย่างไร บทความนี้จึงมุ่งพัฒนาเกณฑ์วิเคราะห์ที่แยก “การมีหลายหน่วยงานเกี่ยวข้องโดยชอบ” ออกจาก “ความซ้ำซ้อนที่ก่อความไม่แน่นอนของกฎหมาย” และเสนอแนวทางปฏิรูปที่นำไปใช้ได้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาขอบเขตอำนาจหน้าที่และความสัมพันธ์ระหว่างราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามกฎหมายไทย

2. วิเคราะห์ปัญหาและผลกระทบของการใช้อำนาจทางปกครองซ้ำซ้อนต่อหลักนิติธรรมและสิทธิของประชาชน

3. ศึกษากลไกทางกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสและประเทศญี่ปุ่น และสังเคราะห์ข้อเสนอเชิงกฎหมายและเชิงสถาบันสำหรับประเทศไทย

สมมติฐานการวิจัย

ความซ้ำซ้อนของอำนาจทางปกครองในประเทศไทยเกิดจากการกำหนดอำนาจหน้าที่ผ่านกฎหมายหลายฉบับโดยไม่มีหลักเกณฑ์จัดลำดับอำนาจ ไม่มีการกำหนดผู้มีอำนาจหลักและผู้มีอำนาจสนับสนุน และขาดกลไกระงับข้อขัดแย้งที่ชัดเจน ส่งผลให้เกิดความไม่แน่นอนของกฎหมาย การใช้ดุลพินิจ ที่ไม่เป็นเอกภาพ และภาระที่เกินสมควรแก่ประชาชน หากมีการปรับโครงสร้างกฎหมายและ จัดตั้งกลไกประสานอำนาจอย่างเป็นระบบ ย่อมทำให้การใช้อำนาจรัฐสอดคล้องกับหลักนิติธรรมมากขึ้น

การทบทวนวรรณกรรม

1. หลักความชอบด้วยกฎหมายและความแน่นอนของกฎหมาย

หลักความชอบด้วยกฎหมายกำหนดให้ฝ่ายปกครองต้องมีฐานอำนาจตามกฎหมายและใช้อำนาจภายในขอบเขต วัตถุประสงค์ และวิธีการที่กฎหมายกำหนด (ชาญชัย แสวงศักดิ์, 2560; วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 2554) ขณะที่หลักความแน่นอนของกฎหมายกำหนดให้กฎหมายมีความชัดเจน ไม่ขัดแย้งกัน และสามารถ คาดหมาย ผลได้ หลักทั้งสองสัมพันธ์กันโดยตรง

เพราะแม้หน่วยงานแต่ละแห่งจะมีฐานอำนาจตามกฎหมาย หากกฎหมายหลายฉบับให้อำนาจที่ทับกันโดยไม่กำหนดความสัมพันธ์ การใช้อำนาจก็อาจยังสร้างความ ไม่แน่นอนและกระทบสิทธิของประชาชนได้

2. หลักความได้สัดส่วนและความเสมอภาค

การตรวจสอบหลายชั้นอาจชอบด้วยกฎหมาย แต่ต้องไม่สร้างภาระเกินกว่าประโยชน์สาธารณะ ที่ได้รับ หากการยื่นคำขอหรือการตรวจสอบซ้ำกันไม่มีความจำเป็นเชิงสาระ การคงไว้ซึ่งขั้นตอน ดังกล่าว อาจขัดต่อหลักความได้สัดส่วน ขณะเดียวกัน การตีความอำนาจไม่เหมือนกันระหว่างจังหวัดหรือ ท้องถิ่น อาจทำให้บุคคลที่มีข้อเท็จจริงเหมือนกันได้รับผลทางกฎหมายต่างกัน ซึ่งกระทบต่อหลักความเสมอภาค

3. หลักการกระจายอำนาจและการกำกับดูแลท้องถิ่น

การกระจายอำนาจมิได้หมายถึงการตัดขาดท้องถิ่นจากรัฐส่วนกลาง แต่หมายถึงการกำหนดภารกิจ อำนาจ ทรัพยากร และความรับผิดชอบให้สอดคล้องกัน โดยการกำกับดูแลควรมีขอบเขต เท่าที่จำเป็นเพื่อประกันความชอบด้วยกฎหมาย มิใช่การใช้อำนาจแทนท้องถิ่นในทุกกรณี (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2559; ถวิลวดี บุรีกุล, 2557) จุดอ่อนของระบบไทยอยู่ที่การถ่ายโอนภารกิจโดย ไม่ถ่ายโอนอำนาจตัดสินใจและทรัพยากรอย่างสมบูรณ์ ทำให้เกิดสภาพรวมศูนย์อำนาจแฝง

4. ช่องว่างขององค์ความรู้

เอกสารทางวิชาการส่วนใหญ่เน้นอธิบายหลักการกระจายอำนาจหรือความชอบด้วยกฎหมายในระดับทั่วไป แต่ยังขาดเกณฑ์วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจหลายชุดในข้อเท็จจริงเดียวกัน บทความนี้ จึงเสนอเกณฑ์สี่ประการ ได้แก่ (1) การระบุผู้มีอำนาจตัดสินใจหลัก (2) การกำหนดบทบาท ของหน่วยงาน สนับสนุน (3) การกำหนดลำดับและผลผูกพันของคำสั่ง และ (4) การมีกลไกระงับข้อขัดแย้งก่อนฟ้องคดี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการใช้อำนาจทางปกครองซ้ำซ้อนระหว่างราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: การวิเคราะห์ปัญหาความไม่แน่นอนของกฎหมายภายใต้หลักนิติธรรม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้ โดยใช้การวิจัยเอกสารทางกฎหมาย (documentary legal research) ร่วมกับการ

วิเคราะห์เชิงหลักกฎหมาย (doctrinal analysis) และการศึกษากฎหมายเปรียบเทียบ (comparative legal analysis) แหล่งข้อมูลประกอบด้วยรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 พระราชบัญญัติกำหนดแผนและ ขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 กฎหมายจัดตั้งองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น กฎหมายเฉพาะด้านสาธารณสุข ควบคุมอาคาร ผังเมือง สิ่งแวดล้อม และสถานบริการ ตลอดจนคำพิพากษาศาลปกครอง ตำรา และเอกสารทางการของฝรั่งเศสและญี่ปุ่น

การวิเคราะห์ดำเนินการสามขั้นตอน ขั้นแรก วิเคราะห์บทบัญญัติเพื่อระบุหน่วยงานผู้มีอำนาจ วัตถุประสงค์ของอำนาจ ขั้นตอน และผลของคำสั่ง ขั้นที่สอง เปรียบเทียบอำนาจตามกฎหมาย หลายฉบับ ต่อข้อเท็จจริงเดียวกันเพื่อค้นหาจุดซ้อนทับหรือขัดกัน ขั้นที่สาม ประเมินปัญหาภายใต้หลักความชอบ ด้วยกฎหมาย ความแน่นอนของกฎหมาย ความได้สัดส่วน ความเสมอภาค และหลักการปกครองตนเองของ ท้องถิ่น ก่อนสังเคราะห์ข้อเสนอเชิงกฎหมายและเชิงสถาบัน

ผลการวิจัย

1. การจัดสรรอำนาจแบบกระจัดกระจาย

ผลการวิจัยพบว่า กฎหมายไทยมิได้ขาดบทบัญญัติให้อำนาจ แต่กลับมีบทบัญญัติจำนวนมาก ที่ให้อำนาจแก่หลายหน่วยงานในเรื่องเดียวกัน โดยแต่ละฉบับมุ่งคุ้มครองประโยชน์สาธารณะคนละด้าน เช่น สุขภาพ สิ่งแวดล้อม ความปลอดภัยของอาคาร หรือความสงบเรียบร้อย ปัญหาเกิดขึ้นเมื่อกฎหมาย เหล่านี้ไม่มีบทเชื่อมโยงเพื่อกำหนดว่าอำนาจใดเป็นอำนาจหลัก อำนาจใดเป็นอำนาจประกอบ และคำสั่ง ของหน่วยงานหนึ่งมีผลต่อการพิจารณาของอีกหน่วยงานอย่างไร

2. ลักษณะรวมศูนย์อำนาจแฝง

แม้กฎหมายรับรองอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น แต่หน่วยงานส่วนกลาง และส่วนภูมิภาคยังคงมีบทบาทกำกับ อนุมัติ ให้ความเห็น หรือสั่งการในหลายภารกิจ ส่งผลให้ท้องถิ่น มีหน้าที่รับผิดชอบต่อประชาชน แต่ไม่มีอำนาจตัดสินใจอย่างสมบูรณ์

ความไม่สอดคล้อง ระหว่างอำนาจกับความรับผิดดังกล่าวทำให้ประชาชนไม่อาจระบุได้ชัดว่าหน่วยงานใด ต้องรับผิดเมื่อบริการสาธารณะล่าช้าหรือคำสั่งขัดกัน

3. กรณีศึกษาเชิงรูปธรรม

กรณีเหตุรำคาญและมลพิษสะท้อนการเกี่ยวพันของอำนาจเจ้าพนักงานท้องถิ่นตามกฎหมายสาธารณสุขกับอำนาจของหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อมและโรงงาน การใช้อำนาจหลายชุดอาจจำเป็น แต่หากไม่มีช่องทาง แลกเปลี่ยนข้อมูลหรือกำหนดผลผูกพันของคำสั่ง ย่อมเกิดการสั่งแก้ไขซ้ำซ้อนหรือมาตรฐานที่แตกต่างกัน

กรณีควบคุมอาคารสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างใบอนุญาตก่อสร้าง ข้อกำหนดผังเมือง การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อม และข้อกำหนดเฉพาะประเภทกิจการ การอนุญาตจากหน่วยงานหนึ่ง มิได้หมายความว่าสามารถดำเนินกิจการได้ทันที แต่ประชาชน มักเข้าใจว่าใบอนุญาตฉบับแรกยืนยัน ความชอบด้วยกฎหมายทั้งหมด เมื่อหน่วยงานอื่นออกคำสั่งระงับภายหลังจึงเกิดความไม่แน่นอนและข้อพิพาท

กรณีผังเมืองสะท้อนผลผูกพันของข้อกำหนดการใช้ประโยชน์ที่ดินต่อการอนุญาตตามกฎหมายอื่น หากหน่วยงานอนุญาตไม่ได้ตรวจสอบข้อมูลผังเมืองที่เป็นปัจจุบัน หรือมีการตีความประเภท การใช้ประโยชน์ แตกต่างกัน อาจเกิดใบอนุญาตที่ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้จริง

กรณีสถานบริการสะท้อนอำนาจที่เกี่ยวพันของผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ ตำรวจ และองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งในเรื่องใบอนุญาต ความสงบเรียบร้อย อาคาร เสียง และเหตุรำคาญ การขาดกลไก กำหนดหน่วยงานเจ้าภาพทำให้การบังคับใช้กฎหมายไม่เป็นเอกภาพ และเปิดช่องให้เกิดการผลักภาระความรับผิดระหว่างหน่วยงาน

4. ผลกระทบต่อหลักนิติธรรม

ความซ้ำซ้อนที่ไม่ถูกจัดระบบกระทบต่อหลักนิติธรรมอย่างน้อยสี่ประการ ประการแรก กระทบหลักความชอบด้วยกฎหมาย เพราะหน่วยงานอาจตีความขอบเขตอำนาจ ของตนเกินกว่าที่ กฎหมายมุ่งหมาย ประการที่สอง กระทบความแน่นอนของกฎหมาย เพราะประชาชนไม่สามารถคาดหมาย ขั้นตอนและผลทางกฎหมายได้ ประการที่สาม กระทบหลักความได้สัดส่วน เมื่อประชาชนต้องรับภาระ จากการ ยื่นคำขอหรือปฏิบัติตามมาตรการหลายชุด โดยไม่มี

ประโยชน์สาธารณะ เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และประการที่สี่ กระทบหลักความเสมอภาค เมื่อแต่ละพื้นที่ตีความกฎหมาย หรือประสานงานแตกต่างกัน

5. ข้อจำกัดของกลไกตุลาการ

ศาลปกครองมีบทบาทสำคัญในการเพิกถอนคำสั่งที่ไม่ชอบและเยียวยาความเสียหายเฉพาะราย แต่การพิจารณาคดีเกิดขึ้นภายหลังข้อพิพาทและใช้เวลา จึงไม่ใช่กลไกที่เหมาะสมเพียงลำพังสำหรับ จัดระเบียบความสัมพันธ์ของอำนาจก่อนเกิดคำสั่งที่ขัดกัน การแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างจึงต้องมีกลไก ในฝ่ายบริหารที่สามารถชี้ขาดเขตอำนาจได้รวดเร็ว โดยไม่ตัดสิทธิของประชาชนในการฟ้องศาล

6. ผลการศึกษาเปรียบเทียบ

ฝรั่งเศสพัฒนาระบบการกระจายอำนาจโดยจำกัดการกำกับดูแลท้องถิ่นไว้ที่การตรวจสอบความชอบ ด้วยกฎหมาย (contrôle de légalité) มากกว่าการควบคุมเชิงเนื้อหา ผู้แทนรัฐอาจนำการกระทำของท้องถิ่น เข้าสู่การตรวจสอบของศาลปกครอง แต่ไม่ควรใช้อำนาจแทนองค์กรท้องถิ่นโดยปราศจากฐานกฎหมายชัดแจ้ง (Rivero & Waline, 2012; Chapus, 2001)

ญี่ปุ่นปรับโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกลางกับท้องถิ่นให้เป็นความสัมพันธ์เชิงความร่วมมือมากขึ้น ภายใต้รัฐธรรมนูญญี่ปุ่นและ Local Autonomy Act มีการจำแนกประเภทภารกิจและมีกลไก พิจารณาข้อขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกลางกับท้องถิ่น ซึ่งช่วยลดการใช้คำสั่งทางปกครองแบบบนลงล่าง (Oda, 2009)

อย่างไรก็ดี ไทยไม่ควรคัดลอกสถาบันของต่างประเทศทั้งชุด เพราะโครงสร้างราชการส่วนภูมิภาค ของไทยยังมีบทบาทสูง แนวทางที่เหมาะสมคือรับหลักการสำคัญ ได้แก่ การกำกับโดยความชอบด้วยกฎหมาย การกำหนดภารกิจและความรับผิดอย่างชัดเจน และการมีกลไกวินิจฉัยข้อขัดแย้งที่เป็นกลาง

ตารางการเปรียบเทียบ ระบบการจัดสรรอำนาจทางปกครองของประเทศไทย ฝรั่งเศส และญี่ปุ่นในมิติของหลักนิติธรรมและหลักความแน่นอนของกฎหมาย

ประเด็นเปรียบเทียบ	ประเทศไทย	ประเทศฝรั่งเศส	ประเทศญี่ปุ่น
ลักษณะการจัดสรรอำนาจระหว่างรัฐส่วนกลางกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	กฎหมายกำหนดอำนาจไว้หลายระดับและมีลักษณะกระจัดกระจาย โดยมีทั้งราชการส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาเกี่ยวข้องในภารกิจเดียวกันหรือภารกิจที่เกี่ยวเนื่องกัน	กำหนดภารกิจและขอบเขตอำนาจของแต่ละองค์กรอย่างค่อนข้างชัดเจน โดยเน้นการแยกบทบาทระหว่างรัฐส่วนกลางกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	กำหนดขอบเขตอำนาจของรัฐส่วนกลางและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผ่านกฎหมายว่าด้วยการปกครองตนเองท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ
กลไกควบคุมการใช้อำนาจ	มีการกำกับดูแลจากรัฐส่วนกลาง ราชการส่วนภูมิภาค และการตรวจสอบโดยศาลปกครอง แต่ยังขาดกลไกเฉพาะในการชี้ขาดข้อขัดแย้งด้านอำนาจระหว่างหน่วยงาน	ใช้หลัก *Contrôle de légalité* หรือการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควบคู่กับการตรวจสอบโดยศาลปกครอง	ใช้กลไกคณะกรรมการวินิจฉัยข้อพิพาทระหว่างรัฐบาลกลางกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้งด้านอำนาจ
ผลต่อหลักนิติธรรม (Rule of Law)	การกำหนดอำนาจที่ซ้ำซ้อนหรือไม่ชัดเจนอาจนำไปสู่การใช้อำนาจเกินขอบเขต การตีความกฎหมายไม่เป็นเอกภาพ หรือการใช้ดุลพินิจแตกต่างกันในข้อเท็จจริงลักษณะเดียวกัน	การใช้อำนาจของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องอยู่ภายใต้หลักความชอบด้วยกฎหมาย และสามารถถูกตรวจสอบโดยศาลปกครองได้	การใช้อำนาจถูกจำกัดด้วยหลักความชอบด้วยกฎหมาย และการแบ่งอำนาจระหว่างรัฐส่วนกลางกับท้องถิ่นที่มีความชัดเจน

ผลต่อหลักความแน่นอนของกฎหมาย (Legal Certainty)	ประชาชนอาจไม่สามารถทราบได้ชัดเจนว่าหน่วยงานใดเป็นผู้มีอำนาจที่แท้จริง หรือคำสั่งของหน่วยงานใดมีผลชี้ขาดในทางกฎหมาย	ประชาชนสามารถคาดหมายผลทางกฎหมายและทราบขอบเขตอำนาจของรัฐได้ค่อนข้างชัดเจน เนื่องจากมีระบบตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายที่เป็นเอกภาพ	ประชาชนสามารถทราบผู้มีอำนาจและคาดหมายผลทางกฎหมายได้ชัดเจนกว่า เนื่องจากมีการกำหนดอำนาจและกลไกระงับข้อพิพาทไว้เป็นระบบ
ความเสี่ยงต่อการใช้อำนาจทางปกครองซ้ำซ้อน	สูง เนื่องจากกฎหมายหลายฉบับให้อำนาจแก่หลายหน่วยงานในเรื่องเดียวกัน หรือเรื่องที่เกี่ยวเนื่องกัน โดยไม่มีการกำหนดลำดับอำนาจและหน่วยงานหลักอย่างชัดเจน	ต่ำกว่าไทย เนื่องจากมีการกำหนดขอบเขตอำนาจและกลไกตรวจสอบเฉพาะ โดยเน้นการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายมากกว่าการแทรกแซงเชิงบังคับบัญชา	ต่ำกว่าไทย เนื่องจากมีการจัดสรรอำนาจที่ชัดเจน และมีกลไกระงับข้อพิพาทระหว่างรัฐส่วนกลางกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
แนวทางที่สามารถนำมาปรับใช้กับประเทศไทย	ควรปรับปรุงกฎหมายให้กำหนดขอบเขตอำนาจหน่วยงานหลัก หน่วยงานสนับสนุน และลำดับความสัมพันธ์ของอำนาจอย่างชัดเจน รวมทั้งจัดให้มีกลไกระงับข้อพิพาททางอำนาจระหว่างหน่วยงาน	ควรนำแนวคิดการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายมาใช้ให้เข้มแข็งขึ้น โดยลดการควบคุมเชิงบังคับบัญชาหรือการแทรกแซงความเหมาะสมในการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	ควรศึกษาแนวทางการจัดตั้งกลไกระงับข้อพิพาทระหว่างรัฐส่วนกลางราชการส่วนภูมิภาค และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้ข้อขัดแย้งด้านอำนาจได้รับการวินิจฉัยก่อนลุกลามเป็นข้อพิพาททางศาล

อภิปรายผล

ผลการวิจัยยืนยันสมมติฐานในส่วนที่ว่า ความซ้ำซ้อนเกิดจากกฎหมายหลายฉบับกำหนดอำนาจต่อข้อเท็จจริงเดียวกันโดยขาดหลักเกณฑ์จัดลำดับอำนาจ อย่างไรก็ดี การสรุปว่าการมีหลายหน่วยงานเกี่ยวข้องเป็นสิ่งไม่พึงประสงค์ทั้งหมดจะเป็นข้อสรุปที่ง่ายเกินไป กิจกรรมที่มีผลกระทบซับซ้อนย่อมต้องถูกตรวจสอบจากหลายมิติ ปัญหาที่แท้จริงจึงอยู่ที่การออกแบบ

ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจ มิใช่จำนวนหน่วยงานเพียงอย่างเดียว ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ สมคิด เลิศไพฑูรย์ (2559) และ ถวิลวดี บุรีกุล (2557) ที่เห็นว่าการกระจายอำนาจที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยการกำหนดบทบาทหน้าที่และความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานอย่างชัดเจน มิใช่เพียงการถ่ายโอนภารกิจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่นเท่านั้น

ข้อค้นพบนี้ทำให้ต้องแยก “อำนาจคู่ขนานที่มีเหตุผล” ออกจาก “อำนาจทับซ้อนที่ก่อความไม่แน่นอน” อำนาจคู่ขนานที่มีเหตุผลเกิดเมื่อแต่ละหน่วยงานตรวจสอบประเด็นต่างกัน มีข้อมูลร่วมกัน และมีกระบวนการกำหนดผลของคำสั่งอย่างชัดเจน ส่วนอำนาจทับซ้อนที่เป็นปัญหาเกิดเมื่อหลายหน่วยงานตรวจสอบสาระเดียวกัน ใช้มาตรฐานต่างกัน หรือมีอำนาจออกคำสั่งที่ขัดกันโดยไม่มีกลไกชี้ขาด ประเด็นนี้สอดคล้องกับหลักความชอบด้วยกฎหมายและหลักความแน่นอนของกฎหมายที่ วรเจตน์ ภาคีรัตน์ (2556) อธิบายว่า การใช้อำนาจรัฐต้องสามารถคาดหมายได้และไม่ก่อให้เกิดความคลุมเครือแก่ผู้ถูกปกครอง

ผลการวิจัยยังชี้ว่า การแก้ปัญหาโดยเขียนบทบัญญัติว่า “ให้หน่วยงานประสานงานกัน” ไม่เพียงพอ เพราะเป็นถ้อยคำเชิงนโยบายที่ขาดผลทางกฎหมาย กลไกที่มีประสิทธิภาพต้องกำหนดขั้นตอน สิทธิหน้าที่ และผลทางกฎหมายของการไม่ปฏิบัติตามอย่างชัดเจน ข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Fuller (1969) และ Raz (1979) ที่เห็นว่า หลักนิติธรรมต้องอาศัยกฎหมายที่ชัดเจน แน่นอน และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง มิใช่เป็นเพียงถ้อยคำเชิงอุดมคติ

ในเชิงสถาบัน การจัดตั้งกลไกวินิจฉัยข้อขัดแย้งก่อนฟ้องคดีมีเหตุผลรองรับ เพราะช่วยลดภาระศาลและป้องกันความเสียหายก่อนเกิดขึ้น แต่กลไกดังกล่าวต้องไม่กลายเป็นเครื่องมือจำกัดสิทธิของประชาชน จึงควรกำหนดให้คำวินิจฉัยมีผลผูกพันเฉพาะในชั้นบริหารและไม่ตัดสิทธิในการฟ้องศาลปกครอง แนวทางนี้สอดคล้องกับหลักการคุ้มครองสิทธิของประชาชนภายใต้กฎหมายปกครองที่ ชาญชัย แสวงศักดิ์ (2560) และ วรเจตน์ ภาคีรัตน์ (2554) ได้อธิบายไว้

ในเชิงกฎหมายเปรียบเทียบ บทเรียนจากฝรั่งเศสและญี่ปุ่นยืนยันว่า ความชัดเจนของอำนาจไม่เกิดจากการเขียนกฎหมายรายฉบับเท่านั้น แต่ต้องมีปรัชญากำกับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับท้องถิ่น ฝรั่งเศสเน้นการตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายมากกว่าการควบคุมดุลพินิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับการอธิบายระบบกฎหมายปกครองฝรั่งเศสของ Chapus (2001), Rivero และ Waline (2012) และ พิชิต ชื่นบาน (2554) ขณะที่ญี่ปุ่นปรับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกลางและท้องถิ่นจากระบบสั่งการไปสู่ระบบความ

ร่วมมือตามหลักการปกครองตนเองของท้องถิ่น ซึ่งปรากฏใน Constitution of Japan และ Local Autonomy Act รวมทั้งการวิเคราะห์ของ Oda (2009)

องค์ความรู้ใหม่ของบทความนี้อยู่ที่การเสนอ “กรอบผู้มีอำนาจหลัก–ผู้มีอำนาจสนับสนุน–ลำดับผลของคำสั่ง–กลไกชี้ขาด” เพื่อใช้ตรวจสอบกฎหมายเฉพาะแต่ละฉบับ กรอบดังกล่าวช่วยให้การปฏิรูปไม่หยุดอยู่ที่ถ้อยคำกว้างว่าให้ลดความซ้ำซ้อน แต่สามารถแปลงเป็นบทบัญญัติและขั้นตอนที่ตรวจสอบได้ อันเป็นการต่อยอดองค์ความรู้ด้านกฎหมายปกครองและการกระจายอำนาจจากงานศึกษาที่มีอยู่เดิมไปสู่การออกแบบโครงสร้างอำนาจทางปกครองเชิงระบบ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การใช้อำนาจทางปกครองซ้ำซ้อนเป็นปัญหาเชิงโครงสร้างของกฎหมายมหาชนไทย มิใช่เพียงปัญหาประสิทธิภาพของระบบราชการสาเหตุสำคัญคือการจัดสรรอำนาจผ่านกฎหมายหลายฉบับ โดยขาดลำดับความสัมพันธ์ ผู้รับผิดชอบหลัก และกลไกคลี่คลายคำสั่งที่อาจขัดกัน ส่งผลให้เกิดความ ไม่แน่นอนของกฎหมาย ภาระหลายชั้น ความไม่เสมอภาคระหว่างพื้นที่ และความคลุมเครือในการกำหนด ความรับผิดของรัฐ **ข้อเสนอแนะเชิงกฎหมายและเชิงสถาบัน** 1. ปรับปรุงพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ให้การกำกับดูแล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำกัดอยู่ที่การตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมาย เว้นแต่กฎหมายบัญญัติ ให้อำนาจแทรกแซงไว้โดยชัดแจ้ง 2. ปรับปรุงพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 จากบัญชีภารกิจทั่วไปไปสู่บัญชีอำนาจและความรับผิดชอบที่ระบุผู้มีอำนาจหลัก ผู้มีอำนาจ สนับสนุน ขั้นตอน และผลของคำสั่ง 3. แก้ไขกฎหมายเฉพาะด้าน โดยเฉพาะกฎหมายสาธารณสุข ควบคุมอาคาร ผังเมือง สิ่งแวดล้อม และสถานบริการ ให้กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างใบอนุญาต คำสั่งควบคุม และคำสั่งระงับอย่างชัดเจน 4. จัดตั้งคณะกรรมการกลางวินิจฉัยข้อขัดแย้งด้านอำนาจทางปกครองเป็นกลไกก่อนฟ้องคดี โดยมีองค์ประกอบจากหน่วยงานกลาง ผู้แทนราชการส่วนภูมิภาค ผู้แทนท้องถิ่น และผู้ทรงคุณวุฒิ คำวินิจฉัยควรมีผลผูกพันในชั้นบริหารแต่ไม่ตัดสิทธิในการฟ้องศาลปกครอง 5. กำหนดกระบวนการประสานงานที่มีผลทางกฎหมาย ได้แก่ กรอบเวลา การแบ่งปันข้อมูล ผลของการไม่ตอบ และหน่วยงานเจ้าภาพ แทนการใช้ถ้อยคำกว้างว่าให้หน่วยงานประสานงานกัน 6. พัฒนาระบบดิจิทัลกลางที่เชื่อมโยง

ฐานข้อมูลใบอนุญาต คำสั่งทางปกครอง คำพิพากษา และแนววินิจฉัย เพื่อให้หน่วยงานและประชาชนตรวจสอบเขตอำนาจและสถานะของคำสั่งได้อย่างโปร่งใส **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** ควรศึกษาผลกระทบเชิงประจักษ์ในพื้นที่ โดยสำรวจระยะเวลา ต้นทุน และจำนวนขั้นตอนที่ ประชาชนต้องเผชิญในแต่ละภารกิจ รวมทั้งวิเคราะห์คำพิพากษาศาลปกครองเป็นระบบ เพื่อพัฒนาฐานข้อมูลรูปแบบความขัดแย้งของอำนาจ ซึ่งจะช่วยให้ข้อเสนอด้านการแก้ไขกฎหมาย มีหลักฐานเชิงประจักษ์รองรับมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2558). หลักกฎหมายมหาชน. กรุงเทพมหาชน: วิญญูชน.

_____. (2560). คำอธิบายกฎหมายปกครอง. กรุงเทพมหาชน: วิญญูชน.

ถวิลวดี บุรีกุล. (2557). การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพมหาชน: สถาบันพระปกเกล้า.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2558). กฎหมายมหาชน เล่ม 3: ที่มาและนิติวิธี. กรุงเทพมหาชน: นิติธรรม.

พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562. (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 71 ก หน้า 1 (29 พฤษภาคม 2562).

พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535. (2535). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 109 ตอนที่ 38 หน้า 27 (5 เมษายน 2535).

พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542. (2542). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 114 ก หน้า 48 (17 พฤศจิกายน 2542).

พระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 (ฉบับพิเศษ). (2522). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 96 ตอนที่ 80 หน้า 1 (14 พฤษภาคม 2522).

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 (ฉบับพิเศษ). (2534). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 108 ตอนที่ 156 หน้า 1 (4 กันยายน 2534).

พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535. (2535).ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 109 ตอนที่ 37 หน้า 1 (4 เมษายน 2535).

พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. 2509. (2509). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 88 ตอนที่ 626 หน้า 411 (4 ตุลาคม 2509).

พิชิต ชื่นบาน. (2554). หลักกฎหมายปกครองฝรั่งเศส. กรุงเทพมหาชน: วิญญูชน.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 หน้า 1 ก (6 เมษายน 2560).

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2554). กฎหมายปกครอง ภาคทั่วไป. กรุงเทพมหาชน: นิติราษฎร์.

_____. (2556). หลักนิติธรรมและความชอบด้วยกฎหมายของการใช้อำนาจรัฐ. ใน รวมบทความกฎหมายมหาชน. กรุงเทพมหาชน: วิญญูชน.

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. (2556). หลักนิติธรรมและความแน่นอนของกฎหมาย. ใน รวมบทความกฎหมายมหาชน. กรุงเทพมหาชน: วิญญูชน.

สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2559). กฎหมายปกครองว่าด้วยการกระจายอำนาจ. กรุงเทพมหาชน: วิญญูชน.

Chapus, R. (2001). Droit administratif général. (15th ed.). Paris: Montchrestien.

Dicey, A. V. (1959). Introduction to the Study of the Law of the Constitution (10th ed.). London: Macmillan.

Fuller, L. L. (1969). The Morality of Law (Rev. ed.). New Haven, CT: Yale University Press.

Oda, H. (2009). Japanese Law (3rd ed.). Oxford: Oxford University Press.

Raz, J. (1979). The Authority of Law: Essays on Law and Morality. Oxford: Oxford University Press.

Rivero, J., & Waline, J. (2012). Droit administratif (24th ed.). Paris: Dalloz.

การพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสาร ของหัวหน้าส่วนราชการเทศบาลเมืองทุ่งสง*

DEVELOPMENT OF COMMUNICATION COMPETENCIES OF DEPARTMENT HEADS IN THUNG SONG MUNICIPALITY

กรกช ขันธบุญ

Korrakoch Kantaboon

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand

Corresponding author E-mail: ajkorrakoch@gmail.com

วันที่รับบทความ : 23 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 12 กรกฎาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 14 กรกฎาคม 2569

Received 23 June 2026; Revised 12 July 2026; Accepted 14 July 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) รูปแบบสมรรถนะทางการสื่อสารของหัวหน้าส่วนราชการเทศบาลเมืองทุ่งสง 2) วิธีการพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสารของหัวหน้าส่วนราชการเทศบาลเมืองทุ่งสง และ 3) ปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสารของหัวหน้าส่วนราชการเทศบาลเมืองทุ่งสง

การวิจัยนี้เป็นเชิงคุณภาพด้วยวิธีสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลหลักเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการสื่อสารของส่วนราชการเทศบาลเมืองทุ่งสง รวมจำนวน 18 คน จาก 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) หัวหน้าส่วนราชการ และ 2) พนักงานเทศบาลเมืองทุ่งสง เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประเด็น

Citation:

* กรกช ขันธบุญ. (2569). การพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสารของหัวหน้าส่วนราชการเทศบาลเมืองทุ่งสง. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 694-710.

Korrakoch Kantaboon. (2026). Development Of Communication Competencies Of Department Heads In Thung Song Municipality. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 694-710.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ผลการวิจัยพบว่า

1) รูปแบบสมรรถนะทางการสื่อสารของหัวหน้าส่วนราชการเทศบาลเมืองทุ่งสง ประกอบด้วย 7 ด้าน ได้แก่ การพูด การรับฟัง การใช้เทคโนโลยี การวิเคราะห์และตีความ การสร้างความสัมพันธ์ การถ่ายทอดนโยบายและบริหารงาน และการจัดการองค์ความรู้และพัฒนาองค์กร สมรรถนะมุ่งช่วยให้หัวหน้าส่วนราชการสามารถแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติประสานงานภายในองค์กร และสื่อสารกับประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2) วิธีการพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสาร ประกอบด้วย การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาทักษะการสื่อสารภายในตนเอง การถอดบทเรียนความสำเร็จ การศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการบูรณาการเรียนรู้ข้ามสายงาน เพื่อการพัฒนาหัวหน้าส่วนราชการให้เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การพัฒนาตนเอง และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน

3) ปัจจัยความสำเร็จประกอบด้วย ทัศนคติและคุณลักษณะส่วนบุคคล ทักษะการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์และมนุษยสัมพันธ์ ความรู้และทักษะทางวิชาชีพ วัฒนธรรมองค์กรและสภาพแวดล้อม และเครื่องมือหรือเทคโนโลยีที่สนับสนุนการสื่อสาร เพื่อการพัฒนาสมรรถนะเกิดผลจริงในระดับบุคคลและองค์กร ข้อค้นพบที่ได้ใช้เป็นแนวทางพัฒนาการสื่อสารเชิงบริหารและยกระดับการตอบสนองต่อประชาชนของเทศบาล

คำสำคัญ: สมรรถนะทางการสื่อสาร หัวหน้าส่วนราชการ เทศบาลเมืองทุ่งสง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

This research aimed to examine: 1) the communication competency patterns of department heads in Thung Song Municipality; 2) the methods for developing their communication competencies; and 3) the success factors contributing to the development of their communication competencies.

This study employed a qualitative research design using in-depth interviews. The key informants comprised 18 individuals directly involved in the communication practices of Thung Song Municipality, divided into two groups: 1) department heads and 2) municipal employees. A structured in-depth interview

guide was used as the research instrument, and the data were analyzed using thematic analysis.

The findings revealed that: 1) the communication competency patterns of department heads in Thung Song Municipality consisted of seven dimensions: speaking, listening, technology use, analysis and interpretation, relationship building, policy communication and administration, and knowledge management and organizational development. These competencies enabled department heads to translate policies into practice, coordinate internal operations, and communicate effectively with citizens. 2) The methods for developing communication competencies included practical workshops, the development of intrapersonal communication skills, reflection on successful practices, study visits and experience sharing, and integrated cross-functional learning. These methods promoted learning through actual practice, self-development, and collaborative experience sharing among department heads. 3) The success factors included personal attitudes and characteristics, creative communication and human relations skills, professional knowledge and skills, organizational culture and work environment, and communication-supporting tools or technologies. These factors contributed to the effective development of communication competencies at both the individual and organizational levels. The findings can be applied as guidelines for strengthening administrative communication and improving the municipality's responsiveness to citizens.

Keywords: Communication Competency, Department Heads, Thung Song Municipality, Local Administrative Organization

บทนำ

การสื่อสารองค์กรเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการบริหารงานให้บรรลุเป้าหมาย โดยเฉพาะในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องปฏิบัติงานภายใต้ภารกิจสาธารณะ การประสานงานหลายฝ่าย และความคาดหวังของประชาชน การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจึงมิได้

เป็นเพียงการส่งผ่านข้อมูลข่าวสารเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ การมอบหมายงาน การสร้างความเข้าใจร่วมกัน การประเมินผลการดำเนินงาน และการสร้างความเชื่อมั่นต่อองค์กร (Andi Muhammad Riva, 2022) สมรรถนะทางการสื่อสารจึงเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้บริหารและหัวหน้าส่วนราชการ เพราะประกอบด้วยความรู้ ทักษะ ความสามารถ และพฤติกรรมที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานให้บรรลุผลตามเป้าหมาย สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องสมรรถนะที่มองว่าเป็นคุณลักษณะเชิงพฤติกรรมที่เกิดจากความรู้ ทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะอื่น ๆ ของบุคคล ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพของการทำงาน (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน, 2552)

ในบริบทการบริหารท้องถิ่นปัจจุบัน หัวหน้าส่วนราชการต้องเผชิญกับความซับซ้อนของงาน ทั้งการถ่ายทอดนโยบายจากผู้บริหารสู่การปฏิบัติ การสื่อสารกับบุคลากรภายในองค์กร การรับฟังความคิดเห็นของประชาชน การจัดการปัญหาเฉพาะหน้า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน และการสร้างภาพลักษณ์ที่น่าเชื่อถือขององค์กร การสื่อสารของผู้นำจึงต้องมีความชัดเจน โปร่งใส รับฟังได้ ปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์ และสามารถสร้างความร่วมมือระหว่างผู้เกี่ยวข้องได้อย่างเหมาะสม (United Nations, 2024). หากหัวหน้าส่วนราชการขาดสมรรถนะทางการสื่อสาร อาจทำให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนในการปฏิบัติงาน การประสานงานล่าช้า ความสัมพันธ์ภายในองค์กรลดลง และส่งผลต่อความไว้วางใจของประชาชนต่อการบริหารงานของเทศบาล (กนกวรรณ, 2568).

เทศบาลเมืองทุ่งสงเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญในการจัดบริการสาธารณะและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่ ทั้งด้านการศึกษา โครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค สุขาภิบาล สิ่งแวดล้อม การส่งเสริมชุมชน และการพัฒนาท้องถิ่นตามเจตนารมณ์ของประชาชน หัวหน้าส่วนราชการเทศบาลเมืองทุ่งสงจึงเป็นกลไกหลักในการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ การควบคุมดูแลการทำงานของบุคลากร การประสานงานระหว่างหน่วยงาน และการสื่อสารกับประชาชน อย่างไรก็ตาม จากสภาพปัญหาที่ปรากฏพบว่า การสื่อสารของหัวหน้าส่วนราชการยังมีประเด็นที่ควรพัฒนา ได้แก่ ทักษะการพูด การรับฟัง การอ่านและการเขียนเพื่อให้ทุกฝ่ายเข้าใจตรงกัน การคิดวิเคราะห์สถานการณ์ก่อนและหลังการสื่อสาร การสร้างความสัมพันธ์และการรับฟังความคิดเห็นของผู้ร่วมงานและประชาชน ตลอดจนการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน

ด้วยเหตุนี้ การพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสารของหัวหน้าส่วนราชการเทศบาลเมืองทุ่งสงจึงมีความสำคัญต่อการยกระดับประสิทธิภาพการบริหารงานท้องถิ่น การสร้างความเข้าใจร่วมกันภายในองค์กร การลดความขัดแย้ง การเสริมสร้างความไว้วางใจจากพนักงานและประชาชน รวมทั้งการพัฒนาภาพลักษณ์ของเทศบาลให้มีความเป็นมืออาชีพมากขึ้น การวิจัยเรื่องการพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสารของหัวหน้าส่วนราชการเทศบาลเมืองทุ่งสง จึงมุ่งศึกษารูปแบบสมรรถนะทางการสื่อสาร วิธีการพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสาร และปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาสมรรถนะดังกล่าว เพื่อให้ได้องค์ความรู้และแนวทางที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาหัวหน้าส่วนราชการของเทศบาลเมืองทุ่งสง ตลอดจนเป็นแนวทางสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นในการพัฒนาการสื่อสารเชิงบริหารให้มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อประชาชนได้ดียิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบสมรรถนะทางการสื่อสารของหัวหน้าส่วนราชการเทศบาลเมืองทุ่งสง
2. เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสารของหัวหน้าส่วนราชการเทศบาลเมืองทุ่งสง
3. เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสารของหัวหน้าส่วนราชการเทศบาลเมืองทุ่งสง

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่องการพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสารของหัวหน้าส่วนราชการเทศบาลเมืองทุ่งสง ผู้วิจัยได้ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้

ภาวะผู้นำและคุณลักษณะของผู้นำเป็นพื้นฐานสำคัญของสมรรถนะทางการสื่อสาร เนื่องจากหัวหน้าส่วนราชการต้องใช้การสื่อสารในการสั่งการ มอบหมายงาน ประสานงาน สร้างแรงจูงใจ และแก้ไขปัญหาในการทำงาน ผู้นำที่มีประสิทธิภาพจึงต้องสามารถสื่อสารได้ชัดเจน รับฟังความคิดเห็น ตัดสินใจได้เหมาะสม และสร้างความร่วมมือระหว่างผู้บริหาร บุคลากร และประชาชน (เอกกร มีสุข และคณะ, 2567)

การจัดการการสื่อสารยังมีบทบาทสำคัญต่อการบริหารงานท้องถิ่น เพราะช่วยลดความคลาดเคลื่อนในการทำงาน สร้างความเข้าใจร่วมกัน และส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การสื่อสารที่โปร่งใส ชัดเจน ใช้ช่องทางที่เหมาะสม และเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจต่อเทศบาล (พัชรินทร์ รัตนวิภา, 2566)

แนวคิดความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติ ช่วยอธิบายการพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสารได้อย่างเป็นระบบ หัวหน้าส่วนราชการต้องมีความรู้เกี่ยวกับงาน นโยบาย ระเบียบ และบริบทของประชาชน มีทัศนคติที่ดีต่อการรับฟังและการทำงานร่วมกัน และสามารถนำความรู้กับทัศนคติไปใช้จริงในการพูด การรับฟัง การใช้เทคโนโลยี การวิเคราะห์สถานการณ์ การสร้างความสัมพันธ์ และการถ่ายทอดนโยบายสู่การปฏิบัติ (Banafi, 2023)

สมรรถนะทางการสื่อสารของหัวหน้าส่วนราชการเทศบาลเมืองทุ่งสงเป็นความสามารถเชิงบูรณาการที่เชื่อมโยงภาวะผู้นำ การบริหาร การสื่อสาร และบริบทของพื้นที่ งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษารูปแบบสมรรถนะทางการสื่อสาร วิธีการพัฒนา และปัจจัยความสำเร็จ เพื่อสร้างแนวทางในการพัฒนาการสื่อสารเชิงบริหารของหัวหน้าส่วนราชการในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น (เอกกร มีสุข และคณะ, 2567)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นวิธีการหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับ รูปแบบสมรรถนะ วิธีการพัฒนาสมรรถนะ และปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสารของหัวหน้าส่วนราชการเทศบาลเมืองทุ่งสง

2. ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากประสบการณ์ตรง บทบาทหน้าที่ ความเกี่ยวข้องกับส่วนราชการเทศบาลเมืองทุ่งสง และความสามารถในการให้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย รวมทั้งหมด 18 คน รายละเอียดมีดังต่อไปนี้

1) หัวหน้าส่วนราชการ 10 คน ได้แก่

(1) ปลัดเทศบาล จำนวน 1 คน

(2) รองปลัดเทศบาล 1 คน

(3) หัวหน้าสำนักปลัดเทศบาล 1 คน

(4) ผู้อำนวยการกองคลัง 1 คน

(5) ผู้อำนวยการกองช่าง 1 คน

(6) ผู้อำนวยการกองสาธารสุขและสิ่งแวดล้อม 1 คน

(7) ผู้อำนวยการกองวิชาการและแผนงาน 1 คน

(8) ผู้อำนวยการกองการศึกษา 1 คน

(9) ผู้อำนวยการกองช่างสุขาภิบาล 1 คน

(10) ผู้อำนวยการกองสวัสดิการสังคม 1 คน

2) พนักงานและเจ้าหน้าที่ จำนวน 8 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง โดยแบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ส่วนที่ 2 คำถามในประเด็นเกี่ยวกับประเด็นรูปแบบสมรรถนะทางการสื่อสาร ได้แก่ ด้านการพูด ด้านการรับฟัง ด้านการใช้เทคโนโลยี ด้านการวิเคราะห์และตีความ ด้านการสร้างความสัมพันธ์ ด้านการถ่ายทอดนโยบายและบริหารงาน และด้านการจัดการองค์ความรู้และพัฒนาองค์กร

ส่วนที่ 3 คำถามในประเด็นเกี่ยวกับประเด็นวิธีการพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสาร ได้แก่ การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาทักษะการสื่อสารภายในตนเอง การถอดบทเรียนความสำเร็จ การศึกษาดูงานองค์กรแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการบูรณาการและการเรียนรู้ข้ามสายงาน

ส่วนที่ 4 คำถามในประเด็นเกี่ยวกับปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสาร ได้แก่ ปัจจัยด้านทัศนคติและคุณลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยด้านทักษะการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์และมนุษยสัมพันธ์ ปัจจัยด้านความรู้และทักษะทางวิชาชีพ ปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กรและสภาพแวดล้อม และปัจจัยด้านเครื่องมือและเทคโนโลยี

ผู้วิจัยจะตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะก่อนนำไปใช้จริง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยศึกษาเอกสารและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยตนเอง คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจง ผู้วิจัยทำการนัดหมาย เข้าสัมภาษณ์ จดบันทึก บันทึกเสียง ถ่ายภาพ และการเก็บข้อมูลจะปฏิบัติตามหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ถอดความข้อมูลสัมภาษณ์ ตรวจสอบความถูกต้อง และจัดหมวดหมู่ข้อมูลเพื่อนำไปวิเคราะห์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายและพรรณนาวิเคราะห์ เปรียบเทียบแยกแยะความเหมือนจากปัญหาในการสื่อสารของหัวหน้าส่วนราชการเทศบาลเมืองทุ่งสง นำข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสัมภาษณ์มาจัดหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์และประเด็นที่ศึกษา ตัดทอนข้อมูลที่ไม่เกี่ยวข้องออก ตีความ และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสร้างข้อสรุป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสารของหัวหน้าส่วนราชการเทศบาลเมืองทุ่งสง ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยเพื่อตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สามารถนำเสนอข้อมูลดังต่อไปนี้

1. รูปแบบสมรรถนะทางการสื่อสารของหัวหน้าส่วนราชการเทศบาลเมืองทุ่งสง

พบว่า มีลักษณะเป็นการสื่อสารเชิงบูรณาการที่เชื่อมโยงภาวะผู้นำ การบริหารงาน การประสานงาน การใช้เทคโนโลยี การสร้างความสัมพันธ์ และการจัดการความรู้เข้าด้วยกัน หัวหน้าส่วนราชการทำหน้าเป็นผู้แปลงนโยบาย สร้างความเข้าใจ ลดความคลาดเคลื่อน และขับเคลื่อนการทำงานของเทศบาลให้เกิดประสิทธิภาพทั้งภายในองค์กรและต่อประชาชนในพื้นที่ โดยมีรูปแบบสมรรถนะทางการสื่อสาร ดังนี้

1) ด้านการพูด หัวหน้าส่วนราชการเทศบาลเมืองทุ่งสงใช้การพูดทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อถ่ายทอดนโยบาย สั่งงาน ประชุม ประสานงาน และสร้างความเข้าใจกับบุคลากรและประชาชน การพูดที่มีประสิทธิภาพต้องชัดเจน เข้าใจง่าย เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และช่วยแปลงนโยบายสู่แนวทางปฏิบัติที่เข้าใจตรงกัน

2) ด้านการรับฟัง หัวหน้าส่วนราชการเทศบาลเมืองทุ่งสงใช้การรับฟังเพื่อเข้าใจปัญหา ความต้องการ และข้อเสนอแนะจากผู้บริหาร บุคลากร และประชาชน โดยมีลักษณะเปิดกว้าง เป็นกันเอง และช่วยให้สามารถตีความนโยบายเพื่อนำไปสื่อสารต่อให้เหมาะสมกับงานของแต่ละกอง

3) ด้านการใช้เทคโนโลยี หัวหน้าส่วนราชการเทศบาลเมืองทุ่งสงใช้เทคโนโลยี เช่น โทรศัพท์มือถือ ไลน์ อีเมล เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก และการประชุมออนไลน์ เพื่อเพิ่มความรวดเร็วในการสื่อสาร ประสานงาน ติดตามงาน และแก้ไขปัญหาเร่งด่วน โดยควรพัฒนาช่องทางเหล่านี้ให้เป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนและมีส่วนร่วมมากขึ้น

4) ด้านการวิเคราะห์และตีความ หัวหน้าส่วนราชการเทศบาลเมืองทุ่งสงทำหน้าที่แปลงนโยบาย กฎหมาย ระเบียบ และข้อมูลที่ซับซ้อนให้เป็นแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมกับแต่ละกอง เพื่อลดความผิดพลาดในการสื่อสารและการมอบหมายงาน

5) ด้านการสร้างความสัมพันธ์ หัวหน้าส่วนราชการเทศบาลเมืองทุ่งสงใช้การสื่อสารเพื่อลดช่องว่างระหว่างตำแหน่งและวัย สร้างความไว้วางใจ ความร่วมมือ และขวัญกำลังใจผ่านบทบาทผู้สอนงานและพี่เลี้ยงมากกว่าการสั่งการเพียงอย่างเดียว

6) ด้านการถ่ายทอดนโยบายและบริหารงาน หัวหน้าส่วนราชการเทศบาลเมืองทุ่งสงทำหน้าที่วิเคราะห์ คัดกรอง และถ่ายทอดนโยบายสู่ผู้ปฏิบัติงานให้เหมาะกับแต่ละกอง พร้อมมอบหมายงาน เปิดโอกาสให้ซักถาม และติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

7) ด้านการจัดการองค์ความรู้และพัฒนาองค์กร หัวหน้าส่วนราชการเทศบาลเมืองทุ่งสงต้องพัฒนาตนเองและส่งเสริมระบบจัดการความรู้ขององค์กร ผ่านการเรียนรู้ แบ่งปันข้อมูล อบรม และบูรณาการความรู้ข้ามสายงาน เพื่อให้การทำงานถูกต้อง ทันสมัย และเป็นมาตรฐานเดียวกัน

2. วิธีการพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสารของหัวหน้าส่วนราชการเทศบาลเมืองทุ่งสง

พบว่า วิธีการพัฒนาสมรรถนะมุ่งเน้นการพัฒนาแบบปฏิบัติจริงและต่อเนื่องทั้งการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาการสื่อสารภายในตนเอง การถอดบทเรียน การศึกษาดูงาน และการเรียนรู้ข้ามสายงาน เพื่อให้หัวหน้าส่วนราชการสามารถคิดวิเคราะห์ สื่อสาร ถ่ายทอดนโยบาย และประสานงานได้อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้บริบทการบริหารงานท้องถิ่นที่ต้องการความรวดเร็ว ความถูกต้อง และการทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วน โดยมีวิธีการพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสาร ดังนี้

1) การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ควรเน้นการลงมือปฏิบัติจริง ทั้งการพูด การนำเสนอ การสรุปประเด็น การใช้เทคโนโลยี การเขียนโครงการ และความรู้ด้านกฎหมาย เพื่อให้สื่อสารได้ถูกต้องตามบริบทราชการ

2) การพัฒนาทักษะการสื่อสารภายในตนเอง ควรเริ่มจากการจัดระบบความคิด คิดก่อนพูด วิเคราะห์สถานการณ์ ประเมินตนเอง และจัดการอารมณ์ เพื่อลดความคลาดเคลื่อน ความขัดแย้ง และเสริมวุฒิภาวะของผู้นำ

3) การถอดบทเรียนความสำเร็จ การถอดบทเรียนเป็นวิธีการพัฒนาที่ช่วยให้หัวหน้าส่วนราชการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ทั้งจากงานที่เคยทำสำเร็จ การศึกษาจากต้นแบบ และการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกอง การนำประสบการณ์เดิมมาทบทวนจะช่วยค้นหาจุดแข็งของแต่ละบุคคล และพัฒนาไปสู่ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ขณะเดียวกัน การแบ่งปันบทเรียนระหว่างหน่วยงานยังช่วยให้บุคลากรเห็นภาพรวมของงาน ลดการทำงานแบบแยกส่วน และสร้างคลังความรู้ร่วมขององค์กร

4) การศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การศึกษาดูงานเป็นวิธีการพัฒนาที่ช่วยเปิดโลกทัศน์และทำให้หัวหน้าส่วนราชการเห็นแนวทางปฏิบัติที่เป็นรูปธรรม โดยเทศบาลเมืองทุ่งสงมีวัฒนธรรมที่ผู้บริหารพาหัวหน้าส่วนราชการลงพื้นที่ศึกษาดูงาน เพื่อให้เข้าใจกระบวนการทำงานจริงและนำกลับมาปรับใช้กับงานของตนเอง การแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับหน่วยงานอื่นและระหว่างกองภายในเทศบาลยังช่วยเพิ่มทักษะการสื่อสาร การประสานงาน และการเรียนรู้ข้อจำกัดของแต่ละฝ่าย

5) การบูรณาการและการเรียนรู้ข้ามสายงาน การพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสารต้องส่งเสริมให้หัวหน้าส่วนราชการเข้าใจกระบวนการทำงานของหน่วยงานอื่น ไม่ยึดติดเฉพาะงานของตนเอง แต่เห็นความเชื่อมโยงของงานทั้งระบบ แนวทางสำคัญคือการสร้างวัฒนธรรมการทำงานแบบบูรณาการ การแบ่งปันข้อมูลและคู่มือปฏิบัติงานข้ามกอง และการเปิดพื้นที่ให้บุคลากรแสดงความคิดเห็นหรือแลกเปลี่ยนปัญหาอย่างตรงไปตรงมา วิธีการนี้จะช่วยลดความซ้ำซ้อน ลดความขัดแย้ง และทำให้การประสานงานของเทศบาลมีความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. ปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสารของหัวหน้าส่วนราชการเทศบาลเมืองทุ่งสง

พบว่า ทักษะส่วนบุคคลเกิดจากการผสานระหว่างทัศนคติของผู้นำ ทักษะมนุษยสัมพันธ์ ความรู้ทางวิชาชีพ วัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการสื่อสาร และเครื่องมือเทคโนโลยีที่สนับสนุนการทำงาน ปัจจัยเหล่านี้ได้รับการพัฒนาไปพร้อมกันจะช่วยให้หัวหน้าส่วนราชการสามารถสื่อสาร ถ่ายทอดนโยบาย ประสานงาน และขับเคลื่อนงานของเทศบาลได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีปัจจัยความสำเร็จ ดังนี้

1) ปัจจัยด้านทัศนคติและคุณลักษณะส่วนบุคคล ความสำเร็จในการพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสารเริ่มจากทัศนคติของหัวหน้าส่วนราชการ โดยเฉพาะการกล้ายอมรับข้อจำกัดของตนเอง การเปิดใจรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และการมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตนเอง หัวหน้าส่วนราชการที่ยอมรับว่าตนเองยังมีสิ่งที่ต้องเรียนรู้ จะสามารถเปิดรับข้อมูลใหม่จากกองหรือฝ่ายต่าง ๆ ได้ดีขึ้น และนำไปสู่การพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกันการเปิดใจรับฟังและเคารพความแตกต่างยังช่วยลดช่องว่างในการทำงานร่วมกัน ทำให้การสื่อสารภายในองค์กรมีความชัดเจนและเกิดความร่วมมือมากขึ้น

2) ปัจจัยด้านทักษะการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์และมนุษยสัมพันธ์ หัวหน้าส่วนราชการจำเป็นต้องมีทักษะการสื่อสารที่สร้างความเข้าใจและความไว้วางใจ ไม่ใช่เพียงการสั่งการจากบนลงล่าง แต่ต้องรับฟังอย่างตั้งใจ มีความเห็นอกเห็นใจ เปิดโอกาสให้พนักงานแสดงความคิดเห็น และปรับบทบาทจากผู้สั่งงานไปสู่ผู้สอนงานหรือพี่เลี้ยง โดยเฉพาะในบริบทที่มีความแตกต่างระหว่างวัยและตำแหน่งงาน การสื่อสารแบบสองทางช่วยให้พนักงานรู้สึกมีส่วนร่วม กล้าเสนอปัญหา และร่วมกันแก้ไขงานอย่างสร้างสรรค์

3) ปัจจัยด้านความรู้และทักษะทางวิชาชีพ สมรรถนะทางการสื่อสารของหัวหน้าส่วนราชการจะมีประสิทธิภาพได้ ต้องตั้งอยู่บนฐานความรู้ในระเบียบ กฎหมาย กระบวนการทำงาน และทักษะวิชาชีพเฉพาะด้าน เนื่องจากหัวหน้าส่วนราชการมีบทบาทเป็นผู้แปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ หากขาดความเข้าใจในระเบียบหรือเนื้องาน อาจทำให้การสื่อสารคลาดเคลื่อนและเกิดความเสียหายต่อราชการได้ ดังนั้น หัวหน้าส่วนราชการต้องมีความรู้ที่ทันสมัย เข้าใจงานอย่างลึกซึ้ง และสามารถถ่ายทอดงานให้ผู้ปฏิบัติเข้าใจได้อย่างชัดเจน

4) ปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กรและสภาพแวดล้อม วัฒนธรรมองค์กรของเทศบาลเมืองทุ่งสงมีส่วนสำคัญต่อความสำเร็จของการสื่อสาร โดยเฉพาะวัฒนธรรมความสัมพันธ์แบบเพื่อนพี่น้อง การทำงานเชิงรุก และการเน้นความโปร่งใสกับการบูรณาการข้ามสายงาน ความสัมพันธ์

แบบเป็นกันเองช่วยลดช่องว่างระหว่างตำแหน่ง ทำให้บุคลากรกล้าพูดคุย ปรึกษา และแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ขณะเดียวกัน วัฒนธรรมการทำงานที่รวดเร็วและติดตามงานอย่างต่อเนื่อง ทำให้หัวหน้าส่วนราชการต้องพร้อมสื่อสารข้อมูลและประสานงานอย่างสม่ำเสมอ

5) ปัจจัยด้านเครื่องมือและเทคโนโลยี เครื่องมือและเทคโนโลยีเป็นปัจจัยสนับสนุนให้การสื่อสารของหัวหน้าส่วนราชการมีความรวดเร็ว ทันสมัย และเชื่อมโยงข้อมูลได้ดีขึ้น โดยเฉพาะการพัฒนาทักษะดิจิทัลของบุคลากร การสนับสนุนอุปกรณ์ไอทีที่ทันสมัย การใช้ระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ และการจัดทำฐานข้อมูลกลางของเทศบาล อย่างไรก็ตาม ความสำเร็จของการใช้เทคโนโลยีไม่ได้อยู่ที่เครื่องมือเพียงอย่างเดียว แต่อยู่ที่การทำให้บุคลากรทุกระดับสามารถใช้เทคโนโลยีได้จริงและเข้าถึงข้อมูลร่วมกันได้อย่างสะดวก

อภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่องการพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสารของหัวหน้าส่วนราชการเทศบาลเมืองทุ่งสง สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัยได้ 3 ประเด็น ดังนี้

1. รูปแบบสมรรถนะทางการสื่อสารของหัวหน้าส่วนราชการเทศบาลเมืองทุ่งสง

รูปแบบสมรรถนะทางการสื่อสารของหัวหน้าส่วนราชการเทศบาลเมืองทุ่งสง ประกอบด้วย 7 ด้าน ได้แก่ การพูด การรับฟัง การใช้เทคโนโลยี การวิเคราะห์และตีความ การสร้างความสัมพันธ์ การถ่ายทอดนโยบายและบริหารงาน และการจัดการองค์ความรู้และพัฒนาองค์กร สอดคล้องกับงานของปวีร์รวี อินนุพัฒน์ (2567) ที่พบว่า การสื่อสารของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีผลต่อการขับเคลื่อนองค์กรดิจิทัล ทำให้องค์กรตอบสนองประชาชนได้รวดเร็ว เกิดการมีส่วนร่วม และสร้างความเชื่อมั่นต่อความโปร่งใสของภาครัฐ รวมทั้งสอดคล้องกับวิทยาธร ท่อแก้ว (2567) ที่อธิบายว่าสมรรถนะทางการสื่อสารของผู้บริหารเทศบาลมีหลายมิติ ทั้งด้านนโยบาย การรับเรื่องร้องทุกข์ การใช้เทคโนโลยี การสั่งงาน การสอนงาน การตัดสินใจ และการสร้างแรงบันดาลใจ ซึ่งใกล้เคียงกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่พบว่าสมรรถนะทางการสื่อสารของหัวหน้าส่วนราชการมีลักษณะเป็นสมรรถนะเชิงบูรณาการ ไม่ใช่ทักษะการพูดหรือการประชาสัมพันธ์เพียงด้านเดียว

2. วิธีการพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสารของหัวหน้าส่วนราชการเทศบาลเมืองทุ่งสง

วิธีการพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสารประกอบด้วย 5 วิธี ได้แก่ การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาทักษะการสื่อสารภายในตนเอง การถอดบทเรียนความสำเร็จ การศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการบูรณาการกับการเรียนรู้ข้ามสายงาน สอดคล้องกับวุฒิชัย วงษ์อินทร์ (2567) ที่เสนอว่าการพัฒนาสมรรถนะการสื่อสารของนายกเทศมนตรีควรวางแผนให้สามารถสื่อสารกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้อย่างเป็นระบบ โดยเกี่ยวข้องกับการพูด การฟัง บุคลิกภาพ การสร้างความสัมพันธ์ การสร้างภาพลักษณ์ การสร้างช่องทางการสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ อีกทั้งยังสอดคล้องกับ Bokayev (2024) ที่เสนอว่าการพัฒนาสมรรถนะการสื่อสารของข้าราชการต้องอาศัยการฝึกอบรมเฉพาะบทบาท การแลกเปลี่ยนความรู้ และความร่วมมือข้ามหน่วยงาน ดังนั้น วิธีการพัฒนาที่เหมาะสมกับเทศบาลเมืองทุ่งสงจึงควรเป็นระบบพัฒนาแบบต่อเนื่อง เรียนรู้จากงานจริง และเชื่อมโยงการทำงานระหว่างกองมากกว่าการอบรมเป็นครั้งคราว

3. ปัจจัยความสำเร็จในการพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสารของหัวหน้าส่วนราชการเทศบาลเมืองทุ่งสง

ปัจจัยความสำเร็จประกอบด้วย 5 ปัจจัย ได้แก่ ทัศนคติและคุณลักษณะส่วนบุคคล ทักษะการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์และมนุษยสัมพันธ์ ความรู้และทักษะทางวิชาชีพ วัฒนธรรมองค์กรและสภาพแวดล้อม และเครื่องมือกับเทคโนโลยี สอดคล้องกับนฤมล รัตนาภิบาล (2568) ที่อธิบายว่า ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีสมรรถนะการสื่อสารทั้งภายในและภายนอกองค์กร โดยครอบคลุมการเป็นผู้ฟังที่ดี การพูดให้กระชับ การให้ข้อมูล การทำงานเป็นทีม การมีคุณธรรม การเท่าทันเทคโนโลยี การใช้ฐานข้อมูลในการตัดสินใจ และการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม ทั้งนี้ ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมองค์กรแบบเพื่อนพี่น้องของเทศบาลเมืองทุ่งสง ซึ่งช่วยลดช่องว่างระหว่างตำแหน่งและวัย ทำให้บุคลากรกล้าพูดคุย ปรึกษา และร่วมแก้ปัญหา อย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมดังกล่าวควรพัฒนาไปพร้อมกับการสร้างระบบสะท้อนกลับที่ตรงไปตรงมา เพื่อป้องกันความเกรงใจจนไม่กล้าตักเตือนหรือปรับปรุงงาน ส่วนด้านเทคโนโลยี การมีระบบสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์ ฐานข้อมูลกลาง และช่องทางสื่อสารที่ใช้งานง่าย จะช่วยสนับสนุนให้หัวหน้าส่วนราชการสามารถสื่อสาร ติดตามงาน และตัดสินใจได้รวดเร็วขึ้น

โดยสรุป การพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสารของหัวหน้าส่วนราชการเทศบาลเมืองทุ่งสงควรมองเป็นระบบ ไม่ใช่การพัฒนาทักษะรายบุคคลแบบแยกส่วน กล่าวคือ ต้องพัฒนาทั้งสมรรถนะของหัวหน้าส่วนราชการ วิธีการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และปัจจัยสนับสนุนภายในองค์กรไปพร้อมกัน เมื่อหัวหน้าส่วนราชการสามารถพูด ฟัง วิเคราะห์ ถ่ายทอดนโยบาย ใช้เทคโนโลยี สร้างความสัมพันธ์ และจัดการความรู้ได้อย่างเหมาะสม จะช่วยให้การสื่อสารภายในเทศบาลมีความชัดเจน ลดความซ้ำซ้อนในการทำงาน และเพิ่มศักยภาพขององค์กรในการตอบสนองต่อประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่า สมรรถนะทางการสื่อสารของหัวหน้าส่วนราชการท้องถิ่นเป็นระบบบูรณาการระหว่าง ทักษะของบุคคล กระบวนการพัฒนา ปัจจัยสนับสนุนองค์กร หากทั้งสามส่วนทำงานเชื่อมโยงกัน จะช่วยให้หัวหน้าส่วนราชการสามารถแปลงนโยบายสู่การ

ปฏิบัติ ประสานงานข้ามกอง ลดความคลาดเคลื่อนในการสื่อสาร และยกระดับประสิทธิภาพการบริหารงานของเทศบาลเมืองทุ่งสงได้อย่างเป็นรูปธรรม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ว่า มรรถนะทางการสื่อสารของหัวหน้าส่วนราชการเทศบาลเมืองทุ่งสงเป็นความสามารถเชิงบูรณาการที่ประกอบด้วยการพูด การรับฟัง การใช้เทคโนโลยี การวิเคราะห์และตีความ การสร้างความสัมพันธ์ การถ่ายทอดนโยบายและบริหารงาน และการจัดการองค์ความรู้และพัฒนาองค์กร ซึ่งช่วยให้สามารถแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติ ประสานงานภายในองค์กร และสื่อสารกับประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาสมรรถนะดังกล่าวควรดำเนินการอย่างต่อเนื่องผ่านการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การพัฒนาทักษะภายในตนเอง การถอดบทเรียน การศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการเรียนรู้ข้ามสายงาน โดยความสำเร็จขึ้นอยู่กับการผสานระหว่างทัศนคติและคุณลักษณะส่วนบุคคล ทักษะการสื่อสารและมนุษยสัมพันธ์ ความรู้และทักษะทางวิชาชีพ วัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการสื่อสาร และเครื่องมือเทคโนโลยีที่สนับสนุนการทำงาน ดังนั้น การพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสารจึงควรดำเนินการทั้งในระดับบุคคล กระบวนการทำงาน และระบบองค์กร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงานและยกระดับการตอบสนองต่อประชาชนของเทศบาลเมืองทุ่งสง โดยมี **ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย** ดังนี้ 1) ควรศึกษาวิจัยเชิงปริมาณควบคู่กับการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อวัดระดับสมรรถนะทางการสื่อสารในภาพรวมการวิจัยครั้งต่อไปควรใช้แบบสอบถามกับพนักงานระดับปฏิบัติการหรือบุคลากรในเทศบาล เพื่อประเมินระดับความรู้ ทัศนคติ การปฏิบัติ และประสิทธิผลของการสื่อสารจากมุมมองของผู้รับสารในวงกว้าง ซึ่งจะช่วยยืนยันผลการวิจัยเชิงคุณภาพและทำให้ข้อค้นพบมีความครอบคลุมมากขึ้น 2) ควรขยายกลุ่มผู้ให้ข้อมูลไปยังประชาชนในเขตเทศบาลเมืองทุ่งสง เนื่องจากการสื่อสารของหัวหน้าส่วนราชการไม่ได้จำกัดเฉพาะภายในองค์กร แต่ยังเกี่ยวข้องกับการให้ข้อมูล การประชาสัมพันธ์ การสร้างภาพลักษณ์ และการตอบสนองความต้องการของประชาชน ดังนั้น การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาการรับรู้ ความพึงพอใจ และความไว้วางใจของประชาชนต่อการสื่อสารของเทศบาล เพื่อให้เห็นประสิทธิผลของการสื่อสารในมิติภายนอกองค์กรอย่างชัดเจนขึ้น และ 3) เทศบาลเมืองทุ่งสงควรจัดทำแผนพัฒนาสมรรถนะทางการสื่อสารของหัวหน้าส่วนราชการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยเน้นการฝึกปฏิบัติจริง การถอดบทเรียน และการเรียนรู้ข้ามสายงาน พร้อมกำหนด

ตัวชี้วัดเพื่อประเมินผลการนำสมรรถนะไปใช้ในการถ่ายทอดนโยบาย การประสานงาน และการสื่อสารกับประชาชน

เอกสารอ้างอิง

กนกวรรณ เมธาวณิชย์กุล. (2568). กลยุทธ์การสื่อสารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดนนทบุรี เกี่ยวกับมาตรการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาแบบติดลบ. วารสารพิชญทรรศน์, 20(3), 179–188.

นฤมล รัตนาภิบาล, วิทยาธร ท่อแก้ว, และสุภาภรณ์ ศรีดี. (2568). การสื่อสารของผู้บริหารท้องถิ่นเพื่อความสำเร็จในองค์กร. วารสารวิชาการ การจัดการภาครัฐและเอกชน, 7(2), 406–419.

ปวีร์รวี อินนุพัฒน์. (2024). การสื่อสารของผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างองค์กรดิจิทัล.วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 8(11), 150–162. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSC/article/view/277454

พัชรินทร์ รัตนวิภา. (2566). เทศบาลนครปากเกร็ด: การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน. วารสารศิลปศาสตร์ราชมงคลพระนคร, 3(2), 35–52.

วิทยาธร ท่อแก้ว (2567). สมรรถนะทางการสื่อสารในงานด้านการเมืองและการบริหาร ของนายกเทศมนตรีเมืองทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 8(6), 48–60. https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSC/article/view/273873

วุฒิชัย วงษ์อินทร์ และคณะ. (2567). การพัฒนาสมรรถนะการสื่อสารของนายกเทศมนตรีเทศบาลตำบล. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 8(3), 72-87.

สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล. (2566). แผนพัฒนารัฐบาลดิจิทัลของประเทศไทย พ.ศ. 2566–2570. สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน).

เอกกร มีสุข, จุฬารัตน์ จุลภักดิ์, ทนากร ศรีก๊อ, มนูญ วิวรรณ, อรรฆชัย ตระการศาสตร์, วิทยาธร ท่อแก้ว, ปิยฉัตร ล้อมชวการ, หฤทัย ปัญญาวุธตระกูล, และหัสพร ทองแดง. (2567). การสื่อสารของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เป็นเลิศ. Journal of Roi Kaensarn Academi, 9(7), 1164–1185.

เอกกร มีสุข, วิทยาธร ท่อแก้ว, กานต์ บุญศิริ, และสมาน งามสนิท. (2567). การสื่อสารคุณลักษณะของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อสร้างความนิยมทางการเมืองในพื้นที่ภาคใต้. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 12(4), 1310–1325.

Banafi, N. (2023). Knowledge, attitude, and practice of students towards online communication in EFL. World Journal of English Language, 13(6), 25–30. https://doi.org/10.5430/wjel.v13n6p25

Bokayev, B., Davletbayeva, Z., Amirova, A., Torebekova, Z., & Nurgaliyeva, S. (2024). Exploring civil servants' communicative competencies in Kazakhstan: Current status and approaches for enhancement. Problems and Perspectives in Management, 22(2), 186–197.

Rivai, A. M. (2022). The effect of communication skills of civil servant in public service on community satisfaction. SHS Web of Conferences, 149, Article 03029.

United Nations. (2024). E-Government Survey 2024: Accelerating digital transformation for sustainable development. United Nations Department of Economic and Social Affairs.

AI-ASSISTED LEARNING AND TEACHING MODEL FOR FOLK MUSIC IN YUNNAN*

Wang Haiyan[1], Pong Horadal[2], Kanakorn Sawangcharoen[3] and Prapai Sridama[4]

[1-4]BansomdejchaoprayaRajabhat University, Thailand

Corresponding author E-mail: 739566765@qq.com

Received 5 June 2026; Revised 12 July 2026; Accepted 14 July 2026

Abstract

This study aims to: 1) examine the current situation of AI-assisted learning and teaching for folk music in Yunnan Province; 2) develop an AI-assisted learning and teaching model; and 3) evaluate the proposed model. This study employed the Delphi method and focus group discussion to collect expert opinions, develop the model, and evaluate its feasibility and appropriateness.

The results revealed: An AI-assisted learning and teaching model for folk music in Yunnan Province was developed. The model includes AI teaching tools, AI learning platforms, intelligent feedback systems, teachers' technical skills, pedagogical integration skills, and AI literacy.

Keywords: AI-Assisted Learning and Teaching, Folk Music Education, Yunnan Province, Delphi Method, Focus Group, Teacher Competencies

Citation:

* Wang Haiyan, Pong Horadal, Kanakorn Sawangcharoen and Prapai Sridama. (2026). AI-Assisted Learning And Teaching Model For Folk Music In Yunnan. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 711-727.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

Introduction

The rapid development of artificial intelligence, big data, cloud computing, digital platforms, and intelligent learning environments has significantly changed the way education is organized, delivered, evaluated, and experienced. Education is no longer limited to traditional classroom instruction or one-way knowledge transmission. Instead, teaching and learning are increasingly supported by data-driven decision-making, adaptive learning resources, intelligent feedback, and flexible digital interaction. In this context, teachers are expected not only to use digital tools but also to redesign learning activities, provide individualized support, monitor students' learning progress, and improve learning experiences through intelligent technologies. UNESCO has emphasized that AI can support education through personalized learning, learning analytics, intelligent tutoring, and feedback systems, but its application must remain human-centered, inclusive, transparent, and ethically responsible (Miao et al., 2021; UNESCO, 2021).

The integration of AI into education has also created new possibilities for music teaching and learning. Music education is a field that requires demonstration, imitation, repeated practice, listening, correction, emotional expression, and performance evaluation. Compared with many other subjects, music learning depends heavily on continuous feedback and individual practice. Recent studies show that AI can be applied in intelligent music software, online teaching, autonomous learning, music creation, performance assessment, accompaniment, and real-time feedback (Yu et al., 2023). These functions can help students identify problems in pitch, rhythm, tempo, technique, and performance accuracy more efficiently. At the same time, AI can support teachers by providing teaching resources, recording learning data, and assisting in the diagnosis of students' learning difficulties. However, AI should not be understood as a replacement for teachers. Rather, it should function as a

supportive tool that enhances teachers' instructional design, classroom interaction, and personalized guidance.

Yunnan Province is one of the most culturally and ethnically diverse regions in China, with rich folk music traditions formed through long-term social, historical, and cultural development. Yunnan folk music is closely related to ethnic identity, local customs, festivals, rituals, labor, oral tradition, and community life. It has important educational value because it carries not only musical knowledge but also cultural memory, aesthetic experience, and ethnic heritage. Traditional folk music teaching usually depends on oral transmission, teacher demonstration, imitation, repeated practice, and cultural explanation. These methods are valuable because they preserve the emotional, contextual, and cultural characteristics of folk music. However, in the digital era, traditional teaching methods also face challenges such as limited access to high-quality resources, insufficient individualized learning support, weak documentation of learning processes, and difficulties in attracting younger generations.

Existing studies on Chinese music education suggest that music education in China needs to pay greater attention to cultural context, curriculum development, teaching innovation, and the relationship between traditional culture and modern educational practice (Yang & Welch, 2023). This is especially important for Yunnan folk music education, where musical forms are often embedded in specific ethnic, regional, and social contexts. If digital or AI technologies are introduced without cultural sensitivity, they may lead to over-standardization, loss of stylistic diversity, or weakening of cultural meaning. Therefore, AI-assisted folk music education should not only focus on technological efficiency but also consider cultural authenticity, pedagogical appropriateness, and sustainable transmission.

Although AI has been increasingly discussed in general education and music education, its application in Yunnan folk music teaching remains limited.

Current research has not yet provided a systematic model explaining how AI teaching tools, AI learning platforms, intelligent feedback systems, teachers' technical skills, pedagogical integration skills, and AI literacy can be effectively integrated into folk music education. In particular, there is a need to clarify how AI can support classroom teaching, personalized learning, performance feedback, teacher development, and cultural transmission in a coherent framework. Therefore, this study aims to develop and evaluate an AI-assisted learning and teaching model for folk music in Yunnan Province, China. The findings are expected to provide theoretical and practical guidance for integrating AI technologies into folk music education while maintaining the cultural authenticity and educational value of Yunnan ethnic music.

Objectives

1. Study on the current situation of AI-assisted learning and teaching practices for folk music in Yunnan Province.

2. AI-assisted learning and teaching developing model for folk music in Yunnan Province.

3. Evaluate the AI-assisted learning and teaching model for folk music in Yunnan Province.

Methodology

A sample group of the Delphi Method consisted of 21 purposively selected experts with the following qualifications: 1) having more than 10 years of teaching, research, or professional experience in music education, folk music education, educational technology, AI-assisted teaching, instructional design, or teacher development; 2) holding an intermediate or above professional title or a doctoral degree; 3) being a university teacher, researcher, educational technology specialist, music education expert, or folk music practitioner; and 4)

having rich knowledge and experience in one or more aspects of AI-assisted learning and teaching, Yunnan folk music education, digital learning platforms, intelligent feedback systems, teacher competencies, or cultural transmission.

A sample group of the Focus Group consisted of 11 purposively selected experts with the following qualifications: 1) having more than 10 years of teaching, research, or professional experience related to music education, folk music education, AI-assisted teaching, or educational technology; 2) holding an intermediate or above professional title or a doctoral degree; 3) being a university teacher, researcher, instructional design expert, educational technology expert, or folk music education specialist; and 4) having rich experience in evaluating teaching models, integrating digital or AI technologies into education, or preserving and transmitting Yunnan folk music.

Expert Questionnaire Content

There were three versions of the expert questionnaire, corresponding to the three rounds of Delphi expert consultation:

(1) The first version was an expert interview form with open-ended questions. It explored the current situation of AI-assisted learning and teaching practices for folk music in Yunnan Province, as well as possible components of the model, including AI teaching tools, AI learning platforms, intelligent feedback systems, teachers' technical skills, pedagogical integration skills, and AI literacy.

(2) The second version was a five-point Likert scale developed by integrating the literature review and the experts' opinions collected from the first-round open-ended interviews. The specific content included the components and indicators of the AI-assisted learning and teaching model for folk music in Yunnan Province.

(3) The third version was also a five-point Likert scale. It contained the revised items from the second round and included the corresponding statistical results from the previous round, such as median and interquartile range, to help

experts reconsider and confirm their judgments.

The construction process of the expert questionnaire was as follows:

Step 1: Construct the first-round expert interview form with open-ended questions.

Step 2: Construct the second-round expert questionnaire as a five-point Likert scale based on the literature review and the results of the first-round expert interviews.

Step 3: Invite five experts to examine the Item-Objective Congruence (IOC) of the expert questionnaire.

Step 4: Modify the second-round expert questionnaire based on the IOC results and distribute it to 21 Delphi experts.

Step 5: After collecting and analyzing the experts' responses, prepare the third-round expert questionnaire with a five-point Likert scale and statistical indicators from the previous round, such as median and interquartile range.

Discussion Outline

A discussion outline is a summary of the main topics to be covered in the focus group meeting. In this study, the focus group discussion outline was designed to guide experts in evaluating the AI-assisted learning and teaching model for folk music in Yunnan Province. The outline generally included two parts: meeting rules and questions about the proposed model. The meeting rules explained the purpose, procedure, confidentiality, and participation requirements of the discussion. The questions about the model focused on its feasibility, pedagogical appropriateness, technological applicability, cultural relevance, and possible suggestions for improvement.

Research Procedure and Processes

This study was mainly divided into two research stages. The details of each stage are presented as follows.

Stage 1: Employing the Delphi Method to Achieve Objectives 1 and 2

1.1 Develop a list of 21 experts who were qualified to participate in

three rounds of Delphi consultation.

1.2 Request the Graduate School of Bansomdejchaopraya Rajabhat University to issue an official letter for collecting expert opinions.

1.3 Conduct three rounds of expert opinion consultation and feedback. The first round used open-ended questions, while the second and third rounds used five-point Likert scale questionnaires.

1.4 Analyze expert opinions after each round. The experts' responses were summarized, revised, and returned for further evaluation until consensus was reached on the components and indicators of the AI-assisted learning and teaching model for folk music in Yunnan Province.

Stage 2: Employing Focus Group Discussion to Achieve Objective 3

2.1 Select and invite 11 focus group experts with relevant experience in folk music education, AI-assisted teaching, educational technology, instructional design, and model evaluation.

2.2 Prepare a structured discussion outline before the focus group meeting. The questions focused on the feasibility, pedagogical appropriateness, technological applicability, cultural relevance, and improvement suggestions for the proposed model.

2.3 During the discussion, the moderator invited each expert to express opinions on each issue. The moderator guided the discussion process, maintained a positive discussion atmosphere, and encouraged all experts to participate actively. However, the moderator did not express personal opinions or use persuasive language, in order to avoid influencing the accuracy and objectivity of the results.

Results

1. The Results of the First Round of the Delphi Method

Through analyzing the experts' responses to the open-ended questions, the current situation of AI-assisted learning and teaching for folk music in Yunnan Province was obtained. Regarding AI teaching tools, 23.8% of experts rated the current situation as high, 42.9% as medium, 19.0% as low, and 14.3% did not mention this item. Regarding AI learning platforms, 19.0% rated it as high, 38.1% as medium, 23.8% as low, and 19.0% did not mention it. Regarding intelligent feedback systems, 14.3% rated it as high, 33.3% as medium, 28.6% as low, and 23.8% did not mention it.

For teacher-related competencies, 19.0% of experts rated teachers' technical skills as high, 42.9% as medium, 28.6% as low, and 9.5% did not mention this item. Regarding pedagogical integration skills, 14.3% rated it as high, 38.1% as medium, 33.3% as low, and 14.3% did not mention it. Regarding AI literacy, only 9.5% rated it as high, 33.3% as medium, 38.1% as low, and 19.0% did not mention it. These results indicate that AI-assisted folk music teaching in Yunnan Province is still developing, with particular weaknesses in intelligent feedback systems, pedagogical integration skills, and AI literacy.

2. The Results of the Second Round of the Delphi Method

In the second round, 21 expert questionnaires were distributed and all were returned as valid responses, giving a response rate of 100%. A total of 108 items were evaluated. Among them, 6 items had mean scores below 4.00, 101 items had mean scores above 4.00, and 1 item had a mean score of exactly 4.00. From the perspective of mode, no item had a mode of 3, indicating that all items met the importance criterion at the most frequent response level.

From the perspective of interquartile range (IQR), 85 items had IQR values of 0 or 1, accounting for 78.7% of all items. This means that the expert panel had exceeded the predetermined 75% consensus criterion. However,

some items still had IQR values of 2, indicating relatively inconsistent expert opinions. Therefore, these items were revised according to expert suggestions and included in the third-round questionnaire for further confirmation.

3. The Results of the Third Round of the Delphi Method

In the third round, a total of 108 revised items were assessed. All 108 items obtained mean scores above 4.00. From the perspective of mode, no item had a mode of 3, showing that all items met the importance criterion. In terms of IQR, all 108 items had IQR values of 0 or 1, indicating that 100% of the items reached a high level of expert consensus. Therefore, the third round confirmed stable agreement among the experts, and no fourth round was needed.

4. The Results of the Focus Group Method

After the completion of the three rounds of the Delphi method, the focus group method was used to further evaluate and validate the proposed AI-Assisted Learning and Teaching Model for Yunnan Ethnic Music. The purpose of the focus group was to examine whether the model was feasible in actual teaching contexts, whether the structure of the model was reasonable, and whether the indicators were suitable for folk music education in Yunnan Province.

Based on the discussion and revision suggestions provided by the focus group experts, the final version of the model was formed. The final model included 6 primary elements and 108 secondary elements. The six primary elements were AI teaching tools, AI learning platforms, intelligent feedback systems, teachers' technical skills, teachers' pedagogical integration skills, and teachers' AI literacy.

The focus group experts generally agreed that the dimension of AI teaching tools was necessary because such tools can support multimodal presentation, classroom demonstration, annotation, accompaniment, and

interaction in folk music teaching. They also confirmed the importance of AI learning platforms, especially in supporting personalized learning paths, self-paced practice, learning records, resource sharing, and access to Yunnan ethnic music materials.

For intelligent feedback systems, the experts emphasized that feedback should not only focus on technical accuracy, such as pitch, rhythm, and tempo, but should also consider ethnic style, ornamentation, cultural context, and performance expression. Therefore, teacher review and professional judgment should remain part of the feedback process.

The experts also agreed that teacher-related competencies were essential for the successful implementation of the model. Teachers' technical skills are needed to operate AI tools, manage digital resources, and solve basic technical problems. Teachers' pedagogical integration skills are required to connect AI tools with lesson design, classroom activities, assessment, and differentiated instruction. Teachers' AI literacy is important for understanding AI functions, limitations, ethics, data privacy, algorithmic bias, and cultural authenticity.

Overall, the focus group results showed that the model was feasible, pedagogically appropriate, technologically applicable, and culturally relevant. The experts confirmed that the model could provide practical guidance for integrating AI into Yunnan folk music education while supporting teaching effectiveness, student engagement, personalized learning, and the sustainable transmission of ethnic music culture.

Discussion

The findings indicate that AI-assisted learning and teaching for folk music in Yunnan Province is still at a developing stage. Although AI teaching tools and AI learning platforms have begun to appear in teaching practice, their use

remains limited and insufficiently systematic. This is consistent with previous research showing that AI has potential in music education through intelligent software, online learning, autonomous learning, and performance support, but its educational value depends on appropriate pedagogical integration (Yu et al., 2023).

The relatively weak development of intelligent feedback systems is an important finding. Music learning requires repeated practice, immediate correction, and performance-based feedback. AI can support pitch, rhythm, tempo, and performance analysis, but folk music education also requires attention to style, cultural meaning, and expressive features. Therefore, AI feedback should not be treated only as a technical evaluation system; it should be interpreted together with teachers' professional judgment and cultural understanding.

The results also show that teachers' technical skills, pedagogical integration skills, and AI literacy are central to the success of the model. This supports the TPACK perspective, which argues that effective technology integration requires the combination of technological knowledge, pedagogical knowledge, and content knowledge (Mishra & Koehler, 2006). In this study, teachers need not only to operate AI tools, but also to integrate them into folk music teaching objectives, learning activities, assessment, and cultural transmission.

The Delphi results confirmed the structure of the proposed model. In the second round, most items reached a relatively high level of consensus, but some items required revision due to unclear wording, weak feasibility, or insufficient cultural relevance. After revision, the third round showed that all 108 items reached expert consensus. This indicates that the six dimensions of the model are appropriate for guiding AI-assisted folk music education in Yunnan Province.

The focus group results further confirmed the feasibility and cultural relevance of the model. This is important because Yunnan folk music is closely related to ethnic identity, local culture, and intangible cultural heritage. Previous research has emphasized that Yunnan folk music protection should consider cultural sustainability rather than only preservation of musical forms (Kuang, 2022). Therefore, the use of AI in this field should support cultural transmission instead of weakening authenticity.

This study suggests that AI-assisted folk music education requires a balance among technology, pedagogy, and culture. AI teaching tools, AI learning platforms, and intelligent feedback systems provide technical support, while teachers' competencies ensure meaningful and responsible integration. This aligns with UNESCO's view that AI in education should support learning innovation while maintaining human-centered and ethical principles (Miao et al., 2021; UNESCO, 2021).

Conclusion

In this study, "AI-Assisted Learning and Teaching Model for Folk Music in Yunnan Province, China," the researcher draws the following conclusions.

1. Research on the Current Situation of AI-Assisted Learning and Teaching for Folk Music in Yunnan Province

1.1 Current Situation of AI Teaching Tools

The results showed that 23.8% of experts rated the current situation of AI teaching tools as high, while 42.9% rated it as medium. This indicates that AI teaching tools have been introduced into folk music education to some extent, but their use is still not systematic. Many tools are mainly used for basic presentation or classroom support, rather than deeply supporting folk music demonstration, annotation, differentiated instruction, and cultural explanation.

1.2 Current Situation of AI Learning Platforms

Regarding AI learning platforms, 19.0% of experts rated the current situation as high, while 38.1% rated it as medium and 23.8% rated it as low. This suggests that platform-based learning has begun to appear in folk music education, but its ability to provide personalized learning paths, folk music resource databases, practice records, and cultural background learning remains limited.

1.3 Current Situation of Intelligent Feedback Systems

Only 14.3% of experts rated intelligent feedback systems as high, while 28.6% rated them as low and 23.8% did not mention this item. This shows that intelligent feedback systems are still relatively weak in Yunnan folk music education. Current systems may not sufficiently support feedback on pitch, rhythm, technique, stylistic variation, and ethnic music performance characteristics.

1.4 Current Situation of Teachers' Technical Skills

For teachers' technical skills, 19.0% of experts rated the current situation as high, while 42.9% rated it as medium and 28.6% as low. This indicates that teachers have some basic ability to use digital or AI tools, but they still need further improvement in operating platforms, managing digital resources, solving technical problems, and using learning data effectively.

1.5 Current Situation of Teachers' Pedagogical Integration Skills

Regarding pedagogical integration skills, only 14.3% of experts rated the current situation as high, while 33.3% rated it as low. This suggests that many teachers still face difficulties in integrating AI tools into lesson planning, classroom activities, assessment, differentiated instruction, and folk music cultural teaching. AI is often used as an auxiliary tool rather than being fully embedded into teaching design.

1.6 Current Situation of Teachers' AI Literacy

Teachers' AI literacy was the weakest area. Only 9.5% of experts rated it as high, while 38.1% rated it as low. This indicates that teachers still lack sufficient understanding of AI functions, limitations, ethics, data privacy, algorithmic bias, and cultural risks. In folk music education, weak AI literacy may also lead to over-reliance on AI results and insufficient attention to cultural authenticity.

2. The AI-Assisted Learning and Teaching Model for Folk Music in Yunnan Province

After three rounds of the Delphi method and evaluation by focus group experts, the final AI-assisted learning and teaching model for folk music in Yunnan Province was obtained. The final model includes 6 primary elements and 108 secondary elements. The six primary elements are AI teaching tools, AI learning platforms, intelligent feedback systems, teachers' technical skills, teachers' pedagogical integration skills, and teachers' AI literacy. Due to limited space, the detailed indicators are not repeated here and can be found in the results section.

Recommendations

1. Development of AI-Assisted Folk Music Teaching Resources

Educational institutions in Yunnan should systematically develop AI-assisted teaching resources for folk music education. These resources should include audio-visual materials, musical notation, textual explanations, performance demonstrations, and cultural background information. Such resource construction can enhance instructional clarity, support multimodal learning, and strengthen students' understanding of both musical techniques and cultural meanings.

2. Enhancement of AI Learning Platforms for Personalized Learning AI learning platforms should be further optimized to support personalized, adaptive, and self-paced learning. Functions such as ethnic music repertoire databases, segmented practice, learning records, differentiated learning tasks, and progress monitoring should be integrated into platform design. These functions can support individualized learning needs and provide teachers with evidence for instructional adjustment.

3. Construction of Culturally Responsive Intelligent Feedback Systems Intelligent feedback systems should be designed with sensitivity to the stylistic and cultural characteristics of Yunnan folk music. In addition to evaluating pitch, rhythm, tempo, and technical accuracy, feedback systems should consider ornamentation, ethnic style, performance context, and cultural expression. Teacher review and professional judgment should be retained to prevent mechanical or culturally inappropriate evaluation.

4. Strengthening of Teachers' AI-Related Competencies Professional development programs should be provided to strengthen teachers' technical skills, pedagogical integration skills, and AI literacy. Teachers should be trained to operate AI tools, design AI-supported learning activities, interpret AI-generated feedback, manage learning data, and address ethical issues such as privacy, bias, and responsible AI use. Enhancing teacher competence is essential for the effective implementation of the proposed model.

5. Preservation of Cultural Authenticity in AI-Assisted Folk Music Education The implementation of AI-assisted teaching should be guided by the principle of cultural authenticity. AI should function as a supportive pedagogical tool rather than a replacement for teachers, oral transmission, cultural explanation, and human interpretation. Collaboration with local musicians, cultural inheritors, and folk music experts is recommended to ensure that digital resources and AI feedback remain culturally accurate and contextually

appropriate.

6. Further Empirical Validation of the Proposed Model Future research should empirically examine the effectiveness of the AI-assisted learning and teaching model in real educational settings. Experimental, quasi-experimental, or mixed-method studies may be conducted to evaluate its impact on students' learning motivation, performance skills, cultural understanding, learning engagement, and teachers' instructional practices. Such evidence would further strengthen the practical applicability and theoretical contribution of the model.

References

China Daily. (2024). Yunnan holds folk songs performances and competitions. Retrieved on March 12, 2026 from https://www.chinadaily.com.cn/a/202401/27/WS65b4708ba3105f21a507ea78.html

Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. MIS Quarterly, 13(3), 319–340. https://doi.org/10.2307/249008

Engeström, Y. (1987). Learning by expanding: An activity-theoretical approach to developmental research. Orienta-Konsultit.

Howard, K. (Ed.). (2016). Music as intangible cultural heritage: Policy, ideology, and practice in the preservation of East Asian traditions. Routledge.

Kuang, J. (2022). From oblivion to reappearance: A multi-faceted evaluation of the sustainability of folk music in Yunnan Province of China. SAGE Open, 12(3). https://doi.org/10.1177/21582440221117806

Miao, F., Holmes, W., Huang, R., & Zhang, H. (2021). AI and education: Guidance for policy-makers. UNESCO Publishing.

Mishra, P., & Koehler, M. J. (2006). Technological pedagogical content knowledge: A framework for teacher knowledge. Teachers College Record, 108(6), 1017–1054. https://doi.org/10.1111/j.1467-9620.2006.00684.x

Tsinghua University Institute for Rural Studies. (2023). Ethnic Culture Research Institute. Retrieved on March 12, 2026 from https://backoffice.onec.go.th/uploads/Book/2152-file.pdf

UNESCO. (2018). UNESCO ICT competency framework for teachers. (Version 3). United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

UNESCO. (2021). Recommendation on the ethics of artificial intelligence. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.

Vygotsky, L. S. (1978). Mind in society: The development of higher psychological processes. Harvard University Press.

Wang, C., & Si, Q. (2011). Research on Data Statistical Processing Methods and Their Applications in Delphi Method. Journal of Inner Mongolia University of Finance and Economics (Comprehensive Edition), 4, 92-96. Doi: 10.13895/j.cnki.jimufe.2011-04.019

Yang, Y., & Welch, G. (2023). A systematic literature review of Chinese music education studies during 2007 to 2019. International Journal of Music Education, 41(2), 175–198. https://doi.org/10.1177/02557614221096150

Yu, X., Ma, N., Zheng, L., Wang, L., & Wang, K. (2023). Developments and applications of artificial intelligence in music education. Technologies, 11(2), 42. https://doi.org/10.3390/technologies11020042

THE IMPACT OF REPUTATION AND TRUST ON WORD-OF-MOUTH IN DANCE TRAINING INSTITUTIONS: A CASE STUDY OF GUANGXI Y DANCE ART SCHOOL*

Huanhuan Tang[1] and Ao Chen[2]

[1-2]**International College, Panyapiwat Institute of Management, Thailand**

Corresponding author E-mail: huanhuantangedu@hotmail.com

Received 10 July 2026; Revised 15 July 2026; Accepted 17 July 2026

Abstract

This study investigated the predictive relationships of institutional reputation and trust with word-of-mouth (WOM) at Guangxi Y Dance Art School. A quantitative cross-sectional predictive-correlational design was used. The final sample comprised 351 respondents representing enrolled students; adult students responded directly, while parents or guardians provided evaluations for younger students. A five-point questionnaire measured reputation (depth, breadth, and image), trust (competence, integrity, and benevolence), and WOM (intention, content, and Overall levels of reputation ($M = 3.399$, $SD = 0.960$), trust ($M = 3.338$, $SD = 0.973$), and WOM ($M = 3.233$, $SD = 0.989$) were moderate. Regression analysis showed that reputation significantly predicted WOM ($\beta = .314$, $p < .001$, $R^2 = .099$) and that trust significantly predicted WOM ($\beta = .474$, $p < .001$, $R^2 = .225$). The trust model demonstrated greater predictive strength and explanatory power than the reputation model. These findings indicate that reputation creates initial credibility, whereas trust more strongly encourages

Citation:

* Huanhuan Tang and Ao Chen. (2026). The Impact Of Reputation And Trust On Word-Of-Mouth In Dance Training Institutions: A Case Study Of Guangxi Y Dance Art School. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 728-737.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

advocacy based on accumulated service experience. The study recommends transparent policies, consistent teaching and communication, and evidence-based reputation management.

Keywords: reputation, trust, word-of-mouth, dance training institutions, educational services

Introduction

Private education is a high-involvement service because families evaluate teaching quality, safety, student progress, communication, and long-term developmental value. These outcomes are partly intangible and become visible only after repeated participation. Prospective customers therefore rely on institutional signals before enrollment and on relationship experience after enrollment. Reputation reduces uncertainty by summarizing accumulated public evaluations, whereas trust reflects confidence that the institution is competent, honest, and concerned about students' interests (Kotler et al., 2022; Wilson et al., 2021).

Word-of-mouth is especially influential in dance training because parents and students often exchange information through close interpersonal networks, parent groups, performances, and social media. Such communication is perceived as more independent than institutional advertising. Contemporary eWOM research similarly shows that trust and the credibility of experience-based information consumers shape' willingness to share and act on recommendations (Anastasiei et al., 2024; Kusawat & Teerakapibal, 2023).

Guangxi Y Dance Art School competes with chain schools, community studios, and online learning alternatives. The case is theoretically useful because it distinguishes two related but different mechanisms. Reputation is a market-level signal that may generate awareness and initial confidence; trust is a relationship-level judgment formed through teaching, policy implementation,

and communication. Examining these mechanisms in a regional dance school extends educational service marketing by showing why visibility alone may not produce advocacy. The study therefore evaluates the current levels of reputation, trust, and WOM and estimates their separate predictive relationships with WOM.

Objectives

The objectives were:

(1) to examine the levels of reputation, trust, and WOM at Guangxi Y Dance Art School;

(2) to determine whether reputation significantly predicts WOM;

(3) to determine whether trust significantly predicts WOM.

The following hypotheses were tested.

H1: Institutional reputation has a significant positive relationship with WOM.

H2: Institutional trust has a significant positive relationship with WOM.

Literature Review

Institutional reputation is an accumulated social evaluation derived from experience, communicated information, visibility, and perceived professionalism. In educational services, customers cannot fully inspect teaching outcomes before purchase; reputation therefore functions as a quality signal and assists institutions in entering consumers' consideration sets. However, reputation can remain broad and externally formed. It may attract attention without guaranteeing that customers will advocate for the institution after direct experience (Kotler et al., 2022).

Trust concerns the expectation that a service provider will act reliably. This study treats trust as competence, integrity, and benevolence. Competence

concerns teachers' expertise and curriculum delivery; integrity concerns promise fulfillment, policy fairness, and honest communication; benevolence concerns genuine care for student development. In ongoing educational relationships, trust is repeatedly updated through classes, feedback, safety management, and problem resolution. It is therefore more proximal to advocacy than reputation because it is anchored in experienced conduct rather than general awareness (Wilson et al., 2021).

WOM refers to interpersonal communication about an institution, including willingness to recommend, the substance of shared information, and its perceived influence on others. Digital platforms have expanded WOM beyond face-to-face conversations, but credibility remains central. Research indicates that brand trust can encourage positive eWOM propensity, while cultural context influences how review information is produced and interpreted (Anastasiei et al., 2024; Kusawat & Teerakapibal, 2023). For a regional dance school, reputation should support WOM by lowering initial uncertainty, while trust should support WOM by giving customers confidence that their recommendation will not expose others to avoidable risk.

Methodology

A quantitative cross-sectional predictive-correlational design was adopted to estimate relationships among naturally occurring experiences without manipulating the service setting (Blair et al., 2023; Creswell & Creswell, 2023). Reputation and trust were analyzed as predictors, and WOM was the outcome variable.

The population comprised 3,986 enrolled students at Guangxi Y Dance Art School. The student roster served as the sampling frame, and 351 cases were included through simple random selection. The sampling unit was the enrolled student. Adult students completed the questionnaire themselves; for minors, the

parent or guardian responsible for enrollment decisions completed the service-evaluation items. Only usable questionnaires were retained in the final dataset.

The questionnaire contained demographic items and eighteen five-point Likert items (1 = strongly disagree to 5 = strongly agree). Reputation was measured by six items covering depth, breadth, and image; trust by six items covering depth competence, integrity, and benevolence; and WOM by six items covering intention, content, and effect. A pilot test with 60 respondents was used to refine the wording and assess internal consistency. Cronbach's alpha values were .875, .883, and .876, respectively. These coefficients indicated satisfactory internal consistency and supported the use of the instrument in the formal survey.

Frequencies and percentages were used to describe the sample, while means and standard deviations summarized the levels of reputation, trust, and WOM. Two simple linear regression models were estimated to test H1 and H2 at $p < .05$. Standardized beta coefficients were used to assess predictive strength, and R^2 was used to determine the proportion of variance in WOM explained by each predictor.

Results

Table 1 Demographic Profile of Respondents (n = 351)

Variable	Category	n	%
Gender	Male	81	23.08
	Female	270	76.92
Age	3-12 years	163	46.44
	13-18 years	119	33.90
	18 years and above	69	19.66
Grade level	Primary school	163	46.44

	Secondary school	119	33.90
	University	28	7.98
	University graduate	41	11.68

The sample was dominated by female users (76.92%). Most users were under 18 years old, with 46.44% in the 3-12 age group and 33.90% in the 13-18 age group. The grade distribution was consistent with the age profile, as primary and secondary school students accounted for the majority. This structure reflects the typical consumer profile of dance training institutions, where parents and young learners jointly shape service evaluation and WOM behavior.

Table 2 Descriptive Statistics of Reputation, Trust, and WOM

Construct	Dimension	M	SD	Level
Reputation	Depth	3.426	1.094	High
	Breadth	3.326	1.050	Moderate
	Image	3.444	1.067	High
	Overall	3.399	0.960	Moderate
Trust	Compet.	3.423	1.084	High
	Integrity	3.248	1.105	Moderate
	Benev.	3.342	1.052	Moderate
	Overall	3.338	0.973	Moderate
WOM	Intention	3.308	1.085	Moderate
	Content	3.256	1.101	Moderate
	Effect	3.135	1.105	Moderate
	Overall	3.233	0.989	Moderate

Reputation was moderate overall (M = 3.399, SD = 0.960). Image was the strongest reputation dimension, whereas breadth was weaker, indicating that

favorable impressions among current customers were not matched by equally broad visibility. Trust was also moderate (M = 3.338, SD = 0.973). Competence received the highest trust score, while integrity received the lowest. WOM was moderate (M = 3.233, SD = 0.989); intention exceeded content and effect, suggesting that willingness to recommend was not always converted into detailed or influential advocacy.

Table 3 Regression Models Predicting WOM

Model	B (SE)	Beta	t	p	R^2	Result
Rep. -> WOM	0.324 (.052)	0.314	6.185	< .001	0.099	H1
Trust -> WOM	0.482 (.048)	0.474	10.053	< .001	0.225	H2

Reputation significantly predicted WOM (B = 0.324, β = .314, t = 6.185, p < .001), explaining 9.9% of its variance. Trust also significantly predicted WOM (B = 0.482, β = .474, t = 10.053, p < .001), explaining 22.5% of the variance. Both hypotheses were supported. The larger standardized coefficient and R^2 obtained for trust indicate that trust was the more influential predictor of WOM in this study.

Discussion

The findings support the view that both reputation and trust are associated with positive word-of-mouth, and also clarify their roles at different stages of service evaluation. Reputation provides an external signal that helps families notice an institution and infer its overall quality. Its moderate R^2 value suggests that fame and image alone are insufficient to explain recommendation behavior. In dance schools, families may endorse a well-known institution, but

will still hesitate to recommend it unless they have confidence in its teaching, safety, fairness, and communication. A stronger bivariate relationship exists between trust and word-of-mouth. This model is theoretically significant because dance training is repetitive, relational, and has a profound impact on children. Recommending a school exposes the recommender's social credibility; therefore, parents need evidence that the institution consistently delivers on its promises and protects the student's interests. Trust in competence is relatively high, but trust in integrity and goodwill is only moderate. The results indicate that professional guidance is necessary, but not sufficient. Transparent policies, respectful problem-solving approaches, and visible care can translate technical competence into relational trust, and ultimately into recommendation behavior. The difference between word-of-mouth intention and word-of-mouth effect is also crucial. Respondents may be willing to express positive opinions but lack concrete evidence to persuade others. Students' learning progress records, authentic learning outcomes, and ongoing communication with parents all provide concrete evidence for recommendations. In an information dissemination environment like Guangxi, where information often spreads through parents and community networks, this kind of evidence is particularly important for enhancing the quality and influence of word-of-mouth.

The research results indicate that reputation and trust are complementary foundations for word-of-mouth communication. Reputation builds public recognition and initial trust, while trust enhances the confidence required for personal recommendations. The model's moderate explanatory power also suggests that word-of-mouth communication may be reinforced by other service factors, such as customer satisfaction, perceived value, emotional attachment, service quality, and observable student outcomes. Incorporating these factors into future research will contribute to a more comprehensive explanation of promotional activities in private arts education.

Recommendation

Schools should build their reputation through facts, not propaganda. Official channels should showcase teacher qualifications, curriculum features, student progress, academic achievements, and safety measures in a consistent manner. Since reputation has a weaker reach than image, communication should extend beyond existing families, for example, through community performances, open classes, and reliable local partnerships.

Secondly, management should prioritize integrity and goodwill to earn trust. Tuition fees, make-up classes, refunds, attendance, safety responsibilities, and complaint handling processes should be clear, transparent, and consistently implemented. Teachers and administrators should provide timely progress feedback and document issue resolution. These practices reduce uncertainty and demonstrate the school's reliability and student-centered philosophy.

Thirdly, schools should translate referral requests into valuable word-of-mouth. This can be achieved through voluntary parent testimonials, student showcases, alumni stories, and referral opportunities, provided the participation process is transparent and does not rely on excessive incentives. Management should track renewal rates, referral rates, satisfaction levels, complaint resolution, and the quality of online reviews as relationship metrics.

Future research should extend this model to multiple dance institutions and regions, examining the relationship between reputation and trust and service quality, satisfaction, perceived value, emotional attachment, and student outcomes. Multiple regression or structural equation modeling can provide a more comprehensive assessment of the relationships between these variables. Longitudinal research designs can also elucidate how reputation develops into trust and how both contribute to word-of-mouth communication over time.

References

Anastasiei, B., Dospinescu, N., & Dospinescu, O. (2024). Individual and product-related antecedents of electronic word-of-mouth. arXiv. https://doi.org/10.48550/arXiv.2403.14717

Blair, G., Coppock, A., & Humphreys, M. (2023). Research design in the social sciences: Declaration, diagnosis, and redesign. Princeton University Press.

Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2023). Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches (6th ed.). SAGE Publications.

Hair, J. F., Hult, G. T. M., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2022). A primer on partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM) (3rd ed.). SAGE Publications.

Kotler, P., Keller, K. L., & Chernev, A. (2022). Marketing management (16th ed.). Pearson.

Kusawat, P., & Teerakapibal, S. (2023). Cross-cultural electronic word-of-mouth: A systematic literature review. arXiv. https://doi.org/10.48550/arXiv.2311.01039

Wilson, A., Zeithaml, V. A., Bitner, M. J., & Gremler, D. D. (2021). Services marketing: Integrating customer focus across the firm (4th European ed.). McGraw Hill.

THE APPLICATION OF CULTURAL COMMUNICATION IN INTERNATIONAL CHINESE TEACHING: A CASE STUDY OF DEMI-GODS AND SEMI-DEVILS*

Huang Junyi[1] and Jin Ying[2]

[1-2]Dhurakij Pundit University, Thailand

Corresponding author E-mail: jin.yin@dpu.ac.th

Received 23 June 2026; Revised 7 July 2026; Accepted 9 July 2026

Abstract

This study aims to: (1) analyze the application modes of Wuxia works in international Chinese education, with a focus on the cultural values embodied in *Demi-Gods and Semi-Devils*; (2) construct a classroom transformation logic integrating cultural elements, linguistic forms, and teaching objectives through the analysis of JiangHu ethics and their linguistic features; and (3) design culture-language integrated teaching schemes for international Chinese classrooms. This study adopts a qualitative research approach, combining literature review and content analysis. The research focuses on the four dimensions of JiangHu ethics—righteousness, affection, loyalty, and responsibility—and analyzes their linguistic representations in Jin Yong's *Demi-Gods and Semi-Devils*. The findings reveal that Wuxia works can provide authentic cultural and linguistic resources for international Chinese education. JiangHu ethics are expressed through evaluative vocabulary, modality systems, commitment sentence patterns, causal complex sentences, and transitional structures. Based on these findings, the

Citation:

* Huang Junyi and Jin Ying. (2026). The Application Of Cultural Communication In International Chinese Teaching: A Case Study Of Demi-Gods And Semi-Devils. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 738-751.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

study constructs a three-tier instructional framework covering vocabulary, sentence, and discourse levels for HSK 4–6 learners. Furthermore, an integrated teaching scheme is proposed to transform literary texts into communicative classroom activities. The study suggests that Wuxia literature can effectively support culture-language integrated teaching and promote learners' intercultural understanding.

Keywords: International Chinese Education, Cultural Communication, Wuxia Literature, JiangHu Ethics, Culture-Language Integration

Introduction

With the development of international Chinese education, increasing attention has been paid to the integration of language teaching and cultural communication. Duan Peng (2022) pointed out that cultural content has become an essential component of international Chinese education. However, abstract cultural concepts are often difficult for learners to understand without specific contexts, making contextualized cultural teaching particularly important (Huang Zhonghui, 2023). Therefore, suitable teaching materials that combine linguistic forms with cultural meanings are needed.

As carriers of both language and culture, literary works possess unique advantages for cultural instruction. Among different literary genres, Wuxia novels are characterized by distinctive Chinese cultural values and rich linguistic expressions, yet their pedagogical potential has not been sufficiently explored. As one of the most representative Wuxia writers, Jin Yong has gained widespread international influence through translations and adaptations of his works. Nevertheless, the JiangHu ethical system embodied in his novels—righteousness, affection, loyalty, and responsibility—has rarely been examined from the perspective of culture-language integration and classroom transformation.

Against this background, this study takes Demi-Gods and Semi-Devils as a case study to explore the application of Wuxia works in international Chinese education. Specifically, it aims to analyze the application modes of JiangHu ethics, construct a classroom transformation logic linking cultural elements, linguistic forms, and teaching objectives, and develop integrated teaching schemes for international Chinese classrooms. Through these efforts, the study seeks to provide theoretical and practical references for promoting the integration of language teaching and cultural communication.

Objectives

1. To analyze the application modes of Wuxia works in international Chinese education, with a focus on the cultural values embodied in Demi-Gods and Semi-Devils.

2. To construct a classroom transformation logic integrating cultural elements, linguistic forms, and teaching objectives through the analysis of JiangHu ethics and their linguistic features.

3. To design culture-language integrated teaching schemes for international Chinese classrooms based on Demi-Gods and Semi-Devils.

Literature Review

1. Culture-Language Integration in International Chinese Education

Culture and language are closely interconnected in international Chinese education. Hoskins and Mirus (1988) proposed the Cultural Discount Theory, suggesting that cultural products may lose communicative effectiveness when transferred across different cultural contexts, which helps explain the challenges of transmitting Wuxia culture to international learners. Xu Guozhang (1980) emphasized that culture-loaded words embody specific cultural meanings and values, providing a theoretical basis for interpreting JiangHu ethics in literary texts.

Hornby (1950) advocated situational language teaching and stressed that language should be learned in meaningful contexts. In recent years, Duan Peng (2022) argued that cultural communication should be integrated with language teaching, while Huang Zhonghui (2023) pointed out that abstract cultural concepts require contextual support to facilitate learners' understanding.

2. Literary Texts and Wuxia Culture in International Chinese Education

Previous studies have demonstrated the pedagogical value of literary texts in international Chinese education. Shen Changsheng (2014) and Wang Ding (2015) suggested that literary works provide authentic language materials and rich cultural resources. Shao Bin and Shi Huilin (2022) further confirmed the teaching value of linguistic expressions and culture-loaded vocabulary in Jin Yong's novels. Regarding Wuxia culture, Song Erguang (2025) analyzed the ethical system of righteousness, affection, loyalty, and responsibility, while He Mingyang (2024) and Li Jiali (2024) discussed the cultural values and cross-cultural dissemination of Jin Yong's works. However, existing studies mainly focus on literary interpretation and cultural dissemination, and the relationship among JiangHu ethics, linguistic forms, and classroom teaching has not been systematically explored. Therefore, this study investigates the application modes of Wuxia works, constructs a classroom transformation logic integrating culture and language, and proposes instructional schemes for international Chinese education.

Methodology

This study adopts a qualitative approach combining literature review and content analysis to examine the cultural elements and linguistic representations in *Demi-Gods and Semi-Devils*.

1. Literature Review Method

The literature review method is used to examine previous studies on Wuxia ethics, cultural communication, and literary applications in international Chinese education, providing theoretical support for textual analysis and instructional design.

2. Content Analysis Method

Content analysis serves as the primary research method. Based on the ethical framework of righteousness, affection, loyalty, and responsibility, this study analyzes the linguistic representations of JiangHu ethics in *Demi-Gods and Semi-Devils*. The analysis focuses on five categories of linguistic forms, including evaluative vocabulary, modality systems, commitment sentence patterns, causal complex sentences, and transitional structures, in order to reveal the relationship between cultural meanings and linguistic expressions and support classroom transformation.

Table 1 Analytical Dimensions of Linguistic Forms of JiangHu Ethics

Linguistic Form Type	Description	Examples
Evaluative Vocabulary	Explicit commendatory/derogatory words and implicit value judgment expressions	*wàng'ēnfùyì* (ungrateful and treacherous), *dǐngtiānlìdì* (upright and unyielding)
Modality System	Contrast between obligatory and volitional modality	*yīngdāng* (ought to), *dànqiú* (only wish), *juébùhuì* (will never)
Commitment Sentence Patterns	First-person declarative structures	*If... then not...*; *Since... then...*

Causal Complex Sentences	Present ethical reasoning	It is because...; Therefore...
Transitional Structures	Present the tension of ethical conflicts	*Although... yet...*; *Prioritize the state, put personal affection aside.*

Results

1. Application Modes of Wuxia Works in International Chinese Education

The analysis shows that *Demi-Gods and Semi-Devils* contains rich cultural and linguistic resources that can be effectively applied to international Chinese education. JiangHu ethics are mainly represented through four dimensions: righteousness, affection, loyalty, and responsibility, each of which is associated with distinctive linguistic forms.

Righteousness is characterized by moral evaluative vocabulary and commitment expressions, highlighting the values of cherishing old bonds and upholding the greater good. Affection is mainly conveyed through lyrical sentence structures and emotional modality, presenting different types of interpersonal relationships. Loyalty is expressed through causal reasoning and obligatory modality, reflecting the progression from loyalty to a political regime toward responsibility for all people under heaven. Responsibility is represented through transitional structures and commitment expressions, showing the transformation from passive acceptance to active undertaking.

These findings suggest that Wuxia works are not only carriers of traditional Chinese values but also provide authentic linguistic materials for culture-language integrated teaching. The interaction between ethical values and linguistic forms enables learners to understand Chinese culture through meaningful language contexts.

Table 2 Mapping Relationship Between JiangHu Ethical Dimensions and Linguistic Forms

Ethical Dimension	Typical Linguistic Forms
Righteousness	Moral evaluative vocabulary; commitment patterns
Affection	Lyrical sentence structures; emotional modality
Loyalty	Obligatory modality; causal complex sentences
Responsibility	Transitional structures; commitment expressions

2. Classroom Transformation Logic of Culture-Language Integration

Based on the relationship between ethical dimensions and linguistic forms, this study constructs a classroom transformation logic integrating cultural elements, linguistic forms, and teaching objectives. The transformation pathway proceeds from the identification of JiangHu ethics to the extraction of linguistic forms and finally to the design of corresponding instructional activities.

Considering learners' differences in language proficiency, the transformation framework is divided into three levels. The vocabulary level, intended for HSK 4–5 learners, focuses on the contextual understanding of culture-loaded words. The sentence level, also suitable for HSK 4–5 learners, emphasizes the pragmatic functions of sentence patterns. The discourse level, designed for HSK 5–6 learners, centers on ethical discussions and role-playing activities, aiming to cultivate learners' logical expression and intercultural communicative competence.

The three-tier framework enables the same literary text to be adapted to learners with different levels of Chinese proficiency and facilitates the integration of language learning and cultural understanding.

Table 3 Three-Tier Framework for the Instructional Transformation of JiangHu Ethics

Teaching Level	Applicable Proficiency	Teaching Focus	Teaching Activities
Vocabulary Level	HSK 4–5	Culture-loaded words	Contextual word matching
Sentence Level	HSK 4–5	Pragmatic sentence patterns	Commitment intensity ranking
Discourse Level	HSK 5–6	Ethical reasoning and value expression	Ethical dilemma role-play

3. Integrated Teaching Scheme for International Chinese Classrooms

Based on the transformation framework, this study develops an integrated teaching scheme focusing on the ethics of righteousness in Chapter 15 of *Demi-Gods and Semi-Devils*. The lesson is designed for HSK 4–5 learners and aims to combine language learning with cultural understanding.

The instructional process consists of four stages. In the warm-up stage, students are introduced to the character Qiao Feng and the cultural background through contextualized activities. In the vocabulary stage, culture-loaded words are taught through contextual word-matching tasks. In the sentence stage, learners practice commitment sentence patterns and understand their pragmatic functions through ranking activities. In the discussion stage, students participate in ethical dilemma discussions and role-play activities, using causal and transitional structures to express their opinions.

This instructional design transforms abstract cultural values into concrete communicative tasks and promotes learners' understanding of Chinese culture while improving their language abilities.

Table 4 Instructional Design for "Qiao Feng Atones for His Sins by Shedding His Own Blood"

Stage	Main Activities	Teaching Method
Warm-up	"Guess the Hero" activity and introduction to Qiao Feng	Contextualized teaching
Vocabulary Learning	Contextual word-matching tasks with culture-loaded words	Cooperative learning
Sentence Practice	Commitment intensity ranking and sentence imitation	Task-based teaching
Ethical Discussion	Group discussion and role-play on ethical dilemmas	Communicative teaching
Summary	Reflection on the value of righteousness	Comprehensive application

Discussion

1. Implications of the Application Modes of Wuxia Works

The findings of this study support previous research emphasizing the cultural value of literary texts in international Chinese education. Shen Changsheng (2014) and Wang Ding (2015) argued that literary works provide authentic language resources and facilitate learners' understanding of Chinese culture. Similarly, Shao Bin and Shi Huilin (2022) highlighted the teaching value of linguistic expressions and culture-loaded vocabulary in Jin Yong's novels. The present study further demonstrates that Wuxia works contain abundant linguistic and cultural resources that can be transformed into instructional materials. The

four dimensions of JiangHu ethics—righteousness, affection, loyalty, and responsibility—are not only important cultural values but are also manifested through distinctive linguistic forms. Therefore, Wuxia literature can serve as a bridge connecting language learning and cultural understanding in international Chinese education.

Compared with previous studies that mainly focused on literary interpretation and cultural dissemination, this study pays greater attention to the pedagogical value of literary texts. By analyzing the interaction between ethical meanings and linguistic representations, the study expands the application scope of Wuxia literature and provides new perspectives for integrating cultural communication with language teaching.

2. Significance of the Classroom Transformation Logic

A major contribution of this study lies in the construction of a classroom transformation logic that connects cultural elements, linguistic forms, and teaching objectives. Existing studies have mostly discussed cultural content at the level of interpretation, while relatively little attention has been paid to how cultural elements can be transformed into operable teaching resources. To address this issue, the present study proposes a transformation pathway from ethical dimension identification to linguistic form extraction and teaching objective alignment.

This transformation logic externalizes implicit cultural values into explicit linguistic features, making abstract cultural concepts easier for learners to understand. The three-tier framework also enables the same literary text to be adapted to learners with different language proficiency levels. Vocabulary-level activities emphasize the contextual understanding of culture-loaded words, sentence-level activities focus on pragmatic functions, and discourse-level activities encourage learners to express ethical positions through communicative tasks. Such a framework enriches the theoretical discussion of culture-language

integration and provides a practical model for classroom implementation.

Nevertheless, the proposed framework is mainly designed for HSK 4–6 learners. For beginners, simplified texts, videos, or visual materials may be required to reduce learning difficulty and enhance comprehension. Future studies may further examine the applicability of this framework to learners at different proficiency levels.

3. Pedagogical Implications of the Integrated Teaching Scheme

Another contribution of this study is the development of an integrated teaching scheme based on Demi-Gods and Semi-Devils. Through contextualized vocabulary learning, sentence pattern practice, and ethical dilemma discussions, abstract cultural values are transformed into concrete communicative activities. Such a design reflects the principle of integrating language teaching with cultural communication and highlights the importance of meaningful contexts in language learning, which is consistent with Hornby's (1950) view of situational language teaching.

From a practical perspective, the teaching scheme provides reference for the selection and utilization of literary materials in international Chinese classrooms. It demonstrates that literary texts can be used not only for reading comprehension but also for developing learners' intercultural awareness and communicative competence. Role-play and discussion activities encourage learners to compare Chinese cultural values with those of their own cultures, thereby promoting deeper cross-cultural understanding.

Although this study proposes an operable teaching framework, its effectiveness has not yet been verified through empirical classroom experiments. Future research may employ classroom observations, questionnaires, and interviews to examine learners' responses and evaluate the effectiveness of culture-language integrated teaching in different educational contexts.

4. Conclusion

This study explored the application of Wuxia culture in international Chinese education through a case study of Demi-Gods and Semi-Devils. By analyzing the four dimensions of JiangHu ethics—righteousness, affection, loyalty, and responsibility—the study identified their corresponding linguistic features, including moral evaluative vocabulary, emotional modality, commitment patterns, causal structures, and transitional expressions.

Based on these findings, the study constructed a classroom transformation logic linking ethical dimensions, linguistic forms, and teaching objectives, and proposed a three-tier instructional framework consisting of vocabulary, sentence, and discourse levels. Furthermore, an integrated teaching scheme was designed to demonstrate how literary texts can be transformed into classroom activities that combine language learning with cultural understanding.

Overall, the findings suggest that Wuxia literature possesses considerable pedagogical value in international Chinese education. Through the integration of cultural communication and language teaching, literary texts can provide meaningful contexts for learners and contribute to the development of intercultural communicative competence. This study enriches research on culture-language integration and provides theoretical and practical references for the application of literary works in international Chinese classrooms.

Recommendations

1. Theoretical Recommendations

Future studies may further examine the linguistic representations of cultural elements in different literary genres and explore the applicability of culture-language integration to a wider range of teaching materials. Comparative studies involving Wuxia novels, classical literature, and contemporary literary works could provide a deeper understanding of the relationship between cultural

meanings and linguistic forms. In addition, interdisciplinary approaches combining linguistics, literature, and international Chinese education may contribute to the development of more comprehensive theoretical frameworks for culture-oriented language teaching.

2. Future Research Recommendations

The instructional framework proposed in this study requires further empirical verification. Future research may employ classroom experiments, questionnaires, interviews, and learning performance assessments to evaluate the effectiveness of the three-tier teaching framework among learners with different Chinese proficiency levels. Comparative studies involving learners from different cultural backgrounds are also recommended to examine the adaptability of culture-language integrated teaching in diverse educational contexts. Moreover, multimedia resources such as films, television adaptations, and digital learning materials based on Wuxia literature may be incorporated into future teaching practices to enhance learners' engagement and intercultural understanding.

References

Duan, P. (2022). Diachrony, synchrony, and experience: Applied research on international Chinese education and communication. Journal of Northwest Normal University (Social Sciences), 59(4), 76–84.

He, M. (2024). Wuxia discourse analysis from the perspective of ecolinguistics: A case study of Jin Yong's The Legend of the Condor Heroes. Journal of Ancient and Modern Literature Creation, (30), 19–22.

Hornby, A. S. (1950). The teaching of structural words and sentence patterns. Oxford University Press.

Hoskins, C., & Mirus, R. (1988). Reasons for the U.S. dominance of the international trade in television programmes. Media, Culture & Society, 10(4), 499–515. https://doi.org/10.1177/016344388010004006

Huang, Z. (2023). Exploration on the subject, content and practice of cultural communication for international Chinese education: A review of Cross-cultural Communication from the Perspective of International Chinese Education. Journal of China Education Society, (8), 147.

Li, J. (2024). On the translation, introduction and dissemination of Jin Yong's Wuxia works in Thailand. Chinese Literature Overseas, (4), 101–109.

Shao, B., & Shi, H. (2022). Linguistic evidence of literary canonization: The dailyization of key words in Jin Yong's novels. Zhejiang Academic Journal, (4), 211–220.

Shen, C. (2014). Cultural teaching content and textbook design of Romance of the Three Kingdoms for Thai college students [Master's thesis, Xiamen University].

Song, E. (2025). The winner-takes-all principle and Jianghu ethics in Wuxia novels: Taking Jin Yong's Demi-Gods and Semi-Devils and The Heaven Sword and Dragon Saber as examples. Xiou Jiangnan, (3), 18–21.

Wang, D. (2015). A study on the corpus application of Wang Shuo's novel language in TCFL teaching [Master's thesis, Shandong Normal University].

Xu, G. (1980). Culturally loaded words and English language teaching. Modern Foreign Languages, (4), 21–27.

แนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1*

GUIDELINES FOR SCHOOL ADMINISTRATION TO DEVELOP STUDENTS' LITERACY IN ACCORDANCE WITH THE PROGRAMME FOR INTERNATIONAL STUDENT ASSESSMENT (PISA) FRAMEWORK IN EDUCATIONAL OPPORTUNITY EXPANSION SCHOOLS UNDER KAMPHAENG PHET PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 1

สันทนา กิวิพันธ์[1], จารุนันท์ ขวัญแน่น[2] และ ประจบ ขวัญมั่น[3]

Santhana Kiwiphan[1], Charunan Khwannaen[2] and Prachop Khwanman[3]

[1-3]สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

[1-3]Department of Educational Administration, Kamphaengphet Rajabhat University, Thailand

Corresponding author E-mail: santanagivi@outlook.com

วันที่รับบทความ : 29 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 30 กรกฎาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 1 สิงหาคม 2569

Received 29 June 2026; Revised 30 July 2026; Accepted 1 August 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ตามกรอบการประเมิน PISA 2) เปรียบเทียบสภาพการบริหาร

Citation:

*สันทนา กิวิพันธ์, จารุนันท์ ขวัญแน่น และ ประจบ ขวัญมั่น. (2569). แนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 738-753.

Santhana Kiwiphan, Charunan Khwannaen and Prachop Khwanman. (2026). Guidelines For School Administration To Develop Students' Literacy In Accordance With The Programme For International Student Assessment (Pisa) Framework In Educational Opportunity Expansion Schools Under Kamphaeng Phet Primary Educational Service Area Office 1. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 738-753.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

สถานศึกษาเพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ตามกรอบการประเมิน PISA จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และการสอนของครูตรงวิชาเอก 3) หาแนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ตามกรอบการประเมิน PISA และ 4) ประเมินแนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพ ปัญหา และเปรียบเทียบ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 252 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน เครื่องมือเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ขั้นตอนที่ 2 หาแนวทางโดยการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน และขั้นตอนที่ 3 ประเมินแนวทางโดยผู้บริหาร ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 15 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที การทดสอบค่าเอฟ และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ตามกรอบการประเมิน PISA โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนปัญหาที่สำคัญ คือ สถานศึกษายังขาดระบบการประเมินสมรรถนะที่สอดคล้องกับกรอบ PISA อย่างชัดเจน ครูมีข้อจำกัดในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และการใช้สื่อเทคโนโลยี การพัฒนาครูและการนิเทศติดตามยังไม่เป็นระบบและต่อเนื่อง 2) ผลการเปรียบเทียบจำแนกตามวุฒิการศึกษาและการสอนตรงวิชาเอกโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ส่วนจำแนกตามประสบการณ์การทำงานโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) แนวทางการบริหารสถานศึกษาที่ได้จากการสนทนากลุ่มประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการประเมินสมรรถนะของนักเรียน ด้านการพัฒนาความฉลาดรู้ตามกรอบการประเมิน PISA ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา และด้านการบริหารจัดการและการสนับสนุนทรัพยากร โดยผู้วิจัยได้สังเคราะห์เป็นกระบวนการบริหาร SPDCAR ประกอบด้วย การสำรวจ (Survey) การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Do) การตรวจสอบ (Check) การปรับปรุงพัฒนา (Act) และการสะท้อนผล (Reflection) และ 4) ผลการประเมินแนวทางโดยภาพรวมและรายด้านมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด แสดงว่าแนวทางที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาได้จริงและสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

คำสำคัญ: การบริหารสถานศึกษา, ความฉลาดรู้, กรอบการประเมิน PISA, โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

Abstract

The purposes of this research were: 1) to study the state and problems of school administration for developing students' literacy in accordance with the PISA framework; 2) to compare the state of school administration classified by educational level, work experience, and teaching in the field of specialization; 3) to identify guidelines for school administration; and 4) to evaluate the guidelines for school administration for developing students' literacy in educational opportunity expansion schools under Kamphaeng Phet Primary Educational Service Area Office 1. The research was conducted in three phases. Phase 1 examined the state and problems with a sample of 252 school administrators and teachers selected through proportional stratified random sampling, using a five-point rating-scale questionnaire. Phase 2 identified guidelines through a focus group of 10 experts. Phase 3 evaluated the guidelines with 15 administrators, teachers, and stakeholders. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, F-test, and content analysis.

The findings revealed that: 1) the overall state of school administration for developing students' literacy was at a high level, while the major problems were the lack of a clear competency-assessment system aligned with the PISA framework, teachers' limitations in designing learning activities and using instructional media and technology, and the unsystematic and discontinuous teacher development and supervision; 2) the comparison classified by educational level and teaching in the field of specialization showed no overall difference, whereas the comparison by work experience showed a statistically significant difference at the .05 level; 3) the guidelines obtained from the focus group comprised four dimensions, namely student competency assessment, literacy development under the PISA framework, teacher and personnel development, and management and resource support, which the researcher synthesized into the SPDCAR process consisting of Survey, Plan, Do, Check, Act,

and Reflection; and 4) the evaluation of the guidelines, both overall and in each dimension, indicated appropriateness and feasibility at a high to highest level, demonstrating that the developed guidelines can be practically applied and are consistent with the context of educational opportunity expansion schools.

Keywords: School Administration, Literacy, PISA Framework, Educational Opportunity Expansion School

บทนำ

การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตและประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ที่มีความเจริญก้าวหน้าและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในปัจจุบันจึงไม่ได้วัดจากความรู้เชิงท่องจำเพียงอย่างเดียว หากแต่เน้นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง ซึ่งสอดคล้องกับแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้มีคุณลักษณะและทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560)

องค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (OECD) ได้จัดทำโครงการประเมินผลนักเรียนนานาชาติ (Programme for International Student Assessment: PISA) เพื่อติดตามและประเมินสมรรถนะของนักเรียนอายุ 15 ปี ในด้านการอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ โดยมุ่งเน้นการวัด “ความฉลาดรู้” (Literacy) ซึ่งหมายถึงความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะในสถานการณ์ต่าง ๆ ของชีวิตจริง ผลการประเมิน PISA 2022 สะท้อนให้เห็นว่าระบบการศึกษาทั่วโลกมีคะแนนเฉลี่ยลดลงเมื่อเทียบกับ PISA 2018 ซึ่งเป็นผลกระทบจากวิกฤตการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 สำหรับระบบการศึกษาไทยยังมีช่องว่างของคะแนนระหว่างนักเรียนกลุ่มสูงกับนักเรียนกลุ่มต่ำที่กว้างมาก จึงควรมีมาตรการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ โดยการพัฒนาครูให้มีสมรรถนะในการจัดการเรียนรู้ และส่งเสริมทรัพยากรและสื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพให้แก่สถานศึกษาอย่างเหมาะสมและเป็นธรรม (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2566)

จากนโยบายและจุดเน้นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดให้มีการส่งเสริมการอ่านเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต และพัฒนาความสามารถด้านการอ่านตามแนวทางการประเมิน PISA สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 จึงใช้เป็นกรอบแนวทางในการจัดทำแผนปฏิบัติราชการ อย่างไรก็ตาม โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาซึ่งทำหน้าที่เป็นเสาหลักในการสร้างความเท่าเทียมทางการศึกษ ยังเผชิญกับความท้าทายเชิงระบบที่บั่นทอนคุณภาพ ทั้งข้อจำกัดด้านบุคลากร งบประมาณ และทรัพยากรทางการศึกษา ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนยังต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศในหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1, 2568)

จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ยังขาดแนวทางพัฒนาการบริหารที่ชัดเจนและสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนขยายโอกาส การพัฒนาความฉลาดรู้ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนจึงยังไม่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เพื่อให้เข้าใจแนวทางและรูปแบบการบริหารที่ส่งผลต่อการพัฒนาความฉลาดรู้ของผู้เรียน อันจะเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับผู้บริหาร ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดนโยบายและกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1

2. เพื่อเปรียบเทียบสภาพการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ตามกรอบการประเมิน PISA จำแนกตามวุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และการสอนของครูตรงวิชาเอก

3. เพื่อหาแนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

4. เพื่อประเมินแนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ตามกรอบการประเมิน PISA ของนักเรียนโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

สมมติฐานการวิจัย

ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีวุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และการสอนตรงวิชาเอกแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อสภาพการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ตามกรอบการประเมิน PISA แตกต่างกัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ดำเนินการเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพ ปัญหา และเปรียบเทียบ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 47 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 729 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 60 คน และครูผู้สอน จำนวน 669 คน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมีจำนวน 252 คน ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 60 คน และครูผู้สอน จำนวน 192 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Krejcie และ Morgan (1970) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษาทั้งหมด ส่วนครูผู้สอนใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) โดยจำแนกตามโรงเรียน และสุ่มตัวอย่างในแต่ละโรงเรียนด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่ายโดยการจับฉลาก

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 สภาพการบริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีลักษณะเป็นมาตรประมาณค่า 5 ระดับ และตอนที่ 3 ปัญหาการบริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา มีลักษณะเป็นคำถามแบบเลือกตอบได้มากกว่าหนึ่งคำตอบ แบบสอบถามผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน โดยข้อคำถามมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัย (Index of Item–Objective Congruence: IOC) ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับ

กลุ่มบุคคลที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างและไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 30 คน เพื่อวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค โดยแบบสอบถามทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.05

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามตัวแปรส่วนบุคคล ใช้การทดสอบค่าทีสำหรับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอิสระต่อกัน (Independent-Samples t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-Way Analysis of Variance: One-Way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงดำเนินการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีการที่กำหนดไว้ในการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การหาแนวทางการบริหารสถานศึกษา

ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน ประกอบด้วย อาจารย์มหาวิทยาลัย ผู้อำนวยการและรองผู้อำนวยการสถานศึกษาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ศึกษานิเทศก์ และครูผู้สอนวิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ใช้แบบบันทึกการสนทนากลุ่มเป็นเครื่องมือ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการแจกแจงความถี่

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินแนวทางการบริหารสถานศึกษา

ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 15 คน เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือเป็นแบบสอบถามประเมินด้านความเหมาะสม (Appropriateness) และความเป็นไปได้ (Feasibility) แบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. สภาพและปัญหาการบริหารสถานศึกษา

สภาพการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ตามกรอบการประเมิน PISA โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.41, S.D. = 0.43) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก รายละเอียดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับสภาพการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ตามกรอบการประเมิน PISA โดยภาพรวม

ที่	ด้านการบริหารสถานศึกษา	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
1	ด้านเน้นการประเมินสมรรถนะของนักเรียน	4.43	0.43	มาก
2	ด้านการพัฒนาความฉลาดรู้ตามกรอบการประเมิน PISA	4.39	0.46	มาก
3	ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามกรอบ PISA	4.39	0.52	มาก
4	ด้านการบริหารจัดการและการสนับสนุนทรัพยากรเพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ของนักเรียน	4.41	0.47	มาก
รวมเฉลี่ย		**4.41**	**0.43**	**มาก**

ส่วนปัญหาการบริหารสถานศึกษาที่สำคัญ พบว่า สถานศึกษายังขาดระบบการประเมินสมรรถนะของผู้เรียนที่สอดคล้องกับกรอบการประเมิน PISA อย่างชัดเจน การจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์จริงยังดำเนินการได้ไม่ทั่วถึง ครูยังมีข้อจำกัดในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้สื่อ เทคโนโลยี และนวัตกรรมเพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ของผู้เรียน รวมทั้งการพัฒนาครู การนิเทศ กำกับ ติดตาม และการสนับสนุนทรัพยากรยังไม่เป็นระบบและไม่ต่อเนื่อง

2. ผลการเปรียบเทียบสภาพการบริหารสถานศึกษา

ผลการเปรียบเทียบสภาพการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ตามกรอบการประเมิน PISA จำแนกตามวุฒิการศึกษา พบว่า ผู้บริหารและครูที่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาตรีและสูงกว่าปริญญาตรี มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งรายด้านและโดยรวม ($t = 1.689$, $p = .092$) ส่วนจำแนกตามการสอนของครูตรงวิชาเอกโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ($t = -1.165$, $p = .246$) อย่างไรก็ตาม เมื่อจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่าโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($F = 3.334$, $p = .037$) จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย โดยด้านที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ ด้านการพัฒนาความฉลาดรู้ตามกรอบการประเมิน PISA ($F = 3.535$, $p = .031$) และด้านการบริหารจัดการและการสนับสนุนทรัพยากรเพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ของผู้เรียน ($F = 3.703$, $p = .026$)

ทั้งนี้เมื่อผลการทดสอบค่าเอฟมีนัยสำคัญ ผู้วิจัยควรรายงานผลการทดสอบความแตกต่างรายคู่ (Post hoc) รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบสภาพการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ตามกรอบการประเมิน PISA จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน (F-test)

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p
ระหว่างกลุ่ม (Between Groups)	1.231	2	0.615	3.334*	.037
ภายในกลุ่ม (Within Groups)	45.969	249	0.185	-	-
รวม (Total)	**47.200**	**251**	**-**	**-**	**-**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05*

3. แนวทางการบริหารสถานศึกษา

ผลการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ตามกรอบการประเมิน PISA จำนวน 4 ด้าน โดยผู้ทรงคุณวุฒิเสนอให้ขยายต่อยอดจากวงจรบริหารคุณภาพ (PDCA) เป็นกระบวนการ SPDCAR ซึ่งประกอบด้วย การสำรวจ (Survey) การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Do) การตรวจสอบ (Check) การปรับปรุงพัฒนา (Act) และการสะท้อนผล (Reflection) สรุปแนวทางในแต่ละด้าน ดังนี้

3.1 ด้านการประเมินสมรรถนะของนักเรียน สถานศึกษาควรกำหนดนโยบายและแนวทางการประเมินสมรรถนะของผู้เรียนตามกรอบ PISA อย่างชัดเจน พัฒนาเครื่องมือและระบบการประเมินที่เน้นการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการประยุกต์ใช้ความรู้ในสถานการณ์จริง รวมทั้งนำผลการประเมินมาใช้ในการวางแผนพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

3.2 ด้านการพัฒนาความฉลาดรู้ตามกรอบการประเมิน PISA สถานศึกษาควรส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ บูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง และส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการใช้เหตุผลของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ

3.3 ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา สถานศึกษาควรวางแผนพัฒนาครูและบุคลากรอย่างเป็นระบบ ส่งเสริมการอบรม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาชีพ การนิเทศภายใน การวิจัยในชั้นเรียน และการสร้างนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับกรอบการประเมิน PISA

3.4 ด้านการบริหารจัดการและการสนับสนุนทรัพยากร สถานศึกษาควรกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ และแผนปฏิบัติการที่ชัดเจน จัดสรรงบประมาณและทรัพยากรอย่างเพียงพอ พัฒนาแหล่งเรียนรู้และเทคโนโลยีทางการศึกษา ตลอดจนสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับผู้ปกครอง ชุมชน และหน่วยงานภายนอก เพื่อสนับสนุนการพัฒนาความฉลาดรู้ของผู้เรียนอย่างยั่งยืน

4. ผลการประเมินแนวทางการบริหารสถานศึกษา

ผลการประเมินแนวทางการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ตามกรอบการประเมิน PISA โดยภาพรวมพบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก (μ = 4.36, σ = 0.27) และมีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมาก (μ = 4.35, σ = 0.30) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด รายละเอียดดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของแนวทางการบริหารสถานศึกษา จำแนกรายด้านและภาพรวม

ด้านการบริหารสถานศึกษา	ความเหมาะสม		ความเป็นไปได้	
	μ	ระดับ	μ	ระดับ
1. ด้านเน้นการประเมินสมรรถนะของนักเรียน	4.42	มาก	4.33	มาก
2. ด้านการพัฒนาความฉลาดรู้ตามกรอบการประเมิน PISA	4.33	มาก	4.30	มาก
3. ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา	4.34	มาก	4.34	มาก
4. ด้านการบริหารจัดการและการสนับสนุนทรัพยากร	4.34	มาก	4.43	มาก
ภาพรวม	**4.36**	**มาก**	**4.35**	**มาก**

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวทางการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิด SPDCAR ซึ่งเป็นกระบวนการบริหารที่พัฒนาต่อยอดจากวงจรคุณภาพ PDCA โดยเพิ่มขั้นตอนการสำรวจสภาพปัญหา ความต้องการ และบริบทของสถานศึกษาก่อนการวางแผน (Survey) และเพิ่มขั้นตอนการสะท้อนผลหลังการดำเนินงาน (Reflection) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและนำ

ผลไปใช้ในการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาระดับสากลตามกรอบการประเมิน PISA

อภิปรายผล

1. สภาพการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ตามกรอบการประเมิน PISA โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดนโยบายยกระดับคุณภาพผู้เรียนตามกรอบการประเมิน PISA อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้สถานศึกษาปรับปรุงระบบการบริหารจัดการ การจัดการเรียนรู้ และการวัดประเมินผลให้สอดคล้องกับแนวทางดังกล่าวมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ OECD (2021) ที่ว่าความฉลาดรู้ตามกรอบการประเมิน PISA เป็นความสามารถในการนำความรู้และทักษะไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง และสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารคุณภาพตามวงจร PDCA ของ Deming รวมทั้งหน้าที่ทางการบริหารของ Koontz และ O’Donnell (2001) และภาวะผู้นำทางวิชาการของ Sergiovanni อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนพบว่ายังต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศ สะท้อนถึงช่องว่างระหว่างการดำเนินงานเชิงนโยบายกับผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน

2. ปัญหาการบริหารสถานศึกษาที่สำคัญ คือ ครูยังมีข้อจำกัดในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และการใช้สื่อเทคโนโลยี รวมทั้งการพัฒนาครูและการนิเทศติดตามยังไม่เป็นระบบและต่อเนื่อง อาจเนื่องมาจากโรงเรียนขยายโอกาสส่วนใหญ่มีข้อจำกัดด้านบุคลากร งบประมาณ และทรัพยากร สอดคล้องกับแนวคิดของ สุมน อมรวิวัฒน์ (2562) และไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2563) ที่ว่าความฉลาดรู้มิใช่เพียงการอ่านออกเขียนได้ แต่หมายถึงความสามารถในการนำความรู้ไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตจริง การที่ครูยังเน้นการถ่ายทอดเนื้อหามากกว่าการส่งเสริมการคิดวิเคราะห์จึงเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้การพัฒนาความฉลาดรู้ยังไม่บรรลุเป้าหมาย

3. ผลการเปรียบเทียบพบว่าผู้ตอบแบบสอบถามที่มีประสบการณ์การทำงานแตกต่างกันมีความคิดเห็นแตกต่างกันในบางด้าน อาจเนื่องมาจากบุคลากรแต่ละกลุ่มมีพื้นฐานทางการศึกษา ประสบการณ์ และความเชี่ยวชาญที่แตกต่างกัน จึงมีมุมมองต่อการบริหารจัดการแตกต่างกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ Koontz และ O’Donnell (2001) และ Sergiovanni ที่ว่าประสิทธิผลขององค์กรขึ้นอยู่กับบุคลากรที่มีความรู้และประสบการณ์ ทั้งนี้ผลดังกล่าว

สะท้อนถึงความสำคัญของการบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participative Management) และชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC)

4. แนวทางการบริหารสถานศึกษาที่ได้ครอบคลุม 4 ด้าน ซึ่งสะท้อนว่าการพัฒนาความฉลาดรู้ของผู้เรียนต้องอาศัยการบริหารจัดการทั้งระบบของสถานศึกษา (Whole School Approach) สอดคล้องกับแนวคิดของ OECD (2021) ในด้านการพัฒนาวิชาชีพครู ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับ Hernandez Ramos และ Martinez Abad (2023) ที่พบว่าโรงเรียนที่มีผลการประเมิน PISA สูงมักมีระบบพัฒนาครูอย่างต่อเนื่องและมีการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

5. แนวทางที่พัฒนาขึ้นได้รับการประเมินว่ามีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด เนื่องจากได้รับการพัฒนาจากการศึกษาสภาพและปัญหาจริง ร่วมกับการสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิ ทำให้มีความครอบคลุมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง นอกจากนี้กระบวนการ SPDCAR ที่พัฒนาขึ้นมีความสมบูรณ์มากกว่าวงจร PDCA ในบริบทของการพัฒนาความฉลาดรู้ เนื่องจากให้ความสำคัญกับการสำรวจสภาพปัญหาก่อนการวางแผนและการสะท้อนผลหลังการปฏิบัติ ซึ่งช่วยให้สถานศึกษาใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการตัดสินใจและพัฒนางานอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยสรุปได้ว่า สภาพการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ตามกรอบการประเมิน PISA โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยปัญหาสำคัญคือสถานศึกษายังขาดระบบการประเมินสมรรถนะที่สอดคล้องกับกรอบ PISA อย่างชัดเจน ครูมีข้อจำกัดในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และการใช้สื่อเทคโนโลยี และการพัฒนาครูและการนิเทศติดตามยังไม่เป็นระบบและต่อเนื่อง ผลการเปรียบเทียบพบว่าผู้บริหารและครูที่มีวุฒิการศึกษาและการสอนตรงวิชาเอกต่างกันมีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน ส่วนผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกันมีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แนวทางการบริหารสถานศึกษาที่พัฒนาขึ้นครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการประเมินสมรรถนะของนักเรียน ด้านการพัฒนาความฉลาดรู้ตามกรอบการประเมิน PISA ด้านการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา และด้านการบริหารจัดการและการสนับสนุนทรัพยากร ซึ่งผู้วิจัยสังเคราะห์เป็นกระบวนการบริหาร SPDCAR ประกอบด้วย การสำรวจ (Survey) การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Do) การ

ตรวจสอบ (Check) การปรับปรุงพัฒนา (Act) และการสะท้อนผล (Reflection) และผลการประเมินแนวทางโดยภาพรวมและรายด้านมีความเหมาะสมและความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด แสดงว่าแนวทางที่พัฒนาขึ้นสามารถนำไปใช้ในการบริหารสถานศึกษาได้จริงและสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา **ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ควรกำหนดการพัฒนาความฉลาดรู้ตามกรอบการประเมิน PISA เป็นนโยบายสำคัญ พร้อมสนับสนุนงบประมาณ สื่อเทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ที่จำเป็น โดยเฉพาะโรงเรียนขยายโอกาสที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากร และส่งเสริมให้สถานศึกษานำแนวคิด SPDCAR ไปใช้เป็นกรอบในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำแนวคิด SPDCAR ไปประยุกต์ใช้ โดยเริ่มจากการสำรวจสภาพปัจจุบันและความต้องการจำเป็นก่อนวางแผน ส่งเสริมการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) พัฒนาระบบการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง จัดให้มีระบบนิเทศภายในและการสะท้อนผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง 3. ครูผู้สอนควรศึกษาและทำความเข้าใจแนวทางการประเมินตามกรอบ PISA พัฒนาทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ และการใช้สื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการประยุกต์ใช้ความรู้ของผู้เรียน **ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 1. ควรนำแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามแนวคิด SPDCAR ไปทดลองใช้ในสถานศึกษาจริง และศึกษาผลที่เกิดขึ้นต่อคุณภาพการบริหาร ความสามารถของครู และระดับความฉลาดรู้ของผู้เรียน 2. ควรมีการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) รูปแบบการบริหารสถานศึกษาเพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ตามกรอบการประเมิน PISA โดยบูรณาการแนวคิด SPDCAR ร่วมกับนวัตกรรมทางการบริหารหรือเทคโนโลยีดิจิทัล 3. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาความฉลาดรู้ตามกรอบการประเมิน PISA และวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาความฉลาดรู้ด้านการอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ของผู้เรียนในแต่ละด้านอย่างลึกซึ้ง

เอกสารอ้างอิง

จุรีรัตน์ อาจหาญ, และอาทร นกแก้ว. (2566). ผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้วิธีการแบบเปิดที่มีต่อความฉลาดรู้ด้านคณิตศาสตร์ตามกรอบการประเมิน PISA 2022 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนขนาดเล็กแห่งหนึ่ง. ใน รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

ญาณิศา พึ่งเกตุ, จินตนา สรายุทธพิทักษ์, สุธนะ ติงศภัทิย์, และสริญญา รอดพิพัฒน์. (2565). การพัฒนาโปรแกรมส่งเสริมความฉลาดรู้ทางสุขภาพเกี่ยวกับฝุ่นละอองขนาดเล็กสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติ, 14(12), 210.

ทัศนีย์ เศรษฐพงษ์ และคณะ. (2562). การวิจัยและพัฒนาความสามารถในการรู้เรื่องการอ่านตามแนวทางการสอบแบบ PISA โดยใช้แนวคิดการอ่านจากต้นแบบของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. ใน รายงานวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ทิศนา แขมมณี. (2562). ทำไมจึงต้องสร้างความฉลาดรู้: ศึกษาจากปรากฏการณ์และทำนายอนาคต. ใน การประชุมวิชาการราชบัณฑิตสัญจร. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธัญญามาศ แดงสีดา, สมชาย เทพแสง และกฤษดา ผ่องพิทยา. (2565). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของ ผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1. วารสารบริหารการศึกษา มศว, 19(36), 350.

นราธิป ปิติธนบดี. (2568). การประเมินความฉลาดรู้ด้านการอ่าน: แนวทางสำหรับการพัฒนานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น. วารสารห้องสมุด, 69(2), 110.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

ปรางวไล ชูหนู และสุนทรี วรรณไพเราะ. (2568). รูปแบบการนิเทศการศึกษาเพื่อส่งเสริมสมรรถนะผู้เรียนตามกรอบ PISA. กรุงเทพมหานคร: ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา เขต 1.

ไพฑูรย์ สินลารัตน์. (2563). อนาคตของครูศึกษาไทยกับการสร้างความฉลาดรู้. คุรุสภาวิทยาจารย์, 1(1), 1–7.

ภัชรพงศ์ พระไว และกัญญ์รัชการย์ เลิศอมรศักดิ์. (2568). ความสำเร็จของการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ด้านความฉลาดรู้ตามเกณฑ์ PISA ของผู้เรียนในกลุ่มโรงเรียนวิทยาศาสตร์จุฬาภรณราช วิทยาลัย. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

วันวิสา ประมวล และนิคม งามวิลัย. (2567). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความฉลาดรู้ด้านการอ่านและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้ฐานสมรรถนะตามแนวทาง PISA. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

วีระชัย นาสารีย์. (2566). การสร้างแบบวัดความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ สาระวิทยาศาสตร์โลกและอวกาศสำหรับนักศึกษาสาขาการสอนวิทยาศาสตร์ ตามกรอบการประเมินความฉลาดรู้ด้านวิทยาศาสตร์ของ PISA. ใน รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สาวิตรี มั่นธรรม. (2564). การบริหารจัดการโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานนทบุรี. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์, 7(3), 20.

สุมน อมรวิวัฒน์. (2562). ทำไมจึงต้องสร้างความฉลาดรู้: ศึกษาจากปรากฏการณ์และทำนายอนาคต. หนังสือเนื่องในการประชุมวิชาการราชบัณฑิตสัญจร. คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 1. (2568). แผนบริหารจัดการโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ระยะเวลา 5 ปี (ปีการศึกษา 2569–2572).

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2566). ข่าวประชาสัมพันธ์ผลการประเมิน PISA 2022. https://pisathailand.ipst.ac.th/

อดิศร ก้อนคำ. (2563). การวิจัยและบทความทางการศึกษาสำหรับครู: แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอน. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์, 7(2).

Bozkurt, U. (2014). Development of reading literacy in South Korea from PISA 2000 to PISA 2009. Education and Science, 39(173).

Hernandez Ramos, J. P., & Martinez Abad, F. (2023). Professional development among secondary teachers in Spain: Key associated factors as of PISA 2018. Journal of Intelligence, 11, 93. https://doi.org/10.3390/jintelligence 11050093

Koontz, H., & O'Donnell, C. (2001). Essentials of management (3rd ed.). TATA.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607–610. https://doi.org/10.1177/001316447003000308

Montoya, S. (2018). Defining literacy. Meeting Paper in GAML Fifth Meeting, Hamburg, Germany.

OECD. (2021). PISA 2021 integrated design. https://www.oecd.org/pisa

Tiarina, Y. (2022). PISA reading literacy: Encountering female and male reading literacy ability. English Review: Journal of English Education, 10(2).

Zuckerman, G. A., Kovaleva, G. S., & Kuznetsova, M. I. (2013). Between PIRLS and PISA: The advancement of reading literacy in a 10–15-year-old cohort. Psychological Institute, Russian Academy of Education.

แนวทางการจัดการการสื่อสารในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติ ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ของเทศบาลเมืองทุ่งสง*

GUIDELINES FOR COMMUNICATION MANAGEMENT IN DISSEMINATING KNOWLEDGE OF THE COMPUTER CRIME ACT OF THUNG SONG TOWN MUNICIPALITY

ชาติชาย พุทธกูล[1], วิทยาธร ท่อแก้ว[2] และ กานต์ บุญศิริ[3]

Chatchai Pbuddhakool[1], Wittayatorn Tokeaw[2] and Karn Boonsiri[3]

[1-3]สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ประเทศไทย

[1-3]School of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi, Thailand

Corresponding author E-mail: pbuddha@hotmail.com

วันที่รับบทความ : 12 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 3 กรกฎาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 5 กรกฎาคม 2569

Received 12 June 2026; Revised 3 July 2026; Accepted 5 July 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) แนวทางการจัดการการออกแบบเนื้อหา และ 2) แนวทางการจัดการการใช้สื่อในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ของเทศบาลเมืองทุ่งสง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เกี่ยวข้อง รวม 27 คน จาก 7 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้กำหนดนโยบาย 2) ผู้บริหารองค์กร 3) นักสื่อสารองค์กร 4) นักการศึกษา 5) ประชาชน 6) ผู้นำชุมชน และ 7) นักวิชาการ

Citation:

*ชาติชาย พุทธกูล, วิทยาธร ท่อแก้ว และ กานต์ บุญศิริ. (2569). แนวทางการจัดการการสื่อสารในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติ ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ของเทศบาลเมืองทุ่งสง. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 768-779.

Chatchai Pbuddhakool, Wittayatorn Tokeaw and Karn Boonsiri. (2026). Guidelines For Communication Management In Disseminating Knowledge Of The Computer Crime Act Of Thung Song Town Municipality . Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 768-779.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

สื่อสารทางการเมือง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบโครงสร้าง เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นรายบุคคลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงประเด็น

ผลการศึกษา พบว่า 1) แนวทางการจัดการการออกแบบเนื้อหาในการเผยแพร่ความรู้ดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการศึกษาปัญหา ความรู้ พฤติกรรม และความต้องการของประชาชน เพื่อนำมาออกแบบเนื้อหาให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยเนื้อหาต้องถูกต้อง เข้าใจง่าย น่าเชื่อถือ และเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน พร้อมเน้นการป้องกันและการคุ้มครองประชาชนให้เป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพ และ 2) แนวทางการจัดการการใช้สื่อในการเผยแพร่ความรู้ ควรบูรณาการสื่อผสมผสาน ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อกิจกรรม เสียงตามสาย เว็บไซต์ และสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อให้เข้าถึงประชาชนได้อย่างทั่วถึง สร้างการมีส่วนร่วม และส่งเสริมความรู้ ความตระหนัก รวมถึงพฤติกรรมการใช้สื่อดิจิทัลอย่างรับผิดชอบในชุมชน

คำสำคัญ: แนวทางการจัดการ, การออกแบบเนื้อหา, การใช้สื่อ, การเผยแพร่ความรู้ พ.ร.บ.ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์, เทศบาลเมืองทุ่งสง

Abstract

This research aims to study: 1) approaches to content design management, and 2) approaches to media utilization in disseminating knowledge about the Computer Crime Act of Thung Song Municipality. This is a qualitative study conducted through in-depth interviews with 27 relevant participants from seven groups: 1) policy makers, 2) organizational executives, 3) organizational communication practitioners, 4) educators, 5) citizens, 6) community leaders, and 7) political communication scholars. The research instrument was a structured in-depth interview guide. Data were collected individually and analyzed using thematic analysis.

The study found that 1) the approach to content design management for knowledge dissemination is carried out systematically, beginning with an examination of public problems, knowledge, behaviors, and needs. This information is used to design content that is appropriate for target audiences. The content must be accurate, easy to understand, credible, and connected to

everyday life, while emphasizing prevention and the protection of citizens in becoming quality digital citizens, and 2) The approach to media utilization for knowledge dissemination should integrate a mix of media, including interpersonal communication, activity-based media, public address systems, websites, and social media. This integrated approach enables broad public reach, encourages participation, and promotes knowledge, awareness, and responsible digital media use within the community.

Keywords: management approaches, content design, media utilization, knowledge dissemination, Computer Crime Act, Thung Song Town Municipality

บทนำ

ในยุคดิจิทัลที่ประชาชนเข้าถึงอินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์อย่างกว้างขวาง ความเสี่ยงต่อการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์เพิ่มสูงขึ้น ทั้งจากความตั้งใจและความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เช่น การเผยแพร่ข้อมูลเท็จ การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล การหมิ่นประมาท และการหลอกลวงออนไลน์ ดังนั้น การจัดการการสื่อสารเพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์จึงมีความสำคัญในการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและส่งเสริมการใช้สื่อดิจิทัลอย่างรับผิดชอบ (ตรัยรัตน์ ปลื้มปิติชัยกุล และกิติมา สุรสนธิ, 2565) นอกจากนี้ การจัดการการสื่อสารอย่างเป็นระบบยังช่วยให้การเผยแพร่ความรู้มีประสิทธิภาพ เข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้เหมาะสมกับระดับความรู้และพฤติกรรมการใช้สื่อ โดยเฉพาะกลุ่มเสี่ยง เช่น เยาวชน ผู้สูงอายุ และผู้ประกอบการออนไลน์ อีกทั้งยังช่วยสร้างความตระหนักรู้ด้านสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบ ลดปัญหาความขัดแย้งทางกฎหมาย และเสริมสร้างความเชื่อมั่นต่อภาครัฐ รวมถึงส่งเสริมการพัฒนาพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพ (ปวีร์รวี อินนุพัฒน์, 2564)

การจัดการการออกแบบเนื้อหาและการใช้สื่อเพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ควรยึด 5 หลักสำคัญ ได้แก่ (1) ความถูกต้องและน่าเชื่อถือของเนื้อหา โดยอ้างอิงกฎหมายและใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย (ตรัยรัตน์ ปลื้มปิติชัยกุล และกิติมา สุรสนธิ, 2565) (2) การยึดผู้รับสารเป็นศูนย์กลาง โดยออกแบบเนื้อหาให้เหมาะสมกับลักษณะและพฤติกรรมของกลุ่มเป้าหมาย (3) การเชื่อมโยงเนื้อหากับสถานการณ์ในชีวิตจริง เพื่อให้ประชาชนเข้าใจผลกระทบทางกฎหมายได้ชัดเจน (ปวีร์รวี อิน

นุพัฒน์, 2564) (4) การใช้สื่อที่หลากหลายและเหมาะสม ทั้งสื่อบุคคล สื่อกิจกรรม เว็บไซต์ และสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสาร และ (5) การติดตามประเมินผลและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับปรุงเนื้อหาและรูปแบบสื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีและสังคม (พัชรินทร์ รัตนวิภา, 2566)

เทศบาลเมืองทุ่งสงมีบทบาทสำคัญทั้งด้านการให้บริการสาธารณะและการเป็นกลไกสื่อสารสาธารณะ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ซึ่งมีความสำคัญต่อการลดความเสี่ยงจากปัญหาอาชญากรรมออนไลน์และการใช้สื่อดิจิทัลอย่างไม่เหมาะสม โดยเทศบาลทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ด้านสิทธิหน้าที่ และข้อควรระวังผ่านสื่อหลากหลายรูปแบบ เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลได้อย่างทั่วถึงและส่งเสริมการเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพ (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2560) อย่างไรก็ตามยังพบข้อจำกัดในการสื่อสาร ดังนี้ 1) การเลือกประเด็นการสื่อสารที่อาจไม่สอดคล้องกับปัญหาที่ประชาชนเผชิญจริง เช่น ข่าวปลอม การหลอกลวงออนไลน์ หรือการละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล 2) การกำหนดปริมาณข้อมูลที่มากหรือน้อยเกินไปจนส่งผลต่อความเข้าใจของประชาชน 3) การใช้ภาษากฎหมายที่ซับซ้อน ทำให้ประชาชนบางกลุ่มเข้าถึงเนื้อหาได้ยาก 4) รูปแบบสื่อที่ยังขาดความน่าสนใจและไม่สอดคล้องกับพฤติกรรมการรับสื่อในยุคดิจิทัล และ 5) การสื่อสารที่เน้นการส่งสารทางเดียว ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและซักถามข้อสงสัยได้จำกัด ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นที่เทศบาลเมืองทุ่งสงต้องพัฒนาการจัดการการสื่อสารด้านกฎหมายคอมพิวเตอร์ให้มีความสอดคล้องกับบริบทและความต้องการของประชาชนมากยิ่งขึ้น เพื่อสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง ส่งเสริมการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และยกระดับความปลอดภัยทางดิจิทัลในระดับชุมชน

ดังนั้นการวิจัย เรื่อง “แนวทางการจัดการการสื่อสารในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ของเทศบาลเมืองทุ่งสง” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการการออกแบบเนื้อหาและการใช้สื่อในการเผยแพร่ความรู้ด้านกฎหมายคอมพิวเตอร์ให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับบริบทสังคมดิจิทัล และเข้าถึงประชาชนได้อย่างถูกต้อง ชัดเจน และทั่วถึง โดยผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการสื่อสารของเทศบาลเมืองทุ่งสง รวมทั้งเป็นต้นแบบสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานอื่นในการเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการการออกแบบเนื้อหาในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ของเทศบาลเมืองทุ่งสง

2. เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการการใช้สื่อในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ของเทศบาลเมืองทุ่งสง

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษาแนวทางการออกแบบเนื้อหา การเลือกใช้สื่อ และการจัดการการสื่อสารของเทศบาลอย่างรอบด้าน วิธีการดังกล่าวช่วยให้ได้ข้อมูลเชิงลึกจากผู้เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ และภาคีเครือข่ายในพื้นที่ ผ่านการสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้า ซึ่งเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระและให้ข้อมูลที่สะท้อนบริบทจริง เพื่อนำไปใช้พัฒนาแนวทางการสื่อสารเชิงกฎหมายในระดับท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงในการทางการจัดการการสื่อสารในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ของเทศบาลเมืองทุ่งสง กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 27 คน แบ่งออกเป็น 7 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้กำหนดนโยบาย 3 คน 2) ผู้บริหารองค์กรที่เกี่ยวข้อง 3 คน 3) นักสื่อสารองค์กร 3 คน 4) นักการศึกษา 3 คน 5) ประชาชน 6 คน 6) ผู้นำชุมชน 6 คน และ 7) นักวิชาการสื่อสารทางการเมือง 3 คน

วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกบุคคลที่มีคุณสมบัติเฉพาะ คือ มีบทบาท มีประสบการณ์ หรือมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับประเด็นการวิจัย มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีบทบาทที่สำคัญในการจัดการสื่อสาร เพื่อให้ข้อมูลที่ได้รับมีความลึก เชื่อมโยงกันได้ และสะท้อนภาพรวมของการจัดการการสื่อสารของเทศบาลอย่างรอบด้าน

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การวิจัยนี้ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยพัฒนาเครื่องมืออย่างเป็นระบบ 4 ขั้นตอน ดังนี้

1) การทบทวนวรรณกรรมเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการสื่อสาร ผู้วิจัยศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการสื่อสาร การเผยแพร่ความรู้ด้านกฎหมายคอมพิวเตอร์ การสื่อสารสาธารณะ การสื่อสารเชิงกลยุทธ์ และการสื่อสารเพื่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เพื่อนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการกำหนดประเด็นคำถามของแบบสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์การวิจัย ทั้งด้านการออกแบบเนื้อหาและการจัดการการใช้สื่อ เพื่อให้เครื่องมือวิจัยมีความครบถ้วน เป็นระบบ และสะท้อนการจัดการการสื่อสารของเทศบาลได้อย่างเหมาะสม

2) การยกร่างแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยยกร่างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง โดยมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended Questions) เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถอธิบายแนวคิด ประสบการณ์ และแนวทางปฏิบัติได้อย่างลึกซึ้งและรอบด้าน แบ่งออกเป็น 2 ตอนสำคัญ ดังนี้

ตอนที่ 1 แนวทางการจัดการการออกแบบเนื้อหา ประกอบด้วยประเด็นคำถามหลัก 5 ประเด็น ดังนี้

1) แนวทางการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการการสื่อสารเป็นอย่างไร
2) แนวทางการกำหนดกลุ่มเป้าหมายของการสื่อสารเป็นอย่างไร
3) แนวทางการกำหนดกรอบแนวคิดการออกแบบสารเป็นอย่างไร
4) แนวทางการกำหนดประเด็นเนื้อหาหลักในการสื่อสารเป็นอย่างไร
5) แนวทางการกำหนจุดขายในการสื่อสารเป็นอย่างไร

ตอนที่ 2 แนวทางการจัดการการใช้สื่อ ประกอบด้วยประเด็นคำถามหลัก 5 ประเด็น ดังนี้

1) แนวทางการใช้สื่อบุคคลเป็นอย่างไร
2) แนวทางการใช้สื่อกิจกรรมเป็นอย่างไร
3) แนวทางการใช้สื่อเสียงตามสายเป็นอย่างไร
4) แนวทางการใช้สื่อเว็บไซต์เป็นอย่างไร
5) แนวทางการใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นอย่างไร

3) การตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คนที่มีความรู้ด้านการสื่อสาร การวิจัย และกฎหมายดิจิทัล เป็นการประเมินความสอดคล้องของเครื่องมือกับวัตถุประสงค์ ความครอบคลุมของเนื้อหา ความชัดเจนของภาษา และความเหมาะสมกับบริบทพื้นที่ หลังจากนั้นผู้เชี่ยวชาญได้เสนอให้ปรับปรุงถ้อยคำ ลดความซ้ำซ้อน และเพิ่มความเฉพาะเจาะจงของคำถาม เพื่อให้เครื่องมือมีคุณภาพและสามารถเก็บข้อมูลเชิงลึกได้ตรงตามเป้าหมายการวิจัยมากยิ่งขึ้น

4) การปรับปรุงเครื่องมือตามข้อเสนอแนะก่อนนำไปใช้จริง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้อง ครอบคลุม และสอดคล้องกับบริบทการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล งานวิจัยนี้ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง โดยสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้ากับผู้ให้ข้อมูลหลักอย่างเป็นระบบ เริ่มจากการเตรียมเครื่องมือที่ผ่านการตรวจสอบแล้ว และประสานงานกับเทศบาลเมืองทุ่งสงเพื่อเข้าถึงกลุ่มผู้ให้ข้อมูล เช่น ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ และผู้นำชุมชน ก่อนสัมภาษณ์มีการชี้แจงวัตถุประสงค์ สิทธิของผู้ให้ข้อมูล และขอความยินยอมอย่างชัดเจน การสัมภาษณ์ดำเนินในสถานที่เหมาะสม เปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นและขยายความได้อย่างอิสระ พร้อมบันทึกเสียง จดบันทึก และถ่ายภาพตามความเหมาะสม หลังการสัมภาษณ์มีการถอดเทป ตรวจสอบความถูกต้อง และจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบตามหลักจริยธรรม เพื่อใช้ในการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล งานวิจัยนี้ใช้การวิเคราะห์เชิงประเด็น (Thematic Analysis) เพื่อค้นหาและสรุปประเด็นสำคัญจากข้อมูลสัมภาษณ์เชิงลึก โดยเริ่มจากการถอดเทปและทำความคุ้นเคยกับข้อมูล จากนั้นกำหนดรหัสข้อมูล (coding) เพื่อคัดแยกสาระสำคัญ แล้วจัดกลุ่มรหัสที่เกี่ยวข้องกันเป็นประเด็นหลัก เช่น ปัญหาและแนวทางการจัดการสื่อสารผ่านสื่อต่าง ๆ ต่อมามีการตรวจสอบและปรับความสอดคล้องของประเด็นให้ชัดเจน ไม่ซ้ำซ้อน ก่อนจะตั้งชื่อและตีความหมายของแต่ละประเด็น เพื่อสรุปผลให้เชื่อมโยงกับวัตถุประสงค์การวิจัยและนำไปใช้พัฒนาแนวทางในพื้นที่ได้จริง

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถตอบวัตถุประสงค์ทั้ง 2 ข้อได้อย่างครบถ้วนและเป็นระบบ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการการออกแบบเนื้อหาในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ของเทศบาลเมืองทุ่งสง

ผลการวิจัย พบว่า การสื่อสารกฎหมายในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องพัฒนาอย่างเป็นระบบครอบคลุมทั้งมิติของผู้รับสาร เนื้อหา และบริบทพื้นที่ ดังนี้

1) การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการการสื่อสาร พบว่า ควรศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการด้านการสื่อสารของประชาชนอย่างเป็นระบบ เพื่อออกแบบการเผยแพร่ความรู้กฎหมายคอมพิวเตอร์ให้เหมาะสมกับบริบทจริง โดยวิเคราะห์ระดับความรู้ พฤติกรรมการใช้สื่อ ปัญหาในการสื่อสารของเทศบาล และความแตกต่างของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพและลดความเสี่ยงการกระทำผิดโดยไม่รู้ตัว

2) การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย พบว่า การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพต้องแบ่งกลุ่มเป้าหมายอย่างชัดเจนตามวัย อาชีพ และทักษะดิจิทัล โดยเยาวชนควรใช้เนื้อหาที่เข้าใจง่ายและทันสมัย วัยทำงานต้องเน้นความรู้กฎหมายที่ใช้ได้จริง ส่วนผู้สูงอายุเหมาะกับสื่อบุคคลและกิจกรรมชุมชน ซึ่งช่วยให้การสื่อสารตรงกลุ่มและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

3) การกำหนดกรอบแนวคิดการออกแบบสาร พบว่า ควรยึดความถูกต้องตามกฎหมายและความน่าเชื่อถือเป็นหลัก พร้อมให้ความสำคัญกับผู้รับสาร ใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายและเชื่อมโยงชีวิตจริง เน้นการสื่อสารเชิงป้องกันมากกว่าลงโทษ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และทำให้เทศบาลเป็นศูนย์กลางความรู้ด้านกฎหมายดิจิทัลของชุมชน

4) การกำหนดประเด็นเนื้อหาหลักในการสื่อสาร พบว่า ควรครอบคลุมทั้งความรู้พื้นฐาน ความผิดที่พบบ่อย สิทธิหน้าที่ บทลงโทษ ผลกระทบ วิธีป้องกันตนเอง และช่องทางขอความช่วยเหลือ เพื่อให้ประชาชนเข้าใจถูกต้อง ลดความเสี่ยงทำผิด และเพิ่มความปลอดภัยในโลกดิจิทัล

5) การกำหนดจุดขายในการสื่อสาร พบว่า จุดขายการสื่อสารควรเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน เน้นการป้องกันมากกว่าการลงโทษ ใช้ความห่วงใยครอบครัวและชุมชนเป็นหลัก สื่อสารเข้าใจง่ายและนำไปใช้ได้จริง พร้อมเปิดให้มีการสื่อสารสองทางเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการการใช้สื่อในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ของเทศบาลเมืองทุ่งสง

ผลการวิจัย พบว่า การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพควรใช้สื่อหลากหลายแบบผสมผสานอย่างเป็นระบบ โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง เพื่อสร้างความรู้ ความตระหนัก และพฤติกรรมการใช้สื่อดิจิทัลอย่างรับผิดชอบในชุมชน

1) การใช้สื่อบุคคล พบว่า ควรใช้เครือข่ายสื่อบุคคลในชุมชน เช่น เจ้าหน้าที่เทศบาล ผู้นำชุมชน ครู และปราชญ์ชาวบ้าน โดยพัฒนาให้ทำงานร่วมกันเป็นเครือข่ายเดียว เพื่อสื่อสารแบบใกล้ชิด น่าเชื่อถือ และช่วยขยายผลความรู้ด้านดิจิทัลในพื้นที่

2) การใช้สื่อกิจกรรม พบว่า เป็นการสื่อสารเชิงรุกที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านกิจกรรมหลากหลาย เช่น อบรม รณรงค์ โต้วาที ประชุมชี้แจง เกมตอบปัญหา และประกวดสื่อ เพื่อทำให้ความรู้กฎหมายเข้าใจง่าย น่าสนใจ และนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

3) การใช้สื่อเสียงตามสาย พบว่า เป็นสื่อที่เข้าถึงคนได้กว้างและมีประสิทธิภาพ หากกำหนดวัตถุประสงค์ชัดเจน ออกแบบเนื้อหาให้เข้าใจง่าย ใช้ภาษาชาวบ้าน ออกอากาศเป็นประจำ เลือกผู้ประกาศเหมาะสม และเชื่อมโยงกับกิจกรรมต่างๆ พร้อมเปิดรับฟังความคิดเห็นเพื่อพัฒนาให้ดีขึ้น

4) การใช้เว็บไซต์ของเทศบาล พบว่า ควรจัดเป็นศูนย์กลางความรู้กฎหมาย โดยจัดหมวดหมู่ชัดเจน ใช้ภาษาง่าย มีสื่อมัลติมีเดีย ระบบถาม–ตอบ อัปเดตข้อมูลสม่ำเสมอ รองรับมือถือ และเก็บสถิติผู้ใช้เพื่อนำไปพัฒนาต่อเนื่อง

5) การใช้สื่อสังคมออนไลน์ของเทศบาล พบว่า เป็นช่องทางหลักที่เข้าถึงประชาชนได้รวดเร็ว ควรกำหนดทิศทางชัดเจน เลือกแพลตฟอร์มให้เหมาะสม สร้างเนื้อหาสั้น เข้าใจง่าย หลากหลายรูปแบบ เน้นทั้งความรู้และการป้องกัน เปิดการสื่อสารสองทาง มีระบบแอดมินที่ดี ใช้เตือนภัยไซเบอร์ และติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง

อภิปรายผล

1) แนวทางการจัดการการออกแบบเนื้อหาในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ของเทศบาลเมืองทุ่งสง

ผลการวิจัยบ่งชี้ว่า การออกแบบการสื่อสารความรู้กฎหมายดิจิทัลควรดำเนินอย่างเป็นระบบ โดยศึกษาปัญหาและความต้องการของประชาชน แบ่งกลุ่มเป้าหมายอย่างชัดเจน และ

ออกแบบเนื้อหาให้เข้าใจง่าย เชื่อมโยงชีวิตจริง ครอบคลุมทั้งความรู้ สิทธิ บทลงโทษ และการป้องกัน โดยเน้นการมีส่วนร่วม สื่อหลายรูปแบบ และการสื่อสารเชิงป้องกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการจัดการสื่อสารแบบเป็นระบบและการใช้สื่อผสมผสานเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันทางดิจิทัล (อับดลรอหมาน หลังปูเต๊ะ และคณะ, 2022; พัชราภา ขาวบริสุทธิ์, 2561; พัชรินทร์ รัตนวิภา และคณะ, 2566; รัตนาวดี กล่อมเกลี้ยง และคณะ, 2557; ตรัยรัตน์ ปลื้มปิติชัยกุล และกิติมา สุรสนธิ, 2565; ปวีร์รวี อินนุพัฒน์, 2564) นอกจากนี้ งานวิจัยยังชี้ว่าการประยุกต์ใช้ในบริบทเทศบาลช่วยเชื่อมโยง “กฎหมายคอมพิวเตอร์” กับพฤติกรรมดิจิทัลและจริยธรรมพลเมือง สร้างทั้งความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมรับผิดชอบ พร้อมกำหนด “จุดขายของสาร” ที่เน้นความใกล้ตัว ความปลอดภัยของครอบครัว และบทบาทเทศบาลในฐานะผู้คุ้มครองทางดิจิทัลอย่างยั่งยืน

2) แนวทางการจัดการการใช้สื่อในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ของเทศบาลเมืองทุ่งสง

ผลการวิจัยบ่งชี้ว่า การสื่อสารของเทศบาลเมืองทุ่งสงควรใช้การสื่อสารแบบบูรณาการโดยผสมผสานสื่อหลายประเภททั้งสื่อดั้งเดิมและสื่อดิจิทัลอย่างเป็นระบบ โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง เพื่อสร้างความรู้ ความตระหนัก และพฤติกรรมการใช้สื่อดิจิทัลอย่างรับผิดชอบในชุมชน แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ที่เน้นการเชื่อมโยงเป้าหมาย กลุ่มเป้าหมาย และช่องทางอย่างเป็นระบบ (Hallahan et al., 2007) รวมถึงการสื่อสารแบบสองทางและการมีส่วนร่วมของประชาชน (Grunig & Hunt, 1984) การใช้สื่อบุคคล สื่อกิจกรรม และสื่อออนไลน์ร่วมกันช่วยให้ประชาชนมีบทบาทมากกว่าการเป็นผู้รับสาร แต่กลายเป็นผู้มีส่วนร่วมและผู้สร้างสารในกระบวนการสื่อสาร ขณะเดียวกัน การใช้เว็บไซต์และสื่อสังคมออนไลน์ช่วยเสริมการรู้เท่าทันและการป้องกันภัยดิจิทัลซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์และการมีส่วนร่วม (Bandura, 1986) โดยรวมแล้ว การสื่อสารลักษณะนี้ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการสื่อสารภาครัฐในบริบทสังคมดิจิทัลได้อย่างเหมาะสม

สรุปได้ว่า แนวทางการจัดการสื่อของเทศบาลเมืองทุ่งสงสามารถอธิบายได้ผ่านกรอบการสื่อสารเชิงกลยุทธ์และการสื่อสารแบบบูรณาการในภาครัฐ โดยใช้สื่อหลากหลายทั้งสื่อบุคคล สื่อกิจกรรม สื่อดั้งเดิม และสื่อดิจิทัลอย่างเป็นระบบ (Hallahan et al., 2007) แนวทางนี้สะท้อนการเชื่อมโยงเป้าหมาย กลุ่มเป้าหมาย ช่องทาง และการประเมินผลอย่างครบถ้วน การใช้สื่อและกิจกรรมที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วม เช่น การประชุม อบรม และการผลิตสื่อ

ช่วยเปลี่ยนบทบาทประชาชนจากผู้รับสารเป็นผู้มีส่วนร่วมและผู้สร้างสาร สอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารแบบสองทางและการมีส่วนร่วม (Grunig & Hunt, 1984) ในด้านสื่อดิจิทัล เว็บไซต์และโซเชียลมีเดียถูกใช้เป็นช่องทางให้ความรู้และเตือนภัยไซเบอร์ ส่งเสริมการรู้เท่าทันสื่อและการสื่อสารแบบโต้ตอบ การสื่อสารลักษณะนี้ช่วยพัฒนาภูมิคุ้มกันดิจิทัลของประชาชนผ่านเนื้อหาที่เข้าใจง่ายและมีส่วนร่วมรวมถึงการใช้กิจกรรมเรียนรู้ เช่น การอบรมและการประกวดสื่อ ที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริงสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้ทางสังคมของ Bandura (1986) ที่เน้นการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติและแบบอย่าง โดยภาพรวม แนวทางดังกล่าวทำให้การสื่อสารภาครัฐมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทสังคมดิจิทัลร่วมสมัย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย พบว่า แนวทางการจัดการการออกแบบเนื้อหาในการเผยแพร่ความรู้ดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการศึกษาปัญหา ความรู้ พฤติกรรม และความต้องการของประชาชน เพื่อนำมาออกแบบเนื้อหาให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย โดยเนื้อหาต้องถูกต้อง เข้าใจง่าย น่าเชื่อถือ และเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน พร้อมเน้นการป้องกันและการคุ้มครองประชาชนให้เป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพ และแนวทางการจัดการการใช้สื่อในการเผยแพร่ความรู้ ควรบูรณาการสื่อผสมผสาน ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อกิจกรรม เสียงตามสาย เว็บไซต์ และสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อให้เข้าถึงประชาชนได้อย่างทั่วถึง สร้างการมีส่วนร่วม และส่งเสริมความรู้ความตระหนัก รวมถึงพฤติกรรมการใช้สื่อดิจิทัลอย่างรับผิดชอบในชุมชน **ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** จากผลการวิจัยดังกล่าว ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ควรกำหนดนโยบายการสื่อสารกฎหมายดิจิทัลให้เป็นนโยบายถาวร พร้อมบูรณาการความรู้ด้านกฎหมายดิจิทัลและความปลอดภัยไซเบอร์ไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่น สนับสนุนเครือข่ายการสื่อสารระดับชุมชน และกำหนดแนวปฏิบัติการใช้สื่อดิจิทัลอย่างมีจริยธรรมและรับผิดชอบ เพื่อให้ประชาชนมีความรู้เท่าทันกฎหมาย ใช้สื่อดิจิทัลได้อย่างปลอดภัย และเสริมสร้างการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน **ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป** การวิจัยครั้งต่อไป ควรศึกษาวิจัยเพิ่มเติมโดยเปรียบเทียบหลายพื้นที่ ศึกษาผลลัพธ์ระยะยาวของพฤติกรรมประชาชนจากการสื่อสารกฎหมาย และพัฒนารูปแบบการเผยแพร่ความรู้โดยใช้เทคโนโลยีใหม่ เช่น AI และแพลตฟอร์มดิจิทัล เพื่อให้การสื่อสารมีประสิทธิภาพและทันสมัยมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

ตรัยรัตน์ ปลื้มปิติชัยกุล และกิติมา สุรสนธิ. (2565). กลยุทธ์ด้านการสื่อสารในการส่งเสริมการเผยแพร่ความรู้ด้านจริยธรรมสื่อมวลชนในยุคดิจิทัล. วารสารนิเทศศาสตร์สวนสุนันทา, 1(1), 39-54.

ปวีร์รวี อินนุพัฒน์. (2564). การสื่อสารเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจต้านภัยดิจิทัลให้แก่ประชาชน. วารสารนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 11(2), 21–36.

พัชรินทร์ รัตนวิภา. (2566). การจัดการการสื่อสารเครือข่ายร่วมปฏิบัติงานของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 7(1), 146–166.

พัชราภา ขาวบริสุทธิ์. (2561). การพัฒนาระบบการประชาสัมพันธ์ของเทศบาลเมืองอ่างทอง. วารสารรังสิตบัณฑิตศึกษาในกลุ่มธุรกิจและสังคมศาสตร์, 4(2), 315–325.

รัตนาวดี กล่อมเกลี้ยง และคณะ. (2557). การสื่อสารเพื่อเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาคมอาเซียนของนักศึกษามหาวิทยาลัยในจังหวัดเชียงใหม่. วารสารบัณฑิตวิจัย, 5(1), 1–12.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2560). พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560.

อับดลรอหมาน หลังปุเต๊ะ และคณะ. (2022). การจัดการการสื่อสารผลการดำเนินงานตามนโยบายและยุทธศาสตร์ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา. Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University, 14(2), 192–206.

Bandura, A. (1986). Social foundations of thought and action: A social cognitive theory. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Grunig, J. E., & Hunt, T. (1984). Managing public relations. New York: Holt, Rinehart & Winston.

Hallahan, K., Holtzhausen, D., Van Ruler, B., Verčič, D., & Sriramesh, K. (2007). Defining strategic communication. International Journal of Strategic Communication, 1(1), 3–35.

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน เขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อทอง*

PUBLIC PARTICIPATION IN COMMUNITY DEVELOPMENT WITHIN THE ADMINISTRATIVE AREA OF BO THONG SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATION

วรัญญา รัตติกาลธารา[1], อนันต์ ธรรมชาลัย[2] และ เสนีย์ พวงยาณี[3]

Waranya Rattikanthara[1], Anan Thamchalai[2] and Sanee Phuangyanee[3]

[1-3]มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

[1-3]North Bangkok University, Thailand

Corresponding author E-mail: waranya.ratt@northbkk.ac.th

วันที่รับบทความ : 22 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 30 มิถุนายน 2569; วันตอบรับบทความ : 2 กรกฎาคม 2569

Received 22 June 2026; Revised 30 June 2026; Accepted 5 July 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อทอง และ 2. เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อทอง โดยจำแนกตาม ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ รายได้ต่อเดือน และ ระยะเวลาที่พักอาศัยในชุมชน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไปในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อทอง จำนวน 379 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วน

Citation:

* วรัญญา รัตติกาลธารา, อนันต์ ธรรมชาลัย และ เสนีย์ พวงยาณี. (2569). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน เขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อทอง. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 780-792.

Waranya Rattikanthara, Anan Thamchalai and Sanee Phuangyanee. (2026). Public Participation In Community Development Within The Administrative Area Of Bo Thong Subdistrict Administrative Organization. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 780-792.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

เบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA: F-test) และการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธี LSD

ผลการวิจัยพบว่า

(1) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อทอง โดยรวม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.57

(2) ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อทอง ผลการสมมติฐานพบว่า ประชาชนที่มี อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ อาชีพ และรายได้ต่อเดือน มีระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของประชาชน, การพัฒนา, ชุมชน

Abstract

The objectives of this research were: 1. to study the level of people's participation in community development in the area of Bo Thong Subdistrict Administrative Organization; and 2. to compare the level of people's participation in community development in the area of Bo Thong Subdistrict Administrative Organization, classified by personal factors including gender, age, education level, marital status, occupation, monthly income, and length of residence in the community. The samples used in this study consisted of 379 people aged 18 years and over in the area of Bo Thong Subdistrict Administrative Organization. The research instrument was a questionnaire. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, t-test, one-way ANOVA (F-test), and LSD for pairwise comparisons.

The study revealed that:

(1) The overall level of people's participation in community development in the area of Bo Thong Subdistrict Administrative Organization was at a high level, with a mean score of 3.57.

(2) The hypothesis testing showed that people with differences in age, education level, marital status, occupation, and monthly income had significantly different levels of participation in community development at the .05 level of statistical significance.

Keywords: people participation, development, community

บทนำ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (รัฐธรรมนูญฉบับที่ 20) ให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกระดับ โดยเฉพาะระดับท้องถิ่น เพื่อให้การบริหารราชการเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล โปร่งใส และตอบสนองความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การรับรู้ข้อมูล การแสดงความคิดเห็น การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน ไปจนถึงการติดตามและประเมินผล การพัฒนาประเทศตามแนวทางประชาธิปไตยและการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นมุ่งเน้นการบริหารจัดการตนเองขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน การพัฒนาที่ยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) เป็นหัวใจสำคัญ โดยเริ่มตั้งแต่การรับทราบข้อมูลจนถึงการประเมินผล ซึ่งทำให้แผนงานโครงการตรงตามความต้องการของชุมชน เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน

องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) มีบทบาทสำคัญในการให้บริการสาธารณะ การพัฒนาชุมชน และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน การมีส่วนร่วมช่วยให้การบริหารจัดการท้องถิ่นโปร่งใส ตรวจสอบได้ และตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน โดยปัจจุบันการพัฒนาท้องถิ่นขยายไปสู่แนวคิดการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เน้นความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยให้ประชาชนมีบทบาททั้งในฐานะผู้รับประโยชน์และผู้ร่วมสร้างการพัฒนา อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติยังพบปัญหาหลายประการ เช่น การมีส่วนร่วมที่จำกัดเฉพาะกลุ่มผู้นำ การขาดข้อมูลข่าวสาร ความไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ การขาดเวทีสาธารณะ และข้อจำกัดด้านงบประมาณและบุคลากร ตำบลบ่อทอง อำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี แบ่งการปกครองเป็น 9 หมู่บ้าน มีบริบทเป็นพื้นที่เกษตรกรรมเป็นหลัก ประกอบอาชีพทำไร่พืชเศรษฐกิจ เช่น ยางพารา ปาล์ม มันสำปะหลัง อ้อย และการทำสวนผลไม้ สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่าง

ประชาชนกับทรัพยากรธรรมชาติอย่างใกล้ชิด ชุมชนมีโครงสร้างสังคมแบบครอบครัวขยาย มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และความร่วมมือสูง อย่างไรก็ตาม พื้นที่กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมจากการขยายตัวของเขตอุตสาหกรรมในจังหวัดชลบุรี การเพิ่มขึ้นของประชากรแฝง และการเปลี่ยนแปลงด้านทรัพยากรธรรมชาติ ทำให้จำเป็นต้องมีการวางแผนพัฒนาที่เหมาะสม

ตำบลบ่อทองยังได้รับผลกระทบจากการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรม โดยเฉพาะนิคมอุตสาหกรรมในพื้นที่ใกล้เคียง ซึ่งแม้สร้างโอกาสการจ้างงาน แต่กลับนำมาซึ่งปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น มลพิษทางอากาศ กลิ่นรบกวน และมลพิษทางน้ำจากการระบายน้ำทิ้ง ส่งผลกระทบต่อสุขภาพประชาชน เกิดความกังวลเกี่ยวกับโรคระบบทางเดินหายใจ โรคผิวหนัง และการปนเปื้อนในห่วงโซ่อาหาร รวมถึงปัญหาน้ำเสียที่ไหลเข้าสู่คลองสาธารณะและพื้นที่เกษตรกรรม โดยเฉพาะในฤดูแล้ง สถานการณ์นี้ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างชุมชนกับโรงงานอุตสาหกรรม และส่งผลกระทบต่อภาคเกษตรโดยตรง ทั้งผลผลิตลดลง คุณภาพดินเสื่อม และเพิ่มต้นทุนการผลิต ทำให้เกษตรกรเกิดความรู้สึกไม่มั่นคงต่ออาชีพดั้งเดิม ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเฝ้าระวัง ตรวจสอบ และร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้การพัฒนาพื้นที่ตำบลบ่อทองเกิดขึ้นได้อย่างสมดุลและไม่ส่งผลเสียต่อทรัพยากรและสุขภาพของคนในชุมชนระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน เขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อทอง

2. เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน เขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อทองจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการสมรส อาชีพ รายได้ และ ระยะเวลาที่พักอาศัยอยู่ในชุมชน

สมมติฐานการวิจัย

ประชาชนที่มีปัจจัยส่วนบุคคลต่างกัน การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน เขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อทอง แตกต่างกันเมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลบ่อทอง จังหวัดชลบุรี จำนวนทั้งสิ้น 7,207 คน (ที่มา : บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล/นายกองค์การบริหารส่วนตำบล สำนักงานทะเบียนราษฎร์ อำเภอบ่อทองข้อมูล ณ วันที่ 15 ธันวาคม 2568) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลบ่อทอง จังหวัดชลบุรี ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของยามาเน่ (Yamane. 1973) โดยกำหนดค่าความเชื่อมั่นที่ 95% และค่า ความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างที่ยอมรับได้ ที่ 0.05 ผลการคำนวณ ได้ประชากรเท่ากับ 378.97ผู้วิจัยจึงเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 379 คน โดยการใช้วิธีเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) ขึ้นมาโดยทำการศึกษาจากวัตถุประสงค์การวิจัย และกรอบแนวคิดในการวิจัย รวมทั้งจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง นำมาเป็นแนวทางในการสร้างคำถามในแบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งลักษณะของแบบสอบถามจะเป็นแบบสอบถามแบบปลายปิด (Close Ended Questions) โดยแบ่งคำถามออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้ ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน เขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อทอง ลักษณะของข้อคำถามที่สร้างขึ้นเป็นคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของ ลิเคิร์ท (Likert. 1961) โดยให้ผู้ตอบแบบสอบถามเลือกตอบตามความคิดเห็น ส่วนที่ 3 เป็นข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนผู้ตอบแบบสอบถาม และนำแบบสอบถามฉบับร่าง เสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง นำมาแก้ไขปรับปรุงเพื่อความเหมาะสมและถูกต้องของแบบสอบถาม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 นำแบบสอบถามไปเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการแจกให้แก่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 379 คน และขอเก็บแบบสอบถามคืนทันที

3.2 ผู้วิจัยได้คัดเลือกเฉพาะแบบสอบถามที่มีคำตอบครบถ้วนสมบูรณ์ เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์ตามวิธีการทางสถิติต่อไป

4. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Description Statistics Analysis) ได้แก่

1.1 ค่าร้อยละ (Percentage)

1.2 ค่าเฉลี่ย (Mean – $\overline{X}$)

1.3 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2. การวิเคราะห์สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics Analysis) ได้แก่

2.1 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยด้วยสถิติ t-test (Independent Sample t-test)

2.2 ค่าเฉลี่ยการเปรียบเทียบด้วยสถิติ F-test หรือ One-way ANOVA

ผลการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 64.6 โดยส่วนใหญ่ มีอายุระหว่าง 20-30 ปี คิดเป็นร้อยละ 49.10 สถานภาพการสมรส ส่วนใหญ่โสด คิดเป็นร้อยละ 64.90 โดยมีระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 57.30 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนส่วนใหญ่อยู่ที่ 10,001-15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 40.60 ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพพนักงานบริษัทเอกชน ร้อยละ 41.20 ส่วนใหญ่จะพักอาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่า 15 ปี คิดเป็นร้อยละ 73.60

2. ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน เขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อทอง พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนโดยภาพรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.57 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สามารถเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ($\overline{X}$= 3.8850, S.D. = 0.635) การมีส่วนร่วมในการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานอยู่ ($\overline{X}$= 3.5609, S.D. =0.871) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ($\overline{X}$= 3.5172, S.D. = 0.899) และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\overline{X}$= 3.4844, S.D. = 0.898)

2.1 การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน เขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อทอง ด้านการตัดสินใจ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$=3.48) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่4 ท่านมีส่วนร่วมในการจัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการในพื้นที่กลุ่มตัวอย่างให้ระดับการมีส่วนร่วมมาก ($\overline{X}$ =3.58, S.D= 1.054) รองลงมาคือท่านมีส่วนร่วม

เสนอโครงการ/กิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาและตอบสนองต่อความต้องการในพื้นที่ ($\overline{X}$= 3.54, S.D. = 1.019) ท่านมีส่วนร่วมพิจารณาในการกำหนดเป้าหมายและแนวทางพัฒนาท้องถิ่น ($\overline{X}$ = 3.46, S.D. = 1.008) ท่านเข้าร่วมการประชุมประชาคมท้องถิ่นในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น ($\overline{X}$= 3.45, S.D. = 1.069) และท่านมีส่วนร่วมอภิปรายประเด็นปัญหาและความต้องการของประชาชน($\overline{X}$ = 3.39, S.D. = 1.069)

2.2 ด้านการดำเนินงาน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก($\overline{X}$= 3.56) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ท่านหรือบุคคลในครอบครัวหรือบุคคลในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม/ โครงการฝึกอบรมให้ความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ($\overline{X}$=3.77, S.D. =1.080) รองลงมาคือ ท่านมีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์กิจกรรม/โครงการต่าง ๆ ($\overline{X}$= 3.65, S.D. = 0.914) ท่านมีส่วนร่วมในการคัดเลือกหรือได้รับการคัดเลือกให้
เป็น คณะกรรมการสนับสนุนการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นหรือคณะกรรมการพัฒนาท้องถิ่น ($\overline{X}$ = 3.49, S.D. = 1.085) ท่านมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำ /ทบทวน/เพิ่มเติม/แก้ไข/เปลี่ยนแปลงแผนพัฒนาท้องถิ่น ($\overline{X}$= 3.47, S.D. = 1.016) และท่านมีส่วนร่วมในการตรวจสอบแผนการดำเนินงาน ($\overline{X}$=3.42, S.D. =1.096)

2.3 ด้านการรับผลประโยชน์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก($\overline{X}$=3.88) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ท่านได้รับบริการสาธารณะ เช่น ถนน ไฟฟ้าส่องสว่าง ประปา การจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล และบริการด้านสาธารณสุข เป็นต้น($\overline{X}$= 4.18, S.D. = .889) รองลงมาคือ ท่านหรือบุคคลในครอบครัวหรือบุคคลในชุมชน ได้รับการช่วยเหลือ สิ่งของอุปโภคบริโภคที่จำเป็น รวมถึงได้รับเบี้ยยังชีพต่าง ๆ ($\overline{X}$= 3.95, S.D. = .956) ท่านทราบหรือเคยใช้บริการศูนย์ดิจิทัลชุมชน ที่ออกกำลังกาย (ฟิตเนส) รวมถึงกิจกรรมเต้นแอโรบิค และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ($\overline{X}$=3.84, S.D. = 0.932.) ท่านทราบหรือเคยเข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส ($\overline{X}$ = 3.83, S.D. = 1.046) และท่านทราบหรือเคยใช้บริการงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เช่น ดับเพลิง เครื่องสูบน้ำ จับสัตว์มีพิษ ตัดต้นไม้ล้มขวางทาง ($\overline{X}$ = 3.62, S.D = 1.259)

2.4 ด้านการประเมินผล โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก($\overline{X}$ = 3.52) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อคำถาม ท่านมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินผลหลังการดำเนิน กิจกรรม/โครงการต่าง ๆ และท่านมีส่วนร่วมในการตรวจสอบรายงานผลการติดตามและประเมินผล

แผนพัฒนาท้องถิ่นอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ($\overline{X}$ = 3.57, S.D. = 0.966) รองลงมา คือ ท่านมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินผลระหว่างการดำเนินกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ ($\overline{X}$= 3.54, S.D. = 0.992) ท่านมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินผลก่อนการดำเนินกิจกรรม/โครงการต่าง ๆ ($\overline{X}$ = 3.46, S. D. = 1.081**)** และท่านมีส่วนร่วมในการคัดเลือกหรือได้รับการคัดเลือกให้เป็นตัวแทนประชาคม เพื่อเป็นคณะกรรมการติดตามและประเมินผลแผนพัฒนาท้องถิ่น ($\overline{\boldsymbol{X}}$= 3.44, S.D. = 1.048)

3. ผลการทดสอบสมมติฐาน

ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ประชาชนที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกัน มีระดับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในหลายด้าน โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

3.1 เพศที่แตกต่างกัน ส่งผลให้การมีส่วนร่วมด้านการดำเนินงานแตกต่างกัน โดยเพศหญิงมีส่วนร่วมมากกว่าเพศชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ .05 ส่วนด้านการตัดสินใจ การรับผลประโยชน์ และการประเมินผล ไม่พบความแตกต่าง

3.2 อายุที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการตัดสินใจ ด้านการดำเนินงาน ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการประเมินผล โดยกลุ่มอายุที่มากกว่ามักมีส่วนร่วมสูงกว่ากลุ่มอายุน้อย

3.3 สถานภาพสมรสที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ด้าน โดยกลุ่มที่สมรสแล้วมีระดับการมีส่วนร่วมมากกว่ากลุ่มโสดหรือหม้าย/หย่าร้าง

3.4 ระดับการศึกษาที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อด้านการตัดสินใจ ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการประเมินผล ส่วนด้านการดำเนินงานไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ

3.5 รายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ด้าน

3.6 อาชีพที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทั้ง 4 ด้าน โดยกลุ่มข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจมีส่วนร่วมสูงกว่ากลุ่มเกษตรกรและรับจ้างทั่วไป

3.7 ระยะเวลาการพักอาศัยที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อด้านการตัดสินใจ ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการประเมินผล ส่วนด้านการดำเนินงานไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลการศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน เขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อทอง ได้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน เขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อทอง ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ อาจเป็นเพราะประชาชนมความคุ้มค่า และได้รับประโยชน์ที่สามารถจับต้องได้ การได้คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ได้ถนนที่เดินทางสะดวก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วนิดา รุ่งโยธิน ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลบ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี พบว่า ประชาชนในส่วนใหญ่ได้รับผลประโยชน์ในด้านต่าง ๆ เช่น การเข้าร่วมโครงการป้องกันไข้เลือดออกและพิษสุนัขบ้า โครงการพัฒนาแหล่งน้ำในชุมชน

2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน เขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อทองจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ชุมชน สรุปได้ดังนี้

2.1 ผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน เขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อทอง จำแนกตามเพศไม่แตกต่างกัน และปฏิเสธสมมติฐานของการวิจัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประชาชนในพื้นที่มีความต้องการในการพัฒนาท้องถิ่นที่ส่งผลกระทลต่อทุกครัวเรือนในลักษณะเดียวกัน ทำให้ไม่ว่าจะเพศใดก็ให้ความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมในระดับที่ใกล้เคียงกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กรชศา นวนเนตร (2560) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร พบว่าประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร มีส่วนร่วมในการควบคุมติดตาม ประเมินผล ร่วมพัฒนาและสร้างรูปแบบ ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย ร่วมลงทุนในกิจกรรมโครงการ ร่วมศึกษาปัญหา สาเหตุและความต้องการ ร่วมวางนโยบาย ร่วมจัดหรือปรับปรุงการบริหารงาน และร่วมตัดสินใจใช้ทรัพยากร ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน เขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อทอง จำแนกตามอายุ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และไม่ปฏิเสธสมมติฐานของการวิจัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประชาชนแต่ละช่วงวัยมีบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ ประสบการณ์ และความสนใจต่อการพัฒนาชุมชนแตกต่างกัน ส่งผลให้

ระดับการมีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การติดตาม และการประเมินผลการพัฒนาชุมชนแตกต่างกันตามช่วงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิติรัตน ไชยอำนาจ (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี พบว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี โดยรวมแตกต่างกันที่นัยสำคัญทางสถิติ.05

2.3 ผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน เขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อทอง จำแนกตามสถานภาพการสมรส แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และไม่ปฏิเสธสมมติฐานของการวิจัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ประชาชนที่มีสถานภาพการสมรสแตกต่างกันมีภาระหน้าที่ ความรับผิดชอบต่อครอบครัว รวมถึงวิถีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกัน ส่งผลให้มีโอกาสและความพร้อมในการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชนไม่เท่ากัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มงคลชัย สมศรี (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดประชุมประชาคมชุมชนเพื่อจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลสันปูเลย พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดประชุมประชาคมชุมชนเพื่อจัดทำแผนพัฒนาของเทศบาลตำบลสันปูเลย จำแนกตามสถานภาพ แตกต่างกัน ทั้งโดยภาพรวมและรายด้านอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.4 ผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน เขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อทอง จำแนกตามระดับการศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และไม่ปฏิเสธสมมติฐานของการวิจัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ระดับการศึกษาทำให้ประชาชนมีทัศนคติ ความรู้ ความเข้าใจ การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และทักษะในการวิเคราะห์ปัญหาและการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระธวัชชัย สนฺติธมฺโม (2561) พบว่า ประชาชนที่มีระดับการศึกษาต่างกัน การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลเมืองสระแก้ว โดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.5 ผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน เขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อทอง จำแนกตามรายได้เฉลี่ยต่อเดือน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และไม่ปฏิเสธสมมติฐานของการวิจัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้ที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนสูงอาจมีความมั่นคงทางเศรษฐกิจมากกว่า จึงมีโอกาสและความพร้อมในการเข้าร่วม

กิจกรรมของชุมชน ทั้งในด้านการประชุม การเสนอความคิดเห็น การวางแผน การดำเนินกิจกรรม และการสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการพัฒนาชุมชน ขณะที่ผู้ที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่ำอาจต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ในการประกอบอาชีพและสร้างรายได้เพื่อดำรงชีพ ทำให้มีข้อจำกัดด้านเวลาและโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน จึงส่งผลให้ระดับการมีส่วนร่วมแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อยเดช ศรีชานิล (2567) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนเขตบ้านหนองตาดใหญ่ ตำบลหนองตาดใหญ่ อำ เภอสีดา จังหวัดนครราชสีมา

2.6 ผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน เขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อทอง จำแนกตามอาชีพ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และไม่ปฏิเสธสมมติฐานของการวิจัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ลักษณะการทำงาน ภาระหน้าที่ รายได้ เวลาว่าง และโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนโดยเฉพาะในช่วงฤดูกาลผลิตหรือช่วงเวลาทำงาน ทำให้ไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ระดับการมีส่วนร่วมแตกต่างกัน

2.7 ผลการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน เขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อทอง จำแนกตามระยะเวลาที่พักอาศัยอยู่ในชุมชนไม่แตกต่างกัน และปฏิเสธสมมติฐานของการวิจัย ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนไม่ว่าจะเป็นระยะเวลาสั้นหรือระยะเวลานาน ต่างมีโอกาสได้รับข้อมูลข่าวสาร การประชาสัมพันธ์ และการเชิญชวนให้เข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชนจากองค์การบริหารส่วนตำบลและผู้นำชุมชนอย่างทั่วถึง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย **การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ** 1) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน และ 2) เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน เขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลบ่อทอง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลผลการศึกษาพบว่า ประชาชนประชาชนได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับ องค์การบริหารการปรับปรุงและพัฒนาระบบประปาหมู่บ้านให้มีประสิทธิภาพมาก โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาน้ำประปาไหลไม่สม่ำเสมอ น้ำประปาไม่สะอาด และการขยายเขตบริการให้ครอบคลุมทุกครัวเรือน เพื่อให้ประชาชนมีน้ำอุปโภคบริโภคที่เพียงพอ มีคุณภาพ และสามารถใช้ได้อย่าง

ต่อเนื่อง **ในส่วนของข้อเสนอแนะ** ได้แก่ 1) การใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ควรผสมผสานระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลทั้งเชิงกว้าง และเชิงลึก ช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมการมีส่วนร่วม ข้อจำกัดในการเข้ามาแสดงความคิดเห็น ในการพัฒนาชุมชน 2) ควรขยายของเขตการศึกษาไปยังตำบลข้างเคียง ในอำเภอบ่อทอง จังหวัดชลบุรี เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนตามบริบทของพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

อยเดช ศรีชานิล. (2567). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนเขตบ้านหนองตาดใหญ่ ตำบลหนองตาดใหญ่ อำเภอสีดา จังหวัดนครราชสีมา. ใน สารนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.

อรุษภพ ศรีมาลา. (2562). การมีส่วนร่วมของประชาชนที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ของชุมชนหมู่หกพัฒนา แขวงแสนแสบ เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร. ใน สารนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.

กรชศา นวนเนตร. (2560). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาเขตสายไหม กรุงเทพมหานคร. ใน สารนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.

วนิดา รุ่งโยธิน. (2561). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลบ้านบึง อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี. ใน งานนิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบรูพา.

พระมหาบรรพต กิตฺติปญฺโญ (กันหา). (2564). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนขององค์การบริหารส่วน ตำบลสาริกา อำเภอเมืองนครนายก จังหวัดนครนายก. ใน สารนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

อัมพาพร อุ่มภูธร. (2561). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน อำเภอเมืองบึงกาฬ จังหวัดบึงกาฬ. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

พระธวัชชัย สนฺติธมฺโม (วรรณนาวิน). (2561). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ในเขตเทศบาลเมืองสระแก้ว จังหวัดสระแก้ว. ใน สารนิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระณัฐกฤต จะติ. (2565). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนวัดวิเศษการ-วัดฉิมทายกาวา. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยสยาม.

นิติรัตน์ ไชยอำนาจ. (2560). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลเมืองแสนสุข อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี. ใน งานนิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.

รัฐกร จงรักษ์ และบุญเหลือ บุบผามาลา. (2568). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลวัดหลวง อำเภอโพนพิสัย จังหวัดหนองคาย. วารสารมณีเชษฐาราม, 8(1), 397

การเพิ่มมูลค่าประเพณีตักบาตรเทโวเชิงเศรษฐกิจและวัฒนธรรมสร้างสรรค์ในเขตอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์*

VALUE ENHANCEMENT OF THE TAK BAT DEVO TRADITION THROUGH ECONOMIC AND CREATIVE CULTURAL DIMENSIONS IN PHICHAI DISTRICT UTTARADIT PROVINCE

พระครูวิชิตกิจจาภิรมย์ (นิคม สอนสน)[1], รวีโรจน์ ศรีคำภา[2] และ พระปลัดศักดิธัช สำโร[3]

Phrakru Wichitkitjaphirom (Nikhom Sonson)[1], Raweerose Sricompa[2] and Phrapalad Sakdithat Saṃvaro[3]

[1-3]บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

[1-3]Graduate Studies Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus, Thailand

Corresponding author E-mail: phargai12e@gmail.com

วันที่รับบทความ : 12 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 20 มิถุนายน 2569; วันตอบรับบทความ : 22 มิถุนายน 2569

Received 12 June 2026; Revised 20 June 2026; Accepted 22 June 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์และสภาพปัญหาการจัดกิจกรรมประเพณีตักบาตรเทโว 2) เพื่อวิเคราะห์และพัฒนาประเพณีตักบาตรเทโวเชิงเศรษฐกิจและวัฒนธรรมสร้างสรรค์ 3) เพื่อเสนอแนวทางการเพิ่มมูลค่าประเพณีตักบาตรเทโวเชิงเศรษฐกิจ และวัฒนธรรมสร้างสรรค์ โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 33 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มย่อย มีค่าความตรง

Citation:

*พระครูวิชิตกิจจาภิรมย์ (นิคม สอนสน), รวีโรจน์ ศรีคำภา และ พระปลัดศักดิธัช สำโร. (2569). การเพิ่มมูลค่าประเพณีตักบาตรเทโวเชิงเศรษฐกิจและวัฒนธรรมสร้างสรรค์ในเขตอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 793-809.

Phrakru Wichitkitjaphirom (Nikhom Sonson), Raweerose Sricompa and Phrapalad Sakdithat Saṃvaro. (2026). Value Enhancement Of The Tak Bat Devo Tradition Through Economic And Creative Cultural Dimensions In Phichai District Uttaradit Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 793-809.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ด้านเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ และผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมของข้อคำถาม ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยได้นำมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

1) ประเพณีตักบาตรเทโวในเขตอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ คือ (1) ด้านพระพุทธศาสนา (2) วัฒนธรรมท้องถิ่น (3) ความสัมพันธ์ของชุมชนโดยประชาชนยังคงร่วมอนุรักษ์และสืบทอดผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่สร้างความสามัคคีและความภาคภูมิใจในท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ยังประสบปัญหาด้านงบประมาณ การบริหารจัดการ การประชาสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วมของเยาวชนที่ลดลง จึงควรพัฒนาระบบบริหารจัดการและส่งเสริมบทบาทของคนรุ่นใหม่เพื่อให้ประเพณีดำรงอยู่อย่างยั่งยืนต่อไป

2) ผลการวิเคราะห์และพัฒนาประเพณีตักบาตรเทโวเชิงเศรษฐกิจและวัฒนธรรมสร้างสรรค์ พบว่า สามารถนำทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ชุมชนได้ ผ่านการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การจัดตลาดชุมชน การใช้สื่อดิจิทัล และการพัฒนากิจกรรมสร้างสรรค์ที่ดึงดูดเยาวชน ควบคู่กับการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นและการสร้างเครือข่ายนักสร้างสรรค์ในพื้นที่ ซึ่งช่วยสร้างรายได้ กระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก และเสริมสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของชุมชนได้อย่างยั่งยืน

3) แนวทางการเพิ่มมูลค่าประเพณีตักบาตรเทโวเชิงเศรษฐกิจและวัฒนธรรมสร้างสรรค์ สามารถดำเนินการผ่านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การใช้สื่อดิจิทัล การออกแบบกิจกรรมร่วมสมัย และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ซึ่งช่วยเพิ่มรายได้ กระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก และส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ควบคู่กับการสร้างการมีส่วนร่วมของเยาวชน อันนำไปสู่การพัฒนาประเพณีให้เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและยั่งยืนในอนาคต

คำสำคัญ: การเพิ่มมูลค่าประเพณีตักบาตรเทโว, เศรษฐกิจสร้างสรรค์, วัฒนธรรมสร้างสรรค์, การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, อัตลักษณ์ชุมชน

Abstract

This research aimed to: 1) examine the identity and problems associated with organizing the Tak Bat Thevo tradition; 2) analyze and develop the Tak Bat Thevo tradition from the perspectives of creative economics and creative culture;

and 3) propose guidelines for enhancing the economic and creative cultural value of the Tak Bat Thevo tradition. A qualitative research approach was employed, with a sample of 33 participants consisting of both monastics and laypeople. Research instruments included in-depth interviews and focus group discussions, all of which were validated for content validity by subject matter experts and assessed for item appropriateness. The collected data were analyzed using content analysis with contextual interpretation.

The findings were as follows:

1) The Tak Bat Thevo tradition in Phichai District, Uttaradit Province, represents a cultural heritage reflecting three core dimensions of community identity: (1) Buddhist religious values, (2) local cultural heritage, and (3) community relationships. Community members continue to preserve and transmit this tradition through various activities that foster unity and local pride. Nevertheless, the tradition faces challenges related to budget constraints, organizational management, public relations, and declining youth participation. It is therefore recommended that management systems be strengthened and the roles of younger generations be promoted to ensure the tradition's long-term sustainability.

2) Analysis and development of the Tak Bat Thevo tradition through the lens of creative economics and creative culture revealed that local cultural capital and indigenous wisdom can be leveraged to generate added value for the community. This can be achieved through the promotion of cultural tourism, the establishment of community markets, the utilization of digital media, and the development of creative activities that engage youth integrated with local wisdom and the cultivation of a network of local creative practitioners. These approaches contribute to income generation, stimulation of grassroots economies, and sustainable reinforcement of community identity and pride.

3) Guidelines for enhancing the economic and creative cultural value of the Tak Bat Thevo tradition include the development of community products, promotion of cultural tourism, use of digital media, design of contemporary participatory activities, and the establishment of cross-sector collaborative networks. These strategies serve to increase income, stimulate grassroots economic growth, and promote the conservation of local culture, while simultaneously fostering youth engagement ultimately advancing the tradition as a culturally valuable and sustainable asset for the future.

Keywords: Value Enhancement of the Tak Bat Thevo Tradition, Creative Economy, Creative Culture, Cultural Tourism, Community Identity.

บทนำ

ประเพณี ตักบาตรเทโว หรือ ตักบาตรเทโวโรหณะ เป็นพิธีกรรมที่มีความหมายลึกซึ้งในพระพุทธศาสนา มีรากฐานจากพุทธประวัติที่บันทึกไว้ว่า ภายหลังจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จขึ้นไปจำพรรษาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์เป็นเวลา 3 เดือน เพื่อแสดงธรรมโปรดพระพุทธมารดาซึ่งเสด็จไปบังเกิดในชั้นนั้น เมื่อสิ้นพรรษาแล้ว พระพุทธเจ้าทรงเสด็จกลับลงสู่โลกมนุษย์ทางบันไดแก้ว โดยมีเทพพรหม อินทร์ พรหม และมหาชนทั้งหลายมารอรับเสด็จ ณ เมืองสังกัสสะนคร (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556) เหตุการณ์ที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์หลังทรงแสดงธรรมโปรดพระพุทธมารดา เรียกว่า “เทโวโรหนะ” ซึ่งเป็นต้นกำเนิดของประเพณีตักบาตรเทโวที่จัดขึ้นทุกปี เพื่อรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณและแสดงความกตัญญูต่อพระพุทธมารดา พิธีกรรมมีเอกลักษณ์สำคัญคือการจัด “สะพานเทโว” ให้พระสงฆ์เดินลงมารับบิณฑบาต เปรียบเสมือนบันไดแก้วที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์สู่เมืองสังกัสสะ อันเป็นสัญลักษณ์แห่งการเชื่อมโยงธรรมะสู่โลกมนุษย์ ตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎกอย่างชัดเจน (ขุ.ธ. 25/33/38) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ประเพณีตักบาตรเทโวเป็นพิธีสำคัญที่พุทธศาสนิกชนจัดขึ้นในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ของทุกปี เพื่อรำลึกถึงพระมหากรุณาธิคุณของพระพุทธเจ้าและความกตัญญูต่อพระพุทธมารดา หลังจากพระองค์เสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ พิธีกรรมมีลักษณะโดดเด่น คือ การสร้าง “สะพานเทโว” หรือทางลาดจากที่สูงให้พระสงฆ์เดินลงมารับบิณฑบาต เปรียบเสมือนบันไดแก้วที่พระพุทธเจ้าเสด็จ

ลงสู่โลกมนุษย์ สะพานเทโวจึงเป็นสัญลักษณ์ที่เชื่อมโยงระหว่างโลกสวรรค์กับโลกมนุษย์ และสะท้อนถึงศรัทธาของพุทธศาสนิกชนได้อย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้ พิธีตักบาตรเทโวยังแสดงถึงความร่วมมือของคนในชุมชน ทั้งวัด โรงเรียน หน่วยงานท้องถิ่น และประชาชน ที่ร่วมกันจัดงานและสืบสานประเพณีให้คงอยู่ต่อไป อันเป็นพลังทางวัฒนธรรมที่ช่วยเสริมสร้างความสามัคคีและความภาคภูมิใจในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอุตรดิตถ์, 2564)

ในพื้นที่ อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ ประเพณีตักบาตรเทโวถือเป็นกิจกรรมสำคัญที่ชุมชนได้ร่วมกันสืบทอดมาอย่างยาวนาน สะท้อนให้เห็นถึงความผูกพันระหว่างศรัทธาทางศาสนาและวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น โดยเฉพาะบริเวณ วัดสำคัญประจำชุมชน ซึ่งเป็นศูนย์กลางของการจัดพิธี มีการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและสืบสานรูปแบบพิธีกรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ ทั้งในด้านการจัดขบวนตักบาตร การสร้างสะพานเทโว และบรรยากาศที่เปี่ยมด้วยศรัทธา ประเพณีนี้ไม่เพียงมีความสำคัญในเชิงศาสนาเท่านั้น หากยังสะท้อนมิติทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่น ที่ได้รับการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่นอย่างต่อเนื่อง (มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, 2562) เป็นเวทีที่เปิดโอกาสให้ชาวบ้านทุกเพศทุกวัยเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดงาน เกิดความสามัคคี ความภาคภูมิใจ และความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของประเพณีร่วมกัน นอกจากนี้ การจัดงานประเพณีตักบาตรเทโวยังเป็นโอกาสให้ชุมชนได้ร่วมกันดูแลรักษาความงดงามของพิธีกรรม และสร้างบรรยากาศแห่งศรัทธาที่ดึงดูดผู้คนจากทั้งในและนอกพื้นที่ให้มามีส่วนร่วมในทุก ๆ ปี (วัดพระแท่นศิลาอาสน์, 2563) แม้ประเพณีตักบาตรเทโวจะมีคุณค่าทางศาสนาและวัฒนธรรมอย่างมาก แต่หลายพื้นที่ยังขาดระบบบริหารจัดการที่ชัดเจนในการพัฒนาเชิงเศรษฐกิจและวัฒนธรรมสร้างสรรค์ ทำให้ศักยภาพของประเพณีในฐานะแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมยังไม่ได้รับการส่งเสริมอย่างเต็มที่ ทั้งที่ประเพณีมีจุดเด่นด้านพิธีกรรมอันเป็นเอกลักษณ์ บรรยากาศแห่งศรัทธา และความร่วมมือของชุมชน ซึ่งสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติได้เป็นจำนวนมาก (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.), 2563) ประเพณีตักบาตรเทโวมีศักยภาพในการเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านการจำหน่ายอาหารพื้นบ้าน ผลิตภัณฑ์หัตถกรรม และกิจกรรมวัฒนธรรมร่วมสมัย ซึ่งช่วยสร้างรายได้และกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของชุมชน ทั้งยังส่งเสริมให้ประเพณีกลายเป็นสินทรัพย์ทางวัฒนธรรมที่สามารถพัฒนาได้อย่างยั่งยืนหากมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ

เนื่องจากประเพณีตักบาตรเทโวไม่เพียงเป็นพิธีกรรมทางศาสนา หากยังเป็นทุนทางวัฒนธรรม ที่มีศักยภาพในการพัฒนาชุมชนทั้งในเชิงวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคม (มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2561) งานวิจัยนี้มีความสำคัญต่อการธำรงคุณค่าทางวัฒนธรรม โดยช่วยสืบสานความเชื่อ ความศรัทธา และอัตลักษณ์ของชุมชน พร้อมส่งเสริมให้คนรุ่นใหม่เกิดความภาคภูมิใจและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณี ขณะเดียวกัน ยังช่วยเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้ประเพณีตักบาตรเทโวกลายเป็นสินทรัพย์ทางวัฒนธรรม ผ่านการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การเชื่อมโยงสินค้าชุมชน และการส่งเสริมกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ อันนำไปสู่การสร้างรายได้และกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.), 2563) การพัฒนาประเพณีตักบาตรเทโวช่วยสร้างรายได้หมุนเวียน เพิ่มโอกาสการจ้างงาน และยกระดับศักยภาพทางเศรษฐกิจของท้องถิ่น ขณะเดียวกัน ประเพณียังเป็นพื้นที่สำคัญที่เปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผนจนถึงการจัดงาน ซึ่งช่วยเสริมสร้างความสามัคคี ความเข้มแข็งของชุมชน และความภาคภูมิใจในท้องถิ่น นอกจากนี้ ยังส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างคนรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ผ่านการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ ทำให้ประเพณีสามารถปรับตัวและดำรงอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างเหมาะสม อันสะท้อนถึงคุณค่าของประเพณีทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน อันจะนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่น อย่างยั่งยืนทั้งในด้านวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคมในระยะยาว โดยมีวิธีการเพิ่มมูลค่าใน 5 วิธี คือ 1) การแปรรูปผลิตภัณฑ์ชุมชน 2) การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3) การใช้สื่อดิจิทัลในการประชาสัมพันธ์ 4) การออกแบบกิจกรรมสร้างสรรค์ 5) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ เป็นต้น

ผู้วิจัยเล็งเห็นว่า การเพิ่มมูลค่าประเพณีตักบาตรเทโวเชิงเศรษฐกิจและวัฒนธรรมสร้างสรรค์ในเขตอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ ควรมุ่งเน้นการนำทุนทางวัฒนธรรม ความศรัทธาทางพระพุทธศาสนา และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาบูรณาการกับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์เพื่อพัฒนาให้ประเพณีเป็นทั้งศูนย์กลางทางจิตใจและแหล่งสร้างรายได้ของชุมชน โดยส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การพัฒนาผลิตภัณฑ์พื้นบ้าน การใช้สื่อดิจิทัลในการประชาสัมพันธ์ และการออกแบบกิจกรรมสร้างสรรค์ที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตร่วมสมัย ตลอดจนสนับสนุนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยเฉพาะเยาวชน ให้เข้ามามีบทบาทในการอนุรักษ์และสืบสานประเพณี อันจะนำไปสู่การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนได้อย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาอัตลักษณ์และสภาพปัญหาการจัดกิจกรรมประเพณีตักบาตรเทโวในเขต อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์

2) เพื่อวิเคราะห์และพัฒนาประเพณีตักบาตรเทโวเชิงเศรษฐกิจและวัฒนธรรมสร้างสรรค์ในเขตอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์

3) เพื่อเสนอแนวทางการเพิ่มมูลค่าประเพณีตักบาตรเทโวเชิงเศรษฐกิจและวัฒนธรรมสร้างสรรค์ในเขตอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “การเพิ่มมูลค่าประเพณีตักบาตรเทโวเชิงเศรษฐกิจและวัฒนธรรมสร้างสรรค์ในเขตอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์” ในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวิธีดำเนินการวิจัย ได้แก่

1) รูปแบบการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ทั้งการศึกษาเอกสารและการศึกษาภาคสนามร่วมกัน ในส่วนเอกสาร ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิและทุติยภูมิ เช่น พระไตรปิฎก ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ส่วนภาคสนาม ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากผู้มีประสบการณ์จริงในชุมชนเป็นรายบุคคล ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยตนเองเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับการเพิ่มมูลค่าประเพณีตักบาตรเทโวเชิงเศรษฐกิจและวัฒนธรรมสร้างสรรค์ จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเพื่อสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ทางวิชาการ

2) กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ งานวิจัยครั้งนี้กำหนดพื้นที่ศึกษาใน อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 33 รูป/คน ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทและประสบการณ์ตรง โดยมีการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 18 รูป/คน ประกอบด้วย พระสงฆ์ หน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และประชาชน เป็นต้น และมีการจัดสนทนากลุ่มย่อยผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 15 รูป/คน ประกอบด้วย เจ้าคณะอำเภอพิชัย พระสงฆ์ หน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน และประชาชน เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่ครอบคลุม

3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือ 3 ประเภท ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยในแต่ละข้อ ประเภทแรก คือ การศึกษาเอกสาร (Documentary Study) ใช้ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 โดยรวบรวมหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเพิ่มมูลค่าประเพณีตักบาตรเทโวเชิงเศรษฐกิจและวัฒนธรรมสร้างสรรค์ ตลอดจนเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย ประเภทที่สอง คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ใช้ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และข้อที่ 2 เพื่อศึกษาอัตลักษณ์และสภาพปัญหาการจัดกิจกรรม และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้กรอบทฤษฎีแรงจูงใจเป็นฐาน เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบของการเพิ่มมูลค่าประเพณีตักบาตรเทโวเชิงเศรษฐกิจและวัฒนธรรมสร้างสรรค์ และประเภทที่สาม คือ การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ใช้ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 โดยนำผลการวิเคราะห์มาจัดทำร่างรูปแบบเบื้องต้น (Draft Model) แล้วนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เกี่ยวข้องร่วมพิจารณา วิพากษ์ และตรวจสอบความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความสอดคล้องของรูปแบบ ก่อนปรับปรุงเป็นรูปแบบฉบับสมบูรณ์ ทั้งนี้ เครื่องมือทุกประเภทผ่านการตรวจสอบความสอดคล้องโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน และได้รับความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อรับรองความถูกต้องทางวิชาการและความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้อย่างครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4) การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลใน 3 ขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาเอกสารจากพระไตรปิฎก งานวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดเบื้องต้น การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับกลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน 18 รูป/คน ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์และบันทึกข้อมูลด้วยตนเอง และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) กับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 รูป/คน เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงร่างรูปแบบที่ได้จากการวิเคราะห์ในขั้นตอนก่อนหน้า ให้มีความเหมาะสมและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทั้งนี้ การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดมุ่งศึกษาการเพิ่มมูลค่าประเพณีตักบาตรเทโวเชิงเศรษฐกิจและวัฒนธรรมสร้างสรรค์ในเขตอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์

5) การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้เป็นการการใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยอาศัยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการสังเคราะห์ข้อมูลตามกรอบแนวคิดสำหรับกระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview) และการสนทนากลุ่มนั้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-

Depth Interview) และสนทนากลุ่มย่อย มาใช้ในกระบวนการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล โดยดำเนินการร่วมกับกระบวนการรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) โดยวิธีการวิเคราะห์อันจะได้ดำเนินกระบวนการตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ อันได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการพิจารณาประเด็นหลัก (Major themes) หรือแบบแผนหลัก (Major pattern) ที่พบในข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ทั้งหมด จากนั้นจึงนำประเด็นหลัก (Major themes) มาพิจารณาแบ่งแยกออกเป็นประเด็นย่อย (Sub – themes) และหัวข้อย่อย (Categories) อันเป็นกระบวนการวิเคราะห์ โดยการเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ภาพรวมไปสู่การวิเคราะห์ประเด็นย่อยของกระบวนการวิเคราะห์ตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากภาพรวมสู่รายละเอียด เพื่อค้นหาแบบแผนความสัมพันธ์ และข้อค้นพบที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนารูปแบบและการวิจัยในอนาคต

6) การนำเสนอผลการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการนำเสนอผลการวิจัยเรื่อง “การเพิ่มมูลค่าประเพณีตักบาตรเทโวเชิงเศรษฐกิจและวัฒนธรรมสร้างสรรค์ในเขตอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์” โดยผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษาในลักษณะเชิงพรรณนา วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ครอบคลุมครอบคลุมการศึกษาอัตลักษณ์และคุณค่าของประเพณีตักบาตรเทโว แนวทางการพัฒนาเชิงเศรษฐกิจและวัฒนธรรมสร้างสรรค์ ตลอดจนแนวทางการเพิ่มมูลค่าประเพณีเพื่อสร้างรายได้ ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนอย่างยั่งยืน

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ประเพณีตักบาตรเทโวในเขตอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ สามารถจำแนกได้ 3 ด้าน คือ 1) อัตลักษณ์ด้านพระพุทธศาสนาและความศรัทธา 2) อัตลักษณ์ด้านวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) อัตลักษณ์ด้านสัมพันธ์ของชุมชน ได้อย่างชัดเจน โดยประชาชนในพื้นที่ยังคงให้ความสำคัญต่อการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีในฐานะกิจกรรมสำคัญทางพระพุทธศาสนาและศูนย์รวมจิตใจของชุมชน ภายในงานมีการจัดกิจกรรมที่สะท้อนภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การตกแต่งสะพานเทโว การจัดขบวนแห่ และการแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ซึ่งช่วยเสริมสร้างความสามัคคีและความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ยังพบปัญหาหลายด้าน คือ 1) ด้านงบประมาณไม่เพียงพอ 2) ด้านการประชาสัมพันธ์ไม่ทั่วถึง 3) ด้านการบริหาร

จัดการ 4) ด้านการมีส่วนร่วมของเยาวชนที่ลดลง ส่งผลให้การพัฒนาประเพณีเพื่อรองรับสังคมยุคใหม่ยังไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเต็มศักยภาพ จึงจำเป็นต้องพัฒนากลไกการบริหารจัดการ การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อดิจิทัล และการส่งเสริมบทบาทของเยาวชน เพื่อให้ประเพณีสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การวิเคราะห์และพัฒนาประเพณีตักบาตรเทโวเชิงเศรษฐกิจและวัฒนธรรมสร้างสรรค์ในเขตอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นแนวทางสำคัญในการนำทุนทางวัฒนธรรม ศรัทธาทางพระพุทธศาสนา และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ชุมชน โดยแนวทางการพัฒนาเชิงเศรษฐกิจสร้างสรรค์ประกอบด้วย 1) การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 2) การจัดตลาดวัฒนธรรมและผลิตภัณฑ์ชุมชน 3) การสร้างระบบบริหารรายได้และกองทุนชุมชน 4) การใช้สื่อดิจิทัลในการประชาสัมพันธ์ ส่วนแนวทางการพัฒนาเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์ ได้แก่ 1) การออกแบบกิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อดึงดูดเยาวชน 2) การพัฒนาสื่อดิจิทัลและการเล่าเรื่องทางวัฒนธรรม 3) การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับนวัตกรรมการจัดการ 4) การพัฒนาเครือข่ายศิลปิน และนักสร้างสรรค์ท้องถิ่น ซึ่งแนวทางดังกล่าวช่วยสร้างรายได้ กระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก สร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่ อันจะนำไปสู่การพัฒนาประเพณีอย่างสมดุลและยั่งยืนในอนาคต

3. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางการเพิ่มมูลค่าประเพณีตักบาตรเทโวเชิงเศรษฐกิจและวัฒนธรรมสร้างสรรค์ในเขตอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ สามารถดำเนินการได้ผ่าน 5 แนวทางสำคัญ ได้แก่ 1) การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน 2) การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม 3) การใช้เทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลในการประชาสัมพันธ์ 4) การออกแบบกิจกรรมสร้างสรรค์ร่วมสมัย5) การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และสถานศึกษา ทั้งนี้ การพัฒนาดังกล่าวช่วยเพิ่มรายได้แก่ประชาชน กระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก และสร้างโอกาสทางอาชีพให้แก่คนในชุมชน ขณะเดียวกัน ยังช่วยส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและสร้างการมีส่วนร่วมของเยาวชนผ่านกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์และสื่อดิจิทัล อันเป็นการเชื่อมโยงประเพณีดั้งเดิมกับสังคมร่วมสมัยได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้ประเพณีตักบาตรเทโวสามารถพัฒนาเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมที่สร้างคุณค่าเชิงเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมได้อย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

อภิปรายผล

อภิปรายผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ประเพณีตักบาตรเทโวในเขตอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนทั้งด้านพระพุทธศาสนา วัฒนธรรมท้องถิ่น และความสัมพันธ์ของชุมชน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประเพณีดังกล่าวมิได้เป็นเพียงพิธีกรรมทางศาสนา แต่เป็นกระบวนการที่หล่อหลอมความเชื่อ ค่านิยม และวิถีชีวิตของประชาชนให้เกิดความผูกพันกับวัดและชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง การร่วมกันจัดกิจกรรม เช่น การตกแต่งสะพานเทโว การจัดขบวนแห่ และการแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน จึงเป็นกลไกสำคัญในการสืบทอดภูมิปัญญาและเสริมสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม การพัฒนาประเพณียังประสบปัญหาด้านงบประมาณ การประชาสัมพันธ์ การบริหารจัดการ และการมีส่วนร่วมของเยาวชนที่ลดลง ซึ่งเป็นข้อจำกัดสำคัญต่อการพัฒนาประเพณีให้สอดคล้องกับบริบทสังคมร่วมสมัย ดังนั้น จึงควรพัฒนาระบบบริหารจัดการ ส่งเสริมการใช้สื่อดิจิทัล และสร้างการมีส่วนร่วมของคนรุ่นใหม่ เพื่อให้ประเพณีตักบาตรเทโวสามารถดำรงคุณค่าทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมของชุมชนได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนต่อไป ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาวีรยุทธ กุสลจิตฺโต และคณะ (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พลวัตการจัดงานตักบาตรเทโวโรหณะวัดพุทธาวาสภูสิงห์ จังหวัดกาฬสินธุ์” ผลการศึกษาพบว่า 1) การจัดงานตักบาตรเทโวฯ ครั้งที่ 16 มีพัฒนาการจากงานขนาดเล็กที่มีผู้ร่วมงานเพียงหลักร้อยคน จนกลายเป็นงานใหญ่ที่มีผู้เข้าร่วมนับแสนคนตลอดระยะเวลา 7 วัน ประเพณีดังกล่าวมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมและเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองมากยิ่งขึ้น 2) พลวัตของการจัดงานตักบาตรเทโวโรหณะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบจากอดีตสู่ปัจจุบัน โดยใช้พระพุทธรูปปางเปิดโลกเป็นองค์นำขบวนร่วมกับนางฟ้า เทวดา และพระสงฆ์ การปรับรูปแบบดังกล่าวช่วยสร้างความโดดเด่นด้านอัตลักษณ์วิถีชุมชน จนกลายเป็นประเพณีสำคัญระดับประเทศ 3) วิวัฒนาการของงานตักบาตรเทโวฯ วัดพุทธาวาสภูสิงห์ แสดงให้เห็นถึงการเติบโตอย่างต่อเนื่อง ทั้งจำนวนพระภิกษุ ผู้ร่วมงาน และพื้นที่จัดงาน จากเดิมมีพระสงฆ์ 20 รูป และประชาชน 500 คน ได้เพิ่มเป็นพระสงฆ์ 300 รูป และผู้ร่วมงานกว่า 80,000 คนในปัจจุบัน

อภิปรายผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ประเพณีตักบาตรเทโวในเขตอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ เป็นประเพณีสำคัญที่สะท้อนคุณค่าทางศาสนาและวัฒนธรรมของชุมชน ประเพณีดังกล่าวมีศักยภาพในการพัฒนาเชิงเศรษฐกิจและวัฒนธรรมสร้างสรรค์ เพราะ

เป็นทุนทางศรัทธาและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เข้มแข็ง สามารถสร้างรายได้และกระตุ้นเศรษฐกิจฐานราก ผ่านการจำหน่ายสินค้า อาหารพื้นถิ่น และผลิตภัณฑ์ชุมชน นอกจากนี้ ยังสามารถพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญของจังหวัดอุตรดิตถ์ได้อย่างเหมาะสม ในด้านวัฒนธรรมสร้างสรรค์ มีการพัฒนากิจกรรมให้สอดคล้องกับสังคมร่วมสมัย เช่น ขบวนแห่ การแสดงศิลปวัฒนธรรม และการใช้สื่อดิจิทัล ขณะเดียวกัน ยังคงรักษาแก่นแท้ของพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาและคุณค่าทางจิตวิญญาณไว้ได้อย่างสมดุล การบูรณาการแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์กับภูมิปัญญาท้องถิ่น ช่วยเพิ่มคุณค่าด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว และภาพลักษณ์ของชุมชน อีกทั้ง การมีส่วนร่วมของวัด ชุมชน ภาครัฐ ภาคเอกชน และเยาวชน เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเพณีอย่างยั่งยืน การใช้เทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลยังช่วยขยายการรับรู้ไปสู่คนรุ่นใหม่และนักท่องเที่ยวได้อย่างกว้างขวาง ส่งผลให้ประเพณีตักบาตรเทโวสามารถสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม พร้อมทั้งเสริมสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัครินทร์ อังกูรวงษ์วัฒนา (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน โดยใช้ศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นล้านนา”ผลการศึกษาพบว่า 1) บริบททางสังคมและวัฒนธรรมล้านนามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยอาศัยทุนภูมิปัญญา วิถีชีวิต ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่นเป็นจุดเด่นสำคัญ ภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมายาวนานถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า และสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศได้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมล้านนาช่วยสร้างรายได้และกระตุ้นเศรษฐกิจของท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น 2) การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมสู่ระบบเสรีนิยมใหม่ ส่งผลให้เกิดความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรมมากยิ่งขึ้น ภูมิปัญญาท้องถิ่นล้านนาได้รับการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนาผ่านกระบวนการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่มุ่งเพิ่มศักยภาพและมูลค่าให้แก่วัฒนธรรมท้องถิ่น แนวทางดังกล่าวช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของภูมิปัญญาล้านนา และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนในระยะยาว

อภิปรายผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า แนวทางการเพิ่มมูลค่าประเพณีตักบาตรเทโวในเขตอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ สามารถดำเนินการผ่านการบูรณาการทุนทางวัฒนธรรม ศรัทธาทางพระพุทธศาสนา และภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การพัฒนากิจกรรมให้มีความร่วมสมัย พร้อมการใช้สื่อดิจิทัลในการประชาสัมพันธ์ ช่วยเพิ่มการรับรู้และดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น ขณะเดียวกัน

การเชื่อมโยงประเพณีกับการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนและกิจกรรมสร้างสรรค์ ยังช่วยเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจแก่ชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพประเพณีตักบาตรเทโวจึงมิใช่เพียงพิธีกรรมทางศาสนา แต่ยังเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่สร้างคุณค่าด้านเศรษฐกิจ สังคม และการท่องเที่ยวได้อย่างหลากหลาย การมีส่วนร่วมของชุมชนในการออกแบบและพัฒนากิจกรรม ช่วยให้ประเพณีสอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในพื้นที่มากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยสร้างความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ท้องถิ่น และส่งเสริมให้เยาวชนเข้ามามีบทบาทในการสืบสานวัฒนธรรม นอกจากนี้ การสนับสนุนจากภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษา ยังช่วยเสริมความเข้มแข็งด้านการบริหารจัดการและเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ส่งผลให้ประเพณีตักบาตรเทโวสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมีชีวิตชีวา และสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมแก่ชุมชนได้อย่างยั่งยืน ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูรัตนสุตาภรณ์ และคณะ (2568) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบอัตลักษณ์เทศกาลการท่องเที่ยววิถีพุทธจังหวัดพิษณุโลก” ผลการศึกษาพบว่า 1) ชุมชนไทยวนสมอแข ตำบลสมอแข อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เป็นชุมชนต้นแบบที่มีอัตลักษณ์วัฒนธรรมเข้มแข็ง และมีความโดดเด่นด้านการทอผ้าพื้นเมืองที่มีลวดลายงดงามเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น สะท้อนถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นและการรวมกลุ่มของชุมชนในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง 2) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการออกแบบกิจกรรม ช่วยส่งเสริมวัฒนธรรมและการท่องเที่ยวที่มีอัตลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น โดยมีกิจกรรมสำคัญ เช่น เวทีประชุมระหว่างวัดกับชุมชน การพัฒนากิจกรรมเชิงบูรณาการ และการสร้างการรับรู้เส้นทางท่องเที่ยวร่วมกันและ 3) หน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนมีบทบาทสำคัญในการสร้างเครือข่ายและประชาสัมพันธ์กิจกรรมประเพณีให้เป็นที่รับรู้ในวงกว้าง ส่งผลให้ประชาชนเห็นคุณค่าและความสำคัญของอัตลักษณ์ชุมชน จนนำไปสู่การพัฒนาเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ในอนาคต

องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาเรื่อง “การเพิ่มมูลค่าประเพณีตักบาตรเทโวเชิงเศรษฐกิจและวัฒนธรรมสร้างสรรค์ในเขตอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์” สามารถสังเคราะห์องค์ความรู้จากผลการวิจัยตามภาพที่ 1 ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 สรุปเป็นองค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง “การเพิ่มมูลค่าประเพณีตักบาตรเทโวเชิงเศรษฐกิจและวัฒนธรรมสร้างสรรค์ ในเขตอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์” ได้ดังนี้

1) อัตลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรมชุมชน ประเพณีตักบาตรเทโวสะท้อนศรัทธา วิถีชีวิต และอัตลักษณ์ของชุมชน ผ่านพิธีกรรมและกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่สืบทอดมาอย่างต่อเนื่อง

2) การมีส่วนร่วมของชุมชนในการสืบสานประเพณี วัด ชุมชน ภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน มีบทบาทสำคัญในการร่วมอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีให้เกิดความเข้มแข็งทางสังคมและวัฒนธรรม

3) ปัญหาและข้อจำกัดในการพัฒนาประเพณี ประเพณียังประสบปัญหาด้านงบประมาณ การบริหารจัดการ การประชาสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วมของเยาวชน ทำให้การพัฒนายังไม่เต็มศักยภาพ

4) ศักยภาพด้านเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของประเพณี ประเพณีสามารถต่อยอดสู่กิจกรรมเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผ่านผลิตภัณฑ์ชุมชน การแสดงพื้นบ้าน และกิจกรรมสร้างสรรค์ต่าง ๆ

5) การบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเศรษฐกิจสร้างสรรค์ การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ช่วยเพิ่มรายได้ สร้างอาชีพ และอนุรักษ์คุณค่าทางวัฒนธรรมควบคู่กัน

6) การพัฒนาแบบมีส่วนร่วมเพื่อความยั่งยืน การพัฒนาประเพณีควรอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการวางแผนและบริหารจัดการ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องและยั่งยืน

7) ประเพณีตักบาตรเทโวกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ประเพณีตักบาตรเทโวเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การเพิ่มมูลค่าประเพณีตักบาตรเทโวเชิงเศรษฐกิจและวัฒนธรรมสร้างสรรค์ในเขตอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ สามารถดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยการบูรณาการความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และสถานศึกษาในการวางแผนและพัฒนากิจกรรมร่วมกัน ควรส่งเสริมการใช้ทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เชื่อมโยงกับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมทั้งพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน อาหารพื้นถิ่น และกิจกรรมทางวัฒนธรรมให้มีความร่วมสมัยและน่าสนใจมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ควรประยุกต์ใช้สื่อดิจิทัลและเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการประชาสัมพันธ์ เพื่อขยายการรับรู้ไปสู่คนรุ่นใหม่และนักท่องเที่ยว ขณะเดียวกัน ต้องรักษาอัตลักษณ์และคุณค่าทางพระพุทธศาสนาไว้ควบคู่กับการพัฒนา อีกทั้งควรเปิดโอกาสให้เยาวชนและประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการสืบสานและออกแบบกิจกรรมของประเพณี เพื่อให้ประเพณีตักบาตรเทโวสามารถสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมแก่ชุมชนได้อย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต **ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้** 1) ควรพัฒนากิจกรรมทางวัฒนธรรม นิทรรศการ และผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีความหลากหลาย เพื่อเพิ่มความน่าสนใจและสร้างรายได้แก่ประชาชนในพื้นที่ 2) ควรจัดระบบบริหารงานให้ชัดเจน ทั้งด้านคณะกรรมการ การแบ่งหน้าที่ และการวางแผนล่วงหน้าเพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง 3) ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชน

และประชาชนทุกช่วงวัย ในการจัดกิจกรรมและประชาสัมพันธ์ เพื่อสืบสานประเพณีให้คงอยู่ต่อไปอย่างยั่งยืน **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** 1) ควรศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประเพณีตักบาตรเทโวในพื้นที่อื่น เพื่อนำมาเปรียบเทียบและพัฒนาแนวทางที่เหมาะสมยิ่งขึ้น 2) ควรศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากการจัดงานประเพณีตักบาตรเทโวอย่างเชิงลึก เพื่อประเมินคุณค่าและประสิทธิผลของการพัฒนา 3) ควรศึกษาบทบาทของเทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลในการส่งเสริมประเพณีทางวัฒนธรรม เพื่อพัฒนาแนวทางการประชาสัมพันธ์ให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับยุคสมัย

เอกสารอ้างอิง

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.). (2563). ข้อมูลการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ประจำปี 2563. กรุงเทพมหานคร: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.

พระครูรัตนสุตาภรณ์ และคณะ. (2568). การพัฒนารูปแบบอัตลักษณ์เทศกาลการท่องเที่ยววิถีพุทธจังหวัดพิษณุโลก. วารสารวิจยวิชาการ, 8(5), 1-16.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2556). พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิธรรมทาน.

พระมหาวีรยุทธ กุสลจิตฺโต และคณะ. (2564). พลวัตการจัดงานตักบาตรเทโวโรหณะวัดพุทธาวาสสิงห์ จังหวัดกาฬสินธุ์. วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 4(2), 429-443.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์. (2562). เอกสารโครงการสืบสานประเพณีท้องถิ่นจังหวัดอุตรดิตถ์. อุตรดิตถ์: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.

มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2561). ทุนทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วัดพระแท่นศิลาอาสน์. (2563). ประวัติและกิจกรรมประเพณีตักบาตรเทโว จังหวัดอุตรดิตถ์. อุตรดิตถ์: วัดพระแท่นศิลาอาสน์.

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอุตรดิตถ์. (2564). รายงานการส่งเสริมประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่นอำเภอพิชัย. อุตรดิตถ์: สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดอุตรดิตถ์.

อัครินทร์ อังกูรวงษ์วัฒนา. (2561). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน โดยใช้ศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นล้านนา. ใน ดุษฎีนิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร. มหาวิทยาลัยรังสิต.

ความตระหนักด้านแฟชั่น อิทธิพลทางสังคม คุณค่าการชอปปิงเชิงอารมณ์ และภาวะกลัวพลาดด้านแฟชั่น ต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่นในเขตกรุงเทพมหานคร*

THE INFLUENCE OF FASHION CONSCIOUSNESS, SOCIAL INFLUENCE, HEDONIC SHOPPING VALUE, AND FASHION-RELATED FEAR OF MISSING OUT ON PURCHASE INTENTION TOWARD FAST FASHION CLOTHING IN BANGKOK METROPOLITAN AREA

พิชชาพร สุชาติ[1] และ กิตตินันท์ พันธุมสุต[2]

Pitchaporn Suchat[1] and Kittinand Bandhumasuta[2]

[1-2]คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

[1-2]Faculty of Business Administration, University of the Thai Chamber of Commerce, Thailand

Corresponding author E-mail: pcppink.28@gmail.com

วันที่รับบทความ : 29 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 24 กรกฎาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 26 กรกฎาคม 2569

Received 29 June 2026; Revised 24 July 2026; Accepted 26 July 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาผลของความตระหนักด้านแฟชั่นที่มีต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่น 2) ศึกษาผลของอิทธิพลทางสังคมที่มีต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่น 3) ศึกษาผลของคุณค่าการชอปปิงเชิงอารมณ์ที่มีต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่น และ 4) ศึกษาผลของภาวะกลัวพลาดด้านแฟชั่นที่มีต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่น

Citation:

*พิชชาพร สุชาติ และ กิตตินันท์ พันธุมสุต. (2569). ความตระหนักด้านแฟชั่น อิทธิพลทางสังคม คุณค่าการชอปปิงเชิงอารมณ์ และภาวะกลัวพลาดด้านแฟชั่น ต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่นในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 810-825.

Pitchaporn Suchat and Kittinand Bandhumasuta. (2026). The Influence Of Fashion Consciousness, Social Influence, Hedonic Shopping Value, And Fashion-Related Fear Of Missing Out On Purchase Intention Toward Fast Fashion Clothing In Bangkok Metropolitan Area. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 810-825.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณรูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มเป้าหมายคือผู้บริโภคที่มีประสบการณ์ซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่นในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน เลือกกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีสุ่มแบบตามสะดวก เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.94 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมานด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความตระหนักด้านแฟชั่นมีอิทธิพลเชิงลบต่อความตั้งใจซื้ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (Beta = -0.112, p < 0.05) เนื่องจากผู้บริโภคที่มีความตระหนักด้านแฟชั่นสูงมุ่งเน้นความเป็นเอกลักษณ์และคุณภาพสินค้า ทำให้ลดความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่นที่มีการผลิตซ้ำจำนวนมาก 2) อิทธิพลทางสังคมมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจซื้อมากที่สุดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (Beta = 0.485, p < 0.05) 3) คุณค่าการชอปปิงเชิงอารมณ์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจซื้ออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (Beta = 0.241, p < 0.05) และ 4) ภาวะกลัวพลาดด้านแฟชั่นมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจซื้อเป็นลำดับที่สองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (Beta = 0.315, p < 0.05)

คำสำคัญ: ความตระหนักด้านแฟชั่น, ความตั้งใจซื้อ, คุณค่าการชอปปิงเชิงอารมณ์, ภาวะกลัวพลาดด้านแฟชั่น, อิทธิพลทางสังคม

Abstract

This research aimed to: 1) examine the effect of fashion consciousness on purchase intention toward fast fashion clothing, 2) examine the effect of social influence on purchase intention toward fast fashion clothing, 3) examine the effect of hedonic shopping value on purchase intention toward fast fashion clothing, and 4) examine the effect of fashion-related fear of missing out (FOMO) on purchase intention toward fast fashion clothing among consumers in Bangkok Metropolitan Area. This study employed a quantitative survey research method. The target population was 400 consumers with fast fashion purchasing experience in Bangkok Metropolitan Area, selected through convenience sampling. The research instrument was a questionnaire with an overall reliability of 0.94. Data

were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation, as well as inferential statistics via multiple regression analysis.

The research findings revealed that: 1) Fashion consciousness had a statistically significant negative influence on purchase intention at the 0.05 level (Beta = -0.112, $p < 0.05$), as consumers with high fashion consciousness prioritized uniqueness and product quality, which reduced their intention to buy mass-produced fast fashion clothing. 2) Social influence had the highest statistically significant positive influence on purchase intention at the 0.05 level (Beta = 0.485, $p < 0.05$). 3) Hedonic shopping value had a statistically significant positive influence on purchase intention at the 0.05 level (Beta = 0.241, $p < 0.05$). 4) Fashion-related fear of missing out (FOMO) had the second highest statistically significant positive influence on purchase intention at the 0.05 level (Beta = 0.315, $p < 0.05$).

Keywords: Fashion Consciousness, Purchase Intention, Hedonic Shopping Value, Fear of Missing Out (FOMO), Social Influence

บทนำ

อุตสาหกรรมเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่นเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมที่เติบโตอย่างรวดเร็วในตลาดสินค้าแฟชั่น เนื่องจากสามารถตอบสนองพฤติกรรมผู้บริโภคยุคใหม่ที่ต้องการสินค้าแฟชั่นที่ทันสมัย ราคาเข้าถึงได้ และมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบสินค้าอย่างต่อเนื่องตามกระแสสังคม (กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม, 2567) แบรนด์ฟาสต์แฟชั่นระดับสากล เช่น ZARA, H&M, Uniqlo และ Shein สามารถขยายฐานผู้บริโภคได้อย่างรวดเร็วผ่านการนำเสนอสินค้าใหม่ในระยะเวลาสั้นและการใช้ช่องทางออนไลน์เป็นกลไกสำคัญในการเข้าถึงผู้บริโภค (Caro, F., & Martínez-de-Albéniz, V, 2015) การเติบโตของตลาดดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่นมิได้เป็นเพียงสินค้าสำหรับการแต่งกายเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์ การแสดงออกถึงตัวตน และการปรับตัวให้สอดคล้องกับเทรนด์ของสังคม (Bakewell, C. & Mitchell, V., W, 2006)

พฤติกรรมการซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่นได้รับอิทธิพลจากปัจจัยหลายด้าน โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงของสื่อดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์ที่ทำให้ผู้บริโภคสามารถรับรู้เทรนด์แฟชั่น รีวิวสินค้า และความคิดเห็นจากบุคคลอื่นได้อย่างรวดเร็ว ในด้านอิทธิพลทางสังคม ผู้บริโภคมักได้รับอิทธิพลจากเพื่อน ครอบครัว กลุ่มอ้างอิง และบุคคลที่มีชื่อเสียง ซึ่งมีบทบาทต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าแฟชั่นมากขึ้น (Fernandes, S. & Panda, R, 2023) นอกจากนี้ ผู้บริโภคที่มีความอ่อนไหวต่ออิทธิพลจากบุคคลรอบข้างมีแนวโน้มปรับพฤติกรรมการซื้อให้สอดคล้องกับกลุ่มอ้างอิงหรือบุคคลที่ตนให้ความสำคัญ (พีรยุทธ์ พัฒน์ธนญานนท์, 2561) ซึ่งการเลือกซื้อสินค้าแฟชั่นยังเกี่ยวข้องกับคุณค่าทางอารมณ์จากประสบการณ์การชอปปิง เช่น ความสนุกสนาน ความตื่นเต้นจากสินค้าใหม่ และความพึงพอใจส่วนบุคคล ซึ่งเป็นแรงจูงใจสำคัญที่ทำให้ผู้บริโภคเกิดความต้องการซื้อสินค้า แม้ไม่ได้เกิดจากความจำเป็นเชิงประโยชน์ใช้สอยโดยตรง (สมบูรณ์ นันแก้ว และคณะ, 2568)

สำหรับผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นพื้นที่เมืองใหญ่ที่มีการกระจุกตัวของศูนย์การค้า ร้านค้าปลีกแฟชั่น และช่องทางการซื้อสินค้าออนไลน์จำนวนมาก พฤติกรรมการบริโภคเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่นจึงมีความเชื่อมโยงกับไลฟ์สไตล์เมือง การติดตามเทรนด์ และการยอมรับจากสังคม ผู้บริโภคจำนวนไม่น้อยเลือกซื้อเสื้อผ้าเพื่อสะท้อนบุคลิกภาพ สร้างภาพลักษณ์ที่ทันสมัย และแสดงออกถึงการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มทางสังคม (Solomon, M., et al., 2002) ขณะเดียวกัน การเห็นคอลเลกชันใหม่ โปรโมชันจำกัดเวลา หรือการนำเสนอสินค้าผ่านอินฟลูเอนเซอร์บนสื่อสังคมออนไลน์ อาจกระตุ้นให้เกิดภาวะกลัวพลาดด้านแฟชั่น หรือความรู้สึกไม่ต้องการตกกระแส ซึ่งมีแนวโน้มส่งผลต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่น (Rokhadi, 2023)

งานวิจัยเดิมศึกษาปัจจัยการตัดสินใจซื้อในมิติแยกส่วน แต่ยังขาดการรวมปัจจัยด้านจิตวิทยาดิจิทัลร่วมกับปัจจัยทางสังคมและอารมณ์เพื่ออธิบายแบบจำลองความตั้งใจซื้อเชิงบูรณาการ การวิจัยครั้งนี้ช่วยสร้างความเข้าใจเชิงกลไกเกี่ยวกับพฤติกรรมการซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่นของผู้บริโภคในเขตเมือง ผลการวิจัยส่งมอบแบบจำลองการตัดสินใจซื้อแก่ผู้ประกอบการธุรกิจแฟชั่นและนักการตลาดดิจิทัลเพื่อนำไปใช้วางกลยุทธ์การสื่อสารและการบริหารสินค้า ผู้บริโภคได้รับประโยชน์จากการเข้าใจแรงกระตุ้นทางอารมณ์และแรงกดดันทางสังคมเพื่อปรับพฤติกรรมการบริโภคอย่างเหมาะสม

การวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ได้แก่ บทนำ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิธีดำเนินการวิจัย ผลการวิจัย และการอภิปรายผลพร้อมข้อเสนอแนะ ผลการศึกษาส่งเสริมองค์ความรู้ด้านการตลาดออนไลน์และพฤติกรรมผู้บริโภคในบริบทเศรษฐกิจดิจิทัล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลของความตระหนักด้านแฟชั่นต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่นของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร

2. เพื่อศึกษาผลของอิทธิพลทางสังคมต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่นของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร

3. เพื่อศึกษาผลของคุณค่าทางอารมณ์จากการชอปปิงต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่นของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร

4. เพื่อศึกษาผลของภาวะกลัวพลาดด้านแฟชั่นต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่นของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานการวิจัย

H1: ความตระหนักด้านแฟชั่นมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่นของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร

H2: อิทธิพลทางสังคมมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่นของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร

H3: คุณค่าการช็อปปิงเชิงอารมณ์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่นของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร

H4: ภาวะกลัวพลาดด้านแฟชั่นมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่นของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิจัย

การศึกษานี้ใช้ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior) ของ Ajzen, I. (1985) เป็นกรอบหลักในการอธิบายความตั้งใจซื้อ ที่ระบุว่า ความตั้งใจซื้อสะท้อน

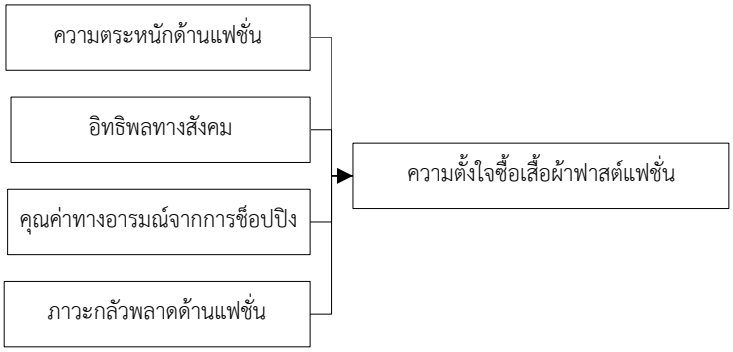
ความพร้อมในการแสดงพฤติกรรม ซึ่งได้รับอิทธิพลจากทัศนคติ บรรทัดฐานทางสังคม และการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม งานวิจัยนี้ประยุกต์ทฤษฎีดังกล่าวร่วมกับทฤษฎีอิทธิพลทางสังคม (Social Influence Theory) ทฤษฎีการบริโภคเชิงอารมณ์ (Hedonic Consumption Theory) และแนวคิดภาวะกลัวพลาดด้านแฟชั่น (Fashion-related Fear of Missing Out) เพื่อสร้างแบบจำลองการอธิบายพฤติกรรม (Sprotles, G., B. & Kendall, E. L, 1986) ที่อธิบายว่า ความตระหนักด้านแฟชั่นเป็นรูปแบบการตัดสินใจของผู้บริโภคที่เน้นความใหม่และความทันสมัย Plume, C., J., et al. (2017) ระบุว่า การบริโภคเชื่อมโยงกับประสบการณ์ทางอารมณ์มากกว่าประโยชน์ใช้สอยเพียงอย่างเดียว และ Babin, B., J., et al. (1994) อธิบายว่าภาวะกลัวพลาดด้านแฟชั่นเป็นแรงจูงใจที่ทำให้บุคคลกังวลว่าจะตกกระแสและกระตุ้นการตัดสินใจซื้ออย่างเร่งด่วน การบูรณาการแนวคิดดังกล่าวสรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยเพื่อทดสอบอิทธิพลของตัวแปรอิสระ 4 ตัว ได้แก่ ความตระหนักด้านแฟชั่น อิทธิพลทางสังคม คุณค่าการชอปปิงเชิงอารมณ์ และภาวะกลัวพลาดด้านแฟชั่น ที่มีต่อตัวแปรตามคือความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่น

2. ประเด็นเนื้อหาที่เกี่ยวกับงานวิจัย

Bakewell, C. & Mitchell, V., W (2006) พบว่า ผู้บริโภค Generation Y ให้ความสำคัญกับแฟชั่นเพื่อสะท้อนภาพลักษณ์และค่านิยมในตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับสินค้าฟาสต์แฟชั่นที่เน้นการเปลี่ยนตามเทรนด์ โดยกัญจ์ภัส สุรัชนพพรสิน และจรัชวรรณ จันทรัตน์ (2568) ระบุว่า อิทธิพลทางสังคมเกิดจากการยอมรับค่านิยมและการปฏิบัติตามกลุ่มอ้างอิง ซึ่ง Fernandes, S. & Panda, R (2023) พบว่า อินฟลูเอนเซอร์และรีวิวออนไลน์มีบทบาทส่งผลต่อความเชื่อมั่นและความตั้งใจซื้อของผู้บริโภคยุคดิจิทัล อีกทั้ง Babin, B., J., et al. (1994) ยืนยันว่า ความเพลิดเพลินระหว่างการเลือกซื้อช่วยเพิ่มความตั้งใจซื้อของผู้บริโภคอย่างมีนัยสำคัญ และสมาภรณ์ นวลสุทธิ์ และคณะ (2569) เสนอว่า ภาวะกลัวพลาดด้านแฟชั่นเป็นปัจจัยกระตุ้นการบริโภคในสภาพแวดล้อมดิจิทัล รวมทั้ง Askari, M. & Rashid, R.,M. (2024) พบว่า ผู้บริโภคที่มีภาวะกลัวพลาดด้านแฟชั่นสูงตัดสินใจซื้อสินค้าแฟชั่นเร็วขึ้น โดยเฉพาะสินค้าจำนวนจำกัดหรือสินค้าที่เป็นกระแสออนไลน์ สรุปได้ว่า ความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่นของผู้บริโภคเกิดจากการทำงานร่วมกันของแรงจูงใจด้านภาพลักษณ์ แรงกดดันทางสังคม ประสบการณ์เชิงอารมณ์ และแรงกระตุ้นทางจิตวิทยาจากการกลัวตกเทรนด์

กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยแสดงให้เห็นว่าความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่นเป็นผลลัพธ์ของปัจจัยทั้งในเชิงสังคม อารมณ์ และการรับรู้ส่วนบุคคล การผสมผสานของตัวแปรทั้งสี่ช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมผู้บริโภคในเชิงลึกมากขึ้น โดยเฉพาะในสังคมเมืองอย่างกรุงเทพมหานครที่เทรนด์แฟชั่นเปลี่ยนแปลงรวดเร็วและการแข่งขันทางการตลาดสูง ผลการวิจัยที่ได้จากกรอบแนวคิดนี้จะเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนากลยุทธ์การตลาดแฟชั่นให้ตอบสนองต่อพฤติกรรมผู้บริโภคไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการสื่อสารทางออนไลน์ การสร้างภาพลักษณ์แบรนด์ และการกระตุ้นแรงจูงใจในการซื้อสินค้าอย่างยั่งยืน

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ในรูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) การเลือกใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณมีความเหมาะสมกับปัญหาวิจัยเนื่องจากวัตถุประสงค์หลักคือการทดสอบแบบจำลองอิทธิพลทางสถิติและยืนยันความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรอิสระ ได้แก่ ความตระหนักด้านแฟชั่น อิทธิพลทางสังคม คุณค่าการชอปปิงเชิงอารมณ์ และภาวะกลัวพลาดด้านแฟชั่น กับตัวแปรตามคือความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่น การใช้แบบสอบถามเชิงโครงสร้างช่วยให้สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นตัวเลขจากกลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่ได้ และนำไปวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงอ้างอิงเพื่อทดสอบสมมติฐานได้อย่างแม่นยำและเป็นรูปธรรม

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรในการวิจัย คือ ผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานครที่มีประสบการณ์ซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่น เช่น Zara, H&M, Uniqlo, Shein หรือ แบรนด์ฟาสต์แฟชั่นอื่น ๆ เนื่องจากไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน จึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของคอเครน (Cochran, W. G., 1977) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และค่าความคลาดเคลื่อน 0.05 ได้กลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำ 385 คน และกำหนดกลุ่มตัวอย่างจริงจำนวน 400 คน โดยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสะดวก อย่างไรก็ตาม วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบสะดวกมีข้อจำกัดด้านการตัวแทนของประชากร ทำให้ผลการวิจัยมีขีดจำกัดในการอ้างอิงสู่ประชากรผู้บริโภคเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่นทั้งหมดในเขตกรุงเทพมหานคร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพ คือ แบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง แบ่งออกเป็น 6 ส่วน ได้แก่ ความตระหนักด้านแฟชั่น อิทธิพลทางสังคม คุณค่าการชอปปิงเชิงอารมณ์ ภาวะกลัวพลาดด้านแฟชั่น ความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่น และข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยข้อคำถามเกี่ยวกับตัวแปรวิจัยใช้มาตรประมาณค่าแบบลิเคิร์ต 5 ระดับ (Roy, A., 2020) การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือดำเนินการโดยตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาด้วยค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC: Item-Objective Congruence) จากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน โดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.60 ขึ้นไปไว้ใช้งาน และตรวจสอบความเชื่อมั่นด้วยค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคจากการทดลองใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างใกล้เคียงจำนวน 30 คน พบว่าแบบสอบถามมีความเชื่อมั่นทั้งฉบับและรายด้าน มากกว่า 0.70 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่ยอมรับได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการผ่านแบบสอบถามออนไลน์และการกระจายแบบสอบถามไปยังพื้นที่ใกล้ศูนย์การค้าและแหล่งแฟชั่นในเขตกรุงเทพมหานคร จากนั้นนำข้อมูลไป ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนมกราคม ถึง เดือนมีนาคม พ.ศ. 2569

สถิติที่ใช้ในการวิจัย วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 เพื่อทดสอบอิทธิพลของตัวแปรอิสระที่มีต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่น

ผลการวิจัย

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 242 คน คิดเป็นร้อยละ 60.5 และเพศชาย จำนวน 158 คน (ร้อยละ 39.50) มีอายุช่วง 30–39 ปี และ 40–49 ปี จำนวนเท่ากัน

คือ 95 คน (ร้อยละ 23.80) มีสถานภาพสมรส จำนวน 212 คน (ร้อยละ 53.00) เป็นนักเรียน/นักศึกษา จำนวน 114 คน (ร้อยละ 28.50) มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 30,001–40,000 บาท จำนวน 102 คน (ร้อยละ 25.50) มีความถี่ซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่น 1–2 ครั้งต่อเดือน จำนวน 196 คน (ร้อยละ 49.00) งบประมาณต่อครั้งในการซื้อ 2,001–3,000 บาท จำนวน 151 คน (ร้อยละ 37.80) และสามารถอธิบายผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. ผลของความตระหนักด้านแฟชั่นต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่นของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ความตระหนักด้านแฟชั่นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และมีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แต่เป็นอิทธิพลเชิงลบ โดยมีค่า B = -0.297 และ Beta = -0.415 แสดงให้เห็นว่า เมื่อผู้บริโภคมีความตระหนักด้านแฟชั่นเพิ่มขึ้น ความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่นมีแนวโน้มลดลงเมื่อควบคุมตัวแปรอื่นให้คงที่ จึงไม่สนับสนุนสมมติฐานที่กำหนดไว้ (ตารางที่ 1)

2. ผลของอิทธิพลทางสังคมต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่นของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า อิทธิพลทางสังคมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่า B = 0.331 และ Beta = 0.534 ซึ่งเป็นค่ามากที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับตัวแปรอื่น แสดงให้เห็นว่า อิทธิพลจากเพื่อน ครอบครัว กลุ่มอ้างอิง อินฟลูเอนเซอร์ และความคิดเห็นจากสังคม มีบทบาทสำคัญต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่นของผู้บริโภค (ตารางที่ 1)

3. ผลของคุณค่าการชอปปิงเชิงอารมณ์ต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่น

ผลการวิจัยพบว่า คุณค่าการชอปปิงเชิงอารมณ์มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่า B = 0.208 และ Beta = 0.256 แสดงให้เห็นว่า ความสนุก ความเพลิดเพลิน ความตื่นเต้นจากสินค้าใหม่ และความพึงพอใจจากประสบการณ์การซื้อ เป็นปัจจัยที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้บริโภคเกิดความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่นเพิ่มขึ้น (ตารางที่ 1)

4. ผลของภาวะกลัวพลาดด้านแฟชั่นต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่น

ผลการวิจัยพบว่า ภาวะกลัวพลาดด้านแฟชั่นมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (B = 0.280, Beta = 0.402) แสดงให้เห็นว่า ความรู้สึกไม่ต้องการพลาดเทรนด์ใหม่ สินค้าจำนวนจำกัด คอลเลกชันใหม่ หรือกระแสแฟชั่นบนสื่อออนไลน์ มีส่วนช่วยกระตุ้นความตั้งใจซื้อของผู้บริโภคได้อย่างชัดเจน (ตารางที่ 1)

ผลการทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ พบว่า แบบจำลองมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่า R^2 = 0.923, Adjusted R^2 = 0.922, F = 1181.761 และ Sig. = 0.000 แสดงให้เห็นว่าตัวแปรอิสระทั้ง 4 ตัวสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่นได้ร้อยละ 92.30 นอกจากนี้ ได้ทำการตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Assumptions) เพื่อยืนยันความถูกต้องของแบบจำลอง โดยไม่พบปัญหาภาวะร่วมเส้นตรงพหุ (Multicollinearity) เนื่องจากค่า Variance Inflation Factor (VIF) ของตัวแปรอิสระทุกตัวอยู่ระหว่าง 2.393 ถึง 5.250 ซึ่งมีค่าไม่เกิน 10 และค่า Tolerance มีค่าอยู่ระหว่าง 0.190 ถึง 0.418 ซึ่งมากกว่า 0.10 และค่า Durbin-Watson เท่ากับ 0.195 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์มาตรฐานที่ยืนยันความเป็นอิสระของค่าคลาดเคลื่อน (Independence of Errors) ร่วมกับการทดสอบการกระจายแบบปกติของค่าคลาดเคลื่อน (Normality Test) และการทดสอบอคติจากการใช้ วิธีวัดเดี่ยว (Common Method Variance: CMV) ด้วย Harman's Single Factor Test ซึ่งยืนยันว่าค่าความสามารถในการอธิบายที่สูงของแบบจำลองไม่ได้เกิดจากอคติในการเก็บข้อมูล

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่น

ตัวแปร	B	S.E.	Beta	t	Sig.	Tolerance	VIF
ค่าคงที่	1.923	.060	-	31.803	0.000*	-	-
ความตระหนักด้านแฟชั่น	-0.297	.015	-0.415	-19.181	0.000*	0.418	2.393
อิทธิพลทางสังคม	0.331	.020	0.534	16.910	0.000*	0.196	5.115
คุณค่าการชอปปิงเชิงอารมณ์	0.208	.026	0.256	7.994	0.000*	0.190	5.250
ภาวะกลัวพลาดด้านแฟชั่น	0.280	.019	0.402	14.929	0.000*	0.269	3.711
R2=0.923, Adj. R2=0.922, S.E.E.= 0.068, F = 1181.761, Sig. = 0.000, Durbin-Watson = 0.195							

หมายเหตุ: * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

จากวัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาผลของความตระหนักด้านแฟชั่นต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่นของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ความตระหนักด้านแฟชั่นมีอิทธิพลเชิงลบต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้

เพราะว่าผู้บริโภคที่มีความตระหนักด้านแฟชั่นสูงในเขตกรุงเทพมหานครให้ความสำคัญกับการสร้างอัตลักษณ์เฉพาะบุคคลและการบริโภคที่ยั่งยืน อีกทั้งยังรับรู้ว่าเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่นมีวงจรผลิตภัณฑ์สั้นและมีการผลิตซ้ำจำนวนมาก ผู้บริโภคจึงเพิ่มความเข้มงวดในการเปรียบเทียบคุณภาพ ความคุ้มค่า และชะลอการตัดสินใจซื้อเพื่อรักษาภาพลักษณ์ที่แตกต่างในสังคม ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดของ Sprotles, G., B. & Kendall, E. L. (1986) ที่กล่าวว่า ความตระหนักด้านแฟชั่นเป็นรูปแบบการตัดสินใจของผู้บริโภคที่เกี่ยวข้องกับความทันสมัย ความแปลกใหม่ และภาพลักษณ์ ผู้บริโภคกลุ่มนี้จึงติดตามเทรนด์ เปรียบเทียบสินค้า และประเมินความเหมาะสมก่อนซื้ออย่างรอบคอบ แต่ขัดแย้งกับ Bakewell, C. & Mitchell, V., W (2006) ที่ศึกษาสไตล์การตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค และงานวิจัยของกัญจ์ภัส สุรัชนพพรสิน และจรัชวรรณ จันทรัตน์ (2568) ที่ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นของผู้หญิงวัยทำงานผ่านช่องทางออนไลน์ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ความใส่ใจด้านแฟชั่นและภาพลักษณ์ส่งผลเชิงบวกต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าแฟชั่น

จากวัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาผลของอิทธิพลทางสังคมต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่นของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า อิทธิพลทางสังคมมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงที่สุดในแบบจำลอง ทั้งนี้เพราะว่า เสื้อผ้าแฟชั่นเป็นสินค้าที่เกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์ การแสดงออกทางสังคม และการยอมรับจากบุคคลรอบข้าง ทำให้ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับความคิดเห็นของเพื่อน ครอบครัว กลุ่มอ้างอิง อินฟลูเอนเซอร์ และรีวิวออนไลน์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Fernandes, S. & Panda, R. (2023) ที่กล่าวว่า อิทธิพลทางสังคมเกิดจากการปฏิบัติตาม การระบุตัวตนกับกลุ่ม และการยอมรับค่านิยมของกลุ่มมาเป็นของตนเอง ทั้งนี้พบว่า ผู้บริโภคปรับพฤติกรรมให้สอดคล้องกับกลุ่มอ้างอิงและสื่อออนไลน์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พีรยุทธ์ พัฒน์ธนญานนท์ (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง อิทธิพลของคนรอบข้างที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคสินค้าฟุ่มเฟือยของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริโภคที่อ่อนไหวต่ออิทธิพลทางสังคมมีแนวโน้มปรับพฤติกรรมให้สอดคล้องกับกลุ่มอ้างอิง และสอดคล้องกับงานวิจัยของพนิดา ตันศิริ (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของกลุ่มเจเนอเรชัน Z ในเขตกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า รีวิวและความคิดเห็นในสื่อออนไลน์มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้า

จากวัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาผลของคุณค่าทางอารมณ์จากการชอปปิงต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่นของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า คุณค่าการชอปปิงเชิงอารมณ์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้เพราะว่า ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับความสนุก ความเพลิดเพลิน ความตื่นเต้นจากสินค้าใหม่ และความพึงพอใจจากประสบการณ์การเลือกซื้อ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Plume, C., J., et al. (2017) กล่าวว่า การบริโภคมีความเชื่อมโยงกับประสบการณ์ทางอารมณ์ของผู้บริโภค ทั้งนี้พบว่า ความเพลิดเพลินจากการเลือกซื้อช่วยกระตุ้นความตั้งใจซื้อ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Babin, B., J., et al. (1994) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง งานและ/หรือความสนุก: การวัดคุณค่าการชอปปิงเชิงอารมณ์และคุณค่าการชอปปิงเชิงอรรถประโยชน์ ผลการวิจัยพบว่า คุณค่าการชอปปิงเชิงอารมณ์มีส่วนกระตุ้นความตั้งใจซื้อของผู้บริโภค และสอดคล้องกับงานวิจัยของอังคาร คะชาวังศรี และสมชาย เล็กเจริญ (2568) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าแฟชั่นอย่างต่อเนื่องบนแอปพลิเคชันช้อปปี้ของผู้บริโภคเจเนอเรชันวายในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยด้านอารมณ์ ความเพลิดเพลิน และประสบการณ์จากการซื้อมีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าแฟชั่น

จากวัตถุประสงค์ที่ **4** เพื่อศึกษาผลของภาวะกลัวพลาดด้านแฟชั่นต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่นของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ภาวะกลัวพลาดด้านแฟชั่นมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้เพราะว่าผู้บริโภคมีแนวโน้มตัดสินใจซื้อจากความรู้สึกไม่ต้องการพลาดเทรนด์ใหม่ คอลเลกชันใหม่ สินค้าจำนวนจำกัด หรือสินค้าที่กำลังเป็นกระแสบนสื่อออนไลน์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Bartosiak, A., et al. (2025) กล่าวว่า ภาวะกลัวพลาดด้านแฟชั่นเป็นภาวะที่ทำให้บุคคลกังวลว่าจะพลาดสิ่งที่ผู้อื่นกำลังให้ความสนใจ ทั้งนี้พบว่า ภาวะกลัวพลาดด้านแฟชั่นเชื่อมโยงกับพฤติกรรมการบริโภคในสภาพแวดล้อมดิจิทัล สอดคล้องกับงานวิจัยของ สมาภรณ์ นวลสุทธิ์ และคณะ (2569) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง อิทธิพลของอินฟลูเอนเซอร์ที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าในธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ของกลุ่มผู้บริโภคเจเนอเรชัน Z ผลการวิจัยพบว่า ภาวะกลัวพลาดด้านแฟชั่นสามารถเชื่อมโยงไปสู่พฤติกรรมการบริโภคในสภาพแวดล้อมดิจิทัล และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Askari, M. & Rashid, R.,M (2024) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภัยคุกคามหรือโอกาส ผลกระทบต่อการซื้อสินค้าแฟชั่น โดยมีอิทธิพลส่งผ่านของความวิตกกังวล

และบทบาทของการแบ่งปันเพื่ออวดอ้าง : ภาวะกลัวพลาดและการซื้อสินค้าแฟชั่น ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริโภคที่มีภาวะกลัวพลาดด้านแฟชั่นสูงมีแนวโน้มตัดสินใจซื้อสินค้าแฟชั่นรวดเร็วขึ้น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องนี้ มีส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** ประกอบด้วย 1.1 ผู้ประกอบการควรปรับกลยุทธ์รับมือกลุ่มผู้บริโภคที่มีความตระหนักด้านแฟชั่นสูง โดยเน้นการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม การพัฒนาสายผลิตภัณฑ์ที่ยั่งยืน และการนำเสนอสินค้าคอลเลกชันพิเศษเพื่อตอบโจทย์ผู้บริโภคที่เน้นคุณภาพและอัตลักษณ์เฉพาะบุคคล 1.2 ผู้ประกอบการควรใช้กลยุทธ์จำหน่ายสินค้าแบบจำนวนจำกัด ออกคอลเลกชันเฉพาะช่วงเวลา หรือจัดโปรโมชันระยะสั้นเพื่อกระตุ้นความรู้สึกเร่งด่วนในการตัดสินใจซื้อ 1.3 ผู้ประกอบการควรใช้ผู้มีอิทธิพลทางสังคม เช่น อินฟลูเอนเซอร์หรือผู้ใช้จริงที่มีภาพลักษณ์ตรงกับกลุ่มเป้าหมาย สื่อสารผ่านแพลตฟอร์ม TikTok, Instagram และ Facebook เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ เนื่องจากอิทธิพลทางสังคมส่งผลต่อความตั้งใจซื้อสูงที่สุด 1.4 ผู้ประกอบการควรออกแบบหน้าร้านให้ทันสมัย นำเสนอสินค้าใหม่อย่างต่อเนื่อง และพัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์ให้ใช้งานสะดวก เพื่อสร้างความสนุก ความตื่นเต้น และความพึงพอใจแก่ผู้บริโภค 1.5 องค์กรคุ้มครองผู้บริโภคและหน่วยงานภาครัฐควรส่งเสริมความรู้เท่าทันการบริโภคเพื่อป้องกันพฤติกรรมการซื้อตามกระแสจากภาวะกลัวพลาดด้านแฟชั่น 1.6 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรรณรงค์การบริโภคเสื้อผ้าอย่างยั่งยืนเพื่อลดผลกระทบทางขยะและสิ่งแวดล้อมจากอุตสาหกรรมฟาสต์แฟชั่น 1.7 นักวิชาการควรนำแนวคิดด้านการบริโภคอย่างมีจริยธรรมไปต่อยอดในการศึกษาพฤติกรรมการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคยุคดิจิทัล และ **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** ประกอบด้วย 2.1 ควรใช้วิธีการวิจัยเชิงสาเหตุ (Causal Research) หรือการทดลองเชิงธรรมชาติ (Quasi-Experimental Design) เพื่อทดสอบกลไกเชิงเหตุผลของการตัดสินใจซื้อที่ชัดเจนกว่าการวิจัยเชิงสำรวจ 2.2 ควรศึกษาเจาะลึกในกลุ่มผู้บริโภคที่มีความตระหนักด้านแฟชั่นสูงเพิ่มเติมด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อค้นหาสาเหตุเชิงลึกที่ส่งผลให้อิทธิพลดังกล่าวมีผลเชิงลบต่อความตั้งใจซื้อเสื้อผ้าฟาสต์แฟชั่น 2.3 ควรเพิ่มการทดสอบตัวแปรด้านจิตวิทยาหรือพฤติกรรมดิจิทัลอื่น เช่น ค่านิยมการบริโภคที่ยั่งยืน หรือภาพลักษณ์ตนเอง เพื่อพัฒนาแบบจำลองเชิงสาเหตุที่อธิบายพฤติกรรมการซื้อได้อย่างซับซ้อน

เอกสารอ้างอิง

กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม. (2567). Fast Fashion กับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม. กองพัฒนาข้อมูลและตัวชี้วัดสังคม. เรียกใช้เมื่อ 25 มิถุนายน 2569 จาก https://www.nesdc.go.th/wordpress/wpcontent/uploads/2025/08/Fast_Fashion_Q2_2567.pdf

กัญจ์ภัส สุรัชนพพรสิน และจรัชวรรณ จันทรัตน์. (2568). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นของผู้หญิงวัยทำงานผ่านช่องทางออนไลน์ ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร. วารสารการวิจัยนวัตกรรมการจัดการธุรกิจ, 2(2), 26–46.

พนิดา ตันศิริ. (2565). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของกลุ่มเจเนอเรชัน Z ในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารวิชาการสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย, 28(1), 55-68.

พีรยุทธ์ พัฒน์ธนญานนท์. (2561). อิทธิพลของคนรอบข้างที่มีผลต่อพฤติกรรมการบริโภคสินค้าฟุ่มเฟือยของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารเกษมบัณฑิต, 19(1), 10–18.

สมบูรณ์ นันแก้ว และคณะ. (2568). อิทธิพลของแรงจูงใจด้านเหตุผล แรงจูงใจด้านอารมณ์ ความน่าเชื่อถือของเจ้าของเพจ และการส่งเสริมการขายที่ส่งผลต่อพฤติกรรม การซื้อแบบฉับพลันของเครื่องแต่งกายผ่านเฟซบุ๊กไลฟ์ ของผู้บริโภคในเชียงใหม่. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(2), 1193–1220.

สมาภรณ์ นวลสุทธิ์ และคณะ. (2569). อิทธิพลของอินฟลูเอนเซอร์ที่ส่งผลต่อกระบวนการตัดสินใจซื้อสินค้าในธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ของกลุ่มผู้บริโภคเจเนอเรชัน Z. วารสารบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี, 15(1), 136–159.

อังคาร คะชาวังศรี และสมชาย เล็กเจริญ. (2568). ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจซื้อสินค้าแฟชั่นอย่างต่อเนื่องบน แอปพลิเคชันช้อปปี้ของผู้บริโภคเจเนอเรชันวายในประเทศไทย. วารสารวิจัยราชภัฏกรุงเก่า สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 12(2), 1–12.

Ajzen, I. (1985). From Intentions to Actions: A Theory of Planned Behavior. In J. Kuhl & J. Beckmann (Eds.), Action Control (pp. 11–39). Springer Berlin Heidelberg. https://doi.org/10.1007/978-3-642-69746-3_2

Askari, M., & Rashid, R. M. (2024). FOMO: A hazard or an opportunity, its impact on Fashion Buying, with the Mediating effect of anxiety and the role of Conspicuous sharing : FOMO and Fashion Buying. Journal of Business & Tourism, 10(02), 39–55. https://doi.org/10.34260/jbt.v10i02.300

Babin, B. J., et al. (1994). Work and/or Fun: Measuring Hedonic and Utilitarian Shopping Value. Journal of Consumer Research, 20(4), 644–656. https://www.jstor.org/stable/2489765

Bakewell, C., & Mitchell, V.-W. (2006). Male versus female consumer decision making styles. Journal of Business Research, 59(12), 1297–1300.

Bartosiak, A., et al. (2025). Fear of missing out, social media influencers, and the social, psychological and financial wellbeing of young consumers. PLOS One, 20(4), e0319034. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0319034

Caro, F., & Martínez-de-Albéniz, V. (2015). Fast Fashion: Business Model Overview and Research Opportunities. In N. Agrawal & S. A. Smith (Eds.), Retail Supply Chain Management: Quantitative Models and Empirical Studies (pp. 237–264). Springer US. https://doi.org/10.1007/978-1-4899-7562-1_9

Cochran, W. G. (1977). Sampling Techniques (3rd ed.). John Wiley & Sons.

Fernandes, S., & Panda, R. (2023). The role of reference group influence: A benchmarking study with working and non-working groups. IIMB Management Review, 35(4), 405–417. https://doi.org/10.1016/j.iimb.2023.10.002

Plume, C. J., et al. (2017). Chapter 5—Self-Construals. In Social Media in the Marketing Context (pp. 93–127). Chandos Publishing. https://doi.org/10.1016/B978-0-08-101754-8.00005-5

Rokhadi. (2023). The Role of Social Media Influencers in Influencing Consumption Patterns: Microeconomic and Market Change Perspectives. Technology and Society Perspectives (TACIT), 1(3), 148–155. https://doi.org/10.61100/tacit.v1i3.182

Roy, A. (2020). A Comprehensive Guide for Design, Collection, Analysis and Presentation of Likert and other Rating Scale Data: Analysis of Likert Scale Data. Independently published.

Solomon, M., et al. (2002). Consumer Behaviour: A European Perspective. Edinburgh Gate: Pearson Education Ltd, 36–49.

Sprotles, G. B., & Kendall, E. L. (1986). A Methodology for Profiling Consumers' Decision-Making Styles. Journal of Consumer Affairs, 20(2), 267–279. https://doi.org/10.1111/j.1745-6606.1986.tb00382.x

การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเรียนรู้ของครูยุคใหม่ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนบ้านหนองเทา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4*

THE DEVELOPMENT OF A LEARNING LEADERSHIP ENHANCEMENT MODEL FOR MODERN TEACHERS TO IMPROVE LEARNER QUALITY AT BAN NONG THAO SCHOOL UNDER THE UBON RATCHATHANI PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 4

อัมรินทร์ คำทวี

Amarin Khamthawi

โรงเรียนบ้านหนองเทา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4

Ban Nong Thao School, Ubon Ratchathani Primary Educational Service Area Office 4, Thailand

Corresponding author E-mail: amarin.544@gmail.com

วันที่รับบทความ : 13 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 7 กรกฎาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 9 กรกฎาคม 2569

Received 13 June 2026; Revised 7 July 2026; Accepted 9 July 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน พัฒนา ทดลองใช้ และประเมินรูปแบบฯ โดยดำเนินการวิจัย 4 ระยะ กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยครู คณะกรรมการสถานศึกษา และนักเรียน รวม 62 คน และผู้เชี่ยวชาญ 13 คน เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบประเมิน และแบบทดสอบ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) และสถิติ Wilcoxon Signed Ranks Test

Citation:

*อัมรินทร์ คำทวี. (2569). การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเรียนรู้ของครูยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนบ้านหนองเทา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 826-844.

Amarin Khamthawi. (2026). The Development Of A Learning Leadership Enhancement Model For Modern Teachers To Improve Learner Quality At Ban Nong Thao School Under The Ubon Ratchathani Primary Educational Service Area Office 4. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 826-844.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ผลการวิจัยพบว่า

1. ข้อมูลพื้นฐานในการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเรียนรู้ของครูยุคใหม่ พบองค์ประกอบสำคัญ 8 ด้าน รวม 24 ตัวชี้วัด โดยผลการวิเคราะห์ดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) ในภาพรวมมีค่าเท่ากับ 0.170 เมื่อพิจารณารายด้านพบความต้องการจำเป็นสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (0.180) ด้านการวัดและประเมินผลเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ (0.169) และด้านการวางแผนและออกแบบการเรียนรู้เชิงรุก (0.161) ตามลำดับ

2. รูปแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) การดำเนินการ และ 5) การประเมินผล ผลการประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบและคู่มือการใช้ในระดับมากที่สุด

3. ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางการเรียนรู้ของครูยุคใหม่หลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 (ค่า $Z = -4.12$, $p < .001$) และมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสู่คุณภาพผู้เรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

4. คุณภาพผู้เรียนมีแนวโน้มสูงขึ้น ทั้งผลการประเมิน RT, NT, O-NET และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นักเรียนผ่านเกณฑ์ความสามารถด้านการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนร้อยละ 100 รูปแบบมีความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ในระดับมากที่สุด ครู นักเรียน และคณะกรรมการสถานศึกษามีความพึงพอใจต่อรูปแบบในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเรียนรู้, ภาวะผู้นำของครูยุคใหม่, การจัดการเรียนรู้เชิงรุก, ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC), คุณภาพผู้เรียน, นวัตกรรมการศึกษา

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the baseline data for enhancing new generation teacher leadership to improve student quality at Ban Nong Thao School; 2) to develop a model for enhancing new generation teacher leadership; 3) to implement the developed model; and 4) to evaluate the developed model. The sample consisted of 62 participants, including teachers, school committee members, and students, along with 13 experts. The research

instruments included questionnaires, interviews, assessment forms, and tests. Data were analyzed using descriptive statistics, the Modified Priority Needs Index ($PNI_{modified}$), and the Wilcoxon Signed Ranks Test.

The research findings were as follows:

1. The baseline study revealed 8 key components of new generation teacher leadership with 24 indicators. The overall ($PNI_{modified}$) was 0.170, with the top three priority needs being: proactive instructional management (0.180), measurement and evaluation for learning development (0.169), and proactive learning planning and design (0.161).

2. The developed model consisted of 5 components: 1) Principles, 2) Objectives, 3) Content, 4) Implementation, and 5) Evaluation. Experts assessed the overall validity and suitability of both the model and the implementation manual at the highest level.

3. After the implementation, teachers demonstrated significantly higher knowledge and understanding of new generation teacher leadership compared to pre-implementation at the .001 significance level ($Z = -4.12$, $p < .001$). Furthermore, their proactive instructional management capabilities were at the highest level.

4. Student quality showed an upward trend across RT, NT, and O-NET assessment results, as well as academic achievement. All students met the criteria for reading, analytical thinking, and writing skills (100%). The model was rated as having the highest level of feasibility and utility, and the satisfaction levels among teachers, students, and school committee members were also at the highest level.

Keywords: Learning Leadership Enhancement Model, New Generation Teacher Leadership, Proactive Instructional Management, Professional Learning Community (PLC), Student Quality, Educational Innovation

บทนำ

การศึกษาเป็นกลไกหลักในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีทักษะและสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นยุคแห่งการเปลี่ยนแปลงที่เชื่อมโยงกันอย่างไร้พรมแดน ทั่วโลกจึงมุ่งเน้นการพัฒนาการศึกษาเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันและการปรับตัวให้ทันต่อระบบเศรษฐกิจระดับโลก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563) การพัฒนาทุนมนุษย์ผ่านการศึกษาจึงเป็นแนวทางสำคัญในการบรรลุการพัฒนาประเทศที่รวดเร็วและยั่งยืน การตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าวทำให้การพัฒนาทุนมนุษย์ผ่านการศึกษาถูกกำหนดให้เป็นหนึ่งในลำดับความสำคัญหลัก (Asaju, 2026)

สำหรับประเทศไทย การจัดการศึกษาได้รับการกำหนดเป็นวาระแห่งชาติเพื่อยกระดับขีดความสามารถของคนไทย ท่ามกลางความท้าทายจากปัจจัยภายนอกอย่างกระแสโลกาภิวัตน์ทางเทคโนโลยี และปัจจัยภายใน เช่น ความเหลื่อมล้ำและคุณภาพกำลังคน ดังนั้น การพัฒนาการศึกษาอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ จึงเป็นภารกิจสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพผู้เรียนให้มีสมรรถนะ มีคุณธรรม และพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงเพื่อนำประเทศไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565)

โรงเรียนบ้านหนองเทาเป็นสถานศึกษาขนาดกลางที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานครอบคลุมระดับปฐมวัย ประถมศึกษา และมัธยมศึกษาตอนต้น โดยมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในระดับพื้นที่ จากผลการประเมินคุณภาพภายนอกของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (สมศ.) ในรอบที่ 1 (พ.ศ. 2547) รอบที่ 2 (พ.ศ. 2550) และรอบที่ 3 (พ.ศ. 2554) พบว่า โรงเรียนยังมีข้อจำกัดสำคัญในมาตรฐานด้านผู้เรียน โดยเฉพาะมาตรฐานที่ 4 ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ และมีวิสัยทัศน์ มาตรฐานที่ 5 ความรู้และทักษะตามหลักสูตร และมาตรฐานที่ 6 ทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการอ่าน และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งผลการประเมินอยู่ในระดับ “พอใช้” อย่างต่อเนื่องทั้ง 3 รอบ สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาเชิงโครงสร้างในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนที่ยังไม่สามารถยกระดับได้อย่างเป็นรูปธรรม เมื่อพิจารณาข้อมูลเชิงประจักษ์ล่าสุดจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ปีการศึกษา 2567 พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีผลสัมฤทธิ์ต่ำกว่าเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด โดยเฉพาะในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ซึ่งสะท้อนปัญหาเชิงคุณภาพอย่างชัดเจน (โรงเรียนบ้านหนองเทา, 2568)

จากรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (SAR) โรงเรียนบ้านหนองเทา ปีการศึกษา 2567 พบว่า ครูส่วนใหญ่ยังเน้นจัดการเรียนรู้แบบบรรยายและบอกความรู้ ขาดการจัดกิจกรรมเชิงรุก (Active Learning) ที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการปฏิบัติจริง อีกทั้งยังทำงานในลักษณะ "ต่างคนต่างทำ" และขาดภาวะผู้นำที่จะขับเคลื่อนหรือสร้างแรงจูงใจให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน (โรงเรียนบ้านหนองเทา, 2568) สภาพปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบโดยตรงต่อคุณภาพผู้เรียนอย่างชัดเจน โดยพบนับนักเรียนมีผลการประเมินสมรรถนะสำคัญด้านความสามารถในการคิดอยู่ในระดับดี–ดีมากเพียงร้อยละ 66.67 ซึ่งยังไม่บรรลุเป้าหมายที่สถานศึกษากำหนดไว้ที่ร้อยละ 75.00

สาเหตุสำคัญเกิดจากรูปแบบการพัฒนาครูในปัจจุบันที่เน้นการส่งครูไปอบรมภายนอกสถานศึกษา ซึ่งส่งผลให้ครูยังขาด "ภาวะผู้นำทางการเรียนรู้" (Teacher Leadership) ในการออกแบบกระบวนการเรียนรู้เชิงรุกระดับห้องเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ York-Barr and Duke (2004) ที่อธิบายว่าภาวะผู้นำของครูคือกลไกการสร้างอิทธิพลร่วมกันเพื่อพัฒนาผลลัพธ์ของผู้เรียน นอกจากนี้ Spillane (2006) ยังเน้นย้ำว่าการยกระดับคุณภาพการศึกษาจำเป็นต้องอาศัยภาวะผู้นำแบบกระจาย (Distributed Leadership) ที่ครูต้องแสดงบทบาทเป็นผู้นำการเรียนรู้ร่วมกับผู้บริหาร การขาดภาวะผู้นำในมิตินี้ของครูจึงทำให้สถานศึกษาขาดพลังร่วมและไม่สามารถผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงคุณภาพการเรียนการสอนได้อย่างแท้จริง

การพัฒนา “รูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเรียนรู้ของครูยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนบ้านหนองเทา” เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาครูให้สามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีบทบาทเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลงทางการเรียนรู้ สามารถทำงานร่วมกันผ่านกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และนำไปสู่การยกระดับคุณภาพผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม อันจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเรียนรู้ของครูยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนบ้านหนองเทา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเรียนรู้ของครูยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนบ้านหนองเทา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4

3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเรียนรู้ของครูยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนบ้านหนองเทา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4

4. เพื่อประเมินรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเรียนรู้ของครูยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนบ้านหนองเทา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเรียนรู้ของครูยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโรงเรียนบ้านหนองเทา” โดยมีรายละเอียดการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยและพัฒนา (Research and Development) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน พัฒนา ทดลองใช้ และประเมินรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเรียนรู้ของครูยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนบ้านหนองเทา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4 โดยกำหนดขอบเขตและระเบียบวิธีวิจัยจำแนกเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน (Research - R1) เพื่อศึกษาสภาพบริบท ความต้องการ และความจำเป็น

ระยะที่ 2 การพัฒนาและสร้างนวัตกรรม (Development - D1) เพื่อออกแบบและสร้างนวัตกรรมต้นแบบขึ้นมา

ระยะที่ 3 การทดลองใช้นวัตกรรม (Research - R2) เพื่อนำนวัตกรรมที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้จริงในภาคสนาม

ระยะที่ 4 การประเมินผลและปรับปรุง (Development - D2) เพื่อประเมินประสิทธิภาพและปรับปรุงแก้ไขนวัตกรรมให้สมบูรณ์

2. ประชากรกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (ไม่รวมผู้อำนวยการสถานศึกษาและผู้แทนครู 1 คน) และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2568 รวมทั้งสิ้น 122 คน ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรงต่อการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเรียนรู้

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครู คณะกรรมการสถานศึกษาฯ และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 62 คน ซึ่งผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan (1970) เพื่อให้ได้ตัวแทนประชากรที่มีความเที่ยงตรงตามหลักสถิติ (ที่ระดับความเชื่อมั่น 95%) โดยใช้วิธี การสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มเป้าหมายมีโอกาสถูกเลือกเท่าเทียมกัน ลดอคติในการเลือกกลุ่มตัวอย่าง และสร้างความเชื่อมั่นว่าผลการศึกษาจะสามารถสะท้อนสภาพความเป็นจริงของโรงเรียนบ้านหนองเทาได้อย่างเป็นระบบ

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ จำแนกตามระยะการดำเนินงานได้ 4 ระยะ ประกอบด้วย ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ใช้เครื่องมือ 3 ชนิด ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสารสำหรับบันทึกข้อมูลแนวคิดทฤษฎี แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน สภาพที่คาดหวัง และความต้องการจำเป็น มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง .28–.87 และแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเพื่อเจาะลึกความคิดเห็น ต่อมาในระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบ ใช้แบบบันทึกการประชุมสนทนากลุ่มควบคู่กับแบบประเมินเพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของร่างรูปแบบที่พัฒนาขึ้น จากนั้นในระยะที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบใช้แบบทดสอบเพื่อวัดความรู้ความเข้าใจของผู้เข้ารับการพัฒนา มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง .28 – .67 ร่วมกับแบบบันทึกการประชุมสนทนากลุ่มเพื่อถอดบทเรียนระหว่างการปฏิบัติจริง และในระยะที่ 4 การประเมินรูปแบบ ได้นำแบบประเมินมาใช้ซ้ำอีกครั้งเพื่อประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบในภาพรวมหลังสิ้นสุดการทดลองใช้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการจัดส่งเครื่องมือการวิจัยไปยังกลุ่มเป้าหมาย พร้อมทั้งประสานงานขอความอนุเคราะห์ในการตอบกลับเพื่อรวบรวมข้อมูล จากนั้นทำการตรวจสอบความถูกต้องและคัดแยกเครื่องมือการวิจัยที่มีความสมบูรณ์ ซึ่งสามารถจัดเก็บข้อมูลได้ครบถ้วนจำนวน 30 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 แล้วจึงนำข้อมูลทั้งหมด

มาวิเคราะห์ สังเคราะห์แยกแยะประเด็นสำคัญต่าง ๆ เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้เป็นฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ในการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเรียนรู้ของครูยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนบ้านหนองเทา ในขั้นตอนต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และใช้ค่าสถิติ ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ($S.D.$) การทดสอบค่าที ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น ค่าคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ และค่าดัชนีลำดับความต้องการจำเป็น

6. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของข้อมูล ได้แก่ การตรวจสอบด้านแหล่งข้อมูล (Data Triangulation) โดยการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่หลากหลายและต่างสถานภาพกัน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และนักเรียน การตรวจสอบด้านวิธีการ (Methodological Triangulation) ด้วยการใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลายรูปแบบ ทั้งการวิเคราะห์เอกสาร การใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และการประชุมสนทนากลุ่ม เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลที่ได้จากแต่ละวิธี และการตรวจสอบข้อมูลโดยผู้ให้ข้อมูล (Member Checking) โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการสรุปและวิเคราะห์ผล ย้อนกลับไปให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักได้ตรวจสอบและยืนยันความถูกต้อง เพื่อให้มั่นใจว่าผลการวิจัยสะท้อนความเป็นจริงและมีความน่าเชื่อถือสูงสุดก่อนนำไปพัฒนารูปแบบต่อไป

7. การนำเสนอผลการวิจัย

ผลการวิจัยนำเสนอในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยจัดเรียงลำดับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยออกเป็น 4 ส่วนหลัก ได้แก่ 1) ข้อมูลพื้นฐานและสภาพความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเรียนรู้ของครูยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน 2) รูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเรียนรู้ของครูยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนบ้านหนองเทา ที่พัฒนาขึ้น 3) ผลการทดลองใช้รูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเรียนรู้ของครูยุคใหม่ในการปฏิบัติจริงในสถานศึกษา และ 4) ผลการประเมินความถูกต้องและความเหมาะสมของรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเรียนรู้ของครูยุคใหม่ในภาพรวม

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเรียนรู้ของครูยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนบ้านหนองเทา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4 สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเรียนรู้ของครูยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน พบว่า องค์ประกอบภาวะผู้นำทางการเรียนรู้ของครูยุคใหม่ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ 24 ตัวชี้วัด ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้เชิงรุก การใช้สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การนำผลการประเมินไปใช้ การพัฒนาตนเองและวิชาชีพ การทำงานร่วมกันแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และคุณลักษณะความเป็นครู โดยความต้องการจำเป็นสูงสุด ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก รองลงมาคือ ด้านการวัดและประเมินผลเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ และด้านการวางแผนและออกแบบการเรียนรู้เชิงรุก ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับความคิดเห็นสภาพปัจจุบันและสภาพที่คาดหวัง **โดยรวม**

(n=22)

รายการประเมิน	สภาพปัจจุบัน (P)			สภาพที่คาดหวัง (I)			$PNI_{modified}$	อันดับ
	$\bar{X}$	S	ระดับความคิดเห็น	$\bar{X}$	S	ระดับความคิดเห็น		
1. ภาวะผู้นำครูด้านการวางแผนและออกแบบการเรียนรู้เชิงรุก	4.16	0.16	มาก	4.82	0.09	มากที่สุด	0.161	3
2. ภาวะผู้นำครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	4.02	0.17	มาก	4.73	0.11	มากที่สุด	0.180	1
3. ภาวะผู้นำครูด้านการวัดและประเมินผลเพื่อพัฒนาการเรียนรู้	4.10	0.22	มาก	4.78	0.13	มากที่สุด	0.169	2
เฉลี่ย	**4.09**	**0.03**	**มาก**	**4.78**	**0.02**	**มากที่สุด**	**0.170**	

2. ผลการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเรียนรู้ของครูยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน พบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) การดำเนินการ และ 5) การประเมินผล โดยผลการตรวจสอบยืนยันจากผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า รูปแบบมีความถูกต้องและความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และคู่มือการใช้รูปแบบมีความถูกต้องและความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบ พบว่า ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางการเรียนรู้ของครูยุคใหม่หลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสู่คุณภาพผู้เรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

4. ผลการประเมินรูปแบบ พบว่า คุณภาพผู้เรียนมีแนวโน้มสูงขึ้น ทั้งผลการประเมิน RT, NT, O-NET และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยนักเรียนมีความสามารถด้านการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 100 รูปแบบมีความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และนักเรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบและการจัดการเรียนรู้ภายใต้รูปแบบโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

จากสรุปผลการวิจัยมีประเด็นที่สำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเรียนรู้ของครูยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนบ้านหนองเทา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4 พบว่า ข้อมูลพื้นฐานในการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเรียนรู้ของครูยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 8 องค์ประกอบ ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก การใช้สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ การนำผลการประเมินไปใช้ประโยชน์ การพัฒนาตนเองและวิชาชีพ การทำงานร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และคุณลักษณะความเป็นครู ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากภาวะผู้นำทางการเรียนรู้ของครูในปัจจุบันมิได้จำกัดเฉพาะบทบาทการจัดการเรียนการสอน แต่ครอบคลุมบทบาทการเป็นผู้นำทางวิชาการ การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ การทำงานร่วมกับเพื่อนร่วมวิชาชีพ และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้

สามารถจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและความต้องการของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นว่าองค์ประกอบทั้ง 8 ด้านมีความสัมพันธ์โดยตรงกับบทบาทของครูในฐานะผู้นำทางการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาคุณภาพผู้เรียนผ่านการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพนอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นว่าองค์ประกอบทั้ง 8 ด้านมีความสัมพันธ์โดยตรงกับบทบาทของครูในฐานะผู้นำทางการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาคุณภาพผู้เรียนผ่านการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Hua et al. (2025) ที่พบว่าภาวะผู้นำทางการสอนของครูใหญ่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ของครู โดยภาวะผู้นำของผู้บริหารในการสร้างบรรยากาศที่มุ่งเน้นการเรียนรู้ ส่งผลโดยตรงต่อการมีส่วนร่วมและการพัฒนาวิชาชีพของครู ซึ่งผลกระทบนี้จะเกิดขึ้นได้อย่างเต็มประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อมีการสร้างระดับความไว้วางใจและการแลกเปลี่ยนข้อมูลภายในสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ดังนั้น การที่องค์ประกอบของครูยุคใหม่ทั้ง 8 ด้าน ซึ่งรวมถึงการทำงานร่วมกันผ่าน PLC ได้รับการขับเคลื่อนให้สำเร็จได้นั้น จึงเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมในโรงเรียนที่ครูใหญ่ส่งเสริมให้เกิดความไว้วางใจและการแบ่งปันความรู้ร่วมกัน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพอย่างเป็นรูปธรรม รวมทั้งสอดคล้องกับแนวคิดของ มูลนิธิยุวพัฒน์ (2566) ที่กล่าวว่าครูผู้นำต้องมีทักษะในการทำงานร่วมกับบุคลากรทุกระดับในโรงเรียน ตั้งแต่เพื่อนครูไปจนถึงฝ่ายบริหาร เพื่อร่วมมือกันเผชิญความท้าทายและสร้างสรรค์ห้องเรียนที่มีคุณภาพ และต้องประสานความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชนในพื้นที่ เพื่อร่วมกันขับเคลื่อนและสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น พบว่า ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ เป็นด้านที่มีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนผ่านการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ซึ่งครูจำเป็นต้องมีความสามารถในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ตลอดจนสามารถใช้การวัดและประเมินผลเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ (Assessment for Learning) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ผลการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเรียนรู้ของครูยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน พบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) เนื้อหา 4) การดำเนินการ และ 5) การประเมินผล โดยผลการ

ตรวจสอบยืนยันจากผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า รูปแบบมีความถูกต้องและความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และคู่มือการใช้รูปแบบมีความถูกต้องและความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการพัฒนารูปแบบครั้งนี้ดำเนินการอย่างเป็นระบบตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยเริ่มจากการศึกษาและสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การศึกษาความต้องการจำเป็น การศึกษาแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศจากสถานศึกษาที่ประสบความสำเร็จ ตลอดจนการตรวจสอบและยืนยันองค์ประกอบของรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ทำให้รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการ และบริบทของสถานศึกษาอย่างแท้จริง รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการ และบริบทของสถานศึกษาอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยเชิงระบบของ Madonda et al. (2025) ที่ชี้ให้เห็นว่าภาวะผู้นำของครูมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการขับเคลื่อนการปฏิรูปหลักสูตร การปรับปรุงการวัดและประเมินผล และการส่งเสริมการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ โดยงานวิจัยดังกล่าวระบุว่าการส่งเสริมภาวะผู้นำของครูที่มีประสิทธิผลจำเป็นต้องอาศัยโครงสร้างที่มุ่งเน้นการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ซึ่งครอบคลุมทั้งมิติทางวิชาการ (Instructional practices) และมิติเชิงระบบ (Systemic contexts) องค์ประกอบทั้ง 5 ด้านที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น จึงมีความสอดรับกับข้อเสนอแนะที่เน้นย้ำถึงความจำเป็นในการสร้างภาวะผู้นำที่ตอบสนองต่อบริบท (Context-responsive leadership practices) และมุ่งเน้นการส่งเสริมความเป็นผู้นำทางวิชาการ เพื่อให้ครูยุคใหม่สามารถพัฒนาคุณภาพผู้เรียนได้อย่างยั่งยืน ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ รัตนะ บัวสนธ์ (2564) ที่อธิบายว่ารูปแบบเป็นโครงสร้างความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่จัดไว้อย่างเป็นระบบเพื่อใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน และสอดคล้องกับ ทิศนา แขมมณี (2560) ที่กล่าวว่า รูปแบบเป็นการนำแนวคิดเชิงนามธรรมมาจัดให้เป็นรูปธรรมที่สามารถนำไปใช้ปฏิบัติได้จริง

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเรียนรู้ของครูยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน พบว่า ครูมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางการเรียนรู้ของครูยุคใหม่หลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนาอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 และมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสู่คุณภาพผู้เรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบที่พัฒนาขึ้นได้รับการออกแบบบนพื้นฐานของการศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์ แนวคิด ทฤษฎี และความต้องการจำเป็นของครูและสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นการ

พัฒนาครูผ่านการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสะท้อนผลการปฏิบัติงาน และการทำงานร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community : PLC) ส่งผลให้ครูเกิดความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของครูยุคใหม่ที่มุ่งเน้นให้ครูเปลี่ยนบทบาทจากผู้ถ่ายทอดความรู้ไปสู่การเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) ผู้ชี้แนะ (Coach) และผู้นำการเรียนรู้ที่สามารถออกแบบและจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความแตกต่างของผู้เรียน โดยครูต้องพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องทั้งด้านความรู้ ทักษะ และการใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้ ทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Napitupulu et al. (2025) ที่ยืนยันว่าในยุคดิจิทัล การพัฒนาวิชาชีพครูจะประสบความสำเร็จได้นั้น ไม่เพียงแต่ต้องเน้นการฝึกทักษะการใช้เทคโนโลยีเท่านั้น แต่ต้องให้ความสำคัญกับ 'ความสอดคล้องทางวิชาการและการทำงานร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ไปพร้อมกัน โดยงานวิจัยดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การปรับเปลี่ยนบทบาทของครูจากผู้ถ่ายทอดความรู้ไปสู่การเป็นผู้อำนวยความสะดวกและผู้นำการเรียนรู้ต้องอาศัยการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องและแนวทางที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น ที่มุ่งเน้นให้ครูเกิดความคล่องแคล่วทางเทคโนโลยี (Technological fluency) ควบคู่ไปกับความเชี่ยวชาญด้านการสอน เพื่อเตรียมความพร้อมสู่การตอบสนองความต้องการของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ผลการประเมินรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเรียนรู้ของครูยุคใหม่ พบว่า คุณภาพผู้เรียนมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างเด่นชัด ทั้งผลการประเมินความสามารถด้านการอ่านออกเสียงและการอ่านรู้เรื่อง (RT) การประเมินคุณภาพผู้เรียนระดับชาติ (NT) การทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยนักเรียนมีความสามารถด้านการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 100 ยิ่งไปกว่านั้น ยืนยันความสำเร็จด้วยผลการประเมินจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่พบว่า รูปแบบมีความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับความพึงพอใจต่อรูปแบบและการจัดการเรียนรู้ของครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และนักเรียนที่อยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน ซึ่งผลลัพธ์เชิงประจักษ์ด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนและตัวชี้วัดความพึงพอใจในระดับสูงนี้ มีความสอดคล้องกับรายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (โรงเรียนบ้านหนองเทา, 2568) ที่สะท้อนถึงพัฒนาการและมาตรฐานคุณภาพการศึกษาที่ยกระดับขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเรียนรู้ของครูยุค

ใหม่ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น เป็นการใช้วิธีวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษาอย่างเป็นระบบและเป็นขั้นตอน มีหลักการทฤษฎีรองรับอย่างสมเหตุสมผลตามแนวคิดของ รัตนะ บัวสนธ์ (2564) โดยรูปแบบนี้มุ่งเน้นการพัฒนาครูรอบด้าน ทั้งด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) การใช้สื่อและเทคโนโลยี การวัดและประเมินผลเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ ตลอดจนการพัฒนาวิชาชีพผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ส่งผลให้ครูเกิดความสามารถและเทคนิควิธีที่หลากหลายในการจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคล และสามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพเพื่อส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนได้อย่างเต็มที่ ซึ่งกระบวนการจัดการเรียนรู้อันทรงพลังนี้เป็นปัจจัยต้นทางที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนตามที่ ทิศนา แขมมณี (2560) ได้ระบุไว้

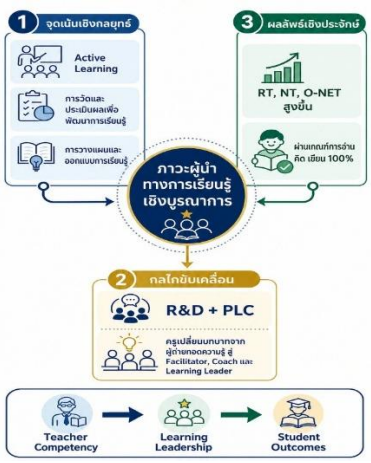
ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การพัฒนาครูให้มีภาวะผู้นำทางการเรียนรู้ (Teacher Leadership) เป็นการปรับเปลี่ยนจากระบบการใช้อำนาจสั่งการแบบเดิมไปสู่การกระจายอำนาจและการร่วมมือรวมพลังในสถานศึกษา (Distributed Leadership) ซึ่งเป็นแนวคิดสากลในการขับเคลื่อนสถานศึกษายุคใหม่ตามทัศนะของ Spillane (2006) และ Hallinger (2018a) การเปลี่ยนแปลงระดับพฤติกรรมของครูนี้ ส่งผลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงคุณภาพการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน และนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถด้านการอ่าน การคิดวิเคราะห์ และการเขียน ซึ่งเป็นสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 สอดคล้องกับแนวคิดของ York-Barr & Duke (2004) และ มูลนิธิยุวพัฒน์ (2566) ที่ระบุตรงกันว่า ครูผู้นำการเปลี่ยนแปลงคือปัจจัยภายในโรงเรียนที่สำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนและส่งผลโดยตรงต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียน ไม่ใช่เพียงการพัฒนาครูในมิติเดี่ยว ๆ

จากผลการประเมิน RT, NT, O-NET และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีแนวโน้มสูงขึ้นนั้น ยังสอดคล้องกับทิศทางการปฏิรูปการศึกษาในระดับนโยบายของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2565) ที่มุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน ทั้งด้านความรู้ ทักษะ กระบวนการคิด คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และความสามารถในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง โดยมีครูเป็นกลไกสำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนคุณภาพผู้เรียนให้บรรลุตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา การวิจัยและพัฒนาในครั้งนี้จึงเป็นข้อค้นพบเชิงประจักษ์ที่ช่วยยืนยันระเบียบวิธีและการวัดผลทางการศึกษา (Educational Measurement) ทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของ Adeoye et al. (2025) ที่ยืนยันว่าการใช้ภาวะผู้นำทางการสอนเป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญในการ

กำหนดวิสัยทัศน์ การให้การสนับสนุนทางวิชาการ และการตัดสินใจบนฐานข้อมูล (Data-driven decision-making) ส่งผลโดยตรงต่อการยกระดับประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของครู ซึ่งนำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งข้อค้นพบที่ว่าภาวะผู้นำทางการสอนต้องถูกปรับให้สอดคล้องกับบริบทเฉพาะของสถานศึกษา (Context-specific practices) ยิ่งตอกย้ำให้เห็นว่าการพัฒนาครูผู้นำการเปลี่ยนแปลงในโรงเรียนบ้านหนองเทาผ่านรูปแบบที่บูรณาการแนวคิดการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนอย่างรอบด้านนั้น คือยุทธศาสตร์ที่ทรงพลังที่สุดในการยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้บรรลุตามมาตรฐานและตัวชี้วัดทางการศึกษาที่เป็นรูปธรรม

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยฉบับนี้สร้างองค์ความรู้ในลักษณะ "รูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเรียนรู้เชิงบูรณาการ" ที่เชื่อมโยงระหว่าง การพัฒนาสมรรถนะครู (Teacher Competency) และ ผลลัพธ์ของผู้เรียน (Student Outcomes) ผ่านกลไกการบริหารแบบกระจายอำนาจและการทำงานร่วมกัน โดยมีสรุปดังนี้ 1) จุดเน้นเชิงกลยุทธ์ การเสริมสร้างภาวะผู้นำครูไม่ได้เกิดจากทักษะการสอนเพียงอย่างเดียว แต่ต้องเน้น 3 ด้านหลักตามความต้องการจำเป็น ได้แก่ (1) การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) (2) การวัดและประเมินผลเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ และ (3) การวางแผนและออกแบบการเรียนรู้ 2) กลไกขับเคลื่อน การใช้กระบวนการ R&D ในการพัฒนาครูผ่าน PLC (Professional Learning Community) เป็นตัวแปรสำคัญที่เปลี่ยนครูจากผู้ถ่ายทอดความรู้ ให้กลายเป็น Facilitator, Coach และ Learning Leader 3) ผลลัพธ์เชิงประจักษ์ ความสำเร็จไม่ได้หยุดอยู่ที่ตัวครู แต่ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพผู้เรียน (RT, NT, O-NET ที่สูงขึ้น และเกณฑ์การอ่านคิดเขียนที่ผ่าน 100%) ดังแสดงตามแผนภาพนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

รูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเรียนรู้ของครูยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนบ้านหนองเทา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4 ซึ่งสามารถสรุปได้ดังแผนภาพนี้

ภาพที่ 2 รูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเรียนรู้ของครูยุคใหม่
เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนบ้านหนองเทา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปใช้ จากข้อค้นพบของการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเรียนรู้ของครูยุคใหม่เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน โรงเรียนบ้านหนองเทา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 4 ไปใช้ดังต่อไปนี้ 1.1 ผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาควรศึกษาหลักการ องค์ประกอบ กระบวนการดำเนินงาน และแนวทางการใช้รูปแบบให้เข้าใจอย่างชัดเจนก่อนนำไปใช้ เพื่อให้สามารถวางแผนและดำเนินการพัฒนาครูได้อย่างถูกต้องและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของรูปแบบ 1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดนโยบายและส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำทางการเรียนรู้ของครูให้เป็นส่วนหนึ่งของแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา โดยสนับสนุนทรัพยากร งบประมาณ และระบบการนิเทศติดตามอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม 1.3 สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากการพัฒนาตามรูปแบบไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตลอดจนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community : PLC) เพื่อขยายผลการพัฒนาไปสู่ครูทั้งโรงเรียน **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** จากการวิจัยนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาและทดลองใช้รูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเรียนรู้ของครูในสถานศึกษาที่มีบริบทแตกต่างกัน ทั้งในด้านขนาดและสังกัดของโรงเรียน เพื่อทดสอบความเหมาะสมและประสิทธิผลของรูปแบบในวงกว้าง ควบคู่กับการติดตามประเมินผลกระทบต่อคุณภาพและสมรรถนะของผู้เรียนในระยะยาวเพื่อยืนยันความยั่งยืน นอกจากนี้ ควรมีการวิจัยและพัฒนาระบบการพัฒนาครูในรูปแบบดิจิทัลหรือออนไลน์เพื่อเพิ่มการเข้าถึงอย่างทั่วถึง ตลอดจนการศึกษาปัจจัยเชิงบริบทที่ส่งผลต่อความสำเร็จเพิ่มเติม เช่น ภาวะผู้นำของผู้บริหาร วัฒนธรรมองค์กร และกระบวนการ PLC รวมถึงการวิจัยเปรียบเทียบประสิทธิผลกับวิธีการพัฒนาครูรูปแบบอื่น ๆ เพื่อค้นหาแนวปฏิบัติที่ดีที่สุด (Best Practice) ในการยกระดับคุณภาพผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดต่อไป

เอกสารอ้างอิง

ทิศนา แขมมณี. (2560). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ 21). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

มูลนิธิยุวพัฒน์. (2566). ครูผู้นำการเปลี่ยนแปลง. เรียกใช้เมื่อ 12 มีนาคม 2569 จาก https://www.yuvabadhanafoundation.org/th/get-involved/collaboration foreducation/teachforthailand/

รัตนะ บัวสนธ์. (2564). การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

โรงเรียนบ้านหนองเทา. (2568). รายงานการประเมินตนเองของสถานศึกษา (Self-assessment report: SAR) ปีการศึกษา 2567. อุบลราชธานี: โรงเรียนบ้านหนองเทา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). สภาวะการศึกษาไทย 2561/2562: การปฏิรูปการศึกษาในยุคดิจิทัล. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ภาพพิมพ์ จำกัด.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565). รายงานการศึกษาไทย พ.ศ. 2565. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

Adeoye, M. A., Mohammed, A., & Oniikoyi, O. A. (2025). The role of instructional leadership in enhancing teacher performance in primary schools. Al Ibtida: Jurnal Pendidikan Guru MI, 12(1), 219–237.

Asaju, K. (2026). Challenges to teacher education and sustainable development in Nigeria. Journal of Education, Society & Sustainable Practice, 2, 6–17.

Hua S, Mansor AN, Bin Jamaludin KA, Chen X. (2024). The Influence of principals' Instructional Leadership on teachers' Professional Learning Community: the mediating role of school climate. Salud, Ciencia y Tecnología - Serie de Conferencias. 2024; 3:.1373. https://doi.org/10.56294/sctconf2024.1373

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607–610.

Madonda, N. F., Sesoane, L. M., Bhekiswayo, N. M., Jita, L. C., & Badmus, O. T. (2025). A systematic literature review on teacher leadership practices in science and mathematics education (2019-2025). International Journal of Learning, Teaching and Educational Research, 24(10), 1–29.

Napitupulu, M. H., Muddin, A., Bagiya, B., Diana, S., & Rosyidah, N. S. (2025). Teacher professional development in the digital age: Strategies for integrating technology and pedagogy. International Journal for Science Review, 2(4), 1–15

Spillane, J. P. (2006). Distributed leadership. San Francisco, CA: Jossey-Bass.

York-Barr, J., & Duke, K. (2004). What do we know about teacher leadership? Findings from two decades of scholarship. Review of Educational Research, 74(3), 255–316.

แนวทางการประยุกต์ใช้อุเบกขาธรรมในการดำเนินชีวิตประจำวัน*

GUIDELINES FOR THE APPLICATION OF UPEKKHĀ IN DAILY LIFE

สิริเพชญ์ ชูสุวรรณ[1], พรหมเรศ แก้วโมลา[2] และ รวีโรจน์ ศรีคำภา[3]

Siriphet Chusuwan[1], Phromares Kaewmola[2] and Raweerose Sricompa[3]

[1-3]บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

[1-3]Graduate Studies Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus, Thailand

Corresponding author E-mail: siripade1126@gmail.com

วันที่รับบทความ : 23 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 29 มิถุนายน 2569; วันตอบรับบทความ : 1 กรกฎาคม 2569

Received 23 June 2026; Revised 29 June 2026; Accepted 1 July 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาอุเบกขาธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท 2) เพื่อวิเคราะห์อุเบกขาธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท และ 3) เพื่อเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้อุเบกขาธรรมในการดำเนินชีวิตประจำวัน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยใช้การวิเคราะห์เชิงแนวคิด (Conceptual Analysis) ศึกษาข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ควบคู่กับการตีความตามบริบทของพระพุทธศาสนาเถรวาท

ผลการวิจัยพบว่า

1) อุเบกขาธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทมิได้หมายถึงความเฉยเมย หากแต่เป็นความวางใจเป็นกลางที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสติและปัญญา สามารถจำแนกได้เป็น 3 ลักษณะสำคัญ ได้แก่ อุเบกขาในฐานะพรหมวิหาร อุเบกขาในฐานะองค์ธรรมของสมถะและวิปัสสนา และอุเบกขาในฐานะความวางเฉยอย่างมีปัญญา อีกทั้งการวิเคราะห์เชิงแนวคิดพบว่า อุเบกขา

Citation:

*สิริเพชญ์ ชูสุวรรณ, พรหมเรศ แก้วโมลา และ รวีโรจน์ ศรีคำภา. (2569). แนวทางการประยุกต์ใช้อุเบกขาธรรมในการดำเนินชีวิตประจำวัน. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 845-861.

Siriphet Chusuwan, Phromares Kaewmola and Raweerose Sricompa. (2026). Guidelines For The Application Of Upekkhā In Daily Life. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 845-861.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

มี 4 มิติ ได้แก่ มิติด้านเวทนา มิติด้านปัญญา มิติระดับโลกิยธรรม และมิติระดับโลกุตตรธรรม ซึ่งสะท้อนบทบาทของอุเบกขาทั้งต่อการดำเนินชีวิตและการพัฒนาจิตเพื่อความหลุดพ้น

2) องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย คือ การเสนอกรอบแนวคิดการประยุกต์ใช้อุเบกขาธรรมในสังคมร่วมสมัย โดยอธิบายว่าอุเบกขาเป็นกลไกสำคัญในการสร้างสุขภาวะทางจิต การจัดการความขัดแย้ง และการพัฒนาความสัมพันธ์ทางสังคมผ่านการวางใจอย่างมีสติและปัญญา ส่งผลให้บุคคลสามารถเผชิญความเปลี่ยนแปลง ความเครียด และวิกฤตชีวิตได้อย่างสมดุล พร้อมทั้งพัฒนาคุณภาพชีวิตควบคู่กับการเจริญปัญญาตามหลักพระพุทธศาสนา

3) ผลการศึกษาสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเอง การเสริมสร้างความมั่นคงทางอารมณ์ การส่งเสริมความสัมพันธ์ภายในครอบครัว การบริหารจัดการองค์กร การสร้างความสมานฉันท์ในชุมชน ตลอดจนเป็นแนวทางในการพัฒนาสุขภาวะทางจิตและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคมร่วมสมัย

คำสำคัญ: อุเบกขา, พระพุทธศาสนาเถรวาท, การประยุกต์ใช้, , การดำเนินชีวิตประจำวัน

Abstract

This research article aims to: (1) examine the concept of upekkhā (equanimity) as it appears in the Theravāda Buddhist canon; (2) analyze upekkhā within the framework of Theravāda Buddhist doctrine; and (3) propose guidelines for the practical application of upekkhā in contemporary daily life. The study employs documentary research methodology, utilizing conceptual analysis to examine primary sources including the Tipiṭaka, Aṭṭhakathā, Ṭīkā, and related academic literature. Data were analyzed through content analysis in conjunction with contextual interpretation grounded in Theravāda Buddhist hermeneutics.

the research findings were as follow;

1) Upekkhā in Theravāda Buddhism does not signify mere indifference or passivity; rather, it denotes a state of mental equanimity grounded in sati (mindfulness) and paññā (wisdom). It may be classified into three principal manifestations: upekkhā as a brahmavihāra (divine abiding); upekkhā as a factor (aṅga) of both samatha (tranquility) and vipassanā (insight) meditation; and

upekkhā as wise non-reactivity. Conceptual analysis further reveals that upekkhā operates across four dimensions: the vedanā (feeling-tone) dimension, the paññā (wisdom) dimension, the lokiya (mundane) dimension, and the lokuttara (supramundane) dimension each reflecting upekkhā's dual role in the conduct of everyday life and in the cultivation of the mind toward liberation.

2) A significant scholarly contribution emerging from this research is the articulation of a conceptual framework for the application of upekkhā in contemporary society. The framework demonstrates that upekkhā functions as a pivotal mechanism for fostering psychological well-being, managing interpersonal conflict, and developing harmonious social relations through mindful and wisdom-informed equanimity. This enables individuals to navigate change, stress, and personal crises with equilibrium, while simultaneously cultivating quality of life in accordance with Buddhist principles of wisdom development.

3) The findings of this study may be applied to domains including personal development, emotional stability, family relations, organizational management, community harmony, and mental health promotion offering a principled foundation for peaceful and flourishing coexistence in contemporary society.

Keywords: upekkhā, Theravāda Buddhism, application, daily life

บทนำ

สังคมโลกในปัจจุบันกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยี อันเป็นผลมาจากกระแสโลกาภิวัตน์และการพัฒนานวัตกรรมดิจิทัลที่เข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิตของมนุษย์ในทุกมิติ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลให้บุคคลต้องปรับตัวต่อสภาพแวดล้อมที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งในด้านการประกอบอาชีพ การศึกษา การสื่อสาร และการดำเนินชีวิตประจำวัน (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2554) แม้ว่าความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะช่วยอำนวยความสะดวกและยกระดับคุณภาพชีวิตของมนุษย์ให้ดีขึ้น แต่ในอีกด้านหนึ่งกลับก่อให้เกิดการแข่งขัน ความเร่งรีบ และแรงกดดันในการดำรงชีวิตเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ผู้คนจำนวนไม่น้อยประสบปัญหา

ความเครียด ความวิตกกังวล และความไม่มั่นคงทางอารมณ์ อันเป็นปัจจัยที่บั่นทอนคุณภาพชีวิตทั้งทางร่างกายและจิตใจ (พระมหาสุทิตย์ อาภากโร (อบอุ่น), 2553) นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ยังส่งผลต่อรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว ชุมชน และสังคม ทำให้เกิดภาวะความห่างเหินทางสังคม การขาดปฏิสัมพันธ์ที่มีคุณภาพ และความขัดแย้งอันเกิดจากความแตกต่างทางความคิดเห็นและค่านิยมมากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกัน การมุ่งแสวงหาความสำเร็จทางวัตถุเพียงอย่างเดียวอาจทำให้มนุษย์ละเลยการพัฒนาคุณภาพจิตใจและคุณธรรมภายในตนเอง (พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี, 2554) ด้วยเหตุนี้ การแสวงหาแนวทางในการพัฒนาจิตใจ การสร้างความเข้มแข็งทางอารมณ์ และการดำเนินชีวิตอย่างสมดุลท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบัน จึงกลายเป็นประเด็นสำคัญที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสร้างความสงบสุขภายในจิตใจอย่างยั่งยืน

พระพุทธศาสนาเป็นแหล่งองค์ความรู้ที่สำคัญในการพัฒนาชีวิตและจิตใจของมนุษย์ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาคนให้มีความสมบูรณ์ทั้งด้านกาย จิตใจ และปัญญา ผ่านกระบวนการศึกษา ฝึกฝน และปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนที่สอดคล้องกับความเป็นจริงของชีวิต อันมีเป้าหมายเพื่อการดับทุกข์และการเข้าถึงความสุขที่แท้จริง (ม.ม. 10/65/96) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) หลักธรรมในพระพุทธศาสนาจึงมิได้เป็นเพียงแนวทางในการปฏิบัติทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นหลักการที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาชีวิต การพัฒนาตนเอง และการสร้างความสมดุลในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในสังคมปัจจุบันที่เต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลง ความกดดัน และความขัดแย้งในหลากหลายมิติ หลักธรรมสำคัญประการหนึ่งที่มีบทบาทอย่างยิ่งต่อการพัฒนาจิตใจ คือ “อุเบกขา” ซึ่งเป็นธรรมที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาหลายหมวดธรรม ทั้งในฐานะพรหมวิหาร 4 อันประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา และในฐานะโพชฌงค์ 7 ซึ่งเป็นองค์ธรรมที่นำไปสู่การตรัสรู้ (องฺ. จตุกฺก 19/234/128) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) อุเบกขาจึงเป็นคุณธรรมที่มีความสำคัญทั้งในด้านการอยู่ร่วมกับผู้อื่นและการพัฒนาจิตเพื่อความหลุดพ้นจากความทุกข์ กล่าวคือ เป็นภาวะจิตที่มีความมั่นคง ไม่หวั่นไหวต่ออารมณ์และสิ่งเร้าภายนอก สามารถรักษาความสมดุลทางจิตใจท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของชีวิตได้อย่างเหมาะสม อย่างไรก็ตาม อุเบกขาในทางพระพุทธศาสนาไม่ได้หมายถึงความเฉยเมย ความไม่สนใจ หรือการปล่อยปละละเลยต่อปัญหาของตนเองและผู้อื่น แต่หมายถึงการวางใจเป็นกลางด้วยปัญญา รู้เท่าทัน

สภาวะต่าง ๆ ตามความเป็นจริง โดยไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของความรัก ความชัง ความยินดี หรือความยินร้าย อันเป็นอคติที่ทำให้การพิจารณาและการตัดสินใจคลาดเคลื่อนจากความถูกต้อง (พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ ฐิตญาโณ), 2554) บุคคลผู้มีอุเบกขาจึงสามารถพิจารณาเหตุการณ์ต่าง ๆ อย่างรอบคอบ มีเหตุผล และไม่ถูกครอบงำด้วยอารมณ์ชั่วขณะ นอกจากนี้ อุเบกขายังเป็นคุณธรรมที่ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางอารมณ์และปัญญา ทำให้บุคคลสามารถเผชิญกับความสำเร็จและความล้มเหลว การได้รับคำสรรเสริญและการถูกตำหนิ ตลอดจนสุขและทุกข์ที่เกิดขึ้นในชีวิตได้อย่างมีสติและความเข้าใจตามหลักไตรลักษณ์ อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการดำเนินชีวิตอย่างสงบสุขและมีคุณภาพ (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2559) ดังนั้น อุเบกขาจึงเป็นหลักธรรมที่มีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน เพราะช่วยให้บุคคลสามารถควบคุมอารมณ์ ความรู้สึก และพฤติกรรมของตนได้อย่างเหมาะสม อันนำไปสู่การตัดสินใจและการกระทำที่ถูกต้องทั้งต่อตนเองและผู้อื่น

ในบริบทของสังคมปัจจุบันที่เต็มไปด้วยการแข่งขัน ความคาดหวัง และความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การมีอุเบกขาจึงเป็นคุณธรรมที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญกับความสำเร็จและความล้มเหลว การได้ลาภและเสื่อมลาภ การได้รับคำสรรเสริญและคำตำหนิ ตลอดจนสุขและทุกข์ที่เกิดขึ้นในชีวิตได้อย่างมีสติและปัญญา ไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของอารมณ์หรือความยึดติด อันเป็นเหตุแห่งความทุกข์ตามหลักพระพุทธศาสนา (องฺ.อฏฺฐก. 23/6/170) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ทั้งนี้ พระพุทธศาสนาได้อธิบายว่าโลกธรรม ๘ ประการ ได้แก่ ลาภ เสื่อมลาภ ยศ เสื่อมยศ สรรเสริญ นินทา สุข และทุกข์ เป็นสภาวธรรมที่เกิดขึ้นเป็นปกติของชีวิต ผู้มีปัญญาพึงรู้เท่าทันและวางใจเป็นกลางต่อสิ่งเหล่านี้ ไม่หวั่นไหวไปตามกระแสแห่งความเปลี่ยนแปลง (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2559) นอกจากนี้ อุเบกขายังมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างสัมพันธภาพที่ดีในสังคม เนื่องจากช่วยให้บุคคลสามารถปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเป็นธรรม ไม่ลำเอียง ไม่ตัดสินผู้อื่นด้วยอคติ และสามารถรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างได้อย่างเปิดกว้าง ส่งผลให้เกิดความเข้าใจ ความอดทน และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขในครอบครัว องค์กร และสังคมโดยรวม อุเบกขาในฐานะองค์ธรรมแห่งพรหมวิหารจึงเป็นคุณธรรมที่ช่วยรักษาความสมดุลระหว่างความเมตตากรุณากับการใช้ปัญญาในการดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่น (องฺ.จตุกฺก 21/32/51) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) แม้ว่าอุเบกขาจะเป็นหลักธรรมที่มีคุณค่าอย่างยิ่งต่อการดำเนินชีวิต แต่ในทางปฏิบัติกลับพบว่าหลายคนยังมีความเข้าใจคลาดเคลื่อน โดยมองว่าอุเบกขาหมายถึงการไม่สนใจ

ปัญหา การปล่อยวางแบบไม่รับผิดชอบ หรือการวางเฉยต่อความเดือดร้อนของผู้อื่น ซึ่งไม่สอดคล้องกับความหมายที่แท้จริงตามหลักพระพุทธศาสนา เพราะอุเบกขาที่แท้จริงหมายถึงการวางใจเป็นกลางด้วยปัญญา รู้จักพิจารณาเหตุปัจจัยของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง มิใช่การละเลยหน้าที่หรือความรับผิดชอบของตน (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2554) ดังนั้น การศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับอุเบกขาจากคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท รวมทั้งการวิเคราะห์แนวทางการนำหลักอุเบกขามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญทั้งในเชิงวิชาการและเชิงปฏิบัติ เพราะจะช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับหลักธรรมดังกล่าว และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิต การทำงาน และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเหมาะสม

บทความวิจัยเชิงเอกสารนี้มุ่งศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้อุเบกขาในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยศึกษาความหมาย แนวคิด และหลักการของอุเบกขาที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ทั้งในส่วนของพระไตรปิฎก อรรถกถา และเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำความเข้าใจสาระสำคัญและคุณค่าของอุเบกขาในฐานะหลักธรรมสำหรับการพัฒนาจิตใจ นอกจากนี้ยังมุ่งวิเคราะห์บทบาทของอุเบกขาที่มีต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคมปัจจุบัน ซึ่งต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลง ความกดดัน และความขัดแย้งในหลากหลายมิติ ตลอดจนศึกษาแนวทางการนำหลักอุเบกขามาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเอง การทำงาน การอยู่ร่วมกับผู้อื่น และการแก้ไขปัญหาชีวิตอย่างมีสติและปัญญา อันจะนำไปสู่การสร้างความสมดุลทางอารมณ์ ความมั่นคงทางจิตใจ และการดำเนินชีวิตอย่างสงบสุขตามหลักพระพุทธศาสนา ทั้งยังเป็นการเผยแพร่องค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมในบริบทของสังคมร่วมสมัยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอุเบกขาธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท
2. เพื่อวิเคราะห์อุเบกขาธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท
3. เพื่อเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้อุเบกขาธรรมในการดำเนินชีวิตประจำวัน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการประยุกต์ใช้อุเบกขาธรรมในการดำเนินชีวิตประจำวัน” เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยใช้การวิเคราะห์เชิงแนวคิด (Conceptual Analysis) ร่วมกับการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อศึกษาหลักอุเบกขาธรรมตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท และสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดสำหรับการประยุกต์ใช้ในบริบทของสังคมร่วมสมัย ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษาให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย 3 ประการ ได้แก่ (1) เพื่อศึกษาอุเบกขาธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท (2) เพื่อวิเคราะห์อุเบกขาธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท และ (3) เพื่อเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้อุเบกขาธรรมในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยมุ่งศึกษาหลักอุเบกขาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา ตลอดจนคัมภีร์และเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้การศึกษาครอบคลุมทั้งมิติทางพระพุทธปรัชญา แนวคิดเชิงคัมภีร์ และการประยุกต์ใช้ในบริบทสังคมร่วมสมัย

2. การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) โดยแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อรรถกถา ฎีกา และคัมภีร์สำคัญที่กล่าวถึงหลักอุเบกขาธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาท ส่วนแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ หนังสือวิชาการ บทความวิจัย วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ วารสารวิชาการ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับอุเบกขา พรหมวิหาร การพัฒนาจิต สุขภาวะทางจิต และการประยุกต์ใช้หลักธรรมในสังคมร่วมสมัย ทั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกเอกสารโดยเลือกเฉพาะเอกสารที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับประเด็นการวิจัย มีความน่าเชื่อถือทางวิชาการ และสามารถอธิบายความหมาย องค์ประกอบ บทบาท และแนวทางการประยุกต์ใช้อุเบกขาธรรมได้อย่างชัดเจน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ข้อมูลทั้งหมดที่รวบรวมได้ ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ควบคู่กับการวิเคราะห์เชิงแนวคิด (Conceptual Analysis) และการตีความเชิงพุทธจริยศาสตร์ (Buddhist Hermeneutics) เพื่ออธิบายเนื้อหาทางคัมภีร์อย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการรวบรวมข้อความ แนวคิด และหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับอุเบกขาจากพระไตรปิฎก คัมภีร์ และเอกสารวิชาการ จากนั้นจึงวิเคราะห์ความหมาย องค์ประกอบ และบทบาทของอุเบกขาในพระพุทธศาสนาเถรวาท พร้อมเปรียบเทียบแนวคิดจากเอกสารต่าง ๆ เพื่อค้นหาความสอดคล้อง ความแตกต่าง และความสัมพันธ์ขององค์ความรู้

ก่อนนำผลการวิเคราะห์มาเชื่อมโยงกับบริบทสังคมร่วมสมัย โดยพิจารณาบทบาทของอุเบกขาธรรมต่อการควบคุมอารมณ์ การคิดอย่างมีเหตุผล สุขภาวะทางจิต และการอยู่ร่วมกันในสังคม ทั้งนี้ เพื่อให้การตีความมีความน่าเชื่อถือ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลจากเอกสารหลายแหล่ง (Triangulation of Documentary Sources) โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และเอกสารวิชาการร่วมสมัย เพื่อยืนยันความถูกต้องของการวิเคราะห์และการตีความ

4. ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์ทั้งหมดมาสังเคราะห์เชิงแนวคิด (Conceptual Synthesis) เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ของอุเบกขาธรรม และเสนอกรอบแนวคิดในการประยุกต์ใช้อุเบกขาธรรมในการดำเนินชีวิตประจำวัน โดยสรุปสาระสำคัญให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยแต่ละข้อ พร้อมอภิปรายผลเชื่อมโยงกับแนวคิดทางพระพุทธศาสนาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อเสนอเชิงวิชาการและแนวทางการประยุกต์ใช้ที่สามารถอธิบายบทบาทของอุเบกขาธรรมต่อการพัฒนาตนเอง การจัดการอารมณ์ การเสริมสร้างสุขภาวะทางจิต และการอยู่ร่วมกันในสังคมร่วมสมัยอย่างเป็นระบบ

5. เมื่อดำเนินการสังเคราะห์ข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ประการ พร้อมจัดเรียบเรียงเป็นรายงานวิจัยตามรูปแบบทางวิชาการ โดยนำเสนอผลการวิจัย การอภิปรายผล ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต ทั้งนี้ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสารและการวิเคราะห์เชิงแนวคิด จึงมุ่งอธิบายและสังเคราะห์องค์ความรู้จากคัมภีร์และเอกสารวิชาการ มิใช่การวิจัยเชิงทดลองหรือการวิจัยภาคสนาม ดังนั้น ผลการวิจัยจึงเป็นข้อเสนอเชิงแนวคิดที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน และเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาวิจัยเชิงประจักษ์หรือการวิจัยเชิงทดลองในประเด็นที่เกี่ยวข้องต่อไป

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการประยุกต์ใช้อุเบกขาธรรมในการดำเนินชีวิตประจำวัน” ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการวิจัยดังนี้

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

อุเบกขาธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ประกอบด้วย 3 ประการ ได้แก่ 1) อุเบกขาในฐานะพรหมวิหาร 4 เป็นความวางใจเป็นกลางที่ประกอบด้วยเมตตาและ

ปัญญา ไม่เอนเอียงด้วยความรักหรือความชัง 2) อุเบกขาในฐานะองค์ธรรมแห่งการเจริญสมถะและวิปัสสนา ปรากฏในหมวดธรรมสำคัญ ได้แก่ โพชฌงค์ 7 ฌาน และวิปัสสนาภาวนา ทำหน้าที่เกื้อหนุนให้จิตตั้งมั่นและเห็นสภาวธรรมตามความเป็นจริง และ 3) อุเบกขาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทเป็น “ความวางเฉยอย่างมีปัญญา” มิใช่ความเฉยเมยหรือการละเลยปัญหา แต่เป็นสภาวะจิตที่ปราศจากอคติ สามารถดำรงอยู่ท่ามกลางโลกธรรมทั้งหลายได้อย่างมั่นคง สงบเย็น และเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาจิตใจและการบรรลุธรรม

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

อุเบกขาธรรมสามารถจำแนกได้เป็น 4 มิติสำคัญ ได้แก่ 1) อุเบกขาในฐานะเวทนา หมายถึงความรู้สึกที่ไม่สุขและไม่ทุกข์ เป็นการรับรู้อารมณ์อย่างเป็นกลางตามธรรมชาติของจิต 2) อุเบกขาในฐานะปัญญา หมายถึงความเป็นกลางที่เกิดจากการรู้เท่าทันเหตุปัจจัย ทำให้จิตไม่ถูกครอบงำด้วยอารมณ์ ความชอบ หรือความไม่ชอบ 3) อุเบกขาในระดับโลกิยธรรม เป็นหลักธรรมที่ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางอารมณ์ การจัดการปัญหา และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติ และ 4) อุเบกขาในระดับโลกุตตรธรรม เป็นองค์ธรรมที่เกื้อหนุนการเจริญวิปัสสนา การเห็นไตรลักษณ์ และการพัฒนาจิตเพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า อุเบกขามิใช่หลักธรรมที่มีความหมายเพียงด้านจิตใจส่วนบุคคลเท่านั้น แต่ยังมีบทบาทต่อการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมด้วย เพราะผู้มีอุเบกขาย่อมสามารถลดอคติในการตัดสินผู้อื่น รับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง ใช้เหตุผลในการพิจารณาปัญหา และหลีกเลี่ยงการตอบสนองด้วยอารมณ์รุนแรง อุเบกขาจึงเป็นหลักธรรมที่เชื่อมโยงระหว่างการพัฒนาภายในจิตใจกับการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติ

3. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

แนวทางการประยุกต์ใช้อุเบกขาธรรมในการดำเนินชีวิตประจำวันสามารถสรุปได้เป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านที่หนึ่ง การประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเอง โดยช่วยให้บุคคลรู้เท่าทันอารมณ์ของตนเอง ลดความยึดติด และสามารถวางใจต่อความเปลี่ยนแปลงของชีวิตได้อย่างมีเหตุผล ด้านที่สอง การประยุกต์ใช้ในการจัดการความเครียดและปัญหาชีวิต โดยช่วยให้บุคคลเผชิญความทุกข์ ความสูญเสีย ความผิดหวัง และวิกฤตต่าง ๆ ด้วยสติ ไม่ตื่นตระหนกหรือถูกครอบงำด้วยอารมณ์ ด้านที่สาม การประยุกต์ใช้ในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น โดยช่วยลดอคติ ความลำเอียง และความขัดแย้ง ส่งเสริมความเข้าใจ ความอดทน และความเป็นธรรมในการปฏิบัติต่อกัน และด้านที่สี่ การประยุกต์ใช้ในการพัฒนาจิตและปัญญา โดยช่วยให้บุคคลพิจารณาสภาวธรรมตาม

ความเป็นจริง เห็นความไม่เที่ยง ความเป็นทุกข์ และความไม่มีตัวตนของสิ่งทั้งหลาย อันนำไปสู่ความสงบภายในและการดำเนินชีวิตอย่างไม่ประมาท

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่อง “แนวทางการประยุกต์ใช้อุเบกขาธรรมในการดำเนินชีวิตประจำวัน” สามารถอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า อุเบกขาธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทมิได้หมายถึงความเฉยเมยหรือการละเลยต่อปัญหา หากแต่เป็นความวางใจเป็นกลางที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสติและปัญญา อุเบกขาในฐานะพรหมวิหาร 4 จึงเป็นหลักธรรมที่ช่วยให้บุคคลปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเป็นธรรม ไม่ลำเอียงด้วยความรัก ความชัง ความยินดี หรือความยินร้าย ส่วนอุเบกขาในฐานะองค์ธรรมแห่งสมถะและวิปัสสนา เป็นภาวะจิตที่เกื้อหนุนให้เกิดความสงบ ตั้งมั่น และสามารถพิจารณาสภาวธรรมตามความเป็นจริง ประเด็นสำคัญที่ควรอภิปรายให้ชัดเจน คือ ความเข้าใจผิดเกี่ยวกับอุเบกขาในสังคมทั่วไป ซึ่งมักเข้าใจว่าอุเบกขาหมายถึงการไม่สนใจ ไม่ช่วยเหลือ หรือปล่อยวางแบบขาดความรับผิดชอบ แท้จริงแล้วอุเบกขาตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นการวางใจเป็นกลางอย่างมีปัญญา กล่าวคือ บุคคลยังคงรับรู้ปัญหา เห็นความทุกข์ของตนเองและผู้อื่น แต่ไม่ปล่อยให้จิตถูกครอบงำด้วยอคติหรืออารมณ์รุนแรง อุเบกขาจึงไม่ใช่ “ความเย็นชา” แต่เป็น “ความมั่นคงทางใจ” ที่ทำให้บุคคลสามารถช่วยเหลือหรือจัดการปัญหาได้อย่างเหมาะสมและเป็นธรรม เมื่อเปรียบเทียบกับแนวคิดสมัยใหม่ อุเบกขามีความใกล้เคียงกับแนวคิดเรื่อง Emotional Balance หรือความสมดุลทางอารมณ์ กล่าวคือ เป็นความสามารถในการรับรู้และจัดการอารมณ์ของตนเองโดยไม่ถูกอารมณ์ชั่วขณะครอบงำ อย่างไรก็ตาม อุเบกขาในพระพุทธศาสนามีความลึกซึ้งกว่าแนวคิดทางจิตวิทยาทั่วไป เพราะมิได้มุ่งเพียงการควบคุมอารมณ์ในระดับพฤติกรรม แต่ยังเชื่อมโยงกับสติ สมาธิ ปัญญา และการเห็นความจริงของชีวิตตามหลักไตรลักษณ์ จึงเป็นทั้งหลักธรรมเพื่อความสงบทางใจและแนวทางพัฒนาปัญญาเพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสมุห์สนั่น ฐานกโร (พิธิยานุวัฒน์) (2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์อุเบกขาในพุทธปรัชญาเถรวาท” ผลการวิจัยพบว่า อุเบกขาที่ถูกต้องมิใช่ความวางเฉยหรือการเพิกเฉยต่อปัญหา แต่เป็น “ญาณุเบกขา” หรือความวางใจเป็นกลางที่มีปัญญากำกับ อาศัยสติและปัญญาในการพิจารณาความจริงตามเหตุปัจจัย ทำให้ไม่ตกอยู่

ภายใต้อำนาจของความรัก ความชัง หรืออคติ อีกทั้งอุเบกขายังเป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาตน การรักษาสังคม และการรักษาธรรม อันนำไปสู่การพัฒนาจิตและความหลุดพ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่พบว่า อุเบกขาในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาทเป็นความวางใจเป็นกลางที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสติและปัญญา มิใช่การวางเฉย หากแต่ปรากฏทั้งในฐานะพรหมวิหาร 4 องค์ธรรมแห่งการเจริญสมถะและวิปัสสนา และความวางเฉยอย่างมีปัญญา ซึ่งเป็นสภาวะจิตที่ปราศจากอคติ สามารถเผชิญโลกธรรมได้อย่างมั่นคง และเป็นองค์ธรรมที่เชื่อมโยงเมตตา สมาธิ และปัญญา อันนำไปสู่ความสงบภายในและการบรรลุความหลุดพ้นตามเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการวิเคราะห์อุเบกขาธรรมในพระพุทธศาสนาเถรวาทพบว่า อุเบกขามีหลายมิติ ทั้งในฐานะเวทนา ปัญญา โลกิยธรรม และโลกุตตรธรรม ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า อุเบกขาไม่ได้เป็นเพียงความรู้สึกเป็นกลางเท่านั้น แต่เป็นองค์ธรรมที่พัฒนาได้ผ่านการฝึกสติ การทำจิตให้ตั้งมั่น และการใช้ปัญญาพิจารณาเหตุปัจจัยของสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริง เมื่อพิจารณาเชิงเปรียบเทียบกับแนวคิดร่วมสมัย อุเบกขาสามารถเชื่อมโยงกับแนวคิดการกำกับอารมณ์ หรือ Emotional Regulation ได้ในแง่ที่ช่วยให้บุคคลรู้เท่าทันอารมณ์ ไม่ตอบสนองต่อสถานการณ์ด้วยความโกรธ ความกลัว หรือความยึดติด แต่ความแตกต่างสำคัญคือ แนวคิดการกำกับอารมณ์ในทางจิตวิทยามักเน้นการปรับพฤติกรรมและการจัดการความรู้สึกเฉพาะหน้า ขณะที่อุเบกขาในพระพุทธศาสนาเน้นการเข้าใจเหตุปัจจัยของอารมณ์และสภาวธรรมอย่างลึกซึ้ง จนเกิดความไม่ยึดมั่นถือมั่นและความเป็นอิสระภายในจิตใจ นอกจากนี้ อุเบกขายังสัมพันธ์กับหลักสติและสมาธิอย่างใกล้ชิด กล่าวคือ สติทำหน้าที่ระลึกรู้สภาวะที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน สมาธิทำให้จิตตั้งมั่นไม่ฟุ้งซ่าน ส่วนอุเบกขาทำให้จิตวางเป็นกลาง ไม่เอนเอียงไปตามอารมณ์ที่เกิดขึ้น เมื่อหลักธรรมทั้งสามทำงานร่วมกัน ย่อมส่งผลให้บุคคลสามารถพิจารณาปัญหาอย่างรอบคอบ ลดอคติ และตัดสินใจด้วยเหตุผล อันเป็นพื้นฐานสำคัญของสุขภาวะทางจิตและการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระพีระพงศ ฐิตโสภโณ (รุจิโมระ) (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์การแก้ไขปัญหาชีวิตด้วยหลักอุเบกขาในพุทธปรัชญาเถรวาท” ผลการศึกษาพบว่า อุเบกขาเป็นคุณธรรมที่เกิดจากการฝึกฝนจิตและการเจริญปัญญา มิใช่เพียงการวางเฉยต่ออารมณ์ แต่เป็นการวางใจอย่างถูกต้องตามหลักไตรลักษณ์ ทำให้บุคคลสามารถเผชิญปัญหาและโลกธรรมได้ด้วยสติและปัญญา พร้อมทั้งเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาจิตจากระดับ

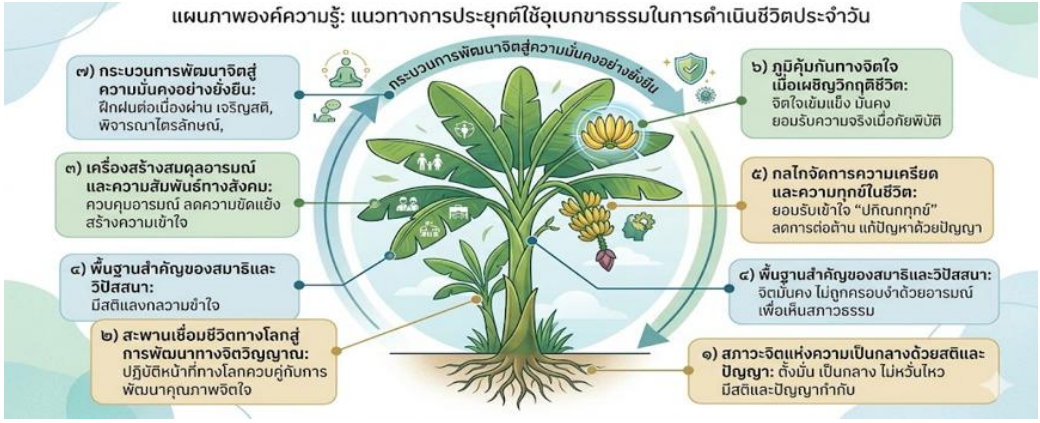
โลกิยะไปสู่โลกุตตระ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยครั้งนี้ที่ชี้ให้เห็นว่า การเข้าใจอุเบกขาทั้งในมิติของเวทนา ปัญญา โลกิยธรรม และโลกุตตรธรรม ทำให้เห็นคุณค่าของอุเบกขาในฐานะองค์ธรรมที่ครอบคลุมทั้งการพัฒนาคุณภาพชีวิตและการพัฒนาจิตเพื่อความหลุดพ้นตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า แนวทางการประยุกต์ใช้อุเบกขาธรรมในการดำเนินชีวิตประจำวันสามารถนำไปใช้ได้ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว องค์กร และสังคม โดยเฉพาะในด้านการจัดการอารมณ์ การลดความขัดแย้ง การเผชิญความเครียด และการสร้างความสงบภายใน อุเบกขาช่วยให้บุคคลไม่ตอบสนองต่อปัญหาด้วยอารมณ์รุนแรง แต่สามารถพิจารณาสถานการณ์ด้วยสติ ปัญญา และความเข้าใจตามเหตุปัจจัย ในบริบทของสังคมยุคดิจิทัล อุเบกขายิ่งมีความสำคัญมากขึ้น เนื่องจากมนุษย์ต้องเผชิญกับข้อมูลข่าวสารจำนวนมาก การแสดงความคิดเห็นที่รวดเร็ว ความขัดแย้งบนสื่อสังคมออนไลน์ การเปรียบเทียบตนเองกับผู้อื่น และแรงกดดันจากสังคมดิจิทัล หากบุคคลขาดอุเบกขา ย่อมมีแนวโน้มตอบสนองต่อข้อมูลและความคิดเห็นต่าง ๆ ด้วยอารมณ์ ความโกรธ ความกลัว หรือความหลงเชื่อโดยขาดการพิจารณา แต่หากบุคคลมีอุเบกขา ย่อมสามารถเว้นระยะทางใจต่อสิ่งเร้า รับรู้ข้อมูลอย่างมีสติ พิจารณาอย่างมีเหตุผล และไม่ตกเป็นทาสของกระแสอารมณ์ในโลกออนไลน์ องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการอภิปรายผลครั้งนี้ คือ อุเบกขาธรรมสามารถทำหน้าที่เป็น “ภูมิคุ้มกันทางจิตในสังคมดิจิทัล” โดยช่วยให้บุคคลมีความสามารถ 4 ประการ ได้แก่ 1) รู้เท่าทันอารมณ์ของตนเอง 2) พิจารณาข้อมูลและปัญหาด้วยเหตุผล 3) ลดอคติและความขัดแย้งในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น และ 4) รักษาสุขภาวะทางจิตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมร่วมสมัย ดังนั้น อุเบกขาธรรมจึงมิใช่เพียงหลักธรรมสำหรับการปฏิบัติธรรมในเชิงจิตวิญญาณเท่านั้น แต่ยังเป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะการเสริมสร้าง Emotional Balance การกำกับอารมณ์ การคิดอย่างมีเหตุผล และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ อุเบกขาจึงเป็นหลักธรรมที่เชื่อมโยงพุทธธรรมกับแนวคิดร่วมสมัยได้อย่างมีคุณค่าและเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาสุขภาวะทางจิตในยุคดิจิทัลผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระปลัดสุรรักษ์ โชติธมฺโม (จิตต์มั่น) และพระครูวิจิตรสาธุรส (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 เพื่อการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านเทพราช อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช” ผลการศึกษาพบว่า การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 สามารถช่วยแก้ไขปัญหาความแตกร้าวในครอบครัว ปัญหายาเสพติด และปัญหาการขาดความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ในชุมชนได้ โดยการแสดงออกต่อกันด้วยความสุจริตและจริงใจ ทั้งต่อหน้าและ

ลับหลัง เมื่อมีการนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้อย่างถูกต้องและเหมาะสม สมาชิกในชุมชนจะปฏิบัติตนตามบทบาท หน้าที่ และภาระความรับผิดชอบของตน พร้อมทั้งเอาใจใส่ต่อหน้าที่การงาน สามารถประคับประคองครอบครัวให้มีความสุข ความอบอุ่น และความมั่นคงได้ หากทุกคนยึดหลักพรหมวิหารธรรมเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ทั้งการตักเตือนและแนะนำกันด้วยความรัก ความปรารถนาดี และความต้องการให้ผู้อื่นพ้นจากทุกข์ มีความพลอยยินดีเมื่อสมาชิกในครอบครัวหรือชุมชนเกิดจิตสำนึกและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดี ตลอดจนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกันด้วยความจริงใจ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน ส่งผลให้ชุมชนเกิดความสามัคคี ความสงบสุข และเป็นสังคมที่น่าอยู่อย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการวิจัยเรื่อง “แนวทางการประยุกต์ใช้อุเบกขาธรรมในการดำเนินชีวิตประจำวัน” ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ผลจากการศึกษาข้อมูลจากเอกสารเกี่ยวกับแนวทางการประยุกต์ใช้อุเบกขาธรรมในการดำเนินชีวิตประจำวัน สามารถสรุปองค์ความรู้จากการวิจัย เพื่อนำมาวิเคราะห์และสามารถสรุปเป็นองค์ความรู้จากการวิจัย ตามภาพที่ 1 ดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย สามารถสรุปได้ดังนี้

1) สภาวะจิตแห่งความเป็นกลางด้วยสติและปัญญา อุเบกขาเป็นสภาวะจิตที่ตั้งมั่นเป็นกลาง ไม่หวั่นไหวไปตามอารมณ์แห่งความสุขหรือความทุกข์ ความรักหรือความชัง โดยมีสติและปัญญาเป็นเครื่องกำกับการรับรู้และการตัดสินใจ อุเบกขาจึงมิใช่ความเฉยเมย แต่เป็นการวางใจอย่างถูกต้องและเหมาะสมต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ตามความเป็นจริง

2) สะพานเชื่อมชีวิตทางโลกสู่การพัฒนาทางจิตวิญญาณ อุเบกขาเป็นหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ทั้งในการดำเนินชีวิตประจำวันและการปฏิบัติธรรม ช่วยให้บุคคลสามารถปฏิบัติหน้าที่ทางโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ พร้อมกับพัฒนาคุณภาพจิตใจไปสู่ความสงบและความเจริญทางจิตวิญญาณอย่างสมดุล

3) เครื่องสร้างสมดุลอารมณ์และความสัมพันธ์ทางสังคม ในบริบทของการดำเนินชีวิตทางโลก อุเบกขาช่วยให้บุคคลควบคุมอารมณ์และจัดการความรู้สึกได้อย่างเหมาะสม ลดความขัดแย้งในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ส่งผลให้เกิดความเข้าใจ ความสามัคคี และความสัมพันธ์อันดีทั้งในครอบครัว สถานที่ทำงาน และสังคมโดยรวม

4) พื้นฐานสำคัญของสมาธิและวิปัสสนา อุเบกขาเป็นองค์ธรรมที่ช่วยให้จิตมีความมั่นคงและตั้งมั่น ไม่ถูกครอบงำด้วยอารมณ์หรือสิ่งเร้าภายนอก จึงเป็นพื้นฐานสำคัญของการเจริญสมาธิและวิปัสสนา ทำให้สามารถเห็นสภาวธรรมตามความเป็นจริงและพัฒนาปัญญาเพื่อนำไปสู่ความหลุดพ้นจากทุกข์

5) กลไกจัดการความเครียดและความทุกข์ในชีวิต อุเบกขาช่วยให้บุคคลยอมรับและเข้าใจความทุกข์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติของชีวิต โดยเฉพาะ “ปกิณกทุกข์” หรือความทุกข์ทั่วไปที่ทุกคนต้องเผชิญ ทำให้สามารถมองปัญหาตามเหตุปัจจัย ลดการต่อต้านความจริง และแก้ไขปัญหาด้วยปัญญาและความเข้าใจ

6) ภูมิคุ้มกันทางจิตใจเมื่อเผชิญวิกฤติชีวิต เมื่อประสบเหตุการณ์รุนแรง เช่น ภัยพิบัติ ความสูญเสีย หรือความตาย อุเบกขาช่วยให้จิตใจเข้มแข็งและมั่นคง สามารถยอมรับความจริงที่เกิดขึ้นได้อย่างมีสติ ลดความหวาดกลัว ความเศร้าโศก และช่วยให้ฟื้นฟูสภาพจิตใจกลับคืนสู่ภาวะปกติได้อย่างเหมาะสม

7) กระบวนการพัฒนาจิตสู่ความมั่นคงอย่างยั่งยืน การพัฒนาอุเบกขาเป็นกระบวนการฝึกฝนจิตอย่างต่อเนื่อง ผ่านการเจริญสติ การพิจารณาหลักไตรลักษณ์ และการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงในชีวิต เมื่อฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอจะทำให้เกิดความมั่นคงทางจิตใจ มีปัญญาในการดำเนินชีวิต และสามารถเผชิญความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ได้อย่างสงบและยั่งยืน

สรุปโดยรวม องค์ความรู้ที่ได้แสดงให้เห็นว่า อุเบกขาธรรมเป็นหลักธรรมที่มีคุณค่ายิ่ง ทั้งในแง่การดำเนินชีวิตและการพัฒนาจิตใจ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้จริงในทุกสถานการณ์ ตั้งแต่เรื่องเล็กน้อยไปจนถึงวิกฤติสำคัญของชีวิต ช่วยให้บุคคลดำรงอยู่ด้วยความสงบ สมดุล และมีสติ พร้อมทั้งส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีและสันติสุขให้เกิดขึ้นในสังคม การฝึกฝนอุเบกขาจึงไม่เพียงลดทุกข์ให้แก่ตนเอง แต่ยังเป็นการสร้างประโยชน์สุขแก่ผู้อื่นและส่วนรวมอย่างยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการประยุกต์ใช้อุเบกขาธรรมในการดำเนินชีวิตประจำวัน” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอุเบกขาธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท วิเคราะห์แนวคิดอุเบกขาในมิติต่าง ๆ และสังเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้อุเบกขาธรรมในการดำเนินชีวิตประจำวัน ผลการศึกษาพบว่า อุเบกขาในพระพุทธศาสนาเถรวาทมิได้หมายถึงความเฉยเมยหรือการละเลยต่อปัญหา หากแต่เป็นความวางใจเป็นกลางที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของสติและปัญญา ซึ่งช่วยให้บุคคลสามารถควบคุมอารมณ์ ลดอคติ พิจารณาสถานการณ์ตามเหตุปัจจัย และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นว่า อุเบกขาธรรมมิได้มีคุณค่าเฉพาะในมิติของการปฏิบัติธรรมเท่านั้น แต่ยังสามารถประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตร่วมสมัยได้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งด้านการพัฒนาตนเอง การจัดการความเครียด การลดความขัดแย้ง การสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และการเสริมสร้างสุขภาวะทางจิต นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้เป็น “รูปแบบการประยุกต์ใช้อุเบกขาธรรมเพื่อสุขภาวะทางจิต” ซึ่งอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างอุเบกขาธรรม การควบคุมอารมณ์ การคิดอย่างมีเหตุผล สุขภาวะทางจิต และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคม อันสะท้อนให้เห็นว่าอุเบกขาเป็นหลักธรรมที่สามารถเชื่อมโยงการพัฒนาจิตใจของบุคคลกับการพัฒนาสังคมร่วมสมัยได้อย่างเป็นระบบ จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ **1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** 1) ด้านการศึกษา ควรบูรณาการหลักอุเบกขาธรรมในการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการควบคุมอารมณ์ การคิดอย่างมีเหตุผล และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติ 2) ด้านองค์กรและสถานประกอบการ ควรประยุกต์ใช้อุเบกขาธรรมในการพัฒนาสุขภาวะทางจิตของบุคลากร เพื่อลดความเครียดและส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่สร้างสรรค์ 3) ด้านชุมชนและสังคม ควรส่งเสริมการใช้อุเบกขาธรรมเป็นแนวทางในการสร้างความสมานฉันท์ ลดความขัดแย้ง และเสริมสร้างการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ 4) ด้านสังคมดิจิทัล ควรส่งเสริมการใช้อุเบกขาธรรมร่วมกับการรู้เท่าทันสื่อ เพื่อพัฒนาการใช้สื่อออนไลน์อย่างมีสติ

และลดความขัดแย้งบนโลกดิจิทัล **2. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ในทางปฏิบัติ** 1) สถานศึกษา วัด และองค์กรชุมชน สามารถนำอุเบกขาธรรมไปใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมและทักษะการจัดการอารมณ์ของประชาชน 2) บุคคลทั่วไป สามารถประยุกต์ใช้อุเบกขาธรรมในการจัดการความเครียด การแก้ไขปัญหา และการดำเนินชีวิตอย่างสมดุล **3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** 1) ควรศึกษาการประยุกต์ใช้อุเบกขาธรรมกับประชากรในช่วงวัยต่าง ๆ เพื่อพัฒนาแนวทางที่เหมาะสมกับแต่ละวัย 2) ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอุเบกขาธรรมกับสติ สมาธิ และพรหมวิหาร ๔ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้แบบบูรณาการ 3) ควรวิจัยเชิงคุณภาพโดยสัมภาษณ์พระสงฆ์ ผู้ปฏิบัติธรรม และนักจิตวิทยา เพื่อสนับสนุนข้อค้นพบเชิงแนวคิด 4) ควรดำเนินการวิจัยเชิงทดลองหรือกึ่งทดลอง เพื่อยืนยันผลของการประยุกต์ใช้อุเบกขาธรรมต่อสุขภาวะทางจิตและการลดความขัดแย้งเชิงประจักษ์

เอกสารอ้างอิง

พระครูสมุห์สนั่น ฐานกโร (พิธิยานุวัฒน์). (2555). การศึกษาวิเคราะห์อุเบกขาในพุทธปรัชญาเถรวาท. ใน วิทยานิพนธ์. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระปลัดสุรรักษ์ โชติธมฺโม (จิตต์มั่น) และพระครูวิจิตรสาธุรส. (2565). การประยุกต์ใช้หลักพรหมวิหาร 4 เพื่อการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านเทพราช อำเภอสิชล จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 7(2), 1227-1242.

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2559). พุทธวิธีการบริหาร. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพีระพงศ ฐิตโสภโณ (รุจิโมระ). (2560). การศึกษาเชิงวิเคราะห์การแก้ไขปัญหาชีวิตด้วยหลักอุเบกขาในพุทธปรัชญาเถรวาท. ใน วิทยานิพนธ์. บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

พระมหาวุฒิชัย วชิรเมธี. (2554). คนสำราญ งานสำเร็จ. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ธรรมะ.

พระมหาสุทิตย์ อาภากโร (อบอุ่น). (2553). ทุนทางสังคมและการพัฒนาชุมชนวิถีพุทธ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2554). พุทธสันติวิธี: การบูรณาการหลักการและเครื่องมือจัดการความขัดแย้ง. กรุงเทพมหานคร: บริษัท 21 เซ็นจูรี่ จำกัด.

พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ ฐิตญาโณ). (2554). จิตตามแนวพุทธศาสตร์. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การออกแบบและการใช้สื่อในการผลักดันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขององค์การบริหารส่วนตำบลบาโหย อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา*

MESSAGE DESIGN AND MEDIA UTILIZATION IN DRIVING ECOTOURISM BY BA HOI SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATION, SABA YOI DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

สมชาย สุขศรีแวว[1], วิทยาธร ท่อแก้ว[2] และ กานต์ บุญศิริ[3]

Somchai Suksiwaew[1], Wittayatorn Tokeaw[2] and Karn Boonsiri[3]

[1-3]สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

[1-3] Department of Communication Arts Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand

Corresponding author E-mail: Somchai006724@gmail.com

วันที่รับบทความ : 23 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 12 กรกฎาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 14 กรกฎาคม 2569

Received 23 June 2026; Revised 12 July 2026; Accepted 14 July 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) กระบวนการออกแบบสารในการผลักดันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และ 2) การใช้สื่อในการผลักดันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขององค์การบริหารส่วนตำบลบาโหย อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพมุ่งศึกษาผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการออกแบบสารและการใช้สื่อในการผลักดันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กลุ่มตัวอย่างคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 26 คน จาก 6 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้กำหนดนโยบาย 2) ผู้ปฏิบัติงานการจัดการการสื่อสาร 3) ผู้ปฏิบัติงานในเครือข่ายการสื่อสารการท่องเที่ยว 4) ผู้นำชุมชน 5) นักท่องเที่ยว และ 6) นักวิชาการและนักวิชาชีพด้านการสื่อสาร เครื่องมือที่ใช้ในการ

Citation:

*สมชาย สุขศรีแวว, วิทยาธร ท่อแก้ว และ กานต์ บุญศิริ. (2569). การออกแบบและการใช้สื่อในการผลักดันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขององค์การบริหารส่วนตำบลบาโหย อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 862-875.

Somchai Suksiwaew, Wittayatorn Tokeaw and Karn Boonsiri. (2026). Message Design And Media Utilization In Driving Ecotourism By Ba Hoi Subdistrict Administrative Organization, Saba Yoi District, Songkhla Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 862-875.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

วิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์รายบุคคล และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปประเด็นสำคัญ

ผลการวิจัย พบว่า 1) กระบวนการออกแบบสารเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ต้องมีความชัดเจน เป็นระบบ และสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย โดยกำหนดจุดขายที่สะท้อนอัตลักษณ์ของพื้นที่และใช้การเล่าเรื่องจากชุมชนเป็นแกนหลักในการสื่อสาร เพื่อสร้างความเข้าใจ แรงบันดาลใจ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ 2) การใช้สื่อในผลักดันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรใช้สื่ออย่างหลากหลาย ทั้งสื่อบุคคล สื่อกิจกรรม และสื่อดิจิทัล รวมถึงสื่อกระแสหลัก เพื่อเผยแพร่คุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม สร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ ควบคู่กับการสร้างรายได้และความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การสื่อสาร, กระบวนการออกแบบสาร, การใช้สื่อ, การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, องค์การบริหารส่วนตำบลบาโหย

Abstract

This research aimed to study: 1) the message design process for promoting ecotourism, and 2) the media utilization for promoting ecotourism of Ba hoi Subdistrict Administrative Organization, Saba Yoi District, Songkhla Province. This qualitative study focused on individuals involved in message design and media utilization for ecotourism promotion. A purposive sampling method was employed to select 26 participants from six groups: 1) policymakers, 2) communication management practitioners, 3) tourism communication network practitioners, 4) community leaders, 5) tourists, and 6) communication scholars and professionals. The research instrument was a semi-structured in-depth interview guide. Data were collected through individual interviews and analyzed using content analysis and thematic summarization.

The findings revealed that: 1) the message design process for promoting ecotourism must be clear, systematic, and aligned with target audiences. It should define key selling points that reflect the identity of the area and use community-based storytelling as the core communication strategy to foster

understanding, inspiration, and behavioral change among tourists. 2) Media utilization for promoting ecotourism should be diverse, including interpersonal media, activity-based media, and digital media, as well as mainstream media. This is to disseminate the value of natural and cultural resources, raise environmental conservation awareness, and simultaneously generate income and strengthen the long-term sustainability of local communities.

Keywords: communication, message design process, media utilization, ecotourism, Ba hoi Subdistrict Administrative Organization

บทนำ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) ได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในระดับสากลและระดับท้องถิ่น เนื่องจากเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น และกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ชนบทหรือพื้นที่ห่างไกลที่ยังคงรักษาความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมดั้งเดิมไว้ได้อย่างสมบูรณ์

ประเทศไทย โดยเฉพาะในพื้นที่ภาคใต้ มีทรัพยากรธรรมชาติที่หลากหลายทั้งป่าไม้ ภูเขา ลำธาร และความหลากหลายทางชีวภาพ รวมถึงวัฒนธรรมชุมชนที่เข้มแข็ง เหมาะสมอย่างยิ่งต่อการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สำหรับตำบลบาโหย อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา เป็นพื้นที่ที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ และเป็นพื้นที่ที่มีความสงบ มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ตอบโจทย์แนวโน้มของนักท่องเที่ยวรุ่นใหม่ที่มองหาประสบการณ์ที่แท้จริง (authentic experiences) การเรียนรู้วิถีชีวิตท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติ อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวในพื้นที่ดังกล่าวยังไม่ได้รับการส่งเสริมอย่างเป็นระบบ การขาดกลยุทธ์การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพทำให้ประชาชนและนักท่องเที่ยวยังไม่รับรู้ถึงศักยภาพของพื้นที่นี้อย่างเพียงพอ (วราภรณ์ อินทนงค์, 2562)

การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพจะช่วยถ่ายทอดคุณค่าเชิงนิเวศ ความงามของทรัพยากรธรรมชาติ และวิถีชีวิตของชาวบ้านออกสู่สาธารณชนในวงกว้าง โดยเฉพาะในยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีบทบาทสำคัญในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การสื่อสารจึงต้องพัฒนาให้สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวยุคใหม่ที่ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ เว็บไซต์

หรือแอปพลิเคชันเป็นเครื่องมือหลักในการตัดสินใจเดินทาง เนื้อหาที่ใช้ในการสื่อสารเป็นหัวใจสำคัญของการดึงดูดและโน้มน้าวใจผู้ชม หากเนื้อหาไม่สอดคล้องกับความสนใจของกลุ่มเป้าหมายหรือไม่มีความน่าสนใจมากพอย่อมไม่สามารถสร้างความประทับใจหรือแรงจูงใจในการเดินทางมาเยือนพื้นที่ได้ นอกจากนี้ การใช้สื่ออย่างมีประสิทธิภาพไม่ว่าจะเป็นสื่อออนไลน์ เช่น Facebook, YouTube, Instagram หรือสื่อออฟไลน์อย่างแผ่นพับ โปสเตอร์ และกิจกรรมในพื้นที่ ย่อมต้องอาศัยการวางแผนและออกแบบให้เหมาะสมกับเนื้อหาและกลุ่มเป้าหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ชนบทซึ่งมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร งบประมาณ และบุคลากรด้านสื่อสาร (พัชรินทร์ ศรีโสภา, 2564) นอกจากนี้การออกแบบสารและการใช้สื่อมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จของการสื่อสารเพราะเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยง “ความรู้ความเข้าใจ และพฤติกรรม” ของนักท่องเที่ยวและชุมชนเข้ากับเป้าหมายด้านความยั่งยืนของพื้นที่ การออกแบบสารที่ดีต้องมีความชัดเจน ถูกต้อง และสะท้อนคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ รวมถึงอัตลักษณ์ชุมชนอย่างเหมาะสม ส่งผลให้ผู้รับสารเกิดทัศนคติที่ดีและตระหนักถึงความจำเป็นของการท่องเที่ยวแบบรับผิดชอบ สำหรับการใช้สื่อในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ประเด็นการเลือกสื่อที่เหมาะกับกลุ่มเป้าหมายเป็นอีกปัจจัยที่กำหนดประสิทธิผลของการสื่อสาร เช่น การใช้สื่อดิจิทัลช่วยขยายการเข้าถึงและสื่อสารได้อย่างต่อเนื่อง ขณะที่สื่อชุมชน เช่น ป้ายตีความ เส้นทางการเรียนรู้ และกิจกรรมสื่อสารภาคสนาม ช่วยสร้างประสบการณ์ตรงและความเข้าใจเชิงลึก การใช้สื่อหลากหลายรูปแบบร่วมกัน (Multimedia Approach) ช่วยเพิ่มทั้งระดับความรู้และความตั้งใจในการปฏิบัติตามแนวทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ การบูรณาการการออกแบบสารกับการใช้สื่อยังช่วยเสริมความน่าเชื่อถือและทำให้สารมีพลังมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อสื่อถูกออกแบบให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่และภาษาที่ชุมชนเข้าใจง่าย (จินตนา กงเพชร, 2564)

จากเหตุผลดังกล่าว การวิจัยเรื่อง "การสื่อสารในการผลักดันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขององค์การบริหารส่วนตำบลบาโหย อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา” เน้นการศึกษาด้านการออกแบบเนื้อหาและด้านการใช้สื่อจะช่วยให้เข้าใจถึงกระบวนการสื่อสารที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชนท้องถิ่น ตลอดจนพัฒนาแนวทางการออกแบบเนื้อหาและการเลือกใช้สื่อที่สามารถถ่ายทอดคุณค่าเชิงนิเวศและวัฒนธรรมของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถแข่งขันกับแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการออกแบบสารในการผลักดันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขององค์การบริหารส่วนตำบลบาโหย อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา

2. เพื่อศึกษาการใช้สื่อในการผลักดันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขององค์การบริหารส่วนตำบลบาโหย อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลหลักที่มีบบาทเกี่ยวข้องกับการออกแบบสารและการใช้สื่อในการผลักดันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขององค์การบริหารส่วนตำบลบาโหย อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา การเลือกใช้แนวทางเชิงคุณภาพมีวัตถุประสงค์เพื่อทำความเข้าใจเชิงลึกและละเอียดอ่อนเกี่ยวกับประสบการณ์ ความคิด ความรู้สึก แรงจูงใจ และมุมมองของผู้ให้ข้อมูลที่มีส่วนเกี่ยวข้องรับรู้ในบริบทจริงของพื้นที่ เหมาะกับการศึกษากลุ่มคนเฉพาะที่มความเกี่ยวข้องโดยตรงหรือประเด็นใหม่ที่ยังมีข้อมูลจำกัด ทำให้ได้ข้อมูลที่ลุ่มลึกและมีความหมายต่อการตีความเชิงวิชาการ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการออกแบบสารและการใช้สื่อในการผลักดันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขององค์การบริหารส่วนตำบลบาโหย อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 26 คน จาก 6 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้กำหนดนโยบาย จำนวน 2 คน 2) ผู้ปฏิบัติงานการจัดการการสื่อสาร จำนวน 6 คน 3) ผู้ปฏิบัติงานในเครือข่ายการสื่อสารการท่องเที่ยว จำนวน 8 คน 4) ผู้นำชุมชน จำนวน 5 คน 5) นักท่องเที่ยว จำนวน 5 คน และ 6) นักวิชาการและนักวิชาชีพด้านการสื่อสาร จำนวน 3 คน

วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกบุคคลที่มีคุณสมบัติเฉพาะ คือ มีบทบาท มีประสบการณ์ หรือมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับประเด็นการวิจัย มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีบทบาทที่สำคัญในการออกแบบสารและการใช้สื่อ เพื่อให้ข้อมูลที่ได้รับมีความลึก เชื่อมโยงกันได้ และสะท้อนภาพรวมของกระบวนการออกแบบสารและการใช้สื่อในการผลักดันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การออกแบบเครื่องมือวิจัยในการศึกษาครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างเป็นเครื่องมือหลัก เนื่องจากเป็นวิธีการที่เอื้อต่อการเก็บข้อมูลเชิงลึกอย่างเป็นระบบ ขณะเดียวกันก็เปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถแสดงความคิดเห็น ถ่ายทอดประสบการณ์ และอธิบายมุมมองได้อย่างอิสระ กระบวนการพัฒนาเครื่องมือเริ่มจากการศึกษาวัตถุประสงค์ คำถามวิจัย และกรอบแนวคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นฐานในการกำหนดประเด็นคำถามให้สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการศึกษาอย่างชัดเจน จากนั้นผู้วิจัยได้จัดหมวดหมู่ประเด็นการสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมมิติสำคัญ เช่น ประสบการณ์ แนวคิด กระบวนการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไข แล้วออกแบบคำถามในลักษณะปลายเปิดที่ไม่ชี้นำคำตอบ พร้อมจัดเตรียมคำถามต่อยอดเพื่อใช้เจาะลึกในประเด็นที่ผู้ให้ข้อมูลกล่าวถึง โดยเรียงลำดับคำถามจากภาพรวมไปสู่ประเด็นเฉพาะ เพื่อให้การสนทนาเป็นธรรมชาติและต่อเนื่อง

หลังจากจัดทำร่างเครื่องมือแล้ว ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์เสนอต่อผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตรวจสอบความเหมาะสม ความครอบคลุม และความชัดเจนของถ้อยคำ พร้อมปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะเพื่อเพิ่มความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา จากนั้นจึงทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับผู้ให้ข้อมูลหลัก เพื่อตรวจสอบความเข้าใจ ระยะเวลา และความต่อเนื่องของคำถามก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลจริงอย่างเป็นทางการ

เครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 กระบวนการออกแบบสารในการผลักดันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วยประเด็นคำถามสำคัญ ดังนี้

1) สภาพปัญหาและความต้องการการสื่อสารในการผลักดันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นอย่างไร

2) กลุ่มเป้าหมายของการสื่อสารในการผลักดันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นอย่างไร

3) แนวความคิดการออกแบบสารในการผลักดันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นอย่างไร

4) ประเด็นเนื้อหาหลักในการสื่อสารในการผลักดันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นอย่างไร

5) จุดขายที่ทำการสื่อสารในการผลักดันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นอย่างไร

ส่วนที่ 2 การใช้สื่อในการผลักดันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วยประเด็นคำถามสำคัญ ดังนี้

1) การใช้สื่อบุคคลในการผลักดันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นอย่างไร

2) การใช้สื่อกิจกรรมในการผลักดันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นอย่างไร

3) การใช้สื่อเว็บไซต์ในการผลักดันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นอย่างไร

4) การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการผลักดันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นอย่างไร

5) การใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ในการผลักดันเชิงนิเวศเป็นอย่างไร

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล เริ่มจากขั้นตอนการเตรียมการ ผู้วิจัยกำหนดวัตถุประสงค์การวิจัย วิเคราะห์กลุ่มผู้ให้ข้อมูล สร้างเครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้างที่ประกอบด้วยคำถามปลายเปิดและประเด็นติดตาม พร้อมทั้งเตรียมด้านจริยธรรม เช่น หนังสือยินยอมและอุปกรณ์บันทึกเสียง จากนั้นเข้าสู่ขั้นตอนการนัดหมายผู้ให้ข้อมูล ชี้แจงวัตถุประสงค์ ระยะเวลา และขอความยินยอมในการบันทึกเสียงหรือข้อมูล ในขั้นตอนการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยแนะนำตนเอง อธิบายวัตถุประสงค์ และเริ่มต้นด้วยคำถามทั่วไปก่อนเข้าสู่คำถามเชิงลึก ระหว่างสัมภาษณ์ควรใช้ทักษะการฟังอย่างตั้งใจ (active listening) สังเกตพฤติกรรมไม่ใช้คำพูดและตั้งคำถามติดตามเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกและหลากมิติ ส่วนขั้นตอนต่อมา คือ การบันทึกข้อมูล ทั้งการบันทึกเสียง บันทึกภาคสนาม (field notes) และการสรุปประเด็นทันทีหลังการสัมภาษณ์ เพื่อป้องกันข้อมูลตกเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลตั้งคำถามหรือเสนอความคิดเห็นเพิ่มเติม ขั้นตอนเหล่านี้ช่วยให้การรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพมีความถูกต้องลึกซึ้ง และน่าเชื่อถือ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ดำเนินการด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงประเด็นอย่างเป็นระบบ เริ่มจากการถอดความคำสัมภาษณ์จากไฟล์เสียงเป็นข้อความโดยคงถ้อยคำของผู้ให้ข้อมูลไว้ครบถ้วน จากนั้นอ่านทบทวนหลายรอบเพื่อทำความเข้าใจภาพรวมของข้อมูลและบริบทการสนทนา ขั้นต่อมาคือการกำหนดรหัสข้อมูล โดยคัดเลือกข้อความหรือเหตุการณ์ที่สะท้อนความหมายสำคัญและกำหนดรหัสสั้น ๆ เพื่อแทนสาระนั้น ๆ แล้วนำรหัสที่มีความหมายใกล้เคียงกันมาจัดกลุ่มเป็นหมวดหมู่ พัฒนาเป็นประเด็นย่อย และสังเคราะห์เป็นประเด็นหลักที่ครอบคลุมมากขึ้น ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสอดคล้องของประเด็นที่ได้โดยย้อนกลับไปพิจารณาข้อมูลต้นฉบับเปรียบเทียบข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลายราย และพิจารณาความแตกต่างของมุมมองเพื่อเพิ่ม

ความรอบด้าน สุดท้ายจึงเรียบเรียงและตีความเชิงลึก เชื่อมโยงกับบริบทและกรอบแนวคิดทางทฤษฎี เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่มีความชัดเจน เป็นระบบ และมีความน่าเชื่อถือทางวิชาการ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถตอบวัตถุประสงค์ทั้ง 2 ข้อได้อย่างครบถ้วนและเป็นระบบ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษากระบวนการออกแบบสารในการผลักดันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขององค์การบริหารส่วนตำบลบาโหย อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา

ผลการวิจัย พบว่า “การสื่อสาร” เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในระดับชุมชน แต่ปัจจุบันยังเผชิญข้อจำกัดหลายมิติ ทั้งด้านยุทธศาสตร์ เนื้อหา ช่องทาง บุคลากร และทรัพยากร ทำให้ศักยภาพของพื้นที่ยังไม่ถูกถ่ายทอดไปสู่สาธารณะอย่างเต็มที่ อบต.ยังไม่มีแผนกลยุทธ์การสื่อสารที่เป็นระบบ เนื้อหากระจัดกระจาย เน้นบอกเล่าเชิงข้อมูล ใช้สื่อดั้งเดิมเป็นหลัก ขณะที่บุคลากรและผู้นำชุมชนยังขาดทักษะการสื่อสารสมัยใหม่ ระบบติดตาม–ประเมินผลการสื่อสารยังไม่ชัดเจน และถูกจำกัดด้วยงบประมาณและเทคโนโลยี

ในด้านเป้าหมายการสื่อสาร พบว่า จำแนกกลุ่มเป้าหมาย ออกเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ นักท่องเที่ยวทั่วไป นักท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยเฉพาะ ชุมชนในพื้นที่ เยาวชนและนักเรียน/นักศึกษา สื่อมวลชนและผู้มีอิทธิพลทางสื่อ และหน่วยงานพันธมิตร/ผู้กำหนดนโยบาย แต่ละกลุ่มมีลักษณะ ความสนใจ และบทบาทแตกต่างกัน จึงต้องใช้สารและช่องทางสื่อเฉพาะ เช่น สื่อภาพสวยงามและประสบการณ์ “ไม่เหมือนใคร” สำหรับนักท่องเที่ยวทั่วไป เนื้อหาลึกด้านระบบนิเวศและความยั่งยืนสำหรับนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมสำหรับชุมชน และกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์บนแพลตฟอร์มดิจิทัลสำหรับเยาวชน รวมทั้งการใช้สื่อเชิงนโยบายและเวทีความร่วมมือสำหรับหน่วยงานพันธมิตร

สำหรับด้านแนวคิดการออกแบบสาร พบว่า การสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไม่ได้มุ่งโฆษณาแหล่งท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว แต่มุ่งสร้างความเข้าใจ แรงบันดาลใจ และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม แนวคิดสำคัญประกอบด้วย การใช้ Storytelling ที่หยั่งรากจากชุมชน นำเรื่องเล่าพื้นบ้าน ประวัติหมู่บ้าน และตำนานภูเขาหัวล้านมาสร้างเรื่องราวที่มีพลัง การออกแบบสารให้ผสาน “ความรู้–แรงบันดาลใจ–การมีส่วนร่วม” การใช้สัญลักษณ์และภาพแทนความหมายเพื่อสื่อถึงตัวตนของพื้นที่ การปรับเนื้อหาให้เหมาะกับแต่ละแพลตฟอร์ม (Facebook, TikTok, YouTube, เว็บไซต์) การกำหนดบุคลิกภาพแบรนด์ของบาโหยอย่าง

ชัดเจน การสอดแทรกแนวคิดความยั่งยืนเพื่อนำไปสู่การเปลี่ยนพฤติกรรม และการให้ “เสียงของชุมชน” เป็นศูนย์กลางของเนื้อหา พร้อมทั้งวางแผนสารอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ ไม่ใช่กิจกรรมระยะสั้น

ส่วนประเด็นเนื้อหาหลักในการสื่อสาร พบว่า ควรครอบคลุมอย่างน้อย 8 ด้าน ได้แก่ การถ่ายทอดอัตลักษณ์พื้นที่ ทั้งภูมิประเทศ วัฒนธรรม และวิถีชีวิต การอธิบายความสำคัญของระบบนิเวศและทรัพยากรธรรมชาติ แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและจิตสำนึกที่พึงประสงค์ ข้อมูลเส้นทางและจุดท่องเที่ยว ประสบการณ์การมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว ความพร้อมและบทบาท “เจ้าบ้านที่ดี” ของชุมชน การเตรียมตัวและมารยาทในการท่องเที่ยว และช่องทางการติดต่อ–เครือข่ายสนับสนุน เนื้อหาทั้งหมดต้องผสานทั้งมิติข้อมูลเชิงวิชาการ อารมณ์ร่วม และข้อปฏิบัติจริง เพื่อให้ผู้รับสารสามารถ “รู้–รู้สึก–ลงมือทำ” ได้ครบถ้วน

ส่วนจุดขายหลักของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบาโหยที่ควรเน้นในการสื่อสาร ประกอบด้วย ความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติและระบบนิเวศในแนวเทือกเขาบรรทัด การเป็นจุดหมายของนักท่องเที่ยวสายอนุรักษ์ แหล่งเรียนรู้ธรรมชาติและวัฒนธรรมแบบมีชีวิต เส้นทางผจญภัยที่ปลอดภัยและยั่งยืนความงดงามของความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การท่องเที่ยวที่สร้างรายได้อย่างเป็นธรรมให้ชุมชน การใช้สื่อดิจิทัลอย่างสร้างสรรค์แม้อยู่ในพื้นที่ชนบท และบรรยากาศความสงบแบบ Slow Life ที่เอื้อต่อการ “พักใจ” การสื่อสารจุดขายเหล่านี้ควรใช้การเล่าเรื่องจากประสบการณ์จริงของชาวบ้านและนักท่องเที่ยว ผสมผสานภาพและเสียงของธรรมชาติ กับวาทกรรมเชิงอารมณ์และเทคโนโลยีสื่อร่วมสมัย

โดยสรุป งานวิจัยชี้ชัดว่า หากต้องการผลักดันตำบลบาโหยให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ยั่งยืน องค์การบริหารส่วนตำบลจำเป็นต้องปรับการสื่อสารจากรูปแบบกระจัดกระจายไปสู่การจัดการเชิงกลยุทธ์ที่บูรณาการการวิเคราะห์ปัญหา การรู้จักกลุ่มเป้าหมาย การออกแบบสารที่มีคุณภาพ และการเลือกจุดขายที่สะท้อนคุณค่าของพื้นที่ควบคู่กับการยกระดับศักยภาพคนในชุมชนให้เป็น “ผู้เล่าเรื่อง” และ “ผู้จัดการการสื่อสาร” ด้วยตนเอง

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาการใช้สื่อในการผลักดันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขององค์การบริหารส่วนตำบลบาโหย อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา

ผลการวิจัยพบว่า การใช้สื่อเพื่อผลักดันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขององค์การบริหารส่วนตำบลบาโหยสะท้อนว่า การสื่อสารเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องใช้ “ชุดสื่อ” ที่หลากหลายเชื่อมโยงทั้งคน กิจกรรม และแพลตฟอร์มดิจิทัลอย่างเป็นระบบ โดยมีเป้าหมายร่วมกันคือ

สร้างความรู้ ความเข้าใจ คุณค่า และจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ควบคู่กับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน

ในด้านสื่อบุคคล พบว่า คนในพื้นที่คือหัวใจสำคัญของการสื่อสารเชิงนิเวศ ผู้นำชุมชนทำหน้าที่สร้างความน่าเชื่อถือ ต้อนรับ อธิบายบริบทและกติกาการท่องเที่ยวด้วยภาษาที่สุภาพจริงใจ และใช้เรื่องเล่าชีวิตจริงเป็นสื่อเสริม มัคคุเทศก์ท้องถิ่นทำหน้าที่เป็น “สะพาน” ระหว่างนักท่องเที่ยวกับธรรมชาติและวัฒนธรรม ถ่ายทอดความรู้ผ่านการเล่าเรื่องและการหยิบจับธรรมชาติรอบตัวมาอธิบาย วิทยากรภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ผู้สูงวัย ช่างฝีมือ เกษตรกร ถ่ายทอดองค์ความรู้ที่หาไม่ได้จากหนังสือ ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง เยาวชนท้องถิ่นทำหน้าที่เป็น “สื่อใหม่” ใช้ TikTok, Vlog, Live ถ่ายทอดเรื่องราวชุมชนในภาษาวัยรุ่น ขณะที่พ่อค้าแม่ค้าและผู้ให้บริการ เช่น ร้านอาหาร ของที่ระลึก โฮมสเตย์ เป็นด่านหน้าที่สร้างความประทับใจแรก ผ่านการพูดคุยกันเอง เล่าเรื่องวัตถุดิบและแนะนำพื้นที่เพิ่มเติม นอกจากนี้ ยังมีนักรีวิวและองค์กรอาสาสมัครด้านสิ่งแวดล้อมที่ช่วยขยายการรับรู้ในวงกว้าง ทั้งในเชิงภาพลักษณ์และเชิงวิชาการ ข้อค้นพบสำคัญคือ บุคคลทุกกลุ่มมีศักยภาพเป็น “สื่อมีชีวิต” ที่สร้างความสัมพันธ์และความไว้วางใจได้ หากได้รับการพัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างเป็นระบบ

ส่วนสื่อกิจกรรมทำหน้าที่เป็นสื่อเชิงประสบการณ์ที่พานักท่องเที่ยว “เรียนรู้ผ่านการลงมือทำ” เช่น กิจกรรมเดินป่าศึกษาธรรมชาติที่ใช้ป้ายความรู้ คำถามชวนคิด และเกมแฝงเพื่อสร้างความเข้าใจระบบนิเวศ กิจกรรมเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ให้ผู้มาเยือนลงมือทำผลิตภัณฑ์สมุนไพร หัตถกรรม หรืออาหารพื้นบ้าน ค่ายเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์ที่ใช้กิจกรรมกลุ่ม เกม และงานจิตอาสาเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกสิ่งแวดล้อม กิจกรรมเชิงพิธีกรรมและวัฒนธรรมที่เปิดพื้นที่ให้นักท่องเที่ยวสัมผัสมิติทางจิตวิญญาณของชุมชนอย่างเหมาะสม และกิจกรรมถ่ายภาพธรรมชาติและเล่าเรื่องที่ช่วยให้ผู้มาเยือนกลายเป็นผู้สร้างสื่ออนุรักษ์ด้วยตนเอง สื่อกิจกรรมเหล่านี้ช่วยยกระดับการท่องเที่ยวจาก “การมาเที่ยว” สู่ “การเรียนรู้และผูกพันกับพื้นที่

ในมิติของ สื่อดิจิทัล เว็บไซต์ของ อบต.บาโหยทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางข้อมูลการท่องเที่ยว ให้รายละเอียดแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรม กฎระเบียบ ความปลอดภัย และเนื้อหาด้านการอนุรักษ์ พร้อมข้อเสนอให้พัฒนาเรื่องประสบการณ์ผู้ใช้ ระบบแผนที่ เนื้อหาคุณภาพ และการบูรณาการมัลติมีเดีย เช่น วิดีโอ อินโฟกราฟิก และท่องเที่ยวเสมือนจริง ทั้งยังควรเปิดให้ชุมชนร่วมผลิตเนื้อหาและเชื่อมโยงกับสื่อสังคมออนไลน์ต่าง ๆ พร้อมกันนั้น การใช้ ผู้มีอิทธิพลออนไลน์ช่วยสร้างกระแสและแรงบันดาลใจ โดยเลือกผู้มีภาพลักษณ์เป็นมิตรกับธรรมชาติ มี

ความรู้เชิงอนุรักษ์ ใช้หลายแพลตฟอร์มทั้ง Facebook, Instagram, YouTube, TikTok เน้นคอนเทนต์เชิงสาระ เล่าเรื่องชุมชน สร้างแรงบันดาลใจ และรักษาสมดุลระหว่างความนิยมกับคุณค่าทางนิเวศผ่านข้อตกลงความร่วมมือที่ชัดเจน และการวัดผลทั้งเชิงออนไลน์และจำนวนนักท่องเที่ยวจริง

สุดท้าย สื่อวิทยุและโทรทัศน์ โดยเฉพาะของกรมประชาสัมพันธ์และประชาสัมพันธ์จังหวัด ยังมีบทบาทสูงในพื้นที่ชนบท ใช้รายการสนทนา สารคดีท่องเที่ยว และสปอตประชาสัมพันธ์ ถ่ายทอดเรื่องราวธรรมชาติและวัฒนธรรมบาโหยสู่สาธารณะวงกว้าง ผ่านความร่วมมือระหว่าง อบต.กับสถานีรัฐและสื่อท้องถิ่น

โดยรวม การใช้สื่อของตำบลบาโหยจึงเป็น “ระบบนิเวศการสื่อสาร” ที่บูรณาการสื่อบุคคล สื่อกิจกรรม สื่อดิจิทัล ผู้มีอิทธิพล และสื่อกระแสหลัก เพื่อขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เติบโตบนฐานของความรู้ อัตลักษณ์ชุมชน และความยั่งยืนร่วมกัน

อภิปรายผล

1) วัตถุประสงค์ที่ 1 กระบวนการออกแบบสารในการผลักดันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขององค์การบริหารส่วนตำบลบาโหย อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา

ผลการวิจัย พบว่า กระบวนการออกแบบสารในการผลักดันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขององค์การบริหารส่วนตำบลบาโหยยังคงประสบปัญหาในหลายมิติ ทั้งด้านการขาดแผนการสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์ที่เป็นระบบ การกระจายตัวของเนื้อหา การพึ่งพาสื่อดั้งเดิมเป็นหลัก รวมถึงข้อจำกัดด้านบุคลากร งบประมาณ และทักษะการสื่อสารยุคดิจิทัลของแกนนำชุมชนและเจ้าหน้าที่ ซึ่งส่งผลให้ศักยภาพของพื้นที่ยังไม่สามารถถ่ายทอดออกสู่สาธารณะได้อย่างเต็มที่ มีความสอดคล้องอย่างชัดเจนกับงานศึกษาของ ศิริมาลย์ วัฒนา และคณะ (2559) ที่ชี้ว่ากลไกการบริหารจัดการด้านการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงชุมชนยังขาดความเป็นระบบ โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของชุมชนในเชิงโครงสร้าง ส่งผลให้การพัฒนาการท่องเที่ยวไม่ต่อเนื่องและไม่ยั่งยืน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานของ ทิพาพร ไตรบรรณ์ (2557) ที่ระบุว่าการขาดความรู้ ความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

2) วัตถุประสงค์ที่ 2 การใช้สื่อในการผลักดันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศขององค์การบริหารส่วนตำบลบาโหย อำเภอสะบ้าย้อย จังหวัดสงขลา

ผลการวิจัย พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลบาโหยใช้สื่อหลากหลายรูปแบบในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ สื่อบุคคล สื่อกิจกรรม สื่อเว็บไซต์ สื่อสังคมออนไลน์ และสื่อวิทยุ–โทรทัศน์ อย่างไรก็ตาม การใช้สื่อดังกล่าวยังขาดการบูรณาการเชิงกลยุทธ์ระหว่างสื่อแต่ละประเภท ส่งผลให้การสื่อสารไม่สามารถสร้างพลังร่วม (Synergy) ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ สอดคล้องกับแนวคิดชลธิชา บุนนาค. (2562) ที่ชี้ว่าสื่อบุคคลเป็นองค์ประกอบสำคัญของการสื่อสารการท่องเที่ยวชุมชน เนื่องจากสามารถสร้างความน่าเชื่อถือ ความผูกพัน และกระตุ้นการกลับมาเยือนซ้ำได้ ซึ่งสอดคล้องกับกรณีของตำบลบาโหยที่ผู้นำชุมชนและไกด์ท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกให้กับแหล่งท่องเที่ยว ในด้านสื่อกิจกรรม ผลการวิจัยสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) ที่มองว่าการมีส่วนร่วมในกิจกรรมจริงช่วยสร้างความเข้าใจและประสบการณ์ที่ลึกซึ้งให้แก่นักท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม กิจกรรมท่องเที่ยวของบาโหยยังไม่ได้รับการออกแบบให้เป็นเครื่องมือสื่อสารเชิงกลยุทธ์ที่สามารถถ่ายทอดอัตลักษณ์และคุณค่าของพื้นที่ได้อย่างเป็นระบบ สำหรับสื่อเว็บไซต์และสื่อสังคมออนไลน์ ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานของธนิกา แซ่ตั้งและพงษ์ศิริ วงศ์ตรี. (2565). ที่ระบุว่าสื่อดิจิทัลเป็นช่องทางสำคัญในการสร้างการรับรู้และการตัดสินใจก่อนการเดินทางของนักท่องเที่ยว แต่กรณีของบาโหยยังขาดการบริหารจัดการเนื้อหาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้การสื่อสารขาดความสม่ำเสมอและยังไม่สามารถขยายฐานนักท่องเที่ยวได้อย่างเต็มศักยภาพ ขณะที่สื่อวิทยุและโทรทัศน์ยังคงมีบทบาทสำคัญต่อการรับรู้ข้อมูลของประชาชนในพื้นที่ชนบทและกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ศศิธร ชูทรงเดช. (2563). ที่พบว่าสื่อดั้งเดิมยังมีอิทธิพลต่อการประชาสัมพันธ์กิจกรรมและเทศกาลท่องเที่ยวโดยเฉพาะในพื้นที่ที่การเข้าถึงสื่อดิจิทัลยังไม่ครอบคลุม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการออกแบบสารในการผลักดันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มีข้อจำกัดทั้งด้านยุทธศาสตร์ เนื้อหา ช่องทาง บุคลากร ทรัพยากร และระบบติดตามประเมินผล ต้องกำหนดการสื่อสารเชิงรุกที่ชัดเจน รู้จักกลุ่มเป้าหมาย และออกแบบสารให้สอดคล้องกับลักษณะ ความสนใจ และช่องทางของแต่ละกลุ่ม ควบคู่กับการกำหนดจุดขายที่สะท้อนคุณค่า

ของพื้นที่ ด้านการออกแบบสาร เน้นการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจ แรงบันดาลใจ การเปลี่ยนพฤติกรรม ผ่านการเล่าเรื่องจากชุมชน ใช้สัญลักษณ์และภาพแทนความหมาย กำหนดบุคลิกภาพแบรนด์บาโหยอย่างชัดเจน ปรับเนื้อหาให้เหมาะกับแพลตฟอร์มต่าง ๆ และให้เสียงของชุมชนเป็นศูนย์กลางของเรื่องเล่า พร้อมวางแผนสารอย่างต่อเนื่องเป็นระบบ ส่วนการใช้สื่อในการผลักดันการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประกอบด้วย การใช้สื่อบุคคลที่เป็นผู้นำชุมชน มัคคุเทศก์ภูมิปัญญาท้องถิ่น เยาวชน พ่อค้าแม่ค้า นักรีวิว การใช้สื่อกิจกรรมเชิงประสบการณ์การเดินป่า การเรียนรู้ภูมิปัญญา กิจกรรมค่ายเยาวชน พิธีกรรมวัฒนธรรม และการใช้สื่อดิจิทัล ได้แก่ เว็บไซต์ เพจ สื่อสังคมออนไลน์ คอนเทนต์มัลติมีเดียโดยผู้มีอิทธิพลทางสื่อ และสื่อกระแสหลัก เช่น วิทยุ โทรทัศน์เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ คุณค่า และจิตสำนึกอนุรักษ์ ไปพร้อมกับการสร้างรายได้และความเข้มแข็งให้ชุมชนอย่างยั่งยืน **ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** จากผลการวิจัยดังกล่าว ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ควรกำหนด “นโยบายการสื่อสารด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ” เป็นนโยบายเฉพาะในแผนพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้การสื่อสารมีทิศทางชัดเจน ไม่ขึ้นกับบุคคล และดำเนินงานอย่างต่อเนื่องในระยะยาว มีการบูรณาการนโยบายการท่องเที่ยวกับนโยบายสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจชุมชน การสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงนิเวศควรถูกบูรณาการเข้ากับนโยบายด้านการอนุรักษ์ทรัพยากร การส่งเสริมอาชีพชุมชน และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อสร้างสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ผลักดันนโยบายชุมชนเป็นเจ้าของการสื่อสาร ภาครัฐควรเปิดพื้นที่เชิงนโยบายให้ชุมชนเป็นผู้ผลิตสารเล่าเรื่อง และกำหนดทิศทางการสื่อสารของตนเอง เพื่อสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและความยั่งยืน นอกจากนี้ ควรมีการสนับสนุนงบประมาณและสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เช่น สถาบันการศึกษา หน่วยงานด้านการท่องเที่ยว และภาคเอกชน เพื่อสนับสนุนองค์ความรู้ เทคโนโลยี และทรัพยากรด้านการสื่อสารอย่างต่อเนื่องในระยะยาว **ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป** การวิจัยในอนาคตควรมุ่งศึกษาประสิทธิผลของการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในหลายมิติ ได้แก่ การใช้ผู้มีอิทธิพล (Influencers) ต่อการตัดสินใจท่องเที่ยว บทบาทของเยาวชนในฐานะนักสื่อสารชุมชนดิจิทัล ผลกระทบของการสื่อสารต่อรายได้และคุณภาพชีวิตของชุมชน และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของนักท่องเที่ยวจากการรับสาร นอกจากนี้ ควรศึกษาเชิงเปรียบเทียบระหว่างพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดสงขลา จังหวัดใกล้เคียง และพื้นที่ชายแดนใต้ โดยเปรียบเทียบพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จด้านการสื่อสารกับพื้นที่ที่ยังไม่ประสบความสำเร็จ ในระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด สำหรับระเบียบวิธีวิจัย ควรใช้การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods) ร่วมกับการ

วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) การวิจัยเชิงทดลองด้านการออกแบบสื่อ (Media Experiment Research) และการวิเคราะห์ข้อมูลสื่อดิจิทัล (Social Media Analytics) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมและนำไปใช้พัฒนาการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

จินตนา กงเพชร. (2564). การใช้สื่อชุมชนเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ชนบท. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ชลธิชา บุนนาค. (2562). กลยุทธ์การสื่อสารของสื่อบุคคลท้องถิ่นเพื่อสร้างความผูกพันและพฤติกรรมการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบในแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

ทิพาพร ไตรบรรณ์. (2557). แนวทางการพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ กรณีศึกษา หมู่บ้านอรัญญิก จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. ใน วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

ธนิกา แซ่ตั้ง และพงษ์ศิริ วงศ์ตรี. (2565). อิทธิพลของสื่อดิจิทัลต่อกระบวนการตัดสินใจเลือกสถานที่ท่องเที่ยวของประชากรในกรุงเทพมหานคร. วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ, 10(2), 45-58.

พัชรินทร์ ศรีโสภา. (2564). รูปแบบการใช้สื่อดิจิทัลเพื่อการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน. วารสารนิเทศศาสตร์, 39(2), 85–104.

วราภรณ์ อินทนงค์. (2562). กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างความตระหนักรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์. วารสารการท่องเที่ยวไทย, 15(1), 55–72.

ศศิธร ชูทรงเดช. (2563). การสื่อสารความรู้ผ่านนวัตกรรมสื่อเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรมชุมชน. วารสารวิชาการศิลปะและการออกแบบ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 13(1), 85-98.

ศิริมาลย์ วัฒนา และคณะ. (2559). ศักยภาพของชุมชนกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 8(1), 83 – 96.

กระบวนการปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีตามแนวพระพุทธศาสนา สำหรับนักเรียนระดับชั้น ป.4 - ป.6 โรงเรียนบ้านหน้าพระธาตุ ตำบลในเมือง อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์*

THE PROCESS OF CULTIVATING GRATITUDE ACCORDING TO BUDDHIST PRINCIPLES FOR STUDENTS IN GRADES 4–6 AT BAN NA PHRA THAT SCHOOL, NAI MUEANG SUBDISTRICT, PHICHAI DISTRICT, UTTARADIT PROVINCE

พระมหานักรบ อรินฺทโม (ศรีโพธิ์ทอง)[1], พระเทพวัชราจารย์[2] และ เกรียงศักดิ์ ฟองคำ[3]

Phramahanakrob Arintamo (Sriphothong)[1], Phra Thepwatcharachan[2] and Kriangsak Fongkham[3]

[1-3]บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

[1-3]Graduate Studies Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus, Thailand

Corresponding author E-mail: nakrob25118@gmail.com

วันที่รับบทความ : 12 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 20 มิถุนายน 2569; วันตอบรับบทความ : 22 มิถุนายน 2569

Received 12 June 2026; Revised 20 June 2026; Accepted 22 June 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพความกตัญญูกตเวทีในการดำเนินชีวิต 2)) เพื่อพัฒนากิจกรรมปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีตามแนวพระพุทธศาสนา 3) เพื่อเสนอกระบวนการปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีตามแนวพระพุทธศาสนา โดยเป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research)

Citation:

*พระมหานักรบ อรินฺทโม (ศรีโพธิ์ทอง), พระเทพวัชราจารย์ และ เกรียงศักดิ์ ฟองคำ. (2569). กระบวนการปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีตามแนวพระพุทธศาสนาสำหรับนักเรียนระดับชั้น ป.4 - ป.6 โรงเรียนบ้านหน้าพระธาตุ ตำบลในเมือง อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 876-892.

Phramahanakrob Arintamo (Sriphothong), Phra Thepwatcharachan and Kriangsak Fongkham. (2026). The Process Of Cultivating Gratitude According To Buddhist Principles For Students In Grades 4–6 At Ban Na Phra That School, Nai Mueang Subdistrict, Phichai District, Uttaradit Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 876-892.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย นักเรียน พระสอนศีลธรรม และคณะครู จำนวนรวม 37 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การสนทนากลุ่มย่อย มีค่าความตรงด้านเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ และผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมของข้อคำถาม ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยได้นำมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพความกตัญญูกตเวทีในการดำเนินชีวิตของนักเรียนระดับชั้น ป.4 - ป.6 โรงเรียนบ้านหน้าพระธาตุ พบปัญหาพฤติกรรมความกตัญญูกตเวที ได้แก่ การขาดความเคารพเชื่อฟังพ่อแม่และครู เอาแต่ใจตัวเอง ก้าวร้าว รักสบาย ขาดความกระตือรือร้นในการช่วยงานบ้าน และไม่ตระหนักถึงคุณค่าของการดูแลปรนนิบัติผู้มีพระคุณ

2) ผลการดำเนินกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมและความกตัญญูจำนวน 8 กิจกรรม ภายในระยะเวลา 60 วัน พบว่า การจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์อย่างเป็นระบบช่วยพัฒนาจิตใจ ความรับผิดชอบ และสัมพันธภาพของผู้เรียนได้อย่างชัดเจน ผู้เรียนเกิดทัศนคติเชิงบวกต่อการนำคุณธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน และสามารถคิดวิเคราะห์ด้วยหลักโยนิโสมนสิการได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังมีพฤติกรรมด้านความกตัญญูที่เหมาะสมมากขึ้น ทั้งการปฏิบัติหน้าที่ต่อตนเอง ครอบครัว และครูอาจารย์ ส่งผลให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเองและตระหนักถึงคุณค่าของความกตัญญูจากภายในจิตใจอย่างแท้จริง

3) กระบวนการปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีตามแนวพระพุทธศาสนาอาศัยแนวคิดการปรับพฤติกรรมทางปัญญา โดยเริ่มจากการสร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าและคุณธรรมแก่ผู้เรียน จากนั้นใช้กิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริงและการเรียนรู้จากบุคคลต้นแบบ เพื่อพัฒนาความคิดและพฤติกรรมเชิงบวก จนนำไปสู่การแสดงออกถึงความกตัญญูกตเวทีอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้ ความยั่งยืนของพฤติกรรมต้องอาศัยความร่วมมือจากครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: ความกตัญญูกตเวที, พระพุทธศาสนา, การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม, นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4–6, กระบวนการปลูกฝังคุณค่า

Abstract

This research aimed to: 1) examine the state of gratitude (katañjutā-katavedī) in students' daily lives; 2) develop activities for cultivating gratitude in accordance with Buddhist principles; and 3) propose a process for instilling gratitude based on Buddhist teachings. A mixed-methods research design was employed, incorporating both qualitative and quantitative approaches. The sample consisted of 37 participants. Research instruments included semi-structured interviews and focus group discussions, which were validated for content validity by subject matter experts and reviewed for item appropriateness. The collected data were analyzed using content analysis within context.

The findings were as follows:

1) An examination of gratitude behaviors in daily life among Prathomsuksa 4–6 students at Ban Na Phrathat School revealed several behavioral problems, including a lack of respect and obedience toward parents and teachers, self-centeredness, aggression, preference for comfort over responsibility, lack of enthusiasm for household tasks, and an absence of awareness regarding the value of caring for one's benefactors.

2) The implementation of eight moral and gratitude-building activities over a 60-day period demonstrated that systematic experiential learning effectively enhanced students' mental development, sense of responsibility, and interpersonal relationships. Students developed positive attitudes toward applying moral values in daily life and showed improved capacity for analytical thinking through the principle of yoniso-manasikāra (wise reflection). Moreover, students exhibited more appropriate gratitude behaviors in fulfilling their duties toward themselves, their families, and their teachers, resulting in greater self-esteem and a genuine inner recognition of the value of gratitude.

3) The process of cultivating gratitude in accordance with Buddhist principles was grounded in cognitive behavioral modification. It began with raising

students' awareness of core values and virtues, followed by practical learning activities and role-model-based learning to foster positive thinking and behavior, ultimately leading to the concrete expression of gratitude. The sustainability of such behaviors, however, requires ongoing collaboration among families, schools, communities, and consistent implementation over time.

Keywords: Gratitude, Buddhism, Moral and Ethical Development, Prathomsuksa 4–6 Students, Value Instillation Process

บทนำ

ปัจจุบันสังคมไทยได้รับอิทธิพลจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและวัฒนธรรมตะวันตก ทำให้ผู้คนมุ่งเน้นวัตถุและการบริโภคมากขึ้น ขณะที่ความผูกพันทางจิตใจและการยึดมั่นในหลักธรรมลดลง ส่งผลให้ความกตัญญู ความเคารพต่อบิดามารดา ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณถดถอย เกิดปัญหาความสัมพันธ์และความแตกแยกในสังคมมากขึ้น การปลูกฝังความสำนึกในพระคุณจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคนและสังคมให้เข้มแข็งและยั่งยืน ดังคำกล่าวที่ว่า “ผู้ใดไม่รู้จักคุณความดีและประโยชน์ที่ผู้อื่นกระทำไว้ก่อน ผู้นั้นเมื่อกิจการงานเกิดขึ้นในภายหลังย่อมหาผู้ช่วยเหลือไม่ได้” (ขุ.ชา.ทุก. 27/90/37) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ปัจจุบันเด็กและเยาวชนไทยเผชิญปัญหาพฤติกรรมที่มีแนวโน้มรุนแรงมากขึ้น อันเนื่องมาจากความเปลี่ยนแปลงของสังคมและความเปราะบางทางจิตใจ ส่งผลให้เกิดความเครียดและความวิตกกังวลในการดำเนินชีวิต ดังนั้น การเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว โรงเรียน และสังคม จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาความมั่นคงทางอารมณ์ ช่วยให้เยาวชนสามารถปรับตัว รับมือกับปัญหา และดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขและสมดุล (เจนจิรา แวงวรรณ, 2566) ความกตัญญูจึงเป็นคุณธรรมสำคัญอย่างยิ่ง ที่จะช่วยรักษาและพยุงสังคมไทย ความกตัญญู คือ การรู้สึกสำนึกในคุณ ด้วยการแสดงความเคารพ นับถือ เชื่อฟัง และช่วยเหลือในกิจการงานต่าง ๆ การกระทำเช่นนี้ ย่อมนำมาซึ่งความสุข ความเจริญ และเป็นสิริมงคลแก่ชีวิตและหน้าที่การงาน สมดังพุทธพจน์ที่ว่า “ความกตัญญู เป็นอุดมมงคลของชีวิต” (ขุ.ขุ. 25/9/8) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ความกตัญญูกตเวทีเป็นคุณธรรมสำคัญที่พระพุทธศาสนายกย่องว่าเป็นเครื่องหมายของคนดี โดย “กตัญญู” หมายถึง การรู้คุณและตระหนักในคุณของผู้มีอุปการะ ส่วน “กตเวที” หมายถึง การตอบแทนคุณ ผู้ที่มีความ

กตัญญูรู้คุณต่อบิดามารดา ครูอาจารย์ ตลอดจนสรรพสิ่งและสิ่งแวดล้อม ย่อมนำชีวิตไปสู่ความเจริญและความสุข ดังที่พระพุทธองค์ตรัสยกย่องว่า “บุคคลผู้กตัญญูกตเวที เป็นคนหาได้ยากในโลก” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2559) ความกตัญญูเป็นคุณธรรมสำคัญที่พระพุทธศาสนายกย่องว่าเป็นมงคลสูงสุดของชีวิต เพราะเป็นเครื่องแสดงถึงการรู้คุณและตอบแทนคุณผู้มีพระคุณด้วยความจริงใจ ผู้ที่มีความกตัญญูกตเวทีจะตระหนักถึงความดีและอุปการะที่ได้รับจากผู้อื่น โดยเฉพาะบิดามารดา ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณ พร้อมทั้งแสวงหาโอกาสตอบแทนคุณโดยไม่หวังผลตอบแทน คุณธรรมดังกล่าวจึงเป็นรากฐานของความดีงาม ความเสียสละ และการอยู่ร่วมกันอย่างเกื้อกูลในสังคม อันนำมาซึ่งความสุข ความเจริญ และความมั่นคงทั้งต่อตนเองและส่วนรวม (อง. ปญจก. 22/42/66-67) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

หลักกตัญญูกตเวทีเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญ โดยมุ่งเน้นให้บุตรตระหนักรู้และสำนึกในพระคุณของบิดามารดา พร้อมแสดงออกถึงการตอบแทนคุณทั้งทางกาย วาจา และใจ ไม่ว่าจะเป็นการดูแลเอาใจใส่ การประพฤติตนให้เป็นคนดี และการไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ท่าน คุณธรรมดังกล่าวนอกจากจะเป็นการปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแล้ว ยังเป็นรากฐานสำคัญของสถาบันครอบครัวและสังคมไทย ที่ช่วยปลูกฝังความรัก ความผูกพัน และความรับผิดชอบต่อผู้มีพระคุณ อันนำไปสู่การอยู่ร่วมกันอย่างอบอุ่นและเกื้อกูลกันในสังคม (สมบูรณ์ วัฒนะ, 2560) ผลการวิจัยชี้ว่า ความกตัญญูกตเวทีเป็นอารมณ์เชิงบวกที่ช่วยพัฒนาตนเองและส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสร้างสรรค์ โดยช่วยลดปัญหาพฤติกรรมและปัญหาสุขภาพจิต อีกทั้งยังเสริมสร้างสุขภาวะที่ดี ความสัมพันธ์อันดีและความสามารถในการเผชิญปัญหาและอุปสรรคในชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Bono, G., and Sender, J. T., 2018) การปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีในเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะในช่วงเริ่มเข้าสู่วัยรุ่น มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจและคุณธรรมในการดำเนินชีวิตท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน ทั้งนี้ พระพุทธศาสนายกย่องความกตัญญูว่าเป็นคุณธรรมอันประเสริฐ ผู้ที่มีความกตัญญูย่อมนำความสุขมาสู่ตนเองและผู้อื่น จึงนับเป็นบุคคลที่หาได้ยากและควรค่าแก่การส่งเสริมให้เกิดขึ้นในสังคม (องฺ.ทุก. 20/109/114) ความกตัญญูกตเวทีเป็นคุณธรรมพื้นฐานของมนุษยชาติที่ช่วยเชื่อมโยงความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคลในสังคม และเป็นรากฐานของความรับผิดชอบต่อหน้าที่และผู้อื่น คุณธรรมนี้ช่วยลดความเห็นแก่ตัว ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการทำความดี พร้อมทั้งส่งเสริมความสุขุมรอบคอบ ความสำนึกในหน้าที่ และการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรม อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการอยู่

ร่วมกันอย่างสงบสุขในสังคม (อำนวย จั่นเงิน, 2537) ความกตัญญูกตเวทีเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่สะท้อนการสำนึกในคุณของผู้มีอุปการคุณและการตอบแทนคุณอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะต่อบิดามารดาซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิดและอบรมเลี้ยงดูบุตรให้เติบโตเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม (วิทยา ศักยาภินันท์, 2557) การปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีช่วยพัฒนาบุคลิกภาพให้มีความสุภาพอ่อนน้อม รับผิดชอบ และมีจิตสาธารณะ อันเป็นรากฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ (เบญจวรรณ ชยางกูร ณ อยุธยา, 2564) นอกจากนี้ คุณธรรมดังกล่าวยังส่งเสริมความรัก ความผูกพัน และความสามัคคีภายในครอบครัว ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างสังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ

ความกตัญญูกตเวทีเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาชีวิตของบุคคล ครอบครัว และสังคม โดยเป็นคุณลักษณะที่แสดงถึงการสำนึกในคุณของผู้มีอุปการคุณและการตอบแทนคุณอย่างเหมาะสม ซึ่งช่วยส่งเสริมให้บุคคลมีความรับผิดชอบ มีจิตสาธารณะ และสามารถดำรงตนอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข (พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, 2554) นอกจากนี้ งานวิจัยยังพบว่าความกตัญญูกตเวทีเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมสุขภาวะทางจิต ช่วยสร้างสัมพันธภาพที่ดีระหว่างบุคคล และเป็นพลังทางบวกที่ช่วยให้เยาวชนมีภูมิคุ้มกันต่อปัญหาทางสังคมและพฤติกรรมเสี่ยง (พระมหาสมบัติ ธนปญโญ (พันธุ์เจริญ), 2556) โรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมแก่เด็กวัยประถมศึกษา ซึ่งเป็นช่วงวัยแห่งการสร้างนิสัยและค่านิยมพื้นฐาน โดยพบว่านักเรียนบางส่วนของโรงเรียนบ้านหน้าพระธาตุยังขาดความเข้าใจและการแสดงออกถึงความกตัญญูกตเวทีอย่างเหมาะสม อันเกิดจากปัจจัยด้านครอบครัวและสภาพแวดล้อมทางสังคม ดังนั้น การพัฒนากระบวนการปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีจึงมีความจำเป็น เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนตระหนักในพระคุณของผู้มีพระคุณ มีคุณธรรมในการดำเนินชีวิต และเติบโตเป็นกำลังสำคัญของสังคมอย่างยั่งยืน (เบญจวรรณ ชยางกูร ณ อยุธยา, 2564)

ผู้วิจัยเล็งเห็นว่า ความกตัญญูกตเวทีเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาพฤติกรรมและจิตใจของเด็กนักเรียนในช่วงวัยประถมศึกษา โดยเฉพาะนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4–6 ซึ่งเป็นช่วงวัยที่กำลังพัฒนาทัศนคติ ค่านิยม และพฤติกรรมทางสังคม การปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีตามแนวพระพุทธศาสนาจะช่วยให้นักเรียนตระหนักรู้ในคุณของบิดามารดา ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณ ตลอดจนรู้จักแสดงออกถึงการตอบแทนคุณอย่างเหมาะสม อันจะนำไปสู่การเป็นผู้มีสัมมาคารวะ มีความรับผิดชอบ และมีจิตสาธารณะ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษากระบวนการปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีตามแนวพระพุทธศาสนาสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4–6 โรงเรียนบ้านหน้าพระธาตุ ตำบลในเมือง

อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนให้มีความเหมาะสมและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาสภาพความกตัญญูกตเวทีในการดำเนินชีวิตของนักเรียนระดับชั้น ป. 4 - ป. 6 โรงเรียนบ้านหน้าพระธาตุ ตำบลในเมือง อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์

2) เพื่อพัฒนากิจกรรมปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีตามแนวพระพุทธศาสนาสำหรับนักเรียนระดับชั้น ป. 4 - ป. 6 โรงเรียนบ้านหน้าพระธาตุ ตำบลในเมือง อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์

3) เพื่อเสนอกระบวนการปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีตามแนวพระพุทธศาสนาสำหรับนักเรียนระดับชั้น ป. 4 - ป. 6 โรงเรียนบ้านหน้าพระธาตุ ตำบลในเมือง อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “กระบวนการปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีตามแนวพระพุทธศาสนาสำหรับนักเรียนระดับชั้น ป. 4 - ป. 6 โรงเรียนบ้านหน้าพระธาตุ ตำบลในเมือง อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์” ในครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบประสานวิธี (Mixed Method) มีวิธีดำเนินการวิจัย ได้แก่

1) รูปแบบการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบประสานวิธี (Mixed Method) รูปแบบการสำรวจแบบมีลำดับขั้น (The Exploratory Sequential Design) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) โดยใช้ทั้งการศึกษาเอกสารและการศึกษาภาคสนามร่วมกัน ในส่วนเอกสาร ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิและทุติยภูมิ เช่น พระไตรปิฎก ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ส่วนภาคสนาม ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากนักเรียนระดับชั้น ป. 4- ป. 6 โรงเรียนบ้านหน้าพระธาตุ ตำบลในเมือง อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ และผู้มีประสบการณ์จริงเป็นรายบุคคล ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยตนเองเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีตาม

แนวพระพุทธศาสนา จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเพื่อสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ทางวิชาการ

2) กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ งานวิจัยครั้งนี้กำหนดพื้นที่ศึกษาใน โรงเรียนบ้านหน้าพระธาตุ ตำบลในเมือง อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย นักเรียนระดับชั้น ป. 4 - ป. 6 โรงเรียนบ้านหน้าพระธาตุ ตำบลในเมือง อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ จำนวน 27 คน และมีการจัดสนทนากลุ่มย่อยผู้ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย พระสอนศีลธรรม และคณะครูโรงเรียนบ้านหน้าพระธาตุ จำนวน 10 รูป/คน เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่ครอบคลุม

3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือ 3 ประเภท ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา ได้แก่ การศึกษาเอกสาร เพื่อรวบรวมและสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษาข้อมูลและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากิจกรรมปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีตามแนวพระพุทธศาสนา และการสนทนากลุ่มย่อย เพื่อพิจารณา ตรวจสอบ และปรับปรุงรูปแบบกระบวนการที่พัฒนาขึ้นให้มีความเหมาะสมและเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ ทั้งนี้ เครื่องมือทุกประเภทได้รับการตรวจสอบคุณภาพจากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน และผ่านความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีความถูกต้อง น่าเชื่อถือ และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4) การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลใน 3 ขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาเอกสารจากพระไตรปิฎก งานวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดเบื้องต้น การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับกลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน 27 รูป/คน ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์และบันทึกข้อมูลด้วยตนเอง และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) กับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 รูป/คน เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงร่างรูปแบบที่ได้จากการวิเคราะห์ในขั้นตอนก่อนหน้า ให้มีความเหมาะสมและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทั้งนี้ การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดมุ่งศึกษากระบวนการปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีตามแนวพระพุทธศาสนาสำหรับนักเรียนระดับชั้น ป. 4 - ป. 6 โรงเรียนบ้านหน้าพระธาตุ ตำบลในเมือง อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์

5) การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยบูรณาการข้อมูลเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณเพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่ครอบคลุมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ข้อมูลเชิงคุณภาพจากเอกสาร การสัมภาษณ์

เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม ถูกวิเคราะห์ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อสังเคราะห์ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับสภาพปัญหา แนวทางพัฒนา และกระบวนการปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีตามแนวพระพุทธศาสนา ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบวัดความกตัญญูกตเวทีวิเคราะห์ด้วยสถิติพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อเปรียบเทียบผลก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม โดยนำข้อมูลจากการสะท้อนผลการเรียนรู้ (AAR) มาประกอบการแปลผล และนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ เพื่ออธิบายผลการพัฒนากิจกรรมและกระบวนการปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีของนักเรียนอย่างเป็นระบบ

6) การนำเสนอผลการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการนำเสนอผลการวิจัยเรื่อง “กระบวนการปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีตามแนวพระพุทธศาสนาสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4–6 โรงเรียนบ้านหน้าพระธาตุ ตำบลในเมือง อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์” โดยผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษาในลักษณะเชิงพรรณนาวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ครอบคลุมการศึกษาสภาพความกตัญญูกตเวทีในการดำเนินชีวิตของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4–6 การพัฒนากิจกรรมปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีตามแนวพระพุทธศาสนา และการศึกษาผลที่เกิดขึ้นจากการเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน นอกจากนี้ ยังนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบวัดความกตัญญูกตเวที เพื่อให้เห็นถึงกระบวนการ แนวทาง และข้อค้นพบที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สภาพความกตัญญูกตเวทีในการดำเนินชีวิตของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4–6 โรงเรียนบ้านหน้าพระธาตุ ตำบลในเมือง อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่า นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4–6 มีระดับความกตัญญูกตเวทีแตกต่างกัน โดยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมด้านความกตัญญูที่เหมาะสม สามารถเคารพ เชื่อฟัง และช่วยเหลือบิดามารดาและครูอาจารย์ได้ดี ขณะที่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4–6 บางส่วนได้รับอิทธิพลจากเกมและสื่อสังคมออนไลน์ ส่งผลให้ขาดความตระหนักในพระคุณของผู้มีพระคุณ ละเลยหน้าที่และความรับผิดชอบ รวมทั้งมีพฤติกรรม

ที่ไม่เหมาะสมต่อบิดามารดาและครูอาจารย์ ดังนั้น คณะครูและผู้วิจัยจึงเห็นความจำเป็นในการพัฒนากิจกรรมปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีตามแนวพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกคุณธรรม และพฤติกรรมอันพึงประสงค์ของนักเรียนให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การพัฒนากิจกรรมปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีตามแนวพระพุทธศาสนาสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4–6 โรงเรียนบ้านหน้าพระธาตุ ตำบลในเมือง อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่า การพัฒนากิจกรรมปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีตามแนวพระพุทธศาสนา จำนวน 8 กิจกรรม ดำเนินการต่อเนื่องเป็นเวลา 60 วัน สามารถส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความตระหนักรู้ในพระคุณของบิดามารดา ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณได้อย่างเป็นรูปธรรม แม้จะมีข้อจำกัดด้านพื้นฐานครอบครัว ความสามารถในการสะท้อนคิด และการจัดกิจกรรมบางประการ แต่กิจกรรมยังสามารถดำเนินการได้ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ผลการเปรียบเทียบก่อนและหลังการทดลองพบว่า กลุ่มทดลองมีระดับความกตัญญูกตเวทีเพิ่มสูงขึ้น ขณะที่กลุ่มควบคุมมีคะแนนลดลง สะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิผลของกิจกรรมในการพัฒนาด้านอารมณ์และพฤติกรรมความกตัญญู นอกจากนี้ นักเรียนยังมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้น เช่น การช่วยเหลืองานบ้าน การเคารพเชื่อฟังบิดามารดา การประหยัด การรับผิดชอบต่อการเรียน การมีสัมมาคารวะต่อครูอาจารย์ และการมีจิตอาสาต่อส่วนรวม จึงกล่าวได้ว่ากิจกรรมดังกล่าวสามารถพัฒนาคุณธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเห็นผลอย่างชัดเจน

3. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 กระบวนการปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีตามแนวพระพุทธศาสนาสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4–6 โรงเรียนบ้านหน้าพระธาตุ ตำบลในเมือง อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่า กระบวนการปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีตามแนวพระพุทธศาสนาที่มีประสิทธิภาพ ควรดำเนินการอย่างเป็นระบบโดยบูรณาการแนวคิดการปรับพฤติกรรมทางปัญญา (CBM) ร่วมกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อพัฒนาความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมของผู้เรียนให้เกิดความสำนึกในพระคุณของบิดามารดา ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณ กระบวนการประกอบด้วย 3 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ที่เน้นบทบาทของครู ผู้ปกครอง และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้คุณธรรม ด้านกระบวนการ (Process) ที่มุ่งจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การลงมือปฏิบัติ กิจกรรมจิตอาสา และการสะท้อนคิดจากประสบการณ์ และด้านผลผลิต (Output) ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนแสดงออกถึงความกตัญญูผ่านการเคารพผู้อื่น การช่วยเหลือเกื้อกูล การใช้วาจาสุภาพ และความรับผิดชอบ

ต่อตนเองและสังคม ทั้งนี้ ความร่วมมือจากครอบครัว โรงเรียน และชุมชน รวมถึงการเสริมแรงเชิงบวกอย่างต่อเนื่อง เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้ความกตัญญูกตเวทีกลายเป็นคุณลักษณะนิสัยที่มั่นคงและยั่งยืนของผู้เรียน

อภิปรายผล

อภิปรายผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า นักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4–6 โรงเรียนบ้านหน้าพระธาตุ มีระดับความกตัญญูกตเวทีต่อบิดามารดาและครูอาจารย์แตกต่างกัน โดยเฉพาะนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5–6 ที่มีแนวโน้มได้รับอิทธิพลจากสื่อดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์ ส่งผลให้การมีปฏิสัมพันธ์กับครอบครัวและการตระหนักรู้ในคุณของผู้มีพระคุณลดลง ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่าการใช้เวลาอยู่กับเกมและสื่อออนไลน์มากเกินไป อาจส่งผลต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ภายในครอบครัว การรับรู้ความเสียสละของบิดามารดา และการแสดงออกทางอารมณ์ที่เหมาะสม นอกจากนี้ การมองว่าการเลี้ยงดูเป็นเพียงหน้าที่ของผู้ปกครอง ยังส่งผลให้เด็กขาดความซาบซึ้งและการตอบแทนพระคุณอย่างเป็นรูปธรรม ขณะเดียวกันยังพบว่าระดับความเคารพและความตระหนักในบทบาทของครูอาจารย์มีแนวโน้มลดลงตามอิทธิพลของค่านิยมสังคมสมัยใหม่ ดังนั้น การปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีจึงควรดำเนินควบคู่กับการสร้างความตระหนักรู้ การส่งเสริมความสัมพันธ์ในครอบครัว และการพัฒนาทักษะด้านอารมณ์และสังคม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสำนึกในพระคุณของผู้มีพระคุณและสามารถแสดงออกถึงความกตัญญูกตเวทีได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ เจนจิรา แวงวรรณ (2566) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ผลของโปรแกรมเสริมสร้างความกตัญญูกตเวทีโดยปรับพฤติกรรมปัญญาด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการและกระบวนการกระจ่างค่านิยมสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย: การวิจัยผสานวิธี ” ผลการศึกษาพบว่า สภาพแวดล้อมทางสังคม สื่อดิจิทัล และค่านิยมสมัยใหม่มีอิทธิพลต่อระดับความกตัญญูกตเวทีของเยาวชน การพัฒนาความกตัญญูจำเป็นต้องส่งเสริมการตระหนักรู้คุณค่าของผู้มีพระคุณ ควบคู่กับการพัฒนากระบวนการคิดและคุณธรรมภายในจิตใจของผู้เรียน

อภิปรายผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า กิจกรรมปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีตามแนวพระพุทธศาสนาที่พัฒนาขึ้นจำนวน 8 กิจกรรม สามารถส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะการตระหนักรู้ในพระคุณของบิดามารดา ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณ อันนำไปสู่การแสดงออกทาง

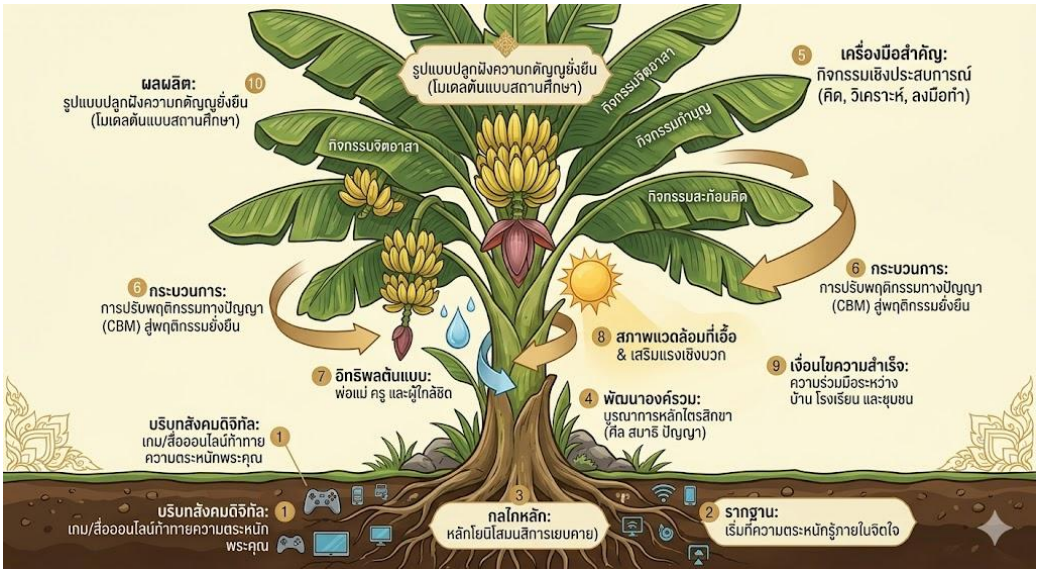
พฤติกรรมที่เหมาะสมมากยิ่งขึ้น ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มทดลองมีคะแนนความกตัญญูกตเวทีสูงขึ้นทั้งด้านอารมณ์และพฤติกรรมเมื่อเปรียบเทียบกับก่อนการทดลองและสูงกว่ากลุ่มควบคุม สะท้อนให้เห็นว่ากิจกรรมที่เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ การลงมือปฏิบัติจริง การสะท้อนคิด และการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สามารถช่วยให้ผู้เรียนซึมซับคุณค่าความกตัญญูกตเวทีได้อย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้ การดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลา 60 วัน ยังช่วยให้เกิดการขัดเกลาพฤติกรรมและพัฒนาค่านิยมที่พึงประสงค์จนกลายเป็นแนวปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ทั้งในด้านการช่วยเหลืองานบ้าน การเคารพเชื่อฟังบิดามารดา การมีสัมมาคารวะต่อครูอาจารย์ และการมีจิตอาสาต่อส่วนรวม จึงกล่าวได้ว่ากิจกรรมปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีตามแนวพระพุทธศาสนามีความเหมาะสมและมีประสิทธิผลต่อการพัฒนาคุณลักษณะด้านคุณธรรมของนักเรียนระดับประถมศึกษาได้เป็นอย่างดี ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ เบญจวรรณ ชยางกูร ณ อยุธยา (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ” ผลการศึกษาพบว่า การจัดกิจกรรมที่บูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ สามารถพัฒนาความกตัญญูกตเวทีของเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเจตคติ ค่านิยม และพฤติกรรมการแสดงออกต่อผู้มีพระคุณอย่างเหมาะสม

อภิปรายผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า กระบวนการปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีตามแนวพระพุทธศาสนาสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4–6 มีประสิทธิภาพในการพัฒนาความกตัญญูกตเวทีของผู้เรียนอย่างเป็นระบบ โดยอาศัยการบูรณาการระหว่างหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา กระบวนการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และการมีส่วนร่วมของครอบครัว โรงเรียน และชุมชน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยนำเข้าที่สำคัญคือการมีบุคคลต้นแบบที่ดี ได้แก่ บิดามารดาและครูอาจารย์ ซึ่งช่วยหล่อหลอมค่านิยมและพฤติกรรมของผู้เรียน ขณะที่กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริง การสะท้อนคิด และการเชื่อมโยงประสบการณ์ชีวิต ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและซาบซึ้งในพระคุณของผู้มีพระคุณอย่างลึกซึ้ง จนนำไปสู่การปรับเปลี่ยนเจตคติและพฤติกรรมในทางที่ดีขึ้น นอกจากนี้ ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นยังสะท้อนผ่านพฤติกรรมความรับผิดชอบ การช่วยเหลือครอบครัว การเคารพครูอาจารย์ และการมีจิตอาสาต่อส่วนรวม อันเป็นผลจากการพัฒนาทั้งด้านความคิด จิตใจ และการปฏิบัติไปพร้อมกัน ดังนั้น กระบวนการปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีที่ประกอบด้วยปัจจัยนำเข้า กระบวนการขัดเกลา การสร้างผลผลิต และระบบสนับสนุนทางสังคม จึงเป็นรูปแบบที่

สามารถพัฒนาและเสริมสร้างคุณลักษณะด้านความกตัญญูกตเวทีของผู้เรียนได้อย่างยั่งยืนและเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสมบัติ ธนปญโญ (พันธุ์เจริญ) (2556) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์ความกตัญญูกตเวทีในพระพุทธศาสนาเถรวาท” ผลการศึกษาพบว่า ความกตัญญูกตเวทีเป็นคุณธรรมที่เกิดจากการหล่อหลอมทางความคิด จิตใจ และการปฏิบัติ โดยมีครอบครัว สถาบันการศึกษา และสังคมเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาให้เกิดเป็นคุณลักษณะประจำตนที่มั่นคงและยั่งยืน

องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาเรื่อง “กระบวนการปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีตามแนวพระพุทธศาสนาสำหรับนักเรียนระดับชั้น ป.4 - ป.6 โรงเรียนบ้านหน้าพระธาตุ ตำบลในเมือง อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์” สามารถสังเคราะห์องค์ความรู้จากผลการวิจัย ตามภาพที่ 1 ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 สรุปเป็นองค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง “กระบวนการปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีตามแนวพระพุทธศาสนาสำหรับนักเรียนระดับชั้น ป.4 - ป.6 โรงเรียนบ้านหน้าพระธาตุ ตำบลในเมือง อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์” ได้ดังนี้

1) ความกตัญญูกตเวทีของนักเรียนได้รับผลกระทบจากบริบทสังคมดิจิทัล นักเรียนใช้เวลาอยู่กับเกมและสื่อออนไลน์มากเกินไป ส่งผลให้ความตระหนักในพระคุณของพ่อแม่และครูลดลง และเกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมต่อผู้มีพระคุณ

2) การพัฒนาความกตัญญูต้องเริ่มจากการสร้างความตระหนักรู้ภายในจิตใจ การปลูกฝังความกตัญญูที่มีประสิทธิภาพต้องสร้างความเข้าใจและความตระหนักในบุญคุณของผู้มีพระคุณ จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรมอย่างแท้จริง

3) หลักโยนิโสมนสิการเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาความกตัญญู การฝึกคิดพิจารณาอย่างแยบคายช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจคุณค่าของผู้มีพระคุณ เชื่อมโยงเหตุและผล จนนำไปสู่การแสดงพฤติกรรมความกตัญญูที่เหมาะสม

4) การบูรณาการหลักไตรสิกขาช่วยให้เกิดการพัฒนาอย่างรอบด้าน การบูรณาการหลักไตรสิกขาช่วยพัฒนาพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและแสดงออกถึงความกตัญญูอย่างเหมาะสม

5) กิจกรรมเชิงประสบการณ์เป็นเครื่องมือสำคัญในการปลูกฝังความกตัญญู กิจกรรมที่เน้นการคิด วิเคราะห์ และลงมือปฏิบัติจริง ช่วยให้ผู้เรียนซาบซึ้งและตระหนักในคุณค่าของผู้มีพระคุณได้อย่างลึกซึ้งกว่าการเรียนรู้เชิงทฤษฎี

6) กระบวนการปลูกฝังความกตัญญูมีลักษณะเป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางปัญญา กระบวนการปลูกฝังความกตัญญูเริ่มจากการเรียนรู้ผ่านต้นแบบและประสบการณ์ จนเกิดการตระหนักรู้ภายในและแสดงออกเป็นพฤติกรรมที่ยั่งยืน

7) บุคคลต้นแบบมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ความกตัญญูของนักเรียน พ่อแม่ ครู และผู้ใกล้ชิดที่เป็นแบบอย่างที่ดี มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังความกตัญญูผ่านการเรียนรู้จากการเลียนแบบและการซึมซับคุณค่าทางจริยธรรม

8) สภาพแวดล้อมและการเสริมแรงเชิงบวกช่วยให้พฤติกรรมคงอยู่ สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการเสริมแรงเชิงบวกอย่างต่อเนื่อง ช่วยให้พฤติกรรมความกตัญญูเกิดขึ้นและคงอยู่อย่างยั่งยืน

9) ความร่วมมือระหว่างบ้าน โรงเรียน และชุมชนเป็นเงื่อนไขสำคัญของความสำเร็จ การปลูกฝังความกตัญญูจะประสบผลสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพเมื่อครอบครัว โรงเรียน ชุมชน และภาคีเครือข่ายร่วมมือกันส่งเสริมและติดตามผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

10) รูปแบบการปลูกฝังความกตัญญูตามแนวพระพุทธศาสนาสามารถพัฒนาเป็นต้นแบบการสร้างคุณธรรมในสถานศึกษาได้ รูปแบบการปลูกฝังความกตัญญูที่บูรณาการหลักธรรมและกิจกรรมเชิงประสบการณ์ สามารถประยุกต์ใช้พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมด้านอื่นของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

กระบวนการปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีตามแนวพระพุทธศาสนาสำหรับนักเรียนระดับชั้น ป.4–ป.6 โรงเรียนบ้านหน้าพระธาตุ ตำบลในเมือง อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ สามารถดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้ากับกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริง การสะท้อนคิด และการเรียนรู้จากบุคคลต้นแบบ ส่งผลให้นักเรียนเกิดความตระหนักรู้ในพระคุณของบิดามารดา ครูอาจารย์ และผู้มีพระคุณ จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงด้านความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมในทางที่พึงประสงค์ นอกจากนี้ ความสำเร็จของกระบวนการดังกล่าวยังเกิดจากความร่วมมือระหว่างครอบครัว โรงเรียน และชุมชน ที่ร่วมกันส่งเสริมและติดตามพัฒนาการของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง จึงควรนำรูปแบบการปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีนี้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณธรรมด้านอื่น ๆ ของผู้เรียน เพื่อเสริมสร้างเยาวชนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีความรับผิดชอบ และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนต่อไป ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้ 1) สถานศึกษาควรบูรณาการกิจกรรมปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีไว้ในหลักสูตรและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง 2) ควรส่งเสริมความร่วมมือระหว่างผู้ปกครอง ครู และชุมชน ในการเป็นแบบอย่างและติดตามพฤติกรรมของนักเรียน 3) ควรพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่หลากหลาย เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป 1) ควรศึกษาการพัฒนารูปแบบการปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีในสถานศึกษาระดับอื่น เพื่อเปรียบเทียบผลลัพธ์และพัฒนาแนวทางที่เหมาะสมยิ่งขึ้น 2) ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความยั่งยืนของพฤติกรรม

ความกตัญญูกตเวทีในระยะยาว 3) ควรศึกษาการประยุกต์ใช้สื่อดิจิทัลและนวัตกรรมการเรียนรู้ในการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้เรียนให้สอดคล้องกับบริบทสังคมปัจจุบัน

เอกสารอ้างอิง

เจนจิรา แวงวรรณ. (2566). ผลของโปรแกรมเสริมสร้างความกตัญญูกตเวทีโดยปรับพฤติกรรมปัญญาด้วยวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการและกระบวนการกระจ่างค่านิยมสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย: การวิจัยผสานวิธี. ใน ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

เบญจวรรณ ชยางกูร ณ อยุธยา. (2564). การปลูกฝังความกตัญญูกตเวทีเพื่อพัฒนาเยาวชนไทยเชิงพุทธบูรณาการ. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม, 6(1), 1-10.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2559). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. (พิมพ์ครั้งที่ 35). กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ.

พระมหาสมบัติ ธนปญฺโญ (พันธุ์เจริญ). (2556). การศึกษาวิเคราะห์ความกตัญญูกตเวทีในพระพุทธศาสนาเถรวาท. ใน วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2554). พุทธจริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: บริษัท 21 เซ็นจูรี่ จำกัด.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วิทยา ศักยาภินันท์. (2557). ความกตัญญูกตเวทีต่อพ่อแม่ในฐานะเครื่องมือปลูกฝังจริยธรรมแก่ลูกตามนัยพระพุทธศาสนา. วารสารมนุษย์ศาสตร์, 21(2), 141-164.

สมบูรณ์ วัฒนะ. (2560). การดูแลบิดามารดาตามหลักคำสั่งสอนในพระพุทธศาสนาของครอบครัวไทยพุทธ. วารสารวิจัยเพื่อพัฒนาชุมชน (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์)ม 10(2), 67-80.

อำนวย จั่นเงิน. (2537). การพัฒนาความกตัญญูกตเวทีตามแนวคิดพระวรญาณ (ทองน้อย กิตฺติทินฺโน).ใน วิทยานิพนธ์คุรุศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย.

Bono, G., and Sender, J. T. (2018).How Gratitude Connects Humans to the Best in Themselves and in Others. Research in Human Development, 15(3-4), 224-237.

การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องปริซึมและทรงกระบอก โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้เทคนิค KWDL ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2*

THE DEVELOPMENT OF MATHEMATICAL PROBLEM SOLVING ABILITY ON PRISM AND CYLINDER BY USING KWDL TECHNIQUE LEARNING ACTIVITYOF MATTHAYOMSUKSA 2 STUDENTS

ก้องกิดากร หล้าพรหม[1], สิราวรรณ จรัสรวีวัฒน์[2] และ อาพันธ์ชนิต เจนจิต[3]

Kongkidakorn Larprom[1], Sirawan Jaradrawiwat[2] and Apunchanit Jenjit[3]

[1-3]คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

[1-3]Faculty of Education, Burapha University, Thailand

Corresponding author E-mail: yoothana.math51@gmail.com

วันที่รับบทความ : 25 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 2 กรกฎาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 4 กรกฎาคม 2569

Received 25 June 2026; Revised 2 July 2026; Accepted 4 July 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ปริซึมและทรงกระบอก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังเรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWDL 2) เปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ปริซึมและทรงกระบอก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนและหลังเรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWDL และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWDL เรื่อง ปริซึมและทรงกระบอก กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่

Citation:

*ก้องกิดากร หล้าพรหม, สิราวรรณ จรัสรวีวัฒน์ และ อาพันธ์ชนิต เจนจิต. (2569). การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องปริซึมและทรงกระบอก โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้เทคนิค KWDL ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 893-908.

Kongkidakorn Larprom, Sirawan Jaradrawiwat and Apunchanit Jenjit. (2026). The Development Of Mathematical Problem Solving Ability On Prism And Cylinder By Using KWDL Technique Learning Activityof Matthayomsuksa 2 Students. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 893-908.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/3 โรงเรียนมาบตาพุดพันพิทยาคาร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 30 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค KWDL แบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ และแบบสอบถามความพึงพอใจ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกึ่งทดลอง แบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าทีแบบกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระต่อกัน

ผลการวิจัย พบว่า 1) นักเรียนที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWDL มีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน โดยมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 37.47 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 4.97 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 83.83 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 5.34 2) ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWDL โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.59 แสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWDL สามารถส่งเสริมให้นักเรียนวิเคราะห์โจทย์ วางแผนแก้ปัญหา ดำเนินการหาคำตอบ และตรวจสอบผลลัพธ์ทางคณิตศาสตร์ได้อย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ: เทคนิค KWDL, การแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์, ปริซึมและทรงกระบอก

Abstract

The purposes of this research were to: 1) study Mathayomsuksa 2 students' mathematical problem-solving ability on prisms and cylinders after learning through KWDL technique learning activities; 2) compare students' mathematical problem-solving ability before and after learning through KWDL technique learning activities; and 3) examine students' satisfaction with KWDL technique learning activities on prisms and cylinders. The sample consisted of 30 Mathayomsuksa 2/3 students at Maptaphut Phanpittayakarn School in the second semester of the 2024 academic year, selected through cluster random sampling. The research instruments included lesson plans based on the KWDL

technique, a mathematical problem-solving ability test, and a student satisfaction questionnaire. This study employed a quasi-experimental research design using a one-group pretest-posttest design. The data were analyzed using mean, standard deviation, and a t-test for dependent samples.

The research findings revealed that: 1) students' mean score of mathematical problem-solving ability after learning through KWDL technique learning activities was higher than before learning, with the pretest mean score of 37.47 and standard deviation of 4.97, and the posttest mean score of 83.83 and standard deviation of 5.34; 2) students' mathematical problem-solving ability after learning was significantly higher than before learning at the .05 level; and 3) students' overall satisfaction with KWDL technique learning activities was at the highest level, with a mean score of 4.58 and standard deviation of 0.59. These findings indicate that KWDL technique learning activities can systematically enhance students' ability to analyze mathematical problems, plan problem-solving procedures, find solutions, and verify mathematical results.

Keywords: KWDL technique, mathematical problem-solving, prisms and cylinders

บทนำ

การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมแห่งความรู้ โดยเฉพาะทักษะการคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีเหตุผล การแก้ปัญหา และการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562) คณิตศาสตร์เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนากระบวนการคิดของผู้เรียน เนื่องจากช่วยส่งเสริมการคิดอย่างเป็นระบบ การคิดวิเคราะห์ การให้เหตุผล และการแก้ปัญหาอย่างมีขั้นตอน ทั้งยังเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ศาสตร์อื่นและการนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560) โดยเฉพาะสาระการวัดและเรขาคณิต เรื่อง ปริซึมและทรงกระบอก ซึ่งเกี่ยวข้องกับการหาพื้นที่ผิวและปริมาตรของรูปทรงสามมิติ อันต้องอาศัยความเข้าใจเชิงมโนทัศน์ การวิเคราะห์ข้อมูลจากโจทย์ และการ

เลือกใช้สูตรทางคณิตศาสตร์ให้เหมาะสม อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนจำนวนมากยังประสบปัญหาในการวิเคราะห์โจทย์ การวางแผนแก้ปัญหา และการตรวจสอบคำตอบ ทำให้ไม่สามารถแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ได้อย่างถูกต้อง (Clements & Battista, 1992; National Council of Teachers of Mathematics [NCTM], 2018)

การแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์เป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงของผู้เรียน โดย Polya (2004) เสนอว่ากระบวนการแก้ปัญหาที่มีประสิทธิภาพประกอบด้วยการทำความเข้าใจปัญหา การวางแผนแก้ปัญหา การดำเนินการแก้ปัญหา และการตรวจสอบผลลัพธ์ อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนรู้ที่เน้นการบรรยายหรือการทำแบบฝึกหัดตามตัวอย่างเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอต่อการพัฒนาความสามารถดังกล่าว ผู้เรียนจึงควรได้รับการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้คิดอย่างเป็นระบบ วิเคราะห์โจทย์ วางแผน และตรวจสอบคำตอบด้วยตนเอง (วัชรา เล่าเรียนดี, 2554) เทคนิค KWDL เป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนจัดระบบความคิดผ่านขั้นตอน K คือ สิ่งที่รู้จากโจทย์ W คือ สิ่งที่ต้องการทราบ D คือ วิธีดำเนินการเพื่อหาคำตอบ และ L คือ สิ่งที่ได้เรียนรู้หรือการสรุปคำตอบ ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์อย่างเป็นขั้นตอน (Carr & Ogle, 1987; Shaw, Chambless, Chessin, Price, & Beardain, 1997)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ปริซึมและทรงกระบอก โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWDL ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์โจทย์ วางแผนแก้ปัญหา ดำเนินการหาคำตอบ และตรวจสอบผลลัพธ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งมีความพึงพอใจต่อการเรียนคณิตศาสตร์มากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่องปริซึมและทรงกระบอกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังเรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้เทคนิค KWDL

2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ก่อนและหลังเรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้เทคนิค KWDL

3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อกิจกรรมการเรียนรู้เทคนิค KWDL เรื่องปริซึมและทรงกระบอก

การทบทวนวรรณกรรม

คณิตศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดอย่างมีระบบ มีเหตุผล สามารถวิเคราะห์ปัญหา วางแผน ตัดสินใจ และแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560 ได้กำหนดให้กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์ ได้แก่ การแก้ปัญหา การสื่อสารและสื่อความหมายทางคณิตศาสตร์ การเชื่อมโยง การให้เหตุผล และการคิดสร้างสรรค์ โดยในสาระที่ 2 การวัดและเรขาคณิต ผู้เรียนต้องมีความเข้าใจเกี่ยวกับรูปเรขาคณิตสองมิติและสามมิติ รวมถึงการนำความรู้เรื่องพื้นที่ผิวและปริมาตรไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตจริง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560)

ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์เป็นความสามารถของผู้เรียนในการทำความเข้าใจสถานการณ์ปัญหา วิเคราะห์ข้อมูล เลือกยุทธวิธีที่เหมาะสม ดำเนินการแก้ปัญหา และตรวจสอบความสมเหตุสมผลของคำตอบ กระบวนการดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Polya (2004) ที่เน้นการแก้ปัญหาอย่างเป็นลำดับขั้น ได้แก่ การทำความเข้าใจปัญหา การวางแผน การดำเนินการตามแผน และการตรวจสอบผลลัพธ์ ทั้งนี้ Schoenfeld (2016) เห็นว่าการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความรู้ด้านเนื้อหาเพียงอย่างเดียว แต่เกี่ยวข้องกับการวางแผน การกำกับความคิด และการเลือกใช้กลยุทธ์ที่เหมาะสมด้วย

เทคนิค KWDL เป็นเทคนิคการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนามาจากแนวคิด KWL ซึ่งใช้ส่งเสริมความเข้าใจในการอ่านและการจัดระบบความคิดของผู้เรียน (Ogle, 1986; Carr & Ogle, 1987) เมื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เทคนิค KWDL จะช่วยให้ผู้เรียนวิเคราะห์โจทย์และแก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นตอน โดยประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ K: What We Know เป็นการระบุสิ่งที่โจทย์กำหนดให้ W: What We Want to Know เป็นการระบุสิ่งที่โจทย์ต้องการทราบ D: What We Do to Find Out เป็นการวางแผนและดำเนินการแก้ปัญหา และ L: What We Learned เป็นการสรุป ตรวจสอบคำตอบ และสะท้อนสิ่งที่ได้เรียนรู้ (วัชรา เล่าเรียนดี, 2554; Shaw et al., 1997) จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWDL ช่วยส่งเสริมความสามารถในการวิเคราะห์โจทย์ การวางแผนแก้ปัญหา และการเชื่อมโยงความรู้ทางคณิตศาสตร์กับสถานการณ์ปัญหาได้ดีขึ้น (จารุณี แปซา, ไพศาล หวังพานิช, และสงวนพงศ์ ชวนชม, 2560; ปรีชา เนาว์เย็นผล, 2561)

ความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นปัจจัยหนึ่งที่สะท้อนความรู้สึกและเจตคติของผู้เรียนต่อกระบวนการเรียนรู้ หากผู้เรียนได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม ได้คิด ได้อภิปราย และสามารถมองเห็นความสำเร็จของตนเอง ย่อมส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้สึกที่ดีต่อการเรียนและมีแรงจูงใจในการเรียนรู้มากขึ้น (ถวิล ธาราโภชน์ และศรันย์ ดำริสุข, 2541; วิจิตรา แสงชัย, 2543) ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWDL จึงมีความเหมาะสมต่อการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ปริซึมและทรงกระบอก เนื่องจากเป็นเทคนิคที่ช่วยให้นักเรียนคิดอย่างเป็นลำดับขั้น เข้าใจโจทย์ วางแผนแก้ปัญหา ตรวจสอบคำตอบ และมีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น

เมื่อพิจารณาผลสัมฤทธิ์และพฤติกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ของผู้เรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า ปัญหาสำคัญมิได้จำกัดอยู่เพียงการจดจำสูตรหรือการคำนวณเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับความสามารถในการอ่านและตีความโจทย์ การจำแนกข้อมูลที่โจทย์กำหนด การระบุสิ่งที่โจทย์ต้องการหา การเลือกยุทธวิธีที่เหมาะสม และการตรวจสอบความสมเหตุสมผลของคำตอบ โดยเฉพาะเนื้อหาเรื่องปริซึมและทรงกระบอกซึ่งผู้เรียนต้องเชื่อมโยงความรู้เรื่องรูปเรขาคณิตสามมิติ พื้นที่ผิว ปริมาตร และสถานการณ์ปัญหาในชีวิตจริง หากผู้เรียนขาดกระบวนการคิดอย่างเป็นขั้นตอน ย่อมส่งผลให้ไม่สามารถแก้โจทย์ปัญหาได้อย่างถูกต้องและมีเหตุผล ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยจัดระบบความคิดของผู้เรียนตั้งแต่การทำความเข้าใจโจทย์จนถึงการสรุปและตรวจสอบคำตอบ จึงมีความจำเป็นต่อการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์อย่างแท้จริง

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ปริซึมและทรงกระบอก โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWDL ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เนื่องจากเทคนิค KWDL มีขั้นตอนที่ช่วยให้ผู้เรียนระบุข้อมูลจากโจทย์ วิเคราะห์สิ่งที่ต้องการหา วางแผนดำเนินการแก้ปัญหา และสรุปตรวจสอบคำตอบอย่างเป็นระบบ อันสอดคล้องกับกระบวนการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของ Polya และแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นผู้สร้างความเข้าใจด้วยตนเอง ผลการวิจัยคาดว่าจะเป็นแนวทางในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์ที่ส่งเสริมทั้งความสามารถในการแก้ปัญหาและเจตคติที่ดีต่อการเรียนคณิตศาสตร์

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนมาบตาพุดพันพิทยาคาร อำเภอเมืองระยอง จังหวัดระยอง ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2567 จำนวน 665 คน จาก 18 ห้องเรียน โดยแต่ละห้องเรียนเป็นกลุ่มผู้เรียนตามสภาพจริงของโรงเรียน เรียนตามหลักสูตรสถานศึกษาเดียวกัน และมีเนื้อหาการเรียนรู้เรื่องปริซึมและทรงกระบอกในระดับชั้นเดียวกัน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/3 จำนวน 30 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่มและจับสลากเลือกจำนวน 1 ห้องเรียน ทั้งนี้ การเลือกใช้การสุ่มแบบกลุ่มมีความเหมาะสมกับบริบทการวิจัยในชั้นเรียน เนื่องจากไม่สามารถสุ่มนักเรียนรายบุคคลแยกออกจากห้องเรียนปกติได้ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จำเป็นต้องดำเนินการกับชั้นเรียนตามสภาพจริง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย โดยกำหนดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดังนี้

1) แผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค KWDL เรื่อง ปริซึมและทรงกระบอก จำนวน 4 แผน รวม 8 ชั่วโมง ใช้เป็นเครื่องมือในการทดลอง เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามขั้นตอน K, W, D และ L โดยแต่ละแผนประกอบด้วยสาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อ/แหล่งเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล แผนการจัดการเรียนรู้ผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน มีค่าความเหมาะสมเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด

2) แบบวัดความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ปริซึมและทรงกระบอก เป็นแบบทดสอบอัตนัย จำนวน 10 ข้อ ใช้สำหรับวัดความสามารถของนักเรียนทั้งก่อนเรียนและหลังเรียน โดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนตามกระบวนการแก้ปัญหา ได้แก่ การทำความเข้าใจโจทย์ การวางแผนแก้ปัญหา การดำเนินการแก้ปัญหา และการตรวจสอบคำตอบ ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 มีค่าความยากง่ายระหว่าง 0.20–0.80 ค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.81

3) แบบสอบถามความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWDL เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 15 ข้อ ครอบคลุม 3 ด้าน ได้แก่ ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ด้านผลลัพธ์การเรียนรู้ และด้านบรรยากาศในชั้นเรียน ใช้สำหรับศึกษาความรู้สึก

และความคิดเห็นของนักเรียนหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน มีค่า IOC เท่ากับ 1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.74

การแปลผลระดับความพึงพอใจใช้เกณฑ์ค่าเฉลี่ย 5 ระดับ ได้แก่ 4.51–5.00 หมายถึง มากที่สุด 3.51–4.50 หมายถึง มาก 2.51–3.50 หมายถึง ปานกลาง 1.51–2.50 หมายถึง น้อย และ 1.00–1.50 หมายถึง น้อยที่สุด

แบบแผนการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ใช้แบบแผนเชิงกึ่งทดลองแบบกลุ่มเดียววัดผลก่อนและหลัง (One Group Pretest–Posttest Design) ผู้วิจัยดำเนินการสอนด้วยตนเอง ขั้นตอนการดำเนินการได้แก่ (1) ทดสอบก่อนเรียน (Pretest) ด้วยแบบทดสอบ 10 ข้อ ใช้เวลา 2 ชั่วโมง (2) จัดกิจกรรมการเรียนรู้เทคนิค KWDL ตาม 4 แผน รวม 8 ชั่วโมง และ (3) ทดสอบหลังเรียน (Posttest) ด้วยแบบทดสอบชุดเดิม ก่อนให้นักเรียนตอบแบบสอบถามความพึงพอใจ 15 ข้อ ใช้เวลา 10 นาที การวิจัยนี้ผ่านการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากมหาวิทยาลัยบูรพา

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ (1) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) เพื่ออธิบายระดับความสามารถในการแก้ปัญหาและระดับความพึงพอใจ (2) การทดสอบค่าที (t-test for dependent samples) เพื่อเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังเรียน กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 สถิติที่ใช้ตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ค่าความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) และสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha)

ผลการวิจัย

1. ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์หลังเรียนโดยใช้เทคนิค KWDL นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 83.83 คะแนน (SD = 5.34) จากคะแนนเต็ม 100 คะแนน และมีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 37.47 คะแนน (SD = 4.97) สะท้อนพัฒนาการด้านความสามารถในการแก้ปัญหาอย่างชัดเจน ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 คะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ก่อนและหลังเรียนโดยใช้เทคนิค KWDL

การทดสอบ	Mean	SD	คะแนนเต็ม
ก่อนเรียน (Pretest)	37.47	4.97	100
หลังเรียน (Posttest)	83.83	5.34	100

2. การเปรียบเทียบความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ก่อนและหลังเรียน ผลการทดสอบค่าทีแบบกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระต่อกัน พบว่า คะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05, $t(29) = 31.89$, $p < .001$ โดยมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น 46.37 คะแนน ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังเรียนด้วยสถิติทดสอบที

การทดสอบ	Mean	SD	$\bar{D}$	SD.D	t (Sig.)
ก่อนเรียน	37.47	4.97	46.37	7.96	31.89*
หลังเรียน	83.83	5.34			(p < .001)

หมายเหตุ: * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้เทคนิค KWDL นักเรียนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้เทคนิค KWDL โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (Mean = 4.58, SD = 0.59) รายด้าน: (1) ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ (Mean = 4.55, SD = 0.58) (2) ด้านผลลัพธ์การเรียนรู้และความเข้าใจ (Mean = 4.64, SD = 0.57) และ (3) ด้านบรรยากาศและการจัดการชั้นเรียน (Mean = 4.53, SD = 0.62) รายการที่ได้รับคะแนนสูงสุดคือ การเรียนรู้ผ่านเทคนิค KWDL ทำให้นักเรียนรู้สึกสนใจและอยากเรียนมากขึ้น (Mean = 4.83, SD = 0.38) ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและระดับความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้เทคนิค KWDL (n = 30)

ด้าน	Mean	SD	ระดับ
ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้	4.55	0.58	มากที่สุด
ด้านผลลัพธ์การเรียนรู้	4.64	0.57	มากที่สุด
ด้านบรรยากาศและการจัดการชั้นเรียน	4.53	0.62	มากที่สุด
รวมทุกด้าน	**4.58**	**0.59**	**มากที่สุด**

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาการพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ปริซึมและทรงกระบอก โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้เทคนิค KWDL ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สามารถอภิปรายผลการวิจัยในแต่ละประเด็นได้ดังนี้

1. ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ปริซึมและทรงกระบอก ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 หลังเรียนโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้เทคนิค KWDL มีค่าเฉลี่ยคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ก่อนเรียนเท่ากับ 37.47 ($\bar{\mathbf{X}}_{\text{ก่อนเรียน}}$= 37.47, S.D.$_{\text{ก่อนเรียน}}$ = 4.97) และหลังเรียนเท่ากับ 83.83 ($\bar{\mathbf{X}}_{\text{หลังเรียน}}$ = 83.83 , S.D.$_{\text{หลังเรียน}}$= 5.34) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากเทคนิค KWDL เป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ช่วยให้ผู้เรียนแยกองค์ประกอบของโจทย์ปัญหาออกเป็นลำดับขั้น ตั้งแต่การระบุข้อมูลที่โจทย์กำหนด การระบุสิ่งที่ต้องการหา การวางแผนดำเนินการ และการสรุปตรวจสอบคำตอบ กระบวนการดังกล่าวช่วยลดความสับสนของผู้เรียนในการแก้โจทย์ปัญหาเรื่องปริซึมและทรงกระบอก ซึ่งต้องอาศัยทั้งความเข้าใจเชิงเรขาคณิต การเลือกใช้สูตร และการตีความสถานการณ์ปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของจารุณี แปซา และคณะ (2560) ที่ได้กล่าวว่าความสามารถในการแก้ไขปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนที่หลังจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้เทคนิค KWDL มีค่าเฉลี่ยมากกว่าก่อนจัดกิจกรรม เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับผลการศึกษาของวัชรา เล่าเรียนดี ที่ได้กล่าวว่าทักษะกระบวนการแก้ปัญหาและการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนภายหลังจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWDL อยู่ในระดับสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งการที่เทคนิค KWDL สามารถพัฒนาความสามารถของนักเรียนได้

นั้น เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค KWDL เป็นการเรียนรู้แบบการสอนที่ช่วยส่งเสริมการอ่านเชิงวิเคราะห์ให้กับผู้เรียน อีกทั้งยังช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ และยังช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการอ่านมีทักษะกระบวนการทางคณิตศาสตร์ ความสามารถในการคิดเชิงวิเคราะห์ สังเคราะห์ และถ้าจัดให้ผู้เรียนฝึกการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มจะช่วยพัฒนาทักษะการอยู่ร่วมกันทางสังคมลักษณะของเทคนิคที่ส่งเสริมกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบและมีขั้นตอนที่ชัดเจน (วัชรา เล่าเรียนดี, 2554, หน้า 131) อีกทั้งปัจจัยที่มีผลทำให้ความสามารถในการแก้ไขปัญหาของนักเรียนพัฒนาขึ้น ประกอบด้วย ความสามารถในการแปลภาษาจากโจทย์ ความสามารถในการเปลี่ยนประโยคสัญลักษณ์ และความสามารถในการคิดคำนวณ (เพลินพิศ เสือชาวนา, 2551, หน้า 10) ดังนั้นเมื่อกระบวนการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWDL กระตุ้นให้เกิดการคิดวิเคราะห์และสังเคราะห์อย่างเป็นระบบขั้นตอน จึงทำให้นักเรียนมีความเข้าใจในโจทย์ปัญหาอย่างลึกซึ้ง สามารถวางแผนการแก้ปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และดำเนินการแก้ปัญหาได้อย่างถูกต้อง ส่งผลให้ความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยรวมของนักเรียนพัฒนาขึ้น

2. ผลการเปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ก่อนและหลังเรียน จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWDL พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจาก KWDL ไม่ได้เป็นเพียงกิจกรรมเสริมระหว่างเรียน แต่ทำหน้าที่เป็นโครงสร้างทางความคิดที่ช่วยให้ผู้เรียนดำเนินการแก้ปัญหาอย่างมีแบบแผน โดยเฉพาะขั้น K และ W ช่วยพัฒนาการอ่านและตีความโจทย์ ขั้น D ช่วยให้ผู้เรียนเลือกวิธีดำเนินการอย่างมีเหตุผล และขั้น L ช่วยส่งเสริมการตรวจสอบคำตอบและการสะท้อนการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของอาภรณ์ สันติวรกุล (2561) ที่ได้กล่าวว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์และความสามารถในการแก้ไขปัญหาทางคณิตศาสตร์ของกลุ่มนักเรียนที่ ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค KWDL สูงกว่ากลุ่มที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ รูปแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปในทิศทางเดียวกับผลการศึกษาของธมนวรรณ คงหอม (2567) ที่ได้กล่าวว่า ความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ลำดับและอนุกรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 หลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWDL สูงกว่าก่อนได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องการศึกษาของจารุณี แปซา และคณะ (2560) ที่ได้กล่าวว่าความสามารถในการแก้ไขปัญหาทางคณิตศาสตร์

ของนักเรียนที่หลังจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค KWDL สูงกว่าก่อนจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งผลการศึกษาข้างต้นแสดงให้เห็นถึงประสิทธิผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWDL ว่าสามารถพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนให้เป็นไปตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ที่กำหนดให้การแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์เป็นมาตรฐานหนึ่งในทักษะ และกระบวนการทางคณิตศาสตร์ที่นักเรียนควรจะเรียนรู้ ฝึกฝนและพัฒนาให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2559, หน้า 121) สอดคล้องกับ Polya (1980) ซึ่งกล่าวว่า การแก้ปัญหาคณิตศาสตร์เป็นการหาวิธีที่จะหาสิ่งที่ไม่รู้ ในปัญหา เป็นการหาวิธีการที่จะนำสิ่งที่ยุ่งยากออกไป เพื่อจะให้ได้คำตอบที่มีความชัดเจน แต่ว่าสิ่งเหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นในทันทีทันใด และสอดคล้องกับอัมพร ม้าคนอง (2554, หน้า 39) ที่กล่าวว่าการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์เป็นการทำงานโดยใช้กระบวนการหาคำตอบของปัญหาการแก้ปัญหาเป็นทักษะพื้นฐานในการทำความเข้าใจปัญหา และมีวิธีการหรือขั้นตอนในการทำงานที่ใช้การวิเคราะห์และวางแผน จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น เทคนิค KWDL จึงถือเป็นเครื่องมือการสอนที่มีศักยภาพ สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงที่วัดผลได้ในด้านความสามารถทางคณิตศาสตร์ของนักเรียน การมีขั้นตอนที่ชัดเจนของเทคนิค KWDL ช่วยลดความสับสนของนักเรียนในการแก้โจทย์ปัญหาที่ซับซ้อน และช่วยเสริมสร้างความสามารถแก้ปัญหาได้สำเร็จตามขั้นตอน

3. ความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้เทคนิค KWDL เรื่อง ปริซึมและทรงกระบอกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\overline{X}$ = 4.58, SD = 0.59) อาจเนื่องมาจากกิจกรรมดังกล่าวเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการคิด วิเคราะห์ และอภิปรายแนวทางการแก้ปัญหา ทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่าตนเองสามารถควบคุมกระบวนการเรียนรู้ได้มากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อผู้เรียนสามารถแยกข้อมูลจากโจทย์ วางแผน และตรวจสอบคำตอบได้ด้วยตนเอง ย่อมก่อให้เกิดความมั่นใจและเจตคติที่ดีต่อการเรียนคณิตศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของสุขใจดี อุตส่าห์ และคณะ (2568) ที่ได้กล่าวว่าความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWDL ร่วมกับแอปพลิเคชันของนักเรียน มีค่าเฉลี่ยทั้งหมด คือ 4.86 ความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากกิจกรรมดังกล่าวเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ได้คิด ได้อภิปราย ได้วางแผน และได้ตรวจสอบคำตอบด้วยตนเอง จึงทำให้นักเรียนเกิดความภาคภูมิใจและรู้สึกเป็นเจ้าของการเรียนรู้ของตนเอง

นอกจากนี้ บรรยากาศการเรียนรู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมและการคิดอย่างเป็นขั้นตอนยังช่วยลดความกดดันในการเรียนคณิตศาสตร์ ซึ่งเป็นรายวิชาที่นักเรียนจำนวนไม่น้อยมองว่ายากและเป็นนามธรรม เมื่อผู้เรียนสามารถเข้าใจเนื้อหาได้ดีขึ้นและมองเห็นความสำเร็จของตนเองจากการทำกิจกรรม จึงส่งผลให้เกิดความพึงพอใจต่อการเรียนในระดับสูง

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์แบบ อ่านโจทย์อย่างเข้าใจ คิดอย่างเป็นขั้นตอน และตรวจสอบคำตอบด้วยตนเอง ผ่านเทคนิค KWDL ซึ่งเชื่อมโยงกระบวนการอ่านโจทย์ การวิเคราะห์ข้อมูล การวางแผนแก้ปัญหา และการสรุปความรู้เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในเนื้อหาเรื่องปริซึมและทรงกระบอกที่ต้องอาศัยทั้งความเข้าใจเชิงเรขาคณิตและความสามารถในการตีความโจทย์ เทคนิค KWDL ช่วยเปลี่ยนการแก้โจทย์ปัญหาจากการคำนวณตามสูตรไปสู่กระบวนการคิดที่มีลำดับขั้น ทำให้นักเรียนรู้ว่าโจทย์ให้ข้อมูลใด ต้องการหาสิ่งใด ควรใช้วิธีใดในการแก้ปัญหา และได้เรียนรู้อะไรจากการหาคำตอบ องค์ความรู้นี้จึงสะท้อนว่า การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ควรเริ่มจากการจัดระบบความคิดของผู้เรียน ไม่ใช่เพียงการฝึกใช้สูตรหรือทำแบบฝึกหัดซ้ำ ๆ เท่านั้น

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ปริซึมและทรงกระบอก โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWDL ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สรุปได้ว่า หลังเรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้เทคนิค KWDL นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์สูงกว่าก่อนเรียน โดยคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 37.47 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 4.97 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเท่ากับ 83.83 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 5.34 เมื่อเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังเรียนพบว่า คะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 นอกจากนี้ นักเรียนมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้เทคนิค KWDL อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.59 ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนว่า เทคนิค KWDL สามารถส่งเสริมให้นักเรียนวิเคราะห์โจทย์ วางแผนแก้ปัญหา ดำเนินการหาคำตอบ และตรวจสอบ

คำตอบได้อย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมและความมั่นใจในการเรียนคณิตศาสตร์ **ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1) ครูผู้สอนคณิตศาสตร์ควรนำเทคนิค KWDL ไปใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับโจทย์ปัญหา โดยเฉพาะเนื้อหาที่ผู้เรียนต้องอ่าน วิเคราะห์ และเลือกใช้วิธีแก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นตอน เนื่องจากผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีคะแนนความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 2) ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWDL ครูควรออกแบบใบกิจกรรมที่แยกขั้น K, W, D และ L อย่างชัดเจน เพื่อช่วยให้ผู้เรียนฝึกระบุข้อมูลจากโจทย์ กำหนดสิ่งที่ต้องการหา วางแผนแก้ปัญหา และตรวจสอบคำตอบด้วยตนเอง 3) ครูควรใช้คำถามกระตุ้นการคิดในแต่ละขั้นตอน เช่น “โจทย์ให้ข้อมูลใดบ้าง” “โจทย์ต้องการให้หาอะไร” “จะเลือกใช้สูตรหรือวิธีใด เพราะเหตุใด” และ “คำตอบที่ได้สมเหตุสมผลหรือไม่” เพื่อพัฒนาการคิดเชิงเหตุผลและการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ของผู้เรียน 4) สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้เทคนิค KWDL ในชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ เพื่อพัฒนารูปแบบกิจกรรม ใบงาน และเกณฑ์การประเมินความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ให้มีคุณภาพมากขึ้น **ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 1) ควรศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWDL กับเนื้อหาคณิตศาสตร์เรื่องอื่น เช่น อัตราส่วน ร้อยละ สมการเชิงเส้น หรือสถิติ เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของเทคนิคดังกล่าวในบริบทเนื้อหาที่แตกต่างกัน 2) ควรใช้แบบแผนการวิจัยที่มีกลุ่มควบคุม เพื่อเปรียบเทียบผลของเทคนิค KWDL กับวิธีการสอนแบบปกติหรือรูปแบบการจัดการเรียนรู้อื่น ซึ่งจะช่วยเพิ่มความหนักแน่นของข้อค้นพบเชิงสาเหตุ 3) ควรศึกษาตัวแปรเพิ่มเติม เช่น เจตคติต่อคณิตศาสตร์ ความคงทนในการเรียนรู้ ความสามารถในการให้เหตุผลทางคณิตศาสตร์ หรือความสามารถในการสื่อสารทางคณิตศาสตร์ เพื่อให้เห็นผลของเทคนิค KWDL ในมิติที่กว้างขึ้น 4) ควรศึกษาเชิงคุณภาพเพิ่มเติมผ่านการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ การวิเคราะห์ใบงาน KWDL หรือการสัมภาษณ์นักเรียน เพื่ออธิบายกระบวนการคิดของผู้เรียนระหว่างการแก้ปัญหาอย่างลึกซึ้ง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2544). การจัดสาระการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1–6. กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

จารุณี แปซา, ไพศาล หวังพานิช และสงวนพงศ์ ชวนชม. (2560). การศึกษาผลการเรียนคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จากผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค KWDL. สิกขา วารสารศึกษาศาสตร์, 4(1), 1–9.

ถวิล ธาราโภชน์ และศรันย์ ดำริสุข. (2541). พฤติกรรมมนุษย์กับการพัฒนาตน. กรุงเทพมหานคร: ทิพย์วิสุทธิ์.

ธมนวรรณ คงหอม. (2567). การเรียนรู้ด้วยเทคนิค KWDL ที่มีต่อการแก้โจทย์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ลำดับและอนุกรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสระกระโจมโสภณพิทยา จังหวัดสุพรรณบุรี. คุรุสภาวิทยาจารย์, 5(2), 92–104.

ปรีชา เนาว์เย็นผล. (2561). การพัฒนาทักษะการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เพลินพิศ เสือชาวนา. (2551). ความสัมพันธ์ระหว่างทักษะการวิเคราะห์ปัญหา การแปลภาษาโจทย์ การคิดคำนวณ กับความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

วัชรา เล่าเรียนดี. (2554). รูปแบบและกลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิด. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วิจิตรา แสงชัย. (2543). ความพึงพอใจในการทำงาน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). เข้าใจสมรรถนะอย่างง่าย ฉบับประชาชน. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงศึกษาธิการ.

สุขใจดี อุตส่าห์, ภูมิพงศ์ จอมหงษ์พิพัฒน์ และปิยาภรณ์ พิชญาภิรัตน์. (2568). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยการใช้เทคนิค KWDL ร่วมกับแอปพลิเคชันเพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาการบวก การลบทศนิยม รายวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. วารสารครุทรรศน์, 5(3), 183–199.

อัมพร ม้าคนอง. (2554). คณิตศาสตร์สำหรับครูมัธยม. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อาภรณ์ สันติวรกุล. (2561). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริงโดยใช้เทคนิค KWDL เรื่อง บทประยุกต์ ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์และความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนอนุบาลนครศรีธรรมราช “ณ นครอุทิศ”. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

Carr, E., & Ogle, D. (1987). K-W-L Plus. Journal of Reading, 30(7), 626–631.

Clements, D. H., & Battista, M. T. (1992). Geometry and spatial reasoning. In D. A. Grouws (Ed.), Handbook of research on mathematics teaching and learning. London: Macmillan.

Hiebert, J., & Grouws, D. A. (2007). Teaching and learning mathematics. In F. K. Lester Jr. (Ed.), Handbook. North Carolina: Information Age Publishing.

National Council of Teachers of Mathematics. (2018). Principles to actions. Virginia: NCTM.

OECD. (2019). PISA 2018 results (Volume I). Paris: OECD Publishing.

Ogle, D. M. (1986). K-W-L. The Reading Teacher, 39(6), 564–570.

Polya, G. (2004). How to solve it: A new aspect of mathematical method (2nd ed.). United States: Princeton University Press.

Schoenfeld, A. H. (2016). Learning to think mathematically. United Kingdom: Routledge.

Shaw, J. M., Chambless, M. S., Chessin, D. A., Price, V., & Beardain, G. (1997). Cooperative problem solving using K-W-L. Teaching Children Mathematics, 3(9), 482–486.

แนวทางแก้ไขปัญหากฎหมายต่อการมีบุตรของคู่สมรสเพศเดียวกัน : ศึกษากรณีพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558*

THE LEGAL MEASURES TO SOLVE THE LEGAL PROBLEMS REGARDING CHILDBEARING OF SAME-SEX COUPLES: A STUDY ON PROTECTION OF A CHILD BORN BY MEDICALLY ASSISTED REPRODUCTIVE TECHNOLOGY ACT B.E. 2558

ชิตาพร พิศลยบุตร โต๊ะวิเศษกุล[1] และ ดารณี แสงนิล[2]

Chitaporn Pisolyabutra Tovisetkul[1] and Daranee Saengnil[2]

[1]คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

[1]Faculty of Law, Burapa University, Thailand

[2]คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

[2]Faculties of Interdisciplinary Studies, Khon Kaen University, Thailand

Corresponding author E-mail: Daransa@kku.ac.th

วันที่รับบทความ : 16 กุมภาพันธ์ 2569; วันแก้ไขบทความ 20 กรกฎาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 22 กรกฎาคม 2569

Received 16 February 2026; Revised 20 July 2026; Accepted 22 July 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ เพื่อศึกษาสภาพปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการมีบุตรของคู่สมรสเพศเดียวกัน ศึกษา แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีบุตรของคู่สมรสเพศเดียวกันโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ ศึกษาแนวทางแก้ไขพัฒนากฎหมายเพื่อให้คู่สมรสที่เป็นเพศ

Citation:

*ชิตาพร พิศลยบุตร โต๊ะวิเศษกุล และ ดารณี แสงนิล. (2569). แนวทางแก้ไขปัญหากฎหมายต่อการมีบุตรของคู่สมรสเพศเดียวกัน : ศึกษากรณีพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 909-923.

Chitaporn Pisolyabutra Tovisetkul and Daranee Saengnil. (2026). The Legal Measures To Solve The Legal Problems Regarding Childbearing Of Same-Sex Couples: A Study On Protection Of A Child Born By Medically Assisted Reproductive Technology Act B.E. 2558. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 909-923.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

เดียวกันได้รับสิทธิในการเข้าถึงบริการทางการแพทย์ของเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ.2558 เท่าเทียมกับคู่สมรสที่เป็นเพศชายและหญิงผู้วิจัยใช้รูปแบบวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร โดยมีขอบเขตการศึกษาเฉพาะกรณีการได้รับสิทธิของคู่สมรสเพศเดียวกันในการเข้าถึงบริการทางการแพทย์ การใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วย การเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ.2558 และเปรียบเทียบกับกฎหมายของระบบคอมมอนลอว์(Common Law System) โดยศึกษากฎหมายของสหรัฐอเมริกาในมลรัฐแคลิฟอร์เนียและศึกษากฎหมายของระบบซิวิลลอว์(Civil Law System) โดยศึกษากฎหมายของประเทศแคนาดา

ผลการศึกษาวิจัยพบสภาพปัญหาว่า คู่สมรสเพศเดียวกันไม่มีสิทธิเข้าถึงบริการทางการแพทย์ในการมีบุตรโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ ด้วยกฎหมายตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 ให้สิทธิเฉพาะคู่สมรสที่เป็นเพศชายและหญิงเท่านั้น

ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบว่านอกจากการพัฒนากฎหมายเพื่อรับรองสิทธิทางครอบครัว สิทธิในการเจริญพันธุ์ของคู่สมรสเพศเดียวกันในการมีบุตรโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์แล้ว จะต้องพัฒนากฎหมายเพื่อปกป้องสิทธิของเด็กที่เกิด มีระบบ มีเจ้าหน้าที่ ในการติดตาม ตรวจสอบ การเจริญเติบโต ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สภาพแวดล้อมของเด็ก เพื่อป้องกันและคุ้มครองสิทธิของเด็ก และป้องกันการค้ามนุษย์ด้วย ผู้วิจัยเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหากฎหมายต่อการมีบุตรของคู่สมรสเพศเดียวกัน โดยแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 กำหนดรองรับสิทธิเข้าถึงบริการทางการแพทย์ในการมีบุตรโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ของคู่สมรสเพศเดียวกัน กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข การพิจารณาคุณสมบัติ ความพร้อมในการมีบุตรของคู่สมรสเพศเดียวกัน และกำหนดให้มีระบบในการบริหารจัดการ การติดตาม ตรวจสอบ คุ้มครองสิทธิของเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์

คำสำคัญ: เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์, คู่สมรสเพศเดียวกัน, การตั้งครรภ์แทน

Abstract

This research aims to study the legal problems regarding having children between same-sex couples and to study the concepts and theories regarding having children between same-sex couples using medical reproductive technology.This research examines the development of legal solutions to ensure that same-sex couples have the right to access medical services related to assist reproductive technologyunder The Protection of Children Born through Assisted Reproductive Technology Act B.E. 2015, especially the equal rights for married couples of the same gender.

The researcher used a qualitative research design with documentary research, with the scope of the study specifically focusing on the rights of same-sex couples to access medical services and the use of medically assisted reproductive technologies under The Protection of Children Born through Assisted Reproductive Technology Act B.E. 2015and compare with the laws of the Common Law System by studying the laws of the United States in the State of California and study the laws of the Civil Law System by studying the laws of Canada.

This research found that the same-sex couples do not have the right to access medical services for having children using medically assisted reproductive technology. This right is only given to couples who are heterosexual. So that the development of laws to recognize family rights, reproductive rights of same-sex couples in having children using medically assisted reproductive technology, laws to protect the rights of children born. Moreover, there should have a system and staff to monitor and inspect children's physical, mental, and environmental growth to protect and defend children's rights and prevent human trafficking.

Keywords: Medically Assisted Reproductive Technology (ART), same-sex couples, surrogating

บทนำ

ครอบครัวเป็นสถาบันที่เป็นรากฐานที่สำคัญของสังคม สถาบันครอบครัวที่เข้มแข็งก่อให้เกิดการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน เมื่อกล่าวถึงความหมายของคำว่า “ครอบครัว” พบว่า โอลสันและดีเฟรน(Olson & Defrain)

นักวิชาการด้านครอบครัว กล่าวว่า ครอบครัว หมายถึง บุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปที่มีข้อตกลงในการที่จะใช้ชีวิต ใช้ทรัพยากร ตัดสินใจ และให้คุณค่าต่อการดำเนินชีวิตร่วมกัน ซึ่งความหมายดังกล่าวนี้สามารถครอบคลุมความหลากหลายของครอบครัว การให้คุณค่า และชาติพันธุ์ของครอบครัว เมื่อศึกษาถึงทฤษฎีพัฒนาการครอบครัว (Family Development Theory) พบว่าอีเวลิน ดูวัล และรูเบ็น ฮิลล์ (Evelyn Duvall and Ruben Hill) ให้ความสำคัญกับการศึกษารูปแบบวัฏจักรชีวิตครอบครัว(Family Life Cycle)หน้าที่บิดามารดาและบุตร กระบวนการพัฒนาตามรูปแบบวัฏจักรชีวิตครอบครัว แนวคิดของทฤษฎีพัฒนาการครอบครัว ให้ความหมายของคำว่า “ครอบครัว” หมายถึง สถาบันที่ประกอบด้วยบุคคลต่างๆ ที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันจากการแต่งงาน การให้กำเนิดบุตร หรือการรับบุตรบุญธรรม โดยมีวัตถุประสงค์หลัก คือ การสร้างและรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมร่วมกัน โดยทำหน้าที่ในการส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านอารมณ์ความรู้สึก ตลอดจนพัฒนาการทางสังคมของสมาชิกแต่ละคนในครอบครัว ทั้งนี้สภาวะของครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ขึ้นอยู่กับความต้องการที่จำเป็นของสมาชิกในครอบครัว ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว และขึ้นอยู่กับผลกระทบทางด้านสังคมต่อสมาชิกในครอบครัว ปัจจัยต่างๆเหล่านี้จะเป็นตัวกำหนดองค์ประกอบของหน้าที่การงานทางด้านพัฒนาการของสมาชิกในครอบครัว และขึ้นอยู่กับช่วงจังหวะและท่วงทำนองในการดำเนินวิถีชีวิตของสมาชิกในครอบครัว

สถาบันครอบครัวยังเป็นหน่วยธรรมชาติและพื้นฐานของสังคม ชอบที่จะได้รับการคุ้มครองจากสังคมและรัฐ โดยตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ข้อ 16 (1)-(3) กำหนดว่า (1) บรรดาชายและหญิงที่มีอายุครบบริบูรณ์แล้ว มีสิทธิจะสมรสและก่อร่างสร้างครอบครัวโดยปราศจากการจำกัดใด อันเนื่องจาก เชื้อชาติ สัญชาติ หรือศาสนา ต่างย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกันในการสมรส ระหว่างการสมรส และในการขาดจากการสมรส (2) การสมรสจะกระทำโดยความยินยอมอย่างอิสระและเต็มที่ของผู้ที่จะเป็นคู่สมรสเท่านั้น (3) ครอบครัวเป็นหน่วยธรรมชาติและพื้นฐานของสังคม และย่อมมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากสังคมและรัฐ และในข้อ 7 ของปฏิญญาสากลว่า

ด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ยังกำหนดว่า ทุกคนเสมอภาคกันตามกฎหมายและมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใด ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกันจากการเลือกปฏิบัติใดอันเป็นการล่วงละเมิดปฏิญญานี้ และจากการยุยงให้มีการเลือกปฏิบัติดังกล่าว จากข้อกำหนดข้อ 16 และข้อ 7 ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights)ดังกล่าว ครอบครัว จึงเป็นกลุ่มที่มีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองจากสังคมและรัฐ และบุคคลทุกคนย่อมเสมอภาคกันตามกฎหมาย มีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายเท่าเทียมกัน

แนวคิดเรื่องสิทธิในการเจริญพันธุ์ได้รับการยอมรับว่าเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน โดยปรากฏการรับรองในการประชุมระหว่างประเทศว่าด้วยประชากรและการพัฒนาใน ค.ศ. 1994 (1994 International Conference on Population and Development; ICPD) ในที่ประชุมดังกล่าวมีการประกาศแผนปฏิบัติการเกี่ยวกับสิทธิในการเจริญพันธุ์ ในย่อหน้าที่ 7.3 โดยระบุว่า “สิทธิในการเจริญพันธุ์ครอบคลุมถึงสิทธิมนุษยชนบางประการ ซึ่งได้รับการยอมรับในกฎหมายภายในของประเทศต่างๆ ตราสารสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ และตราสารอื่นๆ ในทางระหว่างประเทศที่ได้รับการยอมรับโดยฉันทามติ สิทธิเหล่านี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการยอมรับสิทธิขั้นพื้นฐานของคู่รักและปัจเจกทุกคนในการตัดสินใจอย่างอิสระและโดยมีความรับผิดชอบต่อการกำหนดจำนวนการมีบุตร ระยะห่างของการมีบุตร รวมถึงสิทธิในการได้รับข้อมูลและวิธีการเพื่อการตัดสินใจในเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ รวมไปถึงสิทธิในการที่จะได้รับมาตรฐานขั้นสูงสุดเกี่ยวกับสุขภาพทางเพศและการเจริญพันธุ์ รวมไปถึงสิทธิในการตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับการเจริญพันธุ์ โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ การบังคับ และการใช้ความรุนแรงดังที่ปรากฏในตราสารสิทธิมนุษยชน”

ปัจจุบัน ประเทศไทยได้แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 มาตรา 1448 การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อบุคคลทั้งสองฝ่ายมีอายุสิบแปดปีบริบูรณ์แล้ว แต่ในกรณีมีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้เป็นการให้สิทธิบุคคลทุกเพศสามารถสมรสกันได้โดยไม่จำกัดเพศการสมรสเฉพาะระหว่างชายกับหญิงเหมือนในอดีตอย่างไรก็ตามแม้มีการแก้ไขกฎหมายให้สิทธิบุคคลหลากหลายทางเพศในการสมรสอันสอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนมีกฎหมายรองรับสถานภาพในฐานะเป็นคู่สมรสแล้วก็ตาม แต่คู่สมรสซึ่งเป็นเพศเดียวกันยังไม่สามารถเข้าถึงสิทธิในการมีบุตรโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทาง

การแพทย์ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ.2558 เท่าเทียมกับคู่สมรสที่เป็นเพศชายและหญิงทั้งที่ในข้อ 7 ของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights)กำหนดให้บุคคลทุกคนย่อมเสมอภาคกันตามกฎหมาย มีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายเท่าเทียมกัน

จากการศึกษาในเบื้องต้น คณะผู้ทำวิจัยจึงเห็นความสำคัญและสภาพปัญหาดังได้กล่าวข้างต้น จึงมีความต้องการศึกษาวิจัยในหัวข้อ“แนวทางแก้ไขปัญหากฎหมายต่อการมีบุตรของคู่สมรสเพศเดียวกัน : ศึกษากรณีพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธ์ทางการแพทย์ พ.ศ.2558 (Legal measures to solve the problem of the lawregardingchildren of same-sex couples: Study on Protection of a Child Born by MedicallyAssisted Reproductive Technology Act,B.E.2558)” เพื่อศึกษาแนวทางให้คู่สมรสที่เป็นเพศเดียวกันได้รับสิทธิในการเข้าถึงบริการทางการแพทย์ในการมีบุตรโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธ์ทางการแพทย์ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ.2558 เท่าเทียมกับคู่สมรสที่เป็นเพศชายและหญิงมีสิทธิครอบครัวที่จะได้รับการคุ้มครองจากสังคมและรัฐ มีสิทธิในการเจริญพันธุ์สร้างครอบครัวที่สมบูรณ์โดยอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 27 ในเรื่องการเข้าถึงบริการทางการแพทย์ของคู่สมรสเพศเดียวกัน ได้รับการรับรองหลักสิทธิความเสมอภาค

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

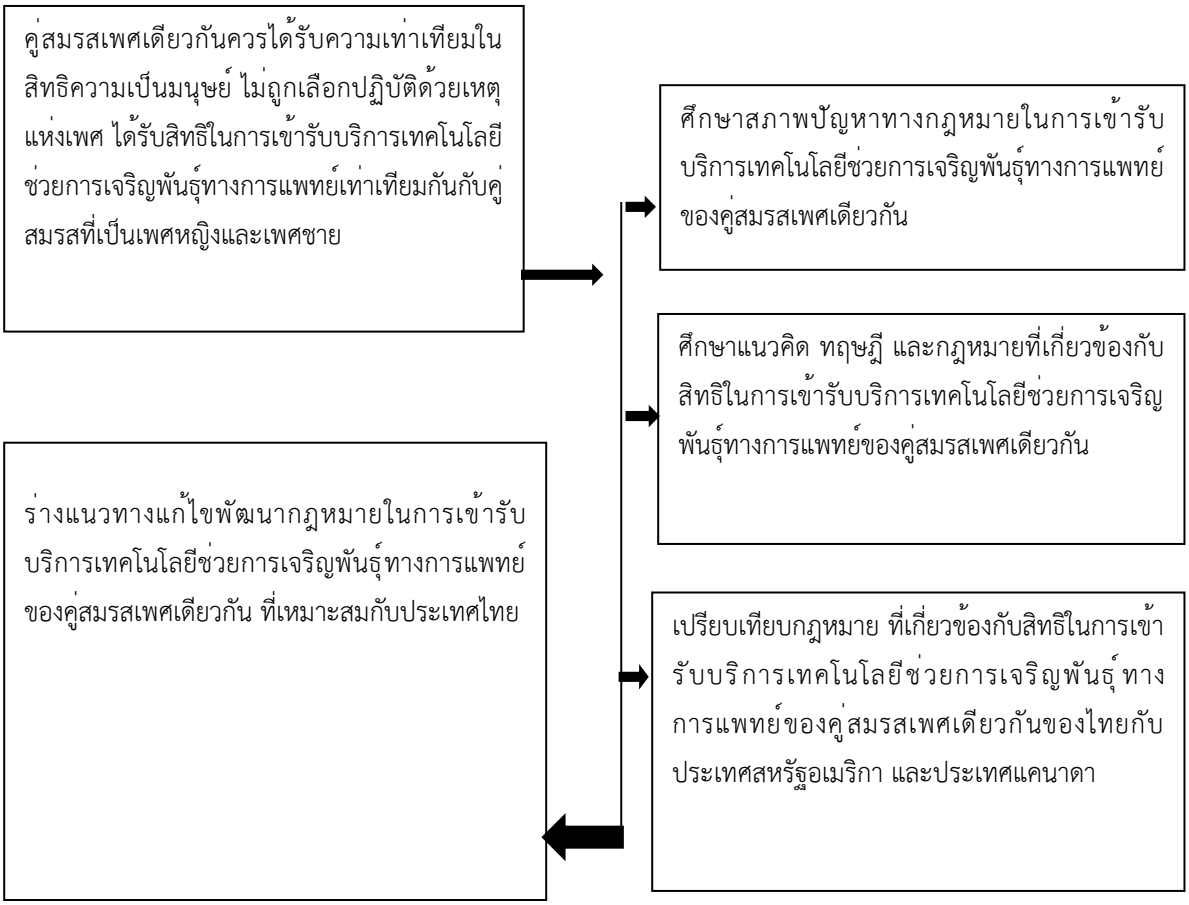
1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการมีบุตรของคู่สมรสเพศเดียวกัน

2) เพื่อศึกษา แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีบุตรของคู่สมรสเพศเดียวกันโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์

3) เพื่อศึกษาแนวทางแก้ไขพัฒนากฎหมายเพื่อให้คู่สมรสที่เป็นเพศเดียวกันได้รับสิทธิในการเข้าถึงบริการทางการแพทย์ เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 เท่าเทียมกับคู่สมรสที่เป็นเพศชายและหญิง

กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานในการศึกษาวิจัยคู่สมรสตามกฎหมายซึ่งมีเพศเดียวกัน ควรได้รับสิทธิทางครอบครัวในการมีบุตรโดยอาศัยเทคโนโลยีการช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ เท่าเทียมกันกับคู่สมรสที่เป็นเพศชายและหญิง จึงจำเป็นต้องแก้ไขพัฒนาพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ.2558 เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมในสิทธิความเป็นมนุษย์ สิทธิทางครอบครัว สิทธิในการเจริญพันธุ์ ไม่ถูกเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดที่ใช้ในงานวิจัย ดังนี้

วิธีดำเนินการวิจัย

รวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการศึกษาด้วยเอกสาร(Documentary Research) จากแหล่งต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกฎหมายเอกสารทางวิชาการ วารสาร บทความ รายงานการประชุม หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาสรุป วิเคราะห์เนื้อหา (Context Analysis) และศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศแคนาดาเหตุผลที่เลือกเปรียบเทียบประเทศสหรัฐอเมริกาเนื่องมาจากประเทศสหรัฐอเมริกามีกฎหมายกลางระดับสหพันธรัฐ ที่คุ้มครองสิทธิ(Respect for Marriage Act)บังคับให้ทุกรัฐต้องยอมรับสถานะการสมรสของคู่รักเพศเดียวกันที่จดทะเบียนอย่างถูกต้อง คลอบคลุมไปถึงสิทธิประโยชน์ต่างๆ เช่น สิทธิในการรับมรดก การประกันสังคม สิทธิการเข้าเมืองรวมถึงการตัดสินใจทางการแพทย์ ประกอบกับมีคำพิพากษาตัดสินของศาลสูงสุด ในคดี Obergefell vs. Hodges ในปี 2015 ที่รับรองให้คู่รักเพศเดียวกันสามารถสมรสกันได้อย่างถูกต้องตามกฎหมายในทุกรัฐ ส่วนการศึกษาเปรียบเทียบกับประเทศแคนาดาในเรื่องสิทธิความเป็นครอบครัวของคู่สมรสเพศเดียวกันเนื่องจากประเทศแคนาดาเป็นประเทศแรกในทวีปอเมริกาและเป็นประเทศที่4 ของโลกที่ให้การรับรองการสมรสเพศเดียวกันถูกต้องตามกฎหมาย(Civil Marriage Act 2005) ครอบคลุมถึงสิทธิการรับรองบุตรบุญธรรม การอพยพย้ายถิ่นฐาน และสวัสดิการครอบครัวอย่างเท่าเทียมกัน

ผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์การศึกษาวิจัย ผู้วิจัยพบว่า 1) สภาพปัญหากฎหมายไทยในการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์สำหรับบุคคลหลากหลายทางเพศที่เป็นคู่สมรสเพศเดียวกันที่ต้องการมีบุตรว่าแม้บุคคลหลากหลายทางเพศจะเป็นคู่สมรสโดยชอบด้วยกฎหมายได้นับตั้งแต่ประเทศไทยภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 27 เรื่องหลักความเสมอภาคและไม่เลือกปฏิบัติ ประกอบกับได้มีพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ.2567 เริ่มบังคับใช้ในวันที่ 23 มกราคม พ.ศ.2568 ที่ให้บุคคลทุกเพศมีสิทธิในการก่อตั้งครอบครัว ทำให้บุคคลหลากหลายทางเพศมีสิทธิในการทำนิติกรรมการหมั้น การสมรส มีสถานภาพที่กฎหมายรองรับสิทธิในฐานะคู่หมั้น คู่สมรส ได้รับสิทธิ หน้าที่ สวัสดิการต่างๆตามที่กฎหมายกำหนดไว้เช่นเดียวกันกับชายและหญิง ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ลักษณะ 1 การสมรส รองรับสถานภาพการสมรส

ของบุคคลหลากหลายทางเพศในประเทศไทย แต่ยังไม่มีการแก้ไขกฎหมายรองรับในความสัมพันธ์ระหว่างบิดา มารดาบุตร ผู้ใช้อำนาจปกครอง และไม่มีการแก้ไขพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 ในการให้สิทธิคู่สมรสที่เป็นบุคคลหลากหลายทางเพศ ทำให้คู่สมรสเพศเดียวกันไม่สามารถเข้าถึงบริการทางการแพทย์ในการมีบุตรโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ได้ ผู้วิจัยพบว่าตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 ตลอดจนประกาศต่างๆที่ออกโดยอาศัยอำนาจภายใต้พระราชบัญญัตินี้ เช่น ประกาศแพทยสภา ประกาศกระทรวงสาธารณสุข ประกาศคณะกรรมการคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ ให้สิทธิเฉพาะคู่สมรสที่เป็นเพศชายและหญิงเท่านั้นที่สามารถเข้าถึงบริการทางการแพทย์ในการมีบุตรโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ได้ เมื่อศึกษาบทบัญญัติของพระราชบัญญัติฉบับนี้ พบว่า มาตรา 3มาตรา 7(6) (7) มาตรา20มาตรา21มาตรา 29 มาตรา 23มาตรา 26 มาตรา 30 มาตรา 32 มาตรา 33 มาตรา 36 มาตรา 37 มาตรา 43 ใช้คำว่า“สามีและภริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย” มาตรา 19 ใช้คำว่า“หญิงที่มีสามีที่ชอบด้วยกฎหมาย” มาตรา21ใช้คำว่า“ภริยาไม่อาจตั้งครรภ์ได้” “สามีที่ชอบด้วยกฎหมาย” “หญิงนั้นมีสามีที่ชอบด้วยกฎหมายหรือชายที่อยู่กินฉันสามีภริยา”มาตรา 22 ใช้คำว่า “อสุจิของสามีและไข่ของภริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย” มาตรา 29ใช้คำว่า “ภริยาที่ชอบด้วยกฎหมายของสามีสามีหรือภริยาที่ชอบด้วยซึ่งประสงค์จะมีบุตร”ทำให้คู่สมรสเพศเดียวกันไม่สามารถเข้าถึงบริการทางการแพทย์ในการมีบุตรโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ได้ดั่งเช่นคู่สมรสที่เป็นเพศชายเพศหญิง

จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ ข้อ 2) ผู้วิจัยพบว่าควรมีการพัฒนากฎหมายโดยรองรับสิทธิในการก่อตั้งครอบครัวตามหลักการยอกยาการ์ต้าว่าด้วยการใช้กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศในประเด็นวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศ ค.ศ.2006ที่ได้กำหนดเรื่องการสมรสและการก่อตั้งครอบครัวไว้ในหลักการ ข้อที่ 24 สิทธิในการก่อตั้งครอบครัว (The Right to Found a Family) มนุษย์ทุกคนมีสิทธิในการสร้างครอบครัวโดยไม่ขึ้นกับวิถีทางเพศ และอัตลักษณ์ทางเพศครอบครัวมีหลายรูปแบบ ห้ามมิให้ครอบครัวใดตกเป็นเหยื่อของการเลือกปฏิบัติจากสาเหตุแห่งวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศของสมาชิกคนหนึ่งคนใดในครอบครัว รัฐจักต้องใช้มาตรการทางนิติบัญญัติ ทางปกครองและอื่นๆที่จำเป็นเพื่อรับรองสิทธิในการสร้างครอบครัว รวมทั้งโดยให้มีโอกาสในการอุปการะบุตรบุญธรรม หรือการ

ตั้งครรภ์โดยใช้เทคโนโลยีทางการแพทย์ช่วย (รวมถึงการผสมเทียม) โดยไม่ถูกเลือกปฏิบัติจากสาเหตุแห่งวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศ (Everyone has the right to found a family, regardless of sexual orientation or gender identity. Families exist in diverse forms. No family may be subjected to discrimination on the basis of the sexual orientation or gender identity of any of its members. States shall: A. Take all necessary legislative, administrative and other measures to ensure the right to found a family, including through access to adoption or assisted procreation (including donor insemination), without discrimination on basis of sexual orientation or gender identity)

และตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 3) จากการศึกษาทฤษฎีพัฒนาการครอบครัว (Family Development Theory) และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) ผู้วิจัยพบว่าทฤษฎีพัฒนาการครอบครัวให้ความสำคัญกับรูปแบบวัฏจักรชีวิตครอบครัว (Family Life Cycle) หน้าที่บิดามารดาและบุตร กระบวนการพัฒนาตามรูปแบบวัฏจักรชีวิตครอบครัว การสร้างและรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมร่วมกัน โดยทำหน้าที่ในการส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านอารมณ์ความรู้สึก ตลอดจนพัฒนาการทางสังคมของสมาชิกแต่ละคนในครอบครัว ขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว และขึ้นอยู่กับผลกระทบทางด้านสังคมต่อสมาชิกในครอบครัวทั้งตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) เด็กมีสิทธิที่จะได้รับการพัฒนาอย่างเพียงพอทั้งทางด้านโภชนาการ สาธารณสุข การศึกษาขั้นพื้นฐานสิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครองจากการถูกทำร้าย ทั้งทางร่างกาย จิตใจ หรือทางเพศ รวมถึงสิทธิในครอบครัว สิทธิในการมีชื่อและสัญชาติของตนเอง และสิทธิที่จะมีส่วนร่วมผู้วิจัยจึงได้ข้อค้นพบว่านอกจากการพัฒนากฎหมายเพื่อรับรองสิทธิทางครอบครัว สิทธิในการเจริญพันธุ์ของคู่สมรสเพศเดียวกันในการมีบุตรโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์แล้ว จะต้องพัฒนากฎหมายเพื่อปกป้องสิทธิของเด็กที่เกิดด้วย กำหนดหลักเกณฑ์ กำหนดอำนาจคณะกรรมการ เจ้าหน้าที่ ในการพิจารณาการขอใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ ติดตาม ตรวจสอบ การเจริญเติบโต ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สภาพแวดล้อมของเด็ก เพื่อป้องกันและคุ้มครองสิทธิของเด็ก และป้องกันการค้ามนุษย์ด้วย ขอเสนอแนะให้คณะกรรมการคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ อาศัยอำนาจของคณะกรรมการ ตามมาตรา 7 (4) ในการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข คุณสมบัติ ความพร้อมของการมีบุตร ในการขอ

อนุญาตเกี่ยวกับการดำเนินการให้มีการตั้งครรภ์แทนของคู่สมรสเพศเดียวกัน และกำหนดให้มีระบบในการบริหารจัดการ การติดตาม ตรวจสอบ คุ้มครองสิทธิของเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ ดังนั้นจากการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายของประเทศไทย สหรัฐอเมริกา และแคนาดา ผู้วิจัยได้ศึกษาเปรียบเทียบ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ.2558 ของประเทศไทย กับประมวลกฎหมายครอบครัว (FAMILY CODE-FAM) หมวดที่ 12 ในส่วนที่ 7(PART 7 SURROGACY AND DONOR FACILITATORS, ASSISTED REPRODUCTION AGREEMENTS FOR GESTATIONALCARRIERS, AND OOCYTE DONATIONS) ข้อ 7960-7962 ของสหรัฐอเมริกา และพระราชบัญญัติการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ของมนุษย์ ค.ศ. 2004 (Assisted Human Reproduction Act 2004; AHRA) ของประเทศแคนาดา ดังปรากฏตามตารางเปรียบเทียบกฎหมายประเทศไทย สหรัฐอเมริกา และประเทศแคนาดา ดังนี้

ตารางเปรียบเทียบ
กฎหมายประเทศไทย สหรัฐอเมริกา และประเทศแคนาดา

ประเทศไทย	สหรัฐอเมริกา	ประเทศแคนาดา
พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ.2558	ประมวลกฎหมายครอบครัว (FAMILY CODE-FAM) หมวดที่ 12 ในส่วนที่ 7(PART 7 SURROGACY AND DONOR FACILITATORS, ASSISTED REPRODUCTION AGREEMENTS FOR GESTATIONALCARRIERS, AND OOCYTE DONATIONS) ข้อ 7960-7962	พระราชบัญญัติการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ของมนุษย์ ค.ศ.2004 (Assisted Human Reproduction Act 2004; AHRA)
ใช้บังคับทั่วประเทศ	เป็นกฎหมายระดับมลรัฐ	ใช้บังคับทั่วประเทศ
ไม่แสวงหากำไร	มีทั้งแสวงหากำไร และไม่แสวงหากำไร	ไม่แสวงกำไร
จ่ายค่าตอบแทนแก่หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนที่ไม่ได้	จ่ายค่าตอบแทนแก่หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนที่ได้	จ่ายค่าตอบแทนแก่หญิงที่รับตั้งครรภ์แทนที่ไม่ได้
ห้ามจ่ายเงิน ซื้อ ขาย อสุจิ ไข่	จ่ายเงิน ซื้อ ขาย อสุจิ ไข่ ได้	ห้ามจ่ายเงิน ซื้อ ขาย อสุจิ ไข่

เด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ มีความสัมพันธ์เป็นบิดา มารดา บุตรตามกฎหมายกับผู้ที่ประสงค์มีบุตรนั้น แต่เฉพาะคู่สมรสที่เป็นเพศชายและหญิงเท่านั้น	เด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ มีความสัมพันธ์เป็นบิดา มารดา บุตรตามกฎหมายกับผู้ที่ประสงค์มีบุตรนั้น โดยไม่ต้องผ่านกระบวนการทางศาล สามารถเป็นผู้ปกครองโดยระบุในสูติบัตร ว่าเป็น Father Mother หรือ Parent ได้	เด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ มีความสัมพันธ์เป็นบิดา มารดา บุตรตามกฎหมายกับผู้ที่ประสงค์มีบุตรนั้น
คู่สมรสเพศเดียวกันไม่สามารถเข้าถึงบริการทางการแพทย์ในการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์	บุคคลจะสมรส หรือไม่สมรส และคู่สมรสเพศเดียวกัน สามารถเข้าถึงบริการทางการแพทย์ในการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์	บุคคลจะสมรส หรือไม่สมรส และคู่สมรสเพศเดียวกัน สามารถเข้าถึงบริการทางการแพทย์ในการใช้เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์

จากการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศแคนาดากับประเทศไทย ผู้วิจัยพบว่าควรกำหนดแนวทางแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ.2558 กำหนดรองรับสิทธิเข้าถึงบริการทางการแพทย์ในการมีบุตรโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ของคู่สมรสเพศเดียวกัน และกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข การพิจารณาคุณสมบัติ ความพร้อมในการมีบุตรของคู่สมรสเพศเดียวกัน และกำหนดให้มีระบบในการบริหารจัดการ การติดตามตรวจสอบ คุ้มครองสิทธิของเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ โดยให้คณะกรรมการคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ อาศัยอำนาจของคณะกรรมการ ตามมาตรา 7 (4) ในการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข คุณสมบัติ ความพร้อมของการมีบุตร ในการขออนุญาตเกี่ยวกับการดำเนินการให้มีการตั้งครรภ์แทนของคู่สมรสเพศเดียวกัน และกำหนดให้มีระบบในการบริหารจัดการ การติดตามตรวจสอบ คุ้มครองสิทธิของเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ ตามแนวทางเปรียบเทียบของประเทศสหรัฐอเมริกาและแคนาดาที่กำหนดแนวทางหรือการรับรองสิทธิการเข้าถึงบริการทางการแพทย์ที่ชัดเจน และคลอบคลุมทุกขั้นตอน ของการคุ้มครองสิทธิของเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์

อภิปรายผล

สิทธิในการเจริญพันธุ์ได้รับการยอมรับว่าเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน และหลักการยอกยาการ์ต้า ว่าด้วยการใช้กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศในประเด็นวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศ ค.ศ.2006 กำหนดเรื่องการสมรสและการก่อตั้งครอบครัวไว้ในหลักการข้อที่ 24 สิทธิในการก่อตั้งครอบครัว (The Right to Found a Family) มนุษย์ทุกคนมีสิทธิในการสร้างครอบครัวนอกจากนั้นผู้วิจัยได้ข้อค้นพบว่านอกจากการพัฒนากฎหมายเพื่อรับรองสิทธิทางครอบครัว สิทธิในการเจริญพันธุ์ของคู่สมรสเพศเดียวกันในการมีบุตรโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์แล้ว จะต้องพัฒนากฎหมายเพื่อปกป้องสิทธิของเด็กที่เกิด มีระบบ มีเจ้าหน้าที่ ในการติดตาม ตรวจสอบ การเจริญเติบโต ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สภาพแวดล้อมของเด็ก เพื่อป้องกันและคุ้มครองสิทธิของเด็ก และป้องกันการค้ามนุษย์ด้วย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหากฎหมายต่อการมีบุตรของคู่สมรสเพศเดียวกัน โดย **ข้อเสนอแนะข้อ 1) ในเชิงนโยบาย** ต้องมุ่งเน้นการรับรองสิทธิความเป็นพ่อแม่ตามกฎหมายและการเข้าถึงเทคโนโลยีช่วยเจริญพันธุ์อย่างเท่าเทียม แนวทางสำคัญได้แก่การแก้ไขกฎหมายคุ้มครองเด็กและกฎหมายอุ้มบุญให้เป็นกลางทางเพศตลอดจนปรับเกณฑ์พิจารณารับบุตรบุญธรรมในทางปฏิบัติให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชน **ข้อเสนอแนะข้อ 2) ในเชิงแก้ไขปรับปรุงกฎหมาย** ผู้วิจัยเสนอแนะให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ.2558 กำหนดรองรับสิทธิเข้าถึงบริการทางการแพทย์ในการมีบุตรโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ของคู่สมรสเพศเดียวกัน กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไข การพิจารณาคุณสมบัติ ความพร้อมในการมีบุตรของคู่สมรสเพศเดียวกัน และกำหนดให้มีระบบในการบริหารจัดการ การติดตาม ตรวจสอบ คุ้มครองสิทธิของเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์เพื่อเป็นแนวทางแก้ไขพัฒนากฎหมายเพื่อให้คู่สมรสที่เป็นเพศเดียวกันได้รับสิทธิในการเข้าถึงบริการทางการแพทย์ เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ได้โดยแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กที่เกิดโดยอาศัยเทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์ทางการแพทย์ พ.ศ. 2558 ให้ได้รับสิทธิเท่าเทียมกับคู่สมรสที่เป็นเพศชายและหญิง โดยแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 3 มาตรา 7 มาตรา 19มาตรา 20 มาตรา 21 มาตรา 22 มาตรา 23 มาตรา 26 มาตรา 29 มาตรา

30 มาตรา 32 มาตรา 33 มาตรา 36มาตรา 37 และมาตรา 43 **3) ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป** สำหรับข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไปนั้น ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกฎหมายความสัมพันธ์ของบุคคลหลากหลายทางเพศในสถานภาพระหว่างบิดามารดาบุตร ผู้ใช้อำนาจปกครอง

เอกสารอ้างอิง

กรมองค์การระหว่างประเทศกระทรวงการต่างประเทศ. (2551). ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน. เรียกใช้เมื่อ 12 มีนาคม 2569 จาก https://humanrights.mfa.go.th/human-rights/core-international-human-rights-instruments/declaration/

กำธรพฤกษานานนท์. (2561). เทคโนโลยีช่วยการเจริญพันธุ์. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาสูติศาสตร์และนรีเวชวิทยาคณะแพทยศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จิตรพรตพัฒนสิน. (2568). กฎหมายสมรสเท่าเทียม: กระดุมเม็ดแรกในการก่อตั้งครอบครัวของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ. วารสารกฤษฎีกา, 5(1), 6–28.

ฐิตาภรณ์น้อยนาลุ่ม. (2566). การพัฒนากฎหมายรองรับสิทธิของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์, 10(1), 185–197.

บรรจงเมืองสุวรรณ และวรรณวิภาเมืองถ้ำ. (2566). ปัญหาความเท่าเทียมของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในประเทศไทย. วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 7(1), 166–175.

บรรเจิดสิงคะเนติ. (2562). หลักพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพมหานคร: วิญญูชน.

พูนสุขเวชวิฐาน. (2557). ทฤษฎีครอบครัวเบื้องต้น: An introduction to family theories. กรุงเทพมหานคร: ภาพพิมพ์.

ไพโรจน์กัมพูสิริ. (2565). สิทธิและกฎหมายก่อตั้งครอบครัวของบุคคลหลากหลายทางเพศในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันสัญญาธรรมศักดิ์เพื่อประชาธิปไตย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ. (2552). หลักการยอกยาการ์ตาว่าด้วยการใช้กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศในประเด็นวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศ ค.ศ. 2006. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.

California Legislative Information. (n.d.). Family Code, Division 12: Parent and child relationship. Retrieved May 16, 2025, from https://leginfo.legislature.ca.gov/faces/codes_displayexpandedbranch.xhtml?tocCode=FAM&division=12

Center for Reproductive Rights. (2009). Reproductive rights are human rights.

Gilroy, R. H. V. (2023). The law of assisted reproductive technologies for LGBTQ+ parents: A recognition regime of family law built in opposition to the regulatory regime. Berkeley Journal of Gender, Law & Justice, 38, 109–130. https://genderlawjustice.org/volume-38-2023

Government of Canada, Department of Justice. (2004). Assisted Human Reproduction Act, S.C. 2004, c. 2. https://laws-lois.justice.gc.ca/eng/acts/a-13.4/

Marsh, R. (2022). Upholding the dignity of gay men who are (prospective) parents: An analysis of adoption and surrogacy law. Journal of Social Welfare and Family Law, 44(3), 306–328. https://doi.org/10.1080/09649069.2022.2102764

United Nations Population Fund. (2014). Programme of action of the International Conference on Population and Development: 20th anniversary edition. https://www.unfpa.org/publications/international-conference-population-and-development-programme-action

การสร้างแบบฝึกดนตรีรูปแบบแตรวง ตามแนวคิดการบรรเลงแตรวงชาวบ้าน: แตรวงกุหลาบโชว์*

THE DEVELOPMENT OF THAI STYLE BRASS BAND EXERCISES ACCORDING TO THAI FOLK BRASS BAND KU – LARB SHOW BRASS BAND

พันธะศักดิ์ ฐานโพธิ์[1] และ ณานิก หวังพานิช[2]

Pantasak Tanpho[1] and Chanick Wangphanich[2]

[1-2]วิทยาลัยนาฏศิลปอ่างทอง

[1-2]Angthong College of Dramatic Art, Thailand

Corresponding author E-mail: Pantasak10gmail.com

วันที่รับบทความ : 8 กรกฎาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 21 กรกฎาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 23 กรกฎาคม 2569

Received 8 July 2026; Revised 21 July 2026; Accepted 23 July 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อสร้างแบบฝึกดนตรีรูปแบบแตรวง ตามแนวคิดการบรรเลงแตรวงชาวบ้าน: แตรวงกุหลาบโชว์ 2) เพื่อหาประสิทธิภาพของแบบฝึกดนตรีรูปแบบแตรวง ตามแนวคิดการบรรเลงแตรวงชาวบ้าน: แตรวงกุหลาบโชว์ เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลกับนักเรียนสาขาดุริยางค์สากลระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพปีที่ 1 – 3 วิทยาลัยนาฏศิลปอ่างทอง สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 20 คน เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเครื่องลมไม้ กลุ่มเครื่องลมทองเหลือง และกลุ่มเครื่องกระทบ วิธีการดำเนินวิจัยคือ 1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบฝึกดนตรีรูปแบบแตรวง ตามแนวคิดการบรรเลงแตรวง

Citation:

* พันธะศักดิ์ ฐานโพธิ์ และ ณานิก หวังพานิช. (2569). การสร้างแบบฝึกดนตรีรูปแบบแตรวง ตามแนวคิดการบรรเลงแตรวงชาวบ้าน: แตรวงกุหลาบโชว์. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 924-934.

Pantasak Tanpho and Chanick Wangphanich. (2026). The Development Of Thai Style Brass Band Exercises According To Thai Folk Brass Band Ku – Larb Show Brass Band. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 924-934.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ชาวบ้าน: แตรวงกุหลาบโชว์และการหาประสิทธิภาพเพื่อกำหนดขอบเขตเนื้อหา 2. ตรวจสอบความเที่ยงตรง(Validity)ของแบบฝึกการบรรเลงดนตรีรูปแบบแตรวงโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน เพื่อตรวจสอบประเมินความถูกต้องเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการเรียนการสอนการบรรเลงดนตรีรูปแบบแตรวง 3. หาประสิทธิภาพแบบฝึกดนตรีรูปแบบแตรวง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1. ประสิทธิภาพของชุดฝึกจาการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านมีค่าเท่ากับ 4.49 อยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม 2. แบบฝึกการบรรเลงดนตรีรูปแบบแตรวงที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.19/97.96 นั่นคือแบบฝึกทักษะมีประสิทธิภาพของกระบวนการที่ระดับ 81.19 และมีประสิทธิภาพผลลัพธ์ที่ระดับ 97.96 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 สามารถนำความรู้ที่ได้ไปปรับใช้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคู่มือวิธีการฝึกไปสู่นักเรียน นักศึกษา สถาบันการศึกษารวมถึงบุคคลที่สนใจทางด้านวัฒนธรรมแตรวงชาวบ้านมุ่งสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต

คำสำคัญ: แตรวง, แบบฝึกหัดดนตรี, ดนตรีพื้นบ้าน

Abstract

This quantitative research aimed to: 1) develop music exercise materials for brass bands based on the folk performance concepts of the Kularb Show brass band, and 2) determine the efficiency of these developed music exercise materials.The sample group consisted of 20 students majoring in Western Music (Vocational Certificate level, Years 1–3) at Angthong College of Dramatic Arts, Bunditpatanasilpa Institute, during the first semester of the 2023 academic year, selected through purposive sampling. The sample was divided into three instrument groups: woodwinds, brass, and percussion.The research methodology involved three steps 1. Reviewing relevant literature and research on music exercise creation based on folk brass band concepts and efficiency evaluations to define the content scope. 2. Evaluating content validity through expert review by three specialists to ensure the suitability of the exercises for instructional use. 3. Assessing the efficiency of the music exercises using basic statistical analysis.

The research findings revealed that 1. The quality of the exercise materials evaluated by the three experts yielded an average score of 4.49, indicating an appropriate level for instructional use. 2. The developed music exercise materials achieved an efficiency process/result ratio (E1/ E2) of 81.19/97.96. The process efficiency (E1) reached 81.19% and the outcome efficiency (E2) reached 97.96%, both exceeding the standard 80/80 threshold. These findings suggest that the exercise materials can be applied as a practical guide for students, educational institutions, and individuals interested in local brass band culture to promote lifelong learning.

Keywords: Brass Band, Music Exercises, Folk Music

บทนำ

ดนตรีตะวันตกได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาทางดนตรีในสังคมไทยมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยเกิดกระบวนการปรับตัวและผสมผสานกับวัฒนธรรมดนตรีไทยจนกลายเป็นรูปแบบดนตรีเฉพาะถิ่นที่มีเอกลักษณ์ของตนเอง หนึ่งในรูปแบบดนตรีที่สะท้อนกระบวนการผสมผสานดังกล่าวอย่างชัดเจน คือ “แตรวง” ซึ่งมีรากฐานมาจากวงดนตรีเครื่องเป่าทองเหลืองของตะวันตก (Brass Band) และต่อมาได้รับการพัฒนาในบริบทของดนตรีทหาร (Military Band) ก่อนจะถูกนำมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของไทย (ศิวกานต์ ปทุมสูติ, 2548) พัฒนาการของแตรวงในประเทศไทยเริ่มปรากฏอย่างเป็นรูปธรรมตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องในสมัยรัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่ 7 จนกลายเป็นพื้นฐานสำคัญของการจัดตั้งกองดุริยางค์ทหารในเวลาต่อมา นอกจากบทบาทในระบบดนตรีราชการและทหารแล้ว แตรวงยังได้แพร่กระจายสู่สังคมชุมชนและพัฒนาเป็น “แตรวงชาวบ้าน” ซึ่งมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากแตรวงแบบราชการ โดยเน้นการบรรเลงเพื่อความบันเทิง การแห่ และการประโคมในพิธีกรรมทางสังคม เช่น งานศพ งานบวช งานแต่งงาน และงานเทศกาลต่าง ๆ (พงษ์ศิลป์ อรุณรัตน์, 2552)

แตรวงชาวบ้านพบแพร่หลายโดยเฉพาะในพื้นที่ภาคกลางและกลุ่มจังหวัดลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ลักษณะสำคัญของการบรรเลงแตรวงชาวบ้านคือความสนุกสนาน ความเป็นกันเอง

และความยืดหยุ่นในการแสดง โดยมักไม่มีเวทีการแสดงที่ตายตัว และใช้เครื่องดนตรีหลักเพียงสองกลุ่ม คือ เครื่องเป่าและเครื่องตี (ศิวกานต์ ปทุมสูติ, 2548) การถ่ายทอดองค์ความรู้ส่วนใหญ่ยังคงอาศัยระบบ “มุขปาฐะ (Oral Tradition)” ผ่านการเรียนรู้จากการสังเกต การจดจำ และการฝึกปฏิบัติร่วมกับครูดนตรีหรือสมาชิกในวง มากกว่าการเรียนรู้ผ่านระบบโน้ตหรือเอกสารทางวิชาการ (พงษ์ศิลป์ อรุณรัตน์, 2552) แม้ว่าแตรวง ชาวบ้านจะมีบทบาทสำคัญต่อวัฒนธรรมดนตรีพื้นบ้านของไทย และได้รับการประกาศให้เป็น “มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชาติ” โดยกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม เมื่อปี พ.ศ. 2557 (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม, 2557) แต่อย่างไรก็ตาม องค์ความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการบรรเลง เทคนิคการฝึก และกระบวนการถ่ายทอดดนตรีแตรวงชาวบ้านยังคงขาดการบันทึกและพัฒนาในรูปแบบเชิงวิชาการอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะในด้าน “สื่อการเรียนรู้และแบบฝึกดนตรี” ที่สามารถนำไปใช้ในระบบการศึกษาดนตรีได้ (คมกริช การดี, 2562)

คณะแตรวงกุหลาบโชว์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา นับเป็นหนึ่งในคณะแตรวงชาวบ้านที่มีชื่อเสียงและมีบทบาทสำคัญต่อการสืบทอดวัฒนธรรมแตรวงในภาคกลาง ก่อตั้งขึ้นเมื่อประมาณ พ.ศ. 2504 โดยนายกุหลาบ ธนีรมย์ และต่อมาได้รับการสืบทอดการบริหารจัดการโดยนายบุญลือ ธนีรมย์ (ศูนย์ข้อมูลกลางวัฒนธรรม, 2555) คณะดนตรีดังกล่าวสามารถดำรงอยู่ในสังคมไทยมาอย่างยาวนานกว่า 60 ปี โดยมีการปรับตัวให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมในแต่ละยุคสมัย ทั้งในด้านการบริหารจัดการวง การพัฒนาบุคลากร การจัดการบทเพลง และรูปแบบการแสดง ส่งผลให้คณะสามารถรักษาเอกลักษณ์ของแตรวงชาวบ้านไว้ได้ ขณะเดียวกันก็สามารถเข้าถึงสังคมร่วมสมัยผ่านการเผยแพร่ผลงานในสื่อสาธารณะและรายการโทรทัศน์ต่าง ๆ (วิศรุต สุวรรณประเสริฐ, 2564) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการบรรเลงของคณะแตรวงกุหลาบโชว์จะสะท้อนรูปแบบการบรรเลงแตรวงชาวบ้านที่มีเอกลักษณ์และมีคุณค่าทางวัฒนธรรม แต่แนวคิด เทคนิค และกระบวนการฝึกซ้อมของวงยังไม่ได้รับการรวบรวม วิเคราะห์ และพัฒนาเป็น “แบบฝึกดนตรี” ที่สามารถใช้เป็นสื่อการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนดนตรีในระบบการศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม (คมกริช การดี, 2562)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวคิดการบรรเลงของแตรวงชาวบ้านผ่านกรณีศึกษาคณะแตรวงกุหลาบโชว์ เพื่อนำองค์ความรู้ดังกล่าวมาพัฒนาเป็น“แบบฝึกดนตรีรูปแบบแตรวง”ที่สามารถนำไปใช้ในการฝึกทักษะการบรรเลงสำหรับผู้เรียนดนตรี โดยเฉพาะนักเรียนในสถาบันการศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรม ซึ่งไม่เพียงแต่จะช่วยส่งเสริมการพัฒนาทักษะ

ทางดนตรีเท่านั้น แต่ยังเป็นการอนุรักษ์ ถ่ายทอด และต่อยอดองค์ความรู้ทางดนตรีพื้นบ้านให้คงอยู่ในระบบการศึกษาและสังคมไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างแบบฝึกดนตรีรูปแบบแตรวง ตามแนวคิดการบรรเลงแตรวงชาวบ้าน: แตรวงกุหลาบโชว์

2. เพื่อหาประสิทธิภาพของแบบฝึกดนตรีรูปแบบแตรวง ตามแนวคิดการบรรเลงแตรวงชาวบ้าน: แตรวงกุหลาบโชว์

สมมติฐานการวิจัย

แบบฝึกดนตรีรูปแบบแตรวง ตามแนวคิดการบรรเลงแตรวงช้าวบ้าน: แตรวงกุหลาบโชว์ มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

การทบทวนวรรรกรรม

1. ณัฏฐนิช นักปี่และกมลธรรม เกื้อบุตร (2564) ได้จัดทำหลักสูตรท้องถิ่น “แตรวง” ที่พัฒนาขึ้น ประสบความสำเร็จในการนำคลังความรู้จากภูมิปัญญาและบริบทจริงของชุมชน (เครื่องเป่าผสมเครื่องตี เน้นความสนุกสนานครึกครื้น) มาเปลี่ยนเป็นบทเรียนอย่างเป็นระบบ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจ มีทักษะการเล่นดนตรี ตระหนักถึงคุณค่าวัฒนธรรมท้องถิ่น และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเอง อาชีพ เศรษฐกิจ และชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรม

2. พัทธรินทร์ หลำชม (2566) ศึกษาเรื่องการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องดนตรีสากล เพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานทางดนตรีสากล สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมนี้เป็นไปตามสมมติฐาน เนื่องมาจากกระบวนการสร้างเครื่องมือที่มีระบบ ตั้งแต่การวิเคราะห์หลักสูตรและเนื้อหา การกำหนดจุดประสงค์อย่างชัดเจน ตลอดจนผ่านการตรวจประเมินคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญทั้งด้านเนื้อหาและการผลิตสื่อ รวมถึงการทดลองใช้ (Try-out) กับนักเรียนกลุ่มอื่นเพื่อปรับปรุงแก้ไข ทำให้ชุดกิจกรรมมีความสมบูรณ์และสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการพัฒนา

ชุดกิจกรรมการเรียนรู้ร่วมกับเทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือ มีประสิทธิภาพ E1/E2 เท่ากับ 82.96/80.80 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้

การสร้างหลักสูตรโดยมีแบบฝึกทักษะเป็นสื่อใช้ประกอบการสอน ผู้สอนสร้างและพัฒนาขึ้นเพื่อให้ผู้ฝึกได้ลงมือปฏิบัติ เพื่อฝึกทักษะและพัฒนาทักษะของผู้ฝึก ทำให้ผู้ฝึกได้ทบทวนความรู้ รู้จักจดจำ พึงพอใจอยากจะเรียนรู้ เพิ่มความแม่นยำของทักษะอย่างเป็นระบบ เพิ่มความชำนาญทางด้านทักษะตามความสามารถของผู้ฝึกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การสร้างแบบฝึกดนตรีรูปแบบแตรวง ตามแนวคิดการบรรเลงแตรวงชาวบ้าน: แตรวงกุหลาบโชว์เป็นวิจัยเชิงปริมาณ มีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

การเลือกประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่จะศึกษาเป็นนักเรียนสาขาดุริยางค์สากล ระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ปีที 1 – 3 วิทยาลัยนาฏศิลปอ่างทอง สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 20 คน โดยแบ่งเป็นกลุ่มเครื่องดนตรีสากล 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเครื่องลมไม้ กลุ่มเครื่องลมทองเหลือง และกลุ่มเครื่องกระทบซึ่งเป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง ใช้เวลาในคาบเรียนวิชาชมรมดนตรีสากล โดยใช้เวลาตั้งแต่ 14.00 น.- 17.00 น.

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ
2. แบบสอบถามนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มประชากร
3. แบบประเมินทักษะการบรรเลงดนตรีรูปแบบแตรวง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ดำเนินการสอบถามความเหมาะสมของการสร้างแบบฝึกดนตรีรูปแบบแตรวง ตามแนวคิดการบรรเลงแตรวงชาวบ้าน: แตรวงกุหลาบโชว์ ที่เรียนกลุ่มสาระดนตรีสากล ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มประชากรจำนวน 5 คน (ครั้งที่ 1)

2. ดำเนินการสอบถามความเหมาะสมของการสร้างแบบฝึกดนตรีรูปแบบแตรวง ตามแนวคิดการบรรเลงแตรวงชาวบ้าน: แตรวงกุหลาบโชว์ ที่เรียนกลุ่มสาระดนตรีสากล ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มประชากรจำนวน 5 คน (ครั้งที่ 2)

3. ดำเนินการหาประสิทธิภาพเชิงประจักษ์ของ การสร้างแบบฝึกดนตรีรูปแบบแตรวงตามแนวคิดการบรรเลงแตรวงชาวบ้าน: แตรวงกุหลาบโชว์กับกลุ่มประชากร จำนวน 20 คน โดยใช้เวลาในการทดลอง 12 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ครั้งละ 3 ชั่วโมง รวม 36 ชั่วโมง

4. ประเมินทักษะการบรรเลงดนตรีรูปแบบแตรวง ตามแนวคิดการบรรเลงแตรวงชาวบ้าน: แตรวงกุหลาบโชว์ เบื้องต้น

5. วิเคราะห์ สรุป และอภิปรายผล

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ตรวจสอบคุณภาพแบบฝึกดนตรีรูปแบบแตรวง ตามแนวคิดการบรรเลงแตรวงชาวบ้าน: แตรวงกุหลาบโชว์ กับนักเรียนระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที 1 – 3 วิทยาลัยนาฏศิลปอ่างทอง สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ โดยผู้เชี่ยวชาญด้วยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และ ค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Congruency) มีประสิทธิภาพเท่ากับ 4.49 อยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสม

2. หาประสิทธิภาพแบบฝึกดนตรีรูปแบบแตรวง ตามแนวคิดการบรรเลงแตรวงชาวบ้าน: แตรวงกุหลาบโชว์ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นปีที 1 – 3 วิทยาลัยนาฏศิลปอ่างทอง สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ด้วยการหา ประสิทธิภาพเชิงประจักษ์ (E1/E2 Efficiency Index)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการสร้างและหาประสิทธิภาพ แบบฝึกดนตรีรูปแบบแตรวง ตามแนวคิดการบรรเลงแตรวงชาวบ้าน:แตรวงกุหลาบโชว์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. สร้างแบบฝึกดนตรีรูปแบบแตรวง ตามแนวคิดการบรรเลงแตรวงชาวบ้าน:แตรวงกุหลาบโชว์สำหรับนักเรียนระดับชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพดนตรีสากลชั้นปีที 1 – 3 วิทยาลัยนาฏศิลปอ่างทอง สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 และ 2. เพื่อหาประสิทธิภาพของการสร้างแบบฝึกดนตรีรูปแบบแตรวง ตามแนวคิดการบรรเลงแตรวงชาวบ้าน:แตรวงกุหลาบโชว์ ให้มีมาตรฐานตามเกณฑ์ 80/80 ซึ่งมีผลการวิเคราะห์แบ่งได้ดังนี้

1. สร้างชุดแบบฝึกดนตรีรูปแบบแตรวง ตามแนวคิดการบรรเลงแตรวงชาวบ้าน: แตรวงกุหลาบโชว์

ตารางที่ 1 กระบวนการถ่ายทอดความรู้ของแตรวงกุหลาบโชว์ นายกุหลาบ ธนีรมย์ และเครือข่ายศิลปินในสายตระกูล

ขั้นตอน	วิธีการสอน	เป้าหมาย
ขั้นปูพื้นฐาน	การลากเสียง (Long Tones) และการคุมลม	เพื่อให้มีกำลังในการเป่าระยะยาว ขณะเดินแห่
ขั้นต่อเพลง	ครูนำ-ศิษย์ตาม (Mimicry) โดยไม่ใช้โน้ต	เพื่อฝึกทักษะการฟัง (Ear Training) และการจดจำทางเพลง
ขั้นใส่ลีลา	สอนการขยับร่างกายและการสอดแทรก “ลูกเล่น”	เพื่อสร้างความสนุกสนาน (Showmanship)
ขั้นรวมวง	ฝึกการฟังเสียงเพื่อนร่วมวงและการคุมจังหวะกลอง	เพื่อความพร้อมเพรียงในขณะเคลื่อนที่

1.1. ผลการตรวจสอบความเหมาะสม (Trial Run) กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง 5 คน

ครั้งที่ 1 มีประสิทธิภาพเฉลี่ยร้อยละ 12.9

ครั้งที่ 2 (หลังปรับปรุง) มีประสิทธิภาพเฉลี่ยร้อยละ 17.8

1.2 ผลการประเมินเคความเหมาะสม (Rating Scale) จากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน มีค่าผลรวมเฉลี่ย 4.49 สรุปผลการประเมิน เหมาะสมมาก

1.3 ผลการประเมินความเที่ยงตรง **(**Index of Congruency) ค่าเฉลี่ยเที่ยงตรง 0.33 สรุปผลการประเมิน ใช้ได้

2. ผลการหาประสิทธิภาพและประสิทธิผลเชิงประจักษ์ผลการหาประสิทธิภาพและประสิทธิผลของแบบฝึกฯ กับกลุ่มตัวอย่าง 20 คน พบว่ามีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 80/80

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพการทดสอบระหว่างเรียน (E1) และการทดสอบหลัง เรียน (E2)

นักเรียน	ค่าเฉลี่ยร้อยละของคะแนนรวม ระหว่างเรียน	ค่าเฉลี่ยร้อยละของคะแนนรวม หลังเรียนเรียน
1	82.30	97.93
2	80.00	96.55
3	79.23	95.86
4	83.07	95.86
5	84.61	99.31
6	82.30	98.62
7	78.46	97.24
8	79.23	99.31
9	76.92	98.62
10	83.84	97.93
11	84.61	97.24
12	79.23	97.24
13	75.38	95.86
14	80.76	100
15	82.23	99.31
16	83.07	98.61
17	82.23	97.95
18	83.07	97.95
19	80.76	99.31
20	82.30	96.61
คะแนนรวม	1748	2841
ค่าเฉลี่ย ร้อยละ	81.19	97.96
E1/E2 = 81.19/97.96		

อภิปรายผล

แบบฝึกหัดที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพรวม (81.19/97.96) โดยมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเฉลี่ย (97.96) ซึ่งแสดงให้เห็นว่านักเรียนที่เข้าร่วมโครงการได้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ผ่านเกณฑ์ที่กำหนด

1. ประสิทธิภาพของแบบฝึกฯ (81.19/97.96) การที่แบบฝึกฯ มีประสิทธิภาพผ่านเกณฑ์ที่ตั้งไว้เนื่องจาก มีการสร้างอย่างเป็นขั้นตอนโดยเน้น นักเรียนเป็นสำคัญ ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและเรียนรู้จาก กระบวนการกลุ่ม ทำให้เกิดการพัฒนาทั้งสติปัญญา สังคม และอารมณ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมบัติ เวชกามา (2554) ที่ระบุว่าการสืบทอดแตรวงชาวบ้านเริ่มต้นจากการถ่ายทอดหลักการปฏิบัติพื้นฐานเบื้องต้นก่อนที่ผู้ฝึกจะไปหาประสบการณ์เพิ่มเติม

2. คะแนนผลสัมฤทธิ์หลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 เนื่องจากแบบฝึกฯ มุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้ที่ เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้มีการซักถามข้อสงสัย และส่งเสริมให้เกิดการใช้ทักษะเพื่อแสวงหาคำตอบด้วยตนเองอย่างทั่วถึง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การเรียนรู้ด้วยแบบฝึกดนตรีรูปแบบแตรวง ตามแนวคิดการบรรเลงแตรวง ชาวบ้าน: แตรวงกุหลาบโชว์ ส่งผลให้การเรียนรู้ด้านทฤษฎีและทักษะการบรรเลงดนตรีรูปแบบแตรวงพัฒนาได้ดียิ่งขึ้น ทั้งยังส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองทำให้นักเรียนมีความคิดที่เป็นระบบ รู้จักสังเกต สังเคราะห์ข้อมูล และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และความขำนาญในการบรรเลงรูปแบบแตรวงชาวบ้านได้ดียิ่งขึ้น **ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้** 1. ในการจัดการเรียนรู้ครั้งต่อไป ผู้นำไปใช้ควรอธิบายและชี้แจงบทบาทหน้าที่ ของนักเรียนอย่างชัดเจนตั้งแต่เริ่มต้น พร้อมทั้ง ยกตัวอย่าง เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนกล้าแสดงความคิดเห็นและเข้าร่วมกิจกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ 2. ครูผู้สอนควร สร้างบรรยากาศ ที่น่าสนใจในการนำเข้าสู่บทเรียน และต้องจัดเตรียม อุปกรณ์การเรียน และสภาพห้องเรียนให้มีความพร้อมอย่างสมบูรณ์ต่อการทำกิจกรรมกับนักเรียน **ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป** 1. ควรมีการสร้างแบบฝึกดนตรีรูปแบบแตรวงโดยใช้แนวคิดบูรณาการกับการสอนในรายวิชาทักษะดนตรีสากลในระดับชั้นอื่น เช่น รายวิชานาฏศิลป์ 2. ควรนำแบบฝึกฯ ไปใช้ประโยชน์ในด้านการสอนแตรวงให้กับวงดนตรีหรือผู้ที่สนใจภายนอก

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมวัฒนธรรม. (2558). แตรวง (BRASS BAND). กรุงเทพมหานคร: กรมส่งเสริมวัฒนธรรม performance/103-brass-band

คมกริช การดี. (2562). แนวทางการพัฒนาสื่อการเรียนรูและแบบฝึกหัดสำหรับแตรวงไทย. วารสารดนตรีศึกษา, 11(2),45-58.

ณัฏฐนิช นัก และกมลธรรม เกื้อบุตร. (2564). แตรวงในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 13(1), 32-45.

พัทธรินทร์ หลำชม. (2566). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องดนตรีสากลเพื่อพัฒนาทักษะพื้นฐานทางดนตรีสากลสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์, 8(2), 210.

วิศรุต สุวรรณประเสริฐ. (2564).การปรับตัวของแตรวงชาวบ้านในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางสังคมร่วมสมัย. วารสารศิลปกรรมศาสตร์, 13(1), 89-104.

ศูนย์ข้อมูลกลางวัฒนธรรม. (2555). ประวัติแตรวงกุหลาบโชว์ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพระนครศรีอยุธยา กระทรวงวัฒนธรรม. (อ้างอิงประวัติการก่อตั้งวงโดยนายกุหลาบ และการสืบทอดโดยนายบุญลือ ธนีรมย์) เรียกใช้เมื่อ 10 มกราคม 2565 จาก http://culturalheritage.go.th/index.php/heritage/

สมบัติ เวชกามา. (2554). การพัฒนารูปแบบการบรรเลงดนตรีแตรวงชาวบ้านร่วมสมัยในจังหวัดอุตรดิตถ์. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์.

พงษ์ศิลป์ อรุณรัตน์. (2552). ดนตรีไทยในสังคมและวัฒนธรรมไทย. นครปฐม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.

การพัฒนาบทเรียนไมโครเลิร์นนิงแบบปรับเหมาะเพื่อส่งเสริมทักษะทางดิจิทัลสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี*

DEVELOPMENT OF ADAPTIVE MICROLEARNING LESSONS TO ENHANCE DIGITAL SKILLS AMONG UNDERGRADUATE STUDENTS

วนัสรา จีนเหรียญ[1], นิพาดา ไตรรัตน์[2] และ นฤมล ศิระวงษ์[3]

Wanatsara Jeenrian[1], Nipada Trairut[2] and Naruemon Sirawong[3]

[1-3]การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

[1-3]Master's degree program in Educational Technology, Graduate School,

Srinakharinwirot University, Thailand

Corresponding author E-mail: wanatsara.je@gmail.com

วันที่รับบทความ : 8 กรกฎาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 17 กรกฎาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 19 กรกฎาคม 2569

Received 8 July 2026; Revised 17 July 2026; Accepted 19 July 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาบทเรียนไมโครเลิร์นนิงแบบปรับเหมาะเพื่อส่งเสริมทักษะทางดิจิทัลสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี และ 2) ประเมินคุณภาพของบทเรียนไมโครเลิร์นนิงแบบปรับเหมาะด้านเนื้อหาและด้านสื่อและการออกแบบ การวิจัยเป็นการวิจัยและพัฒนา โดยประยุกต์ใช้กระบวนการออกแบบและพัฒนาระบบการเรียนการสอนตามแนวคิด ADDIE ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวิเคราะห์ การออกแบบ การพัฒนา การนำไปใช้ และการประเมินผล กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อและการออกแบบ จำนวน 3 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) บทเรียนไมโครเลิร์นนิงแบบปรับเหมาะ จำนวน 9 บทเรียน 2) แบบทดสอบคัด

Citation:

*วนัสรา จีนเหรียญ, นิพาดา ไตรรัตน์ และ นฤมล ศิระวงษ์. (2569). การพัฒนาบทเรียนไมโครเลิร์นนิงแบบปรับเหมาะเพื่อส่งเสริมทักษะทางดิจิทัลสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 935-949.

Wanatsara Jeenrian, Nipada Trairut and Naruemon Sirawong. (2026). Development Of Adaptive Microlearning Lessons To Enhance Digital Skills Among Undergraduate Students.

Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 935-949.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

กรองทักษะทางดิจิทัลก่อนเรียน และ 3) แบบประเมินคุณภาพบทเรียนด้านเนื้อหาและด้านสื่อและการออกแบบชนิดมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยนำบทเรียนที่พัฒนาขึ้นเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินคุณภาพ และนำผลการประเมินมาวิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า 1) บทเรียนไมโครเลิร์นนิงแบบปรับเหมาะที่พัฒนาขึ้นมีจำนวน 9 บทเรียน ครอบคลุมทักษะทางดิจิทัล 3 ระดับ 9 ทักษะ ได้แก่ ระดับพื้นฐาน ระดับขั้นต้นสำหรับการทำงาน และระดับขั้นประยุกต์สำหรับการทำงาน แต่ละบทเรียนประกอบด้วยจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาขนาดสั้น วิดีโอสั้น บทความสั้น อินโฟกราฟิก การ์ดความรู้ กิจกรรมหรือภารกิจย่อย แบบทดสอบออนไลน์ และข้อมูลป้อนกลับ โดยกำหนดเส้นทางการเรียนรู้แบบปรับเหมาะตามผลการคัดกรองก่อนเรียน จำนวน 3 เส้นทาง ได้แก่ เส้นทาง A การปรับพื้นฐาน เส้นทาง B การพัฒนาทักษะขั้นต้นสำหรับการทำงาน และเส้นทาง C การเสริมทักษะขั้นประยุกต์ และ 2) บทเรียนไมโครเลิร์นนิงแบบปรับเหมาะมีคุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (M = 4.47, SD = 0.35) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านเนื้อหามีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด (M = 4.57, SD = 0.41) และด้านสื่อและการออกแบบมีคุณภาพอยู่ในระดับมากที่สุด (M = 4.37, SD = 0.29) แสดงให้เห็นว่าบทเรียนที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมสำหรับนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะทางดิจิทัลของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ทั้งนี้ ควรมีการศึกษาประสิทธิผลของบทเรียนกับกลุ่มผู้เรียนจริงในขั้นต่อไป

คำสำคัญ: ไมโครเลิร์นนิง, การเรียนรู้แบบปรับเหมาะ, ทักษะทางดิจิทัล, นักศึกษาระดับปริญญาตรี

Abstract

The purposes of this research were to: 1) develop adaptive microlearning lessons to enhance digital skills among undergraduate students, and 2) evaluate the quality of the developed lessons in terms of content, instructional media, and design. This study employed a research and development design based on the ADDIE instructional design process, consisting of five stages: analysis, design, development, implementation, and evaluation. The informants were 3 experts in content, instructional media, and design, selected through purposive sampling.

The research instruments consisted of: 1) nine adaptive microlearning lessons, 2) a pre-learning digital skills screening test, and 3) a five-point rating-scale evaluation form assessing the content, instructional media, and design quality of the lessons. Data were collected by submitting the developed lessons to the experts for quality evaluation. The data were analyzed using the mean and standard deviation.

The findings were as follows: 1) The developed adaptive microlearning lessons consisted of nine lessons covering nine digital skills across three proficiency levels: basic digital skills, initial work-related digital skills, and applied work-related digital skills. Each lesson comprised learning objectives, concise learning content, short videos, brief articles, infographics, digital knowledge cards, learning activities or tasks, online assessments, and feedback. Three adaptive learning pathways were designed based on the learners' pre-learning screening results: Path A for foundational skill development, Path B for initial work-related skill development, and Path C for applied digital skill enhancement. and 2)The overall quality of the adaptive microlearning lessons was rated at the highest level (M = 4.47, SD = 0.35). When individual aspects were considered, the content quality was rated at the highest level (M = 4.57, SD = 0.41), and the quality of instructional media and design was also rated at the highest level (M = 4.37, SD = 0.29). The findings indicate that the developed lessons were of appropriate quality for further implementation in learning management aimed at enhancing undergraduate students' digital skills. Further empirical investigation with undergraduate learners is required to determine the effectiveness of the lessons.
Keywords: Microlearning, Adaptive Learning, Digital Skills, Undergraduate Students

บทนำ

ทักษะทางดิจิทัลเป็นสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนระดับอุดมศึกษา เนื่องจากนักศึกษาระดับปริญญาตรีเป็นกลุ่มที่กำลังเตรียมความพร้อมเข้าสู่โลกการทำงานที่พึ่งพาเทคโนโลยี

ดิจิทัลในการสื่อสาร การสืบค้นข้อมูล การสร้างสรรค์ผลงาน การทำงานร่วมกัน และการปฏิบัติงานอย่างปลอดภัย การพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถด้านดิจิทัลจึงมิใช่เพียงการเรียนรู้วิธีใช้เครื่องมือเทคโนโลยีเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการใช้เทคโนโลยีอย่างมีวิจารณญาณ มีความรับผิดชอบ และสามารถประยุกต์ใช้เพื่อการเรียนและการทำงานได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับกรอบแนวคิดสมรรถนะดิจิทัลของ UNESCO ที่ให้ความสำคัญกับความสามารถของบุคคลในการเข้าถึง จัดการ เข้าใจ บูรณาการ สื่อสาร ประเมิน และสร้างสารสนเทศผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสม ตลอดจนกรอบ DigComp 2.2 ที่เน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมั่นใจ มีวิจารณญาณ และปลอดภัยในบริบทของการเรียนรู้ การทำงาน และการดำรงชีวิตในสังคมดิจิทัล (Law, Woo, de la Torre, & Wong, 2018; Vuorikari, Kluzer, & Punie, 2022)

อย่างไรก็ตาม ผู้เรียนระดับปริญญาตรีมีพื้นฐาน ประสบการณ์ และความพร้อมด้านดิจิทัลแตกต่างกันอย่างชัดเจน ผู้เรียนบางส่วนสามารถใช้คอมพิวเตอร์ อินเทอร์เน็ต โปรแกรมสำนักงาน และเครื่องมือออนไลน์ได้อย่างคล่องตัว ขณะที่ผู้เรียนอีกส่วนหนึ่งยังต้องการการสนับสนุนในทักษะพื้นฐาน เช่น การจัดการไฟล์ การสืบค้นข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ การใช้โปรแกรมประมวลผลคำ การใช้โปรแกรมตารางคำนวณ การนำเสนอข้อมูล และการป้องกันความเสี่ยงจากการใช้งานดิจิทัล ความแตกต่างดังกล่าวทำให้การจัดการเรียนรู้แบบเดียวกันทั้งชั้นเรียนอาจไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนแต่ละคนได้อย่างเพียงพอ ทั้งนี้แนวคิดการพัฒนาสมรรถนะดิจิทัลในปัจจุบันมิได้มองผู้เรียนเป็นกลุ่มเดียวกันทั้งหมด แต่ให้ความสำคัญกับระดับความสามารถที่แตกต่างกันของผู้เรียน การจัดประสบการณ์การเรียนรู้จึงควรคำนึงถึงพื้นฐานเดิม ความต้องการจำเป็น และเป้าหมายการพัฒนาของผู้เรียนเป็นรายบุคคล (Law et al., 2018; Vuorikari et al., 2022)

แนวคิดไมโครเลิร์นนิงเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่นำเสนอเนื้อหาเป็นหน่วยขนาดสั้น กระชับ และมุ่งเน้นสมรรถนะเฉพาะด้าน บทเรียนสามารถประกอบด้วยคลิปวิดีโอความยาวประมาณ 3–5 นาที บทความสั้น อินโฟกราฟิก การ์ดความรู้ และแบบทดสอบออนไลน์ ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตามจังหวะของตนเอง ทบทวนซ้ำได้ และเข้าถึงบทเรียนผ่านอุปกรณ์ดิจิทัลได้อย่างยืดหยุ่น ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Hug (2005) ที่อธิบายว่าไมโครเลิร์นนิงเป็นการเรียนรู้ผ่านหน่วยการเรียนรู้ขนาดเล็กและกิจกรรมที่มุ่งเน้นระยะสั้น ซึ่งเหมาะสำหรับการนำเสนอเนื้อหาเฉพาะประเด็นและการเรียนรู้ที่ต้องการความกระชับ ชัดเจน และเข้าถึงได้ง่าย ด้วยเหตุนี้ ไมโครเลิร์นนิงจึงเหมาะสมต่อการพัฒนาทักษะทางดิจิทัล ซึ่ง

ประกอบด้วยทักษะย่อยหลายประเด็นและสามารถจัดแบ่งเป็นหน่วยการเรียนรู้ขนาดเล็กได้อย่างเป็นระบบ

ขณะเดียวกัน แนวคิดการเรียนรู้แบบปรับเหมาะเป็นแนวทางที่มุ่งจัดเนื้อหา กิจกรรม และเส้นทางการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับระดับความสามารถของผู้เรียนแต่ละบุคคล โดยใช้ข้อมูลจากการทดสอบก่อนเรียนหรือข้อมูลระหว่างเรียนเป็นฐานในการกำหนดบทเรียนที่เหมาะสม ผู้เรียนที่มีพื้นฐานต่ำจะได้รับบทเรียนเพื่อปรับพื้นฐาน ส่วนผู้เรียนที่มีพื้นฐานสูงกว่าจะได้รับบทเรียนที่มีความท้าทายและเหมาะสมกับระดับความสามารถของตนเองมากขึ้น แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับ Brusilovsky (2001) ซึ่งอธิบายว่าระบบการเรียนรู้แบบปรับเหมาะอาศัยข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน เช่น ความรู้เดิม เป้าหมาย ความต้องการ และพฤติกรรมการเรียนรู้ เพื่อปรับเนื้อหาและการนำเสนอให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน การนำแนวคิดการเรียนรู้แบบปรับเหมาะมาบูรณาการกับไมโครเลิร์นนิงจึงช่วยลดข้อจำกัดของการเรียนรู้แบบเดียวกันทั้งชั้นเรียน และสนับสนุนการเรียนรู้เฉพาะบุคคลได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

จากเหตุผลดังกล่าว การพัฒนาบทเรียนไมโครเลิร์นนิงแบบปรับเหมาะเพื่อส่งเสริมทักษะทางดิจิทัลสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีจึงเป็นแนวทางที่มีความจำเป็นและมีคุณค่าทางวิชาการ เนื่องจากสามารถบูรณาการจุดเด่นของเนื้อหาขนาดสั้นกับการจัดเส้นทางการเรียนรู้ตามระดับความสามารถของผู้เรียน บทความวิจัยนี้จึงมุ่งนำเสนอการพัฒนาบทเรียน จำนวน 9 บทเรียน ครอบคลุมทักษะทางดิจิทัล 3 ระดับ 9 ทักษะ และผลการประเมินคุณภาพด้านเนื้อหาและด้านสื่อและการออกแบบ เพื่อเป็นฐานสำหรับนำไปใช้พัฒนาทักษะดิจิทัลของผู้เรียนระดับอุดมศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาบทเรียนไมโครเลิร์นนิงแบบปรับเหมาะเพื่อส่งเสริมทักษะทางดิจิทัลสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี

2. เพื่อประเมินคุณภาพของบทเรียนไมโครเลิร์นนิงแบบปรับเหมาะด้านเนื้อหาและด้านสื่อและการออกแบบ

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดไมโครเลิร์นนิง

ไมโครเลิร์นนิงเป็นแนวคิดการออกแบบการเรียนรู้ที่นำเสนอเนื้อหาเป็นหน่วยการเรียนรู้ขนาดสั้น กระชับ และมุ่งเน้นประเด็นเฉพาะ ผู้เรียนสามารถเข้าถึงเนื้อหาได้ง่าย ใช้เวลาเรียนไม่นาน และสามารถทบทวนซ้ำได้ตามความต้องการ แนวคิดดังกล่าวมีความเหมาะสมกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนในยุคดิจิทัล ซึ่งต้องการเนื้อหาที่รวดเร็ว ชัดเจน และยืดหยุ่นต่อการเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา ดังที่ ขวัญชนก พุทธจันทร์(2564) อธิบายว่า ไมโครเลิร์นนิงเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองการเรียนรู้ยุคใหม่ เพราะสามารถออกแบบเนื้อหาให้สั้น กระชับ และเข้าถึงได้ง่าย

นอกจากนี้ การออกแบบบทเรียนไมโครเลิร์นนิงยังควรคำนึงถึงลักษณะของสื่อที่ช่วยให้ผู้เรียนทำความเข้าใจเนื้อหาได้อย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะการใช้วิดีโอสั้น บทความสั้น อินโฟกราฟิก การ์ดความรู้ และแบบทดสอบออนไลน์ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้เนื้อหาเป็นลำดับและทบทวนได้ตามความพร้อมของตนเอง ศยามน อินสะอาด (2564) เห็นว่า การจัดเนื้อหาให้มีความกระชับและใช้เวลาเรียนรู้ต่อหน่วยไม่มาก เช่น วิดีโอการสอนขนาดสั้นประมาณ 3–5 นาที ช่วยให้ผู้เรียนทำความเข้าใจเนื้อหาได้ดีขึ้น ดังนั้น เมื่อนำแนวคิดไมโครเลิร์นนิงมาใช้กับการพัฒนาทักษะทางดิจิทัล ซึ่งประกอบด้วยทักษะย่อยจำนวนมาก จึงสามารถออกแบบบทเรียนเป็นหน่วยย่อยที่มีเป้าหมายเฉพาะได้อย่างเป็นระบบ

2. แนวคิดการเรียนรู้แบบปรับเหมาะ

การเรียนรู้แบบปรับเหมาะเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับความแตกต่างระหว่างผู้เรียน โดยใช้ข้อมูลของผู้เรียนเป็นฐานในการกำหนดเนื้อหา กิจกรรม หรือเส้นทางการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับระดับความสามารถและความต้องการของแต่ละบุคคล การปรับเหมาะอาจพิจารณาจากผลการทดสอบก่อนเรียน ผลระหว่างเรียน หรือพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับบทเรียนที่สอดคล้องกับศักยภาพของตนเอง พิมพ์ชนก คำชัย (2563) ได้นำแนวคิดการฝึกอบรมแบบปรับเหมาะมาใช้ในการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร โดยเน้นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับระดับความสามารถของผู้เรียนหรือผู้เข้ารับการฝึกอบรม

การนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้กับบทเรียนออนไลน์ช่วยลดข้อจำกัดของการจัดการเรียนรู้แบบเดียวกันทั้งชั้นเรียน กล่าวคือ ผู้เรียนที่มีพื้นฐานต่ำควรได้รับเนื้อหา ตัวอย่าง หรือกิจกรรม

เพิ่มเติมเพื่อเสริมความเข้าใจ ขณะที่ผู้เรียนที่มีพื้นฐานสูงสามารถได้รับเนื้อหาที่มีความท้าทายมากขึ้น แววตา เตชาทวีวรรณ (2551) อธิบายว่า การนำเสนอแบบปรับเหมาะเป็นการจัดรูปแบบและปริมาณเนื้อหาให้สอดคล้องกับระดับความสามารถของผู้เรียน แนวคิดนี้จึงสอดคล้องกับการพัฒนาบทเรียนไมโครเลิร์นนิงแบบปรับเหมาะ ซึ่งใช้ผลการคัดกรองก่อนเรียนและผลระหว่างเรียนเป็นฐานในการจัดเส้นทางการเรียนรู้เฉพาะบุคคล

3. ทักษะทางดิจิทัลสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี

ทักษะทางดิจิทัลเป็นความสามารถสำคัญของนักศึกษาระดับปริญญาตรี เนื่องจากเป็นกลุ่มผู้เรียนที่กำลังเตรียมความพร้อมเข้าสู่โลกการทำงานในสังคมดิจิทัล การพัฒนาผู้เรียนจึงไม่ควรจำกัดอยู่เพียงทักษะทางวิชาการ แต่ควรครอบคลุมทักษะดิจิทัล ทักษะการสื่อสาร การแก้ปัญหา ความคิดสร้างสรรค์ การคิดเชิงวิพากษ์ และความสามารถในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ อรนุช ลิมตศิริ (2560) เห็นว่าการพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ที่หลากหลายและสัมพันธ์กับชีวิตจริง ขณะที่ True Digital Academy (2564) ระบุว่าทักษะดิจิทัลเกี่ยวข้องกับการใช้เครื่องมือดิจิทัล การค้นหาและใช้ข้อมูล การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน การสร้างสรรค์ผลงานดิจิทัล และการใช้งานเทคโนโลยีอย่างปลอดภัย

ในการวิจัยนี้ ทักษะทางดิจิทัลถูกกำหนดเป็น 3 ระดับ 9 ทักษะ ได้แก่ ระดับ 1 ทักษะพื้นฐาน ประกอบด้วย การใช้งานคอมพิวเตอร์ การใช้งานอินเทอร์เน็ต และความปลอดภัยพื้นฐาน ระดับ 2 ทักษะขั้นต้นสำหรับการทำงาน ประกอบด้วย โปรแกรมประมวลผลคำ โปรแกรมตารางคำนวณ และโปรแกรมนำเสนอ และระดับ 3 ทักษะขั้นประยุกต์ ประกอบด้วย การทำงานร่วมกันออนไลน์ การสร้างสื่อดิจิทัล และความปลอดภัยในบริบทงาน การจัดระดับดังกล่าวช่วยให้การออกแบบบทเรียนมีความชัดเจน สามารถพัฒนาผู้เรียนจากทักษะพื้นฐานไปสู่ทักษะที่ใช้ในการเรียนและการทำงานได้อย่างเป็นลำดับ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนาโดยใช้กระบวนการออกแบบและพัฒนาระบบการเรียนการสอนตามแนวคิด ADDIE Model ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การวิเคราะห์

การออกแบบ การพัฒนา การนำไปใช้ และการประเมินผล เพื่อพัฒนาบทเรียนไมโครเลิร์นนิงแบบปรับเหมาะและตรวจสอบคุณภาพของบทเรียนโดยผู้เชี่ยวชาญ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย 1) บทเรียนไมโครเลิร์นนิงแบบปรับเหมาะเพื่อส่งเสริมทักษะทางดิจิทัลสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 9 บทเรียน 2) แบบทดสอบคัดกรองทักษะทางดิจิทัลก่อนเรียนเพื่อจำแนกระดับความสามารถและกำหนดเส้นทางการเรียนรู้ และ 3) แบบประเมินคุณภาพบทเรียนด้านเนื้อหาและด้านสื่อและการออกแบบ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

3. การพัฒนาบทเรียนตามกระบวนการ ADDIE

ขั้นการวิเคราะห์ ผู้วิจัยวิเคราะห์กรอบทักษะทางดิจิทัล 3 ระดับ 9 ทักษะ วิเคราะห์ลักษณะผู้เรียนระดับปริญญาตรี ความแตกต่างด้านพื้นฐานดิจิทัล และความพร้อมในการเรียนผ่านระบบออนไลน์ ขั้นการออกแบบ ผู้วิจัยกำหนดโครงสร้างบทเรียน 9 บทเรียน เส้นทางการเรียนรู้ A/B/C แบบทดสอบคัดกรองก่อนเรียน แบบทดสอบระหว่างเรียน และเกณฑ์การให้ข้อมูลป้อนกลับ ขั้นการพัฒนา ผู้วิจัยสร้างสื่อการเรียนรู้ ได้แก่ วิดีโอสั้น บทความสั้น อินโฟกราฟิก การ์ดความรู้ และแบบทดสอบออนไลน์ ขั้นการนำไปใช้ ผู้วิจัยนำบทเรียนเข้าสู่ระบบการเรียนรู้ออนไลน์ เช่น Moodle หรือแพลตฟอร์มการเรียนรู้อื่นที่รองรับการจัดบทเรียนตามเส้นทาง และขั้นการประเมินผล ผู้วิจัยให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินคุณภาพของบทเรียนด้านเนื้อหาและด้านสื่อและการออกแบบ

รายละเอียดบทเรียนไมโครเลิร์นนิงแบบปรับเหมาะ

บทเรียน	ระดับ	ทักษะ	สื่อหลัก	การประเมิน
1	ระดับ 1	การใช้งานคอมพิวเตอร์	วิดีโอสั้น การ์ดความรู้ เสียง	แบบทดสอบออนไลน์
2	ระดับ 1	การใช้งานอินเทอร์เน็ต	วิดีโอสั้น อินโฟกราฟิก เสียง	แบบทดสอบออนไลน์
3	ระดับ 1	ความปลอดภัยพื้นฐาน	วิดีโอ การ์ดความรู้ เสียง	แบบทดสอบออนไลน์
4	ระดับ 2	โปรแกรมประมวลผลคำ	วิดีโอสาธิต บทความสั้น	แบบทดสอบ/กิจกรรม

5	ระดับ 2	โปรแกรมตารางคำนวณ	วิดีโอ อินโฟกราฟิกสูตร	แบบทดสอบ/กิจกรรม
6	ระดับ 2	โปรแกรมนำเสนอ	วิดีโอ ตัวอย่างสไลด์	แบบทดสอบ/กิจกรรม
7	ระดับ 3	การทำงานร่วมกันออนไลน์	วิดีโอสั้น การ์ดความรู้	แบบทดสอบ/กิจกรรม
8	ระดับ 3	การสร้างสื่อดิจิทัล	วิดีโอ อินโฟกราฟิก	แบบทดสอบ/กิจกรรม
9	ระดับ 3	ความปลอดภัยในบริบทงาน	วิดีโอ การ์ดความรู้ อินโฟกราฟิก	แบบทดสอบออนไลน์

เส้นทางการเรียนรู้แบบปรับเหมาะ

การกำหนดเส้นทางการเรียนรู้ใช้ผลคัดกรองก่อนเรียนเป็นฐานในการจัดบทเรียนให้เหมาะสมกับระดับความสามารถของผู้เรียน โดยผู้เรียนที่ยังไม่ผ่านระดับพื้นฐานจะได้รับบทเรียนปรับพื้นฐานก่อนเข้าสู่ระดับที่สูงขึ้น ส่วนผู้เรียนที่ผ่านระดับพื้นฐานแล้วจะเข้าสู่บทเรียนที่สอดคล้องกับทักษะที่ยังต้องพัฒนา

ผลคัดกรองก่อนเรียน	เส้นทางที่ระบบจัดให้	เป้าหมาย
ต่ำกว่าระดับ 1	เส้นทาง A: ปรับพื้นฐาน	ผ่านระดับ 1 และพัฒนาสู่ระดับ 2
ผ่านระดับ 1 แต่ไม่ผ่านระดับ 2	เส้นทาง B: พัฒนาทักษะขั้นต้นสำหรับการทำงาน	ผ่านระดับ 2
ผ่านระดับ 2 แต่ไม่ผ่านระดับ 3	เส้นทาง C: เสริมทักษะขั้นประยุกต์	พัฒนาสู่ระดับ 3
ผ่านระดับ 3	ไม่เข้าสู่กลุ่มทดลอง	ถือว่าผ่านเกณฑ์ก่อนเรียน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายระดับคุณภาพของบทเรียนไมโครเลิร์นนิงแบบปรับเหมาะ โดยกำหนดเกณฑ์การแปลผลค่าเฉลี่ย 5 ระดับ คือ 4.21–5.00 หมายถึง มากที่สุด 3.41–4.20 หมายถึง มาก 2.61–3.40 หมายถึง ปานกลาง 1.81–2.60 หมายถึง น้อย และ 1.00–1.80 หมายถึง น้อยที่สุด

ผลการวิจัย

1. ผลการพัฒนาบทเรียนไมโครเลิร์นนิงแบบปรับเหมาะ

ผลการพัฒนาพบว่า ได้บทเรียนไมโครเลิร์นนิงแบบปรับเหมาะเพื่อส่งเสริมทักษะทางดิจิทัลสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 9 บทเรียน ครอบคลุมทักษะทางดิจิทัล 3 ระดับ 9 ทักษะ โดยแต่ละบทเรียนมีโครงสร้างประกอบด้วยจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาขนาดสั้น สื่อการเรียนรู้หลัก กิจกรรมหรือภารกิจย่อย แบบทดสอบออนไลน์ และข้อมูลป้อนกลับ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านระบบออนไลน์และเข้าสู่เส้นทางการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามผลการคัดกรองก่อนเรียน

2. ผลการประเมินคุณภาพบทเรียน

ด้านที่ประเมิน	ค่าเฉลี่ย	S.D.	ระดับคุณภาพ
ด้านเนื้อหา	4.57	0.41	มากที่สุด
ด้านสื่อและการออกแบบ	4.37	0.29	มากที่สุด
รวม	4.47	0.35	มากที่สุด

จากตารางพบว่า บทเรียนไมโครเลิร์นนิงแบบปรับเหมาะมีคุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.47 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.35 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านเนื้อหามีค่าเฉลี่ยสูงสุด 4.57 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.41 อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาคือด้านสื่อและการออกแบบ มีค่าเฉลี่ย 4.37 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.29 อยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าบทเรียนมีความถูกต้อง ครอบคลุมเนื้อหา สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การ

เรียนรู้ และมีการออกแบบสื่อที่เหมาะสมกับการเรียนรู้แบบไมโครเลิร์นนิงและการเรียนรู้แบบปรับเหมาะ

อภิปรายผล

ผลการพัฒนาบทเรียนไมโครเลิร์นนิงแบบปรับเหมาะเพื่อส่งเสริมทักษะทางดิจิทัลสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี พบว่า ได้บทเรียนจำนวน 9 บทเรียน ครอบคลุมทักษะทางดิจิทัล 3 ระดับ 9 ทักษะ ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การกำหนดเนื้อหาตามสมรรถนะย่อยช่วยให้การออกแบบบทเรียนมีความชัดเจนและเป็นระบบ โดยเฉพาะทักษะทางดิจิทัลซึ่งประกอบด้วยทักษะย่อยหลายด้าน เช่น การใช้งานคอมพิวเตอร์ การใช้งานอินเทอร์เน็ต การใช้โปรแกรมสำนักงาน การทำงานร่วมกันออนไลน์ การสร้างสื่อดิจิทัล และความปลอดภัยดิจิทัล การแบ่งเนื้อหาออกเป็นบทเรียนย่อยจึงช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ทีละประเด็นและพัฒนาทักษะตามลำดับจากพื้นฐานไปสู่การประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับขวัญชนก พุทธจันทร์ (2564) ที่อธิบายว่าไมโครเลิร์นนิงเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่มีลักษณะสั้น กระชับ เข้าถึงง่าย และเหมาะสมกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนยุคใหม่

บทเรียนที่พัฒนาขึ้นมีการใช้สื่อหลากหลายรูปแบบ เช่น วิดีโอสั้น อินโฟกราฟิก การ์ดความรู้ บทความสั้น และแบบทดสอบออนไลน์ ซึ่งช่วยให้บทเรียนมีความยืดหยุ่นและเหมาะสมกับการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากสื่อแต่ละประเภทมีบทบาทแตกต่างกันในการสนับสนุนการเรียนรู้ วิดีโอสั้นช่วยอธิบายขั้นตอนหรือกระบวนการใช้งาน อินโฟกราฟิกช่วยสรุปประเด็นสำคัญ การ์ดความรู้ช่วยให้ผู้เรียนทบทวนสาระสำคัญได้รวดเร็ว และแบบทดสอบออนไลน์ช่วยให้ผู้เรียนตรวจสอบความเข้าใจของตนเอง ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับศยามน อินสะอาด (2564) ที่เสนอว่าการออกแบบเนื้อหาขนาดสั้นและกระชับ เช่น วิดีโอประมาณ 3–5 นาที ช่วยให้ผู้เรียนสามารถจดจำและทำความเข้าใจเนื้อหาได้ดีขึ้น

ผลการประเมินคุณภาพบทเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าบทเรียนที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมทั้งด้านเนื้อหาและด้านสื่อและการออกแบบ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้วิจัยดำเนินการพัฒนาบทเรียนตามกระบวนการออกแบบและพัฒนาระบบการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการวิเคราะห์ทักษะดิจิทัลและลักษณะผู้เรียน การออกแบบบทเรียนเป็นหน่วยสั้น การพัฒนาสื่อที่หลากหลาย การทดลองนำเข้าสู่ระบบออนไลน์ และการ

ประเมินคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญ กระบวนการดังกล่าวทำให้บทเรียนมีความสอดคล้องกันระหว่างวัตถุประสงค์ เนื้อหา สื่อ กิจกรรม และการประเมินผล อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของเจริญ ภูวิจิตร (2564) ที่เสนอว่าการจัดการเรียนรู้ออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพควรคำนึงถึงองค์ประกอบหลายด้าน ได้แก่ ผู้เรียน เนื้อหา สื่อการเรียนรู้ แหล่งเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ ระบบการสื่อสาร เทคโนโลยีสารสนเทศ และการวัดประเมินผล

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านเนื้อหามีค่าเฉลี่ยสูงกว่าด้านสื่อและการออกแบบ แสดงให้เห็นว่าโครงสร้างเนื้อหา การกำหนดทักษะทางดิจิทัล และการจัดลำดับบทเรียนมีความชัดเจน ครอบคลุม และสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาทักษะทางดิจิทัลของนักศึกษาระดับปริญญาตรี ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะการออกแบบเนื้อหาเริ่มจากการจำแนกทักษะทางดิจิทัลเป็นระดับและทักษะย่อย ทำให้บทเรียนแต่ละบทมีเป้าหมายเฉพาะและเชื่อมโยงกันอย่างเป็นลำดับจากทักษะพื้นฐานไปสู่ทักษะขั้นประยุกต์ ผลดังกล่าวสัมพันธ์กับแนวคิดของ True Digital Academy (2564) ที่กล่าวถึงทักษะดิจิทัลในหลายมิติ ทั้งการใช้เครื่องมือดิจิทัล การค้นหาและใช้ข้อมูล การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน การสร้างสรรค์ผลงาน และการใช้งานเทคโนโลยีอย่างปลอดภัย

ส่วนด้านสื่อและการออกแบบ แม้ผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด แต่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านเนื้อหาเล็กน้อย สะท้อนให้เห็นว่า แม้บทเรียนจะมีสื่อหลากหลายและสนับสนุนการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ แต่การนำไปใช้จริงยังควรพัฒนาประเด็นด้านความสะดวกของระบบ การนำทางภายในบทเรียน ความชัดเจนของคำสั่ง การให้ข้อมูลป้อนกลับ และรูปแบบปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับสื่อให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เพราะบทเรียนไมโครเลิร์นนิงแบบปรับเหมาะไม่ได้เป็นเพียงบทเรียนขนาดสั้น แต่ต้องสามารถจัดเส้นทางการเรียนรู้ให้สัมพันธ์กับระดับความสามารถของผู้เรียนด้วย หากระบบหรือการนำทางไม่ชัดเจน อาจส่งผลต่อความต่อเนื่องของประสบการณ์การเรียนรู้ ประเด็นนี้สอดคล้องกับเจริญ ภูวิจิตร (2564) ที่เน้นว่า การจัดการเรียนรู้ออนไลน์ควรพิจารณาทั้งสื่อ เทคโนโลยี ระบบการสื่อสาร และการวัดประเมินผลร่วมกัน

นอกจากนี้ การจัดเส้นทางการเรียนรู้แบบปรับเหมาะตามผลการคัดกรองก่อนเรียนเป็นจุดเด่นสำคัญของบทเรียนที่พัฒนาขึ้น เนื่องจากช่วยให้ผู้เรียนได้รับเนื้อหาและกิจกรรมที่สอดคล้องกับระดับความสามารถของตนเอง ผู้เรียนที่ยังไม่ผ่านทักษะพื้นฐานจะได้รับบทเรียนเพื่อปรับพื้นฐานก่อนเข้าสู่ระดับสูง ส่วนผู้เรียนที่มีพื้นฐานเพียงพอสามารถเข้าสู่บทเรียนที่เหมาะสมกับระดับความสามารถของตนเองได้ทันที การออกแบบเช่นนี้ช่วยลดข้อจำกัดของการจัดการเรียนรู้แบบเดียวกันทั้งชั้นเรียน และสนับสนุนการเรียนรู้เฉพาะบุคคลอย่างเป็นรูปธรรม

สอดคล้องกับพิมพ์ชนก คำชัย (2563) ที่ใช้แนวคิดระบบการฝึกอบรมแบบปรับเหมาะเพื่อพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร และสอดคล้องกับแววตา เตชาทวีวรรณ (2551) ที่เสนอว่าการนำเสนอแบบปรับเหมาะควรจัดรูปแบบและปริมาณเนื้อหาให้สัมพันธ์กับระดับความสามารถของผู้เรียน

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้สำคัญจากการวิจัย คือ แนวทางการออกแบบบทเรียนดิจิทัลที่ผสาน “หน่วยเรียนรู้ขนาดสั้น” กับ “เส้นทางการเรียนรู้เฉพาะบุคคล” โดยเริ่มจากการกำหนดสมรรถนะดิจิทัลเป็นระดับและทักษะย่อย จากนั้นพัฒนาเนื้อหาเป็นไมโครเลิร์นนิงและใช้ผลคัดกรองก่อนเรียนเพื่อกำหนดเส้นทางการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน แนวทางนี้ช่วยให้บทเรียนไม่เป็นเพียงสื่อออนไลน์ทั่วไป แต่เป็นระบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคลและมุ่งพัฒนาทักษะดิจิทัลตามศักยภาพของผู้เรียน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ ได้บทเรียนไมโครเลิร์นนิงแบบปรับเหมาะเพื่อส่งเสริมทักษะทางดิจิทัลสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี จำนวน 9 บทเรียน ครอบคลุมทักษะทางดิจิทัล 3 ระดับ 9 ทักษะ และมีเส้นทางการเรียนรู้แบบปรับเหมาะ 3 เส้นทาง ได้แก่ เส้นทาง A ปรับพื้นฐาน เส้นทาง B พัฒนาทักษะขั้นต้นสำหรับการทำงาน และเส้นทาง C เสริมทักษะขั้นประยุกต์ ผลการประเมินคุณภาพพบว่า บทเรียนมีคุณภาพโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.47 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.35 จึงมีความเหมาะสมสำหรับนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะทางดิจิทัลของนักศึกษาระดับปริญญาตรี **ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1) ผู้สอนควรใช้บทเรียนไมโครเลิร์นนิงแบบปรับเหมาะเป็นสื่อเสริมในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับทักษะดิจิทัล การเตรียมความพร้อมสู่การทำงาน หรือการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ โดยควรเริ่มจากการคัดกรองทักษะก่อนเรียนเพื่อจัดเส้นทางการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน 2) สถาบันอุดมศึกษาควรพัฒนาระบบการเรียนรู้ออนไลน์ให้รองรับการจัดเส้นทางการเรียนรู้เฉพาะบุคคล การบันทึกผลการเรียนรู้รายบุคคล และการให้ข้อมูลป้อนกลับอัตโนมัติ เพื่อให้การพัฒนาทักษะทางดิจิทัลมีความต่อเนื่องและตรวจสอบความก้าวหน้าได้ **ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 1) ควรศึกษาผลการใช้บทเรียนไมโครเลิร์นนิงแบบปรับเหมาะกับกลุ่มผู้เรียนที่มี

บริบทแตกต่างกัน รวมทั้งเปรียบเทียบผลการเรียนรู้ระหว่างกลุ่มที่เรียนด้วยบทเรียนแบบปรับเหมาะกับกลุ่มที่เรียนด้วยบทเรียนออนไลน์ทั่วไป เพื่อยืนยันประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนรู้ดังกล่าวในเชิงประจักษ์

เอกสารอ้างอิง

ขวัญชนก พุทธจันทร์. (2564). Micro Learning การเรียนรู้แบบใหม่ สั้น กระชับ นำไปใช้ได้จริง. เรียกใช้เมื่อ 22 มกราคม 2569 จาก https://www.spcvedu.com/academic/micro-learning/

เจริญ ภูวิจิตร. (2564). การจัดการเรียนรู้ทางออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพในยุคดิจิทัล. เรียกใช้เมื่อ 21 มกราคม 2569 จาก http://www.nidtep.go.th/2017/publish/doc/20210827.pdf

พิมพ์ชนก คำชัย. (2563). การพัฒนาระบบการฝึกอบรมแบบปรับเหมาะเพื่อพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารของบุคลากรในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ใน ปริญญานิพนธ์ระดับบัณฑิตศึกษา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ศยามน อินสะอาด. (2564). การออกแบบไมโครเลิร์นนิงยุคดิจิทัล. วารสารเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา, 16(20), 16–31.

อรนุช ลิมตศิริ. (2560). การศึกษานอกห้องเรียนเพื่อเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21. Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ, 10(3), 1643–1658.

อภิญญา แซ่ซึง. (2564). การพัฒนาไมโครเลิร์นนิงตามแนวทางการเรียนรู้โดยใช้สถานการณ์เป็นฐานสำหรับโมบายเลิร์นนิงแพลตฟอร์มเพื่อส่งเสริมทักษะการพัฒนาตนเองของพนักงานระดับปฏิบัติการ. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อัคริมา บุญอยู่. (2560). Digital Literacy เรื่องใกล้ตัวที่ควรรู้. สำนักหอสมุดและศูนย์สารสนเทศวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กรมวิทยาศาสตร์บริการ.

แววตา เตชาทวีวรรณ. (2551). การบูรณาการการรู้สารสนเทศ ในระบบจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

True Digital Academy. (2564). ทักษะด้านดิจิทัล (Digital Skills) ก้าวสำคัญสู่อนาคต. เรียกใช้เมื่อ 21 มกราคม 2569 จาก https://www.truedigitalacademy.com/blog/

Brusilovsky, P. (2001). Adaptive hypermedia. User Modeling and User-Adapted Interaction, 11(1–2), 87–110. doi:10.1023/A:1011143116306

Hug, T. (2005). Micro learning and narration: Exploring possibilities of utilization of narrations and storytelling for the designing of “micro units” and didactical micro-learning arrangements. In Proceedings of the Media in Transition 4 Conference. Cambridge, MA: Massachusetts Institute of Technology.

Law, N., Woo, D., de la Torre, J., & Wong, G. (2018). A global framework of reference on digital literacy skills for indicator 4.4.2 (Information Paper No. 51). Montreal, Canada: UNESCO Institute for Statistics.

Vuorikari, R., Kluzer, S., & Punie, Y. (2022). DigComp 2.2: The digital competence framework for citizens: With new examples of knowledge, skills and attitudes. Luxembourg: Publications Office of the European Union. doi:10.2760/115376

ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก ด้วยกิจกรรมการร้อยเชือกสร้างสรรค์ของนักเรียนออทิสติกห้องเรียนคู่ขนานสังกัดศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 3 จังหวัดสงขลา*

DEVELOPMENT OF FINE MOTOR SKILLS THROUGH CREATIVE STRINGING ACTIVITIES FOR AN AUTISTIC STUDENT IN A PARALLEL CLASSROOM UNDER THE SPECIAL EDUCATION CENTER, EDUCATIONAL SERVICE AREA 3, SONGKHLA PROVINCE

นิกัษมา หนิเต็ม[1] และ อริสรา บุญรัตน์[2]

Nikusma Nitem[1] and Arisra Boonrat[2]

[1-2]สาขาหลักสูตรและการสอน สถาบันมหาวิทยาลัยหาดใหญ่

[1-2]Department of Curriculum and instruction, Hat Yai University, Thailand

Corresponding author E-mail: nikusma2531@gmail.com

วันที่รับบทความ : 23 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 29 มิถุนายน 2569; วันตอบรับบทความ : 1 กรกฎาคม 2569

Received 23 June 2026; Revised 29 June 2026; Accepted 1 July 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของนักเรียนออทิสติก ห้องเรียนคู่ขนานสังกัดศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 3 จังหวัดสงขลา ก่อนและหลังการใช้ชุดกิจกรรมการร้อยเชือกสร้างสรรค์ ตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนที่เป็นบุคคลออทิสติก จำนวน 1 คน ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ห้องเรียนคู่ขนานโรงเรียนบ้านทำเนียบ ซึ่งได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive

Citation:

*นิกัษมา หนิเต็ม และ อริสรา บุญรัตน์. (2569). ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก ด้วยกิจกรรมการร้อยเชือกสร้างสรรค์ของนักเรียนออทิสติกห้องเรียนคู่ขนานสังกัดศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 3 จังหวัดสงขลา. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 950-960.

Nikusma Nitem and Arisra Boonrat. (2026). Development Of Fine Motor Skills Through Creative Stringing Activities For An Autistic Student In A Parallel Classroom Under The Special Education Center, Educational Service Area 3, Songkhla Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 950-960.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) แผนการจัดกิจกรรมการร้อยเชือกสร้างสรรค์ 2) แบบสังเกตพฤติกรรมความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของบุคคลออทิสติก สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity) ใช้สูตร IOC และการหาค่าค-วามเที่ยงระหว่างผู้สังเกต 2 คน โดยใช้ค่าความเที่ยงระหว่างผู้สังเกต (IOR)

ผลการวิจัย พบว่า ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของนักเรียนออทิสติกหลังจากได้รับการพัฒนาโดยใช้ชุดกิจกรรมการร้อยเชือกสร้างสรรค์ สูงขึ้นกว่าก่อนการทดลอง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการร้อยเชือกที่เน้นการฝึกอย่างเป็นระบบ ช่วยส่งเสริมการบังคับกล้ามเนื้อมือและนิ้วมือให้ทำงานประสานสัมพันธ์กับตาได้ดีขึ้น ช่วยลดข้อจำกัดในการดำเนินกิจวัตรประจำวัน และเป็นรากฐานสำคัญในการเตรียมความพร้อมด้านการเขียนและการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น

คำสำคัญ: นักเรียนออทิสติก, กล้ามเนื้อมัดเล็ก, การร้อยเชือกสร้างสรรค์, การศึกษาพิเศษ

Abstract

The purpose of this research was to compare the fine motor skills of an autistic student in a parallel classroom under the Special Education Center, Educational Service Area 3, Songkhla Province, before and after participating in a set of creative stringing activities. The participant was an autistic student who was enrolled in a parallel classroom at Ban Thamniab School. The participant was selected through purposive sampling. The research instruments included: 1) a creative stringing activity plan, and 2) an observation form for assessing the fine motor skills of an autistic student. The quality of the research instruments was examined through content validity using the Index of Item-Objective Congruence (IOC), and inter-observer reliability was determined by two observers using the Inter-Observer Reliability (IOR) method.

The findings revealed that, the autistic student's fine motor skills improved after participating in the creative stringing activities compared to the pre-experimental stage, which was consistent with the research hypothesis. The

results indicate that systematic stringing activities can enhance hand and finger muscle control as well as hand-eye coordination. Furthermore, these activities help reduce limitations in performing daily living tasks and provide a fundamental basis for developing writing readiness and higher-level learning skills.

Keywords: Autistic Students, Fine Motor Skills, Creative Stringing Activities, Special Education

บทนำ

เด็กที่มีภาวะออทิซึม (Autism) หรือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ในปัจจุบันมีอัตราเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ผลการศึกษาทั่วโลกพบว่า จำนวนเด็กออทิสติกทั่วโลกเพิ่มมากขึ้น จากการศึกษาค้นคว้าวิจัยของศูนย์ควบคุมป้องกันโรคแห่งสหรัฐอเมริกา (Center of Disease Control and Prevention) สหรัฐอเมริกา พบว่าใน เด็กผู้ชายมีแนวโน้มเป็น ออทิสติกมากกว่าเด็กผู้หญิง จำนวน 5 เท่าตัว (บุญเรือง ไตรเรืองวววัฒน์, 2560) โดยทุกคนจะมีลักษณะร่วมกัน 3 ข้อ คือ ความบกพร่องด้านการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม พัฒนาการทางภาษา พบได้ ในส่วนความบกพร่องทางด้านภาษาจนถึงมีอัจฉริยภาพทางภาษา และการมีพฤติกรรมบางอย่างที่แปลกกว่าคนทั่วไปพฤติกรรมที่พบบ่อยในเด็กกลุ่มนี้ คือ การทำอะไรซ้ำ ๆ แบบเดิม ไม่ชอบการเปลี่ยนแปลงรวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงที่กระทันหัน อีกทั้งยังมีแบบแผนในการดำรงชีวิตแบบเดิม (ดารณี อุทัยรัตนกิจ, 2560) เด็กออทิสติกจะมีความแตกต่างกันแต่จะมีลักษณะร่วมคล้ายกัน คือการชอบอยู่ในโลกของตัวเอง ไม่สนใจสิ่งแวดล้อม ไม่หันตอบเวลาเรียก ไม่ชอบสบตา โต้ตอบไม่เป็น จินตนาการไม่เป็นชอบทำอะไรซ้ำ ๆ รูปแบบเดิม เป็นแบบแผน ไม่ยืดหยุ่น มีการกระตุ้นตัวเองเป็นระยะ เช่น หมุนตัวเป็นวงกลม โยกตัวไปมา เดินเขย่งเท้า สะบัดมือ ข้อมือ และ เล่นเสียง ถึงแม้ว่าในปัจจุบันกลุ่มบุคคลออทิสติกยังไม่มีวิธีการรักษาให้หายขาดได้ แต่สามารถให้การบำบัดรักษาและให้ความช่วยเหลือพัฒนาตามศักยภาพของแต่ละบุคคลเพื่อให้พัฒนาการนั้นดีขึ้น เด็กออทิสติกมีภาวะที่เรียกว่าออทิซึมที่มีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคลทำให้มีความต้องการความจำเป็นในการพัฒนา และการช่วยเหลือที่แตกต่างกัน ตัวอย่างเช่นในเด็กที่มีความบบบกพร่องทางด้านการเคลื่อนไหวของกล้ามเนื้อมัดเล็กและมัดใหญ่ ในด้านกล้ามเนื้อมัดใหญ่คือความสัมพันธ์กันของอวัยวะต่าง ๆ เด็กจะมีปัญหาในการทรงตัว มีปัญหาควบคุมการเคลื่อนไหว การใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่นั้นสัมพันธ์กับการใช้กล้ามเนื้อมัด

เล็กในทักษะบางอย่าง การใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กคือ การใช้มือและนิ้วมือรวมไปถึงการประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตาในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เด็กที่มีปัญหาจะไม่สามารถหยิบจับสิ่งของได้อย่างคล่องแคล่ว ซึ่งโดยปกติแล้วเด็กจะต้องพัฒนาทั้ง 2 อย่างไปพร้อม ๆ กัน หากเด็กขาดการพัฒนาทักษะทั้ง 2 ด้าน ในช่วงวัยที่พวกเขาต้องการจะส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการที่ล่าช้ากว่าวัย

กล้ามเนื้อมัดเล็ก เป็นอวัยวะที่สำคัญในการประกอบกิจวัตรประจำวันต่าง ๆ เช่น การถอดใส่ กระดุม รูดซิป แปรงฟัน การผูกเชือกรองเท้า การวาดภาพและการเขียน หากลูกมีการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กได้ดีจะส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญาให้ดีเยี่ยมมากยิ่งขึ้น เพราะกล้ามเนื้อมัดเล็ก มีส่วนช่วยให้เด็กได้ใช้มือ สำรวจ สังเกต จากการจับต้องสิ่งของในทุก ๆ กิจกรรม ซึ่งการใช้มือหยิบจับสิ่งของอยู่บ่อย ๆ นั้นเป็นการพัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อมัดเล็กได้เป็นอย่างดี การพัฒนากล้ามเนื้อมัดของเล็กที่ดี ต้องมีพัฒนาการสอดคล้องสัมพันธ์ไปกับสายตา แขน ขา และอวัยวะส่วนอื่น ๆ ด้วย ดังนั้นหากกล้ามเนื้อมัดเล็กของลูกมีพัฒนาการล่าช้าหรือผิดปกติ ส่งผลต่อพัฒนาการของอวัยวะอื่น ๆ สะดุดตามไปด้วยได้ ดังนั้นคุณแม่ควรสำรวจพัฒนาการของกล้ามเนื้อมัดเล็กลูกรักตามช่วงวัย การพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็กมีความสำคัญและจำเป็นต่อการดำรงชีวิตประจำวัน โดยกล้ามเนื้อมัดเล็กเป็นอวัยวะหนึ่งในการประกอบกิจวัตรประจำวันของตนเอง เช่น การใส่-ถอดกระดุม รูดซิป การแปรงฟัน ผูกเชือกรองเท้า งานศิลปะ รวมทั้งการขีดเขียน ถ้าเด็กใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กได้คล่องแคล่วจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ การเล่น และการจัดกิจกรรมศิลปะต่าง ๆ จะเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เด็กได้พัฒนาความพร้อมทางมือและตามากที่สุดเด็กจะเรียนรู้อย่างสนุกสนาน เด็กจะใช้มือในการหยิบจับวัสดุต่าง ๆ ทำให้เข้าใจวิธีการใช้นิ้วจับดินสอได้อย่างถูกวิธี (พัฒนา ชัชพงษ์, 2561)

การพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็กสำหรับเด็กออทิสติก จากปัญหาสำคัญของเด็กออทิสติกคือทักษะการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กที่ไม่มีความคล่องแคล่ว ไม่เป็นไปตามวัย ถึงแม้ร่างกายภายนอกจะดูปกติเมื่อเทียบกับอายุแล้วการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กยังต่ำกว่าเกณฑ์ ทำให้ทักษะในการดำเนินใช้ชีวิต ยังมีปัญหาไม่ว่าจะเป็น การใช้มือ นิ้วมือ ในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การติดกระดุม ร้อยเชือกรองเท้า หรือการหยิบจับสิ่งของที่มีขนาดเล็ก รวมทั้งการใช้มือ และตาที่ยังไม่สัมพันธ์กัน เมื่อพื้นฐานการดำเนินชีวิตประจำวันยังทำได้ไม่ดีเท่าที่ควร จึงส่งผลต่อการจับดินสอในการเตรียมพร้อมสำหรับการเขียน และมีผลต่อการพัฒนาด้านสติปัญญา การพัฒนาทักษะในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กนั้นเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างมากที่จะฝึกให้เด็กออทิสติกสามารถดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์จึงเป็นบทบาท

สำคัญในการพัฒนาเด็กออทิสติก เพราะกิจกรรมศิลปะ ไม่ว่าจะเป็นการวาดภาพ การปั้น การฉีกปะติด การตัดโดยใช้กรรไกร การพิมพ์ภาพ การปั้น การร้อย การประดิษฐ์ จะช่วยให้เด็กได้ใช้มือ นิ้วมือ ประสานสัมพันธ์กันทั้ง 2 ข้างได้อย่างคล่องแคล่วและสามารถใช้ตา และมือรวมกันอย่างมีประสิทธิภาพ (ณัฐนรี บุบผศิริ, 2564)

กิจกรรมการร้อยสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการทำงานของกล้ามเนื้อมือและตาให้ทำงานสัมพันธ์กัน การจัดกิจกรรมพัฒนากล้ามเนื้อเล็กมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อการส่งเสริมพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญาของเด็กออทิสติก ซึ่งประโยชน์ที่มีต่อเด็ก คือมีความสำคัญต่อการเตรียมความพร้อมในการหยิบจับสิ่งของและขีดเขียน ซึ่งต้องอาศัยการประสานสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสายตากับมือ ตลอดจนการควบคุมกล้ามเนื้อมือและแขน และช่วยให้เด็กได้พัฒนาสมองและความฉับไวในการคิด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเพียเจท์ (Piaget) ที่กล่าวว่า สติ ปัญญากับการเคลื่อนไหวมีความสัมพันธ์กัน เมื่อเด็กได้เคลื่อนไหว สมองของคนเราก็จะทำงานไปพร้อม ๆ กัน นักเรียนออทิสติกที่กำลังศึกษาห้องเรียนคู่ขนานสำหรับบุคคลออทิสติก ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายของการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยพบว่าการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กยังไม่ดีเท่าที่ควร ซึ่งทำให้มีผลเสียต่อพัฒนาการของนักเรียน จากเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็กของนักเรียนออทิสติก โดยใช้กิจกรรมการร้อยเชือกสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กให้ดียิ่งขึ้นไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของนักเรียนออทิสติกห้องเรียนคู่ขนานสังกัดศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 3 จังหวัดสงขลา ก่อนและหลังการใช้ชุดกิจกรรมการร้อยเชือกสร้างสรรค์

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองแบบกรณีศึกษา (Single Subject Research) โดยใช้รูปแบบการทดลองแบบวัดผลก่อนและหลังการทดลอง (One Group Pretest-Posttest

Design) เพื่อศึกษาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของนักเรียนออทิสติกก่อนและหลังการใช้ชุดกิจกรรมการร้อยเชือกสร้างสรรค์

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักเรียนชาย - หญิง ที่เป็นบุคคลออทิสติก ช่วงอายุ 7–10 ปี กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ห้องเรียนคู่ขนาน สังกัดศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 3 จังหวัดสงขลา จำนวน 16 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชาย - หญิง ที่เป็นบุคคลออทิสติก ช่วงอายุ 7–10 ปี กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 ห้องเรียนคู่ขนานโรงเรียนบ้านทำเนียบ สังกัดศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 3 จังหวัดสงขลา จำนวน 1 คน เลือกโดยวิธีแบบเจาะจง

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็กของบุคคลออทิสติก เพื่อนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างแผนการจัดกิจกรรมการร้อยเชือกสร้างสรรค์และแบบสังเกตพฤติกรรมความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก จากนั้นนำเครื่องมือที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ ก่อนนำไปใช้จริง พร้อมทั้งตรวจสอบค่าความเที่ยงระหว่างผู้สังเกต (Interobserver Reliability: IOR) โดยใช้ผู้สังเกตจำนวน 2 คน เพื่อให้เครื่องมือมีความน่าเชื่อถือและเหมาะสมสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยประเมินความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของกลุ่มตัวอย่างก่อนการทดลอง (Pretest) ด้วยแบบสังเกตพฤติกรรมความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก จากนั้นจัดกิจกรรมการร้อยเชือกสร้างสรรค์ตามแผนที่กำหนดอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งสังเกตและบันทึกพฤติกรรมระหว่างการเข้าร่วมกิจกรรม เมื่อสิ้นสุดการทดลองจึงประเมินความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของกลุ่มตัวอย่างอีกครั้ง (Posttest) โดยใช้แบบสังเกตฉบับเดิม เพื่อนำผลที่ได้มาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงก่อนและหลังการได้รับการพัฒนา

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำคะแนนจากแบบสังเกตพฤติกรรมความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กก่อนและหลังการใช้ชุดกิจกรรมการร้อยเชือกสร้างสรรค์มาเปรียบเทียบความแตกต่าง และนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบการบรรยายประกอบตาราง เพื่อแสดงการเปลี่ยนแปลงของความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของ

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของนักเรียนออทิสติกห้องเรียนคู่ขนาน สังกัดศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 3 จังหวัดสงขลา โดยใช้ชุดกิจกรรมการร้อยเชือกสร้างสรรค์ และเปรียบเทียบผลก่อนและหลังการทดลอง ผู้วิจัยได้สรุปผลการพัฒนาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของนักเรียนตามทักษะที่ประเมิน ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบคะแนนความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กก่อนและหลังการใช้กิจกรรมการร้อยเชือกสร้างสรรค์

กิจกรรมการร้อยเชือก	คะแนนเต็ม	ก่อนเรียน (Pre – test)	หลังเรียน (Post – test)	พัฒนาการ (D)
การร้อยเชือกเส้นตรง	10	4	9	+5
การร้อยเชือกตามเส้นโค้ง	10	2	8	+6
การร้อยเชือกตามฟันปลา	10	2	7	+5
รวม	**30**	**8**	**24**	**+16**
ค่าเฉลี่ยร้อยละ	**100**	**26.67**	**80.00**	**+53.33**

จากตารางที่ 1 พบว่า หลังการใช้ชุดกิจกรรมการร้อยเชือกสร้างสรรค์ นักเรียนมีความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างชัดเจน โดยคะแนนรวมก่อนการทดลองเท่ากับ 8 คะแนน จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 26.67 และหลังการทดลองมีคะแนนรวมเท่ากับ 24 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 80.00 เพิ่มขึ้น 16 คะแนน หรือคิดเป็นร้อยละ 53.33

เมื่อพิจารณารายกิจกรรม พบว่า กิจกรรมการร้อยเชือกเส้นตรงมีคะแนนเพิ่มขึ้นจาก 4 คะแนน เป็น 9 คะแนน เพิ่มขึ้น 5 คะแนน แสดงให้เห็นว่านักเรียนสามารถควบคุมการใช้มือและนิ้วมือได้ดีขึ้น กิจกรรมการร้อยเชือกตามเส้นโค้งมีคะแนนเพิ่มขึ้นจาก 2 คะแนน เป็น 8 คะแนน เพิ่มขึ้น 6 คะแนน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มีพัฒนาการสูงสุด สะท้อนถึงความสามารถในการประสานสัมพันธ์ระหว่างตากับมือและการควบคุมทิศทางการเคลื่อนไหวที่ดีขึ้น ส่วนกิจกรรมการร้อยเชือกตามฟันปลามีคะแนนเพิ่มขึ้นจาก 2 คะแนน เป็น 7 คะแนน เพิ่มขึ้น 5 คะแนน แม้จะเป็นกิจกรรมที่มีความซับซ้อนมากกว่า แต่พบว่านักเรียนสามารถปฏิบัติกิจกรรมได้ดีขึ้นและต้องการความช่วยเหลือลดลง

โดยสรุป ชุดกิจกรรมการร้อยเชือกสร้างสรรค์สามารถส่งเสริมและพัฒนาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของนักเรียนออทิสติกได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะด้านการประสานสัมพันธ์ระหว่างตากับมือ การควบคุมการเคลื่อนไหวของมือและนิ้วมือ และความแม่นยำในการหยิบจับ ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานสำคัญสำหรับการดำรงชีวิตประจำวันและการเตรียมความพร้อมด้านการเรียนรู้ต่อไป

อภิปรายผล

ผลการวิจัย พบว่า ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของนักเรียนออทิสติกห้องเรียนคู่ขนาน สังกัดศูนย์การศึกษาพิเศษ เขตการศึกษา 3 จังหวัดสงขลา หลังได้รับการพัฒนาโดยใช้ชุดกิจกรรมการร้อยเชือกสร้างสรรค์สูงกว่าก่อนการทดลอง โดยคะแนนรวมเพิ่มขึ้นจาก 8 คะแนน เป็น 24 คะแนน หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 53.33 ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เมื่อพิจารณารายกิจกรรม พบว่า กิจกรรมการร้อยเชือกตามเส้นโค้งมีพัฒนาการสูงที่สุด รองลงมาคือกิจกรรมการร้อยเชือกเส้นตรงและกิจกรรมการร้อยเชือกตามฟันปลา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกิจกรรมการร้อยเชือกสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกการใช้กล้ามเนื้อมือและนิ้วมืออย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับการประสานสัมพันธ์ระหว่างตากับมือ การฝึกปฏิบัติซ้ำอย่างเป็นลำดับขั้นจากง่ายไปยาก ช่วยให้นักเรียนสามารถควบคุมการเคลื่อนไหวของมือได้ดีขึ้น ส่งผลให้ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กพัฒนาสูงขึ้น นอกจากนี้กิจกรรมยังมีลักษณะเป็นรูปธรรม สามารถมองเห็นความสำเร็จของผลงานได้ชัดเจน จึงช่วยกระตุ้นความสนใจและแรงจูงใจในการปฏิบัติกิจกรรมจนสำเร็จ

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณญา กาสุรงค์, พรวิไล มณีราช และขวัญใจ จริยาทัศน์กร (2568) ที่ศึกษาการใช้ชุดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของเด็กปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์มีความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กสูงขึ้น เนื่องจากกิจกรรมเปิดโอกาสให้เด็กได้ใช้มือและนิ้วมือในการลงมือปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งฝึกการประสานสัมพันธ์ระหว่างตากับมือ ซึ่งมีลักษณะสอดคล้องกับกิจกรรมการร้อยเชือกสร้างสรรค์ในการวิจัยครั้งนี้ที่มุ่งเน้นการฝึกการหยิบจับ การสอดร้อย และการควบคุมการเคลื่อนไหวของมืออย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ผู้เรียนมีพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อมัดเล็กดีขึ้น

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสามารถอธิบายได้สอดคล้องกับการศึกษาของ สงกรานต์ จันทะปัสสา (2562) ที่ศึกษาสภาพปัญหาและสมรรถนะของบุคคลออทิสติก พบว่า บุคคลออทิสติกมีข้อจำกัดด้านพัฒนาการและสมรรถนะหลายด้านที่จำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมอย่างเหมาะสมตามศักยภาพของแต่ละบุคคล การจัดกิจกรรมที่เน้นการฝึกปฏิบัติอย่างเป็นขั้นตอนและมีความชัดเจนจึงเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาทักษะต่าง ๆ ของบุคคลออทิสติก ดังนั้น ชุดกิจกรรมการร้อยเชือกสร้างสรรค์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จึงนับเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียนออทิสติก เนื่องจากมีรูปแบบกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม เข้าใจง่าย และสามารถฝึกทักษะซ้ำได้อย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุพิน สีแก่ (2555) ที่ศึกษาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ของนักเรียนระดับปฐมวัยที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับเล็กน้อยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการละเล่นพื้นบ้านไทย โดยพบว่า หลังได้รับการจัดกิจกรรมนักเรียนมีความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อดีขึ้นกว่าก่อนการทดลอง แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เคลื่อนไหวและลงมือปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่องสามารถส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกายได้อย่างมีประสิทธิภาพ แม้ว่างานวิจัยดังกล่าวจะมุ่งศึกษากล้ามเนื้อมัดใหญ่ แต่แนวคิดเรื่องการพัฒนาทักษะผ่านการปฏิบัติกิจกรรมอย่างเป็นระบบยังสามารถนำมาอธิบายผลการวิจัยครั้งนี้ได้เช่นเดียวกัน กล่าวคือ การฝึกปฏิบัติกิจกรรมการร้อยเชือกอย่างต่อเนื่องช่วยให้ผู้เรียนเกิดความชำนาญในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กและการประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตาเพิ่มมากขึ้น

จากผลการวิจัยจึงสรุปได้ว่า ชุดกิจกรรมการร้อยเชือกสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับการส่งเสริมความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของนักเรียนออทิสติก

เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้ฝึกการใช้มือและนิ้วมืออย่างต่อเนื่อง ฝึกการประสานสัมพันธ์ระหว่างตากับมือ และเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริงตามลำดับขั้นที่เหมาะสมกับศักยภาพของผู้เรียน ส่งผลให้ความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กพัฒนาสูงขึ้น ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญต่อการช่วยเหลือตนเอง การเรียนรู้ และการดำรงชีวิตประจำวันของนักเรียนออทิสติกในอนาคต

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้สรุปได้ว่า กิจกรรมการร้อยเชือกช่วยส่งเสริมการประสานสัมพันธ์ระหว่างตากับมือ การควบคุมกล้ามเนื้อมือและนิ้วมือ ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานสำคัญต่อการดำรงชีวิตประจำวันและการเรียนรู้ของนักเรียนออทิสติก **ข้อเสนอแนะในการวิจัย** 1) ควรมีการเตรียมความพร้อมด้วยกิจกรรมที่ง่ายที่สุด (เส้นตรง) เพื่อลดความประหม่าของนักเรียนออทิสติกก่อนเข้าสู่กิจกรรมที่ยากขึ้น ครูคอยกระตุ้นและควบคุมเวลาในการทำกิจกรรมเพราะนักเรียน ดังนั้นการกำหนดเวลาจึงต้องยืดหยุ่นออกไปบ้างเพื่อให้นักเรียนที่ช้าทำได้ทัน 2) ครูควรเลือกใช้วัสดุ อุปกรณ์ในการปฏิบัติกิจกรรมให้มีความเหมาะสมและมีความหลากหลายเพื่อกระตุ้นความสนใจของนักเรียน **ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 1) ควรพัฒนาต่อยอดโดยใช้รูปแบบกิจกรรมนี้ผสมผสานกับศาสตร์ทางด้านสาขาวิชาอื่น เช่น กิจกรรมการเคลื่อนไหวดนตรี การเต้นรำ ศิลปะ ฯลฯ เพื่อเป็นการพัฒนาให้เกิดแนวทางกิจกรรมใหม่ ๆ เพื่อใช้ใน การการปรับพฤติกรรมการอยู่ไม่นิ่งของนักเรียนออทิสติก ส่งเสริมการปรับตัวทางสังคม เป็นต้น 2) ควรมีการศึกษาและนำรูปแบบกิจกรรมนี้ไปประยุกต์ใช้ในกับการปรับพฤติกรรมในด้านอื่น ๆ ที่สนใจ

เอกสารอ้างอิง

ณญา กาสุรงค์, พรวิไล มณีราช, & ขวัญใจ จริยาทัศน์กร. (2025). การใช้ชุดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็กของเด็กปฐมวัย. วารสารการจัดการทางการศึกษาปฐมวัย, 7(1), 15–26. https://so02.tci-thaijo.org/index.php/ECEM/article/view/284823

ณัฐนรี บุบผศิริ. (2021). การพัฒนาชุดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์เพื่อพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็กสำหรับเด็กที่มีภาวะออทิสซึม. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

บุญเรือง ไตรเรืองวรวัฒน์. (2017). กรมสุขภาพจิตเปิดเวทีวิชาการสุขภาพจิตและจิตเวชผู้สูงอายุระดับชาติ แนะยอมรับ ปรับตัวอยู่อย่างพอดีมีคุณค่า ใช้ 5 สุข ในยุค 4.0. คมชัดลึก. https://www.komchadluek.net/news/edu-health/288729

ดารณี อุทัยรัตนกิจ. (2018). เปิดโลกความรู้เด็กออทิสติกในสังคมไทย ผ่านสายตาของ รศ.ดร. ดารณี อุทัยรัตนกิจ. The 101 World. https://www.the101.world/daranee-interview/

สงกรานต์ จันทะปัสสา. (2019). สภาพปัญหาและสมรรถนะบุคคลออทิสติกของกองทัพบก จังหวัดขอนแก่น. วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 9(1), 57–66. https://so04.tci-thaijo.org/index.php/neuarj/article/view/202729

ยุพิน สีแก่. (2012). การศึกษาความสามารถในการใช้กล้ามเนื้อมัดใหญ่ของนักเรียนระดับปฐมวัยที่มีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับเล็กน้อยที่ได้รับการจัดกิจกรรมการละเล่นพื้นบ้านไทย. Journal of Food Health and Bioenvironmental Science, 5(1), 61–70. https://li01.tci-thaijo.org/index.php/sdust/article/view/5168

การปกครองแนวพุทธกับการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในองค์กรภาครัฐ*

BUDDHIST GOVERNANCE AND THE ENHANCEMENT OF GOOD GOVERNANCE IN PUBLIC SECTOR ORGANIZATIONS

สุรพงษ์ วีระศิลป์ชัย[1] และ สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร[2]

Surapong Weerasilpchai[1] and Supreecha Chamnanphuttiphon[2]

[1]นักวิชาการอิสระ

[1]Independent scholar, Thailand

[2]มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

[1-2]Mahamakut Buddhist University, Thailand

Corresponding author E-mail: kob18keiro@gmail.com

วันที่รับบทความ : 28 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 4 กรกฎาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 6 กรกฎาคม 2569

Received 28 June 2026; Revised 4 July 2026; Accepted 6 July 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักการของการปกครองแนวพุทธ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการปกครองแนวพุทธกับหลักธรรมาภิบาล และเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างธรรมาภิบาลในองค์กรภาครัฐ โดยอาศัยการศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ งานวิจัย และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า การปกครองแนวพุทธเป็นแนวคิดการบริหารและการใช้อำนาจที่ยึดหลักธรรมเป็นพื้นฐาน โดยมีหลักธรรมสำคัญ ได้แก่ ทศพิธราชธรรม สังคหวัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 และอปริหานิยธรรม 7 ซึ่งมีความสอดคล้องกับองค์ประกอบของธรรมาภิบาลในด้านคุณธรรม ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม และการมุ่งประโยชน์สาธารณะ การบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการบริหารภาครัฐสามารถส่งเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงคุณธรรม การ

Citation:

*สุรพงษ์ วีระศิลป์ชัย และ สุปรีชา ชำนาญพุฒิพร. (2569). การปกครองแนวพุทธกับการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในองค์กรภาครัฐ. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 961-980.

Surapong Weerasilpchai and Supreecha Chamnanphuttiphon. (2026). Buddhist Governance And The Enhancement Of Good Governance In Public Sector Organizations. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 961-980.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริต การบริหารงานที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ ตลอดจนการกำหนดนโยบายสาธารณะที่คำนึงถึงประโยชน์สุขของประชาชนเป็นสำคัญ อันจะนำไปสู่การพัฒนาระบบราชการที่มีธรรมาภิบาล ลดปัญหาการทุจริต และเสริมสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนต่อองค์กรภาครัฐอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การปกครองแนวพุทธ, ธรรมาภิบาล, องค์กรภาครัฐ, พุทธธรรม, การบริหารภาครัฐ

Abstract

This academic article aims to examine the concepts and principles of Buddhist governance, analyze the relationship between Buddhist governance and good governance, and propose guidelines for applying Buddhist principles to strengthen good governance in public sector organizations. The study is based on documentary research, including academic literature, research studies, and relevant Buddhist teachings. The findings reveal that Buddhist governance is a model of administration and the exercise of authority grounded in moral and ethical principles. Key Buddhist doctrines, including the Ten Royal Virtues (Dasavidha-Rajadhamma), the Four Bases of Social Solidarity (Sangahavatthu IV), the Four Sublime States of Mind (Brahmavihara IV), and the Seven Conditions of Welfare (Aparihaniyadhamma VII), are highly consistent with the principles of good governance in terms of morality, transparency, accountability, participation, and public interest orientation. Integrating Buddhist principles into public administration can enhance ethical leadership, foster an organizational culture of integrity, promote transparent and accountable administration, and support the formulation of public policies that prioritize the well-being of citizens. Such integration contributes to the development of a governance system characterized by integrity, efficiency, public trust, and sustainable development in the public sector.

Keywords: Buddhist Governance, Good Governance, Public Sector Organizations, Buddhist Principles, Public Administration

บทนำ

การบริหารภาครัฐในศตวรรษที่ 21 ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยี ส่งผลให้องค์กรภาครัฐจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการประชาชน ควบคู่กับการสร้างความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และความน่าเชื่อถือของหน่วยงานภาครัฐ อย่างไรก็ตาม หลายประเทศรวมทั้งประเทศไทยยังประสบปัญหาการบริหารจัดการภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจโดยมิชอบ การทุจริตคอร์รัปชัน ความไม่โปร่งใสในการปฏิบัติงาน และการขาดคุณธรรมในการบริหารงาน ซึ่งส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อภาครัฐ (United Nations Development Programme [UNDP], 1997)

แนวคิดธรรมาภิบาล (Good Governance) จึงได้รับการยอมรับว่าเป็นหลักการสำคัญในการบริหารกิจการบ้านเมืองและองค์กรภาครัฐ โดยมุ่งเน้นการบริหารงานบนพื้นฐานของหลักนิติธรรม ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม คุณธรรม และความคุ้มค่า เพื่อให้การดำเนินงานของภาครัฐสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2566) อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการส่งเสริมหลักธรรมาภิบาลอย่างต่อเนื่อง แต่ปัญหาด้านคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหารและบุคลากรภาครัฐยังคงเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาระบบราชการและการบริหารประเทศ

ในบริบทของสังคมไทยที่มีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานทางวัฒนธรรมและจริยธรรม การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารและการปกครองจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่ได้รับความสนใจเพิ่มขึ้น เนื่องจากพระพุทธศาสนาได้เสนอหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการปกครองและการบริหารไว้อย่างเป็นระบบ อาทิ ทศพิธราชธรรม สังคหวัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 และอปริหานิยธรรม 7 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่มุ่งส่งเสริมความสุจริต ความเสียสละ ความเมตตา และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559) หลักธรรมเหล่านี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นกรอบจริยธรรมในการบริหารองค์กรภาครัฐ เพื่อสร้างผู้นำและบุคลากรที่มีคุณธรรมและยึดมั่นในประโยชน์สาธารณะ

นอกจากนี้ พระพุทธศาสนายังมีบทบาทสำคัญต่อการบริหารสังคมและรัฐ โดยมุ่งเน้นการใช้อำนาจบนพื้นฐานของธรรมะมากกว่าการใช้อำนาจเพื่อผลประโยชน์ส่วนตน

พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักการปกครองที่มุ่งให้ผู้นำปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในสังคม (พระไตรปิฎก เล่ม 11 ข้อ 68; พระไตรปิฎก เล่ม 20 ข้อ 479) แนวคิดดังกล่าวมีความสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลสมัยใหม่ที่ให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบ ความโปร่งใส และการบริหารเพื่อประโยชน์สาธารณะ ด้วยเหตุนี้ การศึกษาเรื่อง “การปกครองแนวพุทธกับการเสริมสร้างธรรมาภิบาลในองค์กรภาครัฐ” จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาองค์ความรู้ด้านพุทธรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ โดยมุ่งวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลักการปกครองตามแนวพระพุทธศาสนากับหลักธรรมาภิบาล ตลอดจนเสนอแนวทางในการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อยกระดับคุณธรรม จริยธรรม และประสิทธิภาพการบริหารงานขององค์กรภาครัฐ อันจะนำไปสู่การพัฒนาระบบราชการที่โปร่งใส เป็นธรรม และยั่งยืนต่อไป

แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการปกครองแนวพุทธ

ก่อนที่จะศึกษาแนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการปกครองแนวพุทธ จำเป็นต้องทำความเข้าใจถึงพื้นฐานทางความคิดของพระพุทธศาสนาที่มีต่อการบริหารและการปกครองสังคม โดยพระพุทธศาสนามิได้มุ่งเน้นเพียงการพัฒนาจิตใจของปัจเจกบุคคลเท่านั้น หากยังให้ความสำคัญกับการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคมอย่างสงบสุขและเป็นธรรม ผ่านการกำหนดหลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการองค์กร ชุมชน และรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลักพุทธธรรมหลายประการได้แสดงให้เห็นถึงแนวทางการใช้อำนาจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม ความรับผิดชอบ และการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของการบริหารภาครัฐในยุคปัจจุบันที่มุ่งสร้างความโปร่งใส ความเป็นธรรม และการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้น การศึกษาแนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการปกครองแนวพุทธจึงมีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจรากฐานทางปรัชญาและจริยธรรมของการปกครองที่ยึดหลักธรรมเป็นศูนย์กลาง อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์ความสัมพันธ์กับหลักธรรมาภิบาลและการประยุกต์ใช้ในการพัฒนาองค์กรภาครัฐให้มีคุณภาพและยั่งยืนต่อไป

1. ความหมายของการปกครองแนวพุทธ

1.1 ความหมายตามพระพุทธศาสนา

การปกครองแนวพุทธ (Buddhist Governance) หมายถึง การใช้อำนาจและการบริหารจัดการสังคมบนพื้นฐานของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา โดยมุ่งเน้นการใช้อำนาจเพื่อ

ประโยชน์สุขของประชาชน การปฏิบัติหน้าที่ด้วยคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และการยึดหลักธรรมเป็นแนวทางในการตัดสินใจและบริหารงาน พระพุทธศาสนามิได้มุ่งเน้นการใช้อำนาจเพื่อควบคุมหรือบังคับ แต่เน้นการปกครองโดยธรรม (Dhammocracy) หรือการปกครองที่ยึดหลักธรรมเป็นศูนย์กลาง ซึ่งผู้ปกครองต้องมีคุณธรรมและใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าประโยชน์ส่วนตน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559)

ในพระไตรปิฎก พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักการปกครองที่มุ่งสร้างความสงบสุขแก่สังคม โดยเฉพาะหลักทศพิธราชธรรมซึ่งถือเป็นคุณธรรมสำหรับผู้ปกครอง และหลักอปริหานิยธรรมที่เป็นแนวทางสร้างความมั่นคงและความเจริญของหมู่คณะ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย , 2539) สะท้อนให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการปกครองที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความยุติธรรม ความรับผิดชอบ และความเมตตาต่อประชาชน

1.2 ความหมายในมิติรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์

ในมิติรัฐศาสตร์ การปกครองแนวพุทธเป็นแนวคิดที่มุ่งอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจทางการเมืองกับคุณธรรมของผู้ใช้อำนาจ โดยเห็นว่าความชอบธรรมของอำนาจรัฐไม่ได้เกิดจากกฎหมายหรืออำนาจบังคับเพียงอย่างเดียว แต่ต้องเกิดจากการบริหารที่ตั้งอยู่บนหลักจริยธรรมและการยอมรับของประชาชน (Easton, 1965) แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับหลักพุทธธรรมที่ให้ความสำคัญกับการปกครองเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเป็นสำคัญ

ในมิติรัฐประศาสนศาสตร์ การปกครองแนวพุทธถือเป็นแนวทางการบริหารภาครัฐที่มุ่งส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นกรอบในการบริหารทรัพยากร การตัดสินใจ และการให้บริการสาธารณะ อันนำไปสู่การบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน (Denhardt & Denhardt, 2015)

2. หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการปกครอง

2.1 ทศพิธราชธรรม

ทศพิธราชธรรมเป็นหลักธรรมสำหรับผู้ปกครองหรือผู้บริหาร ประกอบด้วยคุณธรรม 10 ประการ ได้แก่ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)ข

1. ทาน หมายถึง การให้และการเสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม
2. ศีล หมายถึง ความประพฤติสุจริตและการรักษากฎระเบียบ
3. บริจาค หมายถึง การเสียสละผลประโยชน์ส่วนตนเพื่อส่วนรวม
4. อาชชวะ หมายถึง ความซื่อตรงและความโปร่งใส
5. มัททวะ หมายถึง ความอ่อนโยนและการวางตนเหมาะสม
6. ตบะ หมายถึง ความเพียรและการควบคุมตนเอง
7. อักโกธะ หมายถึง การไม่โกรธและไม่ใช้อารมณ์ในการตัดสินใจ
8. อวิหิงสา หมายถึง การไม่เบียดเบียนผู้อื่น
9. ขันติ หมายถึง ความอดทนต่ออุปสรรคและความคิดเห็นที่แตกต่างข
10. อวิโรธนะ หมายถึง ความยุติธรรมและการปฏิบัติอย่างเท่าเทียม

หลักทศพิธราชธรรมถือเป็นรากฐานสำคัญของการปกครองแนวพุทธ เพราะมุ่งพัฒนาผู้ปกครองให้เป็นผู้นำที่มีคุณธรรมและคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตน (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546)

2.2 สังคหวัตถุ 4

สังคหวัตถุ 4 เป็นหลักธรรมที่ช่วยยึดเหนี่ยวและสร้างความสามัคคีในสังคม ประกอบด้วย

1. ทาน การแบ่งปันและเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่
2. ปิยวาจา การใช้วาจาสุภาพและสร้างสรรค์
3. อัตถจริยา การประพฤติตนให้เกิดประโยชน์ต่อผู้อื่น
4. สมานัตตตา การวางตนเสมอภาคและปฏิบัติต่อผู้อื่นอย่างเป็นธรรม

หลักธรรมดังกล่าวสามารถประยุกต์ใช้ในการบริหารองค์กรภาครัฐเพื่อส่งเสริมความร่วมมือ ความไว้วางใจ และความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้บริหาร บุคลากร และประชาชน (วศิน อินทสระ, 2554)

2.3 พรหมวิหาร 4

พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติและสร้างภาวะผู้นำที่มีคุณธรรม ประกอบด้วย

1. เมตตา ความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข
2. กรุณา ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นจากความทุกข์
3. มุทิตา ความยินดีเมื่อผู้อื่นได้รับความสำเร็จ
4. อุเบกขา การวางใจเป็นกลางและยึดหลักความยุติธรรม

หลักพรหมวิหาร 4 มีความสำคัญต่อการบริหารภาครัฐ เนื่องจากช่วยให้ผู้บริหารสามารถตัดสินใจบนพื้นฐานของความเมตตา ความเป็นธรรม และการคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนโดยรวม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559)

2.4 อปริหานิยธรรม 7

อปริหานิยธรรม 7 เป็นหลักธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงเพื่อความเจริญและความมั่นคงของหมู่คณะ ประกอบด้วย การประชุมปรึกษากันอย่างสม่ำเสมอ การทำงานร่วมกันด้วยความสามัคคี การเคารพกฎระเบียบ การให้เกียรติผู้อาวุโส การคุ้มครองผู้ด้อยโอกาส การรักษาคุณธรรม และการส่งเสริมผู้นำที่มีคุณธรรม (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

หลักอปริหานิยธรรม 7 สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารองค์กรภาครัฐเพื่อสร้างความเข้มแข็งขององค์กร ส่งเสริมการมีส่วนร่วม และพัฒนาระบบการบริหารที่มีเสถียรภาพและยั่งยืน

3. เป้าหมายของการปกครองแนวพุทธ

การปกครองแนวพุทธมีเป้าหมายสำคัญในการสร้างสังคมที่สงบสุขและเป็นธรรม โดยมุ่งเน้นประโยชน์สุขของประชาชนเป็นศูนย์กลาง (Bahujanahitaya Bahujanasukhaya) กล่าวคือ การบริหารงานทุกด้านต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมและคุณภาพชีวิตของประชาชน (พระไตรปิฎก เล่ม 4 ข้อ 32)

ประการแรก การปกครองแนวพุทธมุ่งสร้าง ประโยชน์สุขของประชาชน ผ่านการบริหารที่ยึดหลักคุณธรรม ความยุติธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม ประการที่สอง มุ่งสร้างความสงบสุขของสังคม โดยลดความขัดแย้งและส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติผ่านหลักเมตตา กรุณา และสมานฉันท์ และประการที่สาม มุ่งสู่ การพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และจิตใจของมนุษย์ (Payutto, 2017)

ดังนั้น การปกครองแนวพุทธจึงมิได้เป็นเพียงแนวคิดทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นกรอบการบริหารและการปกครองที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาองค์กรภาครัฐให้มีคุณธรรม โปร่งใส และมีธรรมาภิบาล อันจะนำไปสู่การสร้างสังคมที่สงบสุขและการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนในระยะยาว

แนวคิดธรรมาภิบาลในการบริหารภาครัฐ

แนวคิดธรรมาภิบาลในการบริหารภาครัฐได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในฐานะหลักการสำคัญของการบริหารจัดการภาครัฐสมัยใหม่ โดยมุ่งเน้นการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ และยึดประโยชน์ของประชาชนเป็นศูนย์กลาง ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และเทคโนโลยี องค์กรภาครัฐจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิผล ควบคู่กับการรักษามาตรฐานด้านคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม แนวคิดธรรมาภิบาลจึงถูกนำมาใช้เป็นกรอบในการพัฒนาระบบบริหารภาครัฐให้สามารถสร้างความเชื่อมั่นแก่ประชาชน ลดปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน และเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน ทั้งนี้ ธรรมาภิบาลมิได้เป็นเพียงหลักการทางการบริหารเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมประชาธิปไตย ความเป็นธรรมทางสังคม และการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ดังนั้น การศึกษาความหมาย องค์ประกอบ และความสำคัญของธรรมาภิบาลจึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการทำความเข้าใจแนวทางการบริหารภาครัฐที่มุ่งสร้างความสมดุลระหว่างประสิทธิภาพ คุณธรรม และประโยชน์สาธารณะ อันจะนำไปสู่การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีและการพัฒนาสังคมโดยรวมอย่างมั่นคงและยั่งยืน

1. ความหมายของธรรมาภิบาล

1.1 ความหมายตามองค์การสหประชาชาติ

แนวคิดธรรมาภิบาล (Good Governance) ได้รับการพัฒนาและเผยแพร่อย่างกว้างขวางโดยองค์การระหว่างประเทศ โดยเฉพาะองค์การสหประชาชาติและโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme: UNDP) ซึ่งให้ความหมายของธรรมาภิบาลว่าเป็นกระบวนการใช้อำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ และการบริหารในการจัดการทรัพยากรและกิจการของประเทศ เพื่อมุ่งตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเป็นธรรม (UNDP, 1997)

องค์การสหประชาชาติได้กำหนดลักษณะสำคัญของธรรมาภิบาลไว้หลายประการ ได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชน (Participation) หลักนิติธรรม (Rule of Law) ความโปร่งใส (Transparency) ความรับผิดชอบ (Accountability) ความเสมอภาค (Equity) ประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Effectiveness and Efficiency) และการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน (Responsiveness) ซึ่งถือเป็นรากฐานสำคัญของการบริหารภาครัฐในระบอบประชาธิปไตยสมัยใหม่ (United Nations, 2009)

1.2 ความหมายตามบริบทการบริหารภาครัฐไทย

ในบริบทของประเทศไทย แนวคิดธรรมาภิบาลได้รับการส่งเสริมอย่างจริงจังภายหลังการปฏิรูประบบราชการและการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 โดยมุ่งให้หน่วยงานภาครัฐดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ และยึดประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2566)

พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ได้กำหนดให้ส่วนราชการบริหารงานโดยยึดหลักธรรมาภิบาล เพื่อประโยชน์สุขของประชาชน เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ มีประสิทธิภาพ คุ้มค่า และลดขั้นตอนการปฏิบัติงานที่ไม่จำเป็น (สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, 2546) ดังนั้น ธรรมาภิบาลในบริบทไทยจึงหมายถึงการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ยึดหลักคุณธรรม ความโปร่งใส ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม และการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าเพื่อประโยชน์สาธารณะ

2. องค์ประกอบของธรรมาภิบาล

2.1 หลักนิติธรรม (Rule of Law)

หลักนิติธรรมหมายถึง การบริหารและการใช้อำนาจภายใต้กรอบของกฎหมายที่เป็นธรรม มีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอภาค และคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยไม่เลือกปฏิบัติ หลักนิติธรรมช่วยสร้างความเชื่อมั่นต่อระบบราชการและส่งเสริมความยุติธรรมในสังคม (World Bank, 1992)

2.2 หลักคุณธรรม (Morality)

หลักคุณธรรมเป็นการยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบ และจริยธรรมในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ ผู้บริหารและบุคลากรภาครัฐต้องปฏิบัติงานด้วยความสุจริต โปร่งใส และคำนึงถึงผลประโยชน์สาธารณะมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2566)

2.3 หลักความโปร่งใส (Transparency)

ความโปร่งใสหมายถึง การเปิดเผยข้อมูลข่าวสาร การดำเนินงาน และการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐอย่างชัดเจนและสามารถตรวจสอบได้ ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานของรัฐได้อย่างสะดวก ซึ่งจะช่วยลดโอกาสในการทุจริตและสร้างความไว้วางใจจากสาธารณชน (OECD, 2017)

2.4 หลักการมีส่วนร่วม (Participation)

การมีส่วนร่วมเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชน ภาคประชาสังคม และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีบทบาทในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจ และการติดตามตรวจสอบการดำเนินงานของภาครัฐ การมีส่วนร่วมช่วยให้การบริหารงานตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง และส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยในการบริหารภาครัฐ (UNDP, 1997)

2.5 หลักความรับผิดชอบ (Accountability)

หลักความรับผิดชอบหมายถึง การที่ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ภาครัฐต้องสามารถชี้แจงและรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติงาน การตัดสินใจ และการใช้อำนาจหน้าที่ของตนต่อประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การมีระบบตรวจสอบและประเมินผลที่ชัดเจนถือเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมความรับผิดชอบขององค์กรภาครัฐ (Bovens, 2007)

2.6 หลักความคุ้มค่า (Value for Money)

หลักความคุ้มค่าหมายถึง การใช้ทรัพยากรของรัฐอย่างประหยัด มีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน โดยมุ่งให้การดำเนินงานของภาครัฐสามารถบรรลุเป้าหมายตามภารกิจด้วยต้นทุนที่เหมาะสมและเกิดผลสัมฤทธิ์ที่ชัดเจน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2566)

3. ความสำคัญของธรรมาภิบาลต่อองค์กรภาครัฐ

3.1 การสร้างความเชื่อมั่นของประชาชน

ธรรมาภิบาลเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนต่อองค์กรภาครัฐ เนื่องจากการดำเนินงานที่โปร่งใส มีความรับผิดชอบ และตรวจสอบได้ จะทำให้ประชาชนเกิดความไว้วางใจต่อการบริหารงานของรัฐและพร้อมให้ความร่วมมือในการดำเนินนโยบายสาธารณะ (Kim, 2010)

3.2 การป้องกันการทุจริต

การส่งเสริมธรรมาภิบาลช่วยลดโอกาสในการใช้อำนาจโดยมิชอบและการทุจริตคอร์รัปชัน เนื่องจากมีกลไกการตรวจสอบ การเปิดเผยข้อมูล และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำกับดูแลการทำงานของภาครัฐ ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการป้องกันการแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ (Transparency International, 2024)

3.3 การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหาร

องค์กรภาครัฐที่ยึดหลักธรรมาภิบาลจะสามารถบริหารทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงาน และเพิ่มคุณภาพการให้บริการประชาชน ส่งผลให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมายขององค์กรและการพัฒนาประเทศโดยรวม (Osborne, 2010)

กล่าวโดยสรุป ธรรมาภิบาลถือเป็นหลักการสำคัญของการบริหารภาครัฐสมัยใหม่ที่มุ่งสร้างความโปร่งใส ความรับผิดชอบ คุณธรรม และการมีส่วนร่วมของประชาชน อันนำไปสู่การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีและการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดการปกครองแนวพุทธที่มุ่งเน้นการใช้อำนาจบนพื้นฐานของคุณธรรมและประโยชน์สุขของประชาชนเป็นสำคัญ

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการปกครองแนวพุทธกับธรรมาภิบาล

แนวคิดการปกครองแนวพุทธและหลักธรรมาภิบาลต่างมีเป้าหมายร่วมกันในการสร้างการบริหารที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส เป็นธรรม และมุ่งประโยชน์สุขของประชาชน แม้แนวคิดธรรมาภิบาลจะพัฒนาขึ้นจากศาสตร์การบริหารสมัยใหม่ แต่เมื่อพิจารณาในเชิงสาระพบว่าหลักพุทธธรรมหลายประการมีความสอดคล้องกับองค์ประกอบของธรรมาภิบาลอย่างชัดเจน โดยสามารถวิเคราะห์ความสัมพันธ์ได้ใน 4 มิติสำคัญ ดังนี้

1. มิติด้านคุณธรรมและจริยธรรม

1.1 ทศพิธราชธรรมกับหลักคุณธรรม

หลักคุณธรรม (Morality) เป็นองค์ประกอบสำคัญของธรรมาภิบาลที่มุ่งให้ผู้บริหารและบุคลากรภาครัฐปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต และคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2566) ในขณะที่ทศพิธราชธรรมเป็นหลักธรรม

สำหรับผู้ปกครองซึ่งประกอบด้วยคุณธรรม 10 ประการ ได้แก่ ทาน ศีล บริจาค อาชชวะ มัททวะ ตบะ อักโกธะ อวิหิงสา ขันติ และอวิโรธนะ (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

เมื่อพิจารณาในเชิงการบริหารภาครัฐ จะเห็นได้ว่าหลักทศพิธราชธรรมเป็นรากฐานของการสร้างภาวะผู้นำเชิงคุณธรรม โดยเฉพาะการเสียสละเพื่อส่วนรวม ความซื่อตรง ความอดทน และความยุติธรรม ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้บริหารภาครัฐที่ดี (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559) ดังนั้น หลักทศพิธราชธรรมจึงสามารถถือเป็นกรอบจริยธรรมที่สนับสนุนการพัฒนาธรรมาภิบาลในองค์กรภาครัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ศีลกับความซื่อสัตย์สุจริต

ศีลเป็นหลักธรรมพื้นฐานของการควบคุมพฤติกรรมและการดำรงตนอย่างถูกต้องตามครรลองแห่งความดีงาม พระพุทธศาสนาถือว่าศีลเป็นเครื่องป้องกันมิให้บุคคลกระทำความผิดหรือเบียดเบียนผู้อื่น (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546)

ในบริบทของการบริหารภาครัฐ ศีลมีความสัมพันธ์โดยตรงกับหลักความซื่อสัตย์สุจริตและการต่อต้านการทุจริต เนื่องจากผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ที่ยึดมั่นในศีลธรรมย่อมหลีกเลี่ยงการใช้อำนาจในทางมิชอบ การแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตน และการกระทำที่ขัดต่อจริยธรรมราชการ อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างองค์กรที่มีธรรมาภิบาลและได้รับความไว้วางใจจากประชาชน

2. มิติด้านความโปร่งใสและความรับผิดชอบ

2.1 อาชชวะกับความโปร่งใส

อาชชวะ หมายถึง ความซื่อตรง ความจริงใจ และความตรงไปตรงมาในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งเป็นหนึ่งในหลักทศพิธราชธรรม (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

หลักอาชชวะมีความสอดคล้องโดยตรงกับหลักความโปร่งใส (Transparency) ของธรรมาภิบาล เนื่องจากการบริหารงานด้วยความซื่อตรงและเปิดเผยข้อมูลอย่างตรงไปตรงมาจะช่วยให้ประชาชนสามารถตรวจสอบการดำเนินงานของภาครัฐได้ ส่งผลให้เกิดความน่าเชื่อถือและลดโอกาสของการทุจริตคอร์รัปชัน (OECD, 2017)

ดังนั้น การประยุกต์ใช้หลักอาชชวะในการบริหารภาครัฐจึงเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นความโปร่งใส การเปิดเผยข้อมูล และความตรงไปตรงมาในการตัดสินใจเชิงนโยบาย

2.2 อวิโรธนะกับความรับผิดชอบต่อสังคม

อวิโรธนะ หมายถึง การวางตนเป็นธรรม ไม่ลำเอียง และไม่ประพฤติผิดไปจากหลักแห่งความถูกต้อง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559)

หลักธรรมดังกล่าวมีความสอดคล้องกับแนวคิดความรับผิดชอบ (Accountability) ซึ่งกำหนดให้ผู้บริหารภาครัฐต้องสามารถชี้แจงและรับผิดชอบต่อการตัดสินใจและผลการดำเนินงานของตนต่อประชาชน (Bovens, 2007) การปฏิบัติตามหลักอวิโรธนะจะช่วยให้การใช้อำนาจรัฐเป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ลดการเลือกปฏิบัติ และสร้างความเป็นธรรมในการบริหารงาน

3. มิติด้านการมีส่วนร่วม

3.1 สังคหวัตถุ 4 กับการสร้างความร่วมมือ

สังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วย ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีและความร่วมมือระหว่างบุคคลในสังคม (วศิน อินทสระ, 2554)

เมื่อประยุกต์ใช้ในองค์กรภาครัฐ สังคหวัตถุ 4 สามารถใช้เป็นกลไกในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยเฉพาะการใช้ปิยวาจาในการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ การอัตถจริยาในการทำงานเพื่อประโยชน์ส่วนรวม และสมานัตตตาในการปฏิบัติต่อทุกฝ่ายอย่างเสมอภาค ซึ่งส่งผลให้เกิดความร่วมมือและความไว้วางใจระหว่างภาครัฐกับประชาชน

3.2 อปริหานิยธรรม 7 กับการบริหารแบบมีส่วนร่วม

อปริหานิยธรรม 7 เป็นหลักธรรมที่เน้นการประชุมปรึกษาหารือ การเคารพกฎเกณฑ์ และการดำเนินกิจการร่วมกันอย่างสามัคคี (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)
หลักธรรมดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Governance) ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจทางนโยบายและการตรวจสอบการดำเนินงานของภาครัฐ (UNDP, 1997) ส่งผลให้การบริหารงานมีความโปร่งใส ได้รับการยอมรับ และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนมากขึ้น

4. มิติด้านการบริหารเพื่อประโยชน์สาธารณะ

4.1 พรหมวิหาร 4 กับการบริการประชาชน

พรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เป็นหลักธรรมที่ส่งเสริมการปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความปรารถนาดี ความเข้าใจ และความเป็นธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559)

ในบริบทของการบริหารภาครัฐ หลักพรหมวิหาร 4 ช่วยส่งเสริมแนวคิดการบริการสาธารณะที่มุ่งประชาชนเป็นศูนย์กลาง (Citizen-Centered Public Service) โดยผู้บริหารและเจ้าหน้าที่รัฐต้องคำนึงถึงความทุกข์ ความต้องการ และประโยชน์ของประชาชนเป็นสำคัญ (Denhardt & Denhardt, 2015)

4.2 หลักเมตตาธรรมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ

เมตตาธรรมเป็นหลักการสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มุ่งส่งเสริมความปรารถนาดีต่อเพื่อนมนุษย์และสังคมโดยรวม การกำหนดนโยบายสาธารณะบนพื้นฐานของเมตตาธรรมจะช่วยให้ภาครัฐคำนึงถึงผลกระทบต่อประชาชนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบางและผู้ด้อยโอกาส

แนวคิดดังกล่าวสอดคล้องกับหลักความเสมอภาคและความเป็นธรรมทางสังคม ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของธรรมาภิบาลและการพัฒนาที่ยั่งยืน (United Nations, 2015)

5. โมเดล “Buddhist Governance for Good Governance”

5.1 การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับธรรมาภิบาล

จากการวิเคราะห์พบว่า หลักพุทธธรรมและหลักธรรมาภิบาลมีความสัมพันธ์เชิงบูรณาการอย่างใกล้ชิด โดยสามารถเชื่อมโยงได้ดังนี้

หลักพุทธธรรม	หลักธรรมาภิบาลที่สอดคล้อง
ศีล	คุณธรรม
อาชชวะ	ความโปร่งใส
อวิโรธนะ	ความรับผิดชอบ
สังคหวัตถุ 4	การมีส่วนร่วม
พรหมวิหาร 4	การมุ่งประโยชน์สาธารณะ
อปริหานิยธรรม 7	การบริหารแบบมีส่วนร่วมและความยั่งยืน

5.2 กรอบแนวคิดการบริหารภาครัฐเชิงพุทธ

ผู้เขียนเสนอโมเดล “Buddhist Governance for Good Governance” ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ได้แก่

1. Moral Leadership – ภาวะผู้นำเชิงคุณธรรมบนฐานทศพิธราชธรรม

2. Transparent Administration – การบริหารที่โปร่งใสบนฐานอาชชว

3. Participatory Management – การบริหารแบบมีส่วนร่วมตามสังคหวัตถุ 4 และอปริหานิยธรรม 7

4. Compassionate Public Service – การบริการประชาชนด้วยพรหมวิหาร 4

5. Sustainable Public Governance – การบริหารเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนและการพัฒนาที่ยั่งยืน

โมเดลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการปกครองแนวพุทธมิใช่เพียงหลักธรรมทางศาสนา แต่สามารถพัฒนาเป็นกรอบการบริหารภาครัฐร่วมสมัยที่ส่งเสริมธรรมาภิบาล คุณธรรม และการพัฒนาที่ยั่งยืนได้อย่างเป็นรูปธรรม

แนวทางการประยุกต์ใช้การปกครองแนวพุทธเพื่อเสริมสร้างธรรมาภิบาลในองค์กรภาครัฐ

การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในองค์กรภาครัฐมิอาจอาศัยเพียงกฎหมาย ระเบียบ หรือมาตรการควบคุมทางการบริหารเท่านั้น แต่จำเป็นต้องพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมควบคู่ไปกับการพัฒนาระบบงานและวัฒนธรรมองค์กร การปกครองแนวพุทธจึงเป็นแนวทางสำคัญที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อยกระดับคุณภาพการบริหารภาครัฐ เนื่องจากเป็นการบริหารที่ตั้งอยู่บนหลักธรรม คุณธรรม และประโยชน์สุขของประชาชนเป็นสำคัญ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559) โดยสามารถดำเนินการได้ใน 4 ระดับ ได้แก่ ระดับผู้บริหาร ระดับบุคลากร ระดับองค์กร และระดับนโยบายสาธารณะ

1. ระดับผู้บริหาร

1.1 การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธ

ผู้บริหารถือเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรภาครัฐให้ดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาล ดังนั้น การพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธ (Buddhist Leadership) จึงเป็นแนวทางที่สำคัญในการสร้างผู้บริหารที่มีคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อสังคม โดยอาศัยหลัก

ทศพิธราชธรรมเป็นกรอบในการพัฒนาคุณลักษณะของผู้นำ อาทิ ความเสียสละ ความซื่อตรง ความยุติธรรม ความอดทน และการไม่ใช้อำนาจในทางที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ภาวะผู้นำเชิงพุทธยังเน้นการบริหารงานด้วยเมตตาธรรม การรับฟังความคิดเห็นของผู้ใต้บังคับบัญชา และการสร้างแรงจูงใจผ่านแบบอย่างที่ดี มากกว่าการใช้อำนาจบังคับ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม (Ethical Leadership) ที่ได้รับการยอมรับในวงการบริหารภาครัฐร่วมสมัย (Northouse, 2022)

1.2 การตัดสินใจบนพื้นฐานคุณธรรม

การตัดสินใจของผู้บริหารภาครัฐส่งผลกระทบต่อประชาชนและสังคมโดยรวม ดังนั้น การตัดสินใจจึงควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม ความถูกต้อง และประโยชน์สาธารณะมากกว่าผลประโยชน์เฉพาะกลุ่มหรือผลประโยชน์ส่วนตน

หลักอาชชวะ อวิโรธนะ และพรหมวิหาร 4 สามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นกรอบในการพิจารณาทางเลือกเชิงนโยบายและการบริหารงาน โดยมุ่งให้การตัดสินใจเป็นไปด้วยความโปร่งใส เป็นธรรม และคำนึงถึงผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546)

2. ระดับบุคลากร

2.1 การปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะ

บุคลากรภาครัฐเป็นกลไกสำคัญในการให้บริการประชาชน การเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ (Public Mind) จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญของธรรมาภิบาล โดยควรส่งเสริมให้บุคลากรตระหนักถึงหน้าที่ในการรับใช้ประชาชนและการคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ

หลักสังคหวัตถุ 4 และพรหมวิหาร 4 สามารถนำมาใช้ในการพัฒนาจิตสำนึกสาธารณะของบุคลากรภาครัฐ โดยส่งเสริมให้เกิดความเอื้อเฟื้อ ความรับผิดชอบต่อสังคม การบริการด้วยใจ และการปฏิบัติต่อประชาชนอย่างเสมอภาค (วศิน อินทสระ, 2554)

2.2 การส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรคุณธรรม

วัฒนธรรมองค์กรเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดพฤติกรรมของบุคลากรในองค์กรภาครัฐ การสร้างวัฒนธรรมองค์กรคุณธรรมจึงต้องมุ่งส่งเสริมค่านิยมด้านความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความเสียสละ และการทำงานเป็นทีม

การจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม การพัฒนาจริยธรรมในการปฏิบัติงาน และการยกย่องบุคลากรต้นแบบด้านคุณธรรม สามารถช่วยสร้างบรรยากาศการทำงานที่ส่งเสริมธรรมาภิบาลและลดพฤติกรรมที่ขัดต่อจริยธรรมองค์กร (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2566)

3. ระดับองค์กร

3.1 การกำหนดนโยบายคุณธรรม

องค์กรภาครัฐควรกำหนดนโยบายคุณธรรมอย่างชัดเจนและบูรณาการเข้ากับแผนยุทธศาสตร์ขององค์กร โดยกำหนดมาตรฐานจริยธรรม แนวปฏิบัติ และตัวชี้วัดด้านคุณธรรมควบคู่กับตัวชี้วัดด้านประสิทธิภาพการทำงาน

การนำหลักทศพิธราชธรรมและสังคหวัตถุ 4 มาเป็นกรอบในการกำหนดนโยบายองค์กร จะช่วยสร้างทิศทางการบริหารที่ยึดหลักคุณธรรมและมุ่งเน้นประโยชน์สาธารณะ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559)

3.2 การบริหารองค์กรอย่างโปร่งใสและตรวจสอบได้

ความโปร่งใสและการตรวจสอบได้เป็นหัวใจสำคัญของธรรมาภิบาล องค์กรภาครัฐควรส่งเสริมระบบการเปิดเผยข้อมูล การรับฟังความคิดเห็นของประชาชน และการตรวจสอบการดำเนินงานจากหน่วยงานภายในและภายนอก

หลักอาชชวะในทศพิธราชธรรมสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างวัฒนธรรมความโปร่งใสภายในองค์กร ขณะที่หลักอปริหานิยธรรม 7 สามารถส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมและการตัดสินใจร่วมกันภายในองค์กร (OECD, 2017)

4. ระดับนโยบายสาธารณะ

4.1 การนำหลักพุทธธรรมสู่การกำหนดนโยบาย

การกำหนดนโยบายสาธารณะควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นธรรม ความเมตตา และการคำนึงถึงผลประโยชน์ของประชาชนทุกกลุ่ม โดยเฉพาะผู้ด้อยโอกาสและกลุ่มเปราะบางในสังคม

หลักพรหมวิหาร 4 โดยเฉพาะเมตตาและกรุณา สามารถนำมาใช้เป็นกรอบคิดในการกำหนดนโยบายที่มุ่งลดความเหลื่อมล้ำ สร้างโอกาสทางสังคม และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การสหประชาชาติ (United Nations, 2015)

4.2 การสร้างระบบราชการคุณธรรม

การสร้างระบบราชการคุณธรรม (Moral Bureaucracy) เป็นการพัฒนาระบบบริหารภาครัฐที่ยึดหลักคุณธรรมควบคู่กับประสิทธิภาพ โดยเน้นการสรรหา การแต่งตั้ง และการประเมินผลบุคลากรบนพื้นฐานของความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม มากกว่าระบบอุปถัมภ์หรือผลประโยชน์ทางการเมือง

นอกจากนี้ ควรส่งเสริมการพัฒนาจริยธรรมของข้าราชการอย่างต่อเนื่อง และสร้างกลไกการกำกับดูแลที่มีประสิทธิภาพเพื่อป้องกันการทุจริตและการใช้อำนาจโดยมิชอบ อันจะนำไปสู่การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีและการสร้างความเชื่อมั่นของประชาชนต่อภาครัฐ (World Bank, 2023)

โดยสรุป การประยุกต์ใช้การปกครองแนวพุทธเพื่อเสริมสร้างธรรมาภิบาลในองค์กรภาครัฐควรดำเนินการอย่างบูรณาการทั้งในระดับผู้บริหาร บุคลากร องค์กร และนโยบายสาธารณะ เพื่อให้เกิดการพัฒนาระบบราชการที่มีคุณธรรม โปร่งใส รับผิดชอบ และมุ่งประโยชน์สุขของประชาชนอย่างแท้จริง อันจะนำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างมั่นคงและยั่งยืนในระยะยาว

สรุป

การปกครองแนวพุทธเป็นแนวคิดการบริหารและการปกครองที่ยึดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานในการใช้อำนาจและการบริหารจัดการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน โดยมุ่งเน้นคุณธรรม จริยธรรม ความยุติธรรม ความรับผิดชอบ และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ หลักพุทธธรรมที่สำคัญ ได้แก่ ทศพิธราชธรรม สังคหวัตถุ 4 พรหมวิหาร 4 และอปริหานิยธรรม 7 ซึ่งล้วนส่งเสริมการเป็นผู้นำที่มีคุณธรรม การบริหารงานด้วยความโปร่งใส การสร้างความร่วมมือ และการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน ขณะที่แนวคิดธรรมาภิบาลเป็นหลักการสำคัญของการบริหารภาครัฐสมัยใหม่ที่ประกอบด้วยหลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า โดยมีเป้าหมายเพื่อให้การบริหารงานภาครัฐมีประสิทธิภาพ ตรวจสอบได้ และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างการปกครองแนวพุทธกับธรรมาภิบาล พบว่าหลักพุทธธรรมมีความสอดคล้องกับองค์ประกอบของธรรมาภิบาลอย่างชัดเจน โดยทศพิธราชธรรมและศีลช่วยเสริมสร้างคุณธรรมและความซื่อสัตย์สุจริต อาชชวะและอวิโรธนะสนับสนุนความ

โปร่งใสและความรับผิดชอบ สังคหวัตถุ 4 และอปริหานิยธรรม 7 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมและความร่วมมือของทุกภาคส่วน ส่วนพรหมวิหาร 4 ช่วยให้การบริหารและการบริการสาธารณะตั้งอยู่บนพื้นฐานของเมตตา กรุณา และความเป็นธรรม อันนำไปสู่การบริหารเพื่อประโยชน์สาธารณะอย่างแท้จริง การประยุกต์ใช้การปกครองแนวพุทธเพื่อเสริมสร้างธรรมาภิบาลในองค์กรภาครัฐสามารถดำเนินการได้ในทุกระดับ ทั้งการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธและการตัดสินใจบนพื้นฐานคุณธรรมของผู้บริหาร การปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะและวัฒนธรรมองค์กรคุณธรรมแก่บุคลากร การกำหนดนโยบายองค์กรที่ยึดหลักคุณธรรมและการบริหารที่โปร่งใสตรวจสอบได้ ตลอดจนการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการกำหนดนโยบายสาธารณะและการสร้างระบบราชการคุณธรรม ผลจากการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับหลักธรรมาภิบาลจะช่วยยกระดับคุณภาพการบริหารภาครัฐ สร้างความเชื่อมั่นของประชาชน ลดปัญหาการทุจริต ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสังคม และพัฒนาระบบราชการให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส รับผิดชอบ และมุ่งประโยชน์สุขของประชาชนเป็นสำคัญ อันจะนำไปสู่การสร้างสังคมที่สงบสุข มีความเป็นธรรม และการพัฒนาประเทศอย่างมั่นคงและยั่งยืนในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2546). ธรรมาภิบาลกับการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2559). ธรรมกับการบริหารและการปกครอง. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพพระธรรมปิฎก.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วศิน อินทสระ. (2554). พุทธจริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: ธรรมดา.

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2546). พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา.

Bovens, M. (2007). Analysing and Assessing Accountability: A Conceptual Framework. European Law Journal, 13(4), 447–468.

Denhardt, J. V., & Denhardt, R. B. (2015). The New Public Service: Serving, Not Steering (4th ed.). New York: Routledge.

Easton, D. (1965). A Systems Analysis of Political Life. John Wiley & Sons.

Kim, S. (2010). Public Trust in Government in Japan and South Korea. Asian Survey, 50(4), 801–828.

Northouse, P. G. (2022). Leadership: Theory and Practice (9th ed.). Thousand Oaks, CA: Sage Publications.

OECD. (2017). Trust and Public Policy: How Better Governance Can Help Rebuild Public Trust. Paris: OECD Publishing.

Osborne, S. P. (2010). The New Public Governance? Emerging Perspectives on the Theory and Practice of Public Governance. London: Routledge.

Payutto, P. A. (2017). Sustainable Development under the Buddhist Perspective. Bangkok: Buddhadhamma Foundation.

Transparency International. (2024). Corruption Perceptions Index 2024. Berlin: Transparency International.

United Nations Development Programme (UNDP). (1997). Governance for Sustainable Human Development. New York: UNDP.

United Nations. (2009). Good Governance Practices for the Protection of Human Rights. New York: United Nations.

_____. (2015). Transforming Our World: The 2030 Agenda for Sustainable Development. New York: United Nations.

Weber, M. (1978). Economy and Society: An Outline of Interpretive Sociology. Berkeley, CA: University of California Press.

World Bank. (1992). Governance and Development. Washington, DC: The World Bank.

World Bank. (2023). Enhancing Government Effectiveness and Transparency: The Fight Against Corruption. Washington, DC: The World Bank.

LEADERSHIP AND ENTREPRENEURIAL CHARACTERISTICS AS DETERMINANTS OF SOCIAL ENTERPRISE EFFECTIVENESS AND SUSTAINABILITY IN UPPER NORTHERN THAILAND*

Pawinee Sawangmek[1], Wipawan Pisitwej[2] and Kajornatthapol Pongwiritthon[3]

[1-2]Faculty of Business Administration, Northern College, Thailand

[3]Faculty of Business Administration, Northern College, Thailand and IQRA Business School, University of Geomatika Malaysia

Corresponding author E-mail: tok2029@gmail.com

Received 23 June 2026; Revised 3 July 2026; Accepted 5 July 2026

Abstract

This study examined the influence of entrepreneurial characteristics and leadership styles on the effectiveness of social enterprises in Upper Northern Thailand. A quantitative research design was employed using survey data collected from 400 senior executives of social enterprises. The sample size was determined using Yamane's formula. Data were analyzed using descriptive statistics, Pearson's correlation analysis, and multiple regression analysis. The findings revealed that entrepreneurial characteristics and leadership styles significantly influenced social enterprise effectiveness. Ethical leadership, social responsibility, stakeholder management, and knowledge management showed significant positive relationships with organizational effectiveness, with ethical leadership emerging as the strongest predictor. The regression analysis indicated that entrepreneurial characteristics explained 70.5% of the variance in

Citation:

* Pawinee Sawangmek, Wipawan Pisitwej and Kajornatthapol Pongwiritthon. (2026). Leadership And Entrepreneurial Characteristics As Determinants Of Social Enterprise Effectiveness And Sustainability In Upper Northern Thailand. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 981-1002.; DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

organizational effectiveness, while leadership styles explained 72.1%. In addition, socially responsible leadership, ethical leadership, and visionary leadership demonstrated significant positive effects on organizational performance. These findings suggest that value-based leadership and entrepreneurial capabilities are critical factors in enhancing the effectiveness and sustainability of social enterprises. The study provides empirical evidence that can support policymakers and practitioners in developing strategies to strengthen social enterprise performance and sustainable development.

Keywords: Social Entrepreneurship, Leadership, Entrepreneurial Characteristics, Sustainable Development, Social Enterprise Effectiveness

Introduction

Social enterprises have emerged as a critical organizational form for addressing complex societal challenges while maintaining economic viability. Unlike conventional businesses that primarily focus on profit maximization, social enterprises integrate economic objectives with social and environmental missions. This hybrid model enables organizations to achieve financial sustainability while simultaneously generating positive societal impact (Mair & Martí, 2006). In recent decades, the role of social enterprises has expanded significantly across both developed and developing economies, as governments, communities, and civil society organizations increasingly recognize their potential to contribute to the Sustainable Development Goals (SDGs). Accordingly, social enterprises are widely regarded as key institutional actors capable of bridging gaps between market mechanisms and social welfare systems (Nicholls, 2010).

In Thailand, social enterprises have gained increasing prominence as mechanisms for promoting inclusive economic development and enhancing community resilience. The Upper Northern Region of Thailand represents a distinctive socio-economic and cultural context in which social enterprises serve as important

drivers of grassroots development. The region is characterized by cultural diversity, a high concentration of ethnic minority communities, and abundant natural resources that support community-based economic activities. However, it also faces persistent structural challenges, including geographic isolation, unequal access to economic opportunities, and environmental vulnerability (National Economic and Social Development Council [NESDC], 2022). Within this context, social enterprises play a crucial role in mobilizing local resources, strengthening community participation, and promoting sustainable livelihoods. Understanding the determinants of their effectiveness and sustainability is therefore of both academic and practical importance.

Entrepreneurial characteristics constitute one of the most significant factors influencing the success of social enterprises. Social entrepreneurs differ from conventional entrepreneurs in that they prioritize social value creation while maintaining financial sustainability (Dees, 1998). Prior research has identified key attributes of social entrepreneurs, including strong social commitment, visionary thinking, resilience, creativity in problem-solving, and the ability to mobilize networks and partnerships (Zahra et al., 2009). These characteristics enable social entrepreneurs to identify unmet community needs and develop innovative solutions to social and environmental challenges. In resource-constrained environments, particularly in rural and peripheral regions, such attributes become especially critical for organizational success.

In addition to entrepreneurial characteristics, leadership style plays a pivotal role in shaping organizational effectiveness in social enterprises. Leadership influences how organizations mobilize resources, manage stakeholder relationships, and pursue long-term strategic objectives. Among contemporary leadership theories, transformational leadership has received considerable attention due to its emphasis on vision articulation, inspirational motivation, and individualized consideration (Bass & Riggio, 2006). Such leadership fosters

organizational commitment and innovation. Moreover, servant leadership, which emphasizes ethical behavior, empathy, and service to others, aligns closely with the core values of social entrepreneurship (Greenleaf, 1977). In practice, leaders of social enterprises often adopt a hybrid approach that integrates elements of transformational and servant leadership to balance social missions with organizational performance.

Despite the growing body of literature on social entrepreneurship, several critical gaps remain. First, relatively limited research has examined the combined influence of entrepreneurial characteristics and leadership styles on the effectiveness and sustainability of social enterprises, particularly in developing regions. Second, much of the existing literature has focused on Western contexts, resulting in a lack of empirical evidence from Southeast Asia, where socio-cultural and institutional conditions differ significantly (Dacin et al., 2011). Third, prior studies often examine entrepreneurial characteristics and leadership styles independently, rather than integrating these constructs within a unified analytical framework. Addressing these gaps is particularly important in regions such as Upper Northern Thailand, where social enterprises operate in complex and resource-constrained environments.

From an interdisciplinary perspective, the study of social enterprises intersects with multiple fields, including entrepreneurship, leadership studies, sustainability science, and development studies. Sustainability science emphasizes the interconnectedness of social, economic, and environmental systems and highlights the importance of integrated approaches to development challenges (Folke et al., 2010). Social enterprises exemplify such integration by simultaneously pursuing economic viability, social inclusion, and environmental sustainability. Therefore, examining the leadership and entrepreneurial characteristics that influence their effectiveness can provide valuable insights into sustainable development at the local level.

Accordingly, this study aims to investigate the influence of entrepreneurial characteristics and leadership styles on the effectiveness of social enterprises in Upper Northern Thailand. Specifically, it examines how key entrepreneurial attributes ethical leadership, social responsibility, stakeholder engagement, and knowledge management affect organizational performance. It also evaluates the role of leadership styles, including socially responsible leadership, ethical leadership, strategic leadership, and visionary leadership. By integrating perspectives from entrepreneurship, leadership theory, and sustainability research, this study contributes to the growing body of interdisciplinary scholarship on social enterprise development. The findings are expected to offer both theoretical contributions and practical implications for policymakers, practitioners, and community leaders seeking to enhance the sustainability and effectiveness of social enterprises in Thailand and the broader Southeast Asian context. Decision-making and financial sustainability in provincial Thailand.

Objectives

1. To examine the level of entrepreneurial characteristics, leadership styles, and organizational effectiveness among social enterprises in Upper Northern Thailand.

2. To investigate the relationship between entrepreneurial characteristics and organizational effectiveness among social enterprises in Upper Northern Thailand.

3. To investigate the relationship between leadership styles and organizational effectiveness among social enterprises in Upper Northern Thailand.

4. To determine the influence of entrepreneurial characteristics on organizational effectiveness among social enterprises in Upper Northern Thailand using multiple regression analysis.

5. To determine the influence of leadership styles on organizational effectiveness among social enterprises in Upper Northern Thailand using multiple regression analysis.

Literature Review

Leadership plays a critical role in determining the success and sustainability of social enterprises. According to Trait Theory, effective leaders possess distinctive characteristics such as self-confidence, integrity, decisiveness, communication skills, and motivation that differentiate them from non-leaders (Northouse, 2018). Kirkpatrick and Locke (1991) further emphasized that leadership effectiveness is associated with traits including drive, honesty, cognitive ability, self-confidence, and domain knowledge. In the context of social enterprises, leadership traits are particularly important because these organizations operate in complex environments where social impact and financial sustainability must be pursued simultaneously. Unlike conventional entrepreneurs who focus primarily on profit generation, social entrepreneurs prioritize social value creation while maintaining economic viability (Dees, 1998). Consequently, effective social enterprise leaders require not only managerial competence but also empathy, social awareness, ethical commitment, and the ability to engage diverse stakeholders. Previous studies have shown that visionary thinking, resilience, and ethical behavior enable social entrepreneurs to identify social problems, mobilize resources, and develop innovative solutions that contribute to sustainable community development (Bornstein & Davis, 2010).

Leadership theory has evolved considerably from trait-based approaches to behavioral, situational, and transformational perspectives. Among contemporary theories, transformational leadership has gained significant attention because of its emphasis on vision, inspiration, innovation, and organizational change (Bass & Riggio, 2006). Transformational leaders motivate

followers through idealized influence, inspirational motivation, intellectual stimulation, and individualized consideration. These leadership behaviors foster commitment, creativity, and organizational performance. In social enterprises, transformational leadership is particularly relevant because employees and volunteers are often motivated by social missions rather than financial rewards. In addition, servant leadership has become increasingly associated with social entrepreneurship. Greenleaf (1977) described servant leadership as a leadership philosophy that prioritizes serving others, promoting empathy, ethical behavior, and stakeholder well-being. Recent studies suggest that leadership effectiveness in social enterprises often emerges from the integration of transformational and servant leadership. While transformational leadership supports innovation and strategic direction, servant leadership strengthens ethical values, trust, and stakeholder relationships. This hybrid leadership approach is particularly beneficial for mission-driven organizations seeking to balance social impact with economic sustainability.

Organizational effectiveness refers to an organization's ability to achieve its goals through the efficient utilization of available resources. Traditional management theory evaluates effectiveness through planning, organizing, leading, and controlling functions (Robbins & Coulter, 2018). Drucker (2007) argued that effectiveness should be assessed based on meaningful outcomes rather than routine activities. In social enterprises, measuring effectiveness is more complex because organizations pursue both financial sustainability and social impact. Therefore, performance evaluation requires multidimensional indicators that include economic outcomes, social value creation, community empowerment, and stakeholder satisfaction. The Balanced Scorecard framework developed by Kaplan and Norton (1996) provides a comprehensive approach by incorporating financial and non-financial dimensions, including customer outcomes, internal processes, and learning and growth. In the context of Upper Northern Thailand,

organizational effectiveness is closely linked to community development, employment generation, cultural preservation, and local economic resilience.

Social enterprises play a significant role in sustainable development because they integrate entrepreneurial activities with social missions. These organizations address social and environmental challenges through innovation, opportunity recognition, and resource mobilization while maintaining financial viability (Zahra et al., 2009). Their contributions align with the principles of sustainable development, which emphasize the integration of economic growth, social equity, and environmental sustainability. In Upper Northern Thailand, social enterprises frequently operate in sectors such as community-based tourism, sustainable agriculture, and local handicrafts. By combining indigenous knowledge, cultural traditions, and entrepreneurial innovation, they contribute to both economic development and cultural preservation. Effective leadership is therefore essential for ensuring that social enterprises achieve their social, environmental, and economic objectives simultaneously.

The literature also highlights strong relationships among leadership traits, entrepreneurial characteristics, and organizational effectiveness. Leadership attributes such as ethical integrity, social responsibility, and visionary thinking enhance organizational legitimacy and stakeholder trust. Similarly, entrepreneurial competencies including stakeholder engagement and knowledge management promote innovation, adaptability, and organizational resilience. In resource-constrained environments, leaders must effectively mobilize resources, coordinate stakeholders, and develop innovative responses to complex social challenges. Dees (1998) and Zahra et al. (2009) argued that social entrepreneurs possessing strong leadership capabilities are better positioned to align organizational strategies with community needs while maintaining sustainable performance. Therefore, ethical leadership, social responsibility, stakeholder engagement, and knowledge management are expected to contribute significantly to organizational effectiveness and long-term sustainability in social enterprises.

Hypotheses Development. Based on the theoretical foundations discussed above, the following hypotheses are proposed: H1: Entrepreneurial characteristics are positively associated with the organizational effectiveness of social enterprises. H2: Leadership styles are positively associated with the organizational effectiveness of social enterprises.

Methodology

Research Design. This study employed a quantitative research design to examine the influence of entrepreneurial characteristics and leadership styles on the effectiveness and long-term sustainability of social enterprises in Upper Northern Thailand. The conceptual framework integrates perspectives from social entrepreneurship and leadership theory to explain how entrepreneurial traits and leadership practices contribute to organizational outcomes. The study focuses on three primary constructs: (1) entrepreneurial characteristics, (2) leadership styles, and (3) organizational effectiveness. Entrepreneurial characteristics were conceptualized as a set of personal and managerial attributes that enable social entrepreneurs to effectively manage mission-driven organizations. Based on prior studies, four dimensions were examined: ethical leadership, social responsibility, stakeholder engagement, and knowledge management (Dees, 1998; Zahra et al., 2009). Leadership styles were operationalized across four dimensions: socially responsible leadership, ethical leadership, strategic leadership, and visionary leadership, reflecting leadership behaviors commonly associated with social enterprises (Bass & Riggio, 2006; Yukl, 2013). Organizational effectiveness was defined as the ability of social enterprises to achieve both economic and social objectives, including operational performance, social impact, and long-term sustainability.

Population and Sampling. The target population consisted of 2,568 senior executives working in social enterprises located in Upper Northern

Thailand. These enterprises are registered with the Office of Social Enterprise Promotion and operate across various sectors, including community enterprises, social innovation ventures, and mission-driven businesses.

Senior executives were selected as the unit of analysis due to their direct involvement in strategic decision-making and organizational leadership. The sample size was determined using Yamane's (1973) formula for finite populations, resulting in a required sample of 400 respondents. A multi-stage sampling approach was employed to enhance representativeness. First, purposive sampling was used to identify individuals holding leadership or managerial roles. Second, quota sampling ensured proportional representation across enterprise types and demographic characteristics. Finally, convenience sampling was applied to facilitate data collection. A total of 400 valid responses were obtained, yielding a response rate of 15.58%. Although relatively modest, this rate is consistent with survey-based studies involving senior executives and organizational leaders (Baruch & Holtom, 2008).

Data Collection and Measurement. Data were collected a structured questionnaire developed from established theoretical frameworks and prior empirical research in social entrepreneurship and leadership. The instrument consisted of four sections: (1) Demographic information (e.g., gender, age, education, marital status, and work experience), (2) Entrepreneurial characteristics measured using 27 items across four dimensions: ethical leadership, social responsibility, stakeholder engagement, and knowledge management, (3) Leadership styles assessed 2 3 items reflecting socially responsible, ethical, strategic, and visionary leadership and (4) Organizational effectiveness measured using 10 items covering performance, problem-solving capability, and sustainability outcomes . All items were rated on a six-point Likert scale ranging from 1 (strongly disagree) to 6 (strongly agree). The use of an even-numbered scale was intended to reduce central tendency bias and encourage more discriminative responses.

Instrument Validity and Reliability. Content validity was established through expert evaluation by three scholars in entrepreneurship and management. The Item-Objective Congruence (IOC) index yielded an overall score of 0.80, indicating acceptable alignment between the measurement items and research objectives. A pilot test was conducted with 30 respondents to assess reliability. Internal consistency was evaluated using Cronbach's alpha coefficient, which yielded a value of 0.985, indicating excellent reliability. This result confirms a high level of internal consistency among the measurement items.

Data Analysis. Data analysis was conducted using both descriptive and inferential statistical techniques. Descriptive statistics, including frequencies, means, and standard deviations, were used to summarize demographic characteristics and variable distributions. Pearson's product moment correlation analysis was employed to examine the relationships among entrepreneurial characteristics, leadership styles, and organizational effectiveness. To test the proposed hypotheses, multiple linear regression analysis was conducted to assess the predictive effects of entrepreneurial characteristics and leadership styles on organizational effectiveness. Prior to regression analysis, multicollinearity diagnostics were performed to ensure the independence of predictor variables. This analytical approach provides robust empirical evidence on how leadership and entrepreneurial capabilities influence the performance and sustainability of social enterprises. By integrating statistical analysis with established theoretical frameworks, the study offers a rigorous methodological foundation for examining social enterprise effectiveness in emerging economies.

Research Ethics. This study adhered to established ethical standards for research involving human participants. Ethical approval was obtained from the Human Research Ethics Committee of Northern College (Approval No. NRED 0022/2568) prior to data collection. Participants were provided with informed

consent forms outlining the study's objectives, voluntary participation, confidentiality protections, and the right to withdraw at any time without penalty. All data were anonymized and securely stored to ensure participant privacy and confidentiality.

Results

Demographic Characteristics of Respondents. This study analyzed responses from 400 senior executives representing social enterprises operating in the Upper Northern Region of Thailand. Understanding the demographic characteristics of respondents is essential for interpreting the results of the statistical analyses and ensuring that the sample adequately represents the leadership profile of social enterprises in the region. The majority of respondents were male, accounting for 237 individuals or 59.0 percent of the sample, while female respondents accounted for 163 individuals or 41.0 percent. In terms of age distribution, the largest group of respondents fell within the 30–39-year age range, representing 154 individuals or 38.3 percent of the sample. Respondents aged between 20 and 29 years accounted for 24.5 percent, while those aged 40–49 years represented 23.0 percent. Participants aged 50 years and above accounted for 14.0 percent of the sample. Regarding educational attainment, 179 respondents (44.5 percent) held a bachelor's degree, while 146 respondents (36.5 percent) possessed a master's degree. A smaller proportion of respondents (19.0 percent) held doctoral degrees. These findings indicate that the majority of social enterprise leaders in the region possess formal higher education qualifications. With respect to enterprise types, the largest proportion of respondents (51.0 percent) operated community-based enterprises, which are commonly associated with grassroots economic development initiatives. Social business enterprises accounted for 32.0 percent of the sample, while nonprofit social enterprises represented 17.0 percent. Regarding years of operation, 22.9 percent of

respondents reported that their enterprises had been operating for approximately six years, while 33.0 percent had operated for between three and five years. These demographic findings provide an important foundation for understanding the characteristics of social entrepreneurs in Upper Northern Thailand and support the validity of the subsequent statistical analysis.

Descriptive Analysis of Leadership Characteristics. The descriptive analysis examined leadership characteristics across four key dimensions: ethical leadership, socially responsible leadership, strategic leadership, and visionary leadership. The results indicated that respondents generally reported high levels of leadership behavior across all four dimensions. The overall leadership score averaged 5.12 on a six-point Likert scale, with a standard deviation of 0.37, suggesting that respondents perceived themselves as demonstrating leadership behaviors at a relatively high level. Ethical leadership recorded the highest mean score (Mean = 5.18), indicating that social enterprise leaders place strong emphasis on integrity, fairness, and transparency in decision-making processes. Socially responsible leadership also recorded a high mean score (Mean = 5.11), reflecting the commitment of social entrepreneurs to social impact and community development. Visionary leadership received a mean score of 5.13, suggesting that respondents were strongly motivated to pursue long-term social transformation goals. Strategic leadership recorded a slightly lower mean score (Mean = 5.07), indicating that while planning and strategic thinking remain important leadership components, social entrepreneurs may prioritize ethical and socially responsible leadership behaviors more strongly. These findings highlight the strong ethical and social orientation of leadership practices among social entrepreneurs in Northern Thailand, which is consistent with previous research emphasizing the value-driven nature of social entrepreneurship.

Correlation Analysis. Pearson correlation analysis was conducted to examine the relationships among entrepreneurial characteristics and the

effectiveness of social enterprises. The results indicated significant positive correlations among the independent variables and the dependent variable at the 0.05 level of statistical significance. The correlation coefficients ranged between 0.61 and 0.80, indicating moderately strong relationships between entrepreneurial characteristics and social enterprise effectiveness. Ethical leadership demonstrated the strongest correlation with social enterprise effectiveness (r = 0.80), followed by social responsibility (r = 0.74) and knowledge management (r = 0.73). Stakeholder management showed a moderate correlation with social enterprise effectiveness (r = 0.61). These results suggest that entrepreneurial leadership attributes play an important role in shaping the effectiveness of social enterprises. Y = 0.708 + 0.478(X1) + 0.274(X2) – 0.329(X3) + 0.252(X4)

Table 1 Correlation Matrix of Entrepreneurial Characteristics and Social Enterprise Effectiveness

Variables	X1	X2	X3	X4	Y
Ethical Leadership (X1)	1				
Social Responsibility (X2)	0.72	1			
Stakeholder Management (X3)	0.68	0.74	1		
Knowledge Management (X4)	0.76	0.71	0.66	1	
Social Enterprise Effectiveness (Y)	0.80	0.74	0.61	0.73	1

Note. All correlations significant at p < .05.

Multiple Regression Analysis: Entrepreneurial Characteristics. Multiple regression analysis was conducted to determine the influence of entrepreneurial characteristics on social enterprise effectiveness. Prior to the regression analysis, multicollinearity diagnostics were conducted. The results showed that tolerance values were greater than 0.01 and Variance Inflation Factor (VIF) values were below 10, indicating that multicollinearity was within acceptable limits. The

regression model produced an R^2 value of 0.705, indicating that 70.5 percent of the variance in social enterprise effectiveness could be explained by entrepreneurial characteristics. The model was statistically significant ($F = 236.937$, $p < .05$). Ethical leadership had the strongest positive influence on organizational effectiveness (B = 0.474), followed by social responsibility (B = 0.274) and knowledge management (B = 0.252). Interestingly, stakeholder management demonstrated a statistically significant but negative relationship with social enterprise effectiveness (B = -0.329).

Table 2: Multiple Regression Results: Entrepreneurial Characteristics

Variable	B	SE	Beta	t	p	Tolerance	VIF
Constant	.708	.126		5.637	.000		
Ethical Leadership	.474	.078	.574	6.094	.000	.084	8.951
Social Responsibility	.274	.116	.362	2.357	.019	.032	9.731
Stakeholder Management	-.329	.077	-.427	-4.298	.000	.075	9.273
Knowledge Management	.252	.065	.320	3.885	.000	.109	9.147

Model Summary: R = 0.840, R^2 = 0.705, Adjusted R^2 = 0.702, $F = 236.937$, $p < .05$

Multiple Regression Analysis: Leadership Styles. A second regression model examined the influence of leadership styles on social enterprise effectiveness. The results indicated that the model explained 72.1 percent of the variance in organizational effectiveness ($R^2 = 0.721$). The regression model was statistically significant ($F = 256.709$, $p < .05$). Social responsibility leadership emerged as the strongest predictor of social enterprise effectiveness (B = 0.451), followed by ethical leadership (B = 0.151) and visionary leadership (B = 0.138). Strategic leadership was not statistically significant. Y (Effectiveness of Social Enterprises) = 0.631 + 0.451($X_{\mathbf{1}}$) + 0.151($X_{\mathbf{2}}$) + 0.138($X_{\mathbf{4}}$)

Table 3 Multiple Regression Results: Leadership Styles

Variable	B	SE	Beta	t	p	Tolerance	VIF
Constant	.631	.113		5.606	.000		
Social Responsibility Leadership	.451	.077	.553	5.850	.000	.079	9.707
Ethical Leadership	.151	.063	.200	2.411	.016	.102	9.830
Strategic Leadership	-.050	.070	-.607	-.721	.471	.081	9.376
Visionary Leadership	.138	.052	.183	2.635	.009	.145	6.880

Model Summary: $R = 0.849$, $R^2 = 0.721$, Adjusted $R^2 = 0.718$, $F = 256.709$, $p < .05$

Discussion

The findings of this study provide robust empirical evidence that leadership characteristics play a pivotal role in shaping the effectiveness of social enterprises in Upper Northern Thailand. In particular, ethical leadership, social responsibility, stakeholder engagement, and knowledge management were identified as significant determinants of organizational performance and long-term sustainability. These findings reinforce the argument that leadership in social enterprises extends beyond conventional managerial competencies and is fundamentally grounded in ethical values, social commitment, and community engagement. Such attributes are especially critical in mission-driven organizations operating in complex environments where social impact and economic viability must be pursued simultaneously.

Among the examined variables, ethical leadership emerged as the strongest predictor of social enterprise effectiveness. This finding underscores the central role of integrity, transparency, and fairness in guiding organizational decision-making processes. Ethical leadership enhances trust among employees, stakeholders, and community members, which is essential for organizations that depend on legitimacy and collaborative relationships. This result is consistent with prior studies emphasizing the importance of ethical leadership in fostering organizational commitment and responsible governance (Avolio et al., 2009; Austin et al., 2006). In the context of social enterprises, ethical leadership functions not only as a moral foundation but also as a strategic asset that strengthens institutional credibility and long-term sustainability.

The findings also highlight the significant influence of social responsibility as a defining leadership characteristic. Social responsibility reflects the commitment of social entrepreneurs to address societal challenges and promote collective well-being beyond economic objectives. This result aligns with the dual-mission framework proposed by Mair and Martí (2006), which conceptualizes social enterprises as organizations that integrate economic sustainability with social transformation. In Upper Northern Thailand, where communities often face structural inequalities and environmental constraints, socially responsible leadership serves as a critical mechanism for linking entrepreneurial activities with broader development goals. Leaders who prioritize social responsibility are more likely to design inclusive and impact-oriented business models.

Interestingly, stakeholder engagement was found to have a statistically significant but negative relationship with organizational effectiveness. This unexpected finding suggests that stakeholder involvement, while generally beneficial, may introduce managerial complexity when not strategically coordinated. Social enterprises typically engage with a diverse range of stakeholders, including government agencies, local communities, donors, and

private sector actors. Although such engagement can facilitate resource mobilization and collaboration, excessive or poorly managed stakeholder involvement may lead to conflicting expectations, decision-making delays, and reduced organizational efficiency. This finding is consistent with prior research indicating that stakeholder relationships can simultaneously generate opportunities and tensions (Zahra et al., 2009). Therefore, the effectiveness of stakeholder engagement depends on leaders' capacity to balance competing interests while maintaining strategic coherence.

Another important contribution of this study lies in the role of knowledge management as a driver of organizational effectiveness. Knowledge management enhances an organization's ability to capture, share, and apply knowledge to improve innovation, problem-solving, and service delivery. In the context of Upper Northern Thailand, where local communities rely heavily on indigenous knowledge and cultural practices, the integration of traditional knowledge with modern management approaches becomes particularly valuable. This finding aligns with the Balanced Scorecard framework (Kaplan & Norton, 1996), which identifies organizational learning and knowledge development as critical components of long-term performance. Social enterprises that actively promote knowledge sharing are better equipped to adapt to dynamic socio-economic conditions and sustain their impact.

Taken together, these findings suggest that leadership in social enterprises should be conceptualized as an integrative and value-driven process. Effective leadership involves the alignment of ethical principles, social responsibility, stakeholder coordination, and knowledge-based strategies. The results provide strong support for the relevance of transformational and servant leadership frameworks in explaining leadership effectiveness in social enterprises. Transformational leadership enables leaders to articulate a compelling vision and inspire collective action, while servant leadership emphasizes ethical conduct, empathy, and service to the community (Bass & Riggio, 2006; Greenleaf, 1977).

The integration of these leadership approaches offers a comprehensive framework for understanding how social enterprises can achieve both social impact and organizational sustainability.

From a practical perspective, the findings offer several important implications. First, leadership development programs for social entrepreneurs should prioritize ethical decision-making, transparency, and accountability to strengthen organizational legitimacy. Second, social enterprises should embed social responsibility into their strategic planning processes to ensure alignment between economic activities and social objectives. Third, capacity-building initiatives should focus on enhancing leaders' abilities to communicate long-term visions and effectively manage stakeholder relationships. Strengthening knowledge management systems and stakeholder coordination mechanisms can further enhance organizational adaptability and sustainability.

This study also presents several directions for future research. Longitudinal studies are needed to examine how leadership characteristics influence the sustainability of social enterprises over time. Comparative research across different regions in Southeast Asia could provide deeper insights into the role of cultural and institutional contexts in shaping leadership practices. In addition, qualitative approaches, such as case studies and in-depth interviews, could offer richer insights into the lived experiences of social entrepreneurs. Future studies may also incorporate additional variables, including organizational culture, innovation capability, and digital transformation, to further explain variations in social enterprise effectiveness.

In conclusion, this study demonstrates that ethical leadership, social responsibility, stakeholder engagement, and knowledge management are critical drivers of social enterprise effectiveness in Upper Northern Thailand. By integrating perspectives from leadership theory and social entrepreneurship, the study advances understanding of how leadership practices influence organizational

sustainability and social impact. Strengthening leadership capacity in social enterprises is therefore essential for promoting inclusive development and advancing sustainable social change in Thailand and the broader Southeast Asian context.

Recommendation

Based on the findings of this study, several recommendations can be proposed to enhance the effectiveness and sustainability of social enterprises in Upper Northern Thailand. First, policymakers and relevant agencies should promote leadership development programs that emphasize ethical leadership, social responsibility, and visionary thinking, as these factors were found to significantly influence organizational effectiveness. Such programs should focus on strengthening leaders' capabilities in ethical decision-making, stakeholder communication, and long-term strategic planning.

Second, social enterprises should invest in knowledge management systems and organizational learning practices to improve innovation, problem-solving capacity, and operational performance. Encouraging the sharing of best practices and lessons learned can enhance organizational adaptability and resilience in rapidly changing environments.

Third, while stakeholder engagement remains essential, social enterprise leaders should establish clear stakeholder management strategies to minimize conflicts of interest and improve coordination among various stakeholder groups. Effective stakeholder governance mechanisms can help organizations balance diverse expectations while maintaining their social missions and operational efficiency.

Finally, future initiatives should foster collaborative networks among social enterprises, government agencies, academic institutions, and community

organizations to support sustainable development and maximize social impact across the region.

References

Austin, J. E., Stevenson, H., & Wei-Skillern, J. (2006). Social and commercial entrepreneurship: Same, different, or both? Entrepreneurship Theory and Practice, 30(1), 1-22.

Avolio, B. J., Walumbwa, F. O., & Weber, T. J. (2009). Leadership: Current theories, research, and future directions. Annual Review of Psychology, 60, 421-449.

Baruch, Y., & Holtom, B. C. (2008). Survey response rate levels and trends in organizational research. Human Relations, 61(8), 1139-1160.

Bass, B. M., & Riggio, R. E. (2006). Transformational leadership (2nd ed.). Psychology Press.

Bornstein, D., & Davis, S. (2010). Social entrepreneurship: What everyone needs to know. Oxford University Press.

Dacin, P. A., Dacin, M. T., & Matear, M. (2011). Social entrepreneurship: Why we don't need a new theory and how we move forward from here. Academy of Management Perspectives, 25(3), 37-57.

Dees, J. G. (1998). The meaning of social entrepreneurship. Stanford University.

Drucker, P. F. (2007). Management challenges for the 21st century. Routledge.

Folke, C., Carpenter, S. R., Walker, B., Scheffer, M., Chapin, T., & Rockström, J. (2010). Resilience thinking: Integrating resilience, adaptability and transformability. Ecology and Society, 15(4), 20.

Greenleaf, R. K. (1977). Servant leadership: A journey into the nature of legitimate power and greatness. Paulist Press.

Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (1996). The balanced scorecard: Translating strategy into action. Harvard Business School Press.

Kirkpatrick, S. A., & Locke, E. A. (1991). Leadership: Do traits matter? Academy of Management Executive, 5(2), 48-60.

Mair, J., & Martí, I. (2006). Social entrepreneurship research: A source of explanation, prediction, and delight. Journal of World Business, 41(1), 36-44.

Nicholls, A. (2010). The legitimacy of social entrepreneurship: Reflexive isomorphism in a pre-paradigmatic field. Entrepreneurship Theory and Practice, 34(4), 611-633.

Northouse, P. G. (2018). Leadership: Theory and practice (8th ed.). Sage Publications.

Office of the National Economic and Social Development Council. (2022). The Thirteenth National Economic and Social Development Plan (2023–2027). NESDC.

Pongwiritthon, K., Prayoon, A., & Kamolthip, K. (2023). Investigating the social entrepreneurial intention among Thai population. Asian Administration and Management Review, 6(2), 107-118.

Robbins, S. P., & Coulter, M. (2018). Management (15th ed.). Pearson Education.

Yamane, T. (1973). Statistics: An introductory analysis (3rd ed.). Harper & Row.

Yukl, G. (2013). Leadership in organizations (8th ed.). Pearson Education.

Zahra, S. A., Gedajlovic, E., Neubaum, D. O., & Shulman, J. M. (2009). A typology of social entrepreneurs: Motives, search processes, and ethical challenges. Journal of Business Venturing, 24(5), 519-532.

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร*

THE RELATIONSHIP BETWEEN SCHOOL ADMINISTRATORS' ACADEMIC LEADERSHIP AND INTERNAL SUPERVISION IN SCHOOLS UNDER THE SAMUT SAKHON PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE

สุธาสินี ปิ่นแก้ว[1], อุไรรัตน์ แย้มชุติ[2] และ วิเชียร อินทรสมพันธ์[3]

Sutasinee Pinkaew[1], Urairat Yamchuti[2] and Wichian Intarasompun[3]

[1-2]มหาวิทยาลัยธนบุรี

[1-2]Thonburi University, Thailand

[3]มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

[3]Bansomdejchaopraya Rajabhat University, Thailand

Corresponding author E-mail: sutasinee2534@skn.go.th

วันที่รับบทความ : 29 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 9 กรกฎาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 11 กรกฎาคม 2569

Received 29 June 2026; Revised 9 July 2026; Accepted 11 July 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร 2) ระดับการนิเทศภายในสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร 3) ความสัมพันธ์

Citation:

*สุธาสินี ปิ่นแก้ว, อุไรรัตน์ แย้มชุติ และ วิเชียร อินทรสมพันธ์. (2569). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 1003-1020.

Sutasinee Pinkaew, Urairat Yamchuti and Wichian Intarasompun. (2026). The Relationship Between School Administrators'Academic Leadership And Internal Supervision In SchoolsUnder The Samut Sakhon Primary Educational Service Area Office. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 1003-1020.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการนิเทศภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้การวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ในปีการศึกษา 2568 ได้จำนวนเป็น 333 คน สุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า 1) ระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการนิเทศการสอนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านการกำกับติดตามความก้าวหน้าของนักเรียนส่วนด้านการกำหนดพันธกิจมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2) ระดับการนิเทศภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการประเมินสภาพงานมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านการจัดลำดับความสำคัญของงานส่วนด้านการอำนวยการมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการนิเทศภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา (X) กับการนิเทศภายในสถานศึกษา (Y) มีความสัมพันธ์เชิงบวกระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่ 0.873**

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำทางวิชาการ, การนิเทศภายใน, สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

Abstract

This study aimed to: (1) examine the level of academic leadership among school administrators under the Samut Sakhon Primary Educational Service Area Office; (2) investigate the level of internal supervision in schools under the Samut Sakhon Primary Educational Service Area Office; and (3) determine the relationship between school administrators' academic leadership and internal supervision. The sample consisted of 333 school administrators and teachers from schools under

the Samut Sakhon Primary Educational Service Area Office during the 2025 academic year. Participants were selected using stratified random sampling. The research instrument was a questionnaire. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, and standard deviation.

The findings revealed that: (1) School administrators' academic leadership was rated at a high level overall. Among the dimensions, teaching supervision received the highest mean score, followed by monitoring students' progress, whereas mission formulation received the lowest mean score. (2) Internal supervision in schools was rated at a high level overall. Among the dimensions, task assessment received the highest mean score, followed by work prioritization, while facilitating received the lowest mean score. (3) There was a strong positive relationship between school administrators' academic leadership (X) and internal supervision (Y). The relationship was statistically significant at the .01 level, with a correlation coefficient of r = 0.873.

Keywords: Academic Leadership, Internal Supervision, Schools under Samut Sakhon Primary Educational Service Area Office

บทนำ

การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 มุ่งพัฒนาผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542, หน้า 3) ซึ่งภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารเป็นปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญในการสนับสนุนครูและพัฒนาผู้เรียนตามกรอบแนวคิดของครูก (Krug, 1992, pp. 430-443) ประกอบด้วย 5 ด้านสำคัญ คือ การกำหนดพันธกิจ, การจัดการหลักสูตรและการสอน, การนิเทศการสอน, การกำกับติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน และการเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ เพื่อนำองค์กรสู่เป้าหมายอย่างเป็นระบบ

การนิเทศภายในสถานศึกษาเป็นเครื่องมือในการปรับปรุงและยกระดับการเรียนการสอน (วัชรา เล่าเรียนดี, 2550, หน้า 40) โดยแฮริส (Harris, 1985, pp. 13-15) ได้ระบุถึงกระบวนการนิเทศภายใน 6 ด้าน การประเมินสภาพงาน การจัดลำดับความสำคัญของงาน การออกแบบวิธีการทำงาน การจัดสรรทรัพยากร การประสานงาน การอำนวยการ ทั้งนี้ งานวิจัย

ของ ศุภลักษณ์ ลีฬหคุณากร (2560, น. 137-140) และภัททิยา ชื่นวิเศษ (2561, น. 133) ต่างชี้ให้เห็นว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารมีความสัมพันธ์ในระดับสูงกับการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียน

สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ได้พัฒนาการจัดการศึกษา พบว่า ยังอยู่ในระดับที่ไม่น่าพอใจ จากรายงานผลสอบ O-NET ปีการศึกษา 2565–2567 พบว่านักเรียนชั้น ป.6 และ ม.3 มีคะแนนคณิตศาสตร์เพิ่มขึ้น แต่วิชาภาษาไทยและภาษาอังกฤษของชั้น ม.3 และคณิตศาสตร์ชั้น ม.6 วิชาคณิตศาสตร์ลดลงอย่างน่ากังวล (รายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) จังหวัดสมุทรสาคร ปีการศึกษา 2567, หน้า 3-15) สถิติดังกล่าวชี้ให้เห็นความจำเป็นในการยกระดับคุณภาพการศึกษาภาวะผู้นำทางวิชาการและการนิเทศภายในจึงเป็นรากฐานสำคัญที่จะต้องนำมาปรับกลยุทธ์การบริหารและการนิเทศติดตามภายในเชิงรุก ยิ่งไปกว่านั้น งานวิจัยของ วันสุไลมาน แวสุหลง (2564, น. 116-120) ยืนยันว่าผู้บริหารควรกำกับติดตามและสนับสนุนทรัพยากรเพื่อให้ครูพัฒนาสื่อและนวัตกรรม พร้อมจัดให้ มีการประเมินผลการนิเทศภายในเป็นระยะอย่างต่อเนื่อง นอกจากนั้นยังมีงานวิจัยที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาครที่ชี้ให้เห็นว่ามีความจำเป็นจะต้องมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (เด่นนภา อินโนนเชือก และคณะ, 2568; ณัฏฐ์ธีตา มาลาพันธุ์ และคณะ, 2568; เยาวรัตน์ ทองมี และคณะ, 2567; สุกัญญา ประกอบกิจ และคณะ, 2567; อำภา คงพินิจ และคณะ, 2567; ปวีณา เขตขันหล้าและคณะ, 2567; รุ่งนภา รักสม และคณะ, 2567)

จากเหตุผลและความสำคัญข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ผลการวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการนำไปใช้วางแผนเชิงรุก ปรับปรุงกลยุทธ์การบริหารจัดการ และพัฒนาระบบการนิเทศภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบเพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของผู้เรียนให้มีคุณภาพและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

2. เพื่อศึกษาระดับการนิเทศภายในสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

สมมติฐานการวิจัย

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการนิเทศภายในของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร มีความสัมพันธ์กันทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการ

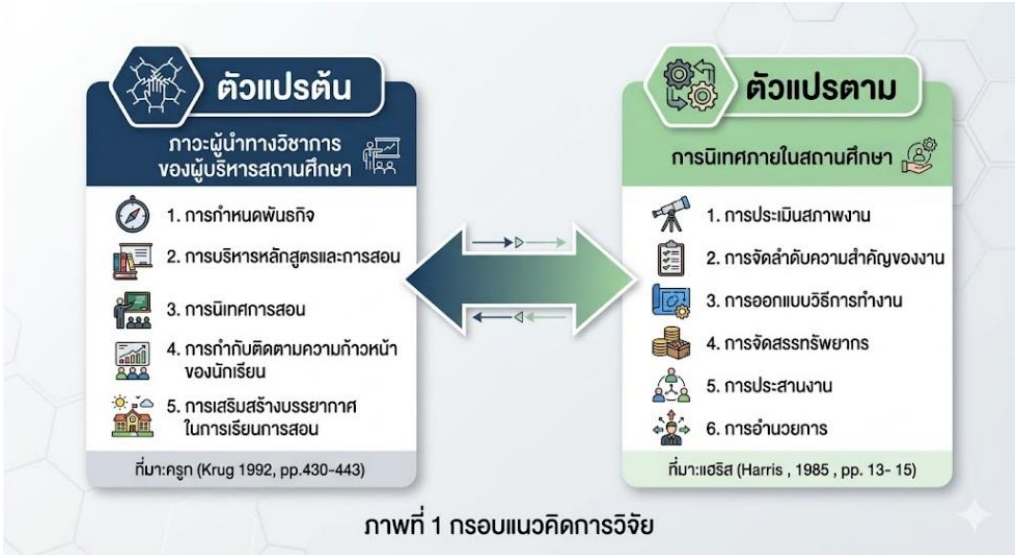
แนวคิดภาวะผู้นำทางวิชาการของ ครูก (Krug 1992, pp ,430-443) ซึ่งประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1 การกำหนดพันธกิจ ตั้งเป้าหมายที่ชัดเจน สอดคล้องกับความเป็นจริงและสื่อสารเข้าใจร่วมกัน 2 การบริหารหลักสูตรและการสอน ผู้บริหารต้องรอบรู้ขอบข่ายรายวิชา สนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรอย่างจริงจัง และเป็นแหล่งข้อมูล ให้คำแนะนำด้านการสอนแก่ครู ได้ 3 การนิเทศการสอน มุ่งเน้นการนิเทศเพื่อพัฒนาศักยภาพครูและวิชาชีพในอนาคตอย่างมีวิสัยทัศน์ 4 การกำกับติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน ใช้การประเมินที่หลากหลายและสม่ำเสมอ นำผลลัพธ์มาวางกลยุทธ์ร่วมกับครูและผู้ปกครองเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน 5 การเสริมสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอน สร้างสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย เป็นระเบียบ และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อกระตุ้นให้ครูและนักเรียนแสดงศักยภาพได้อย่างเต็มที่

2. แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา

แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษา ประกอบด้วย 6 ด้าน แฮริส (Harris, 1985, pp. 13 - 15) คือ 1 การประเมินสภาพงาน การรวบรวม วิเคราะห์ และตรวจสอบข้อมูล เพื่อสรุปทิศทางในการพัฒนาสถานศึกษาให้ดีขึ้น 2 การจัดลำดับความสำคัญ

ของงาน การกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และกิจกรรมนิเทศ โดยเรียงลำดับตามความจำเป็นและนำเสนอแนวทางที่หลากหลาย เพื่อการดำเนินงานที่เป็นระบบ 3 การออกแบบวิธีการทำงาน การรวบรวมกลุ่มปัญหา วางหลักการตามทฤษฎี จัดเตรียมสื่อวัสดุอุปกรณ์ และถ่ายทอดกระบวนการคิดออกมาเป็นแผนปฏิบัติการหรือโครงการนิเทศที่เป็นรูปธรรม 4 การจัดสรรทรัพยากร การบริหารและกระจายทรัพยากรให้แก่บุคลากรหรือโครงการตามความต้องการอย่างทั่วถึงและคุ้มค่า พร้อมทั้งมอบหมายบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างชัดเจน 5 การประสานงาน การบริหารจัดการบุคลากร เวลา และวัสดุอุปกรณ์ โดยชี้แจงบทบาทหน้าที่ กำหนดตารางเวลา และสร้างสัมพันธภาพอันดี เพื่อสร้างความร่วมมือและความสามัคคีในการทำงาน 6 การอำนวยการ การขับเคลื่อนงานให้บรรลุเป้าหมาย ผ่านการแต่งตั้งคณะกรรมการ กำหนดระเบียบเกณฑ์มาตรฐาน ให้คำแนะนำ/คู่มือในการปฏิบัติงาน และตัดสินใจเลือกแนวทางที่เหมาะสม

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา กับการนิเทศภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาครการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพยากรณ์ (Predictive Research) โดยมีวิธีดำเนินการตามลำดับหัวข้อดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ในปีการศึกษา 2568 จำนวน 333 คน จากประชากร 1,990 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการคำนวณ ด้วยสูตรของ Taro Yamane แล้วจึงสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสำรวจรายการ (Checklist) แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการนิเทศภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

3. การสร้างเครื่องมือ ผู้วิจัยทำการศึกษาเอกสาร แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาสร้างแบบสอบถาม เสนออาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข จากนั้นนำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่านตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และคำนวณค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 ต่อมาได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริงจำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สูตรค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach’s Alpha) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.976 แล้วจึงนำแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจริงกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธนบุรี เพื่อขอความร่วมมือไปยังผู้บริหารสถานศึกษาในจังหวัดสมุทรสาครจากนั้นนำแบบสอบถามส่งไปยังสถานศึกษาให้กับครูและผู้บริหาร เพื่อให้ข้อมูลในการตอบแบบสอบถาม และส่งแบบสอบถามออนไลน์ที่สร้างโดยแอพลิเคชัน Google Form ผ่านช่องทางสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร เพื่อเก็บข้อมูลจากผู้บริหารและครู รวมทั้งสิ้น 333 ฉบับ หลังจากได้รับแบบสอบถามที่ส่งกลับมาผ่านแอพลิเคชัน Google Form ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล จัดลำดับ และนำไปวิเคราะห์ประมวลผลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ตอบกลับคืนมาตรวจสอบความถูกต้อง จัดระเบียบ และวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามนำเสนอด้วยความถี่และร้อยละ ส่วนข้อมูลระดับภาวะผู้นำเชิงวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา การนิเทศภายในสถานศึกษา วิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พร้อมแปลความหมายตามขอบเขตของค่าเฉลี่ยตามแนวคิดของ บุญชม ศรีสะอาด (2556, หน้า 121) ที่แบ่งระดับค่าเฉลี่ยออกเป็น 5 ระดับตั้งแต่น้อยที่สุดถึงมากที่สุด สำหรับการทดสอบสมมติฐาน ใช้การวิเคราะห์โดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) เพื่อศึกษาผลของความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา กับการนิเทศภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

ผลการวิจัย

1. ระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร โดยภาพรวม (n = 333) แสดงได้ดังตารางที่ 1

	ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1.	การกำหนดพันธกิจ	4.09	0.83	มาก	5
2.	การบริหารหลักสูตรและการสอน	4.11	0.84	มาก	4
3.	การนิเทศการสอน	4.23	0.80	มาก	1
4.	การกำกับติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน	4.22	0.64	มาก	2
5.	การเสริมสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอน	4.21	0.52	มาก	3
	รวม	**4.17**	**0.74**	**มาก**	

จากตารางที่ 1 พบว่าระดับภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาสมุทรสาคร โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (= 4.17,S.D. = 0.74)

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุดเช่นเดียวกัน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การนิเทศการสอน ($\overline{X}$ = 4.23, S.D. = 0.80) รองลงมาคือ การกำกับติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน ($\overline{X}$ = 4.22, S.D. = 0.64) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ การกำหนดพันธกิจ ($\overline{X}$ = 4.09, S.D. = 0.83)

2. ระดับการนิเทศภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาระดับการนิเทศภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร โดยภาพรวม (n = 333) แสดงได้ดังตารางที่ 2

	การนิเทศภายในสถานศึกษา	$\overline{X}$	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1.	การประเมินสภาพงาน	4.23	0.63	มาก	1
2.	การจัดลำดับความสำคัญของงาน	4.22	0.57	มาก	2
3.	การออกแบบวิธีการทำงาน	4.20	0.63	มาก	4
4.	การจัดสรรทรัพยากร	4.21	0.52	มาก	3
5.	การประสานงาน	4.19	0.66	มาก	5
6.	การอำนวยการ	4.12	0.74	มาก	6
	รวม	**4.19**	**0.63**	**มาก**	

จากตารางที่ 2 พบว่าระดับการนิเทศภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับ มาก ($\overline{X}$ = 4.19, S.D. = 0.63)

เมื่อพิจารณาตามตารางเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการประเมินสภาพงาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (= 4.23, S.D. = 0.63) รองลงมาได้แก่ด้านการจัดลำดับความสำคัญของงาน (= 4.22, S.D. = 0.57) ส่วนด้านการอำนวยการ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด (= 4.12, S.D. = 0.74)

3. ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

ตารางที่ 3 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร (n = 333) แสดงได้ดังตารางที่ 3

ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร	การนิเทศภายในสถานศึกษา						
	การประเมินสภาพงาน	การจัดลำดับความสำคัญของงาน	การออกแบบวิธีการทำงาน	การจัดสรรทรัพยากร	การประสานงาน	การอำนวยการ	**การนิเทศภายในสถานศึกษา**
1. การกำหนดพันธกิจ	.436**	.515**	.587**	.405**	.794**	.747**	.732**
2. การบริหารหลักสูตรและการสอน	.449**	.532**	.601**	.300**	.828**	.794**	.746**
3. การนิเทศการสอน	.439**	.466**	.575**	.333**	.801**	.795**	.727**
4. การกำกับติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน	.992**	.762**	.702**	.395**	.599**	.537**	.796**
5. การเสริมสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอน	.436**	.638**	.483**	.998**	.565**	.427**	.677**
ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร	.644**	.650**	.713**	.420**	.894**	.852**	.873**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา (X) กับการนิเทศภายในสถานศึกษา (Y) มีความสัมพันธ์เชิงบวกระดับสูง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่ 0.873 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการนิเทศภายในสถานศึกษามีความสัมพันธ์กันในระดับสูงโดยเรียงตามลำดับจากค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มากไปหาน้อยคือ ด้านการกำกับติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน (X_4) (r = .796) ด้านการบริหารหลักสูตรและการสอน (X_2) (r = .746) ด้านการกำหนดพันธกิจ (X_1) (r = .732)

ด้านการนิเทศการสอน (r = .727) ด้านการเสริมสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอน (r = .677) ตามลำดับ

อภิปรายผล

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา กับการนิเทศภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาครผลการวิจัยสามารถอภิปรายตามลำดับของสรุปผลการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. จากผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร โดยรวมอยู่ระดับมาก เมื่อมีการพิจารณาในรายละเอียดพบว่าด้านที่สูงสุด คือ ด้านการนิเทศการสอน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านการกำกับติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน ส่วนด้านการกำหนดพันธกิจ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษา ให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนโดยตรงมีบทบาทเป็นผู้นำทางวิชาการที่คอยให้คำแนะนำ ชี้แนะ ตรวจสอบ และติดตามกระบวน การจัดการเรียนการสอนอย่างใกล้ชิดและเป็นระบบ ส่งผลให้ครูผู้สอนได้รับการสนับสนุนหน้างานอย่างเป็นรูปธรรมประกอบกับสถานศึกษามีกลไกในการดูแลช่วยเหลือและยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง มีการนำข้อมูลสารสนเทศและผลการประเมินมาวางแผนพัฒนานักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายของหลักสูตรภายใต้ความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างครูและผู้บริหารซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของแฮริส (Harris, 1985, p.13) กล่าวว่า การนิเทศภายในโรงเรียน คือ การปรับปรุงการดำเนินการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสถานการณ์และส่งผลสะท้อนไปถึงการพัฒนานักเรียนด้วยทั้งนี้ยังสอดคล้องกับกระทรวงศึกษาธิการ (2562, หน้า 6) ได้กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในสถานศึกษาไว้ว่าเพื่อช่วยผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนให้เกิดการปรับปรุงพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิงขึ้น ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกับงานวิจัยของจรินทร์ อุตสาหะ (2563. หน้า ง) ได้ศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการนิเทศภายในสถานศึกษาของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัย พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกกับการนิเทศภายในสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลการศึกษาดังกล่าวยังสอดคล้องกับงานวิจัยของวันสุไลมาน แวสุหลง (2564. หน้า จ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง

ภาวะผู้นำทางวิชาการกับการนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี ผลการวิจัยพบว่า ระดับภาวะผู้นำทางวิชาการและระดับการนิเทศภายในของผู้บริหารโดยรวมอยู่ในระดับมาก ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการกับการนิเทศภายในของผู้บริหารอยู่ในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผลดังกล่าวยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กิ่งกาญจน์ สุขสำราญ (2565, หน้า 1) ได้ทำการศึกษา เรื่องภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในกลุ่มอำเภอปลวกแดง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาระยอง เขต 1 ผลวิจัยรายด้านอยู่ในระดับมากโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากสูงไปต่ำ ได้แก่ ด้านการจัดหลักสูตรและการสอน ด้านการกำกับติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน ด้านการนิเทศการสอน ด้านการส่งเสริมบรรยากาศทางการเรียนการสอนและด้านการกำหนดพันธกิจตามลำดับ

2. จากผลการวิจัยพบว่าระดับการนิเทศภายในสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาครโดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามตารางเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการประเมินสภาพงาน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาได้แก่ ด้านการจัดลำดับความสำคัญของงาน ส่วนด้านการอำนวยการ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมากจาก ผู้บริหารสถานศึกษา ให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับขั้นเตรียมการและการวางรากฐานข้อมูลก่อนเริ่มดำเนินงานนิเทศ โดยผู้บริหารมีกระบวนการที่เป็นระบบในการศึกษา รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศเบื้องต้นอย่างละเอียด รวมถึงการสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นที่แท้จริงของครูผู้สอนและบุคลากรในโรงเรียน การเริ่มการนิเทศด้วยการประเมินสภาพจะช่วยให้ผู้บริหารมองเห็นภาพรวมของจุดเด่น รวมถึงการจัดเรียงลำดับความจำเป็นอย่างเป็นขั้นตอน การจัดลำดับความสำคัญที่ดีนี้ช่วยให้สถานศึกษาสามารถบริหารทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดทั้งในด้านงบประมาณ บุคลากร และเวลา ไปใช้ในการนิเทศและขับเคลื่อนงานวิชาการที่เร่งด่วนที่สุดก่อน ทำให้ครูผู้รับการนิเทศเห็นทิศทางและเป้าหมายร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับแนวคิดของ แฮริส (Harris, 1985, pp. 13 - 15) เกี่ยวกับ กระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษาไว้ 6 ขั้นตอน ดังนี้ การประเมินสภาพงาน การจัดลำดับความสำคัญของงาน การออกแบบวิธีการทำงาน การจัดสรรทรัพยากร การประสานงาน การอำนวยการ และสอดคล้องกับแนวคิดของ สงัด อุทรานันท์ (2530, หน้า 84-88) ได้เสนอกระบวนการนิเทศการศึกษาภายในสถานศึกษา ซึ่งมี 5 ขั้นตอน การวางแผนการนิเทศ การปฏิบัติการนิเทศ การสร้างขวัญและกำลังใจ การประเมินผลการนิเทศ ซึ่งก็จะสอดคล้องและไปในทิศทางเดียวกับงานวิจัย ของภีชาวิชญ์ ยางงาม (2564,หน้า ง) ที่

ทำการศึกษาเรื่อง กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนบรรหารแจ่มใสวิทยา 3 ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการนิเทศโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงมากไปน้อยดังนี้ ด้านการปฏิบัติการนิเทศการศึกษา ด้านการวางแผนและการกำหนดทางเลือก ด้านการประเมินผลและรายงานผล ด้านการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการพัฒนา ด้านการสร้างสื่อเครื่องมือและพัฒนาวิธีการ ตามลำดับและมีความคิดเห็นสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

3. ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการนิเทศภายในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร มีความสัมพันธ์เชิงบวกระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (r = 0.873) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากทั้งสองส่วนเป็นกระบวนการที่ส่งเสริมซึ่งกันและกันอย่างใกล้ชิด การที่ผู้บริหารแสดงออกถึงภาวะผู้นำทางวิชาการที่เข้มแข็งในการกำหนดหลักสูตร บรรยากาศการเรียนรู้ และการกำกับติดตามผู้เรียนจะส่งผลโดยตรงต่อการวางรากฐานและสร้างความตระหนักร่วมในการพัฒนาการสอนของครู อีกทั้งยังส่งผลให้การดำเนินงานนิเทศภายในทั้ง 6 ด้าน ปรากฏเด่นชัดและมีคุณภาพสูงขึ้น เนื่องจากผู้บริหารจะลงมาชี้แนะ ให้คำปรึกษาแบบกัลยาณมิตร พร้อมทั้งสนับสนุนทรัพยากรอย่างเหมาะสม ไม่ปล่อยให้เป็นหน้าที่ของฝ่ายวิชาการเพียงลำพังซึ่งผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับศุภลักษณ์ ลีฬหคุณากร (2560, หน้า 137-140) และภัททิยา ชื่นวิเศษ (2561, หน้า บทคัดย่อ) ที่พบว่าภาวะผู้นำทางวิชาการมีความสัมพันธ์เชิงบวกระดับสูงกับการนิเทศภายใน (r = 0.804 และ r = 0.575 ตามลำดับ) รวมทั้งสอดคล้องกับ นิรมล แก้วศรี (2566, หน้า ก) ที่ยืนยันว่าภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารมีความสัมพันธ์เชิงบวกระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กับการนิเทศภายในสถานศึกษาเช่นเดียวกัน

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการนิเทศภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร

ผลการวิจัยครั้งนี้ ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการนิเทศภายในสถานศึกษา โดยพบว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับการนิเทศภายในสถานศึกษา (r = .873) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สะท้อนให้เห็นว่าภาวะผู้นำทางวิชาการและการนิเทศภายในสถานศึกษามีความเชื่อมโยงกันในระดับสูงโดยครอบคลุมด้านการกำหนดพันธกิจ การบริหารหลักสูตรและการสอน การนิเทศการสอน การกำกับติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน และการเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ นอกจากนี้ ยังพบว่า การกำกับติดตามความก้าวหน้าของนักเรียนเป็นองค์ประกอบของภาวะผู้นำทางวิชาการที่มีความสัมพันธ์กับการนิเทศภายในสถานศึกษาสูงที่สุด (r = .796) แสดงให้เห็นว่า การติดตามวิเคราะห์ และใช้สารสนเทศเกี่ยวกับผลการเรียนรู้ของผู้เรียน มีความเชื่อมโยงกับการดำเนินงานนิเทศภายในสถานศึกษาในระดับสูง

องค์ความรู้ที่ค้นพบจึงชี้ให้เห็นว่า ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา โดยเฉพาะด้านการกำกับติดตามความก้าวหน้าของนักเรียน มีความสัมพันธ์กับการนิเทศภายในสถานศึกษาในระดับสูง และสะท้อนถึงความเชื่อมโยงระหว่างการบริหารงานวิชาการกับการนิเทศภายในสถานศึกษา รวมทั้งความสัมพันธ์กับคุณภาพครู คุณภาพผู้เรียน และคุณภาพสถานศึกษาในภาพรวม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้ **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์** เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับการนิเทศภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาครซึ่งภาพรวมอยู่ในระดับมากผลการศึกษาครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาครได้ดังนี้ 1.1 จากผลการวิจัยภาวะผู้นำเชิงวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาที่พบว่า ด้านการกำหนดพันธกิจ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดขอเสนอแนะว่าผู้บริหารสถานศึกษาควรนำการเสริมสร้างนวัตกรรมและการวิจัยทางการศึกษามาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กร โดยส่งเสริมให้ครูและบุคลากรร่วมกันสร้างสรรค์นวัตกรรมการเรียนรู้และงานวิจัยในชั้นเรียน เพื่อนำผลการวิจัยมาเป็นฐานข้อมูลในการทบทวน วางแผน และร่วมกันกำหนดพันธกิจของสถานศึกษาให้มีความทันสมัย ซึ่งจะช่วยยกระดับคุณภาพการศึกษาได้อย่างเป็นระบบและยั่งยืน 1.2 จากผลการวิจัยการนิเทศภายในสถานศึกษาพบว่า ด้านการอำนวยการ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดขอเสนอแนะว่าผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีการสนับสนุนผ่าน การแนะนำการปฏิบัติงาน เพื่อชี้แจงกระบวนการทำงานให้บุคลากรมีความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกัน ซึ่งจะช่วยลดความสับสนในการทำงาน สร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน และขับเคลื่อนระบบการนิเทศภายในสถานศึกษาให้ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด 1.3 จากผลการวิจัยพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์กันทางบวกกับการนิเทศภายในสถานศึกษาพบว่า ด้านการเสริมสร้างบรรยากาศในการเรียนการสอนมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ต่ำที่สุดขอเสนอแนะว่าผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมความปลอดภัยทางกายและทางใจ โดยการปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้มีความปลอดภัยมั่นคง ควบคู่ไปกับการสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางจิตใจที่เปิดกว้างและรับฟังความคิดเห็น เพื่อลดความวิตกกังวลและสร้างความสุขในการปฏิบัติงานของครู ซึ่งจะช่วยการพัฒนาบรรยากาศใน

ชั้นเรียนให้มีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง **2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป** 2.1 ควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก หรือการสนทนากลุ่ม ร่วมกับผู้บริหารสถานศึกษา ครูวิชาการ และครูผู้สอน เพื่อเจาะลึกถึงแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) ส่งเสริมและขับเคลื่อนกระบวนการนิเทศภายในสถานศึกษาให้ประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม 2.2 ควรศึกษาพัฒนาเทคนิค รูปแบบ หรือโปรแกรมการพัฒนาภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา ที่มุ่งเน้นการส่งเสริมสมรรถนะด้านการนิเทศภายในของสถานศึกษา โดยนำผลการวิจัยในมิติที่พบค่าเฉลี่ยต่ำ (เช่นด้านการกำหนดพันธกิจ หรือด้านการอำนวยการ) มาเป็นฐานในการออกแบบเนื้อหาชุดพัฒนา เพื่อขับเคลื่อนและยกระดับการบริหารงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น 2.3 ควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังตัวแปรตามหรือตัวแปรส่งผ่านอื่น ๆ ที่ได้รับอิทธิพลจากภาวะผู้นำทางวิชาการและการนิเทศภายในสถานศึกษา เช่น สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูยุคใหม่ ประสิทธิผลของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) หรือผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน เพื่อให้เห็นภาพรวมของระบบนิเทศและระบบบริหารงานวิชาการที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพผู้เรียนอย่างครบวงจร 2.4 ควรเพิ่มการศึกษาเปรียบเทียบ ระหว่างสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาครที่มีขนาดแตกต่างกัน (ขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่) หรือพื้นที่ตั้งที่แตกต่างกัน เพื่อวิเคราะห์ว่าปัจจัยเชิงบริบทเชิงพื้นที่และขนาดของโรงเรียน ส่งผลต่อรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการและการนิเทศภายในแตกต่างกันอย่างไร นำไปสู่การจัดทำข้อเสนอแนะจำเพาะที่ตอบโจทย์โครงสร้างของแต่ละโรงเรียนได้อย่างตรงจุด ยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). แนวทางการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2561. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

ณัฏฐ์ธีตา มาลาพันธุ์, ปฐมพรณ์ อินทรางกูร ณ อยุธยา และ วิเชียร อินทรสัมพันธ์ (2568). ยุทธศาสตร์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. วารสารสังคมศาสตร์วิจัย, 16(1), 21-35. จาก https://so02.tci-thaijo.org/index.php/ssr/article/view/271744

เด่นนภา อินโนนเชือก, อุไรรัตน์ แย้มชุติ และ วิเชียร อินทรสมพันธ์. (2568). สมรรถนะหลักทางการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานตามมาตรฐานวิชาชีพของครู ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 5(6), 595–606. https://doi.org/10.60027/iarj.2025.287057

นิรมล แก้วศรี. (2566). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารกับการนิเทศภายในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2. ใน การศึกษาค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยธนบุรี.

ปวีณา เขตขันหล้า สมชัย ชวลิตธาดา และ วิเชียร อินทรสมพันธ์. (2567). การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. วารสารสมาคมพัฒนาวิชาชีพการบริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย (สบพท.), 6(2), 76-89. จาก https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JAPDEAT/issue/view/17096/5052

ภัททิยา ชื่นวิเศษ. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับผลการดำเนินการนิเทศภายในของสถานศึกษาตามการรับรู้ของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพังงา. ใน การค้นคว้าอิสระ. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

ภีชาวิชญ์ ยางงาม. (2564). กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนบรรหารแจ่มใสวิทยา 3. ใน การค้นคว้าอิสระ. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เยาวรัตน์ ทองมี นิษฐ์สินี กู้ประเสริฐ และวิเชียร อินทรสมพันธ์. (2567). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารกับประสิทธิผลของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสมุทรสาคร. Journal of Modern Learning Development, 9(12), 77–89. จาก https://so06.tci-thaijo.org/index.php/jomld/article/view/275411

รุ่งนภา รักสม, สมชัย ชวลิตธาดา และวิเชียร อินทรสมพันธ์. (2567). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของครูในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร.วารสารการบริหารการศึกษาและนวัตกรรมการศึกษา, 4(2), 17–29. จาก https://so12.tci-thaijo.org/index.php/EAI/article/view/1068

วัชรา เล่าเรียนดี. (2554). นิเทศการสอน. (พิมพ์ครั้งที่ 9). นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วันสุไลมาน แวสุหลง. (2564). ภาวะผู้นำทางวิชาการกับการนิเทศภายในของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา.

ศุภลักษณ์ ลีหหคุณากร. (2560). ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษากับผลการดำเนินการนิเทศภายในของสถานศึกษาตามการรับรู้ของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา. สำนักวิทยบริการและเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

องค์กรพัฒนาเอกชนภายใต้กรอบทฤษฎีการพึ่งพาทรัพยากร : การวิเคราะห์เชิงแนวคิด*

NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS WITHIN THE FRAMEWORK OF RESOURCE DEPENDENCE THEORY: A CONCEPTUAL ANALYSIS

สันติ กระแจะจันทร์[1] และ กิตติพงษ์ พิพิธกุล[2]

Santi Krajaejan[1] and Kittipong Pipitkun[2]

[1-2]นักวิชาการอิสระ

[1-2]Independent Scholar, Thailand

Corresponding author E-mail: Santi.kru@aol.com

วันที่รับบทความ : 9 กรกฎาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 1 สิงหาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 3 สิงหาคม 2569

Received 9 July 2026; Revised 1 August 2026; Accepted 3 August 2026

บทคัดย่อ

บทความนี้ วัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์องค์กรพัฒนาเอกชนภายใต้กรอบทฤษฎีการพึ่งพาทรัพยากร ทำการสังเคราะห์จากเอกสาร พบว่า องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) เป็นองค์การที่ไม่ใช่ทั้งภาครัฐ แต่เป็นองค์กรภาคที่ไม่แสวงหาผลกำไรดั่งเช่นภาคธุรกิจเอกชน มีภาระหน้าที่ช่วยเหลือคนทุกข์ยากและคนชายขอบ ที่ไม่สามารถเข้าถึงบริการของรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชนอาศัยทรัพยากรการเงินจากการอุดหนุนรัฐบาลและผู้ให้การบริจาคหรือองค์การระหว่างประเทศ มีพันธกิจ ได้แก่ การดำเนินงานด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข ด้านสิทธิมนุษยชน ด้านการพัฒนาอาชีพ ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาหลักของการดำเนินงานของ NGO คือ การขาดแคลนขาดแคลนเงินทุนดำเนินกิจกรรมทางสังคม เนื่องจากมี NGO ทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่เพิ่มขึ้นทุกปี NGO บางแห่งต้องดำเนิน

Citation:

*สันติ กระแจะจันทร์ และ กิตติพงษ์ พิพิธกุล. (2569). องค์กรพัฒนาเอกชนภายใต้กรอบทฤษฎีการพึ่งพาทรัพยากร : การวิเคราะห์เชิงแนวคิด. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 1021-1038.

Santi Krajaejan and Kittipong Pipitkun. (2026). Non-Governmental Organizations Within The Framework Of Resource Dependence Theory: A Conceptual Analysis. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 1021-1038.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

กิจกรรมตามที่ผู้ให้การบริจาคต้องการ ดังนั้น ทฤษฎีการพึ่งพาแหล่งทรัพยากรได้อธิบายว่า องค์กร NGO กำลังปรับเปลี่ยนจุดพึ่งพาของตนและพัฒนาแหล่งปัจจัยการผลิตที่สำคัญทางเลือกอื่นๆ โดยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเชิงพาณิชย์ การปรับตัวให้เข้ากับข้อกำหนดสำหรับการได้มาซึ่งทรัพยากรที่ประสบความสำเร็จ ในการได้มาซึ่งทรัพยากร องค์กรจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับองค์กรและบุคคลอื่น ๆ ในสภาพแวดล้อมที่ไม่แน่นอน ปฏิสัมพันธ์และการทำธุรกรรมเหล่านี้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อ NGO ข้อเสนอแนะ รัฐบาลควรเพิ่มงบประมาณประจำปีให้การอุดหนุนองค์การพัฒนาเอกชน และสนับสนุนให้องค์กรธุรกิจเอกชนบริจาคให้แก่องค์กรพัฒนาเอกชน แล้วนำหลักฐานการบริจาคไปลดหย่อนภาษี

คำสำคัญ: ทฤษฎีการพึ่งพา, ทรัพยากร, องค์กรพัฒนาเอกชน

Abstract

This article aims to analyze non-governmental organizations through the lens of resource dependence theory. A synthesis of the literature reveals that : non-governmental organizations (NGOs), similar to private businesses that seek to make a profit. Their mission is to help the underprivileged and marginalized who cannot access government services. Non-governmental organizations (NGOs) rely on financial resources from government grants, donors, and international organizations. Their missions include working in education, public health, human rights, vocational development, and natural resource and environmental conservation. A major problem for NGOs is the lack of funding for their social activities. With the number of NGOs, both small and large, increasing every year, some NGOs are forced to carry out activities according to the wishes of their donors. Therefore, resource dependence theory explains that NGOs are modifying their dependencies and developing alternative sources of important factors of production by engaging in commercial activities. This adaptation to the requirements for successful resource acquisition means that organizations must interact with other organizations and individuals in an uncertain environment. These interactions and transactions generate benefits

for the NGO. Recommendation: the government should increase the annual budget for subsidizing non-governmental organizations (NGOs) and encourage private sector businesses to donate to NGOs, allowing them to use proof of donation for tax deductions.

Keyword: Non-governmental organizations, dependency theory, resources

บทนำ

องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ในระดับโลกถูกมองว่าเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญในการให้บริการด้านการพัฒนา มีฉันทามติเป็นเอกฉันท์ในแวดวงการพัฒนาว่า การให้บริการด้านการพัฒนาจะไม่สมบูรณ์หากปราศจากการมีส่วนร่วมของ NGOs ดังนั้น NGOs จำนวนมากทั่วโลกจึงสนับสนุนความพยายามของรัฐบาลในการให้บริการด้านการพัฒนา ซึ่งสถานการณ์นี้ทำให้ปริมาณและขอบเขตการดำเนินงานของ NGOs เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม มีการถกเถียงกันมากขึ้นเกี่ยวกับเจตนารมณ์เชิงแนวคิดของ NGOs ในขณะที่นักวิชาการบางคนเชื่อว่า NGOs ให้บริการด้านการพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่บางคนก็เสนอว่าการให้บริการด้านการพัฒนาไม่ได้เป็นองค์ประกอบสำคัญของวาระของ NGOs นอกจากนี้ยังมีประเด็นว่าวิธีการที่ NGOs ใช้ในการให้บริการด้านการพัฒนานั้นมีส่วนร่วมเพียงพอหรือไม่ ในขณะที่นักวิชาการบางคนมีความเห็นว่าวิธีการสื่อสารเพื่อการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมเป็นลักษณะเฉพาะของการให้บริการด้านการพัฒนาของ NGOs แต่บางคนก็ยืนยันว่าการมีส่วนร่วมเป็นเพียงคุณค่าเชิงวาทศิลป์ในภาคส่วน NGO เท่านั้น มุมมองที่ขัดแย้งกันเหล่านี้อาจทำให้บทบาทที่สำคัญอย่างต่อเนื่องขององค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ในการพูดคุยเรื่องการพัฒนาสูญหายไป บทความนี้มุ่งที่จะมีส่วนร่วมในการอภิปรายเกี่ยวกับบทบาทของ NGOs ในการให้บริการด้านการพัฒนาและแนวทางที่ NGOs ใช้ในการปฏิบัติงานด้านการพัฒนาในปัจจุบัน ผู้เขียนเสนอว่า NGOs มีบทบาทสำคัญในการให้บริการด้านการพัฒนา แต่ก็ยอมรับว่าการดำเนินงานของ NGOs ในการให้บริการด้านการพัฒนาไม่ได้ปราศจากความท้าทาย ผู้เขียนโต้แย้งต่อไปว่าบทบาทของ NGOs ในการให้บริการด้านการพัฒนาจะได้รับการยอมรับมากขึ้นก็ต่อเมื่อมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงบทบาทของการสื่อสารเพื่อการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมในการให้บริการด้านการพัฒนา บทความนี้ได้นำเสนอการทบทวนวรรณกรรมเชิงแนวคิดและเชิงประจักษ์ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของ NGOs ในการให้บริการด้านการพัฒนา และสรุปโดยการระบุบทเรียน

ที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลักควรให้ความสนใจ (Daniel Odoom, Joseph Obeng & L. Agyepong, 2022)

ปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้การตอบสนองล่าช้าคือทรัพยากรทางการเงินที่ไม่เพียงพอขององค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) การขาดแคลนทรัพยากรทางการเงินทำให้เกิดการพึ่งพาผู้บริจาค ซึ่งนำไปสู่ผลกระทบที่ไม่ได้ตั้งใจ การพึ่งพาทรัพยากรหมายความว่าองค์กรพัฒนาเอกชนลังเลที่จะตัดสินใจใดๆ ที่อาจถูกมองว่าอยู่นอกเหนือข้อตกลงกับผู้บริจาค และอาจเป็นอันตรายต่อการได้รับเงินทุนในอนาคต ในทำนองเดียวกัน ผู้บริจาคโดยทั่วไปก็ลังเลที่จะสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพขององค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชนดูเหมือนจะไม่เต็มใจที่จะลงทุนเงินทุนในศักยภาพของตนเอง โดยอ้างว่าเงินทุนเหล่านั้นสามารถนำไปใช้ในโครงการบรรเทาทุกข์ได้ดีกว่าการพึ่งพาผู้บริจาคขององค์กรพัฒนาเอกชนก่อให้เกิดการแข่งขันระหว่างองค์กรพัฒนาเอกชนเพื่อแย่งชิงทรัพยากรที่หายาก ส่งผลให้ขาดความร่วมมือระหว่างกัน ความต้องการเงินทุนเกินกว่าอุปทาน ทำให้แรงกดดันในการแข่งขันภายในภาคส่วนองค์กรพัฒนาเอกชนเพิ่มสูงขึ้น (R. Kluvers & T. Isbister, 2015) ดังนั้นผู้เขียนบทความจึงมีความสนใจที่ค้นคว้าแล้วมีเรียบเรียงการวิเคราะห์และสังเคราะห์ นำเสนอทางวิชาการแก่ผู้สนใจเกี่ยวกับองค์กรพัฒนาเอกชน

แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรพัฒนาเอกชน (Non-Government Organization : NGO)

1. คำนิยามของ “องค์กรพัฒนาเอกชน”

Carmen Orth-Alfie (2026) ได้กล่าวว่า “องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร (NGO)” ถูกนำมาใช้ครั้งแรกในช่วงเวลาเดียวกับการก่อตั้งสหประชาชาติ เพื่อแยกแยะความแตกต่างระหว่าง “องค์กรระหว่างรัฐบาล (IGO)” เช่น สหประชาชาติ กับ “องค์กรเอกชน” และ “องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร” โดยทั่วไปแล้ว NGO ถือเป็นองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร (NPO) และจัดอยู่ในหมวดหมู่กว้างๆ ขององค์กรภาคประชาสังคม (CSO) แม้จะมีคำจำกัดความมากมาย แต่องค์การอนามัยโลก (WHO) ระบุว่า “ตามคำจำกัดความกลุ่มพลเมืองเป็นองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร (NGO)” ในแง่ที่ว่าเป็นองค์กรที่ไม่เกี่ยวข้องกับรัฐบาล อย่างไรก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติ คำว่า “NGO” ใช้เพื่ออธิบายองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร ไม่ใช้ความรุนแรง ซึ่งพยายามที่จะมีอิทธิพลต่อนโยบายของรัฐบาลและองค์กรระหว่างประเทศ หรือเพื่อเสริมบริการ

ของรัฐบาล เช่น ด้านสุขภาพและด้านการศึกษา สอดคล้องกับ The Xp Group (2026) ที่ให้คำนิยามองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) คือ องค์กรอิสระที่ไม่แสวงหาผลกำไรและดำเนินงานแยกต่างหากจากการควบคุมของรัฐบาล NGO อาจเป็นองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร หรือในบางกรณีอาจเป็นวิสาหกิจเพื่อสังคมที่แสวงหาผลกำไร แต่พวกเขามีจุดประสงค์ร่วมกันคือการส่งเสริมเป้าหมายทางสังคม สิ่งแวดล้อม มนุษยธรรม หรือวัฒนธรรม การทำงานของพวกเขามักรวมถึงการสนับสนุน การให้บริการ การวิจัย การพัฒนาชุมชน และการบรรเทาภัยพิบัติ องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) มีหลากหลายขนาด ตั้งแต่กลุ่มเล็ก ๆ ในชุมชน ไปจนถึงองค์กรระหว่างประเทศขนาดใหญ่ที่มีอิทธิพลไปทั่วโลก แม้ว่าภารกิจของพวกเขาจะแตกต่างกันอย่างมาก ตั้งแต่การปกป้องสิทธิมนุษยชน การปรับปรุงระบบสาธารณสุข หรือการรักษาสิ่งแวดล้อม แต่พวกเขาทุกองค์กรล้วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมโดยการแก้ไขปัญหาที่รัฐบาลหรือภาคเอกชนอาจไม่สามารถแก้ไขได้อย่างเพียงพอ อย่างไรก็ตาม องค์กรพัฒนาเอกชนได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาลหรือภาคธุรกิจเอกชน ดังคำกล่าวของ Peter Gratton (2026) ที่ว่าองค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) เป็นองค์กรที่มีพันธกิจชัดเจน ดำเนินงานอย่างอิสระจากการควบคุมของรัฐบาล โดยมุ่งเน้นที่ประเด็นทางสังคม มนุษยธรรม หรือสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก แม้ว่า NGO ส่วนใหญ่จะเป็นองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร แต่ก็อาจได้รับเงินทุนจากแหล่งต่าง ๆ รวมถึงเงินอุดหนุนจากรัฐบาล เงินบริจาคจากภาคเอกชน และสถาบันระหว่างประเทศคำว่า “NGO” ถูกนำมาใช้ในกฎบัตรสหประชาชาติในปี 1945 โดยเน้นย้ำบทบาทขององค์กรเหล่านี้ในฐานะกลุ่มพลเมืองอาสาสมัครที่ทำงานเพื่อประโยชน์สาธารณะ นับตั้งแต่นั้นมาองค์กรพัฒนาเอกชนได้กลายเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนา การสนับสนุน และความช่วยเหลือ ด้านมนุษยธรรม ในระดับนานาชาติ บทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนบางองค์กร มุ่งเน้นไปที่การพัฒนาชุมชน ธรรมาภิบาลและประชาธิปไตย องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) จึงได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในภูมิทัศน์การพัฒนา NGOs มีชื่อเสียงในการให้บริการที่จำเป็นแก่ผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือ และดำเนินกิจกรรมรณรงค์และแคมเปญสาธารณะเพื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในเชิงบวก กิจกรรมของพวกเขายังมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาชุมชน การบรรเทาความยากจน การสร้างศักยภาพ และการเสริมสร้างพลังอำนาจของชุมชน นอกจากนี้ NGOs ยังให้บริการเฉพาะทางเพิ่มเติม เช่น ธรรมาภิบาลและประชาธิปไตย สิทธิมนุษยชน การรับมือกับเหตุฉุกเฉิน การอนุรักษ์วัฒนธรรม การแก้ไขความขัดแย้ง การเคลื่อนไหวเพื่อสิ่งแวดล้อม การวิเคราะห์นโยบาย การวิจัย และการให้ข้อมูล แม้ว่าปรากฏการณ์นี้จะพบเห็นได้เกือบทุกที่ในโลกกำลังพัฒนา แต่

ความท้าทายในการทำความเข้าใจปรากฏการณ์นี้ยังคงเป็นเรื่องยากอย่างยิ่ง ซึ่งอาจเป็นเพราะ NGOs เป็นกลุ่มผู้มีบทบาทในการพัฒนาที่มีความหลากหลายอย่างมาก NGOs ทำหน้าที่แตกต่างกันและมีรูปแบบที่แตกต่างกันทั้งภายในและระหว่างประเทศและบริบทต่าง ๆ อีกหนึ่งคำอธิบายสำหรับความคลุมเครือของปรากฏการณ์นี้คือ “NGO” ในฐานะกลุ่มวิเคราะห์นั้นมีความซับซ้อน มักไม่ชัดเจน และเข้าใจยาก แม้ว่าในเอกสารทางวิชาการ NGO จะถูกมองว่าเป็นองค์กรอิสระที่ปราศจากการควบคุมและอิทธิพลของรัฐบาล แต่ NGO บางแห่งก็ได้รับเงินทุนจำนวนมหาศาลจากแหล่งเงินทุนของรัฐบาลเป็นประจำ บาง NGO มีลักษณะคล้ายคลึงกับองค์กรเอกชนที่มีความเป็นมืออาชีพสูงและมีอัตลักษณ์องค์กรที่แข็งแกร่ง (Lewis & Kanji, 2009) อย่างก็ตามการดำเนินขององค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ยังประสบปัญหาการขาดแคลนทรัพยากร อย่างเช่นงานของ Hao Yao, Siyuan He & Fei Yan (2026) ได้ชี้ให้เห็นถึงข้อจำกัดขององค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) จำนวน 19 แห่ง ความท้าทายที่พวกเขาพบในการที่ NGO จะเข้าร่วมในการให้บริการ CBPR ที่รัฐบาลจัดขึ้นนั้น ได้แก่ ความยากลำบากในการเข้าถึงบุคคลที่มีปัญหาสุขภาพจิตและครอบครัวของพวกเขา การขาดแคลนทรัพยากร การขาดความรู้และทักษะ การทำงานร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ที่ไม่เพียงพอ และข้อจำกัดของบริการ ส่วนโอกาสนั้นสามารถแบ่งออกเป็นโอกาสภายนอกและภายใน โอกาสภายนอก ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางนโยบายที่เอื้ออำนวย สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจที่พัฒนาแล้ว และการตระหนักรู้ของสาธารณชนเกี่ยวกับสุขภาพจิตที่เพิ่มมากขึ้น ในขณะที่โอกาสภายใน ได้แก่ ความยืดหยุ่นที่มากกว่าของ NGO ความสามัคคีในทีมที่สูงขึ้น การมุ่งเน้นที่ความต้องการแบบองค์รวมของลูกค้ามากขึ้น ความสามารถในการบูรณาการทรัพยากรที่ดีขึ้น และความสามารถในการติดตามและให้การสนับสนุนลูกค้าในระยะยาว

ดังนั้น สรุปได้ว่า องค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) หมายถึง องค์กรเอกชนที่จัดตั้งขึ้นอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งดำเนินงานอย่างอิสระจากรัฐบาล ตั้งแต่หน่วยงานขนาดเล็กในระดับรากหญ้าไปจนถึงองค์กรขนาดใหญ่ระดับนานาชาติ องค์กรเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุน การกำกับดูแล และการให้บริการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านสาธารณสุข ช่วยปรับปรุงการเข้าถึงบริการและแก้ไขความเหลื่อมล้ำด้านสุขภาพ มีรายได้จากเงินอุดหนุนจากภาครัฐและภาคเอกชน

2. ปัญหาการดำเนินงานขององค์กรพัฒนาเอกชน

Bahar Sadraei (2019) ได้กล่าวถึงปัญหาที่สำคัญขององค์กรพัฒนาเอกชนของต่างประเทศไว้ ดังนี้

1) จุดอ่อนด้านการเงินและสิ่งอำนวยความสะดวก กิจกรรมทางสังคมทุกอย่างจำเป็นต้องมีแผนการเงินที่ชัดเจนและน่าเชื่อถือ องค์กรพัฒนาเอกชนมักมี “จุดอ่อน” พวกเขาไม่ใช่สถาบันของรัฐที่ได้รับสิทธิพิเศษ การสนับสนุนจากภาครัฐ แต่เนื่องจากจุดอ่อนและศักยภาพที่ต่ำ การเงินอาจไม่สามารถทำได้เลย ปฏิบัติตามแผนงานให้ดี การจัดทำงบประมาณที่ไม่ดีเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาขององค์กรพัฒนาเอกชนมาโดยตลอด เนื่องจากพวกเขาสามารถพึ่งพาเงินบริจาคโดยสมัครใจจากสมาชิกได้โดยธรรมชาติ โดยการจ่ายเงินค่าธรรมเนียมสมาชิก วิธีการที่หน่วยงานรัฐบาลในปัจจุบันใช้ในการจัดหาเงินทุน คือ รับค่าธรรมเนียมสมาชิกจากสมาชิก รับความช่วยเหลือจากสาธารณะและนานาชาติ ให้ความช่วยเหลือให้บริการด้านการศึกษาและให้คำปรึกษาบางอย่าง และได้รับเงินสนับสนุนเป็นการแลกเปลี่ยนกับบริการเหล่านั้น ควรสังเกตว่าความช่วยเหลือจากรัฐบาลต่อองค์กรภาคประชาสังคมมีข้อจำกัดและอาจบั่นทอนความเป็นอิสระขององค์กรเหล่านี้ได้ เนื่องจากรัฐบาลมักจะ “สนับสนุนองค์กรพัฒนาเอกชนเหล่านั้นด้วยนโยบายของพวกเขา” พวกเขาไม่มีข้อโต้แย้ง และหากองค์กรพัฒนาเอกชนต้องการวิพากษ์วิจารณ์นโยบายของรัฐบาลอาจทำให้ประเทศต่าง ๆ หยุดชะงักและปิดตัวลงได้ หากถูกตัดความช่วยเหลือออกไปในหลายกรณี การได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐมีข้อจำกัด และแทบจะไม่เคยเห็นในรูปแบบของความต่อเนื่องเลยดังนั้นองค์กรพัฒนาเอกชนจึงประสบปัญหาทางการเงินในการบรรลุเป้าหมายของตน

2) การไม่ได้รับการยอมรับจากรัฐบาล กิจกรรมและขอบเขตการทำงานขององค์กรพัฒนาเอกชนส่วนใหญ่ได้รับอิทธิพลจากนโยบายของรัฐบาล รัฐบาลบางแห่งอนุญาตให้องค์กรเหล่านี้ดำเนินงานได้ครอบคลุมและปฏิบัติตามพันธะหน้าที่ภายใต้กฎหมาย ในบางสังคมองค์กรพัฒนาเอกชนมีประสิทธิภาพและมีกิจกรรมหลากหลาย ประเทศที่พัฒนาแล้วส่วนใหญ่ของจีนมีเงื่อนไขบางประการ ในประเทศเหล่านี้ สังคม การสนับสนุนจากความคิดเห็นสาธารณะ และฐานทางสังคมขององค์กรเหล่านี้ อยู่ในระดับใด พวกเขาสามารถท้าทายนโยบายของรัฐบาลบางอย่างและบังคับให้รัฐบาลถอนตัวได้ เช่นรัฐบาลที่อ่อนแอไม่เต็มใจที่จะปกป้องค์กรต่าง ๆ สิ่งแวดล้อมอย่างไรก็ตาม ในสังคมอื่น ๆ รัฐบาลกลับลังเลที่จะยอมรับและให้ความร่วมมือกับสิ่งเหล่านี้ องค์กรเหล่านั้น เพราะโดยพื้นฐานแล้วเป็น "หน่วยงานอิสระ" ที่

รบกวนนโยบายขององค์กรเหล่านั้น ดังนั้น พวกเขาจึงต้องการบั่นทอนความเข้มแข็งขององค์กรเหล่านี้ให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ ผลที่ตามมาคือ การก่อตั้งองค์กรพัฒนาเอกชนที่อ่อนแอและไร้ประสิทธิภาพ ซึ่งมีอยู่เพียงในกระดาษและเอกสาร แต่ในทางปฏิบัติแล้วไม่มีประสิทธิภาพขาดแคลน พลังงานมีประสิทธิภาพสำหรับการทำกิจกรรมในบางสังคม เช่น ประเทศในตะวันออกกลาง ซึ่งรัฐบาลส่วนใหญ่ไม่ใช่ระบอบประชาธิปไตยกิจกรรมขององค์กรไม่แสวงหาผลกำไรนั้นเต็มไปด้วยข้อจำกัด ในสังคมที่รัฐบาลยังไม่ตระหนักถึงความสำคัญขององค์กรไม่แสวงหาผลกำไร พวกเขาจึงพยายามจัดตั้งองค์กรเหล่านั้นขึ้นมา องค์กรไม่แสวงหาผลกำไรของตนเอง แทนที่จะอนุญาตให้องค์กรไม่แสวงหาผลกำไรอิสระเข้ามาดำเนินการองค์กรต่างๆ ควรเกิดขึ้นจากชนชั้นล่างของสังคม และเพื่อป้องกันไม่ให้องค์กรเหล่านี้เกิดขึ้นการแทรกแซงนโยบายของรัฐบาล อย่างไรก็ตาม ระดับที่องค์กรพัฒนาเอกชนสามารถดำเนินงานได้อย่างอิสระนั้นเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ไม่อาจปฏิเสธได้ เกณฑ์สำหรับการดำรงอยู่ของเสรีภาพในสังคม และขอบเขตที่รัฐบาลเคารพ ประชาชนของพวกเขา และสิ่งนี้ส่งผลต่อระดับความน่าเชื่อถือระหว่างประเทศของรัฐบาลต่าง ๆ

3) การแข่งขันแบบคู่ขนาน นอกเหนือจากปัญหาที่สังคมและรัฐบาลสร้างขึ้นให้กับองค์กรพัฒนาเอกชนแล้วปัญหาภายในบางอย่างของพวกเขาก็เป็นอุปสรรคต่อการเติบโตและพัฒนาการของพวกเขาเช่นกัน เมื่อความรู้สึกของการแข่งขัน การครอบครอง และความเห็นแก่ตัว ถูกแทนที่ด้วยเป้าหมายสูงสุดขององค์กรองค์กรนั้นจะกลายเป็นสถาบันที่ไร้ประสิทธิภาพเป็นสถานที่แห่งการแข่งขันที่ไร้ประโยชน์ โดยปราศจากจุดมุ่งหมายใดๆผลกระทบต่อสมาชิกความรู้สึกของการแข่งขันนี้ แทนที่จะเป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของสังคมและการบรรลุเป้าหมายขององค์กร คือการตอบสนองความรู้สึกของการแข่งขันและความเป็นเลิศสมาชิกในกรณีนี้องค์กรพัฒนาเอกชนได้กลายเป็นสถาบันที่ไร้ประสิทธิภาพซึ่งบั่นทอนกำลังใจในการทำงานของบุคลากรสมาชิกที่กระตือรือร้นบางครั้งการแข่งขันที่ดุเดือดและไร้ประโยชน์นี้เกิดขึ้นระหว่างองค์กรพัฒนาเอกชนสองแห่งขึ้นไปที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันเป้าหมาย ในการทำเช่นนั้น การบรรลุเป้าหมายและการรับใช้ชุมชนจะนำไปสู่การแข่งขันเพื่อสนองความรู้สึกเหนือกว่าและผลประโยชน์ส่วนตน เงื่อนไขเหล่านี้ลดความน่าเชื่อถือของการจัดตั้งองค์กรสาธารณะท่ามกลางความคิดเห็นสาธารณะ และลดระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในองค์กรนั้น

4) การพลาดเป้าหมาย ปัญหาที่พบได้ทั่วไปอีกประการหนึ่งขององค์กรพัฒนาเอกชนคือการสูญเสียความภาคภูมิใจในตนเองอย่างแท้จริง และความแพร่หลายของปัญหาชายขอบหรือปัญหาในชีวิตประจำวัน องค์กรพัฒนาเอกชนมีเป้าหมายเฉพาะเจาะจง แต่ในในทางปฏิบัติ

อาจเกินขีดความสามารถและความเข้าใจของสมาชิก ในกรณีนี้ องค์กรไม่แสวงหาผลกำไรกลายเป็นสถานที่สำหรับวิสัยทัศน์ที่ไร้จุดหมาย ซึ่งไม่เป็นประโยชน์ต่อใครเลย ทั้งสมาชิกและชุมชน เพราะเป้าหมายนั้นยิ่งใหญ่และเป็นไปไม่ได้ ดังนั้น องค์กรไม่แสวงหาผลกำไรคือกลุ่มสมาชิกที่ว่างงานและเป็นสถานที่ที่ทำให้เสียเวลาเปล่า หากองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรได้ประกาศเป้าหมายอย่างเป็นทางการต่อสาธารณชนแล้ว เงื่อนไขเหล่านี้จะมีผลบังคับใช้ จะส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อชื่อเสียงและบั่นทอนความน่าเชื่อถือในสายตาประชาชน ดังนั้นการก่อตั้งองค์กรที่ไม่เป็นมิตรจึงอาจก่อให้เกิดความเสียหายได้ การจัดตั้งองค์กรภาครัฐบนพื้นฐานของเจตนารมณ์ที่ดีนั้นเป็นเรื่องที่ถกเถียงกันได้ และนั่นคือสิ่งที่ต้องตระหนัก การนำเป้าหมายนี้ไปปฏิบัติจริงนั้น มีข้อโต้แย้งอีกประการหนึ่ง

5) จุดอ่อนด้านประสบการณ์ องค์กรไม่แสวงหาผลกำไรส่วนใหญ่ประสบปัญหาขาดประสบการณ์ ดังนั้น พวกเขาต้องการพลังงานและค่าใช้จ่ายสูงเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขั้นต่ำ สมาชิกและผู้ก่อตั้งส่วนใหญ่ องค์กรเหล่านี้ส่วนใหญ่ขาดประสบการณ์ที่จำเป็นในขณะที่จัดตั้งองค์กรไม่แสวงหาผลกำไร การจัดการองค์กร ซึ่งเป็นผลมาจากความอ่อนแอในการฝึกอบรม การสื่อสาร และการเริ่มต้นที่ไม่ดีการขาดประสบการณ์อาจทำให้องค์กรพัฒนาเอกชนเสี่ยงต่อการเบี่ยงเบนจากวัตถุประสงค์ การล่มสลาย ความขัดแย้งภายใน และการขาดแคลนของความน่าเชื่อถือในสายตาประชาชน

6) เนื่องจากองค์กรพัฒนาเอกชนยังอยู่ในช่วงเริ่มต้นสำหรับสาธารณชน ปรัชญาอัตถิภาวนิยมจึงยังไม่เป็นที่รู้จักมากนัก คนส่วนใหญ่ไม่ค่อยรู้จักองค์กรเหล่านี้ รวมถึงเป้าหมายและความสำคัญของพวกเขา คนส่วนใหญ่ไม่ค่อยรู้เรื่องนี้มากนัก เกี่ยวกับกิจกรรมขององค์กรเหล่านี้ และในอีกด้านหนึ่งก็ไม่ทราบว่าสิ่งเหล่านี้มีประโยชน์มากน้อยเพียงใด องค์กรต่าง ๆ สามารถเข้ามามีบทบาทในชีวิตของพวกเขาได้ ผลที่ตามมาคือความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรพัฒนาเอกชนกับผู้คนนั้น ความนิยมลดลง และพวกเขาก็ไม่สามารถได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชนอย่างที่ควรได้รับ และไม่สามารถรับใช้ประชาชนได้ ในทางกลับกัน บางคนก็พลาดโอกาสนั้นไปเสียสนิท

7) ความอ่อนแอของระบบการศึกษาในสังคมด้อยพัฒนาส่วนใหญ่ เป็นแรงผลักดันให้ผู้ก่อตั้งและสมาชิกขององค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) หันมาให้ความสำคัญกับเรื่องนี้ พวกเขาไม่ได้รับการฝึกฝนอย่างเพียงพอ และการอนุญาตให้พวกเขาปฏิบัติงานก็เท่ากับเป็นการทอดทิ้งพวกเขาไว้ สังคม ผลที่ตามมาคือ ในหลายกรณี แม้แต่สมาชิกขององค์กรพัฒนาเอกชนเองก็ยัง

ไม่รู้จักสังคมนี้ ความสำคัญของงานของพวกเขา วิธีการดำเนินงาน และอำนาจทางกฎหมายของพวกเขา ความสับสนนี้เองทำให้สมาชิกท้อแท้ เสียเวลาและพลังงานของแต่ละบุคคล และในที่สุดก็สูญเปล่า ทำให้องค์กรเสื่อมเสียชื่อเสียงในสายตาประชาชน

8) การสื่อสารที่อ่อนแอ องค์กรไม่แสวงหาผลกำไรส่วนใหญ่มีการสื่อสารที่ไม่ดีกับประชาชน ศูนย์ข้อมูลและวิจัยต่าง ๆ ซึ่งทำให้ไม่สามารถนำประสบการณ์มาใช้ได้ รวมถึงข้อมูลและโครงการต่าง ๆ ขององค์กรพัฒนาเอกชนอื่น ๆ ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความแข็งแกร่งยิ่งขึ้น ประสิทธิภาพและศักยภาพขององค์กรนั้นลดลงอย่างมาก

9) การขาดจิตวิญญาณของสภาในสังคมที่กำลังพัฒนา ซึ่งเป็นสังคมที่มีวัฒนธรรมพหุวัฒนธรรมและจิตวิญญาณแห่งการรวมตัวกัน หากขาดการแสดงความคิดเห็นที่แตกต่าง องค์กรไม่แสวงหาผลกำไรจะเผชิญกับความยากลำบากมากมายในการรักษาไว้ซึ่งบทบาทของตน ชีวิตที่กระฉับกระเฉงและมีสุขภาพดี ในสังคมเหล่านี้ สโลแกนอาจมีความสวยงามเพื่อสร้างบรรยากาศ องค์กร แต่เนื่องจากความสามารถในการต่อต้านต่ำ ความเห็นแก่ตัว และความนับถือตนเองต่ำ ได้เข้ามาครอบงำการตัดสินใจที่สำคัญขององค์กรอย่างรวดเร็ว รวมถึงองค์กรที่ไม่ใช่ภาครัฐด้วย องค์กรได้แข่งขันกันในระยะสั้น แต่ก็ไร้ผลในการสนองความรู้สึกถึงอำนาจของผู้คน ลัทธิเผด็จการ บางครั้งสถานการณ์รุนแรงมากจนองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรไม่สามารถจัดกิจกรรมใด ๆ ได้เลยการประชุมภายในที่ไม่เป็นประโยชน์ กลับกลายเป็นการประชุมที่เต็มไปด้วยข้อพิพาทที่ทำลายล้างและไร้ประโยชน์ การทำงานร่วมกันต้องอาศัยศักยภาพสูง การให้อภัย การมีอยู่ของวัฒนธรรมสภา และความชอบ การให้ผลประโยชน์ส่วนตนเป็นเรื่องของผลประโยชน์ส่วนบุคคล และหากเป็นองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรหากองค์กรไม่สามารถสร้างศักยภาพดังกล่าวในหมู่สมาชิกได้ การล่มสลายหรือภาวะถดถอยก็จะเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้

10) ความอ่อนแอของความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม หน่วยงานรัฐบาลหลายแห่งหลังจากผ่านไประยะหนึ่ง พบว่า เกี่ยวข้องกับปัญหาในชีวิตประจำวัน โดยปราศจากความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล องค์กรต่าง ๆ จะกลายเป็นองค์กรที่เรียบง่ายและไม่มีการวางแผน เมื่อเผชิญกับปัญหาของสังคม การนำเสนอแนวทางแก้ไขและการเอาชนะอุปสรรคเหล่านั้น จำเป็นต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม เพื่อให้องค์กรเหล่านี้สามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงในสังคมและมีความยืดหยุ่นได้ ประเด็นที่แตกต่างกัน อคติในองค์กรนำไปสู่การปิดใจและการไม่คำนึงถึงความต้องการ ของสังคม และความไร้ประสิทธิภาพของแนวคิดองค์กรพัฒนาเอกชนใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน ซึ่งทั้งสองอย่างทำให้แรงจูงใจของสมาชิกลดลงและสั่นคลอนรากฐานทางสังคมขององค์กร

จากที่กล่าวมาสรุปปัญหาขององค์กรพัฒนาเอกชน ได้แก่ จุดอ่อนด้านการอำนวยความสะดวก การไม่ได้รับการยอมรับจากรัฐบาล การแข่งขันแบบคู่ขนาน การพลาดเป้าหมาย จุดอ่อนด้านประสบการณ์ คนส่วนใหญ่ไม่เป็นที่รู้จักองค์กรพัฒนาเอกชน ความอ่อนแอระบบการศึกษาในสังคมด้อยพัฒนา ปัญหาด้านการสื่อสารกับประชาชน การขาดจิตวิญญาณในสังคมที่กำลังการพัฒนา ขาดความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม

ทฤษฎีการพึ่งพาทรัพยากร (Resource Dependence Theory : RDT)

Amy J. Hillman, Michael C Withers & Brian J. Collins (2009) ได้กล่าวว่า ทฤษฎีการพึ่งพาทรัพยากร ตระหนักถึงอิทธิพลของปัจจัยภายนอกที่มีต่อพฤติกรรมองค์การ และถึงแม้ว่าจะถูกจำกัดโดยบริบท ผู้จัดการก็สามารถดำเนินการเพื่อลดความไม่แน่นอนและการพึ่งพาจากสภาพแวดล้อมได้ หัวใจสำคัญของการดำเนินงานเหล่านี้ก็คือแนวคิดเรื่องอำนาจ ซึ่งหมายถึงการควบคุมทรัพยากรที่สำคัญ องค์กรพยายามลดอำนาจของผู้อื่นที่มีต่อตนเอง และจะพยายามเพิ่มอำนาจของตนเหนือผู้อื่น

Pfeffer (1987) ให้เหตุผลพื้นฐานของมุมมองของการพึ่งพาทรัพยากรและความสัมพันธ์ระหว่างองค์กร ดังนี้ 1) หน่วยพื้นฐานสำหรับความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรและสังคม คือ องค์กร 2) องค์กรเหล่านี้ไม่ได้เป็นอิสระ แต่ถูกจำกัดด้วยสภาพแวดล้อม เครือข่ายความสัมพันธ์กับองค์กรอื่น 3) ความสัมพันธ์พึ่งพา เมื่อผนวกความไม่แน่นอนเกี่ยวกับการกระทำขององค์กรเหล่านั้นภาวะพึ่งพา จะนำไปสู่สถานการณ์การอยู่รอดและความสำเร็จอย่างต่อเนื่อง 4) องค์กรจึงดำเนินการเพื่อจัดการกับความสัมพันธ์พึ่งพาภายนอก แม้ว่าการดำเนินการดังกล่าวจะไม่ประสบความสำเร็จอย่างสมบูรณ์และก่อให้เกิดรูปแบบใหม่ของการพึ่งพาและความสัมพันธ์พึ่งพา และ 5) รูปแบบการพึ่งพาเหล่านี้ก่อให้เกิดอำนาจทั้งภายในและระหว่างองค์กร โดยที่อำนาจดังกล่าวมีผลต่อพฤติกรรมขององค์กร มุมมองนี้ รวมถึงข้อเสนอที่ว่าองค์กรต้องตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมภายนอก ได้กลายเป็นหลักการพื้นฐานในทฤษฎีองค์กรและการจัดการเชิงกลยุทธ์

EBSCO (2020) ได้อธิบายว่า ทฤษฎีการพึ่งพาแหล่งทรัพยากร (Resource Dependence Theory: RDT) คือการศึกษาว่าการได้มาซึ่งทรัพยากรส่งผลต่อการกระทำขององค์กรอย่างไร ทฤษฎีนี้ตั้งอยู่บนแนวคิดที่ว่า ในการได้มาซึ่งทรัพยากร องค์กรจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับองค์กรและบุคคลอื่น ๆ ในสภาพแวดล้อม ปฏิสัมพันธ์และการทำธุรกรรมเหล่านี้

ก่อให้เกิดประโยชน์ แต่ก็มีศักยภาพที่จะเป็นอุปสรรคต่อองค์กรได้เช่นกัน โดยการสร้างการพึ่งพาคู่ค้าเฉพาะราย การควบคุมทรัพยากรทำให้เกิดอำนาจ และองค์กรต้องวางแผนเพื่อป้องกันไม่ให้ได้รับผลกระทบจากความไม่สมดุลของอำนาจที่อาจขัดขวางการได้มาซึ่งทรัพยากร กลยุทธ์เหล่านี้อาจรวมถึงการส่งเสริมความสัมพันธ์ทางธุรกิจกับคู่ค้าและซัพพลายเออร์ที่มีศักยภาพ หรือการกระจายผลิตภัณฑ์ขององค์กรทรัพยากรอาจรวมถึงวัตถุดิบ ตลอดจนเงินทุน ข้อมูล เทคโนโลยี แรงงาน และภาวะผู้นำ ผู้เชี่ยวชาญบางคนยังรวมถึงลูกค้าเป็นทรัพยากรที่อาจมีมากมายหรือขาดแคลนในบางช่วงเวลา และความพร้อมใช้งานนี้จะส่งผลกระทบต่อองค์กร ทฤษฎีการพึ่งพาแหล่งทรัพยากรมีอิทธิพลอย่างมากต่อการบริหารจัดการองค์กร มีการศึกษามากมายที่ประเมินทฤษฎีนี้ในแง่ของทฤษฎีองค์กรและผลกระทบทางเศรษฐกิจ แม้ว่าอิทธิพลของทฤษฎีนี้อาจลดลงในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 แต่ความสนใจทางวิชาการในทฤษฎีนี้ยังคงสูงอยู่

Ouzan Ozturk (2025) พบว่าคำอธิบายเรื่องการพึ่งพาภายในและระหว่างองค์กรของทฤษฎีทรัพยากรเชิงกลยุทธ์ (RDT) สามารถนำมาใช้เป็นกลไกให้ทฤษฎีฐานทรัพยากร (RBV) อธิบาย “กระบวนการ” ที่บริษัทต่าง ๆ ได้มา พัฒนา หรือครอบครองทรัพยากรและความสามารถที่ก่อให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขันอย่างยั่งยืน ในทางกลับกัน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าแนวคิดของ RBV เกี่ยวกับทรัพยากรเฉพาะของบริษัท ความสามารถเชิงพลวัตในระดับบริษัท และความสามารถเชิงพลวัตในการบริหารจัดการ อาจให้ข้อมูลเชิงลึกใหม่สำหรับการจัดการการพึ่งพาใน RDT งานวิจัยชิ้นนี้เป็นงานเชิงทฤษฎีชิ้นแรกที่กล่าวถึงวิธีการที่ทฤษฎีการคิดเชิงกลยุทธ์ (RDT) และทฤษฎีฐานทรัพยากร (RBV) สามารถเสริมซึ่งกันและกันและอาจขยายขอบเขตของกรอบแนวคิดเหล่านี้ได้

สรุปได้ว่า ทฤษฎีการพึ่งพาทรัพยากร เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการได้มาซึ่งทรัพยากร ส่งผลต่อการกระทำขององค์กรอย่างไร ทฤษฎีนี้ตั้งอยู่บนแนวคิดที่ว่า ในการได้มาซึ่งทรัพยากร องค์กรจะต้องมีปฏิสัมพันธ์กับองค์กรและบุคคลอื่น ๆ ในสภาพแวดล้อม ปฏิสัมพันธ์และการทำธุรกรรมเหล่านี้ก่อให้เกิดประโยชน์ แต่ก็มีศักยภาพที่จะเป็นอุปสรรคต่อองค์กรได้เช่นกัน โดยการสร้างการพึ่งพาคู่ค้าเฉพาะราย การควบคุมทรัพยากรทำให้เกิดอำนาจ และองค์กรต้องวางแผนเพื่อป้องกันไม่ให้ได้รับผลกระทบจากความไม่สมดุลของอำนาจที่อาจขัดขวางการได้มาซึ่งทรัพยากร กลยุทธ์เหล่านี้อาจรวมถึงการส่งเสริมความสัมพันธ์ทางธุรกิจกับคู่ค้าและซัพพลายเออร์ที่มีศักยภาพ หรือการกระจายผลิตภัณฑ์ขององค์กรทรัพยากรอาจรวมถึงวัตถุดิบ ตลอดจนเงินทุน ข้อมูล เทคโนโลยี แรงงาน และภาวะผู้นำ

ทฤษฎีการพึ่งพาแหล่งทรัพยากรกับองค์กรพัฒนาเอกชน

Malin Arvidson & Stige Linde (2021) ได้อธิบายปรากฏการณ์ที่องค์กรพัฒนาเอกชนต้องพึ่งพาเงินทุนจากภายนอกว่า ก่อให้เกิดภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออก เพราะเป็นทั้งกุญแจสำคัญและอุปสรรคต่อการพัฒนาตนเอง ในด้านหนึ่ง ความสัมพันธ์กับผู้ให้ทุนนั้นตั้งอยู่บนผลประโยชน์ร่วมกัน กล่าวคือ เงินทุนช่วยให้องค์กรพัฒนาเอกชนผู้รับทุนสามารถดำเนินการตามวิสัยทัศน์และเป้าหมายเฉพาะของตนได้ และองค์กรพัฒนาเอกชนก็เปิดโอกาสให้ผู้ให้ทุนได้นำความมุ่งมั่นของตนในการ "ทำความดี" และการให้บริการสาธารณะที่มีคุณภาพสูงไปสู่การปฏิบัติจริง ในอีกด้านหนึ่ง ความสัมพันธ์นี้อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งได้ เนื่องจากผู้ให้ทุนอาจมีแรงจูงใจในการบริหารจัดการที่แตกต่างจากองค์กรผู้รับทุน และเนื่องจากความไม่สมดุลของอำนาจที่เกิดจากการพึ่งพาทรัพยากร องค์กรผู้รับทุนจึงเสี่ยงที่จะสูญเสียความเป็นอิสระ

Qun Wang & Yanran Yao (2016) อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีการพึ่งพาแหล่งทรัพยากรก็มีข้อบกพร่องอยู่บ้าง ประการแรก ทฤษฎีนี้ถือว่าข้อมูลเกี่ยวกับองค์กรอื่น ๆ มีอยู่ทั่วไป และเข้าถึงได้โดยเสรีสำหรับทุกคน รัฐบาลและองค์กรพัฒนาเอกชนสามารถดำเนินการอย่างมีเหตุผลต่อกันได้ ประการที่สอง ทฤษฎีนี้ไม่ได้แยกแยะความอยู่รอด การเพิ่มประสิทธิภาพปัจจัยนำเข้า และการจัดการความไม่แน่นอนผ่านการแลกเปลี่ยนทรัพยากร องค์กรพัฒนาเอกชนอาจมีพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกันต่อทรัพยากรที่มีระดับความต้องการทรัพยากรที่แตกต่างกัน ประการที่สาม ยังไม่ชัดเจนว่าสภาพแวดล้อมที่จำกัดนั้นจำกัดองค์กรพัฒนาเอกชนหรือในความเป็นจริงแล้วส่งเสริมพวกเขา น้อยครั้งที่ทฤษฎีเพียงอย่างเดียวจะสามารถอธิบายแง่มุมใดแง่มุมหนึ่งของสังคมมนุษย์ได้อย่างสมบูรณ์ ข้อบกพร่องข้างต้น แก้ปัญหาได้โดยการบูรณาการทฤษฎีอื่น ๆ เช่น ทฤษฎีเครือข่าย ทฤษฎีเครือข่ายให้ความสนใจมากขึ้นกับวิธีที่รูปแบบของความสัมพันธ์และตำแหน่ง

Upendo Wilfred Mmari & Christopher Pual Mahonge (2023) ได้ให้คำนิยามของหลักการสำคัญของทฤษฎีการพึ่งพา (RDT) คือการพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างองค์กรต่างๆ อันเป็นผลมาจากความไม่เพียงพอขององค์กรเหล่านั้น นั้นหมายความว่าความสามารถขององค์กรในการได้รับทรัพยากรจากภายในหรือภายนอกนั้นสะท้อนให้เห็นในโครงสร้างและพฤติกรรม (การกระทำภายในและภายนอก) ขององค์กร ทฤษฎีนี้เน้นย้ำถึงการควบคุมจากภายนอกต่อองค์กร ทฤษฎีนี้สามารถนำมาใช้เพื่อทำความเข้าใจว่าองค์กรตัวกลางใช้พลังอำนาจของตนในการจัดการความต้องการของกลุ่มผลประโยชน์อย่างไร โดยการสร้างสภาพแวดล้อม

ทางสถาบันที่สนับสนุนซึ่งกลุ่มเหล่านั้นต้องพึ่งพาเพื่อขอรับทรัพยากร ทฤษฎีนี้ถูกนำมาใช้เพื่อสำรวจบทบาทขององค์กรพัฒนาเอกชนในท้องถิ่นในฐานะองค์กรตัวกลางในการควบคุมและกำกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงขององค์กรธุรกิจขนาดเล็กและขนาดกลาง (SOHFOs) ภายใต้เครือข่ายขององค์กรพัฒนาเอกชนในท้องถิ่น

Ron Kluvers & Trent Isbister (2015) พบว่า การพึ่งพาแหล่งทรัพยากรของ NGO ทำให้ผู้บริจาคมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานของ NGO มากกว่าเจ้าหน้าที่หรือผู้รับประโยชน์ และเน้นย้ำถึงความคลุมเครือของเป้าหมายที่เกิดจากความคาดหวังที่แตกต่างกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การขาดเป้าหมายที่ชัดเจนซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายเข้าใจ ทำให้การตอบสนองของ NGO ต่อวิกฤตการณ์เป็นไปได้ยาก ความคลุมเครือของเป้าหมายอาจมีส่วนทำให้การหมุนเวียนของเจ้าหน้าที่ค่อนข้างสูง ส่งผลให้สูญเสียศักยภาพขององค์กรและความสามารถของ NGO ในการตอบสนองต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว กิจกรรมและข้อกำหนดให้ NGO ต้องได้รับอนุมัติจากหน่วยงานของรัฐ ขัดขวางการตอบสนองของ NGO ต่อภาวะขาดแคลนอาหารในแอฟริกาตะวันออก อย่างไรก็ตาม การพึ่งพาแหล่งทรัพยากรของ NGO ก็มีบทบาทสำคัญเช่นกัน

Carolyn Islam (2016) พบว่า ลักษณะที่ทำให้องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร (NGO) มีความเสี่ยงต่อการถูกแทรกแซงทางการเงิน ความเสี่ยงหลักสามประการนี้ ได้แก่ ขนาดขององค์กร การแข่งขันในตลาด และการเงินที่มุ่งเป้าหมาย ซึ่งทั้งหมดนี้นำไปสู่การเพิ่มโอกาสที่ NGO จะเข้าสู่สัญญาที่เน้นอุปทาน สัญญาที่เน้นอุปทานเหล่านี้จะยิ่งทำให้องค์กรอ่อนแอ ต่อการแทรกแซงทางการเงินโดยการเพิ่มความเสี่ยงที่มีอยู่แล้ว ซึ่งเพิ่มอำนาจและการควบคุมของผู้บริจาค จนในที่สุดนำไปสู่ความเหมือนกันทางสถาบัน องค์กรขนาดเล็กไม่ได้มีความเสี่ยงมากกว่าองค์กรขนาดใหญ่โดยตรง อย่างไรก็ตาม NGO ขนาดใหญ่มีข้อได้เปรียบมากกว่ามาก ซึ่งทำให้พวกเขากลายเป็นสถาบันที่แข็งแกร่งกว่าเมื่อเผชิญกับปัจจัยภายนอก เช่น การเปลี่ยนแปลงเงินทุนของผู้บริจาค จำนวนลักษณะเชิงบวกขององค์กรขนาดใหญ่ในด้านนวัตกรรมมีมากกว่า NGO ขนาดเล็กอย่างมีนัยสำคัญ ที่น่าสนใจคือ ลักษณะเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะที่เกี่ยวข้องกับคณะกรรมการบริหารขนาดใหญ่และมีประสิทธิภาพสูง ซึ่งทั้งสองคุณลักษณะนี้มักเชื่อมโยงกับองค์กรขนาดใหญ่ องค์กรพัฒนาเอกชนขนาดเล็กไม่ได้มีความเปราะบางโดยเนื้อแท้เพราะขนาดของตน แต่มีความเปราะบางเพราะเสียเปรียบที่ไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรและเครือข่ายสำคัญที่องค์กรขนาดใหญ่มี ดังนั้น องค์กรพัฒนาเอกชนขนาดเล็กจึงมักมีทรัพยากรน้อยกว่าและพึ่งพาผู้บริจาคน้อยกว่า ซึ่งนำไปสู่ความเปราะบาง และเนื่องจาก

NGO กลายเป็นองค์กรที่มีการแข่งขันมากขึ้นและร่วมมือกันน้อยลง ผู้บริจาคจึงมีองค์กรทางเลือกมากมายที่จะลงทุนเงินทุนหากพวกเขาไม่พอใจกับองค์กรปัจจุบัน อำนาจของผู้บริจาคที่มากขึ้นมักหมายความว่า NGO จะต้องเผชิญกับสัญญาที่นำโดยอุปทานที่เป็นพิษเพื่อแลกกับเงินทุน จุดอ่อนสำคัญประการที่สามขององค์กรไม่แสวงหาผลกำไรคือการเงินที่ถูกจับตามอง สิ่งนี้เผยให้เห็นถึงความเปราะบางทางการเงินโดยรวมขององค์กร เนื่องจากองค์กรต้องพึ่งพาแหล่งเงินทุนเพียงไม่กี่แหล่ง ซึ่งทำให้องค์กรอ่อนไหวต่อการถูกแทรกแซงทางการเงินโดยรัฐบาลมากขึ้น การพึ่งพาเงินทุน ถูกจัดประเภทโดยทั้งผู้บริจาคจากภาครัฐและต่างประเทศ ซึ่งมักมองหาการควบคุมทางการเงิน เพื่อเป็นวิธีการในการควบคุมองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรให้มากขึ้น ซึ่งมักส่งผลให้เกิดผลกระทบที่ร้ายแรง เช่น การเปลี่ยนแปลงพันธกิจ หรือการแทรกแซงทางการเมือง หากปราศจาก โปรโตคอลการประเมินภายในและการให้ความสำคัญกับความมั่นคงและความหลากหลายทางการเงิน องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร จะยังคงมีจุดอ่อนและปล่อยให้ตนเองอ่อนแอต่อผลกระทบต่างๆ ที่เกิดจากอำนาจของผู้บริจาค รวมถึงการเข้าสู่สัญญาที่เน้นการจัดหาเป็นหลัก

สรุปได้ว่า ทฤษฎีการพึ่งพาแหล่งทรัพยากรกับองค์กรพัฒนาเอกชน เป็นการพึ่งพาแหล่งทรัพยากรของ NGO ทำให้ผู้บริจาคมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานของ NGO มากกว่าเจ้าหน้าที่หรือผู้รับประโยชน์ และเน้นย้ำถึงความคลุมเครือของเป้าหมายที่เกิดจากความคาดหวังที่แตกต่างกันของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การขาดเป้าหมายที่ชัดเจนซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายเข้าใจ ทำให้การตอบสนองของ NGO ต่อวิกฤตการณ์เป็นไปได้ยาก ความคลุมเครือของเป้าหมายอาจมีส่วนทำให้การหมุนเวียนของเจ้าหน้าที่ค่อนข้างสูง ส่งผลให้สูญเสียศักยภาพขององค์กรและความสามารถของ NGO ในการตอบสนองต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว กิจกรรมและข้อกำหนดให้ NGO ต้องได้รับอนุมัติจากหน่วยงานของรัฐ ขัดขวางการตอบสนองของ NGO ต่อภาวะขาดแคลนอาหารในแอฟริกาตะวันออก อย่างไรก็ตาม การพึ่งพาแหล่งทรัพยากรของ NGO ก็มีบทบาทสำคัญเช่นกัน

บทสรุป

การที่องค์กรพัฒนาเอกชน (Non-Government Organization : NGO) ที่ไม่แสวงหารายได้ใหม่ ๆ นั้นไม่ใช่เรื่องน่าแปลกใจแต่ประการใด เนื่องจากความไม่แน่นอนและการขาดแคลนทรัพยากรที่เพิ่มขึ้นจากแหล่งรายได้แบบดั้งเดิม สอดคล้องกับทฤษฎีการพึ่งพาแหล่ง

ทรัพยากรที่ว่า องค์กร NGO กำลังปรับเปลี่ยนจุดพึ่งพาของตนและพัฒนาแหล่งปัจจัยการผลิตที่สำคัญทางเลือกอื่น ๆ โดยการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเชิงพาณิชย์ การปรับตัวให้เข้ากับข้อกำหนดสำหรับการได้มาซึ่งทรัพยากรที่ประสบความสำเร็จจากลูกค้าและผู้บริโภคจะต้องเกิดขึ้น อย่างไรก็ตาม วิวัฒนาการที่คาดการณ์ได้นี้ก่อให้เกิดความกังวล เนื่องจากยังไม่ค่อยมีใครรู้เกี่ยวกับกลยุทธ์การระดมทุนเชิงพาณิชย์และผลกระทบสุดท้ายที่มีต่อโครงสร้าง พฤติกรรม ปรัชญา และประสิทธิภาพขององค์กร NGO ความกังวลที่เด่นชัดที่สุดนั้นแสดงออกมาอย่างชัดเจน จึงเกิดข้อคำถามว่า “องค์กร NGO สามารถเลียนแบบองค์กรเอกชนและดำเนินภารกิจทางสังคมของตนไปพร้อม ๆ กันได้หรือไม่” ความกังวลเกี่ยวกับผลข้างเคียงที่อาจเกิดขึ้นจากกิจกรรมเชิงพาณิชย์ดูเหมือนจะบดบังความเป็นจริงของเกณฑ์การให้ทุนจากผู้บริจาคและรัฐบาลและอิทธิพลที่จำกัดของเกณฑ์เหล่านั้นในองค์กร NGO ความคุ้นเคยกับแหล่งทุนแบบดั้งเดิม (จากรัฐบาล และผู้บริจาค) ดูเหมือนจะทำให้อิทธิพลของแหล่งทุนเหล่านั้นมองเห็นได้ยากขึ้นหรือดูมีคุณค่ามากขึ้น ส่วนต่อไปนี้จะอ้างอิงจากวรรณกรรมเพื่อทบทวนข้อจำกัดที่เกี่ยวข้องกับการพึ่งพาเงินบริจาคจากภาคเอกชนและเงินทุนจากภาครัฐ และสำรวจผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกลยุทธ์เชิงพาณิชย์ในองค์กรของ NGO **ข้อเสนอแนะ** รัฐบาลควรเพิ่มงบประมาณประจำปีให้การอุดหนุนองค์การพัฒนาเอกชน และสนับสนุนให้องค์กรธุรกิจเอกชนบริจาคให้แก่องค์กรพัฒนาเอกชน แล้วนำหลักฐานการบริจาคไปลดหย่อนภาษี

เอกสารอ้างอิง

Amy J. Hillman, Michael C Withers & Brian J. Collins. (2009). Resource Dependence Theory: A Review. Journal of Management, 35 (6), 404-427.

Bahar, S. (2019). Review of Problems of Non-governmental organizations. Department of Commerce, Kar University, Qazvin, Iran.

Carmen, O.A. (2026). Non governmental Organizations (NGOs). The University of Kensas. เรียกใช้เมื่อ 30 พฤษภาคม 2569 จาก https://guides.lib.ku.edu/ngos

Carolyn, I. (2016). Non-Governmental Organization Vulnerabilities: Donors and Resource Dependence. CMC Senior Thesis paper 1429.

Daniel, O. Joseph, O. & L. Agyepong. (2022). Non-Governmental Organization and Development Service Provision: A Conceptual and Empirical Review. Pan African Journal of Governance and Development (PJGD). 3 (1), 50-83.

EBSCO. (2020). Resource Dependence Theory. เรียกใช้เมื่อ 31 พฤษภาคม 2569 https://www.ebsco.com/research-starters/economics/resource-dependence-theory-rdt.

Hao, Y., Siyuan, H. & Fei, Y. (2026). Non-governmental organizations' perceptions of challenges and opportunities for participating in the provision of government-purchased community-based psychiatric rehabilitation services in Shanghai, China: a qualitative study. BMC Health Services Research, 25 (3), 1-17.

Kluvers, R. & Isbister, T. (2015). Resource Dependency and the NGO Response to Famine: A Theoretical Study. Corporate Ownership & Control, 13 (1), 1005-1013.

Lewis, D., & Kanji, N. (2009). Non-Governmental Organizations and development. London and New York: Routledge.

Malin, A. & Stige, L. (2021). Control and autonomy: resource dependence relations and non profit organizations. Journal of Organizational Ethnography, 10 (2), 207-221.

Ouzan, O. (2025). Bridging resource dependence theory and resource-based view: a theoretical synthesis. Management Decision, เรียกใช้เมื่อ 31 พฤษภาคม 2569 https://www.emerald.com/md/article-abstract/doi/10.1108/MD-05-2024-1071/1258976/Bridging-resource-dependence-theory-and-resource?redirectedFrom=PDF

Peter, G. (2026). Nongovernmental Organization (NGO). Definition and How It Works.

Pfeffer, J. (1987). A resource dependence perspective on interorganizational relations. In M.S. Mizruchi, & M. Schwartz (Eds.), Intercorporate relations: The structural analysis of business: 22-55. Cambridge, UK: Cambridge University Press.

Qun, W. & Yanran, Y. (2016). Resource Dependence and Government-NGO Relationship in Chaina. The Chaina Nonprofit Review, 8 (3), 27-52.

The Xp Group. (2026). Non governmental Organizations (NGOs. เรียกใช้เมื่อ 30 พฤษภาคม 2569 จาก https://theexpgroup.com/blogs/knowledge-base/non-governmental-organizations-ngo?srsltid=AfmBOopjtUUnxkCw7yxiLMhuVcf8KeIZxgg3aD1cDsNWw_k57LNfv9

Upendo, W.M. & Christopher, P. (2023). Change Process for Organizational Change of Networking Smallholder Organic Horticultural Farmer Organizations under Non-Governmental Organizations in Tanzania. Technology and Investment, 4 (14), 60-98.

BRAND DESIGN STRATEGIES TO ENHANCE THE AESTHETIC VALUE OF URBAN IMAGE AND CULTURAL IDENTITY IN TAOJIANG COUNTY, HUNAN PROVINCE*

Hu Jinfang[1], Pramet Klangmuenwai[2] and Pichai Sodbhiban[3]

[1-3]Faculty of Fine and Applied Arts, Bangkokthonburi University, Thailand

Corresponding author E-mail: within.pol@gmail.com

Received 15 June 2026; Revised 25 June 2026; Accepted 27 June 2026

Abstract

This study aimed to develop brand design strategies to enhance the aesthetic value of urban image and cultural identity in Taojiang County, Hunan Province, China. The objectives were (1) to analyze the current urban image and branding practices of Taojiang County, (2) to synthesize local cultural resources into coherent brand identity components, and (3) to develop a brand design strategy that strengthens urban image, cultural identity, and aesthetic value. A mixed-methods approach was employed, including document analysis, visual observation, semi-structured interviews with six experts, and a questionnaire survey administered to 100 respondents. Qualitative data were analyzed using thematic and visual analysis, while quantitative data were analyzed using descriptive statistics.

The findings revealed five major issues affecting Taojiang's urban branding: visual inconsistency, weak cultural representation, absence of visual identity guidelines, fragmented stakeholder coordination, and limited aesthetic

Citation:

* Hu Jinfang, Pramet Klangmuenwai and Pichai Sodbhiban. (2026). Brand Design Strategies To Enhance The Aesthetic Value Of Urban Image And Cultural Identity In Taojiang County, Hunan Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 1039-1055.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

coherence in public spaces. The study translated local cultural resources, including bamboo weaving craftsmanship, bamboo forest landscapes, peach blossom traditions, and folk arts, into a comprehensive visual identity system comprising logo design, color schemes, typography, modular patterns, and cultural mascot applications. The proposed strategy consists of four key components: visual identity development, spatial application guidelines, stakeholder coordination, and an implementation roadmap. The findings suggest that the proposed strategy can effectively strengthen Taojiang's urban image, cultural identity, and aesthetic value while providing a sustainable framework for future city branding initiatives.

Keywords: Brand design strategy, Urban image, Cultural identity, Aesthetic value, Taojiang County

Introduction

In the era of globalization and intense regional competition, urban image has become a critical indicator of a city's comprehensive competitiveness, cultural attractiveness, and potential for sustainable development. Cities are increasingly evaluated not only on infrastructure or economic performance but also on cultural narratives, visual expression, and brand identity. City branding has thus emerged as a strategic tool to differentiate urban areas, communicate local values, and enhance recognition and memorability (Kavaratzis, 2004; Zhang & Zhao, 2009; Oguztimur & Akturan, 2016). In contemporary contexts such as the creative and experience economy, cities must leverage cultural and heritage resources to construct meaningful and aesthetically appealing urban identities (Richards & Wilson, 2006; Richards, 2020; Duxbury et al., 2020).

Taojiang County, Hunan Province, China, possesses abundant natural and cultural resources, including bamboo forests, bamboo crafts, bamboo shoots, peach blossoms, and diverse intangible cultural heritage such as folk arts and

traditional performances. These assets reflect distinctive ecological and cultural characteristics that could serve as the foundation for a cohesive and recognizable city brand (Nursanty et al., 2023; Del Mármol & Santamarina, 2024). However, current branding efforts in Taojiang remain fragmented and inconsistent. Existing brand elements including city logos, slogans, and IP images such as the “Bamboo Gentleman” and “Peach Fairy” lack coherent visual identity systems, standardized design logic, and systematic integration across public spaces, media platforms, and tourism experiences.

From a theoretical perspective, place and city branding frameworks emphasize that urban identity comprises meaning, experiences, and relational dynamics between people and place (Anholt, 2002; Kavaratzis, 2004; Hankinson, 2014). Destination branding highlights the need for differentiation, consistent communication, and memorable experiences, while creative and cultural tourism concepts advocate participatory engagement and co-creation with local communities (Morgan & Pritchard, 2002; Ritchie & Ritchie, 2002; Richards & Wilson, 2006; Al-Ababneh, 2020). Moreover, visual identity design including color, typography, symbols, and imagery can enhance aesthetic value, reduce fragmented messaging, and increase recognition (Demirbag Kaplan et al., 2010; Kotler & Keller, 2016). Sustainable and participatory approaches suggest that city branding should involve local communities, authorities, designers, and visitors to build shared, enduring urban identities (Healey, 2020; Spiliotopoulou & Roseland, 2020).

This study is motivated by the need to explore how brand design strategies can systematically enhance Taojiang’s urban image and cultural identity. By integrating local cultural resources into a coherent visual system guided by design principles and strategic thinking, the research aims to address current gaps in branding, develop a design-led framework, and provide practical recommendations for county-level cities with rich cultural assets but

underdeveloped brand systems. The expected contributions include expanding academic knowledge on city branding in small urban contexts and providing implementable strategies for local authorities, tourism operators, and designers to strengthen urban image and cultural value.

Objectives

1. To analyze and interpret the Taojiang urban image from a design and visual system perspective, identifying current strengths, weaknesses, and gaps in visual coherence, cultural representation, and aesthetic expression.

2. To synthesize Taojiang's distinctive cultural elements into cohesive and aesthetically appealing brand identity components through design-oriented strategies.

3. To develop and articulate a brand design strategy specifically tailored for Taojiang County to enhance its urban image, cultural identity, and aesthetic value.

Literature Review

1. Brand Design Theories

Brand design theories emphasize that effective urban branding requires the integration of visual, symbolic, and strategic elements into a coherent identity system. Aaker’s Brand Identity System (1996) highlights multiple dimensions product, organization, person, and symbol suggesting that logos and slogans must be part of a broader, consistent system. Keller’s Brand Equity Theory (1993) underlines the importance of repeated exposure and consistent visual communication in forming strong and favorable brand associations. Kapferer’s Brand Identity Prism (2008) integrates cultural values, personality, and audience reflection into identity, while Verganti’s Design-Driven Innovation (2009) emphasizes translating traditional cultural meanings into contemporary brand

expressions. Wheeler (2017) further provides a practical framework for structured visual identity, including logos, typography, color, and application guidelines. Together, these theories support creating a cohesive visual and strategic brand system, which is essential for organizing Taojiang County's rich cultural resources into a recognizable, aesthetically coherent urban identity.

2. Place Branding Theories

Place branding theories focus on understanding cities as multidimensional identity systems shaped through physical form, communication, and stakeholder interaction. Kavaratzis (2004) highlights three layers of communication primary (physical and spatial), secondary (formal promotion), and tertiary (word-of-mouth) illustrating that a city's brand extends beyond logos and campaigns. Identity-Based Place Branding (Kavaratzis & Hatch, 2013) emphasizes that brands should emerge from the interplay between internal place identity and external representation, aligning cultural meanings with audience perception. These frameworks indicate that Taojiang's branding must go beyond fragmented promotional elements, integrating spatial design, public experience, and stakeholder participation to reflect authentic cultural identity and support sustainable urban development.

3. Cultural Identity Theories

Cultural identity theories underscore the dynamic construction of identity through history, representation, and social practice. Hall (1990) emphasizes that cultural identity is continuously produced rather than fixed, while Bourdieu (1986) frames culture as symbolic capital that can be embodied, objectified, or institutionalized. Relph's Place Identity Theory (1976) highlights emotional attachment and experiential continuity, and Lynch's Image of the City (1960) emphasizes spatial legibility through paths, edges, nodes, districts, and landmarks. Zukin (1995) argues that urban image is shaped by cultural narratives and symbolic representation. Together, these theories suggest that Taojiang's

bamboo culture, folk arts, and ecological landscapes must be strategically interpreted and visually expressed to construct an authentic and meaningful urban identity.

4. Urban Image Theories

Urban image theories consider how people perceive, remember, and evaluate cities through visual, spatial, and cultural cues. Lynch (1960) introduces "imageability" as a framework for legible and recognizable urban spaces, while Golledge & Stimson (1997) emphasize cognitive processing of environmental stimuli. Zukin (1995) highlights symbolic and cultural construction of urban image, and Relph (1976) connects visual cues to place attachment and identity. In Taojiang, consistent visual identity, wayfinding, signage, and cultural landmarks can enhance perception and recognition, transforming rich cultural resources into a coherent and memorable urban image that supports branding and tourism.

5. Aesthetic Value Theories

Aesthetic value theories examine how coherent design, perception, emotion, and cultural meaning shape appreciation of urban environments. Dewey (1934) emphasizes integrated aesthetic experience, Berleant (1992) highlights immersion and participation, Arnheim (1974) explains structural clarity and visual order, and Saito (2007) extends aesthetics to everyday environments. In Taojiang, aesthetic value emerges when bamboo culture, folk arts, peach blossoms, public spaces, and media communications form a consistent, visually coherent, and culturally meaningful environment that strengthens emotional response, memorability, and urban identity.

6. Strategic Design Theories

Strategic design theories frame branding as a systemic, long-term process addressing complex, multi-stakeholder challenges. Buchanan (1992) defines design problems as "wicked problems" requiring integration of culture, perception, and context. Throsby (2001) emphasizes mobilizing cultural resources for strategic differentiation. For Taojiang, a strategic design approach

entails creating a coordinated visual identity system, engaging stakeholders, translating traditional cultural elements into modern applications, and ensuring sustainability across public spaces, tourism, media, and community participation, thereby transforming fragmented branding efforts into a coherent, meaningful, and enduring urban brand.

Methodology

1. Research Design and Methodological Structure

The research design consisted of five main stages. First, academic literature, books, journal articles, and policy documents were reviewed to establish the theoretical foundation and clarify the research direction. Second, secondary data and visual materials, including official documents, planning materials, branding visuals, promotional media, signage, and public visual elements, were collected and analyzed to understand Taojiang's current urban image and branding context. Third, field investigation and semi-structured interviews were conducted with selected experts, including cultural managers, designers, practitioners, and academics, to obtain qualitative insights into cultural identity, visual communication, and branding problems. Fourth, the qualitative findings were synthesized into a design-oriented brand strategy framework and practical guidelines. Finally, the proposed design outcomes were evaluated through expert feedback and a small-scale questionnaire to assess visual coherence, aesthetic appeal, and cultural recognition.

2. Population and Sample

The qualitative sample consisted of six key informants selected through purposive sampling. They included two art and cultural managers, two brand or visual communication designers, and two cultural practitioners or academics with expertise in urban culture, brand design, or cultural heritage. The selection criteria were based on professional experience in cultural management, design practice,

or academic research related to urban image and cultural identity. For the quantitative phase, 100 respondents were recruited through voluntary participation during the post-design validation stage. The questionnaire was used as a supplementary tool to evaluate perceptions of visual coherence, aesthetic value, and cultural recognition of the proposed brand design outcomes.

3. Research Instruments

Six research instruments were employed in this study. First, literature analysis was used to review academic and policy-related sources concerning brand design, urban image, aesthetic value, and cultural identity. Second, visual documentation, including photography and field recording, was used to collect data on urban spaces, signage systems, branding applications, and public visual environments in Taojiang County. Third, a semi-structured interview guide was developed to explore perceptions of Taojiang's urban image, existing branding issues, local cultural characteristics, and possible design strategies. Fourth, design synthesis tools were used to translate cultural elements into visual concepts and brand identity components. Fifth, a questionnaire was developed to assess perceptions of visual coherence, aesthetic appeal, and cultural recognition. Finally, data analysis instruments included thematic analysis, visual analysis, categorization, comparison, interpretation, and descriptive statistics.

4. Data Collection

Data collection was conducted in four stages. First, secondary data were gathered from academic literature, policy documents, planning materials, online media, and existing visual branding materials related to Taojiang County. Second, field investigation was carried out through visual documentation of urban spaces, signage systems, branding applications, and public visual environments. Third, semi-structured interviews were conducted with six selected experts to collect in-depth qualitative data on Taojiang's urban image, cultural characteristics, and branding challenges. Fourth, a post-design questionnaire was administered to 100 respondents to validate perceptions of the proposed brand design strategy.

5. Data Analysis

Data analysis combined qualitative and quantitative techniques. Secondary data were analyzed through categorization and comparison to identify key issues related to urban image, branding practices, aesthetic characteristics, and cultural representation. Visual data were examined using qualitative visual analysis to assess visual coherence, aesthetic consistency, and the integration of cultural elements. Interview data were transcribed and analyzed through thematic interpretation to identify recurring ideas, shared perceptions, and professional insights, which were then synthesized to support design concept development. Questionnaire data were analyzed using descriptive statistics, including frequencies, percentages, and mean scores, to provide supplementary evidence for evaluating the effectiveness of the proposed brand design strategy.

Results

1. Analysis of Taojiang's Urban Image and Visual System

In line with the first research objective, the integration of visual documentation, secondary data, and semi-structured interviews revealed five major gaps in Taojiang's current urban image and branding practices. First, visual inconsistency was observed across official logos, IP characters, and public applications, resulting in weak brand recognition. Second, cultural representation in design elements was limited; bamboo motifs, peach blossom references, and folk arts were inadequately expressed, failing to convey the county's rich heritage. Third, the absence of systematic visual identity guidelines led to fragmented applications across government departments, promotional materials, and public spaces. Fourth, stakeholder coordination was fragmented, with cultural, tourism, and urban planning departments operating in silos without unified branding oversight. Finally, aesthetic coherence in public spaces was weak, with inconsistent signage, wayfinding, and materials undermining the clarity

and legibility of the urban image. These findings highlight that Taojiang's current urban branding lacks both strategic coordination and visual consistency, limiting the county's potential for cultural identity expression and aesthetic impact.

2. Synthesis of Cultural Elements into Brand Identity Components

Addressing the second research objective, distinctive cultural resources in Taojiang were systematically translated into cohesive brand identity components. Bamboo weaving craftsmanship was abstracted into a pattern language emphasizing geometric repetition, rhythmic forms, and natural color tones. Peach blossom traditions informed a secondary palette with soft pinks and seasonal variations. Bamboo forest landscapes inspired vertical compositional principles, layering, and atmospheric visual language, while folk art patterns contributed accent colors and symbolic motifs for special events. These cultural elements were integrated into a core logo, modular pattern system, primary and secondary color palettes, typography system, and refined IP characters ("Bamboo Gentleman" and "Peach Fairy"), resulting in a visually coherent and culturally meaningful brand identity system that strengthens aesthetic appeal, recognition, and local identity.

3. Development of Taojiang Brand Design Strategy

In accordance with the third objective, a comprehensive brand design strategy was developed, structured around four interconnected components. The Visual Identity System integrated logo, patterns, color, and typography into a unified design language. Spatial application guidelines ensured aesthetic consistency in signage, wayfinding, urban furniture, and materials. Stakeholder coordination mechanisms, including a steering committee and review panel, aligned efforts across government, cultural, and tourism departments. Finally, an implementation roadmap provided a phased, systematic approach for rolling out the design strategy across the county. This strategic framework translates cultural resources into actionable design solutions, enabling Taojiang to present a

cohesive urban image and reinforce its cultural identity while enhancing aesthetic value.

Discussion

The findings of this study provide clear insights corresponding to the three research objectives, highlighting the challenges and opportunities in designing an integrated urban brand for Taojiang County.

First, regarding the analysis of Taojiang's urban image from a design and visual system perspective, the study confirms that the county's urban branding suffers from fragmentation, inconsistent visual application, and superficial cultural representation. The gaps identified visual inconsistency, weak cultural integration, lack of identity guidelines, fragmented stakeholder coordination, and limited aesthetic coherence align with Kavaratzis's (2004) argument that city branding must be multidimensional, incorporating physical space, communication, and perception. Similarly, Keller's (1993) Brand Equity Theory underscores that inconsistent application reduces brand recognition and weakens the city's imageability. These results indicate that the problem is not the absence of cultural resources but the lack of a structured visual and strategic system capable of translating those resources into a coherent urban identity. This reinforces the importance of evaluating urban image not merely by the presence of design elements but through the lens of systemic consistency, cultural fidelity, and spatial legibility.

Second, in relation to synthesizing Taojiang's distinctive cultural elements into cohesive and aesthetically appealing brand identity components, the study demonstrates the successful translation of bamboo weaving craftsmanship, peach blossom traditions, bamboo forest landscapes, and folk art motifs into an integrated visual system. The development of logos, modular pattern systems, typography, and color palettes grounded in these cultural elements exemplifies

Aaker's (1996) Brand Identity System Theory and Wheeler's (2017) visual identity framework. Furthermore, the reinterpretation of traditional elements in line with Verganti's (2009) Design-Driven Innovation Theory shows how design can mediate between cultural heritage and contemporary expression. This synthesis not only strengthens aesthetic coherence but also embeds meaning and local identity into visual outputs, addressing prior gaps in superficial cultural representation and enhancing both cognitive recognition and emotional connection for audiences.

Third, concerning the development and articulation of a brand design strategy for Taojiang, the proposed four-component framework comprising a visual identity system, spatial application guidelines, stakeholder coordination, and an implementation roadmap effectively addresses the weaknesses identified in current practices. By integrating stakeholder perspectives, providing standardized design guidelines, and coordinating visual applications across departments and public spaces, the strategy exemplifies Buchanan's (1992) concept of design as a systemic solution to "wicked problems." The validation results from expert feedback and questionnaire surveys indicate that the strategy is culturally grounded, visually coherent, aesthetically appealing, and practically applicable, confirming that strategic design can transform fragmented visual communication into a cohesive, recognizable, and sustainable urban brand. Additionally, the strategy enhances aesthetic value, aligning with Dewey (1934) and Arnheim (1974) by creating visual order, structural clarity, and experiential coherence in the public environment, which collectively strengthen perception, memory, and attachment to the city.

Recommendation

In the study entitled “Brand Design Strategies to Enhance the Aesthetic Value of Urban Image and Cultural Identity in Taojiang County, Hunan Province,” the findings indicate that Taojiang County possesses strong potential for urban image development due to its rich natural and cultural resources, particularly bamboo culture, bamboo weaving craftsmanship, peach blossoms, folk arts, and local intangible cultural heritage. However, current urban branding practices still face several limitations, including visual inconsistency, insufficient cultural representation, the absence of visual identity guidelines, fragmented stakeholder coordination, and a lack of aesthetic coherence in public spaces. Therefore, the recommendations are as follows: 1. Recommendations for Applying the Research Findings 1.1 Taojiang County Government should adopt the proposed brand design strategy as the official framework for urban image development, visual communication, tourism promotion, and public space design. This would help ensure that Taojiang’s cultural identity is communicated consistently across government media, tourism materials, signage, public spaces, and digital platforms. 1.2 Taojiang County Government should establish a Brand Steering Committee and develop an official visual identity manual to coordinate cultural, tourism, planning, and media departments. The manual should clearly define standards for logo usage, brand colors, typography, graphic patterns, IP characters such as “Bamboo Gentleman” and “Peach Fairy,” and application guidelines across print, digital, and environmental media. 1.3 Relevant agencies should support sustainable implementation through training, digital brand asset management, pilot applications, and continuous evaluation. Training should be provided for government officers, designers, contractors, tourism operators, and communication staff, while pilot applications should begin in key locations such as tourist information centers, cultural tourism sites, city entrance signage, and official online platforms. 2 Recommendations for Future Research 2.1 Future

research should examine the perceptions of residents, tourists, and stakeholders after the implementation of the proposed brand design strategy. This would help assess whether the visual identity system can enhance recognition, cultural understanding, aesthetic appreciation, and emotional connection with Taojiang County. 2.2 Future research should evaluate the effectiveness of the visual identity system in real application contexts, such as signage, wayfinding systems, public spaces, tourism sites, digital media, cultural products, and local festivals. This would provide empirical evidence on how brand design contributes to urban image, cultural identity, and aesthetic value. 2.3 Comparative and extended studies should be conducted with other county-level or culturally rich cities in Hunan Province or nearby regions. Future studies may also explore the roles of local communities, craftsmen, youth, cultural entrepreneurs, and digital technologies in co-creating and sustaining city brands.

References

Aaker, D. A. (1996). Building strong brands. Free Press.

Al-Ababneh, M. M. (2020). Linking tourism, culture, and place branding for sustainable destination development. Journal of Tourism Management Research, 7(2), 110–121.

Anholt, S. (2002). Nation branding: A continuing theme. Journal of Brand Management, 10(1), 59–60. https://doi.org/10.1057/palgrave.bm.2540104

Arnheim, R. (1974). Art and visual perception: A psychology of the creative eye (New version). University of California Press.

Berleant, A. (1992). The aesthetics of environment. Temple University Press.

Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. In J. Richardson (Ed.), Handbook of theory and research for the sociology of education (pp. 241–258). Greenwood.

Buchanan, R. (1992). Wicked problems in design thinking. Design Issues, 8(2), 5–21. https://doi.org/10.2307/1511637

Del Mármol, C., & Santamarina, B. (2024). Heritage, identity, and place branding in contemporary cities. Journal of Urban Cultural Studies, 11(1), 45–61.

Demirbag Kaplan, M., Yurt, O., Guneri, B., & Kurtulus, K. (2010). Branding places: Applying brand personality concepts to cities. European Journal of Marketing, 44(9/10), 1286–1304.

Dewey, J. (1934). Art as experience. Minton, Balch & Company.

Duxbury, N., Bakas, F. E., Vinagre de Castro, T., & Silva, S. (2020). Creative tourism development models towards sustainable and regenerative tourism. Sustainability, 13(1), 2. https://doi.org/10.3390/su13010002

Golledge, R. G., & Stimson, R. J. (1997). Spatial behavior: A geographic perspective. Guilford Press.

Hall, S. (1990). Cultural identity and diaspora. In J. Rutherford (Ed.), Identity: Community, culture, difference (pp. 222–237). Lawrence & Wishart.

Hankinson, G. (2014). Rethinking the place branding construct. In K. Kavaratzis, G. Warnaby, & G. J. Ashworth (Eds.), Rethinking place branding (pp. 13–31). Springer.

Healey, P. (2020). Making better places: The planning project in the twenty-first century. Red Globe Press.

Kapferer, J.-N. (2008). The new strategic brand management: Creating and sustaining brand equity long term. (4th ed.). Kogan Page.

Kavaratzis, M. (2004). From city marketing to city branding: Towards a theoretical framework for developing city brands. Place Branding, 1(1), 58–73. https://doi.org/10.1057/palgrave.pb.5990005

Kavaratzis, M., & Hatch, M. J. (2013). The dynamics of place brands: An identity-based approach to place branding theory. Marketing Theory, 13(1), 69–86. https://doi.org/10.1177/1470593112467268

Keller, K. L. (1993). Conceptualizing, measuring, and managing customer-based brand equity. Journal of Marketing, 57(1), 1–22. https://doi.org/10.1177/002224299305700101

Kotler, P., & Keller, K. L. (2016). Marketing management (15th ed.). Pearson.

Lynch, K. (1960). The image of the city. MIT Press.

Morgan, N., Pritchard, A., & Pride, R. (2002). Destination branding: Creating the unique destination proposition. Butterworth-Heinemann.

Nursanty, E., Rahmawati, D., & Putra, A. (2023). Cultural heritage and city branding: Enhancing local identity through visual communication. Journal of Cultural Marketing Strategy, 8(1), 25–39.

Oguztimur, S., & Akturan, U. (2016). Synthesis of city branding literature (1988–2014) as a research domain. International Journal of Tourism Research, 18(4), 357–372. https://doi.org/10.1002/jtr.2054

Relph, E. (1976). Place and placelessness. Pion.

Richards, G. (2020). Designing creative places: The role of creative tourism. Annals of Tourism Research, 85, 102922. https://doi.org/10.1016/j.annals.2020.102922

Richards, G., & Wilson, J. (2006). Developing creativity in tourist experiences: A solution to the serial reproduction of culture? Tourism Management, 27(6), 1209–1223. https://doi.org/10.1016/j.tourman.2005.06.002

Ritchie, J. R. B., & Ritchie, R. J. B. (2002). A framework for an industry supported destination marketing information system. Tourism Management, 23(5), 439–454.

Saito, Y. (2007). Everyday aesthetics. Oxford University Press.

Spiliotopoulou, M., & Roseland, M. (2020). Urban sustainability and community participation: A framework for city branding. Sustainability, 12(3), 1025. https://doi.org/10.3390/su12031025

Throsby, D. (2001). Economics and culture. Cambridge University Press.

Verganti, R. (2009). Design-driven innovation: Changing the rules of competition by radically innovating what things mean. Harvard Business Press.

Wheeler, A. (2017). Designing brand identity: An essential guide for the whole branding team. (5th ed.). Wiley.

Zukin, S. (1995). The cultures of cities. Blackwell.

รูปแบบการสร้างแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดฟากบึง ตำบลนาอิน อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์*

FORMAT OF MOTIVATION DEVELOPMENT FOR STUDENTS AT THE SUNDAY BUDDHIST EDUCATION CENTER WAT FAK BUENG NAIN SUBDISTRICT PHICHAI DISTRICT UTTHARADIT PROVINCE

พระครูวาปีธรรมวิจิตร (สุรศักดิ์ เวชรักษ์)[1], พรหมเรศ แก้วโมลา[2] และ พระอนุสรณ์ กิตฺติวณฺโณ[3]

PhrakruVapeethamwijit (Surasat Wecharak)[1], Phromares Kaewmola[2] and Phra Anusorn Kittiwanno[3]

[1-3]บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

[1-3]Graduate Studies Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus, Thailand

Corresponding author E-mail: 2491sura@gmail.com

วันที่รับบทความ : 12 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 21 มิถุนายน 2569; วันตอบรับบทความ : 23 มิถุนายน 2569

Received 12 June 2026; Revised 21 June 2026; Accepted 23 June 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพและรูปแบบการสร้างแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 2) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการสร้างแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ 3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนารูปแบบการสร้างแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กลุ่มตัวอย่าง

Citation:

*พระครูวาปีธรรมวิจิตร (สุรศักดิ์ เวชรักษ์), พรหมเรศ แก้วโมลา และ พระอนุสรณ์ กิตฺติวณฺโณ. (2569). รูปแบบการสร้างแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดฟากบึง ตำบลนาอิน อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 1056-1071.

PhrakruVapeethamwijit (Surasat Wecharak), Phromares Kaewmola and Phra Anusorn Kittiwanno. (2026). Format Of Motivation Development For Students At The Sunday Buddhist Education Center Wat Fak Bueng Nain Subdistrict Phichai District Uttharadit Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 1056-1071.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

คือ เจ้าคณะอำเภอพิชัย ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ ครูผู้สอน ผู้นำชุมชน เยาวชน และนักเรียน จำนวน 30 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มย่อย มีค่าความตรงด้านเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ และผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมของข้อคำถาม ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยได้นำมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

1) สภาพและรูปแบบการสร้างแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดฟากบึง เกิดจากการบูรณาการองค์ประกอบหลายด้านร่วมกัน ทั้งการบริหารจัดการ ครูผู้สอน หลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรม นอกจากนี้ยังได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายใน เช่น ศรัทธาและความใฝ่ดี รวมถึงปัจจัยภายนอก ได้แก่ ครอบครัว เพื่อน และชุมชน ส่งผลให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียนและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

2) ผลการวิเคราะห์รูปแบบการสร้างแรงจูงใจในการเรียน พบว่า เป็นรูปแบบเชิงบูรณาการที่เชื่อมโยงปัจจัยภายในและภายนอกเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ ผู้วิจัยได้พัฒนาเป็น “BIMM Model” ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้านสำคัญ ได้แก่ ผู้สอนและการบริหาร กระบวนการเรียนรู้ สภาพแวดล้อมเชิงพุทธ และการสนับสนุนจากภายนอก โดยมีหลักอิทธิบาท 4 เป็นแกนกลางในการเสริมสร้างแรงจูงใจภายใน เพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ คุณธรรม และพฤติกรรมอย่างรอบด้าน

3) แนวทางการพัฒนารูปแบบการสร้างแรงจูงใจในการเรียน ควรพัฒนาอย่างเป็นระบบครอบคลุมทั้ง 8 ด้าน ได้แก่ การบริหาร หลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและเทคโนโลยี ระยะเวลาเรียน อาคารสถานที่ การเสริมแรง และความร่วมมือกับชุมชน โดยเน้นการพัฒนาศักยภาพครู จัดกิจกรรมที่หลากหลาย และสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม พร้อมนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการเสริมสร้างแรงจูงใจภายใน และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนเพื่อการพัฒนานักเรียนอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: รูปแบบการสร้างแรงจูงใจ, แรงจูงใจในการเรียน, ศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์, หลักอิทธิบาท 4, การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม, BIMM Model

Abstract

This research aimed to: 1) examine the conditions and patterns of learning motivation among students at the Sunday Buddhist Education Center; 2) analyze the patterns of learning motivation construction among students at the Sunday Buddhist Education Center; and 3) propose guidelines for developing motivational patterns for students at the Sunday Buddhist Education Center. This study employed a qualitative research methodology. The sample consisted of 30 participants, including the District Ecclesiastical Chief of Pich**ай**, the center director, deputy director, instructors, community leaders, youth representatives, and students. Research instruments comprised in-depth interviews and focus group discussions, with content validity verified by subject matter experts and appropriateness of interview items reviewed accordingly. The collected data were analyzed using contextual content analysis.

The findings were as follows:

1) The conditions and patterns of learning motivation among students at Wat Fak Bueng Sunday Buddhist Education Center emerged from the integration of multiple components, encompassing administrative management, instructors, curriculum, learning activities, and an environment conducive to moral cultivation. Furthermore, motivational patterns were influenced by internal factors namely faith and a disposition toward goodness as well as external factors including family, peers, and community, collectively fostering sustained student interest in learning and self-development.

2) Analysis of the motivational patterns revealed an integrative model that systematically connects internal and external factors. The researcher developed the "BIMM Model," comprising four core dimensions: instructors and administration, learning processes, Buddhist-oriented environment, and external support. The Four Bases of Success (Iddhip**ā**da 4) serve as the central framework

for cultivating intrinsic motivation, thereby promoting holistic development of learners in terms of knowledge, morality, and behavior.

3) Guidelines for developing learning motivation patterns should be implemented systematically across eight dimensions: administration, curriculum, learning activities, media and technology, instructional time, physical facilities, reinforcement, and community collaboration. Emphasis should be placed on enhancing teacher capacity, designing diverse activities, and creating an appropriate learning environment. The application of the Four Bases of Success (Iddhipāda 4) is recommended to strengthen intrinsic motivation, while family and community participation should be actively promoted to sustain long-term student development.

Keywords: motivational pattern construction, learning motivation, Sunday Buddhist Education Center, Four Bases of Success (Iddhipāda 4), moral and ethical development, BIMM Model

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของสังคมไทยทั้งในด้านวิถีชีวิต คุณธรรม จริยธรรม และการพัฒนาคนมาอย่างยาวนาน โดยเฉพาะการจัดการศึกษาทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีบทบาทในการปลูกฝังเยาวชนให้มีความรู้ควบคู่คุณธรรม อันเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน (ขุ.ธ. 25/160/74) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์จัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้หลักธรรมแก่เด็กและเยาวชน พร้อมพัฒนาความรู้ คุณธรรม และพฤติกรรมที่เหมาะสมตามหลักพระพุทธศาสนา ศูนย์มิได้ทำหน้าที่เพียงถ่ายทอดความรู้ทางธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นพื้นที่หล่อหลอมจิตสำนึก ส่งเสริมระเบียบวินัย และเชื่อมโยง ความร่วมมือระหว่างวัด บ้าน และชุมชนในการพัฒนาเยาวชนอย่างมีคุณภาพ โดยเฉพาะศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดฟากบึง ซึ่งทำหน้าที่เป็นแหล่งเรียนรู้และพื้นที่เสริมสร้างศักยภาพ ของเยาวชนผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ การอบรมคุณธรรม และการฝึกปฏิบัติตามหลักพุทธธรรม อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ เพื่อปลูกฝังพื้นฐานจิตใจที่ดีและพัฒนาเยาวชนให้เป็นกำลังสำคัญของชุมชน และพระพุทธศาสนาสืบไป ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของ

สังคมปัจจุบัน ศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนา วันอาทิตย์กำลังเผชิญปัญหาแรงจูงใจในการเรียนของผู้เรียนที่ลดลง ส่งผลให้นักเรียนขาดเรียน มาเรียนไม่สม่ำเสมอ และมีส่วนร่วมในกิจกรรมลดน้อยลง อีกทั้งความสนใจในการเรียนพระพุทธศาสนาก็ลดลงเมื่อเทียบกับอดีต ปัญหาดังกล่าวเกิดจากอิทธิพลของสื่อ เทคโนโลยี และค่านิยมสมัยใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้การจัดการเรียนรู้รูปแบบเดิมไม่สามารถตอบสนองความสนใจของผู้เรียนได้อย่างเพียงพอ (ทิศนา แขมมณี, 2564) จึงมีความจำเป็นต้องศึกษาปัจจัยและแนวทางการสร้างแรงจูงใจในการเรียนให้สอดคล้องกับบริบทปัจจุบัน เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นเพียงการถ่ายทอดความรู้ และขาดการมีส่วนร่วม อาจทำให้ผู้เรียนรู้สึกว่าพระพุทธศาสนาเป็นเรื่องห่างไกลจากชีวิตจริง ส่งผลให้แรงจูงใจภายในลดลง สอดคล้องกับแนวคิดทางจิตวิทยาการศึกษาที่มองว่าแรงจูงใจเป็นปัจจัยสำคัญ ต่อความตั้งใจ ความพยายาม และความต่อเนื่องในการเรียนรู้ของผู้เรียน (สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต, 2560) จากสภาพปัญหาเบื้องต้นพบว่า นักเรียนบางส่วนเข้าร่วมกิจกรรมเพียงเพราะผู้ปกครองสนับสนุน มิได้เกิดจากความสนใจใฝ่รู้ด้วยตนเอง ส่งผลให้การเข้าร่วมกิจกรรมขาดความต่อเนื่อง และเกิดความผูกพันต่อศูนย์การศึกษาน้อยลง ปัญหานี้ไม่เพียงส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แต่ยังกระทบ ต่อเป้าหมายสำคัญของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และวิถีชีวิตตามหลักพุทธธรรมให้แก่เยาวชนอีกด้วย (พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2556) ดังนั้น การศึกษาปัญหาและแสวงหารูปแบบส่งเสริมแรงจูงใจที่เหมาะสมจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในบริบทปัจจุบัน

ปัญหาดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดทางการศึกษาและงานวิจัยที่ชี้ว่า “แรงจูงใจ” เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ ความพากเพียร และผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา โดยผู้เรียนที่มีแรงจูงใจภายในจะเกิดความกระตือรือร้น ใฝ่รู้ และมีส่วนร่วมในการเรียนอย่างต่อเนื่อง ในทางตรงกันข้าม หากขาดแรงจูงใจ ผู้เรียนอาจเกิดความเบื่อหน่ายและไม่เห็นคุณค่าของการศึกษา ทั้งนี้ แรงจูงใจยังสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมและวิธีการจัดการเรียนรู้ ซึ่งหากการสอนเน้นเพียงการถ่ายทอดความรู้โดยผู้เรียนไม่มีส่วนร่วม ก็จะทำให้แรงกระตุ้นในการเรียนรู้ลดลงได้ (John W. Santrock, 2011) การจัดการเรียนการสอนที่ไม่น่าสนใจและไม่เชื่อมโยงกับชีวิตจริงของผู้เรียน อาจทำให้ผู้เรียนขาดแรงจูงใจในการเรียนรู้ โดยเฉพาะเมื่อสื่อและกิจกรรมไม่เหมาะสมกับวัยและความต้องการของผู้เรียน อีกทั้งการเรียนรู้ที่ขาดความหลากหลายและการมีส่วนร่วม ยังทำให้ผู้เรียนไม่เกิดความผูกพันต่อการเรียน ขณะเดียวกัน

การขาดการสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชนก็ส่งผลต่อแรงเสริมทางจิตใจ ดังนั้น ปัญหาการขาดแรงจูงใจจึงเกิดจากหลายปัจจัยร่วมกัน และจำเป็นต้องพัฒนาอย่างเป็นระบบเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้อย่างยั่งยืน (สุมน อมรวิวัฒน์, 2556) ในบริบทของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดฟากบึง พบว่า แม้ศูนย์จะมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมแก่เยาวชน แต่ยังขาดรูปแบบการสร้างแรงจูงใจในการเรียนที่ชัดเจนและเหมาะสมกับผู้เรียนยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะการบูรณาการบทบาทของครู ผู้ปกครอง ชุมชน และกระบวนการเรียนรู้เชิงพุทธเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการพัฒนาผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545) ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนยังไม่สามารถตอบสนองความสนใจและความต้องการของผู้เรียนได้อย่างเต็มศักยภาพ อีกทั้งยังสะท้อนความจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่ผสมผสานหลักพุทธธรรมกับหลักจิตวิทยาการสร้างแรงจูงใจ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมายและยั่งยืน

จากปัญหาดังกล่าว จึงมีความจำเป็นต้องศึกษารูปแบบการสร้างแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เพื่อวิเคราะห์ปัญหา ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมกับบริบทของศูนย์ฯ การศึกษานี้มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดความสนใจใฝ่รู้ และเห็นคุณค่าของหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อันนำไปสู่การพัฒนาทั้งด้านความรู้ คุณธรรม และพฤติกรรมเชิงพุทธ นอกจากนี้ ผลการศึกษายังช่วยพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรม การพัฒนาครูผู้สอน และการสร้างความร่วมมือระหว่างวัด บ้าน และชุมชน ตามแนวคิด “บวร” เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและการศึกษาของเยาวชนอย่างยั่งยืน (พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), 2542) ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษานี้ คือ การได้รูปแบบการสร้างแรงจูงใจในการเรียนที่เหมาะสมกับบริบทของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดฟากบึง อันจะเป็นแนวทางในการยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ ลดปัญหาการขาดเรียน ส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา และพัฒนาผู้เรียนให้เป็นเยาวชนที่มีคุณธรรม จริยธรรม และสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งยังเป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์อื่น ๆ ได้ต่อไป

ผู้วิจัยเล็งเห็นว่า รูปแบบการสร้างแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทของเยาวชนในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดี

งามตามหลักพระพุทธศาสนา การสร้างแรงจูงใจที่เหมาะสมจะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ใฝ่รู้ และมีความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ รูปแบบดังกล่าวยังเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาบทบาทของครู ผู้ปกครอง และชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านคุณธรรมที่มีประสิทธิภาพ และสามารถพัฒนาเยาวชนให้เป็นคนดี มีปัญญา และมีคุณภาพของสังคมต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาสภาพและรูปแบบการสร้างแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดฟากบึง ตำบลนาอิน อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์

2) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการสร้างแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดฟากบึง ตำบลนาอิน อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์

3) เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนารูปแบบการสร้างแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดฟากบึง ตำบลนาอิน อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการสร้างแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดฟากบึง ตำบลนาอิน อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ ” ในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวิธีดำเนินการวิจัย ได้แก่

1) รูปแบบการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ทั้งการศึกษาเอกสารและการศึกษาภาคสนามร่วมกัน ในส่วนเอกสาร ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิและทุติยภูมิ เช่น พระไตรปิฎก ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ส่วนภาคสนาม ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากผู้มีประสบการณ์จริงในชุมชนเป็นรายบุคคล ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยตนเองเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับรูปแบบการสร้างแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเพื่อสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ทางวิชาการ

2) กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ งานวิจัยครั้งนี้กำหนดพื้นที่ศึกษาในตำบลนาอิน อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 30 รูป/คน ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทและประสบการณ์ตรง โดยมีการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 15 รูป/คน ประกอบด้วย ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ ครูผู้สอน ผู้นำชุมชน เยาวชนและนักเรียน เป็นต้น และมีการจัดสนทนากลุ่มย่อยผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 15 รูป/คน ประกอบด้วย เจ้าคณะอำเภอพิชัย ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการ ครูผู้สอน ผู้นำชุมชน เยาวชนและนักเรียน เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่ครอบคลุม

3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือ 3 ประเภท ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยในแต่ละข้อ ประเภทแรก คือ การศึกษาเอกสาร (Documentary Study)

ใช้ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 โดยรวบรวมหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ ได้แก่ ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ (Maslow's Hierarchy of Needs) และทฤษฎีการกำหนดตนเอง (Self-Determination Theory) ของ Deci and Ryan ตลอดจนเอกสาร งานวิจัย และหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย ประเภทที่สอง คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ใช้ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 และข้อที่ 2 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยใช้กรอบทฤษฎีแรงจูงใจเป็นฐาน เพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบการสร้างแรงจูงใจในการเรียน และประเภทที่สาม คือ การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ใช้ตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 โดยนำผลการวิเคราะห์มาจัดทำร่างรูปแบบเบื้องต้น (Draft Model) แล้วนำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เกี่ยวข้องร่วมพิจารณา วิพากษ์ และตรวจสอบความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความสอดคล้องของรูปแบบ ก่อนปรับปรุงเป็นรูปแบบฉบับสมบูรณ์ ทั้งนี้เครื่องมือทุกประเภทผ่านการตรวจสอบความสอดคล้องโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน และได้รับความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อรับรองความถูกต้องทางวิชาการและความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้อย่างครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4) การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลใน 3 ขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาเอกสารจากพระไตรปิฎก งานวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดเบื้องต้น การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับกลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือก

แบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน 15 รูป/คน ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์และบันทึกข้อมูลด้วยตนเอง และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) กับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 15 รูป/คน เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงร่างรูปแบบที่ได้จากการวิเคราะห์ในขั้นตอนก่อนหน้า ให้มีความเหมาะสมและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทั้งนี้ การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดมุ่งศึกษารูปแบบการสร้างแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดฟากบึง ตำบลนาอิน อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์

5) การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้เป็นการการใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยอาศัยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการสังเคราะห์ข้อมูลตามกรอบแนวคิดและทฤษฎีแรงจูงใจทางการศึกษา ข้อมูลได้มาจากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มย่อย จากนั้นนำมาจัดหมวดหมู่ วิเคราะห์ประเด็นสำคัญ และสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบการสร้างแรงจูงใจ โดยใช้ทฤษฎีการกำหนดตนเองและทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์เป็นกรอบในการวิเคราะห์ ผลการวิเคราะห์นำเสนอในลักษณะประเด็นหลัก องค์ประกอบของรูปแบบ และกระบวนการสร้างแรงจูงใจ ก่อนนำไปพัฒนาเป็นร่างรูปแบบและตรวจสอบความเหมาะสมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลจากภาพรวมสู่รายละเอียด เพื่อค้นหาแบบแผน ความสัมพันธ์ และข้อค้นพบที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนารูปแบบและการวิจัยในอนาคต

6) การนำเสนอผลการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการนำเสนอผลการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการสร้างแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดฟากบึง ตำบลนาอิน อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์” โดยผู้วิจัยได้นำเสนอผลการศึกษาในลักษณะเชิงพรรณนา วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ครอบคลุมสภาพปัญหา ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง องค์ประกอบของรูปแบบ และแนวทางการพัฒนารูปแบบการสร้างแรงจูงใจในการเรียน เพื่อให้เกิดความชัดเจนและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1

แรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนเกิดจากองค์ประกอบหลายด้านที่ทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ ทั้งด้านการบริหารจัดการ ครูผู้สอน หลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการสอน และสภาพแวดล้อมภายในวัดที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ครูผู้สอนมีความเมตตาและเอาใจใส่นักเรียน ทำให้นักเรียนเกิดความผูกพันและความไว้วางใจต่อศูนย์การเรียนรู้ หลักสูตรและกิจกรรมถูกออกแบบให้เหมาะสมกับวัยและเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน ส่งผลให้นักเรียนเกิดความสนใจ

และมีส่วนร่วมในการเรียนอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ แรงจูงใจยังได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายใน ได้แก่ ศรัทธาในพระพุทธศาสนาและความต้องการเป็นคนดี รวมถึงปัจจัยภายนอก เช่น ครอบครัว เพื่อน ชุมชน และกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา จึงทำให้รูปแบบการสร้างแรงจูงใจมีลักษณะเป็นการบูรณาการหลายองค์ประกอบเข้าด้วยกันอย่างสมดุล ส่งผลต่อการพัฒนาความรู้และคุณธรรมของนักเรียนอย่างยั่งยืน

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

รูปแบบการสร้างแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนเป็นรูปแบบเชิงบูรณาการที่เชื่อมโยงปัจจัยภายในและภายนอกเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ โดยปัจจัยภายใน ได้แก่ ศรัทธา ความใฝ่รู้ และความต้องการพัฒนาตนเอง ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ การบริหารจัดการ ครูผู้สอน หลักสูตร กิจกรรมการเรียนรู้ สภาพแวดล้อม และการสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน ผู้วิจัยได้สังเคราะห์เป็น “BIMM Model” ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ด้านผู้สอนและการบริหาร ด้านกระบวนการเรียนรู้ ด้านสภาพแวดล้อมเชิงพุทธ และด้านการสนับสนุนจากภายนอก โดยมีหลักอิทธิบาท 4 เป็นแกนกลางในการขับเคลื่อนแรงจูงใจภายในของผู้เรียน รูปแบบดังกล่าวช่วยส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านความรู้ คุณธรรม และพฤติกรรมอย่างรอบด้าน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์แห่งอื่นได้อย่างเหมาะสม

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3

แนวทางการพัฒนารูปแบบการสร้างแรงจูงใจในการเรียน ควรดำเนินการอย่างเป็นระบบและครอบคลุมทุกองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง โดยเน้นการพัฒนาศักยภาพครูผู้สอนให้มีทั้งความรู้ด้านพระพุทธศาสนาและเทคนิคการจัดการเรียนรู้สมัยใหม่ ควบคู่กับการจัดกิจกรรมที่หลากหลายและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมและเชื่อมโยงกับชีวิตจริง นอกจากนี้ ควรพัฒนาสื่อการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ให้ทันสมัย รวมทั้งจัดสภาพแวดล้อมที่สะอาด ปลอดภัย และเอื้อต่อการเรียนรู้ พร้อมทั้งส่งเสริมความร่วมมือระหว่างวัด ครอบครัว และชุมชนในการสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียน ทั้งนี้ ควรนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการเสริมสร้างแรงจูงใจภายใน ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา รวมถึงมีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนารูปแบบให้เหมาะสมและยั่งยืนต่อไป

อภิปรายผล

อภิปรายผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า สภาพและรูปแบบการสร้างแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดฟากบึง มีลักษณะเป็นการบูรณาการระหว่างแรงจูงใจภายในและแรงจูงใจภายนอกอย่างสมดุล โดยแรงจูงใจภายในเกิดจากความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ความสนใจในหลักธรรม และความต้องการพัฒนาตนเองด้านคุณธรรมจริยธรรม ขณะที่แรงจูงใจภายนอกเกิดจากบทบาทของครูผู้สอน ผู้ปกครอง และชุมชนที่ร่วมสนับสนุนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ บริบทของวัดที่มีความสงบและเอื้อต่อการฝึกสมาธิยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจภายในให้เกิดขึ้นได้โดยธรรมชาติ ครูผู้สอนยังใช้เทคนิคการสอนแบบมีส่วนร่วม เช่น การเล่านิทานธรรมะ การทำกิจกรรมกลุ่ม และการฝึกปฏิบัติจริง เพื่อกระตุ้นความสนใจและความกระตือรือร้นของผู้เรียน ประกอบกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายและสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน ทำให้การเรียนรู้มีความหมายและน่าสนใจมากยิ่งขึ้น การสนับสนุนจากผู้ปกครองและชุมชนยังช่วยให้นักเรียนเห็นคุณค่าของการเรียนพระพุทธศาสนา ส่งผลให้เกิดความต่อเนื่องในการเข้าร่วมกิจกรรม และเสริมสร้างแรงจูงใจในการเรียนให้มีความมั่นคงและยั่งยืนในระยะยาว ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ รักถิ่น เหลาหา และกิตติพงษ์ ชินสุข (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทางโดยใช้ทฤษฎีการเชื่อมโยงการเรียนรู้ร่วมกับห้องเรียนเสมือนจริง” ผลการศึกษาพบว่า ผลการวิจัยพบว่า 1) ได้รูปแบบการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทาง โดยใช้ทฤษฎีการเชื่อมโยงการเรียนรู้ ร่วมกับห้องเรียนเสมือนจริงเพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา ตามวิธีการเชิงระบบ (System Approach) ประกอบด้วย องค์ประกอบที่ 1 การเตรียมก่อนการเรียนการสอน มีองค์ประกอบ 10 กระบวนการ องค์ประกอบที่ 2 คือ กระบวนการเรียนการสอน (Learning Process) ประกอบด้วย 10 กระบวนการ และ มี 1 ผลผลิต พร้อม 2 ผลผลิตรอง 2) ผลประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ มีผลอยู่ในเกณฑ์ระดับ ดีมาก ($\bar{X}$= 4.70, S.D. = 0.42)

อภิปราบผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า รูปแบบการสร้างแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดฟากบึง ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านผู้สอน ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ และด้านการเสริมแรงเชิงบวก ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้มี

ความสัมพันธ์เกื้อหนุนกันอย่างเป็นองค์รวมตามแนวคิดเชิงระบบ (System Approach) ที่มีปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และผลลัพธ์ที่ชัดเจน การเสริมแรงเชิงบวก เช่น การชมเชย การให้รางวัล และการยกย่อง ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ที่พึงประสงค์อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับทฤษฎีแรงจูงใจที่ระบุว่าแรงจูงใจเกิดจากทั้งความต้องการภายในและสิ่งเร้าภายนอก และเมื่อความต้องการของผู้เรียนได้รับการตอบสนองอย่างเหมาะสม ย่อมส่งผลให้เกิดความพยายามและความมุ่งมั่นในการเรียนรู้ นำไปสู่การพัฒนาตนเองทั้งด้านความรู้และคุณธรรมจริยธรรมอย่างยั่งยืนผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ วราพร ทองจีน (2562) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบสืบสอบร่วมกับแนวคิดการให้ข้อมูลป้อนกลับแบบ 360 องศา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงโต้แย้งของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต” ผลการศึกษาพบว่า 1) รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นการกระตุ้นความสงสัย ขั้นการวางแผนการสร้างความรู้ใหม่ ขั้นการสร้างสรรค์ผลงาน และขั้นการสะท้อนคิดเพื่อการพัฒนา 2) การศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการเรียนการสอนพบว่า (1) ความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงโต้แย้งของนักศึกษากลุ่มทดลองหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (2) นักศึกษากลุ่มควบคุมและกลุ่มทดลองมีความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงโต้แย้งไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า แนวทางการพัฒนารูปแบบการสร้างแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดฟากบึง ควรมุ่งเน้นการพัฒนาอย่างเป็นระบบใน 8 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารและบุคลากร ด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อและเทคโนโลยี ด้านระยะเวลาเรียน ด้านอาคารสถานที่ ด้านการเสริมแรง และแนวทางด้านการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับชุมชน ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า การพัฒนารูปแบบการสร้างแรงจูงใจ ในการเรียนให้มีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการองค์ประกอบหลายด้านพร้อมกันอย่างเป็นระบบ โดยเฉพาะการส่งเสริมศักยภาพครูผู้สอนให้มีทักษะการจัดการเรียนรู้เชิงพุทธ การจัดกิจกรรมที่หลากหลายและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ รวมถึงการสร้างบรรยากาศ และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปลูกฝังคุณธรรมตลอดจนการเสริมแรงเชิงบวกอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุจินตนินท หนูชู

(2557) ได้ศึกษางานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผล” ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ มี 8 องค์ประกอบ คือ 1) ภาวะผู้นำของผู้อำนวยการศูนย์ 2) การพัฒนาบุคลากร 3) ความคาดหวังต่อผู้เรียน 4) การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน 5) ความสามัคคีของบุคลากร 6) การประเมินผลความก้าวหน้าของผู้เรียน 7) การจัดหลักสูตรและการเรียนการสอน 8) การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ภายในศูนย์ รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผลที่พัฒนาขึ้น มีความถูกต้อง มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้เป็นรูปแบบ ในการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผล

องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาเรื่อง “รูปแบบการสร้างแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดฟากบึง ตำบลนาอิน อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์” สามารถสังเคราะห์องค์ความรู้จากผลการวิจัย ตามภาพที่ 1 ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 สรุปเป็นองค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการสร้างแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดฟากบึง ตำบลนาอิน อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์” ได้ดังนี้

1) ด้านรูปแบบการสร้างแรงจูงใจเชิงบูรณาการแบบมีส่วนร่วม การสร้างแรงจูงใจต้องอาศัยการบูรณาการหลายองค์ประกอบพร้อมกัน ทั้งการบริหาร หลักสูตร สื่อ และสภาพแวดล้อม โดยให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมอย่างสมดุล

2) ด้านแรงจูงใจภายในและภายนอกที่เชื่อมโยงกัน ผู้เรียนที่มีศรัทธาและความใฝ่รู้จากภายใน เมื่อได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชนจากภายนอก จะเกิดความตั้งใจและต่อเนื่องในการเรียนมากขึ้น

3) ด้านบทบาทของครูและผู้นำในการสร้างแรงจูงใจ ครูที่มีความเมตตาและเป็นแบบอย่างที่ดี รวมถึงผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำเข้มแข็ง เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างบรรยากาศและความผูกพันต่อศูนย์การศึกษา

4) ด้านการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม กิจกรรมที่ให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง เช่น ค่ายคุณธรรมและกิจกรรมกลุ่ม ช่วยให้การเรียนมีความหมายและพัฒนาผู้เรียนได้ครบทุกด้าน

5) ด้านหลักสูตรที่เชื่อมโยงชีวิตจริง หลักสูตรที่ยืดหยุ่นและเน้นการนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของการเรียนและเกิดแรงจูงใจด้วยตนเอง

6) ด้านสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้เชิงพุทธ บริบทของวัดที่สงบและร่มรื่นช่วยเสริมสมาธิและความพร้อมในการเรียนรู้ พร้อมทั้งปลูกฝังคุณธรรมและความศรัทธาให้แก่ผู้เรียน

7) ด้านการเสริมแรงเชิงบวกอย่างเป็นระบบ การให้รางวัล คำชมเชย และการยกย่องช่วยกระตุ้นพฤติกรรมที่พึงประสงค์และสร้างความภาคภูมิใจให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

8) ด้านเครือข่ายความร่วมมือทางสังคม การมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชนช่วยเสริมสร้างแรงจูงใจทางสังคม ทำให้ผู้เรียนรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งและมีความผูกพันกับศูนย์การศึกษาอย่างยั่งยืน

9) ด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืนของผู้เรียน รูปแบบแรงจูงใจที่ดีส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาครบทั้งด้านความรู้ คุณธรรม และพฤติกรรม นำไปสู่การเป็นพลเมืองที่ดีและกำลังสำคัญของชุมชนในระยะยาว

สรุป/ข้อเสนอแนะ

รูปแบบการสร้างแรงจูงใจในการเรียนของนักเรียนศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดฟากบึง ตำบลนาอิน อำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ สามารถดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยการบูรณาการความร่วมมือระหว่างวัด บ้าน และชุมชน ควบคู่กับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ควรส่งเสริมบทบาทของครูผู้สอนให้ใช้เทคนิคการสอนที่หลากหลายและสอดคล้องกับวัยของผู้เรียน เช่น การเล่านิทานธรรมะ การทำกิจกรรมกลุ่ม และการฝึกปฏิบัติจริง พร้อมทั้งนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการเสริมสร้างแรงจูงใจภายในของผู้เรียน นอกจากนี้ ควรพัฒนาสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ด้านคุณธรรม และเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุนกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง อันจะช่วยให้นักเรียนเกิดความศรัทธา ความกระตือรือร้น และมีความต่อเนื่องในการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืน **ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้** 1) ผู้บริหารศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์วัดฟากบึงควรนำแนวทางการพัฒนารูปแบบการสร้างแรงจูงใจ ทั้ง 8 ด้าน ไปสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยเฉพาะการพัฒนาครูผู้สอนและระบบการเสริมแรงเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 2) ครูผู้สอนควรบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เชื่อมโยงหลักธรรมกับชีวิตประจำวัน เพื่อกระตุ้นแรงจูงใจภายในของผู้เรียนอย่างยั่งยืน 3) ผู้ปกครองและชุมชนควรมีส่วนร่วมสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนของศูนย์ ทั้งด้านการส่งเสริมการเข้าเรียนและการร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่อบอุ่นและเกื้อกูลต่อแรงจูงใจของนักเรียน **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** 1) ควรมีการวิจัยเชิงทดลองเพื่อทดสอบประสิทธิผลของรูปแบบการสร้างแรงจูงใจในการเรียน โดยเปรียบเทียบผลก่อนและหลังการทดลอง เพื่อยืนยันประสิทธิภาพและพัฒนารูปแบบให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น 2) ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบรูปแบบการสร้างแรงจูงใจของศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ในบริบทเมืองและชนบท เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่หลากหลายและเหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ 3) ควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรอบรมครูผู้สอน โดยบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนากับแนวคิดการจัดการเรียนรู้สมัยใหม่ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการพัฒนาผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2545). แนวทางการจัดการเรียนรู้โดยผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

ทิศนา แขมมณี. (2564). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). (2542). การศึกษาเครื่องมือพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระราชวรมุนี (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2556). การศึกษากับการพัฒนาคนตามแนวพุทธศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

รักถิ่น เหลาหา และกิตติพงษ์ ชินสุข. (2561). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับทางโดยใช้ ทฤษฎีการเชื่อมโยงการเรียนรู้ ร่วมกับห้องเรียนเสมือนจริง เพื่อพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ สำหรับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษา. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

วราพร ทองจีน และคณะ. (2562). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามแนวคิดการเรียนรู้แบบสืบสอบร่วมกับแนวคิดการให้ข้อมูลป้อนกลับแบบ 360 องศา เพื่อส่งเสริมความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษเชิงโต้แย้งของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิต. วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 47(3), 361-383.

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต. (2560). ทฤษฎีและเทคนิคการจูงใจ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุจินตนินท หนูชู. (2557). รูปแบบการบริหารจัดการศึกษาของศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ที่มีประสิทธิผล. ใน ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.

สุมน อมรวิวัฒน์. (2556). จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

John W. Santrock. (2011). Educational Psychology. New York: McGraw-Hill.

การประยุกต์ใช้ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนเพื่อทำนายพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม: กรณีศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอีโคสคูล ในเขตกรุงเทพมหานคร*

APPLICATION OF THE THEORY OF PLANNED BEHAVIOR TO PREDICT PRO-ENVIRONMENTAL BEHAVIOR: A CASE STUDY OF HIGH SCHOOL STUDENTS AT AN ECO-SCHOOL IN BANGKOK

มณิฐกานต์ ธัญพิสิฐ์เดชา[1] และ งามลมัย ผิวเหลือง[2]

Manitakarn Thunpisitdacha[1] and Ngamlamai Peailueang[2]

[1-2]ภาควิชาจิตวิทยา สาขาจิตวิทยาชุมชน คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

[1-2]Community Psychology, Department of Psychology, Kasetsart University, Thailand

Corresponding author E-mail: manitakarn.t@ku.th

วันที่รับบทความ : 28 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 23 กรกฎาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 25 กรกฎาคม 2569

Received 28 June 2026; Revised 23 July 2026; Accepted 25 July 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลของเจตคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม โดยมีความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรมเป็นตัวแปรส่งผ่าน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอีโคสคูล ในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างจำนวน 647 คน เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis)

Citation:

*มณิฐกานต์ ธัญพิสิฐ์เดชา และ งามลมัย ผิวเหลือง. (2569). การประยุกต์ใช้ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนเพื่อทำนายพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม: กรณีศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอีโคสคูล ในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 1072-1090.

Manitakarn Thunpisitdacha and Ngamlamai Peailueang. (2026). Application Of The Theory Of Planned Behavior To Predict Pro-Environmental Behavior: A Case Study Of High School Students At An Eco-School In Bangkok. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 1072-1090.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ผลการวิจัย พบว่า แบบจำลองสามารถอธิบายความแปรปรวนของความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมได้ร้อยละ 60.3 (R^2 = .603) โดยตัวแปรการรับรู้การควบคุมพฤติกรรมมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมสูงที่สุด (β = .583, p < .001) รองลงมาคือการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (β = .281, p < .001) และสามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมได้ร้อยละ 40.5 (R^2 = .405) โดยพบว่า เจตคติต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกสูงที่สุด (β = .367, p < .001) รองลงมาคือการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม (β = .227, p < .001) และความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม (β = .225, p < .001) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาอิทธิพลตัวแปรส่งผ่าน พบว่า การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงมีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมผ่านความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (β = .063, p < .001) ขณะที่การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมผ่านความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม (β = .131, p < .001) ส่วนเจตคติต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมไม่มีอิทธิพลทางอ้อมผ่านความตั้งใจอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ผลการวิจัยสะท้อนว่าการส่งเสริมพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมควรมุ่งเน้นการเสริมสร้างการรับรู้ความสามารถในการควบคุม ควบคู่กับการสร้างบรรทัดฐานทางสังคมเชิงบวก และการพัฒนาเจตคติเชิงบวกผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนสามารถแปลงความตั้งใจไปสู่การปฏิบัติพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

คำสำคัญ: พฤติกรรมสิ่งแวดล้อม, ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน, ความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรม, โรงเรียนอีโคสคูล, นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย

Abstract

This study aimed to examine the effects of attitude, subjective norms, and perceived behavioral control on environmental behavior, with behavioral intention serving as a mediating variable among upper secondary school students in Eco-Schools in Bangkok Metropolitan Area. The sample consisted of 647 upper secondary school students. Data were collected using a questionnaire and analyzed using descriptive statistics, Pearson’s correlation coefficient, and path analysis.

The results revealed that the model accounted for 60.3% of the variance in behavioral intention (R^2 = .603). Perceived behavioral control had the highest positive direct effect on intention (β = .583, p < .001), followed by subjective norms (β = .281, p < .001). Furthermore, the model explained 40.5% of the variance in pro-environmental behavior

(R^2 = .405). Attitudes toward pro-environmental behavior exhibited the highest positive direct effect (β = .367, p < .001), followed by perceived behavioral control (β = .227, p < .001) and behavioral intention (β = .225, p < .001), respectively. Regarding mediation analysis, subjective norms had a significant indirect effect on pro-environmental behavior through behavioral intention (β = .063, p < .001), and indirect effects through intention (β = .131, p < .001), indicating partial mediation. Attitudes had no significant indirect effect on behavior through intention.

These findings suggest that promoting students' pro-environmental behavior should focus on enhancing their perceived behavioral control, fostering positive subjective norms from family, teachers, and peers, and developing positive attitudes through experiential learning. This will effectively enable students to translate their intentions into continuous and sustainable pro-environmental actions.

Keywords: Environmental Behavior, Theory of Planned Behavior, Environmental Behavioral Intention, Eco-Schools, Upper Secondary School Students

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ หรือภาวะโลกร้อน เป็นปัญหาสำคัญของโลกในปัจจุบันที่ทวีความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง โดยมีสาเหตุหลักจากกิจกรรมของมนุษย์ เช่น การทำลายป่าไม้ การใช้ทรัพยากรธรรมชาติในกระบวนการผลิต การพัฒนาเทคโนโลยี และการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้นำไปสู่การปล่อยก๊าซเรือนกระจก อันเป็นปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในวงกว้าง ทั้งภัยพิบัติทางธรรมชาติ ความสูญเสีย

ต่อชีวิตและทรัพย์สิน ตลอดจนผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมในระยะยาว (IPCC, 2023; WWF, 2020) สำหรับประเทศไทย ปัญหาดังกล่าวสะท้อนผ่านความแปรปรวนของสภาพอากาศ ปัญหามลพิษทางอากาศ ปริมาณขยะพลาสติกที่เพิ่มขึ้น และการลดลงของความหลากหลายทางชีวภาพทั้งบนบกและในทะเล (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2567) ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเยาวชนด้านสิ่งแวดล้อมในระดับนโยบาย โดยบรรจุประเด็นดังกล่าวไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ซึ่งมุ่งเน้นการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ ยังมีการดำเนินโครงการโรงเรียนอีโคสคูล (Eco-School) ภายใต้ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐ เพื่อส่งเสริมความรู้ ความตระหนัก และพฤติกรรมที่พึงประสงค์ด้านสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs)

การส่งเสริมพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม (Pro-Environmental Behavior) ซึ่งหมายถึงพฤติกรรมที่มุ่งลดผลกระทบที่เป็นอันตรายต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การประหยัดพลังงาน การจัดการขยะอย่างเหมาะสม และการเลือกบริโภคผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม จึงเป็นแนวทางสำคัญในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (Steg & Vlek, 2009; Gifford & Nilsson, 2014) โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่น ซึ่งเป็นช่วงวัยที่มีศักยภาพสูงในการเรียนรู้และปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การปลูกฝังความรู้ ทัศนคติ และความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมในช่วงวัยนี้สามารถนำไปสู่การสร้างพฤติกรรมที่ยั่งยืนในระยะยาว (Liu & Chen, 2021; Lee, 2011) ในเชิงทฤษฎี ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: TPB) อธิบายว่าพฤติกรรมของบุคคลเป็นผลมาจากความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรม ซึ่งได้รับอิทธิพลจาก 3 ปัจจัยหลัก ได้แก่ เจตคติต่อพฤติกรรม การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม (Ajzen, 1991; Fishbein & Ajzen, 2010) โดยเจตคติสะท้อนการประเมินเชิงบวกหรือเชิงลบต่อพฤติกรรม การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงเกี่ยวข้องกับแรงกดดันหรือความคาดหวังทางสังคมจากบุคคลสำคัญ เช่น ครอบครัว เพื่อน และครู ขณะที่การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมสะท้อนความเชื่อของบุคคลต่อความสามารถในการปฏิบัติพฤติกรรมภายใต้ข้อจำกัดต่าง ๆ งานวิจัยจำนวนมากพบว่าปัจจัยทั้งสามมีอิทธิพลต่อความตั้งใจและพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม

โดยเฉพาะเจตคติและการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญในการทำนายพฤติกรรมที่เกิดขึ้นจริง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในชีวิตประจำวันจะสามารถช่วยลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้ แต่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมยังคงเป็นความท้าทาย เนื่องจากพฤติกรรมของบุคคลได้รับอิทธิพลจากทั้งปัจจัยภายในและภายนอก ดังนั้น การปลูกฝังพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมตั้งแต่วัยรุ่นผ่านระบบการศึกษา โดยเฉพาะในบริบทของโรงเรียน จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากโรงเรียนเป็นแหล่งสำคัญในการพัฒนาความรู้ เจตคติ และจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม (Millaku et al., 2023)

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนเพื่อทำนายพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม: กรณีศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอีโคสคูล ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยผลการศึกษาจะเป็นแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมของเยาวชนในบริบทที่กว้างขึ้น เพื่อให้เกิดความยั่งยืนด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาอิทธิพลของเจตคติ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม โดยมีความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรมเป็นตัวแปรส่งผ่าน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอีโคสคูล ในเขตกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานการวิจัย

1. เจตคติที่มีต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมผ่านความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม

2. การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงมีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมผ่านความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม

3. การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลทางอ้อมต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมผ่านความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม

4. ความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม

5. การรับรู้การควบคุมพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม

กรอบแนวคิดการวิจัย

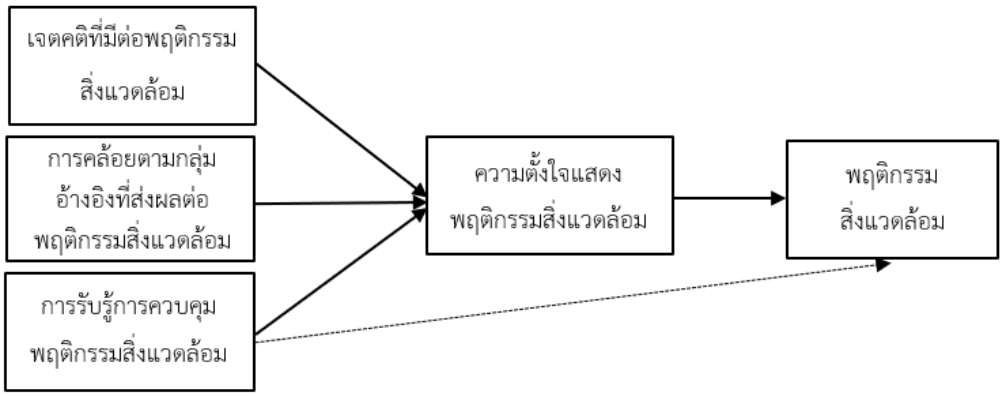
การวิจัยครั้งนี้ประยุกต์ใช้ ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: TPB) ของ Ajzen (1991) เป็นกรอบแนวคิดหลักในการอธิบายและทำนายพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม (Pro-environmental Behavior: PEB) ของเยาวชนในโรงเรียนอีโคสคูล โดยทฤษฎีระบุว่าพฤติกรรมของบุคคลถูกขับเคลื่อนโดยตรงจาก ความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรม (Behavioral Intention: BI) ซึ่งเป็นตัวแปรส่งผ่านที่ได้รับอิทธิพลมาจากปัจจัยต้น 3 ประการ ดังนี้

เจตคติต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม (Attitude toward Behavior: AB): การประเมินทางปัญญาและอารมณ์ ความเชื่อเชิงบวกต่อสิ่งแวดล้อมจะผลักดันความตั้งใจในการกระทำพฤติกรรม (Ajzen, 1991, Fedi et al., 2021; Rahmawati et al., 2024; นิติกร อ่อนโยน, 2562)

การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (Subjective Norms: SN): การรับรู้แรงกดดันหรือความคาดหวังทางสังคมจากบุคคลที่มีอิทธิพล เช่น ครอบครัว เพื่อน และครู ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดความตั้งใจเชิงพฤติกรรม (Ajzen, 1991, De Leeuw et al., 2015)

การรับรู้การควบคุมพฤติกรรม (Perceived Behavioral Control: PBC): ความเชื่อมั่นในศักยภาพ โอกาส และทรัพยากรของตนเองในการปฏิบัติพฤติกรรม ซึ่งส่งผลเชิงบวกทั้งทางตรงต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม และส่งผ่านทางความตั้งใจ (Ajzen, 1991; Aziz, 2020; Phang & Ilham, 2023)

จากความเชื่อมโยงดังกล่าว ผู้วิจัยจึงกำหนดกรอบแนวคิดเพื่อศึกษาอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของ เจตคติ (AB) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง (SN) และการรับรู้การควบคุมพฤติกรรม (PBC) ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม (PEB) โดยมีความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรม (BI) เป็นตัวแปรส่งผ่าน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอีโคสคูล ในเขตกรุงเทพมหานคร ดังรูปที่ 1

รูปที่ 1 กรอบแนวคิดงานวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยฉบับนี้เป็นการศึกษาการประยุกต์ใช้ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนเพื่อทำนายพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม: กรณีศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอีโคสคูล ในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอีโคสคูลในเขตกรุงเทพมหานคร ประจำปีการศึกษา 2568 จำนวนทั้งสิ้น 11,671 คน (ระบบสารสนเทศเพื่อบริหารการศึกษา กลุ่มสารสนเทศ สนผ. สำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2568)

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอีโคสคูลในเขตกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2568 ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยพิจารณาจากความซับซ้อนของแบบจำลองเส้นทาง (Path Analysis) ตามแนวคิดของ Kline (2016) และ Schumacker & Lomax (2016) ที่แนะนำให้ใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำอย่างน้อย 10 ถึง 20 รายต่อหนึ่งพารามิเตอร์ที่ต้องการประมาณค่า (Parameter) ซึ่งแบบจำลองในงานวิจัยนี้มีพารามิเตอร์รวมทั้งสิ้นจำนวน 13 พารามิเตอร์ จึงต้องการกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำประมาณ 130 - 260 คน อย่างไรก็ดี เพื่อเพิ่มอำนาจในการทดสอบทางสถิติ (Statistical Power) และรองรับความคลาดเคลื่อน ผู้วิจัยจึงได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจริงทั้งสิ้น

จำนวน 647 คน ซึ่งเป็นจำนวนที่สูงกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำและเพียงพอสำหรับการวิเคราะห์โครงสร้างความสัมพันธ์

การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) โดยแบ่งโรงเรียนอีโคสคูลออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ ระดับต้น ระดับกลาง และระดับสูง ตามเกณฑ์การประเมินระดับโรงเรียนอีโคสคูลของกรมการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและสิ่งแวดล้อม ซึ่งพิจารณาจากผลการดำเนินงานตามพันธกิจและเกณฑ์การประเมินของสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ จากนั้นสุ่มเลือกโรงเรียนในแต่ละระดับ จำนวนระดับละ 1 แห่ง ด้วยวิธีการจับฉลาก เพื่อให้แต่ละระดับมีโอกาสได้รับการคัดเลือกอย่างเท่าเทียมกัน ผลการสุ่มได้โรงเรียนนวมินทราชินูทิศเบญจมราชาลัย (ระดับต้น) โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาสุวินทวงศ์ (ระดับกลาง) และโรงเรียนเทพศิรินทร์ร่มเกล้า (ระดับสูง) ซึ่งมีนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายรวมทั้งสิ้น 3,394 คน

ผู้วิจัยกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของประชากรในแต่ละโรงเรียน เพื่อให้จำนวนตัวอย่างสะท้อนสัดส่วนของประชากรในแต่ละกลุ่ม จากนั้นดำเนินการเก็บข้อมูลจากนักเรียนที่ได้รับการสุ่มเลือก โดยไม่ได้เก็บข้อมูลจากนักเรียนทุกคน แต่คัดเลือกผู้ตอบแบบสอบถามด้วยวิธีการเลือกตัวอย่างแบบตามความสะดวก (Convenience Sampling) จากนักเรียนที่สมัครใจให้ความยินยอมในการตอบแบบสอบถาม ภายใต้การประสานงานของครูผู้รับผิดชอบโครงการในแต่ละโรงเรียน ทั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลจนได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างครบตามที่กำหนด จำนวน 647 คน

เครื่องมือที่ใช้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่พัฒนาขึ้นจากทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนของ Ajzen (1991) และการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 6 ส่วน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) เจตคติต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม 3) การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรม 4) การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง 5) ความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม และ 6) พฤติกรรมสิ่งแวดล้อม โดยผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) มากกว่า 0.50 ทุกข้อ และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Cronbach’s alpha coefficient) อยู่ระหว่าง 0.814–0.912

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ก่อนดำเนินการเก็บข้อมูล ผู้วิจัยได้ขออนุญาตและประสานงานกับโรงเรียนที่ได้รับการคัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่าง เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ ขั้นตอนการวิจัย และการพิทักษ์สิทธิ์ของผู้เข้าร่วมวิจัย จากนั้นดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 647 คน ภายในระยะเวลา 3 เดือน ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ข้อมูลวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างและตัวแปรที่ศึกษา

2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson’s Correlation Coefficient)

3. ทดสอบแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรด้วยการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) โดยใช้โปรแกรม Jamovi (2022)

ผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจากโรงเรียนอีโคสคูลในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 647 คน โดยส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 55.0) รองลงมาเป็นเพศชาย (ร้อยละ 40.4) และ LGBTQ+ (ร้อยละ 4.6) อายุเฉลี่ย 17.03 ปี อยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 (ร้อยละ 59.7) รองลงมาคือชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 (ร้อยละ 25.5) และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 (ร้อยละ 14.8) ส่วนใหญ่จากโรงเรียนเทพศิรินทร์ร่มเกล้า (ร้อยละ 44.4) รองลงมาคือโรงเรียนนวมินทราชินูทิศเบญจมราชาลัย (ร้อยละ 32.0) และโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา สุวินทวงศ์ (ร้อยละ 23.6) โดยส่วนใหญ่ศึกษาในแผนการเรียนวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ (ร้อยละ 38.0) รองลงมาคือศิลป์-คำนวณ (ร้อยละ 32.2) และศิลป์-ภาษา (ร้อยละ 29.8)

ผู้วิจัยตรวจสอบข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 647 คน โดยใช้ค่า Mahalanobis distance และ Cook's Distance พบข้อมูลค่าสุดโต่งจำนวน 1 ชุด ($p < .001$) จึงตัดออก ทำให้เหลือ

ข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ 646 ชุด และไม่พบข้อมูลที่มีอิทธิพลเกินเกณฑ์ที่กำหนด จึงถือว่าชุดข้อมูลมีความเหมาะสมสำหรับการวิเคราะห์ต่อไป

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรในงานวิจัย

(n=646)

ตัวแปร	ค่าเฉลี่ย (M)	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)	ระดับการรับรู้/การแสดงออก
เจตคติต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม	3.74	.54	สูง
การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม	3.97	.68	สูง
การรับรู้การควบคุมต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม	4.22	.57	สูงที่สุด
ความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม	4.25	.62	สูงที่สุด
พฤติกรรมสิ่งแวดล้อม	3.45	.71	สูง

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานของตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (M) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 646 คน พบว่า นักเรียนมีการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม (M = 4.22, SD = .57) และความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม (M = 4.25, SD = .62) อยู่ในระดับสูงที่สุด ขณะที่การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม (M = 3.97, SD = .68) เจตคติต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม (M = 3.74, SD = .54) และพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม (M = 3.45, SD = .71) อยู่ในระดับสูง

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร (n=646)

(n=646)

ตัวแปร	1	2	3	4	5
1. พฤติกรรมสิ่งแวดล้อม (PB)	1				
2. การรับรู้การควบคุมต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม (PCB)	.505**	1			
3. การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม (SN)	.494**	.601**	1		

4. ความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม (BI)	.487**	.745**	.623**	1	
5. เจตคติต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม (AB)	.492**	.300**	.354**	.252**	1

** p < .001 (2-tailed)

จากตารางที่ 2 พบว่า ตัวแปรทุกตัวมีความสัมพันธ์เชิงบวกต่อกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมมีความสัมพันธ์สูงกับการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม (r = .745, p < .001) และการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม (r = .623, p < .001) ขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมและเจตคติต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมมีค่าน้อยที่สุด (r = .252, p < .001)

ตารางที่ 3 ดัชนีความสอดคล้องของโมเดลเส้นทางกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ดัชนีความสอดคล้อง	**ค่าที่ยอมรับได้**	**แบบจำลองตั้งต้น (Initial Model)**	**แบบจำลองหลังปรับ (Modified Model)**
SRMR	≤ .08	.082	.020
CFI	≥ .90	.857	.985
TLI	≥ .90	.500	.892
RMSEA	≤ .08	.323	.150
สรุปผล	-	ไม่สอดคล้อง	สอดคล้องและยอมรับ

จากตารางที่ 3 ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความสอดคล้องของแบบจำลองความสัมพันธ์เชิงสาเหตุตามทฤษฎีพฤติกรรมตามแผน (Theory of Planned Behavior: TPB) ผลการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) พบว่า แบบจำลองตั้งต้นยังไม่มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผู้วิจัยจึงปรับแบบจำลองตามค่า Modification Indices โดยเพิ่มเส้นทางอิทธิพลทางตรงจากเจตคติต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมไปยังพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม ภายหลังการปรับพบว่าแบบจำลองมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับที่ยอมรับได้ โดยมีค่า SRMR = .020, CFI = .985,

TLI = .892 และ RMSEA = .150 ทั้งนี้ ผู้วิจัยพิจารณาความสอดคล้องของแบบจำลองจากค่า CFI, TLI และ SRMR เป็นหลัก เนื่องจากค่า RMSEA อาจได้รับผลกระทบจากข้อจำกัดของแบบจำลองที่มีองศาอิสระต่ำ

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์อิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมในโมเดลเส้นทาง

(n=646)

Regression path	*b*	*SE*	β	p
Direct Effect				
AB ⟶ BI	-.025	.030	-.022	.406
SN⟶BI	.255	.029	.281	<.001
PCB⟶ BI	.638	.034	.583	<.001
BI ⟶ PCB	.246	.050	.225	<.001
PCB ⟶ PEB	.272	.055	.227	<.001
AB ⟶ PEB	.457	.040	.367	<.001
Indirect Effect				
AB ⟶ BI ⟶ PEB	-.006	.008	-.005	.413
SN⟶ BI ⟶ PEB	.063	.015	.063	<.001
PCB⟶ BI⟶ PEB	.157	.033	.131	<.001
Total Effect				
AB ⟶ PEB	.451	-	.362	<.001
SN⟶PEB	.063	-	.063	<.001
PCB⟶PEB	.429	-	.358	<.001

หมายเหตุ: b = unstandardized coefficient, SE = Standard Error, β = standardized coefficient

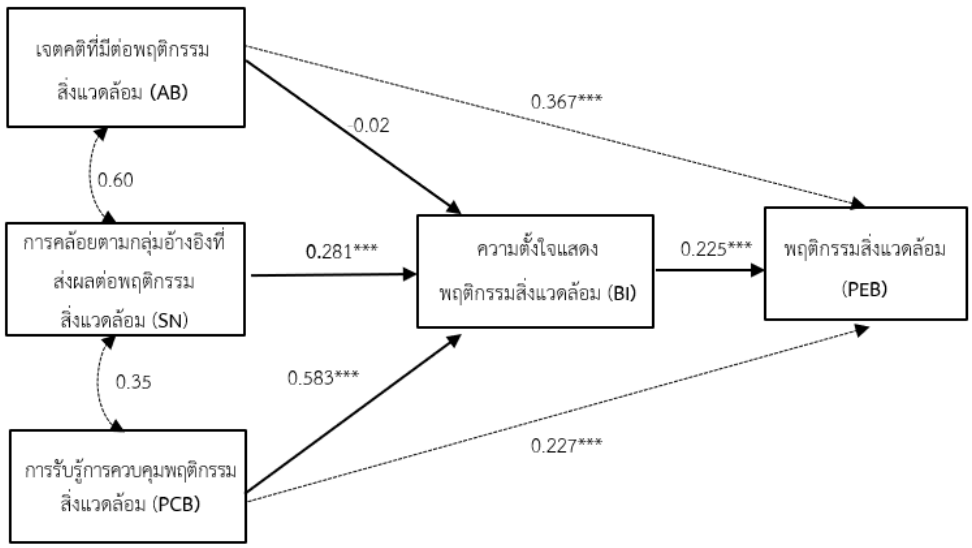
ตัวแปร: AB = เจตคติต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม, SN = การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง, PCB = การรับรู้ความสามารถในการควบคุมต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม , IB = ความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม, PEB = พฤติกรรมสิ่งแวดล้อม

จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) พบว่า การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม (PCB) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกสูงที่สุดต่อความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม (IB) (β = .583, p < .001) รองลงมาคือ การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง

(SN) (β = .281, p < .001) ขณะที่เจตคติต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม (AB) ไม่มีอิทธิพลต่อ BI อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (β = -.022, p = .406)

สำหรับพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม (PEB) พบว่า AB มีอิทธิพลทางตรงสูงที่สุด (β = .367, p < .001) รองลงมาคือ PCB (β = .227, p < .001) และ IB (β = .225, p < .001) นอกจากนี้ PCB และ SN ยังมีอิทธิพลทางอ้อมต่อ PEB ผ่าน BI อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (β = .131 และ .063 ตามลำดับ, p < .001) โดย IB ทำหน้าที่เป็นตัวแปรส่งผ่านบางส่วนระหว่าง PCB และ PEB

เมื่อพิจารณาอิทธิพลรวม พบว่า AB มีอิทธิพลต่อ PEB สูงที่สุด (β = .362, p < .001) รองลงมาคือ PCB (β = .358, p < .001) และ SN (β = .063, p < .001) ทั้งนี้ โมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของ IB ได้ร้อยละ 60.3 (R^2 = .603) และอธิบายความแปรปรวนของ PEB ได้ร้อยละ 40.5 (R^2 = .405)

ภาพที่ 2 แบบจำลองเส้นทางความความสัมพันธ์

หมายเหตุ ค่าที่แสดงบนเส้นทางเป็นค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางมาตรฐาน (β); *** p < .001

อภิปรายผล

1. การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดต่อความตั้งใจและพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม

ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลทางตรงต่อความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมสูงที่สุด และยังส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม สะท้อนให้เห็นว่าเมื่อนักเรียนรับรู้ว่าตนเองมีความสามารถ ทรัพยากรและโอกาสเพียงพอในการปฏิบัติพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อม จะมีแนวโน้มเกิดความตั้งใจและสามารถแสดงพฤติกรรมดังกล่าวได้จริง ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนของ Ajzen (1991) ที่อธิบายว่าการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดทั้งความตั้งใจและพฤติกรรมโดยตรง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Bamberg and Möser (2007) และ Yuriev et al. (2020) ที่พบว่าการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ช่วยอธิบายพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมของบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงส่งผลต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมผ่านความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรม

ผลการวิจัยพบว่า การคล้อยตามกลุ่มอ้างอิงมีอิทธิพลทางตรงต่อความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม และส่งผลต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมผ่านความตั้งใจในลักษณะการส่งผ่านอย่างสมบูรณ์ แสดงให้เห็นว่าครอบครัว ครู และเพื่อนมีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมความตั้งใจของนักเรียนในการปฏิบัติพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อม ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Ajzen (1991) ที่ระบุว่าบรรทัดฐานทางสังคมหรือการรับรู้ความคาดหวังจากบุคคลสำคัญเป็นองค์ประกอบสำคัญของการก่อให้เกิดความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรม และสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Yuriev et al. (2020) ที่พบว่าอิทธิพลทางสังคมเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจแสดงพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในกลุ่มเยาวชนและนักเรียน

3. เจตคติต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมส่งผลต่อพฤติกรรมโดยตรง แต่ไม่ส่งผลต่อความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรม

ผลการวิจัยพบว่า เจตคติต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมไม่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม แต่มีอิทธิพลทางตรงต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม และเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลรวมสูงที่สุด ผลการศึกษาดังกล่าวแตกต่างจากข้อเสนอพื้นฐานของทฤษฎีพฤติกรรม

ตามแผนของ Ajzen (1991) ที่มองว่าเจตคติควรส่งผลต่อความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรม อย่างไรก็ตาม อาจอธิบายได้ว่านักเรียนในโรงเรียนอีโคสคูลได้รับการปลูกฝังด้านสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่องจนเกิดเป็นค่านิยมและรูปแบบพฤติกรรมในชีวิตประจำวัน ส่งผลให้เจตคติสามารถแสดงอิทธิพลต่อพฤติกรรมได้โดยตรงโดยไม่จำเป็นต้องผ่านกระบวนการสร้างความตั้งใจทุกครั้ง ผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยด้านพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมบางส่วนที่พบว่า เมื่อบุคคลมีประสบการณ์หรือความเคยชินด้านสิ่งแวดล้อมในระดับสูง ความสัมพันธ์ระหว่างเจตคติกับพฤติกรรมอาจเกิดขึ้นได้โดยตรงมากกว่าการส่งผ่านความตั้งใจ

4. ความสามารถของแบบจำลองทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนในการอธิบายพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมของนักเรียน

ผลการวิจัยพบว่า แบบจำลองสามารถอธิบายความแปรปรวนของความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมได้ร้อยละ 60.3 และอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมได้ร้อยละ 40.5 สะท้อนให้เห็นว่าทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนสามารถนำมาใช้ในการอธิบายพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนอีโคสคูลได้ในระดับที่น่าพอใจ สอดคล้องกับผลการทบทวนวรรณกรรมของ Bamberg and Möser (2007) และ Yuriev et al. (2020) ที่พบว่าตัวแปรตามทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนมีศักยภาพในการทำนายพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพในบริบทที่หลากหลาย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยการประยุกต์ใช้ทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนเพื่อทำนายพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม: กรณีศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนอีโคสคูล ในเขตกรุงเทพมหานคร สรุปได้ว่า ปัจจัยตามทฤษฎีพฤติกรรมตามแผนสามารถอธิบายพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมของนักเรียนโรงเรียนอีโคสคูลได้ โดยการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมการคล้อยตามกลุ่มอ้างอิง และความตั้งใจในการแสดงพฤติกรรมมีบทบาทสำคัญต่อการเกิดพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม ขณะที่เจตคติต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมเป็นปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงต่อพฤติกรรมมากที่สุด โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้ **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้** ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า โรงเรียนควรพัฒนาเจตคติต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมผ่านการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง การบูรณาการเนื้อหาด้านสิ่งแวดล้อมในกิจกรรมการเรียนรู้ และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรสีเขียว เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนเกิดพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่องใน

ชีวิตประจำวันของนักเรียน นอกจากนี้ ควรส่งเสริมการสร้างบรรทัดฐานทางสังคมเชิงสิ่งแวดล้อมผ่านความร่วมมือระหว่างครอบครัว โรงเรียน และชุมชน โดยสนับสนุนให้ครู ผู้ปกครอง และเพื่อนเป็นแบบอย่างที่ดีด้านพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง ขณะเดียวกัน โรงเรียนควรเสริมสร้างการรับรู้ความสามารถในการควบคุมพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม โดยจัดสภาพแวดล้อม ทรัพยากร และกิจกรรมที่เอื้อต่อการลงมือปฏิบัติจริง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นว่านักเรียนสามารถมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้ ควรพัฒนากลไกสนับสนุนที่ช่วยเปลี่ยนความตั้งใจไปสู่การปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนในระยะยาว **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** การวิจัยในอนาคตควรมีการศึกษาด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึกหรือการสนทนากลุ่ม เพื่อให้เข้าใจแรงจูงใจ กระบวนการทางความคิด และปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมของนักเรียนได้อย่างลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ ควรศึกษาตัวแปรอื่นที่อาจมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมสิ่งแวดล้อม เช่น จิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม ความรับผิดชอบต่อสังคม แรงจูงใจภายใน หรือความรู้ด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อเพิ่มความสามารถในการอธิบายพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมได้ครอบคลุมยิ่งขึ้น อีกทั้งควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังนักเรียนในโรงเรียนทั่วไป โรงเรียนนอกโครงการอีโคสคูล หรือโรงเรียนในพื้นที่ต่างจังหวัด เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของบริบททางสังคม วัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมทางการศึกษา รวมถึงควรศึกษาพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมในบริบทเฉพาะ เช่น การคัดแยกขยะ การประหยัดพลังงาน การลดการใช้พลาสติก หรือการบริโภคสีเขียว เพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาแนวทางส่งเสริมพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

นิติกร อ่อนโยน. (2562). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของนักเรียนระดับประถมศึกษาตอนปลาย. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, 13(3), 115-128.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2565). รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2564. (พิมพ์ครั้งที่ 1). กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. Organizational Behavior and Human Decision Processes, 50(2), 179-211. https://doi.org/10.1016/0749-5978(91)90020-T.

Aziz, A. (2019). Applying theory of planned behavior to understand pro-environmental intention and behavior of students. Arthatama, 3(1), 1-15.

Bamberg, S., & Möser, G. (2007). Twenty years after Hines, Hungerford, and Tomera: A new meta-analysis of psycho-social determinants of pro-environmental behaviour. Journal of Environmental Psychology, 27(1), 14-25.

De Leeuw, A., Valois, P., Ajzen, I., & Schmidt, P. (2015). Using the theory of planned behavior to identify key beliefs underlying pro-environmental behavior in high-school students: Implications for educational interventions. Journal of Environmental Psychology, 42, 128-138. https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2015.03.005.

Fedi, A., La Barbera, F., De Jong, A., & Rollero, C. (2021). Intention to adopt pro-environmental behaviors among university students of hard and soft sciences: The case of drinking by reusable bottles. International Journal of Sustainability in Higher Education, 22(4), 766-779. https://doi.org/10.1108/IJSHE-03-2020-0106

Fishbein, M., & Ajzen, I. (2010). Predicting and changing behavior: The reasoned action approach. Psychology Press.

Gifford, R., & Nilsson, A. (2014). Personal and social factors that influence pro-environmental concern and behaviour: A review. International Journal of Psychology, 49(3), 141-157. https://doi.org/10.1002/ijop.12034.

IPCC. (2023). Climate change 2023: Synthesis report. Contribution of Working Groups I, II and III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change [Core Writing Team, H. Lee & J. Romero (eds.)]. IPCC. doi.org

The jamovi project. (2022). jamovi (Version 2.3) [Computer software]. https://www.jamovi.org

Lee, K. (2011). The role of media exposure, social exposure and biospheric value orientation in the environmental attitude-intention-behavior model in adolescents. Journal of Environmental Psychology, 31(4), 301–308. https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2011.08.004

Liu, Q., & Chen, X. (2021). Green spaces in Chinese schools enhance children's environmental attitudes and pro-environmental behavior. Children, Youth and Environments, 31(1), 55-76. https://doi.org/10.7721/chilyoutenvi.31.1.0055

Millaku, J., Selimi, A., & Berisha, B. (2023). Environmental attitudes and behaviors of high secondary school students in Kosovo. International Journal of Sustainable Development and Planning, 18(4), 1187-1194. doi.org

Phang, G., & Ilham, Z. (2023). Theory of planned behavior to understand pro-environmental behavior among Universiti Malaya students. AIMS Environmental Science, 10(5), 691–708. https://doi.org/10.3390/environsci.2023038

Rahmawati, H., Hutagalung, F. D., Harsono, Y. T., & Qoyyimah, N. R. (2024). Pro-environmental behavior model among university students. Psympathic: Jurnal Ilmiah Psikologi, 11(1), 9-16. https://doi.org/10.15575/psy.v11i1.32182

Soper, D. S. (2010). A-priori sample size calculator for multiple regression [Software]. Available from https://www.danielsoper.com/statcalc

Steg, L., & Vlek, C. (2009). Encouraging pro-environmental behaviour: An integrative review and research agenda. Journal of Environmental Psychology, 29(3), 309-317. https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2008.10.004

WWF. (2020). Living Planet Report 2020: Bending the curve of biodiversity loss. World Wildlife Fund. worldwildlife.org.

Yuriev, A., Dahmen, M., Paillé, P., Boiral, O., & Guillaumie, L. (2020). Pro-environmental behaviors through the lens of the theory of planned behavior: A scoping review. Resources, Conservation and Recycling, 155, Article 104660. https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2019.104660.

การจัดการสื่อสารเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการเพาะพันธุ์กุ้งเพื่อการประมงที่ยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง*

COMMUNICATION MANAGEMENT FOR PROMOTING COMMUNITY PARTICIPATION IN SHRIMP SEED PRODUCTION FOR SUSTAINABLE FISHERIESBY KOH MAK SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATION, PAK PHAYUN DISTRICT, PHATTHALUNG PROVINCE

รัตนานันท์ เส็นยีหีม[1], กวิทธิ์ ศรีสัมฤทธิ์[2] และ วิทยาธร ท่อแก้ว[3]

Rattananan Senyeeheem[1], Kawit Sriamrit[2] and Wittayatorn Tokeaw[3]

[1-3]สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

[1-3]Department of Communication Arts Sukhothai Thammathirat Open University, Thailand

Corresponding author E-mail: Kwanjang54@gmail.com

วันที่รับบทความ : 13 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 24 มิถุนายน 2569; วันตอบรับบทความ : 26 มิถุนายน 2569

Received 13 June 2026; Revised 24 June 2026; Accepted 26 June 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) การจัดการสื่อสารด้านความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน และ 2) การจัดการสื่อสารด้านการแพร่กระจายนวัตกรรมเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเพาะพันธุ์กุ้งเพื่อการประมงที่ยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง เป็น

Citation:

*รัตนานันท์ เส็นยีหีม, กวิทธิ์ ศรีสัมฤทธิ์ และ วิทยาธร ท่อแก้ว. (2569). การจัดการสื่อสารเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเพาะพันธุ์กุ้งเพื่อการประมงที่ยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 1091-1105.

Rattananan Senyeeheem, Kawit Sriamrit and Wittayatorn Tokeaw. (2026). Communication Management For Promoting Community Participation In Shrimp Seed Production For Sustainable Fisheriesby Koh Mak Subdistrict Administrative Organization, Pak Phayun District, Phatthalung Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 1091-1105.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

การวิจัยเชิงคุณภาพมุ่งศึกษาผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องโดยตรงในพื้นที่ กลุ่มตัวอย่างคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 27 คน จาก 7 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้กำหนดนโยบาย 2) ผู้บริหารองค์กรที่เกี่ยวข้องระดับผู้อำนวยการกอง 3) นักสื่อสารองค์กร 4) นักส่งเสริมการเกษตร 5) แกนนำชุมชนซึ่งเป็นต้นแบบการเพาะพันธ์กุ้ง 6) นักปกครองท้องที่ในฐานะร่วมเครือข่ายการสื่อสาร และ 7) นักวิชาการสื่อสารทางการเมือง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการสรุปเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัย พบว่า 1) การจัดการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเพาะพันธุ์กุ้งอย่างยั่งยืนต้องมุ่งให้ “การเรียนรู้และการลงมือทำ” เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน กระบวนการสื่อสารต้องเชื่อมโยง ความรู้–ทัศนคติ–การปฏิบัติ ให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องผ่านการมีส่วนร่วม โดยใช้กรอบ “ชัด–ชอบ–เชื่อ–ช่วย” เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อน และ 2) การแพร่กระจายนวัตกรรม พบว่า ความสำเร็จเกิดขึ้นเมื่อการสื่อสารถูกจัดการอย่างเป็นระบบจากกลุ่มนำร่องไปสู่คนส่วนใหญ่ ครอบคลุม 4 องค์ประกอบคือ ตัวนวัตกรรม ช่องทาง เวลา และระบบสังคม โดยนวัตกรรมเป็น “ชุดมาตรฐานร่วม” ของชุมชนที่อาศัยกรอบ “เข้าใจ–เข้าถึง–ลงมือทำ–เห็นผล”

คำสำคัญ: การจัดการสื่อสาร, การส่งเสริมการมีส่วนร่วม, การเพาะพันธุ์กุ้ง, การประมงที่ยั่งยืน, องค์การบริหารส่วนตำบล

Abstract

This research aimed to study: 1) communication management in terms of knowledge, attitudes, and practices to promote community participation; and 2) communication management in innovation diffusion to promote community participation in shrimp breeding for sustainable fisheries of the Koh Mak Subdistrict Administrative Organization, Pak Phayun District, Phatthalung Province. The study involved 27 purposively selected participants from seven stakeholder groups, including 1) policymakers, 2) organizational executives, 3) communication officers, 4) agricultural extension officers, 5) community leaders (shrimp farming role models), 6) local administrative officials involved in communication

networks, and 7) political communication scholars. Data were collected through structured in-depth interviews and analyzed using analytical summarization.

The findings revealed that 1) communication management for promoting participation in sustainable shrimp farming should focus on turning “learning and practice” into daily behavior. The communication process must connect knowledge, attitudes, and practices in a continuous participatory manner, using the “Chad–Chop–Chuea–Chuay” framework as a key mechanism, and 2) For innovation diffusion, success occurs when communication is systematically managed from pilot groups to the wider community. This involves four key components: the innovation itself, communication channels, timing, and the social system. The innovation becomes a shared community standard, supported by the “Understand–Access–Practice–See results” framework.

Keywords: communication management, participation promotion, shrimp breeding, sustainable fisheries, subdistrict administrative organization

บทนำ

การสื่อสารเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเพาะพันธุ์กุ้งเพื่อการมงที่ยั่งยืน ควรเป็นแบบ “การสื่อสารแบบมีส่วนร่วม” ที่ให้ชุมชนร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมตัดสินใจ โดยเชื่อมโยงความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมผ่านการลงมือปฏิบัติจริงในบ่อและแปลงสาธิต รวมถึงการเรียนรู้จากเพื่อนร่วมอาชีพ (อรรฆชัย ตระการศาสตร์, กานต์ บุญศิริ, และวิทยาธร ท่อแก้ว, 2568) เพื่อสร้างความเป็นเจ้าของและขยายผลในชุมชนตามขั้นตอนการรับรู้-สนใจ-ตัดสินใจ-ลงมือใช้-ยืนยัน (Rogers, 2003) นอกจากนี้ ยังต้องลดความเสี่ยงและเพิ่มความมั่นใจด้วยคู่มือสั้น ชัดเจน และแรงสนับสนุนจากผู้นำกลุ่ม พร้อมระบบตอบคำถามรวดเร็วผ่านช่องทางสื่อสารสมัยใหม่ (สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ, 2551)

องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง มีบทบาทสำคัญในการจัดการสื่อสารเชิงระบบในสามมิติ คือ การแปลงความรู้เชิงเทคนิคเป็นความรู้สาธารณะที่ชาวบ้านใช้ได้จริง การสร้างความไว้วางใจและทัศนคติบต่อการเพาะพันธุ์กุ้งอย่างยั่งยืน รวมถึงการขับเคลื่อนพฤติกรรมและกติกาชุมชน เช่น การเฝ้าระวังโรคและแจ้งเตือนแบบรวดเร็ว

อย่างไรก็ตาม ยังมีความท้าทายด้านการสื่อสารที่ไม่ต่อเนื่อง ช่องทางกระจัดกระจาย และพฤติกรรมสำคัญบางด้านยังไม่ถูกนำไปปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ ปัญหาหลักอยู่ที่ความรู้เชิงเทคนิคที่ซับซ้อนและกระจายไม่ทั่วถึง ทำให้ชุมชนบางส่วนไม่มั่นใจหรือมองว่าการปฏิบัติตามมาตรฐานเป็นภาระ นอกจากนี้ การแพร่กระจายนวัตกรรมยังช้าเนื่องจากขาดการนิยามแนวปฏิบัติที่ชัดเจน และระบบสังคมในชุมชนที่มีกลุ่มนำร่อง กลุ่มรอดูผล และกลุ่มลังเล ทำให้ต้องใช้ต้นแบบและเครือข่ายผู้นำในการขยายผล การแก้ไขจึงเน้นการจัดการสื่อสารอย่างเป็นระบบผ่านคู่มือ ภาพ รายการตรวจสอบ คลิปสั้น และโค้ชชุมชน พร้อมจัดเวทีปฏิบัติการ เพื่อช่วยให้ชุมชนเข้าใจตรงกันและมีพฤติกรรมที่สอดคล้องปัญหาหลักอยู่ที่ความรู้เชิงเทคนิคที่ซับซ้อนและกระจายไม่ทั่วถึง ทำให้ชุมชนบางส่วนไม่มั่นใจหรือมองว่าการปฏิบัติตามมาตรฐานเป็นภาระ นอกจากนี้ การแพร่กระจายนวัตกรรมยังช้าเนื่องจากขาดการนิยามแนวปฏิบัติที่ชัดเจน และระบบสังคมในชุมชนที่มีกลุ่มนำร่อง กลุ่มรอดูผล และกลุ่มลังเล ทำให้ต้องใช้ต้นแบบและเครือข่ายผู้นำในการขยายผล การแก้ไขจึงเน้นการจัดการสื่อสารอย่างเป็นระบบผ่านคู่มือ ภาพ รายการตรวจสอบ คลิปสั้น และโค้ชชุมชน พร้อมจัดเวทีปฏิบัติการ เพื่อช่วยให้ชุมชนเข้าใจตรงกันและมีพฤติกรรมที่สอดคล้อง

งานวิจัย เรื่อง “การจัดการสื่อสารเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเพาะพันธุ์กุ้งเพื่อการประมงที่ยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง” ในครั้งนี้มุ่งเน้นพัฒนาแนวทางจัดการสื่อสารเพื่อแปลงความรู้เชิงเทคนิคเป็นความรู้สาธารณะที่เข้าใจง่าย ใช้ได้จริง พร้อมสร้างกลไกการสื่อสารที่ส่งเสริมการแพร่กระจายนวัตกรรมอย่างเป็นขั้นตอน ซึ่งจะช่วยลดความเสี่ยงและขยายผลการปฏิบัติที่ดีสู่ชุมชนวงกว้าง เกิดมาตรฐานร่วมในการจัดการน้ำ คุณภาพน้ำ โรคกุ้ง น้ำทิ้ง และของเสีย ตลอดจนเพิ่มความไว้วางใจในท้องถิ่น ส่งผลดีต่อเศรษฐกิจ ความมั่นคงอาชีพ และการอนุรักษ์ทรัพยากรเพื่อความยั่งยืนในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1) เพื่อศึกษาการจัดการสื่อสารด้านความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเพาะพันธุ์กุ้งเพื่อการประมงที่ยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง

2) เพื่อศึกษาการจัดการสื่อสารด้านการแพร่กระจายนวัตกรรมเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเพาะพันธุ์กุ้งเพื่อการประมงที่ยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลหลักที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเพาะพันธุ์กุ้งเพื่อการประมงที่ยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง โดยมุ่งศึกษาความเข้าใจ มุมมอง และประสบการณ์ของผู้เกี่ยวข้องในบริบทจริง เก็บข้อมูลจนถึงจุดอิ่มตัว เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วน ลึกซึ้ง และสามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาได้อย่างเป็นระบบและรอบด้าน

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ คือ บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการจัดการสื่อสารในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเพาะพันธุ์กุ้งเพื่อการประมงที่ยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 27 คน จาก 7 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้กำหนดนโยบาย 3 คน 2) ผู้บริหารองค์กรที่เกี่ยวข้องระดับผู้อำนวยการกอง 3 คน 3) นักสื่อสารองค์กร 3 คน 4) นักส่งเสริมการเกษตร 3 คน 5) แกนนำชุมชนซึ่งเป็นต้นแบบการเพาะพันธ์กุ้ง 6 คน 6) นักปกครองท้องที่ในฐานะร่วมเครือข่ายการสื่อสาร 6 คน และ 7) นักวิชาการสื่อสารทางการเมือง 3 คน

วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยคัดเลือกบุคคลที่มีคุณสมบัติเฉพาะ คือ มีบทบาท มีประสบการณ์ หรือมีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับประเด็นการวิจัย มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีบทบาทสำคัญในการจัดการสื่อสารในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อให้ข้อมูลที่ได้รับมีความลึก เชื่อมโยงกันได้ และสะท้อนภาพรวมของการจัดการสื่อสาร และการแพร่กระจายนวัตกรรมในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

การสร้างเครื่องมือและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การวิจัยครั้งนี้ใช้ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกึ่งโครงสร้าง เป็นเครื่องมือหลัก เพื่อเก็บข้อมูลเชิงลึกอย่างเป็นระบบและเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ โดยพัฒนาเครื่องมือจากวัตถุประสงค์ คำถามวิจัย และกรอบแนวคิดที่เกี่ยวข้อง แล้วกำหนดประเด็นคำถามให้ครอบคลุมด้านประสบการณ์ แนวคิด กระบวนการ ปัญหา และแนวทางแก้ไข ใช้คำถามปลายเปิดและคำถามต่อยอด พร้อมเรียงลำดับจากคำถามทั่วไปไปสู่คำถามเฉพาะ

หลังจากจัดทำร่างเครื่องมือ ได้ให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบและปรับปรุงเพื่อเพิ่มความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา จากนั้นทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกับผู้ให้ข้อมูลจริงก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การจัดการสื่อสารด้านความรู้ ทัศนคติ และปฏิบัติ ประกอบด้วยประเด็นหลัก คือ กรอบแนวคิดการดำเนินการ บทบาทและความสำคัญ หลักปฏิบัติการออกแบบเนื้อหา หลักปฏิบัติการใช้สื่อ และปัจจัยความสำเร็จ

ส่วนที่ 2 การจัดการสื่อสารด้านการแพร่กระจายนวัตกรรม ประกอบด้วยประเด็นหลัก คือ (1) องค์ประกอบหลัก 4 ส่วน ได้แก่ ตัวนวัตกรรม ช่องทาง เวลา และระบบสังคม (2) กระบวนการตัดสินใจยอมรับนวัตกรรม 5 ขั้น ได้แก่ รับรู้ สนใจ ตัดสินใจ ลงมือใช้ และยืนยัน

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการตามขั้นตอนอย่างเป็นระบบ เริ่มจากการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบเจาะจงจากผู้ที่มีความรู้และเกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัยโดยตรง จากนั้นออกแบบแนวคำถามสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างและตรวจสอบความเหมาะสมก่อนใช้งานจริง ผู้วิจัยดำเนินการติดต่อ นัดหมาย และขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูล พร้อมสร้างความไว้วางใจก่อนการสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์ดำเนินในบรรยากาศที่เปิดกว้าง โดยใช้ทักษะการฟังและการตั้งคำถามต่อยอดเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึก สุดท้ายมีการบันทึกเสียง จดบันทึกภาคสนาม ถอดความ และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล เพื่อเตรียมสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงประเด็น (Thematic Analysis) อย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการถอดเทปคำสัมภาษณ์และทบทวนข้อมูลหลายครั้งเพื่อทำความเข้าใจบริบทและเนื้อหา จากนั้นกำหนดรหัสข้อมูล (Coding) จากข้อความสำคัญที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย แล้วจัดกลุ่มรหัสที่มีความหมายใกล้เคียงกันเป็นประเด็น

ย่อยและพัฒนาเป็นประเด็นหลัก ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องและความสอดคล้องของประเด็นด้วยการเปรียบเทียบข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลายราย รวมทั้งพิจารณามุมมองที่แตกต่างกัน ก่อนนำผลมาวิเคราะห์ ตีความ และเชื่อมโยงกับบริบทและกรอบแนวคิดทางทฤษฎี เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่ชัดเจน เป็นระบบ และมีความน่าเชื่อถือทางวิชาการ

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถตอบวัตุประสงค์ทั้ง 2 ข้อได้อย่างครบถ้วนและเป็นระบบ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาการจัดการสื่อสารด้านความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเพาะพันธุ์กุ้งเพื่อการประมงที่ยั่งยืน

ผลการวิจัย พบว่า การจัดการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเพาะพันธุ์กุ้งเพื่อการประมงที่ยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก ควรพัฒนาครอบคลุม 3 ด้าน ได้แก่

1) ด้านความรู้ การจัดการสื่อสารควรเป็นระบบที่ทำให้ชุมชนเข้าใจ ทำเป็น และอยากทำ พร้อมมีเงื่อนไขให้ทำได้จริง การออกแบบสารต้องยึดผู้ใช้เป็นศูนย์กลางและเชื่อมผลประโยชน์ส่วนตัวกับประโยชน์ส่วนรวม การใช้สื่อต้องเน้นความใกล้ชิดและความต่อเนื่องผ่านคนต้นแบบและกิจกรรมภาคสนาม พร้อมใช้ดิจิทัลเป็นตัวเสริม และความสำเร็จจะเกิดได้เมื่อมีความไว้วางใจ กระบวนการเรียนรู้ร่วม การสนับสนุนที่เหมาะสม และกติกาชุมชนที่ทำให้การปฏิบัติยั่งยืนกลายเป็นมาตรฐานร่วมของพื้นที่เกาะหมาก

2) ด้านทัศนคติ ควรสื่อสารให้แนวคิดความยั่งยืนเป็นเรื่องใกล้ตัว คุ้มค่า และสามารถทำได้จริง โดยใช้สารที่เชื่อมโยงทั้งเหตุผลและความรู้สึก ใช้ผู้นำต้นแบบ กิจกรรมภาคสนาม ระบบพี่เลี้ยง และการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อสร้างและรักษาทัศนคติเชิงบวกต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรและอาชีพประมง

3) ด้านการปฏิบัติ ควรใช้การสื่อสารเป็นกลไกผลักดันให้เกิดการลงมือทำจริง ผ่านการกำหนดพฤติกรรมเป้าหมายที่ชัดเจน การสื่อสารที่นำไปใช้ได้ทันที การสนับสนุนจากต้นแบบ พี่เลี้ยง กติกาชุมชน และระบบติดตามผล เพื่อให้พฤติกรรมที่พึงประสงค์เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและกลายเป็นมาตรฐานร่วมของชุมชน

สรุปโดยรวม การจัดการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพต้องพัฒนาความรู้ ปรับเปลี่ยนทัศนคติ และส่งเสริมการปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้นำต้นแบบ

และระบบสนับสนุนที่เหมาะสม เพื่อสร้างความยั่งยืนด้านทรัพยากรและความมั่นคงของอาชีพประมงในพื้นที่เกาะหมาก.

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาการจัดการสื่อสารด้านการแพร่กระจายนวัตกรรมเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเพาะพันธุ์กุ้งเพื่อการประมงที่ยั่งยืน

ผลการวิจัยพบว่า การจัดการสื่อสารด้านการแพร่กระจายนวัตกรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเพาะพันธุ์กุ้งเพื่อการประมงที่ยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก ควรดำเนินการใน 2 ประเด็นสำคัญ ได้แก่

1) ด้านการแพร่กระจายนวัตกรรม (ตัวนวัตกรรม ช่องทาง เวลา และระบบสังคม) ความสำเร็จของการแพร่กระจายนวัตกรรมขึ้นอยู่กับความชัดเจนของนวัตกรรม ความน่าเชื่อถือของผู้สื่อสาร ความไว้วางใจต่อหน่วยงาน กลุ่มนำร่องและผู้ปฏิบัติต้นแบบที่ได้รับการยอมรับ ระบบพี่เลี้ยงหรือโค้ชชุมชน การลดความเสี่ยงผ่านการทดลองและแปลงสาธิต การสื่อสารอย่างต่อเนื่องตามรอบการผลิต ระบบข้อมูลที่แสดงผลลัพธ์อย่างชัดเจน และกติกาชุมชนที่เป็นธรรม เมื่อปัจจัยเหล่านี้ทำงานร่วมกัน จะช่วยให้เกิดการขยายผลจากการรับรู้ไปสู่การปฏิบัติจริง จนกลายเป็นบรรทัดฐานของชุมชนและนำไปสู่ความยั่งยืนของทรัพยากรและอาชีพประมง

2) ด้านกระบวนการตัดสินใจยอมรับนวัตกรรม การสื่อสารควรสอดคล้องกับแต่ละขั้นตอนของการยอมรับนวัตกรรม ได้แก่ การรับรู้ การสร้างความสนใจ การตัดสินใจ การลงมือใช้ และการยืนยันผล โดยต้องสื่อสารให้เข้าถึงง่าย เห็นประโยชน์ชัดเจน ลดความเสี่ยงในการตัดสินใจ มีการสนับสนุนในการปฏิบัติจริง และเสริมแรงให้เกิดการยอมรับอย่างต่อเนื่อง เมื่อดำเนินการอย่างเป็นระบบ จะช่วยขยายการมีส่วนร่วมจากกลุ่มนำร่องไปสู่คนส่วนใหญ่ในชุมชน และส่งเสริมให้การเพาะพันธุ์กุ้งเพื่อการประมงที่ยั่งยืนเกิดผลอย่างต่อเนื่องทั้งด้านทรัพยากร และคุณภาพชีวิตของชุมชน

สรุปโดยรวม การแพร่กระจายนวัตกรรมที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยการสื่อสารที่เป็นระบบ ครอบคลุมทั้งการสร้างความเข้าใจ ความเชื่อมั่น การสนับสนุนการปฏิบัติ และการสร้างบรรทัดฐานร่วมของชุมชน เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางและนำไปสู่ความยั่งยืนของการประมงในตำบลเกาะหมาก.

อภิปรายผล

1) วัตถุประสงค์ที่ 1 การจัดการสื่อสารด้านความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเพาะพันธุ์กุ้งเพื่อการประมงที่ยั่งยืน

ผลการศึกษาชี้ว่า การจัดการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเพาะพันธุ์กุ้งอย่างยั่งยืนต้องมุ่งให้ “การเรียนรู้และการลงมือทำ” เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน ไม่ใช่เพียงการรับรู้หรือเห็นด้วยในเชิงแนวคิด โดยต้องแปลงความรู้เชิงเทคนิคให้เป็นความรู้สาธารณะที่เข้าใจง่าย ใช้ได้จริง และเชื่อมโยงกับปัญหาทรัพยากรร่วมของชุมชน เช่น น้ำ โรค ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และกติกาชุมชนเกี่ยวกับของเสีย แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งในด้านการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมดำเนินการ และร่วมรับประโยชน์ โดยการสื่อสารต้องเป็นแบบสองทาง เปิดพื้นที่ให้เกิดการแลกเปลี่ยนและการปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของความยั่งยืนทางทรัพยากร (อรรฆชัย ตระการศาสตร์ และคณะ, 2568) เมื่อพิจารณาในบริบทเกาะหมาก การเพาะพันธุ์กุ้งเพื่อฟื้นฟูหรือสร้างทรัพยากรทางทะเลเป็นกิจกรรมที่ส่งผลต่อทั้งชุมชน หากขาดการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมที่ทำให้ชุมชนร่วมสร้างความหมายและความเข้าใจร่วม ก็จะทำให้การเปลี่ยนพฤติกรรมที่ต้องอาศัยวินัยและความต่อเนื่องเกิดขึ้นได้ยาก

ในมิติ ความรู้–ทัศนคติ–การปฏิบัติ (KAP) พบว่า แม้ความรู้จะเป็นพื้นฐานสำคัญ แต่ไม่สามารถรับประกันการเกิดการปฏิบัติได้ หากไม่มีการออกแบบการสื่อสารที่ช่วยลดช่องว่างจาก “ความรู้ไปสู่การลงมือทำ” และขาดระบบสนับสนุนเชิงโครงสร้างในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานด้านการสื่อสาร พบว่า แม้ความรู้จะส่งผลต่อทัศนคติ แต่ทัศนคติที่ดีอาจไม่แปรไปสู่การปฏิบัติ หากไม่มีระบบสนับสนุนและการสื่อสารที่ทำให้ข้อปฏิบัติเข้าใจได้ง่าย โดยเฉพาะในบริบทที่ข้อมูลไม่ทั่วถึง (Zheng et al., 2022) เมื่อเชื่อมโยงกับผลการศึกษา พบว่า หลัก “ชัด–ชอบ–เชื่อ–ช่วย” ทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการปิดช่องว่างดังกล่าวอย่างเป็นระบบ ได้แก่ ชัด: ทำให้ขั้นตอนการปฏิบัติชัดเจนและมีเครื่องมือรองรับ ชอบ: ทำให้เห็นความคุ้มค่าและความเกี่ยวข้องกับชีวิตจริง เชื่อ: สร้างความมั่นใจผ่านข้อมูลที่น่าเชื่อถือและผู้ส่งสารที่ไว้วางใจได้ และช่วย: มีระบบพี่เลี้ยง การตอบสนอง และอุปกรณ์สนับสนุนเพื่อให้ทำได้จริง

ในมิติ “การสร้างความไว้วางใจและพื้นที่สนทนา” พบว่า การสื่อสารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องพัฒนาไปไกลกว่าการ “แจ้งข่าว” ไปสู่การสร้าง ความไว้วางใจ ความเข้าใจร่วม และความโปร่งใส ผ่านการสื่อสารแบบมีปฏิสัมพันธ์และการสร้างพื้นที่สนทนา

สาธารณะ โดยใช้รูปแบบการสื่อสารที่เข้าใจง่าย เช่น อินโฟกราฟิกหรือวิดีโอสั้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยที่พบว่า ความโปร่งใสเป็นพื้นฐานสำคัญของความเชื่อมั่นและทุนทางสังคมของชุมชน (Haro-de-Rosario et al., 2018) เมื่อประยุกต์ในบริบทเกาะหมาก พบว่าหลัก “เชื่อ–ช่วย” จะเกิดผลได้จริงก็ต่อเมื่อข้อมูลโครงการและผลลัพธ์สามารถตรวจสอบได้ และหน่วยงานแสดงบทบาทในการช่วยแก้ปัญหาหน้างานอย่างจริงจัง จึงจะสามารถลดความระแวงและเพิ่มความร่วมมือของชุมชนได้

สำหรับประเด็น “การทำให้คนรู้สึกว่าตนทำได้” พบว่า ปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนคือการทำให้ประชาชน “รู้สึกว่าตนทำได้” ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด การรับรู้ความสามารถของตนเอง (self-efficacy) โดยการสื่อสารต้องไม่เพียงให้ข้อมูลเชิงเทคนิค แต่ต้องทำให้เห็นว่าทักษะและการลงมือทำของแต่ละคนมีความหมายต่อภาพรวมของชุมชน พร้อมใช้การเล่าเรื่องจากบุคคลต้นแบบ และการสื่อสารที่โปร่งใสเพื่อสร้างความไว้วางใจ (Manoharan et al., 2023) เมื่อเชื่อมโยงกับหลัก “ชอบ–ช่วย” พบว่า ชอบ ทำหน้าที่สร้างแรงจูงใจผ่านการชี้ให้เห็นความคุ้มค่า ความใกล้ตัว และการลดความเสี่ยง ส่วนช่วย ทำหน้าที่เสริมศักยภาพผ่านระบบพี่เลี้ยง การสนับสนุนทันที และทรัพยากรที่จำเป็น เมื่อสองส่วนนี้ทำงานร่วมกัน จะทำให้เกิด self-efficacy ที่แท้จริง คือทั้ง “อยากทำ” และ “มั่นใจว่าทำได้”

2) วัตถุประสงค์ที่ 2 การจัดการสื่อสารด้านการแพร่กระจายนวัตกรรมเพื่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเพาะพันธุ์กุ้งเพื่อการประมงที่ยั่งยืน

ผลการศึกษาชี้ว่า การแพร่กระจายนวัตกรรมด้านการเพาะพันธุ์กุ้งอย่างยั่งยืนจะสำเร็จเมื่อการสื่อสารถูกจัดการอย่างเป็นระบบจากกลุ่มนำร่องไปสู่คนส่วนใหญ่ โดยต้องครอบคลุม 4 มิติ ได้แก่ ตัวนวัตกรรม ช่องทาง เวลา และระบบสังคม และเมื่อนำมาสรุปเป็นหลัก เข้าใจ เข้าถึง ลงมือทำ เห็นผล จะพบว่าเป็นการตีความเชิงปฏิบัติของกรอบการแพร่กระจายนวัตกรรมให้เหมาะกับบริบทชุมชนชายฝั่ง เพราะนวัตกรรมในงานนี้ไม่ใช่สิ่งของชิ้นเดียว แต่เป็น “ชุดมาตรฐานร่วม” ที่ต้องทำพร้อมกันหลายส่วน เช่น มาตรฐานน้ำ การป้องกันโรค การบันทึกข้อมูล และกติกาน้ำทิ้ง หากสื่อสารแบบกระจัดกระจาย นวัตกรรมจะถูกเข้าใจเป็นส่วนๆ และไม่เกิดผลในระดับระบบ

ประเด็นแรกคือบทบาทของ “เครือข่ายและผู้นำทางความคิด” ผลการศึกษาพบว่านวัตกรรมแพร่เร็วเมื่อใช้ผู้ส่งสารที่ชุมชนเชื่อถือ เช่น ครัวเรือนต้นแบบ ผู้นำกลุ่มอาชีพ และโค้ชชุมชน สอดคล้องกับงานของ Dearing (2009) ที่ชี้ว่าความผิดพลาดของนักสื่อสารคือพยายามสื่อสารกับทุกคนพร้อมกันด้วยสารชุดเดียว แต่ทางที่ได้ผลคือระบุกลุ่มผู้ยอมรับกลุ่มแรกที่มี

บารมี และทำให้คนตัดสินใจจากการสังเกตพฤติกรรมของคนที่ไว้ใจมากกว่าข้อมูลเทคนิคจากรัฐ

ประเด็นที่สอง คือ “ทำให้นวัตกรรมดูง่าย ทดลองได้ และเห็นผล” ซึ่งในผลการศึกษาถูกแปลงเป็นการใช้แปลงสาธิต คู่มือหน้างาน และการเริ่มแบบเสี่ยงต่ำ สอดคล้องกับงาน Heiskanen et al. (2010) ที่อธิบายว่านวัตกรรมเพื่อการใช้ชีวิตอย่างยั่งยืนมักล้มเหลวเมื่อซับซ้อนเกินไป จึงต้องลดความซับซ้อน เพิ่ม trialability และใช้กิจกรรมเชิงปฏิบัติการให้เห็นผลเชิงประจักษ์ (observability) พร้อมย้ำว่าความไว้วางใจในช่องทางการสื่อสารเป็นปัจจัยชี้ขาดในการลดแรงต้านของกลุ่มยอมรับล่าช้า

ประเด็นที่สาม คือ “ความสอดคล้องกับวิถีชีวิตและความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล” ผลการศึกษาระบุว่าต้องใช้สื่อหลายชนิดทำงานร่วมกัน ทั้งสื่อบุคคล ภาคสนาม และดิจิทัล เพื่อให้เข้าถึงทุกกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับงาน Zhu et al. (2020) ที่พบว่า compatibility กับวิถีชีวิตเดิมเป็นตัวแปรสำคัญที่สุดในการยอมรับนวัตกรรมดิจิทัล และต้องระวัง digital divide โดยออกแบบสารให้ลดความซับซ้อนและเพิ่ม social presence

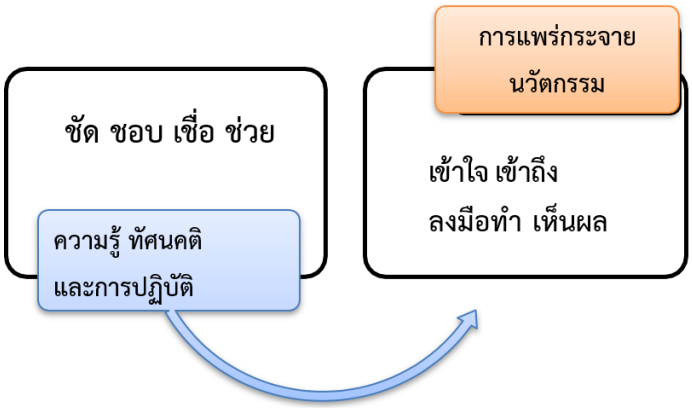
ประเด็นที่สี่ คือ “การจัดการเวลาและจังหวะการสื่อสาร” ผลการศึกษาชี้ว่าการสื่อสารต้องสอดรับฤดูกาลและรอบการผลิต เช่น ก่อนช่วงเสี่ยงโรค ก่อนฤดูฝน หรือช่วงน้ำแปรปรวน และต้องมีสารเตือนภัยสั้นเร็วเมื่อเกิดเหตุการณ์เฉพาะหน้า ข้อนี้เชื่อมโยงกับแนวคิดการสื่อสารเชิงกลยุทธ์และการจัดการความรู้ของท้องถิ่นที่ต้องลด information asymmetry ให้ข้อมูลไปถึงคนในเวลาที่ต้องตัดสินใจ (Oliveira et al., 2020) และสัมพันธ์กับงานด้านการสื่อสารความเสี่ยงที่เสนอการสื่อสารแบบเจาะจงกลุ่มและอธิบายเหตุผลเบื้องหลังข้อปฏิบัติ เพื่อทำให้การปฏิบัติยืนระยะ (Zheng et al., 2022)

ประเด็นที่ห้า คือ “การยืนยันและการทำให้เกิดบรรทัดฐานร่วม” ผลการศึกษาระบุว่าต้องสื่อสารผลลัพธ์ต่อเนื่อง ยกย่องผู้ทำได้ดี และเปิดพื้นที่ให้ชุมชนร่วมปรับกติกา เพื่อให้รู้สึกเป็นเจ้าของนวัตกรรม ไม่ใช่ผู้ทำตามคำสั่ง สอดคล้องกับแนวคิด grassroots innovations ที่มองว่าความร่วมมือสูงสุดเกิดเมื่อชุมชนเป็นผู้ร่วมออกแบบ (co-designers) และความสำเร็จต้องถูกทำให้มองเห็นได้อย่างโปร่งใส (Heiskanen et al., 74 2010) และยังสอดคล้องกับข้อเสนอเรื่อง social influence และการสร้างบรรทัดฐานใหม่จากผลลัพธ์เชิงประจักษ์ (Mubarik et al., 2021) การยืนยันจึงไม่ใช่พิธีการปิดโครงการ แต่เป็นการจัดการความหมาย

ทางสังคมว่า “นี่คือมาตรฐานของชุมชนเรา” ซึ่งทำให้คนทำต่อแม้ไม่มีแรงกระตุ้นจากภายนอกตลอดเวลา

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยเรื่องการจัดการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการเพาะพันธุ์กุ้งเพื่อการประมงที่ยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก อำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง สรุปข้อค้นพบสำคัญว่า “การมีส่วนร่วม” จะเกิดขึ้นจริงก็ต่อเมื่อการสื่อสารทำให้ชุมชนขยับจากการรับรู้ไปสู่การลงมือทำอย่างต่อเนื่อง โดยงานวิจัยนี้จำแนกการจัดการสื่อสารออกเป็น 2 มิติหลัก ได้แก่ (1) การจัดการสื่อสารด้านความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติ และ (2) การจัดการสื่อสารด้านการแพร่กระจายนวัตกรรม ซึ่งทั้งสองมิติมีตรรกะร่วมคือ ต้องทำให้ความยั่งยืนถูกแปลงเป็นเรื่อง “ใกล้ตัว คุ้มค่า ทำได้จริง” และต้องมีระบบสนับสนุนที่ทำให้การปฏิบัติกลายเป็นมาตรฐานร่วมของชุมชน ไม่ใช่กิจกรรมชั่วคราวของโครงการ ข้อค้นพบจากการวิจัยยืนยันว่า การสื่อสารเพื่อความยั่งยืนของการเพาะพันธุ์กุ้งในระดับชุมชนต้องทำงาน “ทั้งด้านคนและด้านระบบ” พร้อมกัน กล่าวคือ ด้านคนต้องสื่อสารให้ ชัด ชอบ เชื่อ และมีคนช่วย ด้านระบบต้องจัดการการแพร่กระจายให้ เข้าใจ เข้าถึง ลงมือทำ เห็นผล และขยายต่อได้ เมื่อทั้งสองมิติทำงานประสานกัน การมีส่วนร่วมจะไม่หยุดอยู่ที่การรับรู้หรือความเห็นด้วย แต่จะพัฒนาเป็นการปฏิบัติจริงที่ต่อเนื่อง และนำไปสู่ความมั่นคงของอาชีพประมงควบคู่กับการดูแลทรัพยากรชายฝั่งอย่างยั่งยืนของตำบลเกาะหมาก ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แสดงองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยการจัดการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการเพาะพันธุ์กุ้งเพื่อการประมงที่ยั่งยืนขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะหมาก

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย การจัดการสื่อสารเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเพาะพันธุ์กุ้งอย่างยั่งยืนต้องมุ่งให้ “การเรียนรู้และการลงมือทำ” เกิดขึ้นจริงในชีวิตประจำวัน กระบวนการสื่อสารต้องเชื่อมโยง ความรู้–ทัศนคติ–การปฏิบัติ ให้เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผ่านการมีส่วนร่วม ได้แก่ การร่วมวิเคราะห์ปัญหา ร่วมวางแผน ร่วมทดลอง แปลงสาธิต ร่วมกำหนดกติกา และร่วมติดตามผล โดยใช้กรอบ “ชัด–ชอบ–เชื่อ–ช่วย” เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อน ได้แก่ การสื่อสารที่ชัดเจนเป็นขั้นตอน การสร้างแรงจูงใจผ่านความคุ้มค่า การสร้างความไว้วางใจด้วยหลักฐานจริง และการสนับสนุนผ่านระบบพี่เลี้ยงและทรัพยากรที่เอื้อต่อการลงมือทำ สำหรับการแพร่กระจายนวัตกรรม พบว่า ความสำเร็จเกิดขึ้นเมื่อการสื่อสารถูกจัดการอย่างเป็นระบบจากกลุ่มนำร่องไปสู่คนส่วนใหญ่ ครอบคลุม 4 องค์ประกอบคือ ตัวนวัตกรรม ช่องทาง เวลา และระบบสังคม โดยนวัตกรรมต้องถูกมองเป็น “ชุดมาตรฐานร่วม” ของชุมชน ไม่ใช่เพียงสิ่งของหรือเทคโนโลยี จึงต้องอาศัยกรอบ “เข้าใจ–เข้าถึง–ลงมือทำ–เห็นผล” ได้แก่ การสร้างความเข้าใจเหตุผลและความคุ้มค่า การสื่อสารให้เหมาะกับรอบการผลิต การสนับสนุนการทดลองผ่านแปลงสาธิตและโค้ชชุมชน และการสื่อสารผลลัพธ์อย่างโปร่งใสเพื่อเสริมแรงและขยายการยอมรับ โดยรวม ความสำเร็จของการแพร่กระจายนวัตกรรมขึ้นอยู่กับความชัดของมาตรฐาน ความน่าเชื่อถือของผู้สื่อสาร ระบบพี่เลี้ยง การลดความเสี่ยงในการทดลอง การสื่อสารที่เหมาะกับจังหวะเวลา และกติกาชุมชนที่เป็นธรรมและตรวจสอบได้ จนทำให้เกิดการยอมรับต่อเนื่องและขยายผลจากกลุ่มนำร่องไปสู่ทั้งชุมชน **ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** จากผลการวิจัย ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายคือ ควรกำหนดนโยบายการเพาะพันธุ์กุ้งเพื่อการประมงที่ยั่งยืนในรูปแบบมาตรฐานร่วมของชุมชน ให้เป็นวาระและแผนงานประจำของพื้นที่ เพื่อสร้างความต่อเนื่องและความเป็นเจ้าของร่วมของชุมชน นอกจากนี้ ควรจัดตั้งกลไกบริหารการสื่อสารและเครือข่ายนวัตกรรมระดับตำบลอย่างเป็นทางการ เพื่อทำหน้าที่ขับเคลื่อนการสื่อสารอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมทั้งมิติความรู้ ทัศนคติ พฤติกรรม และการแพร่กระจายนวัตกรรมในชุมชน **ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** การวิจัยครั้งต่อไป ควรมุ่งศึกษา การประเมินผลเชิงประจักษ์ของโมเดลการสื่อสาร ได้แก่ “ชัด–ชอบ–เชื่อ–ช่วย” และ “เข้าใจ–เข้าถึง–ลงมือทำ–เห็นผล” โดยควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงผสมผสาน (mixed methods) หรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research) เพื่อให้สามารถประเมินทั้งผลลัพธ์เชิงปริมาณและกระบวนการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพได้อย่างรอบด้าน

นอกจากนี้ ควรศึกษาต่อในประเด็น กลไกการแพร่กระจายนวัตกรรมในระบบสังคมของเกาะหมากเชิงลึก โดยเน้นบทบาทของเครือข่ายทางสังคม ความไว้วางใจ และผู้มีอิทธิพลทางสังคม (social influence) ที่มีผลต่อการตัดสินใจเข้าร่วม การยอมรับนวัตกรรม และความต่อเนื่องของการปฏิบัติในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ. (2551). การสื่อสารเพื่อการพัฒนา: พัฒนาการ แนวคิด สภาพการณ์ในสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

อรรฆชัย ตระการศาสตร์ และคณะ. (2568). การสื่อสารเพื่อพัฒนาที่มีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 12(2), 155–169.

Dearing, J. W. (2009). Applying diffusion of innovation theory to intervention development. Research on Social Work Practice, 19(5), 503-518.

Haro-de-Rosario, A., Sáez-Martín, A., & Caba-Pérez, M.C. (2018). Using social media to enhance citizen engagement with local government: Evidence from European municipalities. International Review of Administrative Sciences, 84(3), 429-444.

Heiskanen, E., Johnson, M., Robinson, S., Vadovics, E., & Saastamoinen, M. (2010). Low-carbon communities as a context for innovation diffusion. Business Strategy and the Environment, 19(7), 481-491.

Manoharan, A. P., Ingrams, A., & Kang, D. (2023). E-participation and local government: A study of citizen engagement through digital platforms. Government Information Quarterly, 40(2), Article 101784.

Mubarik, M. S., et al. (2021). Expansion and specification of Knowledge, Skills, Attitudes and Practices survey model for community-based development. Sustainability, 13(19), 10525.

Oliveira, M., Curado, C., & Henriques, P. L. (2020). Knowledge sharing and citizen engagement in local government: A strategic communication perspective. Journal of Knowledge Management, 24(8), 1845-1863.

Rogers, E. M. (2003). Diffusion of innovations (5th ed.). Free Press.

Zhu, Z., Liu, Y., & Hu, J. (2020). Determinants of community participation in public benefit activities: An innovation diffusion perspective. Journal of Community Psychology, 48(6), 1954-1972.

Zheng, L., et al. (2022). Knowledge, attitude, and practice (KAP) toward COVID-19 pandemic among the public: A cross-sectional study. International Journal of Environmental Research and Public Health, 19(5), 2784.

ศาสตร์พลังตัวเลข: หมายเลขโทรศัพท์มือถือกับการสะท้อนบุคลิกภาพและการส่งเสริมชีวิตของผู้ใช้*

NUMEROLOGY: MOBILE PHONE NUMBERS AND THE REFLECTION OF PERSONALITY AND LIFE ENHANCEMENT OF USERS

ประภาวรรณ ตระกูลเกษมสุข[1], ตวงทอง นุกูลกิจ[2], ธมนณภัค มาทรัพย์[3] และ นิติกฤตย์ กิตติศรีวรนันท์[4]

Prapawan Trakulkasemsuk[1], Tuangthong Nukulkij[2], Thamanonphat Matrap[3] and Nitikrit Kittisrivoranan[4]

[1]บริษัท เกษมปัญญะทรัพย์ จำกัด

[1]Kasempanyasap Company Limited, Thailand

[2]คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

[2]Faculty of Humanities and Social Science, Chandrakasem Rajabhat University, Thailand

[3]นักวิจัยอิสระ

[3]Independent Researcher, Thailand

[4]บริษัท ดิจิต พาวเวอร์ เซ็นเตอร์ จำกัด

[4]Degit Power Center Company Limited, Thailand

Corresponding author E-mail: trakulkasemsuk.p@gmail.com

วันที่รับบทความ : 23 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 1 กรกฎาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 3 กรกฎาคม 2569

Received 23 June 2026; Revised 1 July 2026; Accepted 3 July 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับศาสตร์พลังตัวเลขจากหมายเลขโทรศัพท์มือถือในการสะท้อนบุคลิกภาพและการส่งเสริมชีวิต และ 2) วิเคราะห์การตีความความสัมพันธ์ระหว่างหมายเลขโทรศัพท์มือถือ บุคลิกภาพ และการส่งเสริมชีวิตผ่านความเชื่อและประสบการณ์ส่วนบุคคล โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 19 คน

Citation:

*ประภาวรรณ ตระกูลเกษมสุข, ตวงทอง นุกูลกิจ, ธมนณภัค มาทรัพย์ และ นิติกฤตย์ กิตติศรีวรนันท์. (2569). ศาสตร์พลังตัวเลข: หมายเลขโทรศัพท์มือถือกับการสะท้อนบุคลิกภาพและการส่งเสริมชีวิตของผู้ใช้. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 1106-1123.

Prapawan Trakulkasemsuk, Tuangthong Nukulkij, Thamanonphat Matrap and Nitikrit Kittisrivoranan. (2026). Numerology: Mobile Phone Numbers And The Reflection Of Personality And Life Enhancement Of Users. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 1106-1123.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

แบ่งเป็นกลุ่มผู้ใช้หมายเลขโทรศัพท์ตามศาสตร์พลังตัวเลข 10 คน และกลุ่มที่ไม่ได้ใช้หมายเลขโทรศัพท์ตามศาสตร์พลังตัวเลข 9 คน เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตการสนทนา และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าศาสตร์พลังตัวเลขสามารถสะท้อนบุคลิกภาพ แนวโน้มพฤติกรรม และส่งเสริมการดำเนินชีวิตได้ในระดับหนึ่ง โดยกลุ่มผู้ใช้หมายเลขโทรศัพท์ตามศาสตร์พลังตัวเลขมีระดับความเชื่อและการยอมรับสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้ใช้หมายเลขโทรศัพท์ตามศาสตร์ดังกล่าว 2) ผู้ให้ข้อมูลจำนวนมากเชื่อมโยงการเปลี่ยนแปลงด้านบุคลิกภาพ ความมั่นใจ การงาน การเงิน ความสัมพันธ์ และโอกาสในชีวิตกับการเปลี่ยนหมายเลขโทรศัพท์มือถือ นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่สามารถเชื่อมโยงคำอธิบายเกี่ยวกับหมายเลขโทรศัพท์เข้ากับประสบการณ์ชีวิตของตนเอง และมองว่าหมายเลขโทรศัพท์สามารถใช้เป็นกรอบในการทำความเข้าใจตนเอง วิเคราะห์ลักษณะนิสัย และสะท้อนแนวโน้มพฤติกรรมของบุคคลได้ โดยการรับรู้ถึงการส่งเสริมชีวิตมักเกิดผ่านการเปลี่ยนแปลงด้านบุคลิกภาพ วิธีคิด และพฤติกรรม อันนำไปสู่ผลลัพธ์เชิงบวกในการดำเนินชีวิต

ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นว่า ศาสตร์พลังตัวเลขจากหมายเลขโทรศัพท์มือถือมิได้ถูกมองเพียงในฐานะความเชื่อด้านการเสริมดวง แต่ยังถูกใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ตัวตนและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับตนเองผ่านการเชื่อมโยงกับประสบการณ์ชีวิต

คำสำคัญ: ศาสตร์พลังตัวเลข, หมายเลขโทรศัพท์มือถือ, บุคลิกภาพ, การส่งเสริมชีวิต

Abstract

This study aimed to: 1) examine beliefs in numerology based on mobile phone numbers regarding personality reflection and life enhancement, and 2) analyze interpretations of the relationship between mobile phone numbers, personality, and life enhancement through personal beliefs and experiences. A qualitative research approach was employed. The participants consisted of 19 informants, including 10 users of numerology-based mobile phone numbers and 9 non-users. Data were collected through in-depth interviews, observation of conversations, and content analysis.

The findings revealed that, 1) most participants believed that numerology based on mobile phone numbers could, to some extent, reflect personality traits, behavioral tendencies, and enhance life outcomes. Participants who used numerology-based mobile phone numbers demonstrated higher levels of belief and acceptance than those who did not. 2) Many participants associated changes in personality, self-confidence, career, finances, relationships, and life opportunities with changing their mobile phone numbers.

Furthermore, most participants were able to relate interpretations of their mobile phone numbers to their own life experiences and perceived that phone numbers could serve as a framework for self-understanding, personality analysis, and the reflection of behavioral tendencies. Perceptions of life enhancement were commonly associated with changes in personality, ways of thinking, and behaviors, which subsequently contributed to positive outcomes in various aspects of life.

The study suggests that numerology based on mobile phone numbers is not perceived merely as a belief in fortune enhancement. Rather, it is also used as a tool for self-analysis and self-understanding through the interpretation of personal life experiences.

Keywords: Numerology, Mobile Phone Numbers, Personality, Life Enhancement

บทนำ

ปัจจุบันโทรศัพท์มือถือได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่มีบทบาทต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์อย่างรอบด้าน โดยไม่เพียงแต่ใช้เพื่อการสื่อสารเท่านั้น แต่ยังเป็นอุปกรณ์สำคัญในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การทำธุรกรรมทางการเงิน การศึกษา การทำงาน ตลอดจนการใช้บริการต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน จากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2568) ประชาชนไทยอายุ 6 ปีขึ้นไป จำนวนประมาณ 66.3 ล้านคน มีแนวโน้มการใช้โทรศัพท์มือถือเพิ่มขึ้นระหว่างไตรมาส 4 ปี 2567 กับ ไตรมาส 4 ปี 2568 จากร้อยละ 95.7 เป็นร้อยละ 96.1 ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าโทรศัพท์มือถือได้กลายเป็นปัจจัยพื้นฐานที่แทบทุกคนในสังคมไทยเข้าถึงและใช้งานอย่าง

แพร่หลาย ครอบคลุมทุกช่วงวัยและทุกระดับอาชีพ อีกทั้งยังมีแนวโน้มที่จะมีบทบาทเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในอนาคต

การแพร่หลายของการใช้โทรศัพท์มือถือส่งผลให้ "หมายเลขโทรศัพท์มือถือ" กลายเป็นสิ่งที่ผู้ใช้จำนวนมากให้ความสำคัญนอกเหนือจากประโยชน์ด้านการติดต่อสื่อสาร ในประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (กสทช.) เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดสรรเลขหมายโทรศัพท์ รวมถึงเลขหมายสวย ซึ่งเป็นเลขหมายที่มีลักษณะโดดเด่น จดจำง่าย และมีมูลค่าทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม ความนิยมของเลขหมายสวยมิได้เกิดจากความสวยงามของตัวเลขเพียงอย่างเดียว แต่ยังเชื่อมโยงกับความเชื่อทางวัฒนธรรมที่มองว่าตัวเลขบางชุดมีความหมายเป็นมงคล สามารถส่งเสริมโชคลาภ ความสำเร็จ และคุณภาพชีวิตของผู้ใช้ได้ (สุรพล ตรัยศิริกมล และพินทุพร ตีรสวัสดิชัย, 2562) ในบริบทของสังคมไทย ความเชื่อเกี่ยวกับโชคลาง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เครื่องราง และการเสริมสิริมงคลยังคงมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของผู้คน แม้สังคมจะก้าวเข้าสู่ยุคดิจิทัลแล้วก็ตาม โดยความเชื่อดังกล่าวได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ ส่งผลให้หมายเลขโทรศัพท์มือถือซึ่งเดิมเป็นเพียงเครื่องมือสื่อสารถูกให้ความหมายเพิ่มเติมในฐานะสัญลักษณ์ที่สะท้อนบุคลิกภาพ โอกาส และความสำเร็จในการดำเนินชีวิต (Couldry & Hepp, 2017) จึงทำให้ศาสตร์พลังตัวเลขจากหมายเลขโทรศัพท์มือถือได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย ทั้งในรูปแบบของการให้คำปรึกษา การวิเคราะห์หมายเลขโทรศัพท์ และการเลือกใช้หมายเลขให้สอดคล้องกับความต้องการและเป้าหมายในการดำเนินชีวิตของแต่ละบุคคล

ศาสตร์พลังตัวเลขจากหมายเลขโทรศัพท์มือถือ (Mobile Numerology) เป็นแนวคิดที่อธิบายถึงอิทธิพลของหมายเลขโทรศัพท์มือถือที่มีต่อชีวิต บุคลิกภาพ โครงสร้างพลังงานของบุคคล ตลอดจนโชคชะตา หรือความเข้ากันได้กับผู้อื่น แนวคิดนี้มีรากฐานมาจากศาสตร์ตัวเลขโบราณ (Numerology) โดยตั้งอยู่บนความเชื่อว่าตัวเลขแต่ละตัวมีความถี่การสั่นสะเทือนเฉพาะตัว ซึ่งสามารถส่งผลต่อพฤติกรรมและประสบการณ์ของมนุษย์ได้ และเนื่องจากเราใช้โทรศัพท์มือถือบ่อยครั้ง ตัวเลขในหมายเลขโทรศัพท์จึงอาจมีอิทธิพลต่อชีวิตประจำวันของเราได้ (Pethkar & Banssal, 2025) ผู้ใช้งานจำนวนไม่น้อยจึงเชื่อว่าการจัดเรียงของตัวเลขในหมายเลขโทรศัพท์สามารถเสริมดวงด้านต่าง ๆ เช่น การงาน การเงิน ความรัก หรือแม้แต่สุขภาพ นอกจากนั้น ความเชื่อเกี่ยวกับพลังของตัวเลขยังอาจส่งผลต่อการรับรู้ตนเองและบุคลิกภาพของผู้ใช้ กล่าวคือ ผู้ที่เชื่อว่าตนเองใช้หมายเลขที่ “ดี” หรือ “เสริมชีวิต” อาจมี

ความมั่นใจมากขึ้น กล้าตัดสินใจ และมีทัศนคติเชิงบวกต่อชีวิต ในทางกลับกัน ผู้ที่เชื่อว่าหมายเลขของตนไม่เป็นมงคล อาจเกิดความไม่มั่นใจหรือความกังวล ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าความเชื่อนี้อาจมีผลต่อพฤติกรรมและการดำเนินชีวิตในทางจิตวิทยา

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าศาสตร์พลังตัวเลขจะได้รับความนิยมและมีอิทธิพลในสังคม แต่การศึกษาในเชิงวิชาการที่มุ่งตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างหมายเลขโทรศัพท์มือถือกับบุคลิกภาพและการส่งเสริมชีวิตของผู้ใช้งานยังมีอยู่อย่างจำกัด โดยเฉพาะในบริบทของการศึกษาเชิงประจักษ์ที่สามารถอธิบายความสัมพันธ์ดังกล่าวได้อย่างเป็นระบบและมีหลักฐานรองรับ ดังนั้นการวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับศาสตร์พลังตัวเลขจากหมายเลขโทรศัพท์มือถือ และวิเคราะห์การตีความความสัมพันธ์ระหว่างหมายเลขโทรศัพท์มือถือ บุคลิกภาพ และการส่งเสริมชีวิตผ่านความเชื่อและประสบการณ์ส่วนบุคคลของผู้ใช้ เพื่ออธิบายการรับรู้และการให้ความหมายของผู้ใช้ต่อศาสตร์พลังตัวเลขในฐานะกรอบในการทำความเข้าใจตนเอง สะท้อนลักษณะบุคลิกภาพ และสร้างความหมายต่อการดำเนินชีวิตในบริบทของสังคมไทยร่วมสมัย อันจะช่วยขยายองค์ความรู้เกี่ยวกับความเชื่อ การรับรู้ และการสร้างความหมายของผู้คนที่มีต่อศาสตร์พลังตัวเลขในเชิงวิชาการ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับศาสตร์พลังตัวเลขจากหมายเลขโทรศัพท์มือถือในการสะท้อนบุคลิกภาพและการส่งเสริมชีวิต

2. เพื่อวิเคราะห์การตีความความสัมพันธ์ระหว่างหมายเลขโทรศัพท์มือถือ บุคลิกภาพ และการส่งเสริมชีวิต ผ่านความเชื่อและประสบการณ์ส่วนบุคคล

การทบทวนวรรณกรรม

ศาสตร์พลังตัวเลข (Numerology) คือ การศึกษาว่าตัวเลขมีอิทธิพลต่อชีวิตมนุษย์อย่างไร มักถูกนำมาใช้เพื่อวิเคราะห์บุคลิกภาพ คาดการณ์อนาคต และให้แนวทางในชีวิตประจำวัน (Malik, & Bansal, 2025) ศาสตร์ตัวเลขแบบเวท (Vedic Numerology) มีรากฐานมาจากองค์ความรู้โบราณของอินเดีย ได้กำหนดความหมายเชิงลึกลับและเชิงอภิปรัชญาให้กับตัวเลข โดยเชื่อมโยงตัวเลขเข้ากับพลังงานของโลก เมื่อนำมาประยุกต์ใช้กับ

หมายเลขโทรศัพท์ ระบบนี้จะอธิบายว่าการสั่นสะเทือนของตัวเลขในเบอร์โทรศัพท์อาจส่งผลต่อชีวิต ความคิด ความสัมพันธ์ และชะตากรรมของแต่ละบุคคล (Pethkar & Banssal, 2025)

นิติกฤตย์ กิตติศรีวรนันท์ (2563) ได้อธิบายหลักการถอดรหัสหมายเลขโทรศัพท์มือถือไว้ว่า 1) รหัส 3 ตัวแรก ไม่มีผลกระทบต่อผู้ใช้ เพราะเป็นภาพรวมของคนส่วนใหญ่ที่มีเหมือนกันทั้งหมด 2) ถอดรหัสเลข 7 ตัวหลัง จับคู่ตัวเลขได้ 6 คู่ โดยตัวเลขที่ใกล้ชิดกันจะส่งผลกระทบกันชัดเจนที่สุด และ 3) ผลรวมตัวเลขไม่มีผลต่อการวิเคราะห์ เพราะคลาดเคลื่อนไม่แม่นยำ โดยเลขด้านหน้า (ตำแหน่ง A และ B) คือ การแสดงออกภายนอกของผู้ใช้หมายเลขโทรศัพท์มือถือ เช่น หน้าตา ท่าทาง การแต่งกาย การพูดจา เลขปิดท้าย (ตำแหน่ง F และ G) คือ ตำแหน่งจิตใจ การเก็บเงิน การตัดสินใจของการใช้หมายเลขนี้ จึงมีความสำคัญ ควรใช้เลขที่มีความหมายดีปิดท้ายหมายเลขโทรศัพท์มือถือ และเลขตรงกลาง (ตำแหน่ง C, D และ E) คือ อิทธิพลโดยรวมที่ต้องวิเคราะห์ประกอบด้วย โดยไม่เน้นว่าเป็นเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างแท้จริง

ภาพที่ 1 หลักการถอดรหัสหมายเลขโทรศัพท์มือถือ

ซึ่งการเลือกหมายเลขโทรศัพท์มือถือนั้น จะต้องวางตัวเลขให้เกิดพลังงานสมดุล ทั้งหนัก-เบา อ่อน-แข็ง ตามวัตถุประสงค์ของผู้ใช้ ซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มตัวเลขออกได้เป็น 2 กลุ่มหลัก คือ 1) กลุ่มตัวเลขแข็งกร้าว ได้แก่ 1 3 7 8 0 เป็นตัวเลขที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงลบ เช่น ปัญหา อุปสรรค ความรุนแรง แต่มีข้อดีคือ เข้มแข็ง และ 2) กลุ่มตัวเลขอ่อนโยนนุ่มนวล ได้แก่ 2 4 5 6 9 เป็นตัวเลขที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางบวก เช่น ความสะดวกสบาย ความนุ่มนวล อ่อนหวาน แต่มีข้อเสียคือ อ่อนแอ

ในขณะที่ Pethkar & Banssal (2025) ระบุว่าตัวเลขของหมายเลขโทรศัพท์มือถือในชีวิตประจำวันไม่ได้ทำหน้าที่ควบคุมชะตาชีวิตโดยตรง แต่เป็นเหมือนอิทธิพลของพลังงานที่แฝงอยู่ ซึ่งอาจสอดคล้องหรือขัดแย้งกับพลังงานส่วนบุคคล ทัศนคติ และประสบการณ์ในแต่ละวัน โดยสามารถอธิบายได้ในเชิงปฏิบัติ ดังนี้

1. การสื่อสาร (Communication Flow) หากหมายเลขโทรศัพท์สอดคล้องกับเลขดาวพุธ (5) หรือเลขเส้นทางชีวิต (Life Path Number) เชื่อว่าจะช่วยส่งเสริมการสื่อสารให้ราบรื่น ตอบสนองได้รวดเร็ว มีความชัดเจน และสร้างเครือข่ายได้ดีขึ้น ในทางกลับกัน หากตัวเลขไม่สอดคล้องกัน อาจนำไปสู่ความเข้าใจผิด การสื่อสารสะดุด หรือบทสนทนาที่มีอารมณ์เข้ามาเกี่ยวข้อง

2. การเงินและธุรกิจ (Commercial & Money) ตัวเลขอย่าง 6 (ดาวศุกร์) และ 8 (ดาวเสาร์) ถือว่าเป็นเลขที่ส่งเสริมด้านการเงินและธุรกิจในศาสตร์ตัวเลขแบบเวท ขณะที่ในศาสตร์ตัวเลขจีน เลข 8 หมายถึงความมั่งคั่ง ผู้คนจึงนิยมใช้เลขอย่าง 168, 888 หรือ 518 ในธุรกิจ นอกจากนี้ หากหมายเลขโทรศัพท์สอดคล้องกับเลขชะตาชีวิต (Destiny Number) ก็เชื่อว่าจะช่วยดึงดูดโอกาสที่เหมาะสมได้ง่ายขึ้น

3. ความรักและความสัมพันธ์ (Affairs) หมายเลขโทรศัพท์ที่มีเลข 2 (ดวงจันทร์) หรือ 6 (ดาวศุกร์) จำนวนมาก มักถูกมองว่าส่งเสริมความรัก ความกลมกลืน และความผูกพันทางอารมณ์ ในทางตรงกันข้าม หากมีเลข 7 หรือ 9 มากเกินไป อาจสะท้อนถึงความขัดแย้ง การโต้เถียง หรือความห่างเหินทางอารมณ์ในความสัมพันธ์

4. พลังชีวิตและอารมณ์ (Vitality & Mood) ศาสตร์ตัวเลขเชื่อว่าตัวเลขมีคลื่นความสั่นสะเทือน (Vibration) เช่นเดียวกับสีและเสียงที่สามารถส่งผลต่ออารมณ์ของมนุษย์ แนวคิดนี้เสนอว่าตัวเลขในหมายเลขโทรศัพท์มือถือก็อาจมีอิทธิพลต่อสภาวะทางอารมณ์และพลังชีวิตของผู้ใช้ได้เช่นกัน มีความเชื่อว่าตัวเลขบางชุดอาจก่อให้เกิดความเครียด ความกังวล หรืออุปสรรคทางความคิด ขณะที่การเปลี่ยนไปใช้หมายเลขที่ “สอดคล้อง” กับตัวบุคคล อาจช่วยให้รู้สึกผ่อนคลาย โปร่งใส และมีความชัดเจนทางความคิดมากขึ้น

5. ภาพลักษณ์ทางสังคมและวิชาชีพ (Community/Professional Impression) ในบางวัฒนธรรม เช่น อินเดียและจีน การมี “หมายเลขมงคล” ถูกมองว่าเป็นสัญลักษณ์ของความสำเร็จและความเจริญรุ่งเรือง หมายเลขโทรศัพท์ที่มีเลขมงคลจึงไม่เพียงสะท้อนความเชื่อส่วนบุคคล แต่ยังส่งผลต่อการรับรู้ของผู้อื่นในเชิงสังคมและวิชาชีพ เช่น การใช้หมายเลขที่มีเลขมงคลในนามบัตร กลุ่ม WhatsApp หรือโซเชียลมีเดีย อาจช่วยสร้างความประทับใจเชิงบวกและเพิ่มความน่าเชื่อถือได้ในระดับหนึ่ง

จึงอาจสรุปได้ว่า โดยภาพรวมศาสตร์พลังตัวเลขมิได้เป็นเพียงความเชื่อเชิงลึกลับเท่านั้น หากแต่มีบทบาทในฐานะ “กรอบความคิดเชิงสัญลักษณ์” ที่ผู้คนใช้ในการทำความเข้าใจตนเองและจัดการกับความไม่แน่นอนของชีวิต โดยเฉพาะในบริบทของสังคมร่วมสมัยที่

เทคโนโลยีและการสื่อสารมีอิทธิพลสูง หมายเลขโทรศัพท์มือถือจึงไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือในการติดต่อสื่อสาร แต่ยังถูกให้ความหมายเชิงจิตวิทยา สังคม และวัฒนธรรม แม้ศาสตร์ดังกล่าวจะยังขาดหลักฐานเชิงประจักษ์ทางวิทยาศาสตร์ที่ยืนยันผลกระทบโดยตรงต่อชีวิตมนุษย์ แต่บทบาทของมันในฐานะกลไกที่ช่วยเสริมความมั่นใจ สร้างความรู้สึกควบคุมชีวิต และหล่อหลอมการตัดสินใจของผู้บริโภค ยังคงมีนัยสำคัญในเชิงพฤติกรรมศาสตร์ ดังนั้นการทำความเข้าใจศาสตร์พลังตัวเลขจึงไม่ควรมองเพียงมิติของความถูกต้องหรือความงมงาย หากควรพิจารณาในฐานะปรากฏการณ์ทางสังคมและจิตวิทยาที่สะท้อนวิธีคิด ความเชื่อ และการให้คุณค่าของมนุษย์ในสังคมไทยยุคดิจิทัลได้อย่างลึกซึ้ง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้แนวทางการวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenological Approach) เพื่อศึกษาประสบการณ์ตรงและการรับรู้ของผู้ใช้หมายเลขโทรศัพท์มือถือเกี่ยวกับศาสตร์พลังตัวเลข คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ร่วมกับการสมัครใจเข้าร่วมการวิจัย (Voluntary Participation) โดยการเปิดรับอาสาสมัครเข้าร่วมวิจัย และได้อาสาสมัครมาเป็นจำนวนทั้งสิ้น 19 คน แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มผู้ใช้หมายเลขโทรศัพท์มือถือตามศาสตร์พลังตัวเลข จำนวน 10 คน กำหนดคุณสมบัติ คือ 1) เป็นผู้มีอายุมากกว่า 20 ปีบริบูรณ์ 2) หมายเลขโทรศัพท์มือถือที่ใช้ในปัจจุบันเลือกตามศาสตร์พลังตัวเลข 3) มีการใช้งานหมายเลขโทรศัพท์มือถือในปัจจุบันมานานกว่า 1 ปี และ 4) ยินดีเข้าร่วมและยินยอมให้เก็บข้อมูลในการวิจัย

2. กลุ่มผู้ไม่ได้ใช้หมายเลขโทรศัพท์มือถือตามศาสตร์พลังตัวเลข จำนวน 9 คน กำหนดคุณสมบัติ คือ 1) เป็นผู้มีอายุมากกว่า 20 ปีบริบูรณ์ 2) หมายเลขโทรศัพท์มือถือที่ใช้ในปัจจุบันไม่ได้เลือกตามศาสตร์พลังตัวเลข 3) มีการใช้งานหมายเลขโทรศัพท์มือถือในปัจจุบันมานานกว่า 1 ปี และ 4) ยินดีเข้าร่วมและยินยอมให้เก็บข้อมูลในการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาความเชื่อเกี่ยวกับศาสตร์พลังตัวเลขจากหมายเลขโทรศัพท์มือถือในการสะท้อนบุคลิกภาพและการส่งเสริมชีวิต โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เพื่อสำรวจความเชื่อ ทัศนคติ และประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูลที่มีต่อศาสตร์พลังตัวเลข

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาการรับรู้และการตีความความสัมพันธ์ระหว่างหมายเลขโทรศัพท์มือถือบุคลิกภาพ และการส่งเสริมชีวิต ระหว่างการรับฟังคำอธิบายจากผู้เชี่ยวชาญด้านศาสตร์พลังตัวเลข ซึ่งมีประสบการณ์ในการให้คำปรึกษาด้านศาสตร์พลังตัวเลขมากกว่า 10 ปี โดยใช้การสังเกตการสนทนาแบบตัวต่อตัว พร้อมบันทึกข้อมูลด้วยแบบสังเกตและแบบประเมินปฏิกิริยาต่อคำอธิบาย รวมทั้งบันทึกภาพและเสียงการสนทนาโดยได้รับความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูล เพื่อวิเคราะห์การตอบสนอง การยอมรับ และการเชื่อมโยงคำอธิบายกับประสบการณ์ส่วนบุคคล

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาการสร้างความหมายเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างหมายเลขโทรศัพท์มือถือ บุคลิกภาพ และการส่งเสริมชีวิต ผ่านความเชื่อและประสบการณ์ส่วนบุคคลภายหลังการรับฟังคำอธิบายจากผู้เชี่ยวชาญด้านศาสตร์พลังตัวเลข โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เพื่อสำรวจการเชื่อมโยงคำอธิบายที่ได้รับกับประสบการณ์ชีวิต การรับรู้ผลต่อการดำเนินชีวิต และการตีความความหมายของผู้ให้ข้อมูลต่อศาสตร์พลังตัวเลข

ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามหลักจริยธรรมการวิจัย โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษา ขอความยินยอมก่อนการเก็บข้อมูล รักษาความลับ และไม่เปิดเผยตัวตนของผู้ให้ข้อมูล

จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงธีม (Thematic Analysis) ในการสังเคราะห์ข้อมูลจากการสังเกตและการสัมภาษณ์เชิงลึก ทำการเข้ารหัสข้อมูล (Coding) จัดกลุ่มประเด็น และสังเคราะห์เป็นประเด็นหลัก (Themes) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหารูปแบบความหมาย (Patterns of Meaning) ที่สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างตัวเลขในหมายเลขโทรศัพท์ บุคลิกภาพ และการรับรู้การส่งเสริมชีวิตของผู้ใช้

ผลการวิจัย

1. ความเชื่อเกี่ยวกับศาสตร์พลังตัวเลขจากหมายเลขโทรศัพท์มือถือในการสะท้อนบุคลิกภาพและการส่งเสริมชีวิต

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 17 คนจากทั้งหมด 19 คน มีความเชื่อว่าศาสตร์พลังตัวเลขสามารถใช้อธิบายลักษณะบุคลิกภาพ แนวโน้มพฤติกรรม และสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิต รวมถึงการส่งเสริมชีวิต ได้ในระดับหนึ่ง โดยความเชื่อดังกล่าวเกิดจากการรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับศาสตร์พลังตัวเลขผ่านสื่อ บุคคลใกล้ชิด ผู้เชี่ยวชาญ และประสบการณ์ส่วนบุคคล อย่างไรก็ตาม ระดับความเชื่อของผู้ให้ข้อมูลมีความแตกต่างกัน โดยผู้ให้ข้อมูลที่ใช้หมายเลขโทรศัพท์มือถือตามศาสตร์พลังตัวเลขมีแนวโน้มแสดงความเชื่อ การยอมรับ และการเชื่อมโยง

ความหมายของตัวเลขเข้ากับประสบการณ์ชีวิตของตนเองในระดับสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้ใช้หมายเลขโทรศัพท์มือถือตามศาสตร์พลังตัวเลข ในขณะที่ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 2 คน ระบุว่าไม่มีความเชื่อเกี่ยวกับศาสตร์พลังตัวเลขเลย

ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ใช้หมายเลขโทรศัพท์มือถือตามศาสตร์พลังตัวเลขจำนวน 10 คน สะท้อนประสบการณ์ในทิศทางเดียวกันว่า ภายหลังการเปลี่ยนหมายเลขโทรศัพท์ พวกเขารับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงในด้านบุคลิกภาพ ความมั่นใจ การดำเนินชีวิต การงาน การเงิน และโอกาสในชีวิตที่ดีขึ้น โดยผู้ให้ข้อมูลหลายรายระบุว่า เดิมไม่ได้มีความเชื่อในศาสตร์พลังตัวเลขมากนัก แต่เมื่อทดลองเปลี่ยนหมายเลขโทรศัพท์และรับรู้ถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น จึงเกิดความเชื่อและการยอมรับศาสตร์ดังกล่าวมากขึ้น ดังคำกล่าวเช่น

“แต่ก่อนก็ไม่เคยสนใจ แต่ตอนนี้เชื่อมาก เพราะเจอมาเองกับตัว”

“เชื่อเรื่องเบอร์ทำให้บุคลิกและนิสัยเปลี่ยนไป และส่งเสริมดวงแบบ 100%”

“เบอร์เก่าโดนทัก แล้วทุกเรื่องที่ทักมาเป็นเรื่องจริง ตรงทุกเรื่อง ตรงไปหมดจนตกใจ เลยตัดสินใจลองเปลี่ยนเบอร์ดู พอเปลี่ยนแล้วทุกอย่างก็ดีขึ้นจริง ปัญหาที่มีอยู่หายไปหมด เลยเชื่อมาก ๆ ”

ในขณะที่ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ไม่ได้ใช้หมายเลขโทรศัพท์มือถือตามศาสตร์พลังตัวเลขจำนวน 7 คน แม้จะเปิดรับแนวคิดที่ว่าตัวเลขอาจมีส่วนสะท้อนหรือส่งเสริมการดำเนินชีวิตได้บ้าง แต่ยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับการเลือกหมายเลขโทรศัพท์มือถือเป็นพิเศษ โดยการเปลี่ยนหมายเลขโทรศัพท์มักเกิดจากเหตุผลด้านความคุ้มค่า โปรโมชั่นจากผู้ให้บริการ หรือความสะดวกในการใช้งานมากกว่า นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลบางรายมองว่าหมายเลขโทรศัพท์ที่ได้รับการจัดว่ามีความหมายดีตามศาสตร์พลังตัวเลขมีราคาสูงและไม่คุ้มค่าต่อการลงทุน ดังคำกล่าวเช่น

“ก็เชื่อนะว่าเบอร์โทรอาจจะส่งผลกับชีวิตเราก็ได้ แต่ก็ยังไม่คิดลอง ชีวิตยังไม่ได้แย่ขนาดนั้น เปลี่ยนเบอร์น่าจะทำให้วุ่นวายกว่า”

“เปลี่ยนเบอร์เพราะอยากได้โปรใหม่ที่ถูกกว่าเฉย ๆ คนขายหยิบเบอร์อะไรมาให้ก็ได้”

“ไม่ได้ไม่เชื่อเรื่องเบอร์สวยหรือเบอร์มงคลนะ แต่แพงก็ไม่เอา .. ถ้าได้ฟรีก็พร้อมเปลี่ยนเบอร์ได้ไม่ติด อยากลองอยู่เหมือนกัน”

นอกจากนี้ ยังมีผู้ให้ข้อมูลจำนวน 2 คน ที่ไม่เชื่อในศาสตร์พลังตัวเลข โดยมองว่าหมายเลขโทรศัพท์มือถือไม่ส่งผลต่อการดำเนินชีวิต และไม่ได้มีความตั้งใจที่จะเปลี่ยนหมายเลขโทรศัพท์เพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว ดังคำกล่าวเช่น

“ไม่สนใจเรื่องดวง ไม่สนใจศาสตร์ตัวเลขอะไรเลย และยังไม่คิดจะเปลี่ยนเบอร์”

“เบอร์มือถือไม่น่าจะส่งผลอะไรกับชีวิตได้ ตอนนี้ส่วนใหญ่ก็ไม่มีใครโทรเข้าเบอร์มือถือแล้วด้วย ใช้แต่ Line call จนแทบจำไม่ได้ว่ามือถือเป็นเลขอะไร”

2. การตีความความสัมพันธ์ระหว่างหมายเลขโทรศัพท์มือถือ บุคลิกภาพ และการส่งเสริมชีวิต ผ่านความเชื่อและประสบการณ์ส่วนบุคคล

จากการสังเกตผู้ให้ข้อมูลทั้ง 2 กลุ่ม พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความสนใจและมีส่วนร่วมในการสนทนา โดยผู้ให้ข้อมูลจำนวนมากมีแนวโน้มเชื่อมโยงคำอธิบายเกี่ยวกับหมายเลขโทรศัพท์มือถือเข้ากับบุคลิกภาพ ลักษณะนิสัย และประสบการณ์ชีวิตของตนเอง ประกอบกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการวิเคราะห์หมายเลขโทรศัพท์มือถือสะท้อนบุคลิกภาพของผู้ใช้เบอร์ได้ค่อนข้างตรงถึงตรงมาก ทั้งนี้ระดับการยอมรับและการคล้อยตามจะแตกต่างกันไปตามพื้นฐานความเชื่อของแต่ละบุคคล โดยกลุ่มผู้ใช้หมายเลขโทรศัพท์ตามศาสตร์พลังตัวเลขมีแนวโน้มยอมรับและเชื่อมโยงคำอธิบายกับตนเองในระดับสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้ใช้หมายเลขโทรศัพท์ตามศาสตร์ดังกล่าว

2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างหมายเลขโทรศัพท์มือถือกับบุคลิกภาพ

กลุ่มผู้ใช้หมายเลขโทรศัพท์ตามศาสตร์พลังตัวเลขทั้ง 10 คน มีแนวโน้มยอมรับความสัมพันธ์ระหว่างหมายเลขโทรศัพท์กับบุคลิกภาพในระดับสูง-สูงมาก โดยแสดงพฤติกรรมที่สะท้อนถึงการเปิดรับข้อมูล เช่น การตั้งใจฟัง การพยักหน้าตอบรับ การยิ้ม หัวเราะ และการแสดงสีหน้าที่สอดคล้องกับเนื้อหาที่ได้รับ รวมถึงเล่าประสบการณ์ต่าง ๆ ของตนเองเพิ่มเติม โดยผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มองว่าหมายเลขโทรศัพท์สามารถสะท้อนลักษณะนิสัย อารมณ์ ความคิด และพฤติกรรมของตนเองได้อย่างสอดคล้องกับประสบการณ์ชีวิต นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลหลายรายยังระบุว่า ภายหลังการเปลี่ยนหมายเลขโทรศัพท์ พวกเขารับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงด้านบุคลิกภาพและพฤติกรรมของตนเอง เช่น มีความมั่นใจมากขึ้น มีความสุขมากขึ้น ใจเย็นขึ้น หรือรู้สึกเป็นตัวของตัวเองมากขึ้น ดังคำกล่าวเช่น

“รู้สึกว่าตรง ว้าวมาก เพราะเบอร์ที่ใช้ในชีวิตแต่ละช่วง เกิดเหตุการณ์หรือมีนิสัยส่วนตัวที่แตกต่างกันจริง ๆ เปลี่ยนเบอร์นิสัยเปลี่ยนจริง ๆ ชีวิตเปลี่ยนจริง ๆ ”

“การทำนายตรงเป็นส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะทำนายตัวเอง คนรอบตัว เช่น แม่ พี่ชาย นิสัยตรงเกือบทั้งหมด”

“เปลี่ยนเบอร์แล้วเปลี่ยนนิสัยได้จริง ๆ ใจร้อนก็เย็นลง มีเหตุผลในการใช้ชีวิตมากขึ้น ความสัมพันธ์กับคนก็ดีขึ้น”

“เปลี่ยนเบอร์แล้วรู้สึกชีวิตดีขึ้น ปัญหา ความทุกข์น้อยลง รู้สึกบุคลิกเปลี่ยนไปตามเบอร์ที่ใช้”

สำหรับกลุ่มผู้ที่ไม่ได้ใช้หมายเลขโทรศัพท์ตามศาสตร์พลังตัวเลขจำนวน 9 คน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 7 คน ยอมรับว่าคำอธิบายบางส่วนมีความสอดคล้องกับบุคลิกภาพและประสบการณ์ชีวิตของตนเอง โดยมีพฤติกรรมตั้งใจฟัง พยักหน้า และพยายามเชื่อมโยงคำอธิบายกับประสบการณ์ของตนเอง ขณะที่ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 2 คน ยังคงมีความสงสัยและไม่แสดงการคล้อยตามอย่างชัดเจน โดยมีการแสดงท่าทีครุ่นคิด ระมัดระวัง และใช้เวลาในการประเมินข้อมูล เช่น การขมวดคิ้ว หลบสายตา นิ่งเงียบ หรือแสดงสีหน้าสงสัยก่อนตอบสนองต่อคำอธิบาย อย่างไรก็ตาม การสัมภาษณ์เชิงลึกหลังจากรับการวิเคราะห์หมายเลขโทรศัพท์มือถือโดยผู้เชี่ยวชาญ กลับพบว่า ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 9 คน สะท้อนความคิดเห็นว่าผู้เชี่ยวชาญสามารถวิเคราะห์หมายเลขโทรศัพท์มือถือโดยรวมได้ค่อนข้างตรงกับบุคลิกภาพของผู้ใช้ ดังคำกล่าวเช่น

“ตรงหลายเรื่องอยู่ ประมาณ 90% เลยที่ตรง”

“ตรงจนตกใจ ความรู้ใหม่ ว้าวมาก ต่อไปคงเห็นเบอร์คนอื่นแล้วเอามาคิดว่าเค้าเป็นคนยังไง”

“เป็นครั้งแรกที่ดูเบอร์โทร รู้สึกตรง บอกนิสัยได้ตรงมาก”

2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างหมายเลขโทรศัพท์มือถือกับการส่งเสริมชีวิต

ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ใช้หมายเลขโทรศัพท์ตามศาสตร์พลังตัวเลขทั้ง 10 คน มีแนวโน้มรับรู้ว่าหมายเลขโทรศัพท์มือถือมีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมชีวิตในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การงาน การเงิน ความสัมพันธ์ ความมั่นใจ และโอกาสในการดำเนินชีวิต โดยจากการสังเกตพบว่าผู้ให้ข้อมูลมีลักษณะเปิดรับข้อมูล แสดงออกผ่านการพยักหน้า การซักถามเพิ่มเติม และการเล่าประสบการณ์ส่วนตัวระหว่างการสนทนากับผู้เชี่ยวชาญ

ประกอบกับผลการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เชื่อมโยงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชีวิตกับการเปลี่ยนหมายเลขโทรศัพท์ และมองว่าหมายเลขโทรศัพท์เป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยเสริมกำลังใจ ความมั่นใจ และการดำเนินชีวิตในทางที่ดีขึ้น ดังคำกล่าวเช่น

“เปลี่ยนเบอร์มาแล้วรู้สึกได้เลยว่ามีผู้ใหญ่เมตตามากขึ้น มีโอกาสเรื่องงานดีขึ้น”

“ที่ผ่านมาเก็บเงินไม่เก่ง พอเปลี่ยนเบอร์แล้วเก็บเงินได้มากขึ้น”

“ได้เบอร์ใหม่มาแล้วชีวิตดีขึ้นมาก ๆ คนรอบตัวก็ทักว่านิสัยเปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น”

“พอเปลี่ยนเบอร์ปุ๊บ งานดีขึ้นทันทีเลย ไม่ต้องเหนื่อยเหมือนแต่ก่อน และรู้สึกว่ามีโอกาสในชีวิตเพิ่มมากขึ้น การเงินก็ดีขึ้น”

นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลบางรายมีความเห็นว่า การใช้หมายเลขโทรศัพท์มือถือเพื่อการส่งเสริมชีวิตหรือเสริมดวงนั้น ไม่สามารถกำหนดได้ว่าหมายเลขใดเหมาะสมกับทุกคน เนื่องจากความเหมาะสมของหมายเลขโทรศัพท์ขึ้นอยู่กับความต้องการ เป้าหมาย และสถานการณ์ชีวิตของแต่ละบุคคลในแต่ละช่วงเวลา จึงควรเลือกหมายเลขโทรศัพท์ให้สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการส่งเสริมหรือพัฒนาในขณะนั้น ดังคำกล่าวเช่น

“ตัวเลขแต่ละตัวมีความหมายไม่เหมือนกัน ต้องการอะไรก็ให้ใช้ตัวเลขที่ส่งเสริมเรื่องนั้น”

“เบอร์ที่ดีกับคนคนนึง อาจจะไม่ดีกับอีกคนนึงก็ได้ ต้องดูนิสัยพื้นฐานของคนด้วย”

“เบอร์หนึ่งเบอร์อาจจะไม่ได้ครอบคลุมทุกด้าน ต้องเลือกด้านที่ดีที่สุดในตอนนั้น”

ในขณะที่ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ไม่ได้ใช้หมายเลขโทรศัพท์ตามศาสตร์พลังตัวเลขจำนวน 9 คน มีมุมมองที่หลากหลาย โดยผู้ให้ข้อมูลจำนวน 3 คน ระบุว่าภายหลังการสนทนากับผู้เชี่ยวชาญทำให้เกิดความสนใจในศาสตร์พลังตัวเลขมากขึ้น และมีแนวโน้มที่จะทดลองเปลี่ยนหมายเลขโทรศัพท์เพื่อพิสูจน์ผลของการส่งเสริมชีวิต ดังคำกล่าวเช่น

“ได้ความรู้ใหม่ที่ว้าวมาก ต่อไปนี้คิดว่าจะสนใจตัวเลขมากขึ้น”

“ตอนนี้เปิดใจจริง ๆ อยากลองเปลี่ยนเบอร์ อยากรู้ว่าชีวิตจะเปลี่ยนจริงมั้ย”

“มีแนวโน้มจะเปลี่ยนเบอร์เพื่อชีวิตที่ดีขึ้น ก็ลองได้ ไม่เสียหาย”

ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 4 คน ยอมรับว่าหมายเลขโทรศัพท์อาจมีส่วนช่วยส่งเสริมชีวิตได้ในบางด้าน แต่ยังคงมองว่าความสำเร็จและการเปลี่ยนแปลงในชีวิตขึ้นอยู่กับความพยายาม การตัดสินใจ และปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ เป็นสำคัญ โดยมองว่าหมายเลขโทรศัพท์อาจเป็นเพียงปัจจัยที่ช่วยเสริมความมั่นใจหรือความสบายใจในลักษณะเดียวกับเครื่องรางหรือวัตถุมงคล ดังคำกล่าวเช่น

“คิดว่าเพราะคนเราอยากเปลี่ยน อยากมีชีวิตที่ดีขึ้นอยู่แล้ว พอได้เบอร์มาก็เหมือนมาเป็นกำลังใจ ทำให้สบายใจ และมั่นใจที่จะทำอะไรมากขึ้น มันจึงสำเร็จ”

“คิดว่าก็เหมือนเครื่องราง พระเครื่อง เหมือนมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์คุ้มครองประมาณนี้ มีไว้ก็อุ่นใจดี ไม่เชื่ออย่าลบหลู่”

ส่วนผู้ให้ข้อมูลอีกจำนวน 2 คน ไม่เชื่อว่าหมายเลขโทรศัพท์มีความสัมพันธ์กับการส่งเสริมชีวิต และมองว่าการเปลี่ยนแปลงในชีวิตเกิดจากการกระทำและปัจจัยส่วนบุคคลมากกว่าความหมายของตัวเลข ดังคำกล่าวเช่น

“ชีวิตถ้าอยากเปลี่ยนก็เปลี่ยนเองได้ เจออะไรไม่ดีก็เปลี่ยนสิ่งแวดล้อมจะชัดกว่าเปลี่ยนเบอร์นะ”
“ยังคงไม่แน่ใจว่าเบอร์จะมาเสริมดวงหรือส่งผลให้ชีวิตดีขึ้นได้ เปลี่ยนเบอร์แต่ไม่เปลี่ยนตัวเองมันจะมีอะไรดีขึ้นได้ยังไง”

อภิปรายผล

1. ความเชื่อเกี่ยวกับศาสตร์พลังตัวเลขจากหมายเลขโทรศัพท์มือถือในการสะท้อนบุคลิกภาพและการส่งเสริมชีวิต

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าศาสตร์พลังตัวเลขจากหมายเลขโทรศัพท์มือถือสามารถสะท้อนบุคลิกภาพและส่งเสริมการดำเนินชีวิตได้ในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะกลุ่มผู้ใช้หมายเลขโทรศัพท์ตามศาสตร์พลังตัวเลขที่มีระดับความเชื่อและการยอมรับสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ได้ใช้หมายเลขโทรศัพท์ตามศาสตร์ดังกล่าว ผลการศึกษานี้สอดคล้องกับแนวคิดของนิติกฤตย์ กิตติศรีวรนันท์ (2563) ที่อธิบายว่าตัวเลขแต่ละชุดมีความหมายเฉพาะและสามารถเชื่อมโยงกับลักษณะบุคลิกภาพ พฤติกรรม และแนวโน้มการดำเนินชีวิตของบุคคลได้

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังสะท้อนให้เห็นว่าความเชื่อเกี่ยวกับศาสตร์พลังตัวเลขไม่ได้เกิดจากความหมายของตัวเลขเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากกระบวนการรับรู้ เรียนรู้ และการสร้างความหมายผ่านประสบการณ์ส่วนบุคคล สื่อ บุคคลใกล้ชิด และผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการสร้างความจริงทางสังคม (Social Construction of Reality) ของ Berger & Luckmann (1966) ที่เสนอว่าความจริงและความหมายทางสังคมเกิดขึ้นจากกระบวนการปฏิสัมพันธ์และการตีความร่วมกันของสมาชิกในสังคม เมื่อบุคคลได้รับข้อมูลเกี่ยวกับศาสตร์พลังตัวเลขและเชื่อมโยงข้อมูลดังกล่าวเข้ากับประสบการณ์ของตนเอง จึงเกิดการยอมรับและสร้างความหมายให้ศาสตร์ดังกล่าวมีความสมเหตุสมผลในบริบทชีวิตของตน

อีกทั้งความจริงทางสังคมในยุคดิจิทัลถูกสร้างขึ้นผ่านกระบวนการสื่อสารและการปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอย่างต่อเนื่อง โดยผู้คนมิได้เพียงรับข้อมูลจากสื่อเท่านั้น แต่ยังนำข้อมูลมาตีความและผสานเข้ากับประสบการณ์ของตนเองจนเกิดเป็นความเชื่อที่มีความหมายต่อการดำเนินชีวิต ทั้งนี้การที่ผู้ให้ข้อมูลจำนวนมากอ้างอิงประสบการณ์ตรงภายหลังการเปลี่ยนหมายเลขโทรศัพท์เพื่อยืนยันความเชื่อของตนเอง ยังสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของประสบการณ์ส่วนบุคคลในการสร้างและตอกย้ำความเชื่อเกี่ยวกับศาสตร์พลังตัวเลข (Couldry & Hepp, 2017) ซึ่งผู้ใช้โทรศัพท์มือถือจำนวนหนึ่งให้ความสำคัญกับความหมายเชิงสัญลักษณ์

ของหมายเลขโทรศัพท์ และมองว่าหมายเลขดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับตัวตน บุคลิกภาพ และความสำเร็จในชีวิต (Pethkar & Banssal, 2025)

อย่างไรก็ตาม การที่ยังมีผู้ให้ข้อมูลบางส่วนไม่เชื่อในศาสตร์พลังตัวเลข สะท้อนให้เห็นว่าการยอมรับศาสตร์ดังกล่าวยังขึ้นอยู่กับประสบการณ์เดิม กรอบความคิด และการให้ความหมายของแต่ละบุคคล ซึ่งนำไปสู่ระดับความเชื่อที่แตกต่างกันในแต่ละคน

2. การตีความความสัมพันธ์ระหว่างหมายเลขโทรศัพท์มือถือ บุคลิกภาพ และการส่งเสริมชีวิต ผ่านความเชื่อและประสบการณ์ส่วนบุคคล

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่สามารถเชื่อมโยงคำอธิบายเกี่ยวกับหมายเลขโทรศัพท์มือถือเข้ากับบุคลิกภาพ ลักษณะนิสัย และประสบการณ์ชีวิตของตนเองได้ในระดับหนึ่ง โดยเฉพาะกลุ่มผู้ใช้หมายเลขโทรศัพท์ตามศาสตร์พลังตัวเลขที่มีแนวโน้มยอมรับความสัมพันธ์ดังกล่าวในระดับสูง ขณะที่กลุ่มที่ไม่ได้ใช้หมายเลขโทรศัพท์ตามศาสตร์พลังตัวเลขแม้จะมีความระมัดระวังในการประเมินข้อมูลมากกว่า แต่ส่วนใหญ่ยังยอมรับว่าคำอธิบายบางส่วนมีความสอดคล้องกับบุคลิกภาพและประสบการณ์ของตน สะท้อนให้เห็นว่าผู้ให้ข้อมูลจำนวนมากรับรู้ว่าหมายเลขโทรศัพท์สามารถใช้เป็นกรอบในการทำความเข้าใจตนเองและอธิบายลักษณะนิสัยของผู้ใช้ได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการสร้างความหมายในชีวิต (Meaning-making) ที่อธิบายว่ามนุษย์มีแนวโน้มเชื่อมโยงข้อมูลและประสบการณ์ต่าง ๆ เข้ากับเรื่องราวชีวิตของตนเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง (Schnell, 2021)

ในประเด็นการส่งเสริมชีวิต ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มที่ใช้หมายเลขโทรศัพท์ตามศาสตร์พลังตัวเลขส่วนใหญ่เชื่อว่าหมายเลขโทรศัพท์มีส่วนช่วยส่งเสริมการงาน การเงิน ความสัมพันธ์ และโอกาสในชีวิต อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาสะท้อนว่า การรับรู้ดังกล่าวอาจเกิดขึ้นผ่านการเปลี่ยนแปลงด้านบุคลิกภาพและพฤติกรรมมากกว่าผลของตัวเลขโดยตรง กล่าวคือ เมื่อบุคคลเชื่อว่าหมายเลขโทรศัพท์สามารถส่งเสริมคุณลักษณะบางประการ เช่น ความมั่นใจ ความกล้าแสดงออก ความขยัน หรือความมีวินัย บุคคลย่อมมีแนวโน้มแสดงพฤติกรรมที่สอดคล้องกับความเชื่อนั้น ซึ่งอาจนำไปสู่ผลลัพธ์เชิงบวกในชีวิตได้ สอดคล้องกับแนวคิดความเชื่อในศักยภาพของตนเอง (Self-efficacy) ของ Bandura (1997) ที่อธิบายว่า ความเชื่อมั่นในตนเองส่งผลต่อการตัดสินใจ การลงมือปฏิบัติ และความสำเร็จในการดำเนินชีวิต

นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลจำนวนมากยังมักอ้างอิงเหตุการณ์หรือประสบการณ์ที่สอดคล้องกับคำอธิบายของผู้เชี่ยวชาญเพื่อสนับสนุนความเชื่อของตน ขณะที่ข้อมูลที่ไม่สอดคล้องมักได้รับความสำคัญน้อยกว่า ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการยืนยันความเชื่อเดิม (Confirmation

Bias) ที่อธิบายว่ามนุษย์มีแนวโน้มเลือกสังเกต ตีความ และจดจำข้อมูลที่สนับสนุนความเชื่อหรือความคาดหวังของตนมากกว่าข้อมูลที่ขัดแย้งกับความเชื่อนั้น (Nickerson, 1998) อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยไม่ได้ชี้ว่าการรับรู้ดังกล่าวเกิดจากอคติทางความคิดเพียงอย่างเดียว เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลจำนวนมากยังอ้างอิงประสบการณ์ตรงและการเปลี่ยนแปลงที่ตนรับรู้ได้จริงในชีวิตประจำวัน

ในบริบทสังคมไทย ข้อค้นพบดังกล่าวยังสะท้อนอิทธิพลของวัฒนธรรมความเชื่อเกี่ยวกับโชคลาง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ และการเสริมสิริมงคล ซึ่งยังคงมีบทบาทในการดำเนินชีวิตของผู้คนร่วมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ โดยหมายเลขโทรศัพท์มือถือมิได้ถูกมองเป็นเพียงเครื่องมือสื่อสาร แต่ยังเป็นสัญลักษณ์ที่ถูกนำมาใช้ตีความตัวตน บุคลิกภาพ และโอกาสในชีวิต สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Pethkar & Banssal (2025) ที่พบว่าผู้ใช้โทรศัพท์มือถือบางส่วนให้ความสำคัญกับความหมายเชิงสัญลักษณ์ของหมายเลขโทรศัพท์และเชื่อมโยงหมายเลขดังกล่าวกับบุคลิกภาพและความสำเร็จในชีวิต

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยครั้งนี้ สะท้อนให้เห็นว่า ศาสตร์พลังตัวเลขจากหมายเลขโทรศัพท์มือถือมีบทบาทในฐานะกรอบความเชื่อที่ผู้คนใช้ในการทำความเข้าใจตนเอง ตีความบุคลิกภาพ และอธิบายประสบการณ์ชีวิต โดยผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่เชื่อว่าหมายเลขโทรศัพท์สามารถสะท้อนลักษณะนิสัย แนวโน้มพฤติกรรม และมีส่วนส่งเสริมการดำเนินชีวิตในด้านต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม ระดับการยอมรับและการตีความมีความแตกต่างกันไปตามประสบการณ์ ความเชื่อ และบริบทของแต่ละบุคคล นอกจากนี้ ข้อค้นพบยังชี้ให้เห็นว่าการรับรู้ถึงการส่งเสริมชีวิตไม่ได้เกิดจากความหมายของตัวเลขเพียงอย่างเดียว แต่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงด้านบุคลิกภาพ วิธีคิด ความมั่นใจ และพฤติกรรมของผู้ใช้ ซึ่งนำไปสู่การรับรู้ถึงโอกาสและผลลัพธ์เชิงบวกในการดำเนินชีวิต ดังนั้น ศาสตร์พลังตัวเลขจากหมายเลขโทรศัพท์มือถือจึงมิได้ถูกมองเพียงในฐานะความเชื่อด้านการเสริมดวง หากแต่ยังถูกใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ตัวตน สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับตนเอง และให้ความหมายต่อประสบการณ์ชีวิตในบริบทของสังคมไทยร่วมสมัย

ดังนั้น องค์ความรู้ด้านศาสตร์พลังตัวเลขอาจนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์บุคลิกภาพ การทำความเข้าใจศักยภาพและแนวโน้มพฤติกรรมของบุคคล ตลอดจนใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างแรงจูงใจ ความตระหนักรู้ในตนเอง และการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดย

ควรพิจารณาร่วมกับบริบทชีวิต ประสบการณ์ส่วนบุคคล และปัจจัยทางสังคมของแต่ละบุคคลควบคู่กันไป

สำหรับการวิจัยในอนาคต ควรขยายการศึกษาไปยังกลุ่มตัวอย่างที่มีความหลากหลายมากขึ้นทั้งในด้านอายุ อาชีพ และภูมิหลังทางสังคม เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบความเชื่อและการตีความศาสตร์พลังตัวเลขในบริบทที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ ควรศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความเชื่อในศาสตร์พลังตัวเลขกับปัจจัยทางจิตวิทยา เช่น ความเชื่อในศักยภาพของตนเอง ความหวัง หรือการรับรู้ความสามารถในการควบคุมชีวิต เพื่อทำความเข้าใจกระบวนการที่ส่งผลต่อการรับรู้การเปลี่ยนแปลงในชีวิตของบุคคลมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบของหมายเลขโทรศัพท์มือถือกับลักษณะบุคลิกภาพ พฤติกรรม หรือผลลัพธ์ด้านต่าง ๆ ในชีวิต โดยใช้กลุ่มตัวอย่างขนาดใหญ่และเครื่องมือวัดทางจิตวิทยาที่มีมาตรฐาน เพื่อพิจารณาว่าศาสตร์พลังตัวเลขสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ลักษณะนิสัย แนวโน้มพฤติกรรม หรือการทำความเข้าใจตนเองของบุคคลได้ในระดับใด อันจะเป็นการต่อยอดองค์ความรู้เกี่ยวกับศาสตร์พลังตัวเลขในมิติที่มีความเป็นระบบและสามารถตรวจสอบได้ทางวิชาการมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2568). สำรวจการมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2568 (ไตรมาส 4). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.

นิติกฤตย์ กิตติศรีวรนันท์. (2563). DECODER+ ถอดรหัสพลังตัวเลข สร้างแรงดึงดูดความสำเร็จ. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด เบอร์รับโชค ดอทคอม.

สุรพล ตรัยศิริกมล, และพินทุพร ตีรสวัสดิชัย. (2562). ตอบโจทย์มูลค่าเลขหมายสวย. วารสารวิชาการ กสทช. ประจำปี 2562, 172–193.

Bandura, A. (1997). Self-efficacy: The exercise of control. New York, NY: W.H. Freeman.

Berger, P. L., & Luckmann, T. (1966). The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge. New York, NY: Anchor Books.

Couldry, N., & Hepp, A. (2017). The mediated construction of reality. Cambridge, UK: Polity Press.

Malik, S., & Bansal, S. (2025). A simple and structured numerology system for daily predictions using number repetition. International Journal of Jyotish Research, 10(2), 23–24.

Nickerson, R. S. (1998). Confirmation bias: A ubiquitous phenomenon in many guises. Review of General Psychology, *2*(2), 175–220.

Pethkar, P. A., & Banssal, S. (2025). Digital destiny: Exploring the role of numerology in mobile communication. International Journal of Applied Research, 11(4), 260–264.

Schnell, T. (2021). The psychology of meaning in life. London, UK: Routledge.

DEVELOPMENT OF A MODEL TO ENHANCE STUDENT LEARNING MOTIVATION AT PRIVATE UNIVERSITIES IN ZHENGZHOU, CHINA*

Kunzhan Li[1] and Ping Xu[2]

[1-2]**Graduate School , Stamford International University, Thailand**

Corresponding author E-mail: xupprivate@hotmail.com

Received 17 June 2026; Revised 23 June 2026; Accepted 25 June 2026

Abstract

This study examines how active learning approaches influence student learning motivation in private universities in Zhengzhou, China, pursuing five objectives: (1) to assess students' perceptions of active learning approaches; (2) to assess students' learning attitude, learning intention, and learning motivation; (3) to examine the relationships among active learning, learning attitude, learning intention, and learning motivation; (4) to develop a motivational enhancement model; and (5) to evaluate the effectiveness of the proposed model. Guided by the Theory of Planned Behavior and Achievement Goal Theory, the study adopts a mixed-methods design combining questionnaire surveys and intervention experiments. Quantitative data were collected from 558 undergraduate students across three private universities in Zhengzhou, China, and analysed using descriptive statistics, ANOVA, structural equation modelling, and paired-sample t-tests.

Five findings emerge. First, students reported high levels of active learning participation (M = 4.12). Second, learning attitude (M = 4.08), learning intention

Citation:

* Kunzhan Li and Ping Xu. (2026). Development Of A Model To Enhance Student Learning Motivation At Private Universities In Zhengzhou, China. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 1124-1141.; DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

(M = 4.15), and learning motivation (M = 4.10) were all high. Third, active learning significantly influenced learning attitude (β = 0.71, $p < 0.001$) and learning intention (β = 0.64, $p < 0.001$), while learning intention significantly affected learning motivation (β = 0.69, $p < 0.001$). Fourth, the Active Learning–Attitude–Intention Motivational Enhancement Model (AAI-MEM) was successfully developed. Fifth, post-test motivation scores were significantly higher than pre-test scores after the eight-week intervention ($t = 8.47$, $p < 0.001$). The study contributes new knowledge by integrating TPB and AGT into a unified motivational framework for student-centered learning.

Keywords: Active Learning, Learning Motivation, Learning Attitude, Learning Intention, Theory of Planned Behavior, Achievement Goal Theory, Private Universities

Introduction

Learning motivation plays an important role in higher education because it influences students' willingness to participate in classroom activities, persist in academic tasks, and achieve positive learning outcomes. In many private universities in China, however, traditional lecture-based instruction still remains the dominant teaching approach. Under this teaching style, students often receive knowledge passively and have limited opportunities to participate in discussion, collaboration, or independent problem-solving. As a result, some students gradually lose interest in learning and show low levels of classroom engagement and academic motivation. To improve this situation, many universities have started to introduce active learning approaches that encourage students to participate more actively in the learning process through discussion, teamwork, problem-solving, and experiential learning activities (Prince, 2004; Freeman et al., 2014). In recent years, Chinese higher education reforms have also emphasized student-centered teaching and the development of critical

thinking, creativity, and autonomous learning ability. These changes are especially important for private universities in Zhengzhou, where differences in students' academic preparation and learning readiness create additional challenges for classroom teaching and instructional management.

Previous studies have shown that active learning can positively influence students' classroom participation, engagement, and academic performance (Prince, 2004; Freeman et al., 2014). Research based on self-determination theory also suggests that autonomy-supportive learning environments strengthen students' intrinsic motivation and psychological engagement (Deci & Ryan, 2000; Jang et al., 2010). Achievement Goal Theory explains that students' goal orientations influence their learning behaviors, persistence, and achievement motivation (Pintrich, 2000; Elliot & Murayama, 2008), while the Theory of Planned Behavior proposes that attitudes and intentions affect individuals' behavioral participation in learning activities (Ajzen, 1991). In addition, students with stronger motivation are more likely to demonstrate self-regulated learning behaviors and sustained academic engagement (Ryan & Deci, 2017; Zimmerman, 2002). Although active learning has been widely discussed in higher education research, many previous studies mainly focus on academic achievement and classroom outcomes. Limited attention has been given to the relationships among active learning, learning attitude, learning intention, and learning motivation, particularly in the context of private universities in China. Moreover, few studies combine the Theory of Planned Behavior and Achievement Goal Theory into a unified framework to explain the motivational mechanisms underlying active learning. Therefore, this study examines the relationships among active learning, learning attitude, learning intention, and learning motivation, and further develops an Active Learning–Attitude–Intention Motivational Enhancement Model (AAI-MEM) for private universities in Zhengzhou, China.

Objectives

1. To assess the views and cognitive awareness of students on active learning approaches

2. To assess students' perceptions about learning attitudes, intentions and motivations.

3. To examine the relationships between the active learning approach learning, learning attitude, learning intention and students' learning motivation.

4. To design a model capable of strengthening student learning motivation under active learning.

5. To build up an evaluation system to examine the effect on motivating undergraduate students to keep motivation for learning for a longer period when they have been using this model.

Hypotheses

H1: Learning attitude positively affects college students' learning attitude.

H2: Active learning has a positive effect on college students' learning intention.

H3: Learning intention has a positive effect on college students' learning motivation.

H4: states that there was a statistically significant positive effect caused by implementing the developed model for increasing student learning motivation via using active learning strategies on students' overall learning motivation at private universities located in Zhengzhou.

Conceptual Framework

This study is based on the Theory of Planned Behavior (TPB) and Achievement Goal Theory (AGT) to explain students' motivational and behavioral engagement in learning activities. The study examines four main constructs, including active learning, learning attitude, learning intention, and

learning motivation. In this framework, active learning is treated as the independent variable, while learning attitude, learning intention, and learning motivation are regarded as key motivational outcomes.

The study focuses on how active learning influences students' motivational responses. TPB explains how attitudes and intentions shape students' learning behavior, while AGT explains how goal orientation influences students' motivation and engagement. The conceptual framework proposes that active learning enhances learning motivation by strengthening students' learning attitude and learning intention. The overall conceptual framework of the study is presented in Figure 1

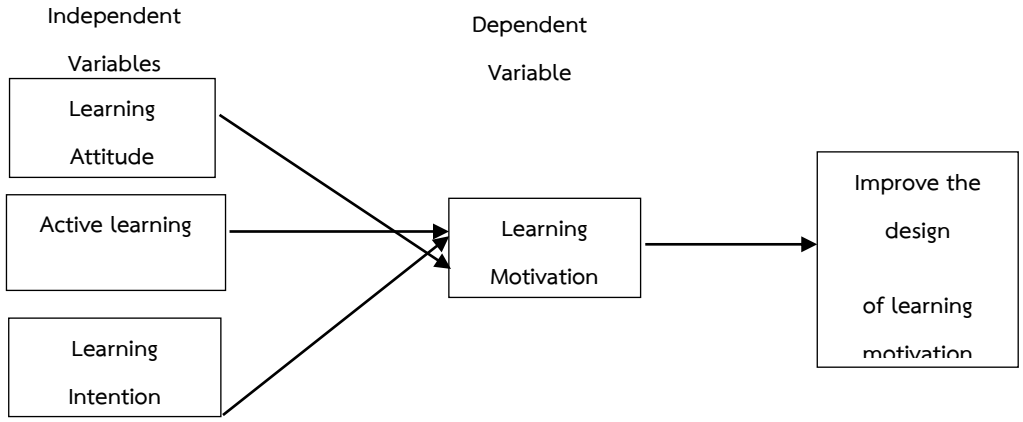

Figure 1 Conceptual Framework

Methodology

Population and Sample

The population of this study consisted of undergraduate students from private universities in Zhengzhou, China. Stratified sampling was used to select participants from three private universities: Yellow River Institute of Science and Technology, Zhengzhou Asia College, and Zhengzhou Shengda Institute of Economics and Trade Management. A total of 600 questionnaires were distributed, and 558 valid responses were used for data analysis.

Research Instrument

The research instrument was a structured questionnaire developed from the Theory of Planned Behavior (TPB), Achievement Goal Theory (AGT), and related studies. The questionnaire included demographic information, active learning approaches, learning attitude, learning intention, and learning motivation. All items were measured using a five-point Likert scale. The questionnaire was reviewed by experts and tested for reliability before the formal survey.

Data Collection

Data were collected during the 2025 academic year. Questionnaires were distributed to undergraduate students in the selected universities. In addition, an eight-week teaching intervention based on the Active Learning–Attitude–Intention Motivational Enhancement Model (AAI-MEM) was conducted to examine the effectiveness of the proposed model.

Data Analysis

The data were analysed using descriptive statistics, independent-sample t-tests, one-way ANOVA, structural equation modelling (SEM), and paired-sample t-tests. Descriptive statistics were used to examine students' perceptions of the main variables, while SEM was used to test the relationships among active learning, learning attitude, learning intention, and learning motivation. Paired-sample t-tests were used to evaluate the effectiveness of the intervention model.

Results

Research Objective 1: To assess the views and cognitive awareness of students on active learning approaches.

Students generally showed positive perceptions toward active learning approaches. Most respondents reported that they were willing to participate in

classroom discussion, complete learning activities independently, and search for additional learning resources outside class. The highest mean score was found in the item related to seeking additional learning resources (M = 3.78, SD = 1.125), while participation in classroom discussion received the lowest mean score (M = 3.71, SD = 1.000). Although all items were rated at a high level, the findings suggest that some students were still less confident in direct classroom interaction.

Table 1 Descriptive Statistics of Active Learning Approaches

Question	Mean	SD	Interpretation
I actively participate in class discussions to deepen my understanding of the subject.	3.71	1.000	High
After class, I often take stock of what I have learned and make summaries.	3.73	1.003	High
I am motivated to apply what I have learned from my learning activities.	3.72	1.084	High
I often carry out active learning tasks both in and out of class.	3.75	0.962	High
I often look for extra resources or opportunities which will help my active learning.	3.78	1.125	High

The results in Table 1 indicate that students were generally familiar with and receptive toward active learning activities. Most students demonstrated willingness to engage in learning beyond traditional classroom instruction.

Research Objective 2: To assess students' perceptions about learning attitudes, intentions and motivations.

The findings indicated that students maintained relatively positive perceptions regarding learning attitude, learning intention, and learning motivation. Students showed interest in their courses and recognized the

importance of learning for future development. In addition, many respondents demonstrated strong learning intention, especially in relation to curiosity and interest in learning new knowledge. Students also showed relatively stable learning motivation, particularly in understanding their academic responsibilities and maintaining active participation in classroom learning.

Table 2 Descriptive Statistics of Learning Attitude

Question	Mean	SD	Interpretation
I am very interested in this course.	3.71	1.089	High
I feel happy studying this course.	3.62	1.088	High
I am willing to spend time and energy on this course.	3.72	1.135	High
I am curious about the content of this course.	3.66	1.122	High
I think this course is very important for my future.	3.68	1.109	High

The findings in Table 2 show that students generally possessed positive attitudes toward learning. Most respondents recognized the value of learning and were willing to invest effort in academic activities.

Table 3 Descriptive Statistics of Learning Intention

Question	Mean	SD	Interpretation
I study this course because I like to learn new things.	3.86	0.949	High
I study this course because I am interested in the course content.	3.73	0.996	High
I study this course because it makes me feel accomplished.	3.72	0.994	High
I study this course because I like to	3.73	0.987	High

challenge myself.			

The results in Table 3 suggest that students possessed relatively strong learning intentions. Personal interest and intrinsic learning needs appeared to be important factors influencing students' willingness to continue learning.

Table 4 Descriptive Statistics of Learning Motivation

Question	Mean	SD	Interpretation
I clearly understand my academic direction and strive to perform well.	3.95	0.919	High
I place great importance on cultivating my academic interest in my field of study.	3.93	0.906	High
I clearly recognize the responsibilities and obligations associated with being a student.	3.99	0.892	High
I believe academic performance and active participation in class are important to me.	3.93	0.934	High

The findings in Table 4 indicate that students maintained relatively high levels of learning motivation. Academic responsibility and learning identity were important motivational characteristics among the respondents.

Table 5 Reliability Analysis

Variable	Cronbach's Alpha	Interpretation
Active Learning	0.88	High Reliability
Learning Attitude	0.91	High Reliability
Learning Intention	0.89	High Reliability
Learning Motivation	0.93	High Reliability

The reliability analysis showed that all variables achieved Cronbach's Alpha values above 0.80, indicating good internal consistency and acceptable reliability for further statistical analysis.

Research Objective 3: To examine the relationships between the active learning approach, learning attitude, learning intention and students' learning motivation.

The analysis confirmed significant positive relationships among active learning, learning attitude, learning intention, and learning motivation. Students who participated more actively in learning activities were more likely to develop positive learning attitudes and stronger learning intentions. At the same time, learning attitude and learning intention were positively associated with learning motivation.

Table 6 Model Fit Indices of the Structural Equation Model

Fit Index	Recommended Value	Result	Interpretation
χ^2/df	< 3.00	2.11	Good Fit
RMSEA	< 0.08	0.052	Good Fit
CFI	> 0.90	0.941	Good Fit
TLI	> 0.90	0.932	Good Fit
SRMR	< 0.08	0.047	Good Fit

The findings in Table 6 indicate that the structural equation model achieved acceptable goodness-of-fit values. Therefore, the model was considered appropriate for examining the relationships among the study variables.

Table 7 Correlation Analysis among Variables

Variables	**Active Learning**	**Learning Attitude**	**Learning Intention**	**Learning Motivation**
Active Learning	1			

Learning Attitude	0.61**	1		
Learning Intention	0.58**	0.66**	1	
Learning Motivation	0.63**	0.71**	0.69**	1

**p < 0.01

The correlation analysis revealed significant positive relationships among all variables. Learning attitude and learning intention demonstrated relatively strong relationships with learning motivation.

Table 8 Summary of Hypothesis Testing Results

Hypothesis	Path Relationship	Result
H1	Active Learning ⟶ Learning Attitude	Supported
H2	Active Learning ⟶ Learning Intention	Supported
H3	Learning Attitude ⟶ Learning Motivation	Supported
H4	Learning Intention ⟶ Learning Motivation	Supported

The hypothesis testing results confirmed that all proposed relationships were statistically supported. The findings suggest that active learning strengthens students' learning motivation indirectly through learning attitude and learning intention.

Research Objective 4: To design a model capable of strengthening student learning motivation under active learning.

Based on the empirical findings and theoretical foundations of the study, the researcher developed the Active Learning–Attitude–Intention Motivational Enhancement Model (AAI-MEM). The model consists of four interconnected dimensions: Active Learning Activation, Learning Attitude Construction, Learning Intention Reinforcement, and Learning Motivation Stabilization. The model

explains how active learning activities influence students' engagement, shape positive learning attitudes, strengthen learning intentions, and ultimately stabilize long-term learning motivation.

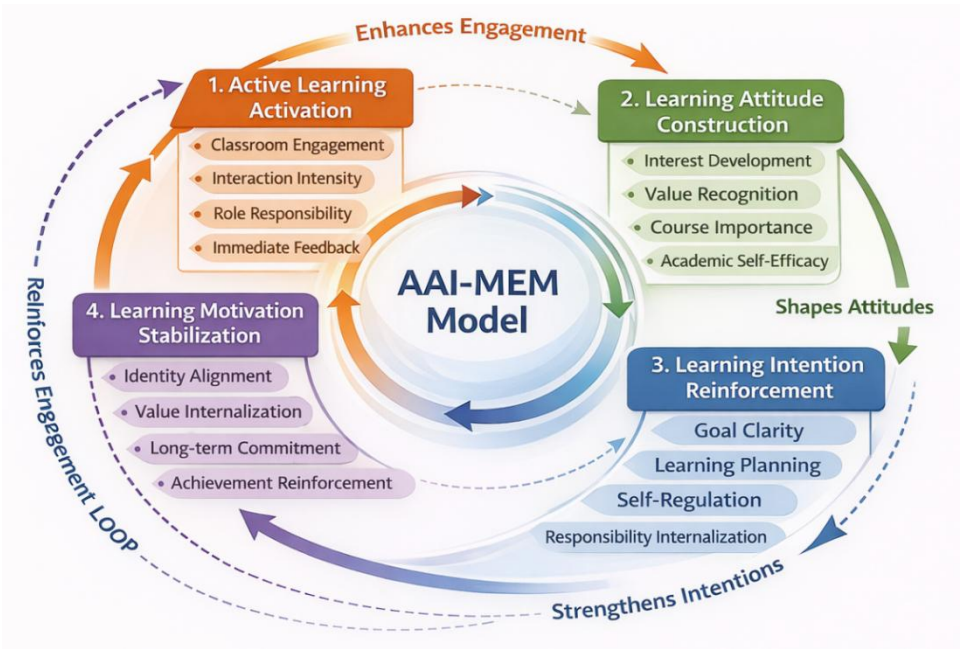

Figure 2 Revised Model of AAI-MEM Model

The revised model demonstrates that active learning serves as the initial driving force influencing students' attitudes and intentions, which subsequently contribute to stronger and more sustainable learning motivation.

Table 9 Core Sub-dimension Structure of AAI-MEM Model

Main Dimension	Sub-dimensions
Active Learning Activation	Classroom Engagement, Interaction Intensity, Role Responsibility, Immediate Feedback
Learning Attitude Construction	Interest Development, Value Recognition,

	Course Importance, Academic Self-Efficacy
Learning Intention Reinforcement	Goal Clarity, Learning Planning, Self-Regulation, Responsibility Internalization
Learning Motivation Stabilization	Identity Alignment, Value Internalization, Long-term Commitment, Achievement Reinforcement

Table 9 summarizes the core dimensions and sub-dimensions included in the AAI-MEM model. The model integrates behavioral, cognitive, and motivational components within a unified framework.

Research Objective 5: To build up an evaluation system to examine the effect on motivating undergraduate students to keep motivation for learning for a longer period when they have been using this model.

An eight-week intervention based on the AAI-MEM model was conducted to evaluate the effectiveness of the proposed model. The results showed that students' learning motivation improved after participating in the intervention program. The post-test mean score was higher than the pre-test mean score, indicating that the model positively influenced students' motivation and classroom engagement.

Table 10 Comparative Analysis of Pre-test and Post-test of AAI-MEM Model

Variable	Pre-test Mean	Post-test Mean	t-value	Sig.
Learning Motivation	3.75	4.02	3.51	0.001

The findings in Table 10 indicate that students' learning motivation significantly increased after the implementation of the AAI-MEM model. The results support the effectiveness of the proposed model in strengthening students' long-term learning motivation.

Discussion of the Findings

Students from the selected private universities generally showed positive responses toward active learning activities and maintained relatively stable levels of learning attitude, learning intention, and learning motivation. Most respondents were willing to participate in classroom discussions, complete learning tasks independently, and search for additional learning resources outside class. This result is similar to the findings of Prince (2004) and Freeman et al. (2014), who found that active learning can increase students' classroom participation and academic engagement compared with traditional lecture-based instruction. The findings also support Deci and Ryan (2000) and Ryan and Deci (2017), who explained that learning environments emphasizing autonomy and participation help strengthen students' intrinsic motivation and psychological engagement. In addition, students in this study demonstrated positive learning attitudes and clear academic responsibility, which is consistent with Vallerand et al. (1992), who emphasized the importance of intrinsic motivation and academic identity in sustaining learning behavior.

The analysis further showed significant positive relationships among active learning, learning attitude, learning intention, and learning motivation. Students who participated more actively in learning activities tended to develop more positive attitudes toward learning and stronger learning intentions, which subsequently strengthened their motivation. This finding is consistent with the Theory of Planned Behavior proposed by Ajzen (1991), which explains that attitudes and intentions influence behavioral participation. The results also support Achievement Goal Theory, which suggests that students' goal orientation affects learning behavior and motivation (Pintrich, 2000; Elliot & Murayama, 2008). Based on these findings, the study developed the Active Learning–Attitude–Intention Motivational Enhancement Model (AAI-MEM). The intervention results also indicated that students' learning motivation improved after the eight-week

implementation of the model, suggesting that active learning activities can support students' long-term engagement and sustained motivation in higher education learning environments.

New Knowledge

This study contributes new knowledge by explaining how active learning strengthens students' learning motivation through the interconnected roles of learning attitude and learning intention. Unlike many previous studies that mainly examined the direct influence of active learning on classroom participation or academic performance, this study demonstrates the psychological process through which active learning enhances students' long-term motivational development. The study also integrates the Theory of Planned Behavior and Achievement Goal Theory into a unified framework and develops the Active Learning–Attitude–Intention Motivational Enhancement Model (AAI-MEM), which provides both theoretical and practical support for improving student motivation in private universities in Zhengzhou, China.

Conclusion

The results of this study indicate that active learning plays an important role in strengthening students' learning motivation in private universities in Zhengzhou, China. Students who participated more actively in classroom learning activities tended to demonstrate more positive learning attitudes, stronger learning intentions, and higher levels of learning motivation. The findings also showed that active learning was not only related to classroom participation, but also connected to students' psychological engagement and academic responsibility. Based on the empirical findings and the integration of the Theory of Planned Behavior and Achievement Goal Theory, the study developed the Active Learning–Attitude–Intention Motivational Enhancement Model (AAI-MEM). The intervention results further confirmed that the proposed model contributed to improving students' learning motivation and maintaining their engagement in learning activities over time.

Recommendations

Greater attention should be given to the use of active learning approaches in private university classrooms in order to strengthen students' participation and long-term learning motivation. Teaching activities should encourage discussion, collaboration, problem-solving, and independent learning rather than relying mainly on lecture-based instruction. Universities should also provide support for instructors through training programs related to student-centered teaching and classroom engagement strategies. Future research may expand the study to different educational settings or apply longitudinal research designs to further examine the long-term influence of active learning on students' motivational development.

References

Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. Organizational Behavior and Human Decision Processes, 50(2), 179–211. https://doi.org/10.1016/0749-5978(91)90020-T

Cheng, X. (2023). Looking through goal theories in language learning: A review on goal setting and achievement goal theory. Frontiers in Psychology, 13, Article 1035223. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.1035223

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. Psychological Inquiry, 11(4), 227–268. https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1104_01

Elliot, A. J., & Murayama, K. (2008). On the measurement of achievement goals: Critique, illustration, and application. Journal of Educational Psychology, 100(3), 613–628. https://doi.org/10.1037/0022-0663.100.3.613

Freeman, S., Eddy, S. L., McDonough, M., Smith, M. K., Okoroafor, N., Jordt, H., & Wenderoth, M. P. (2014). Active learning increases student performance in science, engineering, and mathematics. Proceedings of the National

Academy of Sciences, 111(23), 8410–8415. https://doi.org/10.1073/pnas.1319030111

Harackiewicz, J. M., Barron, K. E., Pintrich, P. R., Elliot, A. J., & Thrash, T. M. (2002). Revision of achievement goal theory: Necessary and illuminating. Journal of Educational Psychology, 94(3), 638–645. https://doi.org/10.1037/0022-0663.94.3.638

Jang, H., Reeve, J., & Deci, E. L. (2010). Engaging students in learning activities: It is not autonomy support or structure but autonomy support and structure. Journal of Educational Psychology, 102(3), 588–600. https://doi.org/10.1037/a0019682

Jeno, L. M. (2015). Encouraging active learning in higher education: A self-determination theory perspective. Journal on Excellence in College Teaching, 26(2), 13–29.

Pintrich, P. R. (2000). An achievement goal theory perspective on issues in motivation terminology, theory, and research. Contemporary Educational Psychology, 25(1), 92–104. https://doi.org/10.1006/ceps.1999.1017

Prince, M. (2004). Does active learning work? A review of the research. Journal of Engineering Education, 93(3), 223–231. https://doi.org/10.1002/j.21689830.2004.tb00809.x

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. American Psychologist, 55(1), 68–78. https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.68

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2017). Self-determination theory: Basic psychological needs in motivation, development, and wellness. Guilford Press.

Slavin, R. E. (2014). Cooperative learning and academic achievement: Why does groupwork work? Anales de Psicología, 30(3), 785–791. https://doi.org/10.6018/analesps.30.3.201201

Vallerand, R. J., Pelletier, L. G., Blais, M. R., Brière, N. M., Senécal, C., & Vallières, E. F. (1992). The Academic Motivation Scale: A measure of intrinsic, extrinsic, and amotivation in education. Educational and Psychological Measurement, 52(4), 1003–1017. https://doi.org/10.1177/0013164492052004025

Zimmerman, B. J. (2002). Becoming a self-regulated learner: An overview. Theory Into Practice, 41(2), 64–70. https://doi.org/10.1207/S15430421TIP4102_2

บรรยากาศองค์การที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา*

ORGANIZATIONAL CLIMATE AFFECTING MOTIVATION FOR ATTAINING ACADEMIC POSITIONS AMONG FACULTY MEMBERS OF THE UNIVERSITY OF PHAYAO

สมาพร วรรณโวหาร

Samaporn Wannawohan

กองการเจ้าหน้าที่ มหาวิทยาลัยพะเยา

Division of Personnel, Thailand

Corresponding author E-mail: samaporn.wa@up.ac.th

วันที่รับบทความ : 23 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 15 กรกฎาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 17 กรกฎาคม 2569

Received 23 June 2026; Revised 15 July 2026; Accepted 17 July 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบรรยากาศองค์การในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ 2) เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ 3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การกับแรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ และ 4) เพื่อศึกษาบรรยากาศองค์การที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา ตัวอย่าง ได้แก่ พนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการที่มีคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่งครบตามเกณฑ์การขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ และมีสถานะปฏิบัติงานในปีการศึกษา 2568 จำนวน 297 คน ได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 55 ข้อ ซึ่งมีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ทุกข้อ

Citation:

*สมาพร วรรณโวหาร. (2569). บรรยากาศองค์การที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 1142-1166.

Samaporn Wannawohan. (2026). Organizational Climate Affecting Motivation For Attaining Academic Positions Among Faculty Members Of The University Of Phayao. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 1142-1166.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.87 และ 0.84 ตามลำดับ สถิติที่ใช้ในการเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ และการถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน

ผลการวิจัย พบว่า 1) บรรยากาศองค์การในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) แรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก 3) ความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การกับแรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ โดยรวมมีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง และ 4) บรรยากาศองค์การที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา พบว่า บรรยากาศองค์การที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยามีจำนวน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการให้รางวัล ด้านมาตรฐานการปฏิบัติงาน และด้านการได้รับการสนับสนุน เป็นตัวแปรพยากรณ์ที่ดีที่สุด สามารถร่วมกันพยากรณ์บรรยากาศองค์การที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา ได้ร้อยละ 52 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งสามารถเขียนในรูปแบบของสมการพยากรณ์ในสมการรูปคะแนนดิบ และสมการรูปคะแนนมาตรฐาน ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 1.062 + 0.335(X_6) + 0.243(X_2) + 0.183(X_5)$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z} = 0.350(Z_{X6}) + 0.254(Z_{X2}) + 0.200(Z_{X5})$$

คำสำคัญ: บรรยากาศองค์การ, ความสัมพันธ์, แรงจูงใจ, การเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ

Abstract

This research aimed to: (1) examine the organizational climate for academic positions; (2) investigate the motivation for academic positions; (3) analyze the relationship between organizational climate and motivation for academic positions; and (4) identify the organizational climate factors influencing the motivation for academic positions among academic staff at the University of Phayao. The sample consisted of 297 academic staff members at the University of Phayao who met the eligibility criteria for applying for academic positions and

were actively employed during the 2025 academic year. The participants were selected using stratified random sampling. The research instrument was a 55-item questionnaire based on a five-point Likert scale. The Index of Item-Objective Congruence (IOC) was 1.00 for all items, while the reliability coefficients of the questionnaire were 0.87 and 0.84, respectively. The data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, Pearson's correlation coefficient, and stepwise multiple regression analysis.

The findings revealed that: (1) the overall organizational climate for academic positions was at a high level; (2) the overall motivation for academic positions was at a high level; (3) organizational climate was moderately and positively correlated with motivation for academic positions; and (4) three dimensions of organizational climate significantly predicted motivation for academic positions among academic staff at the University of Phayao, namely rewards, performance standards, and organizational support. These three predictors jointly explained 52% of the variance in motivation for academic positions (R^2 = .52) at the .01 level of statistical significance. The resulting prediction equations were developed in both unstandardized and standardized forms as follows.

Raw Score Predictive Equation:

$\hat{Y} = 1.062 + 0.335(X_6) + 0.243(X_2) + 0.183(X_5)$

Standard Score Predictive Equation:

$\hat{Z} = 0.350(Z_{X6}) + 0.254(Z_{X2}) + 0.200(Z_{X5})$

Keywords: Organizational Climate, Relationship, Motivation, Academic Positions

บทนำ

ตำแหน่งทางวิชาการถือเป็นดัชนีชี้วัดที่สำคัญยิ่งของมาตรฐานทางวิชาการและขีดความสามารถในการแข่งขันของสถาบันอุดมศึกษา เนื่องจากเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่รับรองคุณภาพ ความเชี่ยวชาญ และความสำเร็จทางวิชาการของคณาจารย์ ทั้งยังทำหน้าที่เป็น

กลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพทางวิชาการและนวัตกรรมที่ตอบโจทย์การแก้ไขปัญหา และพัฒนาประเทศในหลากหลายมิติ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการยกระดับสถาบันอุดมศึกษาไทยสู่ความเป็นสถาบันชั้นนำระดับนานาชาติ (ก.พ.อ., 2565) อย่างไรก็ตาม กระบวนการในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการนั้น เป็นภารกิจที่มีความท้าทายสูง และต้องอาศัยความเพียรพยายามอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น “แรงจูงใจ” (Motivation) จึงเปรียบเสมือนพลังขับเคลื่อนที่เป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการกำหนดพฤติกรรมและความพยายามของคณาจารย์ เพื่อเปลี่ยนผ่านจากความรู้ความสามารถไปสู่ผลงานวิชาการที่ได้รับการรับรอง (Deci & Ryan, 2000)

ในเชิงบริหารจัดการ แรงจูงใจมิได้เพียงสะท้อนถึงเป้าหมายความก้าวหน้าส่วนบุคคลเท่านั้น แต่ยังเป็นกลไกเชิงยุทธศาสตร์ที่กำหนดผลสัมฤทธิ์ขององค์การ โดยแรงจูงใจทำหน้าที่เป็นตัวกำหนดทิศทางของความพยายามผ่านการผสมผสานระหว่างแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) ซึ่งเป็นความปรารถนาในการสร้างสรรค์องค์ความรู้และความภูมิใจในวิชาชีพควบคู่ไปกับแรงจูงใจภายนอก (Extrinsic Motivation) เช่น การสนับสนุนจากองค์การหรือเกณฑ์มาตรฐานทางวิชาการ ความสำเร็จในการได้มาซึ่งตำแหน่งทางวิชาการจึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับขีดความสามารถทางวิชาการเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับความเข้มข้นของแรงจูงใจที่ผลักดันให้คณาจารย์ตัดสินใจก้าวข้ามผ่านข้อจำกัดและอุปสรรคต่าง ๆ ตลอดระยะเวลาของกระบวนการวิจัยและการพัฒนางานอย่างไม่ย่อท้อ (Deci & Ryan, 2000)

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาสภาพปัจจุบันกลับพบว่า กระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา ยังคงเผชิญกับความท้าทายเชิงโครงสร้างอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับข้อมูลสถิติย้อนหลัง 6 ปี (พ.ศ. 2563–2568) จากระบบสารสนเทศบุคลากร มหาวิทยาลัยพะเยา (กองการเจ้าหน้าที่, 2569) ซึ่งระบุว่า มีคณาจารย์ที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ เพียงจำนวน 2 คน (ร้อยละ 0.22) รองศาสตราจารย์ จำนวน 88 คน (ร้อยละ 9.76) และผู้ช่วยศาสตราจารย์ จำนวน 370 คน (ร้อยละ 41.02) แต่เมื่อพิจารณาในภาพรวมกลับพบช่องว่างเชิงโครงสร้างที่สำคัญคือ มีคณาจารย์อีกถึงจำนวน 442 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 49.00 ที่ยังไม่มีตำแหน่งทางวิชาการ ปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดหรืออุปสรรคบางประการในระบบสนับสนุน ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการศึกษาและแก้ไขเชิงระบบอย่างเร่งด่วน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมาพร วรรณโวหาร (2568) ที่ได้วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา โดยพบว่าประเด็นที่มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นสูงที่สุด

(PNI_modified = 0.35) คือการพัฒนาสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการสร้างผลงานทางวิชาการ แม้คณาจารย์จะมีความเข้าใจในหลักเกณฑ์และวิธีการแต่งตั้งในระดับสูง แต่กระบวนการดังกล่าวเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอต่อการกระตุ้นศักยภาพของบุคลากร ผลการศึกษายังชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการยกระดับบรรยากาศการทำงานและการสร้างกลไกแรงจูงใจภายในที่เข้มแข็งควบคู่ไปกับมาตรการเชิงระบบ เพื่อส่งเสริมให้คณาจารย์เกิดความมุ่งมั่นในการสร้างสรรค์ผลงาน และก้าวเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการตามมาตรฐานที่มหาวิทยาลัยกำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อพิจารณาอย่างลึกซึ้ง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จดังกล่าวต้องอาศัยบริบทแวดล้อมภายในองค์การ หรือ "บรรยากาศองค์การ" (Organizational Climate) ซึ่งคือการรับรู้ร่วมกันของสมาชิกองค์การเกี่ยวกับลักษณะหรือคุณสมบัติของสภาพแวดล้อมการทำงาน (Litwin & Stringer, 1968) บรรยากาศองค์การที่มีลักษณะเกื้อกูลส่งผลกระทบโดยตรงต่อพฤติกรรม แรงจูงใจ และความผูกพันของบุคลากร (Schneider, 1990) ด้วยเหตุนี้ การศึกษาเรื่องบรรยากาศองค์การจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นตัวแปรเชิงโครงสร้างที่กำหนดทิศทางแรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ หากองค์การสามารถสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ มีทรัพยากรสนับสนุนที่ชัดเจน และมีระบบพี่เลี้ยงที่ต่อเนื่อง จะช่วยเปลี่ยนแรงจูงใจของบุคลากรให้เป็นผลงานที่เป็นรูปธรรมได้มากกว่าการมุ่งเน้นเพียงระเบียบปฏิบัติ (Litwin & Stringer, 1968; Schneider, 1990)

จากสภาวการณ์และความซับซ้อนในกระบวนการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการสนับสนุนอย่างเป็นรูปธรรมและเข้มข้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาบรรยากาศองค์การที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์และสภาพแวดล้อมภายในองค์การที่ส่งผลต่อแรงจูงใจ โดยผลการวิจัยนี้จะช่วยให้ผู้บริหารมีสารสนเทศเชิงยุทธศาสตร์ สำหรับใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการสนับสนุนบุคลากรให้มีประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อยกระดับมาตรฐานทางวิชาการให้บรรลุตามวิสัยทัศน์และพันธกิจของมหาวิทยาลัยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบรรยากาศองค์การในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา

2. เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การกับแรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา

4. เพื่อศึกษาบรรยากาศองค์การที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับบรรยากาศองค์การ

บรรยากาศองค์การ เป็นตัวแปรที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อพฤติกรรมบุคคลและการดำเนินงานขององค์การ โดยเป็นปัจจัยส่วนขาดไม่ได้ในการขับเคลื่อนผลผลิต ประสิทธิภาพ ตลอดจนความพึงพอใจในการทำงานของบุคลากร ซึ่งนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านพฤติกรรมองค์การหลายท่านได้อธิบายและเน้นย้ำถึงความสำคัญของบรรยากาศองค์การไว้ในมิติต่าง ๆ โดย Litwin และ Stringer (1968) ได้ชี้ให้เห็นว่า บรรยากาศองค์การทำหน้าที่เป็นตัวแปรเชื่อมโยง ระหว่างโครงสร้างที่เป็นรูปธรรมขององค์การ เช่น กฎเกณฑ์ ข้อบังคับ และรูปแบบภาวะผู้นำ กับพฤติกรรมและขวัญกำลังใจของผู้ปฏิบัติงาน โดยบรรยากาศองค์การจะสะท้อนถึงความรู้สึกและการรับรู้ของบุคลากรที่มีต่อลักษณะทางกายภาพเหล่านั้น ซึ่งการรับรู้ดังกล่าวจะมีอิทธิพลโดยตรงต่อการกำหนดทัศนคติและพฤติกรรมการทำงานของมนุษย์ในองค์การ สอดคล้องกับแนวคิดของ Steers และ Porter (1979) ที่ระบุว่า บรรยากาศองค์การเป็นองค์ประกอบหลักในการศึกษาพฤติกรรมองค์การ เนื่องจากเป็นสิ่งที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดและควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ ทำให้นักวิจัยหรือผู้บริหารสามารถนำบรรยากาศองค์การมาใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ ทำความเข้าใจ และทำนายพฤติกรรมในการทำงานของบุคลากรได้อย่างแม่นยำ ขณะที่ Brown และ Moberg (1980) ได้อธิบายความสำคัญในมิติของการบริหารจัดการว่า บรรยากาศองค์การเป็นเครื่องมือในการกำหนดรูปแบบความคาดหวังของสมาชิก ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อทัศนคติและความพึงพอใจของพนักงานที่มีต่อองค์การ ด้วยเหตุนี้ ผู้บริหารจึงสามารถใช้บรรยากาศองค์การเป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ในการจัดวาง

สภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงาน และหากองค์การมีความจำเป็นต้องเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือการพัฒนาองค์การ การปรับเปลี่ยนบรรยากาศองค์การย่อมเป็นสิ่งจำเป็นแรกที่ต้องดำเนินการ นอกจากนี้ Slocum และ Hellriegel (2011) ยังได้เน้นย้ำถึงความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การกับประสิทธิผลขององค์การ โดยระบุว่าความพึงพอใจในการทำงานของพนักงานนั้นขึ้นอยู่กับระดับการรับรู้ต่อบรรยากาศในองค์การของตนเอง หากองค์การมุ่งหวังที่จะยกระดับประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ ผู้บริหารจำเป็นต้องสร้างและส่งเสริมบรรยากาศองค์การในเชิงบวกเพื่อกระตุ้นให้พนักงานเกิดความพึงพอใจ ซึ่งจะนำไปสู่การเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันขององค์การในท้ายที่สุด

สรุปได้ว่า บรรยากาศองค์การ คือ การรับรู้ของบุคลากรต่อสภาพแวดล้อมและระบบภายในองค์กร ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวแปรเชิงจิตวิทยาที่เชื่อมโยงระหว่างโครงสร้างเชิงนโยบายกับพฤติกรรมของมนุษย์ โดยบรรยากาศในเชิงบวกมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างแรงจูงใจและความพึงพอใจในงาน อันเป็นรากฐานสำคัญที่ผู้บริหารสามารถใช้เป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์เพื่อควบคุม ทำนายพฤติกรรม และยกระดับประสิทธิภาพผลผลิตให้องค์การบรรลุเป้าหมายได้อย่างยั่งยืน

แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจในการทำงานถือเป็นปัจจัยภายในที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรมของมนุษย์ โดย Vroom (1996) ได้กล่าวไว้ว่า แรงจูงใจเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างขวัญกำลังใจในการ ทำงานพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์เกิดจากแรงจูงใจที่ทำให้เกิดความต้องการและแสดงการกระทำออกมา ตามปกติคนเรามีความสามารถในการทำงาน ทำสิ่งต่าง ๆ ได้หลายอย่างหรือมีพฤติกรรมที่แตกต่างกัน แต่พฤติกรรมเหล่านี้จะแสดงออกเพียงบางโอกาสเท่านั้นที่จะผลักดันเอาความสามารถของคนออกได้นั้นคือแรงจูงใจ แรงจูงใจจึงเป็นความเต็มใจที่จะใช้พลังความสามารถ เพื่อให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย

อรพินทร์ ชูชม (2555) ได้กล่าวว่า แรงจูงใจเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยให้เข้าใจและอธิบายพฤติกรรมของบุคคลในการทำงานว่าทำไมคนจึงขยัน มานะพากเพียร และปฏิบัติงานได้ดี แรงจูงใจจึงมีบทบาทสำคัญ ดังต่อไปนี้

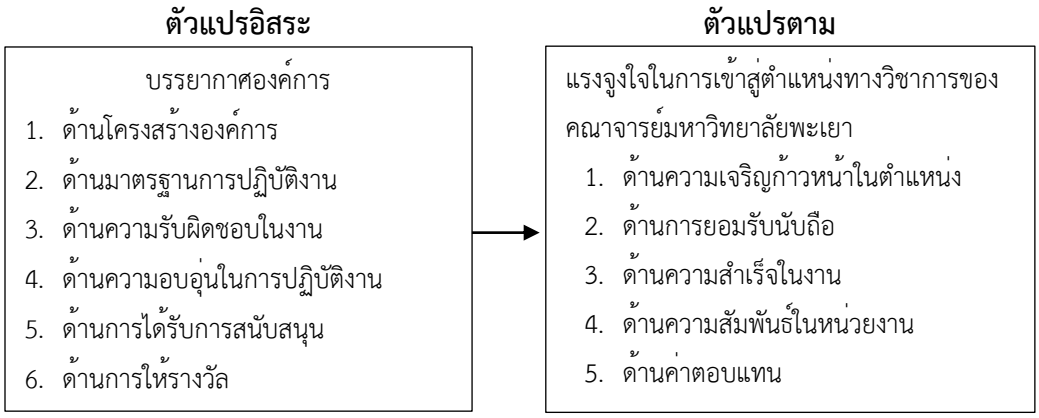
1. แรงจูงใจสามารถสร้างความเข้าใจถึงสาเหตุของพฤติกรรม และคาดการณ์พฤติกรรมของบุคคลในอนาคตได้ แรงจูงใจเป็นหนึ่งในปัจจัยที่ทำให้เข้าใจว่า ทำไมบุคคลถึงมีพฤติกรรมเช่นนี้ อะไรเป็นสาเหตุจูงใจ ที่ทำให้บุคคลมุ่งมั่นที่จะกระทำพฤติกรรมนั้น อีกทั้งแรงจูงใจยังสามารถขยายความให้เห็นถึงความพยายาม หรือตั้งหน้าฝ่าความยากลำบากในการกระทำพฤติกรรมนั้นอย่างกระตือรือร้นเต็มกำลังความสามารถ ดังนั้น การทราบถึงสิ่งจูงใจที่อยู่

เบื้องหลังของพฤติกรรมที่บุคคลแสดงออก จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในด้านการบริหารจัดการในการเสาะแสวงหาวิธีการที่จะทำให้บุคคลมีพฤติกรรมที่ต้องการ

2. แรงจูงใจช่วยอธิบายความแตกต่างระหว่างบุคคล ทั้งนี้ บุคคลในแต่ละคนมีความแตกต่างกันที่อยู่ภายใน เช่น ทำไมบางคนมีความพยายามหรือตั้งหน้าฝ่าความยากลำบาก เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ในขณะที่บางคนไม่มีความพยายามในการทำงานให้บรรลุป้าหมาย นอกจากนี้ บุคคลแต่ละคนอาจทำพฤติกรรมเดียวกันด้วยเหตุผลที่แตกต่างกัน เนื่องจากบุคคลเหล่านั้นมีแรงจูงใจในการทำพฤติกรรมนั้นแตกต่างกัน

3. แรงจูงใจช่วยให้บุคคล หน่วยงาน หรือองค์การ บริหารจัดการให้บุคคลมีแรงจูงใจที่จะกระทำพฤติกรรมที่พึงประสงค์ได้ โดยอาศัยแนวคิดแรงจูงใจ อาจอาศัยการจูงใจหลายประเภทผสมผสานประกอบกัน หรือเลือกใช้วิธีการจูงใจวิธีการใดวิธีการหนึ่งให้เหมาะสมกับบุคคล กลุ่มสถานการณ์ และโอกาส เช่น สร้างกระบวนการจูงใจในการทำงานโดยการตอบสนองความต้องการของบุคคลได้อย่างเหมาะสม จูงใจบุคคลโดยการกำหนดเป้าหมายให้มีส่วนร่วมและรับผิดชอบในการทำกิจกรรมต่าง ๆ

สรุปได้ว่า แรงจูงใจ ถือเป็นปัจจัยภายในที่สำคัญในการขับเคลื่อนพฤติกรรมและศักยภาพของบุคคลให้บรรลุเป้าหมาย โดยทำหน้าที่เป็นกลไกที่อธิบายถึงสาเหตุและระดับความแตกต่างของความมุ่งมั่นในแต่ละบุคคล ทั้งนี้ แรงจูงใจยังเป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ที่สำคัญในการบริหารจัดการ เพื่อให้ผู้บริหารสามารถเลือกใช้วิธีการส่งเสริมที่เหมาะสมกับสถานการณ์และบุคคล ช่วยให้พนักงานเกิดความเต็มใจในการใช้ความสามารถอย่างเต็มกำลัง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและผลสัมฤทธิ์ขององค์การได้อย่างยั่งยืน โดยสามารถแสดงกรอบแนวคิดการวิจัยดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ พนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการที่มีคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่งครบตามเกณฑ์การขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ และมีสถานะปฏิบัติงานในปีการศึกษา 2568 จำนวน 824 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ พนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการที่มีคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่งครบตามเกณฑ์การขอกำหนดตำแหน่งตำแหน่งทางวิชาการ และมีสถานะปฏิบัติงานในปีการศึกษา 2568 จำนวน 270 คน ได้มาจากการกำหนดขนาดตัวอย่างด้วยสูตรของของ Taro Yamane (Yamane, 1973 อ้างถึงใน ธานินทร์ ศิลป์จารุ, 2550) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และทำการสุ่มแบบแบ่งชั้น แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงสัดส่วนการสุ่มตัวอย่างของพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการที่มีคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่งครบตามเกณฑ์การขอกำหนดตำแหน่งทางวิชาการ และมีสถานะปฏิบัติงานในปีการศึกษา 2568

คณะ	ประชากร	ตัวอย่าง
เกษตรศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติ	39	13
เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	64	23
ทันตแพทยศาสตร์	10	4
นิติศาสตร์	32	12

บริหารธุรกิจและนิเทศศาสตร์	53	19
พยาบาลศาสตร์	35	13
พลังงานและสิ่งแวดล้อม	26	9
แพทยศาสตร์	34	12
เภสัชศาสตร์	44	16
รัฐศาสตร์และสังคมศาสตร์	28	10
วิทยาศาสตร์	99	36
วิทยาศาสตร์การแพทย์	73	27
วิศวกรรมศาสตร์	46	17
สถาปัตยกรรมศาสตร์และศิลปกรรมศาสตร์	35	13
สหเวชศาสตร์	46	17
สาธารณสุขศาสตร์	47	17
ศิลปศาสตร์	79	28
วิทยาลัยการศึกษา	34	11
รวม	**824**	**297**

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ประกอบไปด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นการตรวจสอบรายการ (Checklist) จำนวน 5 ข้อ ประกอบด้วย เพศ ระดับการศึกษา ตำแหน่งปัจจุบัน ส่วนงานที่สังกัด ระยะเวลาการทำงานในมหาวิทยาลัย

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับบรรยากาศองค์การ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตรวัดประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ประกอบด้วย 6 ด้าน จำนวน 30 ข้อ ได้แก่ 1) ด้านโครงสร้างองค์การ 2) ด้านมาตรฐานการปฏิบัติงาน 3) ด้านความรับผิดชอบในงาน 4) ด้านความอบอุ่นในการปฏิบัติงาน 5) ด้านการได้รับการสนับสนุน และ 6) ด้านการให้รางวัล

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับแรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา รูปแบบของแบบสอบถามเป็นแบบมาตรวัดประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ประกอบด้วย 5 ด้าน จำนวน 25 ข้อ ได้แก่ 1) ด้านการยอมรับนับถือ 2) ด้าน

ความเจริญก้าวหน้าในตำแหน่ง 3) ด้านความสำเร็จในงาน 4) ด้านความสัมพันธ์ในหน่วยงาน และ 5) ด้านค่าตอบแทน

3. การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบรรยากาศองค์การและแรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์ แล้วทำการสรุปเป็นนิยามศัพท์เพื่อสร้างเป็นข้อคำถาม และนำเสนอต่อที่ปรึกษาโครงการวิจัย เพื่อตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ และให้คำแนะนำในการปรับปรุงแก้ไข จากนั้นนำแบบสอบถามฉบับดังกล่าวให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป แบบสอบถามเกี่ยวกับตัวแปรทั้งสอง มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ และนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มศึกษา จำนวน 30 คน เพื่อหาความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามด้วยการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha-Coefficient) ของครอนบัค ผลปรากฏว่า ค่าความเชื่อมั่นของบรรยากาศองค์การ เท่ากับ 0.87 และความเชื่อมั่นของแรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ ได้ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา เท่ากับ 0.84 ตามลำดับ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ จากหน่วยพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยพะเยา และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการจนได้รับอนุมัติก่อนการเก็บข้อมูล ภายหลังได้รับอนุมัติ จัดทำหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลไปยังส่วนงาน และดำเนินการเก็บข้อมูลเมื่อได้รับอนุญาตอย่างเป็นทางการ การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามออนไลน์ผ่าน Google Forms ในรูปแบบ QR Code พร้อมเอกสารยินยอม (Informed Consent) เพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ สิทธิ และการรักษาความลับของผู้ตอบ โดยกำหนดระยะเวลาตอบแบบสอบถาม 1 สัปดาห์ และติดตามการตอบกลับแบบสอบถามและส่งการแจ้งเตือนหากไม่ได้รับการตอบกลับภายในระยะเวลาที่กำหนด จากนั้นผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับคืนกลับมา จำนวน 297 คน คิดเป็นร้อยละ 100 แล้วนำไปลงรหัส การประมวลผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์และรายงานผลต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับบรรยากาศองค์การ วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย โดยนำค่าเฉลี่ยมาเปรียบเทียบตามเกณฑ์ เกณฑ์การแปลความหมายค่าคะแนนเฉลี่ยของระดับบรรยากาศองค์การ ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การแปลความหมายค่าคะแนนแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังต่อไปนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง บรรยากาศองค์การอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง บรรยากาศองค์การอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง บรรยากาศองค์การอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง บรรยากาศองค์การอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง บรรยากาศองค์การอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับแรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ วิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน นำเสนอในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย โดยนำค่าเฉลี่ยมาเปรียบเทียบตามเกณฑ์ เกณฑ์การแปลความหมายค่าคะแนนเฉลี่ยของระดับแรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การแปลความหมายค่าคะแนนแบ่งออกเป็น 5 ระดับ ดังต่อไปนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง แรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง แรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการอยู่ในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง แรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง แรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการอยู่ในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 หมายถึง แรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการอยู่ในระดับน้อยที่สุด

ตอนที่ 4 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การกับแรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา โดยใช้การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Rxy) ของเพียร์สัน (Pearson’s product moment coefficient) และแปลความหมายของค่าคะแนน การแปลความหมายค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) ใช้เกณฑ์ดังนี้ (ชูศรี วงศ์รัตนะ, 2552)

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.90 ขึ้นไป หมายถึง มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับสูงมาก
ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.70-0.89 หมายถึง มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับสูง
ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.30-0.69 หมายถึง มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ต่ำกว่า 0.30 หมายถึง มีความสัมพันธ์กันอยู่ในระดับต่ำ
ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ 0.00 หมายถึง ไม่มีความสัมพันธ์เชิงเส้นตรง

ตอนที่ 5 วิเคราะห์บรรยากาศองค์การที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) เพื่อสร้างสมการพยากรณ์

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาบรรยากาศองค์การของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของบรรยากาศองค์การของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา โดยรวม

บรรยากาศองค์การ	X	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1. ด้านโครงสร้างองค์การ	3.70	0.85	มาก	1
2. ด้านมาตรฐานการปฏิบัติงาน	3.65	0.81	มาก	2
3. ด้านความรับผิดชอบในงาน	3.61	0.78	มาก	3
4. ด้านความอบอุ่นในการปฏิบัติงาน	3.42	0.85	ปานกลาง	4
5. ด้านการได้รับการสนับสนุน	3.36	0.85	ปานกลาง	6
6. ด้านการให้รางวัล	3.40	0.81	ปานกลาง	5
รวม	**3.52**	**0.83**	**มาก**	

จากตารางที่ 1 พบว่า บรรยากาศองค์การของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา โดยรวมอยู่ในระดับมาก (X = 3.52, S.D. = 0.83) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือด้านโครงสร้างองค์การ (X = 3.70, S.D. = 0.85) รองลงมาคือ ด้านมาตรฐานการปฏิบัติงาน (X = 3.65, S.D. = 0.81) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านการได้รับการสนับสนุน (X = 3.36, S.D. = 0.85) ตามลำดับ

2. ผลการศึกษาแรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา

ตารางที่ 2 แสดงค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ ของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา โดยรวม

แรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ	X	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1. ด้านการยอมรับนับถือ	3.74	0.98	มาก	3
2. ด้านความเจริญก้าวหน้าในตำแหน่ง	3.86	0.95	มาก	1
3. ด้านความสำเร็จในงาน	3.81	0.93	มาก	2
4. ด้านความสัมพันธ์ในหน่วยงาน	3.57	0.96	มาก	4
5. ด้านค่าตอบแทน	3.52	0.96	มาก	5
รวม	**3.70**	**0.96**	**มาก**	

จากตารางที่ 2 พบว่า แรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา โดยรวม อยู่ในระดับมาก (X = 3.70, S.D. = 0.96) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านความเจริญก้าวหน้าในตำแหน่ง (X = 3.86, S.D. = 0.95) รองลงมาคือ ด้านความสำเร็จในงาน (X = 3.81, S.D. = 0.93) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านค่าตอบแทน (X = 3.52, S.D. = 0.96) ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ระหว่างบรรยากาศองค์การกับ แรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา

ตารางที่ 3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การกับแรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา โดยรวม

บรรยากาศองค์การ (X)	แรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์ (Y)	
	Pearson's Correlation	ระดับความสัมพันธ์
1. ด้านโครงสร้างองค์การ (X_1)	.577**	ปานกลาง
2. ด้านมาตรฐานการปฏิบัติงาน (X_2)	.611**	ปานกลาง
3. ด้านความรับผิดชอบในงาน (X_3)	.611**	ปานกลาง
4. ด้านความอบอุ่นในการปฏิบัติงาน (X_4)	.608**	ปานกลาง
5. ด้านการได้รับการสนับสนุน (X_5)	.655**	ปานกลาง
6. ด้านการให้รางวัล (X_6)	.682**	ปานกลาง
รวม (XY)	**.714****	**ปานกลาง**

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การกับแรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา โดยรวม มีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง (r=.714) โดยด้านการให้รางวัล มีความสัมพันธ์กันสูงที่สุด (r=.682) ส่วนด้านโครงสร้างองค์การ มีความสัมพันธ์กันต่ำที่สุด (r=.577) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ผลการศึกษาบรรยากาศองค์การที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา

ผลการตรวจสอบปัญหา Multicollinearity ของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นทั้ง 6 ตัวแปร พบว่า ไม่เกิดปัญหา Multicollinearity โดยพบว่าค่า VIF มีค่าน้อยกว่า 10 และค่า Tolerance น้อยกว่า 1 ผู้วิจัยจึงทำการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 4 แสดงค่าสถิติของตัวพยากรณ์ที่ใช้พยากรณ์บรรยากาศองค์การที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา

ตัวแปร	b	SE_b	β	t.	Sig.
ด้านการให้รางวัล (X_6)	0.335	0.072	0.350	4.656**	0.000
ด้านมาตรฐานการปฏิบัติงาน (X_2)	0.243	0.025	0.254	4.630**	0.000
ด้านการได้รับการสนับสนุน (X_5)	0.183	0.068	0.200	2.674**	0.008
a(Constant)= 1.062 R = 0.724 SE_{est} = 0.540 R^2=0.520 F = 107.855**					

จากตารางที่ 5 พบว่า บรรยากาศองค์การที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ด้านการให้รางวัล (X_6) รองลงมาคือ ด้านมาตรฐานการปฏิบัติงาน (X_2) และด้านการได้รับการสนับสนุน (X_5) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสามารถเขียนในรูปแบบของสมการพยากรณ์ในสมการรูปคะแนนดิบ และสมการรูปคะแนนมาตรฐาน ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$\hat{Y} = 1.062 + 0.335(X_6) + 0.243(X_2) + 0.183(X_5)$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$\hat{Z} = 0.350(Z_{X6}) + 0.254(Z_{X2}) + 0.200(Z_{X5})$$

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาบรรยากาศองค์การในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา ผลการศึกษาพบว่า บรรยากาศองค์การของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากมหาวิทยาลัยพะเยาได้ให้ความสำคัญกับการวางรากฐานเชิงโครงสร้างที่เข้มแข็งและชัดเจน ซึ่งถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพันธกิจของมหาวิทยาลัย โดยพิจารณาได้จาก 3 ประเด็นหลัก ดังนี้ 1) ความชัดเจนในระเบียบปฏิบัติและมาตรฐานการทำงาน มหาวิทยาลัยมีการประกาศใช้ข้อบังคับและประกาศที่เกี่ยวข้องกับการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการที่มีความโปร่งใสและตรวจสอบได้ ส่งผลให้คณาจารย์เกิดความมั่นใจในขั้นตอนการดำเนินงาน ลดความกังวลในเรื่องของความล่าช้าหรือความซับซ้อนของเอกสาร ทำให้คณาจารย์สามารถทุ่มเทเวลาให้กับการผลิตผลงานทางวิชาการได้อย่างเต็มศักยภาพ 2) การบูรณาการเป้าหมายระดับมหาวิทยาลัยสู่ระดับบุคคล การที่

บรรยากาศองค์การอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่ามหาวิทยาลัยมีการถ่ายทอดนโยบายจากส่วนกลาง (กระทรวง อว.) ลงสู่การปฏิบัติในระดับคณะและหน่วยงานอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้คณาจารย์ได้รับรู้และเข้าใจถึง ความคาดหวัง ขององค์การที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน การมีความชัดเจนในบทบาทหน้าที่และความคาดหวังดังกล่าว ช่วยลดความสับสนในการทำงานและสร้างความรู้สึกถึงการมีเป้าหมายร่วมกัน ในการยกระดับมาตรฐานทางวิชาการของสถาบัน และ 3) ระบบสนับสนุนและทรัพยากรการจัดการ นอกเหนือจากกฎเกณฑ์มหาวิทยาลัยยังมีระบบการสนับสนุนที่เอื้อต่อการทำผลงานทางวิชาการ อาทิ การมีระบบพี่เลี้ยง (Mentoring System) การจัดอบรมพัฒนาศักยภาพ และการให้คำปรึกษาจากคณะกรรมการกลั่นกรองผลงาน ส่งผลให้คณาจารย์รู้สึกถึงความอบอุ่นและได้รับการส่งเสริม จากองค์การ แม้การเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการจะเป็นภารกิจที่ท้าทาย แต่ระบบบริหารจัดการที่เป็นระบบได้ช่วยเปลี่ยนแรงกดดันให้กลายเป็นแรงจูงใจ ในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดบรรยากาศองค์การของ Litwin & Stringer (1968) ที่ระบุว่าโครงสร้าง (Structure) คือความรู้สึกของสมาชิกที่มีต่อระเบียบวินัยและขั้นตอนการดำเนินงาน หากองค์กรมีความชัดเจนจะช่วยลดความสับสนและเป็นแนวทางให้บุคลากรปฏิบัติงานสู่เป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมหาวิทยาลัยพะเยาได้มุ่งเน้นการยกระดับมาตรฐานทางวิชาการเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ทำให้คณาจารย์ตระหนักถึงมาตรฐานการทำงานที่สูงขึ้น และรับรู้ถึงเส้นทางการเติบโตในอาชีพที่ระบุไว้ในโครงสร้างการบริหารงานบุคคลอย่างชัดเจน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรรณภา อนันตะคู และคณะ (2563) และ จตุพร สุทธิสอาด (2562) ที่พบว่าสถานศึกษาที่มีบรรยากาศองค์การด้านโครงสร้างที่เข้มแข็งจะส่งผลต่อประสิทธิผลและการทำงานเป็นทีมในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ พัณนิดา เถายะบุตร (2566), เกวลี ตระกูลสุขทรัพย์ (2565), ธนัทพงษ์ วังทะพันธ์ (2564), กฑชกร สว่างอารมณ์ (2561) และ ฉวีวรรณ เอี่ยมพญา (2559) ที่ทำการศึกษาในบริบทของสถานศึกษาและเขตพื้นที่การศึกษาต่าง ๆ ซึ่งพผลการวิจัยในทิศทางเดียวกันว่า บรรยากาศองค์การในสถานศึกษามักอยู่ในระดับมาก เนื่องจากเป็นองค์กรที่มีวัฒนธรรมการทำงานแบบวิชาชีพ มีกฎระเบียบที่ค่อนข้างเป็นระบบ และมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตการทำงานและการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาแรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา ผลการศึกษาพบว่า แรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา โดยรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยามีการปรับเปลี่ยนมุมมองต่อการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ จากภาระหน้าที่

ที่ได้รับมอบหมายไปสู่การเป็น เป้าหมายเชิงกลยุทธ์ส่วนบุคคล โดยมีปัจจัยสนับสนุนสำคัญ ดังนี้ 1) การสร้างคุณค่าและเกียรติยศในวิชาชีพ การดำรงตำแหน่งทางวิชาการไม่ได้เป็นเพียงการปรับระดับความเชี่ยวชาญ แต่เป็นเครื่องหมายรับรองมาตรฐานวิชาชีพในระดับสากล ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อความภาคภูมิใจในตนเอง และการยอมรับจากเพื่อนร่วมวิชาชีพทั้งภายในและภายนอกสถาบัน ทำให้คณาจารย์มองว่าการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการคือ ความสำเร็จสูงสุดที่ส่งผลต่อคุณค่าของตัวบุคคลในฐานะนักวิชาการอย่างยั่งยืน 2) ความเชื่อมโยงระหว่างผลตอบแทนและคุณภาพชีวิต มหาวิทยาลัยพะเยามีระบบสวัสดิการและค่าตอบแทนพิเศษที่ผูกโยงกับตำแหน่งทางวิชาการอย่างชัดเจน ส่งผลให้คณาจารย์เห็นความคุ้มค่าของการทุ่มเททำงานวิจัยและบริการวิชาการ ว่าไม่ได้ส่งผลเพียงแค่ตัวเลขผลงานเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตของครอบครัว ซึ่งสอดคล้องกับธรรมชาติของ อาจารย์มหาวิทยาลัยที่ต้องการเห็นความก้าวหน้าในอาชีพที่สอดคล้องกับสถานะทางสังคม และ 3) วัฒนธรรมองค์กรแห่งการวิจัย การที่คณาจารย์มีแรงจูงใจอยู่ในระดับมาก สะท้อนให้เห็นว่าสภาพแวดล้อมภายในมหาวิทยาลัยพะเยาได้เปลี่ยนผ่านไปสู่ วัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้และการผลิตผลงานวิจัย คณาจารย์มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างกลุ่มเครือข่ายงานวิจัยในคณะ ทำให้ความกังวลใจเรื่องการทำผลงานลดน้อยลง และเปลี่ยนเป็นแรงกระตุ้นเชิงบวกผ่านการมีต้นแบบที่ประสบความสำเร็จในตำแหน่งทางวิชาการให้เห็นเป็นประจักษ์ในแต่ละหน่วยงาน สอดคล้องกับ ทฤษฎีสองปัจจัยของ Herzberg (1959) ในมิติด้าน ตัวกระตุ้น (Motivator Factors) ซึ่งระบุว่าความเจริญเติบโต และความสำเร็จในงาน เป็นปัจจัยภายในที่สร้างความพึงพอใจและกระตุ้นให้บุคลากรแสดงศักยภาพอย่างเต็มที่ เมื่อคณาจารย์รับรู้ว่าการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการคือความสำเร็จสูงสุดในวิชาชีพ ย่อมเกิดแรงขับเคลื่อนภายในที่รุนแรงในการผลิตผลงานวิชาการเพื่อยกระดับเกียรติยศและคุณภาพงานของตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุวรรณ พรมเขต (2558), ณฐมน แก้วอำดี และคณะ (2564) และ เกียรติษฎา ภูมิเพ็ง (2564) ที่ต่างพบว่าบุคลากรในสถาบันการศึกษามีแรงจูงใจในระดับมาก โดยให้ความสำคัญกับความสำเร็จและการได้รับการยอมรับในองค์กรเป็นลำดับต้น ๆ รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ อังคณา แทนออมทอง (2568) ที่ชี้ว่าแรงจูงใจจะเกิดขึ้นได้ดีเมื่อองค์กรมีนโยบายสนับสนุนที่ชัดเจนและเชื่อมโยงผลงานวิจัยเข้ากับความก้าวหน้าในตำแหน่งงาน

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การกับแรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา ผลการศึกษาพบว่า

บรรยากาศองค์การทุกด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกกับแรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ อยู่ระหว่าง .577 ถึง .682 ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง โดยปัจจัยที่มีค่าความสัมพันธ์สูงที่สุดคือ ด้านการให้รางวัล และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์น้อยที่สุดคือ ด้านโครงสร้างองค์การ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบรรยากาศองค์การเปรียบเสมือนระบบนิเวศการทำงานที่ช่วยกระตุ้นให้คณาจารย์มีทัศนคติที่ดีและเห็นความสำคัญของการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โดยมีประเด็นที่น่าสนใจในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ดังนี้ 1) อิทธิพลของระบบรางวัลต่อแรงจูงใจเชิงบวก การที่ปัจจัยด้านการให้รางวัล มีค่าความสัมพันธ์สูงที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าในบริบทของมหาวิทยาลัยพะเยา การรับรู้ถึงความคุ้มค่า เป็นแรงจูงใจหลักที่คณาจารย์ให้ความสำคัญ การที่มหาวิทยาลัยมีระบบรางวัลที่สะท้อนถึงผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นธรรม ไม่เพียงแต่เป็นการตอบแทนความเหนื่อยยากในการทำผลงานวิจัย แต่ยังเป็นตัวบ่งชี้ทางสังคมที่สร้างความภูมิใจและกระตุ้นให้คณาจารย์เกิดความปรารถนา ที่จะก้าวสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง 2) ความเชื่อมโยงของโครงสร้างกับการเตรียมความพร้อม แม้ว่าด้านโครงสร้างจะมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับที่น้อยที่สุด แต่ยังคงมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งอธิบายได้ว่าโครงสร้างที่ชัดเจนของมหาวิทยาลัยเป็นพื้นฐานที่จำเป็นในการลดความสับสน และสร้างความอุ่นใจในการทำงาน แต่หากต้องการผลักดันให้เกิดแรงจูงใจที่พุ่งสูงขึ้น องค์การต้องก้าวข้ามเพียงแค่เรื่องกฎระเบียบ ไปสู่การสร้างการสนับสนุนเชิงรุก ที่เน้นการให้รางวัลและการเสริมสร้างพลังอำนาจ และ 3) กลไกการส่งผ่านจากสภาพแวดล้อมสู่ความสำเร็จ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าบรรยากาศองค์การมิได้ทำหน้าที่เป็นเพียงกรอบกติกาเท่านั้น แต่เป็นปัจจัยจูงใจเชิงบวกที่คณาจารย์รับรู้ได้ว่า หากองค์การจัดสภาพแวดล้อมได้ดี (เอื้อต่อการทำงาน, ให้ความยุติธรรม, มีการยอมรับ) คณาจารย์จะตอบแทนด้วยความทุ่มเทในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับ แนวคิดการสนับสนุนจากองค์การ (Perceived Organizational Support: POS) ของ Eisenberger et al. (1986) ที่ระบุว่า บุคลากรจะผูกพันและมีแรงจูงใจสูงขึ้นเมื่อเขารับรู้ว่าองค์การสนับสนุนการเติบโตและการปฏิบัติงานของเขาอย่างแท้จริง สอดคล้องกับแนวคิดของ Litwin & Stringer (1968) ที่ระบุว่าบรรยากาศองค์การเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อระดับแรงจูงใจของบุคคล ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Nguyen and Tran (2023) ที่พบว่าบรรยากาศองค์การด้านการสนับสนุนทางวิชาการมีผลเชิงบวกต่อความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเองเพื่อก้าวสู่ตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์อย่างมีนัยสำคัญ

วัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อศึกษาบรรยากาศองค์การที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา ผลการศึกษาพบว่า บรรยากาศองค์การภายในมหาวิทยาลัยพะเยาที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีจำนวน 3 ด้าน โดยตัวแปรทั้งสามด้านสามารถร่วมกันพยากรณ์แรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการได้ร้อยละ 52.00 (R^2= 0.520) ซึ่งเรียงลำดับตามความสามารถในการพยากรณ์จากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการให้รางวัล ด้านมาตรฐานการปฏิบัติงาน และด้านการได้รับการสนับสนุน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากบรรยากาศองค์การเปรียบเสมือนกลไกสำคัญที่สร้างสภาพแวดล้อมทางจิตวิทยาให้กับบุคลากร โดยเฉพาะด้านการให้รางวัลที่มีอิทธิพลสูงสุด (β = 0.350) ซึ่งสะท้อนถึงการได้รับการยอมรับในความทุ่มเทและตอบสนองต่อความต้องการด้านเกียรติยศในสายอาชีพ ส่งผลให้เกิดพลังขับเคลื่อนในการสร้างสรรค์ผลงาน ในขณะที่ด้านมาตรฐานการปฏิบัติงานที่ชัดเจนช่วยให้คณาจารย์ทราบทิศทางที่โปร่งใส และด้านการได้รับการสนับสนุนจากผู้บังคับบัญชาและเพื่อนร่วมงานช่วยลดความกังวลและอุปสรรคในการทำงาน ทำให้คณาจารย์เกิดความเชื่อมั่นและกล้าที่จะแสดงศักยภาพในการผลิตผลงานทางวิชาการออกมาอย่างเต็มที่ สอดคล้องกับแนวคิดของ Litwin and Stringer (1968) ที่สรุปไว้ว่า บรรยากาศองค์การเป็นตัวแปรสำคัญที่กำหนดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ โดยองค์การที่สร้างบรรยากาศผ่านการให้รางวัลที่เป็นรูปธรรม การกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานที่ชัดเจน และการให้การสนับสนุนที่เพียงพอ จะส่งผลให้บุคลากรเกิดความรู้สึกมั่นใจและมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเพื่อบรรลุเป้าหมายที่สูงขึ้นอย่างเต็มศักยภาพ นอกจากนี้ ผลการศึกษายังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัณนิดา เถายะบุตร (2566) ที่พบว่าบรรยากาศองค์การด้านมาตรฐานและการสนับสนุนสามารถพยากรณ์แรงจูงใจในการปฏิบัติงานได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนัทพงษ์ วังทะพันธ์ (2564) ที่ชี้ให้เห็นว่าปัจจัยด้านการสนับสนุนและมาตรฐานส่งผลต่อความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบรรยากาศองค์การ แรงจูงใจ ความสัมพันธ์และปัจจัยพยากรณ์บรรยากาศองค์การที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. บรรยากาศองค์การและแรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา โดยรวมอยู่ในระดับ “มาก” ทั้งสองตัวแปร

2. ความสัมพันธ์ บรรยากาศองค์การมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับแรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีระดับความสัมพันธ์โดยรวมอยู่ในระดับ "ปานกลาง" (r = .714)

3. ปัจจัยพยากรณ์: บรรยากาศองค์การ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการให้รางวัล (X6), ด้านมาตรฐานการปฏิบัติงาน (X2) และด้านการได้รับการสนับสนุน (X5) เป็นตัวพยากรณ์แรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยสามารถร่วมกันพยากรณ์ได้ร้อยละ 52.0 (R^2 = 0.520)

โดยสรุป บรรยากาศองค์การเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลเชิงบวกต่อแรงจูงใจในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา โดยเฉพาะปัจจัยด้านการให้รางวัล มาตรฐานการปฏิบัติงาน และการได้รับการสนับสนุน ซึ่งเป็นตัวแปรพยากรณ์ที่มีนัยสำคัญ การพัฒนาบรรยากาศองค์การจึงควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ โดยมุ่งเน้นการปรับปรุงกลไกการบริหารจัดการที่โปร่งใส การจัดสรรผลตอบแทนที่จูงใจ และการเสริมสร้างระบบสนับสนุนที่เอื้อต่อการผลิตผลงาน เพื่อยกระดับความมุ่งมั่นของคณาจารย์และนำไปสู่การพัฒนามาตรฐานทางวิชาการของมหาวิทยาลัยอย่างยั่งยืน ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** ประกอบด้วย 1.1 ปรับปรุงระบบรางวัลและการเชิดชูเกียรติ เนื่องจาก "ด้านการให้รางวัล" เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลสูงสุดต่อแรงจูงใจ ($\boldsymbol{\beta}$ = 0.350) มหาวิทยาลัยควรทบทวนโครงสร้างค่าตอบแทนพิเศษและสวัสดิการให้มีความจูงใจ สอดคล้องกับภาระงาน และมีความยุติธรรมเชิงประจักษ์ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการด้านเกียรติยศและคุณภาพชีวิตของคณาจารย์ 1.2 เสริมสร้างมาตรฐานการปฏิบัติงานที่ชัดเจนและโปร่งใส มหาวิทยาลัยควรสื่อสารเกณฑ์การประเมินตำแหน่งทางวิชาการให้มีความโปร่งใส ลดความซับซ้อนของระเบียบปฏิบัติ เพื่อให้คณาจารย์เกิดความมั่นใจในเส้นทางความก้าวหน้า (Career Path) และทราบเป้าหมายที่ชัดเจนในการพัฒนาตนเอง 1.3 เพิ่มการสนับสนุนเชิงรุก การสนับสนุนจากหน่วยงานเป็นปัจจัยพยากรณ์ที่มีนัยสำคัญ จึงควรมีการจัดตั้งระบบพี่เลี้ยง (Mentoring System) ที่มีประสิทธิภาพ การให้คำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ และการสนับสนุนทรัพยากรสำหรับการผลิตผลงานวิจัย เพื่อลดอุปสรรคและสร้างความมั่นใจให้แก่คณาจารย์ **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** ประกอบด้วย 2.1 การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิง

ปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนั้นในการศึกษาครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอให้มีการใช้เครื่องมือการเก็บข้อมูลที่หลากหลาย เช่น การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกทางพฤติกรรมที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้นตามทัศนะของกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถามอย่างแท้จริง 2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึกคณาจารย์ที่ประสบความสำเร็จในการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการ เพื่อถอดบทเรียนแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) และแรงจูงใจเฉพาะบุคคล 2.3 ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การกับแรงจูงใจระหว่างกลุ่มสาขาวิชา (เช่น วิทยาศาสตร์สุขภาพ กับ สังคมศาสตร์) เนื่องจากอาจมีข้อจำกัดและปัจจัยสนับสนุนที่แตกต่างกัน

เอกสารอ้างอิง

กทชกร สว่างอารมณ์. (2561). ความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การกับการปฏิบัติงานของผู้บริหารและครูใน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพธนบุรี, 6(1), 32-39.

กองการเจ้าหน้าที่. (2569). อัตรากำลังพนักงานมหาวิทยาลัยสายวิชาการ. ระบบสารสนเทศบุคลากร มหาวิทยาลัยพะเยา. เรียกใช้เมื่อ 12 มกราคม 2569 จาก https://smarthr.up.ac.th/SMART/main/POS/POSACAD.aspx

เกวลี ตระกูลสุขทรัพย์. (2565). บรรยากาศองค์การที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาประจวบคีรีขันธ์. วารสารสิรินธรปริทรรศน์, 23(2), 85-95.

เกียรติษฎา ภูมิเพ็ง. (2564). การศึกษาความต้องการและแรงจูงใจในการทำงานวิจัยสถาบันของบุคลากรสายสนับสนุนวิชาการ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยบูรพา.

จตุพร สุทธิสะอาด. (2562). ความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การกับประสิทธิผลของโรงเรียนกลุ่มศรีราชา 4 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 3. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.

ฉวีวรรณ เอี่ยมพญา. (2559). บรรยากาศองค์การที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของครู ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ชูศรี วงศ์รัตนะ. (2552). เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย ฉบับปรับปรุง. (พิมพ์ครั้งที่ 11). กรุงเทพมหานคร: ไท เนรมิตกิจ อินเตอร์ โปรเกรสซิฟ.

ณฐมน แก้วอำดี และคณะ. (2564). บทบาทผู้บริหารที่มีต่อแรงจูงใจในการทำผลงานทางวิชาการของครูสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 1. วารสารวิชาการ มจร บุรีรัมย์, 6(1), 212-225.

ธนัทพงษ์ วังทะพันธ์. (2564). บรรยากาศองค์การที่ส่งผลต่อความเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2550). การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS. กรุงเทพมหานคร: บริษัท วี. อินเตอร์พริ้น.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น ฉบับปรับปรุงใหม่. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: บริษัท สุวีริยาสาส์น จำกัด.

ประกาศ ก.พ.อ. (2565). เรื่อง หลักเกณฑ์และวิธีการพิจารณาแต่งตั้งบุคคลให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ และศาสตราจารย์ พ.ศ. 2564. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 139 ตอนพิเศษ 4 ง หน้า 22-50 (7 มกราคม 2565).

พรรณภา อนันตะคู และคณะ. (2563). บรรยากาศองค์การที่ส่ง ผลต่อการทำงานเป็นทีมในวิทยาลัยอาชีวศึกษาเอกชน ภาคกลาง. วารสารบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 17(77), 1-10.

พัณนิดา เถายะบุตร. (2566). บรรยากาศองค์การที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

สมาพร วรรณโวหาร. (2568). การประเมินความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาการเข้าสู่ตำแหน่งทางวิชาการของคณาจารย์มหาวิทยาลัยพะเยา. วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3(6), 524-545.

สุวรรณ พรมเขต. (2558). แรงจูงใจในการพัฒนาตนเองด้านการทำวิจัยของบุคลากรสายวิชาการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย. วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย, 7(2), 68-80.

อรพินทร์ ชูชม. (2555). แรงจูงใจในการทำงาน: ทฤษฎีและการประยุกต์. วารสารจิตวิทยา. มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต, 2(2). 52-61.

อังคณา แทนออมทอง. (2568). แนวทางการสร้างแรงจูงใจในการพัฒนางานวิจัยของบุคลากรสายสนับสนุน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. Mahidol R2R e-Journal, 12 (3), 146-160.

Brown, W.B. & Moberg, D.J. (1980). Organizational theory and management: A macro-Approach. New York: Willey & Son.

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The "What" and "Why" of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior. Psychological Inquiry, 11(4), 227–268. https://doi.org/10.1207/s15327965pli1104_01

Eisenberger, R., Huntington, R., Hutchison, S., & Sowa, D. (1986). Perceived organizational support. *Journal of Applied Psychology, 71*(3), 500–507. https://doi.org/10.1037/0021-9010.71.3.500

Herzberg, F., Mausner, B., & Snyderman, B. B. (1959). The motivation to work. John Wiley & Sons.

Litwin, G. H. and Stringer, R. A., Jr. (1968). Motivation and organization climate. Boston, Division of Research, Graduate School of Business Administration, Harvard University.

Nguyen, T. H., & Pham, T. T. H. (2026). Organizational climate strengthens the relationship between job performance and job satisfaction among Vietnamese teachers. Multidisciplinary Science Journal, 8(8), 2026.
https://doi.org/10.31893/multiscience.2026518

Schneider, B. (1990). Organizational Climate and Culture. Oxford: Jossey-Bass.

Slocum, J. W. and Hellriegel, D. (2011). Principles of Organizational Behavior. (13th ed.). Mason, OH: South-Western Cengage Learning

Steers, R.M. & Porter, L.W. (1979). Motivation and Work Behavior. New York: McGraw-Hill.

Vroom, V. H. (1996). Work and Motivation in Classic Reading in Organizational Behavior. Belmont: Wadworth.

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3*

THE USE OF INFORMATION TECHNOLOGY BY SCHOOL ADMINISTRATORS UNDER THE CHAIYAPHUM PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 3

อรอุมา หรีกประโคน[1], ชีวิน บุญถม[2] และ วิมาน วรรณคำ[3]

Onuma Reekprakhon[1], Cheewin Boonthom[2] and Wiman Wannakum[3]

[1-3]วิทยาลัยนครราชสีมา

[1-3]Nakhonratchasima College, Thailand

Corresponding author E-mail: onumareek@gmail.com

วันที่รับบทความ : 27 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 15 กรกฎาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 17 กรกฎาคม 2569

Received 27 June 2026; Revised 15 July 2026; Accepted 17 July 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา 2) เปรียบเทียบการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามตำแหน่ง และขนาดของสถานศึกษา 3) ศึกษาแนวทางการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำนวน 298 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางสำเร็จรูปเครจซี่และมอร์แกน และโดยการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง 0.80-1.00 และมีค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบ

Citation:

*อรอุมา หรีกประโคน, ชีวิน บุญถม และ วิมาน วรรณคำ. (2569). การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 1167-1185.

Onuma Reekprakhon, Cheewin Boonthom and Wiman Wannakum. (2026). The Use Of Information Technology By School Administrators Under The Chaiyaphum Primary Educational Service Area Office 3. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 1167-1185.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

เท่ากับ 0.93 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที ค่าเอฟ

ผลการวิจัยพบว่า

1. การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. ผลการเปรียบเทียบการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 จำแนกตามตำแหน่ง และ ขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

3. แนวทางการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา ควรมุ่งพัฒนาระบบสารสนเทศให้ครอบคลุมด้านการบริหารวิชาการ ควรพัฒนาฐานข้อมูลหลักสูตร แหล่งเรียนรู้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และงานวิจัยในชั้นเรียน ด้านการบริหารงบประมาณ ควรใช้ระบบสารสนเทศและโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อสนับสนุนการบริหารการเงิน งบประมาณ และการติดตามประเมินผลอย่างโปร่งใส ด้านการบริหารงานบุคคล ควรจัดทำฐานข้อมูลบุคลากร และส่งเสริมการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างต่อเนื่อง และด้านการบริหารทั่วไป ควรพัฒนาระบบเครือข่าย การจัดซื้อจัดจ้าง การรับนักเรียน และการรับส่งหนังสือราชการให้มีความสะดวก รวดเร็ว เป็นระบบมากขึ้น

คำสำคัญ: เทคโนโลยีสารสนเทศ, การบริหารดิจิทัล, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The objectives of this research were to: 1) study the use of information technology by school administrators; 2) compare the use of information technology by school administrators classified by position and school size; and 3) investigate guidelines for developing the use of information technology by school administrators under Chaiyaphum Primary Educational Service Area Office 3. The sample consisted of 298 school administrators and teachers. The sample size was determined using Krejcie and Morgan's sample size table, and the participants were selected through stratified random sampling. The research instruments were a questionnaire and an interview form. The Index of Item-

Objective Congruence ranged from 0.80 to 1.00, and the reliability coefficient of the questionnaire was 0.93. The statistics used for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and F-test.

The research findings revealed that:

1. The overall use of information technology by school administrators under Chaiyaphum Primary Educational Service Area Office 3 was at a high level.

2. The comparison of the use of information technology by school administrators, classified by position and school size, showed that there were no differences overall or in each aspect.

3. The guidelines for developing the use of information technology by school administrators should focus on improving information systems to support all major areas of school administration. In academic administration, databases should be developed for curricula, learning resources, student achievement, and classroom research. In budget administration, information systems and application software should be utilized to support financial management, budgeting, and transparent monitoring and evaluation. In personnel administration, personnel databases should be developed, and continuous training in information technology skills should be promoted. In general administration, network systems, procurement processes, student admission systems, and official correspondence systems should be improved to ensure greater convenience, speed, and systematic operation.

Keywords: Information Technology, Digital Management, School Administrators

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในปัจจุบันเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ภายใต้อิทธิพลของเทคโนโลยีดิจิทัล การสื่อสารไร้พรมแดน และการไหลเวียนของข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ทุกภาคส่วนของสังคมต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมใหม่ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การบริหารจัดการ และการศึกษา โดยเฉพาะสถานศึกษา ซึ่งเป็นองค์กรสำคัญในการ

พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ ทักษะ และสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 จึงจำเป็นต้องนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เป็นเครื่องมือในการจัดการเรียนรู้ การบริหารงาน และการตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562; UNESCO, 2023) การศึกษาในยุคสังคมแห่งความรู้มิได้มุ่งเน้นเพียงการถ่ายทอดเนื้อหาจากผู้สอนไปสู่ผู้เรียนเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับการเข้าถึงข้อมูล การคิดวิเคราะห์ การใช้เทคโนโลยีอย่างเหมาะสม และการเรียนรู้ตลอดชีวิต เทคโนโลยีสารสนเทศจึงมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการจัดการศึกษา ทั้งด้านการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาสื่อและนวัตกรรม การจัดเก็บข้อมูลนักเรียน การวัดและประเมินผล การสื่อสารระหว่างครู ผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน ตลอดจนการบริหารจัดการข้อมูลเพื่อใช้ในการวางแผนและพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา (UNESCO, 2023)

นโยบายด้านการศึกษาของประเทศให้ความสำคัญกับการยกระดับคุณภาพผู้เรียน การพัฒนาระบบบริหารจัดการศึกษา และการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการศึกษา โดยแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579 ได้กำหนดทิศทางการพัฒนาการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและโลกในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) ขณะเดียวกัน นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ได้กำหนดให้การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในภาครัฐ และการพัฒนากำลังคนดิจิทัลเป็นกลไกสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถของประเทศ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าสถานศึกษาจำเป็นต้องปรับระบบการบริหารจัดการให้สามารถใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นฐานในการตัดสินใจ การติดตามผล และการพัฒนางานอย่างเป็นระบบ (สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562)

ระบบสารสนเทศจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญของการบริหารสถานศึกษา เนื่องจากข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน ทันสมัย และสามารถนำไปใช้ได้จริง จะช่วยให้ผู้บริหารสามารถวางแผน กำหนดนโยบาย ตัดสินใจ ติดตามประเมินผล และพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากสถานศึกษามีระบบสารสนเทศที่ดี ย่อมส่งผลให้การบริหารงานวิชาการ งานบุคคล งานงบประมาณ งานทั่วไป และงานสนับสนุนผู้เรียนมีความเป็นระบบ รวดเร็ว โปร่งใส และตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ดียิ่งขึ้น (Laudon & Laudon, 2020) อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติยังพบว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาบางแห่งยังไม่เกิดประสิทธิภาพเท่าที่ควร เช่น ข้อมูลไม่เป็นปัจจุบัน ระบบ

จัดเก็บข้อมูลยังไม่เชื่อมโยงกัน บุคลากรบางส่วนยังขาดทักษะในการใช้เทคโนโลยี และการนำข้อมูลไปใช้ประกอบการตัดสินใจยังมีข้อจำกัด ปัญหาดังกล่าวอาจส่งผลต่อคุณภาพการบริหารจัดการและการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนโดยรวม

จากสภาพความเปลี่ยนแปลงของสังคม นโยบายการศึกษาของประเทศ และความจำเป็นในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่อง การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 เพื่อให้ทราบถึงสภาพการใช้ ปัญหา และแนวทางการพัฒนาเทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา ผลการวิจัยที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการนำข้อมูลไปใช้วางแผน พัฒนาระบบสารสนเทศ และยกระดับคุณภาพการบริหารจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3

2. เพื่อเปรียบเทียบการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 จำแนกตามตำแหน่ง และขนาดของสถานศึกษา

3. เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3

สมมติฐานการวิจัย

1. ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่มีตำแหน่งต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 แตกต่างกัน

2. ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนในการปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา แตกต่างกัน

การทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการนำระบบข้อมูล โปรแกรมคอมพิวเตอร์ เครือข่ายดิจิทัล และเครื่องมือทางเทคโนโลยีมาใช้สนับสนุนการบริหารจัดการสถานศึกษาให้มีความถูกต้อง รวดเร็ว เป็นระบบ และมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยสามารถเชื่อมโยงกับภารกิจการบริหารสถานศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ งานบุคคล และงานบริหารทั่วไป แนวคิดของนักวิชาการที่เกี่ยวข้อง มีดังนี้

สุกัญญา แช่มช้อย (2561) กล่าวถึงการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องปรับบทบาทให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการ การพัฒนาครู การจัดการเรียนรู้ และการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน แนวคิดนี้สะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาไม่เพียงต้องมีความรู้ด้านการบริหารเท่านั้น แต่ต้องมีความสามารถในการใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีเพื่อขับเคลื่อนสถานศึกษาให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง

ใจทิพย์ ณ สงขลา (2561) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการออกแบบการเรียนแนวดิจิทัล โดยเน้นการใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ การจัดสภาพแวดล้อมดิจิทัล แพลตฟอร์มการเรียนรู้ ห้องเรียนดิจิทัล และการเรียนรู้แบบผสมผสาน แนวคิดดังกล่าวสามารถนำมาเชื่อมโยงกับบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาในการส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศด้านวิชาการ ทั้งการพัฒนาสื่อ นวัตกรรม การจัดการเรียนรู้ และการใช้ข้อมูลเพื่อพัฒนาผู้เรียน

พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ (2566) ได้กล่าวถึงภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารว่าประกอบด้วยความเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ กลยุทธ์การสื่อสาร การหลอมรวมระบบบริหารที่เชื่อมโยง การสร้างองค์กรแห่งนวัตกรรมทางการศึกษา และการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้เชิงดิจิทัล แนวคิดนี้ชี้ให้เห็นว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษาจะมีประสิทธิภาพได้ ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ด้านดิจิทัล สามารถบริหารข้อมูล สื่อสารผ่านระบบเทคโนโลยี และส่งเสริมให้บุคลากรใช้เทคโนโลยีในการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ

Selwyn (2021) อธิบายว่า เทคโนโลยีดิจิทัลในการศึกษาไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือทางเทคนิคเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับคน กระบวนการ โครงสร้างองค์กร นโยบาย และวัฒนธรรมการทำงานของสถานศึกษา ดังนั้น การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษาจึงควร

มองทั้งมิติของเครื่องมือและมิติของการบริหารการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้การใช้เทคโนโลยีเกิดประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาอย่างแท้จริง

Laudon และ Laudon (2020) กล่าวถึงระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารว่า เป็นระบบที่ช่วยรวบรวม ประมวลผล จัดเก็บ และเผยแพร่ข้อมูล เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ การประสานงาน การควบคุม และการบริหารองค์การ แนวคิดนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการบริหารสถานศึกษาได้โดยตรง เนื่องจากผู้บริหารจำเป็นต้องใช้ข้อมูลสารสนเทศในการวางแผน การตัดสินใจ การติดตามผล และการพัฒนางานทั้ง 4 ด้านของสถานศึกษา ได้แก่ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป

กล่าวโดยสรุป แนวคิดของนักวิชาการดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการศึกษา โดยผู้บริหารควรใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการจัดการข้อมูล การตัดสินใจ การสื่อสาร การพัฒนาการเรียนรู้ การบริหารทรัพยากร และการสร้างวัฒนธรรมดิจิทัลในสถานศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้สถานศึกษาสามารถบริหารงานได้อย่างเป็นระบบ ทันสมัย โปร่งใส และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของการศึกษาในยุคดิจิทัล

การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นการนำข้อมูล ระบบคอมพิวเตอร์ โปรแกรมสำเร็จรูป ระบบเครือข่าย และเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษา เพื่อให้การดำเนินงานมีความรวดเร็ว ถูกต้อง เป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับขอบข่ายการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่กำหนดให้มีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม, 2545; กระทรวงศึกษาธิการ, 2550) ทั้งนี้ ระบบสารสนเทศยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการรวบรวม ประมวลผล จัดเก็บ และนำเสนอข้อมูล เพื่อสนับสนุนการวางแผน การตัดสินใจ การควบคุม และการบริหารจัดการองค์การให้มีประสิทธิภาพ (Laudon & Laudon, 2020)

ด้านการบริหารวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดทำและพัฒนาฐานข้อมูลด้านหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การวัดและประเมินผล การวิจัยในชั้นเรียน สื่อ นวัตกรรม และแหล่งเรียนรู้ เพื่อใช้เป็นข้อมูล

ประกอบการวางแผน พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ติดตามผลการจัดการศึกษา และยกระดับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ด้านการบริหารงบประมาณ ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดทำข้อมูลด้านการเงิน บัญชี พัสดุ การจัดซื้อจัดจ้าง การจัดสรรงบประมาณ การระดมทรัพยากร และการติดตามประเมินผลการใช้งบประมาณ เพื่อให้การบริหารงบประมาณมีความถูกต้อง รวดเร็ว โปร่งใส ตรวจสอบได้ และเป็นไปตามระเบียบของทางราชการ

ด้านการบริหารงานบุคคล ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดเก็บและพัฒนาฐานข้อมูลบุคลากร เช่น ประวัติบุคลากร ภาระงาน ผลงาน การพัฒนาตนเอง การอบรม และความก้าวหน้าในวิชาชีพ เพื่อใช้ประกอบการวางแผนอัตรากำลัง การมอบหมายงาน การพัฒนาบุคลากร และการส่งเสริมสมรรถนะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

ด้านการบริหารทั่วไป ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้สนับสนุนงานธุรการ งานสารบรรณ การรับส่งหนังสือราชการ การประชาสัมพันธ์ การจัดทำสำมะโนผู้เรียน การรับนักเรียน การดูแลระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต้นสังกัด ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อให้การบริหารทั่วไปมีความสะดวก รวดเร็ว ทันสมัย และสนับสนุนการดำเนินงานของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กล่าวโดยสรุป การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสนับสนุนการบริหารงานทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ให้มีความเป็นระบบ ถูกต้อง ทันสมัย โปร่งใส และสามารถนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผน การตัดสินใจ และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิผล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณควบคู่กับการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมทั้งเชิงระดับและเชิงแนวทางการพัฒนา ซึ่งมีรายละเอียดการดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

การวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรที่ใช้ในการทำงานวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ในปีการศึกษา 2568 จำนวน 1,313 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้สอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 จำนวน 298 คน โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ เครซี่และมอร์แกน จากนั้นใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling)

การวิจัยเชิงคุณภาพ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 คือ ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีผลงานดีเด่น 5 ท่าน

การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการตามกระบวนการอย่างเป็นระบบ โดยศึกษาหลักการ แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้เป็นกรอบแนวทางในการกำหนดประเด็นและสร้างข้อคำถามของแบบสอบถาม จากนั้นผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการสร้างแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า ตามแนวคิดของ Likert (1932) และแนวทางการสร้างเครื่องมือวิจัยของบุญชม ศรีสะอาด (2560) เพื่อให้แบบสอบถามมีความเหมาะสม ครอบคลุมเนื้อหา และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการสร้างแบบสอบถามโดยสังเคราะห์จากนิยามศัพท์เฉพาะที่กำหนดไว้ในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้ข้อคำถามมีความสอดคล้องกับตัวแปรและวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ผลการตรวจสอบพบว่า ข้อคำถามมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.80–1.00 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด ผู้วิจัยจึงได้ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้เครื่องมือมีความชัดเจน เหมาะสม และครอบคลุมเนื้อหาของการวิจัย

ผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่

การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ผลการวิเคราะห์พบว่า แบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.93 แสดงว่าเครื่องมือมีความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูง สามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้ จึงจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปใช้ในการดำเนินการวิจัยต่อไป

เครื่องมือที่เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้างเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ได้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพและความเหมาะสมโดยอาจารย์ที่ปรึกษา ก่อนนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการโดยขอหนังสือจากคณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 จากนั้นผู้วิจัยได้นำหนังสือขอความอนุเคราะห์ส่งไปยังผู้อำนวยการสถานศึกษา เพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม โดยผู้วิจัยดำเนินการแจกแบบสอบถามและติดตามรับคืนด้วยตนเอง ภายหลังการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามกลับคืน จำนวน 298 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนแบบสอบถามที่แจกทั้งหมด

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา โดยได้ดำเนินการออกหนังสือขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูล พร้อมทั้งนัดหมายวัน เวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์ ซึ่งใช้ระยะเวลาในการสัมภาษณ์ประมาณ 10–15 นาทีต่อคน

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ เพื่อให้ได้ผลการวิเคราะห์ที่ถูกต้อง เป็นระบบ และสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยเริ่มจากการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ตำแหน่ง และขนาดของสถานศึกษา ด้วยสถิติความถี่และร้อยละ เพื่ออธิบายลักษณะพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นวิเคราะห์ระดับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ทั้งในภาพรวม รายด้าน และรายข้อ โดยใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน พร้อมทั้งแปลผลตามเกณฑ์ที่กำหนด และดำเนินการเปรียบเทียบการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษาจำแนกตามตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ตำแหน่ง และขนาดของสถานศึกษา โดยใช้สถิติที่เหมาะสม ได้แก่ การทดสอบค่าทีแบบกลุ่มตัวอย่างอิสระจากกัน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับแนวทางการการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ผู้วิจัยได้วิเคราะห์โดยใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive analysis)

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 โดยภาพรวมและรายด้าน

ด้านที่	รายการ	ระดับปฏิบัติ		แปลผล	อันดับที่
		$\bar{X}$	S.D.		
1	ด้านการบริหารวิชาการ	3.65	0.63	มาก	1
2	ด้านการบริหารงบประมาณ	3.54	0.50	มาก	4
3	ด้านการบริหารงานบุคคล	3.57	0.55	มาก	3
4	ด้านการบริหารทั่วไป	3.63	0.52	มาก	2
	ภาพรวม	**3.60**	**0.55**	**มาก**	-

จากตารางที่ 1 แสดงว่า การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการบริหารวิชาการ รองลงมา คือ ด้ด้านการบริหารทั่วไป ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการบริหารงบประมาณ

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมและรายด้าน

ด้านที่	รายการ	ผู้บริหาร		ครูผู้สอน		t	p-value
		$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
1	ด้านการบริหารวิชาการ	3.59	0.60	3.64	0.63	-1.072	0.285
2	ด้านการบริหารงบประมาณ	3.61	0.52	3.53	0.50	1.752	0.081
3	ด้านการบริหารงานบุคคล	3.59	0.56	3.57	0.54	0.321	0.748
4	ด้านการบริหารทั่วไป	3.63	0.51	3.62	0.53	0.059	0.953
	ภาพรวม	**3.60**	**0.55**	**3.59**	**0.55**	**0.265**	**0.517**

จากตารางที่ 2 การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน

รายการ	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ด้านการบริหารวิชาการ	ระหว่างกลุ่ม	0.82	2	0.41	1.35	.261
	ภายในกลุ่ม	92.95	296	0.30		
	รวม	93.77	298			
ด้านการบริหารงบประมาณ	ระหว่างกลุ่ม	0.90	2	0.45	1.42	.244
	ภายในกลุ่ม	97.25	296	0.32		
	รวม	98.15	298			
ด้านการบริหารงานบุคคล	ระหว่างกลุ่ม	0.75	2	0.38	1.48	.229
	ภายในกลุ่ม	77.88	296	0.25		
	รวม	78.63	298			

รายการ	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	p-value
ด้านการบริหารทั่วไป	ระหว่างกลุ่ม	0.85	2	0.43	1.39	.250
	ภายในกลุ่ม	94.20	296	0.31		
	รวม	95.05	298			
ภาพรวม	**ระหว่างกลุ่ม**	**0.80**	**2**	**0.40**	**1.41**	**.246**
	ภายในกลุ่ม	**87.10**	**296**	**0.28**		
	รวม	**87.90**	**298**			

จากตารางที่ 4 การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน

ผลการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3

ด้านการบริหารวิชาการ ควรพัฒนาระบบสารสนเทศด้านวิชาการให้มีความครบถ้วนและเป็นปัจจุบัน โดยจัดทำฐานข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตร แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และงานวิจัยในชั้นเรียน รวมทั้งควรมีการสำรองข้อมูลอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถนำข้อมูลไปใช้ในการวางแผน พัฒนาการจัดการเรียนรู้ และยกระดับคุณภาพผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ด้านการบริหารงบประมาณ ควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและโปรแกรมสำเร็จรูปในการบริหารงบประมาณ โดยเฉพาะการจัดทำข้อมูลด้านการเงิน การระดมทุนทางการศึกษา การวิเคราะห์โครงการ และการติดตามประเมินผลการใช้งบประมาณ เพื่อให้การบริหารงบประมาณมีความถูกต้อง โปร่งใส ตรวจสอบได้ และสอดคล้องกับระเบียบของทางราชการ

ด้านการบริหารงานบุคคล ควรพัฒนาระบบสารสนเทศด้านบุคลากรให้เป็นระบบ โดยจัดเก็บข้อมูลประวัติบุคลากร ข้อมูลครู ผลงาน และแผนพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งควรส่งเสริมการอบรมด้านเทคโนโลยีสารสนเทศแก่บุคลากร เพื่อเพิ่มสมรรถนะในการใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีสนับสนุนการปฏิบัติงาน

ด้านการบริหารทั่วไป ควรพัฒนาระบบเครือข่ายและการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสนับสนุนงานบริหารทั่วไป เช่น การให้บริการนักเรียน การจัดซื้อจัดจ้าง การจัดทำสำมะโนการรับนักเรียน การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารของสถานศึกษา และการรับส่งหนังสือราชการ เพื่อให้การบริหารจัดการมีความสะดวก รวดเร็ว ทันสมัย และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 อภิปรายผลได้ดังนี้

1. การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการบริหารวิชาการ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการบริหารงบประมาณ อาจเนื่องมาจากผู้บริหารสถานศึกษาตระหนักถึงความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารจัดการสถานศึกษา โดยนำมาใช้ในการวางแผน ตัดสินใจ ติดตามงาน และพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ด้านการบริหารวิชาการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด อาจเป็นเพราะงานวิชาการเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษา ผู้บริหารจึงให้ความสำคัญกับการใช้เทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และการจัดการข้อมูลผู้เรียน ส่วนด้านการบริหารงบประมาณมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด อาจเนื่องมาจากงานงบประมาณมีระเบียบ ขั้นตอน และข้อจำกัดด้านการเบิกจ่ายที่ต้องปฏิบัติตามกฎของทางราชการอย่างเคร่งครัด ทำให้การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ยังมีขอบเขตจำกัดกว่าด้านอื่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกกาญจน์ สืบค้า และชีวิน บุญถม (2567) ได้ศึกษาการใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 พบว่า การใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4 โดยรวมและในแต่ละด้านอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุชา สีหาวัฒน์ (2563) ได้ทำการศึกษาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหาร สถานศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 1 พบว่า ระดับปฏิบัติการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 1 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 จำแนกตามตำแหน่ง พบว่า โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน อาจเนื่องมาจากทั้งผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนปฏิบัติงานอยู่ภายใต้นโยบาย ระบบงาน และบริบทของสถานศึกษาเดียวกัน จึงมีการรับรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษาในลักษณะใกล้เคียงกัน อีกทั้งเทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินงานประจำของสถานศึกษา ทั้งด้านการจัดการเรียนการสอน การบริหารข้อมูล การติดต่อสื่อสาร และการรายงานผลต่อหน่วยงานต้นสังกัด ทำให้บุคลากรทุกตำแหน่งมีส่วนเกี่ยวข้องและเห็นความสำคัญของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในทิศทางเดียวกัน จึงส่งผลให้ความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ รัญญ์นภัส วีรกุลเดโชพัฒน์ และคณะ (2568) ได้ศึกษาเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1 พบว่า จำแนกตามสถานสภาพการปฏิบัติไม่แตกต่างกันทั้งในภาพรวมและราย และสอดคล้องกับงานวิจัยสันติสุข เพ็ชรไพทูล และคณะ (2567) ได้ศึกษาเรื่อง การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3 การเปรียบเทียบการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน จำแนกตามตำแหน่ง โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน

3. การเปรียบเทียบความคิดเห็นต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน อาจเนื่องมาจากสถานศึกษาทุกขนาดอยู่ภายใต้นโยบายและแนวทางการบริหารจัดการศึกษาของหน่วยงานต้นสังกัดเดียวกัน จึงมีการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงาน การจัดเก็บข้อมูล การรายงานผล และการติดต่อสื่อสารในลักษณะใกล้เคียงกัน อีกทั้งเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือพื้นฐานที่สถานศึกษาทุกขนาดจำเป็นต้องใช้ในการดำเนินงานประจำ ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง หรือขนาดใหญ่ จึงส่งผลให้ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิรดา ขันโพธิ์ และคณะ (2569) ได้ศึกษาเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 3 พบว่า จำแนกตามขนาดของ

สถานศึกษาโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อาจบดินทร์ ผ่องพันธุ์งาม และวานิช ประเสริฐพร (2568) ได้ศึกษาเรื่องการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารในยุคดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2 จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้านขนาดสถานศึกษา มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน

4. แนวทางการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 3 ควรมุ่งพัฒนาระบบสารสนเทศให้ครอบคลุมภารกิจหลักทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารวิชาการ ควรพัฒนาฐานข้อมูลหลักสูตร แหล่งเรียนรู้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และงานวิจัยในชั้นเรียน ด้านการบริหารงบประมาณ ควรใช้ระบบสารสนเทศและโปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อสนับสนุนการบริหารการเงิน งบประมาณ และการติดตามประเมินผลอย่างโปร่งใส ด้านการบริหารงานบุคคล ควรจัดทำฐานข้อมูลบุคลากร และส่งเสริมการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างต่อเนื่อง และด้านการบริหารทั่วไป ควรพัฒนาระบบเครือข่าย การจัดซื้อจัดจ้าง การรับนักเรียน และการรับส่งหนังสือราชการให้มีความสะดวก รวดเร็ว และเป็นระบบมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ เอกชัย ชัยหมื่น และคณะ (2568) ได้ศึกษาเรื่องการศึกษาแนวทางการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม พบว่า แนวทางการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม ด้านการบริหารงานทั่วไป ด้านการบริหารงาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนากร ธัญนันท์ และวิภาดา ประสารทรัพย์ (2568) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2 พบว่า แนวทางการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานในสถานศึกษา ประกอบด้วย 4 ประเด็นหลัก ได้แก่ 1) ด้านวิชาการ พัฒนาระบบทะเบียนวัดผลและคลังสื่อดิจิทัลที่เป็นระบบ 2) ด้านงานทั่วไป ส่งเสริมการใช้ระบบสารบรรณและการสื่อสารออนไลน์ให้เป็นมาตรฐาน 3) ด้านบุคลากร จัดทำระบบข้อมูลบุคลากรและสนับสนุนการพัฒนาวิชาชีพออนไลน์ และ 4) ด้านงบประมาณ พัฒนาระบบวางแผนและบริหารงบประมาณที่โปร่งใส ถูกต้อง และตรวจสอบได้

สรุป/ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ผลการวิจัยมีความสำคัญต่อการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล ผู้บริหารสถานศึกษาได้ให้ความสำคัญกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการงานของสถานศึกษา ทั้งด้านการบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป โดยเฉพาะด้านการบริหารวิชาการซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงสุด แสดงให้เห็นว่าเทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และการยกระดับประสิทธิภาพของงานวิชาการ ประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากผลการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดสามารถนำข้อมูลไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผน พัฒนา และปรับปรุงระบบสารสนเทศของสถานศึกษาให้ครอบคลุมภารกิจหลักทั้ง 4 ด้าน โดยเฉพาะด้านการบริหารงบประมาณซึ่งมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ควรได้รับการพัฒนาให้มีความถูกต้อง โปร่งใส ตรวจสอบได้ และเชื่อมโยงข้อมูลอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังช่วยให้สถานศึกษาตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหาร ครู และบุคลากร เพื่อให้สามารถใช้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจ การติดตามงาน และการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น **ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัยและการนำผลการวิจัยไปใช้** 1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรกำหนดนโยบายและสนับสนุนการพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาให้เป็นระบบ เชื่อมโยงข้อมูล และครอบคลุมภารกิจหลักทั้ง 4 ด้าน 2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศด้านการบริหารงบประมาณให้มากขึ้น โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปหรือระบบฐานข้อมูลในการบริหารการเงิน บัญชี พัสดุ และการติดตามประเมินผล เพื่อให้เกิดความถูกต้อง โปร่งใส และตรวจสอบได้ 3. สถานศึกษาควรพัฒนาทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหาร ครู และบุคลากรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถใช้ข้อมูลในการวางแผน ตัดสินใจ และพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ **ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 1. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา เช่น ภาวะผู้นำเชิงดิจิทัล ทักษะดิจิทัล และความพร้อมของระบบเทคโนโลยี 2. ควรขยายขอบเขตการวิจัยไปยังสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาอื่น หรือสถานศึกษาในสังกัดอื่น เพื่อเปรียบเทียบผลการวิจัยในบริบทที่แตกต่างกัน 3. ควรใช้การวิจัยแบบผสม โดยเพิ่มการสัมภาษณ์หรือสนทนากลุ่ม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กนกกาญจน์ สืบค้า และชีวิน บุญถม. (2567). การใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 4. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 4(5), 879–896.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2550). กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ. 2550. ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 124 ตอนที่ 24 ก หน้า 29 (16 พฤษภาคม 2550).

ใจทิพย์ ณ สงขลา. (2561). การออกแบบการเรียนแนวดิจิทัล. ภาควิชาเทคโนโลยีและสื่อสารการศึกษา คณะครุศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธนากร ธัญนันท์ และวิภาดา ประสารทรัพย์. (2568). แนวทางการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 2. วารสารเสียงธรรมจากมหายาน, 11(6), 228–241.

พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ. (2566). รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงดิจิทัลของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร. คุรุสภาวิทยาจารย์, 4(2), 132–147.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. (2545). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 119 ตอนที่ 123 ก หน้า 16-21 (19 ธันวาคม 2545).

รัญญ์นภัส วีรกุลเดโชพัฒน์ และคณะ. (2568). การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 1. วารสารเสียงธรรมจากมหายาน, 11(2), 47–60.

ศิรดา ขันโพธิ์ และคณะ. (2569) การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ กลุ่ม 3. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 6(1), 1-19.

สันติสุข เพ็ชรไพทูล และคณะ. (2567). การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 3. วารสารเสียงธรรมจากมหายาน, 10(3), 271–285.

สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. 2561–2580. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด

สุกัญญา แช่มช้อย. (2561). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อนุชา สีหาวัฒน์. (2563). การศึกษาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารสถานศึกษาของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาชัยภูมิ เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ.

อาจบดินทร์ ผ่องพันธุ์งาม และวานิช ประเสริฐพร. (2568). การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารในยุคดิจิทัลของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชัยภูมิ เขต 2. สิกขาวารสารศึกษาศาสตร์, 12(2), 187–197.

เอกชัย ชัยหมื่น และคณะ. (2568). การศึกษาแนวทางการพัฒนาการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม. Interdisciplinary Academic and Research Journal, 5(1), 145–164.

Laudon, K. C., & Laudon, J. P. (2020). Management information systems: Managing the digital firm (16th ed.). Pearson.

Selwyn, N. (2021). Education and technology: Key issues and debates (3rd ed.). Bloomsbury Academic.

การสื่อสารในการสร้างแบรนด์ทางการเมืองของผู้สมัครนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลาที่ชนะการเลือกตั้งในปี 2568*

COMMUNICATION FOR POLITICAL BRANDING OF THE WINNING CANDIDATE FOR CHIEF EXECUTIVE OF THE SONGKHLA PROVINCIAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION IN THE 2025 ELECTION

อนุวัฒน์ พรมสวัสดิ์[1], วิทยาธร ท่อแก้ว[2] และ กานต์ บุญศิริ[3]

Anuwat Promsawat[1], Wittayatorn Tokeaw[2] and Karn Boonsiri[3]

[1-3]สาขาวิชานิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

[1-3]School of Communication Arts, Sukhothai Thammathirat Open University, Nonthaburi, Thailand

Corresponding author E-mail: Konsangrang@gmail.com

วันที่รับบทความ : 13 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 24 มิถุนายน 2569; วันตอบรับบทความ : 26 มิถุนายน 2569

Received 13 June 2026; Revised 24 June 2026; Accepted 26 June 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) กระบวนการสื่อสารในการสร้างแบรนด์ทางการเมือง และ 2) ปัญหาและแนวทางการสื่อสารในการสร้างแบรนด์ทางการเมืองของผู้สมัครนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา ที่ชนะการเลือกตั้งในปี 2568 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มุ่งศึกษาผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการสื่อสารในการสร้างแบรนด์ จำนวน 27 คน จาก 7 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้สมัครนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด 2) ที่ปรึกษาในการวางแผนการสื่อสารแบรนด์ 3) นักปฏิบัติการสื่อสารแบรนด์ 4) หัวคะแนน 5) ประชาชนในฐานะผู้รับสาร 6) ผู้สมัครสมาชิกสภา และ 7) นักวิชาการด้านการสื่อสารแบรนด์ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบ

Citation:

* อนุวัฒน์ พรมสวัสดิ์, วิทยาธร ท่อแก้ว และ กานต์ บุญศิริ. (2569). การสื่อสารในการสร้างแบรนด์ทางการเมืองของผู้สมัครนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลาที่ชนะการเลือกตั้งในปี 2568. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 1186-1199.

Anuwat Promsawat, Wittayatorn Tokeaw and Karn Boonsiri. (2026). Communication For Political Branding Of The Winning Candidate For Chief Executive Of The Songkhla Provincial Administrative Organization In The 2025 Election. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 1186-1199.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

สัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์รายบุคคลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและสรุปประเด็นสำคัญ

ผลการวิจัย พบว่า 1) การสร้างแบรนด์ทางการเมืองที่มีประสิทธิภาพต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การวิเคราะห์บริบท การกำหนดอัตลักษณ์ การวางกลยุทธ์ และการเลือกใช้สื่อที่เหมาะสม ควบคู่กับ 2) การแก้ไขปัญหาการสื่อสารด้วยยุทธศาสตร์ที่ชัดเจน การบูรณาการสื่อ การใช้ข้อมูลที่โปร่งใส และการบริหารทีมอย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ ความไว้วางใจ และการจดจำในระยะยาว ทั้งนี้ งานวิจัยได้พัฒนา “โมเดล S-U-P-H-I-T B-R-A-N-D-I-N-G” ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดที่ครอบคลุมตั้งแต่การวิเคราะห์บริบท การกำหนดอัตลักษณ์ การวางกลยุทธ์ การสื่อสารแบบบูรณาการ ไปจนถึงการบริหารจัดการวิกฤต การรับมือข้อโจมตี การเชื่อมโยงภาพลักษณ์กับนโยบาย และการสร้างความสัมพันธ์กับประชาชนอย่างยั่งยืน สามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพในระดับท้องถิ่น

คำสำคัญ: การสื่อสาร, การสร้างแบรนด์, นักการเมือง, ผู้สมัครนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด, การเลือกตั้ง

Abstract

This study aimed to examine (1) the communication process in political branding, and (2) the problems and communication strategies used in political branding of the winning candidate for President of the Songkhla Provincial Administrative Organization in the 2025 election. It was a qualitative research focusing on individuals directly involved in political branding communication. The sample consisted of 27 purposively selected participants from seven groups: the candidate for provincial administrative organization president, communication branding strategists, branding practitioners, campaign supporters, citizens as message receivers, council candidates, and communication branding scholars. Data were collected through semi-structured in-depth interviews and individual interviews, and analyzed using content analysis and thematic summarization.

The findings indicate that 1) effective political branding must be conducted systematically, starting from contextual analysis, identity formation,

strategy development, and appropriate media selection, together with 2) addressing communication problems through clear strategies, media integration, transparent data use, and systematic team management in order to build credibility, trust, and long-term recognition. In addition, the study has developed the “S-U-P-H-I-T B-R-A-N-D-I-N-G Model,” a conceptual framework that encompasses contextual analysis, identity formation, strategic planning, integrated communication, crisis management, response to attacks, alignment of image with policy, and the development of sustainable relationships with the public. This model can be effectively applied to political communication at the local level.

Keywords: communication, political branding, politicians, provincial administrative organization chief executive candidate, election

บทนำ

ในบริบทของการแข่งขันทางการเมืองยุคใหม่ การสื่อสารเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดนโยบายหรือประชาสัมพันธ์ตัวบุคคลและเป็น “กลไกหลักของการสร้างแบรนด์ทางการเมือง” ที่มีบทบาทอย่างยิ่งต่อการรับรู้ การจดจำ ความเชื่อมั่น และการตัดสินใจของประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การสร้างแบรนด์ทางการเมือง (Political Branding) เป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้สมัครถูกมองในฐานะ “นักการเมือง” และจดจำในฐานะ “ตัวแทนของคุณค่า วิสัยทัศน์ และความคาดหวังของสังคม” (Scammell, 2015; Keller, 2013)

การสร้างแบรนด์ทั้งในเชิงองค์กรและการเมืองมักเผชิญปัญหาการสื่อสารในการสร้างแบรนด์ ซึ่งหมายถึงความคลาดเคลื่อนหรืออุปสรรคในการถ่ายทอดอัตลักษณ์ ภาพลักษณ์ วิสัยทัศน์ และนโยบายไปยังกลุ่มเป้าหมาย ส่งผลให้เกิดความสับสนในการรับรู้และลดความเชื่อมั่นของผู้รับสาร (Keller, 2013; วิทยาธร ท่อแก้ว, 2564) ปัญหาดังกล่าวสามารถแบ่งได้เป็น 3 ด้านหลัก ได้แก่ ด้านการรับรู้และการจดจำ ด้านข้อโจมตี และด้านการจัดการทีมสื่อสาร ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อความเข้มแข็งของแบรนด์ในระยะยาว (McNair, 2018)ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีแนวทางการแก้ไขอย่างเป็นระบบ เช่น การสื่อสารอย่างต่อเนื่องเพื่อแก้ปัญหาการรับรู้และการจดจำ การสื่อสารเชิงรุกโดยใช้ข้อมูลเชิงหลักฐานเพื่อรับมือข้อโจมตี และการ

พัฒนาการจัดการทีมด้วยการสร้างเอกภาพของสารและเพิ่มศักยภาพบุคลากร (Grunig & Hunt, 1984; Kotler & Kotler, 2021)

การสื่อสารในการสร้างแบรนด์ทางการเมืองของผู้สมัครนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลาที่ชนะการเลือกตั้งในวันเสาร์ที่ 1 กุมภาพันธ์ 2568 ปี 2568 คือ นายสุพิศ พิทักษ์ธรรม นับเป็นกระบวนการสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์ที่ดำเนินการอย่างเป็นระบบ ครอบคลุมตั้งแต่การวิเคราะห์บริบทพื้นที่และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การกำหนดอัตลักษณ์ผู้นำ การออกแบบกลยุทธ์การสื่อสาร ตลอดจนการกำหนดข้อความด้านคุณลักษณะ วิสัยทัศน์ และนโยบายอย่างชัดเจน การสื่อสารดังกล่าวผสานทั้งสื่อดั้งเดิมและสื่อใหม่เข้าด้วยกันอย่างบูรณาการ โดยใช้ป้ายหาเสียง การลงพื้นที่ รถแห่ ผู้ช่วยหาเสียง ควบคู่กับ LINE เฟซบุ๊กเพจ และสื่อข่าวออนไลน์ เพื่อสร้างการรับรู้ ความเชื่อมั่น และการจดจำในวงกว้าง จุดเด่นสำคัญคือการสื่อสารที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง เชื่อมโยงภาพลักษณ์ผู้นำเข้ากับนโยบายที่จับต้องได้ ทำให้ประชาชนเห็นทั้งตัวตน ความตั้งใจ และความสามารถเชิงบริหารอย่างเป็นรูปธรรม จนนำไปสู่ชัยชนะในการเลือกตั้งระดับจังหวัดได้

การวิจัยเรื่อง “การสื่อสารในการสร้างแบรนด์ทางการเมืองของผู้สมัครนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลาที่ชนะการเลือกตั้ง ปี 2568” เกิดจากบริบทการเมืองท้องถิ่นที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วภายใต้อิทธิพลของสื่อดิจิทัลและการแข่งขันทางการเมืองที่เข้มข้น ส่งผลให้การเมืองไม่ได้แข่งขันเพียงนโยบายหรือฐานเสียงแบบเดิม แต่ยังแข่งขันในมิติของ “แบรนด์ทางการเมือง” ที่สะท้อนตัวตน ความน่าเชื่อถือ และภาพลักษณ์ของผู้นำ อย่างไรก็ตาม ยังขาดองค์ความรู้เชิงลึกที่อธิบายกระบวนการจัดการการสื่อสารในการสร้างแบรนด์ผู้นำท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ ทั้งในด้านกระบวนการ ปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไขในบริบทจริงของจังหวัดสงขลา จึงทำให้การวิจัยนี้มุ่งเติมเต็มช่องว่างดังกล่าว โดยใช้กรณีศึกษาผู้ชนะการเลือกตั้งเพื่อสร้างความเข้าใจเชิงกระบวนการและเชิงปฏิบัติที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารในการสร้างแบรนด์ทางการเมืองของผู้สมัครนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลาที่ชนะการเลือกตั้งในปี 2568

2) เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางการสื่อสารในการสร้างแบรนด์ทางการเมืองของผู้สมัครนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลาที่ชนะการเลือกตั้งในปี 2568

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างกับผู้เกี่ยวข้องกับการสื่อสารในการสร้างแบรนด์ทางการเมืองของผู้ชนะเลือกตั้งนายก อบจ. สงขลา ปี 2568 เพื่อศึกษากระบวนการวางแผน กลยุทธ์ อัตลักษณ์ การใช้สื่อ รวมถึงปัญหาและแนวทางแก้ไขอย่างรอบด้าน และให้เข้าใจบริบทสังคม การเมือง และวัฒนธรรมของพื้นที่อย่างลึกซึ้งและใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ คือ บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการสื่อสารในการสร้างแบรนด์ทางการเมืองของผู้สมัครนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลาที่ชนะการเลือกตั้ง ปี 2568 กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 27 คน ประกอบด้วย 7 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้สมัครนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 คน 2) ที่ปรึกษาในการวางแผนการสื่อสารแบรนด์ 4 คน 3) นักปฏิบัติการสื่อสารแบรนด์ 4 คน 4) หัวคะแนนจาก 6 เขตการเลือกตั้ง 6 คน 5) ประชาชนในฐานะผู้รับสารจาก 6 เขตการเลือกตั้ง รวมเป็น 6 คน 6) ผู้สมัครสมาชิกสภา อบจ. 3 คน และ 7) นักวิชาการด้านการสื่อสารแบรนด์ 3 คน

วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (**Purposive Sampling**) โดยคัดเลือกบุคคลที่มีคุณสมบัติเฉพาะ คือ มีบทบาท มีประสบการณ์ หรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับประเด็นการวิจัย โดยมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีบทบาทสำคัญในการสื่อสาร การสร้างแบรนด์ทางการเมือง เพื่อให้ข้อมูลที่ได้รับมีความลึก เชื่อมโยงกันได้ และสะท้อนภาพรวมของกระบวนการ ปัญหา และแนวทางการแก้ไขปัญหาในการสร้างแบรนด์ได้อย่างรอบด้าน

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การวิจัยนี้ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือหลัก โดยพัฒนาอย่างเป็นระบบจากการศึกษาวัตถุประสงค์ กรอบแนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วกำหนดประเด็นคำถามปลายเปิดให้ครอบคลุมด้านประสบการณ์ กระบวนการ ปัญหา และแนวทาง

แก้ไข จากนั้นตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา(Content Validity) โดยผู้เชี่ยวชาญ 3 คน และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะ ก่อนนำไปทดลองใช้กับกลุ่มใกล้เคียงกลุ่มตัวอย่าง เพื่อให้เครื่องมือมีความชัดเจน น่าเชื่อถือ และสามารถเก็บข้อมูลเชิงลึกได้อย่างมีคุณภาพ

เครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 กระบวนการสื่อสารในการสร้างแบรนด์ผู้สมัคร มีประเด็นคำถามหลัก ดังนี้

1) การวิเคราะห์บริบทและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการเลือกตั้งเป็นอย่างไร

2) การกำหนดอัตลักษณ์แบรนด์ทางการเมืองเป็นอย่างไร

3) การออกแบบกลยุทธ์การสื่อสารแบรนด์ทางการเมืองเป็นอย่างไร

4) การกำหนดข้อความการสื่อสารแบรนด์ด้านคุณลักษณะเป็นอย่างไร

5) การกำหนดข้อความการสื่อสารแบรนด์ทางการเมืองเป็นอย่างไร

6) การกำหนดข้อความการสื่อสารแบรนด์ทางการเมือง ด้านนโยบายเป็นอย่างไร

7) การใช้สื่อดั้งเดิมในการสื่อสารแบรนด์ทางการเมือง เป็นอย่างไร

8) การใช้สื่อใหม่ในการสื่อสารแบรนด์ทางการเมือง เป็นอย่างไร

9) การประเมินผลการสื่อสารในการสร้างแบรนด์ทางการเมือง เป็นอย่างไร

ส่วนที่ 2 ปัญหาและแนวทางการแก้ไขการสื่อสารในการสร้างแบรนด์ผู้สมัคร ประเด็นคำถามหลัก ดังนี้

1) ปัญหาและแนวทางการแก้ไขการรับรู้และการจดจำแบรนด์ทางการเมือง เป็นอย่างไร

2) ปัญหาและแนวทางการแก้ไขข้อโจมตีแบรนด์ทางการเมือง เป็นอย่างไร

3) ปัญหาและแนวทางการแก้ไขด้านการจัดการทีมปฏิบัติงานการสื่อสารแบรนด์ทางการเมือง เป็นอย่างไร

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยนี้ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล เริ่มใช้บัญชีผู้ให้ข้อมูลหลักตามที่เลือกไว้จากกลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับกระบวนการสื่อสารในการสร้างแบรนด์ทางการเมืองของผู้สมัคร จากนั้นผู้วิจัยทำการติดต่อประสานงานเพื่อนัดหมายวัน เวลา และสถานที่สัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ พร้อมชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัยและขอความยินยอมในการให้ข้อมูล ในระหว่างการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยดำเนินการตามลำดับคำถามที่กำหนดไว้ในแบบสัมภาษณ์อย่างเคร่งครัด แต่

เปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถอธิบายรายละเอียดเพิ่มเติมได้อย่างอิสระตามหลักการของการสัมภาษณ์เชิงลึก มีการบันทึกเสียงและจดบันทึกภาคสนามควบคู่กันไปเพื่อป้องกันการตกหล่นของข้อมูล เมื่อสิ้นสุดการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูลทันที และถอดเทปคำสัมภาษณ์อย่างละเอียดเพื่อนำไปใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประเด็นต่อไป ทั้งนี้ กระบวนการเก็บข้อมูลทั้งหมดคำนึงถึงจริยธรรมการวิจัย ความเป็นส่วนตัว และการรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูลเป็นสำคัญ

การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงประเด็น (Thematic Analysis) อย่างเป็นระบบ เริ่มจากการถอดความคำสัมภาษณ์จากไฟล์เสียงเป็นข้อความโดยคงถ้อยคำของผู้ให้ข้อมูลไว้ครบถ้วน จากนั้นอ่านทบทวนหลายรอบเพื่อทำความเข้าใจภาพรวมของข้อมูลและบริบทการสนทนา ขั้นต่อมาคือการกำหนดรหัสข้อมูล โดยคัดเลือกข้อความหรือเหตุการณ์ที่สะท้อนความหมายสำคัญและกำหนดรหัสสั้น ๆ เพื่อแทนสาระนั้น ๆ แล้วนำรหัสที่มีความหมายใกล้เคียงกันมาจัดกลุ่มเป็นหมวดหมู่ พัฒนาเป็นประเด็นย่อย และสังเคราะห์เป็นประเด็นหลักที่ครอบคลุมมากขึ้น ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความสอดคล้องของประเด็นที่ได้โดยย้อนกลับไปพิจารณาข้อมูลต้นฉบับ เปรียบเทียบข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลายราย และพิจารณาความแตกต่างของมุมมองเพื่อเพิ่มความรอบด้าน สุดท้ายจึงเรียบเรียงและตีความเชิงลึกเชื่อมโยงกับบริบทและกรอบแนวคิดทางทฤษฎี เพื่อให้ได้ข้อค้นพบที่มีความชัดเจน เป็นระบบ และมีความน่าเชื่อถือทางวิชาการ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารในการสร้างแบรนด์ทางการเมืองของผู้สมัครนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลาที่ชนะการเลือกตั้งในปี 2568

ผลการวิจัย พบว่า กระบวนการสื่อสารในการสร้างแบรนด์ทางการเมือง เป็นกระบวนการเชิงระบบที่บูรณาการตั้งแต่การวิเคราะห์บริบท การกำหนดอัตลักษณ์ การออกแบบกลยุทธ์ การกำหนดสาร และการเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสมทั้งสื่อดั้งเดิมและสื่อใหม่ ส่งผลให้แบรนด์ทางการเมืองมีความชัดเจน น่าเชื่อถือ สร้างความเชื่อมั่น และนำไปสู่ชัยชนะในการเลือกตั้งอย่างเป็นรูปธรรม

1) การวิเคราะห์บริบทและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการเลือกตั้ง พบว่า กระบวนการดังกล่าวช่วยให้การกำหนดตัวตนแบรนด์ จุดยืนทางการเมือง สารนโยบาย และรูปแบบการ

สื่อสารมีความสอดคล้องกับความเป็นจริงของพื้นที่และความต้องการของประชาชนอย่างแท้จริง

2) การกำหนดอัตลักษณ์ พบว่า อัตลักษณ์ถูกกำหนดขึ้นอย่างชัดเจน สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ ตั้งอยู่บนความจริงของตัวตน และถูกสื่อสารอย่างต่อเนื่องผ่านทุกมิติของการรณรงค์

3) การออกแบบกลยุทธ์การสื่อสาร พบว่า ตั้งอยู่บนหลักการความชัดเจน ความสอดคล้อง ความเหมาะสมกับบริบท และความต่อเนื่อง ตลอดจนถูกนำไปปฏิบัติอย่างเป็นระบบผ่านการสื่อสารเชิงบูรณาการ การขับเคลื่อนผ่านเครือข่าย และการบริหารสถานการณ์อย่างมีประสิทธิภาพ

4) การกำหนดข้อความการสื่อสารแบรนด์ พบว่า (1) ด้านคุณลักษณะ สะท้อนผ่านการเป็นผู้นำที่เข้าใจบริบทพื้นที่อย่างลึกซึ้ง สามารถบริหารงานเชิงระบบได้อย่างมีประสิทธิภาพควบคู่กับการเป็นผู้นำที่เข้าถึงประชาชน ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลางในการกำหนดนโยบายและการพัฒนา มีความจริงใจ โปร่งใส และยึดหลักคุณธรรมเป็นรากฐานของการทำงาน อีกทั้งยังมีวิสัยทัศน์การพัฒนาจังหวัดที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม และสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน นอกจากนี้ ยังมีความสามารถด้านการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในทุกภาคส่วน เปิดกว้างต่อนวัตกรรม กล้าตัดสินใจ และพร้อมรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ รวมถึงมีความมุ่งมั่นทุ่มเทต่อบทบาทหน้าที่อย่างต่อเนื่อง (2) ด้านวิสัยทัศน์ ถูกกำหนดบนพื้นฐานของความชัดเจน ความสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ ความเชื่อมโยงกับอัตลักษณ์ผู้นำ และการสร้างพลังแห่งความหวัง อีกทั้งยังถูกนำไปปฏิบัติอย่างเป็นระบบผ่านการสื่อสารเชิงบูรณาการ และ (3) ด้านนโยบาย เป็นกระบวนการเชิงยุทธศาสตร์ที่สะท้อนถึงความเป็นระบบ ความเชื่อมโยงกับบริบทพื้นที่ และการมุ่งประโยชน์ประชาชนเป็นศูนย์กลางอย่างชัดเจน

5) การใช้สื่อดั้งเดิมในการสื่อสาร พบว่า มีการใช้สื่อดั้งเดิมในการสื่อสาร ได้แก่ (1) การใช้ป้ายหาเสียง เป็นการแสดงชื่อผู้สมัครหรือหมายเลขเลือกตั้งเท่านั้นและเป็น “เครื่องมือสื่อสารอัตลักษณ์แบรนด์” ที่ถูกออกแบบอย่างมีระบบและมีเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์อย่างชัดเจน (2) การเดินเคาะประตูและการปราศรัยหาเสียง เป็นสื่อดั้งเดิมเชิงปฏิสัมพันธ์ที่มีพลังสูงต่อการสร้างความสัมพันธ์เชิงลึกกับประชาชน เป็น “หัวใจของการสื่อสารแบรนด์เชิงพื้นที่” โดยเน้นการสื่อสารแบบเผชิญหน้า การรับฟังปัญหา และการถ่ายทอดวิสัยทัศน์แบบเข้าถึงง่าย (3) การใช้รถแห่หาเสียง มีบทบาทสำคัญในการ “กระจายแบรนด์เชิงพื้นที่กว้าง” โดยเฉพาะใน

ชุมชนชนบทและพื้นที่ที่ประชาชนยังเข้าถึงสื่อดิจิทัลได้จำกัด (4) การใช้ผู้ช่วยหาเสียง ทำหน้าที่เป็น “ตัวแทนแบรนด์” ที่ถ่ายทอดอัตลักษณ์ แนวคิด และนโยบายของผู้สมัครไปสู่ประชาชนอย่างใกล้ชิด และ (5) การใช้แผ่นพับ ในการสื่อสารข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับผู้สมัครและนโยบายถูกออกแบบให้เป็น “สื่อเสริมพลังแบรนด์เชิงเหตุผล” ที่ช่วยอธิบายรายละเอียดนโยบายและภาพลักษณ์ผู้นำอย่างเป็นระบบ

6) การใช้สื่อใหม่ในการสื่อสาร พบว่า มีการใช้สื่อใหม่ในการสื่อสาร ได้แก่ (1) การใช้สื่อไลน์ (LINE) เป็น “สื่อเชิงปฏิสัมพันธ์ตรง” ที่เชื่อมโยงผู้สมัครกับประชาชนในลักษณะใกล้ชิด รวดเร็ว และต่อเนื่องมากที่สุด (2) การใช้เฟซบุ๊กเพจ (Facebook Page) ทำหน้าที่เป็นเวทีหลักของการสื่อสารแบรนด์ทางการเมือง ที่รวมเอาการสื่อสารด้านตัวตน วิสัยทัศน์ นโยบาย กิจกรรม และการลงพื้นที่ไว้อย่างครบถ้วน และ (3) การใช้เว็บไซต์ข่าวออนไลน์ ใน**การ**สร้างความน่าเชื่อถือเชิงสาธารณะและความกลางทางการเมือง

7) การประเมินผลการสื่อสารในการสร้างแบรนด์ทางการเมือง พบว่า การประเมินผลการสื่อสารมีบทบาทอย่างสูงต่อการยืนยันว่า กระบวนการสร้างแบรนด์ทางการเมืองตลอดช่วงหาเสียงสามารถเปลี่ยน “สาร” ให้กลายเป็น “พลังความเชื่อมั่น” และนำไปสู่ “ชัยชนะทางการเมือง” ได้อย่างเป็นรูปธรรม

วัตุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาปัญหาและแนวทางการสื่อสารในการสร้างแบรนด์ทางการเมืองของผู้สมัครนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลาที่ชนะการเลือกตั้งในปี 2568

ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาและแนวทางการสื่อสารในการสร้างแบรนด์ผู้สมัครนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลาที่ชนะการเลือกตั้งในปี 2568 ดังนี้

1) ปัญหาด้านการรับรู้และการจดจำในการสร้างแบรนด์ พบว่า เกิดจาก “ความซับซ้อนของการสื่อสารทางการเมืองในบริบทจังหวัดที่มีความหลากหลายสูง” ทั้งด้านประชากร สื่อ และการแข่งขันทางการเมือง แนวทางการแก้ไขที่สำคัญประกอบด้วยการสื่อสารเชิงแบ่งกลุ่ม การเน้นย้ำสารหลักอย่างเป็นระบบ การบูรณาการสื่อดั้งเดิมกับสื่อใหม่ การเชื่อมโยงภาพลักษณ์กับนโยบาย และการสร้างทุนความน่าเชื่อถือในระยะยาว หากสามารถดำเนินการตามแนวทางดังกล่าวได้อย่างต่อเนื่อง จะช่วยยกระดับการรับรู้จาก “การรู้จัก” ไปสู่ “การจดจำและผูกพัน” อันเป็นรากฐานสำคัญของความสำเร็จทางการเมืองในระดับท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

2) ปัญหาข้อโจมตีในการสร้างแบรนด์ พบว่า มีการโจมตีทั้งในมิติบุคคล นโยบาย ข้อมูลเท็จ อุดมการณ์ และวาทกรรมชุมชน ซึ่งล้วนเป็นพลวัตปกติของการแข่งขันทางการเมืองในระดับท้องถิ่น แนวทางการแก้ไขที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยการสื่อสารเชิงรุก ความโปร่งใส

การใช้ข้อมูลเชิงหลักฐาน การตอบสนองอย่างรวดเร็ว และการสร้างเครือข่ายสื่อสารเชิงบวก หากสามารถดำเนินการได้อย่างเป็นระบบ ข้อโจมตีจะทำลายแบรนด์ผู้นำ ในทางกลับกันอาจกลายเป็น “แรงเสริมความแข็งแกร่งของแบรนด์” ในสายตาของประชาชน

3) ด้านการจัดการทีม พบว่า เป็นปัญหาเชิง “โครงสร้างทีม กระบวนการตัดสินใจ และศักยภาพบุคลากร” มากกว่าปัญหาเฉพาะหน้าเชิงตัวบุคคล แนวทางการแก้ไขที่มีประสิทธิภาพจึงต้องเน้นการสร้างระบบการสื่อสารภายในที่เป็นเอกภาพ จัดตั้งทีมตอบสนองฉุกเฉิน พัฒนาทักษะเชิงนโยบายของทีมงาน สร้างเครือข่ายเฝ้าระวังข่าวลบ และดูแลมิติทางจิตใจของบุคลากรควบคู่กันไป หากสามารถดำเนินการได้อย่างเป็นระบบ ทีมปฏิบัติงานจะรับมือกับข้อโจมตีได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถใช้วิกฤตเป็นโอกาสในการเสริมความแข็งแกร่งของแบรนด์ผู้นำ

อภิปรายผล

1) วัตถุประสงค์ที่ 1 กระบวนการสื่อสารในการสร้างแบรนด์ทางการเมืองของผู้สมัครนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา ที่ชนะการเลือกตั้งในปี 2568

ผลการศึกษาบ่งชี้ว่า กระบวนการจัดการการสื่อสารในการสร้างแบรนด์ทางการเมืองของผู้ชนะเลือกตั้งนายก อบจ. สงขลา ปี 2568 เป็นกระบวนการเชิงยุทธศาสตร์ที่เริ่มจากการวิเคราะห์บริบทและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กำหนดอัตลักษณ์แบรนด์ ออกแบบกลยุทธ์สื่อผสมผสานทั้งสื่อดั้งเดิมและสื่อใหม่ รวมถึงการติดตามประเมินผลและรับมือข้อโจมตีทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการตลาดการเมืองแบบมุ่งตลาด (market-oriented) ที่เน้นการศึกษาความต้องการของประชาชนก่อนออกแบบแบรนด์และนโยบาย (Lees-Marshment, 2009) นอกจากนี้ พบว่า การให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ปัญหาเชิงโครงสร้างของจังหวัด การรับฟังเสียงประชาชน และการจำแนกผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างเป็นระบบของทีมสุพิศ สอดคล้องกับแนวคิด voter-/citizen-oriented ที่เริ่มจากความต้องการของประชาชนก่อนออกแบบภาพลักษณ์และแคมเปญทางการเมือง (Lees-Marshment, 2009) ในด้านอัตลักษณ์ถูกกำหนดภาพลักษณ์เป็นผู้นำที่เข้าใจพื้นที่ เข้าถึงประชาชน และเน้นการพัฒนาเชิงระบบ ซึ่งถูกถ่ายทอดไปยังทีมงานทุกระดับ สอดคล้องกับแนวคิด political brand identity system และการสร้างความมีส่วนร่วมภายในองค์กร (Pich, Dean, & Punjaisri, 2016) ขณะเดียวกันการใช้กลยุทธ์สื่อแบบผสมผสานทั้งสื่อดั้งเดิม (เช่น ป้ายหาเสียง รถแห่ การลงพื้นที่) และสื่อ

ดิจิทัล (เช่น LINE และ Facebook) สะท้อนรูปแบบ hybrid campaigning ที่ผสานการสื่อสารทั้งสองรูปแบบเพื่อเข้าถึงประชาชนทุกกลุ่ม (Gibson & Ward, 2009; Lilleker & Jackson, 2011) โดยรวม ผลการศึกษาชี้ว่า กระบวนการดังกล่าวช่วยเสริมการรับรู้และความน่าเชื่อถือของแบรนด์ทางการเมือง จนพัฒนาไปสู่การจดจำและความเชื่อมั่นของประชาชน สอดคล้องกับแนวคิด brand equity ในงานวิชาการด้านการตลาดการเมือง (French & Smith, 2010)

2) วัตถประสงค์ที่ 2 ปัญหาและแนวทางการสื่อสารในการสร้างแบรนด์ทางการเมืองของผู้สมัครนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลาที่ชนะการเลือกตั้งในปี 2568

ผลการวิจัยชี้ว่า ปัญหาการสื่อสารในการสร้างแบรนด์ทั้งด้านการรับรู้ การโจมตี และการจัดการทีม เป็นผลจากความซับซ้อนของสนามการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดที่มีความหลากหลายสูง แนวทางแก้ไขที่ถูกนำมาใช้เน้นการวางยุทธศาสตร์สื่อสารเชิงแบ่งกลุ่ม การเน้นย้ำสารหลัก การบูรณาการสื่อดั้งเดิม–สื่อใหม่ การใช้ความโปร่งใสและข้อมูลเชิงหลักฐานเป็นฐาน และการจัดการทีมสื่อสารอย่างเป็นระบบ หากดำเนินการต่อเนื่อง จะช่วยยกระดับแบรนด์จากการเป็นที่รู้จัก ไปสู่การเป็นที่จดจำและไว้วางใจ ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของความสำเร็จทางการเมืองในระยะยาวของผู้นำท้องถิ่นระดับจังหวัด สำหรับทางด้านการจัดการข้อโจมตีและข่าวบิดเบือนโดยการใช้กลยุทธ์สื่อสารเชิงรุก ระบบเฝ้าระวังข่าวสาร การชี้แจงผ่านช่องทางทางการและการใช้เครือข่ายในชุมชนเป็น “แนวป้องกันเชิงสังคม” สอดคล้องกับแนวคิดการสื่อสารภาวะวิกฤตและการบริหารภาพลักษณ์ (issue & crisis communication) ที่เน้นการตอบสนองอย่างรวดเร็ว บนฐานข้อมูลข้อเท็จจริง และรักษาโทนของแบรนด์ให้มั่นคง (Coombs, 2007; Hallahan et al., 2007) โดยสรุป เมื่อเทียบกับงานวิจัย กรณีศึกษานี้ไม่ได้ขัดแย้งแต่ช่วย “ต่อเติม” ภาพให้ชัดขึ้นในบริบทท้องถิ่นไทย โดยเฉพาะระดับองค์การบริหารส่วนจังหวัด ซึ่งยังมีงานศึกษาด้านการสร้างแบรนด์การเมืองไม่มากนัก

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยนี้ เสนอ “โมเดล S-U-P-H-I-T B-R-A-N-D-I-N-G” เป็นกรอบแนวคิดเชิงกระบวนการที่พัฒนาขึ้น S – Situation & Stakeholder Analysis (การวิเคราะห์บริบทและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย) U – Unique Political Identity (การกำหนดอัตลักษณ์ทางการเมืองที่โดดเด่น) P – Proactive Strategic Planning (การวางแผนเชิงรุกอย่างเป็นระบบ) H – Human-centered Branding (การสร้างแบรนด์ที่ยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง)

I – Integrated Communication Channels (การบูรณาการสื่อดั้งเดิมและสื่อใหม่) T – Trust & Transparency (ความไว้วางใจและความโปร่งใส) B – Barrier Diagnosis (การวินิจฉัยอุปสรรคการรับรู้) R – Response System for Attacks (ระบบรับมือข้อโจมตี) A – Alignment of Image & Policy (การเชื่อมโยงภาพลักษณ์กับนโยบาย) N – Network Communication Power (พลังเครือข่ายการสื่อสาร) D – Data-driven Communication (การสื่อสารบนฐานข้อมูล) I – Internal Team Integration (การจัดการทีมสื่อสารภายใน) N – Narrative Control (การควบคุมกรอบการเล่าเรื่อง) G – Growth of Political Loyalty (การเติบโตของความผูกพันทางการเมือง)

โมเดล S-U-P-H-I-T B-R-A-N-D-I-N-G MODEL สะท้อนให้เห็นว่าการสร้างแบรนด์ทางการเมืองของผู้สมัครนายก อบจ. ในยุคปัจจุบันต้องอาศัย การวิเคราะห์บริบทอย่างลึกซึ้ง การกำหนดอัตลักษณ์ที่แท้จริง การวางกลยุทธ์เชิงรุก การใช้สื่อผสมผสาน การบริหารความไว้วางใจ ควบคู่กับระบบการรับมือปัญหาและข้อโจมตีอย่างเป็นระบบ โมเดลนี้จึงเป็นทั้ง โมเดลเชิงกระบวนการ (Process Model) และ โมเดลเชิงการจัดการวิกฤต (Crisis & Branding Management Model) ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการสื่อสารทางการเมืองในระดับท้องถิ่นทั่วประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย พบว่า กระบวนการจัดการการสื่อสารในการสร้างแบรนด์ทางการเมืองของนายสุพิศ พิทักษ์ธรรม เป็นกระบวนการเชิงระบบที่บูรณาการตั้งแต่การวิเคราะห์บริบท การกำหนดอัตลักษณ์ การออกแบบกลยุทธ์ การกำหนดสาร และการเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสมทั้งสื่อดั้งเดิมและสื่อใหม่ ส่งผลให้แบรนด์ทางการเมืองมีความชัดเจน น่าเชื่อถือ สร้างความเชื่อมั่นและนำไปสู่ชัยชนะในการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา ปี พ.ศ. 2568 อย่างเป็นรูปธรรม สำหรับปัญหาการสื่อสารในการสร้างแบรนด์นายสุพิศ พิทักษ์ธรรม ทั้งด้านการรับรู้ การโจมตี และการจัดการทีม มิใช่ปัญหาความล้มเหลว แต่เป็นผลจากความซับซ้อนของสนามการเมืองท้องถิ่นในจังหวัดที่มีความหลากหลายสูง แนวทางแก้ไขที่ถูกนำมาใช้เน้นการวางยุทธศาสตร์สื่อสารเชิงแบ่งกลุ่ม การเน้นย้ำสารหลัก การบูรณาการสื่อดั้งเดิม–สื่อใหม่ การใช้ความโปร่งใสและข้อมูลเชิงหลักฐานเป็นฐาน และการจัดการทีมสื่อสารอย่างเป็นระบบ หากดำเนินการต่อเนื่อง จะช่วยยกระดับแบรนด์จากการเป็นที่รู้จัก ไปสู่การเป็นที่จดจำและไว้วางใจ

ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของความสำเร็จทางการเมืองในระยะยาวของผู้นำท้องถิ่นระดับจังหวัด **ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** จากผลการวิจัยดังกล่าว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรยกระดับ “การสื่อสารเพื่อสร้างแบรนด์ผู้นำและองค์กร” เป็นยุทธศาสตร์หลัก เพื่อสร้างภาพลักษณ์ ความเชื่อมั่น และความไว้วางใจระยะยาว พร้อมพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานการสื่อสารดิจิทัล ลดความเหลื่อมล้ำด้านข้อมูล และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเท่าเทียม รวมถึงกำหนดมาตรฐานจริยธรรมการสื่อสารทางการเมืองเพื่อป้องกันข่าวปลอมและส่งเสริมความโปร่งใส **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** การวิจัยครั้งต่อไปควรศึกษาเปรียบเทียบการสร้างแบรนด์ทางการเมืองในหลายจังหวัด และใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณหรือแบบผสมผสาน (Mixed Methods) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการสื่อสารแบรนด์ทางการเมืองกับทัศนคติ ความเชื่อมั่น และพฤติกรรมการเลือกตั้งของประชาชนในเชิงสถิติ เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือทางวิชาการ พร้อมทั้งสามารถใช้โมเดล S-U-P-H-I-T B-R-A-N-D-I-N-G MODEL เป็นกรอบในการศึกษาที่ครอบคลุมกระบวนการสร้างแบรนด์ทางการเมืองในระดับท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ

เอกสารอ้างอิง

วิทยาธร ท่อแก้ว. (2564). การสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

Coombs, W. T. (2007). Protecting organization reputations during a crisis: The development and application of Situational Crisis Communication Theory. Corporate Reputation Review, 10(3), 163–176.

French, A., & Smith, G. (2010). Measuring political brand equity: A consumer oriented approach. European Journal of Marketing, 44(3/4), 460–477.

Gibson, R., & Ward, S. (2009). Parties in the digital age: A review article. Representation, 45(1), 87–100.

Grunig, J. E., & Hunt, T. (1984). Managing public relations. New York: Holt, Rinehart & Winston.

Hallahan, K., Holtzhausen, D., van Ruler, B., Verčič, D., & Sriramesh, K. (2007). Defining strategic communication. International Journal of Strategic Communication, 1(1), 3–35.

Keller, K. L. (2013). Strategic Brand Management: Building, Measuring, and Managing Brand Equity (4th ed.). Pearson Education.

Kotler, P., & Kotler, N. (2021). Political Marketing: Generating Effective Public Engagement. New York: Routledge.

Lees-Marshment, J. (2009). Political marketing: Principles and applications. London: Routledge

Lilleker, D. G., & Jackson, N. A. (2011). Political communication and cognition : An experimental study of the effects of social media

McNair, B. (2018). An Introduction to Political Communication. (6th ed.). London: Routledge.

Pich, C., Dean, D., & Punjaisri, K. (2016). Political brand identity: An examination of the complexities of Conservative brand and internal market engagement during the 2010 UK General Election campaign. Journal of Marketing Communications, 22(1), 100–117.

Scammell, M. (2015). Politics and Image: The Conceptual Value of Branding. Journal of Political Marketing, 14(1–2), 7–18.

การศึกษาส่วนประสมทางการตลาด ทัศนคติ และการตั้งใจใช้บริการโปรแกรมรักษาสิวซ้ำในคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการในเขตกรุงเทพมหานคร*

A STUDY OF MARKETING MIX, ATTITUDES, AND INTENTION TO USE ACNE TREATMENT PROGRAM SERVICES IN BEAUTY CLINICS AMONG CUSTOMERS IN BANGKOK

ธรณ์ธันย์ ตันโสดเจริญ[1] และ ผจงศักดิ์ หมวดสง[2]

Thorntun Tansodcharoen[1] and Pajongsak Moudsong[2]

[1-2]หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต (สาขาการตลาด)

คณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

[1-2]Degree of Master of Business Administration (Business Administration (Marketing) Faculty of Business Administration for Society, Srinakharinwirot University, Thailand

Corresponding author E-mail: thorntun.work@gmail.com

วันที่รับบทความ : 15 มกราคม 2569; วันแก้ไขบทความ 29 มิถุนายน 2569; วันตอบรับบทความ : 1 กรกฎาคม 2569

Received 15 January 2026; Revised 29 June 2026; Accepted 1 July 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาทัศนคติในการใช้โปรแกรมรักษาสิวในคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการในเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามลักษณะประชากรศาสตร์ 2) เพื่อศึกษาการตั้งใจใช้บริการโปรแกรมรักษาสิวซ้ำในคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการในเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามลักษณะประชากรศาสตร์ และ 3) เพื่อ

Citation:

* ธรณ์ธันย์ ตันโสดเจริญ และ ผจงศักดิ์ หมวดสง. (2569). การศึกษาส่วนประสมทางการตลาด ทัศนคติ และการตั้งใจใช้บริการโปรแกรมรักษาสิวซ้ำในคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการในเขตกรุงเทพมหานคร. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 1200-1214.

Thorntun Tansodcharoen and Pajongsak Moudsong. (2026). A Study Of Marketing Mix, Attitudes, And Intention To Use Acne Treatment Program Services In Beauty Clinics Among Customers In Bangkok. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 1200-1214.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประสมทางการตลาดกับทัศนคติและการตั้งใจใช้บริการโปรแกรมรักษาสิวซ้ำในคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ เก็บข้อมูลกับผู้ใช้บริการโปรแกรมรักษาสิวในคลินิกเสริมความงามในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การทดสอบที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว การวิเคราะห์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผู้ใช้บริการมีทัศนคติต่อการใช้โปรแกรมรักษาสิวโดยรวมอยู่ในระดับดี และแตกต่างกันตามลักษณะประชากรศาสตร์บางประการ 2) การตั้งใจใช้บริการโปรแกรมรักษาสิวซ้ำโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และแตกต่างกันตามลักษณะประชากรศาสตร์บางด้าน และ 3) ส่วนประสมทางการตลาดมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับทัศนคติและการตั้งใจใช้บริการซ้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยด้านราคา ผลิตภัณฑ์ และกระบวนการบริการมีความสัมพันธ์ในระดับสูง ขณะที่ทัศนคติมีความสัมพันธ์กับการตั้งใจใช้บริการซ้ำในระดับปานกลาง

คำสำคัญ: ส่วนประสมทางการตลาด, ทัศนคติ, โปรแกรมรักษาสิว, คลินิกเสริมความงาม

Abstract

This research aimed to 1) examine attitudes toward the use of an acne treatment program in beauty clinics in Bangkok, classified by demographic characteristics; 2) investigate the intention to reuse acne treatment program services in beauty clinics in Bangkok, classified by demographic characteristics; and 3) examine the relationship between the marketing mix and attitudes as well as the intention to reuse acne treatment program services in beauty clinics in Bangkok. This study was quantitative research using a survey research method. Data were collected from 400 users of acne treatment programs in beauty clinics in Bangkok. The data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation, as well as inferential

statistics, including t-test, one-way ANOVA, Pearson's correlation coefficient, and multiple regression analysis.

The results of the study revealed that: (1) users' attitudes toward acne treatment program services were at a good level and varied significantly according to certain demographic characteristics; (2) the overall intention to reuse acne treatment program services was at the highest level and also differed according to some demographic factors; and (3) the marketing mix was positively and significantly related to both attitudes and reuse intention at the 0.05 level of statistical significance. Product, price, and process were strongly correlated with reuse intention, while attitudes showed a moderate relationship with reuse intention.

Keywords: Marketing Mix, Attitude, Acne Treatment Program, Beauty Clinic

บทนำ

ในปัจจุบัน ปัญหาสิวเป็นหนึ่งในปัญหาผิวพรรณที่พบได้บ่อยและส่งผลกระทบต่อความมั่นใจของผู้คนในทุกเพศทุกวัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มวัยรุ่นและวัยทำงานตอนต้น จากการสำรวจพบว่าคนที่มีสิวรู้สึกว่าไม่น่าดึงดูด ผู้คนไม่อยากเข้ามามีปฏิสัมพันธ์ และถูกมองว่าไม่ใส่ใจสุขภาพ เมื่อเปรียบเทียบกับคนที่มีผิวใส เห็นได้ปัญหาสิวไม่เพียงส่งผลกระทบต่อรูปลักษณ์ภายนอกเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อสภาพจิตใจ การเข้าสังคม และความมั่นใจในการใช้ชีวิตประจำวันของผู้ที่มีปัญหาสิว สิวเป็นปัญหาที่ซับซ้อนและมีสาเหตุหลายปัจจัย ทั้งจากฮอร์โมน พันธุกรรม ความเครียด พฤติกรรมการดูแลผิว และสภาพแวดล้อม การรักษาสิวด้วยตนเองโดยการใช้ผลิตภัณฑ์ที่หาซื้อได้ทั่วไปอาจไม่เพียงพอสำหรับผู้ที่มีปัญหาสิวระดับปานกลางถึงรุนแรง นอกจากนี้ การรักษาที่ไม่ถูกต้องอาจทำให้เกิดปัญหาแทรกซ้อน เช่น การอักเสบที่รุนแรงขึ้น หรือการเกิดรอยแผลเป็นที่รักษาได้ยาก (Loh et al., 2020)

ด้วยความก้าวหน้าทางการแพทย์และเทคโนโลยีในปัจจุบัน ทำให้การรักษาสิวมีประสิทธิภาพและทางเลือกที่หลากหลายมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรักษาในคลินิกเสริมความงาม ซึ่งมีการนำเสนอโปรแกรมการรักษาสิวที่ครอบคลุมตั้งแต่การรักษาสิวที่กำลังเป็น ไปจนถึงการรักษารอยแผลเป็นจากสิว ส่งผลให้ธุรกิจคลินิกเสริมความงามในประเทศไทยมีการ

เติบโตอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2566 ตลาดเสริมความงามของไทยมีมูลค่ากว่า 87,000 ล้านบาท คาดการณ์ว่าจะเติบโตเป็น 193,000 248,000 ล้านบาท ภายในปี 2570 โดยเติบโตอย่างต่อเนื่องที่อัตรา 10-15% ต่อปี ซึ่งนวัตกรรมการรักษาสิวในปัจจุบันมีความหลากหลาย ตั้งแต่การใช้เลเซอร์ การทำทรีทเมนต์เฉพาะจุด ไปจนถึงการรักษาด้วยสารพิเศษที่ออกแบบมาเฉพาะสำหรับแต่ละบุคคล (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2568)

การแข่งขันที่สูงในตลาดคลินิกเสริมความงามทำให้ผู้ประกอบการต้องพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดที่โดดเด่น โดยการตัดสินใจเลือกใช้บริการรักษาสิวของผู้บริโภคขึ้นอยู่ทั้งทัศนคติและการรับรู้ต่อคุณภาพ มาตรฐาน ความเชี่ยวชาญบุคลากร การบริการ และบรรยากาศของคลินิก ซึ่งปัจจัยเหล่านี้สร้างความเชื่อมั่นและนำไปสู่การใช้บริการซ้ำ ดังนั้น การศึกษาอิทธิพลของส่วนประสมทางการตลาดและทัศนคติของผู้ใช้บริการจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนากลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพ เพื่อสร้างความพึงพอใจ ความผูกพันระยะยาว และความสำเร็จของคลินิกเสริมความงาม (รุ่งนภา กิตติลาภ และคณะ, 2563)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประสมทางการตลาด ทัศนคติ และการตั้งใจใช้บริการโปรแกรมรักษาสิวซ้ำในคลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่งของผู้ใช้บริการในเขตกรุงเทพมหานคร เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดที่มีประสิทธิภาพ และเป็นแนวทางในการปรับปรุงการให้บริการของคลินิกเสริมความงามให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้ใช้บริการมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทัศนคติในการใช้โปรแกรมรักษาสิวในคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการในเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามลักษณะประชากรศาสตร์

2. เพื่อศึกษาการตั้งใจใช้บริการโปรแกรมรักษาสิวซ้ำในคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการในเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามลักษณะประชากรศาสตร์

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประสมทางการตลาดกับทัศนคติและการตั้งใจใช้บริการโปรแกรมรักษาสิวซ้ำในคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการในเขตกรุงเทพมหานคร

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดและทฤษฎีส่วนประสมทางการตลาด เป็นกรอบแนวคิดสำคัญที่ใช้ในการวางแผนและดำเนินกลยุทธ์ทางการตลาด โดยเฉพาะในธุรกิจบริการ ซึ่งต้องให้ความสำคัญทั้งด้านสินค้าและประสบการณ์ของผู้บริโภค แนวคิดดังกล่าวได้พัฒนาจากรูปแบบดั้งเดิม 4Ps ไปสู่ 7Ps เพื่อให้ครอบคลุมมิติด้านบริการมากยิ่งขึ้น โดยประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย การส่งเสริมการตลาด บุคลากร กระบวนการให้บริการ และลักษณะทางกายภาพ ซึ่งองค์ประกอบทั้งหมดสามารถควบคุมและบริหารจัดการร่วมกันเพื่อสร้างคุณค่า ความพึงพอใจ และตอบสนองความต้องการของกลุ่มลูกค้าเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Kotler, 1997)

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับทัศนคติ ทัศนคติ (Attitude) เป็นสภาวะทางจิตใจที่สะท้อนถึงความรู้ ความเชื่อ ความรู้สึก และแนวโน้มพฤติกรรมของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์ที่ผ่านมา ทัศนคติประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความเข้าใจหรือความคิด ด้านความรู้สึก และด้านพฤติกรรม โดยองค์ประกอบทั้งสามมีความสัมพันธ์กันและส่งผลต่อการตัดสินใจและการแสดงออกของบุคคล ทัศนคติที่ดีต่อสินค้าและบริการมักนำไปสู่การยอมรับ ความพึงพอใจ และพฤติกรรมเชิงบวกในอนาคต ในขณะที่ทัศนคติในเชิงลบอาจส่งผลให้เกิดการหลีกเลี่ยงหรือไม่ใช้บริการซ้ำ (Zimbardo and Ebbesen, 1970)

3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความตั้งใจใช้บริการซ้ำ ความตั้งใจใช้บริการซ้ำ (Repurchase Intention) หมายถึง ความตั้งใจหรือแนวโน้มของผู้บริโภคที่จะกลับมาใช้สินค้าหรือบริการจากผู้ให้บริการรายเดิมอีกครั้งในอนาคต ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์การใช้บริการในอดีต ความพึงพอใจ ความเชื่อมั่น และการรับรู้คุณค่าที่ได้รับ ความตั้งใจใช้บริการซ้ำถือเป็นตัวชี้วัดที่สำคัญของความสำเร็จทางธุรกิจ เนื่องจากสะท้อนถึงความสัมพันธ์ระยะยาวระหว่างผู้บริโภคและองค์กร อีกทั้งยังเชื่อมโยงกับการบอกต่อและความภักดีของลูกค้า โดยเฉพาะในธุรกิจบริการด้านความงาม ซึ่งผู้บริโภคมักใช้ประสบการณ์ที่ได้รับเป็นเกณฑ์หลักในการตัดสินใจกลับมาใช้บริการซ้ำ (Parasuraman et al., 1996)

สรุป แนวคิดส่วนประสมทางการตลาดเป็นปัจจัยที่องค์กรสามารถบริหารจัดการเพื่อสร้างคุณค่าและตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการ ซึ่งมีผลต่อการรับรู้และการประเมินบริการของผู้บริโภค การรับรู้และประสบการณ์จากส่วนประสมทางการตลาดก่อให้เกิดทัศนคติ

ด้านความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมต่อโปรแกรมรักษาสิว ขณะที่ทัศนคติที่ดีส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการซ้ำ ดังนั้น งานวิจัยจึงนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้เป็นกรอบในการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประสมทางการตลาด ทัศนคติ และความตั้งใจใช้บริการซ้ำอย่างเป็นระบบ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้ใช้บริการโปรแกรมรักษาสิวในคลินิกเสริมความงามแห่งหนึ่งในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ผู้วิจัยจึงกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Cochran (2007) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ได้จำนวน 384 คน และเพิ่มเป็น 400 คนเพื่อความสะดวกในการเก็บข้อมูล การได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างใช้การเลือกคลินิกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และเก็บข้อมูลจากผู้ใช้บริการด้วยการสุ่มแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จากผู้ที่เคยใช้บริการโปรแกรมรักษาสิวอย่างน้อย 1 ครั้ง มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป และยินดีให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลประชากรศาสตร์ ส่วนประสมทางการตลาด (7Ps) ทัศนคติในการใช้โปรแกรมรักษาสิว และความตั้งใจใช้บริการโปรแกรมรักษาสิวซ้ำ โดยใช้มาตรวัดประมาณค่า 4 ระดับ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Validity) ด้วยดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน และทำการทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะใกล้เคียงกันจำนวน 30 คน จากนั้นคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ซึ่งกำหนดเกณฑ์ค่าความเชื่อมั่นที่ยอมรับได้ไม่น้อยกว่า 0.70

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ประกอบด้วยข้อมูลปฐมภูมิและข้อมูลทุติยภูมิ โดยข้อมูลปฐมภูมิได้จากการแจกแบบสอบถามให้แก่ผู้ใช้บริการโปรแกรมรักษาสิวในคลินิกเสริมความงามในเขต

กรุงเทพมหานคร จำนวน 400 ชุด ขณะที่ข้อมูลทุติยภูมิได้จากการศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี เอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการจัดทำข้อมูลโดยการตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถาม การลงรหัสข้อมูล และบันทึกข้อมูลลงในโปรแกรม SPSS จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง และใช้สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) การเปรียบเทียบรายคู่แบบ LSD การวิเคราะห์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัย

1. ศึกษาทัศนคติในการใช้โปรแกรมรักษาสิวในคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการในเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามลักษณะประชากรศาสตร์

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของทัศนคติในการใช้โปรแกรมรักษาสิวในคลินิกเสริมความงาม

(n = 400)

ทัศนคติในการใช้โปรแกรมรักษาสิว ในคลินิกเสริมความงาม	ระดับทัศนคติ		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1. ท่านเชื่อมั่นในประสิทธิภาพของการรักษาสิวในคลินิกเสริมความงาม	3.39	0.541	ดีมาก
2. ท่านรู้สึกพึงพอใจกับผลลัพธ์การรักษาสิวที่ได้รับ	3.34	0.567	ดีมาก
3. ท่านมีความกังวลเกี่ยวกับผลข้างเคียงจากการรักษาสิว	2.69	0.890	ไม่ค่อยดี
4. ท่านรู้สึกว่าค่าใช้จ่ายในการรักษาสิวคุ้มค่ากับผลลัพธ์ที่ได้รับ	3.19	0.571	ดี
5. ท่านรู้สึกสบายใจกับความปลอดภัยของเทคโนโลยีที่ใช้ในการรักษา	3.40	0.539	ดีมาก
6. ท่านรู้สึกเครียดเกี่ยวกับระยะเวลาการรักษาที่ยาวนาน	2.63	0.939	ไม่ค่อยดี
7. ท่านมั่นใจในความเชี่ยวชาญของแพทย์และเจ้าหน้าที่	3.44	0.527	ดีมาก
8. ท่านรู้สึกว่าการรักษาสิวในคลินิกช่วยเพิ่มความมั่นใจในตนเอง	3.45	0.550	ดีมาก

9. ท่านรู้สึกผิดหวังเมื่อผลการรักษาไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง	2.67	0.974	ไม่ค่อยดี
10. ท่านรู้สึกว่าบริการที่ได้รับมีคุณภาพสูง	3.37	0.528	ดีมาก
11. ท่านมีความกังวลเกี่ยวกับความเจ็บปวดระหว่างการรักษา	2.56	0.924	ไม่ค่อยดี
12. ท่านรู้สึกว่าได้รับคำแนะนำและข้อมูลที่เพียงพอจากคลินิก	3.39	0.547	ดีมาก
13. ท่านรู้สึกเสียใจที่ต้องใช้เวลานานในการเดินทางมารับการรักษา	2.25	0.981	ไม่ค่อยดี
14. ท่านจะแนะนำให้คนรู้จักมาใช้บริการรักษาสิวที่คลินิกนี้	3.33	0.618	ดีมาก
15. ท่านรู้สึกว่าการรักษาสิวในคลินิกเป็นการลงทุนที่ไม่คุ้มค่า	2.29	1.034	ไม่ค่อยดี
ค่าเฉลี่ยรวม	**3.03**	**0.406**	**ดี**

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีทัศนคติต่อการใช้โปรแกรมรักษาสิวในคลินิกเสริมความงามโดยรวมอยู่ในระดับ “ดี” ($\bar{X}$ = 3.03, S.D. = 0.406) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ “ท่านรู้สึกว่าการรักษาสิวในคลินิกช่วยเพิ่มความมั่นใจในตนเอง” ($\bar{X}$ = 3.45, S.D. = 0.550) รองลงมาคือ “ท่านมั่นใจในความเชี่ยวชาญของแพทย์และเจ้าหน้าที่” ($\bar{X}$ = 3.44, S.D. = 0.527) “ท่านรู้สึกสบายใจกับความปลอดภัยของเทคโนโลยีที่ใช้ในการรักษา” ($\bar{X}$ = 3.40, S.D. = 0.539) “ท่านรู้สึกว่าได้รับคำแนะนำและข้อมูลที่เพียงพอจากคลินิก” ($\bar{X}$ = 3.39, S.D. = 0.547) “ท่านเชื่อมั่นในประสิทธิภาพของการรักษาสิวในคลินิกเสริมความงาม” ($\bar{X}$ = 3.39, S.D. = 0.541) “ท่านรู้สึกว่าบริการที่ได้รับมีคุณภาพสูง” ($\bar{X}$ = 3.37, S.D. = 0.528) “ท่านรู้สึกพึงพอใจกับผลลัพธ์การรักษาสิวที่ได้รับ” ($\bar{X}$ = 3.34, S.D. = 0.567) “ท่านจะแนะนำให้คนรู้จักมาใช้บริการรักษาสิวที่คลินิกนี้” ($\bar{X}$ = 3.33, S.D. = 0.618) “ท่านรู้สึกว่าค่าใช้จ่ายในการรักษาสิวคุ้มค่ากับผลลัพธ์ที่ได้รับ” ($\bar{X}$ = 3.19, S.D. = 0.571) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำกว่า ได้แก่ “ท่านรู้สึกกังวลเกี่ยวกับผลข้างเคียงจากการรักษาสิว” ($\bar{X}$ = 2.69, S.D. = 0.890) “ท่านรู้สึกผิดหวังเมื่อผลการรักษาไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง” ($\bar{X}$ = 2.67, S.D. = 0.974) “ท่านรู้สึกเครียดเกี่ยวกับระยะเวลาการรักษาที่ยาวนาน” ($\bar{X}$ = 2.63, S.D. = 0.939) “ท่านรู้สึกกังวลเกี่ยวกับความเจ็บปวดระหว่างการรักษา” ($\bar{X}$ = 2.56, S.D. = 0.924) “ท่านรู้สึกเสียใจที่ต้องใช้เวลานานในการเดินทางมารับการรักษา” ($\bar{X}$ = 2.25, S.D. = 0.981)

และ “ท่านรู้สึกว่าการรักษาสิวในคลินิกเป็นการลงทุนที่ไม่คุ้มค่า” ($\bar{X}$ = 2.29, S.D. = 1.034) ซึ่งเป็นข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ตามลำดับ

2. ศึกษาการตั้งใจใช้บริการโปรแกรมรักษาสิวซ้ำในคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการในเขตกรุงเทพมหานคร จำแนกตามลักษณะประชากรศาสตร์

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการตั้งใจใช้บริการโปรแกรมรักษาสิวซ้ำในคลินิกเสริมความงาม

(n = 400)

การตั้งใจใช้บริการโปรแกรมรักษาสิวซ้ำในคลินิกเสริมความงาม	ระดับความคิดเห็น		
	$\bar{X}$	S.D.	การแปลผล
1. ท่านมีความตั้งใจที่จะใช้บริการโปรแกรมรักษาสิวที่คลินิกเดิมอย่างต่อเนื่อง	3.28	0.568	มากที่สุด
2. ท่านจะกลับมาใช้บริการที่คลินิกเดิมซ้ำเมื่อมีปัญหาสิวในอนาคต	3.36	0.558	มากที่สุด
3. ท่านพร้อมที่จะแนะนำคลินิกเสริมความงามที่ท่านใช้บริการอยู่ให้กับผู้อื่น	3.34	0.588	มากที่สุด
4. ท่านยังคงจะใช้บริการคลินิกเดิมต่อไปแม้จะมีคลินิกอื่นเสนอโปรโมชั่นที่ดีกว่า	3.18	0.705	มาก
5. ท่านจะเลือกใช้บริการคลินิกที่ท่านใช้บริการอยู่เป็นอันดับแรกเมื่อต้องการรักษาสิว	3.38	0.575	มากที่สุด
ค่าเฉลี่ยรวม	**3.31**	**0.518**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 2 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับการตั้งใจใช้บริการโปรแกรมรักษาสิวซ้ำในคลินิกเสริมความงามโดยรวมอยู่ในระดับ “มากที่สุด” ($\bar{X}$ = 3.31, S.D. = 0.518) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ “ท่านจะเลือกใช้บริการคลินิกที่ท่านใช้บริการอยู่เป็นอันดับแรกเมื่อต้องการรักษาสิว” ($\bar{X}$ = 3.38, S.D. = 0.575) รองลงมาคือ “ท่านจะกลับมาใช้บริการที่คลินิกเดิมซ้ำเมื่อมีปัญหาสิวในอนาคต” ($\bar{X}$ = 3.36, S.D. = 0.558) “ท่านพร้อมที่จะแนะนำคลินิกเสริมความงามที่ท่านใช้บริการอยู่ให้กับผู้อื่น” ($\bar{X}$ = 3.34, S.D. = 0.588) “ท่านมีความตั้งใจที่จะใช้บริการโปรแกรมรักษาสิวที่คลินิกเดิมอย่างต่อเนื่อง” ($\bar{X}$ = 3.28, S.D. = 0.568) และ “ท่านยังคงจะใช้บริการคลินิกเดิมต่อไปแม้ว่าจะมีคลินิกอื่นเสนอโปรโมชั่นที่ดีกว่า” ($\bar{X}$ = 3.18, S.D. = 0.705) ตามลำดับ

3. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประสมทางการตลาดกับทัศนคติและการตั้งใจใช้บริการโปรแกรมรักษาสิวซ้ำในคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการในเขตกรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประสมทางการตลาดกับทัศนคติและการตั้งใจใช้บริการโปรแกรมรักษาสิวซ้ำในคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการในเขตกรุงเทพมหานคร

(n = 400)

ตัวแปร	PROD	PRIC	PLAC	PROM	PEOP	PROC	PHYS	ATTI	INTEN
PROD	1	0.652*	0.533*	0.609*	0.614*	0.664*	0.586*	0.454*	0.619*
PRIC	0.652*	1	0.552*	0.689*	0.609*	0.686*	0.567*	0.452*	0.689*
PLAC	0.533*	0.552*	1	0.519*	0.666*	0.627*	0.683*	0.270*	0.490*
PROM	0.609*	0.689*	0.519*	1	0.549*****	0.650*	0.568*	0.483*	0.599*
PEOP	0.614*	0.609*	0.666*	0.549*	1	0.806*	0.743*	0.381*	0.584*
PROC	0.664*	0.686*	0.627*	0.650*	0.806*	1	0.746*	0.460*	0.601*
PHYS	0.586*	0.567*	0.683*	0.568*	0.743*	0.746*	1	0.378*	0.573*
ATTI	0.454*	0.452*	0.270*	0.483*	0.381*	0.460*	0.378*	1	0.541*
INTEN	0.619*	0.689*	0.490*	0.599*	0.584*	0.601*	0.573*	0.541*	1

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้ค่าสหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson’s Correlation Coefficient) ระหว่างส่วนประสมทางการตลาดทั้ง 7 ด้าน ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านพนักงาน ด้านกระบวนการบริการ และด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ กับทัศนคติและการตั้งใจใช้บริการโปรแกรมรักษาสิวซ้ำ พบว่าทุกด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกกับทัศนคติและการตั้งใจใช้บริการซ้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 4 แสดงผลการสรุปผลการทดสอบสมมติฐานส่วนประสมทางการตลาดมีความสัมพันธ์กับการตั้งใจใช้บริการโปรแกรมรักษาสิวซ้ำในคลินิกเสริมความงาม

สมมติฐาน	สถิติ	r	ผลการทดสอบ
ด้านผลิตภัณฑ์	Pearson's Correlation Coefficient	0.619*	ระดับสูง
ด้านราคา	Pearson's Correlation Coefficient	0.689*	ระดับสูง
ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย	Pearson's Correlation Coefficient	0.490*	ระดับปานกลาง
ด้านส่งเสริมการตลาด	Pearson's Correlation Coefficient	0.599*	ระดับปานกลาง
ด้านพนักงาน	Pearson's Correlation Coefficient	0.584*	ระดับปานกลาง
ด้านกระบวนการบริการ	Pearson's Correlation Coefficient	0.601*	ระดับสูง
ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ	Pearson's Correlation Coefficient	0.573*	ระดับปานกลาง

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 35 แสดงผลการทดสอบสมมติฐานส่วนประสมทางการตลาดมีความสัมพันธ์กับการตั้งใจใช้บริการโปรแกรมรักษาสิวซ้ำในคลินิกเสริมความงาม พบว่า ส่วนประสมทางการตลาดทั้ง7 ด้าน ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านราคา ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านส่งเสริมการตลาด ด้านพนักงาน ด้านกระบวนการบริการ และด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 แสดงว่า ปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H0) และยอมรับสมมติฐานรอง (H1) โดยค่าประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) อยู่ในช่วง 0.490–0.689 ซึ่งเป็นระดับ ปานกลางถึงสูง

ตารางที่ 5 แสดงผลการสรุปผลการทดสอบสมมติฐานทัศนคติมีความสัมพันธ์กับการตั้งใจใช้บริการโปรแกรมรักษาสิวซ้ำในคลินิกเสริมความงาม

สมมติฐาน	สถิติ	r	ผลการทดสอบ
ทัศนคติ	Pearson's Correlation Coefficient	0.541*	ระดับปานกลาง

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 4 แสดงผลการทดสอบสมมติฐานทัศนคติมีความสัมพันธ์กับการตั้งใจใช้บริการโปรแกรมรักษาสิวซ้ำในคลินิกเสริมความงาม พบว่าทัศนคติมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ 0.541 ซึ่งอยู่ในระดับ

ปานกลาง แสดงว่า ปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H0) และยอมรับสมมติฐานรอง (H1) ว่าทัศนคติมีความสัมพันธ์กับการตั้งใจใช้บริการซ้ำในทิศทางเดียวกัน

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ทัศนคติในการใช้โปรแกรมรักษาสิวในคลินิกเสริมความงามของผู้ใช้บริการในเขตกรุงเทพมหานคร มีความแตกต่างกันตามลักษณะประชากรศาสตร์บางประการ โดยเฉพาะเพศที่แตกต่างกันส่งผลต่อทัศนคติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ไม่ส่งผลต่อความแตกต่างของทัศนคติ ทั้งนี้เป็นเพราะการรับรู้และประสบการณ์ต่อการรักษาสิวของผู้ใช้บริการอาจมีความแตกต่างกันตามบทบาททางสังคมและความสนใจด้านภาพลักษณ์ โดยเพศหญิงมีแนวโน้มให้ความสำคัญกับความสวยงามและการดูแลผิวพรรณมากกว่าเพศชาย จึงส่งผลต่อการเกิดทัศนคติที่แตกต่างกัน สอดคล้องกับแนวคิดของ Zimbardo and Ebbesen (1970) ที่อธิบายว่าทัศนคติเป็นผลจากการเรียนรู้ ความรู้สึก และประสบการณ์ ซึ่งสามารถแตกต่างกันตามคุณลักษณะส่วนบุคคล อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุชาวดี ณรงค์ชัย (2563) และรุ่งนภา กิตติลาภ และคณะ (2563) ที่พบว่าปัจจัยด้านเพศและความเชื่อมั่นต่อคุณภาพบริการมีอิทธิพลต่อการเกิดทัศนคติเชิงบวกในธุรกิจบริการด้านความงาม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การตั้งใจใช้บริการโปรแกรมรักษาสิวซ้ำมีความแตกต่างกันตามลักษณะประชากรศาสตร์บางประการ โดยอายุ อาชีพ และรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมีผลต่อการตั้งใจใช้บริการซ้ำอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่เพศและระดับการศึกษาไม่ส่งผลต่อความแตกต่าง ทั้งนี้เป็นเพราะการตัดสินใจใช้บริการซ้ำมีความเกี่ยวข้องกับความสามารถทางเศรษฐกิจ ระยะเวลาในการเข้ารับบริการ และความจำเป็นด้านภาพลักษณ์ของแต่ละบุคคล โดยกลุ่มที่มีรายได้และอาชีพมั่นคงมักมีความสามารถในการเข้าถึงบริการต่อเนื่องมากกว่า สอดคล้องกับแนวคิดของ Parasuraman et al. (1996) ที่ระบุว่าความตั้งใจใช้บริการซ้ำเกิดจากประสบการณ์ ความพึงพอใจ และคุณค่าที่ได้รับจากบริการ รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จรรยพร บุบผัน (2565) และกาญจนาภรณ์ พวงสมบัติ (2567) ที่พบว่าปัจจัยด้านอาชีพและรายได้มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้บริการคลินิกเสริมความงามอย่างมีนัยสำคัญ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ส่วนประสมทางการตลาดมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับทัศนคติและการตั้งใจใช้บริการซ้ำ โดยเฉพาะด้านผลิตภัณฑ์ ราคา และกระบวนการบริการมีความสัมพันธ์ในระดับปานกลางถึงสูง ทั้งนี้เป็นเพราะคุณภาพของการรักษา ความเหมาะสมของราคา และขั้นตอนการให้บริการที่มีมาตรฐานสามารถสร้างความเชื่อมั่นและประสบการณ์ที่ดีแก่ผู้ใช้บริการ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อการเกิดทัศนคติที่ดีและการตัดสินใจกลับมาใช้บริการซ้ำ สอดคล้องกับแนวคิดส่วนประสมทางการตลาดของ Kotler (1997) ที่เน้นว่าองค์ประกอบ 7Ps เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างคุณค่าและความพึงพอใจแก่ผู้บริโภค อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ จรรยพร บุบผัน (2565) ที่พบว่าความคุ้มค่าด้านราคาและผลลัพธ์ของบริการมีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการซ้ำอย่างมีนัยสำคัญ โดยผลการวิจัยยังสะท้อนว่าเมื่อผู้ใช้บริการเกิดทัศนคติที่ดีแล้ว อิทธิพลของปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาดและช่องทางการจัดจำหน่ายจะลดความสำคัญลง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผู้ใช้บริการส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 20–30 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี และมีรายได้ค่อนข้างสูง โดยมีความคิดเห็นต่อส่วนประสมทางการตลาดของคลินิกเสริมความงามอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด มีทัศนคติที่ดีและมีความตั้งใจใช้บริการรักษาสิวซ้ำในระดับมากที่สุด ทั้งนี้ เพศส่งผลต่อทัศนคติในการใช้บริการ ขณะที่อายุ อาชีพ และรายได้ส่งผลต่อความตั้งใจใช้บริการซ้ำ และส่วนประสมทางการตลาดบางด้านร่วมกับทัศนคติมีความสัมพันธ์กับความตั้งใจใช้บริการซ้ำในระดับปานกลางถึงสูง **ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย** ประกอบด้วย **1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** ประกอบด้วย 1.1 ผู้ประกอบการคลินิกเสริมความงามควรให้ความสำคัญกับการกำหนดราคาที่เหมาะสมและคุ้มค่ากับคุณภาพการรักษา เนื่องจากผลการศึกษาพบว่าด้านราคามีอิทธิพลสูงที่สุดต่อการตั้งใจใช้บริการซ้ำ ดังนั้นควรมีการแจ้งค่าใช้จ่ายอย่างชัดเจนก่อนเริ่มการรักษา จัดทำแพคเกจโปรแกรมรักษาที่หลากหลายระดับราคา มีความยืดหยุ่นในการชำระเงิน เช่น การผ่อนชำระหรือแบ่งจ่าย และเน้นสื่อสารให้ลูกค้าเห็นถึงความคุ้มค่าเมื่อเทียบกับผลลัพธ์ที่ได้รับ เพื่อสร้างความมั่นใจและกระตุ้นให้เกิดการใช้บริการซ้ำ **2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** การศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่อาจมีอิทธิพลต่อการตั้งใจใช้บริการซ้ำ เช่น การรับรู้คุณภาพบริการ ความไว้วางใจต่อแบรนด์ ภาพลักษณ์ของคลินิก ความพึงพอใจของลูกค้า อิทธิพลของสื่อสังคมออนไลน์ การรีวิวจาก

ผู้ใช้บริการคนอื่น ผู้มีอิทธิพลทางสังคม (Influencer) และโปรแกรมสมาชิกหรือความภักดีต่อแบรนด์ เพื่อให้เข้าใจปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจอย่างครอบคลุมและสามารถพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กาญจนาภรณ์ พวงสมบัติ. (2567). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการคลินิกเสริมความงามในจังหวัดนครราชสีมา. วารสารมหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล (มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 2(2), 14–34.

กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2568). อุตสาหกรรมความงาม. เรียกใช้เมื่อ 1 กันยายน 2568. จาก https://www.dbd.go.th/datastorage/attachment/e682274954ab66641e4dec9e.pdf

จรรยพร บุบผัน. (2565). ส่วนประสมทางการตลาดและแรงจูงใจที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้บริการสถาบัน เสริมความงามของผู้ใช้บริการในเขตกรุงเทพมหานคร. ใน สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ.

รุ่งนภา กิตติลาภ และคณะ. (2563). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้บริการคลินิกเสริมความงามในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. วารสารการศึกษาและวิจัยพุทธศาสนา, 6(1), 60-74.

สุชาวดี ณรงค์ชัย. (2563). ความรู้ทัศนคติและความตั้งใจซื้อผลิตภัณฑ์ออร์แกนิคสำหรับดูแลผิวพรรณและเส้นผมของผู้บริโภค. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยบูรพา.

Kotler, P. (1997) Marketing Management: Analysis, Planning, Implementation, and Control. 9th Edition, Prentice Hall, Upper Saddle River.

Loh, K. C., Chan, L. C., & Phang, L. F. (2020). Perceptions and psychosocial judgement of patients with acne vulgaris. The Medical Journal of Malaysia, 75(1), 18-23.

Zeithaml, V., Berry, L. and Parasuraman, A. (1996) The Behavioral Consequences of Service Quality. Journal of Marketing, 60, 31-46.

Zimbardo, P. G., & Ebbesen, E. B. (1970). Experimental modification of the relationship between effort, attitude, and behavior. Journal of Personality and Social Psychology, 16(2), 207–213.

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาในศตวรรษที่ 21 สำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร*

DEVELOPMENT OF LEARNING MANAGEMENT MODEL ON BUDDHIST SUBJECT BASED ON THE THREEFOLD TRAINING IN THE 21ST CENTURY BY DHAMMA TEACHING MONKS IN SCHOOLS UNDER THE OFFICE OF THE MUKDAHAN PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA

พระอธิการขวัญชัย ปิยสีโล (โนเรศ)[1], ประยูร แสงใส[2] และ ปาณจิตร สุกุมาลย์[3]

Phraathikarn Khwanchai Piyasilo (Nores)[1], Prayoon Saengsai[2] and Panachit Sukumarn[3]

[1-3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

[1-3]Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand

Corresponding author E-mail: 6402105009@mcu.ac.th

วันที่รับบทความ : 25 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 6 สิงหาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 8 สิงหาคม 2569

Received 25 June 2026; Revised 6 August 2026; Accepted 8 August 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการ (2) พัฒนา (3) นำไปใช้ และ (4) ประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาสำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร ดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา (R&D) 4 ระยะ โดยเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

Citation:

*พระอธิการขวัญชัย ปิยสีโล (โนเรศ), ประยูร แสงใส และ ปาณจิตร สุกุมาลย์. (2569). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาในศตวรรษที่ 21 สำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 1215-1229.

Phraathikarn Khwanchai Piyasilo (Nores), Prayoon Saengsai and Panachit Sukumarn. (2026). Development Of Learning Management Model On Buddhist Subject Based On The Threefold Training In The 21st Century By Dhamma Teaching Monks In Schools Under The Office Of The Mukdahan Primary Educational Service Area. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 1215-1229.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้เชี่ยวชาญ และกลุ่มทดลอง เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบประเมิน และแบบทดสอบ สถิติที่ใช้ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ t-test

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันและความต้องการรูปแบบ โดยรวมอยู่ในระดับมาก แนวทางการพัฒนาควรยึดหลักไตรสิกขา บูรณาการทักษะศตวรรษที่ 21 เน้นการปฏิบัติจริง ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างครูและพระสอนศีลธรรม มีโครงสร้างยืดหยุ่น และประเมินผลเชิงพฤติกรรม

2. รูปแบบการเรียนรู้มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) หลักการ (2) จุดมุ่งหมาย (3) เป้าหมาย (4) กระบวนการ (5) การวัดและประเมินผล และ (6) การนำไปใช้ ส่วนคู่มือการใช้มี 4 องค์ประกอบ โดยทั้งรูปแบบและคู่มือมีคุณภาพประเมินอยู่ในระดับมาก

3. นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความพึงพอใจต่อการเรียนอยู่ในระดับมาก

4. ผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน

คำสำคัญ: รูปแบบ, การจัดการเรียนรู้, หลักไตรสิกขา, ศตวรรษที่ 21, พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน

Abstract

This research aimed to: (1) study the current state and needs, (2) develop, (3) implement, and (4) evaluate the effectiveness of a Buddhism learning management model for moral teaching monks in schools under the Mukdahan Primary Educational Service Area Office. The study was conducted using Research and Development (R&D) methodology consisting of four phases. Data were collected from samples, key informants, experts, and an experimental group. The research instruments included questionnaires, interview forms, evaluation forms, and tests. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, and t-test.

The research findings were as follows:

1. The current state and needs for the model were overall at a high level. The guidelines for development should be centered on the Trisikkha principle (The Threefold Training), integrated with 21st-century skills, and emphasize practical action. It should promote collaboration between classroom teachers and moral teaching monks, feature a flexible structure, and utilize behavioral assessments.

2. The learning management model consisted of six components: (1) Principles, (2) Aims, (3) Goals, (4) Process, (5) Measurement and Evaluation, and (6) Implementation. The instruction manual comprised four components. The quality of both the model and the manual was evaluated to be at a high level.

3. The students' learning achievement after learning through the model was significantly higher than before at the .01 statistical level, and the students' satisfaction towards the learning management was at a high level.

4. The evaluation results regarding the effectiveness of the learning management model, both overall and in each specific aspect, were at a high level.

Keywords: Model, Learning Management, The Threefold Training, 21st Century, Moral Teaching Monks in Schools

บทนำ

ในยุคโลกาภิวัตน์และดิจิทัล เยาวชนไทยได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมภายนอกอย่างมากจนเกิดปัญหาทางจริยธรรม เช่น ความรุนแรง การเสพติดสื่อออนไลน์ และการขาดความรับผิดชอบ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563) การศึกษาขั้นพื้นฐานโดยเฉพาะในรายวิชาพระพุทธศาสนา จึงมีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมผ่านหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ และปัญญา เพื่อพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2556) ตั้งแต่การควบคุมพฤติกรรม (ศีล) การฝึกจิตใจให้ตั้งมั่น (สมาธิ) และการ

พัฒนาความรู้แจ้งตามความเป็นจริง (ปัญญา) (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2562)

แม้รัฐบาลจะมีนโยบายสนับสนุนให้พระสอนศีลธรรมเข้าไปมีบทบาทในสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562) แต่ปัญหาที่พบคือ พระสอนศีลธรรมส่วนใหญ่ยังขาดแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เป็นระบบและสอดคล้องกับธรรมชาติของนักเรียนในยุคปัจจุบัน (จารุวรรณ หงส์ทอง, 2561) การสอนยังคงเน้นการบรรยายและการท่องจำทฤษฎี ทำให้นักเรียนไม่สามารถเชื่อมโยงหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2560) ทั้งที่การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ควรเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และบูรณาการทักษะการคิดวิเคราะห์ควบคู่กับการใช้เทคโนโลยี (กุลวดี สัตยธรรม, 2564)

บริบทของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร ประสบปัญหาในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ นักเรียนบางส่วนขาดสมาธิ ขาดวินัย และมีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร, 2566) ในขณะเดียวกัน พระสอนศีลธรรมซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการปลูกฝังคุณธรรมในสถานศึกษา ยังคงขาดรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริง (Active Learning) ทำให้การถ่ายทอดหลักธรรมยังไม่สามารถดึงดูดความสนใจและสอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้เรียนในยุคปัจจุบันได้อย่างเต็มศักยภาพ

เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรม จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้อง พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาในศตวรรษที่ 21 สำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร แนวคิดสำคัญคือการนำหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) มาบูรณาการร่วมกับกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อเปลี่ยนผ่านการสอนพระพุทธศาสนาจากการบรรยายทั่วไป สู่การลงมือปฏิบัติและการคิดวิเคราะห์

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ในครั้งนี้ จะก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่งใน 2 มิติ คือ มิติด้านผู้สอน รูปแบบนี้จะเป็นนวัตกรรมและเครื่องมือสำคัญที่ช่วยยกระดับทักษะของพระสอนศีลธรรมให้สามารถออกแบบกิจกรรมที่ทันยุคสมัย และ มิติด้านผู้เรียน นักเรียนจะได้รับการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวม ทั้งการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้มีวินัย (ศีล) มีจิตใจที่จดจ่อมั่นคง (สมาธิ) และมีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล (ปัญญา) ควบคู่ไปกับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 (จันทร์เพ็ญ สมใจ, 2563) อันจะนำไปสู่การสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจ และหล่อหลอมเยาวชนไทยให้เติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการรูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาสำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาในศตวรรษที่ 21 สำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร

3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาในศตวรรษที่ 21 สำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร

4. เพื่อศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาในศตวรรษที่ 21 สำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาในศตวรรษที่ 21 สำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร” โดยมีรายละเอียดการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นวิจัยและพัฒนา (Research and Develop ment) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน พัฒนา ทดลองใช้ และประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาในศตวรรษที่ 21 สำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร4 โดยกำหนดขอบเขตและระเบียบวิธีวิจัยจำแนกเป็น 4 ระยะ

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลในแต่ละระยะการวิจัย

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการรูปแบบการจัดการเรียนรู้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร คือ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร (สพป.มุกดาหาร) ปีการศึกษา 2568 จำนวน 272 คน และสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Simple

Random Sampling) ได้จำนวน 159 คน โดยอ้างอิงการคำนวณขนาดจากตารางของ Krejcie และ Morgan (1970)

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ครูผู้สอนสังคมศึกษาฯ ระดับประถมศึกษา และพระสอนศีลธรรมในสังกัด สพป.มุกดาหาร จำนวน 8 รูป/คน ซึ่งเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือ ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้และด้านสังคมศึกษา จำนวน 5 คน เลือกแบบเจาะจงเพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของร่างรูปแบบ คู่มือ และแผนการจัดการเรียนรู้

กลุ่มผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 รูป/คน ซึ่งเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ด้านการจัดการเรียนรู้ 2 รูป/คน ด้านสังคมศึกษา 3 รูป/คน ด้านพระพุทธศาสนา 2 รูป/คน และด้านพระสอนศีลธรรม 2 รูป/คน

กลุ่มทดลองใช้ (Try Out) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านดงยางนันทวัน สังกัด สพป.มุกดาหาร จำนวน 30 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling)

ระยะที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้

กลุ่มเป้าหมาย นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านกุดแข้ สังกัด สพป.มุกดาหาร ปีการศึกษา 2568 จำนวน 35 คน ซึ่งเลือกแบบเจาะจง

ระยะที่ 4 การศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

ผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินผลรูปแบบ ผู้ทรงคุณวุฒิชุดเดิมจำนวน 5 รูป/คน ซึ่งเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วย ด้านการจัดการเรียนรู้ 2 รูป/คน ด้านสังคมศึกษา 2 รูป/คน และด้านพระพุทธศาสนา 1 รูป/คน เพื่อทำการประเมินและยืนยันรูปแบบการจัดการเรียนรู้

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ จำแนกตามระยะการดำเนินงานได้ 4 ระยะ ประกอบด้วย

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการ ใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย ซึ่งเครื่องมือผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) จากผู้เชี่ยวชาญ มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ระหว่าง 0.50 – 0.94 และมีค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ตามวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach’s Alpha Coefficient) เท่ากับ 0.93 และใช้แบบสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

สำคัญด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง ซึ่งผ่านการตรวจสอบความสอดคล้องของข้อคำถามจากผู้เชี่ยวชาญ

ระยะที่ 2 การพัฒนารูปแบบ ใช้แบบประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้ประเมินโดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ได้จากการเลือกแบบเจาะจง ควบคู่กับแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม โดยแบบทดสอบผ่านการหาคุณภาพตรวจสอบค่าความยากง่าย (p) อยู่ระหว่าง 0.27 - 0.80 ค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.25 - 0.60 และมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ เช่น 0.91

ระยะที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบ ได้นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ที่ผ่านการตรวจสอบคุณภาพและปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปปฏิบัติจริงกับกลุ่มทดลองด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง

ระยะที่ 4 การประเมินรูปแบบ ได้นำแบบประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้มาใช้กับกลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เพื่อประเมินความเหมาะสมของรูปแบบในภาพรวม โดยแบบประเมินผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (IOC) จากผู้เชี่ยวชาญมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 1.00

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเริ่มต้นด้วยการจัดส่งเครื่องมือการวิจัยไปยังกลุ่มเป้าหมาย พร้อมทั้งประสานงานขอความอนุเคราะห์ในการตอบกลับเพื่อรวบรวมข้อมูล จากนั้นทำการตรวจสอบความถูกต้องและคัดแยกเครื่องมือการวิจัยที่มีความสมบูรณ์ ซึ่งสามารถจัดเก็บข้อมูลได้ครบถ้วนจำนวน 159 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 แล้วจึงนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ สังเคราะห์แยกแยะประเด็นสำคัญต่าง ๆ เพื่อนำผลที่ได้ไปใช้เป็นฐานข้อมูลเชิงประจักษ์ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาในศตวรรษที่ 21 สำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร ในขั้นตอนต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติที (t-test)

6. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อให้ผลการวิจัยสะท้อนความเป็นจริงและมีความน่าเชื่อถือสูงสุดก่อนนำไปพัฒนารูปแบบ ประกอบด้วย 3 แนวทาง ได้แก่ 1) การตรวจสอบด้านแหล่งข้อมูล โดยรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่หลากหลายสถานภาพ ทั้งผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิ ครู

คณะกรรมการสถานศึกษา และนักเรียน 2) การตรวจสอบด้านวิธีการ โดยใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย ทั้งการวิเคราะห์เอกสาร แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการประชุมสนทนากลุ่ม เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล และ 3) การตรวจสอบข้อมูลโดยผู้ให้ข้อมูล โดยนำผลการวิเคราะห์ย้อนกลับไปให้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักตรวจสอบและยืนยันความถูกต้องอีกครั้ง

7. การนำเสนอผลการวิจัย ลการวิจัยนำเสนอในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) โดยจัดเรียงลำดับเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยออกเป็น 4 ส่วนหลัก ได้แก่ 1) สภาพปัจจุบันและความต้องการรูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาสำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร 2) รูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาในศตวรรษที่ 21 สำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร ที่พัฒนาขึ้น 3) ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาในศตวรรษที่ 21 สำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร และ 4) ผลการศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาในศตวรรษที่ 21 สำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร

ผลการวิจัย

การวิจัย เรื่องการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาในศตวรรษที่ 21 สำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร สรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันและความต้องการรูปแบบ โดยรวมอยู่ในระดับมาก แนวทางการพัฒนาควรยึดหลักไตรสิกขา บูรณาการทักษะศตวรรษที่ 21 เน้นการปฏิบัติจริง ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างครูและพระสอนศีลธรรม มีโครงสร้างยืดหยุ่น และประเมินผลเชิงพฤติกรรม

2. รูปแบบการเรียนรู้มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) หลักการ (2) จุดมุ่งหมาย (3) เป้าหมาย (4) กระบวนการ (5) การวัดและประเมินผล และ (6) การนำไปใช้ ส่วนคู่มือการใช้มี 4 องค์ประกอบ โดยทั้งรูปแบบและคู่มือมีคุณภาพประเมินอยู่ในระดับมาก

3. นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความพึงพอใจต่อการเรียนอยู่ในระดับมาก

4. ผลการประเมินรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน

อภิปรายผล

การวิจัยการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาในศตวรรษที่ 21 สำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร ผู้วิจัยมีประเด็นนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. สภาพปัจจุบันและความต้องการรูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาฯ จากการศึกษาพบว่า สภาพปัจจุบันและความต้องการอยู่ในระดับมาก โดยแนวทางที่เหมาะสมควรยึดหลักไตรสิกขาเป็นแกนกลาง บูรณาการกิจกรรมเชิงปฏิบัติ การสะท้อนคิด และทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ควบคู่กับการประเมินผลเชิงพฤติกรรมจริง นอกจากนี้ควรส่งเสริมความร่วมมือระหว่างครูกับพระสอนศีลธรรม โดยได้รับการสนับสนุนจากสถานศึกษาและการใช้สื่อเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากหลักไตรสิกขาเป็นกรอบที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนอย่างสมดุลทั้งด้านพฤติกรรม จิตใจ และปัญญา ซึ่งตอบสนองต่อการพัฒนาคุณธรรมควบคู่กับทักษะการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 การเน้นการปฏิบัติจริงร่วมกับการใช้สื่อเทคโนโลยีและการสนับสนุนจากทุกฝ่าย จะช่วยให้การเรียนรู้มีความหมายและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ วนิดา กำพลรัตน์, ระวิง เรืองสังข์ และพระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฺโน (2565) ที่พบว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขามีความเหมาะสมและเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) มีความสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน โดยศีลช่วยส่งเสริมวินัย สมาธิพัฒนาจิตใจให้มั่นคง และปัญญาเสริมสร้างการคิดวิเคราะห์แก้ปัญหา ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านพฤติกรรมและจิตสำนึก สอดคล้องกับเป้าหมายการศึกษาที่มุ่งสร้างคนดี คนเก่ง และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

2. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาในศตวรรษที่ 21 สำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมี 6 องค์ประกอบ คือ 1)

หลักการ 2) จุดมุ่งหมาย 3) เป้าหมาย 4) กระบวนการ 5) การวัดและประเมินผล และ 6) การนำไปใช้ โดยพบว่าคุณภาพของรูปแบบอยู่ในระดับมาก ควบคู่กับคู่มือการใช้รูปแบบที่ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ 1) บทนำ 2) เงื่อนไขในการจัดการเรียนรู้ 3) รายละเอียดการจัดการเรียนรู้ และ 4) เครื่องมือวัดผล ซึ่งมีคุณภาพอยู่ในระดับมากเช่นกัน ที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากรูปแบบและคู่มือได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ มีองค์ประกอบครบถ้วนและสอดคล้องกันตามหลักไตรสิกขาและทักษะในศตวรรษที่ 21 นอกจากนี้ รูปแบบยังมีความยืดหยุ่น สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง และสนับสนุนบทบาทของพระสอนศีลธรรมได้อย่างเหมาะสม ส่วนคู่มือมีความชัดเจน เป็นลำดับขั้น และมีเครื่องมือประเมินผลที่เข้าใจง่าย ส่งผลให้ผู้ใช้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ กิตติพัฒน์ ศรีชัย (2565) ที่พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาร่วมกับแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา (รูปแบบไตรสิกขาพลัส) เพื่อส่งเสริมคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีสำหรับนักเรียนประกาศนียบัตรวิชาชีพ โดยผลการวิจัยพบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบและกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ชัดเจน 5 ขั้นตอน (เตรียมความพร้อม, สมาธิ, ปัญญา, สะท้อนความคิด, และประเมินผล) มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก และเมื่อนำรูปแบบไปใช้ทดลอง พบว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ตลอดจนมีคุณลักษณะความเป็นพลเมืองดีและความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาในศตวรรษที่ 21 สำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่า 1) นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 2) นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบดังกล่าวอยู่ในระดับมาก สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ใช้หลักไตรสิกขาเป็นแกนกลางและออกแบบให้สอดคล้องกับผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โดยเน้นการมีส่วนร่วม ลงมือปฏิบัติจริง และการสะท้อนคิดอย่างเป็นระบบ ทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาอย่างลึกซึ้งและเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันได้ นอกจากนี้ การที่พระสอนศีลธรรมมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวกและเป็นผู้นำทางคุณธรรม ช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เป็นมิตร หลากหลาย และน่าสนใจ ส่งผลให้นักเรียนเกิดความรู้สึกเชิงบวกและมีความพึงพอใจในระดับมาก ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ พระรุ่งโรจน์ กาวิลาวรรณ, เชษฐภูมิ วรรณไพศาล และ จารุณี ทิพยมณฑล (2562) ที่ศึกษาการพัฒนาคู่มือการสอนพระพุทธศาสนาโดยใช้พุทธวิธีการสอน ผลการวิจัยพบว่า หน่วยการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ

(90.91/87.60) สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ นักเรียนที่เรียนด้วยคู่มือดังกล่าวมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความคิดเห็นต่อการเรียนรู้อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง

4. ประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาในศตวรรษที่ 21 สำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร ผลการศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ พบว่า ภาพรวมและรายด้านมีผลการประเมินอยู่ในระดับมาก สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากรูปแบบได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบบนพื้นฐานของหลักไตรสิกขา ซึ่งตอบสนองต่อธรรมชาติของรายวิชาพระพุทธศาสนาและบริบทการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างเหมาะสม โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม ลงมือปฏิบัติ และสะท้อนคิดจากประสบการณ์จริง นอกจากนี้รูปแบบยังมีแนวทางการจัดกิจกรรมที่ชัดเจน เอื้อให้พระสอนศีลธรรมนำไปปฏิบัติได้จริง ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้มีความต่อเนื่อง และพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านทั้งด้านความรู้ คุณธรรม และทักษะชีวิต ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ พระมหาวิจัก กิตฺติวณฺโณ (ชนะพจน์), อินถา ศิริวรรณ, กฤษฎา นันทเพ็ชร และ อำนาจ บัวศิริ (2562) ที่ศึกษารูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา ผลการวิจัยพบว่า สภาพทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และรูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนที่บูรณาการหลักพุทธวิธี 4 ด้าน (การสนทนา การบรรยาย การตอบปัญหา และการวางกฎข้อบังคับ) ผ่านองค์ประกอบที่เป็นระบบ 4 ส่วน มีผลการตรวจสอบรูปแบบในภาพรวมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ทั้งในด้านความถูกต้อง ความเป็นประโยชน์ ความเหมาะสม และความเป็นไปได้

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขาในศตวรรษที่ 21 สำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ 5 ประการ ดังนี้ 1) เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและพัฒนาจากภายใน ใช้หลักไตรสิกขาเป็นฐานในการปลูกฝังคุณธรรม โดยมุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมและเจตคติ มากกว่าการท่องจำทฤษฎี 2) บูรณาการไตรสิกขากับทักษะศตวรรษที่ 21 พัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน โดยใช้ ศีล กำกับพฤติกรรม สมาธิ สร้างสติใน

การเรียนรู้ และ ปัญญา พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา 3) ใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เน้นการลงมือปฏิบัติ สะท้อนคิด และเชื่อมโยงกับประสบการณ์จริง เพื่อให้ผู้เรียนนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นรูปธรรม 4) มีกระบวนการสอนที่เป็นระบบ 5 ขั้นตอน ได้แก่ การนำเข้าสู่บทเรียน การจัดกิจกรรม การฝึกฝน การนำไปใช้ และการสะท้อนคิด ซึ่งช่วยให้พระสอนศีลธรรมสามารถนำรูปแบบไปปรับใช้ให้เข้ากับบริบทของโรงเรียนได้อย่างยืดหยุ่น และ 5) วัดและประเมินผลตามสภาพจริงอย่างรอบด้าน ไม่จำกัดเพียงแค่คะแนนสอบ แต่ประเมินครอบคลุมถึงความรู้ ทักษะ คุณลักษณะ พฤติกรรมเชิงคุณธรรม และความพึงพอใจของผู้เรียน สรุปเป็นองค์ความรู้ได้ดังแผนภาพ

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา พัฒนา ทดลองใช้ และประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนา สำหรับพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร งานวิจัยนี้แก้ปัญหาที่นักเรียนขาดสมาธิและวินัย ในขณะที่พระสอนศีลธรรมยังคงใช้การสอนแบบบรรยายทฤษฎีที่ขาดการดึงดูดความสนใจ โดยใช้วิธีวิจัยและพัฒนา (R&D) 4 ระยะ กับกลุ่มตัวอย่างที่ประกอบด้วยครู พระสอนศีลธรรม ผู้เชี่ยวชาญ และนักเรียน ผลการวิจัยและองค์ความรู้ที่ค้นพบรูปแบบและคู่มือมี

คุณภาพสูง รูปแบบการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ (หลักการ, จุดมุ่งหมาย, เป้าหมาย, กระบวนการ, การวัดผล, การนำไปใช้) และคู่มือมี 4 องค์ประกอบ ซึ่งผ่านการประเมินคุณภาพในระดับมาก ผลสัมฤทธิ์และความพึงพอใจของนักเรียนสูงขึ้น หลังจากการใช้รูปแบบดังกล่าว นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีความพึงพอใจในระดับมาก เกิดองค์ความรู้ใหม่ (New Knowledge) การวิจัยสร้างองค์ความรู้ในการบูรณาการหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เข้ากับทักษะศตวรรษที่ 21 ผ่านกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) กระตุ้นนำเข้าสู่บทเรียน 2) จัดกิจกรรม 3) ฝึกฝน 4) ประยุกต์ใช้ และ 5) สะท้อนคิด พร้อมทั้งใช้ระบบการวัดผลตามสภาพจริงอย่างรอบด้าน **1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** 1.1 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมให้นำรูปแบบนี้ไปใช้เป็นกรอบการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมควบคู่กับทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 อย่างเป็นระบบ 1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของพระสอนศีลธรรมอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านความรู้หลักไตรสิกขา การจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และการประเมินผลเชิงคุณธรรม **2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ** 2.1 พระสอนศีลธรรม ควรนำรูปแบบไปประยุกต์ใช้จริง โดยเน้นกิจกรรมที่บูรณาการ ศีล สมาธิ ปัญญา ผ่านการลงมือปฏิบัติและสะท้อนคิด เพื่อให้ผู้เรียนนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ 2.2 สถานศึกษาควรส่งเสริมการทำงานร่วมกันระหว่างครูประจำวิชาและพระสอนศีลธรรม ในการวางแผนจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับหลักสูตรและบริบทของนักเรียน 2.3 การวัดและประเมินผล ควรเน้นการประเมินตามสภาพจริง เพื่อสังเกตการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมและคุณธรรม เช่น การใช้แฟ้มสะสมงาน และการสะท้อนคิด **3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป** 3.1 ควรศึกษาเปรียบเทียบประสิทธิผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักไตรสิกขา ระหว่างสถานศึกษาขนาดเล็กและขนาดใหญ่ที่มีบริบทแตกต่างกัน 3.2 ควรศึกษาการติดตามผลระยะยาวด้านความคงทนของพฤติกรรมตามหลักศีล สมาธิ และปัญญาของนักเรียนที่ผ่านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในรายวิชาพระพุทธศาสนา

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2562. กรุงเทพมหานคร: สำนักนโยบายและแผนการศึกษา.

กิตติพัฒน์ ศรีชัย. (2565). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาร่วมกับแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดีสำหรับนักเรียนประกาศนียบัตรวิชาชีพ. ใน วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

กุลวดี สัตยธรรม. (2564). นวัตกรรมการเรียนการสอนกับการถ่ายทอดหลักธรรมในศตวรรษที่ 21. วารสารวิชาการมหาจุฬาอีสาน, 8(1), 55-69.

จันทร์เพ็ญ สมใจ. (2563). การจัดการเรียนรู้ในยุคศตวรรษที่ 21: แนวทางและการประยุกต์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์การศึกษา.

จารุวรรณ หงส์ทอง. (2561). การพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนสังกัดสพฐ. นครปฐม: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2556). ไตรสิกขา: แนวทางแห่งการพัฒนาชีวิต. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระมหาวิจักร กิตฺติวณฺโณ (ชนะพจน์), อินถา ศิริวรรณ, กฤษฎา นันทเพ็ชร และ อำนาจ บัวศิริ. (2562). รูปแบบการพัฒนาทักษะการสอนของพระสอนศีลธรรมตามหลักพุทธวิธีการสอนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 6(4), 1948-1963.

พระรุ่งโรจน์ กาวิลาวรรณ, เชษฐภูมิ วรรณไพศาล และ จารุณี ทิพยมณฑล. (2562). การพัฒนาคู่มือการสอนพระพุทธศาสนาโดยใช้พุทธวิธีการสอนในการจัดการเรียนรู้ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนพระปริยัติธรรม. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 7(4), 981-994.

วนิดา กำพลรัตน์, ระวิง เรืองสังข์ และพระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฺโน. (2565). รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาของนักเรียนสำหรับโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. วารสาร มจร การพัฒนาสังคม, 7(3), 196-212.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2562). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามุกดาหาร. (2566, 22 มีนาคม). ข้อมูลสารสนเทศ. https://mdh.go.th

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). รายงานสถานการณ์คุณธรรมของนักเรียนในโรงเรียนสังกัด สพฐ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2560). รายงานผลการประเมินบทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน. นครปฐม: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2*

DIGITAL TRANSFORMATIONAL LEADERSHIP AFFECTING HAPPY ORGANIZATIONS OF SCHOOLS UNDER THE KAMPHAENG PHET PRIMARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE 2

นากิษะ วันคำ[1] และ พฤฑฒิพล พฤฑฒิกุล[2]

Nagisa Wankhum[1] and Prudthipol Prudthikul[2]

[1-2]สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

[1-2]Department of Educational Administration, Kamphaengphet Rajabhat University, Thailand

Corresponding author E-mail: nakisawan@outlook.com

วันที่รับบทความ : 29 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 5 สิงหาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 7 สิงหาคม 2569

Received 29 June 2026; Revised 5 August 2026; Accepted 7 August 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัลกับการเป็นองค์กรแห่งความสุข และ 4) สร้างสมการพยากรณ์การเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 308 คน ซึ่งได้มาด้วยการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามมาตรา

Citation:

*นากิษะ วันคำ และ พฤฑฒิพล พฤฑฒิกุล. (2569). ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัลที่ส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 1230-1242.

Nagisa Wankhum and Prudthipol Prudthikul. (2026). Digital Transformational Leadership Affecting Happy Organizations Of Schools Under The Kamphaeng Phet Primary Educational Service Area Office 2. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 1230-1242.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ

ผลการวิจัยพบว่า 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.89) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจดิจิทัลและด้านการกระตุ้นทางปัญญายุคดิจิทัล ($\bar{x}$ = 3.91) และต่ำสุด คือ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลยุคดิจิทัล ($\bar{x}$ = 3.85) 2) การเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.06) สูงสุด คือ ด้านคุณธรรม ($\bar{x}$ = 4.33) และต่ำสุด คือ ด้านการเงินและค่าตอบแทน ($\bar{x}$ = 3.85) 3) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัลทุกด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเป็นองค์กรแห่งความสุข อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (r = 0.764) และ 4) ตัวแปรที่ร่วมกันพยากรณ์การเป็นองค์กรแห่งความสุขได้อย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจดิจิทัลและด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลยุคดิจิทัล โดยร่วมกันพยากรณ์ได้ร้อยละ 59.40

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง, ยุคดิจิทัล, องค์กรแห่งความสุข, ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The objectives of this research were 1) to study the digital transformational leadership of school administrators, 2) to study the status of happy organizations in schools, 3) to study the relationship between digital transformational leadership and happy organizations, and 4) to create a predictive equation for being a happy organization of schools under the Kamphaeng Phet Primary Educational Service Area Office 2. The sample consisted of 308 school administrators and teachers selected by stratified random sampling. The research instrument was a 5-point Likert scale questionnaire. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, Pearson's product-moment correlation coefficient, and multiple regression analysis.

The results revealed that 1) the digital transformational leadership of school administrators was at a high level overall ($\bar{x}$ = 3.89); the highest means

were in digital inspirational motivation and digital intellectual stimulation ($\bar{x}$ = 3.91), while the lowest was digital individualized consideration ($\bar{x}$ = 3.85); 2) being a happy organization was at a high level overall ($\bar{x}$ = 4.06); the highest mean was morality or Happy Soul ($\bar{x}$ = 4.33), while the lowest was financial well-being or Happy Money ($\bar{x}$ = 3.85); 3) all dimensions of digital transformational leadership had a positive relationship with being a happy organization at the .01 significance level, with an overall correlation at a high level (r = 0.764); and 4) the significant predictors of being a happy organization were digital inspirational motivation and digital individualized consideration, which together accounted for 59.40 percent of the variance.

Keywords: Transformational Leadership, Digital Age, Happy Organization, School Administrators

บทนำ

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ประเทศไทยได้กำหนดทิศทางการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570) ที่ยึดหลัก “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” มุ่งสร้างคุณภาพชีวิตและสุขภาวะที่ดีให้แก่คนไทย ขณะเดียวกันสังคมกำลังก้าวเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจดิจิทัล (digital economy) ที่เทคโนโลยีและนวัตกรรมเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตและการทำงาน การจัดการศึกษาจึงต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่เพื่อให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

แนวคิดองค์กรแห่งความสุข (happy workplace) เป็นกรอบการบริหารทรัพยากรบุคคลที่ได้รับการยอมรับทั้งจากองค์การอนามัยโลกและองค์การแรงงานระหว่างประเทศ โดยมุ่งดูแลคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีของคนทำงานในองค์กร เพราะเชื่อว่า “คน” คือปัจจัยสำคัญที่สุดขององค์กร เมื่อคนทำงานอย่างมีความสุข ผลของการทำงานก็จะมีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2557) ในบริบทของสถานศึกษาครูจึงเป็นกลไกสำคัญที่สุดในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และการที่ครูจะปฏิบัติงานอย่างทุ่มเทและเต็มศักยภาพได้นั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความสุขในการปฏิบัติงานเป็นสำคัญ

ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นกุญแจสำคัญในการนำองค์การไปสู่ความสำเร็จ โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่ผู้บริหารต้องก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี เป็นต้นแบบที่ดีในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม และสามารถเป็นโค้ชและผู้อำนวยความสะดวกให้แก่ครูในการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่ (Sheninger, E., 2014) อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 พบว่าโรงเรียนขนาดเล็กมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี ครูสอนไม่ตรงสาขาวิชาเอก มีภาระงานมาก ขาดแคลนบุคลากร และต้องสอนควบชั้น ซึ่งส่งผลกระทบโดยตรงต่อขวัญ กำลังใจ และความสุขในการปฏิบัติงานของครูและบุคลากรทางการศึกษา

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัลส่งผลต่อการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 อย่างไร เพื่อนำองค์ความรู้และผลการวิจัยที่ได้ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพผู้บริหาร และสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานที่เอื้อต่อความสุขของครู อันจะส่งผลให้การจัดการศึกษาในพื้นที่เป็นไปอย่างมีคุณภาพและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2
2. เพื่อศึกษาการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัลกับการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา
4. เพื่อสร้างสมการพยากรณ์การเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2

สมมติฐานของการวิจัย

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัลมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา

2. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัลสามารถพยากรณ์การเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษาได้อย่างน้อย 1 ปัจจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารและครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 179 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 1,562 คน (ผู้บริหาร 150 คน และครู 1,412 คน)

กลุ่มตัวอย่างกำหนดขนาดด้วยตารางสำเร็จรูปของเครจซีและมอร์แกน (Krejcie, R. V. & Morgan, D. W., 1970) ได้จำนวน 308 คน และใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิ (stratified random sampling) โดยแบ่งชั้นภูมิตามอำเภอ 6 อำเภอ คำนวณสัดส่วนตามจำนวนประชากรจำแนกตามตำแหน่ง แล้วสุ่มอย่างง่ายด้วยการจับฉลากแบบไม่ใส่คืน ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหาร 32 คน และครู 276 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือเป็นแบบสอบถาม 1 ฉบับ แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม (แบบตรวจสอบรายการ) ตอนที่ 2 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัล 4 องค์ประกอบ และตอนที่ 3 การเป็นองค์กรแห่งความสุข 11 องค์ประกอบ โดยตอนที่ 2 และ 3 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ผู้วิจัยตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ .50 ขึ้นไป จากนั้นนำไปทดลองใช้กับผู้ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง 30 คน ได้ค่าความเชื่อมั่นแบบสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคของแบบสอบถามด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัลเท่ากับ 0.957 และด้านการเป็นองค์กรแห่งความสุขเท่ากับ 0.977

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขอหนังสือความอนุเคราะห์จากมหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร และดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านระบบออนไลน์ด้วยตนเอง ได้รับแบบสอบถามกลับคืนครบถ้วน 308 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถามด้วยความถี่และร้อยละ วิเคราะห์ระดับของตัวแปรด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยแปลความหมายตามเกณฑ์ของบุญชม ศรีสะอาด (2560) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน และสร้างสมการพยากรณ์ด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติ (enter) และแบบขั้นตอน (stepwise)

ผลการวิจัย

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 3.89, S.D. = 0.41) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัล โดยรวมและรายด้าน

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัล	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ดิจิทัล	3.87	0.43	มาก
2. ด้านการสร้างแรงบันดาลใจดิจิทัล	3.91	0.44	มาก
3. ด้านการกระตุ้นทางปัญญายุคดิจิทัล	3.91	0.45	มาก
4. ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลยุคดิจิทัล	3.85	0.43	มาก
รวมเฉลี่ย	**3.89**	**0.41**	**มาก**

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจดิจิทัลและด้านการกระตุ้นทางปัญญายุคดิจิทัล ($\bar{x}$ = 3.91) รองลงมาคือ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ดิจิทัล ($\bar{x}$ = 3.87) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลยุคดิจิทัล ($\bar{x}$ = 3.85)

2. การเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.06, S.D. = 0.31) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของการเป็นองค์กรแห่งความสุขโดยรวมและรายด้าน

การเป็นองค์กรแห่งความสุข	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านร่างกาย	4.09	0.50	มาก
2. ด้านจิตใจ	4.10	0.46	มาก
3. ด้านสังคม	4.10	0.44	มาก
4. ด้านการผ่อนคลาย	3.99	0.41	มาก
5. ด้านการหาความรู้	3.90	0.43	มาก
6. ด้านคุณธรรม	4.33	0.33	มาก
7. ด้านการเงินและค่าตอบแทน	3.85	0.38	มาก
8. ด้านครอบครัว	3.91	0.41	มาก
9. ด้านความสมานฉันท์ในองค์กร	4.04	0.42	มาก
10. ด้านที่ทำงานน่าอยู่	4.14	0.40	มาก
11. ด้านคนทำงานมีความสุข	4.21	0.42	มาก
รวมเฉลี่ย	**4.06**	**0.31**	**มาก**

ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านคุณธรรม ($\bar{x}$ = 4.33) รองลงมาคือ ด้านคนทำงานมีความสุข ($\bar{x}$ = 4.21) และด้านที่ทำงานน่าอยู่ ($\bar{x}$ = 4.14) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการเงินและค่าตอบแทน ($\bar{x}$ = 3.85)

3. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาทุกด้าน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กันในระดับมาก (r = 0.764) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัลกับการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัล	r	ระดับนัยสำคัญ
1. ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ดิจิทัล	0.691	**
2. ด้านการสร้างแรงบันดาลใจดิจิทัล	0.724	**
3. ด้านการกระตุ้นทางปัญญายุคดิจิทัล	0.704	**
4. ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลยุคดิจิทัล	0.750	**
โดยรวม	**0.764**	**

** $p < .01$

เมื่อพิจารณารายด้าน ด้านที่มีความสัมพันธ์สูงสุด คือ ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลยุคดิจิทัล (r = 0.750) รองลงมาคือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจดิจิทัล (r = 0.724) ด้านการกระตุ้นทางปัญญายุคดิจิทัล (r = 0.704) และด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ดิจิทัล (r = 0.691) ตามลำดับ

4. การวิเคราะห์ตัวแปรพยากรณ์ พบว่า เมื่อใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบปกติ (enter) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัลทั้ง 4 ด้าน ร่วมกันพยากรณ์การเป็นองค์กรแห่งความสุขได้ร้อยละ 59.80 ($R = 0.773$, $R^2 = 0.598$, $F = 108.657$, $p < .01$) และเมื่อใช้การวิเคราะห์แบบขั้นตอน (stepwise) พบว่ามีตัวแปรที่ร่วมกันพยากรณ์ได้อย่างมีนัยสำคัญ 2 ตัวแปร คือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจดิจิทัล (X_2) และด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลยุคดิจิทัล (X_4) ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (stepwise) ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัลที่พยากรณ์การเป็นองค์กรแห่งความสุข

ตัวแปรพยากรณ์	b	S.E.b	Beta	t
ค่าคงที่ (constant)	1.821	0.109	–	16.733**
ด้านการสร้างแรงบันดาลใจดิจิทัล (X_2)	0.347	0.049	0.479	7.078**

ตัวแปรพยากรณ์	b	S.E.b	Beta	t
ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลยุคดิจิทัล (X_4)	0.230	0.048	0.323	4.773**

$R = 0.770$, $R^2 = 0.594$, Adjusted $R^2 = 0.591$, $F = 214.746$, ** $p < .01$

จากผลการวิเคราะห์ ตัวแปรทั้งสองร่วมกันพยากรณ์การเป็นองค์กรแห่งความสุขได้ร้อยละ 59.40 สามารถเขียนสมการพยากรณ์ได้ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ: $\hat{Y} = 1.821 + 0.347(X_2) + 0.230(X_4)$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน: $\hat{Z} = 0.479(X_2) + 0.323(X_4)$

อภิปรายผล

1. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการสื่อสารพันธกิจและวิสัยทัศน์ของโรงเรียนในยุคใหม่ได้อย่างชัดเจน สร้างบรรยากาศการทำงานที่เต็มไปด้วยพลังบวก และปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดิจิทัลที่ดี (digital citizenship) ที่ใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามแนวคิดของ Bass, B. M. & Avolio, B. J. (1994) ที่ผู้นำใช้องค์ประกอบพฤติกรรม 4 ประการ (4I's) ในการส่งเสริมให้ผู้ตามกล้าลองแนวทางใหม่และสร้างนวัตกรรม และสอดคล้องกับงานวิจัยของภคพร เลิกนอก (2563) ที่พบว่าการบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะการใช้สื่อออนไลน์ในการประสานงานและสื่อสาร

2. การเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านคุณธรรมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบุคลากรในสถานศึกษาส่วนใหญ่มีจิตวิญญาณความเป็นครูสูง ยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพ มีความเมตตาต่อนักเรียนอย่างเท่าเทียม และปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดองค์กรแห่งความสุขของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (2557) โดยเฉพาะมิติด้านคุณธรรม (happy soul) และสอดคล้องกับงานวิจัยของอนุพงศ์ รอดบุญปาน (2561) และนันท์สินี ทวิสุวรรณ (2562) ที่พบว่าด้านคุณธรรมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับสูงสุดเช่นเดียวกัน สะท้อนว่าหลักจริยธรรมและศรัทธาในวิชาชีพเป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้บุคลากรทางการศึกษามีความสุขในการปฏิบัติงานอย่างยั่งยืน

3. ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัลทุกด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเป็นองค์กรแห่งความสุข อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (r = 0.764) แสดงให้เห็นว่าเมื่อผู้บริหารแสดงพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัลมากขึ้น สถานศึกษาก็มีแนวโน้มเป็นองค์กรแห่งความสุขมากขึ้นตามไปด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของวัลลภา องคไทร (2561) ที่พบว่าปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กร การสื่อสารในองค์กร และการบริหารทรัพยากรบุคคล ซึ่งล้วนเป็นผลจากการบริหารของผู้บริหาร ส่งผลต่อการสร้างองค์กรแห่งความสุขในโรงเรียนประถมศึกษา

4. ตัวแปรที่สามารถพยากรณ์การเป็นองค์กรแห่งความสุขได้อย่างมีนัยสำคัญ ได้แก่ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจดิจิทัลและด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลยุคดิจิทัล สะท้อนว่าผู้บริหารที่สามารถสื่อสารวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและท้าทายผ่านสื่อที่ทันสมัย ควบคู่กับการทำหน้าที่เป็น “โค้ช” ที่เข้าใจความแตกต่างและข้อจำกัดของครูแต่ละคน โดยเฉพาะในบริบทของโรงเรียนขนาดเล็กที่ครูต้องเผชิญภาระงานหนักและการสอนควบชั้น จะสามารถสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางจิตใจ (psychological safety) ลดช่องว่างทางทักษะดิจิทัล (digital gap) และสร้างความศรัทธาให้แก่บุคลากรได้ ซึ่งสอดคล้องกับการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบของ Vale, A., Ribeiro, L. M. & Alves, J. M. (2025) ที่พบว่าความสุขในองค์กรทางการศึกษาได้รับการส่งเสริมจากความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และไม่มีรูปแบบภาวะผู้นำใดรูปแบบเดียวที่เหมาะสมกับทุกบริบท ผู้บริหารจึงต้องผสมผสานรูปแบบภาวะผู้นำให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

ผลการวิจัยนำไปสู่ข้อสรุปเชิงองค์ความรู้ว่า การขับเคลื่อนสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุขในยุคดิจิทัลไม่ได้ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงทั้ง 4 ด้านอย่างเท่าเทียมกัน แต่ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบสำคัญ 2 ประการที่ทำงานร่วมกัน ผู้วิจัยเรียกว่า “รูปแบบ 2i” (2i Model) ได้แก่ (1) Inspire คือ การสร้างแรงบันดาลใจดิจิทัล ซึ่งเป็นตัวแปรที่มีน้ำหนักการพยากรณ์สูงสุด (Beta = 0.479) ทำหน้าที่กำหนดทิศทางร่วมและสร้างความหมายของงานผ่านการสื่อสารวิสัยทัศน์ด้วยสื่อดิจิทัล และ (2) Individualize คือ การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลยุคดิจิทัล (Beta = 0.323) ทำหน้าที่รองรับความแตกต่างของทักษะดิจิทัลและภาระงานของครูเป็นรายบุคคล

องค์ประกอบทั้งสองเสริมกันในลักษณะที่ขาดด้านใดด้านหนึ่งไม่ได้ กล่าวคือ การสร้างแรงบันดาลใจโดยปราศจากการดูแลรายบุคคลจะกลายเป็นการเพิ่มภาระงานให้ครูในโรงเรียนขนาดเล็ก ขณะที่การดูแลรายบุคคลโดยปราศจากวิสัยทัศน์ร่วมจะทำให้องค์กรขาดทิศทางการพัฒนา รูปแบบ 2i จึงใช้เป็นเครื่องมือวินิจฉัยเบื้องต้นสำหรับผู้บริหารและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาว่าสถานศึกษาแต่ละแห่งขาดองค์ประกอบใด และควรพัฒนาผู้บริหารในประเด็นใดก่อน โดยองค์ประกอบทั้งสองร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการเป็นองค์กรแห่งความสุขได้ร้อยละ 59.40 ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 40.60 เป็นปัจจัยอื่นที่ยังต้องศึกษาต่อไป

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัลของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากำแพงเพชร เขต 2 อยู่ในระดับมากทั้งโดยรวมและรายด้าน ($\overline{x}$ = 3.89) โดยด้านการสร้างแรงบันดาลใจดิจิทัลและด้านการกระตุ้นทางปัญญายุคดิจิทัลมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลยุคดิจิทัลมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด เช่นเดียวกับการเป็นองค์กรแห่งความสุขของสถานศึกษาที่อยู่ในระดับมากทั้งโดยรวมและรายด้าน ($\overline{x}$ = 4.06) โดยด้านคุณธรรมมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และด้านการเงินและค่าตอบแทนมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัลทุกด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการเป็นองค์กรแห่งความสุขอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (r = 0.764) เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1 และมีตัวแปรที่ร่วมกันพยากรณ์การเป็นองค์กรแห่งความสุขได้อย่างมีนัยสำคัญ 2 ตัวแปร คือ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจดิจิทัลและด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลยุคดิจิทัล ร่วมกันพยากรณ์ได้ร้อยละ 59.40 เป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 ผลการวิจัยจึงยืนยันว่าการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัลของผู้บริหาร โดยเฉพาะการสร้างแรงบันดาลใจและการดูแลครูเป็นรายบุคคล เป็นเงื่อนไขสำคัญของการขับเคลื่อนสถานศึกษาสู่การเป็นองค์กรแห่งความสุข **ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** 1. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาควรนำภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัลไปกำหนดเป็นนโยบายสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา และใช้เป็นแนวทางพัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งความสุข โดยมุ่งแก้ปัญหาเชิงโครงสร้างของโรงเรียนขนาดเล็กที่มีภาระงานหนักและขาดแคลนบุคลากร ทั้งนี้ควรกำหนดให้สมรรถนะด้านการสร้างแรงบันดาลใจดิจิทัลและการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ซึ่งเป็นตัวแปรพยากรณ์ที่มีนัยสำคัญ เป็นสมรรถนะหลักใน

หลักสูตรพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาของเขตพื้นที่ 2. เนื่องจากด้านการเงินและค่าตอบแทนมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ($\bar{x}$ = 3.85) หน่วยงานต้นสังกัดจึงควรทบทวนมาตรการสวัสดิการและการลดภาระงานที่ไม่เกี่ยวข้องกับการสอน เพื่อลดข้อจำกัดที่ส่งผลต่อความสุขในการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนขนาดเล็ก **ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1. สถานศึกษาควรกำหนดวิสัยทัศน์ “สถานศึกษาดิจิทัลแห่งความสุข” (happy digital school) ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคลากรทุกระดับ ส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นความสมานฉันท์ และจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่สะอาด ปลอดภัย และน่าอยู่ 2. ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาตนเองให้เป็น “ผู้นำที่เป็นต้นแบบดิจิทัล” ที่ยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพ ใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรมและโปร่งใส ตระหนักถึงความแตกต่างของทักษะดิจิทัลรายบุคคล และทำหน้าที่เป็นโค้ชและที่ปรึกษาที่เข้าถึงปัญหาของครูเป็นรายบุคคล เพื่อสร้างความรู้สึกปลอดภัยในการทำงาน **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** 1. ควรวิจัยและพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัล โดยเน้นการเสริมสร้างทักษะด้านการสร้างแรงบันดาลใจดิจิทัลและด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลยุคดิจิทัล ซึ่งเป็นตัวแปรพยากรณ์สำคัญ 2. ควรศึกษาปัจจัยอื่น ๆ นอกเหนือจากภาวะผู้นำ เช่น วัฒนธรรมองค์กรดิจิทัล หรือสภาพแวดล้อมการทำงานในโรงเรียนขนาดเล็ก เนื่องจากภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัลพยากรณ์การเป็นองค์กรแห่งความสุขได้ร้อยละ 59.80 ยังมีปัจจัยอื่นอีกร้อยละ 40.20 ที่ยังไม่ได้ศึกษา 3. ควรศึกษากระบวนการแพร่กระจายความสุข (social contagion of well-being) จากผู้บริหารและครูไปสู่นักเรียน เพื่อพิสูจน์แนวคิดที่ว่า “ครูที่มีความสุขจะสร้างนักเรียนที่มีความสุข” (Nalipay, M. J. N., et al., 2024) ในบริบทของสถานศึกษาไทยยุคใหม่

เอกสารอ้างอิง

นันท์สินี ทวิสุวรรณ. (2562). สุขภาวะองค์กรของโรงเรียนบ้านเขาอ่างแก้ว. ใน การค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). การวิจัยเบื้องต้น. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพมหานคร: สุวีริยาสาส์น.

ภคพร เลิกนอก. (2563). การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 4. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาจุฬาขอนแก่น, 7(2), 150–166.

วัลลภา องคไทร. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการสร้างองค์กรแห่งความสุขในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอนครชัยศรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2. ใน การศึกษาค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2557). แนวทางและองค์ความรู้สำหรับเครือข่ายองค์กรสุขภาวะ. กรุงเทพมหานคร: แอทโฟร์พริ้นท์.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสาม พ.ศ. 2566–2570. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.

อนุพงศ์ รอดบุญปาน. (2561). องค์กรแห่งความสุขของโรงเรียนอนุบาลกุยบุรี (วัดวังยาว). ในการค้นคว้าอิสระศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Bass, B. M., & Avolio, B. J. (1994). Improving organizational effectiveness through transformational leadership. Thousand Oaks, CA: Sage.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607–610.

Nalipay, M. J. N., King, R. B., & Cai, Y. (2024). Happy teachers make happy students: The social contagion of well-being from teachers to their students. School Mental Health, 16(4), 1223–1235.

Sheninger, E. (2014). Digital leadership: Changing paradigms for changing times. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.

Vale, A., Ribeiro, L. M., & Alves, J. M. (2025). Happiness in school organizations: The role of leadership (a scoping review). Frontiers in Education, 10, 1541533.

ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา*

THE TEACHER SATISFACTION TOWARDS ACADAMIC ADMINISTRATION IN THE SPECIAL EDUCATION SCHOOL, OFFICE OF SPECAIL EDUCATION,CHACHOENGSAO PROVINCE

นัฏฐิญา ยอดกะโซ่

Nutthiya Yodkaso

มหาวิทยาลัยกรุงเทพสุวรรณภูมิ

Bangkok Suvarnabhumi University, Thailand

Corresponding author E-mail: Nuttiyaview1608@gmail.com

วันที่รับบทความ : 5 กรกฎาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 21 กรกฎาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 23 กรกฎาคม 2569

Received 5 July 2026; Revised 21 July 2026; Accepted 23 July 2026

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา 2) เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทราจำแนกตาม เพศ ระดับการศึกษา อายุ และประสบการณ์การทำงาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ครูในโรงเรียนฉะเชิงเทราปัญญานุกูล ในปีการศึกษา 2568 ได้จากการกำหนดกลุ่มตัวอย่าง จากตารางเครจซี่และมอร์แกน จำนวน 113 คน ดำเนินการสุ่มแบบแบ่งชั้นภูมิโดยเทียบสัดส่วนของประชากรกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดจากนั้นจึงสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ โดยมีค่า

Citation:

*นัฏฐิญา ยอดกะโซ่. (2569). ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 1243-1260.

Nutthiya Yodkaso. (2026). The Teacher Satisfaction Towards Acadamic Administration In The Special Education School, Office Of Specail Education,Chachoengsao Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 1243-1260.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ความเชื่อมั่นทั้งฉบับ .82 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอ้างอิง ได้แก่ การทดสอบค่าที การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว

ผลการวิจัย พบว่า

1. ผลการศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยรวมอยู่ในระดับ มาก

2. เปรียบเทียบความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า

2.1 ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามเพศ โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2.2 ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2.3 ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามอายุ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.4 ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

คำสำคัญ: ความพึงพอใจ, การบริหารงานวิชาการ

Abstract

The objective of this research 1) examine teachers' satisfaction with academic administration of office of special education in Chachoengsao Province, and 2) compare teachers' satisfaction with academic administration of office of special education in Chachoengsao Province, classified by gender, age,

educational level, and working experience. The sample group used in this study consisted of 113 teachers from Chachoengsao Panyanukool School during the 2025 academic year. The sample size was determined using the Krejcie and Morgan table. Stratified random sampling was employed by proportionally comparing the population with the determined sample size, followed by simple random sampling. The research instrument was a 4-point Likert type scale questionnaire with a reliability coefficient of 0.82. The data were analyzed using basic statistics including frequency, percentage, mean, and standard deviation, as well as inferential statistics, including the t-test and one-way analysis of variance (One-Way ANOVA).

The research findings revealed the following:

1. The overall level of teachers' satisfaction with academic administration of office of special education in Chachoengsao Province was at a high level.

2. The comparison of teachers' satisfaction with academic administration of office of special education in Chachoengsao Province indicated that:

2.1 Teachers' satisfaction with academic administration of office of special education in Chachoengsao Province, when classified by gender, showed not statistically significant both overall and across individual aspects.

2.2 Teachers' satisfaction with academic administration of office of special education in Chachoengsao Province, when classified by educational level, revealed not statistically significant both overall and across individual aspects.

2.3 Teachers' satisfaction with academic administration of office of special education in Chachoengsao Province, when classified by age, revealed not statistically significant. However, when considered by individual aspects, a statistical significance was found in the aspect of school curriculum development at the .05 level.

2.4 Teachers' satisfaction with academic administration of office of special education in Chachoengsao Province, when classified by working experience, revealed not statistically significant both overall and across individual aspects.
Keyword: Satisfaction, Acadamic Administration

บทนำ

พระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ.2556 นับเป็นนวัตกรรมทางกฎหมายด้านการสร้างเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการโดยมีสาระทั้งในด้านการกำหนดมาตรการในการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต การสร้างกลไกเพื่อการคุ้มครองคนพิการ ในเชิงนโยบายไว้ในกฎหมาย เพื่อให้คนพิการได้รับสิทธิและโอกาสการคุ้มครองจากรัฐ โดยให้คนพิการได้เข้าถึง และใช้ประโยชน์ จากบริการต่าง ๆ จากสิ่งอำนวยความสะดวกอันเป็นสาธารณะตลอดจนสวัสดิการและความช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งในด้านฟื้นฟูสมรรถภาพโดยกระบวนการทางการแพทย์การศึกษาการอาชีพ การคุ้มครอง เพื่อมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม การยอมรับและมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง การเข้าถึง นโยบายแผนงาน โครงการกิจกรรมข้อมูลข่าวสารการสื่อสารโทรคมนาคม บริการล่ามภาษามือ สิทธิ ในการเข้าไปใช้ในบริการสาธารณะ เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เป็นต้น (เกศสุดา อินทร์สาหร่าย), 2563)

การจัดการศึกษาพิเศษหรือเรียกอีกประการได้ว่าการศึกษาสำหรับผู้พิการซึ่งจะต้องจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับความต้องการจำเป็นและความแตกต่างระหว่างบุคคล ผู้ที่มีความต้องการพิเศษแต่ละประเภทจะมีความสามารถและข้อจำกัดทางการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานจะต้องมีการพัฒนาทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้เหมาะสมกับวัยและเต็มตามศักยภาพของเอกัตบุคคลให้มีความสามารถและทักษะการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ในสังคมแห่งปัญญาและการเรียนรู้และที่สำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้สำหรับเด็กที่มีความต้องการจำเป็นอย่างแท้จริง เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมโลกอย่างสันติสุขบนพื้นฐานของสิทธิในขั้นพื้นฐานของความเป็นคนไทยเพื่อการปฏิรูปการศึกษาที่มีแนวทางในการพัฒนาเด็กให้เป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545)

การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเฉพาะความพิการจังหวัดฉะเชิงเทราในปัจจุบันเผชิญกับความท้าทายที่ซับซ้อนเนื่องจากความหลากหลายของประเภทความพิการของนักเรียนและข้อจำกัดรายบุคคลของผู้เรียน สภาพปัญหาที่สำคัญประการแรกคือการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่ยังขาดความยืดหยุ่นและการประยุกต์ใช้ให้เข้ากับทักษะชีวิตที่จำเป็นจริงสำหรับเด็กพิเศษ ส่งผลให้ครูผู้สอนมีความพึงพอใจในระดับต่ำเนื่องจากต้องแบกรับภาระงานเอกสารในการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) ที่มีความซับซ้อนและใช้เวลานาน อีกทั้งทรัพยากรด้านสื่อเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกและนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ยังมีไม่เพียงพอหรือไม่สอดคล้องกับข้อจำกัดทางกายภาพและสติปัญญาของนักเรียนแต่ละกลุ่ม ส่งผลให้การจัดการเรียนการสอนไม่สามารถยกระดับคุณภาพผู้เรียนได้อย่างเต็มศักยภาพในด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษาหลายแห่งยังขาดการเชื่อมโยงระหว่างมาตรฐานการประกันคุณภาพกับแนวปฏิบัติงานจริงในห้องเรียน ทำให้ครูมองว่าการประกันคุณภาพเป็นเพียงการเตรียมเอกสารเพื่อรอรับการประเมินมากกว่าจะเป็นกลไกในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ การบริหารจัดการงานวิชาการยังขาดระบบสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพในการติดตามและประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เป็นรูปธรรม ส่งผลให้ผู้บริหารขาดข้อมูลที่ถูกต้องแม่นยำในการวางแผนเชิงกลยุทธ์ ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นเร่งด่วนในการศึกษาวิจัยเพื่อหาแนวทางพัฒนาการบริหารงานวิชาการที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วม การสนับสนุนด้านทรัพยากร และการปรับปรุงระบบงานวิชาการให้มีความทันสมัยและตอบสนองต่อบริบทเฉพาะทางของโรงเรียนเฉพาะความพิการ เพื่อยกระดับความพึงพอใจของบุคลากรและคุณภาพชีวิตของนักเรียนพิการในจังหวัดฉะเชิงเทราให้ดียิ่งขึ้น (โรงเรียนฉะเชิงเทราปัญญานุกูล,2568)

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาระบบการบริหารจัดการที่ตอบสนองต่อบริบทและความต้องการของโรงเรียนเฉพาะความพิการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา

2. เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทราจำแนกตาม เพศ ระดับการศึกษา อายุ และประสบการณ์การทำงาน

วิธีการดำเนินวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษาความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา ได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ดังนี้

1. รูปแบบการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ที่ศึกษาความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครู โรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา

2.2 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ครูในโรงเรียนฉะเชิงเทราปัญญานุกูล ในปีการศึกษา 2567 จำนวน 164 คน ได้จากการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากตารางเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 113 คน ดำเนินการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน (Stratified Random Sampling) โดยเทียบสัดส่วนของประชากรกับกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด จากนั้นจึงสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) เพื่อให้ได้ครบตามจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยใช้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับโครงสร้างการบริหารวิชาการ แบ่งออกเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ระดับการศึกษา อายุ ประสบการณ์ทำงาน ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของครูโรงเรียนฉะเชิงเทราปัญญานุกูล จำนวน 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ด้านการพัฒนาส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ ด้านการ

พัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ท (Likert,1962) กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

5	คะแนน	หมายถึง	ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของครูโรงเรียนฉะเชิงเทราปัญญานุกูลในระดับมากที่สุด
4	คะแนน	หมายถึง	ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของครูโรงเรียนฉะเชิงเทราปัญญานุกูลในระดับมาก
3	คะแนน	หมายถึง	ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของครูโรงเรียนฉะเชิงเทราปัญญานุกูลในระดับปานกลาง
2	คะแนน	หมายถึง	ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของครูโรงเรียนฉะเชิงเทราปัญญานุกูลในระดับน้อย
1	คะแนน	หมายถึง	ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของครูโรงเรียนฉะเชิงเทราปัญญานุกูลในระดับมีความพึงพอใจในระดับน้อยที่สุด

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

4.1 ผู้วิจัยติดต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพสุวรรณภูมิ เพื่อออกหนังสือขอความอนุเคราะห์จากผู้บริหารสถานศึกษากลุ่มตัวอย่างทุกสถานศึกษา เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.2 ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามพร้อมหนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามไปยังสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง โดยผู้วิจัยเก็บรวบข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามออนไลน์

4.3 ผู้วิจัยนำข้อมูลไปใช้ในการวิเคราะห์ผลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปเพื่อการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาวิจัยความพึงพอใจของครูที่ต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา มีดังนี้

1) สถิติพื้นฐาน (Basic Statistics)

(1) ค่าร้อยละ (Percentage)

(2) ค่าเฉลี่ย (Mean)

(3) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation : SD.)

2) สถิติอ้างอิง (Inferential Statistics)

(1) การทดสอบค่าที (t-test)

(2) การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way Analysis of Variance)

เมื่อพบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติใช้การทดสอบรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ่(Scheffe’s Mothod)

6. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล

นำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try Out) กับครูโรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดชลบุรี จำนวน 30 คน การหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการหาค่าสัมประสิทธิอัลฟา (Coefficient Alpha) ของครอนบาค (Cronbach, 1990) ได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับของแบบสอบถามเท่ากับ .82

7. การนำเสนอผลการวิจัย นำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการวิเคราะห์เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา อายุและประสบการณ์การทำงาน

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้วิจัยสรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ดังนี้

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 113 คน ส่วนใหญ่เป็นครูเพศหญิง จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 71.68 ครูเพศชาย จำนวน 32 คน คิดเป็นร้อยละ 28.32 ส่วนใหญ่ มีระดับการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า จำนวน 86 คน คิดเป็นร้อยละ 76.11 และครูที่มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรีหรือเทียบเท่า จำนวน 27 คน คิดเป็นร้อยละ 23.89 ส่วนใหญ่อายุระหว่าง 30-40 ปี จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 48.67 อายุมากกว่า 40 ปี จำนวน 34 คน คิดเป็นร้อยละ 30.09 และอายุน้อยกว่า 30 ปี จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 21.24 ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำงานน้อยกว่า 10 ปี จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 53.10 มีประสบการณ์การทำงานระหว่าง 10-20 ปี จำนวน 44 คน คิดเป็นร้อยละ 38.94 และมีประสบการณ์การทำงานมากกว่า 20 ปี จำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 7.96

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า

1. ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยรวม อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยเป็นอันดับแรก คือ ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา อันดับสุดท้าย คือ ด้านการพัฒนาส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้

1.1 ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความ

พิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด 8 ข้อ และอยู่ในระดับมาก 2 ข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยเป็นอันดับแรก คือ ถานศึกษาสนับสนุนให้ครูมีความรู้ในการพัฒนาหลักสูตร รองลงมา คือ สถานศึกษามีการประเมินการใช้หลักสูตรและนำผลการประเมินมาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง อันดับสุดท้าย คือ สถานศึกษาส่งเสริมให้การพัฒนาหลักสูตรมีความสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นและสนองความต้องการของผู้เรียนและท้องถิ่น

1.2 ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุดทุกข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยเป็นอันดับแรก คือ สถานศึกษามีการส่งเสริมให้ครูใช้กระบวนการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการจัดการเรียนรู้ รองลงมา คือ ครูสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการมีส่วนร่วมของผู้เรียนอันดับสุดท้าย คือ ครูกำหนดวัตถุประสงค์ให้สอดคล้องกับหลักสูตรและความต้องการของผู้เรียน

1.3 ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการพัฒนาส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการพัฒนาส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด 9 ข้อและอยู่ในระดับมาก 1 ข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยเป็นอันดับแรก คือ สถานศึกษามีการสำรวจแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา รองลงมา คือ รู้มีการบูรณาการแหล่งเรียนรู้เข้ากับกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ อันดับสุดท้าย คือ สถานศึกษามีการจัดทำรายการข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอก

1.4 ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด 7 ข้อและอยู่ในระดับมาก 3 ข้อ โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยเป็นอันดับแรก คือ สถานศึกษามีการดำเนินงานการประกันคุณภาพ

การศึกษาภายในสถานศึกษาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง รองลงมา คือ สถานศึกษามีการเตรียมความพร้อมเพื่อรับการประเมินจากสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา อันดับสุดท้าย คือ สถานศึกษามีการนำครูไปศึกษาดูงานการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาจากสถานศึกษาที่มีการดำเนินงานเป็นเลิศ

ตอนที่ 3 การเปรียบเทียบความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา

1. ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามเพศ โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2. ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3. ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามอายุ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

อภิปรายผล

การวิจัยความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะ ความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้วิจัยมีประเด็นนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา

ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการวางระบบงานวิชาการ ที่สอดคล้องกับบริบทเฉพาะทางของการจัดการศึกษา

พิเศษ โดยมีการส่งเสริมการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) ที่เป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม การบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการจังหวัดฉะเชิงเทรามีลักษณะของการสร้างเครือข่ายความร่วมมือและการมีส่วนร่วม ส่งผลให้ครูผู้สอนรู้สึกถึงการได้รับการสนับสนุนด้านทรัพยากร สื่อการเรียนรู้ และเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกที่จำเป็นต่อข้อจำกัดของนักเรียนแต่ละประเภทความพิการอย่างทั่วถึง นอกจากนี้ กระบวนการนิเทศภายในที่เน้นความเป็นกัลยาณมิตรและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ยังช่วยลดช่องว่างในการปฏิบัติงาน ทำให้ครูได้รับคำปรึกษาและเทคนิคการจัดการเรียนการสอนเฉพาะทางที่ถูกต้อง ส่งผลให้เกิดความมั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่และมีความภาคภูมิใจในผลสำเร็จของการพัฒนาศักยภาพผู้เรียน อีกทั้งการที่สถานศึกษามีนโยบายส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ผ่านการอบรมและสัมมนาเชิงปฏิบัติการที่ทันสมัย ทำให้ครูสามารถนำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาในชั้นเรียนได้จริง สภาวะแวดล้อมในการทำงานที่เกื้อกูลและระบบการบริหารที่โปร่งใส ชัดเจน จึงเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่ทำให้ครูเกิดความพึงพอใจต่อการบริหารงานวิชาการในระดับมาก ซึ่งถือเป็นพื้นฐานสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาพิเศษในจังหวัดฉะเชิงเทราให้มีความยั่งยืนและมีประสิทธิภาพสูงสุดสอดคล้องกับงานวิจัยของ มณสินี เจริญไชยนาวงศ์, ปทุมพร เปียถนอม (2563) ศึกษาเรื่อง การบริหารวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสำนักงานเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า การบริหารวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับแรก คือ ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ รองลงมา คือ ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยอันดับสุดท้าย คือ ด้านการพัฒนาส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ เมื่อจำแนกในส่วนของรายละเอียดแต่ละด้าน สามารถนำผลการวิจัยมาเสนอได้ ดังต่อไปนี้

1) ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้ อาจเนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษามีวิสัยทัศน์ในการสนับสนุนการจัดทำแผนการจัดการศึกษาเฉพาะบุคคล (IEP) ที่ชัดเจนและนำไปใช้ได้จริง ส่งผลให้ครูสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษและศักยภาพของนักเรียนแต่ละบุคคลได้อย่างเหมาะสม ขณะเดียวกันโรงเรียนยังมีการจัดสรรสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการเรียนการสอนสำหรับเด็กพิการอย่างเพียงพอ ช่วยลดอุปสรรคและเพิ่มประสิทธิภาพในการถ่ายทอดความรู้ของครูได้เป็นอย่างดีสอดคล้องกับงานวิจัยของธนวินท์ ไวฉลาด (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาความ

พึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอำนาจเจริญ ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้โดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด

2) ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้ อาจเนื่องจากผู้บริหารให้ความสำคัญกับการวางระบบงานที่เป็นลำดับขั้นตอนและเชื่อมโยงกับการจัดทำแผน IEP ของนักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม ครูมีส่วนร่วมในการกำหนดมาตรฐานและจัดทำรายงานประเมินตนเอง ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของและเห็นคุณค่าของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนร่วมกัน อีกทั้งสถานศึกษายังมีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการจัดเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ ช่วยลดภาระงานเอกสารและสร้างความสะดวกในการปฏิบัติงาน ประกอบกับการนิเทศภายในที่เน้นการส่งเสริมสนับสนุนแบบกัลยาณมิตรมากกว่าการจับผิด ทำให้ครูเกิดความมั่นใจและมีความพึงพอใจต่อระบบประกันคุณภาพที่ช่วยยกระดับมาตรฐานการศึกษาพิเศษได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของพัชญ์พิชา จันทา (2563) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก ด้านการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในและมาตรฐานการศึกษาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

3) ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้ อาจเนื่องจาก โรงเรียนมีการบริหารจัดการเชิงระบบที่เปิดโอกาสให้ครูผู้สอนได้มีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของผู้เรียนพิการแต่ละบุคคลอย่างแท้จริง ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการจัดการศึกษาพิเศษ การที่สถานศึกษามุ่งเน้นการปรับปรุงหลักสูตรให้มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับศักยภาพที่แตกต่างกันของนักเรียน ส่งผลให้ครูรู้สึกถึงประสิทธิภาพในการนำหลักสูตรไปใช้จัดการเรียนการสอนจริง นอกจากนี้ กระบวนการทำงานที่เป็นระบบตั้งแต่การวางแผนการใช้หลักสูตรไปจนถึงการนิเทศติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ทำให้ครูได้รับคำแนะนำและแนวทางที่ชัดเจนในการแก้ปัญหาหน้างาน ประกอบกับการส่งเสริมให้มีการอบรมให้ความรู้ด้านการพัฒนาหลักสูตรเฉพาะทางอย่างสม่ำเสมอ ช่วยเสริมสร้างความมั่นใจและความภาคภูมิใจในวิชาชีพให้กับบุคลากร ความพึงพอใจในระดับสูงนี้จึงสะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษาให้ความสำคัญกับการขับเคลื่อนงานวิชาการผ่านการสนับสนุนทรัพยากรและบรรยากาศการทำงานที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ส่งผลให้หลักสูตรสถานศึกษากลายเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้เรียนพิการได้อย่างเป็นรูปธรรมสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุภชัย บุญนาง (2565) ได้ศึกษาเรื่อง การบริหารงานวิชาการกับ

ประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร กรุงธนเหนือ ผลการวิจัยพบว่า การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงธนเหนือ ด้านการพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา โดยภาพรวม พบว่าอยู่ในระดับมาก

4) ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา ด้านการพัฒนาส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ อยู่ในระดับมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้ อาจเนื่องจากการที่ผู้บริหารสถานศึกษามีวิสัยทัศน์ในการจัดสภาพแวดล้อมและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการเข้าถึง (Accessibility) ตามหลักการออกแบบเพื่อทุกคน ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการจำเป็นพิเศษของนักเรียนแต่ละประเภทความพิการอย่างเป็นรูปธรรม ประกอบกับการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสิ่งอำนวยความสะดวกและสื่อการสอนที่ทันสมัย ซึ่งช่วยลดอุปสรรคและเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ โรงเรียนยังมีความโดดเด่นในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งในภาครัฐและเอกชน เพื่อบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับกระบวนการเรียนรู้ ทำให้นักเรียนได้พัฒนาทักษะชีวิตในพื้นที่จริงอย่างหลากหลาย การจัดสรรงบประมาณที่ตรงจุดควบคู่กับการเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ จึงเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลให้การบริหารงานวิชาการในด้านนี้ประสบความสำเร็จในระดับที่น่าพึงพอใจอย่างยิ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐชา คำคงอยู่ (2568) ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาอำเภอทองผาภูมิ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3 ด้านการพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. จากการเปรียบเทียบ ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา โดยจำแนกตาม เพศ อายุ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ทำงาน สามารถนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

1) ผลการเปรียบเทียบ ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามเพศ พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้ที่เป็นเช่นนั้นอาจเนื่องจากครูผู้สอนที่มีเพศต่างกันมีการรับรู้ ความเข้าใจ ที่อยู่บนพื้นฐานความแตกต่างกันระหว่างเพศชายและหญิง จึงส่งผลให้ครูที่มีเพศต่างกันมีมุมมอง ความรู้สึก ทัศนคติ และความคิดเห็นต่อความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา ไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ เบ็ญจภรณ์ รุ่งเรือง (2566) ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชน

ในถิ่นทุรกันดาร จังหวัดนครนายก ผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร จังหวัดนครนายก จำแนกตามเพศ โดยรวม ผลการศึกษาพบว่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

2) ผลการเปรียบเทียบ ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามระดับการศึกษา โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนั้นอาจเนื่องจาก ครูที่มีวุฒิการศึกษาที่แตกต่างกันมีการรับรู้ที่อยู่บนพื้นฐานความแตกต่างของวุฒิการศึกษา ระหว่างระดับปริญญาตรี และสูงกว่าปริญญาตรีจึงส่งผลให้ครูที่มีวุฒิการศึกษาต่างกันมีมุมมองทัศนคติความคิดเห็นต่อความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทราไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ อำไพวรรณ ปัดถามา (2566) ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสำนักงานเขตบางกะปิ สังกัดกรุงเทพมหานคร ผลการเปรียบเทียบ ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสำนักงานเขตบางกะปิ สังกัดกรุงเทพมหานคร จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่าโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

3) ผลการเปรียบเทียบ ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามอายุ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนั้นอาจเนื่องจากการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา มีการเปิดโอกาสรับฟังความคิดเห็นของครูทุกคนให้มีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการและให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจและแก้ปัญหาที่ต้องปรับปรุงพัฒนาในการทำงาน สามารถแสดงความคิกเห็นได้อย่างอิสระ เปิดโอกาสให้ซักถามเมื่อมีกี่ประชุมหรืออบรมพัฒนาบุคลากรโดยไม่ใช้อายุของครูมาเป็นข้อจำกัดในการแสดงความคิดเห็น แต่จะคำนึงถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลที่จะเกิดขึ้นในสถานศึกษาเป็นหลัก แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยครูที่มีอายุน้อยกว่า 30 ปีมีความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทราสูงกว่าครูที่อายุระหว่าง 30-40 ปี และครูทีมีอายุมากกว่า 40 ปี เกิดจากครูที่มีอายุน้อยกว่า 30 ปีเพิ่งจบการศึกษาจึงมีความรู้เรื่องหลักสูตรที่ทันสมัยกว่า มีความคล่องตัวในการใช้เทคโนโลยี และยังมีภาระงานของโรงเรียนน้อยกว่าครูที่มีอายุระหว่าง 30-40 ปี และครูทีมีอายุมากกว่า 40 ปี

ทำให้สามารถโฟกัสกับการพัฒนาหลักสูตรได้อย่างเต็มที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ขวัญจิรา งามทวี (2566) ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนบางพลี 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เขต 2 จำแนกตามอายุ โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

4) ผลการเปรียบเทียบ ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนั้นอาจเนื่องจากโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา มีการประสานความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ จึงทำให้ครูได้มีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน จึงทำให้ครูทีมีประสบการณ์การทำงานต่างกันมีความพึงพอใจในการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทราไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิวพร ละหารเพชร (2562) ศึกษาเรื่อง ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขนาดเล็กตามความคิดของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2 พบว่า โดยรวมครูที่มีประสบการณ์ทำงานต่างกันมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิ์ธิผลการบริหารงานวิชาการ ในภาพรวม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1.1 ด้านการบริหารงานวิชาการภาพรวม เนื่องจากผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการโดยรวมอยู่ในระดับ “มาก” ผู้บริหารโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทราควรส่งเสริมและรักษารูปแบบการบริหารงานวิชาการเดิมไว้ พร้อมทั้งพัฒนาและยกระดับระบบการทำงานวิชาการให้ดียิ่งขึ้น เพื่อต่อยอดความพึงพอใจของครูสู่ระดับมากที่สุด โดยเน้นการเปิดโอกาสให้ครูผู้สอนได้มีส่วนร่วมในการวางแผนและการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง 1.2 ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา (จำแนกตามอายุ) จากผลการวิจัยพบว่า ครูที่มีอายุแตกต่างกันมีความพึงพอใจต่อ ด้านการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้บริหารโรงเรียนและฝ่ายงานวิชาการจึงควรจัดกิจกรรมหรือกระบวนการทบทวนหลักสูตรสถานศึกษาที่คำนึงถึงช่วงวัยและประสบการณ์ของครู เช่น การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (PLC) ระหว่างครูต่างรุ่น

โดยนำความเชี่ยวชาญของครูที่มีอายุมากมาผสานกับแนวคิดนวัตกรรมของครูรุ่นใหม่ เพื่อปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีความพิการให้มีความยืดหยุ่น เหมาะสม และตอบสนองความต้องการของครูทุกกลุ่มอายุ 1.3 ด้านปัจจัยส่วนบุคคล (เพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน) เนื่องจากผลการเปรียบเทียบความพึงพอใจจำแนกตามเพศ ระดับการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน โดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นว่าระบบการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรามีมาตรฐานที่ครอบคลุมครูทุกกลุ่ม ผู้บริหารจึงควรรักษามาตรฐานความเท่าเทียมในการสนับสนุนงานวิชาการ การมอบหมายงาน และการส่งเสริมการพัฒนาตนเองอย่างเป็นธรรม โดยไม่ต้องแยกส่วนการบริหารตามปัจจัยด้านเพศ วุฒิการศึกษา หรืออายุงาน แต่เน้นการพัฒนาทักษะเฉพาะทางในการจัดการศึกษาพิเศษร่วมกันทั้งองค์กร **2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ** 2.1 จัดตั้งคณะทำงานปรับปรุงหลักสูตรที่ผสมผสานระหว่าง "ครูอาวุโส" (เน้นจุดแข็งด้านความเข้าใจบริบทเด็กพิการแต่ละประเภทและประสบการณ์สอน) และ "ครูรุ่นใหม่" (เน้นจุดแข็งด้านเทคโนโลยีและสื่อนวัตกรรม) 2.2 ผู้บริหารควรสนับสนุนให้เกิดชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ในโรงเรียนสัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง โดยเน้นการแลกเปลี่ยนปัญหาและเทคนิคการจัดการเรียนการสอนเด็กเฉพาะความพิการ **3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป** 3.1 ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการ 3.2 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนเฉพาะความพิการในจังหวัดฉะเชิงเทรา 3.3 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาของสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

ขวัญจิรา งามทวี. (2566). ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา กลุ่มโรงเรียนบางพลี 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเขต 2. ใน สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยกรุงเทพสุวรรณภูมิ.

เกศสุดา อินทร์สาหร่าย. (2563). การพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการในโครงการบริการสังคมของมูลนิธิมหาไถ่เพื่อการพัฒนาคนพิการ (บาทหลวงเรย์มอนด์ เอ เบรนนัน). วารสารการเมืองการปกครอง, 10(3), 155-176.

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). พระราชบัญญัติการจัดการศึกษาสำหรับคนพิการ พ.ศ. 2551. โรงพิมพ์คุรุสภา.

ณัฐชา คำคงอยู่. (2568). ความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาอำเภอทองผาภูมิ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 3. วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 15(4), 1-12.

ธนวินท์ ไวฉลาด. (2561). การศึกษาความพึงพอใจของครูที่มีต่อการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดอำนาจเจริญ. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.

เบ็ญจภรณ์ รุ่งเรือง. (2566). ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร จังหวัดนครนายก. ใน สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยกรุงเทพสุวรรณภูมิ.

พัฒนา พรหมณี, ยุพิน พิทยาวัฒนชัย, และจีระนันท์ ทัพผา. (2563). แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจและการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจในงาน. วารสารวิชาการสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย (สสอท.), 26(1), 59-66.

ศิวพร ละหารเพชร. (2562). ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการสถานศึกษาขนาดเล็กตามความคิดของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสุราษฎร์ธานี เขต 2. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.

ศุภชัย บุญนาง. (2565). การบริหารงานวิชาการกับประสิทธิผลของสถานศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร กรุงธนเหนือ. ใน วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อำไพวรรณ ปัดถามา. (2566). ความพึงพอใจของครูต่อการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนในสำนักงานเขตบางกะปิ สังกัดกรุงเทพมหานคร. ใน สารนิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยกรุงเทพสุวรรณภูมิ.

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ร่วมกับปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อส่งเสริมการตระหนักรู้ในตนเองของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน*

DEVELOPMENT OF AN INSTRUCTIONAL MODEL BASED ON IDDHIPADA 4 INTEGRATED WITH ARTIFICIAL INTELLIGENCE (AI) TO ENHANCE SELF-AWARENESS OF UNDERGRADUATE STUDENTS AT MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY, ISAN CAMPUS

นิวัฒนา วรรณคำ[1], วิทยา ทองดี[2] และ นิรัช เรืองแสน[3]

Niwatthana Wannakam[1], Witthaya Thongdee[2] and Niraj Ruangsaen[3]

[1-3]มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

[1-3]Mahachulalongkornrajawitthayalai Khonkaen Campus, Thailand

Corresponding author E-mail: Niwatthana1234@gmail.com

วันที่รับบทความ : 8 กรกฎาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 21 กรกฎาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 23 กรกฎาคม 2569

Received 8 July 2026; Revised 21 July 2026; Accepted 23 July 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ร่วมกับปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อส่งเสริมการตระหนักรู้ในตนเอง 2) พัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 3) ทดลองใช้รูปแบบ

Citation:

*นิวัฒนา วรรณคำ, วิทยา ทองดี และ นิรัช เรืองแสน. (2569). การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ร่วมกับปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อส่งเสริมการตระหนักรู้ในตนเองของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 1261-1275.

Niwatthana Wannakam, Witthaya Thongdee and Niraj Ruangsaen. (2026). Development Of An Instructional Model Based On Iddhipada 4 Integrated With Artificial Intelligence (AI) To Enhance Self-Awareness Of Undergraduate Students At Mahamakut Buddhist University, Isan Campus. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 1261-1275.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

และ 4) ประเมินปรับปรุงและรับรองรูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยและพัฒนาดำเนินการ4ระยะ ตามกรอบ R1D1R2D2 โดยประยุกต์กระบวนการ ADDIE ผู้ให้ข้อมูลและผู้เข้าร่วมการวิจัย ประกอบด้วยอาจารย์ประจำหลักสูตร 5 คน นักศึกษาที่เก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด 140 คน นักศึกษากลุ่มทดลอง 30 คน และผู้เชี่ยวชาญประเมินรูปแบบ 9 คน เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการจำนวน 30 ข้อ แบบประเมินร่างรูปแบบและรูปแบบฉบับสมบูรณ์ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบประเมินการตระหนักรู้ในตนเอง และแบบสอบถามความพึงพอใจจำนวน 21 ข้อ เครื่องมือผ่านการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและการทดลองใช้ก่อนเก็บข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบทีสำหรับกลุ่มตัวอย่างที่สัมพันธ์กัน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมาก (M = 4.16, S.D. = 0.64) ปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง (M = 3.14, S.D. = 0.69) และความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุด ที่สุด (M = 4.70, S.D. = 0.51) 2) รูปแบบ IA4-AI Model ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ และมีกระบวนการเรียนรู้ 4 ขั้นตอน ได้แก่ Inspiration (ฉันทะ), Action (วิริยะ), Attention (จิตตะ) และ Assessment (วิมังสา) ร่างรูปแบบได้รับการประเมินอยู่ในระดับมาก (M = 4.35, S.D. = 0.57) 3) คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน (M = 31.58, S.D. = 3.91)สูงกว่าก่อนเรียน (M = 15.58, S.D. = 2.03), t(29) = 22.14, p < .001 และคะแนนการตระหนักรู้ในตนเองหลังเรียน (M = 4.33, S.D. = 0.41) สูงกว่าก่อนเรียน (เรียน (M = 3.15, S.D. = 0.51), t(29) = 8.74, p < .001 ขณะที่ความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด (M = 4.63, S.D. = 0.57)และ 4) รูปแบบฉบับสมบูรณ์ได้รับการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด (M = 4.60, S.D. = 0.33) ผลการวิจัยสนับสนุนความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบในบริบทที่ศึกษา โดยควรตีความผลการทดลองภายใต้ข้อจำกัดของแบบแผนกลุ่มเดียวก่อนและหลังเรียนคำ

สำคัญ: รูปแบบการจัดการเรียนรู้, อิทธิบาท 4, ปัญญาประดิษฐ์, การตระหนักรู้ในตนเอง, IA4-AI Mode

Abstract

This study aimed to: 1) examine current conditions, problems, and needs concerning an instructional model based on Iddhipada 4 integrated with artificial

intelligence (AI) to enhance self-awareness; 2) develop and examine the quality of the instructional model; 3) implement the model; and 4) evaluate, refine, and validate the model. A research and development design was conducted in four R1-D1-R2-D2 phases by applying the ADDIE process. Participants included five lecturers, the entire survey population of 140 students, 30 students in the experimental group, and nine model-evaluation experts. The instruments were a document analysis form, a semi-structured interview, a 30-item current-conditions, problems, and needs questionnaire, draft and final model evaluation forms, lesson plans, an achievement test, a self-awareness assessment, and a 21-item satisfaction questionnaire. The instruments underwent content-validity review and pilot testing before data collection. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, paired-samples t-test, and content analysis. The findings were as follows: 1) the current condition was high (M = 4.16, S.D. = 0.64), the problems were moderate (M = 3.14, S.D. = 0.69), and the needs were at the highest level (M = 4.70, S.D. = 0.51); 2) the IA4-AI Model consisted of six components and four learning stages: Inspiration (Chanda), Action (Viriya), Attention (Citta), and Assessment (Vimamsa). The draft model was evaluated at a high level (M = 4.35, S.D. = 0.57); 3) posttest achievement (M = 31.58, S.D. = 3.91) was higher than pretest achievement (M = 15.58, S.D. = 2.03), t (29) = 22.14, p < .001, and post-intervention self-awareness (M = 4.33, S.D. = 0.41) was higher than the pre-intervention score (M = 3.15, S.D. = 0.51), t (29) = 8.74, p < .001. Satisfaction was at the highest level (M = 4.63, S.D. = 0.57); and 4) the final model was evaluated at the highest level (M = 4.60, S.D. = 0.33). The results support the appropriateness and feasibility of the model in the context studied; however, the experimental findings should be interpreted within the limitations of a one-grouppretest-posttestdesign.

Keywords: instructional model, Iddhipada 4, artificial intelligence, self-awareness, IA4-AI Model

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ทำให้การจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษาต้องให้ความสำคัญทั้งความรู้ทางวิชาการ ความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการใช้เทคโนโลยีอย่างรับผิดชอบ การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4ทำให้โลกกายภาพดิจิทัลและชีวภาพเชื่อมโยงกันมากขึ้นและเปลี่ยนแปลงสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตและการทำงาน (Schwab, 2016) ขณะที่ World Economic Forum (2023) คาดว่าทักษะหลักของแรงงานร้อยละ 44 จะเปลี่ยนแปลงภายในปี 2027กรอบOECDLearning Compass2030จึงเน้นความสามารถของผู้เรียนในการกำหนดทิศทางการเรียนรู้การลงมือปฏิบัติ และการสะท้อนคิดเพื่อสร้างความผาสุกของตนเองและสังคม (OECD, 2019) รายงานOECD (2023)ยังชี้ให้เห็นว่าระบบนิเวศการศึกษาดิจิทัลจำเป็นต้องเชื่อมโยงเทคโนโลยีข้อมูลการกำกับดูแลและสมรรถนะของผู้ใช้ขณะที่UNESCOเสนอว่าการใช้ปัญญาประดิษฐ์เชิงกำเนิดในการศึกษาควรยึดมนุษย์เป็นศูนย์กลางคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลและส่งเสริมการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล (Miao & Holmes, 2023) ดังนั้น AIจึงควรทำหน้าที่เป็นเครื่องมือช่วยตั้งคำถามให้ข้อมูลย้อนกลับ และสนับสนุนการเรียนรู้มากกว่าทดแทนการคิดและการตัดสินใจของผู้เรียน

การตระหนักรู้ในตนเอง(selfawareness)เป็นความสามารถในการรับรู้และทำความเข้าใจความคิดอารมณ์จุดแข็งจุดที่ควรพัฒนาและพฤติกรรมของตนเองอย่างสอดคล้องกับความเป็นจริง แนวคิดดังกล่าวเป็นองค์ประกอบสำคัญของความฉลาดทางอารมณ์ (Goleman,1995) และสัมพันธ์กับกระบวนการกำกับตนเองการตั้งเป้าหมายการติดตามความก้าวหน้าและการประเมินตนเอง (Duval&Wicklund,1972; Zimmerman, 2002) ผู้เรียนที่สามารถสำรวจและประเมินตนเองได้จึงมีแนวโน้มที่จะวางแผนการเรียนรู้และปรับปรุงพฤติกรรมได้อย่างเป็นระบบ

ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานในบริบทมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตอีสานพบว่าแม้การจัดการเรียนรู้และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอยู่ในระดับมากแต่กิจกรรมที่ส่งเสริมการกำหนดเป้าหมายการสำรวจอารมณ์การสะท้อนคิดและการประเมินตนเองยังต้องได้รับการพัฒนานักศึกษามีความต้องการรูปแบบการเรียนรู้ที่บูรณาการหลักอิทธิบาท4กับAIอยู่ในระดับมากที่สุดผู้วิจัยจึงพัฒนาIA4AIModelเพื่อให้AIสนับสนุนการตั้งเป้าหมายการลงมือปฏิบัติการสะท้อนคิดการให้ข้อมูลย้อนกลับและการประเมินตนเองภายใต้การกำกับของผู้สอนงานวิจัยนี้จึงมุ่งเติมช่องว่างด้านการออกแบบรูปแบบการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงพุทธธรรมเทคโนโลยีปัญญา

ประดิษฐ์ และการตระหนักรู้ในตนเองในบริบทอุดมศึกษาไทยพร้อมรายงานกระบวนการพัฒนา ผลการทดลองใช้ และการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ร่วมกับปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อส่งเสริมการตระหนักรู้ในตนเองของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

2. เพื่อพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ร่วมกับปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อส่งเสริมการตระหนักรู้ในตนเองของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

3. เพื่อทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ร่วมกับปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อส่งเสริมการตระหนักรู้ในตนเองของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

4. เพื่อประเมิน ปรับปรุง และรับรองรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ร่วมกับปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อส่งเสริมการตระหนักรู้ในตนเองของนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

สมมติฐานการวิจัย

1. นักศึกษาระดับปริญญาตรีที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น มีคะแนนการตระหนักรู้ในตนเองหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. นักศึกษาระดับปริญญาตรีที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบที่พัฒนาขึ้น มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การทบทวนวรรณกรรม

อิทธิบาท 4 เป็นหลักธรรมแห่งความสำเร็จประกอบด้วยฉันทะวิริยะจิตตะและวิมังสา ซึ่งเชื่อมโยงกับแรงจูงใจความเพียรความใส่ใจและการพิจารณาปรับปรุงตนเอง (พระพรหมคุณาภรณ์[ป.อ.ปยุตฺโต], 2559) ฉันทะสัมพันธ์กับแรงจูงใจภายในและการสนับสนุนความต้องการ

พื้นฐานด้านความเป็นอิสระความสามารถและความสัมพันธ์ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมและพัฒนาตนอย่างต่อเนื่อง (Deci&Ryan,1985;Ryan&Deci, 2020) วิริยะสะท้อนความพยายามและความพากเพียรต่อเป้าหมายระยะยาว (Duckworthetal., 2007) จิตตะเน้นความใส่ใจและการติดตามสภาวะภายในส่วนวิมังสาเชื่อมโยงกับอภิปัญญาการตรวจสอบกระบวนการคิดและการปรับกลยุทธ์การเรียนรู้ (Flavell,1979) การตระหนักรู้ในตนเองหมายถึงความสามารถในการสังเกตและทำความเข้าใจอารมณ์ความคิดจุดแข็งข้อจำกัดและพฤติกรรมของตนตามความเป็นจริง (Goleman,1995) โดยบุคคลจะประเมินตนเองผ่านการเปรียบเทียบพฤติกรรมกับมาตรฐานหรือเป้าหมายและใช้กระบวนการวางแผนปฏิบัติติดตามและสะท้อนผลตามแนวคิดการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง (Duval&Wicklund,1972;Panadero, 2017; Zimmerman, 2002)

AI สามารถสนับสนุนการตั้งคำถามการติดตามความก้าวหน้าการให้ข้อมูลย้อนกลับการเรียนรู้เฉพาะบุคคลและการวิเคราะห์บันทึกสะท้อนคิดแต่ต้องใช้อย่างโปร่งใสตรวจสอบความถูกต้อง และคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (Holmesetal., 2019;Kasnecietal., 2023;Lo, 2023; Miao & Holmes, 2023) งานทบทวนวรรณกรรมชี้ว่า Generative AI มีทั้งโอกาสในการเพิ่มการเข้าถึงคำอธิบายและข้อมูลย้อนกลับและความเสี่ยงด้านความคลาดเคลื่อนของข้อมูลอคติความซื่อสัตย์ ทางวิชาการและการพึ่งพาระบบมากเกินไป (Kasnecietal., 2023;Lo,2023) การสังเคราะห์แนวคิดดังกล่าวร่วมกับการออกแบบการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ (Branch, 2009; Joyce et al., 2014) จึงนำไปสู่ IA4-AI Model ซึ่งเชื่อมโยง InspirationActionAttentionAssessment กับฉันทะ-วิริยะ-จิตตะ-วิมังสา โดยให้ AI เป็นเครื่องมือสนับสนุนและผู้สอนเป็นผู้กำกับ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยประยุกต์กระบวนการ ADDIE ซึ่งประกอบด้วยการวิเคราะห์ การออกแบบ การพัฒนา การนำไปใช้ และการประเมินผล (Branch, 2009) ร่วมกับแนวคิดการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ของ Joyce, Weil, and Calhoun (2014) ดำเนินการ 4 ระยะ ได้แก่ R1 การศึกษา

ข้อมูลพื้นฐานและวิเคราะห์ความต้องการ D1 การออกแบบและพัฒนารูปแบบ R2 การทดลองใช้ และ D2 การประเมิน ปรับปรุง และรับรองรูปแบบ

2. ประชากร ผู้ให้ข้อมูล และผู้เข้าร่วมการวิจัย

ระยะที่ 1 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นอาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ จำนวน 5 คนซึ่งเลือกแบบเจาะจงและนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชา มนุษย์กับการ ใช้ชีวิตในยุคดิจิทัล จำนวน 140 คน โดยเก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมดระยะที่ 2 และระยะที่ 4 ใช้ผู้เชี่ยวชาญประเมินรูปแบบ จำนวน 9 คนเลือกแบบเจาะจงประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ 3 คนด้านการวิจัยและการวัดประเมินผล3คนและด้านปัญญาประดิษฐ์และเทคโนโลยีการศึกษา 3 คน ส่วนระยะที่ 3 กลุ่มทดลองเป็นนักศึกษาคณะศึกษาศาสตร์สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ ที่ลงทะเบียนเรียนรายวิชามนุษย์กับการใช้ชีวิตในยุคดิจิทัล ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 30 คน ซึ่งเลือกแบบเจาะจง ใช้แบบแผนกลุ่มเดียววัดก่อนและหลังการทดลอง (one-group pretest-posttest design)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวิจัยประกอบด้วย 1) แบบบันทึกการวิเคราะห์เอกสาร 2) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง 3) แบบสอบถามสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการจำนวน 30 ข้อ 4) แบบประเมินร่างรูปแบบและแบบประเมินรูปแบบฉบับสมบูรณ์ 5) แผนการจัดการเรียนรู้ตาม IA4-AI Model 6) แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคะแนนเต็ม 40 คะแนน 7) แบบประเมินการตระหนักรู้ในตนเอง 3 องค์ประกอบ ได้แก่ การรู้จักและเข้าใจตนเองการรับรู้อารมณ์และความรู้สึกของตนเอง และการประเมินตนเองตามความเป็นจริง และ 8) แบบสอบถามความพึงพอใจ จำนวน 21 ข้อ แบ่งเป็น 5 ด้าน

4. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน โดยคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป แบบสอบถามนำไปทดลองใช้กับนักศึกษาที่มีลักษณะใกล้เคียงกับประชากรแต่ไม่ใช่ผู้ให้ข้อมูล จำนวน 30 คน เพื่อวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกรายข้อและความเชื่อมั่นด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค โดยกำหนดเกณฑ์ค่าอำนาจจำแนกตั้งแต่ 0.20 และค่าความเชื่อมั่นตั้งแต่ 0.70 ขึ้นไป แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ แบบประเมินการตระหนักรู้ในตนเอง และแบบสอบถามความพึง

พอใจได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาและทดลองใช้ตามเกณฑ์ที่กำหนดก่อนนำไปใช้จริง

5. การเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 โดยชี้แจงวัตถุประสงค์ขั้นตอนและการเก็บรักษาข้อมูลเป็นความลับระยะที่ 1วิเคราะห์เอกสารสัมภาษณ์อาจารย์5คนและเก็บแบบสอบถามจากนักศึกษา 140 คน ระยะที่ 2 สังเคราะห์ข้อมูลเป็นร่างรูปแบบและให้ผู้เชี่ยวชาญ 9 คนประเมินระยะที่ 3 ทดสอบก่อนเรียนจัดกิจกรรมตาม IA4AIModel ทดสอบหลังเรียนประเมินการตระหนักรู้ในตนเองและความพึงพอใจระยะที่ 4 ปรับปรุงและให้ผู้เชี่ยวชาญ 9 คนประเมินและรับรองรูปแบบฉบับสมบูรณ์ ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์ด้วยความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบทีสำหรับกลุ่มตัวอย่างที่สัมพันธ์กันกำหนดระดับนัยสำคัญที่ .05 ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา การแปลผลค่าเฉลี่ยใช้เกณฑ์ 4.50-5.00 = มากที่สุด, 3.50-4.49 = มาก, 2.50-3.49 = ปานกลาง, 1.50-2.49 = น้อย และ 1.00-1.49 = น้อยที่สุด

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการ

ผลการสัมภาษณ์พบว่า การจัดการเรียนรู้ยังให้ความสำคัญกับเนื้อหาวิชามากกว่าการสำรวจตนเองและการสะท้อนคิด นักศึกษาบางส่วนยัง ไม่ชัดเจนเกี่ยวกับเป้าหมาย จุดแข็ง จุดที่ควรพัฒนา และการวางแผนพัฒนาตนเอง ผลการสำรวจแสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของนักศึกษา

ประเด็น	M	S.D.	ระดับ
สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้	4.16	0.64	มาก
ปัญหาในการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาการตระหนักรู้ในตนเอง	3.14	0.69	ปานกลาง
ความต้องการรูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ร่วมกับ AI	4.70	0.51	มากที่สุด

2. ผลการพัฒนารูปแบบ IA4-AI Model

รูปแบบ IA4-AI Model ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) เนื้อหาและสาระการเรียนรู้ 4) กระบวนการจัดการเรียนรู้ IA4-AI 5) สื่อ เทคโนโลยี และทรัพยากรการเรียนรู้ และ 6) การวัดและประเมินผล โดยกระบวนการเรียนรู้มี 4 ขั้นตอนดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 กระบวนการเรียนรู้ของ IA4-AI Model

ขั้นตอน	หลักอิทธิบาท 4	บทบาทของ AI	ผลลัพธ์ที่คาดหวัง
Inspiration	ฉันทะ:สร้างแรงจูงใจและกำหนดเป้าหมาย	ช่วยตั้งคำถามเพื่อสำรวจตนเองและกำหนดเป้าหมาย	ผู้เรียนเข้าใจตนเองเบื้องต้นและมีเป้าหมาย
Action	วิริยะ:ลงมือปฏิบัติและพัฒนาตนเอง	ให้คำแนะนำติดตามความก้าวหน้า และช่วยวางแผน	ผู้เรียนรับผิดชอบและพัฒนาตนเองต่อเนื่อง
Attention	จิตตะ:ใส่ใจ ติดตามและสะท้อนคิด	ตั้งคำถามสะท้อนคิดและช่วยวิเคราะห์บันทึกการเรียนรู้	ผู้เรียนเข้าใจความคิดอารมณ์ และพฤติกรรม
Assessment	วิมังสา:ประเมินและปรับปรุง	ให้ข้อมูลย้อนกลับและเสนอทางเลือกในการพัฒนา	ผู้เรียนประเมินตนเองและวางแผนขั้นต่อไป

ผลการตรวจสอบคุณภาพร่างรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ 9 คน พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (M = 4.35, S.D. = 0.57) และผ่านเกณฑ์ก่อนนำไปทดลองใช้ ผู้เชี่ยวชาญเสนอให้เพิ่มกิจกรรม Reflection Journal การให้ข้อมูลย้อนกลับรายบุคคล กำหนดบทบาทของผู้สอน

ผู้เรียน และ AI ให้ชัดเจน เพิ่มเกณฑ์การประเมิน และกำหนดแนวทางใช้ AI อย่างมีจริยธรรม ผู้วิจัยจึงปรับปรุงร่างรูปแบบก่อนนำไปทดลองใช้

3. ผลการทดลองใช้รูปแบบ

ผลการเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการทดลองกับนักศึกษา 30 คน แสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบคะแนนก่อนและหลังการทดลอง

ตัวแปร	ก่อนเรียน M	ก่อนเรียน S.D.	หลังเรียน M	หลังเรียน S.D.	t(29), p
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	15.58	2.03	31.58	3.91	22.14, < .001
การตระหนักรู้ในตนเอง	3.15	0.51	4.33	0.41	8.74, < .001

คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียน (M = 31.58, S.D. = 3.91) สูงกว่าก่อนเรียน (M = 15.58, S.D. = 2.03), t(29) = 22.14, p < .001 และคะแนนการ ตระหนักรู้ ในตนเอง หลังเรียน (M = 4.33, S.D. = 0.41) สูงกว่าก่อนเรียน (M = 3.15, S.D. = 0.51), t(29) = 8.74, p < .001 ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อรูปแบบโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (M = 4.63, S.D. = 0.57) โดยผู้เรียนให้ความสำคัญกับกิจกรรมกำหนดเป้าหมาย การสะท้อนคิด การได้รับข้อมูลย้อนกลับ และการนำผลประเมินไปวางแผนพัฒนาตนเอง

4. ผลการประเมินและปรับปรุงรูปแบบฉบับสมบูรณ์

ภายหลังการปรับปรุง ผลการประเมินและรับรองรูปแบบฉบับสมบูรณ์โดยผู้เชี่ยวชาญ 9 คน อยู่ในระดับมากที่สุด (M = 4.60, S.D. = 0.33) ครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ และความถูกต้อง สะท้อนว่ารูปแบบมีโครงสร้าง กระบวนการ และแนวทางดำเนินการชัดเจนเพียงพอสำหรับการประยุกต์ใช้ในบริบทที่ศึกษา

อภิปรายผล

ประการแรกผลการสำรวจพบว่าสภาพปัจจุบันอยู่ในระดับมากปัญหาด้านการตระหนักรู้ในตนเองอยู่ในระดับปานกลางและความต้องการรูปแบบที่บูรณาการหลักอิทธิบาท 4 กับ AI อยู่ในระดับมากที่สุดข้อค้นพบดังกล่าวสะท้อนความจำเป็นของกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียน

กำหนดเป้าหมาย ลงมือปฏิบัติ ติดตาม และสะท้อนผลการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับกรอบ OECDLearningCompass2030 ที่ให้ความสำคัญกับความเป็นผู้กระทำของผู้เรียนและวงจรการคาดการณ์ การลงมือปฏิบัติ และการสะท้อนคิด (OECD, 2019) งานวิเคราะห์อภิมานของ MacCann et al. (2020) พบว่าความฉลาดทางอารมณ์มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการเรียน ขณะที่ Miao and Holmes (2023), Kasneci et al. (2023) และ Lo (2023) เน้นว่าการใช้ GenerativeAI ในการศึกษาควรยึดมนุษย์เป็นศูนย์กลางตรวจสอบได้และไม่ลดทอนบทบาทการคิดและการตัดสินใจของผู้เรียนดังนั้นAIในรูปแบบนี้จึงทำหน้าที่ช่วยตั้งคำถามให้ข้อมูลย้อนกลับ และสนับสนุนการสะท้อนคิด มิใช่ใช้แทนกระบวนการคิดของผู้เรียน

ประการที่สอง IA4AIModel ประกอบด้วย6องค์ประกอบที่เชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบและใช้โครงสร้าง Inspiration-Action-Attention-Assessment แปลงหลักอิทธิบาท 4 ให้เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่นำไปปฏิบัติได้ฉันทะเชื่อมกับแรงจูงใจภายในวิริยะเชื่อมกับความพยายามจิตตะเชื่อมกับความใส่ใจและการติดตามตนเองและวิมังสาเชื่อมกับการสะท้อนคิดและการปรับปรุง ความสัมพันธ์ดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎีการกำหนดตนเอง (Deci&Ryan,1985; Ryan & Deci, 2020) และกระบวนการกำกับตนเองที่ประกอบด้วยการวางแผน การติดตามและการสะท้อนผล(Panadero,2017;Zimmerman,2002)ขณะที่การพัฒนารูปแบบจากข้อมูลพื้นฐานการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญการทดลองใช้และการปรับปรุงสอดคล้องกับหลักการออกแบบการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ (Branch, 2009; Joyce et al., 2014)

ประการที่สามคะแนนหลังเรียนที่สูงกว่าก่อนเรียนทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการตระหนักรู้ในตนเองอาจอธิบายได้จากการที่ผู้เรียนกำหนดเป้าหมายลงมือปฏิบัติสังเกตความคิดและอารมณ์ของตนเองและรับข้อมูลย้อนกลับอย่างต่อเนื่องกระบวนการดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการตระหนักรู้ในตนเองที่เน้นการเปรียบเทียบตนเองกับมาตรฐานหรือเป้าหมาย(Duval&Wicklund,1972)และแนวคิดของGoleman(1995)ที่มองว่าการรู้เท่าทันอารมณ์จุดแข็งและข้อจำกัดของตนเป็นฐานของการกำกับพฤติกรรมอย่างไรก็ตามแบบแผนกลุ่มเดียวก่อนและหลังเรียนไม่สามารถตัดอิทธิพลของปัจจัยภายนอกการทำแบบทดสอบซ้ำหรือประสบการณ์ระหว่างการทดลองได้จึงควรตีความว่า"คะแนนหลังเรียนสูงกว่า”

ประการที่สี่ความพึงพอใจระดับมากที่สุดอาจเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมกำหนดเป้าหมายและได้รับข้อมูลย้อนกลับรายบุคคล AI ช่วยให้ผู้เรียนได้รับคำถามหรือข้อเสนอแนะอย่างรวดเร็วขณะที่ผู้สอนยังคงมีบทบาทตรวจสอบความถูกต้องกำกับ

จริยธรรมและช่วยตีความข้อมูลซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดAIเพื่อการศึกษาที่มุ่งเสริมศักยภาพของครูและผู้เรียนมากกว่าทดแทนความสัมพันธ์ทางการเรียนรู้ (Holmes et al., 2019; Lo, 2023; Miao&Holmes, 2023)

ประการสุดท้ายผลการตรวจสอบร่างรูปแบบในระดับมากและผลประเมินรูปแบบฉบับสมบูรณ์ในระดับมากที่สุดสะท้อนความสอดคล้องระหว่างหลักการ วัตถุประสงค์ เนื้อหา กระบวนการ สื่อ และการประเมินผล การปรับปรุงตามข้อเสนอแนะเรื่อง Reflection Journal การให้ข้อมูลย้อนกลับรายบุคคล การกำหนดบทบาทของ AI การตรวจสอบข้อมูล และการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลช่วยเพิ่มความเป็นไปได้ในการใช้จริง อย่างไรก็ดี ผลประเมินของผู้เชี่ยวชาญเป็นหลักฐานด้านคุณภาพและความพร้อมของรูปแบบในบริบทที่ศึกษา มิใช่หลักฐานยืนยันประสิทธิผลในทุกบริบท

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ที่สังเคราะห์ได้จากการวิจัย คือ “IA4AILearningCycle” ซึ่งใช้หลักอิทธิบาท 4 เป็นกลไกกำกับการเรียนรู้ภายในใช้ AI เป็นเครื่องมือสนับสนุนและใช้การสะท้อนคิดเป็นกลไกเชื่อมโยงไปสู่การตระหนักรู้ในตนเองกระบวนการเริ่มจาก Inspiration (ฉันทะ) เพื่อสร้างแรงจูงใจและกำหนดเป้าหมาย ต่อด้วย Action (วิริยะ) เพื่อวางแผนและลงมือปฏิบัติ Attention (จิตตะ) เพื่อติดตามความคิดอารมณ์พฤติกรรมและความก้าวหน้าและAssessment (วิมังสา)เพื่อสะท้อนคิดประเมินผลรับข้อมูลย้อนกลับและปรับปรุงการเรียนรู้ในรอบถัดไปทั้ง 4 ขั้นทำงานเป็นวงจรต่อเนื่องและส่งเสริมการตระหนักรู้ในตนเอง 3 องค์ประกอบ ได้แก่ การรู้จักและเข้าใจตนเอง การรับรู้อารมณ์และความรู้สึกของตนเองและการประเมินตนเองตามความเป็นจริงโดยผู้สอนกำกับความถูกต้องจริยธรรมและความปลอดภัยของข้อมูลส่วน AIทำหน้าที่เป็นเครื่องมือสนับสนุน ไม่ใช่ผู้ตัดสินใจแทนผู้เรียน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ สรุปได้ว่า **ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัย** ประกอบด้วย **1. สรุปผลการวิจัย IA4-AIMODEL** เป็นรูปเบบการจัดการเรียนรู้ด้วย 6 องค์ประกอบและบูรณาการเข้ากับอิทธิบาท 4 กับ ผ่านกระบวนการ 4 ขั้นตอนได้แก่ Inspiration, Action, Attention และ Assessment ผลการศึกษาพบว่า ร่างรูปแบบผ่านการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญในระดับ

มาก และรูปแบบฉบับสมบูรณ์ผ่านการประเมินในระดับมากที่สุดคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและการตระหนักรู้ในตนเองหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนและนักศึกษามีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดผลดังกล่าวสนับสนุนการนำรูปแบบไปใช้ **2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1) อาจารย์ผู้สอนสามารถนำ IA4AIModel ไปประยุกต์ใช้ในรายวิชาระดับอุดมศึกษาที่มุ่งพัฒนาทักษะชีวิตการแนะแนวการพัฒนาตนเองคุณธรรมจริยธรรมและสมรรถนะการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยปรับกิจกรรมให้เหมาะสมกับผลลัพธ์การเรียนรู้ของรายวิชา 2) ผู้สอนควรใช้ AI เพื่อสนับสนุนการตั้งคำถามการสะท้อนคิดการประเมินตนเองและการวางแผนพัฒนาตนเองมากกว่าการใช้เพื่อค้นหาคำตอบหรือสร้างผลงานแทนผู้เรียนพร้อมกำหนดให้ตรวจสอบแหล่งข้อมูลเปิดเผย การใช้ AI และหลีกเลี่ยงการป้อนข้อมูลส่วนบุคคลหรือข้อมูลอ่อนไหว 3) ควรจัดกิจกรรม ReflectionJournal การให้ข้อมูลย้อนกลับและการติดตามความก้าวหน้ารายบุคคลอย่างต่อเนื่องในทุกขั้นตอนเพื่อให้ผู้เรียนเชื่อมโยงข้อมูลจาก AI กับประสบการณ์จริงและการตัดสินใจของตนเอง 4) ผู้สอนควรปรับรูปแบบกิจกรรมเครื่องมือ AI ระยะเวลาและช่องทางการเข้าถึงให้เหมาะสมกับระดับชั้นสาขาวิชาทักษะดิจิทัลความพร้อมของอุปกรณ์และอินเทอร์เน็ตรวมทั้งจัดทางเลือกสำหรับผู้เรียนที่เข้าถึงเทคโนโลยีได้จำกัด **ข้อจำกัดของการวิจัย** การทดลองใช้เป็นแบบกลุ่มเดียวก่อนและหลังเรียนในรายวิชาและสถาบันเดียวกลุ่มทดลองจำนวน 30 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงและการตระหนักรู้ในตนเองส่วนหนึ่งอาศัยการประเมินตนเองผลการวิจัยจึงควรตีความภายในขอบเขตของบริบทที่ศึกษาไม่ควรขยายผลเชิงสาเหตุหรือสรุปแทนประชากรอื่นโดยตรงและควรมีการศึกษาซ้ำด้วยกลุ่มเปรียบเทียบและกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลาย

เอกสารอ้างอิง

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2559). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก.

Branch, R. M. (2009). Instructional design: The ADDIE approach. Springer. https://doi.org/10.1007/978-0-387-09506-6

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1985). Intrinsic motivation and self-determination in human behavior. Plenum.

Duckworth, A. L., Peterson, C., Matthews, M. D., & Kelly, D. R. (2007). Grit: Perseverance and passion for long-term goals. Journal of Personality and Social Psychology, 92(6), 1087-1101. https://doi.org/10.1037/0022-3514.92.6.1087

Duval, S., & Wicklund, R. A. (1972). A theory of objective self-awareness. Academic Press.

Flavell, J. H. (1979). Metacognition and cognitive monitoring: A new area of cognitive-developmental inquiry. American Psychologist, 34(10), 906-911. https://doi.org/10.1037/0003-066X.34.10.906

Goleman, D. (1995). Emotional intelligence. Bantam Books.

Holmes, W., Bialik, M., & Fadel, C. (2019). Artificial intelligence in education: Promises and implications for teaching and learning. Center for Curriculum Redesign.

Joyce, B. R., Weil, M., & Calhoun, E. (2014). Models of teaching (9th ed.). Pearson.

Kasneci, E., Sessler, K., Küchemann, S., Bannert, M., Dementieva, D., Fischer, F., Gasser, U., Groh, G., Günnemann, S., Hüllermeier, E., Krusche, S., Kutyniok, G., Michaeli, T., Nerdel, C., Pfeffer, J., Poquet, O., Sailer, M., Schmidt, A., Seidel, T., ... Kasneci, G. (2023). ChatGPT for good? On opportunities and challenges of large language models for education. Learning and Individual Differences, 103, 102274. https://doi.org/10.1016/j.lindif.2023.102274

Lo, C. K. (2023). What is the impact of ChatGPT on education? A rapid review of the literature. Education Sciences, 13(4), 410. https://doi.org/10.3390/educsci13040410

MacCann, C., Jiang, Y., Brown, L. E. R., Double, K. S., Bucich, M., & Minbashian, A. (2020). Emotional intelligence predicts academic performance: A meta-analysis. Psychological Bulletin, 146(2), 150-186. https://doi.org/10.1037/bul0000219

Miao, F., & Holmes, W. (2023). Guidance for generative AI in education and research. UNESCO. https://www.unesco.org/en/articles/guidance-generative-ai-education-and-research

OECD. (2019). OECD Learning Compass 2030. https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/about/projects/edu/education-2040/concept-notes/OECD_ Learning_Compass_2030_concept_note.pdf

OECD. (2023). OECD digital education outlook 2023: Towards an effective digital education ecosystem. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/c74f03de-en

Panadero, E. (2017). A review of self-regulated learning: Six models and four directions for research. Frontiers in Psychology, 8, 422. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.00422

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2020). Intrinsic and extrinsic motivation from a self-determination theory perspective: Definitions, theory, practices, and future directions. Contemporary Educational Psychology, 61, 101860. https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2020.101860

Schwab, K. (2016). The fourth industrial revolution. World Economic Forum.

World Economic Forum. (2023). The future of jobs report 2023. https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-report-2023/

Zimmerman, B. J. (2002). Becoming a self-regulated learner: An overview. Theory Into Practice, 41(2), 64-70. https://doi.org/10.1207/S15430421TIP4102_2

รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของผู้ทำงานด้านจิตอาสาดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายตามแนวพระพุทธศาสนา อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์*

MODEL FOR STRENGTHENING THE MENTAL RESILIENCE OF PALLIATIVE CARE VOLUNTEERS ACCORDING TO BUDDHIST PRINCIPLES IN TRON DISTRICT, UTTARADIT PROVINCE

พระครูวินิตกมลธรรม (กมลมาศ พรหมสนธิ์)[1], พระปลัดศักดิธัช สำโร[2] และ พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์[3]

Phrakhru Vinitkamondham (Kamonmas Phromson)[1], Phrapalad Sakdithat Saṃvaro[2]

and Phrakhru Soontorndhammanithas[3]

[1-3]บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

[1-3]Graduate Studies Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus, Thailand

Corresponding author E-mail: Kamonmasl@gmail.com

วันที่รับบทความ : 12 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 20 มิถุนายน 2569; วันตอบรับบทความ : 22 มิถุนายน 2569

Received 12 June 2026; Revised 20 June 2026; Accepted 22 June 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพบริบท สภาพปัญหา และความต้องการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจของผู้ทำงานด้านจิตอาสาดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย 2) เพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของผู้ทำงานด้านจิตอาสาดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายตามแนวพระพุทธศาสนา 3) เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเสริมสร้าง

Citation:

* พระครูวินิตกมลธรรม (กมลมาศ พรหมสนธิ์), พระปลัดศักดิธัช สำโร และ พระครูสุนทรธรรมนิทัศน์. (2569). รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของผู้ทำงานด้านจิตอาสาดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายตามแนวพระพุทธศาสนา อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 1276-1292.

Phrakhru Vinitkamondham (Kamonmas Phromson), Phrapalad Sakdithat Saṃvaro and Phrakhru Soontorndhammanithas. (2026). Model For Strengthening The Mental Resilience Of Palliative Care Volunteers According To Buddhist Principles In Tron District, Uttaradit Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 1276-1292.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

ความเข้มแข็งทางใจของผู้ทำงานด้านจิตอาสาดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายตามแนวพระพุทธศาสนา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) กลุ่มตัวอย่าง คือ พระสงฆ์จิตอาสา สหวิชาชีพ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ญาติของผู้ป่วย จำนวน 35 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม และแบบประเมินความเข้มแข็งทางใจ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยก่อนหลังการทดลอง และการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม (ANCOVA)

ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพบริบทของพื้นที่วิจัยมีลักษณะของชุมชนที่มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ มีการบูรณาการหลักพระพุทธศาสนาเข้ากับการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ปัญหาสำคัญ ได้แก่ การขาดองค์ความรู้ด้านการดูแลแบบประคับประคอง ภาระงานที่สูง ความเหนื่อยล้าทางอารมณ์ และข้อจำกัดด้านเวลา โดยผู้ทำงานด้านจิตอาสามีความต้องการได้รับการพัฒนาทักษะด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจตามแนวพระพุทธศาสนา 2) รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 3 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ หลักพุทธธรรม กระบวนการเรียนรู้เชิงพุทธ และกิจกรรมพัฒนาจิตใจ ภายใต้กระบวนการพัฒนาตามแนวคิด ADDIE Model เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจใน 5 มิติ ได้แก่ ความมีสติและการรู้เท่าทันอารมณ์ ความเมตตากรุณาต่อตนเองและผู้อื่น การยอมรับความไม่เที่ยงและความตาย ความมั่นคงทางอารมณ์ในการเผชิญความทุกข์ และปัญญาในการมองชีวิตอย่างมีความหมาย และ 3) ผลการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบพบว่า ภายหลังการเข้ารับการอบรม ผู้เข้ารับการอบรมมีระดับความเข้มแข็งทางใจสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนร่วม (ANCOVA) ยืนยันว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นสามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของผู้ทำงานด้านจิตอาสาดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายได้อย่างมีประสิทธิผลในทั้ง 5 มิติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: ความเข้มแข็งทางใจ, จิตอาสา, ผู้ป่วยระยะสุดท้าย, การดูแลแบบประคับประคอง, พระพุทธศาสนา

Abstract

This research aimed to: 1) examine the contextual conditions, problems, and needs related to psychological resilience enhancement among volunteers engaged in end-of-life care; 2) develop a Buddhist-based model for strengthening

the psychological resilience of end-of-life care volunteers; and 3) evaluate the effectiveness of the developed model. A mixed methods research design was employed. The sample consisted of 35 participants, comprising Buddhist monks, volunteers, interdisciplinary professionals, public health officers, and patients' relatives. Research instruments included surveys, interview forms, focus group discussions, and a psychological resilience assessment scale. Data were analyzed using descriptive statistics, pre- and post-test mean comparisons, and Analysis of Covariance (ANCOVA).

The findings were as follows:

1) The research context was characterized by a community with kinship-based social relations and an ongoing integration of Buddhist principles into end-of-life care practices. Key problems identified included a lack of knowledge in palliative care, high workloads, emotional exhaustion, and time constraints. Participants expressed a need for skill development in Buddhist-based psychological resilience enhancement.

2) The developed model comprised three core components: Buddhist Dhamma principles, Buddhist-oriented learning processes, and mental development activities, constructed under the ADDIE Model framework. The model was designed to strengthen psychological resilience across five dimensions: mindfulness and emotional self-awareness; compassion toward oneself and others; acceptance of impermanence and death; emotional stability in the face of suffering; and wisdom in perceiving life as meaningful.

3) The effectiveness evaluation revealed that participants' levels of psychological resilience after completing the training program were significantly higher than before training. ANCOVA results confirmed that the developed model effectively enhanced psychological resilience across all five dimensions at a statistically significant level of .05.

Keywords: psychological resilience, volunteers, terminally ill patients, palliative care, Buddhism

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ ส่งผลให้จำนวนผู้ป่วยโรคเรื้อรังระยะสุดท้ายและผู้ป่วยมะเร็งมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องในทุกช่วงวัย อันเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรและพฤติกรรมสุขภาพของประชาชน (ประเวศ วะสี, 2557) สถานการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดภาระอย่างมากต่อระบบบริการสาธารณสุข โดยเฉพาะโรงพยาบาลของรัฐที่ต้องรองรับผู้ป่วยกลุ่มนี้ แม้ว่าผู้ป่วยจำนวนมากจะไม่สามารถรักษาให้หายขาดได้ แต่ยังคงจำเป็นต้องได้รับการดูแลอย่างต่อเนื่องเพื่อบรรเทาความทุกข์ทรมานและยกระดับคุณภาพชีวิต (วิจารณ์ พานิช, 2558) อย่างไรก็ตาม ปัญหาการขาดแคลนบุคลากรทางการแพทย์ในโรงพยาบาลของรัฐยังคงเป็นข้อจำกัดสำคัญ ส่งผลให้การดูแลผู้ป่วยแบบองค์รวม ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ เป็นไปได้อย่างจำกัดและไม่ทั่วถึง ด้วยเหตุนี้ การเสริมสร้างระบบสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อให้ผู้ป่วยระยะสุดท้ายสามารถดำรงชีวิตในช่วงท้ายได้อย่างมีศักดิ์ศรีและจากไปอย่างสงบตามหลักมนุษยธรรม (โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์, 2559) ในอดีต สังคมไทยมีรากฐานของการดูแลกันในระดับครอบครัวและชุมชนอย่างเข้มแข็ง โดยเฉพาะการดูแลผู้ป่วยและผู้ใกล้เสียชีวิตที่อาศัยความเอื้ออาทรและความสัมพันธ์แบบเครือญาติเป็นสำคัญ แต่ในบริบทสังคมปัจจุบันที่ความสัมพันธ์ดังกล่าวเริ่มลดลงจากวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป ส่งผลให้บทบาทของชุมชนในการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายลดน้อยลงตามไปด้วย จึงเกิดความจำเป็นในการฟื้นฟูจิตสำนึกแห่งความกรุณาและการเกื้อกูลกันในสังคมไทย ทั้งนี้ งานจิตอาสาได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการเติมเต็มช่องว่างของระบบบริการสุขภาพ โดยมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจากรากฐานทางสังคมไทย และขยายตัวสู่ระบบสุขภาพชุมชน เช่น การดำเนินงานของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ซึ่งมีส่วนช่วยในการดูแลผู้ป่วยทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ ตลอดจนสร้างกำลังใจให้แก่ผู้ป่วยและครอบครัวในการเผชิญกับความทุกข์และความสูญเสียอย่างมีสติและความหมาย (สมศักดิ์ ชุณหรัศมิ์, 2560)

จากการสำรวจของกระทรวงสาธารณสุขพบว่า โรงพยาบาลทั่วประเทศจำนวนมากได้ดำเนินงานด้านจิตอาสาอย่างเป็นรูปธรรม โดยมีไม่น้อยกว่า 517 แห่ง และมีอาสาสมัครเข้าร่วมไม่น้อยกว่า 8,000 คน สะท้อนให้เห็นถึงการเติบโตของงานจิตอาสาในระบบสุขภาพอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงสาธารณสุข, 2562) หลายโรงพยาบาลได้ริเริ่มโครงการจิตอาสาในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น ศูนย์มิตรภาพบำบัด และกลุ่มอาสาสมัครในโรงพยาบาลขนาดใหญ่ ซึ่งเปิด

โอกาสให้บุคลากร ผู้ป่วย ญาติ และประชาชนทั่วไปเข้ามามีส่วนร่วม ส่งผลให้งานจิตอาสาได้รับการยอมรับว่าเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างระบบสุขภาพที่มีความเป็นมนุษย์มากยิ่งขึ้น การทำงานของจิตอาสาดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลสุขภาพ โดยผ่านกระบวนการพัฒนาองค์ความรู้จากบุคลากรสาธารณสุข และทำหน้าที่เป็นสื่อกลางเชื่อมโยงระหว่างภาครัฐกับประชาชนในพื้นที่ อีกทั้งยังสะท้อนอัตลักษณ์ของสังคมไทยที่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเกื้อกูลกัน อย่างไรก็ตาม การดูแลผู้ป่วยมิได้จำกัดเพียงมิติทางกายเท่านั้น แต่ยังต้องให้ความสำคัญกับมิติทางจิตใจและจิตวิญญาณ ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยการสนับสนุนจากภาคประชาชนควบคู่กันไป (พระครูวินิตกมลธรรม และพระใบฎีกาศักดิธัช แสงธงล, 2567) แม้จิตอาสาจะมีบทบาทสำคัญ แต่จากการศึกษาพบว่าผู้ปฏิบัติงานยังเผชิญกับปัญหาหลายประการ เช่น ความแตกต่างด้านระดับการศึกษา ความไม่มั่นใจในการปฏิบัติงาน และภาระหน้าที่ที่หลากหลาย ส่งผลให้เกิดความเครียด ความกังวล และความท้อแท้ในการทำงาน โดยเฉพาะผู้ที่เริ่มปฏิบัติงานใหม่ที่ยังขาดประสบการณ์ในการสื่อสารกับผู้ป่วยและครอบครัว (พรภัทรา แสนเหลา, 2560) ดังนั้น การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในฐานะปัจจัยป้องกันที่ช่วยให้บุคคลสามารถปรับตัวและฟื้นตัวจากสถานการณ์ที่ตึงเครียดได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งยังช่วยลดผลกระทบต่อสุขภาพจิต เช่น ความเครียด ความวิตกกังวล และภาวะซึมเศร้า ตลอดจนส่งเสริมให้สามารถดำรงบทบาทจิตอาสาได้อย่างยั่งยืน

การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของผู้ทำงานด้านจิตอาสาดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นกระบวนการพัฒนาภายในที่มุ่งสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจให้สามารถเผชิญความทุกข์ ความสูญเสีย และความตายได้อย่างมีสติและปัญญา โดยแนวทางสำคัญประการแรก คือ การพัฒนาศักยภาพของจิตอาสาผ่านการฝึกอบรมทั้งด้านความรู้ ทักษะ และการเจริญสติ เพื่อให้เกิดความเข้าใจชีวิตตามความเป็นจริง ประการที่สอง คือ การดูแลเอาใจใส่จิตอาสาอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านอารมณ์และกำลังใจ เพื่อป้องกันความเหนื่อยล้าทางจิตใจจากการทำงานที่ต้องเผชิญความทุกข์ของผู้อื่นอยู่เสมอ นอกจากนี้ การประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นหัวใจสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ โดยเฉพาะหลักพรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา ซึ่งช่วยให้จิตอาสามีความรักความปรารถนาดีต่อผู้ป่วย มีความสงสารและพร้อมช่วยเหลือ ขณะเดียวกันก็สามารถวางใจเป็นกลางต่อความเปลี่ยนแปลงของชีวิตได้อย่างเหมาะสม (องฺ.จตุกฺก 21/32/40) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) อีกทั้งหลักสังคหวัตถุ 4 ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อัตถจริยา และสมานัตตตา

ยังเป็นแนวทางในการสร้างความสัมพันธ์อันดีและเกื้อกูลกันในสังคม ซึ่งเอื้อต่อการทำงานจิตอาสาอย่างยั่งยืน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2559) ในเชิงปฏิบัติ การฝึกจิตให้มีสติรู้เท่าทันอารมณ์และยอมรับความไม่เที่ยงของชีวิต เป็นการเสริมสร้างปัญญาในการมองโลกตามความเป็นจริง ซึ่งพระพุทธองค์ทรงสอนให้พิจารณาความเกิดขึ้นและดับไปของสรรพสิ่ง เพื่อคลายความยึดมั่นถือมั่นและลดความทุกข์ทางใจ (พระไพศาล วิสาโล, 2558) เมื่อจิตอาสาสามารถพัฒนาความมั่นคงทางจิตใจดังกล่าวได้ ย่อมทำให้สามารถเผชิญกับสถานการณ์ที่ยากลำบากได้อย่างเข้มแข็ง มีความอดทน และไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของความเครียดหรือความเศร้าหมอง ดังนั้น การเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจจึงต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบครอบคลุมทั้งการพัฒนาความรู้ การดูแลจิตใจ และการบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้จิตอาสาสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความสมดุลทั้งการดูแลผู้อื่นและการดูแลตนเอง อันจะนำไปสู่การทำงานอย่างยั่งยืนและเกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคมโดยรวม

ผู้วิจัยเล็งเห็นว่า รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของผู้ทำงานด้านจิตอาสาดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาศักยภาพภายในของจิตอาสาให้สามารถเผชิญกับความทุกข์และความสูญเสียได้อย่างมีสติและปัญญา รูปแบบดังกล่าวมุ่งเน้นการบูรณาการหลักธรรมเข้ากับการปฏิบัติงานจริง เพื่อสร้างความสมดุลทั้งด้านร่างกายและจิตใจ โดยเฉพาะการเสริมสร้างเมตตากรุณาและการยอมรับความไม่เที่ยงของชีวิต ซึ่งเป็นหัวใจของการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย การพัฒนาความเข้มแข็งทางใจยังช่วยลดความเครียด ความเหนื่อยล้าทางอารมณ์ และเพิ่มพลังใจในการทำงานอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังช่วยให้จิตอาสาสามารถดูแลผู้ป่วยด้วยความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและมีมนุษยธรรม อันจะส่งผลให้การดูแลผู้ป่วยมีคุณภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งต่อผู้ป่วยและครอบครัว ขณะเดียวกันยังส่งเสริมให้จิตอาสามีความมั่นคงทางจิตใจและสามารถดำรงบทบาทได้อย่างยั่งยืน จึงนับเป็นแนวทางที่มีคุณค่าและควรได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบในบริบทสังคมไทยปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพบริบท สภาพปัญหา และความต้องการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางจิตใจของผู้ทำงานด้านจิตอาสาดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์

2. เพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของผู้ทำงานด้านจิตอาสาดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายตามแนวพระพุทธศาสนา อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์

3. เพื่อประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของผู้ทำงานด้านจิตอาสาดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายตามแนวพระพุทธศาสนา อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของผู้ทำงานด้านจิตอาสาดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายตามแนวพระพุทธศาสนา อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์” การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) มีวิธีดำเนินการวิจัย ได้แก่

1) รูปแบบการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจเบื้องต้น (Exploratory Sequential Mixed Methods Design) ซึ่งเป็นกระบวนการวิจัยที่เริ่มต้นด้วยการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative) เพื่อสำรวจองค์ประกอบและสร้างรูปแบบ แล้วจึงตามด้วยการทดสอบประสิทธิภาพของรูปแบบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative) โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานที่สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ ได้แก่ (1) ระยะการสำรวจและพัฒนา (Qualitative Phase) ศึกษาบริบท ปัญหา และความต้องการของจิตอาสาด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่มย่อย แล้ววิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบความเข้มแข็งทางใจที่สอดคล้องบริบทพื้นที่ (2) ระยะการเชื่อมต่อข้อมูล (Connecting Phase)

นำผลเชิงคุณภาพ มาพัฒนาเป็นเครื่องมือเชิงปริมาณ เช่น คู่มือและแบบวัดความเข้มแข็งทางใจพร้อมตรวจสอบความเที่ยงตรงโดยผู้เชี่ยวชาญ (3) ระยะการทดสอบและยืนยัน (Quantitative Phase) ทดลองใช้รูปแบบกับกลุ่มเป้าหมาย เก็บข้อมูลเชิงสถิติเพื่อประเมินและยืนยันประสิทธิผลของรูปแบบ

ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ2) กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ งานวิจัยครั้งนี้กำหนดพื้นที่ศึกษาในอำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 20 รูป/คน ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทและประสบการณ์ตรง ประกอบด้วย พระสงฆ์ จิตอาสา สหวิชาชีพ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ญาติของผู้ป่วย เป็นต้น และมีการจัดสนทนากลุ่มย่อยผู้ที่เกี่ยวข้อง จำนวน 15 รูป/คน ประกอบด้วย พระสงฆ์ ผู้บริหารแพทย์โรงพยาบาลตรอน

อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และญาติของผู้ป่วยระยะสุดท้าย เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่ครอบคลุม

3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (1) ระยะการสำรวจและพัฒนา (Qualitative Phase) ศึกษาบริบท ปัญหา และความต้องการของจิตอาสาด้วยการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม แล้ววิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบความเข้มแข็งทางใจที่สอดคล้องบริบทพื้นที่ (2) ระยะการเชื่อมต่อข้อมูล (Connecting Phase) นำผลเชิงคุณภาพมาพัฒนาเป็นเครื่องมือเชิงปริมาณ เช่น คู่มือและแบบวัดความเข้มแข็งทางใจ พร้อมตรวจสอบความเที่ยงตรงโดยผู้เชี่ยวชาญ (3) ระยะการทดสอบและยืนยัน (Quantitative Phase) ทดลองใช้รูปแบบกับกลุ่มเป้าหมาย เก็บข้อมูลเชิงสถิติเพื่อประเมินและยืนยันประสิทธิผลของรูปแบบในการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ เครื่องมือทั้งหมดผ่านการตรวจสอบความสอดคล้องโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน และปรับปรุงตามข้อเสนอแนะก่อนนำไปใช้จริง รวมทั้งได้รับการพิจารณาและเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อให้มีความถูกต้องทางวิชาการ ทำให้ข้อมูลที่ได้มีความน่าเชื่อถือและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยอย่างครบถ้วน

4) การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งจากเอกสารและภาคสนาม โดยใช้ข้อมูลปฐมภูมิจากพระไตรปิฎก อรรถกถา และคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเป็นฐานในการวิเคราะห์ ควบคู่กับข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสารวิชาการ งานวิจัย และแหล่งข้อมูลจากห้องสมุดต่าง ๆ เพื่อให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา ในส่วนภาคสนาม ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลเชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 20 รูป/คน และจัดสนทนากลุ่มย่อยจำนวน 15 รูป/คน โดยมีการบันทึกข้อมูลทั้งในรูปแบบการจดบันทึกและการใช้เครื่องบันทึกเสียง เพื่อให้ข้อมูลมีความครบถ้วนและถูกต้องมากที่สุด สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้ดำเนินการโดย (1) แจกและเก็บแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพบริบท ปัญหา และความต้องการ รวมถึงกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจจากผู้เชี่ยวชาญด้วยตนเอง และ (2) ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) ด้วยตนเอง เพื่อนำข้อมูลมาจัดหมวดหมู่วิเคราะห์ และสังเคราะห์ตามประเด็นหลักอย่างเป็นระบบ

5) การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยมีการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณอย่างเป็นระบบ ในส่วนของข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มย่อย เพื่อนำมาจัดหมวดหมู่และสังเคราะห์ประเด็นสำคัญตามกรอบ

แนวคิดของการวิจัย ส่วนข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนาและสถิติอ้างอิง เพื่อทดสอบประสิทธิผลของรูปแบบที่พัฒนาขึ้น นอกจากนี้ยังมีการตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลทั้งสองส่วน (Triangulation) เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย และนำไปสู่การสรุปผลอย่างมีความถูกต้องและครอบคลุม

6) การนำเสนอผลการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการนำเสนอผลการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของผู้ทำงานด้านจิตอาสาดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายตามแนวพระพุทธศาสนา อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์” โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์และเรียบเรียงอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เห็นถึงกระบวนการพัฒนา รูปแบบ และผลลัพธ์ของการวิจัยอย่างชัดเจนและเป็นลำดับขั้น

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สภาพบริบทของอำเภอตรอนมีลักษณะเด่นด้านความสัมพันธ์แบบเครือญาติและบทบาทของครอบครัวในการตัดสินใจเกี่ยวกับผู้ป่วย โดยมีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการดูแลจิตใจเป็นพื้นฐานสำคัญของชุมชน นอกจากนี้ การทำงานของจิตอาสาต้องอาศัยความร่วมมือกับครอบครัวและชุมชนอย่างใกล้ชิด พร้อมทั้งต้องให้ความสำคัญกับการสื่อสารเรื่องความตายอย่างระมัดระวัง ในด้านปัญหา พบว่าอุปสรรคสำคัญคือความไม่เข้าใจของญาติต่อแนวคิดการดูแลแบบประคับประคอง ซึ่งมักคาดหวังการรักษาอย่างเต็มที่ในระยะสุดท้าย อีกทั้งจิตอาสายังเผชิญภาระงานที่มากและข้อจำกัดด้านเวลา ส่งผลให้เกิดความเครียดและเสี่ยงต่อภาวะหมดไฟ ดังนั้นจำเป็นต้องพัฒนาทักษะการสื่อสารและการจัดการความเครียดอย่างเป็นระบบ และสำหรับด้านความต้องการพบว่า จิตอาสามีความต้องการสูงในด้านความรู้เกี่ยวกับการดูแลแบบประคับประคอง รองลงมาคือทักษะการสื่อสารกับญาติ และการพัฒนาด้านจิตใจและสังคม เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอารมณ์ รวมถึงการมีเครือข่ายสนับสนุน ซึ่งจะช่วยให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของจิตอาสาดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ (1) การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเผชิญความทุกข์และความตาย เพื่อสร้างความเข้าใจชีวิตตามความเป็นจริง (2) กระบวนการเรียนรู้เชิงพุทธที่มุ่งพัฒนาสติ ปัญญา

และการตระหนักรู้ภายในของจิตอาสา (3) กิจกรรมการพัฒนาจิตใจที่ออกแบบเฉพาะสำหรับจิตอาสา เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอารมณ์ ทั้งนี้ รูปแบบดังกล่าวประกอบด้วย 3 ส่วนสำคัญ ได้แก่ (1) การฝึกเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของจิตอาสา ผ่านกิจกรรมที่เน้นการพัฒนาตนเอง (2) การภาวนา การเจริญเมตตา และการยอมรับความไม่เที่ยงของชีวิต เพื่อสร้างสมดุลทางจิตใจ (3) การเรียนรู้จากประสบการณ์จริง และการพัฒนามุมมองชีวิตอย่างมีความหมาย องค์ประกอบและกระบวนการดังกล่าวมุ่งเน้นให้จิตอาสาสามารถเผชิญสถานการณ์ที่ยากลำบากได้อย่างมีสติ พร้อมทั้งเสริมสร้างพลังใจให้สามารถปฏิบัติงานดูแลผู้ป่วยได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

3. ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ พบว่าครอบคลุม 5 มิติสำคัญ ได้แก่ (1) ความมีสติและการรู้เท่าทันอารมณ์ (2) ความเมตตากรุณาในการดูแลผู้อื่น (3) การยอมรับความไม่เที่ยงและความตายตามความเป็นจริง (4) ความมั่นคงทางอารมณ์ในการเผชิญความทุกข์ และ (5) ปัญญาในการมองชีวิตอย่างมีความหมาย ผลการทดลองแสดงให้เห็นว่า หลังการใช้รูปแบบดังกล่าว จิตอาสามีระดับความเข้มแข็งทางใจสูงขึ้นอย่างชัดเจนในทุกมิติ โดยคะแนนหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สะท้อนให้เห็นว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิผลและสามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย

อภิปรายผล

อภิปรายผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า บริบทของพื้นที่อำเภอตรอนมีลักษณะเด่นด้านความสัมพันธ์แบบเครือญาติ โดยครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจเกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย อีกทั้งยังมีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการดูแลจิตใจเป็นพื้นฐานของชุมชน อย่างไรก็ตาม ปัญหาสำคัญที่พบคือ ญาติผู้ป่วยยังขาดความเข้าใจในแนวคิดการดูแลแบบประคับประคอง และมักคาดหวังการรักษาอย่างเต็มที่ในระยะท้าย นอกจากนี้ จิตอาสายังเผชิญกับภาระงานที่สูงและข้อจำกัดด้านเวลา ส่งผลให้เกิดความเครียดและความเหนื่อยล้าทางอารมณ์ ขณะเดียวกัน ความต้องการของจิตอาสามุ่งไปที่การพัฒนาความรู้ด้านการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย ทักษะการสื่อสารกับญาติ และการเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจ ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า บริบทของสังคมไทยยังคงยึดโยงกับค่านิยมครอบครัวและความกตัญญู ซึ่งมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทางการแพทย์ในช่วงท้ายของชีวิต

ประกอบกับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลแบบประคับประคองยังไม่แพร่หลาย ทำให้เกิดความคาดหวังที่ไม่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง อีกทั้งลักษณะงานของจิตอาสาที่ต้องเผชิญความทุกข์และความสูญเสียอย่างต่อเนื่อง จึงส่งผลต่อภาวะทางอารมณ์และความเครียดในการปฏิบัติงาน ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ พจนา ไกรศร และคณะ (2568) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกิจกรรมการดูแลผู้ป่วยระยะท้ายของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขตอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์” ผลการศึกษาพบว่า อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านมีกิจกรรมการดูแลผู้ป่วยระยะท้ายอยู่ในระดับมาก (M = 83.20, SD = 0.88) และปัจจัยที่มีอิทธิพลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ การรับรู้บทบาท (β = 0.225) การได้รับการยอมรับนับถือและเคารพ (β = 0.250) และทัศนคติ (β = 0.224) โดยสามารถร่วมกันทำนายการทำกิจกรรมได้ร้อยละ 34.4 (R^2 = 0.344, p-value < 0.001) สรุปได้ว่า ปัจจัยด้านการรับรู้บทบาท การได้รับการยอมรับนับถือ และทัศนคติ สามารถร่วมกันทำนายกิจกรรมการดูแลผู้ป่วยระยะท้ายของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านได้ และสามารถส่งเสริมการทำกิจกรรมได้ด้วยการแลกเปลี่ยนเผยแพร่ความรู้และประสบการณ์ในบทบาทหน้าที่ตามกิจกรรม

อภิปรายผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของผู้ทำงานด้านจิตอาสาดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายตามแนวพระพุทธศาสนา ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ การใช้หลักพุทธธรรมในการเผชิญความทุกข์และความตาย กระบวนการเรียนรู้เชิงพุทธ และกิจกรรมการพัฒนาจิตใจเฉพาะสำหรับจิตอาสา โดยรูปแบบดังกล่าวช่วยให้จิตอาสามีความเข้าใจชีวิตตามความเป็นจริง สามารถพัฒนาสติปัญญา และความมั่นคงทางอารมณ์ได้อย่างเป็นระบบ อีกทั้งยังส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงและการมองชีวิตอย่างมีความหมาย ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า หลักพุทธธรรมเป็นแนวทางที่มุ่งเน้นการพัฒนาจิตใจภายใน ซึ่งช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญกับความทุกข์และความสูญเสียได้อย่างมีสติและไม่ยึดมั่นถือมั่นจนเกินไป ประกอบกับกระบวนการเรียนรู้เชิงพุทธที่เน้นการปฏิบัติจริง เช่น การภาวนาและการเจริญเมตตา จึงทำให้จิตอาสาเกิดการเปลี่ยนแปลงภายในอย่างยั่งยืน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดูแลผู้ป่วยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ วีรจิตร ทิพย์ประเสริฐ (2568) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพการดูแลแบบประคับประคองผู้ป่วยระยะท้ายในอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลแคนใหญ่ จังหวัดร้อยเอ็ด: การวิจัยเชิงปฏิบัติการ” ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนารูปแบบโดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมร่วมกับการฝึก

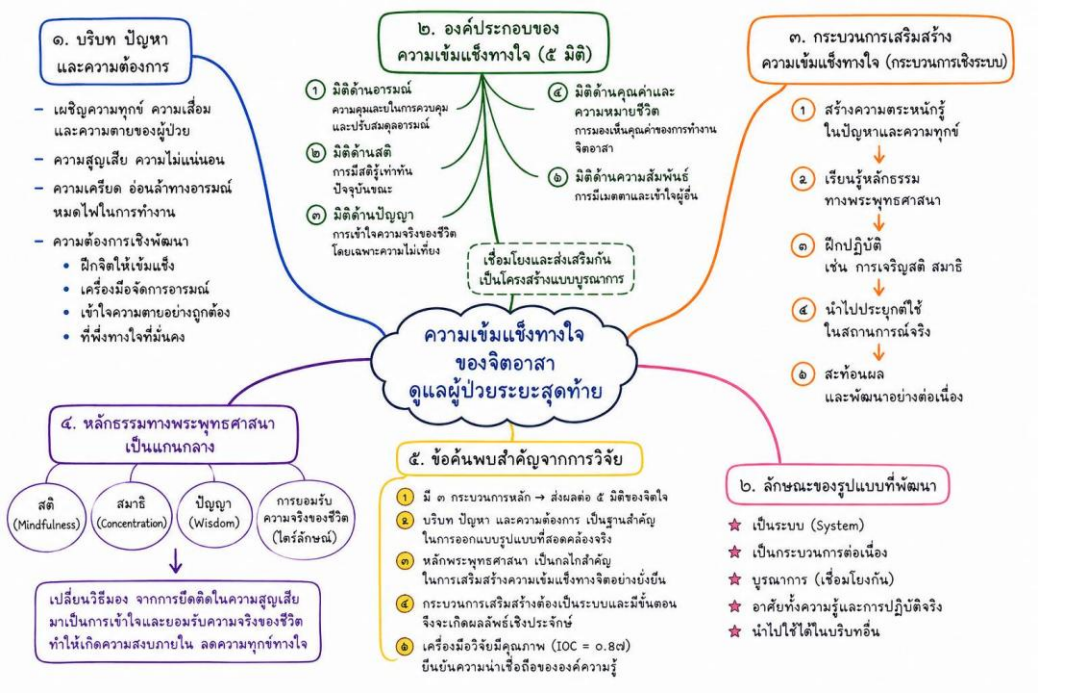
ปฏิบัติจริง ช่วยให้อาสาสมัครมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลผู้ป่วยระยะท้ายเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน อีกทั้งยังส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนทัศนคติไปในทางที่เหมาะสม มีความเห็นอกเห็นใจและเข้าใจความทุกข์ของผู้ป่วยมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ อาสาสมัครยังมีความมั่นใจในการปฏิบัติงานมากขึ้น สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดูแลผู้ป่วยและให้คำแนะนำแก่ครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของผู้ป่วยและครอบครัวดีขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม และช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบการดูแลสุขภาพในชุมชนอย่างยั่งยืน

อภิปรายผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจที่พัฒนาขึ้นสามารถยกระดับความเข้มแข็งทางใจของจิตอาสาได้อย่างมีนัยสำคัญในทุกมิติ ทั้งด้านสติรู้เท่าทันอารมณ์ ความเมตตากรุณา การยอมรับความไม่เที่ยง ความมั่นคงทางอารมณ์ และปัญญาในการมองชีวิตอย่างมีความหมาย ภายหลังการทดลอง จิตอาสามีความสามารถในการเผชิญความทุกข์และความสูญเสียได้ดีขึ้น มีความมั่นใจในการปฏิบัติงานและสามารถดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่าจิตอาสามีทัศนคติที่ดีต่อการดูแลผู้ป่วยและสามารถปรับตัวต่อสถานการณ์ที่ยากลำบากได้อย่างเหมาะสม ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่า รูปแบบดังกล่าวเน้นการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ ทำให้จิตอาสาเกิดการพัฒนาภายในทั้งด้านสติ ปัญญา และอารมณ์ โดยเฉพาะการฝึกสติและการเจริญเมตตา ซึ่งมีส่วนช่วยลดความเครียดและเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจ อีกทั้งการเรียนรู้จากประสบการณ์จริงยังช่วยให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้งและสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างยั่งยืน ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ พจนา ไกรสอน และคณะ (2568) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกิจกรรมการดูแลผู้ป่วยระยะท้ายของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในเขตอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์” ผลการศึกษาพบว่า การรับรู้บทบาท ทัศนคติ และการได้รับการยอมรับจากสังคม เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมให้ อสม. สามารถปฏิบัติกิจกรรมการดูแลผู้ป่วยระยะท้ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการพัฒนาความรู้ การเสริมสร้างทัศนคติที่ดี และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการดูแลผู้ป่วย ช่วยเพิ่มศักยภาพในการปฏิบัติงานและคุณภาพการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ สุปรียส์ กาญจนพิศศาล (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่มีต่อความตายของจิตอาสาดูแลผู้ป่วยระยะท้ายในโรงพยาบาล: กรณีศึกษาโครงการอาสาข้างเตียง” ผลการศึกษาพบว่า จิตอาสาที่ผ่านการเรียนรู้จากการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายอย่างต่อเนื่อง มีการเปลี่ยนแปลงด้าน

ทัศนคติต่อความตายในเชิงบวก สามารถยอมรับความจริงของชีวิต มีสติในการเผชิญความสูญเสีย และเกิดการพัฒนาภายในจากการใคร่ครวญตนเองและการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ส่งผลให้สามารถปฏิบัติงานดูแลผู้ป่วยได้อย่างมีความหมายและมั่นคงทางจิตใจมากยิ่งขึ้น

องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของผู้ทำงานด้านจิตอาสาดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายตามแนวพระพุทธศาสนาอำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์” สามารถสังเคราะห์องค์ความรู้จากผลการวิจัย ตามภาพที่ 1 ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 สรุปเป็นองค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของผู้ทำงานด้านจิตอาสาดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายตามแนวพระพุทธศาสนาอำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์” ได้ดังนี้

1. บริบท ปัญหา และความต้องการ พื้นที่มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ ใช้หลักพุทธธรรมเป็นฐาน แต่เผชิญปัญหาความไม่เข้าใจเรื่องการดูแลระยะท้าย ภาระงานสูง และต้องการพัฒนาความรู้ ทักษะ และจิตใจ

2. องค์ประกอบของความเข้มแข็งทางใจ (5 มิติ) ประกอบด้วย มิติด้านอารมณ์ ด้านสติ ด้านปัญญา ด้านคุณค่าและความหมายชีวิต และด้านความสัมพันธ์ ซึ่งเชื่อมโยงกันเป็นโครงสร้างแบบบูรณาการ

3. กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจ เริ่มจากสร้างความตระหนัก เรียนรู้หลักธรรม ฝึกปฏิบัติ (เช่น สติ สมาธิ) นำไปใช้จริง และสะท้อนผลเพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

4. หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแกนกลาง ใช้สติ สมาธิ ปัญญา และการยอมรับความจริงของชีวิต (ไตรลักษณ์) เพื่อเปลี่ยนมุมมองจากความทุกข์สู่ความเข้าใจและความสงบ

5. ข้อค้นพบสำคัญจากการวิจัย รูปแบบมีความสอดคล้องกับบริบทจริง เป็นระบบที่เชื่อมโยงปัจจัยต่าง ๆ และสามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของจิตอาสาได้อย่างมีประสิทธิผล

6. ลักษณะของรูปแบบที่พัฒนา เป็นระบบ (System) มีความต่อเนื่อง บูรณาการองค์ความรู้ เน้นการปฏิบัติจริง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทอื่นได้อย่างเหมาะสม

สรุป/ข้อเสนอแนะ

รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจของผู้ทำงานด้านจิตอาสาดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายตามแนวพระพุทธศาสนา อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์ สามารถดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยการบูรณาการหลักพุทธธรรมเข้ากับกระบวนการพัฒนาจิตใจอย่างเป็นระบบ ควรเน้นการฝึกสติ สมาธิ และปัญญา ควบคู่กับการเรียนรู้เชิงปฏิบัติจริงในบริบทของการดูแลผู้ป่วย ส่งเสริมการพัฒนาทักษะการสื่อสารกับผู้ป่วยและญาติอย่างเหมาะสม พร้อมทั้งจัดให้มีระบบพี่เลี้ยงและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มจิตอาสาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ควรสนับสนุนด้านจิตวิทยาและสังคมเพื่อลดภาวะเครียดและความเหนื่อยล้าทางอารมณ์ รวมถึงสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน วัด และหน่วยงานสาธารณสุข เพื่อให้เกิดการดูแลแบบองค์รวม อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยและความยั่งยืนของงานจิตอาสาในระยะยาวต่อไป **ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย** 1) กระทรวงสาธารณสุข ควรบรรจุหลักสูตรการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจตามแนวพระพุทธศาสนาไว้ในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรและ

จิตอาสาด้านการดูแลแบบประคับประคอง พร้อมสนับสนุนการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง 2) สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ คณะสงฆ์ และวัด ควรส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์การเรียนรู้และฝึกอบรมด้านการพัฒนาจิตใจของจิตอาสา โดยบูรณาการหลักพุทธธรรมกับการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย3) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรสนับสนุนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างหน่วยบริการสุขภาพ วัด และจิตอาสา เพื่อพัฒนาระบบการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายแบบองค์รวมในชุมชน 4) หน่วยบริการสุขภาพและสถานศึกษา ควรนำรูปแบบที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในการฝึกอบรมบุคลากรและอาสาสมัคร เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจและเพิ่มประสิทธิภาพการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย **ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้** 1) ควรนำรูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งทางใจไปประยุกต์ใช้ในการอบรมจิตอาสาในพื้นที่ต่าง ๆ โดยปรับให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละชุมชน 2) หน่วยงานด้านสุขภาพสามารถใช้รูปแบบดังกล่าวเป็นแนวทางในการพัฒนาศักยภาพบุคลากรและอาสาสมัคร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดูแลผู้ป่วยแบบองค์รวม 3) ควรส่งเสริมการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น สติ สมาธิ และปัญญา ไปใช้ในการพัฒนาจิตใจของจิตอาสา เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางอารมณ์และลดความเครียดจากการปฏิบัติงาน **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** 1) ควรศึกษาประสิทธิผลของรูปแบบในพื้นที่และกลุ่มตัวอย่างที่หลากหลาย เพื่อประเมินความเหมาะสมในการขยายผลระดับประเทศ 2) ควรเพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างและใช้การวิจัยแบบกึ่งทดลองหรือการทดลองแบบมีกลุ่มควบคุม เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการวิจัย 3) ควรศึกษาผลการใช้รูปแบบในระยะยาว เพื่อประเมินความคงทนของความเข้มแข็งทางใจและผลต่อคุณภาพชีวิตของจิตอาสา 4) ควรศึกษาการบูรณาการรูปแบบร่วมกับแนวคิดด้าน Mental Resilience และจิตวิทยาเชิงบวก เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ด้านการดูแลแบบประคับประคองให้มีความครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงสาธารณสุข. (2562). รายงานสถานการณ์งานจิตอาสาในระบบบริการสุขภาพ. นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข.

โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. (2559). สุขภาวะระยะสุดท้ายและการตายอย่างมีศักดิ์ศรี. นนทบุรี: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.

ประเวศ วะสี. (2557). สังคมสูงอายุ: โอกาสและความท้าทายของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.

พจนา ไกรศร และคณะ. (2568). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกิจกรรมการดูแลผู้ป่วยระยะท้ายของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านในเขตอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์. วารสารไทยเภสัชศาสตร์และวิทยาการสุภาพ, 20(2), 179-186.

พจนา ไกรสอน และคณะ. (2568). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อกิจกรรมการดูแลผู้ป่วยระยะท้ายของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในเขตอำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์. วารสารไทยเภสัชศาสตร์และวิทยาการสุขภาพ, 20(2), 179-186.

พรภัทรา แสนเหลา. (2560). บทบาทการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายของอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และพระสงฆ์ร่วมกับพยาบาลวิชาชีพ ในพื้นที่ตำบลนาฝาย อำเภอเมือง จังหวัดชัยภูมิ. วารสารการพยาบาลและการดูแลสุขภาพ, 35(4), 150-156.

พระครูวินิตกมลธรรม และพระใบฎีกาศักดิธัช แสงธง. (2567). องค์ความรู้เรื่องจิตอาสาในการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร วิทยาเขตแพร่, 10(1), 218–232.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2559). พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระไพศาล วิสาโล. (2558). การดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายตามแนวพุทธ. กรุงเทพมหานคร: เครือข่ายพุทธิกา.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วิจารณ์ พานิช. (2558). การดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพชุมชน.

วีรจิตร ทิพย์ประเสริฐ. (2568). การพัฒนาศักยภาพการดูแลแบบประคับประคองผู้ป่วยระยะท้ายในอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลแคนใหญ่ จังหวัดร้อยเอ็ด: การวิจัยเชิงปฏิบัติการ. ศรีนครินทร์เวชสาร, 40(6), 687-693.

สมศักดิ์ ชุณหรัศมิ์. (2560). ระบบสุขภาพชุมชนกับบทบาทอาสาสมัครสาธารณสุข. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สาธารณสุข.

สุปรียส์ กาญจนพิศศาล. (2560). การเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่มีต่อความตายของจิตอาสาดูแลผู้ป่วยระยะท้ายในโรงพยาบาล: กรณีศึกษาโครงการอาสาข้างเตียง. วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 23(2), 91-118.

การพัฒนาทักษะการสื่อสารทางสังคมของเด็กปฐมวัย ที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษาโดยใช้วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วน*

THE DEVELOPMENT OF SOCIAL COMMUNICATION SKILLS IN PRESCHOOL CHILDREN WITH DELAYED LANGUAGE DEVELOPMENT USING DISCRETE TRIAL TRAINING

ภิญญดา โคตวงศ์[1] และ ภัทรพร แจ่มใส[2]

Phinyada Khotwong[1] and Pattaraporn Jamsai[2]

[1-2]ภาควิชาจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

[1-2]Department of Educational Psychology and Guidance, Faculty of Education,

Kasetsart University, Thailand

Corresponding author E-mail: phinyada.k@ku.th

วันที่รับบทความ : 29 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 14 กรกฎาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 16 กรกฎาคม 2569

Received 29 June 2026; Revised 14 July 2026; Accepted 16 July 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบทักษะการสื่อสารทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษาก่อนและหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วน (Discrete Trial Training: DTT) เป็นการวิจัยกรณีศึกษา โดยใช้การเปรียบเทียบผลการประเมินก่อนและหลังการจัดกิจกรรม กรณีศึกษาเป็นเด็กปฐมวัยเพศหญิง อายุ 5 ปี ที่ได้รับการวินิจฉัยว่ามีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษา คัดเลือกโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบประเมินทักษะการสื่อสารทางสังคม แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วน จำนวน 8 แผน และ

Citation:

*ภิญญดา โคตวงศ์ และ ภัทรพร แจ่มใส. (2569). การพัฒนาทักษะการสื่อสารทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษาโดยใช้วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วน. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 1293-1307.

Phinyada Khotwong and Pattaraporn Jamsai. (2026). The Development Of Social Communication Skills In Preschool Children With Delayed Language Development Using Discrete Trial Training. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 1293-1307.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรม ซึ่งครอบคลุมพฤติกรรมเป้าหมาย 4 ด้าน ได้แก่ การตอบสนองต่อการทักทาย การขอ การตอบสนองต่อสิ่งที่ได้รับการเสนอ และการโต้ตอบสั้น ๆ เครื่องมือทุกฉบับได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.67–1.00 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยประเมินทักษะการสื่อสารทางสังคมก่อนการจัดกิจกรรม จำนวน 5 ครั้ง และหลังการจัดกิจกรรม จำนวน 5 ครั้ง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และการเปรียบเทียบผลการประเมินก่อนและหลังการจัดกิจกรรม

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ภายหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วน กรณีศึกษามีทักษะการสื่อสารทางสังคมสูงขึ้นในทุกพฤติกรรมเป้าหมาย โดยค่าเฉลี่ยรวมเพิ่มขึ้นจาก 0.40 เป็น 1.90 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า การตอบสนองต่อการทักทายเพิ่มขึ้นจาก 0.80 เป็น 2.00 การขอเพิ่มขึ้นจาก 0.00 เป็น 2.00 การตอบสนองต่อสิ่งที่ได้รับการเสนอเพิ่มขึ้นจาก 0.20 เป็น 1.70 และการโต้ตอบสั้น ๆ เพิ่มขึ้นจาก 0.60 เป็น 1.90 นอกจากนี้ ข้อมูลจากการสังเกตพฤติกรรมสะท้อนให้เห็นว่ากรณีศึกษาสามารถใช้ภาษาพูดในการสื่อสารได้อย่างเหมาะสมมากขึ้น และมีความสามารถในการแสดงพฤติกรรมเป้าหมายได้ด้วยตนเองเพิ่มขึ้น ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วนมีแนวโน้มเป็นแนวทางที่เหมาะสมในการส่งเสริมทักษะการสื่อสารทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษา

คำสำคัญ: การสื่อสารทางสังคม, วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วน, พัฒนาการล่าช้าด้านภาษา, เด็กปฐมวัย

Abstract

The purpose of this study was to compare the social communication skills of a preschool child with delayed language development before and after participation in learning activities based on Discrete Trial Training (DTT). This study employed a case study research design using a pretest–posttest comparison approach. The participant was a 5-year-old female preschool child diagnosed with delayed language development and selected through purposive sampling. The research instruments consisted of a social communication skills assessment

form, eight learning activity plans based on Discrete Trial Training, and a behavioral observation record form. The target behaviors covered four domains: responding to greetings, requesting, responding to offered items, and brief conversational interaction. All instruments were validated by three experts, yielding an Index of Item–Objective Congruence (IOC) ranging from 0.67 to 1.00. Data were collected through five assessments conducted before the intervention and five assessments conducted after the intervention. Data were analyzed using descriptive statistics, including mean scores and comparisons between pre-intervention and post-intervention performance.

The findings indicated that, following participation in learning activities based on Discrete Trial Training, the participant demonstrated improvement in all targeted social communication skills. The overall mean score increased from 0.40 to 1.90. Specifically, the mean score for responding to greetings increased from 0.80 to 2.00, requesting increased from 0.00 to 2.00, responding to offered items increased from 0.20 to 1.70, and brief conversational interaction increased from 0.60 to 1.90. Furthermore, behavioral observation data revealed that the participant was able to use spoken language more appropriately and demonstrated a greater ability to perform target behaviors independently. The findings suggest that Discrete Trial Training is a promising instructional approach for promoting social communication skills in preschool children with delayed language development.

Keywords: Social communication skills, Discrete Trial Training, Delayed language development, Preschool children

บทนำ

การสื่อสารเป็นสมรรถนะพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ การสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และการดำรงชีวิตของมนุษย์ โดยเฉพาะในช่วงปฐมวัยซึ่งเป็นช่วงสำคัญของการพัฒนาด้านภาษา ความคิด และสังคม เด็กที่มีทักษะการสื่อสารเหมาะสมตามวัยสามารถ

ถ่ายทอดความต้องการ ความรู้สึก และแลกเปลี่ยนข้อมูลกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการเรียนรู้และการปรับตัวในสังคม (Antopolskaya et al., 2017; Ramsook et al., 2020) นอกจากนี้ ทักษะการสื่อสารทางสังคมยังมีความสัมพันธ์กับความสามารถด้านอารมณ์ สังคม และความสำเร็จทางการเรียนในระยะต่อมา (Bishop et al., 2019; Rautakoski et al., 2021) สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2568 ที่มุ่งส่งเสริมให้เด็กสามารถใช้ภาษาและสื่อสารในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมตามวัย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2568)

อย่างไรก็ตาม เด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษามักมีข้อจำกัดทั้งด้านความเข้าใจภาษาและการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร ส่งผลให้มีความยากลำบากในการเริ่มต้นการสื่อสาร การตอบสนองต่อผู้อื่น และการใช้ภาษาในบริบททางสังคม เด็กกลุ่มนี้จึงมักมีปัญหาด้านการสนทนาโต้ตอบและการสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้และการปรับตัวในชีวิตประจำวัน (วรรณริชฎา กิตติธงโสภณ และคณะ, 2563) อีกทั้งข้อมูลสถานการณ์พัฒนาการเด็กปฐมวัยของประเทศไทยยังสะท้อนให้เห็นว่าเด็กจำนวนหนึ่งมีความเสี่ยงด้านพัฒนาการภาษาและการสื่อสาร ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมอย่างเหมาะสมตั้งแต่ระยะเริ่มต้น (สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข, 2568)

จากการศึกษาสภาพปัญหาของกรณีศึกษา พบว่าเป็นเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษา มีข้อจำกัดในการใช้ภาษาพูดเพื่อสื่อสาร มักตอบสนองเมื่อได้รับการกระตุ้นจากผู้ใหญ่ และไม่ค่อยเริ่มต้นการสื่อสารด้วยตนเอง ส่งผลให้การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้างและการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมเป็นไปอย่างจำกัด จึงมีความจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมทักษะการสื่อสารทางสังคมอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วน (Discrete Trial Training: DTT) เป็นแนวทางที่พัฒนาขึ้นบนพื้นฐานของการวิเคราะห์พฤติกรรมประยุกต์ ซึ่งมุ่งเน้นการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอน การเสริมแรงเชิงบวก และการลดระดับการกระตุ้นอย่างเป็นระบบ (Lovaas, 1987; Sam & AFIRM Team, 2016) ผลการวิจัยหลายฉบับรายงานว่าวิธีการดังกล่าวสามารถส่งเสริมทักษะด้านภาษา การสื่อสาร และพฤติกรรมทางสังคมของเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Eikeseth et al., 2002; Booth & Keenan, 2018; Hamdan, 2018) อย่างไรก็ตาม ยังพบการศึกษาที่มุ่งพัฒนาทักษะการสื่อสารทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษาโดยตรงค่อนข้างจำกัด โดยเฉพาะในบริบทของประเทศไทย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการพัฒนาทักษะการสื่อสารทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษาโดยใช้วิธีการ

สอนแบบทดลองแยกส่วน เพื่อเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับการส่งเสริมพัฒนาการด้านการสื่อสารและการจัดการศึกษาสำหรับเด็กกลุ่มดังกล่าวต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อเปรียบเทียบทักษะการสื่อสารทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษาก่อนและหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วน

การทบทวนวรรณกรรม

1. เด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษา

พัฒนาการล่าช้าด้านภาษา (Language Delay) เป็นภาวะที่เด็กมีพัฒนาการด้านความเข้าใจภาษาและการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารต่ำกว่าที่คาดหวังตามวัย ส่งผลให้มีข้อจำกัดในการรับรู้ความหมายของภาษา การใช้คำศัพท์ การเรียบเรียงประโยค และการสื่อสารกับผู้อื่น เด็กกลุ่มนี้มักประสบปัญหาในการเริ่มต้นการสื่อสาร การแสดงความต้องการ และการโต้ตอบกับบุคคลรอบข้าง ซึ่งอาจส่งผลต่อพัฒนาการด้านสังคม อารมณ์ และการเรียนรู้ในระยะยาว (วรรณริชฎา กิตติธงโสภณ และคณะ, 2563; Rautakoski et al., 2021)

การส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาตั้งแต่ช่วงปฐมวัยจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นช่วงวัยที่สมองมีความยืดหยุ่นและสามารถเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว หากเด็กได้รับการส่งเสริมอย่างเหมาะสม จะช่วยเพิ่มโอกาสในการพัฒนาทักษะการสื่อสาร การสร้างปฏิสัมพันธ์ทางสังคม และความพร้อมในการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้นต่อไป (กระทรวงศึกษาธิการ, 2568)

2. ทักษะการสื่อสารทางสังคมของเด็กปฐมวัย

ทักษะการสื่อสารทางสังคม (Social Communication Skills) หมายถึง ความสามารถในการใช้ภาษาและพฤติกรรมการสื่อสารให้เหมาะสมกับบริบททางสังคม ครอบคลุมการเริ่มต้นการสื่อสาร การผลัดกันสนทนา การใช้ภาษาพูดและอวัจนภาษา การตอบสนองต่อคู่สนทนา และการสื่อสารเพื่อแสดงความต้องการหรือสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น (Antopolskaya et al., 2017; Bishop et al., 2019)

ทักษะการสื่อสารทางสังคมนับเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างสัมพันธภาพ การปรับตัวทางสังคม และการเรียนรู้ในชีวิตประจำวัน เด็กที่มีทักษะการสื่อสารทางสังคมที่

เหมาะสมจะสามารถสื่อสารความต้องการ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในกิจกรรมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Ramsook et al., 2020)

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดพฤติกรรมเป้าหมายของทักษะการสื่อสารทางสังคมไว้ 4 ด้าน ได้แก่ (1) การตอบสนองต่อการทักทาย (2) การขอ (3) การตอบสนองต่อสิ่งที่ได้รับการเสนอ และ (4) การโต้ตอบสั้น ๆ ซึ่งเป็นพฤติกรรมพื้นฐานที่ส่งเสริมการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัย

3. วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วน (Discrete Trial Training: DTT)

วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วนเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นบนพื้นฐานของแนวคิดการวิเคราะห์พฤติกรรมประยุกต์ (Applied Behavior Analysis: ABA) โดยแบ่งทักษะที่ต้องการสอนออกเป็นขั้นตอนย่อย และจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างเป็นระบบ ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การนำเสนอสิ่งเร้า การตอบสนองของผู้เรียน และผลที่ตามมา ซึ่งรวมถึงการเสริมแรงเพื่อส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมเป้าหมาย (Lovaas, 1987)

วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วนมุ่งเน้นการฝึกซ้ำอย่างเป็นลำดับขั้น การให้แรงเสริมเชิงบวกทันทีเมื่อผู้เรียนแสดงพฤติกรรมที่ถูกต้อง และการลดระดับการกระตุ้นอย่างเป็นระบบ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถแสดงพฤติกรรมได้อย่างอิสระ (Sam & AFIRM Team, 2016)

ผลการศึกษาหลายฉบับรายงานว่า วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วนสามารถส่งเสริมทักษะด้านภาษา การสื่อสาร และพฤติกรรมทางสังคมของเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษและเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษา (Booth & Keenan, 2018; Eikeseth et al., 2002; Hamdan, 2018)

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนงานวิจัยในประเทศ พบว่า การส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาและการสื่อสารของเด็กปฐมวัยสามารถดำเนินการได้หลากหลายรูปแบบ ทั้งการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีโครงสร้างชัดเจน โดยสามารถช่วยพัฒนาความสามารถด้านภาษาและการสื่อสารของเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ (วรรณริชฎา กิตติธงโสภณ และคณะ, 2563) นอกจากนี้ การประยุกต์ใช้วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วน (Discrete Trial Training: DTT) ยังสามารถส่งเสริมความเข้าใจด้านภาษาและการเรียนรู้ของเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะด้านความเข้าใจคำศัพท์และการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร (ณิษณุกานต์ ขำเดช, 2559) ขณะเดียวกัน การจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ฝึกปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในสถานการณ์ทางสังคม เช่น การเล่น

บทบาทสมมติ ยังมีส่วนช่วยพัฒนาพฤติกรรมการสื่อสาร และการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของเด็กปฐมวัยได้อย่างเหมาะสม (ธีระวรรณ ผุสิงห์ และนนทชนนปภพ ปาลินทร, 2565)

สำหรับงานวิจัยต่างประเทศ พบหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สนับสนุนประสิทธิผลของวิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วนต่อการพัฒนาทักษะด้านภาษา การสื่อสาร และการเรียนรู้ของเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ โดยการจัดการเรียนรู้ตามแนวการวิเคราะห์พฤติกรรมประยุกต์ร่วมกับวิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วนสามารถส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาและสติปัญญาของเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Eikeseth et al., 2002) นอกจากนี้ วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วนยังสามารถส่งเสริมทักษะการสื่อสารอวัจนภาษา การสบตา การเลียนแบบ และการตอบสนองทางสังคมของเด็กที่มีภาวะออทิซึมสเปกตรัมได้อย่างมีนัยสำคัญ (Hamdan, 2018) รวมทั้งการฝึกอบรมผู้ปกครองให้สามารถดำเนินการสอนตามขั้นตอนของวิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วนได้อย่างถูกต้อง ยังส่งผลต่อพัฒนาการด้านการสื่อสารของเด็กโดยตรง (Booth & Keenan, 2018)

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วนเป็นแนวทางที่มีหลักฐานเชิงประจักษ์สนับสนุนว่าสามารถส่งเสริมทักษะด้านภาษา การสื่อสาร และพฤติกรรมทางสังคมของเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยส่วนใหญ่ยังมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะด้านภาษา ความเข้าใจคำศัพท์ หรือพฤติกรรมการสื่อสารโดยรวม ขณะที่การศึกษาที่มุ่งพัฒนาทักษะการสื่อสารทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษาโดยตรงยังมีจำนวนจำกัด โดยเฉพาะในบริบทของประเทศไทย นอกจากนี้ ยังพบงานวิจัยที่ศึกษาพฤติกรรมการสื่อสารทางสังคมพื้นฐาน ได้แก่ การตอบสนองต่อการทักทาย การขอ การตอบสนองต่อสิ่งที่ได้รับการเสนอ และการโต้ตอบสั้น ๆ ค่อนข้างน้อย รวมทั้งยังมีการศึกษารายกรณีเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วนเพื่อพัฒนาพฤติกรรมดังกล่าวอยู่ไม่มากนัก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาผลของการใช้วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วนต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสารทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษา โดยมุ่งเน้นพฤติกรรมการสื่อสารทางสังคมพื้นฐานทั้ง 4 ด้าน เพื่อเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับการส่งเสริมพัฒนาการด้านการสื่อสารและการจัดการศึกษาสำหรับเด็กกลุ่มดังกล่าวต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกรณีศึกษา (Case Study) โดยใช้การเปรียบเทียบผลการประเมินก่อนและหลังการจัดกิจกรรม (Pretest–Posttest Comparison) มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบทักษะการสื่อสารทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษาก่อนและหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วน

กรณีศึกษา

กรณีศึกษาเป็นเด็กปฐมวัยเพศหญิง อายุ 5 ปี กำลังศึกษาอยู่ระดับชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนเอกชนแห่งหนึ่ง จังหวัดนนทบุรี ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่ามีพัฒนาการล่าช้ากว่าวัยประมาณ 1 ปี โดยมีความล่าช้าด้านภาษาพูด กล้ามเนื้อมัดเล็ก และสมาธิ เด็กสามารถพูดเป็นคำหรือวลีสั้น ๆ มักตอบสนองเมื่อได้รับการถามซ้ำหรือการกระตุ้น และมีพฤติกรรมเล่นคนเดียว ไม่เริ่มต้นสื่อสารด้วยคำพูด ผู้ดูแลหลักคือปู่และย่า ซึ่งมีลักษณะการเลี้ยงดูแบบตอบสนองความต้องการของเด็กทันที ส่งผลให้เด็กมีโอกาสฝึกทักษะการสื่อสารและการช่วยเหลือตนเองค่อนข้างจำกัด ผู้วิจัยคัดเลือกกรณีศึกษาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เนื่องจากมีคุณลักษณะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย และผู้ปกครองให้ความยินยอมเข้าร่วมการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

1. แบบประเมินทักษะการสื่อสารทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษา ซึ่งเป็นแบบประเมินมาตรประมาณค่า 3 ระดับ (0–2 คะแนน) ครอบคลุมพฤติกรรมเป้าหมาย 4 ด้าน ได้แก่ การตอบสนองต่อการทักทาย การขอ การตอบสนองต่อสิ่งที่ได้รับการเสนอ และการโต้ตอบสั้น ๆ

2. แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วน (Discrete Trial Training: DTT) จำนวน 8 แผน ประกอบด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ 4 เรื่อง ได้แก่ การตอบสนองต่อการทักทาย การขอ การตอบสนองต่อสิ่งที่ได้รับการเสนอ และการโต้ตอบสั้น ๆ เรื่องละ 2 แผน เพื่อให้เด็กได้รับการฝึกซ้ำในสถานการณ์ที่หลากหลายและส่งเสริมการคงอยู่ของพฤติกรรมเป้าหมายตามหลักการของ DTT

3. แบบบันทึกข้อมูลการสังเกตพฤติกรรมขณะฝึก ซึ่งดัดแปลงจากแนวทางของ Sam และ AFIRM Team (2016) ใช้บันทึกพฤติกรรมการตอบสนองของเด็กในแต่ละรอบการสอน โดยประเมินตามระดับการกระตุ้น 4 ระดับ (0–3 คะแนน) โดยกำหนดระดับคะแนนตามระดับการช่วยเหลือที่เด็กได้รับ ตั้งแต่การแสดงพฤติกรรมได้ด้วยตนเองจนถึงไม่สามารถแสดงพฤติกรรมได้

คะแนนดังกล่าวใช้สำหรับติดตามความก้าวหน้าของพฤติกรรมระหว่างการจัดกิจกรรมเท่านั้น และไม่นำมาใช้ในการคำนวณผลการเปรียบเทียบก่อนและหลังการจัดกิจกรรม

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือทุกฉบับได้รับการตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาพิเศษ การศึกษาปฐมวัย และจิตวิทยาพัฒนาการ โดยใช้ดัชนีความสอดคล้องระหว่างรายการกับวัตถุประสงค์ (Index of Item–Objective Congruence: IOC) ผลการประเมินพบว่ามีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด (0.50) แสดงว่าเครื่องมือมีความเหมาะสมสำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูล

ภายหลังการปรับปรุงตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยได้นำแผนการจัดกิจกรรมไปทดลองใช้กับเด็กปฐมวัยที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกรณีศึกษา เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของขั้นตอนกิจกรรม สื่อการสอน และระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรม ก่อนนำไปใช้ในการวิจัยจริง

การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลดำเนินการ 3 ระยะ ดังนี้

1. ระยะก่อนการจัดกิจกรรม (Pre-test) ผู้วิจัยประเมินทักษะการสื่อสารทางสังคมของกรณีศึกษาโดยใช้แบบประเมิน จำนวน 5 ครั้ง เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานของพฤติกรรมเป้าหมาย

2. ระยะดำเนินการจัดกิจกรรม ผู้วิจัยจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วน จำนวน 8 ครั้ง ครั้งละ 30 นาที สัปดาห์ละ 4 ครั้ง เป็นเวลา 2 สัปดาห์ โดยดำเนินกิจกรรมตามลำดับ ดังนี้

(1) การตอบสนองต่อการทักทาย จำนวน 2 ครั้ง

(2) การขอ จำนวน 2 ครั้ง

(3) การตอบสนองต่อสิ่งที่ได้รับการเสนอ จำนวน 2 ครั้ง

(4) การโต้ตอบสั้น ๆ จำนวน 2 ครั้ง

ระหว่างการจัดกิจกรรม ผู้วิจัยบันทึกข้อมูลพฤติกรรมของกรณีศึกษาด้วยแบบบันทึกข้อมูลการสังเกตพฤติกรรม เพื่อศึกษาความก้าวหน้าของพฤติกรรมเป้าหมายในแต่ละรอบการสอน

3. ระยะหลังการจัดกิจกรรม (Post-test) ผู้วิจัยประเมินทักษะการสื่อสารทางสังคมของกรณีศึกษาโดยใช้แบบประเมินฉบับเดียวกับระยะก่อนการจัดกิจกรรม จำนวน 5 ครั้ง เพื่อนำผลมาเปรียบเทียบกับข้อมูลพื้นฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ดังนี้

1. ข้อมูลเชิงปริมาณวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) ของคะแนนทักษะการสื่อสารทางสังคมก่อนและหลังการจัดกิจกรรม ทั้งในภาพรวมและรายด้าน พร้อมเปรียบเทียบผลต่างของคะแนนเฉลี่ย เพื่อแสดงการเปลี่ยนแปลงของพฤติกรรม เนื่องจากเป็นการศึกษากรณีศึกษาเพียง 1 ราย จึงใช้สถิติเชิงพรรณนาในการวิเคราะห์ข้อมูล

2. ข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์จากแบบบันทึกข้อมูลการสังเกตพฤติกรรม โดยพรรณนาลักษณะการตอบสนอง ระดับการกระตุ้นที่ได้รับ และพัฒนาการของพฤติกรรมเป้าหมายระหว่างการจัดกิจกรรม เพื่อใช้อธิบายผลการวิจัยประกอบข้อมูลเชิงปริมาณ

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการสื่อสารทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษา โดยใช้วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วน มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบทักษะการสื่อสารทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษาก่อนและหลังได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วน โดยใช้การวิจัยกรณีศึกษา แบบเปรียบเทียบก่อนและหลังการจัดกิจกรรม กรณีศึกษาเป็นเด็กปฐมวัยเพศหญิง อายุ 5 ปี ที่ได้รับการวินิจฉัยว่ามีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษา จำนวน 1 ราย

ก่อนการจัดกิจกรรม เด็กมีข้อจำกัดในการใช้ภาษาพูดเพื่อการสื่อสาร โดยมักใช้ภาษากายเป็นหลัก เช่น การชี้ การดึงมือผู้ใหญ่ การพยักหน้า และการส่ายหน้า นอกจากนี้ยังมีข้อจำกัดด้านการสบตา การคงความสนใจ และการโต้ตอบสนทนา ส่งผลให้ต้องอาศัยการกระตุ้นจากครูหรือผู้ดูแลในระดับสูง

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ภายหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วน เด็กมีคะแนนทักษะการสื่อสารทางสังคมสูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับก่อนการจัดกิจกรรม โดยคะแนนเฉลี่ยรวมเพิ่มขึ้นจาก 0.40 เป็น 1.90 เพิ่มขึ้น 1.50 คะแนน แสดงให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ดังกล่าวสามารถส่งเสริมทักษะการสื่อสารทางสังคมของกรณีศึกษาได้ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบทักษะการสื่อสารทางสังคมก่อนและหลังการจัดกิจกรรม

พฤติกรรมเป้าหมาย	ก่อนการจัดกิจกรรม	หลังการจัดกิจกรรม	ความแตกต่าง	ผลการเปลี่ยนแปลง
การตอบสนองต่อการทักทาย	0.80	2.00	+1.20	สูงขึ้น
การขอ	0.00	2.00	+2.00	สูงขึ้น
การตอบสนองต่อสิ่งที่ได้รับการเสนอ	0.20	1.70	+1.50	สูงขึ้น
การโต้ตอบสั้น ๆ	0.60	1.90	+1.30	สูงขึ้น
ค่าเฉลี่ยรวม	**0.40**	**1.90**	**+1.50**	**สูงขึ้น**

จากตารางที่ 1 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการขอเป็นทักษะที่มีการพัฒนามากที่สุด โดยคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก 0.00 เป็น 2.00 รองลงมา ได้แก่ การตอบสนองต่อสิ่งที่ได้รับการเสนอ ซึ่งเพิ่มขึ้นจาก 0.20 เป็น 1.70 การโต้ตอบสั้น ๆ เพิ่มขึ้นจาก 0.60 เป็น 1.90 และการตอบสนองต่อการทักทาย เพิ่มขึ้นจาก 0.80 เป็น 2.00 ตามลำดับ ผลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าเด็กสามารถใช้ภาษาพูดเพื่อแสดงความต้องการ ตอบรับหรือปฏิเสธ และโต้ตอบกับผู้อื่นได้เหมาะสมมากขึ้น

นอกจากนี้ จากการสังเกตพฤติกรรมระหว่างการจัดกิจกรรม พบว่าเด็กมีการใช้ภาษาพูดแทนการใช้ภาษากายเพิ่มขึ้น สามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าและคำสั่งได้ถูกต้องมากขึ้น มีการสบตาระหว่างการสื่อสารเพิ่มขึ้น และสามารถคงความสนใจในกิจกรรมได้ยาวนานกว่าเดิม อีกทั้งยังมีการลดระดับการกระตุ้นจากผู้สอน (Prompt Fading) อย่างต่อเนื่อง โดยเด็กสามารถแสดงพฤติกรรมเป้าหมายได้ด้วยตนเองมากขึ้นและสามารถโต้ตอบบทสนทนาระยะสั้นได้อย่างเป็นธรรมชาติ

โดยสรุป ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ภายหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วน เด็กมีพัฒนาการด้านทักษะการสื่อสารทางสังคมเพิ่มขึ้นในพฤติกรรมเป้าหมายทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การตอบสนองต่อการทักทาย การขอ การตอบสนองต่อสิ่งที่ได้รับ

การเสนอ และการโต้ตอบสั้น ๆ รวมทั้งมีแนวโน้มลดการพึ่งพาการกระตุ้นจากผู้สอนและมีความเป็นอิสระในการสื่อสารเพิ่มขึ้น

อภิปรายผล

ผลการวิจัยพบว่า ภายหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วน เด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษามีทักษะการสื่อสารทางสังคมสูงขึ้นทั้งในภาพรวมและรายด้าน ได้แก่ การตอบสนองต่อการทักทาย การขอ การตอบสนองต่อสิ่งที่ได้รับ การเสนอ และการโต้ตอบสั้น ๆ แสดงให้เห็นว่าวิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วนสามารถส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะการสื่อสารทางสังคมของเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากวิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วนเป็นกระบวนการสอนที่มีโครงสร้างชัดเจน ประกอบด้วยการนำเสนอสิ่งเร้า การเปิดโอกาสให้เด็กตอบสนอง การให้ผลย้อนกลับ และการเสริมแรงทันทีเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมได้ถูกต้อง รวมทั้งมีการฝึกซ้ำอย่างเป็นระบบและการลดระดับการกระตุ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เด็กสามารถเรียนรู้และแสดงพฤติกรรมเป้าหมายได้ด้วยตนเองมากขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Sam และ AFIRM Team (2016) และงานวิจัยของ Lovaas (1987) ที่พบว่าการจัดการเรียนรู้ตามแนวการวิเคราะห์พฤติกรรมประยุกต์ช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านภาษาและการสื่อสารของเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Eikeseth et al. (2002), Booth และ Keenan (2018) และ Hamdan (2018) ที่รายงานว่าวิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วนสามารถส่งเสริมทักษะด้านภาษา การสื่อสาร และพฤติกรรมทางสังคมของเด็กที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะทักษะการใช้ภาษาเพื่อแสดงความต้องการ การตอบสนองต่อคู่สนทนา และการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

นอกจากนี้ จากข้อมูลการสังเกตพฤติกรรมระหว่างการจัดกิจกรรม พบว่าเด็กมีการใช้ภาษาพูดแทนภาษากายเพิ่มขึ้น มีการสบตาและคงความสนใจต่อกิจกรรมได้ดีขึ้น รวมทั้งสามารถสื่อสารได้อย่างเป็นอิสระมากขึ้น สะท้อนให้เห็นว่าการเสริมแรงและการลดระดับการช่วยเหลืออย่างเป็นลำดับมีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาทักษะการสื่อสารทางสังคมของเด็ก

อย่างไรก็ตาม การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษากรณีศึกษาเพียง 1 ราย ผลการวิจัยจึงไม่สามารถอ้างอิงไปยังประชากรทั้งหมดได้ แต่ผลการศึกษาสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของวิธีการ

สอนแบบทดลองแยกส่วนในการส่งเสริมทักษะการสื่อสารทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษา และสามารถใช้เป็นแนวทางสำหรับการศึกษาวิจัยในกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนมากขึ้นต่อไป

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาทักษะการสื่อสารทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษา โดยใช้วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วน (Discrete Trial Training: DTT) พบว่า ภายหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เด็กมีทักษะการสื่อสารทางสังคมสูงขึ้นในพฤติกรรมเป้าหมายทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การตอบสนองต่อการทักทาย การขอ การตอบสนองต่อสิ่งที่ได้รับการเสนอ และการโต้ตอบสั้น ๆ โดยคะแนนเฉลี่ยรวมเพิ่มขึ้นจาก 0.40 เป็น 1.90 นอกจากนี้ เด็กสามารถใช้ภาษาพูดแทนภาษากายได้มากขึ้น มีการสบตาและคงความสนใจในการสื่อสารได้ดีขึ้น รวมทั้งลดการพึ่งพาการกระตุ้นจากผู้สอนและสามารถสื่อสารได้อย่างเป็นธรรมชาติมากขึ้น แสดงให้เห็นว่าวิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วนเป็นแนวทางที่สามารถส่งเสริมทักษะการสื่อสารทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนข้อเสนอแนะในงานวิจัยนี้ประกอบด้วย **1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** ครูปฐมวัย ครูการศึกษาพิเศษ ผู้ปกครอง และผู้ที่เกี่ยวข้อง สามารถนำวิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วนไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมทักษะการสื่อสารทางสังคมของเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษา โดยควรจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ควบคู่กับการใช้การเสริมแรงเชิงบวกและการลดระดับการกระตุ้นอย่างเหมาะสม เพื่อส่งเสริมให้เด็กสามารถนำทักษะการสื่อสารไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน **2) ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** ควรศึกษาการใช้วิธีการสอนแบบทดลองแยกส่วนกับกลุ่มตัวอย่างที่มีจำนวนและความหลากหลายมากขึ้น รวมถึงการศึกษาติดตามผลในระยะยาว เพื่อยืนยันความคงอยู่ของทักษะการสื่อสารทางสังคม และขยายผลการวิจัยให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น **3) ข้อจำกัดของการวิจัย** การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยกรณีศึกษา โดยศึกษากลุ่มเป้าหมายเพียง 1 ราย จึงมุ่งอธิบายการเปลี่ยนแปลงเชิงลึกของกรณีศึกษาเป็นสำคัญ และไม่สามารถอ้างอิงผลการวิจัยไปยังเด็กปฐมวัยที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษาในภาพรวมได้ นอกจากนี้ ระยะเวลาการจัดกิจกรรมมีเพียง 2 สัปดาห์ จึงยังไม่สามารถประเมินความคงอยู่ของทักษะการสื่อสารทางสังคมในระยะยาวได้

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2568). หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2568 สำหรับเด็กอายุ 3–6 ปี. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

ณิษณุกานต์ ขำเดช. (2559). การศึกษาความเข้าใจคำศัพท์ของเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินระดับหูหนวก ร่วมกับมีความบกพร่องทางสติปัญญาระดับเล็กน้อย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1–3 จากการสอนตามแนวการแยกสอนทักษะส่วนย่อย (Discrete Trial Training) ร่วมกับหนังสือภาพชุดคำศัพท์ภาษามือ (Sign Language Picture Book). ใน วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ธีระวรรณ ผุสิงห์ และนนทชนนปภพ ปาลินทร. (2565). การเล่นบทบาทสมมติเพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางด้านภาษาของเด็กปฐมวัย. วารสารราชธานีปฏิภาณ, 2(2), 45–58.

วรรณริชฎา กิตติธงโสภณ, ศันสนีย์ เมฆรุ่งเรืองวงศ์ และอาทิตยา วังวนสินธุ์. (2563). การส่งเสริมพัฒนาการในเด็กที่มีพัฒนาการล่าช้าด้านภาษาอย่างไรให้ประสบผลสำเร็จ. วารสารวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุตรดิตถ์, 12(2), 1–15.

สำนักส่งเสริมสุขภาพ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. (2568). วิเคราะห์สถานการณ์งานพัฒนาการเด็กปฐมวัย รอบ 5 เดือนหลัง กลุ่มมารดาและเด็กปฐมวัย. https://hp.anamai.moph.go.th

Antopolskaya, T. A., Zhuravleva, S. S., & Baybakova, O. Y. (2017). Social communication as the means of preschool children education: Research and development opportunities. European Journal of Contemporary Education, 6(4), 636–644. https://doi.org/10.13187/ejced.2017.4.636

Bishop, S., Farmer, C., Kaat, A., Georgiades, S., Kanne, S., & Thurm, A. (2019). The need for a developmentally based measure of social-communication skills. Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 58(6), 555–560. https://doi.org/10.1016/ j.jaac.2018.12.010

Booth, N., & Keenan, M. (2018). Discrete Trial Training: A study on the comparison of three training strategies. Interdisciplinary Education and Psychology, 2(2), 1–13.

Eikeseth, S., Smith, T., Jahr, E., & Eldevik, S. (2002). Intensive behavioral treatment at school for 4- to 7-year-old children with autism: A 1-year comparison controlled study. Behavior Modification, 26(1), 49–68.

Hamdan, M. A. (2018). Developing a proposed training program based on discrete trial training (DTT) to improve the non-verbal communication skills in children with autism spectrum disorder (ASD). International Journal of Special Education, 33(3), 579–591.

Lovaas, O. I. (1987). Behavioral treatment and normal educational and intellectual functioning in young autistic children. Journal of Consulting and Clinical Psychology, 55(1), 3–9.

Ramsook, K. A., Welsh, J. A., & Bierman, K. L. (2020). What you say, and how you say it: Preschoolers' growth in vocabulary and communication skills differentially predict kindergarten academic achievement and self-regulation. Social Development, 29(3), 783–800. https://doi.org/10.1111/sode.12425

Rautakoski, P., af Ursin, P., Carter, A. S., Kaljonen, A., Nylund, A., & Pihlaja, P. (2021). Communication skills predict social-emotional competencies. Journal of Communication Disorders, 93, Article 106138.

Sam, A., & AFIRM Team. (2016). Discrete trial training. National Professional Development Center on Autism Spectrum Disorder, FPG Child Development Center, University of North Carolina.

รูปแบบการบูรณาการหลักสติปัฏฐาน 4 เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ ตำบลน้ำอ่าง อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์*

A MODEL FOR INTEGRATING THE FOUR FOUNDATIONS OF MINDFULNESS TO ENHANCE ELDERLY WELL-BEING IN NAM ANG SUBDISTRICT, TRON DISTRICT, UTTARADIT PROVINCE

ธัญชนก ปราบพาล[1], พรหมเรศ แก้วโมลา[2] และ พระอนุสรณ์ กิตฺติวณฺโณ[3]

Thanchanok Prabpal[1], Phromares Kaewmola[2] and Phra Anusorn Kittiwanno[3]

[1-3]บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตแพร่

[1-3]Graduate Studies Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phrae Campus, Thailand

Corresponding author E-mail: nsthaychnk347@gmail.com

วันที่รับบทความ : 10 กรกฎาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 20 กรกฎาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 22 กรกฎาคม 2569

Received 10 July 2026; Revised 20 July 2026; Accepted 22 July 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพบริบทและปัญหาสุขภาวะผู้สูงอายุ 2) เพื่อวิเคราะห์หลักสติปัฏฐาน 4 กับบริบทการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุ 3) เพื่อเสนอรูปแบบการบูรณาการหลักสติปัฏฐาน 4 เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุ โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง คือ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ผู้สูงอายุ บุคลากรด้านสาธารณสุข อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จำนวน 51 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มย่อย และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม มีค่าความตรงด้านเนื้อหา โดยผู้ทรงคุณวุฒิ และผ่านการตรวจสอบความ

Citation:

*ธัญชนก ปราบพาล, พรหมเรศ แก้วโมลา และ พระอนุสรณ์ กิตฺติวณฺโณ. (2569). รูปแบบการบูรณาการหลักสติปัฏฐาน 4 เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ ตำบลน้ำอ่าง อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 1308-1323.

Thanchanok Prabpal, Phromares Kaewmola and Phra Anusorn Kittiwanno. (2026). A Model For Integrating The Four Foundations Of Mindfulness To Enhance Elderly Well-Being In Nam Ang Subdistrict, Tron District, Uttaradit Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 1308-1323.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

เหมาะสมของข้อคำถาม ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยได้นำมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาประกอบบริบท

ผลการวิจัยพบว่า

1) บริบทและปัญหาสุขภาวะผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุในตำบลน้ำอ่างประสบปัญหาสุขภาวะทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ โดยเฉพาะโรคเรื้อรัง ความเสื่อมของร่างกาย ความเครียด และความเหงา ขณะเดียวกันยังมีการขาดบทบาททางสังคมและความมั่นคงทางจิตใจ ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตโดยรวม อย่างไรก็ตาม ชุมชนมีทุนทางสังคมที่เข้มแข็ง เช่น วัด พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งสามารถใช้เป็นฐานในการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุได้

2) การวิเคราะห์หลักสติปัฏฐาน 4 กับบริบทการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ หลักสติปัฏฐาน 4 สามารถบูรณาการกับการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุได้อย่างเป็นระบบ ครอบคลุมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ การรู้เท่าทันกาย เวทนา จิต และธรรม ช่วยให้ผู้สูงอายุเกิดปัญญาในการดำเนินชีวิตและพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างองค์รวม ความสำเร็จของการดำเนินงานเกิดจากความร่วมมือของวัด ครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานด้านสุขภาพ จนเกิดรูปแบบที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่

3) รูปแบบการบูรณาการหลักสติปัฏฐาน 4 เป็นความร่วมมือของวัด ชุมชน ครอบครัว และหน่วยงานสุขภาพ โดยใช้หลักสติปัฏฐาน 4 เป็นแกนกลางในการพัฒนาสุขภาวะองค์รวม ผ่าน 5 ขั้นตอน ตั้งแต่การศึกษาบริบทจนถึงการติดตามประเมินผล เพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชุมชนและนำไปใช้ได้อย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: รูปแบบการบูรณาการ, สติปัฏฐาน 4, สุขภาวะผู้สูงอายุ, การเสริมสร้างสุขภาวะ, ผู้สูงอายุ, ตำบลน้ำอ่าง

Abstract

This research aims to 1) study the contextual conditions and health problems of the elderly; 2) analyze the principle of Satipaṭṭhāna 4 in relation to the enhancement of well-being among the elderly; and 3) propose an integrated model based on Satipaṭṭhāna 4 for enhancing the well-being of the elderly. This is a qualitative study. The sample group consisted of 51 monks and individuals,

including Buddhist monks, community leaders, elderly persons, public health personnel, village health volunteers, and relevant agencies. The research instruments comprised in-depth interviews, focus group discussions, and participant observation. Content validity was established by experts, and the appropriateness of the questions was verified accordingly. The data obtained were analyzed using contextual content analysis.

The findings were as follows:

1) Context and Well-Being Challenges Among the Elderly The elderly population in Nam Ang Sub-district experiences well-being challenges across all four dimensions: physical, mental, social, and spiritual. These challenges are particularly evident in chronic illness, physical deterioration, stress, and loneliness. At the same time, the elderly face a diminished social role and a lack of psychological stability, both of which affect their overall quality of life. Nevertheless, the community possesses strong social capital—including the temple, Buddhist monks, community leaders, and Buddhist religious activities—which can serve as a foundation for developing elderly well-being.

2) Analysis of Satipaṭṭhāna 4 in Relation to Enhancing Elderly Well-Being The principle of Satipaṭṭhāna 4 (the Four Foundations of Mindfulness) can be systematically integrated into the development of elderly well-being, encompassing the physical, mental, social, and spiritual dimensions. Awareness of the body (kāya), feelings (vedanā), mind (citta), and mental objects (dhamma) enables the elderly to cultivate wisdom in daily living and to develop their quality of life holistically. The success of this undertaking arises from the collaboration of the temple, family, community, and health-related agencies, resulting in a model appropriate to the context of the area.

3) Model for Integrating Satipaṭṭhāna 4 This model represents a collaborative effort among the temple, community, family, and health agencies, with Satipaṭṭhāna 4 serving as the central framework for holistic well-being development. It comprises five stages, ranging from contextual study to

monitoring and evaluation, ensuring alignment with community ways of life and enabling sustainable implementation.

Keywords: Integration Model, Satipaṭṭhāna 4, Elderly Well-being, Well-being Enhancement, Elderly, Nam Ang Sub-district

บทนำ

ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ ส่งผลให้จำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นต่อเนื่องทั้งระดับประเทศและชุมชน โดยเฉพาะพื้นที่ชนบทที่เผชิญการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรอย่างรวดเร็ว แม้สังคมไทยจะตระหนักถึงการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 แต่ยังขาดความเข้าใจต่อแนวโน้มอนาคตที่ประชากรไทยจะสูงวัยขึ้นอย่างรวดเร็วมากขึ้น (มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผล.), 2557) ผู้สูงอายุจำนวนมากประสบปัญหาสุขภาวะทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ เช่น โรคเรื้อรัง ภาวะซึมเศร้า ความโดดเดี่ยว และการขาดคุณค่าในตนเองการเปลี่ยนแปลงจากครอบครัวขยายสู่ครอบครัวเดี่ยว ทำให้ผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งขาดผู้ดูแล การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจึงต้องอาศัยความร่วมมือจากครอบครัว ชุมชน และท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทในการส่งเสริมกิจกรรมและสวัสดิการผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าในตนเอง ใช้ชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรี มีความสุข และเป็นพลังของชุมชน (กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ, 2559) แนวคิดเรื่องสุขภาวะ ตามแนวขององค์การอนามัยโลก (WHO) มิได้หมายถึงเพียงการไม่มีโรคเท่านั้น แต่รวมถึงความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ สอดคล้องกับแนวคิดสุขภาวะแบบองค์รวมในพระพุทธศาสนา ที่เน้นการพัฒนามนุษย์อย่างสมดุลทั้งกาย จิต และปัญญา (สำนักส่งเสริมสุขภาพ, 2548) และสำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุให้นิยามสุขภาวะว่าสอดคล้องกับพระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ โดยสุขภาวะไม่ได้หมายถึงเพียงสุขภาพกายและจิตใจเท่านั้น แต่รวมถึงสุขภาวะทางสังคมและปัญญาด้วย สุขภาวะทางกาย คือ ร่างกายแข็งแรง สมบูรณ์ ปราศจากโรค และทำงานได้ตามปกติ สุขภาวะทางจิต คือ จิตใจแจ่มใส ควบคุมอารมณ์ได้ และปรับตัวเข้ากับสังคมได้อย่างเหมาะสม สุขภาวะทางสังคม คือ การดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างปกติสุข ไม่ก่อความเดือดร้อนแก่สังคม สุขภาวะทางปัญญา คือ การรู้เท่าทันเหตุผล ดีชั่ว คุณโทษ และนำไปสู่จิตใจที่ดีงามเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ (สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุและคณะ, 2556)

มีคำกล่าวทางพุทธศาสนาถึงธรรมชาติ 4 ประการสำหรับผู้สงอายุที่พึงกระทำและควรทำให้เกิดขึ้นเพื่อให้เกิดความสุขขั้นโลกีย์สุข ได้แก่ สุขกาย สุขใจ พลามัยสมบูรณ์และเพิ่มพูนงานอดิเรก เช่นเดียวกับการเป็นผู้ที่มีสุขภาพจิตดีต้องเป็นผู้ที่มีสมรรถภาพทางจิตใจในการลดความทุกข์และสร้างสุขให้ตนเองได้ (กรมสุขภาพจิต, 2558) จากการสำรวจปี พ.ศ. 2568 ประเทศไทยมีแนวโน้มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเต็มตัว โดยมีผู้สูงอายุประมาณ 14 ล้านคน ผู้สูงอายุจำนวนมากมีความเปราะบางทางจิตใจจากการสูญเสียสถานภาพทางสังคม เศรษฐกิจ และการพึ่งพาผู้อื่น หากปรับตัวไม่ได้ อาจนำไปสู่ปัญหาสุขภาพจิต เช่น ความเครียด วิตกกังวล สมองเสื่อม และภาวะซึมเศร้า จึงควรมีการดูแลด้านสังคมจิตใจด้วยการสื่อสารและกิจกรรมบำบัดที่เหมาะสม เพื่อช่วยให้ผู้สูงอายุรับมือกับการเปลี่ยนแปลงได้ (กรมสุขภาพจิต, 2568) การเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุสามารถพัฒนาได้ตามแนววิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ โดยนำกิจกรรมและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เพราะวัฒนธรรมไทยมีความผูกพันกับพระพุทธศาสนาและเป็นรากฐานของคุณธรรมในสังคม เช่น ความเคารพตามระบบอาวุโส การช่วยเหลือเกื้อกูล การไม่เบียดเบียน และความเชื่อในเหตุผลตามหลักกรรม แนวทางดังกล่าวช่วยให้ผู้สูงอายุดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี และมีสุขภาวะที่ดีตามบริบทวัฒนธรรมไทย (จักรแก้ว นามเมือง, 2560)

หลักสติปัฏฐาน 4 เป็นหลักธรรมสำคัญในการพัฒนาสติและการรู้เท่าทันกาย เวทนา จิต และธรรม ช่วยให้บุคคลเกิดความรู้ตัว รู้คิด สามารถจัดการชีวิต ลดความทุกข์ และเสริมสร้างคุณภาพชีวิตได้ จึงเป็นแนวทางพัฒนาจิตใจที่ยังทันสมัย และก่อให้เกิดผลดีต่อชีวิต ครอบครัว และสังคม ดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “ภิกษุทั้งหลาย ทางนี้เป็นทางเดียว เพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์ เพื่อล่วงพ้นโสกะและปริเทวะ เพื่อดับทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุญาณธรรม และเพื่อทำพระนิพพานให้แจ้ง ทางนี้คือ สติปัฏฐาน 4 ได้แก่ การพิจารณาเห็นกายในกาย เวทนาในเวทนา จิตในจิต และธรรมในธรรม มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกได้” (ที.ม. 10/373/301-302) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) การประยุกต์ใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ช่วยให้ผู้สูงอายุตระหนักรู้สุขภาพกาย เข้าใจอารมณ์ และยอมรับความเปลี่ยนแปลงของชีวิต การเจริญสติ โดยเฉพาะอานาปานสติ เป็นแนวทางสำคัญในการลดความเครียด ความวิตกกังวล และเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวม เมื่อผู้สูงอายุปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ย่อมช่วยพัฒนากาย ศีล จิต และปัญญา ให้เกิดความสงบและพลังใจ ส่งผลให้ผู้สูงอายุรู้เท่าทันตนเอง เข้าใจผู้อื่น แก้ปัญหาด้วยปัญญา และดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขสงบภายในจิตใจ (วิภาดา สนเพ็ชร และพระมหาบุญไทย ปุญญมโน, 2562) การเสริมสร้างสุขภาวะองค์

รวมของผู้สูงอายุด้วยหลักสติปัฏฐาน 4 เป็นการพัฒนาสติให้รู้เท่าทันกาย เวทนา จิต และธรรม ตามความเป็นจริง ช่วยให้ผู้สูงอายุเห็นความไม่เที่ยงของร่างกาย รู้เท่าทันอารมณ์ ความคิด และสภาวธรรมที่เกิดขึ้นในชีวิต จึงสามารถสำรวมกายใจ ใช้ปัญญาแก้ปัญหา และดำเนินชีวิตด้วยความสงบมั่นคง (พระชยานันทมุนี (ธรรมวัตร จรณธมฺโม) และคณะ, 2568) ตำบลน้ำอ่าง อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์ มีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น พร้อมปัญหาสุขภาพกาย โรคเรื้อรัง ภาวะพึ่งพิง และสุขภาพจิต การบูรณาการหลักสติปัฏฐาน 4 กับการเสริมสร้างสุขภาวะ จึงสอดคล้องกับวิถีพุทธและบริบทของชุมชน วัดในพื้นที่มีบทบาทในการจัดกิจกรรมปฏิบัติธรรม ฟังธรรม สวดมนต์ สนทนาธรรม และเจริญภาวนา ผู้สูงอายุสามารถนำหลักสติปัฏฐาน 4 ไปปรับใช้ร่วมกับการทำบุญ ให้ทาน รักษาศีล และภาวนาในชีวิตประจำวัน การปฏิบัติดังกล่าวช่วยให้ผู้สูงอายุยอมรับความเกิด แก่ เจ็บ ตาย ลดความกังวล ควบคุมอารมณ์ และรู้จักปล่อยวาง อย่างไรก็ตาม พื้นที่ยังขาดรูปแบบการบูรณาการที่เป็นรูปธรรมและระบบวัดผลเพื่อพัฒนาสุขภาวะองค์รวมอย่างยั่งยืน

ผู้วิจัยเล็งเห็นว่า รูปแบบการบูรณาการหลักสติปัฏฐาน 4 เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ ตำบลน้ำอ่าง อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์ ควรมุ่งเน้นการพัฒนาผู้สูงอายุอย่างเป็นองค์รวม โดยนำหลักกายานุปัสสนา เวทนานุปัสสนา จิตตานุปัสสนา และธัมมานุปัสสนา มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับวิถีชีวิตประจำวัน เพื่อให้ผู้สูงอายุมีสติรู้เท่าทันร่างกาย อารมณ์ ความคิด และสภาวธรรมที่เกิดขึ้นตามความเป็นจริง อีกทั้งควรเชื่อมโยงกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น การสวดมนต์ ฟังธรรม สนทนาธรรม และเจริญภาวนา เข้ากับการดูแลสุขภาวะ รูปแบบดังกล่าวควรส่งเสริมให้ครอบครัว วัด ชุมชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุลดความเครียด ความวิตกกังวล ความโดดเดี่ยว และสามารถยอมรับความเปลี่ยนแปลงของชีวิตได้ การบูรณาการหลักสติปัฏฐาน 4 จึงเป็นแนวทางที่ช่วยเสริมสร้างสุขภาวะทางกาย จิตใจ สังคม และปัญญา อันนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้ดำรงอยู่อย่างมีคุณค่า มีศักดิ์ศรี และมีความสุขอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1) เพื่อศึกษาสภาพบริบทและปัญหาสุขภาวะผู้สูงอายุ ตำบลน้ำอ่าง อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์

2) เพื่อวิเคราะห์หลักสติปัฏฐาน 4 กับบริบทการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุ ตำบลน้ำอ่าง อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์

3) เพื่อเสนอรูปแบบการบูรณาการหลักสติปัฏฐาน 4 เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุ ตำบลน้ำอ่าง อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบูรณาการหลักสติปัฏฐาน 4 เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุ ตำบลน้ำอ่าง อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์” ในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวิธีดำเนินการวิจัย ได้แก่

1) รูปแบบการวิจัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ทั้งการศึกษาเอกสารและการศึกษาภาคสนามร่วมกัน ในส่วนเอกสาร ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลจากแหล่งปฐมภูมิและทุติยภูมิ เช่น พระไตรปิฎก ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ส่วนภาคสนาม ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) จากผู้มีประสบการณ์จริงในชุมชนเป็นรายบุคคล ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยตนเองเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับรูปแบบการบูรณาการหลักสติปัฏฐาน 4 เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุ จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเพื่อสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ทางวิชาการ

2) กลุ่มเป้าหมายและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ งานวิจัยครั้งนี้กำหนดพื้นที่ศึกษาใน ตำบลน้ำอ่างอำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง จำนวน 51 รูป/คน ซึ่งเป็นผู้มีบทบาทและประสบการณ์ตรง โดยมีการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 37 รูป/คน ประกอบด้วย พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ผู้สูงอายุ บุคลากรด้านสาธารณสุข อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น และมีการจัดสนทนากลุ่มย่อย จำนวน 14 รูป/คน ประกอบด้วย พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ผู้สูงอายุ บุคลากรด้านสาธารณสุข อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกที่ครอบคลุม

3) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือ 3 ประเภท ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยแต่ละข้อ ประเภทแรก คือ การศึกษาเอกสาร (Documentary Study) เพื่อรวบรวมแนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการหลักสติ

ปัฏฐาน 4 เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารถูกนำมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดและแนวทางในการดำเนินการวิจัย ประเภทที่สอง คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ใช้ศึกษาสภาพบริบท ปัญหา และความต้องการด้านสุขภาวะของผู้สูงอายุในพื้นที่ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์นำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา เพื่อเชื่อมโยงหลักสติปัฏฐาน 4 กับการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ ประเภทที่สาม คือ การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) เพื่อจัดทำและตรวจสอบร่างรูปแบบเบื้องต้น ร่างรูปแบบดังกล่าวได้นำเสนอผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณาความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความสอดคล้องกับบริบทพื้นที่ ทั้งนี้ เครื่องมือทุกประเภทผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน และได้รับความเห็นชอบจากอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อรับรองความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล

4) การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิจัยครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลใน 3 ขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาเอกสารจากพระไตรปิฎก งานวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดเบื้องต้น การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) กับกลุ่มตัวอย่างที่คัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน 37 รูป/คน ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์และบันทึกข้อมูลด้วยตนเอง และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) กับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 14 รูป/คน เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงร่างรูปแบบที่ได้จากการวิเคราะห์ในขั้นตอนก่อนหน้า ให้มีความเหมาะสมและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทั้งนี้ การดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดมุ่งศึกษารูปแบบการบูรณาการหลักสติปัฏฐาน 4 เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุ ตำบลน้ำอ่าง อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์

5) การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยอาศัยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการสังเคราะห์ข้อมูลตามกรอบแนวคิดของการวิจัย ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ได้มาจากการสัมภาษณ์เจาะลึก (In-Depth Interview) การสนทนากลุ่มย่อย และการศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดมาจัดระบบ ตรวจสอบความครบถ้วน และพิจารณาความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย จากนั้นจึงดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยพิจารณาประเด็นหลักที่ปรากฏจากข้อมูล ประเด็นหลักดังกล่าวได้นำมาจำแนกออกเป็นประเด็นย่อยและหมวดหมู่ของข้อมูล เพื่อให้เห็นรายละเอียดอย่างเป็นระบบ การวิเคราะห์เริ่มจากการพิจารณาภาพรวมของข้อมูล แล้วจึงลงลึกสู่รายละเอียดของแต่ละประเด็น ผู้วิจัยได้เปรียบเทียบข้อมูล

จากแหล่งต่าง ๆ เพื่อค้นหาแบบแผน ความสัมพันธ์ และความหมายที่สะท้อนจากข้อมูล ทั้งนี้ การวิเคราะห์ข้อมูลมุ่งให้เกิดความเข้าใจต่อสภาพปัญหา ความต้องการ และแนวทางการบูรณาการหลักสติปัฏฐาน 4 ผลการวิเคราะห์ได้นำไปใช้ในการสังเคราะห์เป็นรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุที่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ และเป็นข้อค้นพบที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อการพัฒนางานวิจัยและการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุในอนาคต

6) การนำเสนอผลการวิจัย การวิจัยครั้งนี้เป็นการนำเสนอผลการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการบูรณาการหลักสติปัฏฐาน 4 เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุ ตำบลน้ำอ่าง อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์” โดยผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษาในลักษณะเชิงพรรณนา วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ครอบคลุมการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการด้านสุขภาวะของผู้สูงอายุในพื้นที่ รวมทั้งการศึกษาหลักสติปัฏฐาน 4 ที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ ตลอดจนการพัฒนารูปแบบการบูรณาการหลักสติปัฏฐาน 4 ให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนเพื่อนำไปสู่แนวทางการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญาอย่างยั่งยืน

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ปัญหาสุขภาวะของผู้สูงอายุมีลักษณะเป็นปัญหาเชิงองค์รวมที่เชื่อมโยงกันทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และโครงสร้างครอบครัว ส่วนจุดแข็งคือ ชุมชนยังคงมีทุนทางวัฒนธรรมและทุนทางสังคมที่สำคัญ ได้แก่ วัด พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ครอบครัว และเครือข่ายชุมชน ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นฐานในการพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุได้ ดังนั้น ผลการวิจัยดังกล่าวจึงชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุควรใช้แนวทางพุทธบูรณาการแบบมีส่วนร่วม ที่เชื่อมโยงหลักพระพุทธศาสนาเข้ากับบริบทชุมชนและกระบวนการดูแลสุขภาวะอย่างเป็นองค์รวม เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตในวัยสูงอายุได้อย่างมีคุณค่า มีความสุข และมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างยั่งยืน

2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 หลักสติปัฏฐาน 4 สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุได้อย่างเป็นองค์รวม โดยเชื่อมโยงกับสุขภาวะทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณอย่างชัดเจน การประยุกต์ใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในบริบทตำบลน้ำอ่างมิใช่เพียงการปฏิบัติธรรมในเชิงศาสนาเท่านั้น แต่เป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่

สอดคล้องกับบริบทของชุมชน วิถีชีวิตของผู้สูงอายุ และทุนทางวัฒนธรรมของพื้นที่ และผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่า เมื่อหลักสติปัฏฐาน 4 ถูกนำมาบูรณาการร่วมกับกิจกรรมของวัด ชุมชน ครอบครัว และหน่วยงานสุขภาพ จะสามารถพัฒนาไปสู่รูปแบบการดูแลสุขภาวะผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการที่มีความเหมาะสมกับบริบทชุมชน และสามารถสร้างความเข้มแข็งทางสุขภาวะให้แก่ผู้สูงอายุได้อย่างยั่งยืนต่อไป

3. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 หลักสติปัฏฐาน 4 สามารถพัฒนาเป็นรูปแบบการดูแลสุขภาวะผู้สูงอายุเชิงพุทธบูรณาการแบบมีส่วนร่วม ได้อย่างเป็นระบบ โดยใช้วัด ชุมชน ครอบครัว และหน่วยงานสุขภาพเป็นกลไกในการขับเคลื่อน รูปแบบดังกล่าวไม่เพียงช่วยพัฒนาสุขภาวะของผู้สูงอายุในระดับบุคคลเท่านั้น แต่ยังช่วยสร้างความเข้มแข็งให้แก่ครอบครัว ชุมชน และระบบการดูแลผู้สูงอายุในระดับพื้นที่อีกด้วย นอกจากนี้ รูปแบบยังสะท้อนให้เห็นว่าพระพุทธศาสนาสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและสุขภาวะชุมชน ได้อย่างเป็นรูปธรรม และสามารถขยายผลไปยังชุมชนอื่นที่มีบริบทใกล้เคียงกันได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

อภิปรายผลการวิจัย

อภิปรายผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การศึกษาสภาพบริบทและปัญหาสุขภาวะผู้สูงอายุ ตำบลน้ำอ่าง อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์ พบว่า ผู้สูงอายุในตำบลน้ำอ่างประสบปัญหาสุขภาวะทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ โดยเฉพาะปัญหาโรคเรื้อรัง ความเสื่อมของร่างกาย ความเครียด ความเหงา การขาดบทบาททางสังคม และความไม่มั่นคงทางจิตใจ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและโครงสร้างครอบครัวในชุมชนชนบท นอกจากนี้ ยังพบว่า แม้ชุมชนจะยังคงมีวัดและกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์กลางของชุมชน แต่ผู้สูงอายุจำนวนหนึ่งยังขาดกระบวนการพัฒนาจิตใจและการดูแลสุขภาวะอย่างเป็นระบบ ผลการวิจัยดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทที่ ๒ ที่ศึกษาปัญหาสุขภาวะของผู้สูงอายุในชุมชนไทย ซึ่งพบว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มักประสบปัญหาด้านสุขภาพกายควบคู่กับปัญหาทางจิตใจและสังคม โดยเฉพาะในบริบทของชุมชนชนบทที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและโครงสร้างครอบครัว ทั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสนธิศักดิ์ อาภสฺสโร (รังกา) และคณะ (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบรรเทาอาการป่วยเรื้อรังผู้สูงอายุด้วยหลักสติปัฏฐาน 4 ของศูนย์สร้างสุขผู้สูงอายุ วัดหนองแวงพระอารามหลวง ตำบล

ในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” ผลการศึกษาพบว่า ผู้ป่วยเรื้อรังของศูนย์สร้างสุขผู้สูงอายุวัดหนองแวงมีปัญหาที่คล้ายคลึงกันอยู่ 5 ประการ ได้แก่ 1) เบาหวาน 2) ความดันหัวใจ 3) ภาวะซึมเศร้า 4) วิตกกังวลหดหู่ใจ และ 5) ขาดการปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น จากหลักการและวิธีปฏิบัติควบคู่กับทางการแพทย์ทำให้อาการป่วยเรื้อรังมีอาการบรรเทาเบาบางมีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งทางกายและจิตใจทั้งผู้ป่วยและครอบครัว หลักธรรมที่บรรเทาอาการป่วยเรื่อรังของผู้สูงอายุ ได้แก่ หลักเวทนานุปัสสนาสติปัฏฐานเป็นการกำหนดรู้เวทนาเพื่อบรรเทาความเจ็บป่วย โดยมีหลักปฏิบัติที่เกื้อหนุนต่อการบรรเทาความเจ็บป่วย ได้แก่ ความระลึกรู้ ความไม่ประมาท มีจิตตั้งมั่น มีความอดทน เห็นสภาพตามความเป็นจริง เมื่อนำปฏิบัติปรับใช้แล้วส่งผล คือ 1) เกิดความเข้าใจในชีวิตว่าความเจ็บป่วยเป็นเรื่องธรรมดา 2) มีความเข้าใจเรื่องธาตุ 4 ขันธ์ 5 เป็นของไม่ยั้งยืนบังคับไม่ได้ 3) มีความระลึกรู้ที่ปฏิบัติในสิ่งที่ดีด้วยความไม่ประมาท และ 4) มีความเข้าใจในการกำหนดรู้ความสุข ความทุกข์ ความไม่สุขไม่ทุกข์เป็นกฎธรรมชาติไม่สามารถบังคับได้ เพื่อฟื้นฟูสภาพจิตใจของผู้ป่วยช่วยบรรเทาอาการป่วยเรื้อรัง ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้น

อภิปรายผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า หลักสติปัฏฐาน 4 สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุได้อย่างเหมาะสม โดยสามารถเชื่อมโยงกับการพัฒนาสุขภาวะทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ผ่านกระบวนการฝึกสติ การรู้เท่าทันตนเอง และการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูวินัยธรจิรภัทรส์ จิตฺตโสภโณ (มีทองแสน) และ พระมหาโกมล กมโล (2568) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุด้วยหลักวิปัสสนากรรมฐาน” พบว่า การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานช่วยส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุในทุกมิติ ได้แก่ กาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้อย่างยั่งยืน กระบวนการเสริมสร้างสุขภาวะของผู้สูงอายุด้วยวิปัสสนากรรมฐานอาศัยหลัก ภาวนา 4 ได้แก่ 1) กายภาวนา ฝึกกำหนดลมหายใจและเจริญสติในอิริยาบถ 2) ศีลภาวนา ประพฤติดี อยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีเมตตา 3) จิตตภาวนา ฝึกสมาธิ เจริญเมตตาเพื่อลดความฟุ้งซ่านและความเหงา 4) ปัญญาภาวนา พิจารณาความไม่เที่ยงของชีวิต เข้าใจตนเองและธรรมชาติอย่างลึกซึ้ง ผลการฝึกดังกล่าวก่อให้เกิดสุขภาวะทางกายที่ดี เช่น การนอนหลับดีขึ้น ลดอาการปวดเรื้อรัง สุขภาวะทางจิตใจมั่นคงขึ้น และมีทัศนคติที่เกื้อกูลต่อความแก่ เจ็บ และตาย โดยสรุป วิปัสสนากรรมฐานเป็นแนวทางการส่งเสริมสุขภาวะแบบองค์รวมที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุในบริบทไทย ทั้งในเชิงปัจเจก ครอบครัว และชุมชน

อภิปรายผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า รูปแบบการบูรณาการหลักสติปัฏฐาน 4 เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุที่พัฒนาขึ้น เป็นรูปแบบพุทธบูรณาการแบบมีส่วนร่วมของวัด ชุมชน ครอบครัว และหน่วยงานสุขภาพ โดยใช้หลักสติปัฏฐาน 4 เป็นแกนกลางในการพัฒนาสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ รูปแบบดังกล่าวประกอบด้วยกระบวนการบูรณาการ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การศึกษาบริบทและปัญหาสุขภาวะผู้สูงอายุ 2) การสร้างการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย 3) การฝึกปฏิบัติ และประยุกต์ใช้หลักสติปัฏฐาน 4 ในชีวิตประจำวัน 4) การสร้างกิจกรรมสุขภาวะวิถีพุทธในชุมชน และ5) การติดตาม ประเมินผล และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระอธิการปฏิยุทธ์ วีตโสโก (อ่อนเผ่า) และคณะ (2567) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาวะตามแนวสติปัฏฐานธรรมของผู้สูงอายุ ชุมชนสวนมะม่วงวังทับไทร อำเภอสากเหล็ก จังหวัดพิจิตร” พบว่า การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมสุขภาวะของผู้สูงอายุตามแนวสติปัฏฐานธรรมจะช่วยให้ผู้สูงอายุมีความสุขในสิ่งที่เป็นจริง และรับมือกับความทุกข์ อันเกิดจากธรรมชาติ (ร่างกาย) ได้อย่างถูกหลักการปฏิบัติปัฏฐานธรรม เป็นการกำจัดความวิตกกังวลในชีวิต มีการสำรวจกายอย่างมีสติ พร้อมทั้งการเพิ่มความสัมพันธ์ดี ๆ กับบุคคลรอบข้าง ส่งผลต่อการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งรูปแบบต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ 1) การศึกษาบริบทพื้นที่ชุมชน 2) การบูรณาการ และ 3) กระบวนการมีส่วนร่วของชุมชนเพื่อความยั่งยืน 4) การประผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาเรื่อง “รูปแบบการบูรณาการหลักสติปัฏฐาน ๔ เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ ตำบลน้ำอ่าง อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์” สามารถสังเคราะห์องค์ความรู้จากผลการวิจัย ตามภาพที่ 1 ได้ดังนี้

ปัฏฐาน ๔ เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะผู้สูงอายุ ตำบลน้ำอ่าง อำเภอตรอน จังหวัดอุตรดิตถ์” ได้ดังนี้

1) ฐานคิด การใช้หลักสติปัฏฐาน 4 เป็นแกนกลางในการพัฒนาสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุ โดยเริ่มจากการมีสติรู้เท่าทันกาย เวทนา จิต และธรรม กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่ผู้สูงอายุปฏิบัติอยู่แล้ว เช่น สวดมนต์ นั่งสมาธิ ฟังธรรม และทำบุญ ล้วนมีองค์ประกอบของการเจริญสติ หากออกแบบให้เหมาะสมกับบริบทผู้สูงอายุ จะช่วยพัฒนาภายใน สร้างปัญญา และส่งเสริมการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่าและยั่งยืน

2) กลไกการพัฒนา การพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุดำเนินผ่านกระบวนการเรียนรู้ภายในได้แก่ รู้กาย รู้เวทนา รู้จิต รู้ธรรม และเกิดปัญญา กระบวนการดังกล่าวช่วยให้ผู้สูงอายุรู้เท่าทันร่างกาย อารมณ์ ความคิด ความทุกข์ และความจริงของชีวิต เมื่อปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ย่อมเกิดปัญญาในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ดูแลตนเอง และพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

3) กลไกการขับเคลื่อน การพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุต้องอาศัยความร่วมมือของวัด ครอบครัว ชุมชน หน่วยงานสุขภาพ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ธรรม ครอบครัวดูแลใกล้ชิด ชุมชนสร้างกิจกรรมร่วม และหน่วยงานสุขภาพสนับสนุน

ความรู้ด้านสุขภาพ การทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วนทำให้เกิดระบบดูแลผู้สูงอายุที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และสอดคล้องกับบริบทของตำบลน้ำอ่าง

4) ผลลัพธ์ของการบูรณาการ การนำหลักสติปัฏฐาน 4 มาบูรณาการช่วยพัฒนาสุขภาวะผู้สูงอายุทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ผู้สูงอายุมีพฤติกรรมดูแลสุขภาพดีขึ้น จัดการอารมณ์ได้ดี มีความสัมพันธ์กับครอบครัวและชุมชน และลดความรู้สึกโดดเดี่ยว ผลลัพธ์ดังกล่าวเชื่อมโยงกันเป็นสุขภาวะองค์รวม ทำให้ผู้สูงอายุเข้าใจชีวิต ยอมรับความเปลี่ยนแปลง และดำรงชีวิตอย่างสงบ

5) องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย สติปัฏฐาน 4 ไม่ได้ส่งเสริมสุขภาวะเพียงด้านใดด้านหนึ่ง แต่เป็นระบบพัฒนาผู้สูงอายุแบบองค์รวม หลักธรรมดังกล่าวเชื่อมโยงการพัฒนากาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ผ่านการเรียนรู้ภายในและการมีส่วนร่วมของชุมชน งานวิจัยจึงเสนอว่า การใช้สติปัฏฐาน 4 ควบคู่กับกลไกวัด ครอบครัว ชุมชน และหน่วยงานสุขภาพ เป็นแนวทางดูแลผู้สูงอายุอย่างยั่งยืน

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การเพิ่มมูลค่าประเพณีตักบาตรเทโวเชิงเศรษฐกิจและวัฒนธรรมสร้างสรรค์ในเขตอำเภอพิชัย จังหวัดอุตรดิตถ์ สามารถดำเนินได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยการบูรณาการความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และสถานศึกษาในการวางแผนและพัฒนากิจกรรมร่วมกัน ควรส่งเสริมการใช้ทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เชื่อมโยงกับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมทั้งพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน อาหารพื้นถิ่น และกิจกรรมทางวัฒนธรรมให้มีความร่วมสมัยและน่าสนใจมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ควรประยุกต์ใช้สื่อดิจิทัลและเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการประชาสัมพันธ์ เพื่อขยายการรับรู้ไปสู่คนรุ่นใหม่และนักท่องเที่ยว ขณะเดียวกัน ต้องรักษาอัตลักษณ์และคุณค่าทางพระพุทธศาสนาไว้ควบคู่กับการพัฒนา อีกทั้งควรเปิดโอกาสให้เยาวชนและประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการสืบสานและออกแบบกิจกรรมของประเพณี เพื่อให้ประเพณีตักบาตรเทโวสามารถสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมแก่ชุมชนได้อย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต **ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้** 1) ควรพัฒนากิจกรรมทางวัฒนธรรม นิทรรศการ และผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีความหลากหลาย เพื่อเพิ่มความน่าสนใจและสร้างรายได้แก่ประชาชนในพื้นที่ 2) ควรจัดระบบบริหารงานให้ชัดเจน ทั้งด้านคณะกรรมการ การแบ่งหน้าที่ และการวางแผนล่วงหน้า

เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง 3) ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชนและประชาชนทุกช่วงวัย ในการจัดกิจกรรมและประชาสัมพันธ์ เพื่อสืบสานประเพณีให้คงอยู่ต่อไปอย่างยั่งยืน **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** 1) ควรศึกษาการพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของประเพณีตักบาตรเทโวในพื้นที่อื่น เพื่อนำมาเปรียบเทียบและพัฒนาแนวทางที่เหมาะสมยิ่งขึ้น 2) ควรศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากการจัดงานประเพณีตักบาตรเทโวอย่างเชิงลึก เพื่อประเมินคุณค่าและประสิทธิผลของการพัฒนา 3) ควรศึกษาบทบาทของเทคโนโลยีและสื่อดิจิทัลในการส่งเสริมประเพณีทางวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาแนวทางการประชาสัมพันธ์ให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับยุคสมัย

เอกสารอ้างอิง

กรมสุขภาพจิต. (2558) การดูแลทางด้านสังคมจิตใจของผู้สูงอายุเพื่อป้องกันปัญหาสุขภาพจิต. (พิมพ์ครั้งที่ 4). นนทบุรี: สำนักส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพจิต.

_____. (2568). คู่มือระบบการติดตามดูแล ช่วยเหลือสุขภาพจิตผู้สูงอายุ ปี 2568. กรุงเทพมหานคร: กรมสุขภาพจิต.

กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ. (2559). คู่มือโรงเรียนผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร: กรมกิจการผู้สูงอายุ กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

จักรแก้ว นามเมือง. (2560). โรงเรียนผู้สูงอายุ: ต้นแบบการจัดการสุขภาวะและสวัสดิการผู้สูงอายุ. ใน รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูวินัยธรจิรภัทรส์ จิตฺตโสภโณ (มีทองแสน) และพระมหาโกมล กมโล. (2568). กระบวนการส่งเสริมสุขภาวะผู้สูงอายุด้วยหลักวิปัสสนากรรมฐาน. วารสาร มจร บาฬีศึกษาพุทธโฆสปริทรรศน์, 11(3), 1080-1093.

พระชยานันทมุนี (ธรรมวัตร จรณธมฺโม) และคณะ. (2568). วิเคราะห์ขบวนการเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมของผู้สูงอายุด้วยหลักสติปัฏฐาน 4 ในจังหวัดน่าน. วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ, 8(4), 15-29.

พระสนธิศักดิ์ อาภสฺสโร (รังกา) และคณะ. (2563). การบรรเทาอาการป่วยเรื้อรังผู้สูงอายุด้วยหลักสติปัฏฐาน 4 ของศูนย์สร้างสุขผู้สูงอายุ วัดหนองแวงพระอารามหลวง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น. วารสารสถาบันวิจัยพิมลธรรม, 7(2), 51-62.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย (มส.ผล.). (2557). สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย พ.ศ. 2556. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พลับชิง.

วิภาดา สนเพ็ชร และพระมหาบุญไทย ปุญญมโน. (2562). การเจริญอานาปานสติสำหรับผู้สูงอายุในศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุบ้านบางแค. วารสารบัณฑิตศาส์น, 17(2), 33-45.

สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุและคณะ. (2556). ชุดความรู้การดูแลตนเองและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ. กรุงเทพมหานคร: ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

สำนักส่งเสริมสุขภาพ. (2548) การส่งเสริมสุขภาพสำหรับสมาชิกชมรมสร้างสุขภาพ. นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข กรมอนามัย.

ปัญหาการสอนภาษาไทยของครูระดับชั้นประถมศึกษาโรงเรียนเอกชน ในจังหวัดสมุทรปราการ*

THAI LANGUAGE TEACHING PROBLEMS OF PRIMARY LEVEL TEACHERS AT PRIVATE SCHOOLS IN SAMUT PRAKAN PROVINCE

สุพรรณษา สุนา[1], ชุติมา วัฒนะคีรี[2] และ สาลินี มีเจริญ[3]

Supansa Suna[1], Chutima Vatanakhiri[2] and Salinee Mecharoen[3]

[1]ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ วิทยาลัยนวัตกรรมทางการศึกษา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

[1]Master of Education in Curriculum and Learning Management, College of Educational Innovation, Saint John's University, Thailand

[2-3]วิทยาลัยนวัตกรรมทางการศึกษา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น

[2-3]College of Educational Innovation, Saint John's University, Thailand

Corresponding author E-mail: supansa2102@gmail.com

วันที่รับบทความ : 13 กรกฎาคม 2569; วันแก้ไขบทความ 23 กรกฎาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 25 กรกฎาคม 2569

Received 13 July 2026; Revised 23 July 2026; Accepted 25 July 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาการสอนภาษาไทยของครูระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดสมุทรปราการ 2) เปรียบเทียบปัญหาการสอนภาษาไทยของครูระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามเพศและประสบการณ์การทำงาน กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ครูผู้สอนวิชาภาษาไทยระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดสมุทรปราการ ประจำปีการศึกษา 2568 จำนวน 100 คน เครื่องมือที่ใช้ใน

Citation:

*สุพรรณษา สุนา, ชุติมา วัฒนะคีรี และ สาลินี มีเจริญ. (2569). ปัญหาการสอนภาษาไทยของครูระดับชั้นประถมศึกษาโรงเรียนเอกชน ในจังหวัดสมุทรปราการ. วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 1324-1339.

Supansa Suna, Chutima Vatanakhiri and Salinee Mecharoen. (2026). Thai Language Teaching Problems Of Primary Level Teachers At Private Schools In Samut Prakan Province. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 1324-1339.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

การรวบรวมข้อมูลคือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลการศึกษาพบว่า ระดับปัญหาการสอนภาษาไทยของครูระดับชั้นประถมศึกษา โรงเรียนเอกชนในเขตจังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ด้านการวัดและประเมินผล รองลงมาด้านคุณภาพผู้เรียน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ส่วนด้านที่มีข้อเฉลี่ยน้อยสุด คือด้านครูผู้สอน 2) เปรียบเทียบปัญหาการสอนภาษาไทยของครูระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนเอกชนจังหวัดสมุทรปราการ พบว่า เพศ ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และประสบการณ์การทำงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: ปัญหาการสอนภาษาไทย, ครูระดับชั้นประถมศึกษา, โรงเรียนเอกชน, จังหวัดสมุทรปราการ

Abstract

This research aimed to 1) study the problems in teaching Thai language faced by primary school teachers in private schools in Samut Prakan Province, and 2) compare the problems in teaching Thai language faced by primary school teachers in private schools in Samut Prakan Province, classified by gender and work experience. The sample consisted of 100 Thai language teachers teaching at the primary level in private schools in Samut Prakan Province during the 2025 academic year. The instrument used for data collection was a questionnaire, and the data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, and one-way ANOVA.

The results of the study revealed that: 1) The overall level of problems in teaching Thai language among primary school teachers in private schools in Samut Prakan Province was at a high level. When considered by aspect, the aspect with the highest mean was measurement and evaluation, followed by learner quality and the organization of teaching and learning activities, while the aspect with the lowest mean was the teachers themselves. 2) The comparison

of problems in teaching Thai language among primary school teachers in private schools in Samut Prakan Province found that gender did not show a statistically significant difference at the 0.05 level, while work experience showed a statistically significant difference at the 0.05 level.

Keywords: Thai Language Teaching Problems, Primary School Teachers, Private Schools, Samut Prakan Province

บทนำ

การประถมศึกษาเป็นช่วงสำคัญของการวางรากฐานด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยเฉพาะทักษะการอ่าน การเขียน การคิด การสื่อสาร และการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2563) กำหนดให้การพัฒนาผู้เรียนมุ่งเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ควบคู่กับความสามารถในการคิดวิเคราะห์และแก้ปัญหา ภาษาไทยจึงมีบทบาทสำคัญในฐานะเครื่องมือพื้นฐานสำหรับการสื่อสาร การแสวงหาความรู้ และการเรียนรู้สาระวิชาอื่น กระทรวงศึกษาธิการ (2561) กำหนดให้การเรียนรู้ภาษาไทยครอบคลุมทักษะการอ่าน การเขียน การฟัง การดู การพูด หลักการใช้ภาษา ตลอดจนวรรณคดีและวรรณกรรม เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และมีประสิทธิภาพ

การจัดการเรียนการสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษาจึงจำเป็นต้องอาศัยครูที่มีความรู้ทั้งด้านเนื้อหา หลักสูตร และศาสตร์การสอน สามารถวิเคราะห์หลักสูตร ออกแบบกิจกรรม เลือกใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ ตลอดจนวัดและประเมินผลให้เหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และพเยาว์ ยินดีสุข (2563) กล่าวว่า ครูต้องสามารถจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและใช้การประเมินอย่างหลากหลาย อย่างไรก็ตาม การสอนภาษาไทยยังประสบปัญหาหลายประการ ทั้งด้านหลักสูตรและการนำไปใช้ ครูผู้สอน สื่อและแหล่งเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล และคุณภาพผู้เรียน จตุพร มีสกุล และคณะ (2565) พบว่า ครูภาษาไทยระดับประถมศึกษายังมีปัญหาในการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรม และการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน ขณะที่ผู้เรียนบางส่วนยังมีปัญหาด้านการอ่าน การเขียน การใช้ภาษา และความสนใจต่อการเรียนภาษาไทย (มณี บุญญาติศัย, 2563)

สำหรับโรงเรียนเอกชนในจังหวัดสมุทรปราการ มีความหลากหลายทั้งด้านขนาดสถานศึกษา ทรัพยากร บุคลากร และพื้นฐานของผู้เรียน ประกอบกับจังหวัดสมุทรปราการเป็นพื้นที่ปริมณฑลและแหล่งอุตสาหกรรมสำคัญที่มีการเคลื่อนย้ายประชากรเข้ามาทำงานและอยู่อาศัยจำนวนมาก ส่งผลให้ผู้เรียนมีความแตกต่างด้านสังคม เศรษฐกิจ ภาษา และประสบการณ์การเรียนรู้ (สำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ, 2567) สภาพดังกล่าวทำให้ครูต้องจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนที่มีระดับความสามารถแตกต่างกันภายในชั้นเรียนเดียวกัน นอกจากนี้ ข้อมูลผลการประเมินคุณภาพผู้เรียนในพื้นที่พบว่า คะแนนเฉลี่ยการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐานด้านภาษาไทยอยู่ที่ 47.95 คะแนน และผลการประเมินคุณภาพผู้เรียนระดับชาติอยู่ที่ 43.97 คะแนน สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยอย่างเป็นระบบและครอบคลุมองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง

จากความสำคัญและสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัญหาการสอนภาษาไทยของครูระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดสมุทรปราการ และเปรียบเทียบปัญหาการสอนภาษาไทยจำแนกตามเพศและประสบการณ์การทำงาน เพื่อให้ได้สารสนเทศที่สะท้อนสภาพปัญหาการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยในบริบทของโรงเรียนเอกชนอย่างชัดเจน อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำหนดแนวทางพัฒนาครู สนับสนุนสื่อและแหล่งเรียนรู้ ตลอดจนปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยให้สอดคล้องกับความแตกต่างของผู้เรียนและบริบทของสถานศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการสอนภาษาไทยของครูระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดสมุทรปราการ
2. เพื่อเปรียบเทียบปัญหาการสอนภาษาไทยของครูระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามเพศและประสบการณ์การทำงาน

การทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาปัญหาการสอนภาษาไทยของครูระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดสมุทรปราการ ผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับครู การสอนภาษาไทย องค์ประกอบของการจัดการ

เรียนรู้ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้กำหนดกรอบการวิจัยให้ครอบคลุมปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพการจัดการเรียนการสอนภาษาไทย

การสอนภาษาไทยมีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร การเรียนรู้ และการดำรงชีวิตได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ พักตร์วิภา ไทรรารอด (2561) อธิบายว่า ความรู้และความเข้าใจหลักภาษาที่ถูกต้องช่วยให้ผู้เรียนใช้ภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และมีส่วนในการอนุรักษ์ภาษาไทย วุฒิพงษ์ คำเนตร (2563) เห็นว่า การจัดการเรียนรู้ภาษาไทยต้องส่งเสริมทักษะการสื่อสารควบคู่กับความเข้าใจหลักภาษาและวรรณคดีไทย ส่วนศิริพร ทาทอง (2563) กล่าวว่า การเรียนภาษาไทยช่วยให้ผู้เรียนสามารถใช้ภาษาในชีวิตประจำวันและเป็นพื้นฐานของการศึกษาหาความรู้ในระดับสูงขึ้น ดังนั้น การสอนภาษาไทยจึงต้องพัฒนาผู้เรียนทั้งด้านการอ่าน การเขียน การฟัง การดู และการพูดอย่างสัมพันธ์กัน

ครูผู้สอนเป็นบุคคลสำคัญในการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติ พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และพเยาว์ ยินดีสุข (2563) เสนอว่า ครูต้องมีความรู้ในเนื้อหา สามารถวิเคราะห์และพัฒนาหลักสูตร จัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และใช้การวัดและประเมินผลที่หลากหลาย ขณะที่สัญญา สดประเสริฐ (2562) ระบุว่า ครูควรเป็นผู้ออกแบบกิจกรรม จัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และเชื่อมโยงผู้เรียนกับแหล่งเรียนรู้ภายนอก แนวคิดดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า คุณภาพการสอนภาษาไทยมิได้ขึ้นอยู่กับความรู้ในเนื้อหาเพียงประการเดียว แต่เกี่ยวข้องกับความสามารถของครูในการวางแผน ใช้สื่อ จัดกิจกรรม และประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วย

ในด้านหลักสูตรและการนำไปใช้ การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพต้องเริ่มจากการวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด แล้วนำไปจัดทำหน่วยการเรียนรู้และแผนการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และพเยาว์ ยินดีสุข (2563) เห็นว่า ความสามารถในการวิเคราะห์และพัฒนาหลักสูตรเป็นสมรรถนะสำคัญของครู ขณะที่เฉลิมลาภ ทองอาจ (2565) เสนอว่า ครูควรกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนและออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับวุฒิภาวะและความต้องการของผู้เรียน แนวคิดเหล่านี้จึงนำมาใช้กำหนดกรอบการศึกษาด้านหลักสูตรและการนำไปใช้

ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สุจริต เพียรชอบ และสายใจ อินทรัมพรรย์ (2563) เสนอว่า การสอนภาษาไทยควรเชื่อมโยงกับการใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม และใช้วิธีสอนที่หลากหลายเพื่อกระตุ้นความสนใจ ณัฐธยาน์ การุญ (2564) กล่าวเพิ่มเติมว่า กิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติและสรุปความรู้ด้วยตนเองจะช่วยให้การเรียนรู้มี

ประสิทธิภาพมากขึ้น การจัดกิจกรรมจึงควรครอบคลุมการฝึกฟัง พูด อ่าน และเขียน การบูรณาการกับสาระอื่น และการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร

สื่อการเรียนการสอนและแหล่งเรียนรู้เป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งที่ช่วยให้เนื้อหาภาษาไทยมีความเป็นรูปธรรมและน่าสนใจ เฉลิมลาภ ทองอาจ (2565) ระบุว่า ครูควรใช้สื่อและอุปกรณ์ที่ช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียน ขณะที่สัญญา สดประเสริฐ (2562) ให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงกิจกรรมกับแหล่งเรียนรู้ภายนอก ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้จึงครอบคลุมทั้งการใช้สื่อเทคโนโลยี หนังสือและสื่อสิ่งพิมพ์ ห้องสมุด แหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ตลอดจนการมีส่วนร่วมของผู้เรียนในการผลิตและใช้สื่อ

ด้านการวัดและประเมินผล พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และพเยาว์ ยินดีสุข (2563) เห็นว่า ครูต้องใช้วิธีการประเมินที่หลากหลายและสอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ การประเมินจึงควรครอบคลุมทั้งการใช้เครื่องมือที่ตรงตามจุดประสงค์ การสังเกต การสัมภาษณ์ การตรวจผลงาน และการประเมินจากการปฏิบัติ รวมถึงการนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงการสอน องค์ประกอบดังกล่าวสะท้อนความสามารถของครูในการตรวจสอบและพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง

สำหรับด้านคุณภาพผู้เรียน การสอนภาษาไทยที่มีประสิทธิภาพควรทำให้ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐาน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สามารถนำภาษาไทยไปใช้แสวงหาความรู้และประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ตลอดจนมีความสนใจต่อการเรียนภาษาไทย อย่างไรก็ตาม มณี บุญญาติศัย (2563) พบว่า ผู้เรียนจำนวนหนึ่งมองว่าหลักภาษาไทยเป็นวิชาที่ยาก น่าเบื่อ และไม่สนุกสนาน ซึ่งอาจส่งผลต่อความสนใจและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คุณภาพผู้เรียนจึงเป็นทั้งผลลัพธ์ของการจัดการเรียนรู้และตัวสะท้อนปัญหาที่เกิดขึ้นจากกระบวนการสอน

ผลการวิจัยของจตุพร มีสกุล และคณะ (2565) สนับสนุนกรอบดังกล่าว โดยพบว่า ครูภาษาไทยระดับประถมศึกษาประสบปัญหาด้านวิธีการสอน เนื้อหา การจัดทำแผนการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล อีกทั้งประสบการณ์การสอนของครูยังมีความเกี่ยวข้องกับระดับปัญหาการจัดการเรียนรู้ ผลการศึกษานี้แสดงให้เห็นว่า ปัญหาการสอนภาษาไทยมีลักษณะเชื่อมโยงกันหลายองค์ประกอบ ไม่สามารถพิจารณาเฉพาะด้านใดด้านหนึ่งได้

จากการสังเคราะห์แนวคิดและงานวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยจึงกำหนดกรอบการศึกษาปัญหาการสอนภาษาไทยของครูระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านหลักสูตรและการนำไปใช้ 2) ด้านครูผู้สอน 3) ด้านสื่อการเรียนการสอนและแหล่งเรียนรู้ 4) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 5) ด้านการวัดและประเมินผล และ 6) ด้านคุณภาพ

ผู้เรียน โดยศึกษาร่วมกับข้อมูลส่วนบุคคลของครู ได้แก่ เพศและประสบการณ์การทำงาน เพื่อให้กรอบการวิจัยสามารถสะท้อนปัญหาการสอนภาษาไทยได้อย่างครอบคลุมทั้งปัจจัยนำเข้า กระบวนการจัดการเรียนรู้ และผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาการสอนภาษาไทยของครูระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดสมุทรปราการ และเปรียบเทียบปัญหาการสอนภาษาไทยจำแนกตามเพศและประสบการณ์การทำงาน

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ครูระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดสมุทรปราการ จำนวน 542 คน จากโรงเรียนเอกชน 68 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูผู้สอนวิชาภาษาไทยระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนเอกชน เขตอำเภอพระประแดงและอำเภอพระสมุทรเจดีย์ จำนวน 100 คน จาก 16 โรงเรียน โดยเลือกพื้นที่แบบเจาะจงและกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามตารางของ Krejcie and Morgan จากประชากรครูภาษาไทยในพื้นที่ที่เลือก จำนวน 132 คน ซึ่งตามตารางกำหนดกลุ่มตัวอย่างไม่น้อยกว่า 97 คน แต่ผู้วิจัยสามารถเก็บข้อมูลได้ครบถ้วนจำนวน 100 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วยเพศและประสบการณ์การทำงาน มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ ตอนที่ 2 แบบสอบถามปัญหาการสอนภาษาไทยของครูระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดสมุทรปราการ เป็นแบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ ครอบคลุม 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านหลักสูตรและการนำไปใช้ 2) ด้านครูผู้สอน 3) ด้านสื่อการเรียนการสอนและแหล่งเรียนรู้ 4) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 5) ด้านการวัดและประเมินผล และ 6) ด้านคุณภาพผู้เรียน และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการแก้ปัญหาการสอนภาษาไทย มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เริ่มจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำมาสังเคราะห์เป็นกรอบในการสร้างข้อคำถาม จากนั้นนำแบบสอบถามเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยข้อคำถามมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.66–1.00 ต่อมานำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับครูระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนเอกชนนอกพื้นที่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30

คน และวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นด้วยสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค พบว่า แบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.87 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ที่สามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้

การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการโดยผู้วิจัยขอหนังสืออนุญาตจากมหาวิทยาลัยเซนต์จอห์นเพื่อประสานโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง แล้วแจกแบบสอบถามแก่ครูผู้สอนภาษาไทยระดับประถมศึกษา ได้รับแบบสอบถามกลับคืนและมีความสมบูรณ์จำนวน 100 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ค่าความถี่และร้อยละสำหรับข้อมูลส่วนบุคคล ใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานสำหรับวิเคราะห์ระดับปัญหาการสอนภาษาไทย ใช้การทดสอบค่าทีเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูจำแนกตามเพศ และใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นจำแนกตามประสบการณ์การทำงาน เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จึงทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธี LSD

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยนำเสนอตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย 2 ข้อ ดังนี้

1. ปัญหาการสอนภาษาไทยของครูระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดสมุทรปราการ

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับปัญหาการสอนภาษาไทยโดยภาพรวมและรายด้าน

ปัญหาการสอนภาษาไทย	M	SD	ระดับ	ลำดับ
1. ด้านหลักสูตรและการนำไปใช้	3.90	0.55	มาก	4
2. ด้านครูผู้สอน	3.17	0.64	ปานกลาง	6
3. ด้านสื่อการเรียนการสอนและแหล่งเรียนรู้	3.54	0.54	มาก	5
4. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	3.94	0.52	มาก	3
5. ด้านการวัดและประเมินผล	4.12	0.56	มาก	1
6. ด้านคุณภาพผู้เรียน	3.97	0.57	มาก	2
รวม	**3.77**	**0.42**	**มาก**	**-**

จากตารางที่ 1 พบว่า ปัญหาการสอนภาษาไทยของครูระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (M = 3.77, SD = 0.42) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการวัดและประเมินผลมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด (M = 4.12, SD = 0.56) รองลงมาคือ ด้านคุณภาพผู้เรียน (M = 3.97, SD = 0.57) และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน (M = 3.94, SD = 0.52) ตามลำดับ ส่วนด้านครูผู้สอนมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุดและอยู่ในระดับปานกลาง (M = 3.17, SD = 0.64)

ตารางที่ 2 ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดและต่ำที่สุดของปัญหาการสอนภาษาไทยจำแนกตามรายด้าน

ด้าน	ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด	M	SD	ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด	M	SD
หลักสูตรและการนำไปใช้	การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้	4.18	0.65	การจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้	3.70	0.75
ครูผู้สอน	การจัดครูผู้สอนได้ตรงตามความถนัด	3.55	0.97	การจัดอบรมเพื่อพัฒนาครูด้านการสอนภาษาไทย	2.78	1.11
สื่อและแหล่งเรียนรู้	ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการผลิตและใช้สื่อ	4.01	0.70	การใช้แหล่งเรียนรู้จากห้องสมุด	2.47	1.05
การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านภาษาไทย	4.24	0.69	การจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	3.54	0.83
การวัดและประเมินผล	การประเมินจากการสังเกตการปฏิบัติงาน	4.57	0.63	การใช้เครื่องมือที่สอดคล้องกับจุดประสงค์	3.76	0.90
คุณภาพผู้เรียน	ความสนใจของนักเรียนต่อการเรียนภาษาไทย	4.39	0.69	ความรู้พื้นฐานด้านภาษาไทยของผู้เรียน	3.55	0.79

จากตารางที่ 2 พบว่า ประเด็นปัญหาที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดในแต่ละด้าน ได้แก่ การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ การจัดครูผู้สอนได้ตรงตามความถนัด การให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการผลิตและใช้สื่อ การจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านภาษาไทย การประเมินจากการสังเกตการปฏิบัติงาน และความสนใจของนักเรียนต่อการเรียนภาษาไทย โดยเฉพาะการประเมินจากการสังเกตการปฏิบัติงานมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดในบรรดาข้อคำถามทั้งหมด (M=4.57, SD=0.63)

2. ผลการเปรียบเทียบปัญหาการสอนภาษาไทยจำแนกตามเพศและประสบการณ์การทำงาน

ผลการเปรียบเทียบปัญหาการสอนภาษาไทยของครูระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามเพศ พบว่า ครูที่มีเพศแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อปัญหาการสอนภาษาไทยโดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยภาพรวมมีค่า (t = 0.153) และ (p = .879) จึงไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัย

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบปัญหาการสอนภาษาไทยของครูระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดสมุทรปราการ จำแนกตามประสบการณ์การทำงาน พบว่า ครูที่มีประสบการณ์การทำงานแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อปัญหาการสอนภาษาไทยโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (F = 3.473, p = .019) โดยพบความแตกต่างในด้านหลักสูตรและการนำไปใช้ (F = 3.700, p = .014) ด้านการวัดและประเมินผล (F = 5.323, p = .002) และด้านคุณภาพผู้เรียน (F = 2.756, p = .047) ส่วนด้านครูผู้สอน ด้านสื่อการเรียนการสอนและแหล่งเรียนรู้ และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่แตกต่างกัน

ผลการเปรียบเทียบรายคู่ด้วยวิธี LSD พบว่า ครูที่มีประสบการณ์การทำงาน 20–25 ปี มีความคิดเห็นต่อปัญหาการสอนภาษาไทยโดยภาพรวม ด้านการวัดและประเมินผล และด้านคุณภาพผู้เรียนสูงกว่าครูที่มีประสบการณ์น้อยกว่า ขณะที่ด้านหลักสูตรและการนำไปใช้ ครูที่มีประสบการณ์ 15–19 ปีและ 20–25 ปีมีความคิดเห็นต่อปัญหาสูงกว่าครูที่มีประสบการณ์ 5–9 ปีและ 10–14 ปีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

อภิปรายผล

การวิจัยเรื่องปัญหาการสอนภาษาไทยของครูระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดสมุทรปราการ มีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1. ปัญหาการสอนภาษาไทยของครูระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการสอนภาษาไทยโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษาต้องดำเนินการอย่างเชื่อมโยงตั้งแต่การวิเคราะห์หลักสูตร การออกแบบกิจกรรม การเลือกใช้สื่อ การวัดและประเมินผล ไปจนถึงการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ขณะเดียวกัน ผู้เรียนในโรงเรียนเอกชนจังหวัดสมุทรปราการมีพื้นฐานทางภาษา ความพร้อม และประสบการณ์การเรียนรู้แตกต่างกัน ครูจึงต้องปรับกระบวนการสอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนเป็นรายบุคคล ส่งผลให้การจัดการเรียนรู้ภาษาไทยมีความซับซ้อนและเกิดปัญหาได้หลายด้าน

ด้านหลักสูตรและการนำไปใช้อยู่ในระดับมาก เนื่องจากครูต้องแปลงมาตรฐานและตัวชี้วัดที่กำหนดไว้ในหลักสูตรไปสู่หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ และกิจกรรมที่เหมาะสมกับผู้เรียน หากครูขาดความเข้าใจในการวิเคราะห์มาตรฐานหรือขาดแหล่งข้อมูลประกอบการวางแผน ย่อมทำให้การเชื่อมโยงระหว่างหลักสูตรกับการจัดการเรียนรู้ไม่ชัดเจน จตุพร มีสกุล และคณะ (2565) พบว่า ครูภาษาไทยระดับประถมศึกษาประสบปัญหาในการค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหา วิธีสอน และกิจกรรมก่อนจัดทำแผนการเรียนรู้ รวมถึงการจัดกิจกรรมฝึกอ่านและเขียนให้เหมาะสมกับผู้เรียน

ด้านครูผู้สอนอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนสามารถจัดครูและสนับสนุนการปฏิบัติงานได้ในระดับหนึ่ง แต่ยังมีข้อจำกัดด้านความเชี่ยวชาญเฉพาะวิชาและการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง ครูที่ไม่ได้สำเร็จการศึกษาวิชาเอกภาษาไทยอาจขาดความลุ่มลึกด้านเนื้อหาและความมั่นใจในการเลือกใช้วิธีสอน สุพัตรา คำโพธิ์ และภาวิณี โสธายะเพ็ชร (2561) พบว่า ครูที่สำเร็จการศึกษาไม่ตรงวิชาเอกมีข้อจำกัดด้านความชำนาญในการสอนภาษาไทย ขณะที่สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2558) ระบุว่า การจัดครูสอนไม่ตรงวิชาเอกอาจส่งผลต่อความรู้เชิงลึกและประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ของครู

ด้านสื่อการเรียนการสอนและแหล่งเรียนรู้อยู่ในระดับมาก เนื่องจากการเรียนภาษาไทยต้องใช้สื่อที่หลากหลายเพื่อทำให้เนื้อหาเป็นรูปธรรมและกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน แต่สถานศึกษาอาจมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ เทคโนโลยี และการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ ส่งผลให้ครูไม่สามารถเปิดโอกาสให้ผู้เรียนร่วมผลิตหรือใช้สื่อได้อย่างเต็มที่ ศิริวัฒน์ ยุบลพันธ์ (2559) พบว่า การขาดวัสดุ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีที่ทันสมัยเป็นอุปสรรคต่อการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและการส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นคว้าด้วยตนเอง

ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับมาก เพราะการพัฒนาทักษะภาษาไทยต้องอาศัยการฝึกฟัง พูด อ่าน และเขียนอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะผู้เรียนที่มีพื้นฐานแตกต่างกัน ครูต้องออกแบบกิจกรรมหลายระดับและใช้เวลาในการดูแลผู้เรียนเป็นรายบุคคล ปัญหาด้านการส่งเสริมการอ่านจึงมีความเด่นชัด เนื่องจากการอ่านเป็นพื้นฐานของการจับใจความ การคิดวิเคราะห์และการเรียนรู้วิชาอื่น จตุพร มีสกุล และคณะ (2565) พบว่า ครูยังประสบปัญหาในการเลือกวิธีสอนอ่าน การแจกลูกสะกดคำ และการออกแบบกิจกรรมให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ

ด้านการวัดและประเมินผลมีปัญหาสูงที่สุด อาจเนื่องมาจากทักษะภาษาไทยมีหลายมิติและไม่สามารถวัดได้ด้วยแบบทดสอบเพียงอย่างเดียว ครูจึงต้องใช้ทั้งการสังเกต การสนทนา การตรวจผลงาน และการประเมินจากการปฏิบัติจริง ซึ่งต้องอาศัยเครื่องมือและเกณฑ์การประเมินที่มีคุณภาพ ภิรดา สีขาว และเกสร กอกอง (2568) พบว่า ครูบางส่วนยังใช้วิธีประเมินไม่หลากหลายและไม่ครอบคลุมพัฒนาการของผู้เรียน ทำให้ผลการประเมินไม่สะท้อนศักยภาพที่แท้จริงและไม่สามารถนำไปใช้วางแผนพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม

ด้านคุณภาพผู้เรียนอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะปัญหาความสนใจต่อการเรียนภาษาไทยและการนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้อาจเกิดจากผู้เรียนมีพื้นฐานภาษาและบริบทครอบครัวแตกต่างกัน รวมถึงมองว่าเนื้อหาหลักภาษาเป็นเรื่องยากและไม่เชื่อมโยงกับชีวิตจริง นราวัลย์ พูลพิพัฒน์ และคณะ (2559) พบว่า ผู้เรียนที่อยู่ในบริบทพหุภาษาและพหุวัฒนธรรมมีปัญหาด้านการออกเสียง ความเข้าใจภาษา และการเห็นความสำคัญของการเรียนภาษาไทย สภาพดังกล่าวทำให้ครูต้องปรับกิจกรรมให้เชื่อมโยงกับประสบการณ์และการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันมากขึ้น

2. การเปรียบเทียบปัญหาการสอนภาษาไทยจำแนกตามเพศและประสบการณ์การทำงาน ผลการเปรียบเทียบจำแนกตามเพศพบว่า ครูเพศชายและเพศหญิงมีความคิดเห็นต่อปัญหาการสอนภาษาไทยโดยภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูทั้งสองกลุ่มปฏิบัติงานภายใต้หลักสูตร นโยบาย ทรัพยากร และบริบทของสถานศึกษาที่ใกล้เคียงกัน อีกทั้งการจัดการเรียนการสอนเป็นสมรรถนะทางวิชาชีพที่เกิดจากความรู้ ประสบการณ์ และการพัฒนาตนเองมากกว่าเกิดจากความแตกต่างด้านเพศ ผลดังกล่าวจึงสะท้อนว่าเพศไม่ใช่ปัจจัยสำคัญที่ทำให้การรับรู้ปัญหาการสอนภาษาไทยแตกต่างกัน

ส่วนครูที่มีประสบการณ์การทำงานต่างกันมีความคิดเห็นต่อปัญหาการสอนภาษาไทยโดยภาพรวมแตกต่างกัน โดยพบความแตกต่างในด้านหลักสูตรและการนำไปใช้ ด้านการวัดและ

ประเมินผล และด้านคุณภาพผู้เรียน ทั้งนี้ครูที่มีประสบการณ์ 20–25 ปีมีค่าเฉลี่ยการรับรู้ปัญหาสูงกว่าครูที่มีประสบการณ์น้อยกว่า อาจเป็นเพราะครูที่มีประสบการณ์สูงได้เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของหลักสูตร ผู้เรียน และแนวทางการประเมินหลายช่วงเวลา จึงสามารถมองเห็นข้อจำกัดและความซับซ้อนของปัญหาได้ชัดเจนกว่า อีกทั้งมีมาตรฐานและความคาดหวังต่อคุณภาพการจัดการเรียนรู้สูงขึ้น ผลดังกล่าวสอดคล้องกับศิริวัฒน์ ยุบลพันธ์ (2559) ซึ่งพบว่า ครูที่มีประสบการณ์ต่างกันมีความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการเรียนการสอนแตกต่างกัน และสอดคล้องกับอลงกรณ์ สุภิตาภรณ์ และคณะ (2559) ที่พบว่า ประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ทำให้ครูระดับประถมศึกษารับรู้ปัญหาการปฏิบัติงานแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ปัญหาการสอนภาษาไทยของครูระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดสมุทรปราการ มิได้เกิดจากปัจจัยด้านใดด้านหนึ่ง แต่เป็นความเชื่อมโยงระหว่างการนำหลักสูตรไปใช้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้สื่อและแหล่งเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ตลอดจนคุณภาพของผู้เรียน โดยด้านการวัดและประเมินผลเป็นประเด็นปัญหาสำคัญที่สุด ขณะเดียวกัน ครูที่มีประสบการณ์การทำงานสูงมีการรับรู้ปัญหาชัดเจนกว่าครูที่มีประสบการณ์น้อย โดยเฉพาะด้านหลักสูตร การประเมินผล และคุณภาพผู้เรียน ดังนั้น การพัฒนาการสอนภาษาไทยควรดำเนินการแบบบูรณาการทั้งระบบ และออกแบบการพัฒนาครูให้สอดคล้องกับระดับประสบการณ์การทำงาน เพื่อให้สามารถแก้ปัญหาได้ตรงตามบริบทและยกระดับคุณภาพผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการสอนภาษาไทยของครูระดับชั้นประถมศึกษาในโรงเรียนเอกชน จังหวัดสมุทรปราการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยด้านการวัดและประเมินผลมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือ ด้านคุณภาพผู้เรียน ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านหลักสูตรและการนำไปใช้ และด้านสื่อการเรียนการสอนและแหล่งเรียนรู้ ส่วนด้านครูผู้สอนมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางและมีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ผลการเปรียบเทียบพบว่า ครูที่มีเพศแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อปัญหาการสอนภาษาไทยไม่แตกต่างกัน ส่วนครูที่มีประสบการณ์การทำงานแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อปัญหาการสอนภาษาไทยโดยภาพรวมแตกต่างกันอย่าง

มีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะด้านหลักสูตรและการนำไปใช้ ด้านการวัดและประเมินผล และด้านคุณภาพผู้เรียน **ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** 1) ผู้บริหารสถานศึกษาควรพัฒนาระบบการวัดและประเมินผลภาษาไทยให้มีความหลากหลายและสอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยส่งเสริมให้ครูใช้การประเมินจากการปฏิบัติจริง การสังเกต การสนทนา และการตรวจผลงาน พร้อมทั้งนำผลการประเมินไปใช้วางแผนพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคล 2) สถานศึกษาควรส่งเสริมให้ครูพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการอ่าน การพูด และการเขียน โดยเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันและความแตกต่างของผู้เรียน รวมทั้งสนับสนุนการใช้สื่อ เทคโนโลยี ห้องสมุด และแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ต่อการเรียนรู้มากขึ้น 3) ควรจัดระบบพัฒนาครูตามระดับประสบการณ์การทำงาน โดยเน้นการวิเคราะห์หลักสูตร การจัดทำหน่วยและแผนการเรียนรู้ การสร้างเครื่องมือวัดและประเมินผล และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างครูที่มีประสบการณ์แตกต่างกัน เพื่อให้สามารถแก้ปัญหาการสอนได้ตรงตามบริบทของผู้เรียน **ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป** 1) ควรศึกษาปัจจัยอื่นที่เกี่ยวข้องกับปัญหาการสอนภาษาไทย เช่น คุณวุฒิและวิชาเอกของครู ขนาดสถานศึกษา ความพร้อมด้านสื่อ ภาระงานของครู และพื้นฐานทางภาษาและวัฒนธรรมของผู้เรียน 2) ควรใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน โดยเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากครู ผู้บริหาร ผู้เรียน และผู้ปกครอง เพื่ออธิบายสาเหตุและเงื่อนไขของปัญหาการสอนภาษาไทยได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น 3) ควรพัฒนารูปแบบหรือแนวทางการแก้ปัญหาการสอนภาษาไทย แล้วทดลองใช้และประเมินผลเพื่อให้ได้แนวปฏิบัติที่เหมาะสมกับโรงเรียนเอกชนและสามารถนำไปขยายผลในบริบทอื่นได้

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

จตุพร มีสกุล, สุรีรัตน์ ณิชาพัฒน์, เกียรติชัย เดชพิทักษ์ศิริกุล, นิตยา มีสุวรรณ และสุนีย์ ลีลาพรพินิจ. (2565). การศึกษาปัญหาและแนวทางการจัดการเรียนรู้ของครูภาษาไทยระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาท้องถิ่นโดยมีสถาบันอุดมศึกษาเป็นพี่เลี้ยงเครือข่ายภาคกลางตอนบน. วารสารมหาจุฬาคชสาร, 13(2), 177–191.

เฉลิมลาภ ทองอาจ. (2565). การจัดการเรียนรู้หลักการใช้ภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ณัฐธยาน์ การุญ. (2564). การจัดการเรียนรู้หลักภาษาไทย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นราวัลย์ พูลพิพัฒน์ และคณะ. (2559). การศึกษาหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนภาษาไทยในระดับประถมศึกษาของโรงเรียนท้องถิ่นและโรงเรียนกลุ่มชาติพันธุ์ภาคเหนือ. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พักตร์วิภา ไทรรารอด. (2561). การพัฒนาชุดการเรียนด้วยตนเอง สาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทย เรื่อง ชนิดของประโยค สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนนาคประสิทธิ์ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และพเยาว์ ยินดีสุข. (2563). รู้เนื้อหาก่อน สอนเก่ง: การเปลี่ยนวัฒนธรรมคุณภาพในศตวรรษที่ 21. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภิรดา สีขาว และเกสร กอกอง. (2568). สภาพปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูปฐมวัย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1. วารสารการศึกษาและนวัตกรรมการเรียนรู้, 3(3), 178.

มณี บุญญาติศัย. (2563). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องประโยคของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการสอนโดยการเรียนแบบร่วมมือเทคนิค TGT กับการสอนแบบปกติ. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วารีรัตน์ แก้วอุไร. (2564). หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: บริษัท จุดทอง จำกัด.

วุฒิพงษ์ คำเนตร. (2563). การจัดการเรียนรู้ภาษาไทยเพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสาร. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศิริพร ทาทอง. (2563). การพัฒนาความสามารถในการใช้หลักภาษาไทยของผู้เรียน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ศิริวัฒน์ ยุบลพันธ์. (2559). ปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญของครูเขตอำเภอบ่อทอง สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.

สัญญา สดประเสริฐ. (2562). ศตวรรษที่ 21: ทักษะการเรียนรู้สู่ความเป็นครูมืออาชีพ. วารสารสหวิทยาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 2(1), 1–12.

สำนักงานจังหวัดสมุทรปราการ. (2567). รายงานประจำปี 2567. สมุทรปราการ: ผู้แต่ง.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2558). รายงานผลการศึกษาสถานภาพการผลิตและพัฒนาครูในประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). สรุปสาระสำคัญรายงานผลการจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สุจริต เพียรชอบ และสายใจ อินทรัมพรรย์. (2563). วิธีสอนภาษาไทยระดับประถมศึกษา. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

สุพัตรา คำโพธิ์. (2561). การศึกษาการจัดการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยของครูระดับประถมศึกษาที่สำเร็จการศึกษาไม่ตรงวิชาเอก จังหวัดปทุมธานี. วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา, 13(1), 103–117.

อลงกรณ์ สุภิตาภรณ์, ไพฑูรย์ พิมดี และเลิศลักษณ์ กลิ่นหอม. (2559). ปัญหาการจัดการเรียนรู้ของครูระดับประถมศึกษาในโรงเรียนเขตหนองจอก สังกัดกรุงเทพมหานคร. วารสารครุศาสตร์อุตสาหกรรม, 13(2), 177.

รูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เป็นเลิศโดยประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice)*

A MODEL OF EXCELLENT SCHOOL ADMINISTRATION THROUGH THE APPLICATION OF GOOD GOVERNANCE PRINCIPLES: A CASE STUDY OF A SCHOOL WITH BEST PRACTICES

กวินท์ทิพย์ รุจธนจิรัช

Kawintip Rujathanajirach

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar, Thailand

Corresponding author E-mail: ruchthanajiratkawinthip@gmail.com

วันที่รับบทความ : 26 มิถุนายน 2569; วันแก้ไขบทความ 5 กรกฎาคม 2569; วันตอบรับบทความ : 7 กรกฎาคม 2569

Received 26 July 2026; Revised 5 July 2026; Accepted 7 July 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์องค์ประกอบการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ 2) วิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จของการบริหารสถานศึกษาที่เป็นเลิศโดยประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล และ 3) พัฒนาและประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เป็นเลิศโดยประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล การวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณจากผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ ด้วยแบบสอบถามมาตรประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ ส่วนข้อมูล

Citation:

* กวินท์ทิพย์ รุจธนจิรัช. (2569). รูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เป็นเลิศโดยประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice). วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม, 4(5), 1340-1356.

Kawintip Rujathanajirach. (2026). A Model Of Excellent School Administration Through The Application Of Good Governance Principles: A Case Study Of A School With Best Practices. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 1340-1356.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

เชิงคุณภาพเก็บรวบรวมจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและการวิเคราะห์เอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า 1) องค์ประกอบการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วย ความรับผิดชอบเชิงระบบ ความโปร่งใสในการบริหารงาน การยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรม การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การบริหารทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และการปฏิบัติตามระเบียบกฎหมาย 2) ปัจจัยความสำเร็จของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ ประกอบด้วย ภาวะผู้นำของผู้บริหาร การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล วัฒนธรรมองค์กรและการทำงานเป็นทีม การพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากร การมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่ายและการนิเทศ ติดตาม ประเมินผล และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และ 3) รูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เป็นเลิศโดยประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ภาวะผู้นำเชิงธรรมาภิบาล ระบบบริหารจัดการที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และกลไกการติดตามประเมินผลและพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยผลการประเมินรูปแบบในภาพรวมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.58, S.D. = 0.48) แสดงให้เห็นว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม สามารถใช้เป็นกรอบแนวทางในการยกระดับคุณภาพการบริหารสถานศึกษาบนฐานธรรมาภิบาลได้อย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารสถานศึกษา, หลักธรรมาภิบาล, วิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ

Abstract

This research aimed to 1) analyze the components of school administration based on good governance principles in schools with best practices, 2) analyze the success factors of excellent school administration through the application of good governance principles, and 3) develop and evaluate a model of excellent school administration through the application of good governance principles. The study employed a mixed methods research design. Quantitative data were collected from school administrators and teachers in schools with best practices using a five-point rating scale questionnaire. The data were analyzed using mean, standard deviation, and exploratory factor analysis. Qualitative data were collected from key informants through semi-

structured interviews and document analysis, and were analyzed using content analysis. The research findings revealed that 1) the components of school administration based on good governance principles consisted of systematic accountability, transparency in administration, adherence to morality and ethics, promotion of participation, efficient use of resources, and compliance with rules and regulations; 2) the success factors of schools with best practices consisted of school administrators' leadership, administration based on good governance principles, organizational culture and teamwork, development of teachers and personnel, participation of communities and networks, and continuous supervision, monitoring, evaluation, and development; and 3) the developed model of excellent school administration through the application of good governance principles consisted of four core components: good governance-oriented leadership, transparent and accountable management systems, stakeholder participation, and sustainable monitoring, evaluation, and development mechanisms. The overall evaluation result of the model was at a high to highest level ($\bar{x}$ = 4.58, S.D. = 0.48), indicating that the developed model was appropriate and could serve as a systematic framework for enhancing the quality of school administration based on good governance principles.

Keywords: Model of Excellent School, Administration good governance, Best Practice

บทนำ

การบริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 เผชิญกับความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของสังคม เศรษฐกิจฐานความรู้ เทคโนโลยีดิจิทัล และความคาดหวังที่เพิ่มสูงขึ้นของผู้ปกครองและชุมชน บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องก้าวพ้นจากการบริหารงานประจำสู่การเป็นผู้นำเชิงกลยุทธ์ที่สามารถกำหนดทิศทางองค์กร สร้างวัฒนธรรมคุณภาพ และขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างยั่งยืน (รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ, 2556, หน้า 83) อย่างไรก็ตาม จากสภาพปัญหาที่พบในหลายบริบท สถานศึกษาบางแห่งยังขาดระบบบริหารที่มีประสิทธิภาพ ขาดกลไกการตรวจสอบที่ชัดเจน การตัดสินใจขาดการมีส่วนร่วม และการบริหารงบประมาณ

หรือทรัพยากรยังไม่เกิดความคุ้มค่าสูงสุด ปัญหาเหล่านี้ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการจัดการศึกษาและความเชื่อมั่นของสาธารณชน จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนารูปแบบการบริหารที่มีความเป็นระบบ มีมาตรฐาน และสามารถยกระดับคุณภาพสถานศึกษาได้อย่างแท้จริง (สมุทร ชำนาญ, 2556, หน้า 42)

หลักธรรมาภิบาลเป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับในระดับสากลว่าเป็นกลไกสำคัญในการสร้างความโปร่งใส ความรับผิดชอบ และความเป็นธรรมในการบริหารจัดการองค์กร โดยเฉพาะในภาครัฐและองค์กรสาธารณะซึ่งต้องยึดประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ หลักการสำคัญ เช่น หลักนิติธรรม ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และความคุ้มค่า ล้วนเป็นรากฐานของการบริหารที่ดี (กระทรวงศึกษา, 2546, หน้า 30) หากสถานศึกษานำหลักธรรมาภิบาลมาบูรณาการอย่างเป็นรูปธรรม จะช่วยเสริมสร้างระบบบริหารที่ตรวจสอบได้ ลดความขัดแย้ง สร้างความไว้วางใจ และเอื้อต่อการมีส่วนร่วมของครู บุคลากร ผู้ปกครอง และชุมชน อย่างไรก็ตาม แม้หลักธรรมาภิบาลจะปรากฏในนโยบายและเอกสารทางราชการอย่างต่อเนื่อง แต่การประยุกต์ใช้ในระดับสถานศึกษายังมีความหลากหลาย และยังขาด “รูปแบบ” ที่เป็นระบบ ชัดเจน และสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมในทุกบริบท (อภิชาต ประสิทธิ์นอก , 2562)

ในขณะเดียวกัน โรงเรียนที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ถือเป็นกรณีศึกษาที่มีคุณค่า เนื่องจากโรงเรียนเหล่านี้สามารถแสดงให้เห็นถึงกระบวนการบริหารที่มีประสิทธิภาพ มีผลลัพธ์เชิงประจักษ์ และได้รับการยอมรับจากหน่วยงานต้นสังกัดหรือชุมชน (สมพร เพชรสงค์, 2548) การศึกษากรณีโรงเรียนดังกล่าวจะช่วยให้เข้าใจปัจจัยความสำเร็จทั้งในด้านภาวะผู้นำ การสร้างวัฒนธรรมองค์กร การบริหารทรัพยากร การพัฒนาครู และระบบติดตามประเมินผล การวิเคราะห์เชิงลึกทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพจะทำให้สามารถสังเคราะห์องค์ประกอบสำคัญที่นำไปสู่ความเป็นเลิศ และเชื่อมโยงกับหลักธรรมาภิบาลอย่างมีเหตุผลทางวิชาการ (บูรชัย ศิริมหาสาคร, 2547)

ดังนั้น การวิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เป็นเลิศโดยประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งในด้านการพัฒนาองค์ความรู้เชิงทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา และในด้านการประยุกต์ใช้เชิงปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทของสถานศึกษาไทย การใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) จะช่วยให้ได้ข้อมูลที่รอบด้าน ทั้งข้อมูลเชิงสถิติที่สะท้อนภาพรวม และข้อมูลเชิงลึกที่อธิบาย

กระบวนการและบริบทอย่างละเอียด อันจะนำไปสู่การพัฒนารูปแบบการบริหารที่มีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพจริง และสามารถยกระดับคุณภาพการศึกษาได้อย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ

2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จของการบริหารสถานศึกษาที่เป็นเลิศโดยประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล

3. เพื่อพัฒนาและประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เป็นเลิศโดยประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับธรรมาภิบาล (Good Governance)

1.1 แนวคิดธรรมาภิบาลของ World Bank

ธนาคารโลก (World Bank, 1992) อธิบายว่า “ธรรมาภิบาล” คือ กระบวนการใช้อำนาจในการบริหารทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคมเพื่อการพัฒนาประเทศ โดยเน้นความรับผิดชอบ (Accountability) ความโปร่งใส (Transparency) การมีส่วนร่วม (Participation) และหลักนิติธรรม (Rule of Law) แนวคิดนี้เป็นรากฐานสำคัญของการบริหารภาครัฐสมัยใหม่และสามารถประยุกต์ใช้กับการบริหารสถานศึกษาในฐานะองค์กรสาธารณะ

1.2 หลักธรรมาภิบาล

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) กำหนดหลักธรรมาภิบาล 6 ประการ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า ซึ่งเป็นกรอบที่ใช้ในหน่วยงานภาครัฐ รวมถึงสถานศึกษา

2. ทฤษฎีการบริหารสถานศึกษา (Educational Administration Theories)

2.1 ทฤษฎีระบบ (Systems Theory)

Bertalanffy (1968) เสนอว่าการบริหารองค์กรควรมองเป็น “ระบบ” ที่มีองค์ประกอบสัมพันธ์กัน ได้แก่ ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) ผลผลิต

(Output) และผลลัพธ์ (Outcome) ในบริบทสถานศึกษา การประยุกต์ใช้ทฤษฎีระบบช่วยให้การบริหารเป็นองค์รวม และเชื่อมโยงการบริหารกับผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

2.2 ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลง (Transformational Leadership Theory)

Bass (1985) อธิบายว่า ผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลงสามารถสร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้นวิสัยทัศน์ และพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้เกินความคาดหวัง ทฤษฎีนี้มีความสำคัญต่อการพัฒนาโรงเรียนที่เป็นเลิศ เนื่องจากความเป็นเลิศมักเกิดจากภาวะผู้นำที่มีวิสัยทัศน์และคุณธรรม

2.3 ทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงคุณธรรม (Moral Leadership)

Sergiovanni (1992) เสนอว่าการบริหารสถานศึกษาควรตั้งอยู่บนฐานคุณค่าและศีลธรรม โดยผู้นำต้องสร้าง “ชุมชนแห่งคุณธรรม” (Moral Community) แนวคิดนี้สอดคล้องกับการประยุกต์หลักธรรมาภิบาลในการบริหารโรงเรียน

3. แนวคิดความเป็นเลิศขององค์กร (Organizational Excellence)

3.1 เกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติ (Malcolm Baldrige Criteria)

เกณฑ์ Malcolm Baldrige (NIST, 2019) เน้นการบริหารองค์กรแบบบูรณาการ โดยมีองค์ประกอบสำคัญ เช่น ภาวะผู้นำ การวางแผนเชิงกลยุทธ์ การมุ่งเน้นผู้รับบริการ การจัดการความรู้ และผลลัพธ์เชิงประสิทธิภาพ แนวคิดนี้สามารถใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์โรงเรียนที่มี Best Practice

3.2 แนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ (**Learning Organization)**

Senge (1990) เสนอว่า องค์กรที่ประสบความสำเร็จต้องเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ โดยส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกัน วิสัยทัศน์ร่วม และการคิดเชิงระบบ แนวคิดนี้มีความสำคัญต่อโรงเรียนที่ต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

1. แนวคิดของวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice)

1.1 ความหมายของวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practices)

วิจารณ์ พานิช (อ้างถึงใน วันทนา เมืองจันทร์ และเต็มจิต จันทคา, 2548 : 12) กล่าวว่า วิธีการจัดการความรู้อย่างง่าย คือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากวิธีการทำงานแบบ Best Practice องค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งของการจัดการความรู้ คือ การมีฐานข้อมูลเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศของหน่วยงานต่างๆ ที่มีผลงานดีเด่นเป็นที่ยอมรับในด้านต่างๆ (เช่น ด้านแนวคิด กระบวนการวางแผน การดำเนินงานตาม แผนการประเมินผล และการมีส่วนร่วมของ

ชุมชน) โดยมีการเผยแพร่วิธีปฏิบัติงานที่เป็นเลิศ เพื่อให้หน่วยงานอื่นได้นำไปปรับใช้ ซึ่งเป็นไปตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ในมาตรา 11 ระบุว่า “ส่วนราชการมีหน้าที่พัฒนาความ รู้ในส่วนราชการ เพื่อให้มีลักษณะเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ”

1.2 วัตถุประสงค์องการจัดทำกรณีศึกษาที่ดีเลิศ (Best Practices) ในการจัดทำกรณีศึกษาที่ดีเลิศนั้น โดยทั่วไปมีวัตถุประสงค์เพื่อ

- นำเสนอกรณีที่ประสบความสำเร็จ (Success Cases)
- เป็นการเล่าเรื่องราวที่เป็นกรณีศึกษา (Stories Telling)
- เป็นส่วนหนึ่งของการจัดการความรู้ (Knowledge Management)
- เป็นต้นแบบและแรงบันดาลใจให้กับองค์กรอื่นๆ ในธุรกิจเดียวกัน (Lessons and Inspiration)
- สร้างบรรยากาศแห่งการแข่งขันเพื่อนำไปสู่ความเป็นเลิศ (The good gets better)

1.3 ขั้นตอนการจัดทำกรณีศึกษาที่ดีเลิศ (Best Practices) การจัดทำกรณีศึกษาที่ดีเลิศ มีขั้นตอนดำเนินการ 4 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

- การเตรียมการ
- การเลือกกรณีศึกษา
- การเก็บข้อมูล
- การเขียนกรณีศึกษา (Case Study)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล

มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา วิเคราะห์ และกำหนดองค์ประกอบการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมมาภิบาล เพื่อนำไปใช้เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาเครื่องมือวิจัยและเป็นฐานในการสร้างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เป็นเลิศ โดยมีวิธีดำเนินการดังนี้

1.1 การศึกษาวิเคราะห์เอกสารและวรรณกรรม (Documentary Analysis) ผู้วิจัยดำเนินการทบทวนวรรณกรรม แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ หลักธรรมาภิบาล

(Good Governance) การบริหารสถานศึกษา ความเป็นเลิศขององค์กร/Best Practice และภาวะผู้นำทางการศึกษา

1.2 การกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework Development) ผู้วิจัยนำผลจากการสังเคราะห์เอกสารมาจัดทำกรอบแนวคิดการวิจัย โดยกำหนด

ตัวแปรต้น องค์ประกอบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล

ตัวแปรตาม ความเป็นเลิศในการบริหารสถานศึกษา

1.3 การพัฒนาเครื่องมือสำหรับศึกษาองค์ประกอบ ผู้วิจัยพัฒนาแบบสอบถามมาตรประมาณค่า 5 ระดับ เพื่อใช้ประเมินระดับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล โดยแบ่งออกเป็นตอนตามองค์ประกอบทั้ง 6 ด้าน โดยมีขั้นตอนการพัฒนาเครื่องมือประกอบด้วย

1) ร่างข้อคำถามตามตัวบ่งชี้ที่สังเคราะห์ได้

2) เสนอผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3–5 ท่าน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (IOC)

3) ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ

4) วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (เช่น Cronbach’s alpha)

ขั้นตอนที่ 2 การวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ

วัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์ “ปัจจัยความสำเร็จ” ของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ โดยเชื่อมโยงกับองค์ประกอบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 เพื่อนำไปใช้เป็นฐานในการพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เป็นเลิศ โดยดำเนินการดังนี้

2.1 การคัดเลือกกรณีศึกษา (Case Selection)

ผู้วิจัยคัดเลือกโรงเรียนที่ได้รับการยอมรับหรือผ่านเกณฑ์การประเมินว่าเป็นโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ตามเกณฑ์ของหน่วยงานต้นสังกัด/รางวัล/การรับรองคุณภาพใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก ดังนี้

1) มีผลการประเมินคุณภาพระดับดีมาก/ดีเยี่ยม

2) มีผลงานหรือโครงการที่เป็นแบบอย่าง

3) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหรือผลลัพธ์เชิงประจักษ์โดดเด่นโดยคัดเลือกจำนวนโรงเรียน กรณีศึกษา 10 แห่ง

2.2 กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากโรงเรียนกรณีศึกษา ได้แก่

1) ผู้บริหารสถานศึกษา หรือรองผู้บริหาร/หัวหน้าฝ่ายวิชาการ

2) ครูผู้รับผิดชอบโครงการโรงเรียนคุณธรรม โรงเรียนสุจริต

3) คณะกรรมการสถานศึกษา/ผู้แทนชุมชน หรือบุคลากรที่เกี่ยวข้อง รวมจำนวน 9 คน

2.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ครอบคลุมประเด็น ได้แก่

1.1 แนวคิดและกระบวนการบริหารของโรงเรียน

1.2 การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในทางปฏิบัติ

1.3 ปัจจัยที่ทำให้เกิดความสำเร็จ

1.4 อุปสรรคและแนวทางแก้ไข

ขั้นตอนที่ 3 พัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เป็นเลิศโดยประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล

เป็นกระบวนการสังเคราะห์องค์ความรู้จากผลการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในขั้นตอนที่ 1 และขั้นตอนที่ 2 เพื่อนำมาพัฒนาเป็น “รูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เป็นเลิศโดยประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล” โดยมีวิธีดำเนินการดังต่อไปนี้

3.1 ยกร่างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เป็นเลิศโดยประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล โดยผู้วิจัยนำผลการศึกษาองค์ประกอบการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล ร่วมกับผลการวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ มาทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)และการจัดกลุ่มประเด็น (Thematic Categorization) เพื่อกำหนดโครงสร้างหลักของรูปแบบ ซึ่งประกอบด้วย (1) หลักการและแนวคิดของรูปแบบ (2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ (3) องค์ประกอบหลักของการบริหารสถานศึกษาที่เป็นเลิศ (4) กระบวนการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาล (5) เงื่อนไขความสำเร็จและปัจจัยสนับสนุน

3.2 การตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ โดยผู้วิจัยนำร่างรูปแบบเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 7 คน ตรวจสอบความเหมาะสม ความถูกต้อง ความสอดคล้อง และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ โดยใช้แบบประเมินชนิดมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) และแบบสอบถามปลายเปิด

3.4 การปรับปรุงและจัดทำรูปแบบฉบับสมบูรณ์ ผู้วิจัยนำผลการประเมินและข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิมาปรับปรุงแก้ไขรูปแบบให้มีความชัดเจน สมบูรณ์ และสามารถนำไปใช้ได้จริงในบริบทสถานศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

1) แบบประเมินความถูกต้อง เหมาะสมของรูปแบบ

2) แบบประเมินความสอดคล้องของรูปแบบ

3) แบบประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบ

4) แบบประเมินความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ

ผลการวิจัย

1. การศึกษาองค์ประกอบการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล

ผลการวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล สรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

1.1 ผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ พบประเด็นสำคัญสอดคล้องกับผลเชิงปริมาณ โดยสามารถสรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

1) ความรับผิดชอบเชิงระบบ ผู้บริหารมีการกำหนดเป้าหมายชัดเจน มีระบบติดตามประเมินผล และรายงานผลการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ

2) ความโปร่งใสในการบริหารงานงบประมาณและบุคลากร มีการเปิดเผยข้อมูล การจัดทำแผนปฏิบัติการ และการมีระบบตรวจสอบภายใน

3) การยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหาร ผู้บริหารเป็นแบบอย่างที่ดี สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริต

4) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยเปิดโอกาสให้ครู ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการวางแผนและตัดสินใจ

5) การบริหารจัดการทรัพยากรอย่างคุ้มค่า โดยใช้งบประมาณและทรัพยากรตามหลักประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียน

6) การปฏิบัติตามระเบียบกฎหมายอย่างเคร่งครัด โดยยึดหลักนิติธรรมเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจ

2. การวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ

จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพ พบว่า ปัจจัยความสำเร็จของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศสามารถจำแนกออกเป็น 6 ด้านสำคัญ ดังต่อไปนี้

1) ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา ผลการศึกษาพบว่า ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อความสำเร็จของโรงเรียน โดยเฉพาะภาวะผู้นำเชิงวิสัยทัศน์ การบริหารแบบมีส่วนร่วม และการยึดหลักธรรมาภิบาลเป็นกรอบในการตัดสินใจ ผู้บริหารมีความโปร่งใส ตรวจสอบได้ รับฟังความคิดเห็นของครูและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่นและความร่วมมือในการดำเนินงาน

2) การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล โรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศให้ความสำคัญกับหลักธรรมาภิบาล ได้แก่ หลักความโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ หลักการมีส่วนร่วม หลักความเสมอภาค หลักประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Efficiency & Effectiveness)

3) วัฒนธรรมองค์กรและการทำงานเป็นทีม ผลการศึกษาพบว่า โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จมีวัฒนธรรมองค์กรเชิงบวก ส่งเสริมความไว้วางใจ ความสามัคคี และการทำงานเป็นทีม ครูและบุคลากรมีเป้าหมายร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) และมีการสนับสนุนซึ่งกันและกันอย่างต่อเนื่อง

4) การพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากร โดยโรงเรียนที่มีผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านวิชาการ นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ และคุณธรรมจริยธรรม โดยมีระบบติดตามและประเมินผลที่ชัดเจน ส่งผลให้ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและตอบสนองต่อบริบทของผู้เรียน

5) การมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่าย ผลการศึกษาพบว่า ความร่วมมือระหว่างโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และภาคีเครือข่าย เป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนความสำเร็จ โรงเรียนมีการเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทาง พัฒนาโครงการ และติดตามผลการดำเนินงาน ทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วม

6) การนิเทศ ติดตาม ประเมินผล และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศมีระบบการประกันคุณภาพภายในที่เข้มแข็ง มีการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อใช้ในการตัดสินใจ และนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่องตามวงจร PDCA (Plan–Do–Check–Act) ส่งผลให้การบริหารมีความยั่งยืนและสามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง

3. การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เป็นเลิศโดยประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล

3.1 การพัฒนารูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เป็นเลิศโดยประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลเป็นกระบวนการสังเคราะห์องค์ประกอบเชิงทฤษฎี ผลการวิจัยเชิงประจักษ์ และแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของสถานศึกษา เพื่อนำมาสร้างเป็น “รูปแบบ (Model)” ที่มีโครงสร้างชัดเจน สามารถนำไปใช้ได้จริง และมีความยั่งยืน ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) ภาวะผู้นำเชิงธรรมาภิบาล (2) ระบบบริหารจัดการที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ (3) การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และ (4) กลไกการติดตามประเมินผลและพัฒนาอย่างยั่งยืน

3.2 ผลการประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เป็นเลิศโดยประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล พบว่า ผลกาประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เป็นเลิศโดยประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลภาพรวมอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด ($\overline{\mathbf{X}}$ = 4.58, S.D. = 0.48)

อภิปรายผล

1. ผลการวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล พบว่า องค์ประกอบของการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วย 1) ความรับผิดชอบเชิงระบบ 2) ความโปร่งใสในการบริหารงานงบประมาณและบุคลากร มีการเปิดเผยข้อมูล การจัดทำแผนปฏิบัติการ และการมีระบบตรวจสอบภายใน 3) การยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรมของผู้บริหาร 4) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน 5) การบริหารจัดการทรัพยากรอย่างคุ้มค่า 6) การปฏิบัติตามระเบียบกฎหมายอย่างเคร่งครัดที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะการบริหารสถานศึกษาในบริบทปัจจุบันต้องเผชิญกับความคาดหวังจากสังคมที่สูงขึ้น

ทั้งด้านคุณภาพการศึกษา ความโปร่งใสในการใช้งบประมาณ และความรับผิดชอบต่อผลลัพธ์ของผู้เรียน ส่งผลให้สถานศึกษาจำเป็นต้องพัฒนาระบบบริหารที่มีโครงสร้างชัดเจน ตรวจสอบได้ และสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Denhardt และ Denhardt (2000) ที่เสนอแนวคิด New Public Service ซึ่งเน้นการบริหารภาครัฐบนฐานความรับผิดชอบต่อสาธารณะ ความโปร่งใส และการมีส่วนร่วมของประชาชนมากกว่าการมุ่งเน้นประสิทธิภาพเชิงกลไกเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับลักธรรมาภิบาลของ United Nations (UN) (2014) ที่กำหนดองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ความโปร่งใส

ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม หลักนิติธรรม และประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นกรอบแนวคิดสากลที่หลายประเทศนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารภาครัฐ รวมถึงภาคการศึกษา

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยความสำเร็จของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ พบว่า ปัจจัยความสำเร็จของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศสามารถจำแนกออกเป็น 6 ด้านสำคัญ ดังต่อไปนี้ 1)ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา 2) การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล 3) วัฒนธรรมองค์กรและการทำงานเป็นทีม 4) การพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากร 5) การมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่าย และ 6) การนิเทศ ติดตาม ประเมินผล และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศมิได้ขับเคลื่อนความสำเร็จด้วยปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเพียงลำพัง หากแต่เกิดจากการบูรณาการองค์ประกอบหลายด้านอย่างเป็นระบบ โดยมีผู้นำเป็นกลไกหลักในการกำหนดทิศทาง และมีระบบบริหารที่สนับสนุนให้ทุกฝ่ายทำงานสอดประสานกันอย่างมีเป้าหมายร่วม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดภาวะผู้นำเชิงเปลี่ยนแปลงของ James MacGregor Burns และ Bernard M. Bass (1994) ที่อธิบายว่า ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ สามารถสร้างแรงบันดาลใจ และยกระดับแรงจูงใจของบุคลากร จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงคุณภาพในองค์กรอย่างยั่งยืน ซึ่งสะท้อนบทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นปัจจัยหลักของความสำเร็จ นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับแนวคิดวัฒนธรรมองค์การของ Edgar H. Schein (1970) ที่ชี้ว่า ค่านิยมร่วม ความเชื่อ และบรรทัดฐานภายในองค์กร มีอิทธิพลโดยตรงต่อประสิทธิผลและความเข้มแข็งของการทำงานเป็นทีม

3. รูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เป็นเลิศโดยประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) ภาวะผู้นำเชิงธรรมาภิบาล (2) ระบบบริหารจัดการที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ (3) การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และ (4) กลไกการติดตามประเมินผลและพัฒนาอย่างยั่งยืน และมีผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.58, S.D. = 0.48) ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะรูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ โดยบูรณาการหลักธรรมาภิบาลเข้ากับกระบวนการบริหารสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ ทำให้โครงสร้างของรูปแบบมีความชัดเจน เข้าใจง่าย และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงในบริบทของสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยยังสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารคุณภาพของ W. Edwards Deming (1993) ที่เน้นการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องผ่านวงจร PDCA เพื่อยกระดับคุณภาพองค์กรอย่างเป็นระบบขณะเดียวกัน ยังสอดคล้องกับแนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ของ Peter Senge (1990) ซึ่งชี้ว่า องค์กรที่ประสบ

ความสำเร็จอย่างยั่งยืนต้องมีระบบการเรียนรู้ การสะท้อนผล และการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องกับอังค์วรา วงษ์รักษา (2564) ผลกาประเมินด้านความเหมาะสมของรูปแบบการประเมิน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ถึงมากที่สุด โดยรายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด ได้แก่ องค์ประกอบด้านปัจจัยนำเข้า และ องค์ประกอบด้านผลกระทบ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.89 ส่วนความเป็นไปได้ในการนำ รูปแบบการประเมินไปใช้ก็มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากถึงมากที่สุดเช่นกัน โดยรายการที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุดคือ การเขียนรายงานการประเมินหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.78

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ รูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เป็นเลิศบนฐานธรรมาภิบาลเชิงระบบ ซึ่งเป็นการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลเข้ากับการบริหารสถานศึกษาและแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ ได้แก่ ภาวะผู้นำเชิงธรรมาภิบาล ระบบบริหารจัดการที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และกลไกการติดตามประเมินผลเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน รูปแบบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าความเป็นเลิศของสถานศึกษาไม่ได้เกิดจากผลลัพธ์เชิงความสำเร็จเพียงด้านเดียว แต่เกิดจากระบบบริหารที่มีคุณธรรม โปร่งใส มีความรับผิดชอบ ใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนร่วมขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

สรุป/ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เป็นเลิศโดยประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศ สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษาที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศมิได้เกิดจากการดำเนินงานด้านใดด้านหนึ่งโดยลำพัง หากแต่เกิดจากการบูรณาการหลักธรรมาภิบาลเข้ากับระบบบริหารจัดการของสถานศึกษาอย่างเป็นองค์รวม ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าองค์ประกอบสำคัญของการบริหารสถานศึกษาตามหลักธรรมาภิบาลประกอบด้วย ความรับผิดชอบเชิงระบบ ความโปร่งใสในการบริหารงาน การยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรม การส่งเสริมการมีส่วนร่วม การบริหารทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และการปฏิบัติตามระเบียบกฎหมายอย่างเคร่งครัด องค์ประกอบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการบริหารสถานศึกษาที่มีคุณภาพจำเป็นต้องตั้งอยู่บนฐานของความถูกต้อง โปร่งใส ตรวจสอบได้ และมุ่งประโยชน์สูงสุดต่อผู้เรียนและสาธารณะ

ผลการวิจัยยังพบว่า ปัจจัยความสำเร็จของโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่เป็นเลิศประกอบด้วย ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา การบริหารจัดการตามหลักธรรมาภิบาล วัฒนธรรมองค์กรและการทำงานเป็นทีม การพัฒนาศักยภาพครูและบุคลากร การมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่าย ตลอดจนการนิเทศ ติดตาม ประเมินผล และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ปัจจัยเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าความเป็นเลิศของสถานศึกษาเป็นผลจากการขับเคลื่อนทั้งในระดับบุคคล ระบบงาน และวัฒนธรรมองค์กร โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการกำหนดทิศทาง สร้างความร่วมมือ และเชื่อมโยงการดำเนินงานของทุกฝ่ายให้มุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

รูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เป็นเลิศโดยประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ภาวะผู้นำเชิงธรรมาภิบาล ระบบบริหารจัดการที่โปร่งใสและตรวจสอบได้ การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และกลไกการติดตามประเมินผลและพัฒนาอย่างยั่งยืน รูปแบบดังกล่าวเป็นองค์ความรู้ที่เชื่อมโยงหลักธรรมาภิบาลเข้ากับกลไกการบริหารเชิงคุณภาพของสถานศึกษาอย่างเป็นระบบ สามารถใช้เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาให้มีความโปร่งใส มีส่วนร่วม ตรวจสอบได้ และนำไปสู่ความเป็นเลิศอย่างยั่งยืนทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ **ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้** มีดังนี้ 1. ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เป็นเลิศโดยประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลไปใช้เป็นกรอบในการกำหนดนโยบาย แผนพัฒนาสถานศึกษา และแนวทางการบริหารงานภายในสถานศึกษา โดยให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงธรรมาภิบาล การบริหารที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ และการตัดสินใจบนฐานข้อมูลและหลักความถูกต้อง 2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดควรส่งเสริมการพัฒนาศักยภาพผู้บริหาร ครู และบุคลากรทางการศึกษาในด้านธรรมาภิบาล การบริหารเชิงคุณภาพ การทำงานเป็นทีม และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อให้สถานศึกษาสามารถนำหลักธรรมาภิบาลไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการได้อย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง 3. สถานศึกษาควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง คณะกรรมการสถานศึกษา ชุมชน และภาคีเครือข่ายในการวางแผน ดำเนินงาน ติดตาม และประเมินผลการบริหารสถานศึกษา เพื่อสร้างความโปร่งใส ความไว้วางใจ และความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา 4. สถานศึกษาควรพัฒนาระบบนิเทศ ติดตาม ประเมินผล และสะท้อนผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง โดยเชื่อมโยงผลการประเมินกับการปรับปรุงแผนงานและการพัฒนาบุคลากร เพื่อให้การบริหารสถานศึกษาเกิดการเรียนรู้และพัฒนาอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป มีดังนี้ 1. ควรศึกษาผลการนำรูปแบบการบริหารสถานศึกษาที่เป็นเลิศโดยประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลไปทดลองใช้ในสถานศึกษาที่มีบริบทแตกต่างกัน เช่น โรงเรียนขนาดเล็ก โรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดใหญ่ หรือโรงเรียนในสังกัดที่แตกต่างกัน เพื่อเปรียบเทียบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบในแต่ละบริบท 2. ควรวิจัยเชิงปฏิบัติการหรือวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างแนวทาง เครื่องมือ หรือคู่มือการนำรูปแบบไปใช้ในสถานศึกษาอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อให้ผู้บริหารและครูสามารถประยุกต์ใช้รูปแบบได้อย่างชัดเจนและเกิดผลในทางปฏิบัติ 3. ควรศึกษาความสัมพันธ์หรืออิทธิพลของภาวะผู้นำเชิงธรรมาภิบาล วัฒนธรรมองค์กร การมีส่วนร่วมของชุมชน และระบบติดตามประเมินผลที่มีต่อความเป็นเลิศของสถานศึกษา เพื่อขยายองค์ความรู้เชิงสาเหตุและพัฒนาตัวแบบเชิงประจักษ์ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. กรุงเทพมหานคร: องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.

บูรชัย ศิริมหาสาคร. (2547). จากหลักสูตรสู่แผนการสอน. สารพัฒนาหลักสูตร, 15(124), 32.

รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. (2556). การบริหารจัดการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. (พิมพ์ครั้งที่ 5). สงขลา: นำศิลป์โฆษณา.

วันทนา เมืองจันทร์ และเต็มจิต จันทคา. (2548). การจัดการความรู้ที่ฝังลึกในตัวคน. วารสารสถาบันพัฒนาผู้บริหารการศึกษา, 22(4), 215..

สมพร เพชรสงค์. (2548). Best Practices. วารสารดำรงราชานุภาพ, 5(15), 36-44.

สมุทร ชำนาญ. (2556). ภาวะผู้นำทางการศึกษาทฤษฎีและปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). ระยอง: พี เอส การพิมพ์.

อภิชาติ ประสิทธิ์นอก. (2562). รูปแบบการบริหารตามหลักธรรมาภิบาลของโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 32. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ.

อังค์วรา วงษ์รักษาและคณะ. (2564). ความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการประเมินหลักสูตรการอาชีวศึกษาระดับปริญญาตรี : การประยุกต์ใช้การประเมินพหุแนวคิด. วารสารปัญญาภิวัฒน์, 13(1), 11.

Barnard M. Bass and B.J.Avolio. (1994). Improving Organization Effectiveness Through Transformation Leadership. Thousand Oaks: Sage Publications.

Bass, B.M. (1985). Leadership and Performance Beyond Expectations. New York : The Free Press.

Bertalanffy L. Von. (1968). General System Theory: Foundations, development, applications.New York: George Braziller.

Denhardt, J. V., & Denhardt, R. B. (2000). The New Public Service: Serving Rather than Steering. Public Administration Review, 60(6), 549-559.

Edgar H. Schein. (1970). Organizational Psychology. 2 nd. Englewood Cliffs, N.J.: PrenticeHall, Inc. Encyclopedia of Education Evaluation. San Francisco: Jossey –B.

Malcolm Baldrige National Quality Award Program. (2022). About the Baldrige Award. Retrieved from https://www.nist.gov/baldrige/about-baldrige-award.

Senge, Peter M. (1990 a). The Fifth Discipline. New York: Doubieday.

Sergiovanni, TJ (1992). Moral Leadership: Getting to the Heart of School Improvement. San Francisco: Jossey Bass Publish.

United Nations (HEUNI). European Sourcebook of Crime and Criminal Justice Statistics. (2014). Publication number 80. Helsinki (Finland).

W. Edwards Deming (1993). Journal of the American Statistical Association, 89(426),365-366.

World Bank. (1992) “ Economic Growth and the Environment” in World Development Report 1992. Development and the Environment, Oxford University.Inc, New York. 9-11.

INNOVATIVE MODELS PROMOTE THE INTANGIBLE CULTURAL VALUES OF CHANGDE CITY IN THE CONTEXT OF CONTEMPORARY MEDIA*

Lan Mengxuan[1] and Kosoom Saichai[2]

[1-2]Faculty of Fine and Applied Arts, Bangkokthonburi University, Thailand

Corresponding author E-mail: wyu965794@gmail.com

Received 15 June 2026; Revised 25 June 2026; Accepted 27 June 2026

Abstract

This research article aimed to: (1) analyze the elements that promote the development and revitalization of intangible cultural heritage in Changde City within the context of contemporary media; (2) develop a content innovation model for the development and revitalization of intangible cultural heritage in Changde City within the context of contemporary media; and (3) evaluate the proposed model. This study employed a mixed-methods research design. Data were collected through a literature review, analysis of 10 representative intangible cultural heritage cases, semi-structured interviews with 10 key informants, and questionnaires administered to 250 respondents. Qualitative data were analyzed using thematic analysis and comparative analysis, while quantitative data were analyzed using frequency, percentage, mean, and standard deviation.

The research results found that: (1) five key elements promoting the development and revitalization of intangible cultural heritage were identified,

Citation:

* Lan Mengxuan and Kosoom Saichai. (2026). Innovative Models Promote The Intangible Cultural Values Of Changde City In The Context Of Contemporary Media. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 1357-1370.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

namely cultural value identification, narrative structuring, visual translation, media adaptation, and participatory engagement; (2) a four-stage Content Innovation Model was developed, consisting of Cultural Value Identification, Content Structuring and Translation, Media-Oriented Design, and Circulation and Feedback; and (3) the evaluation results demonstrated that the model effectively enhanced cultural value communication, strengthened narrative coherence, improved media adaptability, and provided a systematic framework for transforming intangible cultural heritage into meaningful contemporary media content while preserving cultural authenticity and integrity.

Keywords: Intangible cultural heritage, Cultural value, Content innovation model, Contemporary media, Changde City

Introduction

In the context of increasing global cultural diversity and rapid transformation within the media ecology, the preservation, transmission, and revitalization of intangible cultural heritage (ICH) have become increasingly important in cultural studies and arts management. The rapid development of digital platforms and networked communication systems has significantly reshaped the ways in which cultural content is produced, distributed, and consumed. According to the Ministry of Culture and Tourism (2023), China has recognized more than 1,600 national-level ICH items and over 100,000 local-level items, with 43 elements inscribed on UNESCO's Lists of Intangible Cultural Heritage. In alignment with the 14th Five-Year Cultural Development Plan, the Chinese government emphasizes the "digital activation of cultural resources" and the "innovative dissemination of traditional culture," highlighting the integration of cultural heritage with contemporary digital technologies as a national priority.

Within this broader cultural strategy, Changde City in Hunan Province represents a significant regional context for examining the interaction between intangible cultural heritage and contemporary media practices. The city is home to approximately 340 municipal-level ICH items, including traditional music, crafts, folk customs, and performing arts, such as Changde Gaoqiang Opera, Changde Sixian (Silk String), Peach Blossom Spring carving crafts, and the Lishui Boatmen's Chant (Changde Municipal Bureau of Culture, Tourism, Radio, Television and Sports, 2023). These heritage forms embody rich layers of historical memory, aesthetic tradition, symbolic meaning, and regional identity. However, despite their cultural richness, many of these values remain underexplored in terms of systematic interpretation and adaptation into contemporary media formats.

At the practical level, although cultural spaces such as Changde River Street recognized as a National Tourist Leisure Block host over 50 ICH performance groups and regularly organize cultural activities, the current production of ICH-related content remains limited in innovation and structural development. Most expressions are still experience-oriented and event-based, relying heavily on traditional stage performance or festival presentations. In addition, the dissemination of ICH content on digital platforms such as Douyin, Bilibili, and WeChat remains fragmented and lacks strategic integration. Existing content often fails to translate traditional cultural elements into modular, narrative-driven, and platform-optimized formats, resulting in weak cross-media adaptability and limited engagement with digital creative industries.

Despite the growing attention to digital cultural communication, there remains a significant gap in developing a systematic content innovation model that can effectively guide the transformation of Changde's intangible cultural heritage into contemporary media contexts. Existing studies and practices tend to focus either on cultural preservation or media dissemination separately,

without integrating both dimensions into a coherent framework for cultural value extraction, content structuring, and digital adaptation. This lack of an integrated model limits the effectiveness of cultural communication, weakens the construction of contemporary cultural identity, and restricts the potential of Changde's ICH to contribute to broader national and global cultural narratives. Therefore, this study aims to address this gap by developing a systematic content innovation model for the revitalization of intangible cultural heritage in Changde City within the context of contemporary media.

Objectives

1. To analyze the elements that promote the development and revitalization of intangible cultural heritage in Changde City within the context of contemporary media.

2. To create a content innovation model for the development and revitalization of intangible cultural heritage in Changde City within the context of contemporary media.

3. To evaluate the model promoting the development and revitalization of intangible cultural heritage in Changde City within the context of contemporary media.

Literature Review

1. Intangible Cultural Heritage Theories

The concept of Intangible Cultural Heritage (ICH) was formally defined by UNESCO (2003), which describes it as practices, representations, expressions, knowledge, and skills as well as the instruments, objects, artefacts, and cultural spaces associated with them that communities, groups, and individuals recognize as part of their cultural heritage. UNESCO further classifies ICH into five domains, namely oral traditions and expressions, performing arts, social practices,

knowledge concerning nature and the universe, and traditional craftsmanship. In China, the Law on Intangible Cultural Heritage (2011) has established a comprehensive institutional framework for the identification, protection, and transmission of ICH across national, provincial, and local levels.

2. Intangible Cultural Values

The understanding of cultural value has been widely discussed across interdisciplinary scholarship. Geertz (1973) conceptualizes culture as a "web of meanings," suggesting that cultural value is constructed through symbolic interpretation within specific social contexts. Throsby (2001) further develops a multidimensional model of cultural value, which includes aesthetic, spiritual, social, historical, symbolic, and authenticity dimensions. In addition, Smith (2006) emphasizes that heritage value is socially constructed through discourse and practice, while Hall (1997) highlights the role of representation in shaping cultural meaning and identity formation.

3. Cultural Value Enhancement and Revitalization

Cultural value enhancement refers to processes through which cultural meanings become more visible, meaningful, and socially significant within contemporary society. Fairclough (2009) argues that heritage value is strengthened when it is reconnected to contemporary social practices and everyday life. Jenkins (2006) introduces the concept of participatory culture, emphasizing that cultural value increases when audiences actively engage as co-creators rather than passive consumers.

4. Contemporary Media Context and Media Logic

Media Ecology Theory (McLuhan, 1964) posits that media technologies fundamentally shape human perception and cultural experience. Building on this perspective, Castells (1996) proposes the Network Society Theory, which explains how digital communication technologies restructure social relations into networked systems. Van Dijck, Poell, and de Waal (2018) further extend this

discussion through Platform Society Theory, highlighting how digital platforms govern cultural production through algorithmic and infrastructural mechanisms. In addition, Media Logic Theory (Altheide & Snow, 1979) explains that media systems operate according to standardized formats, rules, and logics that significantly influence how content is produced and interpreted.

5. Content Innovation and Cultural Translation

Content innovation is understood as the creative transformation of cultural meaning through reinterpretation and recombination. Verganti (2009) introduces Design-Driven Innovation, which emphasizes innovation centered on meaning rather than functionality. Bhabha's (1994) Cultural Translation Theory further explains that cultural meaning emerges through negotiation, hybridity, and interaction within a "third space." Narrative-based approaches also contribute to this field. Ricoeur's (1991) Narrative Identity Theory highlights the role of storytelling in constructing identity and meaning, while Jenkins (2006) Transmedia Narrative Theory emphasizes the importance of distributing narratives across multiple platforms to enhance engagement and cultural participation.

6. Related Research

Existing Chinese scholarship has significantly contributed to the study of ICH. Wang Wenzhang (2006) conceptualizes ICH as a living cultural system requiring holistic protection and dynamic transmission. Liu Xiaochun (2012) examines challenges in cultural inheritance under conditions of social transformation. Zhao Shiyu (2015) proposes a multidimensional framework for evaluating ICH value. Hu Zhifeng (2018) explores the role of new media in the dissemination of intangible cultural heritage, while Yang Chenghu (2023) investigates the impact of short-video platforms on cultural communication practices. International studies provide complementary perspectives. Kirshenblatt-Gimblett (2004) focuses on heritage as metacultural production, Throsby (2001) develops a cultural value framework, and Jenkins (2006) emphasizes convergence culture and participatory media systems.

Methodology

1. Research Design

This study uses a mixed-methods design combining qualitative and quantitative approaches. Stage 1 involved collecting and analyzing literature, 10 ICH case studies, and interviews with 10 key informants to identify key elements for enhancing ICH value. Stage 2 integrated these findings to develop a four-stage Content Innovation Model for transforming ICH into effective media content. Stage 3 evaluated the model through expert feedback, a 250-respondent questionnaire, and qualitative comparison to assess its clarity, relevance, and effectiveness.

2. Population and Sample

The study population included relevant literature, policy documents, case materials, and key ICH stakeholders. 10 key informants were purposively selected for qualitative interviews, while 250 respondents participated in a questionnaire to explore public perceptions of ICH content and communication effectiveness.

3. Research Instruments

This study employed six research instruments to support systematic data collection and analysis. Literature review instruments analyzed academic articles, books, reports, and policy documents. Case study instruments examined 10 representative ICH cases for content structure, narrative, and media representation. A semi-structured interview guide explored informants' perceptions of cultural value, content innovation, and media strategies. A questionnaire assessed respondents' views on the model's clarity, effectiveness, and communicative performance. Qualitative coding facilitated thematic analysis of interviews and cases, while descriptive statistics summarized questionnaire data.

4. Data Collection

Data collection was conducted through five systematic steps. First, relevant literature and policy documents were reviewed to establish the study's theoretical foundation. Second, representative ICH cases and media examples were selected for analysis. Third, semi-structured interviews were conducted with key informants and the data were transcribed and organized. Fourth, questionnaires were distributed and collected to gather respondents' perceptions of the proposed model. Finally, all data were systematically classified and prepared for analysis.

5. Data Analysis

Data analysis in this study adopts an integrated qualitative and quantitative approach aligned with the research objectives. Literature analysis was used to identify key concepts and theoretical frameworks related to intangible cultural heritage (ICH) and media communication. Case study analysis applied interpretive and comparative methods to examine content structure, narrative strategies, and cultural value representation. Interview data were analyzed through transcription and thematic coding to identify key themes and patterns. Questionnaire data were analyzed using descriptive statistics, including frequency, percentage, mean, and standard deviation, to summarize respondents' perceptions of the proposed model.

Results

1. Analysis of Elements Promoting ICH Development and Revitalization

Based on the integration of literature review, case studies, and semi-structured interviews, five key elements were identified as critical in promoting the development and revitalization of intangible cultural heritage (ICH) in contemporary media contexts.

First, cultural value identification mechanisms play a fundamental role in extracting embedded meanings from ICH resources, including symbolic, aesthetic, historical, and identity-related dimensions. Second, narrative structuring strategies enhance audience engagement by organizing cultural content into coherent and meaningful storytelling frameworks that connect tradition with contemporary experience.

Third, visual translation methods are essential for transforming intangible cultural elements into visually communicable forms through selective abstraction and symbolic representation. Fourth, media adaptation capabilities enable content to be effectively adjusted across different digital platforms while maintaining cultural integrity. Finally, participatory engagement frameworks encourage audience interaction and co-creation, thereby strengthening cultural visibility and revitalization through shared meaning-making processes.

2. Development of the Content Innovation Model

Based on the five core elements identified in Objective 1, a four-stage Content Innovation Model was developed to guide the transformation of intangible cultural heritage into contemporary media content. The model consists of (1) cultural value identification, (2) content structuring and translation, (3) media-oriented design, and (4) circulation and participatory feedback.

This model provides a systematic framework that links cultural resources with media communication processes, ensuring that intangible cultural values are effectively translated into accessible, engaging, and platform-compatible content while maintaining cultural authenticity and interpretive depth.

3. Model Evaluation

The effectiveness of the proposed Content Innovation Model was evaluated through expert assessment, a questionnaire survey, and qualitative comparison.

Expert evaluation from three specialists indicated that the model demonstrates high conceptual clarity, strong theoretical grounding, and effective integration of cultural value and media communication principles. Experts also highlighted its practical applicability, while suggesting further refinement in platform-specific guidelines and community participation mechanisms. Overall, the model was described as a systematic framework that bridges cultural heritage preservation with contemporary media communication.

Questionnaire results from 250 respondents showed generally positive perceptions of the model. Most respondents agreed that the model enhances cultural value clarity (78%), improves narrative understanding (82%), supports platform adaptability (75%), and strengthens overall cultural communication effectiveness (80%). The mean scores ranged from 4.0 to 4.3, indicating a high level of agreement across all indicators.

Qualitative comparison with successful cases such as Henan Museum digital content, the Li Ziqi phenomenon, and Kunqu Opera short-video strategies revealed that these cases implicitly reflect similar processes to those proposed in the model. In contrast, existing Changde ICH content remains fragmented and lacks systematic value identification and narrative structuring. The findings confirm that the proposed model effectively addresses these gaps and has strong potential to enhance the revitalization and communication of ICH in Changde City within contemporary media environments.

Discussion

The findings of this study reveal several insights into the development and revitalization of intangible cultural heritage (ICH) in Changde City within contemporary media contexts, highlighting connections with existing theoretical frameworks and previous research.

Regarding Objective 1, the study found that five core elements cultural value identification, narrative structuring, visual translation, media adaptation, and participatory engagement are critical for enhancing ICH value. This outcome can be attributed to the necessity of systematically extracting, organizing, and communicating cultural meanings to modern audiences, ensuring both interpretive depth and cultural integrity. These findings are consistent with Kirshenblatt-Gimblett's (2004) concept of heritage as metacultural production, Smith's (2006) Authorized Heritage Discourse (AHD), and Throsby's (2001) multidimensional framework of cultural value, all of which emphasize the structured identification and articulation of cultural meanings to maintain their social and symbolic significance.

For Objective 2, the development of the four-stage Content Innovation Model demonstrated that a systematic framework can effectively transform intangible cultural resources into media-communicable content. This can be explained by the model's integration of value identification, narrative coherence, visual translation, and media-specific adaptation, providing a stepwise approach to content creation. These results align with Verganti's (2009) Design-Driven Innovation, which emphasizes meaning-centered creativity, and Bhabha's (1994) Cultural Translation Theory, which highlights the negotiation and adaptation of cultural meaning in new contexts. Moreover, Jenkins' (2006) Transmedia Narrative Theory supports the model's focus on cross-platform storytelling to engage contemporary audiences.

Regarding Objective 3, the evaluation indicated that the model is clear, relevant, and effective in supporting the development and revitalization of Changde's ICH. This can be attributed to its structured stages that explicitly guide value extraction, narrative organization, media adaptation, and participatory engagement. The positive outcomes correspond with the principles of Media Ecology Theory (McLuhan, 1964), which stress the influence of media

environments on content perception, and Platform Society Theory (Van Dijck, Poell, & de Waal, 2018), which emphasizes the strategic alignment of content with platform-specific logics. The results also resonate with previous empirical studies of successful ICH digital content, such as the Henan Museum's digital productions and the Li Ziqi phenomenon, confirming the importance of systematic, platform-oriented, and participatory approaches for cultural revitalization.

Recommendation

The findings of this study show that Changde City has strong potential for intangible cultural heritage (ICH) revitalization due to its rich cultural resources. However, current communication practices remain fragmented, lack narrative integration, have weak digital adaptation, and do not follow a systematic content innovation framework. Therefore, several recommendations are proposed. First, cultural and tourism authorities in Changde City should adopt the Content Innovation Model as a guiding framework to ensure systematic identification, structuring, and dissemination of ICH content across tourism and digital platforms. Relevant agencies should also establish a coordinated taskforce and develop standardized guidelines for narrative design, visual identity, platform adaptation, and participatory engagement. In addition, cultural institutions and local communities should be supported through training programs and pilot projects, while collaboration with digital platforms and creative industries should be strengthened to promote co-creation and wider audience engagement. For future research, it is recommended that studies examine audience perceptions after model implementation, evaluate its effectiveness across digital platforms such as short-video and livestreaming systems, and conduct comparative studies in other cultural regions. Future research may also explore the role of emerging

technologies, including artificial intelligence and virtual reality, in enhancing ICH content innovation and dissemination.

References

Altheide, D. L., & Snow, R. P. (1979). Media logic. Sage.

Bhabha, H. K. (1994). The location of culture. Routledge.

Castells, M. (1996). The rise of the network society. Blackwell.

Fairclough, G. (2009). Heritage and the environment. International Journal of Heritage Studies, 15(4), 364–380.

Fishman, J. A. (1991). Reversing language shift. Multilingual Matters.

Geertz, C. (1973). The interpretation of cultures. Basic Books.

Hall, S. (1997). Representation: Cultural representations and signifying practices. Sage.

Handler, R., & Linnekin, J. (1984). Tradition, genuine or spurious. Journal of American Folklore, 97(385), 273–290.

Hu, Z. (2018). New media and the dissemination of intangible cultural heritage. Journal of Beijing Normal University, 39(1), 34–41.

Jenkins, H. (2006). Convergence culture: Where old and new media collide. New York University Press.

Kirshenblatt-Gimblett, B. (2004). Intangible heritage as metacultural production. Museum International, 56(1–2), 52–65.

Liu, X. (2012). Challenges to intangible cultural heritage transmission. Journal of Guizhou University, 30(4), 56–60.

McLuhan, M. (1964). Understanding media: The extensions of man. McGraw-Hill.

Ministry of Culture and Tourism of the People's Republic of China. (2023). 2023 cultural and tourism development statistical bulletin.

Ricoeur, P. (1991). Narrative identity. Philosophy Today, 35(1), 73–81.

Smith, L. (2006). Uses of heritage. Routledge.

Throsby, D. (2001). Economics and culture. Cambridge University Press.

UNESCO. (2003). Convention for the safeguarding of the intangible cultural heritage. UNESCO.

Van Dijck, J., Poell, T., & de Waal, M. (2018). The platform society: Public values in a connective world. Oxford University Press.

Verganti, R. (2009). Design-driven innovation: Changing the rules of competition by radically innovating what things mean. Harvard Business Press.

Wallace, A. F. C. (1956). Revitalization movements. American Anthropologist, 58(2), 264–281.

Wang, W. (2006, October). Viewing intangible cultural heritage as a living cultural system. China Culture Daily.

Yang, C. (2023). Short video platforms and intangible heritage dissemination. Journal of Communication, 40(3), 45–58.

Zhao, S. (2015). Multi-dimensional value of intangible cultural heritage. Cultural Heritage Journal, 2, 10–17.

A STUDY ON THE CULTURAL REPRESENTATION AND INTEGRATION MECHANISM OF DANCE INTERACTION BETWEEN THE ZHUANG AND HAN NATIONALITIES IN THE NANLING CORRIDOR*

Ke Shang[1], Chutima Maneewattana[2] and Jin Qiu[3]

[1-3]Faculty of Fine and Applied Art, Suan Sunandha Rajabhat University, Thailand

Corresponding author E-mail: 296249582@qq.com

Received 13 July 2026; Revised 19 July 2026; Accepted 21 July 2026

Abstract

This study aimed to: (1) examine the cultural representation and integration forms of Zhuang-Han dance interaction in the Nanling Corridor through five representative dances, including Qilin Dance, Tea-Picking Dance, Huapo Dance, Dragon Dance, and Fire Cat Dance; (2) analyze the person–behavior–environment interaction mechanisms underlying Zhuang-Han dance integration based on Triadic Reciprocal Determinism; and (3) identify the comprehensive integration mechanisms of Zhuang-Han dance interaction and their relationship with cultural convergence and shared cultural identity. A mixed-methods research design was employed, combining field observation, semi-structured interviews, and questionnaire surveys. Data were collected through more than 10 field observations and four rehearsal participations in representative areas of the Nanling Corridor, interviews with intangible cultural heritage inheritors, dancers, experts, and local cultural practitioners, as well as

Citation:

* Ke Shang, Chutima Maneewattana and Jin Qiu. (2026). A Study On The Cultural Representation And Integration Mechanism Of Dance Interaction Between The Zhuang And Han Nationalities In The Nanling Corridor. Journal of Interdisciplinary Social Development, 4(5), 1371-1386.;

DOI: https://doi.org/10.

Website: https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/

questionnaires measuring perceptions of dance integration and cultural identity. Qualitative data were analyzed through comparative case analysis, while quantitative data were used to supplement the interpretation of cultural integration patterns. The results showed that: (1) the five representative dances demonstrated five distinct integration forms: symbol extension and local reconstruction, agricultural cultural interaction, social function expansion, physical integration under cultural identity, and cultural vocabulary transplantation; (2) Zhuang-Han dance integration was formed through continuous interaction among individual cognition and physical habits, dance performance behaviors, and geographic, economic, and socio-cultural environments; and (3) the comprehensive mechanism of dance integration followed a dynamic process of contact, selection, adaptation, and reconstruction, indicating that cultural integration occurs through interaction rather than one-way assimilation.

Keywords: Nanling Corridor, Zhuang Dance and Han Dance, Triadic Reciprocal Determinism, Cultural Convergence

Introduction

The Nanling Corridor, located at the junction of Hunan, Guangxi, Guangdong, and Jiangxi provinces in China, is one of the most culturally rich areas among the “ethnic corridors” proposed by Fei Xiaotong. Over the past two thousand years, Han immigrants and indigenous ethnic groups such as the Zhuang have had frequent contact and interaction along this corridor, forming an ethnic relational pattern of “you in me and me in you” (Fei, 1989). As a composite carrier of physical memory, ritual performance, and aesthetic expression, dance records the micro-level traces of this long-term interaction through highly condensed bodily vocabulary. The five culturally integrated representative dances—Qilin Dance, Tea-Picking Dance, Huapo Dance, Dragon Dance, and Fire

Cat Dance—each embody physical imprints of Zhuang-Han cultural integration through different pathways.

Current research mostly focuses on sociological and anthropological perspectives, formal descriptions, or origin studies, but lacks theoretical explanations of the internal dynamic mechanisms of integration. Existing studies on dances in the Nanling Corridor have largely concentrated on the Yao people in Guangdong and Hezhou of Guangxi, while the role of Zhuang-Han dances in ethnic communication, exchange, and integration has not been sufficiently examined. Previous studies have also tended to overlook the active function of dance culture itself: dance is not merely a passive container of cultural information, but an embodied field for constructing ethnic integration, merging cultural boundaries, and facilitating social contact and cohesion (Fei, 2009). Therefore, this study focuses on five representative Zhuang-Han interactive dances in the Nanling Corridor and explores their cultural representation, integration mechanisms, and significance for understanding ethnic communication and cultural convergence.

Using Bandura's Triadic Reciprocal Determinism as the analytical framework, supplemented by concepts such as "contact", "selection", and "integration" from Cultural Convergence Theory, this paper systematically compares and analyzes the mechanisms of the five dances. It aims to provide a theoretical perspective for understanding ethnic dance integration from an embodied and interactive viewpoint.

Objectives

1. To examine the cultural representation and integration forms of Zhuang-Han dance interaction in the Nanling Corridor through five representative dance cases.

2. To analyze the person–behavior–environment interaction mechanisms of Zhuang-Han dance integration based on Triadic Reciprocal Determinism.

3. To summarize the comprehensive integration mechanism of Zhuang-Han dance interaction and explain its significance for cultural convergence and shared cultural identity in the Nanling Corridor.

Literature Review

The theoretical foundation of this study involves two major academic contexts: Triadic Reciprocal Determinism and Cultural Convergence Theory, alongside relevant research on the Nanling Corridor and dance integration.

First, Cultural Convergence Theory. In 1950, Robert E. Park, a sociologist of the Chicago School, proposed the relational theory of "contact–competition–accommodation–assimilation" in Race and Culture (Park, 1950), representing the earliest framework of cultural convergence theory. Park applied this theory to sociological, immigration, and cultural acculturation research. Domestic research on cultural integration combines theoretical and practical dimensions, rooted in traditional Central Plains culture and advocating selective integration of "retaining the essence and discarding the dross", with ethnic and contemporary characteristics. Distinct from Western globalized cultural convergence perspectives, localized Chinese theories are based on the historical background of multi-ethnic integration and diverse realities such as ethnic migration and economic exchange, forming a research framework adaptable to the development of ethnic cultures in China, which effectively explains the historical and realistic logic of the symbiosis and evolution of Chinese ethnic cultures.

Second, Triadic Reciprocal Determinism. Bandura (2001) proposed Triadic Reciprocal Determinism in social cognitive theory, emphasizing a causal and dynamic interactive triangular relationship among the person, behavior, and environment. Here, the "person" includes cognition, emotion, and physical traits;

"behavior" refers to concrete overt actions; and "environment" encompasses physical and social settings (Habermas, 1981). This theory has been widely applied in psychology, education, and cross-cultural adaptation research, yet remains unexplored in studies of physical practices in ethnic dance integration. This study integrates the theory to construct a "person–behavior–environment" three-dimensional analytical framework applicable to ethnic dance research.

Third, research on dance integration in the Nanling Corridor. This study is grounded in Fei Xiaotong's concept of the "ethnic corridor", which laid the foundation for researching regional inter-ethnic interactions. Regarding dance research, Hu and Cao (2023) verified the communication, exchange, and integration of Yao dance in the Nanling Corridor, described the identity, modalities, and discursive functions of intangible cultural heritage dancers; Huang (2011) analyzed the "primitive remnants" and developmental trends in the inheritance of Zhuang folk dances. These studies provide important background support for this research, yet generally lack theoretical integration and fail to extract systematic mechanisms through cross-case comparisons.

In summary, this study builds on previous research by combining Cultural Convergence Theory and Triadic Reciprocal Determinism, filling theoretical gaps in artistic dimensions and quantitative research. It also compensates for insufficient depth in studies of Zhuang-Han dance integration in the Nanling Corridor, analyzes the underlying motivations of cultural integration, and provides references for subsequent related research.

Methodology

This study adopts a mixed-methods approach incorporating observation, interviews, and questionnaires. Observation includes participatory and non-participatory methods, with over 10 on-site observations and four rehearsal participations conducted in Nanning, Hezhou, Yulin, and other locations. Dance

performance forms, props and costumes, folk contexts, and audience feedback were documented, and research samples were collected via audio-visual recording. Interviews targeting experts, intangible cultural heritage inheritors, performers, and local officials were conducted to clarify the historical context, artistic characteristics, and inheritance status of Zhuang-Han dances, overcoming the superficial limitations of pure observation. Questionnaires were used to supplement qualitative research by collecting extensive subjective perceptions of dance integration and ethnic cultural identity from practitioners inside and outside the province. Quantitative data concretize the influence and correlation mechanisms of cultural integration, remedying the inability of observation and interviews to capture group-shared cognitions and implicit attitudes. The three methods complement each other to enhance the objectivity and comprehensiveness of the research.

Results

1. Cultural Integration Forms and Triadic Reciprocal Mechanisms of the Five Dances

1.1 Qilin Dance: Individual Physical Habits Driving Environmental Adaptation Through Symbol Extension and Local Reconstruction

This study samples the Zhuang Qilin Dance of Changtang Town and the Zhuang Phoenix Qilin Dance of Hengxian as paradigms. As an important intangible cultural heritage dance, the prevalence of Qilin Dance in Guangxi is closely linked to the southward migration of Central Plains people to the Nanling region in ancient China, and it enjoys wide popularity, mostly performed during festivals and celebrations. Its prop structure and performance framework inherit Central Plains traditions. After entering Zhuang-inhabited areas, it underwent significant localization: prop materials shifted from original bamboo strips and silk to local bamboo, colored paper, and Zhuang embroidery; kylin scale patterns incorporate

Zhuang brocade sun motifs; the kylin's size was reduced from 1–2 meters to 80–90 centimeters, rendering its image more delicate. In performance movements, Han Qilin Dance emphasizes skills such as tumbling and jumping, with gaits including "standing steps" and "horse stance steps", and large-stride circular field steps. In contrast, Zhuang dancers integrate their distinctive "knee trembling" movement and "cross steps" into Han circular field steps, featuring small, gentle, and rhythmic footwork. In terms of performers, Han Qilin Dance is mostly performed by adult males due to frequent lifting and highly skilled movements. Socially, its function expanded from the "benevolent beast" in Han patriarchal culture to a community patron deity or mascot, with parade routes crossing multi-ethnic settlements. This reflects a typical model of "kylin" symbol borrowing and local reconstruction: reconfiguring changes through the selection and collision of Han symbolic frameworks and Zhuang physical habits.

Figure 1 Left: Zhuang Qilin Dance of Guangxi; Right: Han Qilin Dance of the Central Plains (Source: Photographed by researchers)

The evolution of Qilin Dance in the Guangxi section of the Nanling Corridor aligns with the formation mechanism of triadic reciprocity. First, at the behavioral level, Zhuang dancers' "knee trembling" and "cross steps" are physical habits accumulated due to Guangxi's humid, muddy roads and mountainous hilly terrain, distinct from the Central Plains plains, which have been incorporated into dance movements. Second, dancers' inherent physical habits are unconsciously integrated into Qilin Dance movements and gaits upon contact, representing a comprehensive outcome of human-nature integration. Third, in movement characteristics, the dance transformed from the majestic, mysterious, highly difficult jumps and acrobatics of Han Qilin Dance to a more approachable and natural style. This adaptation is both actively created by Zhuang dancers and shaped by feedback from the audience and ethnic social environment during performances.

The spread of Qilin Dance from the Central Plains to Guangxi via the Nanling Corridor represents an integration process essentially consisting of the matching of individual physical habits with specific environments. It is not only a process of behavior generation through individual-environment interaction in triadic reciprocity, but also a result of cultural selection and integration. Zhuang dancers incorporate their perception-motor patterns into Han symbolic frameworks, complete integration in social activities such as fairs and festivals, and ultimately form a style adapted to a multi-ethnic coexisting environment. The body serves as the key medium for symbol borrowing and local reconstruction.

1.2 Tea-Picking Dance: Bidirectional Construction of Environment and Behavior Through Cultural Interaction of Agricultural Civilization

As a major tea exporter, China's tea-picking dance is widely spread throughout the Central Plains, East China, and Southwest China, originating from customs related to tea cultivation and seasonal changes. The tea-picking dance in the Guangxi section of the Nanling Corridor retains characteristics of Han

Chinese labor dances, with upper body movements mimicking tea picking and processing. Zhuang dancers incorporate lower body movements such as "duancuo bu" (frequent weight shifts, side kicks, slight twists of the waist and hips, and jumps) into their dance. Performance venues have expanded from tea gardens to markets, and the music has absorbed elements of Zhuang eight-tone music and antiphonal folk songs, becoming a cross-ethnic public art form.

Tea cultivation, a shared productive activity of the Zhuang and Han peoples, forms the environmental foundation for integration. This productive commonality enables the encounter of the two laboring bodies. First, dancers' basic movements were adjusted through long-term farming practices, generating new functions in public spaces such as fairs and festivals. Behavioral changes and continuous adaptation in performances in turn require further physical adjustment. Second, dancers' cognition shifted from "labor identification" to "artistic performance", and identity expanded from "ethnic laborer" to "fair performer". Tea-Picking Dance is a typical example of a dance form adapting to local conditions and environments. Guangxi's rugged tea hills have led to the addition of props such as money whips, rarely seen in Central Plains Han Tea-Picking Dance. Individual cognition of Guangxi Tea-Picking dancers is reshaped in this bidirectional process, deepening the mutual infiltration of forms.

2. Social Function Expansion and Collective Identity in Zhuang-Han Dance Integration

2.1 Huapo Dance: Collaborative Integration of Environment and Individual Behavior Through Dance Culture Expanded by Social Functions

Huapo Dance is an indigenous dance in Guangxi, originally a Zhuang fertility ritual with early movements focusing on parades and upper-body actions, accompanied by strict religious rituals. With the transportation and waterway functions of the nearby Bachu River area, it gradually became closely related to economic development and clan intermarriage (Qin, 2010). Located by the Bachu

River in Pumiao Town, the Huapo Temple transformed its rituals from mysterious religious ceremonies to public festival blessings. Although formed relatively late, Huapo Dance features strong cultural integration, extensively absorbing Han opera stylized movements, costumes, and props, drawing on the "big-headed doll" masks of Central Plains folk customs, employing abundant circular field movements and fan dances, adopting Zhuang folk songs and eight-tone music, and shifting formations from closed circles to theatrical layouts open to outdoor audiences.

Figure 2 Huapo Dance of Pumiao, Guangxi
(Source: Photographed by researchers)

The emergence of Guangxi's fairs, or "gexu" (market gatherings with singing and dancing), as multi-ethnic shared spaces has made life, blessing, and divine protection cross-ethnic public demands. This change constitutes the fundamental driving force for Zhuang-Han cultural integration in Huapo Dance. The dance's role shifted from "ritualists communicating with deities" to "festival performers". This cognitive shift directly promoted the active absorption of

physical skills, leading Huapo performers to adopt stylized movements from Central Plains folk dances. New behavioral patterns are reinforced by the environment in performances, further shaping participants' physical skills and identity. Today, Huapo Dance has integrated cultural and creative products and personal image building, representing a progressive sequence of environmental influence, individual adaptation, and behavioral reconstruction, forming a clear causal chain among triadic interactions.

2.2 Dragon Dance: Commonality of Group Collaboration and Individual Behavior Through Physical Integration Under Cultural Identity

The cultural characteristics of the Incense Dragon Dance stem from cultural identity centered on the worship of the "dragon" totem in traditional Chinese culture, rooted in ancient Chinese beliefs in harmony between heaven, earth, and humanity. People worship dragons to seek "unity of man and nature". Performed in large-scale parades during the Spring Festival—China's most important festival—the Incense Dragon Dance features massive participation and extensive routes. In Guangxi, it additionally carries special significance of exorcising evil spirits and preventing floods. The dance is distinguished by its unique rituals and varied formations and tactics. Originating in Henan Province of the Central Plains over a thousand years ago, the Dragon Dance evolved in Guangxi to incorporate stable lower-body stances and mountain-adapted jumping and dodging movements.

The performance of the Guangxi Incense Dragon Dance requires rigorous collective collaboration, constituting the core field of integration. Villagers from one or more villages rehearse and perform together, integrating the physical techniques of different ethnic groups into a unified rhythmic system, with differences partially eliminated through repeated practice. This represents a cultural convergence process of selection and integration. The integration of Incense Dragon Dance movements reflects the blending and reshaping of Han

and Zhuang cultures. Environmental crises foster collaborative behaviors, which in turn reshape participants' individual cognition and physical techniques.

3. Behavioral Transformation and Comprehensive Mechanisms of Dance Cultural Integration

3.1 Fire Cat Dance: Individual Identification and Behavioral Transformation Through Dual Cultural Superposition of Agricultural Civilization and Animal Mimesis

The Hezhou Fire Cat Dance originates from the Zhuang imitation of cats catching mice, dominated by sneaking, pouncing, and rolling movements with free rhythms. This ritual can be traced back to an ancient sacrificial ceremony in the Central Plains. Guangxi's Fire Cat Dance is likely a dance form formed by the integration of southward-migrating Han people in the Ming Dynasty with local Zhuang folk culture, later evolving into an entertaining folk dance for praying for a bumper grain harvest through ethnic integration. The spread of Fire Cat Dance to Han communities first relies on individual identification: Han artists or children are attracted by the vividness and imitability of the movements when watching Zhuang performances, actively identifying and extracting such movements. After being "decontextualized", the movements are "recontextualized" into new behavioral systems, which further modify the movements to fit the rhythms and styles of new contexts. The daily environment of multi-ethnic coexistence and frequent mutual performance viewing in the Nanling Corridor provides conditions for such cross-vocabulary extraction and transplantation.

The integration of Fire Cat Dance represents a typical model of behavior transplantation driven by individual active identification. Individual aesthetic sensitivity and learning willingness serve as key mediators, behavioral selection and integration as outcomes, and the environment as the opportunity for contact. Triadic reciprocity here demonstrates a "bottom-up" pathway of cultural transmission.

3.2 Comprehensive Overview of the Five Mechanisms

Overall, the five integration models correspond to different "starting points" and "key pathways" in triadic reciprocity. Some originate from individual behavior, such as Qilin Dance and Fire Cat Dance, while others start from the environment, such as Tea-Picking Dance, Huapo Dance, and Dragon Dance. This indicates that cultural integration lacks a single driving direction, but consists of flexible configurations of multiple triadic pathways in different scenarios.

Discussion

First, the explanatory power of Triadic Reciprocal Determinism for cultural integration research. This study introduces Triadic Reciprocal Determinism into the field of ethnic dance integration, verifying its strong explanatory power. The integration of the five dances is not a simple combination of elements, but a result of sustained interaction and dynamic matching among individual cognition and physical habits, behavioral patterns and performance practices, and geographic, economic, and socio-cultural environments. This interaction is cyclical and mutually constraining rather than linear: changes in each dimension trigger adjustments in others, with outcomes feeding back to the starting point to form iterative cultural reproduction. This provides a dynamic perspective beyond static comparisons for cultural integration research.

Second, the dancing body as an active agent plays a critical role in cultural integration. Although this study adopts Triadic Reciprocal Determinism as the core framework, case analysis still shows that the body is an active cultural practitioner. Therefore, cultural integration should not be regarded merely as a process at the macro-vocabulary level, but as a micro-practice accomplished through the specific medium of the dancer’s body as individual behavior within the triadic interactive process.

Third, the internal driving force of dance cultural integration within China's "pluralistic integration" pattern. The study also finds that integration is not completely smooth. The preservation of differences actually prevents integration from turning into full assimilation, maintaining a creative tension of dance that seeks common ground while reserving differences. In other words, the construction of a healthy community does not eliminate differences, but allows their coexistence within a shared practical grammar.

Based on Bandura's Triadic Reciprocal Determinism and Cultural Convergence Theory, this paper systematically compares and analyzes the integration of five Zhuang-Han dances in the Nanling Corridor. The research shows that the five dances represent five distinct integration models: symbol reconstruction, cultural interaction, functional transformation, organizational integration, and vocabulary transplantation. Collectively, these models reveal the internal mechanism of dance integration: a sustained triadic interactive cycle among individual cognition and physical habits, group performance practices, and macro-geographic, economic, and socio-cultural environments, with each fine-tuning driving the transformation of cultural boundaries. This study provides a micro-level, embodied perspective for understanding the Pattern of the Pluralistic Integration of the Chinese Nation: integration does not negate diversity, but represents the coexistence and interaction of diversity at the physical level. When the dance vocabularies of Zhuang and Han dancers meet in the same rhythm, they create not only a dance piece, but a new mode of social existence—the core meaning of cultural communication and integration.

Recommendations

Based on the research findings, three recommendations are proposed: First, a shift toward "physical techniques" in the intangible cultural heritage protection of dances in the Nanling Corridor. According to the author's field

research, current protection efforts for several dances in Guangxi's Nanling Corridor focus on prop production and written records of historical origins (Wang, 2008), with insufficient attention to the inheritance of "physical techniques" and cross-ethnic understanding. It is recommended that local cultural centers and dance troupes incorporate Qilin Dance, Tea-Picking Dance, and other dances into community activities, with official institutions conducting practical documentation and specifically explaining the ethnic origins of their physical skills, turning them into teachable and perceptible cultural knowledge.

Second, a path to ethnic unity based on "cultural identity". The genealogy and identity of Chinese visual symbols originate from integration and sharing (Ji & Zhou, 2026). Multi-ethnic communities are encouraged to jointly rehearse body-collaborative dances such as Dragon Dance and Qilin Dance during festivals. Practice has proven that dancing together brings ethnic groups closer than mere forums or lectures, representing a practical transformation of "behavior shaping identity" in Triadic Reciprocal Determinism.

Third, interdisciplinary expansion of ethnic dance education. General education courses such as "Ethnic Dance and Cultural Integration" and "Physical Practice and Cross-Cultural Understanding" should be offered in ethnic universities or art institutions. Guided by Triadic Reciprocal Determinism, students can analyze dance cases in the Nanling Corridor to understand the dynamic mechanisms of cultural integration. This not only improves students' theoretical thinking but also enhances their cultural identity.

References

Bandura, A. (2001). Social foundations of thought and action: A social cognitive theory (Y. Lin, Trans.). East China Normal University Press.

Fei, X. T. (1989). The pattern of the pluralistic integration of the Chinese nation. Central University for Nationalities Press.

Fei, X. T. (2009). From reflection to cultural consciousness and communication. In Z. H. Fei & R. H. Zhang (Eds.), On cultural consciousness by Fei Xiaotong (pp. 1–15). Inner Mongolia People's Publishing House.

Habermas, J. (1981). Theorie des kommunikativen Handelns (Vol. 1). Suhrkamp Verlag.

Hu, X., & Cao, D. Q. (2023). Communication, exchange, integration: The living transmission of dance culture in the Nanling Ethnic Corridor. Journal of Xinghai Conservatory of Music, (3), 125–133.

Huang, X. M. (2011). A study on the culture of Guangxi Tea-Picking Dance. National Arts, (2), 45–52.

Ji, Z. Y., & Zhou, X. M. (2026). Integration and sharing: Genealogy and identity of Chinese visual symbols. Southeast University Press.

Park, R. E. (1950). Race and culture. Free Press.

Qin, N. C. (2010). The origin of Lingnan culture and the economic history of the Zhuang people: A basic theoretical issue in the study of Zhuang economic history. Guangxi Ethnic Studies, (3), 74–82.

Wang, W. Z. (2008). General survey report on China's intangible cultural heritage. Culture and Art Publishing House.

วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม

_**********_

1. นโยบายการตีพิมพ์ในวารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม

วารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม เป็นวารสารในกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความปริทัศน์ บทวิจารณ์หนังสือ แก่นักวิชาการ นักวิจัย คณาจารย์ นักศึกษาทุกระดับ และผู้สนใจทั่วไป ในมิติทางด้านศาสนาและปรัชญา วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การศึกษา สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ใน 3 ท่าน ในลักษณะปกปิดรายชื่อ (Double blind peer-reviewed) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยรับพิจารณาตีพิมพ์ต้นฉบับของบุคคลทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย ผลงานที่ส่งมาจะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสารทัศนะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในบทความวารสาร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น มิใช่ความคิดของคณะผู้จัดทำ และไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ ทั้งนี้กองบรรณาธิการไม่สงวนลิขสิทธิ์ในการคัดลอก แต่ให้อ้างอิงแสดงที่มา **ทางวารสารกำหนดออกวารสารปีละ 6 ฉบับ (ราย 2 เดือน) ดังนี้ ฉบับที่ 1 เดือน มกราคม - กุมภาพันธ์, ฉบับที่ 2 เดือน มีนาคม - เมษายน, ฉบับที่ 3 เดือน พฤษภาคม - มิถุนายน, ฉบับที่ 4 เดือนกรกฎาคม - สิงหาคม, ฉบับที่ 5 เดือนกันยายน – ตุลาคม และ ฉบับที่ 6 เดือน พฤศจิกายน – ธันวาคม**

2. ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัยเกี่ยวกับศาสนาและปรัชญา วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ การศึกษา สังคมวิทยาและมนุษยวิทยา รวมทั้งสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจารณ์หรือเสนอแนวคิดใหม่

3) บทความปริทัศน์ (Review Article) เป็นบทความที่เขียนขึ้นจากการทบทวนเอกสารวิชาการ ทั้งทางด้านทฤษฎีและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อใดหัวข้อหนึ่งที่ก าหนดไว้ โดยมีการทบทวนวรรณกรรมค้นคว้า รวบรวม ข้อมูลที่มีอยู่แล้วจากแหล่งต่างๆ และน ามาประมวลเรียบเรียงในรูปบทความ

4) บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) เป็นการค้นหาข้อดีและข้อไม่ดีของเรื่องที่จะวิจารณ์ชี้ให้เห็นข้อบกพร่อง พร้อมทั้งเสนอแนวทางแก้ไขให้ดีขึ้น เป็นการวิจารณ์เพื่อสร้างสรรค์

3. รูปแบบของการจัดเตรียมต้นฉบับ

1) ต้นฉบับบทความต้องมีความยาว 8 - 12 หน้ากระดาษ A4 (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) พิมพ์บนกระดาษหน้าเดียว ใช้ตัวอักษรแบบ THSarabunPSK ตั้งค่าหน้ากระดาษโดยเว้นขอบบน ขอบซ้าย 1 นิ้ว และขอบขวา ขอบล่าง 1 นิ้ว กำหนดระยะห่างระหว่างบรรทัดเท่ากับ 1 และเว้นบรรทัดระหว่างแต่ละย่อหน้า การนำเสนอรูปภาพและตาราง ต้องนำเสนอรูปภาพและตารางที่มีความคมชัดพร้อมระบุหมายเลขกำกับรูปภาพไว้ด้านล่าง พิมพ์เป็นตัวหนาเช่นตารางที่ 1 หรือ Table 1 และ ภาพที่ 1 หรือ Figure 1 รูปภาพที่นำเสนอต้องมีรายละเอียดของข้อมูลครบถ้วนและเข้าใจได้โดยไม่จำเป็นต้องกลับไปอ่านที่เนื้อความอีก ระบุลำดับของรูปภาพทุกรูปให้สอดคล้องกับเนื้อหาที่อยู่ในต้นฉบับ โดยคำอธิบายต้องกระชับและสอดคล้องกับรูปภาพที่นำเสนอ

2) ชื่อเรื่องต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พิมพ์ไว้ตรงกลางหน้าแรก

3) ชื่อผู้เขียน ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมระบุชื่อสังกัดหรือหน่วยงาน

4) มีบทคัดย่อภาษาไทย จำนวนคำอยู่ที่ 250-300 คำ

5) กำหนดคำสำคัญ (Keywords) 3-5 คำ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

6) การเรียงหัวข้อ หัวข้อใหญ่สุด ให้พิมพ์ชิดขอบด้านซ้าย หัวข้อย่อยเว้นห่างจากหัวข้อใหญ่ 3-5 ตัวอักษร และหัวข้อย่อยขนาดเดียวกัน ต้องพิมพ์ให้ตรงกัน เมื่อขึ้นหัวข้อใหญ่ให้เว้นระยะห่าง 1 บรรทัด

7) การใช้ตัวเลข คำย่อ และวงเล็บ ควรใช้ตัวเลขอารบิกทั้งหมด ใช้คำย่อที่เป็น สากลเท่านั้น (ระบุคำเต็มไว้ในครั้งแรก) การวงเล็บภาษาอังกฤษ ควรใช้ดังนี้ (Student centred learning)

บทความวิจัย ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2) ชื่อผู้เขียนและผู้ร่วมเขียนบทความ

3) สถาบันภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

4) Corresponding Author's Email (อีเมลผู้ติดต่อประสานบทความ)

5) บทคัดย่อ (Abstract) เสนอวัตถุประสงค์ของการวิจัย วิธีการวิจัยและผลการวิจัย โดยสรุป สั้นกะทัดรัดได้ใจความ

6) บทนำ (Introduction) ระบุความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาในการวิจัย และระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย

7) วิธีดำเนินการวิจัย (Research Methodology) ระบุแบบแผนการวิจัยการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างและการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

8) ผลการวิจัย (Results) เสนอผลที่พบตามวัตถุประสงค์การวิจัยตามลำดับอย่างชัดเจน ควรเสนอในรูปตารางหรือแผนภูมิ

9) อภิปรายผล (Discussion) เสนอเป็นความเรียง ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของผลการวิจัยกับกรอบแนวคิด และงานวิจัยที่ผ่านมา ไม่ควรอภิปรายเป็นข้อ ๆ แต่ชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงของตัวแปรที่ศึกษาทั้งหมด

10) องค์ความรู้ใหม่ (ถ้ามี) (Originality and Body of Knowledge) ระบุองค์ความรู้อันเป็นผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการวิจัย สังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดลอย่างกระชับ เข้าใจง่าย

11) สรุป (Conclusion) /ข้อเสนอแนะ (Recommendation) ระบุข้อสรุปที่สำคัญและข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ และประเด็นสำหรับการวิจัยต่อไป

12) เอกสารอ้างอิง (References) ต้องเป็นรายการอ้างอิงที่มีปรากฏในบทความเท่านั้น

บทความวิชาการ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2) ชื่อผู้เขียนและผู้ร่วมเขียนบทความ

3) สถาบันภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

4) Corresponding Author's Email (อีเมลผู้ติดต่อประสานบทความ)

5) บทคัดย่อ (Abstract)

6) บทนำ (Introduction)

7) เนื้อเรื่อง (Content) แสดงสาระสำคัญที่ต้องการนำเสนอตามสำดับ

8) สรุป (Conclusion)

9) เอกสารอ้างอิง (Reference)

บทความปริทัศน์และบทวิจารณ์หนังสือ ให้เรียงลำดับสาระ ดังนี้

1) ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

2) ชื่อผู้เขียนและผู้ร่วมเขียนบทความ

3) สถาบันภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

4) Corresponding Author's Email (อีเมลผู้ติดต่อประสานบทความ)

5) ข้อมูลส่วนประกอบของหนังสือที่วิจารณ์ ดังนี้

5.1 ภาพปกหนังสือ

5.2 แปลจากหนังสือ: .....

5.3 ผู้เขียน: .....

5.4 ผู้แปล: .....

5.5 สำนักพิมพ์: .....

5.6 ปีที่พิมพ์: .....

5.7 จำนวนหน้า: .....

6) บทนำ (Introduction)

7) เนื้อเรื่อง (Content)

8) บทวิจารณ์

9) สรุป (Conclusion)

10) เอกสารอ้างอิง (Reference)

4. ระบบการอ้างอิงและเอกสารอ้างอิงทางวิชาการ

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือ สามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณา จนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องและท้ายเล่มใช้**วิธีการอ้างอิงระบบนาม – ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA)** ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ตัวอย่างเช่น *การปฏิวัติทางอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 (Industry 4.0) ภาครัฐและภาคอุตสาหกรรมจะต้องเตรียมพร้อมในหลาย ๆ ด้านและสิ่งที่สำคัญที่สุดก็คือ การเตรียมพร้อมด้านทรัพยากรมนุษย์ เพื่อรองรับอุตสาหกรรมใหม่และเศรษฐกิจยุคใหม่ เป็นการพัฒนาคนสู่อุตสาหกรรมอนาคต เชื่อมโยงทรัพยากรบุคคล ความรอบรู้ นวัตกรรมทางความคิด และเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นหนึ่งเดียวกับการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม (ธนิต โสรัตน์, 2559)* โดยเอกสารอ้างอิงที่ใช้ในการอ้างอิงในบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ โดยรูปแบบของเอกสารอ้างอิง มีดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์ /เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า แล้วตามด้วยชื่อหน่วยงานผู้จัดทำ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) พร้อมปีที่พิมพ์ ตัวอย่าง เช่น “ภิกษุทั้งหลาย รูปเวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เป็นอนัตตา ภิกษุทั้งหลาย ถ้ารูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้จักเป็นอัตตาแล้วไซร้รูปเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนี้ไม่พึงเป็นไปเพื่ออาพาธ” (วิ.ม. 4/20/27) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลผู้แต่ง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกสาวดี เชี่ยวชาญ, 2557)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (นิรมัย คุ้มรักษา และอัจจิมา ศิริพิบูลย์ผล, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อ-นามสกุลของผู้แต่งรายแรก แล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (ทศพร คำผลศิริ และคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกัน หรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคน ให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงกับปีปัจจุบันมากที่สุด (ค้นพบล่าสุด) หรือหากเป็นแนวคิดทฤษฎี ก็ควรอ้างอิงเจ้าของแนวคิดทฤษฎี หรือบุคคลผู้เป็นที่ยอมรับของวงการวิชาการส่วนใหญ่เป็นสำคัญ

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Phathong, K., 2007)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองราย ให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษ ตามด้วยเครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลาง ตามด้วยนามสกุลของผู้แต่งรายที่สอง และตามด้วยอักษรย่อของชื่อภาษาอังกฤษ แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Werker, J. F. & Desjardins, R. N, 2004)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรก ตามด้วยอักษรตัวย่อของชื่อภาษาอังกฤษตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Bloom, B. S., et al.)

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อพระไตรปิฎกอรรถกถา.//สถานที่พิมพ์:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อหนังสือ.//(ครั้งที่พิมพ์).//สถานที่พิมพ์/:/สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

เกษฎา ผาทอง. (2548). ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์ : แนวคิด ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

(3) บทความในหนังสือ

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ).//ชื่อเรื่อง/(เลขหน้าที่อ้าง).//สถานที่พิมพ์/: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

ชลิตา บัณฑุวงศ์. (2556 ข้าวและชาวนาไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง ใน พจนก กาญจนจันทร (บรรณาธิการ), คน ข้าว นา ควาย ในวัฒนธรรมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (หน้า 39-68). กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์.

(4) บทความจากวารสาร

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ชื่อวารสาร.//ปีที่/(ฉบับที่), /เลขหน้าแรก ที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์.

ตัวอย่าง :

เกษฎา ผาทอง และคณะ. (2562). พระพุทธศาสนากับการเมือง. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทรรศน์, 3(2), 16-31.

(5) บทความในสารานุกรม

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ใน ชื่อสารานุกรม,/(เล่มที่อ้าง, หน้า เลขหน้าที่อ้าง). สถานที่พิมพ์: /สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์.

ตัวอย่าง :

สนิทอาจพันธ์. (2537). หม้อคอควาย. ใน สารานุกรมของใช้พื้นบ้านไทยในอดีตเขต หัวเมืองฝ่ายเหนือ, (หน้า 274-275). กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้น.

(6) หนังสือพิมพ์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(วันที่ เดือน ปีที่พิมพ์).//ชื่อบทความ.//ชื่อหนังสือพิมพ์,/เลขหน้า.

ตัวอย่าง :

สุชาติ เผือกสกนธ์. (9 มิถุนายน 2549). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. ผู้จัดการรายวัน, น.13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์, รายงานการวิจัย

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์.//ใน/ ระดับวิทยานิพนธ์ สาขา./ชื่อมหาวิทยาลัยที่พิมพ์.

ตัวอย่าง :

พรไทย ศิริสาธิตกิจ. (2558). การพัฒนารูปแบบการปรับตัวของชาวนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

นายมนัส ภาคภูมิ. (2540). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของเจ้าอาวาสในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน. ใน รายงานการวิจัย. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) สัมภาษณ์

รูปแบบ:

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.//(วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์).//ชื่อเรื่องที่สัมภาษณ์.//(ชื่อผู้สัมภาษณ์)

ตัวอย่าง :

ไชยศิริ ลีศิริกุล. (5 พ.ย. 2562). วิถีการพัฒนาห่วงโซ่อุปทานข้าว. (พระมหาปรัชญ์ อัตถาพร, สัมภาษณ์)

(9) สื่อออนไลน์

รูปแบบ :

ผู้แต่ง.//(ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.//เรียกใช้เมื่อ/ จาก แหล่งที่มาของข้อมูล (URL)

ตัวอย่าง :

ฤทัยชนก จริงจิตร. (2555). กลยุทธ์ข้าวไทยบนฐาน AEC เพื่อก้าวสู่การเป็น Trading Nation เรียกใช้เมื่อ 1 สิงหาคม 2563 จาก http://www.tpso.moc.go.th/sites/default/files/862-img.pdf

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). เลื่อนข้าราชการให้ดำรงตำแหน่งประเภททั่วไป ระดับชำนาญงาน คำสั่งสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ที่ 593/2562 . เรียกใช้เมื่อ 15 มกราคม 2562 จาก http://www.onab.go.th/category/news/คำสั่ง-ประกาศ/

(10) ราชกิจจานุเบกษา

รูปแบบ:

ชื่อกฎหมาย.//(ปีที่พิมพ์).//ชื่อเรื่อง(ถ้ามี).//ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่/ตอนที่/หน้า/(วันเดือนปี).

ตัวอย่าง:

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

ประกาศกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2562). เรื่อง กำหนดประเภทและขนาดของโครงการหรือกิจการซึ่งต้องจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระทบสิ่งแวดล้อม และหลักเกณฑ์ วิธีการ ระเบียบปฏิบัติ และแนวทางการจัดทำรายงานการวิเคราะห์ผลกระบทสิ่งแวดล้อม. ราชกิจจนุเบกษา เล่ม 129 ตอนพิเศษ 97 ง หน้า 1 (20 มิถุนายน 2555).

ตัวอย่างเอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

เกษฎา ผาทอง. (2564). ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์ : แนวคิด ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ. ปทุมธานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.

ประภัสสร ปรี่เอี่ยม และธรรมนูญ รวีผ่อง. (2554). ผลการส่งเสริมพัฒนาการ กล้ามเนื้อมัดเล็ก สำหรับเด็กพัฒนาการช้าโดยพ่อแม่ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษใน จังหวัดมหาสารคาม. ใน รายงานการวิจัย. สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.

พระสุดรักษ์ วิสุทฺโธ และเดชชาติ ตรีทรัพย์. (2561). บทบาทของผู้สูงอายุในการพัฒนาชุมชนในตำบลทรายขาว อำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 2(2), 8-13

พระสถาพร ปุณฺณนนฺโท (รำจวนจร) และคณะ. (2562). การวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการทำงานจิตอาสา ของชุมชนวัดสระเกษ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 3(2), 16-31.

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 4). (2562). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 136 ตอนที่ 57 ก หน้า 49 (1 พฤษภาคม 2562).

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2535). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎกं 2500. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานสาธารณสุขอ่างทอง. (2560). รายงานทารกน้ำหนักน้อยกว่า 2,500 กรัม ได้รับการคัดกรองพัฒนาการ DSPMปีงบประมาณ 2560 (อินเตอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 15 มิถุนายน 2562 จาก http://atg.hdc.moph.go.th

สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดพัทลุง. (2563). ศิลปะการแห่งโนราห์. เรียกใช้เมื่อ 9 กุมภาพันธ์ 2563 จาก https://www.m-culture.go.th/phatthalung/ewt_news.php?nid=508&filename=index.

Elizabet, B. (1990). Ecotourism: The Potentials and Pitfalls. Vol. 1 and 2. World Wildlife Fund. Washington, D.C.

Dunst, C. J. & Triette, C. M. (1996). Empowerment, effective helpgiving practices and family-Centered care. Pediatr Nurs, 22(2), 334-337.

5. หลักเกณฑ์การส่งต้นฉบับบทความเพื่อได้รับการตีพิมพ์

การส่งในระบบ (Online Submission) สามารถส่งเข้าระบบออนไลน์ได้เว็บไซต์ ของวารสารวารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม ได้ที่ https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JISDIADP/ เมื่อส่งเข้าระบบสำเร็จให้แจ้งข้อมูลเพิ่มเติมทาง Email : journalsocialdevelop ment@gmail.com

6. ขั้นตอนการนำบทความลงตีพิมพ์ลงในวารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม

ต้นฉบับบทความที่เสนอเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารให้อยู่ในรูปแบบของไฟล์เอกสาร *.docx ของ Microsoft Word Version 2010 หรือมากกว่า หากต้นฉบับประกอบด้วยภาพ ตาราง หรือสมการ ให้ส่งแยกจากไฟล์เอกสาร ในรูปแบบไฟล์ภาพ สกุล *.PDF*.JPG*.GIF หรือ *.bmp ความยาวของต้นฉบับต้องไม่เกิน 12 หน้า (ไม่รวมเอกสารอ้างอิง) กองบรรณาธิการจะพิจารณาบทความเบื้องต้น เกี่ยวกับความถูกต้องของรูปแบบทั่วไป ถ้าไม่ผ่านการพิจารณาจะส่งกลับไปแก้ไข ถ้าผ่านจะเข้าสู่การพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิเมื่อผลการประเมินผ่านหรือไม่ผ่านหรือมีการแก้ไข จะแจ้งผลให้ผู้เขียนทราบ โดยการพิจารณาบทความเพื่อลงตีพิมพ์ได้จะคำนึงถึงความหลากหลายและความเหมาะสม

7. สิทธิของบรรณาธิการ

ในกรณีที่กองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้รับเชิญให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินบทความมีความเห็นว่าควรแก้ไข กองบรรณาธิการจะส่งคืนเพื่อให้เจ้าของบทความแก้ไข โดยจะยึดถือข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิผู้ตรวจประเมินเป็นเกณฑ์หลัก และหรือขอสงวนสิทธิ์ที่จะพิจารณาไม่ตีพิมพ์ ในกรณีที่รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการหรือบทความวิจัยไม่ตรงกับแนวทางของวารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม หรือไม่ผ่านการพิจารณาของกองบรรณาธิการหรือผู้เชี่ยวชาญเมื่อบทความที่ได้รับการตีพิมพ์ผู้เขียนจะได้รับวารสารลิ้งค์ฉบับที่นำบทความลงตีพิมพ์ พร้อมกับหนังสือรับรองการตีพิมพ์บทความในวารสารสหศาสตร์การพัฒนาสังคม

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1] (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1] (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด[1] (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด[1] (อังกฤษ) (12 pt)

Corresponding Author's Email: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) วัตถุประสงค์ของการวิจัย ระบุประเภทของวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยที่พบ (เลือกนำเสนอเฉพาะผลการวิจัยที่มีความน่าสนใจมากที่สุด)

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า)

(16 pt) 1. กล่าวถึงความเป็นมาแล้วความสำคัญของปัญหา โดยกว้าง ๆ (อ้างนโยบาย กฎหมาย หรือแนวคิดทฤษฎีมารองรับ)

2. กล่าวถึงสภาพปัญหาปัจจุบันที่เกิดขึ้น (อ้างงานวิจัยหรือทฤษฎีมารองรับ

3. กล่าวถึงสภาพปัญหาของประชากรกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการศึกษา

4.สรุปความเป็นมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการวิจัยและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย (18 pt)

1. (16 pt)
2. (16 pt)
3. (16 pt)

วิธีดำเนินการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุรูปแบบของการวิจัย, ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง, วิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่าง, การสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ, การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ผลการวิจัยต้องตอบวัตถุประสงค์ทุกข้อ

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

.....

.....

.....

.....

อภิปรายผล (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของใคร สามารถนำมาอภิปรายได้ทั้งหมด.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กิตติกรรมประกาศ (18 pt) (ถ้ามี) (ให้ใส่เฉพาะกรณีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย หรือกรณีชื่อบทความมีชื่อเรื่องไม่ตรงกับงานวิจัยหรือวิทยานิพนธ์)

(16 pt) ตัวอย่าง เช่น ขอขอบคุณทุนสนับสนุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2559 และข้อมูลจากโครงการวิจัยย่อย เรื่องสภาพปัญหาและความต้องการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุในบริบทภาคใต้ตอนล่าง

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1] (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1] (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด[1] (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด[1] (อังกฤษ) (12 pt)

Corresponding Author's Email: (12 pt)

บทคัดย่อ (18 pt) (300 คำ)

(16 pt) .....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ

Abstract (18 pt)

(16 pt) .....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words

บทนำ (18 pt)

(16 pt)

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt)

สรุป (18 pt)

(16 pt)

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความปริทัศน์และบทวิจารณ์หนังสือ

ชื่อบทความ (ไทย) (20 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (18 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1] (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียน[1] (อังกฤษ) (12 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด[1] (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัด[1] (อังกฤษ) (12 pt)

Corresponding Author's Email: (12 pt)

(14 pt)

แปลจากหนังสือ:

ผู้เขียน:

ผู้แปล:

สำนักพิมพ์:

ปีที่พิมพ์:

จำนวนหน้า:

บทนำ (18 pt)

(16 pt) บริบท ความเป็นมา ของหนังสือหรือประเด็นที่ศึกษา.....

.....

.....

.....

.....

เนื้อเรื่อง (18 pt)

(16 pt) องค์ประกอบของหนังสือหรือประเด็นที่ศึกษา บท หมวดหมู่ ลักษณะ ชนิด ประเภท วัตถุประสงค์ สาระ ประเด็น แง่คิด มุมมอง ฯลฯ

บทวิจารณ์ (18 pt)

(16 pt) นำเสนอหลักการ แนวคิด ผ่านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ วิจารณ์ ที่สะท้อนมุมมองเหตุผลความคาดหวัง ผลกระทบ สาระสำคัญ ตามหลักทฤษฎีเชิงวิชาการ พร้อมเสนอแนะแนวทางเพื่อการแก้ไข การส่งเสริมและพัฒนาต่อยอด (อ้างอิงถ้ามี)

จุดเด่น

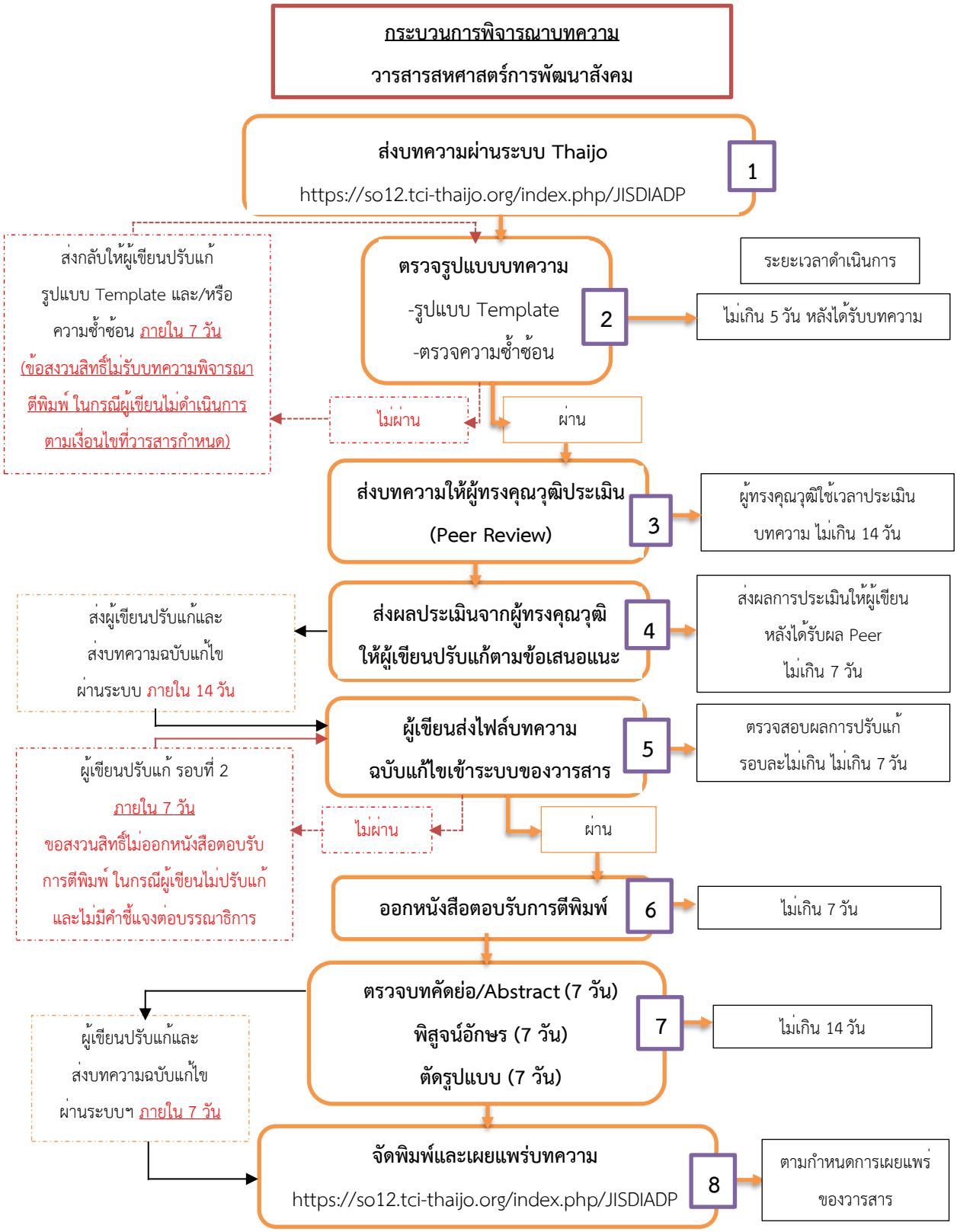
จุดด้อย

สรุป (18 pt)

(16 pt) สรุปภาพรวมครอบคลุมผลการศึกษาที่นำเสนอ สะท้อนคุณค่า การนำไปใช้ประโยชน์ เป็นความเรียงไม่ใส่เลขเป็นข้อมาตรา ไม่เอียง ไม่หนา ไม่แทรกภาพ โมเดล สะท้อนคุณค่าทางวิชาการ

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt)

หมายเหตุ: ระยะเวลาของกระบวนการพิจารณาบทความตั้งแต่ผู้นิพนธ์ส่งบทความเข้าระบบ ขั้นตอนที่ 1-6 ใช้ระยะเวลาประมาณ 1 เดือน ในการออกหนังสือตอบรับการตีพิมพ์ (ผู้นิพนธ์บทความต้องปรับแก้บทความตามกำหนด)